

محرری : معلم ناجی

لغت ناجی

معارف نظارت جلیله‌سنك ۲۶ شوال سنه ۳۱۸ تاریخلی و ۴۷۵
نومرولی رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر

صاحب و ناشری:
«مصور ترقی» غزته‌سی صاحب امتیازی
و «عصر» مطبعه، کتبخانه و مجلدخانه‌سی صاحبی
ق. فائق

استانبول — [عصر] مطبعه‌سی
۱۳۲۲
باب عالی جاده‌سی نومرو ٤

اخطارات

بو کتاب ارباب قلم بیننده قوللانیلان ویا قوللانیلمغه شایان بولنان عربی ، فارسی ، کلمات ایله السنهٔ اجنبیه‌دن آلمه لغاتك اك زیاده مستعمل اولانلرینی حاویدر .

لغتلر ترکجه نامنه تفسیر اولنور . مثلا عربی برکلمه‌یه عرب استعمالنه کوره دکل ، کندی استعمالمزه نظراً معنی ویریلیر . حرکه‌لر دخی کندی تلفظمزه کوره قونیلور . مثلا (سیاحت) کلمه‌سی فی الاصل (س) ك کسریله اولدیغی حالده استعمالمزه توفیقاً (س) ك فتحیله کوستریلیر .

کلمات عربیه‌نك مفرد مؤنثلری آیریجه برمعنایی حائز اولمدقجه کوسترلمز . یالکز مذکرلری ایراد اولنور .

اسلوب فارسی اوزره ترکب ایدن تعبیرات — جزءلری عربی اولسون فارسی اولسون — فارسی عد اولنور .

عربی جمعلر مفردلریله برابر کوستریلیر . مفردلری قوللانلمیان جمعلر ومفردلرله جمعلر بیننده استعمالجه اولان فرق بیلدیریلیر . فارسی جمعلر لزوم کورونمدکجه کوسترلمز .

ادوات مجملاً احکامیلی برابر کوستریلیر ، لزوم کورنمین لغات ایچون امثال ایراد اولنماز . نظمه نثردن زیاده یاقیشان لغات ایچون اکثریا مثال منظوم ایراد اولنور .

نشر اولنمش آثار عاجزانه‌مدن اوله‌رق ویا یکیدن ترتیب اولنه‌رق ایراد ایدیلن مثاللره امضا قونلماز . امضا یرینه نقطه قونیلان آثارك قائللری بشقه‌لریدر .

خارجدن — ولو بالترجمه اولسون — ایراد ایدیلن مثاللره قائلنك امضاسی قونیلور .

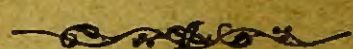
هر حرفده اولی مفتوح اولان لغتلر برنجی ، اولی مکسور اولانلر ایکنجی ، اولی مضموم اولانلر اوچنجی درجه‌ده صره‌لانیر .
السنهٔ اجنبیه‌دن آلمه لغتلر استعمالمزه کوره یازیله‌رق هانکی لساندن ماخوذ اولدیغی تصریح اولنور .
آخرنده مخفف یاء نسبت بولنان کلمات عربیه‌یه ـ بوادوات عربی ویا فارسی اولمسی احتماله کوره ـ هم عربی ، هم فارسی اشارتی قونیلور .
مفردلریله جمعلری بیننده مفردلك ایله جمعلکدن باشقه معناجه فرق اولمیان عربی جمعلری معنالری مفردلرنده کوستریلیر .
منثور مثاللر اشارات ایچنه آلینماز .
عربی جمعلردن (مفردی قوللانیلمـاز) تنبیهنی حاوی اولمیانلرك مفردلری عائد اولدیغی یرلرده کوستریلیر .

اشارات

، مترادف ویا بربرینی مؤکد ومفسر کلمه وتعبیرلری آییرر .
؛ لغتك معناسنی ایضاح ایدن کلمه ویا تعبیرلرك اوست طرفنده بولنور .
§ لغتك معانئ متنوعه‌سی آره‌سنه کیرر .
: منظوم ویا منثور مثاللرك اوست طرفنده بولنور .
« » منظوم مثاللرك ایکی طرفنه قونیلور .
— بیتك مصراعلرینی ویا قول ایله قائلك نامنی آییرر .
برده لغت ایله اضافتسز استعمالی حالنده آخرینه علاوه ایدیله بیله جك (ی) حرفنك آره‌سنه قونیلور .
= مساوی . [ع] عربی . [ف] فارسی . لا لاادری .

لغت ناجی

آئب [ع] کری دونیجی، دونن: قارشیدن بزی کورر کورمز آئب وغائب اولدی.

آب [ف] صو: مملکتمزك آب وهواسی لطیفدر.

آب بقا، آب جاوید، آب جاویدان، آب حیات، آب حیوان، آب خضر، آب خضر = نره‌ده اولدیغی مجهول بر قایناغك ایچن آدمه حیات ابدیة ویرن صوی. حضرت خضر بو صودن ایچدیکی جهتله هنوز حیاتده در: «لعل جانبخشی اولنجه کویا — ایره‌نیردی لبنه آب بقا — خاقانی» «کون یوزندن اوتانوب آب حیات — مسکنن ایتدی ورای ظلمات — وله» «اول سیه جامه‌ده اول فخر جهان — آب حیوان ایدی ظلمتده نهان — وله».

آباء [ع] (اب)ك جمعی: آبا واجدادمز غیرتلی آدملر ایمش. آباء علویه = اعتبار قدمایه کوره سبعهٔ سیاره‌دن کنایه‌در.

آب آتشرنك [ف] قرمزی شراب: «آب آتشرنك سامانسوزدر»

آب آتشین [ف] کوز یاشندن، راقیدن کنایه‌در.

آباد، آبادان [ف] شن، معمور. (آباد) هم مادیاتده هم معنویاتده قوللانیلیر: «معدلتدر ملکی آباد ایلین» «التفاتك کوکلمی آباد ایدر» (آبادان) یالکز مادیاتده قوللانیلیر: همت پادشاه زمان ملکمزی آبادان ایلدی.

آباد [ف] ادات کثرت اوله‌رق قوللانیلیر: شمس آباد = کونشی چوق یر. طرب آباد = طربله طولو محل.

آبادی، آبادانی [ف] شنلك، معمورلق: «معدلت بادیٔ آبادیدر» «عدل اولور بادیٔ آبادانی» (آبادانی) نثرده دها زیاده قوللانیلیر.

آبادی [ف] ایپکدن یاپیلیر برنوع یازی کاغدی که هندك دولت آباد شهرنده اعمال اولنور: آبادی اوزرینه یازلمش کلام قدیم.

آبار [ع] (بئر)ك جمعی. ینه (بئر)ك جمعی اولان (ابآر) دن مقلوبدر: نقصان میاه آبار. (ابآر) قوللانلماز.

آبخور، آبخورد [ف] نصیب، قسمت .

آبخیز [ف] طالغه .

آبدار [ف] رونقلی، لطافتلی: شعر آبدار § طراوتلی، تازه: میوهٔ آبدار § زاغلی، جوهرلی: تیغ آبدار.

آبدان [ف] صو قابی .

آبدست [ف] نمازه و عبادات سائره‌یه باشلامه‌دن اول صورت مخصوصه‌ده بعض اعضای بدنی ییقایوب پاك ایتمك کیفیتی: آبدست آلنمه‌دن نماز قیلنماز. آبدست ویرمك = تکدیر، تعزیر.

آبدستان [ف] ابریق کبی ایچنه صو قونیلوب ال ییقانه‌جق قاب .

آبدندان [ف] عاجز، شاشقین .

آبده [ع] دیللرده داستان اولوب قالان وقعه § اخلافه یادکار قالان آثار اسلاف § تنظیری قابل اولمیان اشعار جیده.

آبراه [ف] صو یولی .

آب روی [ف] شرف، حیثیت، یوز صویی § مدار شرف و افتخار: بیضاوی آب روی مفسریندر. «آب روی امت آخر زمانیدر سوزم — نفعی» (آبرو) صورتنده یازلملی . آب رو دوکمك .

آب روان [ف] آقار صو: آب روان کوکلدن غبارغمی ازاله ایدر.

آبریز [ف] آیاق یولی .

آب زر [ف] آلتون صویی: «نه قدر آبداردر شعرك ! ـ آب زرله یازلسه شایاندر» .

آب زندگانی [ف] یاخود

آب زندگی [ف] (آب بقا) یه باق .

آبزه [ف] صو صیزنتیسی .

آبستن [ف] گبه اولان دیشی § حاوی، مشتمل: شب آبستنست = گیجه گبه‌در .

آبسوار [ف] صو اوزرنده یوزن § صو اوزرنده پیدا اولان قبارجق .

آبشار [ف] صو شارلتیسی .

آبشناس [ف] کمی قلاووزی § صویولجی.

آب شور [ف] آجی صو .

آب شیرین [ف] طاتلی صو .

آب طرب [ف] شراب: «خانهٔ رندی بیقار آب طرب»

آبکار [ف] سقا § صوجی .

آبکون [ف] صو رنکنده، مائی، ماوی.

آبکون قفس [ف] سما .

آبگیر [ف] صو ایرکیلن یر .

آبگینه [ف] شیشه، صراحی: «آبگینه ایچنده‌می کیبدر — لب لعلك خیالی دلده مدام — باقی» § آیینه .

آبله [ف] صویولجه .

آبلوقه [ایتالیانجه‌دن Blocco] دکز محاصره‌سی .

آبنوس [ف] آبانوس دینیلن سرد و سیاه آغاج .

آب وتاب [ف] رونق، لطافت: ... سنده‌کی آب و تاب

بخش مجلس اولدى . يالكز (آب) بو مقامده قوللانلماز .

آبونه [فرانسزجه‌دن abonné] غزته و رسائل موقوته كبى نشرياته پيشيندن مشترى اولان، مشترك .

آپى [ع] چكينيجى، چكينن؛ تيكسينيجى، تيكسينن .

آبى [ف] صوده ياشايان، صوده حاصل اولان § مائى، ماوى § آبوا دينيلن ميوه .

آبيار [ف] صولاييجى، صولايان. بعض اسكى منشيلر طرفندن مجازاً ياردیم معناسنده ده قوللانلمشدر .

آپارتمان [فرانسزجه‌دن appartement] بر قاچ اوطه‌دن مركب و بر عائله اقامتنه الويريشلى دائره § كرايه ويرلك اوزره بويله دائره‌لره منقسم عقار.

آپيقو [ايتاليانجه‌دن] كمينك زنجيرى طوپلايوب دمير قالديرمق اوزره حاضر بولنمسى § حاضر، تتيك .

آتاشه [فرانسزجه‌دن] سفارت معيتنده بولنان مأمور .

آتاشه ميليتر [فرانسزجه‌دن] سفارت معيتنده بولنان عسكرى مأمور .

آتاشه ناوال [فرانسزجه‌دن] سفارت معيتده بولنان بحريه ضابطى،

آترينه [رومجه‌دن] كومش باليغنك ايريسى .

آتش [ف] تركجه‌ده مرادفى ، مهجور حكمنده بولنان (اود) لفظيدر: «آتش كنارى قيش كوننك لاله‌زاريدر-لا» § حرارت: يوركده آتش وار § حدتلى، شدتلى : ساكن طورديغنه باقه ، بيلسه‌ك او نه آتشدر! آتش كيجه‌سى = حضرت يحيى عليه السلامك زمان ولادتنه مصادف اولان حزيرانك اون يدنجى كيجه‌سى : خرستيانلر بو كيجه آتش ياقارلر . ليلة الوقود .

آتش افشان ، آتش فشان [ف] آتش صاچيجى، صاچان. كوه آتش فشان = يانار طاغ.

آتش افشانى، آتش فشانى [ف] آتش افشانلق .

آتشبار [ف] آتش ياغديريجى، ياغديران: سحاب آتشبار § مؤثر، محرق: آه آتشبار .

آتشپاره [ف] آتش پارچه‌سى . حشرى: او اوصلو چوجق كيتدكجه بر آتشپاره اولدى .

آتش پاى [ف] آتيك ، جست وچابك.

آتشباز [ف] آتش ايله اجراى صنعت ايدن اويونجى .

آتش بى دود [ف] كونش § غضب و حدت § شراب .

آتش بى زبانه [ف] شراب § ياقوت ، قرمزى عقيق .

آتشپرست [ف] آتشه طاپيجى، طاپان، زردشت مذهبنه منسوب، « آتش آتشپرسته رحم ايتمز » .

آتشتاب [ف] آتش كبى حرارتلى ، ضيالى .

آتش تر [ف] شراب ، قرمزى شراب .

آتش خاطر، آتشدل [ف] هر كورديكى كوزلى سون § سوزى مؤثر ، محرق اولان § پك ذكى آدم .

آتشخانه ، آتشكده [ف] آتشه طاپانلرك عبادتخانه‌سى ، آذركده .

آتَشْخِرام [ف] حرارت و سرعتله يوريين.

آتَشْدانْ [ف] اوجاق، منقل، مانغال.

آتَشْدَم، آتَشِين دَم [ف] سوزی ويا سسی مؤثر، محرق اولان: شاعر آتشدم. بلبل آتشدم. «آلمشی نفس بر آتشين دم؟ — ايلرمی بنی زمانه خرم؟»

آتَشْزَبانْ [ف] سوزی فوق العاده مؤثر، محرق اولان. اكثريا شعرايه وصف اولور: نفعیٔ آتشزبان. فضولیٔ آتشزبان.

آتَشْزَدَه [ف] ياقلمش، ياقيلان: بتون خرمنلر آتشزده اولدی.

آتَشْزَنْ [ف] ياقيجی، ياقان.

آتَشْزَنَه [ف] چاقماق.

آتَشْ سُخَن [ف] سوزی مؤثر، محرق اولان § خاطر قيره‌جق يولده سوز سويلين. (آتشين سخن) ده دينيلير.

آتَشْگيره [ف] ماشه § آتش طوتشد‌يره‌جق شی.

آتَشْناكْ [ف] آتشلی. قزغين.

آتَشی [ف] آتشلی، حرارتلی: آتشی مشرب § آتش رنكنده.

آتَشين [ف] آتشلی، حرارتلی: آتشين مزاج § مؤثر، محرق: «آتشين سوزلر جولانده حكمت يوقيدر؟ — ناجی» § آتش رنكنده: «نه معنی كوسترر دوشكده‌كی اول آتشين اطلس؟ — نديم» § آتشدن.

آتی [ع] كليجی، كلن، كله‌جك: بروجه آتی. ايام آتيه. آتياً = اوكده، ايلريده، زيرده: آتياً بيان اولنور.

آثارْ [ع] (اَثَر) ك جمعی.

آثامْ [ع] (اِثم) ك جمعی.

آثِمْ [ع] كناهكار: امر الٰهی‌يه اطاعت ايتمين آثم اولور.

آجالْ [ع] (اجل) ك جمعی: انسانلرده‌كی آمال حلول آجال ايله محو اولور.

آجِرْ [ع] برشيئی اجاره‌يه ويرن. مؤنثی آجره.

آجُرْ [ع] طوغله، كرميد. فارسی (آكور) دن معربدر.

آجُری [ع ف] طوغله‌جی، كرميدجی.

آجِلْ [ع] صكره‌يه قاليجی، قالان.

آجِلاً [ع] صكره‌دن: آجلاً تأديه اولنه‌جقدر.

آجِنْتَه [ايتاليانجه‌دن agent] وابور ويا سيغورطه قومپانيالری وكالتی ياخود وكيلی § بونلره مخصوص بنا.

آجِيو [ايتاليانجه‌دن aggio] آقچه فرقی § صرافيه. § اسقونطو.

آحادْ [ع] (احد) ك جمعی. برلر. اكثريا حسابده قوللانيلير.

آحادِناس [ف] خلقك آشاغی بوی طاقمی، اوته‌كی، بريكی، شو بو.

آخْتاپُودْ [رومجه‌دن] معروف دكز مخلوقی. § سرطانه مشابه بر نوع حيوان.

آخَرْ [ع] باشقه: وقت آخرده كوريشورز.

آخِرْ [ع] صوك: آخر نفس. § صوكده‌كی. من اوله الی آخره = اولندن صوكنه قدر. جمعی: اواخر.

آخِرْ [ع] البته، عاقبت، الك صكره. نظمده ادات تأكيد مقامنده

قوللانيلير: « بيلمش اولسون اولديرر آخر بو استغنا نى — خالقى ».

آخِرُالأمر [ع] عاقبت، اك صكره: آخرالامر ديديكنى ياپدى.

آخِربين [ف] ايشك صوكنى كوزينك اوكنه كتيرن: مرد آخر بين دنيايه اعتماد ايتمز.

آخِرت [ع] انسانك اولدكدن صكره واصل اوله جغى عالم، اوبر دنيا.

آخِرين [ع] صوكده كى معناسنه اولان (آخر) ك جمعى. صوكده كيلر، صوكده كلن انسانلر.

آخِرين [ف] صوكده كى، اك صوكده كى، صوك، اك صوك.

آخور [ف] آت، اوكوز كبى حيوانلرك محافظه سنه مخصوص بنا.

آخورسالار [ف] حكمدار حيوانلرينك اداره سنه مأمور، امير آخور.

آداب [ع] (ادب) ك جمعى. بالجمله حركات ومعاملاتده رعايت اولنان اصول مستحسنه: بيوكنك يانده آياغنى اوزاتمق آدابه مغايردر.

آدَم [ع] برنجى پيغمبر، ابوالبشر حضرت آدم عليه السلام § تربيه لى، انسانيتلى، مرد § غيرتكش: او آنك آدميدر. آدم اولادى = اصيل، تربيه لى. آدم اولمق = تفيض وترقى ايتمك، كسب تربيه ايتمك. آدم سن ده! تعبيرى برشيئى استخفاف مقامنده مستعملدر.

آدم پيرا [ف] مرشد كامل.

آدمى [ع ف] آدم اوغلى. آز قوللانيلير.

آدميان [ف] (آدمى) نك جمعى. تشديدايله قوللانلماز.

آدميّت [ع] آدملك، انسانيت: « حقوق الفتـه ناجى رعايت ايلمنى — نصل فدا ايده لم آدميت اويله دكل ».

آذار [ف] مارت: ابر آذارى = مارت بولودى.

آذان [ع] (اذن) ك جمعى.

آذَر [ف] آتش.

آذَرپرست [ف] آتشه طاپيجى، طاپان.

آذَركده [ف] آتشه طاپانلرك معبد خانه سى.

آذينه [ف] جمعه. شب آذينه = جمعه كيجه سى.

آرا [ف] تزيين ايتمك معناسنه اولان (آراستن) مصدرندن مشتقدر. وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: نظر آرا. مجلس آرا = ظريف.

آراء [ع] (رأى) ك جمعى: اكثريت آرا. اختلاف آرا. بنه (رأى) ك جمعى اولان (اَرءاء) دن مقلوبدر. (ارءاء) قوللانلماز.

آراروت [انكليزجه دن] بر نوع بسليجى نشسته كه صو ويا سود و شكر ايله قارشديريله رق كوچك چوجقلره يديريلير.

آراستگى [ف] آراسته لك.

آراسته [ف] مزين، سوسلو: باغچه انواع ازهار ايله آراسته ايدى § مرتب، يرلى، يرنده: صفوف عسكر آراسته ايدلدى.

آرام [ف] صبر، قرار: آرامى قالمدى § ديكلنمه، اكلنمه: اوراده بر آز آرام ايدلدى § راحت، استراحت: آرام بر خزينه دركه بر آلتنده بولنور

بعض ادبا طرفندن قوللانلمقده اولان (بلاآرام) تعبیری - (بلا) عربی اولدیغندن - یاکلشدر . آرامبخش = آرام ویریجی، ویرن؛ دیکلندیریجی، دیکلندیرن: «مطرب! گزین نیچون طوربیورسین امان بزه — آرامبخش خاطر اولور بر مقام بول !»

آرام جان [ف] راحت روح : «بکا هر بر نکاهك مایهٔ آرام جان اولسون - ندیم » § محبوبه، معشوقه: «کوش جانم دیکله‌سون آرام‌جانم سویلسون»

آرامجو - ی [ف] آرام آراییجی ، آرایان : آرامجویانه = آرامجو اولانه یاقیشه‌جق صورتده . آرامجویی = آرامجولق .

آرام دل [ف] حضور قلب، سکون قلب : آرام دل شکری ناقابل بر نعمتدر § محبوبه ، معشوقه : «دیده‌دن دور اولمه ای آرام دل !»

آرامساز [ف] آرام ایدیجی ، ایدن ؛ ساکن اولیجی، اولان: فلان یرده آرامساز اولان عساکر شاهانه .

آرامسوز [ف] آرام محو ایدیجی ؛ ایدن : او محزونانه طورش نه آرامسوز ایدی !

آرامگاه ، آرامگه [ف] آرام ایده‌جك یر: «کوی دلدار در افتاده‌نك آرامکهی» نثرده (آرامکاه) قوللانیلیر .

آرامگزین [ف] آرام اختیار ایدیجی، ایدن .

آرامیده ، آرمیده [ف] راحتده ، سکون حالنده بولنان : « جان مرغی آرمیده دکلدر رمیده‌در - خیالی » (آرمیده) دها زیاده قوللانیلیر .

آرایش [ف] زینت، سوس : زینتلیش، سوسلیش معناسنده قوللانلماز.

آرد [ف] بغدای و سائره‌دن یاپیلان اون .

آرزو [ف] ایستك، کوکل میلی: موفق اولمکزی آرزو ایدرم .

آرزودار، آرزوکش، آرزومند [ف] ایستکلی، هوسلی، مشتاق: آرزو - داران ترقی. آرزوکش اقبال . آرزومند وصال .

آرسنیك [فرانسزجه‌دن arcenic] صیچان اوتی .

آرش فرانسزجه‌ده (یوریش) معناسنه اولان (مارش) دن بوزمه‌در . عسکری یورتمك ایچون قومانده اثناسنده تلفظ اولنور .

آرشیدوشس [فرانسزجه‌دن] آوستریا خاندان حکمداریسنه منسوب قیز ویا قادین ، بر باش دوقه‌نك زوجه‌سی .

آرشیدوق [فرانسزجه‌دن] باش دوقه. آوستریا حکمدار زاده‌لرینه مخصوص عنواندر .

آرما، آرمه [ایتالیانجه‌دن] کمی تجهیزاتی § دولتلرك ، مشهور خاندانلرك علامات مخصوصه‌سی .

آرمادور [ایتالیانجه‌دن armatore] کمینك دیرك، سرن ، یلکن کبی تجهیزاتی یاپان § کمیده خلاط ایلیشدیرمکه مخصوص آغاج و یا دمیر قول .

آرنج ، آرنك [ف] دیرسك .

آرنك [ف] طرز ، روش : « آسمان پایه هما سایه همایون آرنك - حقی »

آروغ [ف] گكیرمه .

آز [ف] حرص: ارباب آز آزه راضی اولماز.

آزاد [ف] قورتلمش، قورتیلان: افندی کوله‌سنی آزاد ایتدی.

آزاده خاطر، آزاده دل [ف] کوکلنده عقده اولمیان، قیدسز: مرد آزاده دل کوکل اوزه‌جك شیئه مائل اولماز.

آزاده سر [ف] باشنده غائله اولمیان، قیدسز: «آزاده سره فکر تجمل نه بلادر! - جوری»

آزادی [ف] خاطرندن دور اولوری شوق آزادی ؟»

آزار [ف] اینجتمه، تکدیر: شاکرد استادك آزارینه تحمل ایتملی.

آزار دیده [ف] اینجیدلمش، اینجیدیلن؛ تکدیر اولنمش، اولنان.

آزردگی [ف] آزرده‌دلك.

آزرده [ف] اینجیدلمش، اینجیدیلن.

آزرده خاطر، آزرده دل [ف] کوکلی اینجیدیلن: عاشق آزرده‌دل.

آزرم [ف] حیا § حلم § شفقت § حشمت.

آزمایش [ف] تجربه، دنه‌یش: آزمایش قلم.

آزمند [ف] حریص، طمعکار.

آزمودگی [ف] آزموده‌لك.

آزموده [ف] تجربه اولنمش، اولنان § کورکولو، ایش بیلیر آدم: مرد آزموده.

آزمون [ف] تجربه. دنه‌یش، امتحان.

آزوت [فرانسزجه‌دن azote] اجسام بسیطه‌دن بری.

آزور، آزوز [ف] حریص، طمعکار.

آژنك [ف] اختیارلق ویا طارغینلقدن چهره‌ده حاصل اولان بوروشقلر.

آس [ع] مرسین آغاجی. حب الآس = مرسین میوه‌سی. فصیلهٔ آسیه = مرسین آغاجی قبیلندن اشجار طاقمی.

آسا [ف] ادات تشبیه، عربی، فارسی کلماتك آخرلرینه کلیر: جنت‌آسا، بهشت‌آسا = جنت کبی.

آسال [ف] تمل.

آسان [ف] قولای: هر مشکل سی ایله آسان اولور.

آسانی [ف] قولایلق، قولای اولش: طبع انسانی مائل آسانیدر.

آسایش [ف] راحت، سکون § بر مملکتك راحت، سکون حالنده بولنشی: سایهٔ شاهانه‌ده آسایش بر کمالدر. آسایش پرور = خلقك راحت، سکون اوزره بولنمسنی التزام ایدیجی، ایدن: حکمدار آسایش پرور. آسایش پرورانه = آسایش پرور اولانه یاقیشه‌جق صورتده: تدابیر آسایش پرورانه. آسایش جوی = آسایش آراییجی، آرایان؛ آسایش ایستیجی، ایستین.

آسایش جویانه [ف] آسایش آرایانه یاقیشه‌جق صورتده.

آسبان [ف] دکرمنجی، دکرمن صاحبی.

آسبانی [ف] دکرمنجیلك.

آستان [ف] اشیك، § درکاه: آستان حضرت مولانا.

آستان فنا [ف] دنیا.

آستانه [ف] اشیك، پابوجلق § درکاه: مولوی آستانه‌لری § مرکز سلطنـ

سنيهٔ عثمانيه ، استانبول . ينه بو معناده قوللانيلان (آستانهٔ عليه) (آستانهٔ دولت عليه) ديكدر .

آسْتَرْ [ف] آستار .

آسْتِينْ [ف] اثواب يكى .

آسْتِينْ اَفْشَانْ، آسْتِينْ فَشَانْ [ف] فارغ اوليجى، اولان؛ واز كچيجى، واز كچن. ايكى درلو قوللانيلير: دنيادن آستين فشان اولدى. دنيايه آستين فشان اولدى.

آسْتِينْ بَرْچِيدَه، آسْتِينْ بَرْزَدَه، آسْتِينْ مالِيدَه [ف] حاضرلانمش، حاضرلانان آدم .

آسْتِينَه [ف] يومورطه .

آسْمَانْ [ف] سما .

آسْمَانِ بَرِينْ [ف] عرش اعلى .

آسْمَانْ رَنْدْ [ف] منجم .

آسْمَانْ سَنْجْ [ف] ساعت دينيلن معروف آلت .

آسْمَانْ ورِيسْمَانْ [ف] معقول سوز ايله آكا قارشى سويلنيلن نامعقول سوزدن كنايه‌در: مصاحبات پير وجوان آسمان وريسمان قبيلندندر .

آسْمَانَه [ف] طاوان (توان) .

آسْمَانِي [ف] آسمانه منسوب : § ماوى، ماوى : جامهٔ آسمانى . اولكى معناده جمعى آسمانيان : « ايندى زمينه غلغلهٔ آسمانيان باقى » .

آسُودَگِي [ف] آسوده‌لك : «خاك پايك اولمه‌دن آسودكى بولماز تنم عالم بالايه ـ وق ايلر بوعلوى جان بنى».

آسُودَه [ف] مستريح، ساكن، راحتده: «اولدم آسوده جهانك غم فرداسندن ـــ جورى» آسوده خاطر، آسوده دل = كوكلى آسوده اولان : « بيلمز آسوده دلان حال دل بيمارى » آسوده دلى = آسوده دللك: «حمق ايمش مايهٔ آسوده دلى».

آسِي [ع] جراح .

آسِي [ع] محزون .

آسِيَا [روميه‌دن] ارضك بش قطعه سندن الك بيوكى: آسياى وسطى.

آسِيَا، آسِيَابْ [ف] دكرمن : « كار وبارى آسياب عالمك نوبتله‌در نابى» .

آسِيَابَانْ [ف] دكرمنجى، دكرمن صاحبى

آسِيَازَنَه [ف] دكرمن طاشى ديشه‌نه‌جك آلت، ديشنكى .

آسِيَاسَنْكْ [ف] دكرمن طاشى.

آسِيَاسَنْكِ زَبَرِينْ [ف] اوستده‌كى دكرمن طاشى.

آسِيَاسَنْكْ زِيرِينْ [ف] آلتده‌كى دكرمن طاشى .

آسِيَاكَرْ [ف] دكرمنجى، دكرمن يابان،

آسِيبْ [ف] چاتمه ، صدمه : « كوكلى براضطراب ايلدى آسيب عشق» § مصيبت، ضرر.

آسِيبْ رَسَانْ [ف] ضرر وريجى ، ويرن؛ دوشورن.

آشْ [ف] آش ، صولو آش : پيشمش آشه صوغق صوقاتمه § محرمده پيشيريلن عاشورا .

آشَامْ [ف] ايجمك معناسنه اولان (آشاميدن) مصدرندن مشتقدر.

وصف تركيبى حالنده قوللانيلير: مى آشام = شراب ايچن.

آشپز [ف] آشچى.

آشتى [ف] باريشقلق، صلح. اشتى پرور = صلحى التزام ايديجى، ايدن: حضرت پادشاه آشتى پرور. آشتى پروارنه = اشتى پرور اولانه يافيشه جق صورتده: تشبثات آشتى پرورانه. آشتى پرورى = آشتى پرورلك § آشتى پرورە منسوب.

آشخانه [ف] اش اوى، مطبخ.

آشكار / آشكارا / آشكاره [ف] كيزلى دكل، بللى، ميدانده (آشكار) نظم و نثرده، (آشكارا) ايله (آشكاره) يالكز نظمده قوللانيلير: «سيف يدالله اولوب آشكار — صبرى» «اياغ يادە ظن ايتمه كف ساقيده موسى وش — يد بيضادر اولمش آشكارا آستيندن — فيضى» «دلده خراش خار غم ديده ده اشك دمبدم — عرض اولنور جنابكه كيزليمز آشكاره منى — باقى» محاورەده (آشكاره) (آشكار) دن زياده قوللانيلير.

آشنا [ف] يابانجى دكل، بيلدك، دوست: «كنج غربت كلشن جنت قدر جانبخش اولور — دار غربتده بولنسه آشنالردن برى — نابى» § خبردار، اهل وقوف: ادبيات غربيه يه آشنا برذات. بوكلمه فارسيده (صودە يوزمه) معناسنه ده كليرسه ده تركجه ده تركيبسز اومعناده قوللانلماز.

آشناكر، آشناور [ف] صوده يوزيجى، يوزن آدم. يوزكچ.

آشنايى [ف] آشنالق: اظهار آشنايى ايتديلر. § آشنايه منسوب.

§ خبردارلق، وقوف، بومعناده تركيبسز آز قوللانيلير.

آشوب [ف] قاريشيقلق، قارغاشەلق، كورلتى § بوحاله سبب اولان: نفى وصفنده: «آشوب جهان شوخ طبعى — برهمزن كاروبار معنى — انسى».

آشوبگاه / آشوبگه [ف] آشوب يرى، آشوب اولان ير: «تجلى زار دل آشوبكاهلن ترانيدر — عونى».

آشيان / آشيانه [ف] يووه: «يايار غريب قوشك آشيانى الله — شناسى» «هوهويه كيرشدى عاشقانه — قيدنده دكلدر آشيانه». § خانه: كيجه اولنجه هركس آشيانه سنه چكيلير.

آصال [ع] ايكندى ايله آقشام آره سى معناسنه اولان (اصيل) ك جمعى: بالغدو والآصال = آقشام صباح، هرزمان. مفردى بومعناده قوللانلماز.

آصف حضرت سليمان نبينك وزيرى (ابن برخيا) نك اسمى. قرآن كريمده «الذى عنده علم من الكتاب» ايله توصيف بيورلمشدر. تشبيهاً هروزيره اطلاق اولنور.

آصفانه (ف) وزيرانه: احسان آصفانه.

آصفى [ع ف] وزيره منسوب: امر آصفى.

آغاز [ف] باشلانغيج، ابتدا: «عشقك آغازى حلاوتليدر انجامندن» § باشلامه، ابتدا.

آغازه [ف] تغنى باشلانغيجى § خواننده نك تغنى يه باشلامسى.

آغستوس [لاتينجه دن] معروف آى: آغستوسده صويه كيرسه م بالطه كسمز بوز اولور.

آغشته [ف] بولاشمش، بولاشيق؛ ايصلانمش، ايصلاق.

آغوش [ف] قوجاق: «بر پاره‌ایله نشانلی کلدم — آغوشکی آچ که شانلی کلدم».

آفات [ع] بلا، عارضه، صاقینیله‌جق حال معناسنه اولان (آفت) ك جمعی: آفات سماویه. آفات لسان.

آفاق [ع] (افق) ك جمعی. اطراف، § کوکك اطرافی، کوزه کورینن کنارلری: آفاقه نظرانداز اولان کندینی بر دائره ایچنده ظن ایدر § نفس ناطقه‌دن ماعدا موجودات: آفاقده مشاهده اولنان آیات الهیه. آفاقگیر = آفاقی طوتیجی، طوتان، شایع: نام آفاقگیر.

آفاقی [عف] دره‌دن تپه‌دن، اهمیتسز: آفاقی صحبت. آفاقی سوزلر § مکهٔ مکرمه‌یه یالکز حج ایتمك ایچون کیدوب، اوراده اقامت ایتمین آدم: آفاقی حاجی.

آفت [ع] بلا، عارضه، صاقینیله‌جق حال: شهرت آفتدر. «آفت عین الکمال رشك کار ایتز بکا-نفعی» § انسانی بلای عشقه دوشورن کوزل: «انجذابك کوریلور نرده بر آفت کورسه‌ك-کورمدم سن کبی عالمده بلا خواه کوکل» (آفات) بو معناده قوللانلماز.

آفتاب [ف] کونش § کونشك ضیاسی § صاحب جمال، دلبر: «آفتابم! بنی ظلمتده براقدك کیتدك» § کوزل، پارلاق چهره: «آچ ایمدی آچ نقابکی-عیان ایت آفتابکی-اکرم».

آفتاب اشتهار [ف] پك مشهور اولان بیوك آدم.

آفتاب پرست [ف] کونشه طاپیجی، طاپان § نیلوفر چیچکی § آی چیچکی § قایا کاری دینیلن حیوان.

آفتاب سردیوار، آفتاب سرکوه [ف] عمرك صوکی.

آفتاب سوار [ف] صباحلری اوکن قالقان آدم.

آفتاب قریش، آفتاب قریشی [ف] حضرت محمد علیه السلام: «آفتاب قریش اولنجه عیان — ظلمات اوزره اولدی نور افشان».

آفتابگیر [ف] شمسیه.

آفت جان، آفت دوران [ف] کوزللر حقنده ایراد اولنور تعبیراتدندر: «نه کوردم آه امان الامان بر آفت جان-ندیم» «هودیوب شوق ایله اول آفت دوران دونسون-نحیفی» (آفت جان) زوجه تأثیری اولان: «دل ویرمه غم عشقه که عشق آفت جاندر - فضولی».

آفت زدگان [ف] (آفت زده) نك جمعی:

آفت زده [ف] بلایه اوغرامش، مصیبته تصادف ایتمش اولان: اهالی آفت زده اولمقدن وقایه ایدلدی. مزروعات آفت زده اولدی.

آفروشه [ف] اون حلواسی.

آفریدکار [ف] یارادیجی، یارادان الله. آفریدکاری = آفریدکارلق § آفریدکاره منسوب.

آفریده [ف] یارادلمش، مخلوق: «نوردن آفریده‌در جسمك-آفتاب اولسه وجهی وار اسمك» انسان هیچ بر آفریده‌یی اینجیتمه‌ملیدر. فرد آفریده = هیچ کیمسه.

آفرین [ف] ادات تحسین. برشی بکنلدکده ایراد اولنور: «آفرین ای روزکارك شهسوار صفدری-نفعی» «آفرین ارباب عشقك قوت بازوسنه-فطنت».

آفرين [ف] ياراتمق معناسنه اولان (آفريدن) مصدرندن امر حاضردر. دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير: جهان آفرين = جهانى يارادان. سحر آفرين.

آفرين خوان [ف] آفرين ديييجى: بو آدمه عالم آفرين خوان اولدى.

آفرينش [ف] يارادلمش، خلقت: بنده بوحال مقتضاى آفرينشدر. § عالمك يارادلمشى، خلقت عالم.

آفريننده [ف] ياراديجى، يارادان، الله.

آفل [ع] غائب اوليجى، اولان. اكثريا كواكب حقنده قوللانيلير: «باشقه بر يرده طلوع ايلر كونش آفلميدر؟ - وصفى».

آفوروز [روميجه‌دن] بر خرستيانك كليسا وآيينه عدم قبولى مجازات روحانيه‌سى: آفوروز ايتمك.

آقادميا [روميجه‌دن] افلاطونك وقتيله شاكردانه درس ويرديكى ميدان § انجمن دانش: فرانسه آقادمياسى.

آقتريس [فرانسزجه‌دن actrice] تياتروده اوينايان، اويونك برشخصى تجسم ايتديرن قيز، قادين.

آقتور [فرانسزجه‌دن acteur] تياتروده اوينايان، اويونك برشخصى تجسم ايتديرن اركك.

آقسيون [فرانسزجه‌دن action] شركت حصه‌سى، سهم.

آقورده [ايتاليانجه‌دن accordo] پيانو وسائر آلات موسيقيه دوزنى.

آكاه، آگه [ف] واقف، خبردار: «حق ايده درد دلمدن مكر آكاه سنى - نجيبى» «قلم سرائر حال دلمدن آكهدر» § بصيرتلى، اويانيق: «بردل آكاهه بيك غافل كوكل اولسون فدا» دل آكاه = قلبى اويانيق، متيقظ.

آكاهى، آگهى [ف] آكاهلق.

آكل [ع] ييجى، يين.

آكله [ع] عارض اولديغى عضوى تدريج ايله يربر مرض.

آكنده [ف] طولدرلمش، طولو. آكنده كوش = سوز ديكله‌مز، سفيه.

آل [ع] فاميليا، اولاد، عيال، اقربا، احفاد: حضرات آل كرام رسول.

آل [ع] نمايش، حيله، دوزن. (سراب) معناسندن منقولدر: «عقلم آلدك اى پرى بيلمم نه آل ايتدك بكا - وصفى» (سراب) مقامنده قوللانلماز. شو بيتده توريه طريقيله واقع اولمشدر: «كوسترمدى يوزين بزه اول غنچه برزمان - صكره آچلدى وجهنى بيلدك‌كه آل ايمش - شيخ الاسلام يحيى».

آل [ف] معروف رنكده اولان: رخ آل.

آلاء [ع] (الى) نك جمعى. نعمتلر: «اويله محتاج تناوليدر آلاى عدم؟ - عاكف» مفردى قوللانلماز.

آلاباندا [ايتاليانجه‌دن alabanda] كميك ايكى ياندن هربرى. § حرب كميسنك بر ياننده بولنان طوپلرك بردن آتشلنمسى § شدتلى تعزير: آلاباندا ويردى. آلاباندا يدى. اورسا آلاباندا = كمى‌يى بردن چويرمك قومانده‌سى.

آلات [ع] (آلت) ك جمعى. ايش ايشلنه‌جك طاقم، آوادانلق: «تحصيل كمالات كم آلات ايله اولماز» آلات

حرب § اعضای بدن: آلات داخلیه.

آلارغه [ایتالیانجه‌دن alargo] آچیق، آچیقده؛ اوزاق، اوزاقده: شویله آلارغه طوره‌لم.

آلاف [ع] (اَلف) ك جمعی. بیکلر. اکثریا حسابده قوللانیلیر.

آلافرانغه [ایتالیانجه‌دن] اوروپالیلرك اصول و عاداتنه موافق: آلافرانغه البسه. آلافرانغه کیینمش.

آلام [ع] (اَلَم)ك جمعی:

آلایش [ف] کلفتلی کوسترش، طنطنه، اسراف: ترك آلایش سرمایهٔ آسایشدر. آلایش دنیا = دنیا تکلفاتی.

آلبوم [لاتینجه‌دن albume] فوطوغراف رسملرینی وسائر تصاویری اشکال وخاطراتی حاوی جزءدان.

آلت [ع] بر ایش ایشلمکده قوللانیلان واسطه: آلت کتابت = قلم § واسطه اولان آدم: § عضو. آلت تکلم = لسان.

آل عبا [ع] علی، فاطمه، حسن، حسین رضی‌الله عنهم حضراتی: بندهٔ آل عبا.

آل عثمان [ف] ارطغرلك مخدومی غازی سلطان عثمان حضرتلرینك اولاد و احفاد کرامی، عثمانلی پادشاهلری: پادشاهمز غازی عبد الحمید خان مفخر آل عثماندر.

آللسته [ایتالیانجه‌دن allesta] حاضر، مهیا.

آلفته [ف] آلیشیق، آلیشقین. جمعی آلفتکان.

آلکونه [ف] قادینلرك یوزلرینه سوردکلری پنبه دوزکون، قیزللق.

آلنك [ف] متریس، شارانپول.

آلو [ف] آتشدن چیقان پارلاق ومشتعل یاهوا، لین، لهیب. (آلاو) دن مخففدر.

آلو [ف] اریك.

آلود [ف] بولاشمق معناسنه اولان (آلودن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: شراب‌آلود = شرابه بولاشمش. خواب آلود = اویقویه طالمش. شباب آلود.

آلودگی [ف] آلوده‌لك.

آلوده [ف] بولاشمش، بولاشیق § طالمش، مستغرق: آلودهٔ مناهی. تجارتله آلوده اولمش برآدمدر.

آلهه [ع] (آله)ك جمعی. مشرکلرك معبودلری. لات، عزی، منات دینیلن آلهه.

آلیه [ع] آلته متعلق. علوم آلیه = صرف ونحوکبی، علوم عالیه‌یی تحصیله واسطه اولان علملر.

آماج [ف] آتیله‌جق شی ایله اوزاق اوزره دیکیلن نشان، نشان تخته‌سی. آماجگاه، آماجگه = نشان یری دیمك ایسه‌ده (آماج) مقامنده قوللانیلیر.

آمادگی [ف] آماده‌لك.

آماده [ف] حاضر، حاضرلانمش: عصرمزده وسائل ترقی آماده ایدلدی. «بر دل بی تاب ایله بیك غمزه‌یه آماده‌یم — نائلی قدیم».

آماس [ع] بدنده پیدا اولان شیش.

آمال [ع] (اَمَل)ك جمعی: «برشی دیمم ای توکنمز آمال هیهات دیرم

هزار هیهات!»

آمدورفت ، آمدوشد، آمدشد [ف] گلوب گیتمه، واروب گلمه. برنجیسی واو سز قوللانلماز. ایکنجیسی (و) ایله آز قوللانیلیر. الك زیاده قوللانیلان اوچنجیسیدر: آمدشد امواج. آمد شد سفائن.

آمر [ع] بیوریجی، بیوران: شریعت مطهرهٔ نبویه نظافتی آمردر § رئیس ؛ باش ، مأمور: دائره‌نك آمری § مافوقده بولنان مأمور: متصرف قائممقامك، والی‌ده متصرفك آمریدر. مؤنثی آمره.

آمرانه [ف] آمرجه، آمرجه‌سنه : آمرانه بر طور گوستردی.

آمرزش [ف] عفو، عفو ایتمه، ایدش. حق آلهیده قوللانیلیر.

آمرزگار [ف] عفو ایدیجی، ایدن، الله.

آمرزگاری [ف] آمرزکارلق.

آمن [ع] یورکنده قورقو اولمیان، یورکی امین اولان آدم.

آمناً [ع] قورقوسزجه، امنیله: حجاج آمناً مکه‌یه واصل اولدیلر. بو مقامده (امناً) استعمالی یاکلشدر.

آمنّا [ع] اینانداق: «برق، نورکدن ایتدی جذب سناسی ای ضیابخش دیده آمنّا!»

آموز [ف] اوکرتمك معناسنه اولان (آموختن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: حکمت آموز = حکمت اوکره‌دیجی، اوکره‌دن. ادب آموز.

آموختگان ازل [ف] انبیا، اولیاء، بیوك آدملر.

آموزکار [ف] اوکره‌دیجی، معلم، معلمه.

آموزکاری [ف] معلملك، معلمه‌لك.

آمونیاق [فرانسزجه‌دن] نشادر روحی.

آمیخته [ف] قارشمش، قارشدیرلمش، قاریشیق: «آمیخته‌در شکرله شیرم».

آمیرال [فرانسزجه‌دن amirale] سفائن حربیه قوماندانی، بر دونانما ویا فیلو قوماندانی. (امیر الماء) ویا (امیر البحر)دن بوزمه‌در.

آمیز [ف] قارشمق معناسنه اولان (آمیختن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: حکمت آمیز = حکمتله قاریشیق.

آمیزش [ف] قاریشمش، قاریشوب کوریشمه، برلکده دوشوب قالقمه، اختلاط. اکثریا انسانلر حقنده قوللانیلیر: حسن آمیزش حسن خلق علامتیدر.

آمیزه موی [ف] صاچنه، صاقالنه قیر سرپمش اولان آدم.

آمیزه مویی [ف] قیر صاچلیلق، قیر صاقاللیلق: «ایر شدی موسم آمیزه مویی».

آمین [ع] اسماء الهیه‌دندر. یاخود (یارب قبول ایت، بویله اولسون، بویله یاپ) معنالرندن برینه دلالت ایدر اسم فعلدر: «یاشاسون پادشاهمز آمین!».

آمین خوان [ف] آمین دییجی، دیین: بو دعایه بتون عالم آمین خوان اولور § هرنه دیرلرسه قطعا اعتراض ایتمیوب یك ایی دیین.

آن [ف] كوزللك جاذبه‌سى: آنلى كوزل. آن تعريفنده بعض عرفا «بونك كيفيتى تعبير اولنماز ذوقه دائردر» ديمشلر. اكثريا (حسن) ايله برلكده ايراد اولور: حسن وآن قوت جان عاشقاندر.

آن [ع] لحظه، دم: هرآن (آن) قابل انقسام اولميان زمان ديمك ايسه‌ده شيوهٔ لسان اقتضاسنجه تأكيداً تقييد ايله دخى قوللانيلير: آن واحدده. آن غير منقسمده. الآن = شمدى.

آناء [ع] (انى)ك جمعى. كيجه ياريسنه طوغرى اولان وقتلر. آناء الليل = كيجه ياريلرى. مفردى قوللانلماز.

آن بآن، آناً فآناً [ع] لحظه‌دن لحظه‌يه، لحظه لحظه، بردوزى‌يه: آثار ترقى آن بآن تنوير چشم شكران ايتمكده‌در.

آناختار [رومجه‌دن] كليد آچه‌جق معروف آلت § واسطهٔ حصول: غيرت موفقيتك آناختاريدر.

آنافور [رومجه‌دن] آقنى‌يه قارشى آقان صو.

آنتيپيرين [يونانيجه‌دن] صيتمه‌يى كسكه و اوجاع عصبيه‌يى تسكينه يارار يكى بر دوا.

آنتيقه [فرانسزجه‌دن] اسكى زماندن قالمه مصنوعات بشر، بونلردن هربرى § اسكى، نادر: آنتيقه برآدمدر § غريب، تحف: آنتيقه فكرلى. (عنتيقه) يازمقده معنى يوقدر.

آنتيموان [فرانسزجه‌دن antimoine] اجسام بسيطه‌دن بر معدن كه قورشونله قاريشيق اوله‌رق طباعت حروفنك اذابه‌سنده مستعملدر.

آنسه [ع] كوزل خولو، قادين: جاريهٔ آنسه.

آنغاريه [رومجه‌دن] اجرتسز ايش § ايستكسز، باشدن صاومه كوريلن ايش.

آنف [ع] حاله مقارن زمان ماضيدن كنايه. شمدى كچن آن. تركيب ايله قوللانيلير: آنف البيان. آنف الذكر.

آنفاً [ع] يوقاريده، شوراجقده؛ يورنكك ديبنده: آنفاً تعريف اولنان كوز علاجى پك نافعدر.

آنفه [ع] كنجلك زمانك ابتدالرى.

آنونيم [فرانسزجه‌دن] اسمسز، كنديسنك ياخود صاحبنك اسمى بللى اولميان: آنونيم شركت. آنونيم تأليف.

آنى [ع] اولمش، كماله كلمش: اثمار آنيه.

آنى [ع ف] بر لحظه‌ده وقوع بولان: بيلديريمك تأثير آنيسى.

آنيه [ع] (اناء) نك جمعى. آز قوللانيلير.

آواره [ف] سرسرى، بوش كزن، اوته‌ده بريده طولاشان: «حاصلى آواره‌لك وقتى بهار ايامبدر باقى» آواركى = آواره‌لك.

آواز [ف] سس: آواز دهل شنيدن از دور خوشست.

آوازه [ف] سس، شدتلى سس: آوازهٔ رعد § اون، صيت.

آور [ف] كتيرمك معناسنه اولان (آوردن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير: پيام آور = خبر كتيرن. تعب آور = تعب كتيرن، موجب تعب.

آورد [ف] جنك.

آوَرْدگاهْ ، آوَرْدگَهْ [ف] جنك يرى ، ميدان حرب .

آوَرْده [ف] كتيرلمش ، كتيريلن : دعاى پادشاه زمان آورده‌ٔ زبان ايدلدى .

آوَنْك [ف] آشاغى صارقان شى ، هونك :

آووُقاتْ [فرانسزجه‌دن avocat] دعوى وكيلى .

آويخته [ف] آصلمش ، آصيلى : «كوكلى زلف ملائكيه‌ده قيل آويخته»

آويزْ [ف] (آويختن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير : دل آويز = كوكل جذب ايدن .

آويزه [ف] بلور و سائره‌دن زينت اوله‌رق آصيلان شى .

آويزهٔ گوش [ف] كوپه .

آهْ (مشترك) حزن ، سرور ، يأس ، اميد كبى درونى احواله دلالت ايدر بر ادات .

آهارْ [ف] كاغده سوريلن نشسته ايله يومورطه مخلوطى ، آهر .

آهَسْتگى [ف] آهسته‌لك .

آهَسْتَه [ف] آغر ، ياواش ، عجله‌سز : « ايريشير منزل مقصودينه آهسته كيدن - خائى » بعضاً تكرار ايديلير : آهسته آهسته چاملیجه‌يه طوغرى چيقدق .

آهَكْ [ق] كيرج . آهك تفته = قيزغين كيرج .

آهمَنْد [ف] يالانجى ، دوباره‌جى .

آهَنْ [ف] دمير .

آهَنْ جانْ [ف] متحمل ، جفاكش ، جانى پك آدم .

آهَنِ جفْتْ ، آهَنِ گاوْ [ف] صابان دميرى .

آهَنْ خاىْ [ف] باشى سرت اولان آت .

آهَندِلْ ، آهَنينْ دِلْ [ف] دميريوركلى ، بهادر .

آهَنْ رُبا ، آهَنْ كَشْ [ف] مقناطيس .

آهَنْ رگْ ، آهَنينْ رگْ [ف] قوتلى ، طايانيقلى آت .

آهَنْكْ [ف] توافق اصوات ، چالغى آلاتى آره‌سنده‌كى اويغونلق : «صيغميور جسمه جان صفاسندن - بو نه آهنك روحپروردر ! » § چالغى دوزنى ، چالغى‌يه دوزن ويريش : چالغيجى قانونى آهنك ايدنجه‌يه قدر مجلسك دوزنى بوزلدى § صدانك اصول اوزره جريانى : « جويبار كلشنك طالدم حزين آهنكنه » § انتظام ، دوزكونلك : آهنك سلاست § چالوب چاغرمه : بو كيجه اوراده آهنك وار § قصد ايتمه : آهنك عزيمت .

آهَنْگَرْ [ف] دميرجى .

آهَنينْ [ف] دمير ايچنده ، اجزاسنك چوغى دمير . صفوف آهنين = مكمل صورتده مسلح صفلر . كشتى آهنين = زرهلى كمى § دميردن : بند آهنين § قاتى ، § قوتلى ، زورلو : پنجهٔ آهنين .

آهو [ف] جيلان : آهو كوزلو . كوزى آهو . كوزلرى آهو . دلبر ، محبوبه : «رقيب يانى تنها قومار اول آهونك باقى» § كوزل ، جاذبه‌لى كوز : «آهوان = (آهو)نك جمعى . آهوانه = آهوجه ، آهوجه‌سنه : « او آهوانه نكهلر مشير وحشتدر - نابى» آهوبچه = آهو ياوروسى .

آهوىِ شيرِ اَفْكَنْ [ف] عشق اربابنده طاقت براقميان پك جاذبه‌لى كوز .

آبا [ف] (عجبا) یه باق .

آیات [ع] (آیت) ك جمعی . دیكر جمعی اولان (آی) قوللانلماز.

آیَتْ [ع] قرآن كریمك متصل المعنی قطعه‌لرندن هر بری: آیت كریمه. قرآن كریم آیت آیت نازل اولدی § نشان، اماره، علامت: تموج رایت آیت مظفریتدر.

آیةُ الكرسی [ع] «وسع كرسیه السموات و الارض» جملهٔ شریفه‌سنی حاوی اولان آیت مشهوره: «یا رسول الله درخاطر بی‌ور لطفاً بنی - آیة الكرسی كبی ازبرله دم اوصافكی»

آیةُ النور ، آیتِ نور [ع ف] «الله نور السموات والارض» جملهٔ شریفه‌سنی حاوی اولان آیت مشهوره: «طیبهٔ پاكه سعادتله رسول - آیت نوركبی ایتدی نزول»

آینده [ف] كایجی، كلن: آینده وروندە.

آیین [ف] رسم، عادت، كورەنك. § ارباب طریقتك تكیه‌لرده اجرا ایتدكلری اصول: آیین مولویان § طرز، اصول، آداب: آیین بندكی.

آیینه ، آینه [ف] تركجه‌سی، مهجور حكمنده بولنان (كوزكو) لفظیدر. (آینه) نظمده قوللانیلیر. شعرا آینه‌یی اكثریا (عكس، صورت، انكسار، آه) كلمه‌لریله برلكده ایراد ایدرلر: «بویله عكس انداز اولورسه صورتك آینه‌یه - سیف غیرتله مقرر در دونیم اولمق بكا - عونی» «صاف ایلیلر آینهٔ قلب عاشقی - ویرمشلر انكسار دروندن صفا بكا - فصیح» «نه بورنجش سكا كستاخ نكاه ایلمدك - نابی» § مظهر، واسطهٔ تجلی: «آنی حق آینهٔ ذات ایتدی - خاقانی».

آیینهٔ اِسكندری [ف] آینهٔ اسكندری، آینهٔ سكندری، آینهٔ سكندری — ارسطو طرفندن یاپیلوب اسكندریه‌ده یوكسك بر یره قونلمش بر آینه ایدی كه اسكندر بونك ایچنده یوزمیلدن زیاده مسافه‌دن اعداسنك هیئات وحركاتنی مشاهده ایدردی. اساطیردندر .

آیینهٔ آسمان [ف] آینهٔ آسمان، آینهٔ چرخ، آینهٔ چرخ، آینهٔ خاوری، آینهٔ خاوری — كونش .

آیینه دار، آینه دار [ف] آینه طوتیجی، طوتان § بربر .

آیینه‌دان، آینه‌دان [ف] آینه محفظه‌سی: «ای ل مهر دل افروز ایله جان بریره كلسه - آینه ایله آینه‌دان بر یره كلسه - عونی».

ا

اَئِمّه [ع] (امام) ك جمعی: ائمهٔ اهل سنت. ائمهٔ محلات. ائمهٔ اربعه = ابوحنیفه، شافعی، مالك بن انس، احمد بن حنبل.

اَبْ [ع] بابا: اب مشفق. «اب وجدك كبی جد اوزره اولوب ایله كسب هنر ای خیر خلف - سنبلزاده». لأب - بریا بادن: لأب برادر.

اَبابیل [ع] جمع بی مفرددر. بر نوع قیرلانغیچ .

اَباعِد [ع] (ابعد) ك جمی . اوزاقدن خصم اولانلر: اقارب واباعد. مفردی بو معناده قوللانلماز.

اَباعَنْ جَدّ ، اَباًعَنْ جَدْ [ع] بابادن دده دن :

ولی نعمت بیمنتمز پادشاهمز افندمز حضرتلری ابآءن جد بو ملکك صاحبیدر.
«بو ملك واسنه مالکسکز ابآءن جد».

آباز [ع] ایکنه جمعی؛ ایکنه یاپان، صاتان.

اباریق [ع] (ابریق) ك جمعی.

اباطیل [ع] (ابطوله) نك جمعی . مفردی قوللانلماز. (اباطل) صورتنده تحریری یاکلشدر.

ابتر [ع] قویروغی کسیك حیوان.

ابجد اسکیدن عرب حروف هجاسنی جامع اولاق اوزره ترتیب ایدیلن الفاظ معروفه‌نك برنجیسیدر. قول مقبوله کوره بونلرك معنالری یوقدر. ابجد حسابنك اك زیاده قوللانیلان صورتی شودر:

ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨
ط	ی	ك	ل	م	ن	س	ع
٩	١٠	٢٠	٣٠	٤٠	٥٠	٦٠	٧٠
ف	ص	ق	ر	ش	ت	ث	خ
٨٠	٩٠	١٠٠	٢٠٠	٣٠٠	٤٠٠	٥٠٠	٦٠٠
ذ	ض	ظ	غ				
٧٠٠	٨٠٠	٩٠٠	١٠٠٠				

(ء) ایله (آ) دخی (ا) کبی بر صاییلیر. فارسی دینیلن کاف ایله صاغر کاف عربی کاف کبی حساب اولونور. (پ، چ، ژ) حرفلری عربیلری حکمنده‌در.

ابجدخوان [ف] ابجد اوقویجی، اوقویان؛ اوقومغه یکی باشلایان: طفل ابجدخوان § شاکرد، مبتدی، عجمی: ابجد خوان مکتب حکمت.

ابحاث [ع] اسم اولان (بحث) ك جمعی: ابحاث عمیقه.

ابحار [ع] (بحر) ك جمعی.

ابحر [ع] (بحر) ك جمعی. آز قوللانیلیر.

ابخر [ع] آغزی فنا قوقان آدم.

ابخره [ع] (بخار) ك جمعی: ابخره متکاثفه.

ابخل [ع] دها، اك، پك خسیس.

ابد [ع] کله‌جکده معتبر انتهاسی یوق ازمنه: دولت ابد مدت. شو مصراعلرده اولدیغی کبی (ابدا) یاخود (الی الابد) مقامنده قوللانلمالی: «نشئهٔ جاویددر نشئه‌م ابدچکم خمار» «ابدجوشان اولور خون شهادت جسم وجاءدن».

ابداً، ابداً [ع] هیچ بر وقت، قطعا، نفی ایله قوللانیلیر: بو مقامده نادراً (ابدالابد) یاخود (ابدالآباد) دینیلیر.

ابدال [ع] (بدیل) جمعی. اولیاء اللهدن تمش نفردن عبارت برجماعت § اولیا زمره‌سی: ابدال الله. ابدال حق. بو معناده مفردی قوللانلماز. § دنیادن بیخبر، صافدرون، آلیق: ابدال آدم. بو معناده مفرد حکمنده در. محاوراتده آبدال صورتنده تلفظ اولونور.

ابدان [ع] کوده معناسنه اولان (بدن) ك جمعی. علم ابدان علم ادیاندن مقدمدر.

ابدع [ع] دها، اك، پك بدیع.

ابدی [ع ف] ابده منسوب، زوالسز: نعیم ابدی. سعادت ابدیه.

ابدیاً [ع] ابدی اوله‌رق، اولاق اوزره.

ابدیت [ع] ابدیلك، جاودانی § صوکسز زمان، مستقبلك حالی.

ابر [ف] بولوت: «اولمش قاووشنجه روزکاره ابر سحری هزارپاره».

ابرار [ع] (بر) ك جمعی. اوزی سوزی طوغری، فضیلتلی، حمیتلی، کرمی چوق ذاتلر: ابرار امت کندیلرندن زیاده امته خدمت ایتدیلر. مفردی قوللانلماز.

أَبْرَدْ [ع] دها، الك، پك صوغق.

أَبْرَشْ [ع] لون اصليسنه مخالف آلاجه بنكلری اولان، سيسلی آت. عاميانه‌سی (آبراش) در.

أَبْرَصْ [ع] برص علتنه اوغرایان، وجودنده يرير بياض لكه‌لر پيدا اولان آدم، آبراش.

أَبْكَار [ف] شاشيرمش، نه ياپه‌جغنی بيلمز آدم.

أَبْرُو [ف] قاش: «ايستسه‌ك بيك داستان سويلرسين ابرولره سن ـ نديم».

أَبْرُوانْ [ف] (ابرو) نك جمعی. «نه چله‌لر چكيور كوكلم ابرو-انكدن!».

أَبْرُوفَراخْ [ف] كولر يوزلو.

أَبْرُوفَراخِى [ف] كولر يوزلولك.

أَبْرِيشُمْ [ف] معروف بوكلش ايپك. محاورانده همزه وشينك كسريله تلفظ اولنور.

أَبْصَارْ [ع] (بَصَر) ك جمعی: ابصار شاخصه.

أَبْطَالْ [ع] (بَطَل) ك جمعی. جنكجی ارلر: ابطال رجال. مهاجمات ابطال خدعهٔ دشمنی ابطال ايلدی. مفردی بو معناده قوللانلماز.

أَبْعَادْ [ع] (بُعْد) ك جمعی. ابعاد ثلثه: اوزونلق، اكليلك، درينلك.

أَبْعَدْ [ع] دها، الك، پك اوزاق.

أَبْغَضْ [ع] دها، الك، پك زياده بغض ايديلن، سولمين: ابغض خلق الله.

أَبْكَارْ [ع] (بِكْر) ك جمعی. تزوج ابكار. ابكار افكار.

أَبْكَمْ [ع] ديلسز.

أَبْكَمِى، أَبْكَمِيَّتْ [عف] ديلسزلك.

أَبْلَجْ [ع] آچيق قاشلی.

أَبْلَدْ [ع] ذكاسز، قابا ذهنلی § دها، الك، پك قابا ذهنلی.

أَبْلَغْ [ع] دها، الك، پك بليغ.

أَبْلَقْ [ع] آياقلرينك سكيلی اويلوقلرينه قدر وارمش اولان آت، آلاباجاق § كوسترشلی آت.

أَبْلَقْ سُوارْ [ف] ابلقه بينن، شهسوار.

أَبْلَهْ [ع] صافدرون، بون. ابلهانه = بونجه، بونجه سنه.

أَبْلَهْ فِرِيبْ، أَبْلَهْ فِرِيبانَه [ف] بون آلداديجی، آلداداًن؛ عقلاًبی آلدادهيوب يالكز قابا آدملری آلداده بيلن. ابله‌فريبانه = ابله فريب اولانه ياقيشه‌جق صورتده: نمايش ابله فريبانه.

أَبْلَهِى، أَبْلَهِيَّتْ [فع] صافدرونلق، بونلك.

أَبْنا [ع] (ابن) ك جمعی: ابنای جنس. ابنای زمانه.

أَبْنِيَه [ع] اسم اولان (بناء) نك جمعی: ابنيهٔ حرتفعه. ابنيهٔ اميريه. تشديد ايله غلطدر.

أَبُو [ع] (اب) اسمنك حالت رفعی اولوب كنيه‌لرده بولنور.

أَبْوابْ [ف] (باب) ك جمعی: دور ابواب. «حضرت الله، افندی! فاتح الابوابدر — لا».

أَبُو الْبَشَرْ [ع] حضرت آدم.

اَبُو اَلذَّهَب [ع] آلتونی چوق ، زنکین آدم .

اَبُو تُراب [ع] حضرت علی .

اَپُولَت [فرانسزجه‌دن epaulette] عسکریلرك رتبه وصفتلرینه کوره صیرمه وایپك ویا یوکدن اوموزلرینه طاقدقلری صجاق. (آپولت) صورتنده تلفظ اولنور.

اَبَوَین [ع] آنا بابا: حقوق ابوین.

اَبْهَر [ع] دها، الك، پك پارلاق: نور ابهر.

اَبْیات [ع] ایکی مصراعدن مرکب نظم معناسنه اولان (بیت)ك جمعی :

اَبْیَض [ع] آق . بوکا بدل اکثریا (بیاض) قوللانیلیر. موت ابیض = فجاءة وفات .

اَتان [ع] دیشی اشك .

اَتْباع [ع] (تابع)ك جمعی. بر ذاتك خدمتکارلری، آدملری § بر بیوك ذاتك امرینه امتثال ایدنلر مسلکنی طوتانلر: اتباع ابوحنیفه. برنجی معناده مفرد مقامنده قوللانلمسنه احتیاج یوقدر .

اَتْراب [ع] (ترب)ك جمعی. یاشداشلر، اقران : بین الاتراب تمیز ایله شهرتیاب اولدی. مفردی قوللانلماز .

اَتْراك [ع] (ترك)ك جمعی.

اَتْرِبَه [ع] (تراب)ك جمعی .

اَتْقِیاء [ع] (تقی)نك جمعی: اتقیای امت.

اَتَمّ [ع] دها، الك، پك تام .

اَثاث [ع] دوشه‌مه وسائره کبی او طاقمی: اثاث بیت.

اَثَر [ع] برشیئك وارلغنه دلالت ایدن شی، بر آدمك وجوده کتیردیکی شی : قاموس فیروز آبادینك اثریدر §علامت : بیوك بر اثر حمیت کوستردی §بقیه § حدیث شریف، سیرت نبویه : اثرده بویله وارد اولمشدر § تأثیر.

اَثْقال [ع] (ثقل)ك جمعی. آغیر یوکار § آغیر شیلر : جرّ اثقال. یالکز آز قوللانیلیر .

اَثْقَل [ع] دها، الك، پك ثقیل.

اَثْلاث [ع] (ثلث)ك جمعی.

اَثْمار [ع] (ثمر)ك جمع الجمعی : اثمار خوشکوار .

اَثْمان [ع] قیمت، برمقدار آقچه معناسنه اولان (ثمن)ك جمعی: آلنان اشیانك اثمانی تأدیه ایدلدی. سکزده بر معناسنه اولان (ثمن) ك جمعی‌ده بویله کلیر، فقط او آز قوللانیلیر .

اَثْناء [ع] (ثنی)نك جمعی. زمان آره‌سی، زمان: اثنای وداع. اثنای تفکر. مفرد مقامنده قوللانیلیر. مفردی قوللانلماز .

اَثْنِیَه [ع] (ثناء) نك جمعی. تشدید ایله یا کلشدر.

اَثْواب [ع] (ثوب)ك جمعی.

اَثیر [رومجه‌دن معرب] کائناتی طولدیروب کافهٔ اجسامه نفوذ ایتدیکی فرض اولنان سیال بر جسیم خفیف که ضیا وحرارتی ناقلدر .

اَثیم [ع] کناهکار .

اَجانِب [ع] یابانجی آدم. یابانجی قومدن

آدم معناسنه اولان (اَجَنْبى) نك جمعى :

اَجاهِل [ع] (اَجهل) ك جمعى. آز قوللانیلیر.

اَجْداث [ع] (جَدَث) ك جمعى . قبرلر. آز قوللانیلیر. مفردى قوللانلماز .

اَجْداد [ع] (جدّ) ك جمعى :

اَجْدَر [ع] دها ، اك ، پك لايق.

اَجْذَم [ع] الى ياخود پارماقلرى كسلمش آدم § (جُذام) علتنه اوغرامش آدم .

اَجر [ع] آخرته عائد مكافات ، ثواب: اجر جزيل. اجرمثل = بر ايش ايچون اهل وقوف طرفندن تعيين اولنان اجرت. اجر مسمى = مقاوله و پازارلقله تعيين اولنمش اجرت .

اَجْرام [ع] (جرم) ك جمعى. ذى روح اولميان جسملر: اجرام سماويه. «نه در سماده بو اعداده صيغميان اجرام! »

اَجْرَب [ع] اويوز انسان ، حيوان.

اَجْرَد [ع] تويسز آدم.

اَجْزاء [ع] (جُزء) ك جمعى: اجزاى طبيه.

اَجْزاخانه [ف] اجزاى طبيه صاتيلان دكان .

اَجْساد [ع] (جَسَد) ك جمعى .

اَجْسام [ع] (جِسم) ك جمعى.

اَجْسَم [ع] پك ايرى.

اَجْفان [ع] (جفن) ك جمعى .

اَجْل [ع] تركجه ده ، مهجور حكمنده بولنان (اوتورى) تعبيرينه معادلدر. يا (ل) ادخاليله (لاجل التنزه) ، ياخود (دن) الحاقيله (شويله اولديغى اجلدن) طرزنده قوللانيليرـ احتياج حس ايتمدكجه قوللانلماملى.

اَجَل [ع] مدت عمرك نهايتى: «سندن اى جان منقطع قيلماز بنى الا اجل - فضولى» .

اَجَلِ قَضا [ف] تهلكه يه اوغراق صورتيله ، تصادفى اوله رق كلن اجل .

اَجَلِ مُسَمّى ، اَجَلِ مَوْعُود [ف] طبيعى اوله رق كلن اجل .

اَجَلّ [ع] دها ، اك ، پك جليل: اجل مطالب. اجل مخلوقات.

اَجْلاف [ع] (جلف) ك جمعى. بالديرى چپلاق ، قوله سى ، اشخاص ، اربسز طاقمى. مفردى قوللانلماز .

اَجِلَّه [ع] (جليل) ك جمعى. رتبه ويا معرفت جهتيله بيوك اولانلر : اجلهٔ رجال دولت . اجلهٔ ادباى عثمانيه.

اَجْلى [ع] دها ، اك ، پك جلى.

اَجْمَل [ع] دها ، اك ، پك كوزل .

اَجْمَعِين [ع] جمله سى ، كافه سى : رضى الله عنهم اجمعين .

اَجْناد [ع] (جند) ك جمعى . آز قوللانيلير .

اَجْناس [ع] (جنس) ك جمعى : اجناس خلق. اجناس ذخائر.

اَجْنَبى [ع] يابانجى : بز بزه بز ، آره مزده يابانجى يوق. ممالك اجنبيه. السنهٔ اجنبيه.

اَجْنَبِيَّت [ع] اجنبيلك .

اَجْنِحَه [ع] (جناح) ك جمعى .

اَجِنَّه [ع] (جنين) ك جمعى : اجنهٔ ساقطه.

اَجِنّی [ع] جِنّ: جن طائفه‌سندن برفرد.

اَجْوِبَه [ع] (جواب)ك جمعی. اجوبهٔ مسکته.

اَجْوَف [ع] ایچی بوش، قوف § معلوماتسز، بوش قفالی § عین الفعلنده حروف علتدن بر حرف بولنان کلمه.

اَجْهَل [ع] دها، اك، پك جاهل.

اَجْیاد [ع] (جید)ك جمعی. بویونلر. آز قوللانیلیر. مفردی قوللانلماز.

اَجْیاف [ع] (جیفه)نك جمعی.

اَجْیال [ع] (جیل)ك جمعی. صویلر، صنوف ناس: اجیال عرب. اجیال ترك. مفردی قوللانلماز.

اَجیر [ع] اجرتله چالیشان، اجرتله طوتیلان آدم.

اَحاجی [ع] (احجوه)نك جمعی: احاجئ لطیفه.

اَحادیث [ع] قول پیغمبر معناسنه اولان (حدیث)ك جمعی. احادیث شریفه. کتب احادیث.

اَحَبّ [ع] دها، اك، پك سوکیلی: احب احباء. احب اموال.

اَحِبّاء [ع] (حبیب)ك جمعی. دوستلر.

اَحْباب [ع] (حبیب)ك جمعی. دوستلر: افشای عیوب ایتمه‌میدر غیرت احباب؟ — واصف » محاورانده مفرد حقامنده‌ده قوللانیلیر.

اَحْبار [ع] (حبر)ك جمعی. خصوصی اوله‌رق قوللانیلیر: احبار یهود. کعب الاحبار.

اَحْجَن [ع] (استسقا) علتنه اوغرامش، آ-م، مستسقی.

اَحْجار [ع] (حَجَر)ك جمعی.

اَحَد [ع] بر. آز قوللانیلیر.

اَحَدّ [ع] دها، اك، پك کسکین: احد سیوف.

اَحْداق [ع] (حدقه)نك جمعی.

اَحْدَب [ع] قانبور. احدبیت=قانبورلق.

اَحَدیّت [ع] اللهك برلکی: « بردر دیدی آشنای وحدت - موج احدیت احدیت - غالب » (ذات احدیت) تعبیری (ذات ذی احدیت) تأویلنده‌در.

اَحْرار [ع] (حُرّ)ك جمعی.

اَحْری [ع] دها، اك، پك لایق، مناسب.

اَحْزاب [ع] (حزب)ك جمعی. غزوهٔ احزاب = خندق غزوه‌سی.

اَحْزان [ع] (حَزَن)ك جمعی: احزان هجران.

اَحْسَن [ع] دها، اك، پك کوزل.

اَحْشاء [ع] (حشا)نك جمعی. قلب، جکر کبی اعضای داخلیه. مفردی قوللانلماز.

اَحْفاد [ع] (حفید)ك جمعی: اولاد و احفاد.

اَحَقّ [ع] دها، اك، پك لایق.

اَحْقَر [ع] دها، اك، پك حقیر: عبد احقر. احقر العباد.

اَحْکام [ع] اسم اولان (حُکْم)ك جمعی: احکام الهیه. احکام قانونیه.

اَحكَم [ع] دها، اك، بك زياده حكم ايديجى، ايدن. احكم الحاكمين = جناب الله.

اَحْلى [ع] دها، اك، بك طاتلى.

اَحْلام [ع] (حلم) ك جمعى: رؤيالر. مفردى قوللانلماز.

اَحْمالْ [ع] (حِمل) ك جمعى: احمال واثقال.

اَحْمال [ع] (حمل) ك جمعى: اولات الاحمال = كبه قادينلر.

اَحْمَدْ [ع] دها، اك، بك ممدوح.

اَحْمَرْ [ع] قرمزى.

اَحْمَق [ع] بون، عقلسز، قالين قفالى.

اَحْمَقانَه [ف] احمقجه، احمقجه سنه.

اَحْمَقى، اَحْمقيت [ف ع] احمقلق.

اَحوالْ [ع] (حال) ك جمعى: احوال عالم.

اَحْوَج [ع] دها، اك، بك محتاج: احوج العباد.

اَحْوَط [ع] احتياطه دها، اك، بك موافق.

اَحْوَل [ع] شاشى، برى ايكى كورن.

اَحْيا [ع] (حىّ) ك جمعى: احيا و اموات.

اَحْيانْ [ع] (حين) ك جمعى.

اَحْياناً، اَحْيانا [ع] وقت وقت، بعضاً: «الاذن تعشق قبل العين احيانا» = بعضاً قولاق كوزدن اول عاشق اولور.

اَخْ [ع] قارداش. آز قوللانيلير.

اَخْبارْ [ع] (خبر) ك جمعى: اخبار سارّه.

اَخْتَرْ [ف] ستاره، نجم. جمعى اختران.

اَخْتَرشِناس [ف] منجم، فن هيئته منتسب آدم. اخترشناسانه = اختر شناس اولانه ياقيشه جق صورتده: كشفيات اخترشناسانه. اخترشناسى = اختر شناسلق.

اَخْذ [ع] آلمق، آلمه: اخذ ثار ايتدى § آلنمق، آلنمه: پاره نك اخذى § طوتمق، طوتمه: فلانى اخذ و توقيف ايتديلر § طوتلمق، طوتلمه: فلانك اخذ و توقيفى لازمدر. ايكنجى معناده يالكز قوللانلماز. اخذ واعطا = آلش ويرش.

اَخْرَس [ع] ديلسز.

اَخَسّ [ع] دها، اك، بك باياغى، آلچاق، صويسز: اخس اشيا، اخس ناس.

اَخْسُمَه [ف] بوزه.

اَخْشابْ [ع] (خشب) ك جمعى. كسلمش قالين قورى آغاج پارچه لرى، كرسته. صفت مقامنده قوللانيلير: اخشاب خانه. اخشاب بنا.

اَخَصّ [ع] دها، اك، بك خصوصى: اخص بندكان § باشليجه: اخص آمال § دها شمولسز.

اَخْصَر [ع] دها، اك، بك قيصه: بو سوز اوته كندن هم اخصر هم املغدر.

اَخْضَر [ع] يشيل: شجر اخضر. لباس اخضر.

اَخَفّ [ع] دها، اك، بك خفيف: اخف مجازات.

اَخْفَش [ع] كيجه كوندوزدن ايى كورنكى موجب اولان بر نوع كوز خسته لكنه اوغرامش آدم.

اَخْفَش [ع] نحو عربى ائمه سندن اوچ ذاتك لقبيدر. اوچنه بردن

(اخافش) دينيلير . اشهرى (سيبويه)نك استاديدر .

اَخْفى [ع] دهاء، اك، پك كيزلى.

اَخْفِيَه [ع] (خفا)نك جمعى. آغاج چيچكنى ستر ايدن اينجه قابوقلر. مفردى قوللانلماز.

اَخْكَر [ف] آتش قورى: «ايكى اخكر كبى يانار كوزلر-ياقه جق دشمن وطن كوزلر».

اَخِلّاء [ع](خليل)ك جمعى. اخلاى كرام.

اَخْلاط [ع] (خلط) ك جمعى . اخلاط اربعه = دم، بلغم، صفرا، سودا.

اَخْلاف [ع] (خلف)ك جمعى . بر قوم وياقبيله‌دن وفات ايدن ويا ايده‌جك آدملرك يرلرينه كچن ويا كچه‌جك آدملر : اخلاف اسلافى ممكن اولديغى قدر خير ايله ياد ايتملى§برينك يرينه كچنلر ويا كچه‌جكلر.

اَخْلاق [ع] (خلق)ك جمعى. اخلاق حميده. فضائل اخلاقيه. علم اخلاق .

اَخْلاقِيّات [ع] اخلاقه متعلق ملاحظات و مباحث.

اَخْلاقِيّون [ع] اخلاقه دائر كتاب يازان مؤلفلر: امام غزالى مشاهير اخلاقيونددر.

اَخْلَص [ع] دهاء، اك، پك خلوصلو : اخلص اصدقا. اخلص الخلان.

اَخْوَف [ع] دهاء، اك، پك قورقونج.

اَخْيار [ع](خيّر)ك جمعى. خيرى چوق آدملر: اخيار امت. مفردى قوللانلماز. ضدى (اشرار)در .

اَخيذ [ع] اسير، طوتساق.

اَخير [ع] صوك، صوكده‌كى، اك صوك اك صوكده‌كى: قرار اخير. اشعار اخير: هانكى سوز ناكام بر شهيدك آه اخيرى قدر مؤثر اوله‌بيلير ؟ مقررات اخيره .

اَخيراً [ع] صوك، اك صوك اوله‌رق: اخيراً وقوع بولان اشعار § كچنده، كچنلرده، بو يقينلرده : اخيراً درسعادته كلنلر.

اَداء [ع] اوده‌مك : بورجنى ادا ايتدى § اوده‌مك : بورجك اداسى § يرينه كتيرمك ، اجرا: عازى ادا ايتدى § مناسبتسز طور § طرز افاده ، اسلوب: « باشقه شاعرده بولنماز بو ادا — ساده بر بيتكه بيك بيت فدا » § طور دلبرانه : « بر شكرين تكلمى بر خوش اداسى وار-نديم »

اَدات [ع] افعال و اسما سايه‌سنده معنيدار اولان كلمه .

اَدام اللّه [ع] اللّه دائم ايتسون معناسنده مستعمل دعادر: ادام‌اللّه عمره.

اَدانى [ع] (ادنى)نك جمعى. باياغى آدملر.

اَدَب [ع] عقلليلك، اوصلولق، خلقه ايله حسن معامله . بعض ادبا «متصفنى حقنده موجب شين اوله‌جق حاللردن محافظه ايدن ملكه» ديه تعريف ايتمشلر: انسانى محبوب القلوب ايدن ادبدر. § شعر و انشايه متعلق علوم . جمعى بو معناده قوللانلماز ادب البحث = اصول مناظره.

اَدَبى [ع ف] شعر و انشايه متعلق : اقتدار ادبى. آثار ادبيه.

اَدَبِيّات [ع] شعر و انشادن معدود آثار: ادبيات عربيه. § بليغ سوزلر : آنك يازديغى مخطره كبى ايراد

ایتدیکی مقالەدە ادبیاتدندر. § بلیغ سوزلر تألیفی ایچون طوتیلان اصول : (بلاغت عثمانیه) بر ادبیات کتابیدر.

أَدَبِيُّونْ [ع] ادبیات ایله توغل ایدنلر، ادبا. منتسبین ادب.

أَدْخِنَه [ع] (دُخان) لک جمعی.

أَدْرَدْ [ع] دیشسز.

أَدْعَجْ [ع] قاره و بیوجك کوزلو : ادعج العینین.

أَدْعِیَه [ع] (دعاء)نك جمعی: ادعیهٔ دوام دولت. تشدید ایله غلطدر.

أَدَقّ [ع] دها، الك، پك دقیق: ادق مسائل.

أَدِلَّه (دلیل) لك جمعی: ادلهٔ قاطعه.

أَدِمَّه [ع] دریتك ایکنجی یعنی بشرەنك آلتندەکی طبقەسی.

أَدْنیٰ [ع] آشاغی § دها، الك، پك آشاغی§ جزئی، پك جزئی: ادنی ملاحظه ایله آکلاشیلیر.

أَدْنَاسْ [ع] (دَنَس)لك جمعی.

أَدَوَاتْ [ع] (اداة)لك جمعی. افعال و اسما سایەسندە معنیدار اولان کلمەلر § بر ایش ایشلەمکە واسطه اولان شیلر، آلات، آوادانلق: ادوات کتابت، ادوات تجاریه. مفردی بو معنادە قوللانلماز.

أَدْوَارْ [ع] (دور) لك جمعی : ادوار ترقی :

أَدْوِیَه [ع] (دواء) نك جمعی: ادویهٔ مؤثره. تشدید ایله غلطدر.

أَدْهَانْ [ع] (دهن) لك جمعی.

أَدْهَم [ع] یاغیز آت: «ادهم خامەمزك بر آیاغی اقصردر — ثابت». § (ابراهیم بن ادهم ، ابراهیم ادهم ، بن ادهم) مقامندە ایراد اولنور.

أَدْیَانْ [ع] (دین)لك جمعی. ادیان باطله.

أَدِیب [ع] ایکی معناسنه کوره (ادب)ە انتسابی اولان آدم: ادیب برذات. ادیب مشهور.

أَدِیبَانَه [ف] ایکی معناسنه کوره (ادیب) ە یاقیشەجق صورتدە: حرکات ادیبانه، تألیفات ادیبانه.

أَدِیم [ع] دباغت اولنمش دری، سختیان § یوز، سطح : ادیم ارض.

أَذَانْ [ع] نمازه دعوت ایچون صوت بلند ایله اوقونان معروف کلمات مبارکه : «کابین اوزره دکل ندای هزار — عرشدە جبرئیل اذان اوقویور — فیضی».

أَذْکَار [ع] اسم اولان (ذکر)لك جمعی: اذکار جمیله. اوراد واذکار.

أَذْکیٰ [ع] دها، الك، پك ذکی.

أَذْکِیَاء [ع](ذکی)نك جمعی: اذکیای شبان.

أَذَلّ [ع] دها، الك، پك ذلیل: اذل ناس، اذل اقوام.

أَذِلَّه [ع](ذلیل) نك جمعی.

أَذْنَابْ [ع] (ذَنَب)لك جمعی.

أَذْوَذْ [ع] پك کسکین: سیف اذوذ.

أَذْهَانْ [ع] (ذهن) لك جمعی. تخدیش اذهان.

اَذْواق [ع](ذَوق) ك جمعى : اذواق واشواق.

اَذى [ع] انجتمك، انجتمه : كيمسه‌يه اذى اذى ايتاملى. اذاسى چكلمز.

اَذْيال [ع](ذيل)ك جمعى.

اَذِيَّت [ع] انجتمه : اذيت ايديور. اذيتى چكلميور § انجنه‌جك حال، كوچلك: اذيتلى ايش. اذيتسز منفعت قازانلماز. تخفيف ايله غلطدر.

اَرائِك [ع](اَريكه)نك جمعى.

اَراجِز [ع] (اُرجوزه)نك جمعى: اراجز شعرا.

اَراجيح [ع] (ارجوحه)نك جمعى.

اَراجيف [ع] (ارجوفه) نك جمعى.

اَراذِل [ع](اَرذَل)ك جمعى: اراذل ناس.

اَراضى [ع] (ارض)ك جمعى: اراضئ مقدسه. ارضئ اميريه. اراضئ وقفيه.

اَرامِل، اَرامِله [ع] (ارمله)نك جمعى. طول قادينلر : ارامل عسكريه. مفردى قوللانلماز.

اَرانِب [ع] (ارنب) ك جمعى.

اَرْباب [ع] (رَبّ)ك جمعى. صاحب، مالك، متصف اولانلر: ارباب هنر. ارباب قلم. ارباب مطالعه § وقوفلى، مقتدر، مجربه بيلير. بو معناده اكثريا مفرد مقامنده قوللانيلير: بو ايشك اربابى دكلدر.

اَرْبَعُون [ع] قرق. ضرورتسز قوللانلماملى.

اَرْبَعه [ع] درت. اسلوب فارسى اوزره صفت اولەرق قوللانيلير: اخلاط اربعه. اركان اربعه. اطراف اربعه. موصوفك مفردى مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربيه اتباع ايله (ربع) قوللانلماز. مثلا (صحائف اربعه) دينيلير. (صحائف اربع) دينلمز.

اَرْبَعين [ع] قرق § كانون اولك طقوزندن كانون ثانينك اون يديسنه قدر اولان قرق كون. قاره قيش.

اَرْتَنك [ف] نقاش مشهور (مانى) نك ياپديغى رسملرى حاوى مجموعه‌سى: نقش ارتنكى.

اَرْجَح [ع] دها، الك، پك راجح : ارجح اقوال.

اَرْجُمَنْد [ف] معزز، محترم، شرفلى، حيثيتلى : استاد ارجمند. ارجمندانه = ارجمند اولانه ياقيشه‌جق صورتده. ارجمندى = ارجمندلك.

اَرْجُوان [ع] ارغوان.

اَرْجى [ع] دها، الك، پك مأمول.

اَرْحام [ع](رَحِم)ك جمعى: ارحام امهات.

اَرْحَم [ع] دها، الك، پك رحيم: «رسلك اكر ميسين ارحميسين-خاقانى» ارحم الراحمين = مرحمتليلرك الك مرحمتليسى، الله.

اَرْخَص [ع] دها، الك، پك اوجوز.

اَرْدَب [ع] مصر ديارينه مخصوص طقوز استانبول كيله‌سنه معادل بيوك اولچك. عربيده فصيحى همزه‌نك كسريله‌در.

اَرْدِيَه [ع] (رداء)نك جمعى. تشديد ايله غلطدر.

اَرْذال [ع](رَذيل) ك جمعى.

اَرْذَل [ع] آلچاق، صويسز : شخص ارذل § دها، الك، پك رذيل :

ارذل العمر = اختيارلغك صوكلرى .

اَرْز [ع] حبوباتدن پرنج . عربيده فصيحى (اُرُز) در .

اَرْزاق [ع] (رزق)ك جمعى . ييه‌جك شيلر: ارزاق عسكريه § ييه‌جك، ايچه‌جك شيلر: ارزاق مقدره .

اَرْزان [ف] اوجوز : «كيمسه ارزان ويره‌مز جان كرانقيمتنى» § لايق : ارزان بيوريلان مساعده .

اَرْزانِش [ف] الله يولنده بذل نقد ومال .

اَرْزانى [ف] اوجوزلق § لايق: «فلكده بر سلحدارك‌ده مريخ اولسه ارزانى — صبرى» .

اَرْزَن [ف] حبوباتدن طارى .

اَرْزَنين [ف] طارى اكمكى .

اَرْزَه [ف] صيوا .

اَرْزَه‌گَر [ف] صيواجى .

اَرْزيدَه [ف] بهاسى بچلمش، كسلمش شى .

اَرْزيز [ف] قالاى .

اَرْژَنْك [ف] (اَرْتَنْك)ه باق .

اَرْش [ع] سقطلنان بر عضو ايچون جارحدن آلنان ديت شرعيه § صاتيلدقدن صكره عيبى ظاهر اولان مالك قيمتندن بونك ايچون تنزيل اولنان مقدار .

اَرْشَد [ع] دهاء الك، پك رشيد : ارشد اولاد .

اَرْض [ع] ير: ارض وسما § طوپراق: ارض منبت. تأثيرى معتبر دكلدر § كرهٔ زمين: «ارض برذره دكل نسبت ايله اكوانه» بومعناده اكثريا (كرهٔ ارض) صورتنده قوللانيلير § مملكت، طوپراق، ايل: ارض كنعان. ارض فلسطين. ارض مقدس=قدس. ارض الله واسعة=اللهك يرى كڭنيش.

اَرْضَه [ع] آغاج قوردى .

اَرَضين [ع] طبقاتى اعتباريله (اَرْض)ك سماوات وارضين. (اَرَضُون) ضرورتسز قوللانلماملى .

اَرْضِيَّه [ع] طوپراغه منسوب: محصولات ارضيه .

اَرْعَن [ع] احمق، چولپه، سونه‌په .

اَرْغُنون [رومجه‌دن مفرس] معروف چالغى : «بيلمكسه غرض نه ارغنون‌ندر الحانه دقت ايتمك ايستر» .

اَرْغَوان [ف] معروف قرمزى چيچك. ايلاق دكل: «زينت باغ وبهار اولمش نهال ارغوان باقى» .

اَرْغَوانى [ف] ارغوان رنكنده: شراب ارغوانى .

اَرْفَع [ع] دهاء الك، پك رفيع: ارفع درجات .

اَرَقّ [ع] دهاء الك، پك رقيق : ارق اجزاء .

اَرَق [ع] اويقوسزلق .

اَرْقام [ع] (رَقَم)ك جمعى: ارقام هنديه .

اَرْكان [ع] (رُكْن)ك جمعى. باشليجه طرفلر § بر هيئتك باشليجه اعضاسى: اركان دولت . اركان ولايت . اركان مجلس . اركان حرب ، حربيه § آداب، رسوم .

أَرْمَاخ [ع] (رُمح)ك جمعى .

أَرْمَغَان [ف] هديه : « روزكاره عالم غيب ارمغانيدر سوزم‌ـ‌نفعى»

أَرْمُودْ [ف] آرمود .

أَرْنَبْ [ع] طاوشان .

أَرْوَاح [ع](روح)ك جمعى: «ارواح كه تحفهٔ خدادر ـ خاك ره شاه انبيادر ـ غالب »

أَرَّه [ف] تخته بيچه‌جك بيچق .

أَرَّه كَش [ف] بيچقيجى .

أَرِيبْ [ع] عاقل ، ذكى .

أَرِيكَه [ع] تخت .

أَرِيكَه پِيرا [ف] تختى تزيين ايديجى ، ايدن ، پادشاه .

أَزْ [ف] تركجه‌ده (دن) اداتنه معادلدر. تعبيرات معدوده‌ده قوللانيلير : غير از مصرف . خارج ز وظيفه . زدل وجان . از هر جهت . از جمله . (ازآن جمله) تعبيرى خوش دكلدر .

أَزْبَرْ [ف] ذهنده طوتمه ، حفظ : ازبر ايلدى . ازبر ايتدى . ازبرنده در . ازبر اوقويور . (ازبردن) قوللانامالى .

أَزَجّ [ع] اينجه واوزون قاشلى ؛ قلم قاشلى : ازج الحاجبين .

أَزْرَار [ع] (زِرّ) ك جمعى . اثواب تكمه‌لرى . مفردى قوللانلماز .

أَزْرَقْ [ع] كوك رنكلى ، ماوى : ازرق پوش .

أَزِقَّه [ع] (زُقاق)ك جمعى : تنظيف ازقه .

أَزْكَى [ع] دهاء اك ، پك صالح ، پاك : زُهد ازكى . طعام ازكى .

أَزْكِيَاء [ع] (زكى) نك جمعى : ازكياى اهل طريقت .

أَزَلْ [ع] كچمشده معتبر ابتداسى يوق . ازمنه : « سنده واركن بو پردهٔ صمدى ـ ايكادر نغمهٔ ازل ابدى» (ازلده) ياخود (ازلدن) مقامنده (تا ازل) قوللانلمالى .

أَزَلِي [ع ف] ازله منسوب ، ابتداسز : وجود حق ازليدر ، ابديدر . حكم ازلى . ارادهٔ ازليه .

أَزَلِيَّتْ [ع] ازليلك .

أَزْمَانْ [ع] و

أَزْمِنَه [ع] (زمان)ك جمعى : (ازمنه) دها زياده قوللانيلير : ازمنهٔ قديمه . ازمنهٔ ماضيه . ازمنهٔ ثلثه .

أَزِمَّه (زِمام) ك جمعى .

أَزْوَاج [ع] (زوج) و(زوجه) نك جمعى : مخدراتك ازواجى . ازواج مطهره .

أَزْوَرْ [ع] بونى اكرى .

أَزْهَار [ع] (زهره)نك جمعى : ازهار نو بهار .

أَزْهَر [ع] هم كزل هم آق ، براق پارلاق : «اتفاق ايتدى بو معناده امم ـــ ازهر اللاون ايدى فخر عالم ـــ خاقانى» .

أَزْهَرَانْ . أَزْهَرَيْنْ [ع] آى ايله كونش .

أَژْدَرْ [ف] و

أَژْدَرْهَا [ف] و

آژدَها [ف] بیوك ییلان. (ها) لرادات جمع دكلدر. (اژدها) نظمده قوللانیلیر. « اژدهارا چوكلو تنك بكیرند عصاست صائب » = اژدرهانك بوغازینی صیقدقلرنده عصا اولور . اژدر دم بریده = قویروغی كسلمش اژدر ، پك متهور قهرمان .

أسابیع [ع] (اسبوع)ك جمعی .

أساتِذه [ع] و

أساتیذ [ع] (استاذ) ك جمعی .

أساریر [ع] (اسرار) ك جمع الجمعی . ال آیه‌سنده و آلینده‌كی چیزكیلر § چهره‌ده‌كی محاسن. (اسرار) بو معنالرده قوللانلماز .

أساس [ع] تمل: وضع اساس مكتب § اصل، مبنی: اساس ماده. اساس مسئله § اصل ، حقیقت : اساسسزدر . اساسی یوقدر .

أساساً [ع] اصله، مبنایه، حقیقته متعلق اوله‌رق

أساسی [ع ف] اصله ، مبنایه ، حقیقته متعلق: اساسی اصلاحات. اصلاحات اساسیه .

أساطیر [ع] (اسطوره) نك جمعی . اویدرمه روایات عجیبه. ماصال مقوله‌سی شیلر : اساطیر الاولین .

أساطین [ع] (اسطوانه) نك جمعی . بر طاقمك ، بر هیئتك ایلری كلنلری: اساطین علما. مفردی بو معناده قوللانلماز .

أسافِل [ع] (اسفل) ك جمعی . خلقك عوام طقمی .

أسالیب [ع] (اسلوب) ك جمعی: اسالیب اداده .

أسامی [ع] (اسم) ك جمع الجمعی .

أسانید [ع] (اسناد)ك جمعی. برسوزك آندن آكا نقل اولنمسی. اكثریا احادیث مباحثنده قوللانیلیر : بو حدیث اسانید معتبره ایله ثابتدر.

أساوِر [ع] (سوار) ك جمع الجمعی.

أسْب [ف] آت . اسب تازی = عرب آتی .

أسب افكن [ف] جنكجی، بهادر.

أسب انكیز [ف] مهمیز .

أسباب [ع] (سبب)ك جمعی. لوازم، وسائط: اسباب سفر، سفریه، اسباب مدافعه. مفردی باشقه یولده قوللانیلیر .

أسباط [ع] (سبط)ك جمعی : یهود قبیله‌لری: اسباط بنی اسرائیل. مفردی باشقه یولده قوللانیلیر.

أسبران [ف] آت سورن، آت قوشدیران.

أسب سوار [ف] آته بینمش : اسب سوار اوله‌رق حركت .

أستار [ع] (ستر) ك جمعی : استار كعبه § آستر، آستار.

أستَر [ف] قاطیر .

أستغفر الله [ع] اللهدن مغفرت طلب ایدرم § سهو ایتدم § الله ایتمسون! § نازكانه ادارهٔ كلام ایدلدیكی صیغه‌ده متكلم ـ ولو وهمی اولسون ـ مخاطبه كوچكلك، كندینه بیوكلك اسنادینه

دلالت ایده‌بیله‌جك سوزلری بو جمله ایله قارشیلار. سوء استعماله اوغرادلمشدر.

أَسْجَاعْ [ع] (سجع)ك جمعی. اسجاع حریرانه.

أَسْحَارْ [ع] (سحر)ك جمعی.

أَسْخَی [ع] دها، اك، پك جومرد.

أَسْخِيَاء [ع] (سخی)نك جمعی: اخنف اسخیای عربدن ایدی.

أَسَدْ [ع] ارسلان.

أَسَدُ الله [ع] حضرت علی، کرم الله وجهه ورضی الله عنه.

أَسْر [ع] اسیرلك: قیداسره کرفتار اولدی. اسیر ایتمك معناسنده قوللانلماز.

أَسْرَارْ [ع] (سِرّ)ك جمعی: «اسرار خفیه وار بیلنمز — اطوار تصرف خداده» § مکیفاتدن معروف حشیش: «اسرار ایله اسرار خدا بر یره کلمز.» بو معناده مفرد حکمنده اولوب ایچمك، چکمك ماده‌لریله قوللانیلیر.

أَسْرَارْکَشْ [ف] اسرارقوللانغه آلشمش اولان، اسرار تریاکیسی: «اسرار کائناتی اسرارکش نه بیلسون!»

أَسْرَعْ [ع] دها، اك، پك سریع: اسرع وسائط نقلیه، اسرع الحاسبین = الله.

أَسِرَّه [ع] (سریر)ك جمعی.

أَسْطَارْ [ع] (سطر)ك جمعی. دیکر جمعی اولان سطورزیاده قوللانیلیر.

أَسْعَارْ [ع] (سِعر)ك جمعی. صتیلق شیلرك حلق پیننده جاری اولان بهالری، نرخلر: غلای اسعار. مفردی قوللانلماز.

أَسْعَدْ [ع] دها، اك، پك سعید، اسعد ارباب سعادت. اسعد ایام.

أَسَفْ [ع] حزن، غم: اسفلندی. اکثریا (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر. اسف ایتدی = محزون، غمناك اولدی.

أَسْفَارْ [ع] (سفر)ك جمعی: اسفار بعیده. اسفار متکله.

أَسْفَارْ [ع] (سِفر) ك جمعی.

أَسْفَلْ [ع] دها، اك، پك آشاغی، بیاغی: اسفل نس § آشاغی: طرف اسفل. اسفل سافلین = جهنم.

أَسْقَامْ [ع] (سقم) ك جمعی: آلام واسقام.

أَسْقِرِيمْ [فرانسزجه‌دن escrime] قیلیج، سلاح استعمالی صنعتی؛ سلاحبازلق.

أَسْكَفْ [ع] آیاق قابی یاپوب صاتان اهل صنعت، خفاف.

أَسْلَافْ [ع] (سلف) ك جمعی. برقوم ویا ملتك کچمشلری: اخلاف یرلرینه کچیلن آدملر، امورلر.

أَسْلِحَه [ع] (سلاح) ك جمعی: اسلحهٔ ناریه = آتشلی سلاحلر.

أَسْلَمْ [ع] دها، اك، پك سالم، امین: سمتنه اوغرامامق اسلمدر. طریق اسلم بودر.

أَسْمَاء [ع] (اِسم) ك جمعی. اسمای حسنی = اللهك اسملری.

أَسْمَاعْ [ع] (سمع) ك جمعی.

أَسْمَحْ [ع] دها، اك، پك سماحتلی: اسمح اغنیا.

آسْمَرْ [ع] قاره یاغیز .

آسَنّ [ع] دها ، الك ، پك یاشلی .

آسْنان [ع] (سِنّ)ك جمعی . دیشلر : قیمتی بیلنمه‌مكده اولان اسنان مدار حیات انساندر § یاشلر : اسنان عسكریه .

آسْوار [ع] حصار معناسنه اولان (سُور) ك جمعی .

آسْواق [ع] (سُوق) ك جمعی .

آسْوَدْ [ع] سیاه .

آسْوف [ع] پك چابك اسفلنن ، یورکی یوفقه .

آسْهام [ع] (سَهم)ك جمعی . اسهام عمومیه .

اسْهَل [ع] دها ، الك ، پك قولای : اسهل امور .

آسیر [ع] قول ، كوله § حربده دشمن النه دوشن ، دشمن الندده بولنان آدم . § تحكم آلتنده بولنان ، دوشكون ، مبتلی « بیلسه‌ك نه‌اولدی آزاده كوكلم ـــ سودا اسیری سودا اسیری ! » .

آسیرُ الهِنْد [ع] وقتیله برمدت وطنندن آیری دوشن بر شخص عودتنده هند محبوسیلری یدینه اسیر دوشدیكنی بیان ایله آوراده كوردیكنی ادعا ایتدیكی برچوق غرائبی نقل ایده‌رك اول امرده خلقك نظر دقتنی جلب ایتمش ، فقط صكره‌دن بونك هندی رؤساسنده بیله كورمدیكی آكلاشلدیغندن سوزی دیكلنلمز اولمش . بومناسبتله اویله شارلا - تانلره (اسیرالهند) دینلكه باشلامش .

آسِیل [ع] جزئجه اوزون یوز : اسیل الخد .

آشاعِرَه [ع] اصول دینده امام (ابوالحسن الاشعری) یه تابع اولانلر ، اهل سنت .

آشْأَم [ع] دها ، الك ، پك اوغورسز .

آشْباح [ع] (شَبَح) ك جمعی .

آشْباه [ع] (شِبه) و (شَبیه) ك جمعی : « وار ایسه قالمش عدم كنجنده اشباهم نهان »

آشْبَه [ع] دها ، الك ، پك شبیه : اشبه اولاد .

آشْتات [ع] (شَتیت) ك جمعی . فرقه‌لر ، طاقلر ، صنفلر ، نوعلر : اشتات خلق . اشتات علوم .

آشْجار [ع] (شَجَر) ك جمعی : اشجار مثمره .

آشْجان [ع] (شَجَن) جمعی .

آشْجَع [ع] دها ، الك ، پك شجاعتلی .

آشْخاص [ع] (شَخص) ك جمعی .

آشَدّ [ع] دها ، الك ، پك شدتلی . (اشد احتیاج ایله محتاج) كبی تعبیرلر قوللانلمامالی .

آشِدّاء [ع] (شدید) ك جمعی . شدتلی طاورانان بهادرلر : اشدای مجاهدین . مفردی بومعناده قوللانلماز .

آشَرّ [ع] دها ، الك ، پك شرلی : اشرّ اشرا .

آشِرْ [ع] پك سوینجلی .

آشِرّاء [ع] و

آشْرار [ع] (شریر) ك جمعی . اشرار اشرار .

اَشْراط [ع] علامت معناسنه اولان (شَرَط) ك جمعی . اشراط الساعه ، اشراط ساعت = قیامت علامتلری : مفردی قوللانلماز .

اَشْراف [ع] (شَریف) ك جمعی . شرف صاحبی اولان آدملر : اشراف بلده .

اَشْرِبَه [ع] (شَراب) ك جمعی . ایچه‌جك شیلر : اشربهٔ حارّه . رانك ضمیله غلطدر .

اَشْرِعَه [ع] (شِراع) ك جمعی .

اَشْرَف [ع] دها ، اك ، پك شرفلی : اشرف مخلوقات . اشرف ساعت .

اَشْرَم [ع] بورونسز .

اَشْعار [ع] (شِعْر) و (شَعَر) ك جمعی . ایكنجی صورتده آز قوللانیلیر .

اَشْعَر [ع] دها ، اك ، پك ایی شعر سویلین : اشعر زمان .

اَشِعَّه [ع] (شُعاع) ك جمعی : اشعه پاش .

اَشْغال [ع] (شُغل) ك جمعی : كثرت اشغال .

اَشْغَل [ع] دها ، اك ، پك مشغول .

اَشْفاق [ع] شفقت معناسنه اولان (شَفَق) ك جمعی : اشفاق شامله . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَشْفَق [ع] دها ، اك ، پك شفقتلی : ولی نعمت اشفق .

اَشْقَر [ع] آل آت : « اشقر سوزیلوب مثال عنقا ـ اول آتشه كیردی بی محابا ـ غالب »

اَشْقَی [ع] دها ، اك ، پك شقی .

اَشْقِیاء [ع] (شَقِی) نك جمعی .

اَشْك [ف] كوز یاشی : « اشكم صحیفهٔ رخ جانانه دوشمسون ـ ثابت »

اَشْك اَفْشان ، اَشْك فَشان [ف] چوق آغلاییجی ، آغلایان : اشك افشان اولدی .

اَشْك اَفْشانی ، اَشْك فَشانی [ف] اشك افشانلق : باعث اشك افشانی .

اَشْكال [ع] (شَكل) ك جمعی : اشكال هندسیه .

اَشْكبار [ف] زیاده آغلاییجی ، آغلایان : عاشق اشكبار . چشم اشكبار .

اَشْكباری [ف] اشكبارلق .

اَشْكریز [ف] كوز یاشی دوكیجی ، دوكن .

اَشْكریزی [ف] اشكریزلك .

اَشْكِ شادی ، اَشْكِ شیرین ، اَشْكِ طَرَب [ف] سوینج ایله دوكیلن كوزیاشی .

اَشْكَل [ع] كوزلرینك آقی حمرتلی آدم : اشكل العینین .

اَشْمَط [ع] صاچی صاقالی قیر .

اَشْمَل [ع] دها ، اك ، پك شامل ، شموللو .

اَشْواق [ع] (شَوق) ك جمعی : «دوار دلده بر آرزوی جاوید ـ اشواقی ایلدكده تزیید »

اَشْهاد [ع] (شاهد) ك جمع الجمعی : علی رؤس الاشهاد . آز قوللانیلیر .

اَشْهَب [ع] قیرآت . اشهب قرطاسی = سود قیر .

اَشْهَر [ع] دها ، اك ، پك مشهور : اشهر سخنوران .

اَشْهَل [ع] الا كوزلو: اشهل العينين. مؤنثى (شهلا) زياده قوللانيلير.

اَشْهَى [ع] دها، الك، پك زياده سويلوب رغبت اولنان.

اَشْياء [ع] (شىْ) ك جمعى. دوشه‌مه وسائره كبى او لوازمى: نقل اشيا § ياغموراق وسائره كبى يول لوازمى: اشياسنى باغلادى § مفردى بو معناده قوللانلماز § موجودات: خالق اشياء. اشيا مظاهر اسمادر.

اَشْيَب [ع] صاچى صاقالى آغارمش.

اَشْيَم [ع] بكلى، خالدار.

اَصابِع [ع] (اِصبع) ك جمعى.

اَصاغِر [ع] (اصغر) ك جمعى. شرف جهتيله كوچك صايلان آدملر: اكابر واصاغر.

اَصالَت [ع] جودت، متانت: اصالت رأى. اصالت فكر § زاده‌لك، نجابت، نسبى تميزلك § بر ايشى، بر امورى بالذات ايفا حالى، (وكالت)ك ضدى. اصالتلو = تعبيرى رسمياتده سفرايه‌وسائر اجنبى كبارينه ويريلير بر عنواندر.

اَصالَةً [ع] ايشك ايچنده وكالت اوليه رق، بالذات: اصالةً، أمور ايدلدى.

اَصَحّ [ع] دها، الك، پك صحيح: اصح روايات.

اَصِحّاء [ع] (صحيح)ك جمعى. وجودى صحتده بولنانلر.

اَصْحاب [ع] (صاحب) ك جمعى. مالك، متصف اولانلر: اصحاب املاك: اصحاب شجاعت § حضرت فخر كائنات عليه افضل التحيات افندمزى كوروب صحبت سينه‌لريله تشرف ايتمش اولان مؤمنلر: اصحاب كرام حضراتى § بر بيوك ذات ايله صحبت و مسلكنه متابعت ايدنلر: اصحاب ابو حنيفه. اصحاب كهف = مشهور مغاره‌يه قاپانوب مدت مديده اويويان اسملرى معروف ذوات: اصحاب بدر = اول غزوات سنيهٔ محمديه اولان بدر غزوه‌سنده بولنان اصحاب كرام. اصحاب صفه = فقراى اصحاب كرامدن بر طاقم صلحا. اصحاب سبت = يهود طائفه‌سى.

اَصْداف [ع] (صَدَف)ك جمعى.

اَصْدِقاء [ع] (صَديق)ك جمعى. اصدقاى دولت.

اَصْعَب [ع] دها، الك، پك كوچ: اصعب امور.

اَصْغَر [ع] دها، الك، پك كوچك: اصغر اولاد.

اَصْغَران، اَصْغَرَين [ع] قلب ايله لسان.

اَصْفار [ع] (صِفر) ك جمعى.

اَصْفَر [ع] صارى. بنى اصفر = وقتيله اوروپالولردن مجهول قالان بر قومك لقبى.

اَصْفَى [ع] دها، الك، پك صافى.

اَصْفِياء [ع] (صَفى) نك جمعى. قلبى پاك، مسلكى درست ذوات كرام.

اَصْل [ع] كوك، ديب، صحت، حقيقت: ايشك اصلنى آكلايه‌لم. اصلى وارمى؟ اصلى چيقمدى. اصلى يوق. اصلى يوق. بو معناده بعضاً تأكيد ايچون مقام نفيده (فصل) ايله برلكده ايراد اولنور: اصلى فصلى يوق. اصلسز = اساساً: اصل بو جهت شايان دقتدر § صوى: بد اصل = صويى

كوتو § ابتداوجوده كتيريلن ، ابتدا كى صورت : بو ترجمه اصلنه مطابقيدر . كيفيتدن سؤال اداتى اولان (نصل) (نه اصل) مخففيدر : بونه اصل ايشدر ؟ — نعيا . بو يولده استعمالى مهجوردر . (اصل) ك ضادينى تحريك مغاير فصاحت اولديغى حالده بالعكس الفاظ تركيه صيره سنه كچمش اولان (نصل) ك صادينى اسكان جائز دكلدر .

اَصلاً [ع] هيچ ، هيچ بر وقت . تأكيد نفيه مخصوص اداتدر : اصلا فائده سى كورلمدى .

اَصْلاب [ع] (صُلب) ك جمعى .

اَصْلَح [ع] دها ، اك ، پك ايى .

اَصْلَحَكَ الله [ع] الله سنى اصلاح ايتسون.

اَصْلَع [ع] باشنك اوك طرفنده قيل اولميان آدم، طازلاق.

اَصْلي [ع ف] اصله منسوب : لون اصلى. هيئت اصليه § صكره دن قاتمه حرفى مشتمل اولميان كلمه .

اَصَمّ [ع] صاغير : حاتم اصم .

اَصْناف [ع] (صنف)ك جمعى. نوعلر: اصناف خلق § خلقك صنعت ودكانجيلق ايله مشغول طاقمى : مفرد مقامنده ده قوللانيلير: اصناف آدم. مفردى بو معناده قوللانلماز .

اَصْنام [ع] (صَنَم)ك جمعى: مشركارك طابدقلرى مجسم بتلر : عبدهٔ اصنام .

اَصْوات [ع] (صَوت) ك جمعى : اصوات رقيقه . اصوات حيوانات .

اَصْواف [ع] (صوف) ك جمعى .

اَصْوَب [ع] دها ، اك ، پك طوغرى : اصوب اقوال. قول اصوب.

اَصْهار [ع] (صِهر) ك جمعى .

اَصيل [ع] نسب صاحبى ، معتبر فاميليادن § تربيه لى ، مؤدب : اصيل آدمدر § برايشده بالذات بولنان. (وكيل) ك ضدى .

اَصيلانَه [ف] اصيل اولانه ياقيشه جق صورتده . اكثريا سفراى اجنبيه يه خطاباً يازيلان تقريرلرده قوللانيلير.

اَصيلزادگان [ف](اَصيلزاده)نك جمعى.

اَصيلزادَه [ف] معتبر فاميليادن ، زادكاندن. (اصلزاده) قوللانلماملى .

اَضاحي [ع] (اضحيّه) ك جمعى .

اَضْحى [ع] (اَضحاة) ك جمعى . قربانلر : عيد اضحى = قربان بايرامى . مفردى قوللانلماز .

اَضْداد [ع] (ضِدّ) ك جمعى : جمع اضداد ممتنعدر .

اَضَرّ [ع] دها ، اك ، پك ضررلى : اضرّ مسكرات .

اَضْراس [ع] (ضِرس) ك جمعى .

اَضْعاف [ع] (ضِعف) ك جمعى : اضعاف كثيره .

اَضْعَف [ع] دها، اك ، پك ضعيف: اضعف العباد.

اَضْغاث [ع] (ضِغث) ك جمعى . قاريشيق شيلر: اضغاث واحلام= قاريشيق رؤيالر . مفردى قوللانلماز .

اَضَلّ [ع] دها، اك ، پك زياده يولنى شاشيرمش : اضلّ گمراهان .

اَضْلاٰعْ [ع] (ضِلع)ك جمعى : اضلاع متوازيه .

اَضْياٰفْ [ع] (ضَيف) ك جمعى .

اَضْيَقْ [ع] دها، اك، پك طار: اضيق امكنه .

اَطِبّاٰء [ع] (طَبيب)ك جمعى.

اَطْباٰقْ [ع] (طَبَقَه) نك جمعى. قاتلر.

اَطْراٰسْ [ع] (طِرْس) ك جمعى.

اَطْراٰفْ [ع] (طَرَف)ك جمعى. شهرك اطرافى. اطرافلى = تفصيللى، ايضاحلى . اطرافيله = تفصيل و ايضاح اوزره. اطراف البدن=باش، اللر، آياقلر. اطراف الارض = علماء، اشراف .

اَطْعِمَه [ع] (طعام)ك جمعى : اطعمهٔ نفيسه. عينك ضمى ويا فتحى ايله غلطدر .

اَطْفاٰلْ [ع] (طِفل)ك جمعى: اطفال مكاتب. تربيهٔ اطفال. اطفال باغ = نورسيده فدانلر . اطفال بهار = تازه چمنلر ، چيچكلر : « اوقشا اطفال بهارى اى نسيم دلنواز - بحرى تنظير ايلسون اولمقده صحرا موج موج »

اَطْلاٰلْ [ع] (طَلَل)ك جمعى: «دوشدى اطلاله قارشى كريه بكا - نه سپهروز روزكار اولدم ! »

اَطْلَسْ [ع] معروف قماش.

اَطْناٰبْ [ع] (طُناب) ك جمعى .

اَطْواٰرْ [ع] (طَور)ك جمعى: مستقيم الاطوار. اطوار مستقيمانه .

اَطْواٰقْ [ع] (طَوق)ك جمعى.

اَطْواٰقْ [ع] هندستان جوزينك سودى.

اَطْوَلْ [ع] دها، اك ، پك اوزون : اطول ايام.

اَطْهاٰرْ [ع] (طاهر) ك جمعى § قاد ينلرك حيض و نفاسـتدن پاك اولدقلرى كونلر. مفردى بو معناده قوللانلماز .

اَطْهَرْ [ع] دها، اك، پك پاك .

اَطاٰيِبْ [ع] (اَطيَب)ك جمعى. منتخب شيلر: اطـايب اثمار . اطايب لطائف .

اَطْيَبْ [ع] دها، اك، پك پاك، خوش، كوزل: اطيب ملبوسات.

اَظْرَفْ [ع] دها ، اك ، پك ظريف: اظرف ظرفا .

اَظْفاٰرْ [ع] (ظُفر) ك جمعى .

اَظْلاٰفْ [ع] (ظِلف)ك جمعى .

اَظْلاٰلْ [ع] (ظِلّ) ك جمعى .

اَظْلَمْ [ع] دها، اك ، پك ظالم: اظلم ارباب تغلب. اَلبادى اَظْلَم = ابتدا ياپان اظلمدر .

اَظْهَرْ [ع] دها ، اك ، پك ظاهر : اظهر من الشمس .

اَعاٰجِمْ [ع] (اَعجَم) ك جمعى . قوم عربدن اوليان كيمسه‌لر. مفردى مبالغه‌يى مفيد اولان ياء نسبتسز قوللانلماز.

اَعاٰجِيبْ [ع] (اعجوبه) نك جمعى : اعاجيب حادثات .

اَعاٰدِى [ع] (عَدُوّ) ك جمع الجمعى: «خيلى دمدر ايلدك محروم شادى كوكلى - دوستم! شاد ايت على رغم الاعادى كوكلى »

آعاریض [ع] (عروض)ك جمعی.

آعاظم [ع] (اعظم) ك جمعی. بیوك آدملر: اعاظم حكما. اعاظم رجال. اشیاده قوللانلماملی. مثلا (اعاظم امور) دینلمه‌ملی.

آعالی [ع] (اعلی)نك جمعی. عالیقدر آدملر: «علویلر ایچنده مشهوردر-مفتون خصالیدر اعالی» «صید بی قیدك اولور عالی كوكلر فوج فوج - انعطاف ایتدكچه صیاد الاعالی كوزلرك» اشیاده قوللانلماملی. مثلا (اعالی جبال) دینلمه‌ملی.

آعجام [ع] (عجم) ك جمعی: بلغای اعجام.

آعجب [ع] دها، اك، پك عجیب، غریب: اعجب العجائب.

آعجز [ع] دها، اك، پك عاجز: اعجز العجزه.

آعجمی [ع ف] قوم عربدن اولمیان كیمسه: رجل اعجمی § لسان عربدن اولمیان كلمه: اسم اعجمی.

آعداء [ع] (عدو) ك جمعی: اعدای ترقی. اعدا بعضا احبادن طوغری سویلر.

آعدی [ع] دها، اك، پك تجاوزجی، ظالم: اعدی الاعادی.

آعداد [ع] (عدد) ك جمعی: «بولماز اوتجلیات غایت — اعداد نصل بولور نهایت؟»

آعدل [ع] دها، اك، پك عدالتلی: پك مستقیم.

آعذار [ع] (عذر)ك جمعی: اعذار واهیه. اعذار بارده.

آعذب [ع] دها، اك، پك طاتلی، لذتلی: شعرك اعذبی اكذبیدر.

آعراب [ع] (عرب) ك جمعی یاخود جمع صورتنده مفرد. بدوی عربلر.

آعرابی [ع ف] بدوی عربلردن هر بری.

آعراض [ع] (عرض) ك جمعی: جواهر واعراض.

آعراف [ع] (عرف) ك جمعی. جنت ایله جهنم بیننده واقع حائل: اصحاب اعراف. رجال اعراف. مفردی بو معناده قوللانلماز.

آعرج [ع] طوبال.

آعرف [ع] دها، اك، پك معروف: الله اعرف المعارفدر.

آعز [ع] دها، اك، پك عزیز: اعز احبا.

آعزل [ع] سلاحسز آدم: سوان اعزل.

آعزه [ع] (عزیز) ك جمعی. اسلاف اولیاءالله حقنده قوللانیلیر: اعزهٔ كرامدن حضرت احمد رفاعی.

آعشار [ع] (عشر) ك جمعی: اعشار شرعیه.

آعشاری [ع ف] اعشاره منسوب: كسر اعشاری. اصول اعشاریه.

آعشی [ع] كوزی دومانلی، ضعیف البصر.

آعصاب [ع] (عصب) ك جمعی: صدانك اعصابه تأثیری واردر.

آعصار [ع] (عصر) ك جمعی: اعصار سالفه. عصرمز غبطه بخش اعصاردر.

آعضاء [ع] (عضو) ك جمعی: اعضای

بدن . بو مقامده مفردی‌ده قوللانیلیر. بر رئیسك تحت ریاستنده بولنان بر مجلس ، بر هیئت تشکیل ایدن ذوات . § بر مجلسی ، بر هیئتی تشکیل ایدن ذواتدن هر بری: بوایکی معناده مفردی قوللانلماز. معنای اخیرده مفرد حکمنده در . (اعضای جمعیت طبیه) کبی فارسی ترکیبلر (عن) ایله قوللانلماملی . (از) ایله قوللانیله‌بیلیر . الك ایسی ایکیسنك‌ده ترکیله (جمعیت طبیه اعضاسندن) بوللو (دن) قوللانمقدر .

اَعْطاف [ع] (عطف) ك جمعی: شفقتلر: اعطاف والطاف شاهانه . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَعْظَمْ [ع] دها، الك، پك بیوك: شکسپیرانکلیز ادیب اعظمیدر. ظرف مظروفندن اعظمدر . حضرت امام اعظم = ائمهٔ اربعه‌دن ابو حنیفه نعمان بن ثابت کوفی. اعظمیت = اعظملق، جبرده بررقك دیکرندن بیوك اولمسی که اشارتی شو > در .

اَعْقابْ [ع] (عقب) ك جمعی . اولاد واحفاد : اعقاب ابو تراب . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَعْقَلْ [ع] دها ، الك ، پك عقللی : اعقل عقلا .

اَعْلیٰ [ع] دها ، الك ، پك عالی : عرش اعلی . مطلب اعلی . رتبة العلم اعلى الرتب = علم رتبه‌سی رتبه‌لرك اعلاسیدر . صوت اعلی = آواز بلند ، یوکسك سس. ملأ اعلی = عالم ملکوت § ایی ، کوزل ، طبعه موافق : اعلی بر کتاب . اعلی بر لوحه . نادراً شیوهٔ عجمه اتباع ایله (اعلی) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

اَعْلاف [ع] (علف) ك جمعی .

اَعْلامْ [ع] (علم) ك جمعی: اعلام فقها . رفع اعلام جهاد . قاموس الاعلام .

اَعْلَمْ [ع] دها، الك، پك عالم : اعلم علما . اللّه اعلم = الله دها ایی بیلیر .

اَعَمّ [ع] دها ، الك ، پك عمومی ، شموللو : (حیوان) (انسان) دن اعمدر .

اَعْمارْ [ع] (عمر) ك جمعی: اعمارامم .

اَعْماق [ع] (عمق) ك جمعی: اعماق بحار .

اَعْمالْ [ع] (عمل) ك جمعی : اعمال صالحه . اعمال اربعه = جمع ، طرح ، ضرب ، تقسیم .

اَعْمامْ [ع] (عم) ك جمعی : جنابه حمزه حضرت محمد علیه السلام افندمزك عمامندندر .

اَعْمِدَه [ع] (عمود) ك جمعی .

اَعْمیٰ [ع] كور . الغريب كالاعمى ولو كان بصيراً = غريب - بينا اولسه‌ده - كور كیبیدر . نادراً شیوهٔ عجمه اتباع ایله (اعمی) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

اَعْناق [ع] (عنق) ك جمعی .

اَعِنَّه [ع] (عنان) ك جمعی .

اَعْواض [ع] (عوض) ك جمعی .

اَعْوامْ [ع] (عام) جمعی . ییللر : شهور واعوام .

اَعْوانْ [ع] (عون) ك جمعی . یاردیمجیلر ، آرقه چیقانلر : اعوان یزید .

مفردی بو معناده قوللانیلماز .

اَعْوَجْ [ع] اکری.

اَعْوَرْ [ع] تك كوزلو: ابلیس اعور.

اَعْیادْ [ع] (عید) ك جمعی : اعیاد مباركه .

اَعْیانْ [ع] (عین) ك جمعی. كوزلر: « قرهٔ اعیان امتدر حسین كربلا ـ كاظم» بو معناده آز قوللانیلیر § برقومك ، بر بلده‌نك اولولری: اعیان‌عرب. اعیان‌مكه.

اَغالیطْ [ع] (اغلوطه) نك جمعی .

اَغانی [ع] (اغنیه)نك جمعی : «باشقه اغنیه‌سی وار هرقومك ـ یره خوش كلمز اغانیٔ مغان »

اَغْبِیاء [ع] (غبی) نك جمعی .

اَغْدِیَهْ [ع] (غداء)نك جمعی.تشدید ایله غلطدر .

اَغْدِیَه [ع] (غداء) نك و

اَغْذِیَهْ [ع] (غذاء) نك جمعی : اغذیهٔ نفیسه . اغذیهٔ حامضه . بونلرده تشدید ایله‌غلطدر . عربیده فصیحی ذال ایله‌در .

اَغْراسْ [ع] (غرس) ك جمعی . دیكلمش فدانلر . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَغْراضْ [ع] (غرض) ك جمعی : اغراض نفسانیه .

اَغَرّ [ع] آلننده غره‌سی اولان آت § آق. اغر الایام = پك صیجاق كون .

اَغْرَبْ [ع] دها، اك، پك غریب ، غرابتلی : «كیتدكجه غریب مشرب اولدم ـــ عالم نظرنده اغرب اولدم»

اَغْزَلْ [ع] دها، اك، پك عاشقانه: اغزل ابیات § طوتدیغنك یاقه‌سنی براقمیان صیتمه : حمای اغزل .

اَغْشِیَهْ [ع] (غشاء) نك جمعی . تشدید ایله غلطدر .

اَغْصانْ [ع] (غصن) ك جمعی .

اَغْلالْ [ع] (غل) جمعی : بوین لاله‌لری : سلاسل واغلال .

اَغْلَبْ [ع] دها، اك، پك غالب ، قوتلی: احتمال اغلب . اغلب احتمالات § اكثر : حافظ‌شیرازینك‌اغلب اشعاری‌رندانه‌در . اشخاصده قوللانلماز.

اَغْلَظْ [ع] دها ، اك ، پك غلیظ : اغلظ شتوم .

اَغْنامْ [ع] (غنم) ك جمعی : اغنام رسومی .

اَغْنی [ع] دها ، اك ، پك زنكین : اغنی الاغنیا.

اَغْنِیاء [ع] (غنی)نك جمعی : اغنیای اهالی .

اَغْوالْ [ع] (غول) ك جمعی .

اَغْیارْ [ع] (غیر) ك جمعی . باشقه‌لری : بو تعریف افرادینی جامع ، اغیارینی مانع دكل § یابانجیلر ، بیلدك اولمیانلر § عاشقك رقیبلری § رقیبلر . (یارواغیار) تعبیرنده یا (اغیار) مفرد ، یاخود(یار) جمع حكمنده‌در .

اَغْیَرْ [ع] دها ، اك ، پك غیرتلی.

اَفاخِمْ [ع] (اَفخَم)ك جمعی : افاخم وكلا.

اَفاضِل [ع] (افضَل)ك جمعی: افاضل علما.

اَفاعی [ع] (افعی) نك جمعی . ضحك الافاعی = اوبابه غمك خنده‌سی .

اَفانین [ع] (افنون) ك جمعی. بربرینه صارلمش، صیق آغاج داللری. مفردی قوللانلماز .

اَفئِدَه [ع] (فؤاد) ك جمعی.

اَفخَم [ع] دها ، الك ، پك فخامتلی: آصف افخم.

اَفراخ [ع] (فرخ) ك جمعی .

اَفراخته [ف] یوقاری قالدیرلمش ، یوكسلدلمش.

اَفراد [ع](فرد)ك جمعی: افرادعسكریه.

اَفراس [ع] (فرس) ك جمعی .

اَفراشته [ف] (افراخته) یه باق .

اَفرَنج [ع] اوروپاخلقی: طائفهٔ افرنج. داءالافرنج = فرنكی علتی .

اَفرَنجی [عف] افرنجه‌منسوب : افرنجی آغستوس . السنهٔ افرنجیه .

اَفروخته [ف] شعله‌لندیرلمش ، شعله‌لندیریلان: شمع افروخته . دل افروخته .

اَفروز [ف] شعله‌لندیرمك ، تنویر ایتمك معناسنه اولان (افروختن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركیبی حالنده قوللانیلیر : مهر عالم افروز . الفك حذفیله‌ده مستعملدر : حسن جهان‌فروز .

اَفروشه [ف] (آفروشه) یه باق .

اَفزا [ف] آرتمق معناسنه اولان (افزاییدن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر : فرح افزا . الفك حذفیله‌ده مستعملدر: فرحفزا.

اَفزود [ف] افزودن مصدرندن مشتقدر. دائما وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر: محنت افزود.

اَفزایش [ف] آرتش ، آرتمه: «كاسهٔ لبریز فغفور اولسه‌ده ویرمز صدا - ثروت افزایش بولنجه اغنیا خستلنیر - راغب »

اَفزون [ف] زیاده، چوق . فزون‌ده مستعملدر .

اَفزونی [ف]زیاده‌لك، چوقلق.

اَفسار [ف] یولار .

اَفسانه [ف] حكایه ، ماصال : بوش لاقیردی ، صاچمه صاپان : افسانه‌سویلیور. «سنك افسانه‌كی دیكارمی حقیقت جویان ؟ »

اَفسانه پَرداز [ف] ایكی معناسنه كوره (افسانه) اویدرمقله اشتغال ایدن § عادی رومانجی§مداح .

اَفسانه پَردازی [ف] افسانه‌پردازلق: «حقیقت اهلی اولماز مائل افسانه پردازی »

اَفسانه جُوی [ف] افسانه آرایيجی آرایان؛ بوش وقت كچیرمك ایستیيجی، ایستین : «كیمسه‌لر هم قصهٔ افسانه جویان اولمسون ! »

اَفسانه جُویی [ف]افسانه‌جولق:افسانه‌جویی دلیل حرماندر.

اَفسانه گُوی [ف] ایكی معناسنه كوره (افسانه) سویلمكله اشتغال ایدن : پیره‌زن افسانه كو. افسانه كویان قهوه‌خانه .

افسانه گوپی [ف] افسانه كولق.

افسد [ع] دها ، اك ، پك بوزوق ، فنا.

افسر [ف] تاج: « بلليدر زيور افسر اوله‌جق كوهرصاف ـ عزت‌ملا»

افسردگان [ف](افسرده) نك جمعى. غيرتسز ، حسسز ، قانسز آدملر : « اوليلك همر اهم اى ظلمت پسند افسردكان ـ رخش فكرم شعله پوسكورمكده راهم آتشين »

افسردگى [ف] افسرده‌لك.

افسرده [ف] طوكمش، طوكوق : جسم افسرده § غيرتسز ، حسسز ، قانسز : زاهد افسرده . دل افسرده .

افسرده‌دل [ع] قلبى افسرده، يوركى طوكوق : صوفئ افسرده دل .

افسرده‌دلى [ف] افسرده دللك: «عشقدرچارهٔ افسرده‌دلى »

افسرده‌دماغ [ف] دماغى افسرده، بينى طوكوق: رياضتكش افسرده دماغ .

افسرده‌دماغى [ف] افسرده دماغلق.

افسرده‌مزاج [ف] مزاجى صوغق: افسرده مزاجان ايله كرم الفت اولمق ممكنمى ؟

افسرده‌مغز [ف](افسرده‌دماغ) ه باق.

افسرده‌مغزى [ف] (افسرده‌دماغى) يه باق .

افسق [ع] دها ، اك ، پك فاسق : افسق الفسقه .

افسوس [ف] تألم وتحسر اداتى . يازيق! : « افسوس كه شويله بويله اولدى ! » « افسوس اومهله بركيجه هم مجلس اولمدق ! » § تحسر : « ذوق ماضى بزه سرمايهٔ افسوس اولدى » بعضاً مكرر اوله‌رق ايراد اولنور .

افسون [ف] اهل خواصك اوقودقلرى عزيمت : « وقيه ايتمدى تأثير افندى ! افسونك » § سحر ، كوز باغيجيلق : « افسون نكاهندن صحراله دوشمشسين ـ ديوانه‌ميسين اى دل بندن خبرك يوقمى ؟ ـ غالب »

افسونگر [ف] ساحر ، كوز باغيجى : غمزهٔ افسونكر § عزيمت خوان ، اوفوروكجى : « دم افسونكران نه بارددر ! »

افسونگرى [ف] افسونكرلك .

افشان [ف] صاچيق ، سيلكمك معناسنه اولان (افشاندن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : زر افشان ، دامن افشان ـ الفك حذفيله ده قوللانيلير ، دامنفشان .

افشره [ف] عصاره : افشرهٔ انكور .

افصح [ع] دها ، اك ، پك فصيح : افصح الفصحا ، بو سوز آندن افصحدر ، افصح العرب = حضرت محمد عليه السلام .

افضال [ع] احسان معناسنه اولان (فضل) ك جمعى .

افضل [ع] دها ، اك ، پك فضيلتلى ، عالى درجه‌لى : حضرت ابوبكر رضى الله عنه افندمز افضل اصحابدر . مناسبتلى سكوت مناسبتسز تكلمدن افضلدر .

افضليت [ع] افضللك .

افعال [ع] (فعل) ك جمعى : افعاله ناسزا ، افعال ناقصه .

أَفْعى [ع] و

أَفْعى [ف] انكره‌ك يىلانى § شخص خبيث . (افعى)زياده قوللانيلير .

أَفْغان [ع] ادات شكايت : « بخت سيهك الندن افغان !» بومقامده (فغان) زياده قوللانيلير § اضطراب ايله هايقيرمه ، باغيروب چاغيرمه : « باغه كيردم سر كويك آكوب افغان ايتدم - فضولى »

أَفْقَر [ع] دها ، اك ، پك فقير: افقر فقرا .

أَفْكار [ع] اسم اولان (فكر) ك جمعى : افكارسقيمه . مهاجمات افكار . افكارم‌وار . (افكارايتمك)ماده‌سى عاميانه صاييلير .

أَفْكار [ف] ياره‌لى . دل افكار = قلب مجروح .

أَفْگانه [ف] جنين ساقط ، دوشوك .

أَفْكَن [ف] دوشورمك، صالمق معناسنه اولان (افكندن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير : شير افكن . سايه افكن . الفك حذفيله‌ده مستعملدر : سايه فكن .

أَفْكَنْدَه [ف] ييقلمش ، ييقيق ، دوشورلش، دوشكون .

أَفْلاطُون [ع] اعاظم حكماء يونانيه‌دن سقراطك شاكردى وارسطونك استاديدر § حكيم ، فيلسوف .

أَفْلاك [ع] (فلك) ك جمعى: «اى ملائك خاكه نازل اولسه‌كز افلاكدن - بردها آيرلمكيز قابل دكلدر خاكدن »

أَفْلاكِيان [ف] (افلاكى) نك جمعى. ارواح علويه ، ملائكه :
« موج آوازك‌كه پرجوش ايلر افلاكيلرى-طالغه‌لاندرمازمى‌ديدارك كورن‌خاكيلرى؟» بومقامده (آسمانيان) ياخود (آسمانيلر) دخى قوللانيلير . (فلكيان)ياخود(فلكيلر) قوللانلماز .

أَفْلَج [ع] سيرك ديشلى: افلج‌الاسنان.

أَفْلَس [ع] دها ، اك ، پك مفلس : افلس ارباب افلاس .

أَفْنان [ع] (فَنَن) ك جمعى . نوعلر، چشيدلر : افنان الوان . مفردى بومقامده قوللانلماز .

أَفْواج [ع] (فوج) ك جمعى :افواج كتائب . « بازيچهٔ باصره مدر امواج - مغلوب متانتمدر افواج »

أَفْواه [ع] (فوه) و (فم)ك جمعى: افواه ناس. افواه‌نارنيه . «افواهه سوزم اولمدى سارى ! - غالب » خذوا العلم من افواه الرجال = علمى عالمانك آغيزلرندن اخذ ايدكز . (فوه) قوللانلماز .

أَفْهام [ع] ذهن‌معناسنه‌اولان(فهم)ك جمعى: « هامه‌دن افهامه نقل ايتدكجه حسياتمى - خلق ناجى آشناى فيض خلاق ايلرم »

أَفِيكَه [ع] يالان ، مادهٔ افترا: ترتيب افيكه .

أَفْيُون [ع ف] معروف خشخاش لبن منجمدى: « افيونى يوتديغى اونودوب مجلسده صورار - سرورى » مثلا (افسون) ه قافيه اولور . همزه‌نك مدى ، ضمه‌نك تفخيمى ايله تلفظى عاميانه صاييلير .

اَفْيونكَش، اَفْيونى [عف] افيون قوللا- نمغه آلشمش اولان.

اَقاحى [ع] (اُقحوان) ك جمعى.

اَقارِب [ع] (اَقرَب) ك جمعى. ياقين خصملر: اقارب وعقارب. مفردى بومعناده قوللانلماز.

اَقاصى [ع] (اَقصى) نك جمعى: اقاصى بلاد.

اَقاليم [غ] (اِقليم) ك جمعى: اقاليم بارده.

اَقانيم [ع] (اُقنوم) ك جمعى. اقانيم ثلثه=اب، ابن، روح القدس.

اَقاويل [ع] (قول) ك جمع الجمعى: اقاويل حكماى ملل. اقاويل باطله.

اَقبَح [ع] دها، اك، پك چركين: اقبح القبائح. العذراقبح من الذنب =عذرى قباحتندن چركين (بيوك).

اَقداح [ع] (قدح) ك جمعى: ادارهٔ اقداح مسرات.

اَقدام [ع] (قدم) ك جمعى.

اَقدَس دها، اك، پك پاك، مبارك: ذات اقدس.

اَقدَم [ع] دها، اك، پك قدملى، اسكى، اوّل.

اَقرَأ [ع] قرآن كريمى دها، اك، پك كوزل تلاوت ايدن.

اَقران [ع] (قرين) ك جمعى. بر ياشده اولانلر، ياشداشلر: غيرت اقران. بين الاقران. مفرد مقامنده ده قوللا- نيلير: او سنك اقرانك دكل. مفردى بو معناده قوللانلماز.

اَقراب [ع] دها، اك، پك ياقين: اقرب مسافات.

اَقرِباء [ع] (قريب) ك جمعى. ياقين خصملر: اقربا وتعلقات. رانك فتحيله غلطدر. مفردى بومعناده قوللانلماز.

اَقرَع [ع] كل باشلى.

اَقرَن [ع] چاتيق قاشلى.

اَقسام [ع] (قسم) ك جمعى: اقسام كله.

اَقسَط [ع] دها، اك، پك عادل، عدالتلى، طوغرى: اقسط حكمداران. اقسط موازين.

اَقصى [ع] صوك درجه‌ده، نهايت درجه‌ده اولان: مقصداقصى§ نهايت، اوج، اوبر اوج: اقصاى مراتب. اقصاى شرق. « طوتديغم راه طلب اميد صحراسنده‌در ـ چشم استعجالم اول صحرانك اقصاسنده‌در»

اَقصَر [ع] دها، اك، پك قيصه: اقصر ايام.

اَقضى [ع] دها، اك، پك زياده مهارتله طوغرى حكم ويرمكه چاليشان: اقضى القضاة. حضرت علينك اقضى الاصحاب اولديغى برحديث شريفه ايله بيان بيورلمشدر.

اَقطاب [ع] (قطب) ك جمعى.

اَقطار [ع] طرف معناسنه اولان (قطر) ك جمعى: اقطارعالم. اقطاربعيده. اقطار السما= اطراف آسمان، كوكك كنارلرى. ينه طرف معناسنه كلن (قتر) ك جمعى اولان (اقتار) دخى بو مقامده قوللانيله‌بيلير. (اقطار) بر دائره‌نك مركزندن كچه‌رك محيط دائره‌نك

بر نقطه‌سندن دیکر نقطه‌سنه قدر اوزانان خط مستقیم دیمك اولان (قُطْر) ك جمعی اوله‌رق دخی قوللانیله‌بیله‌جکندن یرینه کوره (اقتار) استعمالی دفع التباس ایشنه یارار.

اَقْطَعْ [ع] الی کسلمش آدم، مقطوع الید.

اَقْفاصْ [ع] (قَفَص) ك جمعی.

اَقْفالْ [ع] (قُفْل) ك جمعی.

اَقَلّ [ع] دها، اك ، پك آز : اقل مقادیر.

اَقْلامْ [ع] (قَلَم) ك جمعی : تعاون اقلام. مصادمهٔ اقلام. کتبهٔ اقلام. مخرج اقلام.

اَقْمِشَه [ع] (قماش) ك جمعی : اقمشهٔ نفیسه. اقمشهٔ حلب. میمك فتحیله غلطدر.

اَقْمِصَه [ع] (قَمیص) ك جمعی.

اَقْواتْ [ع] (قوت) ك جمعی: اقوات یومیه.

اَقْواسْ [ع] (قَوْس) ك جمعی.

اَقْوالْ [ع] (قَوْل) ك جمعی : اقوال فلاسفه. اقوال مردوده. اقوال وافعال.

اَقْوامْ [ع] (قَوْم) ك جمعی : اقوام وحشیه. اقوام متمدنه. عادات اقوام.

اَقْوَمْ [ع] دها، اك ، پك طوغری.

اَقْوی [ع] دها ، اك ، پك قوتلی : اقوای دلائل.

اَقْوِیاء [ع] (قَوی) نك جمعی : قوتلی آدملر: اقویای رجال حرب.

اَکابِرْ [ع] (اَکْبَر) ك جمعی : بیوك آدملر : اکابر امت. اکابر صوفیه.

اَکاذیبْ [ع] (اُکْذوبه) نك جمعی: اکاذیب فتنه جویانه.

اَکارِمْ [ع] (اَکْرَم) ك جمعی : اکارم عرب.

اَکاسِرَه [ع] (کِسری) نك جمعی. اکاسرهٔ عجم.

اَکّالْ [ع] چوق ییجی، چوق ییێن. اکال السحت = چوق حرام ییێن.

اَکْبَرْ [ع] دها، اك ، پك بیوك: اکبر اولاد. اکبر کبائر. عدو اکبر. ضد اکبر. حج اکبر. غزای اکبر. ابجد حسابنجه (١٢٤١) عددینی کوستر- مکده اولان ترکیب اخیری اسعد مخلص پاشا یکی چری اوجاغنك لغوینه تاریخ دوشورمشدر.

اَکْتافْ [ع] (کَتِف) و (کِتف) ك جمعی.

اَکْتَمْ [ع] دها، اك ، پك زیاده سر صاقلایجی ، صاقلایان § قارنی بیوك آدم.

اَکْثَرْ [ع] دها ، اك ، پك چوق : اکثر ناس. « در یوزه‌کراندن شعرا اکثر اولوردی - دزدان معانیده اکر قطع ید اولسه - نابی » (اکثر) مقامنده (اکثری) قوللانلماملی . مثلا (خلقك اکثری) یرنده (خلقك اکثریسی) دینلمه‌لی . اکثریت = چوقلق .

أَكْثَرِى [ع] اكثره متعلق ، جمله يه تعلق يوق ، مستثنياتى وار .

أَكْثَرِيَّا [ع] اكثر اوقاتده ، چوق دفعه : اكثريا التزام ريا ايدنلر كوانج اولورلر . بو مقامده (اكثرى) دخى قوللانيله بيلير : كوندوزلرى اكثرى باغچه ده كزينيردى .

أَكْثَم [ع] قارنى بيوك آدم .

أَكْدَار [ع] (كدرك) ك جمعى : « اكدار دهرى چكمز ايمش مبتلاى عشق - فطنت »

أَگَر [ف] فارسيده ادات شرط اولديغى حالده تركجه ده ايذان شرط اداء ايدر : اگر او كيتمزسه سن كيت . فارسيده اولديغى كبى نظمه مخصوص اولمق اوزره (كر) صورتنده تخفيف اولنور : « كر بو عهدنده وفا ايلرسه جانان ايشته بن - شيخ الاسلام زكريا » (اگر) ك استعمالى كنديسنى هر حالده تعقيب ايدن (ايسه ، ايسه‌لر ، ايسه‌ك ، ايسه‌كز ، ايسه‌م ، ايسه‌ك) تعبيرلرندن ويا بونلرك مخففلرندن مقدم ايراد اولنمسيله مشروطدر . اصل معناى شرط بو تعبيرلرده‌در . بونلردن مقدم ايراد اولنان (اگر) كلمه‌جك معناى شرطك مخبرى حكمنده بولنه‌رق سوزه قوت ويرر . تأخير ايديله‌جك اولورسه معنىً لزومى قالمدقدن صكره ايراد ايدلمش اوله‌جغندن حشو اولور .

أَكْرَاد [ع] (كرد) ك جمعى :

أَگَرْچِه [ف] يرينه كوره (هرنه‌قدر) تعبيرينه معادل طوتيلور ايذان استدراك اداتيدر : اگرچه كيتدك ايسه‌ده بوله‌مدق . فارسيده اولديغى كبى اكثريا نظمده (كرچه) صورتنده تخفيف اولنور : « كرچه جاناندن دل شيدا ايچون كام ايسترم - فضولى » (اگرچه) نك داخل اولديغى عباره‌يى (ايسه‌ده ، ايسه‌لرده ، ايسه‌كده ، ايسه‌كزده ، ايسه‌مده ، ايسه‌كده) تعبيرلرندن ويا بونلرك مخففلرندن برى تعقيب ايدر . بعضاً بونلره بدل (اما ، فقط ، لكن ، آنجق) اداتلرندن برى كلير . اصل معناى استدراك او تعبيرلرده ويا بو اداتلرده اولديغى حالده (اگرچه) كلمه‌جك معناى استدراكك مخبرى حكمنده بولنه‌رق سوزه قوت ويرر : « اگرچه چكمدك اما عذابدر ديرلر - راشد » (اگرچه) دن صكره ايراد اولنان بو اداتلر نظمده حذف اولنه‌بيلير : « اگرچه كهنه متاعز رواجز يوقدر - رواجده اوقدر احتياجز يوقدر - نابى » نثرده اوائل كلامده بولنمق حقى اولان (اگرچه) نك نظمده تأخيرى جائزدر . (اگرچه) دن صكره (كه ، كيم) ايرادى ممنوعدر . (اگر) مقامنده (اگرچه) قوللانيله‌ميه‌جغى كبى (اگرچه) مقامنده ده (اگر) قوللانيله‌ماز . مثلا (اگرچه كلمش ايسه) دينيله‌ميه‌جكى كبى (اگر كلمش ايسه‌ده) دخى دينيله‌مز .

أَكْرَم [ع] دها ، اك ، پك كريم : رسول اكرم . استاد اكرم . اكرم الاكرمين = الله . انّ اكرمكم عندالله اتقاكم = عندالله اكرمكز اتقاكزدر . عنوان امتياز قبيلندن اوله‌رق دخى قوللانيلير : ياور اكرم .

أَكْرَمَانَه [ف] اكرمجه ، اكرمجه‌سنه : تعطفات اكرمانه . اطوار اكرمانه .

اَكْرَمى [عف] اكرمه منسوب: التفاتنامهٔ اكرمى.

اَكْرَميت [ع] اكرملك: نشانهٔ اكرميت.

اَكْرَه [ع] دها. اك. پك كريه: اكره مخلوقات.

اَكْسى [ع] دها، اك، پك زياده لباس كيين آدم. اكسى من البصل = صوغاندن زياده لباس كير: «آلودهٔ كسلدر – اكسى من البصلدر».

اَكْشَم [ع] خلقتنده ويا نبيندن نقصان اولان آدم: اكشى صورتلى اكشم.

اَكْفاء [ع] (كفو) ك جمعى.

اَكْل [ع] يمك، يلك: المالى اكل ايتدى. المالك اكلى.

اَكْلَف [ع] يوزى چيللى آدم.

اَكَلَه [ع] (آكل) ك جمعى. مقام ذمده ايراد اولنور: اكله كروهى. اكله دندر.

اَكْمام [ع] (كم) ك جمعى. آغاج چيچكلرينك اوزرنده كى قابلر، قابجقلر. نخل ذات الاكمام. مفردى قوللانلماز.

اَكْمام [ع] (كم) ك جمعى.

اَكْمَل [ع] دها، اك، پك كامل، نقصانسز: حضرت محمد اكمل انبيادر. (قاموس) (صحاح) دن اكملدر.

اَكْمَلانه [ف] اكمل اولان ذاته يا قيشه جق صورتده: تأليف اكملانه.

اَكْمَليت [ع] اكمللك: اثبات اكمليت.

اَكْمَه [ع] آنادن طوغمه كور. ابراءاكمه = آنادن طوغمه كورك كوزينى آچمق.

اَكْمَهيت [ع] اكمهلك.

اَكْناف [ع] طرف معناسنه اولان (كنف) ك جمعى.

اَكْنان [ع] و

اَكِنَّه [ع] (كن) ك جمعى. محفظه لر، پرده لر. مفردى قوللانلماز.

اَكْواب [ع] (كوب) ك جمعى: اكواب شراب تهى قالدى اما قلوب اصحاب پرصفا اولدى.

اَكْواز [ع] (كوز) ك جمعى.

اَكْوان [ع] (كون) ك جمعى: خالق اكوان.

اَكُول [ع] چوق ييجى، چوق يين، اوبور.

اَكُولانه [ف] اكولجه. اكولجه سنه.

اَكُولى [ف] اكوللك.

اَكْياس [ع] (كيس) ك جمعى. پاره كيسه لرى: اكياس خايه. مفردى قوللانلماز.

اَكْيال [ع] (كيل) ك جمعى.

اَكِيد [ع] قوتلى، تأكيدلى: امر اكيد. اوامر اكيده. تنبيهات اكيده.

اَكِيداً [ع] قوتلى، تأكيدلى اوله رق: اكيداً تنبيه اولندى.

اَلْ [ع] حرف تعريف، اسمك مدلولنى تعيين وتحديده يارار. لسانمزده يالكز الحاج، الفقير، الداعى كبى بعض اسملرله بعض تركيبات عربيه ده واسماء خاصه ده واكثريا مضاف ايله مضاف اليه آره سنده قوللانيلير: المفلس فى امان الله.

آلا [ع] استفتاح وتنبیه اداتی . کلام آتی اوزرینه مخاطبك نظر دقتنی جلب ایچون اکثریا سوز باشنده ایراد اولنور . بونی (ای) ادات نداسی تعقیب ایدر . (باق ! باقکز !) مألنی متضمن بولنور . نثرده قوللانلماز.

آلآن [ع] حالا ، هنوز: الآن کلدی . الآن اوراده‌در . الآن کما کان = حالا ، شمدی‌ده اویله .

آلاستیق [فرانسزجه‌دن] طوپلانوب چکیلیر اسنر . (الاستیقیت) قوللانلمالی .

آلامان [ع] استمداد ، شکایت ، تحذیر ، تحذر اداتی . یرینه کوره معنیٔ سائره‌یه‌ده دلالت ایده‌بیلیر .

آلامانخوان [ف] الامان چاغیریجی ، چاغیران .

آلامر امرکم [ع] امر واراده سزکدر ، امر سزکدر ، امر سزك : « بن قائلم نه دیرسه‌کز الامر امرکم . »

آلانصاف [ع] انصاف ایدلسون ، انصاف ایده‌لم . الانصاف نصف الدین = انصاف دینك نصفیدر .

آلبا [ع] (لبیب) ك جمعی .

آلباب [ع] (لب) ك جمعی . عقول سلیمه : ارباب الباب . مفردی بو معناده قوللانلماز .

آلبت [ع] و

آلبته [ع] ادات تأکید . قطعی ویا قطعی‌یه قریب حکملرده قوللانیلیر . محرراتده (البتّه)، محاوراتده (البت) زیاده قوللانیلیر .

آلبسه [ع] (لباس) ك جمعی : البسهٔ رسمیه . (البیسه) غلطدر .

آلجمه [ع] (لجام) ك جمعی .

آلحاصل [ع] قیصه‌سو یلیه‌لم ، اوزاتمیه‌لم : الحاصل برایش کوریله‌مدی . بعضاً (والحاصل) صورتنده قوللانیلیر . (حاصلی) تعبیر ترکیسی‌ده بونلرك برینی طوتار : حاصلی : مرامیزی آکلاده‌مدق .

آلحاج [ع] حاجی .

آلحاظ [ع] (لحظ) ك جمعی . کوز اوجیله باقشلر : الحاظ دلفریبانه . مفردی قوللانلماز .

آلحالة هذه [ع] شمدی ، شمدیکی زمانده ، حالا ، هنوز : الحالة هذه اویولده معامله اولنمقده‌در .

آلحان [ع] (لحن) ك جمعی . نغمات ، مؤثر اصوات : هزار خوش الحان . الحان کمان . الحان رقص آور .

آلحذر [ع] تحذیر . تحذر اداتی . صاقن ! صاقنکز ! صاقینه‌لم ! صاقینلسون ! : « میزانه اورکورشدیکك اخوانی الحذر — رهبر تصور ایلدیکك رهزن اولسون ! — نورس قدیم »

آلحسد [ع] حسد اولنور ، حسد ایدرم .

آلحق [ع] طوغریسی : « بر بویله وزیر لایق الحق — براویله خبیر پادشاهه »

آلحکم لله [ع] حکم اللهك ، اللهك ایستدیکی اولور ، قولك النده نه وار ؟ : « اولدرمك ایسترعشاق اولماه — عاشق ! نه دیرسین ؟ الحکم لله »

آلحمد لله [ع] حمد اولسون اللهه : «صاودق قضایی الحمدلله.»

آلد [ع] حقی قبول ایتمز ، عنادجی آدم . الدّ الخصام = شدید المخاصمه .

اَلدّاعى [ع] دعاجيكز. علماء، مشايخ طرفندن اكثريا امضا محلنه قونيلور عنواندر.

اَلَدّ [ع] دها. اك، پك لذتلى: الذ لذائذ.

اَلْزَمْ [ع] دها. اك. پك لازم: الزم لوازم.

اَلْزَمِيّت [ع] الزمْلك: الزميت مطلقه.

اَلَسْت [ع] جناب حقك انسانلرى ياراتدوب «الست بربكم» بيوردیغى زمان. ابتدای خلقت بشر: روزالست. بزم الست.

اَلسَّلام [ع] سلام، تحيات اولسون: «والسلام اى حفيد پيغمبر ـ ناجى». والسلام=آرتق سلامدن بشقه دیه‌جك قالمدى. اشته اوقدر.

اَلْسَن [ع] فصاحتله تكلم ايدن، فصيح.

اَلْسُن [ع] و

اَلْسِنَه [ع] (لسان) ك جمعى: السنهٔ صغار وكبار پادشاهه دعاخوان اولدى. السنهٔ شرقيه مكتبى. (السن) آز قوللانيلير.

اَلصَّلا [ع] ميدان اوقومه تعبيرى. كندينه كووه‌نن ميدانه چيقسون.

اَلْطاف [ع] (لطف) ك جمعى: الطاف الهيه. الطاف خفيه. الطاف شامله.

اَلْطَف [ع] دها. اك، پك لطيف: الطف اهوريه. الطف لطائف.

اَلْعِياذُ بِالله [ع] اللهه صيغنيرم، صيغنيرز. اللهه صيغندق، الله اسيركه‌سون.

اَلْغاز [ع] (لغز) ك جمعى: الغازمشكله.

اَلْغِبْطَه [ع] غبطه اولنور. غبطه ايدرم: «الغبطه صبا! شانه زن زلف بتانسين»

اَلْغَرَض [ع] كلهلم مقصده.

اَلْف [ع] بيك. الف اول=هجرت نبويه‌دن صكره كچن برنجى بيك سنه: جنتمكان سليم اول حضرتلرينك سلطنتى اواخر الف اوله مصادفدر. الف ثانى=هجرتك ايكنجى بيك سنه‌سى: مجدد الف ثانى امام ربانى.

اَلِف [ع] معروف حرف: «طفل دل قدك كوروب عشقه الفدن باشلادى ـ لا» «استقامت اولور البت سبب سردارى ـ اولدى اول يوزدن الف قافله‌سالار حروف ـ اشرف» همزه‌يه الف دينلمه‌لى. همزه حركه‌لى، الف حركه‌سز اولور. (كامل) ده‌كى الف، (اكمل) ده‌كى همزه‌در. الف كوفيان= اكرى شى.

اَلْفاظ [ع] (لفظ) ك جمعى: الفاظ مترادفه، الفاظ مهمله، الفاظ رقيقه، تناسب الفاظ: «الفاظ معانى ايچون آينهٔ شاندر ـ الفاظه باقلمازى ديورلر؟ هذياندر!»

اَلْفاف [ع] (لف) ك جمعى. دالرى بربرينه كيروب صارلمش صيق آغاجلر: قصرى محيط اولان الفاف حدائق اعتقا ـ دنجه جنت مشجره‌لرينه فائق ايدى. مفردى قوللانلماز.

اَلْفِراق [ع] فراق، آيريلق. الوداع: «كفته اند اهل وفابالاتفاق ـ اصعب الايام ايام الفراق ـ لا»

اَلْفِيه [ع] بيك بيتدن مركب قصيده، شعر.

اَلْقاب [ع] بر آدمك اسم اصليسندن باشقه اولەرق مسمى اولديغى اسم ديمك اولان (لقب) ك جمعى: القاب تشريف ، القاب تعريف ، القاب تسخيف § اوصاف مخصوصه: جنتمكان سلطان سليم اول حضرتلرى (خادم الحرمين) عنوانى ضميمهٔ القاب عاليهٔ دولت ايلدى § اصحاب رتبەيه ويريلن عنوانلر ، مفرد مقامندەده قوللانيلير: (رفعتلو) رتبهٔ ثالثه القابيدر. بو معناده مفردى قوللانلماز.

اَلْقِصَّه [ع] خلاصه ، حاصل: « قصەدن حصه در القصه غرض - خاقانى »

اَلَكْتريق [فرانسزجەدن] بعض احوالده يانلرندەكى اجسامى جذب ايتمك اوزره كافهٔ اجسامده بولنان قوت.

اَلْكِن [ع] بلتك. شو بيتده (لال) دن صكره ايرادى مناسبتسز دوشمشدر: « ايلدى طبع كهر پرور اسعد پاشا - بن دريای هنرده بنى لال والكن - عزت ملا »

اَلله [ع] سيد شريف شويله تعريف ايدر: « برعلمدركه كافهٔ اسماى حسنانك معانيسنى جامع اولمق صورتيله اكا حقنده دلالت ايلر » بزده كمال عجز ايله ديرزكه: « تعريفنه كيتمه مكدر اولى - تعريفه كليرمى هيچ مولى ؟ » « الله نه در ؟ ديينجه غافل - الله ديوب خوش اولور دل » مستثنى اولەرق لامى تفخيم اولنور. ايران شعراسى (ماه، مه) قاعدەسنى بونده دخى اجرا ايله لامك قصرينى تجويز ايتمشلردر: « زد بجهان نوبت شاهنشهى - كوكبهٔ فقر عبيداللهى - جامى » حق تجويز سليقهٔ شاعرانه‌نك اولمق اوزره بو صورت بزده دخى قبول اولنمشدر: « مومو دقتلر ايتدم قيل قدر فرق ايتمدم - قاشلرك بالله بكم دوشكده‌كى سموردن - نديم » لفظهٔ جلاله بعضاً تعجب وتحير موقعنده ايراد اولور: « صباغنه صد هزار تحسين - الله ، نه‌در بو نور رنكين ! » بو مقامده اكثريا تكرار ايديلير: « طورماز نه يانارسين الله الله! - يانندم سنى شعله‌بار ايدندن ! »

اَللّهى [ع ف] الله آدمى، عارف بالله ، ولى الله: «ايتديكك بالله اللهيلره حيرت ويرر »

اَللّهيان [ف] (اللهى) نك جمعى .

اَلَم [ع] آغرى ، صيزى ، مادى معنوى ناخوشلق: الم موته مبشر استراحت نظريله باقانلردن ايدى - « سن الم چكمه كوكل حضرت الله يار - كانى »

اَلْماس [رومجه‌دن] معربى (ماس) در، ياخود (ال) تعريفيه‌در. معروف طاش. پك مقبول اولسندن (الماس كبى، الماسم) يوللو تعبيرلر ظهور ايتمشدر: «ياقوت كبى شراب انكور - الماس كبى پياله نور - غالب» روايته كوره (قاشيقجى الماسى) عنوانيله معروف ٨٤ قيراط وزننده الماس پاره‌سى بر چوبان (اكرى قاپو) خارجنده‌كى مزبله‌ده بولديغى زمان بر دسته قاشيغه صاتمشدر.

اَلْماسپاره [ف] الماس پارچه‌سى .

اَلْماستراش [ف] جامك الك مقبولى كه الماس ايله ويا الماس كبى يونتولمش ظن اولنور .

اَلْماسْ ريزَه [ف] الماس قيرنتيسى ، دو. كنتيسى ، ريزهٔ الماس : « ريزهٔ الماس اكر هر آجديني زخمه اوشوخ ـ راسخ »

اَلْمَخْ [ع] و

اَلْمَحى [ع] هر كوزديكى شيئى نظردقتدن كچيرن آدم .

اَلْمَژْدَگانْ [ف] (اَلْمَژده) نك جمعى : المژدكان هجران. المژدكان غربت .

اَلْمَژْدَه [ف] اله اوغرامش ، الملى ، زياده كدرلى : عاشق المژده . دل المژده .

اَلْمَعْ [ع] و

اَلْمَعى [ع] ذهن وقاد صاحبى، پك ذكى آدم .

اَلْواحْ [ع] (لَوْح) و (لَوْحَه) نك جمعى : « حيران نفاستكدر الواح ـ قربان لطافتكدر ارواح »

اَلْوانْ [ع] (لَوْن) ك جمعى : اعمايه الوان تعريفى قدر مشكل .

اَلْوَداعْ [ع] اللهه اصمارلادق . االهه امانت اولك .

اُلُوفْ [ع] الفلى چوق ، هركسله كو . ريشوب قونشمغه آليشيق آدم .

اَلْوِيَه [ع] (لواء) نك جمعى : الويهٔ متوجه . الويهٔ ولايت . تشديد ايله غلطدر .

اَلْيافْ [ع] (ليف)ك جمعى: الياف جرويه .

اَلِيفْ [ع] الفت اولنان ، آليشيلان شى § آلشمش ، آليشقين : « معنى ايله ايلمشكن الفت ـ عشق ايتدى بنى اليف صورت »

اَلْيَقْ [ع] دها ، الك ، پك لايق ، لياقتلى: شو مأموريته اواليقدر.

اَلِيمْ [ع] آجيدوب آغريدان : ضرب اليم . ضربهٔ اليمه . عذاب اليم = صوك درجه‌ده الم ويرن عذاب . « روح راصحبت ناجنس عذابيست اليم ـ حافظ » = ناجنس ايله صحبت روحه عذاب اليمدر .

اَلْيَوْمْ [ع] بوكون، شمديكى زمانده، حالا. هنوز : فضوليلك اشعار عاشقانه‌سى اليوم تأثر بخش قلوب اولمقده‌در.

اَلْيَوِى [ع] صاغرى بوتلرينه منسوب: عروق اليويه .

اَمّا [ع] ادات تفصيل : نيچون چالشميه‌لم ؟ ترقى ايتمك ايستميور ـ ميز ؟ اما زحمت چكه‌جك ايمشز . نه بأس وار ؟ زحمتسزهانكى مقصده وصول ممكن اوليور ؟ § ادات استدراك : « نفاق ايتمشلر اما معنوى همت بيورمشلر ـ وحيى » § ادات استغراب واستحسان : اما يازيبور ! بو صورتده اكثريا (ها) ياخود (نه) اداتيله مؤكد اوله‌رق كلير: اما بايدك ها ! اما نه كيدش !

اَماثِلْ [ع] (اَمْثَل) ك جمعى ، اقران ، امثال : فخر الاماثل . عربيده اولديغى كبى (افاضل) معناسنده قوللانلماز . مفردى غير مستعملدر.

اَماجِدْ [ع] (اَمْجَد) ك جمعى: اماجد اشراف .

اَماراتْ [ع] (اَمارَه) نك جمعى : امارات حسنه. تشديد ايله غلطدر .

اَمارَتْ [ع] اميرلك ، بر قومك ، بر مملكتك رياستى : امارت مكة

مکرمه § پرنسلك ، بکلك . عربیده
فصیحی همزه‌نك کسریله‌در. مصدر اولان
(اَمارَت) ترکجه‌ده قوللانلماز ،
آکا بدل (امر) قوللانیلیر. یاخود
بومصدرامثالی کبی لسانمزده اسم اوله‌رق
قوللانلمشدر. شوحالده کسره‌یی فتحه‌یه
تحویل ایتمش اولملیز.

اَمارَه [ع] علامت : امارهٔ حسن
استعداد. هواده یاغمور اماره‌سی
وار. (امارت) صورتنده قوللانلماز.
تشدید ایله غلطدر.

اَمّارَه [ع] جبرصورتنده اعمال سیئه
اجراسنی امر ایدیجی ' ایدن.
مؤنث سماعی اولان (نَفْس) ه صفت
اوله‌رق قوللانیلیر : نفس امّاره. بوتعبیر
(ان النفس لامّارة بالسوء) آیت کریمه‌
سندن مقتبسدر . اماره‌لك نفسك الك
زیاده تربیه‌سز بولندیغی درجه‌در . بروجه
آتی ترقی ایدر : نفس لوّامه . نفس
مطمئنّه . نفس ملهمه . نفس راضیه .
نفس مرضیّه . بو تعبیرات مخصوصه‌دن
ماعداده (نفس) ك تذکیری اولادر:
نفس نفیس . نفس خبیث . نفس ظالم.

اَماکِن [ع] (مکان) ك جمع الجمعی :
اماکن مقدسه. اماکن مبارکه.
اماکن الصحه .

اَمام [ع] اوك.

اَمان [ع] قورقوسزلق ، امینلك ،
مساعده : امان دیله‌دیلر. امان
ویردی . امان ویرمدی . امان زمان
ویرمدی ' (امن وامان) قوللانیله‌بیلیر
عطف تفسیریلردندر § استمداد، شکایت،
تحذیر ، تحذراداتی: «الدن کیدیور خسته‌
هجرانك امان کل ا ــ عونی» «کنار حوضده
طورمه چکل دوشرسین امان ! » .
بودخی (الاَمان) کبی یرینه کوره سائر
معانی‌یه‌ده دلالت ایده‌بیلیر . (امانی بیلیر-
میسین ؟) بویله موقعلرده قوللانیلیر بر
تعبیردر : « ایتمه افندم ایتمه امانی بیلیر-
میسین ؟ ــ راسخ »

اَمانخواه [ف] امان دیله‌ییجی ' دیله‌ین:
خصم امانخواه.

اَمانات [ع] (اَمانَت) ك جمعی :
پوسته اماناتی. بالخاصه طرف
جلیل خلافت اسلامیه وسلطنت عثمانیه‌دن
حفظ ایدلمکده اولان متروکات جلیله‌
نبویه‌یه اطلاق اولنور . امانات مقدسه.

اَمانَت [ع] حفظ اولنوب صکره رد
اولنمق اوزره بر آدمه تودیع
قیلنان شی : امانت- خیانت باشلیجه ضدا-
دلرندر . بونی سزه امانت ایدیورم .
اللهه امانت ! اللهه امانت اولکز ! اهل
امانت = خیانتی اولمیان آدم ، آدملر .
دوائر دولتدن بعضلرینك عنوانی : شهر
امانتی . رسومات امانتی . ویرکو امانتی .

اَمانَةً [ع] امانت اوله‌رق : امانةً
براقیلان اشیا § حکومت طرفندن:
بوسنه اعشار امانةً اداره ایدلدی .

اَمانتدار [ف] کندیسنه امانت ویریلن
آدم ، امانتجی .

اَمانتداری [ف] امانتدارلق' امانتجیلك.

اَمانی [ع] (اُمنیّه) نك جمعی : امانی
مخصوصه.

اَمبَرْبارِس [رومجه‌دن] معروف میوه-
(انبرْبارِس) دخی دینیلیر.

أَمْتِعَه [ع] (مَتاع)ك جمعی: امتعهٔ غریبه.

أَمْثال [ع] (مِثل) ك جمعی: الله امثال کثیره‌سیله مشرف ایلسون! (امثالی یوق، امثالسز) کبی تعبیرلر عامیانه صایبلیر.

أَمْثال [ع] (مَثَل) ك جمعی: ضروب امثال. امثال عرب.

أَمْثِلَه [ع] (مِثال) ك جمعی.

أَمْجاد [ع] (مَجید) ك جمعی: امجاد اسلاف. « ای خسرو تختگاه ارشاد! — ای سید اصفیای امجاد! — وصاف »

أَمْجَد [ع] دها، اك، پك مجید: امجد امجاد. امجد اماجد.

أَمَد [ع] صوك، نهایت: ابدبی امد.

أَمَدّ [ع] دها، اك، پك مدید: امد اعمار.

أَمْر [ع] شونی شویله یاپ، یاپسون یاخود یاپمه، یاپمسون دیه بیورمق، بیورمه: امر ایتدی. امر بیورلدی § بیوروق، بیوریلان شی: اللهك امری بودر. اکثریا (نهی) ده‌ده (امر) دیرز: یازدیه امر ایتدی. گیتمه‌دیه امر ویردی. بونك جمعی (اَوامِر) در. محررات رسمیه‌ده، خصوصیله خاتمه‌لرنده (اراده) ویا (فرمان) ایله برلکده ایراد اولنور: امر واراده. امر وفرمان. مَنْ لَهُ الأَمْر = امر کندیسنك اولان ذات. (... حضرت من له الامر کدر.) ترکیبی یا کلش دکلدر. امر عالی = صدر اعظم طرفندن ویریلن امر § شی، ایش، خصوص، حادثه: امرجلی. امر مشکل. امر مهم. امر عجیب. اول امرده. احالهٔ اعشار امرنده غیرتی کورلدی. بونك جمعی (امور) در. (اوامر) (امور)، (امور) (اوامر) یرنده قوللانلماز.

أَمَرّ [ع] دها، اك، پك آجی: امر ادویه.

أَمْراض [ع] (مَرَض) ك جمعی: امراض جلدیه. امراض مهلکه.

أَمْرَد [ع] هنوز بییقلری ترله‌مکه باشلادیغی حالده چهره‌سنده توی اولمیان جوان: شاب امرد.

أَمْرنامه [ف] امری حاوی کاغد، بر بیوك ذات طرفندن کلن کاغد. امرنامهٔ سامی = صدر اعظمك امرینی حاوی کاغد.

أَمْرُود [ف] آرمود. یوقاریده کوستریلدیکی اوزره بومیوه‌یه فارسیده (اُرْمُود) دخی دینیلیر. بناءً علیه (آرمود شکلنده) معناسنه اوله‌رق (امرودی) دینلدیکی کبی (ارمودی) دخی قوللانیلیر. (ارمودی الشکل) استعمالنه لزوم یوقدر. لازم کلیرسه (ارمودی شکل) دینیله بیلیر.

أَمْزِجَه [ع] (مِزاج)ك جمعی: امزجهٔ مختلفه. امزجهٔ اقوام.

أَمْصار [ع] (مِصْر)ك جمعی: بلده‌لر، شهرلر، قصبه‌لر: اهل امصار.

أَمْطار [ع] (مَطَر) ك جمعی: نزول امطار. امطار فیض آثار.

أَمْعاء [ع] (مِعًى) نك جمعی: باغیرصاقلر. مفردی قوللانلماز.

اَمْكِنَه [ع] (مَكان) ك جمعی: اشرف امكنه.

اَمَل [ع] انتظار حصول، اومه: زنكين اولمق املنده بولنيور. طُول امل = اوزون اوزون قورنتيلرده بولنش. § حصولی انتظار اولنان، اوميلان شی، مأمول: املی حصوله كلدی.

اَمْلاح [ع] (مِلح) ك جمعی.

اَمْلاك [ع] (مِلك) ك جمعی: اموال واملاك.

اَمْلَح [ع] دها، اك، پك ماليح، ملاحتلی: املح الملاح. املح العرب = حضرت محمد عليه الصلاة والسلام.

اَمْلَس [ع] خشونتسز، دوز: حجر املس.

اَمْن [ع] قورقوسزلق، امينلك: امن وآسايش.

اَمْنِيَّت [ع ـ مولّد] قورقوسزلق، امينلك: امنيت مملكت § اعتماد، كوونمه: امنيت تامه. امنيتی سوء استعمال ايتدی. امنيت ايدهمم. امنيتم يوق.

اَمْوات [ع] (مَيِّت) ك جمعی. احيا واموات. اموات مسلمين.

اَمْواج [ع] (مَوج) ك جمعی: «ساحلده ترانه سازاولوردی امواج پياپيك ورودی».

اَمْوال [ع] (مال) ك جمعی: اولاد واموال.

اَمْواه [ع] (ماء) نك جمعی. نظمده (مياه) ه بدل قوللانيله بيلير.

اَمْيال [ع] (ميل) ك جمعی.

اَمير [ع] برقومك، برمملكتك رئيسی: اميرالمؤمنين = خليفهٔ رسول الله، پادشاه اسلام. امير مكهٔ مكرمه § سلالهٔ محمديه‌دن اولان ذات. (اُمَرا) بو معناده قوللانلماز. امير الحاجّ = جهه كيدن ذواته عائد اموره نظارت ايتمك اوزره طرف خلافت اسلاميه‌دن تعيين اولنان مأمور مخصوص. (حاجّ) بوراده (حُجّاج) معناسنه اسم جمعدر. (اميرالحج) قوللانلماملی. غير رسمی صورتده (مَلِكُ الحاجّ) قوللانيله‌بيلير. اميرالامرا = رتبهٔ معلومه‌يی حائز اولان. اميرآخور = سرای همايون آخورينه نظارت ايدن مأمور.

اَميرانه [ف] امير اولانه ياقيشه‌جق صورتده: كسوهٔ اميرانه. وقار اميرانه. «اوجهانكير كيتدی ايرانه ـــ هم اميرانه هم خبيرانه».

اَمين [ع] يوركنده قورقو اوليان، انديشه‌سز، متردد دكل، امنيت ايچنده: امينم. امين اولكز. امين يره § اعتماد اولنور ذات، معتمد: امين آدم. جبريل امين § (امانت) تعبير اولنان دوائر دولتك رئيسلری: شهر امينی. رسومات امينی. ويركو امينی.

اَناجيل [ع] (اِنجيل) ك جمعی: اناجيل اربعه.

اَنار [ف] نار ديديلن ميوه: انار خوشكوار.

أَنَامْ [ع] جمله مخلوقات § خلق: رب الانام · شهریار انام · سید الانام = حضرت محمد ·

أَنَامِل [ع] (أَنْمَلَه) نك جمعی · پار ماق اوجلری · الدن کنایه اولور: امرنامه کز انامل آرای تعظیم اولدی ·

أَنَابِّیتْ، أَنَائِیتْ، أَنَانِیتْ [ع ـ مولد] بنلك ·

أَنَاني [ف] کندینی برشی ظن ایدن جاهل احمق ·

أَنْبَارْ [ع] (نبر) ك جمعی · ایچنده ذخائر واشیا حفظ اولنان بنا ، بولوك · مفردی حکمنده‌در · مفردی قوللانلماز ·

أَنْبَازْ [ف] اورتاق ، ياردأق · بی انباز = شریکسز ، شریکی اولمیان: خدای بی انباز ·

أَنْبَاغْ [ف] بر زوجك تحت نکاحنده بولنان قادینلردن هر بری ، اورتاق ·

أَنْبَانْ، أَنْبَانَه [ف] طاغارجق ، چانطه ·

أَنْبَانْچَه [ف] کوچك طاغارجق ، چانطه ·

أَنْبُوبَه [ع] اینجه بوری ·

أَنْبُوهْ [ف] چوق · غلبه‌لك : کروه انبوه ·

أَنْبِيَاء [ع] (نبي) نك جمعی : انبیای بنی اسرائیل ·

أَنْبِيق [ع] کئول وعطریات وسائره تقطیرینه مخصوص آلت · محاوره‌ده کسر ایله قوللانیلیر ·

أَنْتَرَه‌صُو [ایتالیانجه‌دن] منفعت ، استفاده · انتره‌صوجی = منفعت‌جو ·

أَنْتَرِيقَه [فرانسزجه‌دن] ایش قارشدرمه ، حیله‌، اويون · انتریقه‌جی ·

أَنْجَامْ [ف] نهایت : «انجامه ایرر موسم کل کل خارده قالماز نیلی» نظمده ادات تأکید اوله‌رق قوللانیلان (آخر) مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر · نظم ونثرده بومقامده (آخرالأمر) دیمك اولان (انجام کار) دها زیاده قوللانیلیر : انجام کار بودرده گرفتار اولدی · (انجام کار) (ایشك صوکی) دیمك‌ده اولور: انجام کاری دوشونملی · (آخرالامر) بو معناده قوللانلماز ·

أَنْجُرْ [ع] ایصیرغان اوتی · فصیله‌ٔ انجریه ·

أَنْجُمْ [ع] (نَجْم) ك جمعی : « نظم قرآن کبی ای انجم رخشان هدی سنزی استاد فلك ایتمدی تنظیر هنوز »

أَنْجُمَنْ [ف] مجلس ، جمعیت : انجمن دانش · انجمن تفتیش ومعاینه · § مجتمع ، طاقم ، اوبك : انجمن اولمشلر صحراده انجمن انجمن اوطوریورلردی ·

أَنْجِيرْ [ف] معروف میوه · محاوراتده همزه‌نك کسریله تلفظ اولنور ·

أَنْحَاء [ع] (نحو) ك جمعی · جهت ، طرف : انحای صحرا · مفردی بومعناده قوللانلماز ·

أَنْدَاخْتْ [ع] آتمه ، آتلمه :طوپلری انداخت ایتدیلر · طوپلرك انداختی ·

أَنْدَاخْتَه [ف] آتامش: انداخته‌ٔ گوشه‌ٔ نسیان ایدلدی · انداخته‌ٔ حفره‌ٔ هلاك اولدی ·

أَنْدَادْ [ع] (نِدّ) ك جمعی : انداد واضداد ·

اَنْداز [ف] آتمق معناسنه اولان (انداختن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: لنکر انداز = دمیر آتان. تیر انداز = اوق آتان. سلاح انداز = کمیلرده تفکله مسلح وکمی خدماتنده غیر مستخدم بحریه نفراتی.

اَنْدازَه [ف] معروف اولچو § حد: خیاط بی احتیاط اندازه‌دن خارج سوزلر سویلمکه باشلادی.

اَنْدام [ف] انسانك بدنی، بوی بوص: کل اندام. نازك اندام. آیینهٔ اندام = اندام آیینه‌سی، انسانك بدنی تماميله کوسترن بیوك آینه § بدن انسانك بیچیمی: اندامل. اندامسز.

اَنْداوَه [ف] صیوا صیوایه‌جق آلت، ماله.

اَنْدَرْ [ع] دها، الك، پك نادر.

اَنْدَرْ [ف] ادات ظرفیت. ده، ایچنده. عربی ویا فارسی ایکی کلمه بیننده بولنور: بلا اندر بلا. « ابتلا خانه‌م حزین کوکلم حزین اندر حزین » (قات اندرقات) ترکیبی — (قات) ترکجه اولدیغندن — یاکلشدر.

اَنْدَرُون [ف] برشیئك ایچی، داخل § (درون) زیاده قوللانیلیر. وقتیله حرم همایون دائره‌سنه (اندرون همایون) دینیلیردی.

اَنْدَرْز، اَنْدَرْز [ف] نصیحت، تنبیه، توصیه.

اَنْدَكْ [ف] آز: طفل اندك سال.

اَنْدُوخْتَه [ف] قازانلمش.

اَنْدُود [ف] سورمك، طلا ایتمك معناسنه اولان (اندودن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: زراندود = مطلی، یالدیزلی.

اَنْدُوز [ف] قازانمق، اکتساب ایتمك معناسنه اولان (اندوختن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: زر اندوز. حکمت اندوز.

اَنْدُوه، اَنْدُه [ف] غم، ایچ صیقنتیسی.

اَنْدُوهگین، اَنْدُهگین، اَنْدُوهْناك.

اَنْدُهْناك [ف] غملی، ایچی صیقیلان.

اَنْدیشَه [ف] فکر، خیال: «اندیشه‌م اولور بوی لطیفیله معطر — نفحی » بو معناده آز قوللانلمغه باشلا. مشدر § دوشونجه، محترزانه دوشونمه، قورقو: « نه براندیشه‌سی نه برغمی وار — اکرم ».

اَنْدیشْناك [ف] دوشونجه‌لی، مکدر، محترز.

اَنْساب [ع] (نَسَب) ك جمعی: علم الانساب.

اَنْسال [ع] (نَسل) ك جمعی.

اَنْسَبْ [ع] دها، الك، پك مناسب.

اَنْسِجَه [ع] (نسج) ك جمعی اولوق اوزره تشریحده طوقومه‌یه مشابه تشکلات عضویه‌یه دینلمش ایسه‌ده لغت کتابلرنده یوقدر. بومعناده (انسیجه ونسائج) قوللانلسه دها طوغری اولور.

اَنْصاب [ع] (نُصب) ك جمعی.

اَنْصار [ع] (ناصر) ك جمعی: وقتیله مدینهٔ منوره‌ده ساکن اولان (اوس) و (خزرج) قبیله‌لرندن اعلای کلمة الله خصوصنده حضرت محمده یاردیم ایدن

ذوات كرام . سيّدالانصار = معاذ بن جبل . مفردی بومعناده قوللانلماز . بوایکی قبیله بیننده اوتەدن بری شقاق اولدیغی حالده برکت صحبت نبویه ایله قارداش اولمشلردر .

اَنْصاری [عف] انصار کرامدن اولان ذات : ابو ایوب انصاری .

اَنْصاف [ع] (نصف) ك جمعی .

اَنْصَف [ع] دها ، اك ، پك انصافلی : انصف اهل سوق .

اَنْظار [ع] (نَظَر) ك جمعی : جلب انظار دقت .

اَنْعام [ع] (نعَم) ك جمعی . دوه ، صیغیر ، قویوندن عبارت حیوانات § حیوان کبی آدملر § سورهٔ انعامی حاوی سور مشهورهٔ قرآنیه مجموعه‌سی .

اَنْعُم [ع] (نِعمَت) ك جمعی . نظمده قوللانیله‌بیلیر . نثرده (نِعَم) قوللانیلیر .

اَنْفاس [ع] (نَفَس) ك جمعی . صولوقلر : انفاس معدوده § سوزلر : انفاس شیخ مکرم .

اَنْفَس [ع] دها ، اك ، پك نفیس : انفس آثار . طعام انفس .

اَنْفُس [ع] (نفْس)ك جمعی . (آفاق) مقابل ایراد اولنور : « ای مهر نبوت سن قابلمیدر انکار ؟ — برشعشعه درفیضك ایله انفس وآفاق » (نفوس) مقامنده قوللانلماز .

اَنْفَع [ع] دها ، اك ، پك فائده‌لی .

اَنفلوئنزا [فرانسزجه دن) نزلهٔ مستولیه . نوبتلی وشدتلی نزله صورتنده نوظهور صالغین برخسته‌لك .

اَنْقاض [ع] (نقض) ك جمعی . بنا ییقینتیلری : « شمدی انقاض ایچنده پنهاندر — نظرمدن صاقندیغم جانان » مفردی قوللانلماز .

اَنْقَص [ع] دها ، اك ، پك ناقص .

اَنْکَر [ع] دها ، اك ، پك وحشی ، بدچرکین : انّ انکر الاصوات لصوت الحمیر = « انکر اصوات اشك صوتیدر » .

اَنْگبین [ف] بال . کافك ضمیله شهرت بولمشدر .

اَنْگشت [ف] کومور .

اَنْگُشت [ف] پارماق . « ایکشت خطله اوزاتمه اویله — بش بیتنه بر نظیره سویله — غالب » انگشت بردهان = حیران . بو ترکیبده (حیرت) معناسی ذاتاً موجود اولدیغندن (انگشت بردهان حیرت) دیمکده معنی اولماق لازم گلیر . انگشت بدندان = متعجب ، متحیر ، متندم . انگشت شك = شهادت پارماغی .

اَنْگُشتَر . اَنْگُشتَری [ف] یوزوك .

اَنْگُشتنُما [ف] پارماقله گوستریلیر ، مشهور و ممتاز : « علویت فطریه‌ده انگشت نماسین . بکزر روشك حیدره بر شانلی فتاسین »

اَنْگُشته [ف] خرمن صاوورمقده قوللانیلان پنجه شکلنده اوزون صاپلی آلت ، یابا .

اَنْگلیُون [ف] انجیل § نقاش مشهور (مانی) نك یاپدیغی رسملری حاوی مجموعه‌سی : « کلك مانی قندرله صفحات عالم ـ اولدی همکونهٔ نقش ورقه انکلیون ـ منیف »

اَنْگُور [ف] اوزوم . آبِ انگور = شراب § اوزوم صویی، شیره: «عشق سینه‌کده نهان ایله مجازی ایسه‌ده - آب انکور خم ایچره کیدرك باده اولور - لا»

اَنْگُورَكْ [ف] کوز ببکی .

اَنْگیز [ف] قوپارمق ، قارشدیرمق ، ایراث ایتمك معناسنه اولان (انکیختن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : فتنه انگیز = فتنه قوپاران .

اَنْمَله [ع] پارماق اوجی. الدن کنایه اولور : انمله پیرای تکریم اولان التفاتنامه‌کز . (اَنامِل) دها زیاده قوللانیلیر .

اَنْمُوذَج [ع] اورنك، موستره. (نمودَه) و یا (نمونَه) معربیدر . بعض علمانك قولنه کوره عربیده فصیحی (نَموذَج) در .

اَنْوارْ [ع] (نُور)ك جمعی: نشر انوار.

اَنْواعْ [ع] (نَوْع)ك جمعی: انواع ازهار

اَنْوَرْ [ع] دها ، اك ، پك نورلو § کوزل: روی انور .

اَنْهارْ، اَنْهُر [ع] (نَهر)ك جمعی: «جوشه باشلار کورنجه سیل دلم - لاابالی روشلی انهاری» (اَنْهُر) نظمده قوللانیله‌بیلیر .

اَنیسْ [ع] انس والفت ایدن، موانس § انس و الفت اولنان ، مأنوس.

اَنیسَه [ع] آتش: «انیسه موسم سرما کلنجه پك سوبلیر»

اَنینْ [ع] اوف دیمه، ایکله‌مه، ایکلتی: آه و انین . «افتراقك فصلنی یاز دقیجه ایلر دل انین - کلك حزن انکیز کوکلم سازینك مضرابیدر»

اَوائِلْ [ع] (اَوَّل)ك جمعی: ابتدالر: ایلول اوائلی . اوائل کلمات . اوائلده = اولکی زمانلرده .

اَوابِدْ [ع] (آبِدَه) نك جمعی : اوابد سلاطین . اوابد اعاظم . اوابد بلغا. اوابد قهرمانان .

اَواخِرْ [ع] (آخر)ك جمعی. صوكلر: اوائل واواخر. شباط اواخری. اواخر کلمات .

اَواسِطْ [ع] (اَوْسَط) ك جمعی . اورته‌لر : نیسان اواسطی . اواسط کلمات .

اَوامِرْ [ع] بیورووق ، بیوریلان شی معناسنه اولان(امر)ك جمعی: اوامر وارده. اوامر علیه .

اَوانْ [ع] زمان : برلکده بولندیغمز اوانده. (آوان) غلطدر .

اَوانی [ع] (اناء)نك جمعی: اوانیٔ سیم وزر . (آوانی) غلطدر .

اَوّاهْ [ع] چوق آه ایدن § چوق دعا ایدن § یورکی مرحمتلی ، رقتلی § ایمانی قوی § علم دینده متبحر. قرآن کریمده بوکلمه ایله حضرت ابراهیم توصیف بیورلمشدر.

اَوْباش [ع] (وَبش) ك جمعی : لاابالی ، تربیه‌سز ، چاپقین طاقمی: اوباش محله . «مبل مسجدمی ایدر میکده‌لر او باشی ؟ - فضولی» مفردی قوللانلماز .

أَوْتاد [ع] (وَتَد)ك جمعى: اوتادالأرض =طاغلر. اوتادالبلاد= رؤساء سركارده بولنانلر. اوتادالفم= ديشلر.

أَوْتار [ع] (وَتَر) ك جمعى: اهتزاز اوتار.

أَوْثان [ع] (وَثَن) ك جمعى: كبير اوثان.

أَوْج [ع] كواكبك زمينه نهايت بعدى اولان درجه ، بعدابعد§ يوكسك.

أَوْجاع [ع] (وَجَع) ك جمعى: اوجاع شديده.

أَوْجَب [ع] دها ، اك ، پك واجب: اوجب وجائب.

أَوْجگير [ف] يوكسكه چيقيجى، چيقان، يوكسلن: «طوته‌لى يارنوش ديلنده مقام — اوجگيراولدى نالهٔ عشاق»

أَوْجَه [ع] دها ، اك ، پك موجّه ، وجهلى ، مناسبتلى: اوجه‌اقوال.

أَوْحَش [ع] دها ، اك ، پك وحشى ، وحشتلى.

أَوِدّاء [ع] (وَدِيد) ك جمعى . محبلر ، دوستلر : اوداى قديمه . مفردى قوللانلماز .

أَوْدِيَه [ع] (وادى) نك جمعى . دره‌لر : سيول اوديه تخريب ابنيه ايتمكده ايدى . تشديد ايله غلطدر.

أَوْراد [ع] (وِرْد) ك جمعى: اوراد شريفه . « نه تسخير ايتدى گلزارى نه اورودى آتشه خارى ـــ ينه‌طورمازاوقور-سين روزوشب اورادك اى بلبل - بهايى»

أَوْراق [ع] (وَرَق) ك جمعى : سقوط اوراق . اوراق حوادث. «اى عاشق اولديغم نهالان ـــ اوراقكزى كيم ايتدى تالان ؟ » « گوكلمده نه وار ايسه سيلندى ـ اوراق‌اوزرنده قالدى سودا »

أَوْرام [ع] (وَرَم) ك جمعى. بدنده حاصل اولان شيشلر : اورام منخريه .

أَوْرِدَه [ع] (وَرِيد) ك جمعى.

أَوْرَنْك [ف] تخت : زيور اورنك عثمانى ٣ حضرت عبدالحميد خان ثانى . ٤ (آوَرَنك) تلفظى غلطدر.

أَوْزار [ع] (وِزر) ك جمعى : حامل اوزار .

أَوْزان [ع] اسم اولان (وَزن) ك جمعى . اوزان‌شعريه . اوزان جديده .

أَوْساخ [ع] (وَسَخ)ك جمعى: ازالهٔ اوساخ .

أَوْساط [ع] (وَسَط) ك جمعى. اوساط امور=افراط وتفريطدن عارى امور. خيرالامور اوساطها.

أَوْسَطْ [ع] برشيئك اورته‌سى ، اورته ير . بو معناده (وَسَط) زياده قوللا-نيلير . جمعى لازم كلنجه (اوْساط) ه بدله (اوَاسِطْ) دينيلير§ اورته ، اورته حالى، اعلى ايله ادنى آره‌سى .

أَوْسَع [ع] دها ، اك ، پك گكيش.

أَوْشَن [ع] طالقاووق.

اَوْصاف [ع] اسم اولان (وَصْف) ك جمعی: اوصاف جلیله .

اَوْضاع [ع] اسم اولان (وَضْع) ك جمعی: اوضاع غریبه .

اَوْضَحْ [ع] دها ، اك ، پك واضح ، وضوحلو .

اَوْطان [ع] (وَطَن) ك جمعی : اوطان مهاجرین. ترك اوطان.

اَوْعِیَه [ع] (وِعاء) نك جمعی . تشدید ایله غلطدر .

اَوْفَر [ع] دها ، اك ، پك چوق ، زیاده .

اَوْفَق [ع] دها ، اك ، پك اویغون.

اَوْفی [ع] دها ، اك ، پك وفالی § دها ، اك ، پك كلّی ، تام .

اَوْقات [ع] (وَقْت) ك جمعی : اوقات معینه . اوقات صلات . اوقات خمسه .

اَوْقاف [ع] اسم اولان (وَقْف) ك جمعی: اوقاف همایون . اوقاف نظارتی .

اَوْكار [ع] (وَكْر) و (وُكْرَه) نك جمعی : اوكار عادل .

اَوْكَد [ع] دها ، اك ، پك تأكیدلی، قوتلی: اوكد اوامر. امر اوكد.

اَوَّل [ع] برنجی ، ایلك: اوّلِ مخلوقات. اول ماسمعت = برنجی دفعه اوله‌رق ایشتدیكم شی . اوّل الاولین = برنجیلرك برنجیسی، الله . (صوكده كیلرك صوكنجیسی) دیمك اولان (آخر الآخرین) دخی اوصاف الٓهیه دندر. صبیاندن اظهار اسلام ایدنلرك اولی حضرت علیدر § باشلانغیج ، ابتدا: كتابك اوّلی : كلمه‌نك اوّلی . اوّل امرده § مقدم ، مقدمكی ، مقدما: سز آندن اوّل كلدیكز. بر آن اوّل . اوّل زمان . (اوّل وآخر) (ابتدا و صوك) دیمك اوله‌بیلیرسه‌ده اكثریا (مقدما ومؤخراً) مقامنده قوللانیلیر : اوّل وآخر اشعار ارلندیغی اوزره . . .

اَوَّلاً ، اَوَّلاً [ع] برنجی درجه‌ده ، برنجی اوله‌رق: اولا شوراسنی بیلملی‌كه . . . (ثانیاً ، ثالثاً) كبی امثالیله برلكده بولندیغی وقت حسن تقابل حصولی ایچون تنوین ایله ایرادی ترجیح اولنور : اولاً اوكرنملی. ثانیاً اوكرتملی.

اَوْلاد [ع] (وَلَد) ك جمعی. اوغللر : اولادعلی. اولاد مملكت. مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر. مثلا بر پدر بر قاچ اوغلنه خطاباً (بنی دیكلیكز اولادم!) ، « بنی دیكلیكز اولادلرم ! » دیه‌بیله‌جكی كبی آنلردن یالكز برینه خطاباً (بنی دیكله اولادم!) دخی دیه‌بیلیر. اما (ولدم!) دیه‌مز. بومسئله خطابه مخصوص دكلدر. (اَوْلادِیَّت) دخی قوللانیله‌بیلیر.

اَوْلَوِیَّت [ع] اولالق، اولی، مرجح، ترجیحه لایق اولش : اولویت نه طرفده ؟ § بالطبع ، دیه‌جك قالمامق صورتیله: برمكتوب یازه‌ماز ایسه بر كتاب یازه‌میه‌جغی اولویتله ثابت اولور.

اَوْلی [ع] مرجح ، ترجیحه لایق ، دها ایی : بوراده قالمق اورایه كیتمكدن اولادر . شیوهٔ ایرانه اتباع ایله

(أَوْلى) صورتنده استعمالى سليقه‌مزه مخالفدر. هله (أَوْلِيتر) هيچ اويماز.

أَوْلِياء [ع] (وَلى) نك جمعى : اوليا ء الله. اولياى امور. اولياى اطفال.

أَوَّلِيّات [ع] مقدمات، ابتداكى جهتلر: ايشك اوليانى بيلملى § هر عاقلك بلا تردد تصديق ايده‌جكى خصوصات: (آتش ياقار) قضيه‌سى اولياتدندر.

أَوَّلِين [ع] اولكيلر، اول كلن انسانلر، اسكى زمان آدملرى.

أَوَّلِين [ف] اولكى، الك ابتداكى: « آخرين علم جوهر اول — اولين رتبهٔ كائمدر — رياضى »

أَوْهام [ع] اسم اولان (وَهم) ك جمعى: اوهام و خيالات. «اوهام وعقول اوغرايه‌جق راه دكلدر — نائلئ قديم »

أَوْهَن [ع] دها، الك، پك ضعيف، كوشك. طايانيقسز. وانّ اوهن البيوت لبيت العنكبوت = اوهن بيوت بيت عنكبوتدر.

أَهالى [ع] (أَهل) ك جمعى. بر مملكتده، بر قصبه‌ده، بركويده ساكن اولانلر: اهالئ بلده. اهالئ قديمه. اسكدار اهاليسى. «اهالئ دنيا، اهالئ آخرت، اهالئ جنت، اهالئ جهنم » دينلمز.

أَهْداب [ع] (هُدْب) ك جمعى: كيرپيكلر. مفردى قوللانلماز.

أَهْدَب [ع] كيرپيكى چوق آدم § اوزون كيرپيكلى آدم: اهدب الاشفار.

أَهْرام [ع] (هَرَم) ك جمعى. مصرده‌كى معروف قديم ابنيهٔ عظيمه. (عجائب سبعه) دن معدوددر.

أَهْل [ع] صاحب، مالك، متصف اولان، اولانلر : اهل عرضدر. اهل اخلاصدندر. اهل هنردر. اهل وقوفدندر § بر يرده ساكن اولان، اولانلر: اهل قريه. اهل جنت. اهل جهنم § زوج وزوجه‌دن هر برى : اهليله خوش كچينيور § مقتدر، بجره بيلير، ارباب: بو ايشك اهلى دكلدر. «اهل اولان تقدرين بيلير بن جوهرم مدح ايلمم — نفعى» اهل بيت = بر ذاتك، بر پيغمبر ذيشانك، خصوصيله حضرت محمد صلى الله عليه وسلم افندمزك متعلقات سينه‌لرى: محب اهل بيت. اهل الله = آنجق الله‌ه ربط قلب ايدن، ايدنلر، ولى، اوليا: كبار اهل الله. اهل طريق = طرق عليه‌دن برينه منتسب اولان، اولانلر: اهل طريقدر. اهل طريقدندر. اهل دل = عارف، عرفاء، صاحب عرفان، اصحاب عرفان : « اهل دلدر ديه‌مم سينه‌سى صاف اوليانه = اهل دل بر برينى بيلمه‌مك انصاف دكل - نفعى» اهل خِبْرَه = برخصوصه دائر اطرافلى معلوماتى اولان، اولانلر : اهل خبره‌در. اهل خبره‌دندر. اهل قِبْلَه = مسلمان، دينى دينلر : اهل سوق = اصناف طاقمى.

أَهِلَّه [ع] (هِلال) ك جمعى: حضرت محمد صلى الله عليه وسلمه اهله‌يه دائر سؤال ايراد اولندى. اسلوب حكيم اوزره جواب اعطا بيورديلر.

أَهْلى [عف] آلشمش، آليشقين، وحشى دكل: اهلى حيوانات. حيوانات اهليه.

أَهْلِيَّت [ع] اقتدار، برايشك عهده‌سندن كله‌بيله‌جك حالده بولنش:

اهليتی مسلمدر . اصحاب اهليتدندر .

اَهَمّ [ع] دها ، اك ، پك مهم : اهم امور . تقديم الاهمّ علی المهمّ = اهمی مهمه تقديم ، ايكی ايشدن ذكری زياده اولانی ابتدا نظر دقته آلش .

اَهَمّيّت [ع] مهملك ، ذكرليلك ؛ نظر دقتی جالب اولش : اهميتی يوق اهميتسز . « كيم اهميت ويرر ناجی ملامت سنكنه ؟ »

اَهْوَاء [ع] (هَوَی) ك جمعی . نفسك آرزولری ، شهوات . اهل اهوا .

اَهْوَال [ع] (هَوْل)ك جمعی : اهوال قيامت .

اَهْوَن [ع] ضررسز ، خفيف § دها ، اك ، پك ضررسز ؛ خفيف : اهون شرّين § اوجوز § دها ، اك ، پك اوجوز . اهونيت = اهونلك ، اوجوزلق .

اَهْيَب [ع] دها ، اك ، پك مهيب : اهيب هيا كل .

اَهْيَف [ع] اينجه بللی ، ياقيشيقلی كنج .

اَیْ [ف] ادات ندا . عربی ، فارسی ، تركی كلمات وتركيباته داخل اولور : ای عزيز ! ای دوست ! ای كوكلم ! بعضاً حذف اولنور : « خالق ، نه غريب خلقم وار ! » تكراری لازم كلنجه ينه (ای) دينيلير . شيوهٔ فارسی يه اتباع ايله (وی) دينلمك مهجوردر : « ای عدالتلی شهريار انام ! — ای جلالتلی تاجدار بنام ! »

اَيَا [ع ف] ادات ندا . يالكز عربی ، فارسی كلمات وتركيبه داخل اولور . اكثريا تركيبات فارسيه ده قوللانيلير : ايا حبيب خدا ! ايا سلطان زمان ! ايا پادشاه جهان ! (ايا خدانك حبيبی ، ايا زمانك سلطانی ، ايا جهانك پادشاهی) دينلمز .

اَيَادِی [ع] (يَد) ك جمع الجمعی : هر كتابدن زياده زبور ايادی استفاده اولدی .

اَيَاغ [ف] قدح : اياغ باده . اسكی شاعرلرمز (آياق) لفظ تركيسنده كی قانك غينه تحولندن بالاستفاده بو كلمه يی اكثريا توريه طريقيله ايراد ايدرلر . حال بوكه (اَ) باشقه ، (آ) ينه باشقه اولديغندن بو توريه لر بوزوقدر .

اَيَالَات [ع] (اَيَالَت) ك جمعی .

اَيَالَت [ع] بر واليك اداره سی آلتنده بولنان مملكت . اسكی تعبيردر ، شمدی بوكا بدل (ولايت) قوللانيليور . عربيده اولديغی كبی همزه نك كسريله (والی اولمق ، اجرای حكومت ايتمك) معناسنده قوللانلماز .

اَيَّام [ع] (يَوْم) ك جمعی . كونلر : ايام معدوده . ايام باحور § دور ، زمان : ايام خلافت فاروق . ايام معلومات = ذی الحجه نك ايلك اون كونی . ايام البيض = هر عربی آيك اون ايكنجی ، اون اوچنجی ، اون دردنجی ، اون بشنجی كونلری . (ايام الليالی البيض) ديمكدر . (هوالر ايام كيديور) يوللو سوزلر عاميانه در .

اَيَامِن [ع] (اَيْمَن) ك جمعی . يمنلو ، قوتلو اولانلر : ايامن ايام .

اَيْتَام [ع] (يَتِيم) ك جمعی . بابا سی

وفات ایتمش نابالغ صبیلر : بکای ایتام سالب آرامدر . همزه‌نك كسريله غلطدر .

أَيَّدَ [ع] تأييد مصدرندن ماضينك مفرد مذكر غائبيدر . دعا مقامنده مستعمل بعض تركيبات عربيه‌ده قوللانيلير: ايده الله = الله مؤيد ايتسين .

أَيِّدْ [ع] قوى، مقتدر : سيّد ايّد .

أَيْدِى [ع] (يَد) ك جمعى . (أيادى) زياده قوللانيلير .

أَيْسَرْ [ع] صول طرفده‌كى : ضلع ايسر .

إِيْضاً [ع] ينه اويله ، كذا .

أَيْلُولْ [سريانيدن] معروف آى .

أَيْمانْ [ع] آندمعناسنه اولان (يمين)ك جمعى : ايمان صادقه . ايمان كاذبه . ايمان واهيه . ايمان غليظه = بيوك يمينلر .

أَيْمانْ ، أَيْمُنْ [ع] صاغ ال ، صاغ طرف معناسنه اولان (يمين)ك جمعى .

أَيْمَنْ [ع] صاغ طرفده‌كى : ضلع ايمن .

أَيْمَنْ [ع] يمنلو ، قوتلو . ايمن اليمين = پك يمنلو ، پك قوتلو . وادئ ايمن = حضرت موسايه تجلئ الهى واقع اولان وادى : « زير وبالاسى نوره غرق اولمش — وادئ ايمن اولمسون كورين ! » آكا (وادئ مقدّس) ده دينيلير .

أَيْوانْ [ع] بيوك صفه ، ديوانخانه § كمر ، كمرلى يوكسك بنا . عربيده فصيحى همزه‌نك كسريله‌در .

اِ

إِبَاءْ [ع] تيكسينمك ، چكنمك : « داستانم نيچون اصغادن ابا ايلرسين ؟ — واصف » بو معناده (اِبْياء) قوللانلماملى .

إِبَاتَه [ع] بيتوتت ايتدرمك، ايتديرلك، كيجه‌لتمك ، كيجه‌لدلك : مسافرلرى كمال اكرام ايله اباته ايتدى . مسافرلرك اباته‌سى .

إِبَاحَتْ ، إِبَاحَه [ع] مباح قيلمق ، قيلنمق .

إِبَاقْ [ع] كوله افنديسنى بلا سبب ترك ايله قاچمق : تهمت اباق .

إِبْتِحَاثْ [ع] حقيقتنه واقف اولمق ايچون صوروب آراشدرمق ، آراشديرلمق : ابتحاث اسرار قدر . سرارك ابتحاثى . (بحث) معناسنده قوللانلماملى .

إِبْتِدَاءْ [ع] باشلامق : ابتدا ايتدى . بو معناده (بدء) دها زياده قوللانيلير § باشلانغيج : ابتداى نزول باران § اول : آيك ابتداسى § اوّلا : ابتدا بوجهت دوشونلملى .

إِبْتِدَائِى [عف] ابتدايه منسوب ، ايلك درجه‌ده : مكتب ابتدائى . مكاتب ابتدائيه .

إِبْتِدَائِيَّاتْ [ع] تحصيله يكى باشلايانلره ويريلن درسلر § بودرسلرى حاوى كتابلر .

إِبْتِدَارْ [ع] عزم وسرعت : حقيقت حالك بيانه ابتدار اولندى . (مبادرت) ده بومقامده قوللانيلير . سليقه ايستديكنى انتخاب ايدر .

إِبْتِدَاعْ [ع] يكيدن برشى پيدا ايتمك، ايدلك .

اِبْتِذَال [ع] عزتسزلك، اعتبارسزلق، حقيرلك ، هركسك كوزندن دوششى : بذلك صوكى ابتذال اوله‌بيلير. عربيده اولديغى كبى (برشيئى دائمى صورتده قوللانمق) معناسنده آز قوللانيلير.

اِبْتِرَاد [ع] دفع حرارت ايچون صو. غق صو و سائره ايچمك § سرينله‌مك ايچون صوغق صو دوكنمك، (دوش) .

اِبْتِسَام [ع] كولمسه‌مك . معناسنده لطافت معتبردر : « بن عاشقيم بو ابتسامك » مثلا (دشمنك ابتسامنى موجب اولدى) دينلمز . (ابتسام ايتمك) ماده‌سنه ترجيحاً (تبسم ايتمك) ماده‌سى قوللانلملى .

اِبْتِغَاء [ع] طلب : ابتغاى تأويل . ابتغاى معالى . ابتغاءً لمرضاة الله = اللهك رضاسنى طلب مقصديله .

اِبْتِلَاء [ع] بر شيئه مبتلى ، دوشكون اولش، مبتلالق دوشكونلك § انسانه عارض اولان مكروه ومشكل حال، مبتلالق: ابتلاى رَمَد . ابتلاى سُعال § درد، محنت ، امتحان الٰهى : دنيا دار ابتلادر. (ابتلاء) عربيده (دنه‌مك) ديمك ايسه‌ده تركجه‌ده (ابتلا ايتمك) ماده‌سى قوللانلماز . حال بوكه ينه عربيده آنك مترادفى ديمك اولان (اِختبار) لفظنى (ايتمك) ايله قوللانه‌بيليرز .

اِبْتِلَال [ع] ايصلانمق : نزول باران ايله ابتلال اوراق بهار حساس كوكلره حزن و سروردن مركب غريب بر حال كتيرر .

اِبْتِنَاء [ع] بر شيئه مبتنى، برشيدن طولايى اولش . عربيده اولديغى كبى (ياپى ياپمق) معناسنده قوللانلماز .

اِبْتِنَاءً [ع] مبتنى اوله‌رق، ... دن طولايى اوله‌رق بوراده بولنمسى لزومنه ابتناءً دعوت ايدلدى . (بِنَاءً) ايله بينلرنده فرق دقيق واردر .

اِبْتِهَاج [ع] فرح، سوينج : حجاج ذوى الابتهاج .

اِبْتِهَال [ع] تضرع، نياز : عرض ابتهال.

اِبْجَال [ع] تعظيم : زبور دست ابجال. (ابجال ايتمك) ماده‌سنه ترجيحاً (تبجيل ايتمك) ماده‌سى قوللانلملى .

اِبْدَاء [ع] و

اِبْدَاع [ع] نمونه‌سز بر شى وجوده كتيرمك، كتيرلك : جناب حق كمال قدرتى اظهار ايچون انسانى ابداع بيوردى . كائناتك ابداعى § اولدن نظيرى كورلمه‌مش بر شعر سويلمك سويلنمك : هرشاعر هوسكار ابداعدر . بر نشيده‌نك ابداعى . قبحياتده قوللانلماملى .

اِبْدَال [ع] دكشدرمك، دكشديرلك، برينك يرينه ديكرينى كتيرمك ديكرى كتيرلك . (تَبْدِيل) دها زياده قوللانيلير . (تبديل) (مُبَدَّل) مقامنده‌ده ايراد اولنور ، فقط (اِبدال) (مُبْدَل) موقعنده قوللانلماز .

اِبَرْ [ع] (اِبْرَه) نك جمعى .

اِبْرَا [ع] برى قيلمق، قيلنمق : ابراى ذمت . ذمتك ابراسى § آلوب ويره‌جك قالمديغنى مبين اوله‌رق ايديلن معامله : اجراى ابرا § خسته‌يى ابى ايتمك، خسته ابى ايدلمك : ابراء مرضى وظيفهٔ مخصوصهٔ اطبادر .

اِبْرَاز [ع] تصديق يمين ؛ برينك ايسديكى يمينك كيچك اولديغنه

حکم ایتمك ، ایدلك : ابرار یمین ۰ یمینك ابراری ۰

اِبْراز [ع] ظاهره ، میدانه چیقارمق ، چیقارلق : سند ابراز ایتدی ۰ سندك ابرازی ۰ (اظهار) ایله بینلرنده فرق واردر ۰ مثلا (اظهارسند) دینلمز ۰

اِبْرام [ع] بر خصوصك اجراسنی جان صیقه‌جق درجه‌ده اصرار ایله رجا : ابرام تام ۰ بو خصوص ایچون ابرام ایدییور ۰ بوخصوصده ابرام ایتمیکز ۰

اِبْرَه [ع] ایکنه ۰ ابرة العقرب=عقربك صوقدیغی ایکنه ۰ (ابرهٔ عقرب) دخی دینیلیر ۰ ابرة الخیاط = درزی ایکنه‌سی ۰ (ابرهٔ خیاط) دخی دینیلیر ۰ ابرهٔ مقناطیسیه = قبله‌نما عقربی ۰

اَبْریز ، اِبْریزی [ع] خالص آلتون ۰ وصف اوله‌رق دخی قوللانیلیر : ذهب ابریز ۰ ذهب ابریزی ۰

اِبْریق [ع] معروف امزیکلی صوقابی : ابریق وضو ۰

اِبْریقدار [ف] پادشاهك ید مبارکه‌لرینه ابریق ایله صو دوکمك خدمت مفتخره‌سنده بولنان : ابریقدار حضرت شهریاری ۰

اِبْشار [ع] مژده‌لمك ، مژده‌لنمك : قاصد صبا رفتار کاوب کیفیتی ابشار ایلدی ۰ کیفیتك ابشاری ۰ (تبشیر) زیاده قوللانیلیر ۰ (ابشار ایتمك) ماده‌سنه ترجیحاً (تبشیرایتمك) ماده‌سی قوللانلملی ۰

اِبْشارات [ع] ابشارلر : ابشارات متوالیه ۰ (تبشیرات) زیاده قوللانیلیر ۰

اِبْط ، اِبِط [ع] اوموزك ایچ طرفی ، قولتوق ۰

اِبْطاء [ع] آغیرحرکت ایتمك ، گجکمك : اسراع و ابطا ۰

اِبْطال [ع] باطل قیلمق ، قیلنمق ، بوشه چیقارمق ، چیقارلق : دلائل مسروده‌یی ابطال ایتدی ۰ دلائلك ابطالی ۰ ابطال حق ۰

اِبْطالیّات [ع] ابطاله متعلق ملاحظات و مباحث ۰

اِبْعاد [ع] اوزاقلاشدرمق ، اوزاقلاشدیرلمق ۰ (تبعید) زیاده قوللانیلیر ۰ (ابعاد ایتمك) ماده‌سنه ترجیحاً (تبعید ایتمك) ماده‌سی قوللانلملی ۰

اِبْقاء [ع] باقی دائم قیلمق ، قیلنمق : نامنی ابقا ایتدی ۰ نامك ابقاسی § برنده ، اولکی حالنده براقمق ، براقلمق : ابقای مأموریت ۰

اِبْقاءً [ع] ابقا صورتیله : ابقاءً نصب ایدلدی ۰

اِبْکاء [ع] آغلاتمق ، آغلادلمق ۰

اِبْلاغ [ع] واردرمق ، واردیرلمق ، ایرشدرمك ، ایرشدیرلمك : معاشك حد لایقنه ابلاغی ۰ (تبلیغ) بومقامده قوللانلماز ۰

اِبْلیس [ع] شیطان : ابلیس پرتلبیس § حیله کار ، مغفل ۰

اِبْلیسانه [ع] ابلیسجه ، ابلیسجه‌سنه : مقدمات ابلیسانه ۰ احتجاجات ابلیسانه ۰

اِبْن [ع] اوغل ۰ اضافتسز قوللانلماز : ابن الرشد ۰ ابن الفارض ۰ ابن سینا ۰ ابن خلدون ۰ علمین بیننده واقع اولنجه

همزه‌سی ساقط اولور : محمد بن عبدالله . سطر باشنه تصادف ایدرسه (ابن) یازیلیر. اسلوب فارسی اوزره علمین بیننده‌کی (ابن) طی ایدیله‌رك برنجیسی ایکنجیسنه مضاف قیلنیر. مثلا (عیسی بن مریم، ابراهیم بن ادهم) (عیسیٔ مریم ، ابراهیم ادهم) شکلنده قونیلور . (ابن) مُلازِم، مُداوِم معناسنی‌ده مفید اولور. بوحالده ملازمت، مداومت اولنان شیئه مضاف قیلنیر .

[ابنُ السبیل ، ابن سبیل = یولجی . جمعنده (اَبْناءُ السبیل ، ابنای سبیل) دینیلیر . ابن الیوم، ابن یوم = فردایی دوشونمین. ابن الوقت، ابن وقت = وقتی حسن استعمال ایدن، وقتی نقد بیلن، وقته کوره طاورانان . ابن ارض = غربتده بولنان ، غریب الدیار. ابن اسبوعین = بدر ، ماه تمام § کوزل یوزلو، دلبر . ابن حره = عفیف، مستقیم آدم . حضرت شیخ اکبره (ابن العربی) و یا (ابن عربی) دینیلیر .

اِبْهاج [ع] فرح ، سوینج ویرمك ، ویرلمك ؛ سویندرمك، سویندیرلمك : التفات امیرالحاج حجاجی ابهاج ایلدی . حجاجك ابهاجی .

اِبْهام [ع] الك وآیاغك باش پارماغی .

اِبْهام [ع] قاپالی ، آكلاشلمیه‌جق صورتده اولق : بو سوزده ابهام وار§ قاپالی ، آكلاشلمیه‌جق صورتده قویمق ، قونلمق : ابهام كلام ایدییور . كلامك ابهامی .

اِبْهامات [ع] بوقاریده‌كی ایكنجی (ابهام)ك جمعی .

اِتْباع [ع] تابع قیلمق، قیلنمق؛ آردی صره كتیرمك ، كتیرلمك :

(عدّ) ی (شمار) ه اتباع ایله (عدّ وشمار) دیمك غلطدر . عربیده اولدیغی كبی (اتّباع) معناسنده قوللانلماز .

اِتِّباع [ع] تابع اولمق ، آردی صیره كیتمك ، اویمق : « نه ایچون راه باطله كیده‌لم ؟ — كلكز حقه اتباع ایده‌لم » (اقتدا)و (اقتفا) ایله بینلرنده فرق واردر .

اِتِّباعاً [ع] تابع اوله‌رق ، اویه‌رق ، تبعیت صورتیله : تقدیم الاهم علی المهم قاعده‌سنه اتباعاً . .

اِتِّحاد [ع] برلشمك ، برفكرده اولمق § سوز برلكی: اتحاد اسلام. اتحاد آراء.

اِتْحاف [ع] تحفه اوله‌رق ویرمك ، كوندرمك، ویرلمك، كوندرلمك : برآلتون ساعت اتحاف ایتدی . ساعتك اتحافی . (اهدا) ایله بینلرنده فرق واردر .

(اتحاف) نظردقتی جالب شیلرده قوللانیلیر . مثلا (برسپد چیچك اتحاف اولندی) دینلمز . (سلام) ك شاننه حرمةً (اتحاف سلام) دینیلیر .

اِتِّخاذ [ع] ایدنمك ، ایدینمك : فلانی دوست اتخاذ ایتدی . فلانك دوست اتخاذی . یالیتنی لم اتخذ فلاناً خلیلا = كاشكی فلانی دوست ایدنمه‌مش اولیدم ! § قورمق ، قورلمق : بر تدبیر مؤثر اتخاذ ایتدی . تدابیر مؤثره اتخاذی .

اِتِّساع [ع] بوللاشمق ، كنیشلنمك : بوللق ، كنیشلك : « اتساع منزل اولماز دافع تنكیٔ دل » بو معناده (وُسْعَت) دها زیاده قوللانیلیر .

اِتِّساعاً [ع] مجازاً : اتساعاً (خانه) یه (آشیانه) اطلاق اولنه‌بیلیر .

اِتِّصاف [ع] وصفلانمق ، برحالی کینمك . اکثریا حسنیاتده قوللانیلیر : اخلاق حمیده ایله اتصاف ایدنلر ابدیه صاحب انصاف اولورلر .

اِتِّصال [ع] اولاشمق ، قاووشمق ، یتشمك . اکثریا شیاده قوللانیلیر : شمن دوفر خطلری اتصال ایتدی .

اِتِّضاح [ع] واضح اولمق ، میدانه چیقمق : اتضاح ایتمش مسئله محتاج ایضاح اولورمی ؟

اِتْعاب [ع] زحمت ، یورغونلق ویرمك ، ویرلك : اتعاب ذهن ایدییور . حیوانلرك اتعابی . تشدید ایله غلطدر .

اِتِّعاظ [ع] وعظ قبول ایتمك ، نصیحت دیکلیوب مقتضاسیله عامل اولمق : واعظ دیکلەمك معناسنه کلمز .

اِتِّفاق [ع] بربرینه اویوب برلشمك ، برفکرده اولمق § سوز برلکی : اتفاق آرا . (اتّحاد) دها قوتلی عد اولنور .

اِتِّفاقا ، اِتِّفاقاً [ع] تصادفی اولەرق ، راست کله : اتفاقا اوراده بولندی .

اِتِّفاقات [ع] اتفاقلر : اتفاقات دول § تصادفات ، راست کله اولشلر : اتفاقات عجیبه . اتفاقات حسنه .

اِتِّفاق پذیر [ف] اتفاق قبول ایدیجی ، ایدن § اوزرینه اتفاق ایدیلن : مذاکره اولندی ، علی السحر یوله چیقلمق خصوصی اتفاق پذیر اولدی .

اِتِّفاقی [عف] تصادفی ، راست کله : بویله کوزل برسوز سویلمسی اتفاقیدر .

اِتِّفاقیّات [ع] تصادفی ، راست کله اولان شیلر : غرائب اتفاقیات . (اتفاقات) ایله بینلرنده کی فرق ظاهردر .

اِتِّفاقیِه [ع] اتفاقه متعلق : مواد اتفاقیه § تصادفه عائد : موفقیات اتفاقیه .

اِتِّقاء [ع] صاقنمق ، چکنمك . بو معناده (تَوَقّی) دخی قوللانیلیر § اللهدن قورقمق ، مخافةالله : (توقی) بو معناده قوللانلماز .

اِتْقان [ع] محکم قیلمق ، قیلنمق ؛ پورووزسز یاپمق ، یاپلمق : اداره واتقان اموره مقتدر برمأمور . امور مهمه‌نك اتقانی .

اِتِّکاء [ع] طایانمق ، سویکنمك : عصاسنه اتکا ایله تکلمه باشلادی .

اِتِّکال [ع] (توکّل) ه باق . آز قوللانیلیر .

اِتْلاف [ع] تلف ایتمك ، ایدلمك : بونجه نفوسی اتلاف ایتدی . بونجه نقودك اتلافی .

اِتْمام [ع] تمام ایتمك ، ایدلمك : اوقودیغی کتابی اتمام ایتدی . کتابك اتمامی .

اِتْهام [و] و

اِتِّهام [ع] تهمتلی ایتمك ، ایدلمك : فلانی اتهام ایتدیلر . فلانك اتهامی . مثلا (هیئت اتهامیه) تعبیری ایکی صورتله‌ده اوقونه‌بیلیر (اِتِّهام) تهمتلی اولمق معناسنه‌ده کلیر . اتهامنامه = برجنایتدن طولایی مظنوناً توقیف اولنان ادمه او جنایتك اسنادی حقنده هیئت اتهامیه‌دن ویریلن ورقه . مظنون بونکله محکمه‌یه تسلیم اولنور .

اِتْیان [ع] کتیرمك ، کتیرلك : برطاقم دلائل اتیان ایتدی . دلائلك اتیانی . کلمك معناسنده قوللانلماز .

اِثْبات [ع] ثابت قیلمق ، قیلنمق : مدعاسنی اثبات ایتدی . مدعانك اثباتی § وار ایتمك ، ایدلمك ، (محو)ك ضدی : محو واثبات ایله مسوده‌نك آلتنی اوستنه کتیردی . مسوده‌نك محو واثباتی . اثبات وجود = وارلغنی کوسترمك ، کورنمك .

اِثْر [ع] ایز . (اَثَر) کبی بونك ده جمعی (آثار) کلیرسه‌ده خصوصی اوله‌رق قوللانیلیر : آثارقدم ، آثار اقدام = آیاق ایزلری § مسلك ، چیغیر : فلانك اثرینه اقتفا ایتدی . بو معناده جمعی قوللانلماز .

اِثْنی عَشَر [ع] اون ایکی . ائمهٔ اثنی عشر = اون ایکی امام : علی ، حسن ، حسین ، زین‌العابدین علی ، محمد باقر ، جعفر صادق ، موسی کاظم ، علی رضا ، محمد تقی ، محمد نقی ، حسن عسکری ، محمدمهدی حضراتی . رضی‌الله عنهم .

اِثْنَین [ع] ایکی . بین‌الاثنین = ایکی کیشی ، ایکی شی آره‌سنده .

اِثْنَیْنِیَّت [ع] ایکیلك . کلمات صوفیه‌دندر .

اِجابَت [ع] قبول ایتمك ، ایدلمك : اجابت دعا بر لطف خفیٔ خدادر . دعانك اجابتی صدقه‌یه منوطدر § موافقت : دعوته اجابت سنتدر . عربیده اولدیغی کبی جواب ویرمك معناسنده قوللانلماز اولمشدر . امت اجابت = دعوت حضرت پیغمبر علیه‌السلامه اجابتله قبول اسلام ایدنلر . مقابلی امت دعوتدر .

اِجادَه [ع] ایی یاپمق ، یاپلمق : اجادهٔ شعره قابلیتی وار . شعرك اجاده‌سی .

اِجارَه [ع] کرا .

اِجازَت [ع] اذن ، رخصت § استاد طرفندن شاکردك اکمال تحصیل ایتدیکنك تصدیقی : اجازت ویردی ، اجازت آلدی .

اِجازَتنامَه [ف] اجازتی حاوی کاغد ، دیپلومه .

اِجالَه [ع] جولان ایتدرمك ، ایتدیرلمك : اجالهٔ فکره میدانی یوق . اسب تازینك اجاله‌سی .

اِجْبار [ع] زور ایتمك ، ایدلمك ، اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر : یازدیه اجبار ایتدی . بوخصوصده کیمسه‌نك اجباری لایق دکلدر .

اِجْتِباء [ع] انتخاب . حق آلهیده قوللانیلیر : نبوت ایچون ایلك اوله‌رق حضرت آدم اجتبا بیورلدی .

اِجْتِراء [ع] جرأتلنمك : اجترا ایتدی . اجترا اولندی .

اِجْتِسار [ع] جسارتلنمك : اجتسار ایتدی . اجتسار اولندی .

(اِجْترا) ایله بینلرنده فرق واردر . (تقدیم عریضه‌یه اجتسار قیلندی) یوللو مکاتباته مخصوص کبی اولان (اجتسار) (اجترا) دن نازك عداولنور . (اجترا) ایجابنه کوره آنك یرینی طوته‌بیلمکله برابر (مجوعه اجترا ایلدی) کبی باشقه یرلرده‌ده قوللانیلیر .

اِجْتِماع [ع] بیریکمك ، طوپلانمق ، بر یره ، برآره‌یه کلمك . اشخاص واشیاده قوللانیلیر : قومیسیون اجتماع ایتدی . اجتماع اسباب سعادت .

اِجْتِماعات [ع] اجتماعلر .

اِجْتِناء [ع] دوشیرمك، دوشیرلمك: اجتنای اثمار. اثمارك اجتنا-سی § الده ایتمك، ایدلمك: اجتنای ثمرات فنون. ثمرات علومك اجتناسی.

اِجْتِناب [ع] صاقنمق، چكینمك، اوزاقلاشمق: «تأنیدن ایمه صاقن اجتناب! — عطائی»

اِجْتِناح [ع] میل ایتمك، میللنمك § سجده‌ده وجه مشروع اوزره اللرینی یره وضع ایله دیرسكلرینی آچه‌رق قوللرینی قاناد شكلنده طوتمق: اجتناح ساجد.

اِجْتِوار [ع] قومشو اولمق: بو اجتوارك سببی وار ایدی.

اِجْتِهاد [ع] قدرتی یتدیكی قدر چالشمق: «فتح كشورده اجتهاد ایتدی — صكره‌ده التزام داد ایتدی» § فقهده متبحر بر ذاتك كتاب وسنتدن استخراج حكم شرعی خصوصنده بذل مقدور ایتمسی، بو صورتله برمذهب میدانه چیقارمسی: ابو حنیفه بر مذهب اجتهاد ایتدی. بو مسئله‌یی، بو مسئله‌ده امام مالك شویله اجتهاد ایتمشدر.

اِجْراء [ع] آقتمق، آقیدلمق: ماء لذیذ اجرا ایتدی. صویك اجراسی § فعله كتیرمك، كتیرلمك: تصوراتی اجرا ایتدی. ویریلن حكمك اجراسی. اجرا مأموری. اجرا محكمه-سی. محكمهٔ اجرائیه.

اِجْراآت [ع] فعله كتیرشلر، كتیریلشلر: بو اجراآت اثناسنده لسان عموم اظهار تشكرات ایتمكده ایدی § فعله كتیریلن خصوصات: اجراآت عدالت غایات عصر مسعود حمیدیدن بری‌ده تنسیقات عدلیه‌در.

اِجْلال [ع] تعظیم: او كتاب قدسی أل زیب هامهٔ اجلال اولدی. (تعظیم ایتمك) مقامنده (اجلال ایتمك) ماده‌سی ضرورتسز قوللانلماملی § عظمت، قدرت: زیور اورنك اجلال. مسند آرای اجلال. (اجلال) (تعظیم) و(عظمت) دن اقوادر.

اِجْلالاً [ع] تعظیماً: تشریفلرنده اجلالاً شهر آیین اجرا ایدلدی. (تعظیماً) دن اقوادر.

اِجْلالی [عف] اجلاله منسوب. اجلا-لیه = سفینهٔ اجلالیه § شایان تقدیر، قیمتدار: كوهر اجلالی.

اِجْمال [ع] قیصالتمق، قیصالدلمق، جمله ایتمك، ایدلمك. اكثریا سوز حقنده قوللانیلیر: حكایه‌یی اجمال ایتدی. حكایه‌نك اجمالی آنك وظیفه‌سی ایدی § قیصه، خلاصه: اجمال احوال. اجمال دفتر.

اِجْمالاً [ع] اجمال صورتیله: اجمالا حكایهٔ حال ایلدی.

اِجْمالی [عف] اجماله منسوب، تفصیلسز، اطرافلی دكل: عِلم اجمالی.

اِجْهار [ع] آشكار ایتمه، آشكار اوقومه، جهراً قرائت.

اِحاطَه [ع] اطرافنی چویرمك، اطرافی چویرلمك؛ چوره‌سنی آلمق، چوره‌سی آلنمق: عسكر حصاری احاطه ایتدی. حصارك احاطه‌سی § وقوف، كمال وقوف: بو فنده احاطهٔ كلیه‌سی واردر. تفتازانی احاطه اصحابندن ایدی.

اِحالَه [ع] عهده‌سنه ویرمك، ویرلمك: بو ایشی آكا احاله ایتدیلر. اعشارك احاله‌سی. مأموریتك احاله‌سی.

اِحالَةً [ع] احاله صورتیله، امانةً دكل: بوسنه اعشار احالةً اداره اولندی.

اِحْباطْ [ع] ابطال ، ازالهٔ ثواب . خصوصى اولەرق قوللانيلير: جناب حق ديلەديكى قولنك اعمالنى احباط ايدر. اعمال عبادك احباطى .

اِحْتِباسْ [ع] قاپانوب قالمق: احتباس نفس. احتباس بول.

اِحْتِجابْ [ع] صاقلانمق، كيزلنمك : بلبلك آغاج ياپراقلرى آرەسنده احتجابى طبعاً انسانلردن متحاشى اولديغنى كوستەرر . اوتانمق معناسنده قوللانلماز .

اِحْتِجاجْ [ع] حجت، دليل صاحبى اولمق؛ حجتم دليلم شودر ديمك: بو آيت ايله احتجاج ايتديلر . بو سوز احتجاجه صالح دكل . (بو آيتى احتجاج ايتديلر) دينلمز .

اِحْتِجاجاً [ع] احتجاج صورتيله : احتجاجاً بو آيتى اوقودى .

اِحْتِجاجاتْ [ع] احتجاجلر: احتجاجات باطله. احتجاجات غافلانه. احتجاجات متكلمين .

اِحْجامْ [ع] حجامت اولمه ، بوينوز ياپشديرەرق قان آلديرمه.

اِحْتِدادْ [ع] كسكينلشمك : احتداد سيف غزا § غضبلانمق : احتداد اهل حدود. آز قوللانيلير .

اِحْتِذارْ [ع] صاقنمق . (حذر ، احتراز ، اجتناب) زياده قوللانيلير .

اِحْتِرابْ [ع] جنك ايدشمك: «قارتاژى ايتدى احتراب خراب اولدى شهر آشيان بوم وغراب» (محاربه) زياده قوللانيلير.

اِحْتِرازْ [ع] صاقنمق: «بيك خوف ايله چشم جانى باز ايت ـ انجام بلادن احتراز ايت ـ غالب»

اِحْتِراشْ [ع]صاقنمق. آز قوللانيلير.

اِحْتِراصْ [ع] شدتلى آرزو: (احتراص ايتمك) مادەسى قوللانلماملى.

اِحْتِراصاتْ [ع] هوسات شديده: يوركنده كيزلەمك ايستەديكى احتراصات (طرف الفق يخبر عن ضميره)مألنجه باقشلرندن ظاهر اوليوردى.

اِحْتِراقْ [ع]طوتيشوب يانمق: قابل احتراق = يانەبيلير . (احتراق ايتمك) مادەسنه ترجيحاً (محترق اولمق) مادەسى قوللانلملى .

اِحْتِرامْ [ع]تعظيم: احترام مخصوص. احترام تام . كمال احترام . احترام واكرام. علمايه احترام ايدر. (تعظيم) دها قوتلى غداولنور .

اِحْتِراماً [ع] احترام صورتيله ، مقصديله ، تعظيماً :احتراماً قيام ايدلدى .

اِحْتِراماتْ [ع] احتراملر، تعظيمات : احترامات فائقه .

اِحْتِسابْ [ع] اسكيدن (محتسب) تعبير اولنان بلديه رئيسنك مأمورىتى § بو مأموريتك مركزى اولان دائره § بو دائرەيه ويريلن ويركو. بومعناده (احتسابيه) دخى قوللانيليردى .

اِحْتِسابْ [ع] بوايشى نيچون بويله ياپدك ؟ ديه مؤاخذه : ارباب حساب دوچار احتساب ايدلدى.

اِحْتِساسْ [ع] طويمه ، حس ايتمه ، حسلنمه : او نغمهٔ سامعه فريب حضاره بر احتساس غريب ويردى.

اِحْتِساساتْ [ع] احتساسلر: احتساسات سوداپروانه .

بايرامى برطاقم احتساسات بشوشانه ايله كچيردى .

اِحْتِشاد [ع] بيريكمك، طوپلانمق : احتشاد مجاهدين . احتشاد ايدن كوكالولر. (تَحَشُّد)زياده قوللانيلير.

اِحْتِشام [ع] طنطنه ، دبدبه، شانلى كورينش . عربيده اولديغى كبي (اوتانمق) معناسنده قوللانلماز.

اِحْتِصاد [ع] بيچمك ، بيچلمك : احتصاد مزروعات. چايرلرك احتصادى . (حِصاد) بو معناده قوللانلماز .

اِحْتِضار [ع] خستەنك ،وته يك ياقلاشمسى : حال احتضار. وقت احتضار . حال احتضاره كلدى . احتضار حالندەدر . « اوحال عقلمه كلدكجه اشكريز اولورم — نه سويلمشدى نى حال احتضارنده ! » عربيدەاولديغى كبي (حاضر اولمق) معناسنده قوللانلماز .

اِحْتِضاض [ع] تذلل .

اِحْتِطاب [ع] اودون طوپلامق : احتطاب ايچون طاغه چيقمش ايدى .

اِحْتِفال [ع] بيوك بر آلاى ايله حرمت، تعظيم جمعى احتفالات.

اِحْتِقار [ع] خوارلامق، خوارلانمق، حقير كورمك ، كورلمك (اِسْتِحْقار) دها زياده قوللانيلير .

اِحْتِقاق [ع] طرفيندن هربرى ، حق بنم يدمدەدر ، ديمك صورتيله منازعه : نتيجهٔ احتقاق نفاق اولەبيلير .

اِحْتِقان [ع] حقنه وشرينغه استعمالى § برعضوده قانبيريكمەسيله اورانك شيشوب قزارمەسى، تراكم دم.

اِحْتِكار [ع] مالى ، ذخيرەيى۔آغير بهايه چيقمسنه انتظاراً ـ صاقلايوب صاتمامق : ارباب احتكار. كار مكروه احتكار . « ايلين احتكار كار ايتمز ـ طالب كار احتكار ايتمز »

اِحْتِكاراً [ع] احتكار صورتيله : النده بولنان ذخائرى احتكاراً صاتمامقدەدر .

اِحْتِلاق [ع] تراش ايتمك ،ايدلمك: احتلاق ذقن عادات فرنكانەدندر . احتلاق شارب خندەيى جالبدر.

اِحْتِلام [ع] دوش آزمه، اويقوده صواقتضا ايته § بالغ اولەجق سن بلوغه ايرمه .

اِحْتِماء [ع] خستەنك مضر اولان مأكولات ومشروباتدن پرهيز ايتمسى : احتماءك نافع بردوا عد اولنەبيلير.

اِحْتِمال [ع] يوكلنمك ، چكمك : احتمال اذاده حمالانه حركت ايديور . بو معناده (تَحَمُّل) دها زياده قوللانيلير § امكانده ، ممكن اولش، امكان ، ممكنلك: احتمال غالب . احتمال بعيد . «تنظيرينك اولماز احتمالى ـ غالب» بوكا هيچ بر وقت احتمال ويرلمز. احتمال كه = ممكندركه ، اولەبيليركه : احتمال كه مقصدى آكلايه مامشدر . (احتمالدركه) قوللانلمالى § شمول، ايكى ويا برقاچ شيئه عائد اولەبيلش : احتمالى تعبيرات ايله ستر مقصد ايديور .

اِحْتِمالات [ع] اولەبيلەجك، اولمسى ممكن اولان جهتلر: احتمالات قريبة. اغلب احتمالات .

اِحْتِواء [ع] جمع وشمول ، ايچنه آلمق : او كتابك احتوا

ایتدیکی حقایق انکار اولنور شیلردن دکلدر . (مکارم احتواء معالی احتوا) کبی تعبیرلر رسمیاتدن باشقه یرده قوللانلاماملی .

اِحْتِیاج [ع] محتاجلق: احتیاجی وار. احتیاجی یوق. شدت احتیاج. احتیاج شدید ایله محتاجدر. احتیاج مس ایتدی . «ایلمم برجان ایچون جانانه عرض احتیاج - عزت ملا » « آنچه شیران را کند روبه مزاج - احتیاجست احتیاجست احتیاج - لا » (لزوم) ایله اولدیغی کبی (افتقار) ایله ده بینلرنده فرق واردر. مثلا (آکا نه احتیاج وار؟) مقامنده (آکا نه افتقار وار؟) دینلمز.

اِحْتِیاجات [ع] احتیاجلر ، محتاج اولنان شیلر: احتیاجات مبرمه. احتیاجات ضروریه. احتیاجات اهالی. تسویهٔ احتیاجات .

اِحْتِیاط [ع] بصیرت اوزره ، ایلریسنی کوزه‌ده‌رك طاورانمق: « احتیاط ایله‌که بعضاً ده اولور رهنما ظن اولنان شی رهزن »

اِحْتِیاطاً [ع] احتیاط صورتیله، لازم اولور دیه : احتیاطاً یاننه چوقجه پاره آلمش ایدی .

اِحْتِیاطی [ع ف] احتیاطه منسوب : امر احتیاطی . تدبیر احتیاطی . تدابیر احتیاطیه . عساکر احتیاطیه .

اِحْتِیال [ع] حیله ایدش. معناسنده اکثریا مهارت تصور اولنور .

اِحْتِیالات [ع] احتیاللر .

اِحْجاج [ع] حج ایچون بدل کوندرمك ، کوندرلمك : صلحادن بر ذاتی احجاج ایتدی. رجل صالحك احجاجی مناسبدر .

اِحْداث [ع] یکیدن پیدا ایتمك ، ایدلمك .

اِحْدی [ع] (اَحَد)ك مؤنثی. بر. آز قوللانیلیر. یالکز قوللانلماز . اِحْدَی الْحُسْنَیَیْنِ = غازیلك ایله شهیدلکدن بری. اِحْدَی الاُحَد = پك شدتلی ، پك قورقونج حادثه ، بلیه . اَلیأْسُ اِحْدَی الرّاحَتَیْنِ = مأیوسیت ایکی راحتك بریدر.

اِحْراب [ع] جنك قیزشدرمق ، قیزشدیرلمق: احراب حرب ایچون بر قاچ ال تفنك آتدیلر . حربك احرابی پیشدارلره عائد بر وظیفه‌در .

اِحْراز [ع] آلمق، آلنمق؛ قازانمق، قازانلمق: رتبه احراز ایتدی. رتبه‌نك احرازی . احراز اجر. احراز مثوبات. احراز مراتب. احراز درجات. مادیاتده آز قوللانیلیر: احراز غنائم.

اِحْراق [ع] یاقمق ، یاقلمق. (آتشه یاقمق، آتشده یاقمق) مقامنده (احراق بالنار) ترکیبی قوللانیلیر. (آتش یاقمق) موقعنده (احراق نار، احراق آتش) دینلمز .

اِحْراقاً [ع] احراق صورتیله : بو ناپارنك بارینه‌ماسی ایچون (مسقوه) احراقاً تخریب ایدلدی .

اِحْرام [ع] حاجیلرك ، معتمرلرك معین وقت وموقعده بورندکلری ثوب مخصوص : احرامه کیردی . احرامدن چیقدی § یوکدن یاپیلیر برنوع اوزون خاولو اورتو ، یاپغی : « بردرخت آلتنه فرش ایلیه‌یم بر احرام - ندیم »

اِحْساس [ع] حس ایتدرمك ، ایتدیرلمك ؛ درونی اوله‌رق طویورمق ، طویورلق : حسیات پدرانه‌می درت یاشنده برچوجغه نصل احساس ایده‌بیلیرم ؟ کوکلمده رفقایه احساسی غیر قابل برحال پیدا اولدی . بوکلمه‌نك بو یولده استعماله لسانمزك احتیاجی واردر. عربیده اولدیغی کبی قوللانیله‌جق اولورسه مثلا (احساس ایتدم) (حس ایتدم) دیمك اولور . (حس) لفظی وارایکن (احساس) ك بوصورتده استعماله‌ایسه لزوم یوقدر . تصرفمزه‌نیلکنی تضعیف ایتمکدن عبارتدر.

اِحْساسات [ع] احساسلر : احساسات دیندارانه . پادشاهمزك خلیفهٔ رسول‌الله اولدیغنی تذکار وتکرار ایله برچوق احساسات مؤثره‌ده بولندم.

اِحْسان [ع] بخشش ، عطیه اوله‌رق ویرمك ، ویرلمك : کوزل برکتاب احسان ایتدی . کتابك احسانی § بخشش ، عطیه : احسان شاهانه اوله‌رق بیل باشنده عموم پطریقخانه‌لره بیکر لیرا توزیع اولندی § ایالك ، حسن عمل ، (اسائت) ك ضدی . (ان احسنتم احسنتم لانفسکم وان اسأتم فلها = احسان ایدرسه‌کزده ، اسائت ایدرسه‌کزده نفسلرکزه ایتمش اولورسکز § حسن معامله ، مروت : احسان بیورکز . عربیده اولدیغی کبی (ایی ، کوزل یاپمق ویا بیلمك) معناسنده قوللانلماز .

اِحْساناً [ع] احسان صورتیله : بو کتابلری احساناً طلبه‌یه کوندردیلر .

اِحْسانات [ع] احسانلر : بودخی قرین الهامات اولان احسانات شاهانه جمله‌سندندر .

اِحْساندیدَگان [ف] (اِحْساندیده)لك جمعی : « واربری طولدیسه مدحکله جهان‌منقبت خوانکدر احساندیدگان »

اِحساندیدَه [ف] احسان کورمش ، مظهر احسان اولمش : کوزلرمز هرلوحه‌ده بونجه بدایع کوسترمکده اولان قدرت فاطره‌نك احساندیده‌سیدر .

اِحْصاء [ع] صایمق ، صایلمق : « احصای ثنایه یتسه قدرت‌فوت ایتمز ایدی بشه رسالت ـ وصاف » نعم خدا قابل احصا دکلدر . وان تعدوا نعمة الله لاتحصوها = اللهك نعمتلرینی صایه‌جق اولسه‌کز صایه‌مازسکز . (عدواحصا) تعبیری غلطدر . (احصا) ایله (عد) و (تعداد) بیننده‌فرق‌واردر . (عد) ه باق .

اِحْصاص [ع] حصه‌ویرمك، ویرلمك؛ پای ایتمك، ایدلمك: احصاص غنائم . حاصلاتك احصاصی . عربیده‌اولدیغی کبی (عزل) معناسنده قوللانلماز .

اِحْصان [ع] قلعه کبی متین ومحفوظ قیلمق ، قیلنمق : احصان مواقع . مواقع عسکریه‌نك احصانی § نامحرمدن صاقلامق ، صاقلانلمق : احصان زوجه زوجك وظیفه‌سیدر . زوجه‌نك احصانی .

اِحْضار [ع] حاضر ایتمك ، ایدلمك ؛ حضوره کتیرمك ، کتیرلمك ، اشیا واشخاصده قوللانیلیر : طعامی احضار ایتدیلر . طعامك احضاری . متهمی احضار

ایتدیلر . متهمك احضاری . احضار تذکره‌سی . احضاریه .

اِحْقاق [ع] شرع وقانونه توفیقاً حقی یرینه کتیرمك ، حق یرینه کتیرلمك . (حق) لفظیله قوللانیلیر : احقاق حق ایتدی . حقك احقاقی . (حقلی اولمق) معناسنده قوللانلماز ، فقط (محق) لفظی بو معنایه کلن (احقاق) دن مشتق اولمق اوزره قوللانیلیر .

اِحْکام [ع] متین قیلمق ، قیلنمق ؛ قوت ویرمك ، ویرلمك : ارادهٔ سنیهٔ حضرت شهریار انام احکام شرعیه‌یی احکام ایلدی . احکام قانونیه‌نك احکامی . (تحکیم) ایله بینلرنده فرق واردر . (احکام) اکثریا معنویاتده (تحکیم) اکثریا مادیاتده قوللانیلیر .

اِحْلاء [ع] طاتلیلاشدرمق ، طاتلیلاشدیرلق : سودی شکرله قارشدیره‌رق احلا ایلدی . سودك شکر ضمیمه احلاسی .

اِحْمِرار [ع] قیزارمق : « احمرار شفق دکل کورین ـ روی دوران قیزاردی شرمندن » « لطف تنکله غالبا ـ ایلدی بحثه اجترا ـ اولدی بو بولسز ادعا ـ باعث احمرار کل »

اِحَن [ع] (اِحنَت) ك جمعی . آز قوللانیلیر : احن ومحن .

اِحْنَت [ع] غضب ، اوفکه . آز قوللانیلیر : احنت ومحنت .

اِخْناق [ع] شدتلی کین ، دوه کینی .

اِحْیا [ع] دیرلتمك ، دیرلدلمك : حضرت عیسی موتایی احیا ایدردی . امواتك احیاسی § تازه حیات ویررجه‌سنه ایلمك ، لطف ایتمك ، ایدلمك : « بنی شاد ایلدك احیا ایتدك ـ اولدیلر کیتدیلر اما حساد ـ باقی » « عفو ایدوب قلبمی احیا ایله ـ بکا لطفکله تجلا ایله ـ خاقانی » مکارمك اعلاسی خسته کوکللرك احیاسیدر § رضاءً لله وجوده کتیرمك ، کتیرلمك : بر کتبخانه احیا ایلدی . کتبخانه‌نك احیاسی . احیای لیل ، احیای لیال ، احیای لیالی = کیجه‌یی ، کیجه‌لری عبادتله کچیرش . احیای لیلهٔ قدر . احیای شب قدر . (احیا اولمق) ماده‌سی عامیانه صاییلیر .

اِحْیا کَرْدَه [ف] احیا ایدلمش ، رضاءً لله وجوده کتیرلمش : بو چشمه فلانك احیا کرده‌سیدر § تازه حیات ویررجه‌سنه ایلمك ، لطف ایدلمش : بو آدم فلانك احیا کرده‌سیدر . بو معناده آز قوللانیلیر .

اِخافَه [ع] قورقوتمق ، قورقودلمق : چوجقلری اخافه ایتمه‌لی . اشرارك اخافه‌سی لازمدر . (تخویف) ایله بینلرنده فرق واردر . (تخویف) شدتلی عد اولنور .

اِخْبار [ع] خبر ویرمك ، ویرلمك : کیفیتی اخبار ایتدیلر . کیفیتك اخباری .

اِخْباری [ع ف] خبره متعلق : کلام اخباری . (افندی شاعردر) برجملهٔ اخباریه‌در .

اِخْبارِیّات [ع] خبره متعلق جمله‌لر : (افندی منشیدر) جمله‌سی اخباریاتدندر .

اِخْتِبار [ع] یوقلامق ، یوقلانمق ؛ دنه‌مك ، دنمك . اشخاصده قوللانیلیر : اختیاری اختبار ایتدیلر .

اختيارك اختباری . (تجربه) ایله بینلرنده فرق واردر . (تجربه) اشیاده‌ده قوللانیلیر .

اِخْتِيام [ع] یتیمه‌ ختام بولمه .

اِخْتِداع [ع] حیله‌كارلق ، دوباره‌جیلك : اختیار اختداع ایله دفع صداع ایلدی .

اِخْتِراع [ع] مثلی كورلمه‌مش برشی وجوده كتیرمك ، كتیرلك : فن عروضی امام خلیل اختراع ایتدی . باتونك اختراعی . (ایجاد) ایله بینلرنده فرق واردر . مثلا (اختراع) حق آهیده قوللانلمدیغی حالده (ایجاد) قوللانیلیر . (ایجاد كائنات) دینیلیر . (اختراع كائنات) دینلمز .

اِخْتِراعات [ع] اختراعلر ، اختراع اولنان شیلر : اختراعات عصریه . اختراعات عصر اخیر .

اِخْتِراعی [عف] اختراعه منسوب ، اختراع صورتیله وجوده كتیرلمش : بوفقره‌یی ایشتمه‌مش ایدم ، اختراعی اوللی . فقرات اختراعیه دها زیاده‌ رغبت قازانیر .

اِخْتِراعیّات [ع] اختراعی اولان شیلر : اوشاعر یكانه‌نك اشعارنده برطاقم اختراعیاته تصادف اولنور .

اِخْتِصار [ع] قیصالتمق ، قیصالدلق . اكثریا سوز حقنده قوللانیلیر : اختصار كلام . افاده‌ی اختصار ایدیم . مكتوبك اختصاری لازم كلیور . (ایجاز) ایله بینلرنده‌كی فرق (ایجاز) ك فن بلاغت تعبیراتندن اولمسیدر . (اختصار) دها زیاده قوللانیلیر . عَلی طَریقِ الاِخْتِصار = اختصار یولنده ، قیصه كسمك صورتیله .

اِخْتِصاراً [ع] اختصار صورتیله : اختصاراً افادهٔ حال ایلدی .

اِخْتِصاص [ع] مخصوص ، خاصه منتسب اولمق : فضولی اشعار عاشقانه‌یه اختصاص ایتمش كیبدر . دركاه مولانایه اختصاص ایده‌لی سوزمدن دوعدم § انتساب مخصوص ، انتساب كلی : بو آدمك اوذاته اختصاصی واردر .

اِخْتِصاصیّون [ع] برعلمی ، برفنی ، بر صنعتی صورت مخصوصه‌ده اوكره‌نوب كسب مهارت ایدنلر : فن طبده اختصاصیوندن اولمامق جهتیله بوبابده درمیان ایتدیكی ملاحظاتك ناقص كورندی .

اِخْتِصام [ع] خصومت ایدشمك : التزام اختصام مكابره‌یی ایهام ایدر . (مُخاصَمَه) دها زیاده قوللانیلیر .

اِخْتِضاب [ع] بویانمق ، رنكلنمك : حنا ایله اختضاب ایتمك .

اِخْتِضاع [ع] تواضع ، سرفرو ایتمك . (خضوع) زیاده قوللانیلیر .

اِخْتِطاب [ع] نكاح ایله ایستمك ، ایستنلمك : فلانك كریمه‌سنی اختطاب ایتدی . برقیزك اختطابی .

اِخْتِطاط [ع] صینیر چكمك ، چكلمك ، حدود ایچنه آلمق ، آلنمق : اختطاط اراضی . عرصه‌نك اختطاطی § چهره‌ده چیزكیلر پیدا اولمق : اختطاط جبهه اكثریت اوزره ازدیاد سنه دلالت ایدر § صاقال چیقمغه باشلامق . توخط اولمق : اختطاط امرد . اختطاط ساده‌رویان .

اِخْتِطاف [ع] قاپمق ، قاپلمق : اختطاف حوادث ایچون هرطرفی طولاشیر . حوادثك اختطافی §

قاماشدرمق : برق پرتو نثار اختطاف ابصار ایتمکده ایدی . بومعناده (خَطف) دخی قوللانیلیر .

اِخْتِفاء [ع] صاقلانمق ، کیزلنمك : اختفای حشرات . اختفای هوام

اِخْتِلاج [ع] سکیرمك : اختلاج عین = کوز سکیرمك .

اِخْتِلاجات [ع] اختلاجلر : اختلاجاتدن احکام چیقارمق ایستینلر پك‌ده اصابت ایده‌مزلر .

اِخْتِلاس [ع] قاپمق ، قاپلمق : اختلاس وقت = مشاغل آره‌سنده وقت بولمق : اختلاس وقت ایتدکجه عریضه تقدیمنده قصور ایتمیورم .

اِخْتِلاسات [ع] اختلاسلر .

اِخْتِلاسکار [ف] اختلاس ایدیجی ، ایدن ، اختلاسجی .

اِخْتِلاسکارانه [ف] اختلاسکاره یاقیشه‌جق صورتده : دسائس اختلاسکارانه .

اِخْتِلاط [ع] قارشمق ، قاریشوب کورشمك ، صیق صیق کورشمك ، دوشوب قالقمق : نادانلر ایله اختلاط مغایر حکمت احتیاطدر . (مُخالَطَت) و یا (مُخالَطَه) دخی بومقامده قوللانیله‌بیلیر . عربیده اولدیغی کبی (اِمْتِزاج) (اختلاط) مقامنده قوللانلماز .

اِخْتِلاف [ع] بربرینه اویمامق ، اویوشمامق ، بر حالده طورمامق . (تخالف)ایله بینلرنده فرق واردر . (مُخالفت)ك استعمالی هیچ برینه اویماز. (تخالف)ایسه بتون بتون باشقه‌در.

اِخْتِلافات [ع] اختلافلر : اختلافات هوا ، هوائیه .

اِخْتِلاق [ع] یالان پیدا ایتمك ، ایدلك ، اویدرمق ، اویدیرلمق : اخلاق اکاذیب تهمتیله طوتیلوب تأدیب اولندی . برطاقم اراجیفك اختلاقی .

اِخْتِلاقاً [ع] اختلاق صورتیله : بو یالانی اختلاقاً سویلدی .

اِخْتِلاقیات [ع] اویدرمه صورتیله سویلنیلن یالانلر : اختلاقیات شعرا . اختلاقیات حکایه نویسان .

اِخْتِمار [ع] مایه‌لنمك ، اوزلنمك ، خمیر اولمق : اختمار عجین ، اختمار طین § شراب اوله‌جق ایچیم قاینایوب کمالنی بولمق : اختمار شیره § باشنه اورتو اورتنمك ، جاره بورنمك ، یاشمانلانمق : اختمار نسوان . اختمار زنان . اختمار مخدّرات . بو معنالرك اوچنده ده (اختمار ایتمك) ماده‌سی قوللانیلیر .

اِخْتِناق [ع]نفس آله‌مامق ، بوغلمق : اختناق امعا . اختناق رحم .

اِخْتِیار [ع] سچمك ، سچلمك ، سچوب آلمق ، سچیلوب آلنمق . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : اختیار سکوت . اختیار سفر . اختیار غربت . « اختیار ایت آنی کیم رعنادر سنبلزاده » (انتخاب) ایله بینلرنده فرق واردر § اراده : اختیاری الندن کیتدی . اختیاری النده دکل . «برجذبه‌ده آلدی اختیارم — حیرانی یم اقتدار عشقك» بی اختیار = کندنده اولمیه‌رق ، سوق طبیعته مغلوب اوله‌رق ، ناچار : پیردانغدار بی اختیار آغلامغه باشلادی § ضروری ، سوق طبیعتله اولان : « آب چشمم کریهٔ بی اختیارم سویلیون — نابی» بومقامده (بی اراده) قوللانلماز § یاشلی ، پیر : اختیاردر . اختیار اولدی . (مختار ، منتخب) معناسندن منقولدر . مذکری ،

مؤنثی مساویدر . (اختیارەقادین) دینلمەلی . اختیارلادی = قوجالدی . نظمده توریه طریقیله ایراد اولندیغی چوقدر: «نوجوانم! بیك پاشا یحیایی ایتدك اختیار-شیخ الاسلام یحیی» «پیرانه نصیحت ایدەلرده - بن نردەیم؟ اختیار نرده؟ »

اِخْتِيارات [ع] مختار اولان اوقات وافعال . اکثریا تقویملرده (الاختیارات) صورتنده قوللانیلیر.

اِخْتِيارى [ع ف] ایستهیەك صورتیله ، صرف اراده ایله اولان : فعل اختیاری . افعال اختیاریه . حرکات اختیاریه .

اِخْتِيارِيّاتْ [ع] اختیار ایله ، صرف ارادەایله یاپیلان شیلر : صاپیتملاق اختیاریات مقولەسندن دکلدر .

اِخْجالْ [ع] اوتاندرمق ، اوتاندیرلمق: (تَخْجيل) زیاده قوللانیلیر .

اِخْرابْ [ع] خراب ایتمك ، ایدلمك: ابنیەنك اخرابی . (تخريب) زیاده قوللانیلیر .

اِخْراجْ [ع] طیشاری چیقارمق ، چیقارلمق : مکتبدن اخراج ایتدیلر . مملکتدن ذخیره اخراجی . سوددن یاغ اخراجی . اخراج میت = اولویی قبرندن چیقارمق .

اِخْصاء [ع] یالکز برعلم ، برفن ، برصنعت اوکرنمك : تعلمده اختیار اخصاء کسه کورەاولی صاپیلەماز .

اِخْصائِيُّونْ [ع] (اِخْصاصِيُّونْ) ەباق .

اِخْطاء [ع] یاکلتمق ، یاکلدلمق ؛ خطایه دوشورمك ، دوشو-رلمك : معلومات اعطا ایدەیم دیرکن سامعینی اخطا ایتمش اولدی § یاکلمق ، خطا ایتمك . (یاکلماز ، خطا ایتمز) دیمك اولان (لَايُخْطِى) بوندن مشتقدر . فی الاصل (لَايُخْطِئُ) اولدیغی حالده همزه تلیین ایدلمشدر : (لَايُخْطِى) تلفظی غلطدر .

اِخْطارْ [ع] خاطره کتیرمك ، کتیرلمك : کیفیتی کندیسنه اخطار ایتدم . کیفیتك اخطاری . اخطار خالصانه .

اِخْطارات [ع] اخطارلر ، خاطره کتیرشلر : اخطارات خیرخواهانه . اخطارات بی غرضانه .

اِخْفاء [ع] صاقلامق ، صاقلانلمق ؛ کیزلەمك ، کیزلەنلمك .

اِخْلاء [ع] خالی قیلمق ، قیلنمق ، بوشالتمق ، بوشالدلمق : اخلای اوانی . اخلای حجرات . اخلای سبیل = محبوسك ، موقوفك یولنی آچیق ایتمك ، کیتمسنه اذن ویرمك . (تَخْلِيَه) دهازیاده قوللانیلیر .

اِخْلاصْ [ع] صفوت قلب ، طوغریلق ، ریاسزلق ، بی غرضانه محبت: کمال اخلاص . اخلاص تام . عرض اخلاص . «حق پرستم عرض اخلاص ایتدیکم درکاه بر - برنفس توحیددن آیرلمدم الله بر» یالکز اولدیغی حالده (ایتمك) مادەسیله قوللانلماز . سورۂ اخلاص = (قل هو الله احد) سورۂ شریفەسی . وجه تسمیه مدار تنزیه باری اولمسیدر ، چونکه عربیده (اخلاص) خالص قیلمق معناسندەده قوللانیلیر .

اِخْلاصْ پَرْوَرْ [ف] اخلاصی التزام ایدیجی ، ایدن : قلب

اخلاص‌پرور . بندهٔ اخلاص‌پرور .

اِخْلاصْ پَرْوَرانَه [ف] اخلاص پرور اولانه یاقیشه‌جق صورتده : عبودیت اخلاص‌پرورانه. ثبات اخلاص‌پرورانه .

اِخْلاصْ پَرْوَرِی [ف] اخلاص‌پرور-لك : فضیلت اخلاص پروری . بو حرکتکز مغایر اخلاص‌پرو-ریدر § اخلاص پروره منسوب .

اِخْلاصْمَنْد [ف] اخلاصلی ، اخلاص ایله متصف : دل اخلاصمند. عبد اخلاصمند .

اِخْلاصْمَنْدانَه [ف] اخلاصمنده اولانه یاقیشه‌جق صورتده : مکاتبات اخلاصمندانه .

اِخْلاصْمَنْدِی [ف] اخلاصمندلك : وظیفهٔ اخلاصمندی بویله‌می ایفا اولنور ؟ § اخلاصمنده منسوب.

اِخْلال [ع] خلل ویرمك ، ویرلمك ؛ سقطلامق ، سقط ایدلمك . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : (تعقید) فصاحتی اخلال ایدر . فصاحتك اخلالی .

اِخْماد [ع] آتشك آلوینی باصدیرمق ؛ آلو باصدیرلمق : اخماد لهب . شعله نك اخمادی .

اِخْوانْ [ع] و

اِخْوَه [ع] (اَخ) لك جمعی . قارداشلر § دوستلر ، آره‌لرنده محبت اولان ذوات ، رفقا ، اصدقا : اخوان بیننده بویله شیلر اولملیمی ؟ (احباب) و (احبا) دن قوتلی عد اولنور § برطریقه منتسب اولان ذوات : اسرار دده شیخ غالبك اخوا-نندن ایدی . (اخوه) آز قوللانیلیر . (اخوان) عربیده اولدیغی کبی همزه‌نك ضمیله‌ده قوللانلماز .

اِدارَه [ع] دوندرمك ، دوندیرلمك § ایشی قوللانش ، یجرش : هر مأمورینده حسن اداره‌یه موفق اولدی § برمدیرك عهده‌سنده‌کی وظیفه § براداره‌یه مخصوص بنا : ززی اداره‌سی § تعیشی بولنه تویش : بو معاش آنی اداره ایتمز . بو معاش ایله اداره ایده‌من § مدار تعیش : اداره‌سزلکندن شکایت ایدیور § قاعدهٔ تصرفه رعایت ، عدم اسراف : وارداتی اداره ایله قوللانیور § ضبط وربط ، حسن تنسیق : ادارهٔ ملك . ادارهٔ مملکت . ادارهٔ دولت .

اِدارَه خانَه [ف] غزته وسائره‌نك اداره‌سنه مخصوص بنا .

اِدالَه [ع] متداول ایتمك ، ایدلمك ؛ تداوله چیقارمق ، چیقارلمق : ادالهٔ مسکوکات جدیده . قوائم نقدیه‌نك اداله‌سی .

اِدام [ع] اتمك قاتیغی : فلان بلاادام اکل خبز ایله محافظهٔ حیات ایدردی . نِعْمَ الْإِدامُ الخَلّ = سرکه نه گوزل قاتیقدر !

اِدامَت [ع] و

اِدامَه [ع] دواملی ایتمك ، ایدلمك ؛ دائم قیلمق ، قیلنمق : ادامهٔ شرف خاندان . شان خاندانك ادامه‌سی . (ابقا) ایله بینلرنده فرق واردر. مثلا (ابقای نام) دینیلیر . (ادامهٔ نام) دینلمز . (ادامت) نظمده قوللانیله بیلیر . اَدامَ الله = الله دائم ایلسون ! « دوام عمری مدار حیات عالمدر — جهانیان بر آغیزدن دییور : ادام الله ! »

اِدانَه [ع] اودنج ویرمك ، ویرلمك : شوقدر غروش اداته ایتدی.

برمبلغك ادانه‌سی. ادانة = اودونج اوله‌رق.

إدْبار [ع] دنیانك انساندن یوز چویریشی ، طالعك مساعده‌سزلکی، بختسزلق .

إدْخار [ع] اذلال ، تحقیر .

إدِّخار [ع] بیریکدرمك ، بریکدیرلك ؛ طوپلایوب صاقلامق، طوپلانیلوب صاقلانلدق : خیلی نقود ادخار ایتمش ایدی . اموالك ادخاری . کلمه‌نك (ذخیره) دن مأخوذ اولمسی (ادخار ذخائر) تعبیرینك استعمالنه قطعاً مانع اوله‌ماز. تخفیف ایله غلطدر.

إدْخال [ع] صوقمق ، کیردرمك ، کیردیرلك ؛ داخل قیلمق ، قیلنمق : خارجدن کتیردیکی امتعه‌یی شهره ادخال ایلدی . امتعه‌نك شهره ادخالی . اوغلنی سلك عسکری‌یه ادخال ایلدی . فلانك کتابت مسلکنه ادخالی§اوزرینه ، اولنه کتیرمك ، کتیرلك : (نموذج) لفظنی بعض علما — همزه ادخالیله — (انموذج)صورتنده قوللاندیلر. همزه‌نك ادخالی .

إدْخالات [ع] ادخاللر ، بر مملکته خارجدن کتیریلن اموال وامتعه ، (اخراجات) ك ضدی : ازمیرك ادخالات واخراجاتی .

إدِّخال [ع] کیرمك . (دخول) زیاده قوللانیلیر .

إدْخان [ع] و

إدِّخان [ع] توتمك : ادخان آتش. ادخان نار. ادخان بقیهٔ حریق. ادخان حمیم . ادخان ارض .

إدْراء [ع] بیلدرمك ، بیلدیدلمك . آز قوللانیلیر . « وما ادراك ماالذوق السلیم ؟ » = ذوق سلیمك نه‌دن عبارت اولدیغنی سکا هانکی شی بیلدردی ؟

إدْراج [ع] ایچریسنه قویمق ، قوینلمق : فلان مسئله‌یی یازدیغی رساله‌یه اولدن ادراج ایتمش ایسه‌ده صکره‌دن اخراج ایلمشدر . مسئله‌نك رساله‌یه ادراجی . (دَرج) دها زیاده قوللانیلیر . (تَدریج) ك صورت استعمالی باشقه‌در .

إدْرار [ع] آقتمق . ادرار ویریجی معناسنده قوللانیلان (مدر)

بوندن مشتقدر§ بول § وظیفه ، تعیین ، کلیر معناسنده استعمالی مهجوردر .

إدْراك [ع] آکلامق ، آکلاشلمق: مخلوق حقیقت خالق ادراك ایده‌من . حقیقت الهیه‌نك ادراکی مستحیلدر§یتشمك ، ایرشمك : ادراك ایتدیکمز عصر جلیلك ملکمزده میدانه کتیردیکی بدایعك هربری پادشاهمزك معالی پرورلکنی اثبات ایدر برکواه عادلدر . ادراکیله مفتخر اولدیغمز = یتشمکله مفتخر اولدیغمز . بو معناده مفعول به ایله قوللانلمامق ، مثلا (بوعصر معرفته ادراك ایدنلر بختیاردر) دینلیوب (بوعصر معرفتی ادراك ایدنلر بختیاردر) دینلمه‌ملك اولادر§ وقتی کاوب کمالی بولمق: محصولات ادراك ایتدی . مزروعاتك ادراکی زراعی ممنون ایدر§ آکلایش ، وارش : اصحاب ادراك بورالرینی اعتراف ایلر . نقصان ادراك . بی ادراك . ادراکسز . ادراکسزلك . «بخش ایلدی اهل عجزه ادراك — فحوای شریف ماعرفناك — غالب »

اِدْراكات [ع] آكلايشلر: ادراكات بشر ، بشريه . انسان جزئيات قبيلندن اولان ادراكاتنه مغرور اولماملى .

اِدِّعاء [ع] حقلى حقسز بر حكمده آياق ديرەمك : منشئ اولديغنى ادعا ايديور . شاعرلك ادعاسنده بولنيور. § عناد : بويله ادعاجى آدم كورمدم .

اِدِّعائى [ع ف] ادعايه منسوب ، دليلسز ، حكم عندى ايله نفعينك « عقل كل ديوانهٔ حسن بياڭمدر بنم » سوزى ادعائيدر .

اِدِّعائيّات [ع] ادعائى شيلر ، دليلسز دعوالر: اكثر فخريات ادعائيات مقولەسندندر .

اِدْغام [ع] كلمات عربيەدە متجانس ويا متقارب اولان ايكى حرفدن برنجيسنك ايكنجيسنه ادراجى . برنجيسنه (مُدْغَمْ) ، ايكنجيسنه (مدغم فيه) ديرلير .

اِدْلال [ع] نازلانمق ؛ شوخلق ، عشوەبازلق ايتمك : ادلال صاحبهٔ جماله ياقيشير § ناز ايتمكده ايلرى كيتمك. ادل فامل = نازى حددن آشيردى ، اوصاندردى . (چوق ناز عاشق اوصاندرر) معادليدر .

اِدْماج [ع] درج . ادخال : كتابدن مكرراتك اخراجيله آنلرك يرينه مسائل مفيده ادماجى لازم كلير .

اِدْمان [ع] مداومت : ادمان شراب برخانەنى خراب ايدەبيلير § مداومتله ملكه حاصل ايتمكه چالشمق . اكثريا ماديانده قوللانيلير : كونده ايكى ساعت يول يوريمكه ادمان ايديور § مداومتله حاصل ايديلن ملكه : ادمانلى پهلوان . بو يولده ادمانى وار . ادمان پيدا ايتمش . ادمان بدن = جيمناستيق ، ژيمناستيق .

اِدْهاش [ع] دهشته دوشورمك ، دوشورلك ؛ دهشت ويرمك ، ويرلك : سحائب صاعقه پاش سكنهٔ شهرى ادهاش ايلدى . اطفالك ادهاشى موافق حكمت دكلدر . بو معناده (تَدْهيش) دخى قوللانيلير .

اِدِّهان [ع] كوزل قوقولو ياغ سورنمك : حاجئ خوش نهاد ادهانى اعتياد ايتمش ايدى .

اِذابه [ع] اريتمك ، اريدلك : معدنياتى اذابه ايدەرك بر طاقم اوانى وجودە كتيررلردى . معدنياتك اذابەسى § اريدرجەسنه اضطراب ويرمك ، ويرلك : كان وفاطن اولنان او كوزلك آتش حسرتى نيجه قلبى اذابه ايتمشدر . قلب عاشقك اذابەسى .

اِذاعَتْ ، اِذاعَه [ع] فاش ايتمك ، ايدلمك : اذاعهٔ اسرار . مكتوماتك اذاعەسى § صوت بلند ايله اشاعه ، اعلان : اذاعهٔ وقت صلات . (اذاعَتْ) نظمده قوللانيلەبيلير .

اِذاقه [ع] طاتدرمق ، طاتديرلق : « برجوش قيلدى كوكلى بر ذوق معنوى ـ كوثر اذاقه ايلدى كوياكه لى بكا » كوثرك اذاقەسى .

اِذْعان [ع] آكلايش ، حس ايدش ، مؤدبلك ؛ حركات اديبانه التزامى : اذعانلى بر آدم . نقصان اذعان . « واهب الادراك منزداد ايلسون اذعانكى » بى اذعان = اذعانسز . (ايتمك) مادەسيله استعمالى نادردر .

اِذْكارْ [ع] ياد ايتدرمك ، ايتدير-لمك ، آكدرمق ، آكدير-لمق : براقديغى آثارنامنى اذكار ايتمكده‌در. تماملك اذكارى . بومعناده (تَذْكير) دخى قوللانيلير .

اِذْلالْ [ع] ذليل قيلمق ، قيلنمق : رب ذوالجلال متكبرينى اذلال ايدر . متكبرينك اذلالى .

اِذْن [ع] دستور : اذن ايستدى . اذن ويردى . اذن آلدى . اذنكز وارمى ؟ اذنكز اولورمى ؟ اذنى وار . اذنى يوق . اذنسز . بلا اذن == اذنسز اوله‌رق : بلا اذن مكتبدن كيتمش. باذن‌الله == اللهك اذنيله : باذن‌الله شفاياب اولدى . با اذن شرعى == طرف شرعدن ويريلن اذن ايله : با اذن شرعى حلول رمضان اعلان اولندى . اذننامه == عقد نكاح ايچون طرف شرعدن ويريلن كاغد. (اذننامه) مقامنده (رخصتنامه) ويا (اجازتنامه) دينلمز .

اِذْنابْ [ع] كناهكار اولمق، كناه ايشله‌مك. كناهكار معناسنده قوللانيلان (مُذْنِبْ) بوندن مشتقدر.

اِذْهابْ [ع] كيدرمك ، كيدرلمك ، ازاله : اذهاب اوساخ . اِنَّ الْحَسَناتِ يُذْهِبْنَ السيئات == حسنات سيئاتى ازاله ايدر § آلتون سورمك ، سو-رلمك ، يالديزلامق ، يالديزلانلمق: اذهاب كتاب . بومعناده (تَذْهيب) زياده قوللانيلير.

اِراءَه [ع] كوسترمك ، كوسترلمك: خطاسنى كنديسنه ارائه ايتديلر. خطانك ارائه‌سى . (اَرِنى == بكا ذاتكى كوستر . حضرت موسانك طور سيناده جناب حقه عرض ايتديكى نياز رؤيت قرآن كريمده بوجملهٔ شريفه ايله كوستر-لمشدر . ينه قرآن كريمده حكايه بيورلديغى اوزره آكا (بنى سن دنياده كوره‌مزسين) مآلنده اولان (لَنْ تَرانى) جملهٔ جليله‌سيله جواب ويرلمشدر .

اِراحَه [ع] آسوده قيلمق ، قيلنمق؛ راحتلندرمك ، راحتلندرلمك: مشكلنى حل ايده‌رك فكرينى اراحه ايلديلر. فكرك اراحه‌سى . اراحهٔ روح .

اِرادَه [ع] ديله‌مك : جناب حق كائناتك عدمدن وجوده كلمسنى اراده بيوردى . (شعر) لفظندن (كلام موزون) اراده‌سى اطلاقات عرفيه‌دندر. ارادهٔ كليّه == اللهك اراده‌سى . ارادهٔ جزئيه == انسانك اراده‌سى : ارادهٔ جزئيه‌مزى دائما خيره صرف ايتمليز . ارادهٔ سنيّه == اميرالمؤمنين پادشاهمزك امرى. با ارادهٔ سنيّه == ارادهٔ سنيه ايله ، ذات علويت صفات حضرت خلافتپناهينك امر جليلى ايله. ارادهٔ عليّه == صدر اعظمك امرى . با ارادهٔ عليّه == صدر اعظمك امريله . بعضاً (اِرادَتْ) صورتنده دخى قوللانيلير : « ارباب عشقك الده دكلدر ارادتى ــــ نائلىٔ قديم »

اِراداتْ [ع] اراده‌لر: ارادات الٓهيه. ارادات سنيه. ارادات شاهانه. ارادات عليه. صرف ارادات .

اِرادى [ع] اراده‌يه منسوب: ارتعاش ارادى. بكاى ارادى. كريهٔ ارادى. حركت اراديّه . حركات اراديّه. بومقامده (اِخْتيارى) دخى قوللانيله بيلير. (ارادى) (قسرى) نك، (اختيارى) (اضطرارى) نك ضدى عد اولنور.

اِرادِيّاتْ [ع] ارادى اولەرق: انسان بعض ارادياتى اوزرينه مسئول اولەبيلير. كرك دنيايه كلمك، كرك دنيادن كيتمك ارادیات مقولەسندن دكلدر.

اِراقه [ع] دوكمك، دوكلك: «ايدر اراقهٔ دم حسرتكله چشمانم — ترحم ايت نيجه دمدر اسير هجرانم» خون قربانك اراقەسى.

اِرْباء [ع] نمالانديروب آرتيرمق، نمالانديريلوب آرتيرلمق: ارباى مال يتيم. برمبلغك ارباسى. آز قوللانيلير.

اِرْبَه [ع] زيركلك، ذكا § حاجت § حيله. اولوالاربه — اصحاب حاجت، حيله اربابى.

اِرْتاع [ع] اوتلامق، اوتلادلمق: ارتاع حيوانات. اغنامك ارتاعى. (رعى) زياده قوللانيلير.

اِرْتباط [ع] باغلانش، مناسبت، تعلق: ارتباطِ قلب. هركسك طبعاً وطننه ارتباطى واردر. § عبارەلرك بربرينى طوتمسى: بو جملەنك اوتەكنه ارتباطى يوق.

اِرْتباع [ع] بهار موسمنده بر يرده اقامت: «ارباب ارتباع ايله شنلندى چامليجه».

اِرْتتاج [ع] سوز سويلركن ديل طوتلمق: سعيد بن جبيرك طلاقت لسانى باعث ارتتاج حجّاج اولمش ايدى.

اِرْتجاء [ع] اومه، اميد ايدش: ارتجاى خلاص ايله اورايه التجا ايتمش ايدى. (رجا ايتمك) مقامنده (ارتجا ايتمك) استعمالى صوغق دوشر.

اِرْتجاج [ع] چالقانمق: ارتجاج دريا. ارتجاج عمان.

اِرْتجال [ع] سوزى دوشونمەدن، حاضر جوابلق يولنده سويليش؛ بالبداهه سويليش. اكثريا نظم حقنده قوللانيلير: هرشاعر رجال ارتجالدن معدود اولەماز.

اِرْتجالاً [ع] ارتجال صورتيله، طريقيله: ارتجالاً بربيت اوقودى.

اِرْتجاليّات [ع] ارتجال صورتيله، طريقيله سويلنيلن سوزلر، شعرلر: ارتجاليات عرب.

اِرْتحاض [ع] رسواى اولمق: ارتحاض اصحاب اغراض.

اِرْتحال [ع] دنيادن آخرته كوچمك، وفات: مولاناجامى (ومن دخله كان آمنا) حروف شريفەسنك كوستر-ديكى (۸۹۸) تاريخنده ارتحال ايتمشدر. (ارتحال داربقا، ارتحال دارنعيم) كبى صورتلرده دخى قوللانيلير. مطلقا كوچمك معناسندە قوللانلماز اولمشدر، مثلا (استانبو-لدن چامليجه يه ارتحال ايتدى) دينلمز.

اِرْتخاص [ع] اوجوز عد ايتمك، ايدلمك: ارتخاص متاع. متاعك ارتخاصى.

اِرْتداء [ع] ردالانمق، جاروشال كبى برشيئه بورنمك: ارتداى نسوان.

اِرْتداد [ع] دين اسلامدن دونمك، مرتد اولمق: عهد خلافت صدّيقده ارتداد ايدنلر تأديب ايدلدى.

اِرْتداع [ع] ممنوع اولان شيدن كرى طورمق: «نوش صهبادن ارتداع ايدرز — بز بو صورتله انتفاع ايدرز»

اِرْتداف [ع] آردينه دوشمك، آردى صيره كيتمك: يولى

شاشيرمامق ایچون ، كچمكده اولان قافله‌یه ارتداف ایتدی .

اِرْتِزاق [غ] رزقلانمق ، رزق آلمق : ارتزاق ایچون تجمع ایدن فقرایه كولر یوز كوستردی .

اِرْتِساس [ع] شایع ، فاش اولمق : ارتساس اخبار . ارتساس اسرار .

اِرْتِسام [ع] رسمی چیقمق ، نقش اولمق : « صورتك آنده ارتسام ایده‌لی ـ لوح دل اولدی قبلة الاشواق »

اِرْتِشاء [ع] رشوت آلمق ، قبول رشوت .

اِرْتِشاف [ع] امه‌رك آزار آزار ایچمك ، ایچلمك : ارتشاف سلاف . ارتشاف آب صاف .

اِرْتِضاء [ع] تقدیر وانتخاب : ابن النجار شیخ رضا سائر بعض شعرای مشایخه نسبتله شایان ارتضادر . (مرتضی) بوندن مشتقدر .

اِرْتِضاع [ع] سود امك : ارتضاع صبی . ارتضاع طفل نوزاد .

اِرْتِعاء [ع] اوتلامق : ارتعای انعام . ارتعای مواشی .

اِرْتِعاب [ع] قورقق : اصحاب ارتكاب عدالتك ظهوریله دوچار ارتعاب اولمش ایدی .

اِرْتِعاد [ع] و

اِرْتِعاش [ع] تترمك . (ارتعاش) زیاده قوللانیلیر : ارتعاش دست پیر .

اِرْتِغاب [ع] رغبت . آز قوللانیلیر .

اِرْتِفاد [ع] اكتساب . آز قوللانیلیر .

اِرْتِفاع [ع] یوكسكه چیقمق ، یوكسلمك : شان كلامك ارتفاعی مقتضای حاله مطابقتیله حاصل اولور ـ خطیب دمشقی § یوكسكلك : اون مترو ارتفاعنده . شوقدر ارتفاعی وار § كونشك یوكسكلكی : ارتفاع آلمق § اورته‌دن قالقمق : ارتفاع نقیضین ، ارتفاع ضدین محالدر .

اِرْتِفاعاً [ع] ارتفاع جهتیله ، یوكسكلكجه : بوایكی دیوار بیننده ارتفاعاً فرق واردر .

اِرْتِقاء [ع] یوقاری چیقمق ، یوكسلمك : مراتب عالیه‌یه ارتقا ایتدی .
بومقامده (تَرَقّی) آز قوللانیلیر § ایلریله‌مك ، ایلری كیتمك ، حسن صورته كیرمك : « معرفت ، صنعت ارتقا ایدییور » بومقامده (ترقی) زیاده قوللانیلیر .

اِرْتِقاب [ع] بكله‌مك ، كوزتمك . (تَرَقُّب) زیاده قوللانیلیر.
بونلر (اِنْتِظار) دن قوتلی عد اولنور .

اِرْتِقاش [ع] اثنای حربده عسكر بربرینه كیرمك ، قاریشیق اولمق : ارتقاش افواج اعدا مرمیاتمزك درجهٔ تأثیرینی انبا ایلدی .

اِرْتِكاب [ع] نامزا ، كوتو ایش ایشله‌مك ، ایشله‌نلمك : ارتكاب رذائل . رذائلك ارتكابی § بر مأمورك مأموریتنی سوء استعمال ایتمسی ، مرتكبلك : ارتكابی تحقق ایتدیكندن حقنده مجازات قانونیه اجرا اولندی . عربیده اولدیغی كبی (ركوب) معناسنده قوللانلماز .

اِرْتِهان [ع] رهن اوله‌رق آلمق ، آلنمق : ارتهان ایتمش اولدیغی آلتون ساعتی اعاده ایلدی . ساعتك ارتهانی .

اِرْتِياب [ع] شبهه‌لنمك ، شبهه . (ايتمك) ماده‌سيله آز قوللانيلير . بلا ارتياب ، بى ارتياب = شبهه‌سز .

اِرْث [ع] وارثك شرعاً آلديغى تركه ، ميراث .

اِرْثاً [ع] ميراث اوله‌رق : بوخانه فلانه ارثاً انتقال ايتمشدر § آنادن بابادن انتقال ايتمك صورتيله : ارثاً متورم ايدى .

اِرْثى [ع] ارثه منسوب : ملك ارثى . املاك ارثيه . اموال ارثيه . امراض ارثيه . علل ارثيه .

اِرْجاع [ع] كرى دوندرمك ، دونديرلمك : ارجاع نظر ايده‌رك عقبكيرلرك مقداريني كشف ايلدى . نظرك ارجاعى . ايشك مرجعنه ارجاعى . ارجاع ضمير . (اعاده) ايله بينلرنده فرق واردر . مثلا (اعادهٔ عافيت) دينيلير . (ارجاع زيارت ، ارجاع عافيت) دينلمز . (ارجاع)(اِسْتِرْجاع) مقامنده قوللانلماز .

اِرْخاء [ع] كوشتمك ، كوشه‌دلمك : ارخاى عنان ايلدى . عنانك ارخاسى . ارخاى عمامه = انديشه‌سز ، امنيت ايچنده اولمق .

اِرْخاص [ع] اوجوزلاتمق ، اوجوزلادلمق : ارخاص اسعار . اسعارك ارخاصى . حوايج ضروريه‌دن اولان مأكولاتى ارخاص ايله خلقك دعاسنى آلدى .

اِرْداف [ع] آردى صيره يورتمك ، يوريدلمك ، آردى صيره ايراد ايتمك ، ايدلمك : لافى لافه ارداف ايدر برياوه‌كو ايدى . بر مصراعك ديكرينه اردافى . (تَرْديف) دها زياده قوللانيلير .

اِرْدافاً [ع] ارداف صورتيله : عساكر نظاميه‌يه اردافاً كوكللولر دخى يوله چيقارلمش ايدى .

اِرْساء [ع] ثابت ، پايدار قيلمق ، قيلنمق . آز قوللانيلير . ارساى لنكر = دمير آتمق . ارساى سفينه = كمى‌يى دمير اوزرنده طوردرمق .

اِرْسال [ع] كوندرمك ، كوندرلمك . اشخاص واشياده قوللانيلير : آدم ، مكتوب ارسال ايتدى . آدمك ، مكتوبك ارسالى . ارسال مَثَل = برفكرى عامه‌نك معلوم ومسلمى اولان برفقره‌نك ايراديله تنوير ايتمك : ارسال لحيه = صاقال قويويرمك .

اِرْسالات [ع] ارساللر ، كوندرشلر : ارسالات مأمورى .

اِرْشاد [ع] طوغرى يول كوسترمك ، كوسترلمك : اصحاب ضلالى ارشاد ايلدى . طريق حقه ارشاد ايلدى . اصحاب ضلالك ارشادى . حق الهيده دخى قوللانيلير : اللهك ارشاد ايتديكى كيمسه ارشاد ايده‌ر .

اِرْصان [ع] محكم قيلمق ، قيلنمق . (تَرْصين) زياده قوللانيلير .

اِرْضاء [ع] راضى ايتمك ، ايدلمك : اوقدر چالشدى ، ارضا ايده‌مدى . ارباب حقوقك ارضاسى . ارضاى طَرَفَين . (تَرْضيه) باشقه يولده قوللانيلير .

اِرْضاع [ع] امزرمك ، امزيرلمك : زواللى مادرهم سرعتله

کیدییور ، هم قوجاغنده کی معصومی ارضاع ایدییوردی . معصومك ارضاعی .

اِرْغابْ [ع] رغبت ایتدرمك ، ایتدیرلمك . (تَرْغیب) زیاده قوللانیلیر .

اِرْغامْ [ع] یره سورتمك ، سورتلمك . اکثریا (اَنْف، اُنُوف) لفظلریله (بورنی یره سورتمك) تعبیرینه معادل اوله‌رق کمال تحقیر مقامنده ایراد اولنور : ارغام انف دشمن . ارغام انوف اعدا . (تَرْغیم) ده بو معناده قوللانیلیر .

اِرْفاه [ع] رفاه و راحته نائل قیلمق ، قیلنمق : ارفاه اهالی . تبعه‌نك ارفاهی . (تَرْفیه) زیاده قوللانیلیر .

اِرْقاق [ع] صاتین آلمق ویا اسیر ایتمك صورتیله قول ایدنمك ، ایدینلمك : ارقاق ممالیك . ارقاق جواری .

اِرْکابْ [ع] بندورمك ، بندیرلمك : آرابه‌یه ، حیوانه ، واپوره ارکاب ایلدی . بِالْاِرْکابْ = بندیره‌رك ، بندیریله‌رك .

اِرْکاباً [ع] ارکاب صورتیله : واپوره ارکاباً کوندردی . شمن‌دوفره ارکاباً کوندرلدی . بوکا بدل (بالارکاب) دخی دینیله‌بیلیر .

اِرَمْ [ع] (شدّاد) ك جنت تقلیدی اولمق اوزره تنظیم ایتدردیکی مشهور باغ . اکثریا (باغ ارم) صورتنده قوللانیلیر : « ابردی ینه‌ارد بهشت اولدی هوا عنبر سرشت — عالم بهشت اندر بهشت هر کوشه بر باغ ارم — نفعی » بو باغك (عَدَن) جهتنده اولدیغی مرویدر ، ترتیباتی اکمال ایدیلنجه شداد تماشا ایتمك اوزره احتشام تام ایله قالقوب کیتمش ، باغه دها برخیلی مسافه وار ایکن ظهور ایدن برصیحهٔ آسمانی شدادی یاننده کیلرله برابر هلاك ایتمش . همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اِرْواء [ع] قاندرمق ، قاندیرلمق ؛ سیراب ایتمك ، ایدلمك : بو چشمهٔ نو پیدا نیجه تشنه لری اروا ایده‌جکدر . ارباب عطشك ارواسی . سقی وارروا .

اِرْهابْ [ع] قورقوتمق ، قورقودلمق : ارهاب عدوّ الله . ارهاب خونه . (تَرْهیب) زیاده قوللانیلیر .

اِرْهاصْ [ع] (اِرْهاصاتْ) ك مفردی .

اِرْهاصاتْ [ع] بر پیغمبرك بعثتندن مقدم — بعث اولنه جغنه اشارت اولمق اوزره — ظهور ایدن خارق العاده احوال . طاق کسرانك ییقلمسی ، نار مجوسك سونمسی ، ساوه کولنك یره کچمسی بعثت محمدیه‌یه دائر اولان ارهاصات جلیله جمله‌سندندر . بو خارقه‌لردن برنجیسنی امام بوصیری شو بیت ایله کوسترر : « وبات ایوان کسری وهو منصدع — کشمل اصحاب کسری غیر ملتئم »

اِرْهانْ [ع] رهن قویمق ، قونلمق . (تَرْهین) زیاده قوللانیلیر .

اِزاء [ع] برشیئك مقابلی ، قارشیسی : (حیوان ناطق) مفهومی ازاسنه (انسان) لفظی وضع ایدلمشدر .

اِزارْ [ع] بلدن آشاغی‌یه مخصوص اورتو ؛ فوطه ، پشتمال کبی شیلر . (رِدا) بالعکس بلدن یوقاری‌یه مخصوص اورتودر .

اِزالَه [ع] کیدرمك، کیدرلمك، یوق ایتمك ، ایدلمك : ازالهٔ غم. غمك ازالهسی . ازالهٔ وجود . ازالهٔ اختلاف .

اِزْبار [ع] یازمق ، یازلق ؛ یازمق صورتیله بیلدرمك ، بیلدیرلمك: کیفیتی ازبار ایلدی . کیفیتك ازباری . (ازبارات) قوللانلماز . لازم کلنجه (اشعارات) دینیلیر .

اِزْباندیت [ایتالیانجهدن] حیدود ، یك ایری ، وجودلو ، قورقونج : ازباندیت کبی برحریف .

اِزْدِجار [ع] ایدیلن منعی قبول ایله موجبنجه حرکت : ازدجار اطفال .

اِزْدِحام [ع] غلبهلك : چوق ازدحام وار ایدی . کمال ازدحامدن اوطورهجق یر بولهمدیلر § غلبهلكدن صیقشمق . (ایتمك) مادهسیله آز قوللانیلیر .

اِزْدِراء [ع] استحقار . نظر ازدرا. عین ازدرا . چشم ازرا .

اِزْدِواج [ع] شرعاً بربرینه اش ، جفت اولمق ، جفتلشمك § نکاح ایله بربرینه قاری قوجه اولمق : « ازدواج امرینی فکر ایلر ایکن — ایتمز بزبزی اغفال مکرــسن صانیردك بنی صاحب ثروت ــبن صانیردم سنی عفت پرورــ بوآلو »

اِزْدِیاد [ع] آرتمق ، چوغالمق : « ایلدکجه نور چشم راز بینم ازدیاد — ایتدی بی آرامیٔ قلب حزینم ازدیاد » بعضاً (بولمق) مادهسیلهده قوللانیلیر : « مظهر اسرار کرارم که اولسه منکشف — پردهٔ وحدت نه بولماز یقینم ازدیاد — جلال » (ازدیاد) ایله مترادف اولان (تزاید) (ایتمك) مادهسیله زیاده ترکب ایدر .

اِزْعاج [ع] تعجیز : انسانی ازعاج ایتمهملی . (تعجیز) دن قوتلی عد اولنور .

اِزْعاجات [ع] ازعاجلر : ازعاجات متوالیه .

اِزْفاف [ع] کلینی کویکینك خانهسنه کوندرمك ، کلین کوندرلمك: رسم ازفافی تماشا ایچون برچوق قادین بیربکمش ایدی .

اِزْکام [ع] زکامه اوغراتمق، اوغرادلمق .

اِزْلاق [ع] سورچدرمك ، سورچدیرلمك ؛ قایدرمق ، قایدیرلمق : ازلاق اقدام . اقدامك ازلاق .

اِزْلال [ع] (ازلاق) ه باق .

اِزْماریذ [رومجهدن] کوچك بالیق § یره آتیلان سیغاره اوجی، سونمش سیغاره .

اِزْمِهْرار [ع] پارلدامق : ازمهرار کواکب. ازمهرار انجم. ازمهرار پروین § صوغق شدید اولمق ، شدتلنمك : ازمهرار موسم § صورت اکشیمك : ازمهرار چهره .

اِزْهاق [ع] ابطال ومحو . ازهاق روح = جان چیقارمق ، اولدرمك .

اِسائَت [ع] کوتولکده بولنمق : اسائت ایدییور . همزهٔ اولانك فتحیله غلطدر . (افساد) معناسنده قوللانلماز .

اِسارْ [ع] باغ ، بند : اساراسارت.

اِساغَه [ع] بوغازدن قولايلقله كچير-مك ، كچيرلك : اساغهٔ طعام . اساغهٔ زلال .

اِسالَه [ع] آقتمق ، آقيدلمق : اساله‌ٔ ماء لذيذ . ماء راكدك اساله‌سى .

اِسْباغ [ع] تام قيلمق ، قيلنمق : اسباغ نعم . اسباغ عطايا . اسباغ وضو = آبدستى هرعضوى حقيله تطهير ايده‌رك مكمل صورتده آلمق .

اِسْبال [ع] يوللاندرمق ، يوللاندريلمق ، كوندرمك ، كوندرلك . ذى روح حقنده استعمالى انسبدر : اسبال اهل قريه . اسبال حيوانات .

اِسْپاتى [روجه‌دن] اسقاميل كاغدلرينك يونجه ياپراغى شكلنده شكارى حاوى اولانى ، سينكلى .

اِسْپاناق [روجه‌دن] معروف سبزه .

اِسْپازْمُوز [روجه‌دن] اعصاب وعضلاتك غير اختيارى اوله‌رق اهتزاز وحركتى .

اِسْپَرْمَجَت [لاتينجه‌دن] بالينه باليغى يومى .

اِسْپَنْچيار [ايتاليانجه‌دن] اجزاجى ، اجزاى طبيه صاتان § اجزاخانه . (فن اسپنچيارى ، اجزاى اسپنچياريه) تعبيرلرينك استعمالنه احتياج يوقدر . (فن صيدله ، فن صيدلانى ، اجزاى صيدليه ، اجزاى صيدلانيه) تعبيرلرى قوللانلملى .

اِسْپيتالْيا [ايتاليانجه‌دن] خسته‌خانه . اكثريا ملل غير مسلمه طرفندن ياپديريلان غربا خسته‌خانه‌لرينه اطلاق اولور .

اِسپير [ايتاليانجه‌دن] حيوانه ، حيوانلره باقان اوشاق ، سايس . آرابه‌جينك ياننده طوران قيافت مخصوصه‌لى آدم .

اِسْپيرتو [ايتاليانجه‌دن] روح ، مسكرات روحى .

اِسْپينُوز [روجه‌دن] كوچك بر جنس قوش .

اِسْتاتيستيق [فرانسزجه‌دن] بر دولت ويا مملكتك محصولات ومصنوعاتنى واحوال سائره‌سنى تعداد وتعيين ايتمك فنى § بو يولده ياپلمش دفتر ، جدول .

اِسْتاسيُون [فرانسزجه‌دن] وقف ، شمندوفر موقفى .

اِسْتاقُوز [روجه‌دن] معروف دكز مخلوقى .

اِسْتالْيا [ايتاليانجه‌دن] بر كمينك حموله‌سنى آلمق ويا چيقارمق اوزره ليمانده بكلديكى اجرتسز مدت معينه .

اِسْتامْپَه [ايتاليانجه‌دن] مركبله ويا قورى اوله‌رق برشيئك اوزرينه باصيلان بيوك تمغا .

اِسْتاوْرُوز [روجه‌دن] خاچ ، چارميخ . استاوروز چيقارمق = ال اشارتيله صورت مخصوصه‌ده خاچ رسمى ياپمق § خرستيان آييننجه اظهار كمال تعظيم .

اِسْتاوْريت [روجه‌دن] معروف برنوع بالق .

اِسْتِباحَه [ع] مباح عد ايتمك ، ايدلك .

اِسْتِباق [ع] يارشمق ، يارش ايتمك : استباق فرسان . استباق فارسان . استباق سواران . استباق سلاح اندازان . استباق تير اندازان .

اِسْتِبانَه [ع] واضح ، عیان اولق: استبانهٔ صبح صادق. استبانهٔ آثار نوبهار . (مُسْتَبان) بوندن مأخوذدر.

اِسْتِبْحاث [ع] (ابحاث) ه باق.

اِسْتِبْحار [ع] دریا کبی واسع اولق: فقهده استبحاری وار . (تبحر) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِبْداع [ع] بدیع، نادیده عد ایتمك، ایدلمك : صبی هر کوردیکی شیئه نظر استبداع ایله باقار . بو منظومه‌نك استبداعی .

اِسْتِبْدال [ع] دکشدرمك، دکیشدیرلمك عسکر حقنده قوللانیلیر : استبدال نفرات . نفراتك استبدالی . استبدال نفراتی . استبدال تذکره‌سی . (مُسْتَبْدَل) معناسنده ده قوللانیلیر : بوغیرتلی نفر استبدال اولق ایستمیور ، عسکر اکلك بیوك برشرف اولدیغنی بیلیور.

اِسْتِبْراء [ع] ادرار دن صوکره آلت تناسلك تطهیری § نکاحله آلنان برثیبه‌نك حامل اولمدیغنه مطمئن اولق ایچون برحیض کورنجه‌یه‌قدر تقربدن اجتناب .

اِسْتَبْرَق [ع] قالین دیبا ، دیباج غلیظ § صیرمه ایله طو قونمش دیبا ، زربفت . (سندس) لفظیله برابر قرآن کریمده وارد اولمشدر .

اِسْتِبْشار [ع] مژده آلمق ، آلنمق ، برخبر مژده طرزنده آلنمق : قدومکزی دون صباح استبشار ایتدم . قدومکزك استبشاری § سوینمك، فرحناك اولق : رؤیت دیدار موجب استبشار اولدی . مژده‌لك معناسنده قوللانلماز .

اِسْتِبْطان [ع] ایچ یوزینه ، لدنیاتنه واقف اولمق : استبطان امور ایله مشهور ایدی .

اِسْتِبْعاد [ع] بعید عد ایتمك ، ایدلمك . معنویاتده قوللانیلیر . مثلا (شوقدرجق مسافه‌یی استبعاد ایدییور) دینلمز . (تباعد) مقامنده قوللانلماز .

اِسْتِبْقاء [ع] باقی اولمسنی ایستمك، باقی اولمسی ایستلمك : استبقای توجهات . توجهاتکزك استبقاسنه وسیله عد اولندی . باقی قیلمق معناسنده قوللانلماز .

اِسْتِتابَه [ع] طلب توبه : مرتد حقنده مجازاتدن اول استتابه اجرا اولنور .

اِسْتِتار [ع] کیزلنمك : «بن دیدکجه استتار ایت اختیارم سلب ایدوب — عشق کندی کندینی ناله ملە اعلان ایتمه‌ده» «امکانی یوق استتار عشقك — درمانی کبی نزار عشقك» (اختفا) ایله بینلرنده فرق واردر . (اختفا) اکثریا اجسامده قوللانیلیر . (تستّر) ك ده استعمالی باشقه یولده‌در .

اِسْتِتْمام [ع] اتمامنی ایستمك ، اتمامی ایستلمك : جناب حقدن دائما استتمام نعم ایدردی . الطاف الهیه‌نك استتمامی . تمام ایتمك معناسنده استعمالنه احتیاج یوقدر .

اِسْتِثْقال [ع] ثقیل عد ایتمك، ایدلمك: فلانك وجودینی استثقال ایدرلردی. وجودینك استثقالی § قوغارجه‌سنه معامله : فلانی استثقال ایتدیلر . فلانك استثقالی . ضمناً استثقال . بوندن استثقال چیقار دیمش .

اِسْتِثْناء [ع] آییرمق ، آییرلق § قاعده‌دن خارج طوتمق ، طوتلمق § مستثنی ، شماذ : بوقاعده‌نك استثناسی یوقدر . بلا استثنا = استثناسز اوله‌رق .

اِسْتِثْناآت [ع] استثنالر : استثنا آت قواعد صرفیه .

اِسْتِثْنائی [ع ف] استثنایه منسوب : قیاس استثنائی . مواد استثنائیه .

اِسْتِجابت [ع] یاخود

اِسْتِجابه [ع] قبول : استجابت دعا . (اجابت) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِجاده [ع] طلب جود : اودرکاهدن استجاده ایدن فقرا محروم براقلمازدی .

اِسْتِجاره [ع] طلب امان وحمایت .

اِسْتِجازه [ع] طلب اذن : حجازه کیتمك ایچون آمرندن استجازه ایلدی .

اِسْتِجْلاب [ع] چکمك ، چکلمك : طرف اشرف حضرت پادشاهی‌یه استجلاب دعوات خیریه ایتمکده‌در . دعواتك استجلابی . (جَلْب) ایله بینلرنده فرق واردر . (استجلاب) اکثریا معنویاتده ، خصوصیله دعاده قوللانیلیر . مثلا (مدیون جلب اولندی) دینیلیر . (مدیون استجلاب اولندی) دینلمز .

اِسْتِجْواب [ع] افاده‌سنی آلمق ، افاده‌سی آلنمق : شاهدلری استجواب ایتدیلر . مخبرلرك استجوابی . استجوابنامه = شاهد ، مخبرکبی اشخاصك آلنان افاده‌لرینی حاوی ورقه § طلب جواب .

اِسْتِجْهال [ع] جاهل عد ایتمك ، ایدلك . (تجهیل) باشقه بولده قوللانیلیر .

اِسْتِحاثه [ع ، مولد] پك اسکی زمانلردن قالمه موادعضویه‌نك شکللرینی محافظه ایله برابر طاش حالنه کچمسی ، تحجر .

اِسْتِحاله [ع] محال اولش ، ممکن اولمیش ، امکانسزلق : بو مقصدك حصولی درجهٔ استحاله‌ده‌در § بر حالدن دیکر حاله کیرمك ، دونمك .

اِسْتِحْباب [ع] مستحب اولمق : صویی قاعداً ایچمه‌نك استحبابی .

اِسْتِحْباباً [ع] مستحب اوله‌رق : استحباباً تجدید وضو ایدیلیر .

اِسْتِحْسان [ع] کوزل عد ایتمك ، ایدلك ، بکنمك ، بکنلمك : او کوزل اثری هرکس استحسان ایدیور . اثرك استحسانی . شایان استحسان . جالب نظر استحسان . (تَحْسین) دخی بومعناده قوللانیلیر .

اِسْتِحْساناً [ع] استحسان صورتیله : اثری کورنجه استحساناً بیان ممنونیت ایلدی .

اِسْتِحْصال [ع] حاصل قیلمق ، قیلنمق ، الده ایتمك ، ایدلك : استحصال رخصت . استحصال موفقیت . سند استحصالی . تذکره استحصالی . (تَحْصیل) ایله بینلرنده فرق واردر . مثلا (تحصیل علوم ایله مشغولدر) دینیلیر . (استحصال علوم ایله مشغولدر) دینلمز .

اِسْتِحْضار [ع] حاضر لامق ، حاضر ایتمك ، ایدلك § درخاطر

ایتمك ، ایدلمك ؛ حافظه‌یه کتیرمك ، کتیرلمك : صوردیغکز مسئله‌یی بردن بره استحضار ایده‌مدی ، برآز دوشونسون . مسئله‌نك استحضاری . مطالعه‌سی چوق ایسه‌ده اوقدر استحضاری یوقدر . مشهور خواجه‌منیب افندی کمال استحضار ایله اشتهار ایتمش ایدی .

اِسْتِحْضارات [ع] استحضارلر : استحضارات مکرمانه . استحضارات شاعرانه .

اِسْتِحْقار [ع] (احتقار) ه باق : نظر استحقار ایله باقه . (احتقار) دن زیاده قوللانیلیر . (تحقیر) ایکیسندن‌ده اقوی عداولنور .

اِسْتِحْقاق [ع] حق اولق حالی ، لیاقت : بو التفات استحقاقمك فوقنده‌در . اصحاب استحقاقندر . کسب استحقاق ایتمشدر . استحقاقم اولدیغی حالده مظهر مکافات اولدم .

اِسْتِحْکام [ع] متانت ، قوت : فلان یره استحکام ویرلدی § سپر : استحکام اوزرینه بی پرواهجوم ایدن دلاورلر اوغراشه اوغراشه مظفر اولدیلر .

اِسْتِحْکامات [ع] ایکنجی معناسنه کوره (استحکام) لر .

اِسْتِحْلاب [ع] صاغمق ، صاغلمق : استحلاب لبن . استحلاب شیر .

اِسْتِحْلال [ع] حلال ایدلسنی ایستمك ، حلال ایدلسی ایستنلمك : استحلال حقوق . حقوقك استحلالی § حلاللاشمق : حین مفارقتده کندیسیله استحلال ایتدم . استحلال ایچون نزدینه کیتدم .

اِسْتِحْمال [ع] یوکلتمك ، یوکلدلمك ، حواله ایتمك ، ایدلمك : استحمال اولور . استحمال ادارهٔ بیتیه .

اِسْتِحْمام [ع] صیجاق صو ایله ییقانمق : استحمام ایچون کیتدی . استحمام ایتدی .

اِسْتِحْواذ [ع] غلبه واستیلا : حسنیاتده قوللانلاملی . مثلا (استحواذ مجاهدین) دینلمه‌ملی .

اِسْتِحْیاء [ع] اوتانمق (استحیا ایتمك) ماده‌سی (حیا ایتمك) ماده‌سندن اقوی عد اولنور . عربیده اولدیغی کبی دیری براقق معناسنده دخی قوللانیله‌بیلیر : (ذبح ابنا واستحیای نسا) تعبیرات قرآنیه‌دندر .

اِسْتِخارَه [ع] صورت مخصوصه‌ده رؤیایه یاتمق : استخاره ایتدی . استخاره‌یی اویغون کلدی .

اِسْتِخْبار [ع] خبر آلمق ، آلنمق .

اِسْتِخْبارات [ع] استخبارلر .

اِسْتِخْدام [ع] خدمتده قوللانمق ، قوللانلمق : فلانك برمأمورتده استخدامی . اشیاده بو قوللانلماز . (استعمال) قوللانیلیر . مثلا (استخدام اولنان کاغد) دینلمز . (استعمال اولنان کاغد) دینیلیر . (استخدام ضمیر) بر تعبیر فنیدر . عربیده اولدیغی کبی خدمتکار ایستمك معناسنده مستعمل دکلدر .

اِسْتِخْراج [ع] چیقارمق ، چیقارلمق . اکثریا معقولاتده قوللانیلیر : استخراج معنی . استخراج مفهوم . استخراج مأل § عباره‌دن مأل چیقاره‌بیلمك اقتداری : بوذاتك عربیده استخراجی واردر .

اِسْتِخراجات [ع] استخراجلر: استخراجات فاضلانه.

اِسْتِخفاء [ع] صاقلانمق، کیزلنمك: اثنای حربده استخفاموجب استحیا اولور. (اختفا) زیاده قوللانیلیر.

اِسْتِخفاف [ع] خفیف، بایاغی عد ایتمك، ایدلك؛ بر شی عد ایتمه‌مك، ایدلمه‌مك: (استحقار) بوندن اقوی عد اولنور.

اِسْتِخلاب [ع] طیرمالامق

اِسْتِخلاص [ع] قورتارمق، قور-تارلق: استخلاص اسراء. سینه‌لك استخلاصی. (تخلیص) دها زیاده قوللانیلیر. عربیده اولدیغی کبی نقدینه مخصوص قیلمق معناسنده قوللانلماز.

اِسْتِداء [ع] ال اوزاتمق: استداء ید. استدای دست.

اِسْتِداد [ع] طوغرلمق، مستقیم اولمق: استداد نهال نور-سیده. استدادقامت. استداد ید = ال آلشمق. استداد ساعد = بیلك آلشمق.

اِسْتِداره [ع] دکیرمی اولمق، دکر-میلنمك: استدارهٔ قمر. استدارهٔ شکل.

اِسْتِدامه [ع] طلب دوام: استدامهٔ حیات. استدامهٔ عمر. استدامهٔ صحت. استدامهٔ توجهات. (استبقا) ایله بینلرنده‌کی فرق ذوق سمعه عائددر § یوکسلمك ایچون دونه‌رك اوچمق: استدامهٔ طائر. استدامهٔ طیور. استدامهٔ شاهین.

اِسْتِدانه [ع] اودنج آلمق، آلنمق: استدانهٔ مبالغ. بر مبلغك استدانه‌سی.

اِسْتِدبار [ع] آرقه چویرمك، یوز دوندرمك: استدبار دشمن مدبر. استدبار صفوف اعدا.

اِسْتِدراك [ع] طلب ادراك. طلب تفهم، آکلامق ایستمك.

اِسْتِدعاء [ع] متواضعانه طلب: تشریفکزی استدعا ایدرز § حکومته مراجعتله، عرض حال ایله طلب: فلان خصوصی استدعا ایلدی § عرض حال: ویردیکی استدعا مجلسه حواله اولندی. بو مقامده (استدعانامه) دخی قوللانیلیر.

اِسْتِدلال [ع] دلیل کتیرمك: بوحدیث ایله، بوحدیثی استدلال ایتدیلر § دلیل واسطه‌سیله آکلامق: «اهل دل طبعکی شعرکدن ایدر استدلال — نفعی»

اِسْتِدلالاً [ع] استدلال صورتیله: استدلالاً بو حدیثی ایراد ایلدی.

اِسْتِدلالات [ع] استدلاللر: استدلالات اهل سنت. استدلالات معتزله. استدلالات محققانه. استدلالات مقلدانه.

اِسْتِذکار [ع] درخاطر ایتمك، ایدلمك: استذکار ماضی (تذکّر) زیاده قوللانیلیر § ازبرله‌مك، ازبرلنلمك: استذکار دروس.

اِسْتِذلال [ع] ذلیل کورمك، کورلمك؛ ذلیل عداتمك، ایدلمك: استذلال دنیا. استذلال اموال.

اِسْتِراحَتْ [ع] راحت بولمق، راحتلنمك.

اِسْتِراق [ع] چالمق، چالنمق: استراق مضامین. اشیانك استراقی.

اِسْتِرالْيَه (ايتاليانجه‌دن) يلكن سرنلرينك اوجلرينه باغلى اولوب بونلرى كروب قاصمغه وبر ياندن بريانه چويرمكه يارايان اورغانلر.

اِسْتِرْجاء [ع — مولّد] (ايتمك) مادەسيله (رجا) مقامنده قوللانيلەبيلير: رجا ايتەمكزى استرجا ايدرز.

اِسْتِرْجاعْ [ع] بر مصيبت حلولنده (اناللّه وانااليه راجعون) ديمك: استرجاع ايده ايده رجوع ايديورلردى.

اِسْتِرْحامْ [ع] يالوارش، نياز: مسئولنك اسعافنى استرحام ايديور§ طلب مرحمت.

اِسْتِرْحامات [ع] استرحاملر: استرحامات داد خواهانه. استرحامات مستانه. استرحامنامه = استرحامى حاوى كاغد.

اِسْتِرْخاء [ع] كوشك، سولپوك اولمق، كوشەمك: استرخاى عضلات.

اِسْتِرْخاص [ع] اوجوز عد ايتمك، ايدلمك: استرخاص امتعهٔ غربيه.

اِسْتِرْداد [ع] كرى آلمق، آلنمق: هديه ناميله ويريلن برشيئك استردادى انسانيته صيغارمى؟

اِسْتِرْذال [ع] ناخوش، باياغى، رذيل عدايتمك، ايدلمك: استرذال اسباب فسلا.

اِسْتِرْزاق [ع] رزق ونفقه تحصيلنه چالشمه.

اِسْتِرْشاء [ع] طلب رشوت.

اِسْتِرْفاه [ع] طلب رفاهيت: استرفاه كناه دكلدر.

اِسْتِرْقاب [ع] چكەمەمه، بربرينه قارشى رقابتده بولنمه.

اِسْتِرْقاق [ع] قول ايدنمك، ايدينلمك: بيچارەيى استرقاق ايتمش ايدى. زواللينك استرقاقى.

اِسْتِرْواح [ع] استراحت.

اِسْتِرْهاب [ع] ارهاب، ترهيب.

اِسْتِرُوماچه [ايتاليانجه‌دن] بربرينه طاقلمش قات قات خلاط ويازنجير.

اِسْتِرُويليه [يونانجه‌دن] ازماريددن بيوك سيورى برونلو يووارلاقجه برجنس باليق§ خط سريانينك برنوعى كه نستوريلرجه مستعمل ايدى.

اِسْتِرْهان [ع] رهن آلمق، آلنمق: برآلتون قوردون استرهان ايتدى. ساعتك استرهانى.

اِسْتِرْپديه [رومجه‌دن] معروف دكز مخلوقى.

اِسْتِرينْغه [آرناوودجه‌دن] چفتدن معمول ماندره قپوسى.

اِسْتِزاده [ع] زيادە اولمسنى ايستمك، زياده اولمنى ايستنلمك: استزادهٔ عمر واقبال. استزادهٔ عطا.

اِسْتِزاره [ع] زيارته كلمسنى ايستمك، زيارته كلمسى ايستنلمك: استزارهٔ احبا.

اِسْتِسْخار [ع] استهزا.

اِسْتِسْعاد [ع] اوغورلو، ميمنتلى طوتمق طوتلمق، عد ايتمك، ايدلمك: استسعاد قدوم. استسعاد ولادت.

اِسْتِسْقاء [ع] بدنك برطرفنده وياخود قارننده صو بيريكمك، مستسقى اولمق: علت استسقا. استسقاى زقى = قارنى استسقاسى§ ايچه‌جك ايستمك

§ قوراقلغك دوامنده یاغمور دعاسنه چیقمق § تکلفله ، صنعی اوله‌رق قوصمق. بومعناده (استقا) دها زیاده قوللانیلیر.

اِسْتِسْلاٰمْ [ع] انقیاد § قبول دین اسلام.

اِسْتِسْنٰانْ [ع] قوجالمق .

اِسْتِسْهٰالْ [ع] قولای عد ایتمك ، ایدلمك : استسهال امور مشکله . استسهال معضلات امور .

اِسْتِشٰارٰاتْ [ع] استشاره‌لر : استشارات اصحاب کرام پك ادیبانه جریان ایدردی .

اِسْتِشٰارَه [ع] دانشمق ، مشورت ایتمك : استشاره سنت سنیه‌در .

اِسْتِشْعٰارْ [ع] طلب اشعار .

اِسْتِشْعٰارٰاتْ [ع] استشعارلر : استشعارات لاحقه‌یه جواباً وقوع بولان اشعارات . استشعارات دور اندیشانه .

اِسْتِشْفٰاءْ [ع] طلب شفا : خاك پاك مرقدندن استشفا اولنور.

اِسْتِشْفٰاءً [ع] استشفا صورتیله : استشفاءً بر آز زمزم شریف ایچدی .

اِسْتِشْفٰاعْ [ع] طلب شفاعت : «بونی ای جمله مخلوقه مطاع — ایلرم واسطهٔ استشفاع — خاقانی »

اِسْتِشْمٰامْ [ع] قوقلامق ، قوقو آلمق : « حوضدن کوثر یا کیزه‌یی نوش ایلیه‌یم — قصردن بوی جنانی ایده‌یم استشمام ـ ندیم » § آکلامق ، حس ایتمك : سوزلرندن طارغینلق استشمام اولنیور .

اِسْتِشْهٰادْ [ع] شاهد طوتمق ، طوتلمق ، آثار فصحا حقنده قوللانیلیر : بوقاعده‌یی اثبات ایچون شویتی استشهاد ایلدی . (ایله) و (دن) ایله مستعملدر : آثاریله استشهاد اولنور . اشعارندن استشهاد اولنماز § شهید اولمق : امام حسینك (رضی الله عنه) استشهادی . بومقامده (شهادت) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِشْهٰاداً [ع] شاهد طوتمق صورتیله : استشهاداً شو بیتی اوقودی .

اِسْتِشْهٰادٰاتْ [ع] شاهد طوتشلر : بواستشهادات مدعالر کزی اثبات ایچون کافی دکل .

اِسْتِصْحٰابْ [ع] یانـنـه آلمق ، یانه آلنمق ، برابر بولندرمق ، بولندیرلمق . اکثریا اشیاده قوللانیلیر : استصحاب سندات . استصحاب سیف . کتابك استصحابی . بالاستصحاب = یانه آله‌رق .

اِسْتِصْعٰابْ [ع] کوج عد ایتمك ، ایدلمك : استصعاب استکتاب .

اِسْتِصْغٰارْ [ع] کوچك کورمك ، کورلمك ، عد ایتمك ، ایدلمك : « اوزاقدن سیر ایدوبده اهل سعیی ایتمه استصغار » بیچاره‌نك استصغاری لایق کورلمه‌ملی .

اِسْتِصْفٰاءْ [ع] خالصنی آلمق ، خالصی آلنمق . استصفای شیره . لبنك دمدن استصفاسی .

اِسْتِصْوٰابْ [ع] صواب ، معقول کورمك ، کورلمك : رأیکزی استصواب ایدرم . رأیك استصوابی ، (استصابه) صورتنده دخی قوللانیله‌بیلیر.

اِسْتِصْوٰاباً [ع] استصواب صورتیله : استصواباً بو رأیی اختیار ایلدی .

اِسْتِصْوابْ كَرْدَه [ف] استصواب ایدلمش : بورأی سزك استصواب كرده كز ايدی .

اِسْتِضائَه [ع] ضيا آلمق ، ضيالانمق : استضائه مقصديله پنجره‌نك پرده‌سنی قالدردی . رأی روشننكدن استضائه ايديبور .

اِسْتِضْعاف [ع] ضعيف كورمك ، كورلمك ، عد ايتمك ، ايدلمك : علو همت صاحبنی فقير اولسه‌ده استضعاف ايتمه‌ملی .

اِسْتِطابَه [ع] خوش بولمق ، بولنمق : لطائف مشروعه‌يی استطابه ايدردی . بو لطيفه‌نك استطابه‌سی پك اوقدر لطف طبعه دلالت ايتمز .

اِسْتِطاعَتْ [ع] طاقت ، قدرت ، كوج يتمه : حج ارباب استطاعت ايچون برفريضه‌در . استطاعت ماليه . استطاعت بدنيه . استطاعت علميه . استطاعت رفاقت . استطاعت تأهل . على قدرالاستطاعه = كوج يتديكی ، الدن كلديكی قدر .

اِسْتِطالَه [ع] اوزامق ، زياده اوزامق : استطالهٔ مدت فرقت . استطالهٔ طريق طلب . استطالهٔ طيلسان .

اِسْتِطْبابْ [ع] دوا آرامق ، ايستمك : طبيب حاذقسكز ، سزدن ايتيه‌لم ده كيمدن استطباب ايده‌لم ؟

اِسْتِطْرابْ [ع] سرور ايستمك ، آرامق : شرب شراب ايله استطراب نصل صواب اوله‌بيلير ؟ نغمهٔ ربابدن استطراب . . .

اِسْتِطْرادْ [ع] برفقره ويا برمقاله‌نك آره‌سنده مناسبتله ديكر فقره ويا مقاله ايرادی § بويولده ايراد اولنان فقره ويا مقاله : بو براستطراددر ، اصل بحثدن خارج صايلير .

اِسْتِطْراداً [ع] استطراد صورتيله ، طريقيله : استطراداً بر فقره ايراد ايلدی .

اِسْتِطْرادی [عف] استطراده منسوب : بحث استطرادی . فقرهٔ استطراديه . مقالهٔ استطراديه .

اِسْتِطْرافْ [ع] طرفه ، ناديده عد ايتمك ، ايدلمك : استطراف امتعهٔ غريبه . بر متاعك استطرافی .

اِسْتِطْعامْ [ع] طلب طعام : كچركن اهل قريه‌دن استطعام ايتديلر ، كمال اكرام ايله اطعام اولنديلر .

اِسْتِطْلاعْ [ع] طلب اطلاع ، اطلاعه سعی : استطلاع حقايق . استطلاع لدنيات ، استطلاع احوال ايچون اذكيادن بری ارسال اولندی .

اِسْتِطْلاعاتْ [ع] استطلاعلر § اطلاع كسب اولنان احوال : استطلاعاتنی مفصلاً يازمسی لازم كليردی .

اِسْتِظْلالْ [ع] كولكه‌ده اوطورمق ، كولكه‌لنمك : مشجره‌يه كيرمكدن مقصد مجرد استظلال ايدی § حمايه آلتنده بولنمق : زير جناح سلطنت سنيه‌ده استظلال ايدن نوجه اقوام . (مستظل اولان) تعبيری زياده قوللانيلير .

اِسْتِظْهارْ [ع] طايانمق ، آرقه‌ويرمك . معنوياتده قوللانيلير .

اِسْتِعادَه [ع] طلب اعاده : كتابی استعاده ايتدم ، اعاده ايتمدی . عادت ايديتك معناسنده استعماله احتياج يوقدر .

اِسْتِعاذَه [ع] صيغنمق : « شيطاندن آدم ايلر اللهه استعاذه » بو معناده (تعوذ) دخی قوللانيلير § اعوذ

چكمك، اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ديمك: قرآن كريم تلاوت اولنه‌جغى زمان استعاذه ايدلمليدر .

اِسْتِعارات [ع] معناى فيسنه كوره استعاره‌لر: اسكى ادبالر لزوملو لزومسز بر طاقم استعارات ايله تزيين عبارات ايدرلردى .

اِسْتِعارَه [ع] عاريت اوله‌رق آلمق، آلنمق: كنديسندن بر كتاب استعاره ايتمش ايدم. كتابك استعاره‌سى § معناى حقيقيسنك اراده‌سنى منع ايدر بر قرينه ايله لفظ مشبه‌بهك مشبهده استعمالى. مثلا (ياكاق) (كل)ه بكزه‌ديلير. (ياكاق) مشبه، (كل) مشبه‌به اولور. بر قرينه ايله (كل) دينيلير، (ياكاق) اراده اولنور: «نوسيه اولسه پاره پاره — ايتم بن اوزمه استعاره — غالب» § اويولده استعمال اولنان لفظ .

اِسْتِعاضَه [ع] طلب عوض: برسالكه ياقيشه‌جق حال مرشدندن استعاضه دكل، استفاضه ايتمكدر .

اِسْتِعانَت [ع] و

اِسْتِعانَه [ع] طلب عون، طلب معاونت، طلب اعانه: «اللهدن استعانه ايتدم — (اياك) ديدم بوراهه كيتدم» اياك نستعين = آنجق سندن استعانه ايدرز. (استعانت) بالنسبه آز قوللانيلير .

اِسْتِعْباد [ع] قول ايدنمك، ايدينلمك. بالبر يستعبد الحر = حر احسان ايله قول اتخاذ اولنه‌بيلير .

اِسْتِعْبار [ع] رؤيا تعبير ايتديرمك، ايتديرلمك: رؤيانك استعبارى. اضغاث احلام شايان استعبار دكلدر .

اِسْتِعْجاب [ع] شاشمق، تعجب: ايلرى كلن برقاچ بى حجاب امام حسينه (رضى الله عنه) خطاباً شايان استعجاب برصورتده سوزلر سويلمكده ايديلر. (استغراب) دها زياده قوللانيلير .

اِسْتِعْجال [ع] عجله ايله، تيز اولمسنى ايستمك، تيز اولمسنى ايستنلمك: مسوده‌لرك تبييضنى استعجال ايديور. تبييضك استعجالى. عجله، عجله ايتمك معناسنده استعمالنه احتياج يوقدر .

اِسْتِعْداد [ع] قبول واتصافه طبيعى آماده بولنش، قابليت: استعداد خداداد. استعداد مادرزاد. «رتبه‌كى آكلامغه كيمسه‌ده يوق استعداد — نعت شريف — نابى»

اِسْتِعْراق [ع] ترلمك ايچون ياتمق، تره ياتمق: صوغق آلالره استعراق توصيه اولنه‌بيلير .

اِسْتِعْطاف [ع] طلب شفقت: «اولورسين كامه نائل ها. نكيسندن ايتسه‌ك استعطاف. اقاليم بقاده هر برى برشاه اكرمدر. اهل بيت حقنده»

اِسْتِعْظام [ع] بيوك كورمك، كورلمك: بيوك طوتمق، طوتلمق: استعظام علما. استعظام تام مولانا. استعظام امور § تكبر: فلان استعظام تام ايله ادارهٔ كلام ايدردى .

اِسْتِعْفاء [ع] بر خدمتدن، بر مأموريتدن معزول ومعفو اولمنى ايستمك: استعفا ايتدى. استعفاسى قبول اولندى. «پك اوصانمش ايدم شوغائله‌دن — بن ده عشقندن ايتدم استعفا» § طلب عفو: استعفاى قصور. استعفانامه = استعفايى حاوى كاغد .

اِسْتِعْفاف [ع] عفيف اولمق، محرمات وقبايحدن چكنمك: ارباب

استعفاف بالطبع اخلاق حمیده ایله اتصاف ایدرلر .

اِسْتِعْلاء [ع] یوکسلمك : استعلای درجهٔ ذکا . (اعتلا) دها زیاده قوللانیلیر § اوسته چیقمق، اوستون، غالب کلمك: استعلای عصای موسی (علیه السلام). وقد افلح الیوم من استعلی .

اِسْتِعْلام [ع] طلب معلومات . اکثریا دوائر وشعبات حکومتدن برینك دیکرندن بر ماده‌یه دائر تحریراً معلومات ایستمسنده قوللانیلیر: فلان ماده استعلام ایدلدی. بو جهتك استعلامی لازم کلیر .

اِسْتِعْمار [ع] معمور ایتدیرمك ، ایتدیرلمك : استعمار بلاد . استعمار اراضی . مهاجرینك اسکانیله اورالرك استعماری .

اِسْتِعْمال [ع] قوللانمق، قوللانلمق: بوکلمه‌یی شویله استعمال ایتملی. کلمه‌نك استعمالی . استعمال سلاح . استعمال سیف . استعمال قوت . یمك، ایچمك صورتیله قوللانمق، قوللانلمقده‌ده استعمال اولنور: استعمال ادویه. شوالماتو استعمالی .

اِسْتِعْمالات [ع] استعماللر : لسانك قواعدی اهل لسانك استعمالاتندن استخراج اولنور . سوء استعمالات .

اِسْتِعْمام [ع] صاریق صارنمق : استعمام ائمه . استعمام طلبهٔ علوم .

اِسْتِغاثه [ع] مدد، یاردیم ایستمك، استمداد: مشکلات امورده جناب حقدن اشتغاثه ایتملی .

اِسْتِغْراب [ع]غریب، عجیب عدایتمك، کورمك، بولمق: استغراب اولنور. شایان استغرابدر. جای استغرابدر.

اِسْتِغْراق [ع] کندینی بیلمیه‌جك درجه‌ده طالغینلق، مدهوشلق حالی § بو حالك درویشانه‌سی ، عارفانه‌سی : بعض کبار صوفیه استغراق عالمنده فوق‌العاده سوزلر سویلمشلردر.

اِسْتِغْفار [ع]اللهدن مغفرت ایستمك: «سالکك هرکریهٔ پنهان بر استغفاربدر.» § (استغفرالله) دیمك .

اِسْتِغْلال [ع] خانه، دکان کبی اموال غیر منقوله‌وارداتنك بورجه بدل ترکی .

اِسْتِغْناء [ع] احتیاجسزلق، عدم تنزل: استغنای طبع استغنای مشرب. « مبتلای عشقك درماندن استغناسی وار — فضولی » § چکنمه، تنزل ایتمیش : « عاشقه معشوقدن هردم بو استغنانه در ؟ — وله » «کاه اولور عاشق شیدایه‌دوشر استغنا — شیخ الاسلام یحیی » عربیده اولدیغی کبی زنکین اولمق زنکینلك ایستمك معنالرنده قوللانلماز .

اِسْتِفادات [ع]استفاده‌لر : استفادات متعلمانه . استفادات متنوعه.

اِسْتِفاده [ع]فائده‌لنمك ، فائده‌بولمق: شو کتابك مطالعه‌سندن استفاده ایتدم . صحبتندن استفاده اولنه‌جق ذوات‌ایله کوروشملی . موجب استفاده‌در. استفاده‌یی موجبدر .

اِسْتِفاضه [ع] فیضلنمك ، فیض آلمق ، بولمق: قرآن کریمدن استفاضه ایتمیه‌جك عاقل تصور اولنه‌ماز. (استفاده) دن اقوی واخصدر . یالکز معنویاتده قوللانیلیر . عربیده صورت استعمالی بوس بتون باشقه‌در .

اِسْتَفان [رومجه‌دن چیچك‌وسائره‌دن یاپیلوب اکثریاخرستیان

كلينلرينك باشلرينه قونيلان دائره، اكليل ازدواج .

اِسْتِفْتاء [ع] فتوى ايستمك ، محاكم شرعيه‌ده مخاصمينڭ برينك تبليغ اولنان قراره، حكمه راضى اولميوب فتوايه مراجعتى § برمشكلك حل وبيانتى ايستمك . بو معناده آز قوللانيلير .

اِسْتِفْتاح [ع] آچمق ، آچلمق ، باشلامق ، باشلانلمق : استفتاح كلام . استفتاح مباحثه . بين الاصناف ايلك آليش ويرش معناسنده قوللانيلان (سفتاح) بوندن غلط عد اولنور . (افتتاح) زياده قوللانيلير .

اِسْتِفْراغ [ع] قوصمق .

اِسْتِفْسار [ع] صورمق ، صورلمق : « ديدى اودم دل ديوانه هرچه باد اباد — بو حالتك ايدرم اصلن آندن استفسار — نديم » استفسار خاطر . برخصوصك استفسارى .

اِسْتِفْهام [ع] آكلامق ايستمك ، صورمق : « پاسبان ويردى قدوميله جواب ايلينه — رمضان كلديمى آباديه‌رك استفهام — نديم » علامت استفهام = ؟ تركجه‌ده (مى) ادات استفهامدر .

اِسْتِفْهامات [ع] استفهاملر : استفهامات طفلانه . استفهامات كودك مذشانه .

اِسْتِفْهامى [ع] استفهامه منسوب : خطاب استفهامى . جملهٔ استفهاميه .

اِسْتِقاء [ع] تكلفله، صنعى اوله‌رق قوصمق .

اِسْتِقامَت [ع] طوغرى روش ، طوغريلق : ذكايه مقارن استقامت پك بيوك بر مزيتدر . التزام استقامت. ابراز استقامت. خطك استقامتى § اعتدال : « علاج ايت دوشمه‌دن ساقى مزاجم استقامتدن — فضولى »

اِسْتِقْباح [ع] قبيح عد ايتمك ، ايدلك كورمك، كورلمك : استقباح رذائل .

اِسْتِقْبال [ع] كله‌جك، كله‌جك زمان ، معيشت آتيه : حال واستقبال . تأمين استقبال . « برق اورور قارشيمده انوار كمالات جهان — نظرهٔ امعان ايله باقدقجه استقباله — وصفى » § كله‌جك زمانه دلالت ايدن فعل § قارشى چيقمق، چيقلمق، قارشيلامق، قارشيلانمق، (تشييع)ك ضدى : ايفاى رسم استقبال . يارم ساعتلك يردن استقبال اولندى . مسافرلرك استقبالى . « سنسين اول داور صاحبدل و دين — پروركيم — ايدر انديشهٔ اوصافكى وحى استقبال — نفعى » «چوق استقبالنه تعظيم واكرام ايله بركوستر — شيخ الاسلام يحيى»

اِسْتِقْبالاً [ع] كله‌جك ، استقبال جهتيله ، استقباله كوره : حالاً واستقبالاً .

اِسْتِقْبالى [ع ف] ايكى معناسنه كوره استقباله متعلق : امن استقبالى . تشريفات استقباليه .

اِسْتِقْتال [ع] اولومدن قورقيوب بى باكانه مهلكه‌يه آتلمق ، اولمك ايسترجه‌سنه حركت شجيعانه : حضرت حمزه (رضى الله عنه) احد جنكنده بر مثال استقتال كوسترمشدر .

اِسْتِقْدام [ع] تقدم § جرى وكثير الاقدام اولمق .

اِسْتِقْراء [ع] تتبع § برجنسك اكثر افرادنده بولنان كيفيتى عمومنه اسناد : (هر حيوان برشى چيكنركن

آلت چكه‌سنى اوينادر) حكمى براستقراى ناقصدر، چونكه (تمساح) اوحالده اوست چكه‌سنى اوينادر .

اِسْتِقْرار [ع] ساكن وثابت اولمق : برچوق سياحت ايتدكدن صكره كلوب وطننده استقرار ايلدى.

اِسْتِقْراض [ع] اودنج پاره آلمق ، آلنمق : فلاندن شو قدر غروش استقراض ايتدى . بر مبلغك استقراضى. (اقتراض) دخى بو معناده قوللانيلير .

اِسْتِقْراضات [ع] استقراضلر : استقراضات داخليه وخارجيه . استقراضات دوليه .

اِسْتِقْسام [ع] بولشمك، بوليشلمك: استقسام ميراث . استقسام غنائم § يمين ايستمك، طلب قسم.

اِسْتِقْصاء [ع] دقتله آراشدرمق ، آراشديرلمق : استقصاى اخبار . استقصاى مسائل .

اِسْتِقْصاص [ع] طلب قصاص : استقصاص ورثۀ مقتول.

اِسْتِقْطاب [ع مولد]قطبدن مأخوذدر. استقطاب ضيا=اشعۀ شمسك انكسار طريقيله قوس قزحده‌كى الوان سبعه‌يه بعد الانقسام بر نقطه‌يه جمعى .

اِسْتِقْطار [ع] طاملاتمق ، طاملادلمق. (تقطير) زياده قوللانيلير.

اِسْتِقْلال [ع] باشلى باشنه ، مستقل اولمه ، عدم مربوطيت : حضرت عثمان خان غازى (٦٩٩)سنه‌سنده اعلان استقلال ايتمشدر . (استقلاليت) استعمالنه احتياج يوقدر .

اِسْتِقْلال [ع]آز عد اتمك ، ايدلمك. آز قوللانيلير.

اِسْتِكانَتْ [ع] ياخود .

اِسْتِكانَه [ع] خضوع ، تواضع .

اِسْتِكْبار [ع] بيوكلنمك ، نفسنى بيوك كورمك ، تكبر .

اِسْتِكْتاب [ع] يازدرمق،يازديرلمق § سويليوب يازدرمق، يازديرلمق، (ديقته) : بربنده مخصوص استكتاب ايدبيوردى. برفقرەنك استكتابى. چوق يازى يازمغه مجبور اولانلر استكتاب تدبيرينه مراجعت ايتمليدرلر. بومعناده(املا) (استملا) دخى قوللانيلير .

اِسْتِكْثار [ع]چوق كورمك،كورلمك، چوق عد ايتمك ، ايدلمك :
« دمبدم ايله خلق منتدار — بويله بيك جلد پرمعانى ياز — بوتمنى‌يى ايتمه استكثار — برتقريضدن » استكثار مصرف. استكثار مقدار .

اِسْتِكْراء [ع] كرا ايله طوتمق،طوتلمق: بو اوى استكرا ايتدك . خانه‌نك استكراسى . بومعناده (اكتراء) دخى قوللانيله‌بيلير .

اِسْتِكْراه [ع] كريه كورمك ، تيكسينمك : خسته يمكدن استكراه ايدر . بومقامده (اكراه) قوللانلملى .

اِسْتِكْشاف [ع] كشف ايتمكه چالشمق، چاليشلمق. اكثريا(احوال ومواقع دشمنى تحرى وتفتيش) معناسنده قوللانيلير : استكشاف قولى . استكشاف تعرضى .

اِسْتِكْشافات [ع] استكشافلر : استكشافات عسكريه . استكشافات متواليه .

اِسْتِكْمال [ع] تام ، كامل قيلمق ، قيلنمق : استكمال فضائل. استكمال اسباب اقبال .

اِسْتِكْتان [ع] كيزلنمك ، صاقلانمق . بومعناده (آكتتان) دخى قوللانيله بيلير .

اِسْتِكْناه [ع ـ مولد] كنهنى ، حقيقتنى آراشدرمق ، كنهى حقيقتى آراشديرلق : استكناه ماده . بومعناده (اكتناه) دخى قوللانيله بيلير .

اِسْتِلاب [ع] قاپمق ، صورتيله آلمق ، آلنمق : استلاب اموال .

اِسْتِلال [ع] صييرلب چيقارلق : صييرلوب چيقارلق : استلال سيف . (سل) زياده قوللانيلير .

اِسْتِلام [ع] اوپمك ويا ال سورمك صورتيله كعبهٔ معظمه ده واقع حجر اسودى زيارت .

اِسْتِلْذاذ [ع] لذت بولمق ، آلمق شيرين كام اولمق . (ايله) و (دن) ايله قوللانيلير . « اوقوريان كودك نوساله ايدر استلذاذ ـــ تحفهٔ وهبيدن » بومعناده (التذاذ) دخى قوللانيله بيلير .

اِسْتِلْزام [ع] لازم كتيرمك ، ايجاب ايتمك : كونشك بزم افقمزدن غائب اولمسى هر يرده غروب وقوعنى استلزام ايتمز . (مادام كه بوراده كونش طلوع ايتدى ، هر يرده ده ايتمشدر) قياسنك استلزامى يولنده دكلدر .

اِسْتِلْقاء [ع] آرقه اوزرينه ياتمق ، بووجه ايله ياتوب اويومق : استلقا كابوسى دعوت ايده بيلير .

اِسْتِماع [ع] ديكلمك ، ديكلنلمك ، ايشتمك ، ايشيدلمك : استماع قرآن . استماع حديث . استماع نصيحت . استماع صوت مصادمه . بوخبرى فلاندن استماع ايتمش .

اِسْتِمالت [ع] ياخود

اِسْتِماله [ع] جذب قلب : استمالهٔ قلبى قابل دكل § تسليت ، آوودش . بومعناده اكثريا (ويرمك) ماده سيله قوللانيلير .

اِسْتِمْتاع [ع] تمتع ، انتفاع : حطام دنيادن استمتاع ايده ميديركن دنيايه وداع ايتدى .

اِسْتِمْداد [ع] مدد ، ياردم ايستمك .

اِسْتِمْرار [ع] بردوزى يه اوزايوب كيتمك ، اوزون اوزادى يه دوام : (ازل) جانب ماضيده كى غير متناهى ازمنهٔ مقدره ده استمرار وجوددن عبارتدر ـــ سيد شريف .

اِسْتِمْرارى [ع ف] استمراره منسوب : فعل استمرارى . صيغهٔ استمراريه .

اِسْتِمْزاج [ع] رأى ، فكر يوقلامق ، يوقلانلمق : بوبابده كنديسنى استمزاج ايتملى . استمزاجى مناسبدر .

اِسْتِمْلاء [ع] (استكتاب) ه باق .

اِسْتِمْلاك [ع] ملك ايدينمك ، ايدينلمك : استملاك اراضى .

اِسْتِمْهال [ع] مهلت ، ميدان ايستمك : مديون استمهال ايديبوردى .

اِسْتِناد [ع] طايانمق . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : نطق ايراد ايدركن عصاسنه استناد ايتمك معتادى ايدى . هر خصوصده جناب حقه استناد ايدردى .

اِسْتِناداً [ع] استناد صورتيله ، طريقيله : عفو كزه استناداً سويليورم .

اِسْتِنادْگاه ، اِسْتِنادْگَه [ف] استناد ايديله جك ير : « خداسى واراولانك استناد گاهى يوق؟ »

اِسْتِناره [ع] نورلانديرمه ، ضيالانديرمه ، پارلاتمه .

اِسْتِنامَه [ع] یالاندن اویومق، اویور کبی کورنمك : استنامهٔ خرگوش . استنامهٔ ارباب حال .

اِسْتِنْباء [ع] (استخبار) ه باق .

اِسْتِنْباط [ع] استخراج معنی ، استخراج حکم : بو آیت کریمه‌دن شو .أل منیف استنباط اولنیور . استنباط مجتهدین . استنباط فقها . «دیده‌دن قطرهٔ اشکم دوکیلور دل مجروح — اسمنی خون دلمدن ایده‌سین استنباط — محمد نامنه معمی — تحفهٔ وهبیدن »

اِسْتِنْتاج [ع] نتیجه چیقارمق ، چیقارلمق: سرد ایتدیککز مقدماندن برشی استنتاج ایده‌مدم . سوزلرکزدن بوصورت استنتاج اولنیور . (انتاج) مقامنده قوللانلماملی .

اِسْتِنْساخ [ع] نسخه‌سنی ، عینی آلمق ، نسخه سی ، عینی آلنمق ؛ قوپیه ایتمك ، ایدلمك : بر رساله استنساخ ایدیورم . استنساخی لازمدر .

اِسْتِنْشاد [ع] بریسنك شعر اوقومسنی ایستمك: بزاستنشاد ایتمه‌دن یازمش اولدیغی قصیده‌یی انشاده باشلادی.

اِسْتِنْشاق [ع] تطهیر ایچون بوروننه صوچکمك .اکثریا اغتسال وتوضؤده قوللانیلیر . (مضمضه) نك رفیقیدر .

اِسْتِنْصار [ع] یاردیم ایستمك: ناصر حقیقیدن استنصار ایدرز .

اِسْتِنْطاق [ع] صورمق ، سویلتمك ایستمك ، ایستنلمك . فلانك استنطاقی . تحت استنطاقه آلندی . اکثریا معاملات عدلیه‌ده قوللانیلیر . استنطاقنامه = مظنون علیهك افاداتنی حاوی کاغد .

اِسْتِنْطاقات [ع] استنطاقلر: استنطاقات جاریه . استنطاقات عمیقه .

اِسْتِنْطاقِیّه [ع] استنطاقه متعلق : اوراق استنطاقیه .

اِسْتِنْغَه [ایتالیانجه‌دن] کمی یلکنلرینك قالدیریلوب طوپلانمسی. بوحرکتك اجراسی ایچون ویریلن قومانده. استنغه یلکن = یلکنی طوپلا.

اِسْتِنْفار [ع] اورکمك، اورکوب قاچمق: استنفار شکار. استنفار حمار.

اِسْتِنْقاص [ع] بهاسنی تنزیل ایتمك ایستمك ، تنزیل ایتمکه چالشمق : استنقاص بهای متاع .

اِسْتِنْکاف [ع] یوز چویرمك ، چکنمك :بوتکلیفی قبولدن عالیجنابانه برصورتده استنکاف ایلمش.

اِسْتِنُوغْرافْیا [یونانجه‌دن] بك آز بك قیصه اشارات وخطوط ایله بك چابق یازیلیر برخط که مجلسلرده ایراد اولنان نطقلری وسائر بویله افاداتی قید ایتمکده مستعملدر .

اِسْتِواء [ع] مساوی ، مماثل اولمق: استوای خطین . استوای مقدارین . استوای سن = تام ییکیت اولمق ، قرق یاشنه کلمك . خطاستوا = کرهٔ ارضی قطبلردن مساوی بعدده اولمق اوزره ایکی‌یه بولن مفروض دائرهٔ عظیمه. (استوا) تلفظی غلطدر .

اِسْتُوفاتُو [ایتالیانجه‌دن] صالچه‌لی بر نوع اتمکی .

اِسْتِهانَه [ع] (استحقار) ه باق .

اِسْتِهْجان [ع] (استقباح) ه باق . اکثریا (ذکر) لفظیله قوللانیلیر : ذکری استهجان اولنور .

(مستهجندر) تعبیری دها زیاده مستعملدر.

اِسْتِهْداء [ع] طلب هدایت : استهدا اهتدایه منجر اولور :

اِسْتِهْداف [ع] هدف کبی دیکیلوب طورمق : بر ضربه‌نك اوکندن صاووشمق ممکن ایکن اختیار استهداف عاقلانه بر حرکت دکلدر . من صنف فقد استهدف = بر اثر تصنیف ایدن کندینی هدف تیر اعتراض ایتمش اولور .

اِسْتِهْزاء [ع] ذوقلنمك ، مسخره‌لغه آلمق : « کیمسه‌یی ایتمه صاقین استهزا — سنبلزاده »

اِسْتِهْلاك [ع] صرف ایتمك صورتیله توکتمك ، توکدلمك : برآیده شوقدر اودون استهلاك ایتدك . محروقاتك استهلاکی .

اِسْتِهْلال [ع] ظهور هلال ، یکی آی کورنمك : انتظار استهلال . تماشای لطافت استهلال § هلالی کورمك : یوکسکه چیقمقدن مقصد استهلال ایدی § چوجق آناسندن طوغار طوغماز آغلایوب فریاد ایتمك : استهلال صبی . استهلال طفل نوزاد . براعت استهلال = بر کتابك ، برمقاله‌نك ، برمنظومه‌نك ابتداسنده آنك نه‌دن باحث اوله‌جغنه دلالت ایده‌جك الفاظ انتخابیله سوز سویلیش ، بویولده ایراد اولنان عبارات . مثلا (فیروزآبادی) (قاموس) ك دیباجه‌سنه شویولده باشلار : بادیه نشین اولان بلغایی بونجه لغتلرله تکلمه اقدار و آنلرك لسانه لغات فائقه‌نك اك فصیحنی ایداع بیوران جناب حقه حمد ایدرم § حسن دلالت : حضرت عثمان خان غازی‌یه سلطان علاءالدین طرفندن طبل و علم ارسالی استقلال دولت عثمانیه‌نك بر براعت استهلالی ایدی .

اِسْتِهْواء [ع] عقلنی آلمق ، حیران ایتمك ، هوا وهوسنی خوش کوسترمك : استهوای شیطان .

اِسْتِیثار [ع] نفسنه تخصیص ایتمك ، نفسه تخصیص ایدلمك .

اِسْتِیج [ع] ماصوره . (اِستاج) دخی دینیلیر .

اِسْتِیجار [ع] اجرتله طوتمق ، طوتلمق : بوخانه‌یی استیجار ایتدك . بورانك استیجاری لازم کلدی .

اِسْتِیخار [ع] تأخر . (استقدام) ه مقابل قوللانیلیر .

اِسْتِیذان [ع] اذن ایستمك ، ایستنلمك ، آلمق ، آلنمق : استیذان کیفیت ، بالاستیذان = استیذان ایله : اذن آله‌رق ، آلنه‌رق . بلا استیذان = استیذانسز ، اذن آلمیه‌رق ، آلنمیه‌رق .

اِسْتِیصال [ع] بالکلیه محو ، کوکنی قیرمق ، کوکی قیرلق : اشقیانك استیصالی .

اِسْتِیضاح [ع] ایضاحات ایستمك ، ایستنلمك : آ کلایه‌مدیغك سوزی قبول ایتمه ، لازم ایسه استیضاح ایت . استیضاح ماده کیفیتك استیضاحی .

اِسْتِیضاحاً [ع] استیضاح صورتیله ، طریقیله : استیضاحا برکاغد یازلدی .

اِسْتِیضاحات [ع] استیضاحلر : بو استیضاحاته ایضاحات ویرمکدن باشقه برصورتله جواب ویریله‌مز .

اِسْتِیطان [ع] بریرده اوطورتمق ، (توطن) زیاده قوللانیلیر .

إِسْتِیعاب [ع] ایچنه آلمق : بوقاب بوزدرهم صو استیعاب ایدر § طوتمق ، قابلامق : بوفدانلر دیکیلیرسه بردونم یر استیعاب ایدر .

إِسْتِیف [ایتالیانجه‌دن] صیلاووصره . سیله دیزمه ، یرلشدرمه ، ییغمه : کتابلری دولابه استیف ایتمش § طور ، طورش : هیچ استیفی یوزمدی .

إِسْتِیفاء [ع] آلمق ، آلنمق ، تماماً آلمق ، آلنمق . استیفای مطلوب . ویرکونك استیفاسی . استیفای لذت .

إِسْتِیقاظ [ع] اویقودن اویانمق : استیقاظ نائم .

إِسْتِیقاع [ع] وقوعنه منتظر اولمق : استیقاع نزول باران § وقوع بوله‌جق دیه اندیشه‌یه دوشمك : استیقاع نزول صاعقه .

إِسْتِیقان [ع] یقیناً بیلمك ، بیلنمك : استیقان آخرت . استیقان نشأهٔ اخری . (تیقن) و (ایقان) دها زیاده قوللانیلیر .

إِسْتِیلاء [ع] بریری ، برمملکتی قوهٔ غالبه ایله ضبط ایتمك .

إِسْتِیم [انکلیزجه‌دن] بخار ایله ایشلین ماکنه‌لری ایشلدن بخار ، بوغو . (اسلیم) غلطدر .

إِسْتِیماتور [ایتالیانجه‌دن estimateur] کمرکده امتعه و مواد تجاریه‌یه بها بیچیجی مأمور ، مخمن .

إِسْتِیماره [ایتالیانجه‌دن] تقدیر قیمت . تخمین بها . استیماره‌جی = مخمن ، کمرك مخمنی ، امتعهٔ تجاریه‌یه قیمت بیچن مأمور .

إِسْتِیمان [ع] امان دیله‌مك .

إِسْتِیمبوط [انکلیزجه‌دن] بخار ایله حرکت ایدر ، صندال قدر ویا برقاچ درجه بیوك مراکب بحریه‌دن بری ، مینی واپور .

إِسْتِیناس [ع] توحشی گیدوب آلشمق ، الفت ایتمك ، انس طوتمق . اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر : ناس ایله استیناس .

إِسْتِیناف [ع] یکیدن باشلامق § بدایت محکمه‌سندن ویریلن حکمك ماقوقنده‌کی محکمه‌یه مراجعتله طلب فسخی . استیناف دعوی . دعواسنی استیناف ایتدی . محکمهٔ استیناف . دعاوی استینافیه § سوز باشی : جملهٔ استینافیه .

إِسْتِینافاً [ع] استیناف صورتیله ، بدایت محکمه‌سنك ماقوقنده‌کی محکمه معرفتیله : استینافاً رؤیت دعوا .

إِسْتِیهال [ع] استحقاق ، لیاقت ، اهلیت : بو مأموریت سزك عهدهٔ استیهالکزه توجیه بیورلدی .

إِسْخاط [ع] غضبلاندیرمق ، غضبلاندیرلق . (اغضاب) زیاده قوللانیلیر .

إِسْخان [ع] ایصتمق ، ایصیدلمق ، قیزدیرمق ، قیزدیرلق . (تسخین) زیاده قوللانیلیر . اسخان عین = آغلاتمق .

إِسْراء [ع] یوریتمك ، یوریدلمك ، کوندرمك ، کوندرلمك . یالکز انسان وحیوان حقنده قوللانلی . مثلا (بر کتاب اسرا اولندی) دینلمه‌ملی .

إِسْرار [ع] کتم : إسرار اَسرار .

إِسْراع [ع] سرعت ایتمك : اسراع رهروان . (تسریع) معناسنده قوللانلماملی .

إِسْراف [ع] حددن متجاوز، لزومسز اولەرق صرف ایتمك، ایدالك: اسراف مال. اسراف كلام. اسراف آب رو. اسراف حرامدر.

إِسْرافیل [اربعهٔ مدبّره] تعبیر اولنان درت ملك مقربك قیامقیامت ایچون نفخ صوره مأمور اولانی: صور اسرافیل. نظمده مخففاً (سرافیل) صورتنده دخی قوللانیله بیلیر.

إِسْرائیل [عبرانیجه دن] حضرت یعقوب علیه السلامك اسمیدر، نبی مشارالیهك اون ایکی اولادندن منشعب اولان عبرانیلرەده بومناسبتله (بنی اسرائیل) دینیلیر. فی الاصل (عبدالله) دیمکدر. اسرائیلیات = بنی اسرائیل کتابلرنده خرافات قبیلندن اولەرق منقول بولنان حکایات.

إِسْطار [ع] یازمق، یازلق: اسطار نامه. اسطار مقاله.

إِسْعاد [ع] مسعود قیلمق، قیلنمق، بختیار ایتمك، ایدلمك: پادشاهمزك الطاف شاملەسی دنیایی اسعاد ایلدی. ارادهٔ الٰهیه ذات همایونلریله عثمانلیلرك اسعادینه تعلق ایتمش. (تسعید) باشقه یولده قوللانیلیر.

إِسْعار [ع] نرخ ویرمك، ویرلمك: اسعار حوائج ضروریه.

إِسْعاف [ع] ایش بتیرمك، بتیرلمك، حسن اجرای مقتضی: اسعاف مسئول. اسعاف استرحام.

إِسْفَنْج [ع] سونکر.

إِسْفِنْقس [یونانیجه دن] اسکی یونانیلرده موهوم برجانورکه گویا یاننده کچنلره معما کبی برطاقم سؤاللر ایدرك جواب ویره مینلری یوتارمش. اسکی مصریلر عندنده قادین باشلی آرسلان شکلنده برصنم. الیوم موجود اولان برجسیمنه عربلر (ابوالهول) دیرلر.

إِسْفیداج [ع] اوستویج.

إِسْقاء [ع] صولامق، صولانمق، صوویرمك، ویرلك: اسقای اراضی. اسقای تشنگان. برابرە طیبك ژلالی اسقا ایدهبیلیر.

إِسْقارپین [فرانسزجه دن] خفیف برنوع قوندوره.

إِسْقارچه [ایتالیانجه دن] کمی جوهلەسنك پك صیق استیف اولمسی.

إِسْقارموز [ایتالیانجه دن] کورك طاقلمق اوزره قایش وصندالك یان کنارینه ویکنه صوقولمش تخه جیوی § برجنس کوچك بالیق.

إِسْقاط [ع] دوشورمك، دوشورلمك: (افلاطون) ك همزهسنی اسقاط ایدهبیلیرز. بوهمزهنك جواز اسقاطی نظمه مخصوص دکلدر. اسقاط جنین = چوجق دوشورمك.

إِسْقاندیل [ایتالیانجه دن] صوبك درینلکنی اولچمکده قوللانیلان آلت § یوقلامه، برینك فکرینی آکلامغه چالشمه: اوذاتك نه درجهلرده متجر اولدیغنی اویله بر ایکی کره اسقاندیل ایتمکله آکلاشلماز.

إِسْقالَه [ایتالیانجه دن] آلات موسیقه پردهلرینه پارمق آلشدیرمق تعلیمی.

إِسْقورپیت [رومجه دن] برنوع بالیق.

إِسْقومری [رومجه دن] معروف برنوع بالیق.

اِشقُونطُو، اِشقُونطَه [ايتاليانجه‌دن] برمبلغك وعده‌سندن اول تأديه‌سنده تنزيل اولنان مقداری§قيرمه، تنزيل.

اِشقُونَه [انكليزجه‌دن] ايكی ديركلی برنوع خفيف كمی، بريقك كوچكی.

اِسْكات [ع] صوصدرمق، صوصدرلمق: «بر آيتك ای كتاب معجز— بكلرجه بليغی ايتدی اسكات» «بوكتاب ايتمسه ممكنمی ايدی — بلغای عربك اسكاتی؟»

اِسْكار [ع] مست ايتمك، ايدلمك: «كورمزدی مجلسنده حاجت شرابه ياران — ايلردی سوزلريله اسكار هوشياران» «آكا مخصوص ايدی بلاغتله — هوشياران دهرك اسكاری» (مسكِرات) بوندن مأخوذدر.

اِسْكان [ع] ساكن قيلمق، قيلنمق: اسكان مهاجرين ساكن اولمق معناسنده قوللانلماملی. مثلا (فلان آدم فلان يرده اسكان ايديور) دينلمه‌ملی، (ساكن اوليور) دينلملی § سلب حركه: (جولان) ك واوينی اسكان جائزدر.

اِسْكَتَه [روجه‌دن] معروف كوچك قوش.

اِسْكَلَت [فرانسزجه‌دن] انسان ويا حيوانك اتلری دوكلمش كميكلرندن عبارت هيئتی، قديد§ پك نحيف، قوری آدم.

اِسْكَلَه [ايتاليانجه‌دن] دكز و نهر كنارنده كمی و سائره ايله ياناشه‌جق ير§ دكز ونهر كنارنده واقع بندر§ كمينك طول يانی§ بنا اطرافنه قوريلان ايكرتی كرسته.

اِسْلاك [ع] مسلك طوتدرمق، طوتديرلمق. مسلكه صومق، صوقلمق: چوجقلرمزی مسلك اهل سنته اسلاك ايده‌لم. بوذاتك طريقت عليهٔ مولويه‌يه اسلاكی. (تسليك) دخی بومعناده قوللانيلير.

اِسْلام [ع] خاتم الانبيا حضرت محمدك (عليه السلام) وحی ايله تبليغ بيورديغی دين مبين. مسلمانلق: دين اسلام. فتح مكه كونی پك چوق ذوات اسلامه كلدی. نسواندن ابتدا اظهار اسلام ايدن حضرت خديجه‌در (رضی الله عنها). فلان شرف اسلام ايله مشرف اولدی § دين اسلام اوزره بولنانلر، مسلمانلر. بومعناده (اهل اسلام) يرينی طوتار: پادشاه اسلام. اعاظم اسلام. علمای اسلام. مشاهير اسلام. «سيف اسلامه دكل صاعقه تعبيری سزا — اويله بر صاعقه ايندرمدی تقدير هنوز» شيخ الاسلام = دولت اسلاميه‌ده رياست علميه مقام رسميسنده بولنان ذات شريف: «هادیٔ وادیٔ دين بدرقهٔ راه يقين — پيرو مجتهدين حضرت شيخ الاسلام — نفعی»

اِسْلامِيَّت [ع — مولّد] مسلمانلق، مسلمانلرك صفت عموميه‌سی اولان كيفيت مقدسه: حضرت عمر الفاروق [رضی الله عنه] اسلاميتك سرعت انتشارينه بيوك بيوك خدمت ايتمشدر. پادشاهمز اسلاميتك حامیٔ مقدسيدر. (اسلام) دخی بو معنايی مفيد ايسه‌ده بوقاريده كوسترلديكی اوزره (اهل اسلام) معناسنده‌ده قوللانلمقده اولديغندن يرينه كوره دفع التباس ايچون (اسلاميت) ك استعمالنه احتياج مس ايتمشدر.

إِسْلَامِيَه [ع] اسلامه، اهل اسلامه منسوب: اقوام اسلامیه. احکام اسلامیه. ممالك اسلامیه.

إِسْم [ع] آد § زمانه تعلق ایتمز معناسی مستقلی اولان کلمه. اسم جلال = الله (جل شانه) اسم شریفی. اسم اعظم = جناب حقك الك بیوك اسمی، الله.

إِسْمَاع [ع] ایشتدرمك، ایشتدیرلمك: اسماع ندا.

إِسْمِرَار [ع] قاره یاغیز اولمق، اسمر لشمك: تأثیر حرارت شمس ایله اسمرار وجوه.

إِسْمِيَّه [ع] ایکی معناسنه کوره (اسم) منسوب: مشابهت اسمیه. جملهٔ اسمیه.

إِسْنَاد [ع] نسبت ایتمك، ایدلمك: شیخ سعدی‌یه بعض هزلیات اسناد ایدرلر. بونلرك آکا اسنادی پك ده معقول دکلدر § فعل ایله فاعلی، مبتدا ایله خبر بیننده‌کی نسبت.

إِسْنَادَات [ع] اسنادلر. اسنادات غرضکارانه. اسنادات بعیده. اسنادات مجازیه.

إِسْنَادِي [عف] اسناده منسوب: قول اسنادی. ترکیب اسنادی. اقوال اسنادیه. تراکیب اسنادیه.

إِسْنَادِيَّات [ع] اسناده متعلق ملاحظات ومباحث، اصلی اولمدیغی حالده بر آدمه نسبت اولنان شیلره دائر سوزلر: ابن سینانك علم سیمیا ایله برطاقم خارق العاده حاللر کوستردیکنی حاکی اولان کتاب اسنادیات ایله مملودر.

إِسْنَان [ع] دیش بتمك، چیقمق، دیشلمك: موسم اسنان

صبیان § یاشلامق، قوجالمق. (مُسِن) بوندن مأخوذدر.

إِسْوِدَاد [ع] قاره اولمق، قارارمق: اسوداد وجوه مجرمین. اسوداد ریش سفید.

إِسْهَال [ع] یورك سورمه، لینت: اسهاله اوغرامق.

إِشَابَه [ع] صاچی صاقالی آغارتمق، قوجالتمق: تعاقب لیل و نهار نیجه ارباب شبابی اشابه ایتمشدر.

إِشَارَات [ع] اشارتلر: اشارات جبریه. نوطه اشارتی.

إِشَارَت [ع] علامت: سعی و ثبات ایکی اشارت موفقیتدر. شو استفهام اشارتی دکلی؟ یانغین اولنجه قله اشارت چکر § کوسترمك: الیله اشارت ایتدی § اعطای رأی، ارشاد. اشارت آلهیه = اولیاء اللهه واقع اولان الهام. اشارت علیه = امر مشیختپناهی. العارف تکفیه الاشارة = عارف اولانه اشارت یتر.

إِشَاعَه [ع] شایع قیلمق، قیلنمق: اشاعهٔ اخبار. نظمده (اشاعت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

إِشْبَاع [ع] قارنی طویورمق، قارنی طویوراق: اشباع کرسنکان § چوغالمق، چوغالداق: الف اشباع = عربی وفارسیده بعض کلماتك آخرینه علاوه ایدیلن الف بی‌معنی.

إِشْپُورْطَه [ایتالیانجه‌دن] معروف قوللو یابوان سبد.

إِشْتَات [ع] طاغتمق، طاغیدلمق: اشتات فرقهٔ اعدا. (تشتیت) زیاده قوللانیلیر.

إِشْتِبَاه [ع] شبهه‌لنمك، شبهه: واجب الوجودك برلکنده کیم اشتباه

ایدر؟ بلا اشتباه ، بی اشتباه = شبهه‌سز: « دور اولان کوزدن کوکلدن دور اولور بی‌اشتباه — طالب »

اِشْتِداد [ع] شدتلنمك: اشتداد شتا. اشتداد سرما. اشتداد حرارت. اشتداد غضب. اشتداد مرض. (شدت) کبی (کسب) ایله قوللانلمامالی ، (کسب اشتداد ایتدی) دینلمه‌ملی. ذاتاً (اشتداد) ده (کسب) معناسی مندرجدر.

اِشْتِراء [ع] صاتین آلمق ، آلنمق: اشترای جامهٔ عید. « دفع اندیشهٔ کرا ایتدم — یکی بر خانه اشترا ایتدم »

اِشْتِراط [ع] شرط قیلمق ، قیلنمق: اشتراط احتیاطی. بوخصوصك شو خصوصه اشتراطی مناسب کورلمشدر.

اِشْتِراك [ع] اورتاق اولمق. بر حالده بولنمق: « بن بوکون اودن انفکاك ایده‌مم — سزه کزمکده اشتراك ایده‌مم » بالاشتراك = اشتراك صورتیله.

اِشْتِعال [ع] شعله‌لنمك ، یالینلانمق: اشتعال نار. اشتعال آتش. « بن بورندم بر عبایه زمهریرك رغمنه — سن‌ده ای عشق آتشی سینه‌مده ایله اشتعال » قابل اشتعال = اشتعال ایده‌بیلیر.

اِشْتِغال [ع] مشغول اولمق ، ایش ایله اوغراشمق: « نه صایار سین بکا مشاغلکی — اویله شیلرله اشتغال ایتم — بر متشاعره خطاب »

اِشْتِغالات [ع] اشتغاللر: اشتغالات نافعه. « ایکی آی اولدی یازمدك بر سوز — اوقدر چوقمی اشتغالاتك ؟ »

اِشْتِقاق [ع] بینلرنده معنی و ترکیب جهتیله مناسبت، صیغه جهتیله مغایرت اولمق اوزره بر کلمه‌دن دیکر کلمه اخراجی: تبسم ، متبسم.

اِشْتِکاء [ع] شکایت: « تسلیمدر امر حقه چاره — اللهدن اشتکا ایدلمز »

اِشْتِمال [ع] احاطه: کلستان سعدی بر چوق حکمیاتی اشتمالی جهتیله بر کتاب عالی عد اولنمشدر. (حال مسرت اشتمال) کبی تعبیرلر رسمیاتدن باشقه برده قوللانلمامالی.

اِشْتِمام [ع] (استشمام) برنده قوللانیله‌بیلیر.

اِشْتِهاء [ع] ایستك. اکثریا طعام حقنده قوللانیلیر: اشتهاسی وار. اشتهاسی یوق. اشتهالی. اشتهاسز. اشتهاانکیز = اشتها پیدا ایدیجی ویریجی.

اِشْتِهار [ع] شهرت بولمق ، مشهور اولمق: عثمانلیلر مهماننوازلقله اشتهار ایتمشدر. (شهرت) کبی (کسب) ایله قوللانلمامالی ، (کسب اشتهار ایتدی) دینلمه‌ملی. ذاتاً (اشتهار) ده (کسب) معناسی مندرجدر. (شهرت) مقامنده (بولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر: « کل کبی وصف کمالاتکده بولدم اشتهار — نظیم »

اِشْتِیاق [ع] میل قلبی ، آرزوی درونی: شدت اشتیاق. کمال اشتیاق. یوزکزی کورمکه اشتیاقم وار.

اِشْجار [ع] آغاج یتشدرمك: فن اشجار.

اِشْحاذ [ع] بیله‌مك ، بیلنمك ، کسکینلك ویرمك ، ویرلك: اشحاذ خنجر. (تشحیذ) زیاده قوللانیلیر.

اِشْراب [ع] ایچیرمك ، ایچیرلك: اشراب رحیق. اشرابه

کوثر § اعا : جمعه کونی برقاچ آرقداش ایله صولره کیده‌جکنی اشراب ایلدی .

إِشْراق [ع] طوغمق. کونش حققنده قوللانیلیر : اشراق آفتاب § ضیالاندیروب پارلاتمق ، ضیالاندیریلوب پارلادلمق : « ایلدك نور کمالاتکله اشراق عرب — نعت شریف — اکرم » عالمك نور الهی ایله اشراقی ارادهٔ ازلیه‌سی او خورشید رسالتك طلوعیله ظهوره کلدی § ضیالانوب پارلامق : شهر آیین کیجه‌سی هرطرف اشراق ایدییوردی .

إِشْراك [ع] جناب حقه شریك قوشمق، مشرك اولمق : حضرت واحد قهار فضیحهٔ اشراکی عفو ایتمیه‌جکنی قرآن کریمده اخبار بیوربیور .

إِشْعار [ع] تحریراً بیلدرمك ، بیلدیرلمك : اشعار کیفیت . اشعار حقیقت حال . نظمده علی‌الاطلاق دخی قوللانیله بیلیر .

إِشْعارات [ع] اشعارلر : اشعارات سابقه .

إِشْعال [ع] شعله‌لندرمك ، شعله‌لندیرلمك ، یالینلاندرمق ، یالینلاندیرلمق : « اشعال مشاعل مسرت »

إِشْغال [ع] مشغول قیلمق، قیلمق : ایشکزوار ، سزی اشغال ایتمیه‌لم . مشغولك اشغالی مناسب دکلدر . occupation militaire ترجمه‌سی اوله‌رق بعض ارباب قلم طرفندن قوللانلمقده اولان (اشغال عسکری) یه بدل (استیلا) قوللانلملی .

إِشْکال [ع] مشکللك ، کوجلك ، وضوحسزلق ، مغلقلق : بوبابده دوچار اشکال اولدم . بومسئله‌ده اشکال وار . کوجلشدرمك معناسنده قوللانلماز . اومعنی (تصعیب) ایله افاده اولنور . (حل اشکال) تعبیرینی همزه‌نك فتحیله استعمال غلط فاحشدر .

إِشْکُنْج [ف] چیمدیك .

إِشْکَنْجه [ف] عذاب ، اذیت .

إِشْمام [ع] قوقلاتمق ، قوقلادلمق : اشمام طیب . اشمام کلاب § اثنای قرائتده دوداقلرله ضم وکسردن برینه اشارت .

إِشْمِئْزاز [ع] صیقلمق، جان صیقلمق § استکراه .

إِشْهاد [ع] شاهد کتیرمك ، کتیرلمك : اثبات دعوی ایچون فلانی اشهاد ایتدیلر . فلانك اشهادی اولی ایدی .

إِصابَت [ع] طوغریجه کیدوب ایرشمك ، راست کلمك : قورشونك نشانه اصابتی . اصابت صاعقه . اصابت قرعه § فعل و قولده صوابه تصادف : رأینده اصابت ایتدی . بوراده بولندیغی اصابت اولدی . اصابت‌قرین = صوابه تصادف ایله برلکده بولنان ، اصابتلی : رأی اصابت قرین . اصابت معتاد = صوابه تصادف معتادی اولان .

إِصاغه [ع] قالبه دوکمك ، دوکلك : اصاغهٔ سیم وزر . اصاغهٔ نحاس مذاب .

إِصْباح [ع] صباح وقتی ، فجر صادق ، سحر . فالق‌الاصباح = طاك برینی آغاردن ؛ جناب حق : « فالق‌الاصباحی یاد ایت هرسحر — کوکلکی شوقیله شاد ایت هرسحر »

إِصْبَع [ع] پارماق . عربیده همزه وبانك حرکات ثلثه‌سیله لغت ایسه‌ده لسانمزده بو هیئتده قوللانیلیر . مقلّ‌الاصبع = بك خائن آدم .

اِصْداء [ع] یانقیلانمق ، عکس آواز، (قو écko) پیدا ایتمك: اصدای جبل . اصدای کوهسار .

اِصْدار [ع] صدور ایتدرمك ، ایتدیرلمك ، چیقارمق، چیقارلمق : اصدار فرمان .

اِصْرار [ع] عزم ، دونمه‌مك اوزره التزام ، قصد قوی: حقسز شیده اصرار بالآخره صاحبنی شرمسار ایدر .

اِصْطِبار [ع] صبر ایتمك : « کل کل دیبکزده کلمه‌یم یانکزه ـ دشواردر اصطبار هجرانکزه »

اِصْطَبْل [ع] آخور : اصطبل عامره.

اِصْطِفاء [ع] برشیئك خالص ویاکنی سچوب آلمق : اسمای نبویه‌دن اولان (مصطفی) بوندن مأخوذدر.

اِصْطِفاف [ع] صف باغلامق ، صف صف دیزلمك : اصطفاف ارباب تماشا .

اِصْطِلاح [ع] برعلمده ، برفنده ، برصنعتده معنای مخصوص ایله استعمال اولنان کلمه ، ترکیب : « اصطلاح اولمش دینیر فکر وتلاشه‌پیچ وتاب ـ تحفهٔ وهبیدن» § برقومك اولکی موضعندن نقل اولنان بر اسم ایله دیکر برشیئی تسمیه‌ده اتفاق § ساده‌لکدن عاری ، تکلفلی افاده : اصطلاح پاره‌یور. (مصالحه) معناسنده قوللانلماز. «اصطلاح اوزره تکلم ایلر ـ باقوب اطرافه تبسم ایلر ـ سنبلزاده »

اِصْطِلاحات [ع] اصطلاحلر: اصطلاحات ریاضیه. اصطلاحات طبیه . « کراکهٔ صوف بر مباهات ـ موج آور بحر اصطلاحات ـ غالب» «جوش ایدر صانکه‌یم عرفانی ـ اصطلاحاته بوغار یارانی ـ سنبلزاده »

اِصْطِلاحْپَرْداز [ف] اصطلاح پاره‌لمکه، تکلفلی افاده‌یه مائل آدم .

اِصْطِلاحْپَرْدازانه [ف] اصطلاحپرداز اولانه یاقیشه‌جق صورتده : مقالهٔ اصطلاحپردازانه .

اِصْطِلاحْپَرْدازی [ف] اصطلاحپردازلق .

اِصْطِناع [ع] انتخاب ، اختیار . اصطناع صدیق = دوست انتخابی .

اِصْطِیاد [ع] آولانمق ، آوه‌چیقمق . (صید) ی ویا (شکار) ی زائد اولان (برای صید وشکار) تعبیرینه بدلّ (اصطیاد ایچون) یاخود (برای اصطیاد) تعبیری قوللانلسه خوش‌اولور.

اِصْعاد [ع] یوقاری چیقارمق ، یوکسلتمك .

اِصْغاء [ع] قولاق ویرمك ، دیکله‌مك : « سن قوت فهمی ایله پیدا ـ بن سویلیه‌یم سن ایله اصغا ـ غالب »

اِصْفِرار [ع] صاری اولمق ، صارارمق : اصفرار شمس.

اِصْلاح [ع] ایی حاله کتیرمك ، کتیرلمك ، ایی حاللی قیلمق ، قیلنمق . اصلاح ذات‌البین = ایکی کیشی‌یی بارشدرمق .

اِصْلاحات [ع] اصلاحلر : اصلاحات عهد شهریاری .

اِضائَه [ع] ضیادار قیلمق ، قیلنمق . § ضیادار اولمق . نظمده (اضائت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

اِضاعَه [ع] ضایع ، محو ایتمك ، ایدلمك : اضاعهٔ اوقات .

نظمده (اضاعت) صورتنده‌ده قوللانیلیر. (تضییع) دخی بومعناده مستعملدر.

إضافاتْ [ع] اضافتلر: اضافات لامیه. اضافات بیانیه § عـلائق، ماسوی. اسقاط اضافات = ترك علائق، ترك ماسوی. التوحید اسقاط الاضافات.

إضافَتْ [ع] قاعدهٔ مخصوصه‌سی اوزره بربرینه ضم ایدیلن ایکی کلمه بیننده‌کی حالت نسبیه، ارتباط § بر کلمه‌نك بو یولده دیکر کلمه‌یه مرتبط اولمسی. بومعنالرده (اضافه) صورتنده قوللانلمامیلی، مثلا (اضافهٔ بیانیه) دینلمه‌ملی، (اضافت بیانیه) دینلملی.

إضافَه [ع] ضم ایتمك، ایدلمك § قاعدهٔ مخصوصه‌سی اوزره بر کلمه‌یی دیکر کلمه‌یه ربط ایتمك، بر کلمه دیکرینه ربط ایدلمك. بو معنالرده (اضافت) صورتنده قوللانلمامیلی، مثلا (بو کلمه شو کلمه‌یه اضافت ایدلمش) دینلمه‌ملی اضافه ایدلمش دینلملی.

إضْحاكْ [ع] کولدرمك، کولدیرلمك: ارباب تماشانك اضحاك وابکاسی او ماهر آقتورك النده ایدی.

إضْرارْ [ع] ضرره صوقمق، صوقلمق.

إضْطِجاعْ [ع] یان اوستنه یاتمق.

إضْطِرابْ [ع] چالقانش، تحرك، هیجان § مادی، معنوی راحتسزلك، تلاش: اضطرام وار. اضطراب آور = اضطراب کتیریجی، ویریجی: «اضطراب آور انوار رخکدر تکهم ـ نائلی قدیم»

إضْطِراباتْ [ع] اضطرابلر: اضطرابات قلبیه، «چله قیرمق عبیدر زنهار ای سالك سنی ـ اضطرابات درونی پرده بیرون ایتمسون؟»

إضْطِرارْ [ع] چاره‌سزلك، ناچارلق، مجبوریت.

إضْطِراری [ع ف] مجبوریت سائقه‌سیله اولان، اختیاری اولمیان: سکون اضطراری. حرکت اضطراریه.

إضْطِراریاتْ [ع] اضطرار صورتیله یاپیلان شیلر، (اختیاریات) ك ضدی.

إضْطِرامْ [ع] آلولنمك: اضطرام آتش غرام.

إضْعافْ [ع] ضعیف قیلمق، قیلنمق، ضعیفلتمك، ضعیفلندلك. (تضعیف) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

إضْلالْ [ع] ضلالته دوشورمك، دوشورلمك، یولدن چیقارمق، چیقارلمق.

إضْلالیاتْ [ع] اضلاله متعلق ملا-حظات ومباحث.

إضْمارْ [ع] یورکده کیزله‌مك، کیزله‌نلمك: اضمار غیظ § عباره آره‌سنده ضمیر ایرادی.

إضْمِحْلالْ [ع] زائل، نابود اولمق: «کلسون بر کون فتور اندیشهٔ فعالمه ـ باعث اولسون سنی روز افزونم اضمحلالمه ـ وصفی»

إطارَه [ع] اوچورمق، اوچورلمق: اطارهٔ کبوتر § سرعتله کوندرمك، کوندرلمك: «یته نه خوشدی دون کیجه جواریکه عزیمتم ـ اطارهٔ رقیمه‌یه تردد اوزره جرأتم ـ اکرم» بو رقیمه‌نك اطاره‌سی اخلاص اماره‌سی عد اولنور.

إطاعَتْ [ع] انقیاد، بر امرك موجبنجه حرکت: ادیب اولان چوجق ابوینه اطاعت ایدر.

اِطاله [ع] اوزاتمق، اوزادلمق: اطالهٔ لسان. اطالهٔ دست. (تطویل) بو یولده قوللانلماز.

اِطْعام [ع] بول وفضلانك طوتلمسی.

اِطْراء [ع] حسن ثنا ، مدحده مبالغه . استعمالنده (مدح) لفظنك ترکی اولادر : ذکاسنی اطرا ایدیورلر. « اول نظمك ایدوب بر اهل معنا — مدحنده مبالغه ایله اطرا — غالب» یتنده‌کی (مدحنده) خوش کورلمکله برابر (مبالغه‌یله) زائد کورینور .

اِطْراب [ع] طربه، شوقه، کتیرمك، کتیرلمك : « مطرب ! بزی اطراب ایت — نغمه‌کله صفایاب ایت» اهل بزمك اطرابی مطربك لطفنه وابسته‌در .

اِطِّراد [ع] بربرینه اویمق، براسلوبده، یکنسق اولمق: هواده اطراد یوق . چوجق مشربی اطرادسز اولور. اطراداً للباب = قاعده‌بوزلمامق قاعده‌یه اویغون کلمك ایچون .

اِطْعام [ع] طعام ویرمك. ویرلمك؛ یمك یدرمك، یدیرلمك: مسافرلری کمال اکرام ایله اطعام ایلدی . یولجیلرك اطعامی کندیسنه حواله ایدلمش ایدی. (اطعام طعام) تعبیرینك استعمالنه احتیاج یوق کیبیدر.

اِطْغاء [ع] طاغی قیلمق ، قیلنمق ؛ آزدرمق ، آزدیرلمق : قوم عادی شیطان اطغا ایتدی . قوم ثمودك اطغاسی‌ده آنك ایشیدر.

اِطْفاء [ع] سوندرمك، سوندیرلمك: اطفای نار. اطفای حریق . «سونرمی سوندی دینلمکله نورمتناهی؟ — نفسله قابل اطفامیدر چراغ الٓهی ؟ »

اطفائیه = یانغین آلایی، یانغین سوندرمکه مأمور عساکر شاهانه :

اِطِّلاع [ع] وقوف، خبردارلق ، بیلمه: « دیه‌مم کسب اطلاع ایتدم — اطلاع اهلنه وداع ایتدم » یالکز اولدیغی حالده (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز .

اِطِّلاعات [ع] اطلاعلر: ارباب فنونك اطلاعاتی ایلریله‌دکجه عظمت الٓهیه بتون بتون عقللره حیرت ویرمکده‌در .

اِطْلاق [ع] بوشامق ، بوشانلمق : اطلاق زوجه ، بو معناده (تطلیق) دها زیاده قوللانیلیر § صالیویرمك، صالیویرلمك § دیمك. دینلمك ؛ تعبیر : عجم قورشونه (اسرب) اطلاق ایدر. عالمه جاهل اطلاق برهان جهالتدر. اطلاق ید= خیر ایشلمك ، احسان ایتمك، اطلاق لسان = آغزینه‌کلنی سویلمك . علی الاطلاق = بر قید ایله مقید اولمامق اوزره .

اِطْلاقات [ع] استعمالات، تعبیرات: اطلاقات فنیه .

اِطْماع [ع] طمعه دوشورمك ، دوشورلمك ، طمعلاندرمق، طمعلاندیرلمق : اطماع حریص بر امر عسیر دکلدر .

اِطْماعات [ع] اطماعلر : اطماعات کاذبه .

اِطْماعیّات [ع] اطماعه متعلق ملاحظات و مباحث : ملانك درمیان ایتدیکی اطماعیات کاذبه‌یه اشعب بیله اعتماد ایتمز .

اِطْمینان [ع] ربط قلب ایله حاصل اولان سکون ، امنیت ، مطمئنلك : اطمینان قلب . کمال اطمینان.

قلبمه اطمینان کلدی . اطمینانم واردر .

اِطْناب [ع] تطویل کلام . مدحنده نه‌قدر اطناب ایدلسه آزدر § بر فکرك اوفکره نسبتله زائد، فقط مفید الفاظ ایله افاده‌سی (ایجاز) ایله (مساوات)ك آره‌سی .

اِطْنابَه [ع] کولکه‌لك، سایبان .

اِطْنان [ع] طنین چیقارمق ، چیقارلق ؛ چینلاتمق ، چینلادلق : اطنان ساعت . اطنان جرس .

اِظْراف [ع] ظرفه، قابه قویمق ، قونلمق، ظرفلامق، ظرفلانلمق : اظراف متاع . اظراف ساعت . اظراف مکتوب .

اِظْهار [ع] آشکار ایتمك ، ایدلمك، میدانه قویمق ، قونلمق ؛ کوسترمك، کوسترلمك : « صبا! اغیاردن پنهان غمم دلداره اظهار ایت — فضولی» «غمسزلره اسرار غمم اظهار اولنورمی؟ » اظهار آرزو . اظهار خواهش . اظهار شجاعت . اظهار مافی الضمیر . اظهار مافی البال . اظهار مافی السویدا = کوکلده‌کنی میدانه قویمق .

اِعادَه [ع] کری کوندرمك، کوندرلمك. اشیا واشخاص حقنده قوللانیلیر : آدمکزی اعاده ایتدم . کتابکزك اعاده‌سنی امر ایتمشسکز § اولکی حاله کتیرمك ، کتیرلمك : اعادهٔ حیات . اعادهٔ مصافات . اعادهٔ عافیت . اعادهٔ زیارت = زیارته کلن ذاتك زیارتنه کیتمك . (اعادهٔ وبزیته) تعبیرینك استعمالنه احتیاج یوقدر .

اِعاذَه [ع] صیغندرمق ، اسیرکه‌مك : استعاذه ایدملم ، جناب حق شیطان شرندن جمله‌مزی اعاذه‌بیورسون!

اِعارَه [ع] عاریت اولەرق ویرمك ویرلمك : اعارهٔ کتاب . اعارهٔ لباس .

اِعاشَه [ع] کچندرمك ، کچندیرلمك : اعاشهٔ اولاد و عیال . عائله‌سنك حسن اعاشه‌سی ایچون چالشمیان ، آدم صایلماز . نظمده بو معناده (اعاله) دخی قوللانیله‌بیلیر : « ایتدك سزی سی ایله اعاله — تنبللکه ایتمدك احاله »

اِعانات [ع] اعانه‌لر : اعانات ربانیه .

اِعانَه [ع] یاردیم . اکثریا محتاجینه پاره وساٸره ایله ایدیلن معاونتده قوللانیلیر . (اعانت) صورتنده (معاونت)ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

اِعْتاق [ع] آزاد ایتمك ، ایدلمك : اعتاق عبد . اعتاق جاریه .

اِعْتِبار [ع] شرف ، حیثیت ، معتبرلك : تجار بیننده اعتباری واردر § حرمت، احترام ، حسن نظر : یالانجی‌یه کیمسه اعتبار ایتمز . «یایه کیسو یه اعتبارم یوق » § فرض : شوقدر سنه اعتباریله § عبرت آلمق : اولو الابصار هر شیدن اعتبار ایدر .

اِعْتِباراً [ع] صایمق ، صایلمق صورتیله : شباطك سکزندن اعتباراً .

اِعْتِبارات [ع] فرض ایدیشلر : اعتبارات هیئیون .

اِعْتِباری [ع ف] حقیقی اولمیوب فرضیات قبیلندن اولان : امر اعتباری . امور اعتباریه .

اِعْتِباریّات [ع] اعتباری اولان شیلر، فرضیات .

اِعْتِدال [ع] ایکی حال بیننده متوسط اولش ، اورته حالده بولنش :

کسب اعتدال. اعتدال هوا . اعتدال حرارت . اعتدال هر شیده ممدوحدر § تناسب ، اویغونلق . چلیلك : اعتدال اقامت . (sang froid) ترجمه‌سی اولان (صوغق قان) ه بدل (اعتدال دم و یا اعتدال مزاج) قوللانلملی .

اِعْتِذار [ع] عذر دیله‌مك ؛ بر عذر درمیان ایده‌رك قصورینك عفوینی ایستمك : ایشم وار ایدی ، كله‌مدم ، اعتذار ایدرم .

اِعْتِراض [ع] بر شی حقنده (نیچون بویله اولمش؟ شویله اولملی لازم كلیردی) یوللو بیان فكر ایتمك : انسان آكلامدیغی شیئه اعتراض ایتمه‌ملی .

اِعْتِراضات [ع] اعتراضلر: اعتراضات محقه ، اعتراضات عالمانه .

اِعْتِراف [ع] اقرار: اعتراف قصور . مجزمی اعتراف ایدرم .
« نقصانمه واردر اعترافم ـــ بیهوده دكل ولیك لافم ـــ غالب »

اِعْتِرافات [ع] اعترافلر: اعترافات منصفانه .

اِعْتِزاز [ع] عزیزلنمك ، عزتفروش اولمق : ناز واعتزاز .

اِعْتِزال [ع] آیرلمق ، چكلمك ، عزلت ایتمك § (معتزله) دینیلن فرقه‌نك حالی ، مذهبی : اهل اعتزال .

اِعْتِزام [ع] توجه، عزیمت: « ناسوت ابدی بر زمان مقامك ـــ لاهوتهمی شمدی اعتزامك ؟ ـــ روحه خطاب »

اِعْتِساف [ع] طوغری یولدن صاپمق ، یولسزلق ایتمك .

اِعْتِصام [ع] ال ایله طوتمق ، تمسك ایتمك : عروهٔ وثقای شریعته اعتصام ایدنلر نجات بولورلر § معاصیدن چكنمك ، قورنمق : اعتصام تام .

اِعْتِضاد [ع] قوله ، قول اوزرینه آلمق . بكدیكره معاونت مقامنده قوللانیلیر. اعتضاد ارباب دانش.

اِعْتِقاد [ع] كوكل باغلامق ، قلباً صحته قرار ویرمك ، حكم ایتمك : دنیایه اعتمادم یوق ، آخرته اعتقادم وار . بویله اعتقاد ایدرم .

اِعْتِقادی [ع ف] اعتقاده متعلق: امر اعتقادی . امور اعتقادیه .

اِعْتِقادیّات [ع] اعتقاده متعلق خصوصات .

اِعْتِكاف [ع] بر یرده حبس نفس ایدوب قالمق § رمضان شریفده جامعده وجه شرعی اوزره حبس نفس ایله اجرای عبادت: اعتكاف ایتدی . اعتكافه كیردی . اعتكافدن چیقدی . اعتكاف سنت سنیه‌در .

اِعْتِلا [ع] یوكسكه چیقمق، یوكسلمك: اعتلای شان .

اِعْتِماد [ع] قلباً استناد ، امنیت : « اللهه‌در توكلمز اعتمادمز ـــ باقی » اعتمادنامه == برسفیرك نزدنده مأمور اولدیغی دولته تقدیم ایتدیكی سفارتی مشعر كاغد .

اِعْتِماداً [ع] اعتماد ایده‌رك ، ایدله‌رك: ویردیككز سوزه اعتماداً كلدم . ویردیكی سوزه اعتماداً كیتدی .

اِعْتِناء [ع] دقت ، اهتمام : احكام شرعیه‌نك حسن اجراسنه اعتنا ایدیلیور . كمال اعتنا ایله اجرا اولنیور .

اِعْتِیاد [ع] عادت ایدنمك ، ایدنلمك: توتون استعمالنی اعتیاد ایتدك .

بونك اعتیادی مضردر. بو معناده (تعوّد) دخی قوللانیله بیلیر .

إعْجاب [ع] تعجب ویرمك ، ویرلك؛ تعجبه دوشورمك، دوشورلك: یازدیغی کتاب مستطاب بتون مؤلفینی اعجاب ایتدی . مؤلفینك اعجابی .

إعْجاز [ع] عاجز قیلمق ، قیلنمق ؛ عجزه دوشورمك. دوشورلك: قرآن کریم بتون بلغای عربی اعجاز ایتدی. « بلغای عربك اعجازی» § کلامك بلاغتجه طوق بشردن خارج برمرتبه‌ده بولنمسی ، مراتب بلاغتك منتهاسی : اعجاز قرآن . درجهٔ اعجاز§ خلقی تنظیرندن عاجز براقان هنر، کیفیت. (اعجازکار ، اعجاز کارانه، اعجاز کاری، اعجاز نما) کبی تعبیرلرده بو معنی ملاحظه اولنور .

إعْجال [ع] عجله ایتدیرمه ، چابق یاپدیرمه (تعجیل) زیاده قوللانیلیر .

إعْجام [ع] یازی‌یی نقطه‌لامق ، یازی نقطه لانلمق : (طاهر) اعجام ایدلنجه (ظاهر) اولور . اعجام خط اعجام کلمه .

إعْداد [ع] حاضرلامق، حاضرلانلمق: اعداد لوازم . اعداد طعام .

إعْدادی [ع ف] اعداده منسوب : مکتب اعدادی . مکاتب اعدادیه . شاکردانی مافوقنده‌کی مکتبه دخوله مهیا قیلدیغی ایچون اطلاق اولنمشدر.

إعْدام [ع] قانوناً یوق ایتمك ، ایدلمك، اولدرمك، اولدیرلمك : اعدام قاتل . جزای اعدام .

إعْذار [ع] معذور طوتمق، طوتلمق: اعذار ارباب اعتذار .

إعْراب [ع] کلمات عربیه‌نك آخرنده دکیشن حرکه ویا حرف .

اعراب لفظی . اعراب تقدیری .

إعْراض [ع] یوز چویرمك : قباحتدن اعراض ایتملی .

إعْزاز [ع] عزتله‌مك ، عزتله‌نلمك : اعزاز مدعوین . اعزاز اهل دانش . اعزاز عزیزان طریقت .

إعْزازاً [ع] اعزاز صورتیله. طریقیله.

إعْزام [ع . ولد] یوللامه، کوندرمه: بش کشینك اعزامی .

إعْطاء [ع] ویرمك، ویرلك : اعطای معلومات . برمبلغك اعطاسی.

إعْظام [ع] بیوتمك، بیودلمك ؛ بیوك کورمك ، کورلك. لطیفه‌یی اعظام ایتمك روا دکلدر . لطیفه‌نك اعظامی اقتضا ایتمز .

إعْلاء [ع] یوکسلتمك ، یوکسلدلمك؛ عالی قیلمق ، قیلنمق : اعلای کلمة الله .

إعْلال [ع] کلمات عربیه‌ده حروف علتك تخفیفاً تغییری .

إعْلام [ع] بیلدرمك، بیلدیرلمك§ محکمه جانبندن ویریلن حکمی حاوی کاغد .

إعْلامات [ع] ایکنجی معناسنه کوره (اعلام) لر. اعلامات شرعیه.

إعْلان [ع] آشکار ایتمك ، ایدلمك : عالم الغیب والشهاده اولان جناب حقه نسبتله اعلان واسرار مساویدر§ عمومه بیلدرمك ، بیلدیرلمك : غزته لرله اعلان کیفیت. اعلان افلاس. اعلاننامه = اعلانی حاوی ورقه § میدانه قویق ، قونلمق : اعلان محبت .

إعْماء [ع] کور ایتمك ، ایدلمك : اعمای ابصار اعدا .

إعْمار [ع] معمور ایتمك ، ایدلمك : اعمار بلاد .

اِعْمارات [ع] اعمارلر: اعمارات شاهانه.

اِعْمال [ع] ایشلیوب یاپمق، ایشلدیلوب یاپلمق: فلان فابریقه گوزل اوانی اعمال ایدر. چوقه اعمالی § ایشلتمك، ایشلدلمك؛ قوللانمق، قوللانلمق: اعمال فكر. اعمال ذهن.

اِعْمالات [ع] ایشلر، ایشلنیشلر § ایشلنیلوب یاپلمش شیلر.

اِعْنات [ع] مشقته اوغراتمق، اوغراتلمق § سجع مقید ویا قافیهٔ مقیده استعمالندن عبارت بر صنعت بدیعیه: «سوزلرکدن سوز آكلار اولدی جهان — سنی عالی طانیر كهان ومهاق» بو صنعته (لزوم مالایلزم) دخی دینیلیر.

اِعْوِجاج [ع] اكریلك: اعوجاج قوس.

اِغارَه [ع] شیخون، چاپول ایتمك: اغارهٔ فرسان بادیه.

اِغْبِرار [ع] توزلانمق: اغبرار اوراق اشجار § قیرلمه، گوجنمه، قیرغینلق، دلگیرلك: اغبرار خاطر. کیمسه‌یه اغبرارم یوقدر.

اِغْتِذاء، اِغْتِداء [ع] غذالنمق: اغتدای ذهن.
(تغدی) ویا (تغذی) زیاده قوللانیلیر.

اِغْتِراب [ع] غربته چیقمق.

اِغْتِرار [ع] غرورلانمق، مغرور اولمق: بعض طبابیه گوره یسار موجب اغترار اولور.

اِغْتِراق [ع] صوده بوغلمق، صویه باتمق، غرق اولمق: اسعد مخلص پاشا واپور ایله سیاحتده (هم احتراق هم اغتراق قورقوسی وار) یوللو شكایت ایتمش ایدی.

اِغْتِسال [ع] ییقانمق.

اِغْتِشاش [ع] قاریشیقلق، عدم خالصیت.

اِغْتِصاب [ع] غصب، جبراً اخذ.

اِغْتِصابات [ع] اغتصابلر: اغتصابات اشقیا.

اِغْتِضاب [ع] غضبلانمق: «اغتضاب شیرنرو وبهلری لرزان ایدر»

اِغْتِمام [ع] غمناك اولمق، غصه‌لانمق: «اغتمام دل مسروره سبب اولدی غمام».

اِغْتِنام [ع] غنیمت اولەرق آلمق، آلنمق: اغتنام انعام. اغتنام اسلحه § غنیمت بیلمك، بیلنمك: اغتنام فرصت.

اِغْتِیاب [ع] غیبت ایتمك، ایدلمك: اغتیاب شرعاً ممنوعدر.

اِغْتِیاظ [ع] غضبه گلمك.

اِغْتِیال [ع] هلاك ایتمك، ایدلمك.

اِغْراء [ع] ترغیب، تحریص: او كلمات غرا اصحاب كرامی غزایه اغرا ایدییوردی.

اِغْراس [ع] یره دیكمك، دیكلمك: اغراس اشجار. (غرس) زیاده قوللانیلیر.

اِغْراق [ع] غرق ایتمك، ایدلمك: اغراق سفائن اعدا § عقلاً ممكن، عادةً محال اولان مبالغه، (تبلیغ) ایله (غلو) آره‌سی: بو سوزده اغراق وار. اغراق مقبولدر. «اغراقده مرغ پست پرواز — غالب»

اِغْراقات [ع] ایكنجی معناسنه گوره (اغراق) لر: اغراقات نفعیانه.

اِغْراقِيّات [ع] اغراق صورتيله سويلنيلن سوزلر : بعض اغراقيات هيچ چكلمز .

اِغْضاب [ع] غضبلاندرمق ، غضبلانديرلق .

اِغْطاء [ع] اورتمك ، اورتلمك .

اِغْفال [ع] غفلته دوشورمك ، دوشورلمك ؛ آلداتمق ، آلدادلمق : « سنى اغفال ايله صويمش كولنوررحاله قومش — اوتان اى عاشق مفلس بوى دابرديديكك ؟ » صافدرونلرك اغفالى قولايدر .

اِغْفالات [ع] اغفاللر : اغفالاته قاپلماملى .

اِغْفالِيّات [ع] اغفال ايچون سويلنيلن سوزلر .

اِغْلاء [ع] بهايه چيقارمق ، چيقارلمق ، بهالاندرمق ، بهالاندرلمق : اغلاى اسعار . اغلاى مسكرات § قاينتمق ، قايناتلمق : اغلاى ماء بارد . بو معناده (تغليه) دخى قوللانيلير .

اِغْلاظ [ع] قابا ، درشت سويلمك : اغلاظ كلام .

اِغْلاظات [ع] اغلاظلر : اغلاظات حالانه .

اِغْلاق [ع] قاپامق ، قاپانلق : اغلاق باب شقاق § مغلق سويلمك ، سويلنلمك : اغلاق سخن . اغلاق افاده .

اِغْلاقات [ع] ايكنجى معناسنه كوره (اغلاق) لر : نوكسى اغلاقاتى .

اِغْماء [ع] بايلمه .

اِغْماض [ع] كوز يومق ، كور . ميور كبى كوروغك ، مسامحه . (عين) ايله ويالكز قوللانيلير : قصورندن اغماض عين ايتدم . چوجقلرك هرياراماز لغنى كورمكه كلمز ، بعضلرندن ده اغماض ايتملى .

اِغْمام [ع] غمناك ايتمك ، ايدلمك : اغمام قلب .

اِغْناء [ع] زنكين ايتمك ، ايدلمك : الله شو عاليجناب فقيرى اغنا بيورسون ! جناب حقه كوره بر فقيرك اغناسى كوج بر شيميدر ؟ § مستغنى قيلمق ، قيلنمق : بو كتاب سزى اوته كندن اغنا ايدر . بر جوجغك بو كتاب ايله اوته كندن اغناسى ممكندر .

اِغْواء [ع] آزدرمق ، آزديرلق ، آيارتمق ، آياردلمق : شيطان آدمى اغوا ايدر . هر آدمك اغواسى ممكن دكلدر .

اِفاتَه [ع] فوت ، ضايع ايتمك ، ايدلمك : افاتهٔ فرصت . افاتهٔ وقت .

اِفادات [ع] افاده‌لر : افادات شفاهيه . افادات ساده‌دلانه .

اِفادَه [ع] بيان ايتمك ، ايدلمك : حالنى افاده ايتدى . حالك افاده‌سى لازم كلدى . قوبروغنه برده (بيان) طاقمق مناسبتسزدر § فائده لندرمك : افاده واستفاده ايله‌مشغولدر § بيان : طرز افاده‌سى پك كوزلدر .

اِفازَه [ع] مظهرفوز ايتمك، ايدلمك: جناب حق افازه بيورسون . ارباب سعيك افازه‌سى لطف الهيدن مسئولدر .

اِفاضَه [ع] فيض اوله‌رق ويرمك، ويرلمك : افاضهٔ علوم .

افاضهٔ معلومات . «کونش جمالك ایدر چشمهٔ افاضهٔ نور ـ اونوزدن کسیلیر سینه برجهان سرور »

اِفاقَت [ع] خسته ایيلكه دونمك ، ایيلشمك : افاقت بولدی . «کیم کورسه بیلوب مخافتمدن ـ نومید اولیور افاقتمدن » افاقتیاب = افاقت بولیجی : لله‌الحمد افاقتیاب اولدی .

اِفتِتاح [ع] (استفتاح) ه باق . تکبیرةالافتتاح ، تکبیر افتتاح = نمازك ابتداسنده ایدیلن تکبیر .

اِفتِخار [ع] اوکنمك، کوکالنمك : «افتخار ایلرز بونکله که بز ـ مستفیض مأثر عربز » (افتخار الاماثل) کبی تعبیرلرده (مدار افتخار) = دیمك‌اولور. مایه‌الافتخار = کندیسیله افتخار اولنان شی . بالافتخار، مع‌الافتخار = افتخار ایله ، افتخار ایده‌رك .

اِفتِخاریّات [ع] افتخار یولنده سویلنن سوزلر. نظم حقنده (فخریات) زیاده قوللانیلیر .

اِفتِراء [ع] یالان اولەرق اسناد قبائح : افترا الك چرکین رذائلدن بریدر .

اِفتِراس [ع] آولامق . حیوان حقنده قوللانیلیر: افتراس ارسلانك معتادیدر .

اِفتِراق [ع] آیرلق . (ایتمك) مادەسیله آز قوللانیلیر § طاغلمق : افتراق اجزای جسم § آیریلق افتراق یار . درد افتراق .

اِفتِصاد [ع] قان آلمق : موسم افتصاد . بو معناده فصد دخی قوللانیلیر .

اِفتِصال [ع] سوددن کسمك : کسلمك : افتصال اطفال .

اِفتِضاح [ع]رسوای‌اولمق: افتضاح کاذبین .

اِفتِقاد [ع] (تَفَقُّد) ه بدل قوللانیلەبیلیر .

اِفتِقار [ع] احتیاج : «یوق شرکه اکرچه‌اعتباری — توحیده‌ده یوقدر افتقاری » § خضوع: کمال افتقار. عرض افتقار .

اِفحام [ع] مباحثه‌ده اسکات : مباحثلردن بری دیکرینی افحام ایتدی . بر مباحثك افحامی .

اِفراد [ع] مفرد اولەرق ایراد: (ماشیا) کبی حاللرك لساننزده دائما افرادی واجبدر .

اِفراز [ع] آییرمق، آییرلق: سزەده حصه افراز ایتدیلر ، حصه‌کزك افرازی لازم کلدی .

اِفرازات [ع] بدندن آییریلان اخلاط § اخلاطك بدندن آییریلوب چیقارلمسی خصوصاتی .

اِفراط [ع]حدی تجاوز، (تفریط)ك ضدی : درجهٔ افراط . بو افندی چالشمقده افراط ایدیيور . هیچ بر شیده افراط ایی دکلدر § شدت ، فوق‌العاده‌لك : «باقدی افراط محبتله آکا — اریيوب اولدی اوکوهر دریا — خاقانی » بو معناده (فرط) دها زیاده قوللانیلیر .

اِفراغ [ع] دوکمك، دوکلك: «ایشی بر قالبه افراغ ایتدم — که دل حاسدی پرداغ ایتدم» شو مسوده‌نك کوزل بر صورته افراغی تمنی اولنور .

اِفساد [ع] بوزمق،فساده‌اوغراتمق، اوغرادلمق : افساد معده .

اِفشاء [ع] فاش ایتمك ، ایدلمك : افشای راز .

إِفْصاح [ع] فصاحتله تكلم: افصاح سحبان. افصاح البته اغلاقه ترجیح اولنور .

إِفْضالْ [ع] احسان .

إِفْطارْ [ع] اوروج آچمق، بوزمق، وقت افطار § رمضان شریفده آقشاملری ترتیب اولنان ضیافت : « اقطاره کلن آدمی برلرمی صانیرسین ؟ — لا »

إِفْقارْ [ع] فقره دوچار ایتمك، ایدلمك: افقار اغنیا .

إِفْكْ [ع] یالان ، افترا : افك عظیم .

إِفْلاحْ [ع] فلاح بولمق ، قورتولمق، امین اولمق، صلاح و سعادت کسب ایتمك: اعظم اسباب افلاح علمدر . (مفلح) معناسندهده قوللانیلیر : زواللی افلاح اولمدی کیتدی . بو یولده قوللانلمقده اولان مصادری قبول ایتمه‌مك مشکل پسندلکدر .

إِفْلاسْ [ع] مفلس اولمق : اعتی افلاس .

إِفْلاقْ [ع] مضامین بدیعه اختراعی. شاعر حقنده قوللانیلیر : واصل درجهٔ افلاق اولان شعر معدوددر.

إِفْناءْ [ع] یوق ایتمك، ایدلمك: افنای عمر. « افنا ایله روح قورتولماز — طوفان ایله نوح قورتولماز »

إِفْهامْ [ع] آکلاتمق . آکلادلمق : افهام مرام . (تفهیم) اقوی عد اولنور .

إِقامَتْ [ع] مقیم ، ساکن اولمق ، اوطورمق: اسکدارده اقامت ایدیبورز . معناسنده دوام معتبردر . مثلا (فلان یرده بر ساعت اقامت ایتدك) دینلمز . (اقامه) بو معناده قوللانلماز .

إِقامَتْگاهْ [ف] یاخود

إِقامَتْگَهْ [ف] اقامت اولنان ، اولنه‌جق یر .

إِقامَهْ [ع] ایراد ایتمك ، ایدلمك ، میدانه قویمق ، قونلمق: اقامهٔ حجت . اقامهٔ دلیل. اقامهٔ صلات = نماز قیلمق . اقامهٔ دعوی = رسماً دعوی آچمق .

إِقْبارْ [ع] قبره قویمق ، قونلمق : اقبار میت .

إِقْبالْ [ع] توجه ، آرزو. اکثریا مأکولات ومشروبات حقنده قوللانیلیر : اقبال بیوریلورمی ؛ § مساعدهٔ طالع، بختیلیق . اقبالمند = اقبالی.

إِقْتِباسْ [ع] استفاده صورتیله آلمق ، آلنمق : اقتباس نور .اقتباس علم § سوز آره‌سنده قرآن کریمدن یاخود احادیث شریفه‌دن ویا آثارا کابردن بر جمله‌نك کاملاً یاخود قسماً ایرادی .

إِقْتِباساً [ع] اقتباس ایله ، اقتباس طریقیله : آی کونشدن اقتباساً کرهٔ ارضه نور یاغدیرر . بو آیت کریمه‌یی اقتباساً ایراد ایتمش .

إِقْتِباساتْ [ع] اقتباسلر : اقتباسات علمیه . اقتباسات قرآنیه. (مُقْتَبَسات) مقامنده ده قوللانیلیر : اقتباساتم بوندن عبارت دکلدر .

إِقْتِحامْ [ع] کوکس کرمك: مهاجات دشمنه اقتحام. اقتحام بلایا § هجوم : اقتحام عسکر مظفر .

إِقْتِحاماتْ [ع] اقتحاملر : اقتحامات زرهپوشان . اقتحامات شجعان .

اِقْتِداء [ع] اویمق، تابع اولمق : جماعت امامه اقتدا ایدر. هرخصوصده پیغمبرمزه اقتدا ایدرز .

اِقْتِداءً [ع] اقتدا ایله. اقتدا صورتیله : برکوزل سسلی حافظ افندی یه اقتداءً صباح نمازینی ادا ایتدك .

اِقْتِدارْ [ع] کوچ یتمه ، یاپه بیلمه : «عدم دیارینه چوقدن کیدردم ای (باقی) ــ شراب عشق ایله رفتاره اقتدارم یوق » (قدرت) ایله بینلرنده فرق واردر . مثلا (قدرت الٰهیه) دینیلیر ، (اقتدار الٰهی) دینلمز .

اِقْتِرابْ [ع] یاقلاشمق . (تقرّب) زیاده قوللانیلیر . (اقتراب ساعت) ــ که (تقرب قیامت) دیمکدر ــ قرآن کریمدن مقتبس برتعبیردر .

اِقْتِراحْ [ع] بالبداهه سویلمك ، سویلندلك : اقتراح بیت . اقتراح قطعه . اقتراح مقاله § یکیدن پیدا ایتمك ، ایدلمك ؛ قریحه‌دن چیقارمق ، چیقارلمق . حسنیاتده قوللانیلیر: برمنظومهٔ بدیعه اقتراح ایتمش . بویله برمنظومه‌نك اقتراحی آز اقتدار ایله اولماز .

اِقْتِراحاتْ [ع] اقتراحلر : (قس بن ساعده) نك اقتراحاتی حیرتبخش عقول اوله‌جق درجه‌لرده ایدی . ادبیاتمزده اقتراحات مجددانه‌یه پك نادر تصادف اولنیور . (مُقْتَرَحات) معناسنده‌ده قوللانیلیر .

اِقْتِراضْ [ع] (استقراض) ه باق .

اِقْتِرانْ [ع] یاقلاشمق ، یانه کلمك ، مقارن اولمق : «اقتران ایتمش رقیب نحس اونازك مشربه ــ واصف» § ایکی سیاره‌نك ظاهراً بربرینه قاووشه‌جق برموضعه کلمسی .

اِقْتِتامْ [ع] پایلاشمه ، بولشمه .

اِقْتِصادْ [ع] اعتدال اوزره حرکت § اداره ، تصرف ، (اقونومی) .
ماعال من اقتصد ــ حدیث شریف = اقتصاد ایدن فقیر اولماز .

اِقْتِصارْ [ع] قیصه کسمك : دهازیاده ایضاحات ویرمك لازم کلیور ، بوقدرله اقتصاری مناسب كورییورم . بوقدرله اقتصار ایتدم .

اِقْتِضاءْ [ع] لزوم : اقتضاسی یوق § لازم کلمك : موسم بهار کلدی ، آغاجلرك یشیللنمسی اقتضا ایدر § لازم کتیرمك : بوایش سزك اورایه کیتمکزی اقتضا ایدییور . (ایجاب) ه ده باق .

اِقْتِطافْ [ع] دوشیرمك ، دوشیرلمك . حقیقی و مجازی اوله‌رق (ثَمَرَه) حقنده قوللانیلیر : اقتطاف ثمرات باغ . ثمرهٔ سعیك اقتطافی .

اِقْتِفاءْ [ع] آردینه دوشمك ، آردی صیره کیتمك ، پیرو اولمق . اکثریا (اثر) ایله قوللانیلیر : جمله‌مز اثر نبوی یه اقتفا ایدرز . جناب سلطان ولد حضرت مولانانك اثرینه اقتفا ایتمش ایدی .

اِقْتِفاءً [ع] اقتفا صورتیله ، اقتفا ایده‌رك : پیغمبرمزك اثرینه اقتفاءً طالب رضای الٰهی اولیورز .

اِقْدارْ [ع] قدرتلندرمك ، قدرتلندیرلمك : مقتدر قیلمق ، قیلنمق .

اِقْدامْ [ع] غیرت وثبات ایله چالیشش : تحصیل فنونه اقدام ایدییور . انسان اقدام ایله نائل مرام اولور .

اِقْدامات [ع] اقداملر : علمای شریعت بوکتابلری نجه اقدامات خردفرسا ایله وجوده کتیرمشلردر .

إقْرار [ع] واردر دیمك، (انكار)ك ضدی : جرمنی اقرارایتدی. ایمان اقرار باللسان تصدیق بالجناندن عبارتدر .

إقْراض [ع] اودنج ویرمك، ویرلك: فلانه شوقدر غروش اقراض ایتدم. بومبلغك اقراضی لازم كلمش ایدی.

إقْراضات [ع] اقراضلر : اقراضات معاونتكارانه .

إقْساء [ع] قسوت، قساوت ویرمك، ویرلك : اقسای قلب . اقسای دل .

إقْساط [ع] اجرای عدالت: التزام اقساط لازمهٔ احتیاطدر .

إقْسام [ع] یمین ایتمك ، آند ایچمك: مرد مستقیم مائل اقسام اولماز.

إقْشِعْرار [ع] اورپرمك : اقشعرار جلد . اقشعرار اشعر ، قرآن كریمك استماعندن حاصل اولان اقشعرار جلود عباداتدن معدوددر .

إقْصار [ع] بر شیئی یاپمغه مقتدر ایكن امتناع ایله ترك ایلمك: بو بابده وقوع بولان اقصار وتقصیرمك عفوینی تمنی ایدرم .

إقْطاع [ع] برمقدار اراضی خراجیه‌یی مقاطعه صورتیله ویرمك ، برقطعهٔ ارضیه بووجه ایله ویرلك: اقطاع اراضی. شوقدر دونم یرترلانك اقطاعی.

إقْعاد [ع] اوطورتمق، اوطوزدلمق، « یاری صحن صفهٔ كلزاره اقعاد ایلدم » بوموسیونك شو قولتوغه اقعادی مناسبدر .

إقْعار [ع] درین قیلمق ، قیلنمق ، درینلشدرمك، درینلشدیرلمك: اقعار بئر . اقعار چاه . اقعار جویبار .

إقْفال [ع] كایدلمك ، كلیدلنلمك : اقفال باب . اقفال صندوق .

إقْلال [ع] آزالتمق ، آزالدلمق . (تقلیل) زیاده قوللانیلیر .

إقْلید [ع] آنا ختار. فارسی (كلید) دن معربدر .

إقْليم [ع] مملكت، دیار : اقلیم دوم. اقلیم ایمن . « فارس اقلیمنه دوشمش شیراز ـ آكا منسوب اوزبان ممتاز ـ تحفهٔ وهبیدن »

إقْناع [ع] قانع قیلمق ، قیلنمق ، قاندرمق ، قاندیرلمق : كندینی بو طوغری سوزلرله اقناع ایلدم . اولدن اقناعی مشكل كورنیوردی .

إقْناعِيّات [ع] اقناع ایچون سویلنیلن سوزلر .

إقْوال [ع] بر كیمسه‌نك سویلمدیكی سوزی سویلدیكنی ادعا ایتمك، اسناد قول .

إقْوالِيّات [ع] اقوال بولنده سویلنیلن سوزلر .

إكْباب [ع] یوز اوستنه دوشمك § برایشك اوستنه دوشمك، مكب اولمق: ارباب اكباب اكثریا موفق اولورلر .

إكْبار [ع] بیوك كورمك، كورلك: اكبار كبائر. اكبار كلام كبار .

إكْتاب [ع] تعلیم خط ، تعلیم كتابت . (استكتاب) كبی سویلیوب یازدرمق معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

إكْتاث [ع] قولاغه فیسیلده‌مك .

إكْتِحال [ع] اسرمه چكنمك ، كوزینه سرمه چكمك : اكحل اولان متنفی اكتحاله اولور .

إكْتِراء [ع] (استیكرا) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

اِكْتِرابْ [ع] غمناك اولمق .

اِكْتِرازْ [ع] بوزلوب بورشمق .

اِكْتِساء [ع] كينمك : اكتساى لباس .

اِكْتِسابْ [ع] (كسب)ه باق .

اِكْتِفاء [ع] كافى عد ايدوب قانع اولمق : بو قدرله اكتفا ايتدم .

اِكْتِنانْ [ع] صاقلانمق ، گیزلنمك : اكتنان زنان .

اِكْتِناهْ [ع] (استكناه)ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

اِكْتِيالْ [ع] اولچك ايله اولچمك ، اولچلمك : اكتيال حنطه . اكتيال ذخائر .

اِكْتِهالْ [ع] قير صاچلى ، قيرصاقاللى اولمق : حال اكتهال . حلول موسم اكتهال .

اِكْتِيادْ [ع] حيله ، خدعه ايتمك .

اِكْثارْ [ع] چوغالتمق ، چوغالدلمق . اكثار كلام (تكثير)ه‌ده باق .

اِكْراء [ع] كرايه ويرمك ، ويرلمك : اكراى خانه . اكراى دكان .

اِكْرامْ [ع] اظهار آثار حرمت : مسافره اكرام ايتملى . «ايلرسين آنك جبه ودستارینه اكرام — روحی بغدادی» (ذوالجلال والاكرام) ده‌كى (اكرام) (فضل عام) ايله تفسير اولنمشدر . بو آيت كريمه‌دن اقتباساً حق الهيده (ذوالاكرام) تعبيرى قوللانيله‌بيلير . «عمرك اى حاى كريم انام — ايتسون افزون خداى ذوالاكرام»

اِكْرامات [ع] اكراملر : اكرامات لايقه . اكرامات فائقه .

اِكْرامِيَّه [ع] امارهٔ حرمت اولمق اوزره صورت مخصوصه‌ده ويريلن مبالغ : حرمين شريفين اكراميه‌سى § پرومسن نومروسنك اصابتنده صاحبنه قومپانيه طرفندن ويريلن مبالغ : ثمن دوقوز اكراميه‌سى .

اِكْراهْ [ع] اجراى جبر : اكراه ايله بوزديريلان اورو جك صاحبى كناهكار اولماز . (استكراه) مقامنده قوللانلماملى .

اِكْراهاً [ع] اكراه صورتيله : بر مؤمن اكراهاً كلمهٔ كفر تفوه ايتدرسه‌لر ايمانه خلل كلمز .

اِكْساء [ع] كيدرمك ، كيديرلمك ، الباس : اكساى جامه . اكساى خلعت .

اِكْسِير [ع] اسپيرتو ايچنده حل اولنمش مواددن عبارت مايع علاج § كويا معادن سائره‌يى آلتونه تحويل ايدن شى : «كيميا كر نفس آلتون ايدندر (اشرف) — خوليادر هوس صنعت اكسير عبث» تأثير فوق العاده‌يى حائز اولان شيلره مجازاً اطلاق اولنور : حسن نظر پير اكسيردر . تأثير فوق العاده‌يى حائز اولان شيلر بوكا تشبيه ايديلير : اكسير كبى .

اِكْفارْ [ع] كافردر ديه كفر منسبت ايتمك ، ايدلمك : معتزله‌يى اكفار ايتمه‌ملى . اكثر اكا بر صوفيه حضرت محيى الدين عربينك اكفارينى خطاى عظيم عد ايتمشلردر . بو معناده (تكفير) دخى قوللانيلير .

اِكْلِيلْ [ع] تاج .

اِكْمالْ [ع] تمام ايتمك ، ايدلمك : اكمال تحصيل . اكمال انشاآت .

(اتمام) ايله بينلرنده‌كی فرق (اكمال)ك تلفظجه آندن عذوبتلی اولمسندن عبارت دكلدر . مثلا (ايشنی بتيرمك) معناسنده قوللانيلان (اتمام كار) ه بدل (اكمال كار) دينلمز .

اِلّا [ع] ايكی نوعدر : برى بسيطدر. ديكرى (ان) شرطيه‌ايله (لا)ى نافيه‌دن مركبدر . بسيطی ادات استثنادر. آز قوللانيلير : « اويله مستثنی كوزلسين كيم سكا يوقدر بدل — سندن ای جان منقطع قيلماز بنی الاجل — فضولی » مركبی شرط منفی اداتيدر . دائما واوايله (وَالا) صورتنده قوللانيلير : اديب اول والا تكدير ايشيديرسين .

اِلْباس [ع] كيدرمك ، كيديرمك : الباس لباس . كورك الباسی .

اِلْتِباس [ع] ايكی ويا دها زياده شيئك يكديكره برى ديكرى ظن اولنه‌جق صورتده بكزه‌مسی : غبار معناسنه اولان (توز) ملح معناسنه‌اولان (طوز) ه التباس لازم كلمه‌مك ايچون طا ايله يازلماز .

اِلْتِجاء [ع] صيغنمق : زير جناح سلطنت سنيه‌يه التجا ايدنلر فلاح بولولر .

اِلْتِجاگاه [ف] ياخود

اِلْتِجاگه [ف] صيغينه‌جق ير .

اِلْتِجاء [ع] صاقاللانمق .

اِلْتِحاق [ع] قاتلمق : بو شاكرد كله‌جك سنه ايكنجی صنف شاكردانه التحاق ايده‌جك .

اِلْتِحام [ع] ياره اوكولوب آغزی بيتشمك : التحام جريحه .

اِلْتِذاذ [ع] (استلذاذ)ه باق .

اِلْتِزاق [ع] ياپشمق : التزاق اصابع.

اِلْتِزام [ع] كندی اوزرينه لازم قيلمق، اقدام‌ايله اجرا ايتمك : التزام استقامت، التزام سكوت § انتخاب، اختيار : نحو عربيده ابن حاجبی التزام ايدرم . بالالتزام=التزام‌ايله، التزام‌ايده‌رك § واردات دولتدن بعضلرينك كندی حسابنه اوله‌رق تحصيلنی كفيل ارائه‌سيله اوزرينه آلمق : فلان قريه‌نك واردات عشريه‌سنی التزام ايتمش ايدی .

اِلْتِصاق [ع] بيتشمك ، قاووشمق : شمندوفرخطلرينك الصاقی.

اِلْتِفات [ع] آشنالق ، معامله‌ٔ تلطيفكارانه ، اظهار حسن توجه: « هم آجيرسين غريب حاله هم — جوق كوررسين بروالتفاتی بكا— اكرم» § دونوب باقمق: التفات غزالانه . «التفات ايلر آلهيونه كاهی كوزلرك — بن دخی آنلردم كورسون آلهی كوزلرك » § سوز آره‌سنده غيبت ، خطاب ، تكلم اسلوبلرينك برندن ديكرينه انتقالدن عبارت بر صنعت بديعيه .

اِلْتِقاء [ع] راست كلمك ، قارشيلا- شمق، بولشمق: التقای بحرين. التقای نهرين . التقای ساكنين. التقای افواج .

اِلْتِقاط [ع] دوشيروب آلمق ، دو- شيريلوب آلنمق : بو مسائلی كتب فقهيه‌دن التقاط ايتمشدر . بونجه مسائلك التقاطی قولای دكلدر .

اِلْتِقام [ع] يوتمق، يوتلمق : « يونس حوت اجل ايلدی آه التقام — تاريخ وفات — مروری » برلقمه‌نك التقامی .

اِلْتِماسْ [ع] طلب ، (استدعا) ایله (رجا) آره‌سی § توصیه یوللو طلب . جمعی: التماسات .

اِلْتِماسْ کَرْدَه [ف] التماس ایدیلن : التماس کرده‌مز اولان خصوص اسعاف بیورلدی .

اِلْتِماعْ [ع] پارلدامق: « نوره‌غرق ایلر طورردی دللری — التماع جبهۀ پیغمبری » .

اِلْتِواءْ [ع] صارلمه، بوکلمه § بعض مواد بدنیه‌نك بوکلسی: التواءشراپین .

اِلْتِهابْ [ع] آلولنمك: « بیم دوزخدن سلامت ویردی هجرانك بکا — دوزخی دنیاده کوردم التهاب سینه‌دن» § بدنك برطرفنك شیشوب قیزارمسی . جمعی : التهابات .

اِلْتِیامْ [ع] اوکولمق : مجروحك یاره‌سی التیام بولدی . (التیام ایتدی) دینلمز . التیام پذیر = التیام قبول ایدیجی . اوکولیجی : جریحه‌سی التیام پذیر ایدی .

اِلْجاءْ [ع] مضطر ، مجبور ایتمك ، ایدلمك . (الجای ضرورت) تعبیری یاکلش دکلدر . مثلا (الجای ضرورتله بزه التجا ایتدی) دینیله‌بیلیر .

اِلْجامْ [ع] کملمك ، کملنمك : الجام فرس . الجام اسب .

اِلْحاحْ [ع] (ابرام) ه باق .(الحاح) آندن اقوی عد اولنه بیلیر . (الحاح وابرام) استعمالی تطویل قبیلندندر. جمعی اولان (الحاحات) ه بدل (ابرامات) قوللانلملی .

اِلْحادْ [ع] مذهب حقدن عدول ایله مذهب باطله سلوك : مشهور حسن صباح اصحاب الحاددن ایدی .

اِلْحاقْ [ع] قاتمق ، قاتلمق : « مطلقا غصه‌دن اطلاق بیورب صلحا سلکنه الحاق بیورب — خاقانی» نم‌ده سلك صلحایه الحاقم لطف آلهیدن مسئولدر § آخرینه کتیرمك ، کتیرلمك : (دلجو)یه لازم کلنجه (ی) الحاق ایدرز . بوحرفك الحاقی جائزدر . جمعی : الحاقات .

اِلَخْ [ع] الی آخره تعبیرندن مقطوعدر . سائرلری‌ده بویله‌در دیمکدر .

اِلْزاقْ [ع] یاپشدرمق ، یاپشدیرلمق .

اِلْزامْ [ع] سکوته مجبور ایتمك، ایدلمك . صوصدرمق ، صوصدیرلمق : الزام خصم § واردات دولتدن بعضلرینك کندی حسابنه اوله‌رق تحصیلنی کفیل اخذیله برینك عهده‌سنه ویرمك ، بو تحصیل اوصورتله برینك عهده‌سنه ویرلمك : الزام اعشار . قنطار رسومنك الزامی . جمعی : الزامات .

اِلْزامِیّاتْ [ع] برنجی معناسنه کوره (الزام) ایچون سویلنیلن سوزلر : درمیان ایتدیکی الزامیات درجۀ وقوفنی اثبات ایلدی .

اِلْصاقْ [ع] بیتشدیرمك، بیتشدیرلمك . قاووشدرمق، قاووشدیرلمق: الصاق خطوط . تلغراف خطلرینك الصاقی .

اِلْغاءْ [ع] فسخ، ابطال : الغای قوانم .

اِلْقاءْ [ع] براقمق ، براقلمق ، آتمق، آتلمق: خاجی صویه القا . ترلایه تخم القاسی. سوز یتشدرمك معناسنده ده قوللانیلیر . بومقامده اکثریا جمعی اولان (القاآت) ابراد اولنور : برطاقم القاآتده بولنمش .

اِلْقاحْ [ع] (تلقیح) ه باق .

إِلٰه [ع] معبود ، الله : کائناتده ایکی آله متصرف اولسه نظام کائنات مختل اولوردی .

إِنْهاء [ع] بیهوده شیلرله مشغول قیلمق ، قیلنمق .

إِلْهاب [ع] (تلهیب) مقامنده قوللانیله بیلیر .

إِلْهام [ع] قلبه فیض طریقیله اولان القای الٓهی : جناب حق الهام بیوردی . « نه خوش الهام اولندی کوکله تاریخک ای معصوم ! — اکرم » § طرف حقدن فیض طریقیله قلبه القا اولنان خصوص . جمی : الهامات .

إِلٰهَه [ع] بین الادبا (آله) نک مؤنثی اعتبار اولنه‌رق (Déesse) مقامنده قوللانیلیر .

إِلٰهی [ع و] آلٰهه منسوب : صمد الٓهی . امر الٓهی . لطف الٓهی . اوامر الٓهیه . الطاف الٓهیه § برنوع مناجات : درویش یونس الٓهیسی .

إِلٰهی [ع] ای آلهم ! (یا الٓهی) تقدیرنده‌در : « الٓهی پادشاهلر پادشاهی ! — نه‌خیر بخشدر صنعک الٓهی ! — اکرم »

إِلٰهیات [ع] فلسفه‌نک الوهیتدن باحث قسمی : الٓهیات ابن سینا .

إِلٰهیت [ع] الٓهلق § کافهٔ حقایق وجودیه‌یی جامع اولان احدیت .

إِلٰهیون [ع] الٓهیات ایله اشتغال ایدن ذوات § اللهه ربط قلب ایدنلر ، الله آدملری .

إِلَی [ع] ادات انتها . قدر ، دک ، دکین . الی ماشاءالله = جناب حقک ایستدیکی زمانه قدر . الی الابد = ابده‌دک ، نهایتسز اوله‌رق . من اوله الی آخره = اولندن آخرینه قدر . من الباب الی المحراب = قپودن محرابه قدر ، باشدن باشه ، تمامیله .

إِماتَه [ع] اولدرمک ، اولدیرلمک : اماتهٔ ذهن . فرانسزلرک (tuer le temps) تعبیرندن منقول اولان (اماتهٔ زمان) تعبیری (اکلنه‌رک ، اکلنجه ایله وقت کچیرمک) معناسنده قوللانیلیر .

إِماله [ع] میل ایتدرمک ، ایتدیرلمک : « اماله ایتمدی اول سروی سرفرولرمز — راغب » او تونهالک طرفمزه اماله‌سی ممکن اولمدی § حرکه‌نک غیرطبیعی صورتده مدی . جمی : امالات .

إِمام [ع] کندیسنه اقتدا اولنان ذات . امام مبین = لوح محفوظ . تعبیر قرآنیدر . امام المسلمین = پادشاه اسلام .

إِمامَت [ع] امامق . (امامتلک) غلط فاحشدر .

إِمامه [ع] تسبیحک باشنه کچیریلن اوزونجه مثقوب ایله توتون چبوغنک اوست اوجنه کچیریلن کهربا وسائره‌دن معمول آغیزلغه اطلاق اولنور . (امامهٔ سبحهٔ اقران) کبی تعبیرلر بکنلمز اولمشدر .

إِمْتِثال [ع] کمال انقیاد ، اجرای مقتضی : امر الٓهی‌یه امتثال ایدرز . امتثالاً = امتثال ایچون ، امتثال طریقیله .

إِمْتِحان [ع] دنه‌مک ، دنه‌نمک : امتحان طالع § برشخصک علمی ، فنی ، صناعی معلومات مکتسبه‌سنک درجه‌سی آکلاشلمق اوزره ایدیلن آزمایش : « ادیب حکمت اوصاف غازی امتحانمدن ؟ » عند الامتحان یکرم الرجل اویهان = انسان امتحان ایدیلنجه کندیسنه یا

اكرام ويا اهانت اولنور . جمعى : امتحانات .

اِمْتِداد [ع] اوزامق ، اوزاتمق : امتداد ايام هجران . امتداد حيات . امتداد حبه .

اِمْتِراء [ع] تردد ، اشتباه .

اِمْتِزاج [ع] بربرينه اويمق ، اويوشمق : امتزاج الوان § اويوشوب كچنمك : حسن امتزاج . « طبعمده نم كبى جواندر ـ پيران ايله يوقدر امتزاجى » جمعى امتزاجات .

اِمْتِصاص [ع] امحك ، املمك : امتصاص لبن . بو معناده (مصّ) دخى قوللانيلير .

اِمْتِلاء [ع] طولغونلق : امتلاى معده .

اِمْتِناع [ع] كرى طورمق ، چكنمك : ارباب نفاق ايله كورشمكدن امتناع ايدرم § امكانسزلق ، غير ممكن اولش : اجتماع ضدينك امتناعى .

اِمْتِنان [ع] ايلكى باشه قاقق : احسان بى امتنان . باركران امتنان . « چكمه فلكده سفله لرك امتنانى ـ راغب »

اِمْتِياز [ع] جهت صوريه ومعنويه جه سائرلرندن آيرلق : آنك رياضياتده امتيازى واردر § مساعدهٔ مخصوصه ، رخصت مخصوصه : غزته امتيازى . حقوق امتيازيه . جمعى امتيازات .

اِمْحاء [ع ـ مولد] محو ايتمك ، ايدلمك : امحاى جهالت . استعماله احتياج واردر .

اِمْحاض [ع] طوغريلقله ، خلوص ايله اجرا : امحاض نصح .

اِمْداد [ع] مدد رس اولمق ، ياردم ايتمك : امداد ايتدى . امداده كلدى . امداده يتشدى . « مرك ايرواربابِ دردك عاقبت امدادينه ـ مكى »

اِمْرار [ع] كچيرمك ، كچيرلمك : امرار عمر . امرار وقت . امرار ايام § آجى قيلمق ، قيلنمق . هو ما يمُرّ ولا يحلى = نه آجى ، نه ده طاتلى ايده بيلير ؛ نه ضررى ، نه ده فائده سى واردر .

اِمْساك [ع] طوتيجيلق ، بخل § پرهيز ايتمك § اوروج طوتمق نيتيله وقت معينده اكل وشربدن منع نفس ايتمك .

اِمْصاص [ع] امدرمك ، امديرلمك : امصاص لبن .

اِمْضاء [ع] مكاتيب و اوراقه اسمنى يازمق : « يازديغم كاغدى امضا ايدرم » § مكاتيب و اوراقه يازيلان اسم : وضع امضا . امضا قويمق . امضا آتمق . امضالامق .

اِمْطار [ع] ياغدرمق ، ياغديرلق : امطار مطر . امطار باران . ازمنهٔ قديمه ده من طرف الله حجارهٔ عذابك امطارى اوزرينه اصحاب عصيان ترسان و كريزان اولمشلر ايدى .

اِمْعان [ع] كمال دقت : امعان نظر . نظر امعان . « باقديغم هر پرده بر وجه حقيقت سير ايدر ـ ديدهٔ حيدر نكاهم اول قدر امعانليدر ـ فاتح لساننده »

اِمْكان [ع] قدرت داخلنده اولش ، ممكنلك : « امكان مساعد اولمدى تعديل حسرته ـ هپ كوزلرك كورنمه ده در چشم حيرته » (امكانسز ، امكانى يوق) مقامنده (ممكنسز ، ممكنى يوق) ديلنمه ملى .

اِمْلاء [ع] نسخه يه باقمقسزين ذهندن يازمق ، يازلمق : « ايكى تاريخ ايلدم املا ـ خواجه نائلى » § سويليوب يازدرمق ، سويلنيلوب يازديرلق : كتاب مبسوط املا طريقيله تأليف اولنمشدر § بر

لسانك كلمه‌لريني طوغرى يازمق فني: املا بيلميور. «پارلادردم شمدى تحريرات بى معناسنى ـ اولمسه مضحك او ياكلشلركه املاسنده‌در» املايه كلمك = صلاحيذير اولمق: «يازدم‌هزار موعظه املايه‌كلدى» § طولدرمق، طولديرلمق: املاى صحائف. بوقابك شو قدر صو ايله املاسى ممكندر.

اِمْلاق [ع] فقره دوچار اولمق : خشيت املاق .

اِمْلال [ع]اوصاندرمق،اوصانديرلمق: املال مستمعين . ارباب مطا ـ لعه‌نك املالى .

اِمْهال [ع] مهلت ويرمك، ويرلمك: داين شو ندر كون مديونى امهال ايتدى. مديونك امهالى لازم كليوردى .

اِناء [ع]ظرف ، قاب قاجاق. جمعى اوانى.

اِنابَتْ ، اِنابَه [ع] ترك معاصى ايله حقه‌رجوع. اخذ دست انابت = برمرشده مراجعتله طرق عليه‌دن برينه انتساب . بعض مواضعده (انابت) قوللانلماز : حضرت شيخه انابه ايتدم. كنديسندن انابه آلدم . انابه ويردى.

اِناث [ع] (انثى) نك جمعى : وظائف الاناث . اناث‌مكتبى . ضم ايله غلطدر .

اِناره [ع] (تنويره)باق .

اِنامه [ع] اويوتمق ، اويودلمق : انامهٔ طفل شيرخوار . معصومك انامه‌سى .

اِنْباء [ع] (اخبار) ه باق .

اِنْبات [ع] بتيرمك ، بتيرلمك : انبات نباتات .

اِنْبساط [ع] ياييلمق : انبساط قطره § وسعتلنمك ، توسع : انبساط قابليت § كوكل آچيقلغى ، فرحليلق : كسب انبساط .

اِنْبعاث [ع] ايلرى كلمك، نشأت ايتمك: او مسرت خبر عافيتكزك ورودندن انبعاث ايتمش ايدى .

اِنْبيق [ع] تقطير آلت مخصوصه‌سى .

اِنْتاج [ع] نتيجه ويرمك، حصوله كتيرمك ، حاصل ايتمك : عطالت فقرى انتاج ايدر .

اِنْتِباه [ع] اويانيقلق ، آكاهلق ، عدم غفلت .

اِنْتِشار [ع] صاچلمق : انتشاردموع. انتشار كواكب .

اِنْتِحار [ع] كنديني اولدرمك : فعل قبيح انتحار .

اِنْتِحال [ع] باشقه‌سنك شيئى حقنده بندرديه ادعا ايتمك، بنمسه‌مك. اكثريا شعر حقنده قوللانيلير .

اِنْتِخاب [ع] سچمك ، سچلمك : انتخاب مأمورين . بن شو كتابى انتخاب ايتدم . بونك انتخابى اقتضا ايتدى . بيت انتخاب = منتخب بيت : «بوموزون قد ايله حقا كه بيت انتخابسين ـ نديم » « عجب نشانلايه‌جق بيت انتخاب اولمش ـ فطنت » جمعى : انتخابات .

اِنْتِزاع [ع] (نزع) ه باق .

اِنْتِساب [ع] نسبت ، تعلق پيدا ايتمك ، منتسب اولمق: «شكر كيم بر باركاه لطفه قيلدم انتساب ـ نفعى»

اِنْتِساج [ع] منسوجات كبى ايكى طرفدن چزكيلى و سطرنجلى اولمق.

اِنْتِساق [ع] نظام اوزره ديزلمك ، دوز كون اولمق : انتساق اشيا .

اِنْتِشار [ع] یایلمق: انتشار بوی کل. انتشار خبر § طاغلمق، نشر اولنمق: انتشار آثار قلمیه.

اِنْتِصاب [ع] دیکیلوب طورمق: انتصاب عمود § کلمه قاعدهٔ نحویه اوزره منصوب اولمق.

اِنْتِصاح [ع] قبول نصیحت، ویریلن نصیحته تطبیق حرکت.

اِنْتِظار [ع] بکله‌مك، بکله‌نلمك، کوزله‌مك، کوزله‌نمك: انتظار بهار. « بکا عائد دکل ذوق انتظاری — خزاندن غم چکن بکلر بهاری » مثلا (ورودی انتظار اولنیور) دینلمه‌لی، (ورودینه انتظار اولنیور) دینلملی.

اِنْتِظام [ع] دوزکونلك، نظام تحتنده بولنش: انتظام امور.

اِنْتِفاء [ع] یوق اولمق، آره‌دن چیقمق، اورته‌دن قالقمق: براقلیمده ضیای شمسك انتقاسندن نهارك‌ده منتفی اولمسی لازم کلیر.

اِنْتِفاخ [ع] قابارمق، شیشمك: انتفاخ بطن.

اِنْتِفاد [ع] تماماً اخذ: انتفاد حق. انتفاد مطلوب.

اِنْتِفاع منفعتلنمك: بوسنه موزعلكدن خیلی انتفاع ابتدی.

اِنْتِفال [ع] نافله نماز قیلمق: انتفال سحر خیزان.

اِنْتِقاد [ع] (تنقید)ه باق.

اِنْتِقاض [ع] بوزلمق: انتقاض سلسلهٔ روایات.

اِنْتِقال [ع] بر یردن دیکر یره کوچمك § دنیادن آخرته کوچمك § برشیدن دیکر شیئه کچمك § بر شیدن دیکر شیئی آکلامق، قرینه ایله آکلامق: « عقلك ایلر نقل اسرار معانی غیبدن — عاقلان حیران حسن انتقالکدرسنك » جمعی: انتقالات.

اِنْتِقام [ع] اوج آلمق، اخذثار. (آلمق) ماده‌سیله استعمالی (ایتمك) ماده‌سیله استعمالندن اولادر: « هله بن تائب اولدم هجو ایله هم انتقام آلدم — نفعی » « مظهر وقت فرصتده عدودن انتقام آلماز — راغب» عزیز ذوانتقام = جناب حق. جمعی: انتقامات.

اِنْتِكاس [ع] باش آشاغی دوشمك، سرنکون اولمق: انتکاس علم خوارج.

اِنْتِماء [ع] انتساب.

اِنْتِهاء [ع] نهایت بولمق، غایته ایرمك. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز. انتهاپذیر = نهایت بولمق شاننده اولان، نهایت بولیجی § نهایت، غایت: « باق ملکنه واری انتهاسی! — باق ذهنه صیغاری کبریاسی! » § ایدیلن نهیی قبول ایله کری طورمق. بو معناده (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیله‌بیلیر: « بزی نهی ایتدی انتها ایتدك »

اِنْتِهاب [ع] (نهب) یرنده قوللانیله‌بیلیر. جمعی: انتهابات.

اِنْتِهاز [ع] فرصتی غنیمت بیلمك، فرصت دوشورمك: انتهاز فرصت.

اِنْثِقاب [ع] دلنمك: انثقاب لؤلؤ.

اِنْجاء [ع] قورتارمق، قورتارلمق: انجای اهل سفینه.

اِنْجاز [ع] وعدى يرينه كتيرمك ، وعدبرينه كتيرلمك : « وعد لطف ايلر ايسه‌ك آز ايله — ليك موعوديكى انجاز ايله — سنبلزاده » ايديلن وعدك انجازى لازم كلير. انجاز وعد. جمعى : انجازات .

اِنْجِذاب [ع] چكيجى برشيئه‌طوغرى چكلمك ، جاذبه سببيله ميلانمك : كاهپاره‌نك كهربايه انجذابى . قلبك حسنه انجذابى . « شدتليدر انجذاب طبعم » جمعى : انجذابات .

اِنْجِرار [ع] چكلمك ، منجر اولمق : انجرار كلام § كلمه‌قاعده‌ٔعربيه اوزره مجرور اولمق .

اِنْجِزام [ع] كلمه قاعده‌ٔ عربيه اوزره مجزوم اولمق .

اِنْجِلاء [ع] آچيلوب روشن اولمق : انجلاى سحر . انجلاى تيغ زنكدار . § آچيقلق : « باقدم كه هواده انجلا وار — اولدم‌يالكزجه خانه‌بيرون »

اِنْجِماد [ع]طوكمق: انجمادماء. انجماد نهر . انجماد طبيعت .

اِنْجِيل [ع]حضرت‌عيسايه(عليه‌السلام) نازل اولان كتاب سماوى . انجيل محرف . احكام انجيليه .

اِنْجِعاف [ع] نحيف قيلمق ، قيلنمق : انجعاف وجود .

اِنْحِدار [ع] اينشه طوغرى ايتمك : انحدار قطار . انحدارسيل .

اِنْحِراف [ع] اكيلوب بوكيلوب ميلانمك : « ايدرميم صانير- سكز طريق حقدن انحراف ؟ » انحراف مرمى . انحراف‌مزاج=كيفسزجه اولمق، قيريقلق ، قيرغينلق . جمعى : انحرافات .

اِنْحِصار [ع] برحد داخلنده قالوب خارجه تجاوز ايتمه‌مك : هيچ برعاقل ادراكك نفسنه انحصارينى ادعا ايده‌من § بعض محصولات فروختنك برشخصه ياخود برشركته ويا بر اداره‌يه منحصر اولمسى امتيازى ، (مونوپول) : انحصار دخان .

اِنْحِطاط [ع] آشاغى اينمك، آشاغيلامق : انحطاط يسار. انحطاط ذكا . سنّ انحطاط .

اِنْحِلال [ع] آچلمق ، چوزلمك : انحلال عقده . انحلالپذير = انحلال قبول ايديجى ، قابل انحلال .

اِنْحِناء [ع] اكلمك ، اكرلمك : انحناى راكع . انحناى خط .

اِنْخِساف [ع] يره كچمك : انخساف دار قارون § كور اولمق : انخساف عين . جمعى : انخسافات .

اِنْخِشاش [ع] بربرينه طوقنه‌رق خيشير دامق ، چاتيردامق : انخشاش اوراق اشجار . انخشاش‌اسلحه. جمعى : انخشاشات .

اِنْخِفاض [ع] آلچاقلانمق : انخفاض قدر .

اِنْخِناق [ع] نفس كسيلوب بوغلمق .

اِنْدِمال [ع] ياره اوكولدقدن صكره يرى پكشمك : التيام واندمال جريحه .

اِنْدِراج [ع] داخل ، مندرج‌اولمق : شومسائلك بوكتابه‌اندراجى.

اِنْدِراس [ع] اثرى قالمامق اوزره بوزيلوب محواولمق : اندراس ابنيه . اندراس بنا .

اِنْدِفاع [ع] صاووولمق :اندفاع موانع.

اِنْدِماج [ع] دوويلوب صارلمق ، ايچينه‌برلشمك . اكثريا(حسن اندراج) مقامنده‌قوللانيلير .

إِنْذار [ع] برخصوصك تبليغيله تحذير وتخويف ، (تبشير)ك ضدى: هرپيغمبرمبعوث اولديغى قومى انذارايتمشدر. جمعى : انذارات .

إِنْزال [ع] ايندرمك ، ايندیرلمك: انزال كتاب . جمعى انزالات.

إِنْزِواء [ع] چكيلوب بر بوجاقده اوطورمق ، زاويه‌نشين اولمق: «خانه بردوش سينه چاك بم — انزواخواه زير خاك بم»

إِنْس [ع] بشر ، ذريت آدم : انس وجن . انس وملك . مفردى (انسى) در .

إِنْساء [ع] اونوتدرمق ، اونوتديرلمق: انساى ماضى .

إِنْساق [ع] ايراد كلام مسجع: انساق كلام . انساق سخن . جمعى : انساقات .

إِنْسال [ع] دول پيدا ايتمك، ايدلمك. جمعى انسالات .

إِنْسان حيوان ناطق : انسان انسانك شيطانيدر § ابن آدم ، وجدانلى آدم: سزى انسان اولديغكز ايچون سورم. انسان اولمق قولاى دكل . «سوزى انسان اولور اما اوزى انسان اولمازـ فضولى» انسان العين = كوز ببكى . انسانى، انسانيه = انسانه منسوب : شكل انسانى . احوال انسانيه .

إِنْسانِيَّت [ع] انسانلق ، وجدانليلق، ايبلك : انسانيت صاحبى آلماز . انسانيتكار = انسانيتلى . انسانيتكارانه = انسانيتلى اولانه ياقيشه‌جق صورتده . انسانيتكارى = انسانيتكارلق.

إِنْسِجام [ع] آب روان كبى بردوزى يه كيتمك ؛ دوزكون، ارتباطلى اولمق : انسجام كلام .

إِنْسِداد [ع] قاپانمق، طيقانمق: انسداد سوراخ . انسداد شكاف .

إِنْسِلاب [ع] محو اولمق : انسلاب شعور . انسلاب آرام .

إِنْسِلاخ [ع] صيريلوب چيقمق، صويلمق: «شوق ديداركله جسمدن ايدر جان انسلاخ - ايلدى پيراهنندن ماه كنعان انسلاخ - فائق ممدوح»

إِنْسِلاك [ع] يوله كيرمك ، سالك اولمق : شاهراه شريعته انسلاك مدار يگانهٔ نجاتدر .

إِنْسِلال [ع] صيريلمق، مسلول اولمق: «كوكلر ايتدى حذر نظرهٔ جلالندن - صاقندى پاره‌ليلر سيفك انسلالندن»

إِنْسِياق [ع] بر سائقه ايله چكيلوب كيتمك، آردى صيره كيتمك: انسياق مباحث . جمعى : انسياقات : انسياقات كلام .

إِنْشاء [ع] ياپمق ، ياپلمق ؛ وجوده كتيرمك ، كتيرلمك : انشاى مكاتب . جمعى: انشاآت § حسن كتابت § اصول حسن كتابت § نسبت خارجيه‌سى اولميان كلام ، بو يولده كلام ايرادى . انشائى ، انشائيه = انشايه منسوب : كلام انشائى . معارف انشائيه . انشائيات = نسبت خارجيه‌سى اولميان جمله‌لر .

إِنْ شاءَ الله [ع] الله ايسترسه معناسنده دعا تعبيريدر . (انشالله) يازلاملى .

إِنْشاد [ع] شعر اوقومق: انشاد شعر. انشاد قصيده . معناسنده اوقونان شعر اوقويانك زادهٔ طبعى اولمق خصوصى معتبر دكلدر . جمعى: انشادات .

إِنْشاط [ع] نشاطلندرمق (تنشيط)ه بدل قوللانيلير .

اِنْشِثاث [ع] (انبثث) ه بدل قوللا- نیله بیلیر .

اِنْشِراح [ع] آچلمق ، کوکل آچلمق : انشراح قلب . « کوسترر برباشقه عالم شمدی هرصحرا بکا انشراحم شرح اولنماز غیری دنیالرینم »

اِنْشِعاب [ع] شعبه‌لنمك : انشعاب قبائل .

اِنْشِقاق [ع] یارلمق : انشقاق قمر . انشقاق خامه .

اِنْشِلال [ع] آتیله‌رق آقمق : انشلال سیل . نهرك انشلالی .

اِنْصات [ع] صوصمق ، صوصوب دیکلمك : « قرآن اوقونورکن ایله انصات »

اِنْصاف [ع] عدالت ، معاملهٔ عادلانه : بعضاً (الانصاف) مقامنده‌ده ایراد اولنور .

اِنْصِباب [ع] دوکلمك : انصباب آب .

اِنْصِباغ [ع] بویانمق § انواع تجلیات آلهیه‌یه مظهریت : « نقشبندرکه عشقمزکه سرانصباغ ــ روغنوندر اهل حاله پیکرمدن رنك رنك ــ فائق ممدوح »

اِنْصِراف [ع] کری دونمك : انصراف زوار § اسم قاعدهٔ عربیه اوزره منصرف اولمق .

اِنْصِرام [ع] انقطاع .

اِنْضاج [ع] پیشیرمه قیلمق ، قیلنمق ، کماله ایردرمك ، ایردیرلمك : انضاج طعام . انضاج میوه .

اِنْضِباط [ع] انتظام ، یولنده اولمق § ضبط وربطك یولنده اولمسی آسایشك تأمینیله امور ضابطه‌نك یولنده جریانی .

اِنْضِمام [ع] قاتلمق : بر مبلغك دیکر مبلغه انضمامی . (التحاق)

بو مقامده قوللانلماز .

اِنْطاق [ع] سویلتمك ، سویلدلمك : انطاق آلهی . بر ساکتك انطاقی . انطق الله الحق = جناب حق طوغری‌یی سویلتدی .

اِنْطِباخ [ع] پیشمك : انطباخ طعام .

اِنْطِباع [ع] باصلمق ، مطبوع ، منقوش اولمق : انطباع کتاب . صورتك آیینه‌یه انطباعی .

اِنْطِباق [ع] اویمق ، مطابق اولمق : انطباق ظرفین . قاپاغك کاسه‌یه انطباقی . جمعی : انطباقات .

اِنْطِفاء [ع] سونمك : انطفای حریق .

اِنْطِلاق [ع] کیتمك : انطلاق ابنای سبیل .

اِنْطِماس [ع] زائل اولمق ، بلیرسز اولمق

اِنْطِواء [ع] دوریلوب بوکلمك ، طوی اولمق : انطوای ورقه . انطوای ثوب .

اِنْظار [ع] تأخیر ، امهال : انظار ابلیس .

اِنْظِلام [ع] طوعاً ویاکرهاً ظالمك ظلمنه بویون اکمك .

اِنْعام [ع] احسان نعمت : « احتیاجی وار ایسه انعام ایت ــ سنبلزاده » بالکز انسان حقنده قوللانیلیر . مثلا (کویکه اتمك انعام ایتدم) دینلمز . جمعی : انعامات .

اِنْعِدال [ع] (عدول)ه بدل قوللا- نیله بیلیر .

اِنْعِدام [ع] یوق اولمق .

اِنْعِزال [ع] معزول اولمق : پیغمبرلرك مسند جلیل نبوتدن انعزالی

متصور دکلدر .

اِنْعِطاف [ع] میللنمك ، تمایل ، توجه : « صید بی قیدك اولور عالی کوکلر فوج فوج — انعطاف ایتدکجه صیدالاعالی کوزلرك » جمعی : انعطافات .

اِنْعِقاد [ع] قورلمق ، مرتب اولمق : انعقاد مجلس . جمعی : انعقادات .

اِنْعِکاس [ع] مقلوب اولمق ، مقابله‌نه دونمك ، عکس ایتمك : انعکاس ضیا . انعکاس آواز . « فیض حسنکدن کوکلر نوره غرق اولمقده‌در — انعکاسندن اولور ماهك مرایا غرق نور » جمعی : انعکاسات .

اِنْفاد [ع] بتیرمك ، بتیرلمك ؛ توکتمك ، توکدلمك : انفاد نقود . انفاد اموال .

اِنْفاذ [ع] اوته طرفه کچیرمك ، کچیرلمك : انفاذ تیر . انفاذ سهمی § حکمنی ویرمك ، حکمی ویرلمك ، اجرا : انفاذ امر . انفاذ اراده . بومعناده (تنفیذ) دخی قوللانیلیر . جمعی : نفاذات .

اِنْفار [ع] اورکوتمك ، اورکودلمك : انفار حمار . انفار صید . (تنفیر) باشقه یولده قوللانیلیر .

اِنْفاق [ع] خرج ایدوب توکتمك ، خرج ایدیلوب توکدلمك : فی سبیل الله انفاق اموال . جمعی انفاقات .

اِنْفِتاح [ع] آچلمق : انفتاح باب .

اِنْفِجار [ع] طاك یری آچلمق ، شفق سوکمك : انفجار صبح بهار § آقمق ، صویردن قایناپوب آقمق : انفجار عیون .

اِنْفِراج [ع] آچلمق : انفراج زاویه § کوکل آچلمق .

اِنْفِراد [ع] یالکز اولمق ، یاننده کیمسه بولنمامق : حال انفراد . علی الانفراد = برر برر . (تفرد) باشقه یولده قوللانیلیر .

اِنْفِراق [ع] آیرلمق : انفراق خطین .

اِنْفِساح [ع] بوللاشمق ، کنیشلنمك : انفساح مکان . بو معناده (تفسح) دخی قوللانیلیر .

اِنْفِساخ [ع] بوزلمق : انفساخ احکام انجیلیه . انفساخ نکاح .

اِنْفِساد [ع] بوزلمه .

اِنْفِصال [ع] آیرلمق ، یرندن آیرلمق § معزول اولمق . جمعی : انفصالات .

اِنْفِصام [ع] قیرلمق ، اوزلمك ، کسلمك : انفصام حبل . انفصام مجادله .

اِنْفِطار [ع] یارلمق : انفطار سما .

اِنْفِطام [ع] سوددن کسلمك : انفطام صبی .

اِنْفِعال [ع] متأثر اولمق : انفعال نفس § کوجنمك : انفعال صدیق . جمعی : انفعالات .

اِنْفِکاك [ع] آیرلمق : سایه صاحب سایه‌دن انفکاك ایتمز .

اِنْفِلاق [ع] یارلمق ، آچلمق : انفلاق صباح . « کلدی صباح روز جوانی‌یه انفلاق — لا »

اِنْفِهام [ع] آکلاشلمق : انفهام امل .

اِنْقاذ [ع] قورتارمق ، قورتارلمق : ناردن انقاذ . ضلالدن انقاذ .

اِنْقاص [ع] نقص . (تنقیص) بدل قوللانیله‌بیلیر .

اِنْقِباض [ع] جکیلوب طویلانمه ، بوزلمه § صیقنتی ، قسوت :

انقباض درون § طوتوقلق، بكلك، قبضلق.

اِنْقِراض [ع] بر فاميليا، بر قوم ايچلرندن كيمسه قالمامق اوزره يتوب كيتمك. (بولمق) ماده سيله قوللانيلير.

اِنْقِسام [ع] بولنمك، قسم قسم اولمق: انقسام كلمه. جمعى: انقسامات.

اِنْقِشار [ع] قابوغى صويلمق: انقشار بادام.

اِنْقِضاء [ع] بيتمك، تمام اولمق: انقضاى مدت.

اِنْقِضاض [ع] چاتلامق: انقضاض ديوار § قوش هوادن يره قونمق ايچون سوزيلوب ايتمك: انقضاض طائر.

اِنْقِطاع [ع] كسلمك: انقطاع نفس. انقطاع جريان.

اِنْقِلاع [ع] كوكندن قوپارلمق: انقلاع شجر. بومعناده (تقلع) دخى قوللانيله بيلير.

اِنْقِهال [ع] بسبتون ضعيف ومجالسز دوشمك: مرض انقهال.

اِنْقِياد [ع] رام اولمق، اطاعت: امره انقياد. انقياداً = انقياد صورتيله، طريقيله: امركزه انقياداً كلدم.

اِنْكار [ع] اويله دكلدر ديمك، دينلمك، (اقرار) ك ضدى: « چوق ترقى ايتدى فن ديرلرسه انكار ايلمه » بديهياتك انكارى نصل ممكن اولور؟

اِنْكِباب [ع] يوزى اوستنه دوشمك، قاپانمق: انكباب فرس.

اِنْكِتام [ع] مكتوم اولمق: انكتام اسرار.

اِنْكِسار [ع] قيرلمق: انكسار كوزه. انكسار خاطر: « آب حيوان اولسه ده وصلك كتيرمم يادمه — خيلى دمدر شيشهٔ خاطرده واردر انكسار — شيخ الاسلام يحيى » § بددعا ايتمك: « بك ديزكين ايتمه خلق ايديبور انكسار طورو! »

اِنْكِساف [ع] كونش طوتلمق: انكساف شمس.

اِنْكِشاف [ع] آچلمق: انكشاف ازهار § آچيغه چيقمق، آشكار اولمق: انكشاف اسرار. الاشياء تنكشف باضدادها = هر شى ضديله منكشف اولور.

اِنْكِليس [ع] ييلان بالغى.

اِنْهاء [ع] تبليغ، رسماً تبليغ: انهاى كيفيت § برمأمورك مافوقنده كى مأموره بر ماده يى حاوى اولمق اوزره يازديغى كاغد.

اِنْهِباط [ع] (هبوط) ه بدل قوللانيله بيلير.

اِنْهِداش [ع] طالاشمق: انهداش كلاب.

اِنْهِدام [ع] ييقلمق: انهدام بنا، انهدام حائط. ذى روح حقنده قوللانيلماز.

اِنْهِزام [ع] بوزلمق: انهزام دشمن، « انهزام جند اعدا كلدى پيش چشممه — حمدى » جمعى: انهزامات

اِنْهِماك [ع] شدت ميل بردوام: تحصيل علمه انهماكى واردر. مذموماتده دها زياده قوللانيلير. معناسنده ذاتاً (كمال) مندرج اولديغندن (كمال انهماك) دينلمه مك لازم كلير.

اِهانَت [ع] بغير حق تحقير: يزيد آل رسوله اهانت ايتدى.

اِهْتِداء [ع] هدايت بولمق، دين حقه كيرمك، مسلمان اولمق.

اِهْتِزاز [ع] تیتره‌مك: اهتزاز اوتار-ساز § فرحدن ، نشـاطدن حركته كلمك : «لرزه ویرسه‌ك چوقیدر اجسامه ای كویای راز— تابد ارواحه ساز كدرمدار اهتزاز» جمعی: اهتزازات.

اِهْتِمام [ع]ایشه دقتله باقمق: «تحصیل علمه سعی ایده‌لم اهتمام ایله » جمعی : اهتمامات .

اِهْداء [ع]هدیه ایتمك، ایدلمك، هدیه كوندرمك،كوندرلمك: اهدای سلام . « سنـدن آیدن اهدا نجه‌كمكشته راهی » مصراعنده اولدیغی كبی هدایت ایتمك معناسنده قوللانلمالی .

اِهْدار [ع] ابطال، الغا : اهدار دم . اهدار اصل ترجمه .

اِهْراق [ع] دوكمك، دوكلمك، آقتمق آقیدلق : اهراق دموع .

اِهْلاك [ع] هلاك ایتمك ، ایدلمك : اهلاك عصات .

اِهْلیلَج [ع] معروف دارو، هلیله: قاره هلیله . صاری هلیله .

اِهْمال [ع] بوشلامق، بوشلانلمق ، حالی اوزره براقلمق ، ترك ایتمك ، ایدلمك: اهمال امور. اهمال نقطه.

اِیاب [ع] كری دونمك: ایاب ارباب سفر .

اِیباء [ع] ابا ایتدیرمك، ایتدیرلمك، تیكسندرمك، تیكسندرلمك(ابا) یه‌ده باق .

اِیتاء [ع] اعطا : ایتای زكات .

اِیتلاف [ع] الفت ایتمك، آلشمق : اصحاب فضل ایله ایتلاف ایتملی. تصورات شاعرانه ایله ایتلافی واردر . (ائتلاف) صورتنده‌ده قوللانیلـه‌بیلیر . جمعی: ایتلافات .

ایثار [ع] بذل سخاوتكارانه : ایثاراموال. ایثارجان§انتخاب، اختیار: ایثار آخرت . « تاللّٰه‌لقد آثرك اللّٰه‌علینا » = واللّٰه جناب حق سنی — حسن صورت وكمال سیرت جهتیله — بزه ترجیح واختیار ایلدی .

ایجاب [ع] لازم كتیرمك ، واجب قیلمق: قابك قیرلمسی ایچنده‌كی صویك دوكلمسنی‌ایجاب ایدر§ لازم كلمك، واجب اولمق : قاب قیریلنجه ایچنده‌كی صویك دوكلمسی ایجاب ایدر . عربیده یالكز متعدی اوله‌رق مستعمل اولدیغی حالده لسانمزده هم لازم هم متعدی اوله‌رق قوللانیلیر. (اقتضا)ده بویله‌در . جمعی: ایجابات .

ایجاد [ع] وار ایتمك ، ایدلمك ، وجوده كتیرمك ، كتیرلمك: ایجاد كائنات § یكی بر شی چیقارمق ، چیقارلمق: ایجاد فن‌طباعت. ایجاد كرده= ایجاد ایدلمش: غوتنبرغك ایجاد كرده‌سی اولان بوصنعت الكبیوك برناشرمعرفتدر.

ایجار [ع] كرایه ویرمك ، ویرلمك : ایجارخانه§ كرا: خانه ایجاری.

ایجاز [ع] اختصار : ایجاز واعجاز . ایجاز كلام § (اطناب) ایله (مساوات) ك آره‌سی . ایجاز مخل = افاده‌سی مقصود اولان فكره خلل ویرن ایجاز. اوصاندیریجی اطناب دیمك اولان (اطناب ممل) مقابلیدر .

ایجاع [ع] وجع ویرمك ، ویرلمك ، آغریتمق، اغریدلمق :ایجاع كتف.

ایحاش [توحیش]ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

ایداع [ع] امانت اوله‌رق ویرمك ، ویرلمك : ایداع روح .

ایذاء [ع] انجتمك، انجیدلمك: ایذای مؤمن حرامدر.

ایذان [ع] بیلدرمك، بیلدیرلمك: ایذان کیفیت، حلول وقت صلاتك اذان ایله ایذانی.

ایراث [ع] ویرمك، ویرلمك، حصوله کتیرمك، کتیرلمك. اکثریا محذوراتده قوللانیلیر: ایراث مضرت، ایراث خسار، ایراث فتور.

ایراد [ع] کتیرمك، کتیرلمك، وارد قیلمق، قیلنمق: ایراد ادله. ایراد شواهد. «دست بردست طوروب پیشکه جاهنده — بحردن قطرهٔ اوصافنی ایتدم ایراد — نعت شریف — نابی» § کلیر، عقار: «حوض صد رخنهٔ مصرف براولوری (نابی) — کسب دستك ایکی خوارهٔ ایرادندن؟»

ایراط [ع] ورطه‌یه دوشورمك، دوشورلمك: ایراط عدو.

ایزد [ف] جناب حق: ایزد متعال. فتح زای ایله‌ده قوللانیلیر.

ایستاده [ف] آیاقده طورمش: ایستادهٔ موقع احترام اولدیلر.

ایصاء [ع] وصی نصب ایتمك، ایدلمك: فلانی ایصا ایتدم. فلانك ایصاسی انسب ایدی § وصیت ایتمك، ایدلمك: ایصای تصدق.

ایصال [ع] واصل قیلمق، قیلنمق، واردرمق، واردیرلمق: ایصال قافله. ایصال پیام.

ایضاح [ع] واضح قیلمق، قیلنمق؛ عیان ایتمك، ایدلمك: ایضاح مرام. ایضاح مسئله. جمعی: ایضاحات: اعطای ایضاحات.

ایغریب [روم‌جه‌دن] بیوك بالق آغی. ایغریب چویرمك = اوسته‌لقله بردن چوق استفاده.

ایفاء [ع] اوده‌مك، اوده‌نلمك؛ یرینه کتیرمك، کتیرلمك: ایفای دین. ایفای وظیفه. ایفای رسم تبریك.

ایقاد [ع] یاقمق، یاقلمق: ایقاد نار. ایقاد قنادیل. «نوری آرایش قندیل سراپردهٔ حق — پرتوی نائرهٔ حبه مدار ایقاد — نعت شریف — نابی»

ایقاظ [ع] اویاندرمق، اویاندیرلمق: ایقاظ نائم. ایقاظ غافل.

ایقاع [ع] وقوعه، ظهوره کتیرمك، کتیرلمك: ایقاع مشکلات. ایقاع موانع.

ایقان [ع] یقین حاصل ایتمك، ایدلمك؛ شبهه‌سز بیلمك، بیلنمك: ایقان آخرت نه بیوك سعادتدر! «باشقه برعالم ایدر وجدانی — اوبقا عالمك ایقانی»

ایلاج [ع] ادخال.

ایلاد [ع] طوغورمق، طوغورلمق: ۱: ایلاد فرزند. ایلاد بنات. ۲. (تولید) ماده‌یه باق.

ایلاف [ع] الفت ایتدرمك، ایتدیرلمك؛ آلشدرمق، آلشدیرلمق: ایلاف خریداران. ایلاف ارباب تجارت. (تألیف) باشقه‌یولده قوللانیلیر.

ایماء [ع] قولاً ویا فعلاً اشارت ایتمك، ایدلمك: کلمه‌یه جکنی ایما ایتدی. بو خصوصك ایماسی لازم کلیردی.

ایمان [ع] اینانمق، قلب ایله تصدیق. معنای شرعیسی (قلب ایله تصدیق ودیل ایله اقرار) در: ایمان مقلد مقبولدر. ایمان بأس مقبول دکلدر. (ایتمك، کلمك، کتیرمك) ماده‌لریله

قوللانیلیر : ایمان ایتدی ، ایمانه کلدی ، ایمان کتیردی .

ایمپراطور [لاتینجه‌دن imperator] حکمدار: آلمانیا ایمپراطوری .

ایمپراطوریچه [لاتینجه‌دن] ایمپراطور زوجه‌سی : آوستریا ایمپراطوریچه‌سی .

این [ف] قریبه موضوع اسم اشارت ، بو . یالکز قوللانلماز : این و آن ، آن و این = شو ، بو . بنابرین = بوکابناءً . قوللانلمامغه باشلامشدر . بعد ازین = بوندن صکره ، بوندن بویله . بو ایکی تعبیرده (این) ك همزه‌سی محذوفدر .

ایناس [ع] آلشدرمق ، آلشدیرلق : ایناس حیوانات وحشیه . بومعناده (تأنیس) دخی قوللانیلیر .

ایواء [ع] بریره قوندیروب آرام ایتدرمك ، بوصورتله آرام ایتدیرلك : ایوای مسافرین ، ایوای مهاجرین .

ایهام [ع] واهمه‌یه کتیرمك ، کتیرلك § ایکی معناسی اولان برکلمه‌یی ایراد ایله معنای بعیدینی اراده ایتمکدن عبارت برصنعت بدیعیه . بوکا (توریه) دخی دینیلیر . جمعی : ایهامات . (توهیم) باشقه یولده قوللانیلیر .

اُ

اُبوّت [ع] باباباق صفتی : حقوق ابوت . ابوةً = بابالق ، بابا اولمق جهتیله .

اُبّهت [ع] عظمت ، مهابت ، وجاهت بهجت . صدارتدن منفصل ذواته تخصیص بیوریلان القابدر . (اَبهت) ویا (ابهت) صورتنده تلفظی یاکلشدر .

اُترُجّه [ع] آغاج قاوونی .

اُجاج [ع] آجی ، طوزلوصو : ماءاجاج .

اُجرت [ع] بدل استفاده ، خدمت وامکه مقابل ویریلن آقچه وساتره : اجرت قدم . اجرت قدمیه . بلا اجرةٍ = اجرتسز اوله‌رق .

اُجُم [ع] ارسلان یاتاغی اولان صیق ، کور آغاجلق معناسنه کلن (اَجَمه) نك جمعی . شیراجم = شدید الصوله ارسلان : « اولور غزاله‌هم آغوش نره شیراجم — نفعی » همزه‌نك فتحیله‌ده لغتدر .

اُجُور [ع] (اجر) ك جمعی . (اجورات) اجرتلر مقامنده قوللانیلیر .

اُحجوّه [ع] بیلمه‌جه . (اُحِیّه) دخی دینیلیر . همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُخت [ع] قیز قارداش . جمعی اولان (اَخَوات) نظائر معناسنده‌ده قوللانیلیر .

اُخدُود [ع] یرده اولان اوزون یاریق ، خندق .

اُخرَوی [ع] آخرته منسوب ، متعلق : امید اخروی . مکافات اخرویه . «اول خداوند سریر معرفتکیم فیضیدر — سالك بی توشهٔ کمراهه زاد اخروی — حضرت مولانا حقنده — نفعی» اخرویّات = آخرته متعلق سوزلر ، شیلر .

اُخری [ع] (آخَر) ك مؤنثی . باشقه : صورت اخری . جهت اخری .

مسئلهٔ اخرى . نشأهٔ اخرى = حيات اخرويه. مرةً بعد اخرى = برقاچ كره ، دفعات ايله. زادفى الطنبور نغمةٌ اخرى = طنبورده بر باشقه نغمه دها پيدا اولدى .

أُخُوَّت [ع] قارداشلق صفتى: اخوت دينيه . اخوت مقدسهٔ اسلاميه ، اخوتكار= قارداشجه‌سنه معامله ايدن ، اخوتكارانه= اخوتكارجه‌سنه. (اِخوت) صورتنده تلفظى ياكلشدر.

اُدَباء [ع] شعر وانشايه متعلق علومه منتسب ديمك اولان (اديب)ك جمعى: ادباى عرب . ادباى غرب. ايران ادباسى . عثمانلى ادباسى .

اُذاُنى [ع] بيوك قولاقلى .

اُذْن [ع] قولاق . ضمتين ايله‌ده لغتدر .

اُرْجُوحَه [ع] صالينجاق: «چوجق آرتق اوياتمق ايستسه‌ده — اويودر ارتجاج ارجوحه » همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُرْجُوزَه [ع] بحر رجزدن اولان شعر ، قيصه وزنلى شعر . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُرْجوفَه [ع] اويدرمه سوز ، خبر كاذب. اكثريا جمعى اولان (اراجيف) — حوادث كاذبه مقامنده — قوللانيلير . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُسّ [ع] اساس . عربيده همزه‌نك فتح وكسريله دخى لغت ايسه‌ده لسانمزده يالكز بو صورتده قوللانيلير.

اُسارى (اسير)ك جمعى . استعمالى نظمه مخصوصدر : « ليلهٔ ويله فزادر شب يلداى فراق — نه‌قيامت قوپارر آنده اسارای فراق !— اشرف»

اُسْبُوع [ع] هفته . اسبوعى = هفته‌لك ، هفته‌ده‌بر چيقان : اسبوعى غزته . جريدهٔ اسبوعيه. همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُسْتا [ف] (استاد) مخففى . نظمده قوللانيله‌بيلير .

اُسْتاد [ف] اوكرەدیجى ، معلم : حق استاد § ماهر ، وقوف تام صاحبى : « اشعارى بويله سويلر استاد سويلينجه — نائلئ قديم » استادانه= استادجه‌سنه : نظم استادانه . ارشاد استادانه§استاده‌منسوب : دست‌استادانه. استادى=استادلق : برهان استادى § استاده منسوب : التفات استادى :

اُسْتاذ [ع] استاد . استاذيت = استاذلق .

اُسْتُخْوان [ف] كميك ، استخوانپاره = كميك پارچه‌سى .

اُسْتُرَه [ف] اوستوره .

اُسْتُوار [ف] محكم ، متين ، قوى . استوارى= استوارلق .

اُسَراء [ع] (اسير) ك جمعى: اسراى زنجيه .

اُسْرُب [ف] قورشون: معدن‌اسرب. دانهٔ اسرب .

اُسْطُرْلاب [روجه‌دن معرب] كونشك ارتفاعنى تعيين ايتمكه مخصوص آلت .

اُسْطُقُس [روجه‌دن معرب] اصل ، جوهر ، ماده ، عنصر ، جمعى: اسطقسات .

اُسْطُوانه [فارسى (استون) دن معرب] ديرك § سيلندير. اسطوانى = اسطوانه شكلنده اولان :

اُسْلُوب [ع] طور ، طرز ، نسق ، يول: اسلوب جديد.اسلوب نوين، اسلوب فرنكانه ، (طور افاده ، طرزبيان) كبى تعبيرلرله ترجمه ايدلكده اولان style مقامنده‌ده قوللانيلير : اسلوب عالى . اسلوب حكيم = مخاطبك سوزيني مرامنك خلافى اوزره بالتلقى بكله‌مديكى بر صورتده اعطاى جواب .

اُسْوَه [ع] طريقه ، مسلك : اسوهٔ حسنه § مقتدىٰ‌به ، پيشوا : اسوة‌المحققين § غمكسار ، درد اورتاغى: اسوة‌العشاق .

اُشْتُر [ف] دوه. اشتربان = دوه‌جى اشترخو ـــ ى = دوه خويلو، كينجى. بوكا بدل (اشتردل) دخى قو ـ للانيلير. اشتركاو= زرافه دينيلن حيوان. اشترمرغ = دوه قوشى . (شتر)ه‌ده باق .

اُشْتُلُم [ف] غوغا، كورلتى، اشتلمكار = غوغاجى، كورلتيجى .

اُشْغُر [ف] كيرپى، اوقلو كيرپى .

اُشْكُوفه [ف] نظمده (شكوفه) يه بدل قوللانيلير .

اُشْكُوه [ف] نظمده (شكوه)ه بدل قوللانيلير .

اُشْنَه [ع] يوصون .

اُصُول [ع] (اصل) ك جمعى: اصول وفروع § صورت ، منوال ، طريق، بر برينه مربوط شيلرك نظامى ، قاعده‌سى . بومعناده مفرد حكمنده‌در . هرحالده صفتى مؤنث اوله‌رق كتيريليير : اصول معلومه. اصول ايله = آهسته‌جه، ياواشجه. اصول اصول = آهسته آهسته ياواش ياواش . اصول فقه = علم فقهه وسيلهٔ توصل اولان علم . اصوليون = اصول فقه مؤلفلرى، اصول فقهه منتسب علماى امت .

اُضْحُوكَه [ع] كولمكه سبب اولان شى ، كولنه‌جك شى . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُضْحِيَّه [ع] قربان . قربان بايرامنه (عيداضحى) دينلديكى كبى (عيداضحيه) دخى دينيلير .

اُضْحُومَه [ع]نسوانك‌بيوك‌كوسترمك ايچون قيچلرينه باغلادقلرى بوغچه، ياصديق. همزه‌نك فتحيله غلطدر.

اُعْجُوبَه [ع]باعث تعجب اولان‌شى، شاشيله‌جق شى، همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُغْلُوطَه [ع] مخاطبى ياكلتمق ايچون ترتيب اولنان كلام، ياكلتماج. همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُغْنِيَّه [ع] خواننده‌نك تغنى ايلديكى نغمه ، آهنك .

اُفّ [ع] تكرّه ، تضجر اداتى . اوف .

اُفْتادَگى [ف] افتاده‌لك .

اُفْتادَه [ف] دوشمش : افتادهٔ الم . « هاروت نكاهى اينسه ايما ـ افتادهٔ چاه اولور زليخا ـ غالب » § دوشكون § عاشق : « اولدم اى شوخ جفا پيشه سكا افتاده ـ وصفى » « افتاده بر پياده‌يم اى شهسوار طور ! » مصرا ـ عنده توريه طريقيله واقع اولمشدر .

اُفْتانُ وخيزان [ع]دوشه‌رك قالقه ـ رق ، دوشه قالقه . آز قوللانلمغه باشلامشدر .

اُفُق [ع] كوك كنارى ، كوكك كوزه كورين كنارى : افقه

حقيقى . افق مرئى . قانك سكونيـله‌ده لغتدر . افقى = (عمودى) نك ضدى .

اُفول [ع] غائب اولمق . اكثريا كواكب حقنده قوللانيلير .

اُقْنُوم [ع] اصل ، اقانيم ثلثه يعنى اصول ثلثه‌دن هر برى . همزه‌نك فتحيله غلطدر . (اقانيم) ه ده باق .

اُقْحُوان [ع] باباديه دينيلن نبات . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُكاف [ع] پالان : اكاف حمار . كسر ايله‌ده لغتدر .

اُكْذُوبَه [ع] يالان سوز . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُكْرُومَه [ع] كرمدن عبارت اولان فعل . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُكُل [ع] ميوه § رزق، نصيب § ذكا . ذواكل : صاحب ذكا ، ذكى .

اُلْفَت [ع] آلشمه : اوته‌دن برى سمى ايله الفت پيدا ايتمشمدر § كوريشوب قونشمه ، حسن صورتله كوريشوب قونشمه : « كوندن كونه تازه‌لندى الفت ـ غالب » « ميان اصدقاده شرط الفت ترك كلفتدر ـ شيخ الاسلام عارف » كرم الفت = صيق فيق كوريشوب قونيشان : سزكله كرم الفت اوله‌لى باشقه‌لرندن صوغودم . الفتكر = الفت ايديجى ، ايدن . الفتكرى = الفتكرلك .

اُلُوف [ع] بيك معناسنه اولان (الف)ك جمعى . اكثريا حسابده قوللا ـ نيلير .

اُلُوهيّت [ع] اللهلق ، معبودلك ، تكريلق : « دينيه مرآت الوهيت سزادر عالمه » (الاهت، الوهت) دخى لغتدر .

اُمّ [ع] آنا : ام ولد . ام خارجه § اصل ، منشأ : ام الخبائث ، ام خبائث = شراب ، مسكرات : «اى اوغل ام خبائثدرمى ـ فسق توليده سبب پى‌درپى ـ سنبلزاده » ام الدنيا ، ام دنيا = مصر . ام الرأس ، ام رأس = دماغ . ام الرذائل ، ام رذائل = جهل . ام الفضائل ، ام فضائل = علم . ام القرآن ، ام قرآن = سورهٔ شريفهٔ فاتحه . ام القرى ، ام قرى = مكهٔ مكرمه . ام الكتاب ، ام كتاب = لوح محفوظ : « يوق قيدماسوى دل قدسى جنابده ـ اولماز خطا صحيفهٔ ام الكتابده ـ عارف حكمت » ام النجوم ، ام نجوم = صامان اوغريسى ، حاجيلر يولى ، كهكشان .

اُمَّت [ع] جماعت ، قوم ، طائفه § كنديلرينه طرف الهيدن پيغمبر كوندريلن طائفه : امت محمد (عليه السلام) . امت اجابت = امتك پيغمبرينه ايمان ايدن قسمى . امت دعوت = امتك پيغمبرينه ايمان ايتمين طاقمى . امة الله = مخلوق حق .

اُمَراء [ع] رئيس معناسنه اولان (امير)ك جمعى : امراى عسكريه . (اميره) ه ده باق .

اُمَم [ع] (امت) ك جمعى : امم سالفه . خير الامم ، خير امم = پيغمبرمزك امتى .

اُمَناء [ع] (امين) ك جمعى : آلاى امناسى . صندوق امناسى .

اُمْنِيَّه [ع] اوميلان شى ، مقصود ، مأمول § اومه ، اميد .

اُمُور [ع] شى ، ايش ، خصوص ، حادثه معناسنه اولان (امر) ك جمعى : امور عظيمه . امور مهمه . معضلات امور . تسهيل امور . امور آشنا =

ایش بیلیر آدم . لمور دیده = برچوق شیلر کورمش صاحب تجربه آدم . موفق الامور ، مسهل الامور = جناب حق . (اوامر) ماده باق .

اُمومَت [ع] آتالق صفتی : امومت وابوت . حقوق امومت .

اُمَّهات [ع] (اُمّ) لك جمعی : اقدام امهات . امهات لغت .

اُمّی [ع‌ف] اوقویوب یازمق بیلمین شخص امی . امی سنان . پیغمبرمزك اوصاف شریفه‌سندندر . افندمزك بتون عوالی شعشعه‌سنه غرق ایتمش اولان انوار علم وعرفانندن حصه یاب تنور اولان حقبین کوزلره بوعنوان جلیلك پك پارلاق کورینه‌جکی شبهه‌سزدر . « اوقومازکن اوخلیلك خلق ـ ابتدی ملزم علمای سلف ـ خاقانی » امی صادق = پیغمبرمز .

اُمید [ف] اومه ، اومو : « امیدرد ایله‌در ویردیکی سلام دخی ـ مانی ـ » میمك تشدیدیله‌ده قوللانیلیر . امید بخش = امید ویریجی : امید بخش موفقیت . امید بخشانه = امید بخش اولانه یاقیشه‌جق صورتده : التفات امید بخشانه . امید بخشی = امید بخشلق . امید وار = امیدلی : ایستدیکم کبی برنعت شریف یازمغه موفق اوله‌جغمه امید وارم . امیدوارانه = امید وار اولانه یاقیشه‌جق صورتده . امید واری = امید وارلق . امیدگاه ، امیدگه = امید یری : « کلدم آچیل ای امید کاهم ! »

اُناس [ع] نظمده (ناس) ه بدل قوللانیله بیلیر .

اُنثی [ع] دیشی ، قادین ، قیز . جمعی اناث .

اُنس [ع] آلیشیقلق ، آلیشقینلق . (طونمق) ماده‌سیله استعمالی ترك ایدلملی : مجنون آهولر ایله انس طوتمش ایدی . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . انسا انس = انسی چوق ، پرانس : مجلس انسا انس . « بزم انسا انسده برهم نفس بولدم‌ینه ـ ایلدم برناله‌ده ارباب حالی آه کو ـ نی لسانندن »

اُنسِیَّت [ع ـ مولّد] آلشمه ، الفت ایتمه : « نکاه شوخی مردمله عجب انسیت ایتمشدر ـ شیخ الاسلام عارف » استعمالنه احتیاج واردر .

اُنوف [ع] (انف) لك جمعی : ترغیم انوف .

اُوبُوس [فرانسزجه‌دن] کوچك خمبره .

اُوپَرا [ایتالیانجه‌دن] تیاترووده موسیقی ایله اجرا اولنان منظوم فاجعه § بودرلواویونلرك اجراسنه مخصوص تیاترو . اوپرا قومیق = نثر ایله قاریشیق مضحك اوپرا اویونی § بودرلو اویونلرك اجراسنه مخصوص تیاترو .

اُورْدینو [ایتالیانجه‌دن] داینکه بعده امر ایده‌جکی یره تأدیه اولنمق اوزره یازیلان تحویل ، امر وحواله § برحموله قونشمنتوسنك قومپانیا طرفندن دکشدیرلسیله کمرکدن اشیایی چیقارمق ایچون ویریلن حواله .

اُورْسا [ایتالیانجه‌دن] کمینك صول طرفی ، اسکله § کمینك روزکارك کلدیکی طرفه یاقین برجهته دوندیرلسی . اورسا بوجه = کاه صوله کاه صاغه دونه‌رك یوریمك .

اُوسْتا ، اُوسْتاد [ف] نظمده (استاد) ه بدل قوللانیله بیلیر .

اُوقیانوس [یونانجه‌دن معرب] بحر محیط : اوقیانوس ازمان .

اولو ، اُولی [ع] صاحب معناسنه اولان (ذو) نك جمعی .

ترکیبسز قوللانلماز . اولوالعزم=اواص وارادهٔ الهیه‌نك اجراسنه الك زیاده اهتمام بیوران پیغمبران ذی‌شان . جناب ابن عباسدن مروی اولدیغی اوزره اولو العزم شو بیتده کوستردیکی وجه ایله بشدر : « اولوالعزم نوح والخلیل الموحد ـ وموسی وعیسی والحبیب محمد » (علیهم السلام) . اولوالامر=پادشاه اسلام ، اسلام پادشاهلری : اولوالامره اطاعت واجبدر . اولوالابصار=بصر صاحبلری ، نظر دقت اربابی : فاعتبروا یا اولی الابصار . اولوالالباب = عقول سلیمه اصحابی : « کمال عقلنه حیران اولور اولوالالباب » (اولی) آز قوللانیلیر: اولی‌النهی= اصحاب عقول. ثقلتنه مبنی (اولو النهی) قوللانلماز . (اولو) لو تعبیرلر اسلوب فارسی اوزره مضاف‌الیه اولنجه قاعدهٔ عربیه‌یه توفیقاً (اولی) صورتنه قونلمق لازم کلمز . مثلا (مسلم اولوالالباب) دینیلیر ، (مسلم اولی‌الالباب) دینلمك اقتضا ایتمز .

اُولی [ع] (اوّل) ك مؤنثی، برنجی: دفعهٔ اولی . طبعهٔ اولی . رتبهٔ اولی . جمادی الاولی، ادواتدن برینه بتیشنجه آخرنده الف کبی اوقونور (ی) بولنان سائر کلمات کبی الف ایله یازیلیر : فلان سنه‌نك جمادی‌الاولاسی .

اُومنیبوس [لاتینجه‌دن] شهرلرده ایشلین عمومی آرابه .

اونیفورمه [ایتالیانجه دن] ملکیه وعسکریه البسهٔ رسمیه‌سی.

اُهجوّه [ع] (هجویّه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر . (اهجیه) دخی دینیلیر. همزه‌نك فتحیله غلطدر .

بَ

بـِ [ف] ادات الصاق. ترکیبده معادلی اواخر کلماته کلن (ه) حرف املا سیدر : تابصباح= صباحه قدر. تابقیامت = قیامته قدر . دست بدست= الدن اله. ماه‌بماه = آیدن آیه ، هر آی § ادات مطابقت : بقول فلان = فلانك قولنجه . « طوانه کعبهٔ کویك بقول باقیٔ مرحوم ـــ درون دلده نیت آب زمزمدن مصفادر ــ نفی » § ادات قسم : بحق خدا = خدا حقیچون . بحق نور نبوت . « بحق سورهٔ انا فتحنا ـــ لا »

با [ع] ادات مقارنت . ایله، له . بانضباط = مضبطه ایله ، باسند = سندله. باکمال = کماله مقارن، کماللی : جلال باکمال. باخبر = خبره مقارن، خبردار، صاحب وقوف : « کوش ایت بو سوزی کیم خبر باخبراندر ـــ روحیٔ بغدادی » باخصوص = خصوصیله ، خصوصا، هله .

باب [ع] قاپو : باب مفتوح . باب مسدود § کتابك بر قسم مخصوصی، (فصل) ك بیوکی : مجله‌ده کتاب الهیه‌نك عقدهبه‌یه دائر اولان برنجی بابی ایکی فصلی حاویدر § بنـد، ماده : بنا رساله‌سی اوتوز بش بابه منقسمدر. بو اوچ معناده جمعی اولان (ابواب) دخی قوللانیلیر § دائرهٔ رسمیه : باب‌مشیخت. باب سر عسکری § خصوص: بو بابده حقکز وار. بو ایکی معناده جمعی قوللانلماز .

بابا [ع] پدر § وقارلی ، تمکینلی ، پیشکین، شایان حرمت: باباآدم

بابایانه = باباجه‌سنه : بابایانه اطوار .

بابونج [ع] باپادیه . فارسی (بابونه) دن معربدر .

باتاریه [ایتالیانجه‌دن] برطاقم طوپ، آلتی طوپ طاقمی § الکتریق استحصالی ایچون تهیئه اولنمش شیشه‌لر مجموعی .

باج [ف] ویرکو .

باجنك [ف] باجه .

باحور [ع] تموزده حکم سورن شدت حرارت. ایام باحور = تموزك اون طقوزندن یکرمی آلتیسنه قدر اولان یدی کون .

باختر [ف] غرب، مغرب، خاورو باختر = شرق وغرب .

باد [ف] هوای متحرك، یل، روزکار: بادبهار، بادبهاری. «بادنوروزی ایله اولسونده دریا موج موج — اولسونمی دلده‌کی عمان سودا موج موج؟» یاد آوره باد آورد = چالشمقسزین مساعدهٔ طالعله اله کچن شی: کنج باد آور.

بادبدست [ف] مفلس، صفرالید . باد بروت = مغرورلق، خودبینلك، بنلك . بادپا ـ ی = سرعتلی، سریع الحرکه : رخش بادپا . بادپیما = بوش کزن، عبثله اشتغال ایدن . بادکرد = قاصیرغه . بادهوا = مصرفسز، بلاش .

باد [ف] و

بادا [ف] اولسون، اوله : یکسر دیدیلر صد آفرین باد — نابی » « مألن هرکیم استخراج ایدرسه آفرین بادا ـ وله» قوللانلمامغه باشلامشدر.

بادام [ع] معروف میوه . بادام دومغز = ایکی ایچلی بادام . بادامی = بادامه منسوب، مشابه : چشم بادامی .

بادبان [ع] یلکن . بادبانکشا ـ ی = یلکن آچیجی . (بادبانکشای عزیمت) تعبیرندن اوصانلمشدر .

بادره [ع] حاضر جوابلق یولنده بالبداهه سویلنیلن سوز: بادرهٔ نادره § بردن بره ظهوره کلن حال، کیفیت .

بادزن، بادزنه [ف] یلپازه : «زنه شایان کوریلور بادزنه»

بادنج [ف] هندستان جوزی .

بادنگان [ف] بادنجان .

باده [ف] شراب . باده خوار، باده نوش = باده ایچن. باده فروش = باده صاتان .

بادی [ع] سبب اولیجی، موجب: «بزه ای باد بادیٔ پریشانی اولورسه‌کده ـ طوقنکاهی اوزلف تارماره هرچه باداباد ـ سنبلزاده» مثلا (پریشانلغی بادی اولدی) دینلمه‌ملی . (پریشانلغه بادی اولدی) دینلملی. (باعث)ده بویله‌در. (موجب) هده باق § اول، ابتدا: بادیٔ امرده حقیقتی آکلایه‌مامش ایدم. بادیٔ نظرده اویله کورینیور .

بادیه [ع] اووه، چول: «بولدم بادهٔ غمده رفیق مشفق — کل سنکله اولهلم بزبنه همراه کوکل!» بادیه پیما = بادیه‌ده کزوب طولاشان : خیلی زمان بادیه پیمای تجربه اولدم . بادیه نشین = بادیه‌ده اوطوران، بدوی . بادیهٔ غول = دنیا .

بار [ف] یوك: «چکیلیر شیمیدر باق اعمدی شوبار! — بونی بن یوکلنیرمیم تکرار؟ — اودونجی اسانندن» بارخانه = یولجی احمال واثقالی . باردار

یوکاوه حامل: زنان باردار. بارگران = آغیر یوك . بارکش = یوك چکیجی ، طاشیجی § دفعه ، کره : بار اوّل. هر بار = هر دفعه، هرزمان § اذن، رخصت. بارخدا = اذن صاحبی، جناب حق. بارگاه بارگه = اذن ایله کیدیله‌بیله‌جك یر، اوتاغ دیوان عالی . دربار = باب شوکتمآب خلافتپناهی § میوه، ثمره. بارآور = میوه ویریجی، مثمر: درخت بارآور. بارور = میوه‌لی: نهال‌بارور§ بارنده، یاغدیریجی. بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: کوهربار. ،شکبار.

باراته [ایتالیانجه‌دن] چوقه‌دن معمول بر نوع سرپوش ، قلنسوه : بوستانجی باراته‌سی .

باراقه [فرانسزجه‌دن] کلبه، قولبه : کمرك باراقه‌سی .

باربانه [ایتالیانجه‌دن] قلعه‌قورقولغی.

باربونیه [ایتالیانجه‌دن] قیرمزی‌یه مائل بر جنس بالیق § بر نوع فاصولیه .

باران [ف] یاغمور : « بیلنیر قدر عبا موسم‌باران اولسون — فاضل» « مجربدرکه باران مبتلای عید قرباندر — واصف »

بارانی [ع] یاغمورلق .

بارج [ف] ایت اوزومی .

بارد [ف] صوغوق: ماء بارد. طور بارد. اوصاغ بارده .

باردان [ف] هکبه، خرج، چوال کبی ایچنه اشیا قونیله‌جق شی.

بارع [ع] اوصاف حمیده‌یی جمع ایله اقرانینه فائق اولان: فاضل‌بارع.

بارقه [ع] شیمشك پارلتیسی، پارلتی: بارقهٔ حقیقت مصادمهٔ افکاردن چیقار. بارقهٔ شمشیر جلادت .

بارقه [ایتالیانجه‌دن] بیوك صندال، فلوقه .

بارك‌الله [ع] ترکیب استحسانی. کمال تحسین موقعنده ایراد اولنور: « بارك‌الله زهی عاطفت ربانی — کهشه‌عالمه اولمش ازلی ارزانی — نفعی » « تن کارنك کلشن ارغوانی نیتن کلشن — هزاران بارك‌الله کلشن اندر کلشن اولدك سن! »

بارگیر [ف] بیکیر .

بارو [ف] دیوار، قلعه دیواری، حصار برجی .

بارود [ف] باروت. شیوعیله افواه ناریه‌ده استعمالی (۸۰۰) سنهٔ هجریه‌سنه مصادف عد اولنه‌بیلیر . کاتب چلبینك تقویم التواریخنده باروت و خمبره‌یی ایجاد ایدن اسکندریه‌لی حکیم سالیوسك (٤٠) سال هجریسنده استانبوله کلدرك اهالیسنه بونلرك صورت استعمالنی تعلیم ایتدیکنه دائر مندرج اولان روایت محتاج تدقیقدر.

بارومترو [روجه‌دن] میزان‌الهوا، مقیاس‌الهوا .

باری [ع] خالق ، جناب‌حق : فیض باری .

باری [ع] آغاج یونجی ، یونان : باریٔ قوس . اعط القوس باریها = یایی یونجیسنه ویر ؛ ایشی اهلنه تفویض ایت . « یاباری القوس بریاً لست تحسنها ـ لاتفسدنها واعط القوس باریها »

باری [ف] (هیچ اولمازسه) مآلنی مفید ادات اکتفا : « باری برقاچ کون حضور قلب ایله دنیایه باق ـ

باق » « باری بزده کمری سیر ایده‌لم صحراده - ندیم »

بارِیك [ف] اینجه : رشتهٔ باریك . فکر باریك . خیال باریك . باریك بین=اینجه‌شیلری کوریجی ، کورن . باریکتر=دها ، الڭ ، پك اینجه .

بارْیُوم [ایتالیانجه‌دن] اجسام بسیطه‌دن برجسم .

بازْ [ف] طوغان‌دینیلن شکاری قوش : باز سفید . باز بالا پرواز . « بازشکار کیرچرا کاه همتم — کام‌دوکون جنبش بال وپرمده‌در — نابی» § آچیق : «دهنك ایلده شاشقین کبی باز— سنلزاده » § بازنده ، اویناییجی . بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : شطرنج‌باز. قمارباز. (جانباز) جانیله‌اویناپان دیمکدر .

بازار [ف] چارشو ، چارشی § امتعه وسائره صاتانلرك محل اجتماعی : « بازارده کالای معارف صاتیلیرمی ؟ — واصف » § یوم الاحد، یکشنبه § بایع‌ایله مشتری بیننده‌کی معامله . محاوراتده (پَ) ایله تلفظ اولنور .

بازَرْگان [ف] آلش ویرش ایله مشتغل آدم، تاجر. بازرکانی = بازرکانلق .

بازْکُشا [ف] قوهٔ ممیزه .

بازْگُونْ [ف] و

بازْگُونَه [ف] مقلوب ، معکوس ، ترس § منحوس ، اوغورسز. (واژکون) زیاده قوللانیلیر.

بازْمانْدَه [ف] کری قالمش اولان : سواربازمانده .

بازَنْ [فرانسزجه‌دن Basin] شالی طوقومه‌سی طرزنده‌طوقنمش تویلی ویاتویسز یومشاقجه بز ویا باصمه .

بازَنْدَه [ف] اویناییجی، اویناپان .

بازُو [ف]قول: بازوی زورآور. ضعف بازو. بازوی سیمین . « تقدیر خدا قوت بازو ایله دونمز — لا » بازوبند = قوله باغلانیلان تعوید. نسخه .

بازِي [ع] طوغان دیدیلن شکاری قوش. فارسیده اولدیغی کبی عربیده (باز) دخی دینیلیر.

بازِي [ف] اویون، اکلنجه ، لهو .

بازِیچَه [ف]اویونجاق: بازیچهٔ اطفال § اویون : « بچه بازیچه‌سی وار دنیانك — لا »

بازِیخانَه [ف] و

بازِیکَدَه [ف] اویون، اکلنجه محلی، دارالّلهو .

بازِیکَر [ف] کوچك، رقّاص، رقاصه . بازیکری = کوچکك .

بازِیکُوشْ [ف] شوخ مشرب ، لطیفه‌جی ، مجلس آرا . راغبك « اوینادر عشاقنی اطفال بازی کوشلر » مصراعنده (لر) زائددر .

بَأْسْ [ع] ضرر، محذور، فنالق: بأس یوق. نه‌بأس وار؟ لا بأس‌به = آنده بأس یوق § عذاب : بأس شدید . ایمان بأس .

بأساء [ع] آفت، داهیه .

باسْتارْدَه [ایتالیانجه‌دن] بر جنس کوچك کمی، قادرغه‌نك کوچکی § کمینك باشنده‌کی افقی دیرك .

باسْتُونْ [ایتالیانجه‌دن] دکنك، صوپا.

باسِطْ [ع]یاییجی ، یایان§ دیله‌دیکنك رزقنی توسیع ایدن ، جناب حق.

باسور [ع] مايه‌سيل ، قاين باغير . صاغك التهابی سببيله جراحت وقان كلمسی .

باشه [ف] آتماجه‌دينيلن شكاری قوش .

باصره [ع] كوزده‌كی كورمه قوتی : قوه‌ٔ باصره . مجازاً كوزمعنا سنده‌ده قوللانيلير .

باطل [ع] ذاتنده ثبات وحقيقت اولميان شی ، بوش شی : حق وباطل . نابينك « باطل هميشه باطل وبيهوده‌در ولی مشكل بودركه صورت حقدن ظهور ايده » بيت مشهورنده (بيهوده) زائددر . جاءالحق وزهق الباطل = حق كلدی ، باطل كيتدی (محواولدی) .

باطن [ع] ايچ ، ايچ يوز : « يكديكره يوق شرع وحقيقتده مباين ـ آيينه ايمش بربرينه ظاهر وباطن ـ كاظم » § ادراك ابصاردن منزه اولان ، جناب حق : « نورالظاهر ايشسه دلده بروز ـ اولور الباطن اسمی فيض افروز ـ شاكر احمد » § ايچده‌كی ، ايچ يوزده‌كی : حواس باطنه . باطنی ، باطنيه = باطنه منسوب ، متعلق : حس باطنی . طائفهٔ باطنيه .

باع [ع] قولاج .

باعث [ع] سبب اوليجی ، اولان : « ديللرده اوزانف داستاندر ـ (راغب) ی بوقيل و قاله باعث ؟ » (بادی) به‌ده باق .

باغ [ف] يشيللك ، چيچكلی ، آغاجلی ير : « باقيلك باغده فواره‌يه دلداره باقك ـ طالبك كوثره فردوسده ديداره باقك » § اوزوملك . باغ قدس = جنت .

باغبان [ف] باغجی ، باغچوان : « باغبان بركل ايچون بيك خاره خدمتكار اولور ـ لا » باغبانی = باغبانلق .

باغچه [ف] (باغ) هم طبيعی هم صنعی اولديغی حالده (باغچه) يالكز صنعی اولور . بناءً عليه (صنعی باغ) ديه تفسير اولنور . مع مافيه طبيعی باغه‌دخی مجازاً (باغچه) دينيله‌بيلير (بغچه) صورتنده يازلماملی .

باغوت [ع] خرستيانلرك بايرامی ، پاسقاليه .

باغی [ع] حقدن عدول ايله سركشلك ايدیجی ، ايدن : « تجمع ايلدی ميدان لحمه ـ ايدوب كفران نعمت بوبجه باغی ـ يكی چری عصاتی حقنده ـ عزت ملا » باغيانه = باغيجه‌سنه : حركات باغيانه .

باقر [ع] واسع . ائمهٔ اثنی عشردن محمد بن علی بن الحسين ابن المرتضی حضرتلرينك لقب شريفلريدر . علم وفضيلتده توسعلری باعث تلقيب اولمشدر .

باقل [ع] عجزهٔ عربدن برشخص كمشه‌ورك اسميدر . بر كون اون بر آقچه‌يه بر آهوبچه اشترا ايدوب قوجاغنه آلمش ايدی . يولده كوتورركن تصادف ايدنلردن بری « بونی قاچه آلدك؟ » ديدكده لسانيله « اون بر آقچه‌يه » ديه‌كی بجره‌ميه‌رك اون بر عدديی كوسترمك ايچون اللرينی رفع ايله پارماقلرينی آچوب ديلنی چيقاردينی صيره‌ده حيوان قوجاغندن فيرلايوب قاچدی . باقلدن دها عاجز دها بجربكسز ديمك اولان « اعيى من باقل » مثلی اكثريا افادهٔ مرامدن عاجز اولانلر حقنده ضرب اولنور . « بزم جهالده حسان ايله باقل بردر ـ لا »

باقلاء [ع] باقلا . (بقله) صورتنده يازلماسی اولادر .

باقه [ع] چیچك وسائره دسته‌سی ، دمت ، طوتام . باقةالنرجس = بد منظر قوجه‌قاری .

باقی [ع] حالت اولاسی اوزره‌مستمر اولان ، فانی اولمیان : « باقی قالان بوقبه‌ده برخوش صدا ایمش — باقی » آثار باقیه . معجزات‌باقیه § آرتان، گری قالان ، بقیه . بوده (قالمق) ماده‌سیله قوللانیلیر .

باقی [شاعر مشهور] اصلی (عبدالباقی) در . مشارالیه (۹۳۳) سال هجریسنده استانبولده طوغمشدر . استعداد وسعی جامع بروجود اولدیغندن سراج‌جراغی ایکن رئیس الشعرااولمشدر . طرز قدیم نظمی زمان مساعده اولدیغی مرتبه تجدیده چالشمشدر . اوچ دفعه روم ایلی‌صدری اولدقدن صکره (۱۰۰۸) ده ارتحال ایتمشدر . «باقی‌افندی کتدی‌عقبایه بیك سکزده — هادئ بغدادی» خاتمنده شو بیت منقوش ایمش : « فانیست جهان درو وفانیست — باقی همه اوست جمله فانیست »(مواهب لدنیه)،(فضائل‌الجهاد)، (الاعلام فی احوال بلدالله‌الحرام) ناملرنده‌کی کتابلر ایله حضرت ابوایوب انصارینك روایتکرده‌سی اولان احادیث شریفه‌یی ترجمه ایتمشدر . مرتب دیوانی اشهر آثاریدر .

باقیات صالحات [ف] عندالله اجری باقی اولان اعمال صالحة . تعبیر قرآنیدر .

باك [ف] صاقنمه ، احتراز : « سنی تبریده بندن اولسه اغیار اتفاق اوزره — نه باکم وار خلوص البته غالبدر نفاق اوزره — نابی » (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلمالی . بی‌باك = باکسز : مرد بی باك . بی باکانه = بی باکجه‌سنه . بی باکی = باکسزلك .

باکوره [ع] اول یتیشن ، تورفنده میوه . باکورةالحیاة = کنجلك ، شباب .

باکی [ع] آغلایجی ، آغلایان . آز قوللانیلیر . باکیا = آغلایارق .

بال [ع] خاطر ، قلب ، کوکل : بخلوص‌البال = خلوص قلب ایله . سلیم‌البال = قلب‌سلیم صاحبی . مافی‌البال = کوکلده‌کی شی .

بال [ف] قاناد : « یاره طوقنور خدانکرده — بالك نه سنورور سین اویله‌یرده — کبوتره خطاب » بالکشا = قاناد آچیجی ، اوچیجی . شکسته بال = قانادی قیریق : « دل مجروحه رحم ایله قالسون دام زلفکده ـ شکسته بال اولان مرغی ایدوب آزاد نیلرسین ـ بهایی » § قول . قوی بال = قولی‌قوتلی . اکثریا (بویون ، بویون کوکی) دیمك اولان (یال) ایله‌برلکده (تناسب‌اندام) مقامنده قوللانیلیر : « اویال وبال اوتمایل اوشیوهٔ رفتار ـ ندیم »

بالا [ف] یوکسك ، عالی : رتبهٔ بالا ، قد بالا ، قامت بالا = اوزون‌بوی . بالاتر = دها اك ، پك ، عالی . بالاپرواز = یوکسدن اوچان § یوقاری ، اوست : بالای کهسار . بالاپوش = پارده‌سو کبی اوسته کیلن لباس . بالاخانه = اوك اوست قاتی . بالا دست = الی اوستون ، غالب . بالادستی = بالا دستلك . دست بربالای دستست = ال الدن اوستوندر . بالاخوان = برشیئی حدندن آشیری کوسترن ، اوچوران . بالاخوانی = بالاخوانلق § بوی :

بالای بلند = اوزون بوی . بالا بلند = اوزون بویلو .

بالش [ف] یاصدیق : « مادر ویرەرك سکا نواله - پهلو‌نی ایتمیوری بالش ؟ - قوزی‌یه خطاب »

بالغ [ع] یتیشیجی ، ایریشیجی : سنی هنوز اون درده بالغ اولمش § سن رشدە ، مرتبهٔ ادراکه واصل اولان : غلام بالغ . جاریهٔ بالغه . شیوهٔ عربی اوزره (جاریهٔ بالغ) دخی دینیلیر

بالغاً مابلغ = درجهٔ کفایه‌نك فوقنده ، زیاده‌سیله . (حکمت بالغه ، قدرت بالغه ، کبی تعبیرلرده قوللانیلان (بالغه) ایله کده صوك درجه‌یه واصل دیمکدر .

بالقون [فرانسزجه‌دن] پنجره‌لرك اوکنده‌کی آچیق وپارماقلقلی شهنشین § تیاتروده صحنه جهتنده‌کی لوجه‌لر .

بالو [ایتالیانجه‌دن] رقص جمعیتی ، رقص محلی .

بالنه [فرانسزجه‌دن] معروف جسیم بالق .

بالون [فرانسزجه‌دن] هوا طولو دریدن ویا لاستیقدن طوپ § هوایه قالقان معروف بالون .

باله [فرانسزجه‌دن] بر وقعه تصویر ایدن رقص § رقصلر وپاندومیا ایله قاریشیق تیاترو اویونی .

بالی [ع] اسکی ، کهنه : لباس بالی ، البدنهٔ بالیه .

بالیده [ف] بیومش ، نشوونما بولمش : نهال بالیده .

بالین [ف] یاصدیق : « در ایله سایه کده تزیین ایلدم بالینکی - کوزلرمدن ایتدی تقطیرلالی کوزلرك » بالین پرست = تنبل ، تن پرور . سربالین = یاصدیق

اوجی ، باش اوجی : « سر بالینه کاسه‌ك ای حور - ایندی دیرلردی شهیداوستنه نور - ثابت »

بالیوس [فرانسزجه‌دن] اوروپا دولتلرینك سفرا وبیوك قونسلوسلریله جنرال وآمیرال کبی کبراسنه وقتیله ویریلن نام .

بالیه [ایتالیانجه‌دن] اشیای تجاریه دنکی .

بالیه‌مز [ایتالیانجه‌دن] برنوع طوپ ، منزل طوپی . بوکلمه‌یی اوللری (بال یمز) یازوب (عسل نمی خورد) دیه ترجمه ایدرلرمش !

بام [ف] سقفك اوستی ، طام : « غرهٔ روزه‌یی کوردم فلکك بامنده - ندیم » بام چشم = کوز قاپاغی § قالین تل ، بم .

بامداد ، بامدادان ، بامگاه ، بامگه [ف] صباح ، سحر وقتی .

بامه [ف] قابا ، کور ، اوزون صاقال .

بان [ع] صورغون آغاجی ، موزون اولدیغندن شعرای عرب قامت محبوبه‌یی بانه تشبیه ایدرلر . عجمك (سرو) ینه معادلدر . « نخل نازم ! بیله‌مم طوغریسنی هانکیسی راست - سروه‌بکزتدی عجم قدیکی عربان بانه - سروری »

بان [ف] فاعلیت ، تقیید اداتی . لسانمزده اکثریا (جی) ایله تعبیر اولنور : دربان . شتربان . باغبان .

باندرول [فرانسزدن] توتون پاکتلرینه یاپشدیریلان اوزون ، اکسز ، تمغالی کاغد .

باندو [فرانسزجه‌دن] طقم ، موزیقه طاقمی .

باندیره [ایتالیانجه‌دن] بایراق .
بانق [فرانسزجه‌دن] بانقه .
بانق‌نوت [فرانسزجه‌دن]بانقه‌طرفندن چیقاریلان‌رسمی‌ورقهٔ‌نقدیه .
بانقه [ایتالیانجه‌دن]معاملات صرافیه صندوقی § معاملات صرافیه اجراسنه مخصوص بنا .
بانك [ف] هایقیرمه ، شدتلی سس ، صیحه. بانك رواره‌و = صور اسرافیلك امواتی حشر ایده‌جك نفخهٔ ثانیه‌سی . بانك نماز = اذان .
بانکر [فرانسزجه‌دن]بانقه‌صاحبی ، بیوك صراف .
بانو [ف] قادین ، خانم .
بانی [ع] بنا‌ایدن. اکثریا(بانی‌بران) مقامنده قوللانیلیر : بو مکتبك بانیسی فلان ذاتدر . مؤنثی : بانیه .
بانیو [ایتالیانجه‌دن] صویه کیرمه ، استحمام § بانیوایتمکه‌مخصوص صو ویا دیکر مایع § بانیو ایتمکه‌مخصوص محل § ایلیجه .
باور [ف] ایناغه ، اعتماد .
باهر [ع] آچیق ، روشن ، پارلاق : دلیل : باهر . دلائل باهره .
بایسته [ف] لازم ، واجب .
بایض [ع] یومورطلایجی : ما کیان بایض .
بایع [ع] مال صاتیجی ، صاتان .
ببر [ع] هندستانه مخصوص ییرتیجی برحیوان ایمش . ارسلان بوندن قورقارمش : « اژدرکش وادیٔ تخیل ـ ببرافکن کوهسارمعنی ـ نفعی ـ وصفنده ـ انسی » « دل حاصلی قالدی شوقه‌مجلوب ـ شبل الاسد اولدی ببره مغلوب »
بتات [ع] قطعی : بیع بتات = قطعی صورتده صاتمق . (بیع بات) زیاده قوللانیلیر .
بتات [ع] شالجی ، شال صاتان .
بتر [ف] (بدتر) مخففی .
بتراء [ع] (ابتر) ك مؤنثی. خطبهٔ بترا = حمدله و تصلیه‌سز خطبه. عین بترا = قویروقسز عین ، همزه .
بتول [ع] ارککاردن بالکلیه منقطع پاکدل خاتون : مریم بتول . فضل وحسب جهتلریله نسوان امت ایچنده متمیز اولدیغی ایچون حضرت فاطمه‌یه‌ده اطلاق اولنور . محتشم کاشانی مرثیهٔ مشهوره‌سنده امام‌حسین افندمزك خواهر وفا پروری اولوب کربلا وقعه‌سنده برلکده بولنان جناب زینبی (بضعة‌البتول) تعبیریله یاد ایلمشدر (رضی الله عنهم) .
بث [ع] اظهار مافی الضمیر : بث وشکوی .
بثره [ع] بر نوع کوچك سیویلجه .
بج [مجارجه‌دن] وقتیله ویانه شهرینه ویریلن اسم .
بجا [ف] یرنده، مناسب : « هر بیتنه بر کنج کهر دینسه بجادر » نابجا = یرنده دکل، مناسب دکل: «حقم دکلی یالواریشم نابجامیدر ؟ » بوکا بدل (نابمحل) قوللانیلیر، فقط(بجا) مقامنده (بمحل) قوللانلماز .
بجایش [ف] ایکی مأمورك بر بری یرینه کچمسی، مبادلهٔ مأموریت: وقوع بجایش § ایکی مأمورك بر بری یرینه کچیرلمسی ، متقابلا تبدیل مأموریت : اجرای بجایش .

بچگان [ف] (بچه) نك جمعى. اكثريا مركب اولەرق قوللانيلير: مغبچگان. بط بچگان.

بچه [ف] انسان و حيوان ياورروسى. نظمده تشديد ايلەده قوللانيلير: «نه زيبا الفت ايتمش دخترزر بچهٔ مغله! — نديم»

بحّاث [ع] بحث ايتمكى سون، چوق بحث ايدن: نجم الدين كبرى اوائل حالنده بحاث ايدى.

بحّار [ع] كميجى.

بحت [ع] خالص، اوز، محض، صرف: ذات بحت الهيدن بحث اولنماز. صهباى بحت = خالص شراب. عربئ بحت = خالص عرب.

بحث [ع] سوز آچمق: نەدن بحث اولندى؟ § برماده حقنده تفتيش و تحقيق طريقيـله سوز سويلمك: امام فخرالدين رازى تفسيرنده حقيقت انساندن اطرافيله بحث ايتمشدر § معارضه طريقيله مكالمه: بينمزده بر بحث جريان ايتدى. § اوكدول تعيين ايتمـك صورتيله سوز ويرشمك § تفتيش و تحقيق داعى اولان خصوص: «بو بحثى بيلمز ايدم بن مكر نه مشكل ايمش! — سيد وهبى» § بر مادەنك تفتيش و تحقيقنه دائر سوزلرى حاوى مقاله: منطقده برهان بحثى.

بحر [ع] دكيز: بحر سفيد. بحر سياه. بحرى، بحريه = بحره منسوب: طائر بحرى. عساكر بحريه. «نظارت بحريه» «نظارت امور بحريه» دەيكدر. بحريون = فنون بحريه‌يه منتسب اولانلر. نثرده (بحرين) صورتنده قوللانلماز.

بخّال [ع] پك بخيل.

بخت [ف] تصادف: بخت ايشى § حسن تصادف: بختم وار ايمش. بى بخت = بختسز. بى بختى = بختسزلق. بخت بيدار = اويانيق، آچيق بخت. بخت خوابيده، بخت خواب آلود = كوتوبخت.

بختری [ع] صالنه صالنه يورين، خرامان، خوش رفتار.

بختيار [ف] بختلى، خوشحال: كندمى بختيار عد ايدرم. «بن يولجى او شيوه‌كار يولجى - دينسون بكا بختيار يولجى» بختيارانه = بختيارجه‌سنه: «او - تيشورلردى بختيارانه - ويرمسونلرى نشوه انسانه؟» - بختيارى = بختيارلق: «اولدك اى سرور ستوده شيم - باعث بختيارئ عالم»

بخش [ع] باغشلامه، بلا بدل ويرمه، هبه ايتمه، احسان ايتمه: «لازم دكل عنايى اهل تكبرك - بخش ايلدم عطاسنى وجه عبوسنه - نجيفى» «غنا كلزحريصه عالم امكان بخش ايتسه‌ك» § بخشنده، باغشلايجى، ويريجى، عفو ايديجى. بومعناده وصف تركيبى صورتنده قوللانيـلير: صفابخش دل. حيرتبخش عقول. «روحبخش اولدى مسيحا صفت انفاس بهار - آچديلر ديده‌لرين خواب عدمدن ازهار - باقى» (بخشا) دخى بو مقامده مستعملدر: «اى لوحهٔ يار نوحه بخشا - بيك كرده ايلسەم تماشا - طويماز سكا چشم كريه معتاد - باقدقجه اولور ودادى مزداد»

بخشايش [ف] مرحمت، شفقت، احسان: بخشايش آلهى. «تقديسه احقدر بو - بخشايش حقدر بو»

بخشايشگر [ف] رحيم، شفيق، محسن. بخشايشكرى = بخشايشكرلك.

بخشش [ف] غطيه، اکثریا جزئیاتده قوللانیلیر: «بخشش نابمحل جوددن اولماز معدود ــ صفر معکوس ایله آرتارمی حسابی رقمك ! ــ بلیغ »

بخشنده [ف] باغلایجی ، ویریجی ، عفو ایدیجی .

بخور [ع] توتسو § یاقیله‌جق گوزل قوقولو شی . محاوراتده بانك ضمیله تلفظ اولنور. بخور مریم =مریم آنا الی .

بخوردان [ف] ایچنده بخور یاقیلان ظرف مخصوص (بخور دانلق) غلط فاحشدر .

بخیل [ع] خسیس، جمری، بخیلانه = بخیلجه‌سنه : بخشش بخیلانه بخیلی = بخیللك .

بخیه [ف] دیکش، چاتق. بخیه‌زن = دیکشجی، ترزی (درزی) .

بد [ف]فنا، کوتو، چرکین: نیك و بد . بدتر= دها، اك، پك فنا، بونکله بر چوق وصف ترکیبی تشکیل اولنور : بدآیین = عادتی،معتادی فنا : مجوس بد آیین. بداخلاق=کوتو اخلاقلی : فساق بداخلاق. بداندیش = سوء فکرده بولنان: کشیش بداندیش. تنك ریش بداندیش. بداندیشانه= بد اندیشجه‌سنه. بداندیشی = بداندیشلك . بدپسند =کوتویی بکنن : نادان بدپسند. بدپسندانه = بد پسندجه‌سنه . « بدپسندی جان من برهان نادانی بود ــ حافظ » =عزیزم ! بدپسندلك برهان جهالتدر . بدبوی= فنا قوقولو. بدبین=هرشیئی فنا کورن، هیچ برشیئی بکنمین : حسود بد بین . بد بینانه = بد بینجه‌سنه . بدبینی = بد بینلك. بد چهره = چیرکین چهره‌لی : رقیب بد چهره . بدحال = حالی فنا. بدخصال= خصلتلری کوتو. بدخوی=کوتو خویلو،خویسز. بد خویانه = بد خویجه‌سنه. بد خویی = بدخویلق . بدخواه = فنالق ایستین : همراه بدخواه . بد خواهانه = بدخواهجه‌سنه. بد خواهی=بدخواهلق. بدزبان = آغزی بوزوق . بد زبانی= بدزبانلق. بدزهره = یورکسز، قورقاق. بدسرشت = بدطینت. بدعهد= عهدنده طورمیان بد عهدی = بد عهدلك. بد فرجام = عاقبتی فنا : ستمکار بدفرجام. بد فعال = ایشلری، حرکاتی کوتو. بدکار= بدفعال. بدکاری = بد کارلق . بد گوی = فنا سویلین ، برینك علیهنده سوز سویلین . بدگویی = بدگولق . بدگوهر =صویسز. بد گوهری = بد گوهرلك. بدلقا = بد چهره . بدمنش = بد خوی . بد مهر = مروتسز . بدمهری = بدمهرلك. بد نام = کوتو آدلو، آدی چیقان. بد نامی = بد نامو لق . بدنهاد = بد سرشت. بد نهادی = بدنهادلق .

بداعت [ع] بدیعلك ، بدیع اولش.

بداوت [ع] بدویلك، بادیه نشینلك، (حضارت)ك ضدی . « وفی البداوة حسن غیر مجلوب ــ متنبی » = بداوتده بر حسن طبیعی واردر .

بداهت [ع] بدیهیلك، بدیهی اولش: عاقل بداهته قارشی سوز سویلمز § بردن بره سویلیش ، حاضر جواباق . بداهة ، بالبداهه = بداهت صورتیله : کونشك منور برجسم اولدیغی بداهة ثابتدر . بالبداهه برقطعه سویلدی.

بدایع [ع] (بدیعه) نك جمعی : بدایع‌طبیعت. عربیده اولدیغی

كبي (بدائع) صورتنده تحريرينه لزوم يوقدر .

بَدْر [ع] اون درت كيجه‌لك آى . صفت كاشفه استعمالى قيلنندن اوله‌رق (بدر تام، بدر كامل) دينيله بيلير . ليلة البدر، ليلهٔ بدر = آيك بدر اولديغى كيجه § مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره بيننده بر موقع . غزوهٔ مشهوره اوراده وقوع بولمشدر . بدرى = بدر غزاسنده بولنان اصحاب كرامدن هر برى. بدريون = بوغزاده بولنان اصحاب كرام. بونلر (٣١٣) ذات شريفدر . غلبه ايتدكلرى مشركين (٩٥٠) قدر وار ايدى .

بَدْرَقه [ف] قلاووز .

بَدْرِه [ع] آقچه ايله مملو كيسه ، صره .

بَدَل [ع] قارشيلق ، برشيئك يرينى طوتان ، يرينه ويريلن شى . بدل عسكرى . بدل شخصى . بدل نقدى . « بردر چيچكم فقط كوزلدر ـ بيك كلبنه بركلم بدلدر » (بدل اوله‌رق) مقامنده ده قوللانيلير : « خون دل نوش ايدرم باده‌ٔ كلكونه بدل ـ نفى » بدلاً = بدلى ، قيمتى ويرمك صورتيله ، (عيناً) تعبيرينك ضدى . بدل ماتحلّل = اعضاى بدندن يومى وقوع بولان صرفياته مقابل بينلوب ايچيلن اطعمه واشربه . جمعى : بدلات : بدلات عسكريه .

بَدَن [ع] كووده : ضعف بدن ، بدناً = شخصيله ، وجوديله : مالاً وبدناً خدمت ايتدى .

بَدُّوح [ع] اسماء الٓهيه‌دندر ياخود مراسلاتى محللرينه ايصاله معاونت مأموريت معنويه‌سنده بولنان ملكك اسميدر . بناءً عليه مكتوب ظرفلرى اوزرينه يازيليرر : « يازلسه‌م عرض حال دلبران اوزره بدوح اولسه‌م ـ عفت »

بَدَوِى [ع] باديه نشين ، (مدنى)نك ضدى . بدويت = بدويلك .

بَديد، بَديدار [ف] ظاهر، آشكار. فارسى‌ده ايكيسى ده (پ) ايله مستعمل ايسه‌ده لسانمزده بو صورتده قوللانيلير . نابديد = بليرسز . (نابديدار) قوللانلماز .

بَديع [ع] برشيئى نمونه‌سى اولمديغى حالده ايجاد ايدن ، جناب حق : بديع السماوات § نظر دقت و استحسانى جالب اولان، ناديده : شعر بديع. منظومهٔ بديعه § فن ادبك مقتضاى حاله مطابقتى ، وضوحى بولنده اولان كلامك صنايع معنويه ولفظيه ايله تزيينه عائد مسائلى حاوى اولان قسمى .

بَديعَه [ع] نظر دقت واستحسانى جالب ماده، خصوص .

بَديهه [ع] حاضر جوابلق بولنده بردن بره سويلنيلن كوزل سوز . بديهه كو = بديهه سويليجى ، سويلين . بو مقامده (ذوبديهه) دخى قوللانيله‌بيلير. على البديهه = بالبداهه .

بَديهى [ع] محتاج اثبات اوليان، عقل ايچون تصديق طبيعى اولان خصوص: برشيئك هموار هم‌يوق اوله‌ميه‌جغى بديهيدر . امر بديهى. امور بديهيه جمعى: بديهيات: « حق بديهيدر بديهياته ايمانكمى يوق ؟ »

بَذْر [ع] تخم، حبه : «وحسن نبات الارض من كرم البذر ـ سعدى » = نبات ارضك كوزللكى تخمك اييلكندندر .

بَذل [ع] حسن رضا ایله صرف ایتمك ایدملك: بذل مال . بذل ما ملك . بذل جان . (ابدال) دخی بو معناده قوللانیلیر .

بَر [ف] ادات استعلا . اوزره : بروجه بالا . برموجب اراده برمعتاد. دست بر سینه § میوه . ثمره : برك وبر . دوخت بی بر . «فریاد که برویر-مدی بیدادن اوزکه ـ کوز یاشی ایله بسلدیکم تازه نهالم ــ فضولی »§ کوکس : برو دوش. سیمبر . سیمین بر § برنده ' کوتوریجی. بو معناده وصف ترکیبی صو-رتنده قوللانیلیر: کبوتر نامه بر. خبربر.

بَرّ [ع] قاره ، (بحر)ك ضدی: بحر وبر. برّی' برّیه = بره منسوب: مهندسخانهٔ بری. جنود بریه § ارض ، طوپراق : برّالشام.

بَرائَت [ه] بریلك ، وارسته لك ، مدخلی اولمیش: اثبات برائت برائت ذمت.

بَرابَر [ف] برلکده: برابر یازدق' برابر بولندق' (برابرنجه) تعبیری (یانجه) کبی قوللانلماز اولمشدر§ مساوی، یکسان: مرتد اولمق ایستمك شرعاً مرتد اولمقله برابردر. برابری = مساویلك : دعوای برابری § قارشی ، مقابل: « صبح وشام اول قبلهٔ ابرو برابر دربکا ــ ای (فضولی) تکری کوزدن صاقلاسون اقبالی »

بَرات [ع] نشان رتبه. امتیاز وساٸره فرمانی . جمعی : بروات . لیلة البرات ، لیلهٔ برات = شعبانك اون بشنجی کیجه سی .

بَرّات [ع] تورپو.

بَرّاده [ع] صو ومشروبات ساٸره صوغوده جق قاب، قارلق .

بَراطیل [ع] رشوت معناسنه اولان (برطیل) ك جمعی . مفردی قوللانلماز .

بَراعَت [ع] اوصاف جمیله ایله اتصافده اقرانه تفوق . (براعت استهلال) (استهلال) ده کوسترلمشدر.

بُرّاق [ع] پارلاق : « وجه براقنك اصحاب صفا ـ حمرتی غالب ایدی دیر حقی ـ حلیهٔ نبویه ـ خاقانی » § بولانیق دکل. کدورتسز، پاك: براق صو.

بَرّانی [ع] خارجی ، ظاهری ، (جوانی) نك ضدی .

بَرانداز [ف] یوقاری یه آتیق، دفع معناسنه اولان براندختن) مصدرندن مشتقدر. داٸما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر : موانع برانداز . خانه برانداز .

بَراهِمَه [ع] (برهمن) ك جمعی .

بَراهین [ع] (برهان) ك جمعی : براهین قاطعه . ایراد براهین.

بَرای [ف] ادات تعلیل . ایچون . آز قوللانیلیر . لازم الاضافه-در. برای خاطر = خاطر ایچون . « برای خاطر ایکی کره قامت اولماز ایمش ـ شیخ رضا »

بَرایا [ع] (بریّه) نك جمعی . مخلو-قات : « هرلحظه کورر بیلن جهانی ـ برمکتب حکمت آسمانی ـ شاکرد فنونیدر برایا ـ برشعبه سیدر آنك بودنیا» « اوزاق اولمق ایچون بلایادن ـ اتقا ایلیك برایادن »

بَرائَت [ع] بریلك ، وارسته اولمه ، برایشده ذی مدخل اولماه.§ معافیت ، استثنا § بردعوانك نتیجه سنده ایلیشیکسز چیقمه .

بَرْباد [ف] بوزوق، پريشان، خراب، محو ايدلمش، يله ويرلمش. (اولمق) و (ايتمك) ماده‌لريله قوللانيلير: برباد اولدى. بربادايتدى. نابينك «اوله بادى كل كبى برخانه‌نك بربادينه» مصراعى يولنده استعمالى عاميانه‌در.

بَرْبَط [ع] لاغوته.

بَرْپاى [ف] آياق اوزرنده، آياقده، قائم. رشته برپاى = آياغنده ايپلك باغلى اولان: «سبك پروازى دل فكر زلفكله مفيد اولماز – قالير برنخلزار غمده مرغ رشته برپادر – صبرى»

بَرْتَر [ف] دها، الك، پك يوكسك، عالى.

بَرْجا [ف] يرنده، مناسب. (بجا) زياده قوللانيلير. نابرجا = يرنده دكل، مناسب دكل، مناسبتسز. پابرجا = ثابت (پابرجاى ثبات) تعبيرى (انكشت بردهان حيرت) كبى تكرار معنوى‌يى مشتملدر.

بَرْجَسْتَه [ف] غايت لطيف، متين: مصرع برجسته.

بَرْجيس [عف] مشترى ديدكلرى كوكب: «تدبير معظمات امور جهان ايچون – ياقمشدى شمع فكرتى برجيس نكته‌دان – باقى» اصلى بانك كسريله‌در.

بَرْچيده [ف] طوپلانلمش. برچيده دامن = كنديني چكمش، آلايشدن برى: زاهد برچيده دامن. (برچيده دامن استغنا) تعبيرى امثالى كبى تكرار معنوى‌يى مشتملد.

بَرْخوردار [ف] حسن حال وبخت متندن متمتع، بهره مند، فيضياب، مسعود. يالكز انسان حقنده قوللانيلير: برخوردار اول اوغلم! حافظك «خرم آن كز نازنينان بخت برخوردار داشت» مصراعنده اولديغى كبى (بخت برخوردار)ى (طالع مسعود) مقامنده استعمال ايتميز.

بَرْد [ع] صوغق. بردشديد = شدتلى صوغق. بردالعجوز، برد عجوز = قوجه قارى صوغغى.

بَرَد [ع] ياغان طولو، حبّ الغمام.

بَرْدار [ع] آصلمش، مصلوب.

بَرْدَوام [ف] دواملى، دائم، دائمى: ذوق بردوام.

بَرْدوش [ف] اوموز اوزرنده، اوموزده، صيرتده. (ايتمك) ماده‌سيله قوللانيلير: «درويش ايسه‌ك ايشته برعبا بردوش ايت» خانه بردوش = نره‌ده آقشام اوراده صباح طرزنده ياشايان آدم، بى‌خانمان.

بَرْز [ف] زراعت. برزكار، برزگر = اكينجى، زارع.

بَرْزَخ [ع] حاجز، حائل § موتدن قيامته قدر اولان زمان، دنيا ايله آخرت بيننده‌كى عالم § برشبه جزيره‌يى قاره‌يه ربط ايدن ير § جان صيقه‌جق ير.

بَرَص [ع] وجودده يريرلكه‌لر پيدا اولمقدن عبارت برعلت، ابرشلك (آبراشلق).

بَرْطَرَف [ف] اهميتدن ساقط، زائل: «تك اولمسون قواعد اخلاص برطرف – مانع دكل مراسمه دائر قصورمز – نابى» «برطرف اولسه الم روزكار – نفعى» § شويله طورسون، لازم دكل: تكلف برطرف. لطيفه برطرف.

بَرْعَكْس [ف] عكسنه، بالعكس.

بَرْف [ف] قار : « غرفه‌دن خوش کوربنور منظرهٔ برف وتکرك — فیضی » برفاب = قارصویی، قارلی صو، صوغق صو. برفین = برفه منسوب: شیر برفین = قاردن ارسلان .

بَرْق [ع] شیمشك: برق بهار. برق اورمق = پارلداق .

بَرْقَرار [ف] برحالده، برقرار اوزره.

بَرْك [ف] یاپراق: برك کل. برك وساز = لوازم ، مالزم. برك ونوا = مدار تعیش، نعمت .

بَرَكَت [ع] زیاده‌لك ، بوللق : فیض وبرکت § سعادت : برکت صحبت نبویه . جمی: برکات .

بَرْگُذار [ف] سویلن ذاته «بنی خاطردن چیقارمه» دیه ویریلن شی، هدیهٔ مخطره .

بَرْگُزیده [ف] منتخب، سچمه: آثار برکزیده .

بَرْگَشْتَه [ف] ترسنه دونمش ، معکوس : بخت برکشته . برکشته بخت = طالعی معکوس .

بَرْكَشیده [ف] چکلمش، صیریلمش : شمشیر برکشیده .

بُرْنا [ف] کنج، جوان : پیر وبرنا . ضم ایله‌ده لغتدر .

بُرومَنْد [ف] حصه‌دار، مستفید. برومندی = حصه دارلق ، مستفیدلك .

بَرَهْمَزَده [ف] قارمه قاریشیق ایدلمش، آلتی اوستنه کتیرلمش .

بَرَهْمَزَن [ف] قارمه قاریشیق ایدیجی، آلتی اوستنه کتیریجی .

بَرَهْمَن [ف] پاپاس، مجوسی پاپاسی . نظمده (برهمن) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

بَرْهَوا [ف] هوایه قالقان: قایا باروت ایله برهوا ایدلدی . برهوا اولدی .

بَری [ع] سالم، آزاده: بریءالذمه.

بُرید [ع] بریده کوندریلن خبرجی، تاتار ، اولاق .

بَریعَه [ع] حسن وذکاده اقراننه فائق اولان محبوبه .

بَریق [ع] پارلتی .

بَرین [ف] پك یوکسك ، پك رفیع ، اعلی : خلد برین . بهشت برین. عرش برین .

بَرِیَّه [ع] (برایا) کبی مخلوقات معنا - سنده قوللانیلیر . خیرالبریه = پیغمبرمز .

بَزّ [ع] بز، مادهٔ ثیاب، مانیفاتوره.

بَزّاز [ع] بزجی، مانیفاتوره‌جی .

بِزازَت [ع] بزجیلك، مانیفاتوره‌جیلق.

بَزّازِسْتان [ف] بدستان .

بِزْر [ع] (بذر) ایله مترادفدر .

بَزْم [ف] صحبت، محبت مجلسی : «کلیر هم بزمه تنهاهم پشیمان کوستررکندین - ندیم »

بَزْمْگاه [ف] و

بَزْمْگَه [ف] بزم یری: بزمگاه جهان. (بزم) مقامنده‌ده قوللانیلیر.

بَزِه [ف] کناه. بزه‌کار = کناهکار. بزه‌کاری = کناهکارلق .

بَزیك [فرانسزجه‌دن besique] برنوع کاغد اویونی .

بَسّا [آرناوودجه‌دن] آرناوود عهد وپیمانی .

بَسائِط [ع] بسيط اولان شيلر ، (مركبات) ك ضدى .

بَساتِين [ع] (بُستان) ك جمعى .

بَسالَت [ع] دلاورلك، بهادراق .

بَسّام [ع] اكثريا تبسم ايدن ، كولر يوزلو ذات .

بَساطَت [ع] بسيطلك : بساطت زمين § سلاست افاده ، طلاقت لسان .

بَستَگى [ف] باغليلق ، مربوطيت § قاپاليلق ، قاپالى اولش . دلبستكى = ارتباط قلب ، عاشقلق .

بَستَه [ف] باغلى ، باغلانمش § قاپالى، قاپانمش § موسيقى اربابى طرفندن شرقى وسائره يه ويريلن آهنك. دلبسته= مربوط القلب ، عاشق .

بَسط [ع] يايمق يايلمق ، آچمق ، آچلمق ، اطرافلاندرمق ، اطرافلانديرلق: بسط مقال. بسط مقدمات.

بَسمَلَه [ع] بسم الله ديمك: بعدالبسمله اوقومغه باشلادم § (بسم الله) ويا (بسم الله الرحمن الرحيم) كلام شريفى : « بسمله يله ايدهلم فتح كلام ـ فتح اوله تابو معماى بنام ـ خاقانى » بسمله كش = بسمله چكيجى ، چكن .

بَسيج [ف] حاضرلق ، سفر حاضرانى § لوازم ، لوازم سفر .

بَسيط [ع] دوز ، عارضه سز : زمين بسيط § آلچاق ، يوكسك دكل : بسيط بر ير § ساده ، مجرد ، تركيبسز ، (مركب) ك ضدى : صو بسيط دكلدر . ادوات بسيطه § بحور شعردن هر بيتى درت كره (مستفعلن فاعلن) دن متشكل بر بحر . بحر بسيط عربه مخصوص كيبدر . (امن تذكر جيران) قصيدهٔ مشهورهسى بو بحردندر. بووزنده فارسى شعر آز بولنور. تركجه يه دها بيكانهدر § انبساطلى ، منبسط . بسيط الوجه = كولج يوزلو ، بشوش . بسيط اليد = سخى ، كريم .

بَسيم [ع] كولر يوزلو : شاعر بسيم § تبسملى ، متبسم : وجه بسيم .

بَشارَت [ع] مژده . قادينلر طرفندن سوء استعماله اوغرادلمشدر . اصلى بانك كسريله در .

بَشاشَت [ع] كولر يوزلولك، فرحليلق: « ماحئ اضطراب وحشتدر ـ بونه روح آشنا بشاشتدر ! » « موج اورمه ده بربشوش وحشت ـ بر وحشت ايچنده بيك بشاشت » بشاشت نما= بشاشت كوستريجى : « ويرلدكجه يوزاولدى وحشت نما ـ نصل اولسون آدم بشاشت نما ؟ »

بَشاعَت [ع] مأكولات ومشروباتده آجيلق ، ايتيلك : بشاعت دوا .

بَشَر [ع] انسان جنسى ، انسان : « هر صاحب خمسه يله نه وار نجه لشيرسهم ـ آنلر دخى اى (خالقئ) زار بشردر » بشريت = بشرلك ، انسانلق حالى . بشرى ، بشريه = بشره منسوب : حال بشرى . احوال بشريه . صيد البشر = پيغمبرمز .

بَشَرَه [ع] انسانك ظاهر جلدى ، يوز دريسنك خارجى : بشره سنده آثار مسرت رونما اولدى . بادى البشره=دريسى ظاهر ، توى ايله مستور دكل .

بَشَرِيَّت [ع] بشرلك ، انسانلق حالى. حسب البشريه = بشريت حسبيله ، انسانلق حالنك سوقيله .

بَشُوش [عمولد] كولريوزلو: بشوش برذات .

بَشِير [ع] مژده‌جی، مژده ويريجی. اوصاف نبويه‌دندر: نبی بشير § كولر يوزلو، خوبرو .

بَشِيع [ع] بشاعتلی ، آجی ، اتی : مطبوخ بشيع.

بَصَائِر [ع] موجب انتباه اوله‌جق عبرتنما حالات § دلائل، براهين. (بصيرت) باشقه يولده قوللانيلير .

بَصَارَت [ع] كوز آچيقلغی ، دقت نظر .

بَصَر [ع] كوزده‌كی كورمه حاسه‌سی، كوز . حدت بصر = كوز كسكينلكی . حديدالبصر= كوزی كسكين. كلمح بالبصر = چالوب آله باقق كبی . كمال سرعتدن كنايه‌در : « كورمه چوق ديرسه‌م بودم آن قيامتدر بكا — نور چشمم كچدی يانمدن كلمح بالبصر »

بَصَل [ع] صوغان .

بَصِير [ع] كوريجی ، صاحب بصر § بيليجی ، صاحب بصيرت § هرشيئی كوروب بيلمكده اولان، جناب حق.

بَصِيرَت [ع] قلب كوزی آچيقلغی : بصيرتی باغلاندی . بصيرتكار = بصيرتلی . بصيرتكارانه=بصيرتكارجه‌سنه . بصيرتكاری= بصيرتكارلق .

بَطّ [ع] قاز § قاز شكلنده قاب ، صراحی: بط صهبا. مخففاً استعمال اولنور .

بَطَاءَت [ع] آغيرلق ، آغير طاورانش ، (سرعت)ك ضدی.

بَطَّال [ع] ايشسز كوجسز § متروك، حكمسز § ايری، قوجامان.

بَطَالَت [ع] ايشسزلك، آواره‌لك .

بَطَانَت [ع] بيوك قارينليلق § اكوللك .

بَطْش [ع] عنف و شدتله طوتش، ياقالايش § قوت غالبانه .

بَطْن [ع] قارين: بطن كبير. عبدالبطن = شكمبرور، تن پرور § سلاله.

بَطِیء [ع] آغير: بوآدم بطيدر. بو طعام بطيدر . بطیء الهضم = هضمی بطی . بطیء الحركه = حركتی بطی .

بَطِير [ع] نعلبند .

بَطِيش [ع] بطشی شدتلی ، شديد البطش .

بَعْث [ع] كوندرمك ، كوندرلك : بعث رسل. بعث رسائل § اولوبی ديرلتمك ، اولو ديرلمك : بعث موتی. بعث اموات. بعث اهل قبور. يوم البعث = قيامت كونی .

بَعْد [ع] صكره . تراكيب عربيه‌ده اضافتله قوللانيلير. بعد زمان = بر زمان صكره. بعد بعيد = برخيلی مدت صكره. بعدما من بعد= بوندن صكره، بوندن بويله. بعده = آندن صكره. بعد خراب البصره = ايش ايشدن كچدكدن صكره ، بعد اللتيا و التی = نيجه بلايا چكلدكدن صكره. مابعد = صكره‌سی. (بعد ازين) تعبيرنده دال ساكندر . فارسيده (بعد سال) كبی تعبيرلرده فتح دال ايله دخی مستعمل ايسه‌ده لسانمزده بويله تعبيرات قوللانلماز .

بَعْض [ع] جزء، پارچه، كيمی: بعض اشيا. بعض اشخاص. لسانمزده صور استعمالی محتاج تدقيقدر . بعضاً = بعض كره، آره صيره .

بَعْل [ع] زوج ایله زوجه‌دن هر بری. بعله = زوجه .

بَعُوضَه [ع] سیوری سینك . مخ البعوض = سیوری سینك ایلیکی، بولنمیه‌جق شی. کلفنی مخ البعوض = بکا ممکن الحصول اولمیان شیئی تکلیف ایلدی.

بُعْد [ع] اوزاق . مادیات ومعنویاتده مستعملدر : منزل بعید . مسافهٔ بعیده . « درخت یأسدن اظهار برك وبارامید — تصرفات الٓهیه‌دن بعید میدر ؟ — نابی »

بَعِیر [ع] دوه : فضولی « بوغملر کیم بنم واردر بعیرك باشنه قویسه‌ك — چیقار کافر جهنمدن کولر اهل عذاب اوینار » بیتنده (حتی یلج الجمل فی سم الخیاط) آیت کریمه‌سنه تلمیح ایتمشدر .

بَغّال [ع] قاطرجی .

بَغَایَا [غ] چرخه‌جی طاقمی ، عسکر چرخه‌جیلری .

بَغْتَةً [ع] بردن بره، آکسزین : «بغتةً ثابت اولوب غرهٔ فراشنده امام — خواب ایچون یاتمش ایکن ایتدی تراویحه قیام — ندیم» «اولدك ینه بغتةً پریده — بوندن نه چیقار آتور دیده ؟ »

بَغْضَاء [ع] شدت بغض: عداوت وبغضا .

بَغْل [ع] قاطر. بغله = دیشی قاطر ، بغلهٔ ابودلامه = کثیرالعیوب ، جامع العیوب، پرعیب . خلفای عباسیه‌دن منصور و مهدی‌یه ندیملك ایدن شاعر لطائف پرداز ابودلامه‌نك اولدیغی استر بی هنره دائر بر قصیدهٔ مخصوصه یازه‌رق بونده بی چاره‌نك عیوبنی تعداد وتشهیر ایلدیکندن ظرفای عرب پك معیوب اولان حیوان و انسان حقنده (ماهوالابغلة ابی دلامه) دیمکه باشلامشلردر .

بَغَل [ف] قولتوق . زیربغل = قولتوق آلتی . بغلکیر = قولتوغه کیرجی : « دوشنجه برك کله مهر اولور بغلکیری — چمنده قطرهٔ شبنمدن آل فتاده‌لکی — رغبت »

بَغْی [ع] تجاوز، ظلم § حقدن عدول ایتمك صورتیله سرکشلك ، فتنهٔ باغیه = امام عادلك اطاعتندن خروج ایدن طائفه . خوارج کبی § فاحشه‌لك .

بَغِیّ [ع] فاحشه .

بَغِیض [غ] خلقه بغض ایدن، کیمسه‌یی سومین . (مردمکریز) کبی (Misanthrope) معناسنده قوللانیله‌بیلیر .

بَقَاء [ع] باقیلك، فانی اولمیش : عالم بقا. دار بقا. بقای روح § دوام : بقای توجه. بقای عافیت «وارسه اوچ بش کون بقاسی عمرمك — اولسون مختل صفاسی عمرمك — سنده اولسون انتهاسی عمرمك — کچمه عمرم کچمه‌دن ای نوبهار ! »

بَقَّال [ع] ارزاق و سائره صاتان دکانجی . « جامه آلوده‌لکی زینتیدر بقالك — نابی » اذا اصطلح الفارة والسنور خرب دکان البقال = فاره ایله کدی باریشنجه بقالك دکانی خراب اولور .

بَقَایَا [ع] (بقیّه) نك جمعی .

بَقَر [ع] و

بَقَرَه [ع] صیغیر. ارککنه ، دیشیسنه شاملدر. سورة البقره ، قرآن کریمده فاتحه‌یی تعقیب ایدن سورهٔ شریفه.

« فاعلى اذالم تفهم البقره » = صيغير آكلامازسه بكا نه ؟

بَقْل [ع] و

بَقْله [ع] اوزرندن دوكيلن تخمدن موسمنده بيتن نبات، بقلة الحمقاء، بقلهٔ حمقا = سميز اوت .

بَقَّم [ع] بونام ايله معروف بوياآغاجى .

بَقَّه [ع] تخته كهله سى § سيورى سينك .

بَقِيَّه [ع] آرتان، كرى قالان شى : بقيهٔ مال. بقيهٔ مبلغ، بقيهٔ عمر. بقية السيوف، بقية السيف = قيليجدن قورتيلانلر، قتل اولنميانلر : «اشعارى آلوب كوتورديلر حيف! — قالدق هله بزبقية السيف — غالب »

بَكَارَت [ع] قيزلق ، قيز اوغلان قيز اولمق حالى .

بَكَام [ف] مطلوبنه واصل اولان ، مرامنه ايرن .

بَكَامَت [ع] ابكملك، ديلسزلك .

بَكَره [ع] قويو وساٸره ده قوللانيلان چرخ ، چيقريق ، ماقاره .

بَلاء [ع] مغموميت واضطرابى داعى اولان حادثه ، خصوص ، شى : « ادراك دكل باشه بلادر ـ غالب» «بيان مقصد ايچون ياره ترجمانم وار ـ بلايه باق كه آنى ترجمانه آكلادهمم ! » بلازده = بلايه اوغرامش ، كرفتار بلا : « اى عشق بيلديكك كبى ياق ييق درونمى ـ بركيمسه سز بلازده نك خانمانيدر» بلا كش = بلا چكيجى : عاشق بلا كش . بلا اندر بلا = قتمرلى بلا .

بَلَادَت [ع] اذعانسزلق، قلب كورلكى .

بَلاغ [ع] ايرشدرمه ، تبليغ . بلاغ مبين = تبليغ بليغ .

بَلاغت [ع] كلامك ـ فصيح اولمقله برابر ـ مقتضاى حاله مطابق اولمسى § متكلمك كلام بليغ ايله افادهٔ مرام ايتمك ملكه سنى حائز بولنمسى . بلاغت فروش = بليغلك طاسلايان . بلاغت فروشانه = بلاغت فروشجه سنه . بلاغت فروشى = بلاغت فروشلق .

بَلاهَت [ع] ابلهلك .

بَلاَيا [ع] بليه نك جمعى

بَلْبال [ع] خدشه، تاسه، وسوسه: بلبال بال .

بَلَد [ع] و

بَلْده [ع] شهر، مملكت . بلدالله = مكهٔ مكرمه . قرآن كريمده واقع (بلدة طيبه) ابجد حسابنجه تاريخ فتح قسطنطينيه اولان (۸۵۷) رقمنى كوسترر

بَلَدى [ع] (بلد) ويا (بلده) يه منسوب شهرلى ، مملكتلى ، (بدوى) مقابلى .

بَلَدِيه [ع] برشهرك ، بر قصبه نك نظافتنه ، معموريتنه، انتظامنه خدمت ايدن داٸره .

بَلَسان [ع] پلسنك آغاجى ياغى .

بَلْع [ع] يوتمق، يوتلمق: بلع لقمه .

بَلْعَم [ع] آچ كوزلو اكول .

بَلْغَم [ع] اخلاط اربعه دن برى . بلغمى = بلغمى غالب اولان : بلغمى المزاج .

بَلْكه [ف] (بل) ايله (كه) دن مركبدر . ادات احتمال: «عفو

ایلیه‌لم که بلکه بیلمز ـ بر سورجن آتك باشی کسیلمز ـ نابی حقنده ـ غالب » § ادات انتقال : « دیدیکم یار غمکسار دکل ـ بلکه شدتفزای حسرتدر » (بلکیم صورتنده استعمالی عامیانه‌در .

بَلْوىٰ [ع] بلیه .

بَلیٰ [ع] اوت . عربیده اکثریا صورت نفیده اولان استفهامه جواباً استعمال اولنور . جناب حق بیوردی‌که : « الست بربکم » = ربکز دکلی‌یم ؟ « قالوا بلی » = اوت ، ربمزسین دیدیلر . لسانمزده آنجق بو جلوهٔ ازلیه مناسبتیله‌قوللانیلیر . (الست) لفظ شریفی ده بویله‌در . مثلا (اسرار الست ، روزالست ، بزم الست ، دم الست) دینلیر : « هر نعره‌ده تجدید ایدرم عهدالستی ـ کاظم »

بَلی [ف] اوت . عربیدن بوزمه‌در . قوللانلمامغه باشلامشدر .

بَلید [ع] اذعانسز ، قلبی کور .

بَلیغ [ع] بلاغتله متصف ، بلاغتلی : شاعر بلیغ . شاعرهٔ بلیغه . شعر بلیغ . نشیدهٔ بلیغه . بلیغانه = بلیغجه‌سنه : توصیف بلیغانه .

بَلِیَّه [ع] طبعه خوش کلمین حالت ، حادثه . جمعی : بلایا ، بلیات .

بَمّ [ع] طنبور کبی چالغیلرك قالین تلی : مخففاً قوللانیلیر . زیروبم .

بَنّاء [ع] بنا انشا ایدن ، یاپی یاپان ، قالفه ، معمار .

بَنات [ع] (بنت) ك جمعی : « طوزمش ایکی یانـه قطارك ـــ نورسته بناتی نو بهارك » بنات حوا = طائفهٔ نسا بنات الدهر = حادثات ، مصائب ، دواهی . بنات الفکر . بنات فکر = سانحات شا - عرانه . بو مقامده (بنات الصدر ، بنات صدر) دخی قوللانیلیر . بنات نعش = قطب شمالی جهتنده یدی کوکبدر . پریشا - نلقله ضرب مثل اولمشدر .

بَنادِر [ع] (بندر) ك جمعی .

بَنادِق [ع] (بُندق) ك جمعی .

بَنام [ف] ناملی ، مشهور ، متمیز : « نفعیٔ تیغ زبانم که زمانـده بنم ـــ صفشکاف شعرای سخن آرای بنام »

بَنان [ع] پارماق ویا اوجی ، پارماقلر ویا اوجلری : « تابع جنبش بنا - نمسین ـــ سن بنم عبد نا توانمسین ـــ قلمه خطاب » الدن کنایه دخی اولور . مشار بالبنـان = پارماقله کوستریلیر ، مشهور و ممتاز .

بَنْج [ع] بنك .

بَنْد [ف] باغ : « بنددن بنده انتقال نه‌دن ؟ ـــ باری بر زلفه باغلا - نوب قالسه‌ك ! » § بوقاغی : بند آهنین § مفصل ، بوغماق ، بوغوم : بندی § ربط ایدیجی ، باغلاییجی . بو معناده وصف ترکیبی اوله‌رق قوللانیلیر : رشته بند . طهمورث دیو بند § فقره ، ماده ، مقاله § قوشاق : بند میان § صورت مخصوصه‌ده یاپیلان صو مجراسی § (ایتمك) ماده‌سیله ربط ، جلب ، معنالرینی مفید اولور § مختلف القوافی برقاچ قسمدن مرکب بر منظومه نك هر قسمی نهایتنده تکرار ویا آیریجه ایراد ایدیلن بیت (ترجیع) . ده باق .

بَنْدَر [عف] تجارتکاه اولان اسکله . بوکا بدل (بندرکاه ، بندرکه) دخی قوللانیلیر : « هر متاعك بر رواجی وار بو بندرکاهده ـ راغب »

بَنْدَکان [ف] (بنده) نك جمعی .

بندگی [ف] بنده‌لك، بنده‌یه منسوب.

بنده [ف] قول، كوله § طرفدار، منتسب، مخلص. بنده‌پرور = بنده بسلییجی، بنده‌یه مساعد بولنیجی. بنده پرورانه = بنده پرورجه‌سنه. بنده پروری = بنده پرورلك، بنده پروره منسوب. بنده‌نواز = بنده‌یی لطیف ایدیجی. بنده نوازانه = بنده نوازجه‌سنه. بنده نوازی = بنده نوازلق؛ بنده نوازه منسوب.

بنفسج، بنفشه [ف] منكشه. (بنفسج) بوندن معربدر: «سنبلله بنفشه‌یی كورر دون — اول كاكلی ایلین تماشا — اولسه‌م‌ده تخیلیله مجنون — زنجیر دیه‌یم او زلفه حاشا»

بنگ [ف] اسرار، حشیش.

بنگی [ف] بنك ایچمكه آلشمش اولان، بنك تریاكیسی. شاعر مشهور خیالی بنكی ایمش. بركون زیاده‌جه ایچدیكندن باشی آغریمغه باشلا- ینجه شویله فریاد ایتمش: «یتر اولدق غبار غمله بنكی — كتیر ساقی شراب لاله رنكی!»

بنون [ع] (ابن) ك جمعی: مال وبنون.

بنی [ع] (بنین) لفظنك قاعدهٔ عربیه اوزره اضافتله نونی دوشمشیدر. اضافتسز قوللانلماز. بنی آدم = آدم اوغللری بنی نوع = نوع اوغللری، انسانلر. بنی امیه = امیه اوغللری، امویلر. بومقامده (بنو) استعماله احتیاج یوقدر.

بنین [ع] (ابن) ك جمعی: بنین وبنات.

بوّاب [ع] قاپوجی.

بوابت [ع] قاپوجیلق.

بوادی [ع] (بادیه)نك جمعی: «اوصفا- سز صوسز بوادیدن — كرچه كچمش ایدك مثال صبا — كچمكه تشنه اولسه‌ده رفقا — كچه‌مم بن قولای بو وادیدن.»

بوار [ع] هلاك اولمه. دار البوار = محل هلاك، جهنم.

بوارق [ع] (بارقه)نك جمعی: بوارق سیوف.

بواقی [ع] (باقی) و (باقیه)نك جمعی. وقس علیه البواقی = قالانلری ده بوكا قیاس ایت.

بوّال [ع] چوق ایشه‌ین.

بون [ع] مسافه، ایكی شی آره‌سنده كی آچیقلق. بون بعید = مسافهٔ بعیده، چوق آچیقلق.

بها [ف] قیمت، دكر، بدل. بهادار = قیمتلی، دكری زیاده. بهاداری = بهادارلق. بی‌بها = بهاسی تقدیر اولنه‌میه‌جق درجه‌ده.

بهاء [ع] حسن وجمال، ظرافت.

بهائم [ع] (بهیمه)نك جمعی.

بهادر [ف] ییكیت، شجیع. بهادرانه = بهادرجه‌سنه.

بهار [ع] باپادیه، صاری باپادیه.

بهار [ف] كرنشك حمل، ثور، جوزا برجلرنده بولندیغی مدت؛ مارت نیسان، مایس آیلرینه مصادف اولان موسم لطیف: «بهار كلسه كلیر مطلقا اوغنجه دهانم — بهار كلیه جكمی بهار كلیه جكمی؟ — صفا» «سرور ایچنده دخی برملال حس ایدرم — بهار كلسه‌ده كیتمز خزان خیالمدن» نوبهار = ایلك

بهار: «برقاچ پیاله نوش ایده‌لم نوبهاردر — باقی» «امان بر کون مقدم آه فصل نوبهار اولسه ! — ندیم» کهنه بهار = صوك بهار : «پامال شتا اوله‌دن اقلیم چمن کل — ویرحکمنی ای‌سرو روان کهنه بهارك — وله» ابربهار ، ابربهاری = بهار بولودی : «ظن ایدرلر برکلستاندن کچر ابر بهار — اوغرادقجه کوی یاره اشك جوشانه بن» «کلدی خروشان حرم کویکه — ابربهاری کبی کریانلرك» (بهار)ه بدل (بهاران) دخی قوللانیلیر : «کل ای فصل بهاران مایهٔ آرام و خواب بسین — ندیم» بهار حقنده سویلنیلن منظومه‌یه (بهاریه) دیمکدن (ربیعیه) دیمك اولادر .

بَهارات [ع] دارچین ، قرانفل کبی کوزل قوقولو مواد . باپادیه دیمك اولان (بهار)ك جمعی اولمق اوزره بو معناده قوللانلمشدر .

بَهانه [ف] وسیله : «قصدم همان شکایت بخت سیاهدر — ای دود آه سن آره‌ده بر بهانه سین — نابی» § قصور ، نقصان . بی بهانه = قصورسز ، نقصانسز .

بَهائي [شاعر مشهور] سلطان محمد خان ثالث ایله (اکری) ملحمهٔ مشهوره‌سنده بولنه‌رق محاربه‌نك پك شانلی بر صورتده قازانلمسنه سبب اوّل اولان فاضل شهیر خواجه سعدالدین افندینك دردنجی مخدومی اولوب مکرراً صدرروم اولدقدن صکره (١٠٢٧)ده ارتحال ایدن عبدالعزیز افندینك اوغلیدر . (١٠١٠) ده تولد ایتمشدر . والده‌سی ابوالسعود زاده مصطفی افندینك کریمه‌سیدر . بهائی پك اوقدر عالم اولامقله برابر استعداد فوق‌العاده اصحابندن معدوددر . هله قوهٔ حافظه‌جه نادرة الزمان اطلاقنه شایان ایدی . برقاچ مدرسه مدرسلکنده بولندقدن صکره سلانیك ، حلب ، شام ، ادرنه مولویتلرینی شرفیاب ایلدی . حلب مولویتندن اوراده والی بولنان احمد پاشانك استانبوله «شرب دخانه مبتلی اولدیغندن ایفای وظیفه ایده‌میور» کبی بر صورت غریبه‌ده عرض شکایت‌اتمسی اوزرینه عزل اولندقده یرینه مشهور منطقی احمد افندی نصب ایدلمشدر . (٥٦) ده آناطولی صدارتندن منفصل اولان مشهور چنجی خواجه‌نك یرینه کچدی . سلفك غلطتیله خلفك ظرافتی معکوساً متناسب اولدیغندن السنهٔ ظرفا «دیو چوبیرون رود فرشته‌درآید» مصراعنی کویا اولدی . (٥٩) ده مسند مشیخته رونق ویردی . برآز صکره معزول اولدی . (٦٢) ده ثانیاً مقام مشیخته کلدی . (٦٤) صفرینك اون ایکنجی جمعه کیجه‌سی وفات ایتدی . آثاری بعض تقریضات عربیه ایله دیوانچهٔ اشعارندن عبارتدر . غزلسرالقده متمیز ایدی . (نیلرسین) غزل عاشقانه‌سی حافظه پیرای شعرادر .

بَهْت [ع] مدهوشلق ، متحیرلك . فتحتین ایله‌ده لغتدر .

بَهْجَت [ع] کوزللك : «بهجت — افزای بهاران اولدی کل» § مسرت ، بشاشت .

بَهْره [ف] نصیب ، حصه ، بضاعه : بهرهٔ علمی ، بهرهٔ ادبی . بهره‌دار ، بهره‌مند = بهره‌لی . بهره‌داری ، بهره‌مندی = بهره‌دارلق ، بهره‌مندلك . بی‌بهره = بهره‌سز . بی بهرکی = بهره‌سزلك .

بهره بر = اورتاق ، شريك .

بَهْزاد [ف] مشهور بر رسام قديم : «كوزل تصوير ايدرسين خال وخط دلبرى اما — فسون وفتنه‌يه كلدكده اى بهزاد نيلرسين ؟ — بهائى »

بَهِشْت [ف] جنت . بهشتى = جنتلك ، بهشته منسوب : زاهد بهشتى . « هر آشيانه قونمه اى طائر بهشتى — جاندر سنك مقامك كوكلدر آشيانك — نورس افندى » بهشتى روى = كوزل يوزلو ، حورى كبى . بادهٔ بهشتى = شراب كوثر .

بَهْلُول [ع] چوق كولن آدم § جامع المحاسن ، ذى‌شان آدم § هارون رشيدك برادري مشهور عاقل مجنون نما ، بهلول دانا .

بَهْلَه [ف] الديون .

بَهْنانَه [ع] اطوارى لطيف ، خندان ، سبكروح قادين .

بَهِىّ [ع] كوزل : « اولدى شرح نخبهٔ وهبى بهى — تاريخ — شيخزاده اسعد » هديهٔ بهيه .

بَهِيج [ع] كوزل آدم § شن آدم .

بَهِيمَه [ع] درت آياقلى حيوان ، حيوانات .

بَهِيمِيَّت [ع] حيوانلق حالى : « بهيميت چراكاه صفادر — غم عالم بنى آدم ايچوندر — شيخ‌الاسلام عارف » .

بَيّاب [ع] سقا § صوجى .

بَيابان [ف] صحرا ، چول .

بَياض [ع] آقلق : بياض كردن § آق : بياض ديده . « وجودى خام كوموشدن بياض كلدن نرم — بوى

هنوز يتشمش نهالدن هموار — نديم »

بَيّاع [ع] صاتيجى .

بَيان [ع] حسن صورتله بيلدرمك ، بيلدرلمك § فن ادبك برفكرك يكديكردن اوضح برقاچ صورتله افاده‌سى خصوصندن بحث ايدن قسمى .

بَيْت [ع] او ، اوطه ، اوبه ، مسكن : « كليشم دلكشا دكلى نصل ؟ — آچل اى شاعرانه بيتم آچل ! » بيت‌الله ، بيت‌الحرام ، بيت حرام = كعبهٔ معظمه . بيت‌المقدس ، بيت مقدس = قدس شريفده‌كى معبد مبارك § ايكى مصرعدن مركب نظم : « بر بيتم ايدرسه حزنى دعوت — برديكرى بخش ايدر مسرت » بيت‌الغزل = غزلك ايى بيتى . بيت‌القصيده = قصيده‌نك اك ايى بيتى . ان‌الشاعر يرضى بهدم بيته لاباخلال بيته = شاعر بيتنك هدمنه راضى اولورده بيتنك اخلالنه راضى اولماز .

بَيْتُوتَت [ع] كيجه‌لمك .

بَيْدا [ع] صحرا ، چول .

بَيْدَق [ع] شطرنج اويونده‌كى پياده (پياده) .

بَيْضاء [ع] (ابيض) ك مؤنثى : عمامهٔ بيضا . حلهٔ بيضا . منارهٔ بيضا . يد بيضا = حضرت موسانك برمعجزهٔ باهرهٔ اولق اوزره پارلاق كورينن مبارك الى : « قيلماز دل فرعونى منور يد بيضا — فضولى » بيضاوى = انوار التنزيل فى اسرار التأويل نامنده‌كى تفسير شريفك مؤلفى ، قاضىٔ مشهور .

بَيْضَه [ع] يومورطه : « چيقدك بيوبوب فضاى فيضه — خاطرده مى تيكنلى بيضه ؟ — كوتره خطاب »

بيضـة الديك = خروس يوموورطه‌سى ، نادرالوقوع ، اندر .

بَيْضِى [ع] يوموورطه شكلنده .

بَيْطار [ع] و

بَيْطَر [ع] احوال وامراض فرس فننه واقف آدم .

بَيْطَرَه [ع] بيطارلق : فن بيطره .

بَيْع [ع] صاتمق ، صاتلمق : بيع مال . مالك بيعى . بيع منعقد = انعقاد بولان بيع . بيع غير منعقد = بيع باطل . بيع صحيح = بيع جائز ، ذاتاً ووصفاً مشروع اولان بيع . بيع فاسد = اصلاً صحيح اولوب‌ده وصفاً صحيح اولميان يعنى ذاتاً منعقد اولوب‌ده بعض اوصاف خارجيه‌سى اعتباريله مشروع اولميان بيع . بيع باطل = اصلا صحيح اولميان بيع . بيع موقوف = بيع فضولى ، غيرك حق تعلق ايدن بيع . بيع نافذ = غيرك حق تعلق ايتمين بيع . بيع لازم = مخيرلكدن عارى اولان بيع نافذ . بيع غير لازم = كنديسنده مخيرلك بولنان بيع نافذ . بيع بات = بيع قطعى . بيع بالوفا = بركيمسه بر مالى آخره ثمنى رد ايتدكده كرى ويرمك اوزره شوقدر غروشه صاتمقدركه مشتريك مبيع ايله انتفاع ايلمسنه نظراً بيع جائز حكمنده وطرفين بونى فسخه مقتدر اولدقلرى جهتله بيع فاسد حكمنده ومشترى مبيعى آخره صاتمه‌مديغى جهتله رهن حكمنده‌در . بيع بالاستغلال = بايع بر مالى استيجار ايتمك اوزره وفاءً بيع ايتمك . بيع صرف = نقدى نقده بيع ايتمكدركه تركجه‌ده آقچه بوزمق تعبير اولنور . بيع مقايضه مالى ماله مبادله ايتمكدركه تركجه‌ده طرانپه تعبير اولنور . بيع سلم = مؤجلى معجله صاتمق يعنى پيشين پاره ايله ويره‌سى‌يه مال آلمقدر .

بَيْلَمْ [ع] پاموق قوزه‌سى :

بَيْنَ [ع] آره ، اورته : « قالدى بى‌چاره كوكل خوف ورجا بيننده ـ عونى » بَيْنَ بَيْنَ = نه ايى نه كوتو ، ايكيسى اورته‌سى . شيوۀ عربى اوزره مضاف اولنجه نونى داءما فتح ايله اوقونور: بينَ الغزاة . بينَ الادبا . بينَ الاخوان . بينهم داءالضرائر = بينلرنده اورتاق دردى يعنى حسد وار § آيريلق . غراب البين = آيريلق قارغه‌سى ، شخص منفور .

بَيِّن [ع] واضح ، آشكار : جهل بين . جهالت بينه .

بَيْنُونَتْ [ع] مفارقت .

بَيِّنَه [ع] حجت قويه ، برهان قوى . جمعى: بينات . (بينات) (بين)ك مؤنثى اولان (بينه) نك جمعى اولمق اوزره دخى قوللانيلير : آيات بينات .

بِ

بِ [ع] ادات الصاق . تركجه‌ده . معادلى اواخر كلماته كلن (ه) حرف املاسيدر: يداً بيد = الدن اله § ادات قسم : بالله . برب الكعبه . برب البيت § ادات مقارنت : بالدفعات = دفعات ايله . بالواسطه = واسطه ايله . سببيت ، ظرفيت كبى معنالرى‌ده واردر .

بِالآخِره [ع] صوكنده : جهلا ايله الفت بالآخره موجب ندامت اولور .

بِالْجُمْلَه [ع] بتون ، هپ : بالجمله اهالی مسرور اولدیلر . (فی الجمله) بومقامده قطعاً قوللانیله‌ماز .

بِالذّات [ع] کندی ، کندك ، کندم : بالذات کلدی . بالذات یازدك . بالذات اوقودم . جمعنده بالذوات دینیلیر .

بِالضَّرورَه [ع] ضرورت سببیله ، مجبوریت جهتیله ، ناچار . (بالضرور) یاکلشدر .

بِالطَّبْع [ع] سوق طبیعتله ، طبیعی اوله‌رق .

بِالْکُلِّیَّه [ع] بتون بتون .

بِالْفِعل [ع] تصوری دکل ، حقیق ، (بالقوّه) نك ضدی .

بِاَیِّ حالٍ [ع] هرحالده ، البته . اصلی (بای حال کان) در .

بِئْر [ع] قویو : بئر زمزم . عربیده اولدیغی کبی تأنیثی معتبر دکلدر : بئر معطل = کورقویو .

بِئْس [ع] فعل ذم ، نه چرکیندر ! نادراً تراکیب عربیه‌ده قوللانیلیر : بئس المصیر = جهنم

بِحارْ [ع] (بحر)ك جمعی .

بِدایَت [ع] اوّل ، ابتدا : بدایت ونهایت § باشلامه : محکمهٔ بدایت . اصلی (بداءت) در

بِدایَةً [ع] بدایت صورتیله : بدایةً اقامهٔ دعوی .

بِدَع [ع] (بدعت)ك جمعی : اهل بدع .

بِدْعَت [ع] صکره‌دن حادث اولان شی § زمان سعادتدن صکره دینده حادث اولان شی : بدعت حسنه = بدعت مقبوله . بدعت سیئه = بدعت مردوده .

بِذْلَه [ف] لطیفه ، بذله کو = ظریف ، خوش صحبت ، لطیفه‌جی . بانك فتحیله‌ده لغتدر .

بِرّ [ع] خیر ، حسنه : بروتقوی . بر الوالدین ، برّ والدین = پدر ومادره اطاعت وخدمت .

بِرادَر [ف] اركك قارداش . برادرانه = قارداشجه‌سنه . برادری = قارداشلق ، قارداشه منسوب .

بِراوُو [ایتالیانجه‌دن] آفرین ! عشق اولسون ! اکثریا مقام استهزاده قوللانیلیر .

بِرِنْج [ف] حبوباتدن پرنج .

بِروش [فرانسزجه‌دن] مجوهراتدن اوزونجه برایکنه ایله طاقیلیر صالقملی برنوع قادین زینتی .

بِرُون [ف] (بیرون) مخفی . نظمده قوللانیلیر .

بِرْیانْ [ف] کباب . (پریان) یاکلشدر .

بِریق [انکلیزجه‌دن] ایکی دیرکلی برنوع کمی .

بِساط [ع] کلیم ، کچه ، دوشه‌مه ، دوشك کبی دوشه‌نن شی .

بِسْتَر [ف] دوشك : « یاتیرم بستر محنتده آچلماز دهنم ــ ناامیدم سربالینمه قویدم کنم ــ رفعت » « مسافر راحت ایستر بالش وبستر خصوصنده ــ ندیم » (پ) ایله غلطدر .

بِسْمِل [ف] بوغازلانمش ، مذبوح ، بسملگاه ، بسلمگه = سلخخانه ، حیوان بوغازلانه‌جق یر .

بِسْیارْ [ف] چوق

بِضاعَت ، بِضاعَه [ع] سرمایه : بضاعهٔ مزجات

= آزسرمایه § سرمایهٔ علمی، معلومات: کمبضاعه = معلوماتی آز. (بضاعت) نظمده قوللانیلیر.

بِطانَه [ع] کیزلنیلن خصوص، سر § آستار: بطانهٔ ثوب

بِطْنَه [ع] معده طولغونلغی، امتلاء. البطنـة تمیت الفطنـة = امتلا ذکایی محو ایدر. «امتلا بار بدندر بی حضور ایلرسنی - فضولی».

بِطّیخ [ع] قاوونه وقارپوزه اطلاق اولنور. عربیده خاصةً قارپوزه (فجّ) دینلدیکی کبی (بطیخ‌شامی) دخی دینلیر. بانك فتحیله لغت ردیه‌در.

بِعْثَت [ع] طرف الهیدن بر پیغمبرك کوندرلمسی، پیغمبرمزك کوندرلمسی: بعثت نبویه. قبل البعثه = پیغمبرمزك بعثتندن اول. بعد البعثه = پیغمبرمزك بعثتندن صکره.

بِغال [ع] قاطر معناسنه اولان (بغل) ك جمعی: حمیر و بغال. اخلاق البغال، اخلاق بغال = کوتو خویلر.

بِکْر [ع] قیزلق § قیز، قیزاوغلان قیز. استعمال ایدلکده اولان (باکره) غلطدر. مضمون بکر = برنجی دفعه اوله‌رق سویلنلمش مضمون، معنای نوظهور. بو مقامده (بکرمضمون) دخی قوللانیلیر: «بکر مضموندن‌ده دم اورمش باقك دیوانه‌یه! - حیرت». ضربهٔ بکر = برده ایکی‌یه بولن ضربه. امام علی افندمزك ضربه‌سی دائما بکر ظهور ایدردی

بِلا [ع] ادات سلب. عربی کلماته داخل اولور. (بلا آرام، بلا پروا) کبی تعبیرلر یاکلشدر. حال موقعنده ایراد اولنور. مثلا (بلا سبب = سببسز اوله‌رق دیمکدر. فی الاصل تاء کرد ایله اولدیغی حالده صکره‌دن تاء طوبله ایله قوللانیلان (اجرت، رخصت، مدت) کبی کلمه‌لره (بلا) ادخال ایدیلنجه تالرك اصله ارجاعیله بلا اجرةٍ، بلارخصةٍ، بلامدةٍ) دینلمك اولادر.

بِلاد [ع] بلده‌نك جمعی: بلاد مشهوره

بِلاغ [ع] یتشدیرمه، ایصال.

بِلّور [ع] معروف جوهر، پك بیاض وپارلاق جام. بلورین = بلوردن. بلور کبی. بو صورتده مخففاً دخی قوللانیلیر: «اول قدر روشندر آنده اول بلورین جاملر - حقی» عربیده اولدیغی کبی (بلور) شکلنده قوللانلماز.

بِناء [ع] یاپلمش یاپی: «ییقمق بوبنایی نارواد‌ر؛ کیم بر یوزی یاردن یکادر - غالب» § یاپی یاپمق: بر مکتب بنا ابتدی. بناءً = مبنی اوله‌رق، طولایی: بوکا بناءً، بناءً علیه، بناءً علی ذلك، بناءً علی هذا = بوکامبنی اوله‌رق، بوندن طولایی.

بَنا کوش [ف] قولاق توزی: «ژاله‌لر طاملامق ایسترکل تردن کویا - کوریکن دربنا کوشی دکلدر پارك - باقی». ناجی مرحوم بونی باء مکسوره فصلنه یازمش ایسه‌ده طوغریسی بانك ضمیله (بُنا کوش) در.

بِنْت [ع] قیز. بنت العنب، بنت‌عنب = شراب انکور: «دکمدی نشئه‌سی آلامنه بنت العنبك - رمزی» بنت‌الشفه، بنت شفه = سوز.

بِنْصِر [ع] سرچه پارماق ایله اورته پارماق بیننده‌کی پارماق، آدسز پارماق.

بِه [ف] ایی § آیوا : « سیب زنخدان ترابه زبه ـــ یافت دلم متعه‌اللّه‌به ـــ جامی »

بِهْبُود [ف] ایلك ، صاغلق ، صحت : « مرهم بهبود وصلکله طبیبم قیل دوا ـــ مبتلای درد هجران اولدیغم بیلمزمیسین ؟ ـــ حلیمکرای »

بِهْتَر [ف] دها ، اك ، پك ایی : سانحات العرب عنوانی سانحات ادبیه‌نك بهترلرندندر.

بِهْتَرین [ف] اك ایی: رسم بهترین .

بِهین [ف] پك ایی : آیین بهین .

بی [ف] ادات سلب . سز . عربی وفارسی کلماته داخل اولوب آنلری صفت یاپار : بی خبر .

بِیاعَت [ع] صاتیلق مال . جمعی : بیاعات .

بیچون [ف] کیفیتی عقل ایله ادراك اولنه‌میان ، جناب حق: خدای بیچون . « ای صنع صفا فزای بیچون ـ دل اولدی تنزلکله ممنون ـــ کبوتره خطاب »

بیخ [ف] کوك ، اصل .

بیخود [ف] کندینی غائب ایتمش ، کندندن کچمش ، مدهوش : « بیخود ایلردی تماشای جمالك عالمی ـــ دیده‌لردن اولمه‌ك ای جان آکا هم‌نهان » بیخودی=بیخودلق . بیخودانه=بیخودجه‌سنه : « بیخودانه موافقت ایدیبور ـــ (اوبی) امرینه هنوز جبال »

بید [ف] سوکود آغاجی . بیدکریان =صالقم‌سوکود ، (saulepleureur ترجمه‌سیدر. بیدمشك = جیجکی کوزل قوقان سوکود .

بیداد [ف] غدر ، جور .

بیدار [ف] اویانیق ، اویقوسز : « کوکلم لیال فرقتك بیدار باربخوانیدر ـــ فکر ایتدیکم برآفتك دیدار نور افشانیدر » § متیقظ ، بصیرت‌اوزره بولنان : دل بیدار . بیداری=اویانیقلق ، تیقظ .

بیدَسْتَر [ف] قوندوز دینیلن کوپکه شبیه حیوان. اکثریا دکیزده یاشادیغندن (سك آبی) دخی دینیلیر .

بیر [ف] یاتاق .

بیرا [ایتالیانجه‌دن] معروف آرپه صویی .

بیرون [ف] طیشی ، طیشاری : « هر زاویه فیض حقله مشحون ـــ پرنور خدا درون وبیرون ـــ هاشم » « نه تاجیدر نه اسرار دل تاجی‌به‌محرمدر ـــ قالان دللر حریم خواجهٔ لولاکدن بیرون » پرده بیرون = حد معروفدن خارجه چیقان، حدی تجاوز ایدن. پرده بیرونانه=پرده بیرونجه‌سنه. پرده‌بیرونی = پرده بیرونلق .

بیزار [ف] بیقمش ، اوصانمش : بیزاری= بیزارلق .

بیزر [ف] خسیس ، جری .

بیزموت [فرنسزجه‌دن] قابض بیاض‌براق برتوز.

بیژن [ف] رستم زالك حسن وحماسته مشتهر اولان همشیره زاده‌سیدر. اساطیر شاعرانه‌دندر .

بیست [ع] یکرمی

بیستون [ف] عاشق مشهور فرهادك معشوقه‌سی شیرین عشقنه دلدیکی طاغ : « اولسیدی بنده‌کی غم فرهاد مبتلاده ـــ برآه‌ایله ویرردی بیك

بيستونى باده — فضولى » «هر كسك حالنجه واردر بر تجليكاه عشق — بيستون فرهاده كوه طورشكلن كوسترر - اسعد مخلص » « داغ غمدن ياندى كيتدى جوهر جانم (جلال) - بن اوفرهادم كه معدن بيستو- نمدر نم »

بيش [ف] زياده، بيشتر = دهازياده.

بيشه [ف] اورمان، سازلق: « شيرزه شيرانك كنام راحتى بيشه‌مده‌در — راغب »

بيعت [ع] قبول وتصديق معامله‌سى. بيعة الرضوان، بيعت رضوان = سورهٔ فتحده واقع (لقد رضى الله عن المؤ- منين اذ يبايعونك تحت الشجرة) آيت كريمه‌سنده مذكور اولان وظهور اسلام تاريخنك الك پارلاق وقايعندن معدود بولنان بيعت جليله‌در .

بيكانكى [ف] بيكانه‌لك .

بيكانه [ف] يابانجى : « آشنايه آشنا بيكانه‌يه بيكانه بز-جورى »

بيلاردو [ايتاليانجه‌دن] معروف اويون

بيلت [فرانسزجه‌دن] واپور وسائره اجرتى ويرلديكنى مشعر آلنان ورقه .

بيم [ف] قورقو . بيم جان. بيم واميد = خوف ورجا .

بيمار [ف] خسته : « صحت كبى بيمارغمه كج كليورلر - اولدردى بزى ناز اطبا نه بلادر ! - ثابت » بيمارخانه، بيمارستان = دارالشفا . بيمارى = خسته‌لك

بينا [ف] كوريجى، بصير : « ايلر او سرايادە بوكون ديدهٔ بينا - اوچ بيك سنه اول كچن اقوامى تماشا - تاريخ حقنده » بصيرتلى معناسنده‌ده قوللانيلير . بينايى = كوريجيلك، بصارت. نابينا = اعمى. نابينايى = اعمالق .

بينش [ف] كورش، رؤيت : « ظن ايتسه روادر اهل بينش - انوار قمر تكاثف ايتمش - بولوط حقنده » نقطهٔ بينش = كوز ببكى § تيقظ، بصيرت: دانش وبينش .

بيننده [ف] كوريجى، بصير. آز قو- للانيلير .

بينى [ف] بورون .

بيو [ف] كوره دينيلن حيوانجغز .

بيور [ف] اون بيك .

بيوه [ف] طول قادين : بكر وبيوه .

بيهده [ف] (بيهوده) مخفف : « سخن بيهده‌نك ثابت ومحذوفنه يوق ! — عينى » بيهده كو = بيهوده سويليجى . بيهده كويانه = بيهده كوجه‌سنه . بيهده كويى = بيهده كولق . بانك فتحيله غلطدر .

بيهوده [ف] بوش، فائده‌سز، باطل: « بيهوده سخن بدين درازى نبود — علاء الدين سمنانى » بانك فتحيله غلطدر .

بُ

بت [ف] پوت . بت پرست = پوته طاپيجى، عابد الصنم . بت پرستى = بت پرستلك . بتتراش = پوت ياپان، عامل الصنم . حضرت ابراهيمك پدرى آزر بتتراش ايدى . بتتراشى = بتتراشلق . بتخانه، بتكده = بت پرستلرك عبادتخانه‌سى، دارالصنم . بت شكن = پوت قيريجى، كاسر الصنم : خليل بت شكن . بت شكنى = بت

شكنلك§ محبوبه. دلبر: «حيرت اى بت صوزتك كوردكده لال ايلر بنى — صورت حالم كورن صورتخيال ايلر بنى — فضولى» «كوكلكه بونجه بت بى ثباته كوزلمشدر — كولمسه يوب بكا وعد ايتديكك ثباته كولر»

مُحْبُوحَه [ع] اورته ير. بحبوحهٔ جنان.

بُحْرانْ [ع] بر خسته لكك بردن بره كسب شدت ايتمسى، شدت مرضك صوك درجه سى: ليلهٔ بحران. ليالئ بحران§ برايشك مشوش، تهلكه لى حالى.

بُحُورْ [ع] (بحر) ك جمعى. ديكر جمعلرى اولان (بحار) ايله (ابحر) يالكز (دكيزلر) معناسنده قوللانلديغى حالده (بحور) هم بو معناده همده (بحرشعر) ك جمعى اولمق اوزره قوللانيلير.

بُحَيْرَه [غ] دكيزجك، كول.

بُخارْ [ع] بوغو. كشتئ بخارى = واپور. عربيده واپوره (باخره) ديليور. جمعى (بواخر) در.

بُخْلْ [ع] خسيسلك، جريلك. «بخل بجا بهمت حاتم برابرست» = يرنده بخل حاتم طائيك جوديله بردر.

بُخَلا [ع] (بخيل) ك جمعى.

بُدّ [ع] فراق. يالكز قوللانلماز. (لابد) مخففاً البته معناسنده مستعملدر.

بُدَلاء [ع] (بديل) ك جمعى. عقلسز. صافدرون آدملر. مفرد مقا منده ده قوللانيلير. مفردى قوللانلماز.

بُدُورْ [ع] (بدر) ك جمعى.

بُرّ [ع] بوغداى.

بُرْء [ع] خسته افاقت بولمه. ايلشمه صاغالمه.

بُراقْ [ع] ليلهٔ معراجده ركوب نبوى يه تخصيص بيوريلان دابهٔ مقدسه: «لازمى براقى مدح وتوصيف: — كيم ايتدى اكا بوكارى تكليف! — نابى حقنده — غالب»

بُرّانْ [ع] كسكين: شمشيربران، تيغ بران.

بُرايَه [ع] يونيلان آغاجك دوكنتيسى، يونغه سى: برايهٔ قلم.

بُرْثُنْ [ع] ييرتيجى حيوان پنجه سى: برثن الاسد.

بُرْجْ [ع] حصار چيقنتيسى، قله سى، قله§ مدار ارضك منقسم اولديغى اون ايكى قسمدن هربرى.

بُرْجُمَه [ع] پارمق بوغومى.

بُرْدْ [ع] بر نوع چبوقلو قماش: برد يمانى.

بُرْدْبارْ [ف] حليم، حمول. بردبارى = حليملك، حمولك.

بُرْدَه [غ] عربلرك احرام كبى بورونديكلرى برنوع عبا، خرقه: پيغمبرمز، شاعر مشهور كعب بن زهيره — حضور مقدسنده انشاد ايلديكى (بانت سعاد) قصيده سنى تقديراً — بردهٔ سعادتئ احسان بيورمشدر.

بُرْغُو [ف] بورو. برغوزن = بوروزن.

بُرْغُوثْ [غ] پيره.

بُرْقُعْ [ع] يوزاورتوسى، پچه، نقاب: اتخاذ اولنان برقع. رفع برقع. «اولمشى ديسه م ابرشفق برقيزه برقع؟» بر قع فكن = نقابى برطرف ايدجى، نقاب آچيجى: «برقع فكن اول شعشعهٔ طور كورنسون — عالم دل موسى كبى پرنور كورنسون»

بُرْكان [ء] وولقان ، يانار طاغ : اندفاعات بركانيه .

بُرْكَه [ء] ماريى قوشى .

بُرْكَه [ء] حوض، كولجك. عربيده بومعناده بانك كسريله مستعملدر.

بُرْنُس [ء] مولوى كلاهى كبى اوزون برنوع سرپوش. اولرى علما كييرلرمش § باشلقلى اوست لباسى ، ياغمورلق .

بُرُوت [ف] بييق: ريش و بروت . «سنده مادامكه واردر اوترا- شيده بروت — بييق آلتندن ايدر خنده قلندر ديديكك »

بُرُوج [ء](برج)ك جمعى ، ذات البروج = سما : «طرهٔ طاق ورواقى همسر ذات البروج — سايهٔ سقف بلندى خوابگاه اختران — سراى وصفنده — نفعى »

بُرُودَت [ء] مادى ، معنوى صو . غقلق: برودت هوا. قبائل عربك بينلرنده كى برودت فيض نبوى ايله مبدل محبت اولدى .

بُرُوز [ء] ظهور، كيزلندكدن صكره ظهور: بروز آفتاب .

بُرْهان [ء] دليل ، حجت . بونلردن اقوى عد اولنور . منطقجه (يقينياتدن مؤلف قياس)دن عبارتدر.

بُرْهَنْگى [ف] چيپلاقلق. بانك فتحيله ده لغتدر .

بُرْهَنه [ف] چيپلاق. برهنه پاــى، پابرهنه = يالين آياق: گداى برهنه پا . فقير پابرهنه : « برهنه پا همه‌و. آنجا كه خارست — سعدى » = ديكنلى يره يالين آياق كيتمه . برهنه پايى = برهنه پاق. برهنه‌سر، سربرهنه = باشى آچيق بى سرپوش. برهنه سرى = برهنه سرلك . بانك فتحيله ده لغتدر .

بُرْهَه [ء] مدت، مدت مديده ، بعد برهه = برمدت صكره، مدت مديده‌دن صكره. بانك فتحيله ده لغتدر.

بُرِيدَه [ف] كسلمش، بريده سر، سر بريده = باشى كسلمش، مقطوع الرأس

بُز [ف] كچى : بز اخفش = اخفشك كچيسى .

بُزاق [ء] توكروك ، صاليه : دهان بزاق افشان .

بُزُرْك [ف] بيوك ، اولو. اشخاص واشياده قوللانيلير : برادر بزرك . درخت بزرك . « در محفلى كه خورشيد اندرشمار ذرست — خودرا بزرك ديدن شرط ادب نباشد — حافظ » = كونشك ذره صايلديغى بربرده كنديني بيوك كورمك موافق ادب اولماز . بزركى = بيوكلك ، اولولق .

بُزُرْكان [ف] (بزرك) ك جمعى . انسانه مخصوصدر. (اكابر)ك يريني طوتار : بزركان طريقت . سخن بزركان = قول اكابر .

بُزُرْكوار [ف] بيوك، اولو، واجب التعظيم. انسانه مخصوصدر: استاد بزركوار . بزركوارى = بزركوارلق .

بُزْغالَه [ف] كچى ياوروسى، اوغلاق.

بُسْتان [ء] فارسى (بوستان) دن معربدر. (بوستان) ه دباق.

بُشْرى [ء] مژده . يا بشرى : = مژده! مژده لر!

بُطْلان [ء] باطللك ، باطل اولمه : بطلان دعوى . خط بطلان

= یازلمش یازینك اوزرینه ابطال ایچون چكیلن چیزگی .

بطون [ع] (بطن) ك جمعی . آكثریا (خفایا) مقامنده قوللانیلیر :
« خسته‌ده نهاندر اول مهك آن — مانند بطون نص قرآن — نعت شریف — علی دوحی »

بعد [ع] اوزاقلق : قرب وبعد . بعد مجرد ، بعد مطلق = مقدار معین قیدیله مقید اولمیان بعد .

بعولت [ع] زوجلك وزوجه‌لك .

بغات [ع] (باغی) نك جمعی . تشدید ایله غلطدر .

بغض [ع] سومه‌مه ، (حب) ك ضدی .

بقعه [ع] قطعهٔ ارض ، بر پارچه یر . جمعی اولان (بقاع) ضم ایله غلطدر.

بقول [ع] (بقل) ك جمعی .

بكاء [ع] آغلامق : بكای شدید . بكای سرور . «امید ایله دربكای اطفال — سود ویرمه‌ده بی املی مادر؟»

بكات [ع] (باكی) نك جمعی . تشدید ایله غلطدر .

بكره [ع] صباح ، سحر .

بكم [ع] (ابكم) ك جمعی .

بلالت ، بلاله [ع] یاشلق ، نملیلك ، نم .

بلبل [ع] فخر الشعرا سیدر طیورك . « نام بلبل زهوا داری عشقست بلند — ورنه پیداست چه ازمشت پری برخیزد — صائب » = بلبلك نای عشقه انتسابی جهتیله بلند اولمشدر. یوقسه بر آووج تویك نه‌قدر اهمیتی اوله‌بیله‌جكی معلومدر .

بلبله [ع] امزیكلی صو وساثره قابی.

بلدان [ع] (بلد) و (بلده) نك جمعی .

بلعوم [ع] بوغازده اطعمه واشربه یچه‌جك یر ، غیرتلاق . بانك فتحیله غلطدر .

بلغاء [ع] حائز ملكهٔ بلاغت دیمك اولان (بلیغ) ك جمعی : بلغای عرب .

بلغه [ع] كفایت ایده‌بیله‌جك قدر مدار تعیش .

بلند [ف] یوكسك ، عالی . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : دیوار بلند . رأی بلند . « پست ایدر جمعیت اعدایی خاكستر كبی — فرقه‌مزدن دمبدم اولدقجه آتشلر بلند — برعسكر لساننده‌ن» بلند نظر = عالی همت . سربلند = سرفراز ، ممتاز : « سایه‌سنده اولسونمی عسكریلر سر بلند — شانك شاهنشاهمزده سر بلند افسر بلند — كذا » بلندی = بلندلك . بانك فتحیله‌ده لغتدر .

بلوغ [ع] مرتبهٔ ادراكه وصول : سن بلوغ .

بن [ف] دیب ، كوك ، بن دیوار = دیواردیبی . بن مژكان = كیرپیك كوكی. (سروبن) تعبیری لسانمزده (اوج اورته) تعبیرینه معادلدر. بی سر وبن = اوجی اورته‌سی یوق ، پریشان ، صاچمه : سخن بی سروبن . كلبن = كل آغاجی ، كل اوجاغی كل دیبی معناسنده قوللانیله‌ماز . او معنی (پای كل ، بن كل) تعبیرلریله افاده اولنه‌بیلیر.

بندق [ع] و

بندقه [ع] خرده یووارلاق ، دانه تفنك دانه‌سی .

بندق [ف] فندق .

بنگاه [ف] ایچنه یوك ولوازم سفریه قونیلان بر وشی. استعمالی (بارو بنگاه) تعبیرینه منحصر كبیدر .

بنیاد [ف] تمل: بی بنیاد=اساسسز. سست بنیاد = تملی کوشك ، اعتماده شایان دکل: جهان سست بنیاد § بنا: بنیاد متین. «عرشه نسبتله حبابه دینیلیری بنیاد؟ = نابی » (بنیاد ایتمك) تعبیری (بنا ایتمك) یرنده قوللانیلیر.

بنیان [ع] یاپی: بنیان رفیع. (ایتمك) مادەسیله قوللانلماز.

بنیه [ع] بنای وجود. انسان وحیوان حقنده قوللانیلیر: قوی البنیه = بنیەسی قوی. ضعیف البنیه = بنیەسی ضعیف.

بوی [ف] قوقو: بوی کل. خوشبوی = کوزل قوقولو. بوی پرست، بوپرست = آوکویکی § امید.

بوالعجب [ف] زیاده عجیب: «بوالعجب مجموعهٔ کثرتما درکائنات — جملەنك شیرازهٔ جمعیت اجزاسی بر — حکمت » بوالعجبتر = دها زیاده، یك زیاده، الك زیاده عجیب. بوالعجبی = بوالعجبلك. اصل اوزره (ابوالعجب) صورتنده قوللانلماز.

بوالفضول [ف] بوش بوغاز، نابجا سوز سویلین، دانغالاق. بوالفضولانه = بوالفضولجەسنه. بوالفضولی = بوالفضوللك. اصل اوزره (ابوالفضول) صورتنده قوللانلماز.

بوالهوس [ف] هوساتنه تابع. بوالهوسانه = بوالهوسجەسنه. بوالهوسی = بوالهوسلك. اصل اوزره (ابوالهوس) صورتنده قوللانلماز.

بودجه [فرانسزجەدن] بردولتك ویا بر ادارەنك سنوی واردات ومصارفی موازنەسی § برعائله ویابرآدمك واردات ومصارفی موازنەسی.

بودونبود [ف] وجود وعدم، وار یوق: «ایلمشدر عالمك بو دونبودندن فراغ — دل نه عقباسن خیال ایلر نه دنیاسن بیلیر — حکمت » «ادراك ایدن نتایج احوال عالمی — وارستهٔ علائق بودونبود اولور — وله »

بور [ع] دنیا وآخرته متعلق خیری اولمیان آدم، آدملر: قوم بور.

بورا [روسجەدن] پك شدتلی روزکار.

بوردا [ایتالیانجەدن] کمینك باش یانی.

بورسه [ایتالیانجەدن] اسهام عمومیه و امور صرافیه معاملاتنك اجرا اولندیغی محل مخصوص.

بوریا [ف] حصیر. بوریاباف = حصیر طوقییجی، حصیرجی، اسکی شاعرلر بونی ترکی (بو) وعربی (ریا) دن مرکب (بوریا) ایله جمع ایدەرك جناس یاپارلرمش. واصفك «بوریایی قودە صوفی شوکوچك مندره کچ» مصراعی بونلرك اهونلرندر.

بوزه [ف] بوزه: بوزه فروش = بوزەجی.

بوس [ف] اوپمه. دامن بوس — اتك اوپمه. دست بوس = ال اوپمه. پای بوس، پابوس = آیاق اوپمه § بوسنده، اوپجی. بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر.

بوستان [ف] قوقولی دیمك اولەرق آغاجی، چیچکجی، یشیللکی چوق اولان یره اطلاق اولنمشدر. نظمده ضمەسنك مدینه وزن مساعد اولمدیغی صورتده معربی اولان (بستان) ایراد اولنور. «ایکی ساحل سراپا باغ وبستان وکلستاندر» مصراعی بویلەدر. «ایتدی

قیام قامتکه سرو بوستان» مصراعنده ایسه
بالطبع (بستان) دینیله‌من بوستان‌سرای،
بستان سرای = باغچه ایچنده. کاشن
کوشك§ سبزه وسائره باغچه‌سی

بوسش [ف] اوپش.

بوسنده [ف] اوپیجی.

بوسه [ف] اوپمه، برکره اوپمه. بوسه
زن = اوپیجی، بوسه‌گاه،
بوسه‌گه، بوجای = اوپه‌جك یر: «خاك
پاك آستانی بوسه‌جای انس وجان —
نفعی» بوسه ربا، بوسه‌چین = بوسه آلیجی.

بونچه [ف] باصمه وسائره‌دن یاپیلوب
ایچنه اشیا صاریلان درت
کوشه‌لی بیوجك پارچه.

بوقلمون [ف] رنك رنك کورینور بر
نوع حیوان ویابردرلو قماش
ایش§ رنکدن رنکه کیرن، متلون آدم.
عربیده اولدیغی کبی (ابوقلمون) صورتنده
استعمالی بك خوش کورنمز.

بولدوغ [انکلیزجه دن] آلت چکه‌
سی ایلری‌یه اوزانمش چاربق
دیشی آچیق قیصه باجاقلی برجنس کوپك.

بوم [ف] یر، زمین، طوپراق: بوم
شوره = چوراق یر.

بوم، بومه [ع ف] بایقوش: بوم شوم

بومبارده [ایتالیانجه‌دن] ایکی دیرکلی
بر نوع سفینه.

بونو [ایتالیانجه‌دن] آچیق حواله، پولیچه.

بویا [ف] کوزل قوقوجی، کوزل
قوقولو: «کابن باغ مصور کل
بویا ویرمن — راغب»

بویچه [ف] صارماشیق اوتی.

بویدان [ف] عطریات محفظه‌سی.

بهتان [ع] افترا: «بنی سومزدی
دیمشسین بکا بهتاندربو».

بیوت [ع] او، مسکن، اوبه، اوطه
معناسنه اولان (بیت) ك جمعی.
ایکی مصراعدن مرکب نظم معناسنه اولان
(بیت) ك جمعی اولمق اوزره قوللانیله‌ماز.
(ابیات) ده باق.

بیوع [ع] (بیع) ك جمعی: کتاب البیوع.

پ

پای [ف] آیاق: «یوق اوپمکه پایکی
مجالم — اوپسون قطرات اشك
آلم» § دیب: پای درخت. پای خم. پابسته،
پای‌بسته = آیاغی باغلی. پابرکاب، پادرزکاب
= آیاغی اوزنکیده، پای تخت = حکمدار
مقری اولان شهر. (پاتخت) صورتنده یازلاملی.
پای کوب = تپینه‌رك رقص ایدن: سرمستان
پای کوب. پای کوبان = رقص ایده ایده:
«باش راهبه کیتدی پای کوبان — لا»
پای‌بند، پابند = آیاق باغی، کوستك، مانع،
مانعه: پابند تعلق. فضولینك «پای‌بند اولدم
سر زلف پریشانك کوروب» مصراعنده اولدیغی
کبی (پابسته) مقامنده ده قوللانیله‌بیلیر.
پازده = آیاق آلتنده قالمش، چیکننمش.

پاپا [ایتالیانجه‌دن] قاتولیکلرك
وکیل حضرت عیسی اولمق
اوزره طانیدقلری رئیس روحانیلرینه عنوانی.
ابن خلدونك بیانینه کوره (ابوالآبا) دیمکدر.

نرم پاپا [ایتالیانجه دن] = روما
پاپاسی تعبیرندن غلطدر.

پاپاس [فرانسزجه‌دن محرف] آیاقلری سیلمك ایچون قپو اوكنه قونیلان توكلی حصیر .

پاپاغان [ایتالیانجه‌دن] طوطی قوشی، ببغاء .

پاپاقِنغو [ایتالیانجه‌دن] كمی دیركنك اوچنجی یلكنی .

پاپوش [ف] آیاق قابی، پابوج: «خلق جامعده ال اوزره كوتورر پاپوشن — نابی» «پاپوشی بیوك یوقمی اوقوت كندیكی باری!» «پاپوج كبی آچیلوب قالدی آغزی خفافك — ندیم»

پاتَنْت [فرانسزجه‌دن] و

پاتَنْتَه [ایتالیانجه‌دن] اصناف تذكره‌سی .

پاجامَه [ف] طون ، شلوار، چاقشیر كبی آیاغه كییلن ثوب .

پاچَه [ف] قویون، كچی، صیغیر آیاغی § بونلردن یاپیلان طعام § آیاغه كییلن ثوبك منتهای سفلیسی .

پاداش [ف] مكافات .

پادام [ف] آیاقدن طوتان طوزاق § خارجدن قوش جلبی ایچون طوزاق كنارینه بند ایدیلن قوش. قوشی قوش ایله آولارلر . اصل اوزره (پای دام) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

پادِزَهر [ف] پانزهر دینیلن تأثیر سمی دافع دارو. (پا) حافظ معناسنه كلدیكندن (حافظ السم) دیمك اولور. مخففاً (پازهر) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

پادِشاه [ف] بیوك حكمدار. (پاد) حافظ ، (شاه) ایسه اعظم معناسنه كلدیكندن (حافظ اعظم) دیمك اولور. پادشاهانه = پادشاهه یاقیشه‌جق صورتده ، پادشاهه منسوب . پادشاهی = پادشاهلق، پادشاهه منسوب .

پادِشَه [ف] (پادشاه) مخفف . نظمده قوللانیلیر. فارسیده (پادشا) صورتنده دخی تخفیف اولنیورسه‌ده بونك استعمالی بزم سلیقه‌مزه موافق دوشمیور .

پاراتُونَر [فرانسزجه‌دن] ابنیه‌یی ییلدیرمدن محافظه ایچون یوكسك برديركك اوزرینه قونیلوب جذب ایتدیكی قوتی برتل واسطه‌سیله یره‌ویرن آلت، سپر صاعقه، دافع الصاعقه .

پاراغراف [فرانسزجه‌دن] بر كتاب فصلنك سطر باشندن باشلار فقره‌لردن هر بری § تفریق فقراتده قوللانیلان § اشارتی .

پاراكَت [ایتالیانجه‌دن] كمینك سرعت حركتی درجه‌سنی آكلامغه مخصوص ایپ مقاره‌سی .

پاراوان [فرانسزجه‌دن] قپونك خارجنه ویا داخلنه وضع اولنان قاتلانیر منقول تخته پرده‌كه رنكلی كاغد یاخود قماش قاپلی چرچیوه‌لردن مركبدر .

پارانْتَز [فرانسزجه‌دن] معترضه دینیلن () اشارتی .

پارتی [فرانسزجه‌دن] قسم، فرقه .

پاردَسو [فرانسزجه‌دن] بتون البسه‌نك اوستنه كییلن لباس مخصوص .

پاردوم [ف] پالدم، قوسقون.

پاردون [فرانسزجه‌دن] عفو. اكثریا لطیفه‌بولنده (عفو ایدرسكز) مقامنده ایراد اولنور: «پاردون! آز قالدی بلااذن ایچه‌جكدم توتونی — وارسه رخصت ایچه‌یم برسیغارت مادموازل! — علی علوی»

«چكیلیری بو قباحت چاپی ! پاردونله ؟ـ وله»

پارس [ف] فارس اقلیمی، ایران. پارسی = لسان فارسی § بو نام ایله معروف حیوان مفترس.

پارسا [ف] متقی، عفیف، صالح، صوفی. پارسایی = پارسالق.

پارسال [ف] كچن سنه، بیلدیر. فارسیده یالکز (پار) دخی بو معنایی افاده ایدرسه‌ده لسانمزده قوللانلماز.

پارسنگ [ف] ترازونك خفیف اولان كفه‌سنه تعدیل ایچون آصیلان شی. لسانمزده (پرسنك) صورتنده تخفیف اولنه‌رق (تتمهٔ کلام) مقامنده قوللانیلیر: «حدت ایتمه سودیکم هر بر سوزك پرسنكی وار — وصفی»

پارسه [ف] حقه‌باز مقوله‌سنك ارباب تماشادن طوپلادقلری آقچه

پارکه [فرانسزجه‌دن] اوفاق و مختلف صورتله موضوع تخته پارچه‌لرندن مرکب مزین دوشمه.

پارلامنتو [ایتالیانجه‌دن] بعض حکومتلرده بولنان معروف مجلس.

پارنج [ف] آیاق تری، اجرت قدمیه.

پارووله [ایتالیانجه‌دن] برفرقه بیننده اشارت مخصوصه اولمق اوزره اتخاذ ایدیلن لفظ مخصوص.

پاره [ف] پارچه. پاره پاره = پارچه پارچه. دوپاره = ایکی پارچه. یکپاره = بر پارچه‌دن عبارت، بر قاچ پارچه‌دن مرکب دکل: «اولمازمی کوروب کوکل صفایاب — یکپاره کوموشدن آسمانی ؟ — مهتابه دائر» سراپا، بوس بتون مقامنده‌ده قوللانیلیر: «یکپاره نزاکت و لطافت ـ غالب» پاره دوز = یاماجی، اسکیجی. پاره‌دوزی = اسکیجیلك. شمدی باقینك « طورسون اللهی سورسه‌ك هله بر پاره مدد!» مصراعنده اولدیغی كبی (بر پارچه) مقامنده (بر پاره) قوللانیله‌ماز § آقچه، مسکوکات: « جیبمده پاره وار کوردم البت التفات. — هر التفات مبلغ مزبوره مستند — لوئید واپورلرندن برنده» § غروشك قرقده بر جزئی.

پارین، پارینه [ف] كچن سنه‌كی، بیلدیركی: ملاقات پارینه. «کل کوکس ویرشتای پیرکینه - یتش ای پوستین پارینه !»

پازاج [ف] ابه قادین § دایه، مرضعه.

پازیر [ف] مائل انهدام اولان دیوار وبنایه طایادقلری دیرك، دستك.

پاساپورت [فرانسزجه‌دن] مرور تذکره‌سی، یول تذکره‌سی.

پاسار [ف] تیمه، تکمه.

پاسبان [ف] کیجه بکجیسی، حارس اللیل. پاسبانی = پاسبانلق.

پاسته [ایتالیانجه‌دن] برنوع شکرلمه.

پاسدار [ف] حفظ ایدیجی، کوزه‌دیجی.

پاسخ [ف] جواب.

پاسقالیا [رومجه‌دن] خرستیان بایرامی.

پاسوار [ف] پایا، پیاده: «پاسواران عودت ایتمش سیر کاغدخانه‌دن» (پای سوار) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر.

پاشنا [ف] آیاقده‌کی اوکچه. (پاشنه) دخی دینیلیر.

پاشنده [ف] صاچیجی.

پاشیب [ف] نردبان.

پاشیده صاچلمش.

پاغوريه [روسجه‌دن] بكيج انواعندن برجنس چغانوز.

پاك [ف] تميز، صاف، خالص، حيله‌سز : آب پاك . دل پاك . نظر پاك . «آفرين اى عشق كيم سيلدك كوكل آينه‌سن ـ خاطر پاكمده دنيانك ملالى قالمدى ـ فضولى » پاكى = پاكلك: « اول حيا كلبركنك پاكئ دامانن كورك ـ نائلئ قديم » آنرا كه حساب پاكست ازمحاسبه‌چه باكست ؟ ـ سعدى = حسابى پاك اولانك محاسبه‌دن نه پرواسى اولور ؟

پاكار [ف] جانى. پاكارى=جانيلك .

پاكان [ف] (پاك) ك جمعى. اوليا ، اصفيا ، قلوب صافيه اصحابى . «كارپاكانرا قياس ازخودمكير ـ حضرت مولانا» =«كارپاكانى قياس ايلمه‌كندى ايشكه »

پاكباز (ف) عاشق صادق ، جمال عاشقى. پاكبازانه= پاكباز اولانه ياقيشه‌جق صورتده. پاكبازى = پاكبازلق .

پاكت [فرانسزجه‌دن] برلكده باغلامش شيلر، دسته، دمت .

پاكدامن [ف] برئ الذمه ، عفيف. (آلوده دمن)ك ضدى . پاكدامنى=پاكدامنلك. نظمده(پاكدامان، پاكدمانى) دخى قوللانيله‌بيلير .

پاكى [ف] اوستوره.

پاكيزه [ف]پاك، لطيف: «صفاكلدك جهانه‌اى‌مبارك طفل‌پاكيزه! ـ اكرم »

پالاسقه [مجارجه‌دن] فشنكلك.

پالانار [ايتاليانجه‌دن] كيلرى قره‌يه باغلامقده و يا زنجير يرينه لنكره ربط ايتمكده مستعمل قالين خلاط.

پالان [ف] آكره بدل يوك حيوانلرينه اوريلان معروف شى:

پالانقه [مجارجه‌دن]آغاج وطوپراقله ياپلمش و خندق چويرلمش حصارجق . § بويله برحصارايله محاط واروش .

پالاوان [ف] سوزكو،سوزكج.

پالاهنك [ف] ديزكين، ديزكينه مربوط كمند: « سپه انداز صف آرا كه روادر اولسه ـ آفتاب اشهب چالاكنه زرپالاهنك ـ نفعى» «بلنه باغلادى عشقك فلكك پالاهنك ـ كاظم» (پالهنك) صورتنده مخففاً دخى قوللانيلير.

پالتو [فرانسزجه‌دن] معروف اوست لباسى .

پالنك [ف] چاريق ، پوستال : پالنك فرسوده .

پالو [ف] سيكيلى دينيلن دانه‌كه بدن انساننده حادث اولور .

پالوده [ف] پالوده‌دينيلن‌طعام. «بخت چون بركردد ازپالوده‌دندان بشكند ـ لا » = طالع يوز چويرنجه پالوده‌دن ديش قيريلير .

پانتالون ، پانتولون [فرانسزجه‌دن] معروف شلوار. تنك .

پانجور [فرانسزجه‌دن] طرز معروف اوزره ياپيلان پنجره قفسى .

پاندوميمه [يونانجه‌دن] لاقيرديسز ويالكز اشارتلرله اوينانيلان مضحكه.

پاياب [ف] صويك آياغه طوقنه‌جق ديبى ، قعر قريب : نهر بى پاياب=كچيد ويرمز نهر . بحر بى پاياب= انكين دكيز .

پایان [ف] آخر، نهایت : « محنت هجرانك بيلمم نيچون پاياني يوق ! ـــ اكرم » بی پایان = نهایتسز .

پای انداز [ف] حکمدارانك کچه‌جکلری يول اوزرينه تعظيماً فرش اولنان چوقه وسائره : « طور پای انداز ايدر نور کليم آشوبی ـــ اولسه ای جانان كذرکه وادئ ايمن سکا »

پایدار [ف] دائم ، برقرار : « الله آل بی قرار کوکلزی ـــ کیمسه دنیاده پایدار اولماز » پایداری = پایدار-لق : « الدن کلن کرمله شاد ايتملی قلوبی ـــ کیمدر ايدن جهانده اميد پايداری؟ » مخففاً (پادار) صورتنده قوللانلماز .

پایگاه ، پایگه [ف] مرتبه ، منزلت .

پایمال [ف] آياق آلتنده قالمش ، چيكنلمش ، محقر : « ای بی پرورده ايدن نونهال ـــ سوکيلی غنچه‌ك اوليور پايمال » مخففاً (پامال) صورتنده‌ده قوللانيلير .

پای مزد [ف] آياق‌تری، اجرت‌قدميه .

پاینده [ف] دائم، باقی : « پاينده‌ميدر؟ بهار هيهات ! » پايندکی = پاينده‌لك .

پایوند [ف] پای بند .

پایه [ف] قدر ، منزلت ، مرتبه ، رتبه : « شاعره همت ايله اقبالی ـ ايلدی پايهٔ شعری عالی ـ شيخ الاسلام يحيي وصفنده ـ نوعی زاده » پايه‌دار = پايه‌لی . پايه‌داری = پايه‌دارلق § باصاماق ، نردبان باصاماغی : « عرشی براقوب مثال سايه ـــ ذوالعرش ديدی اوعرش پايه ـ نعت شريف ـ غالب » .

پاییز [ف] فصل خريف ، کوزموسمی . بهار پاييزی = کهنه بهار .

پتشکیر [ف] الك . (پرويزن) زياده قوللانيلير .

پچته [ايتاليانجه‌دن] درت کوشه‌لی کوچك پشکير .

پچل [ف] اوستی باشی ملوث مردار حريف .

پداوره [رومجه‌دن] کره‌میدلرك آلتنه دوشونن ويا کره‌ميد يرينه چاتی‌يی اورتن تخته ، قوطيجيلرك قوللا- ندقلری اينجه چام تخته‌سی .

پدر [ف] آتا ، بابا : « افتادهٔ راه سربلندی ـ يعنی پدرم رشيد افندی ـ غالب » پدرانه = پدرجه‌سنه . پدری = پدرلك ، پدره منسوب .

پدرود [ف] وداع : « ايتزميسين ای روان مسعود ـ محنتکدهٔ زمينه پدرود ؟ »

پدندر [ف] اوكی بابا، بابالق . (پدر اندر) مخففيدر .

پده [ف] قاواق آغاجی .

پذیرا [ف] قبول ايديجی : پذيرای ختام اولدی . (ختام‌پذير) دها زياده قوللانيلير . ناپذيرا = قبول ايتميجی .

پذیرش [ف]قبول‌ايدش : پذيرش‌دل .

پر [ف] قاناد يلكی ، قانادك بيوك تويلری : « ارباب نظر سووب اوپرلر ـ پرلرده سورنموش اوپرلر ـ کبوتره خطاب » (بال) ايله برلکده‌ايراد ايدیلنجه دخی بومعنی قصد اولنور . بو حالده بعضا تشديد ايله قوللانيلير : « شوق اولميدر سبب بوحاله ـ توزلاندی يازيق اوپر وباله ـ کذا » يالکز اولديغی وقت مشدداً استعمالی نادردر . اکثريا علی‌الاطلاق قاناد معناسنی مفيد اولور .

برکشا = قاناد آچیجی، اوچیجی: «برکشا
اولدی درعدنه حسین معصوم ـ تاریخ ـ
اشرف »

پَراگَندَه [ف] طاغینیق، متفرق :
پراکنده اشیا. پراکنده
اولەرق صاتیور. پراکنده کو = صاچمه
صاپان سویلین .

پَرامَه [روجەدن] ایکی کورکلی یعنی
برچفتەلی آغیر قایق.

پَرّان [ف] اوچیجی : مرغ پرّان .
فی الاصل مخفف ایسەده تشدید
ایله قوللانیلیر: «اشـك باق اولدی پران
ای کبوتر سن‌ده پران اول» ـ «مرغ
پرنارسته چوق پران‌شود ـــ لقمهٔ هرگربهٔ
دران شود ـــ حضرت مولانا» = قانادی
هنوز اوچه‌جق درجەیه کلەمش اولان
قوشجغز اوچمغه قالقیشیرسه راست کلن
ییرتیجی کدینك طعمهٔ دندانی اولور .

پَرَانداخ [ف] سختیان .

پَرآوَرْ [ف] سرعتله اوچان ، سریع
الطیران. شاهین پرآور.

پَرتاب [ف] صیچرامه کندنی آتمه ،
آتلمه، پرتاو.

پَرْتَو [ف] ضیا، عکس ضیا: «خاکدن
پرتو خورشید جهانتابه نه شین
ـــ باقی » پرتو انوار خورشید حقیقتدر
مجاز ـــ فضولی» پرتو افشان، پرتو فشان،
پرتو انداز، پرتو پاش = پرتو صاچیجی .
پرتو افشانی، پرتو فشانی، پرتو اندازی ،
پرتو پاشی = پرتو صاچیجیلق . پرتو ریز
= پرتو دوکیجی، یوقاریدن آشاغی‌یه پرتو
ویریجی: فانوس پرتو ریز . پرتو ریزی
= پرتو ریزلك § پارلاقلق، رونق. (پرتو
آلمق) مادەسنده بومعناده اولەرق استعمال
اولنور.

پَرتوسوز [ف] کونشك شعاعلرینی بر
نقطەیه جمع ایله اوزاده
بولنان موادی مشتعل ایدن برنوع دائروی
آینه .

پَرچَم [ف] کاکل: «سن دخی برکردن
بلورەمی اولدك ای پر؟ ـــ شویله
ای پرچم نیچون حالك پریشاندر سنك ـــ
عونی» § تپەده براقیلان صاچ دمتی §
منراق، بایراق کبی شیلرك تپەلرینه قونیلان
زلفه .

پَرْچین [ف] قاقیلان میخك اوتەیاندن
چیقان اوجنی قیوبروب قاقمق
صورتیله تقویه § مادهٔ تقویه. (پرچین
ایتمك، پرچینلەمك) صورتلرنده قوللا ـ
نیلیر.

پَرْخاش [ف] جنك : «جولان ایدر
اول داهیة الحرب شررپاش
ـــ بربر طوتیشور اوروپاده آتش پر
خاش ـــ ناپولیون بوناپارت حقنده» منازعه
معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر. پرخاشجوی
= پرخاش آرایجی، غوغاجی .

پَرْداخت [ف] پارلاقلق، جلا .

پَرْداخته [ف] ترتیب ایدلمش، نظامنه
قونلمش § پارلادلمش، جلا
ویرلمش .

پَرداز [ف] دوزلتمك ، ترتیب ، تنظیم
ایتمك معناسنه اولان (پرداختن)
مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی
صورتنده قوللانیلیر . مصلحت پرداز =
ایش کورن.

پَرْدَکی [ف] مستوره قادین ، مخدره
§ صاحب حیاء اهل حجاب .

پَرْدَه [ف] اورتو ، آصلمش اورتو ،
آلت ستر. پرده‌دار = پرده‌جی،
پرده آرقه‌سنده بکلین، پرده بردار =

پرده آچیجی: «سوزمدر پرده برداررخ معنی دیسه‌م ناجی — سراسر همزبان نغمهٔ اقرار اولور عالم» پرده برانداز=پرده‌یی قالدیروب آتان. اکثریا مذموماتده قوللا. نیلیر: «اوله صاقن پرده برآندز رازا!» پرده‌در=پرده یرتیجی، هتك ناموس ایدن. پرده‌کش=پرده‌چکیجی. پرده‌نشین=اهل عصمت، منزوی. پردهٔ نیلکون=آسمان. پرده شناس = خواننده، سازنده.

پَرَسْتار [ف] خدمتکار، خدمتجی: «جم اندیشه‌مك خورشید بر جام زر اندودی — عروس طبعمك ناهید بر چنگی پرستاری — نفعی» پرستارانه =پرستارجه‌سنه. پرستاری = پرستارلق پرستار خیال= شاعر. پرستاران خیال = شعرا.

پَرَسْتِش [ف] طاپینش § میل کلی، محبت شدیده. پرستشکار= پرستش ایدیجی: «پرستشکاریدر هپ دلده‌کی تمثال یکتانك — تماثیل سوی کیم قالدی قلب پاکدن بیرون» پرستشکارانه = پرستشکارجه‌سنه. پرستشکاری = پرستشکارلق.

پَرَسْتَنْدَه [ف] پرستشکار.

پَرَسْتَه [ف] معبود.

پَرْگار، پَرْگال [ف] پرکل دینیلن معروف آلت: «پرکار کبی طولا. شمه برداره‌ده».

پَرْگالَه [ف] پاره، پارچه: «کوزم کیم باغرمك قانن دوکر پرکاله پرکاله — دمادم آرزوی لعل جانان ایتد. یکمدندر — فضولی».

پُرَن [ف] اولکر دینیلن طوپ کواکب. (پروین) زیاده قوللانیلیر.

پَرَنْد [ف] نقشسز، ساده قماش، اطلس.

پَرَنْدوش [ف] اولکی کیجه، پارحهٔ اولی.

پَرَنْدَه [ف] اوچیجی. نظمده رانك تشدیدیله‌ده قوللانیلیر.

پَرْنِیان [ف] نقشلی قماش، اطلس منقش. (پرند) مقابلی. پرنیان خو — ی = کوزل خویلو، ملایم مشرب، نازکمزاج.

پَرْوا [ف] قورقو، احتراز، قید: (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز، (چکمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: «استقامت مسلکن طوت چکمه پروا کیمسه‌دن». بی‌پروا = پرواسز: «دوست بی‌پروا فلك بی‌رحم دوران بی‌سکون — فضولی» (پرواسز اوله‌رق) مقامنده‌ده قوللانیلیر: «شعرا ایتمك ایچون استهزا — کیتدیلر خانه‌سنه بی‌پروا — برکیمیاجی حقنده — سنبلزاده».

پَرْوار، [ف] یاخود **پَرْوارَه**، [ف] یاخود

پَرْواری [ف] بسلنمش، بسیلی حیوان: کاوپرواری.

پَرْواز [ف] اوچه: «بالالره طوغری ایتمه پرواز — تا اولیه‌سین دوچار شهباز» پروازگاه، پروازگه = اوچه‌جق یر، محل طیران § روبه‌وساثره کناری.

پَرْوانَه [ف] شمع ایله اوغراشان معروف کوچك کلبك § رهبر، قاصد، مخبر § برات، خط جواز § چرخ.

پَرْوَر [ف] بسله‌مك معناسنه اولان (پروردن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: فقراپرور=فقرایی بسلین. معارف‌پرور=

محب معارف . مراحم پرور = مرحمتلی .

پروردگار [ف] مربی، رب، جناب حق.

پرورده [ف] بسلنمش، بیودلمش ، تربیه ایدلمش .

پرورش [ف] تربیه. پرورشیاب = پرورش بولیجی: «پرورشیاب اولدیغیچون دودمان عشقده - آه (نابی) پرده قالماز زینت افلاك اولور»

پرورنده [ف] بسلییجی ، بیودیجی ، تربیه ایدیجی .

پروزن [ف] (پنکیر) ه باق .

پروین [ف] (پرن) ه باق : عقد پروین . نتوشهٔ پروین .

پره [ف] کنار، اوج ، اکثریا تشدید ایله قوللانیلیر : پرهٔ بینی = بورون اوجی .

پروقه [فرانسزجه‌دن] اکرتی صاچ.

پروین [ف] اولکر دینیلن یدی نجمك هیئت مجموعه‌سی، ثریا .

پرهیز [ف] بعض مأکولات ومشروباتدن احتراز: «زاهدا سویله بو ترشی نه بو پرهیز نه‌در ؟ — فیضی» § احتراز ، اتقا . پرهیزکار = متقی، صوفی. پرهیزکارانه = پرهیزکارجه‌سنه . پرهیزکاری = پرهیزکارلق .

پری [ف] جن طائفه‌سنك غایت کوزل عدا اولنان صنف مخصوصی. اکثریا مجازاً انسان کوزللرینه اطلاق اولنور : « بر پری کوردم آلایده ینه کیدی عقلم - اوکیدیشدر که کیدر کلدی حالا یرینه - عزت » پیکری پیکر، پری رخسار، پری رو، وی = پری صورتلی ، پری یوزلو. پری وش = پری کبی کوزل. پری‌زاد = پری‌زاده ایمش کبی کوزل .

پری‌افسای [ف] افسونجی ، جن دیریجی، خدام صاحبی، یم دیین شعبده‌کار . (پری‌خوان) ایله (پری سا ی) دخی بو معنایه کلیر .

پری‌دار [ف] پریلی ، کندیسنی جن طوتمش اولان شخص ، دیوانه . (پری‌کرفته) دخی بو معنایه کلیر.

پریشان [ف] طاغینیق ، قاریشیق : زلف پریشان . کیسوی پریشان . «عقل مانعدر صفای عشقه مست شوق اولوب - سن طاغتسه‌ك زلفی بن عقلی پریشان ایلسه‌م ! - روحی بغدادی» جمعیت خاطری قور افکار پریشان ؟ - نیلی» خواب پریشان = قاریشیق رؤیا : «رشك چین اولمقده فکرم کلدی تعبیره لیك — وصفی اول کیسولرك خواب پریشانم کبی ندیم » § بوزوق، انتظامسز، مکدر: حال پریشان.« حالی بیلمز پریشانك پریشان اولمیان = ولی الدین اوغلی» پریشانحال = حالی پریشان : «سیر ایدن حال پریشانم پریشانحال اولور » بومقامده (پریشانروزکار) ده قوللانیلیر «سیه‌بختز پریشان‌روزکارز خانه‌بردوشز - لا» پریشانی = پریشانلق .

پژمرده [ف] صولمش ، صولوق : غنچهٔ پژمرده § رونقسز پریشان ، محقر: «اول عاشق پژمرده قیافت بودر ایشته !»

پس [ف] آرد : پس و پیش. پیش وپس. پس‌دیوار. پس‌پرده. فارسیده اولدیغی کبی وقتیله بزده ده (ایمدی، اوبله ایسه) مقامنده قوللانیلان (پس) لسانمزدن طرد ایدلمشدر.

پسادست [ف] ویریه‌ نیه آلش ویرش.

پساوند [ف] قافیهٔ نظم .

پَسْت [ف] آلچاق، (بلند)ك ضدى . پستى = آلچقلق : «فكر پستى خاطرمدن چمسون سوزان اولور ـ همت آتش سينهٔ همت پناهم آتشين» «يكديكرك افتاده سيدر پستى ومستى» . پست فطرت = يارادیلیشى آلچاق: «پست فطرتلره زينت ايله رفعت كلمز — راغب»

پَسْمانْدَه [ف] كرى قالان ، كرى قالمش . (قالمق) مادهسيله دكل، (اولمق) مادهسيله قوللانلملى. پسمانده خور — آرتيق ييجى : «شاعر ديمك اهل دل ديمكدر ـ خوش مشرب ومعتدل ديمكدر ـ يوقسه برآلاى اراذل ناس ـ پسمانده خور نوال وسواس ـ پيمانه‌كش ادا اولورمى ؟ ـ وحى دله آشنا اولورمى ؟ ـ غالب»

پَسَنْد [ف] بكنمه ، سچمه . § بكنيجى ، سچيجى . بو معناده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: «صد آفرين طبيعت دلبرپسندمه! ـ شيخ الاسلام شريف» «كل اوقدر اولمه تغافل پسند ـ صورمه‌كه دائم نيچون آه ايلرم» دلپسند = طبعه ، آرزوى قلبه موافق : «دون سايه صالدى باشمه بر سروسر بلند ـ كيم قدى دلربا ايدى رفتارى دلپسند ـ فضولى»

پَسَنْدِيدَه [ف] بكنلمش ، منتخب ، مرغوب، مقبول. ناپسنديده = پسنديده دكل

پَشْم [ف] يوك، ياپاغى : «بونجه دم پوشيده اولدك بن كبى برآتشه — اى عبا پشم سمندرسين‌كه سوزان اولمدك» پشم دوات = ليقه. پشمين، پشمينه = يوكدن، ياپاغيدن معمول: كلاه پشمين. حرقهٔ پشمينه .

پَشَّه [ف] سيورى سينك . اكثريا تشديد ايله قوللانيلير. پشه‌كير = سينك آولايان، ايشسز آدم .

پَشِيز، پَشِيزَه [ف] پول منقر .

پَشِيمان [ف] ياپديغى ايشدن ندامت حس ايدن. پشيمانى = پشيمانلق. «عاقلا مكن كارى كاورد پشيمانى — حافظ» = عاقل ! پشيمانلق كتيره‌جك هيچ بر ايشده بولنمه .

پَلاس [ف] عبا، چول مقوله‌سى شيلر. خصوصيله بوتلرك اسكيسى . پلاسپوش = پلاس كيين، پلاسه بورين .

پَلَنْك [ف] قاپلان: «ايلدى زخم خدنكك بنى همرنك پلنك — كاظم» پلنكانه = پلنكجه‌سنه: هجوم پلنكانه .

پَلَّه [ف] ترازو كفه‌سى. اكثريا تشديد ايله قوللانيلير.

پَلِيتَه [ف] ياقه‌جق فتيل .

پَلِيد [ف] مردار: يزيد پليد .

پَناكاه، پَناكَه [ف] صيغنه‌جق ير . (پناهكاه)دن مخففدر.

پَناه [ف] حفظ و حمايه : جمله‌مز حضرت رسول اللهك پناهنده‌يز . (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز . «ولى نعمتمين كهف احسانك پناهمدر» مصراعنده اولديغى كبى (پناهكاه) مقامنده استعمالى مقبول دكلدر . پناه آورده، پناه برده، پناهيده = صيغنمش، التجا ايتمش . پناهنده = صيغنيجى ، ملتجى § حافظ وحامى. بو معناده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: رسالتپناه = حافظ وحامئ رسالت. عالمپناه = حافظ وحامئ عالم .

پنبه [ف] پاموق: آتش وپنبه. پنبه درگوش = غافل، جاهل، طوغری سوزی دیکله‌مز، آ کلاماز آدم.

پنتافیل [روجه‌دن] بش یاپراقلی بر جنس چیچك، بش پارمق.

پنج [ف] بش . پنج روزه = بش کونلك، قلیل الدوام، پك آز:

پنجاه [ف] اللی. پنجاه ساله = اللی یاشنده: عاشق پنجاه ساله.

پنج پای [ف] پنکچ.

پنجره [ف] معروف مدخل ضیا و هوا. فارسی جیم ایله غلطدر.

پنجشنبه [ف] یوم الخمیس.

پنجکانه [ف] بشدن عبارت : نماز پنجکانه = بش وقت نماز.

پنجم [ف] بشنجی.

پنجه [ف] انسانده الك، حیوانده بش پارماقلی اولك آیاغك هیئت مجموعه‌سی. الده پارماق بش اولدیغی کبی آل عبا حضراتی ده بش اولدیغندن (پنجهٔ آل عبا) تعبیر تشبیهیسی قوللانلمشدر . پنجه‌زن = پنجه اورمجی، مخاصم. فارسی جیم ایله غلطدر.

پند [ف] نصحت: پند پدر.

پنیر [ف] پینیر: نان وپنیر.

په په [ف] اداة استحسان . اکثریا مستهزیانه برصورتده ایراد اولنور: «کز یوردك اشبه اشبه — دیدی کیم که کوردی په‌په — واصف»

پهلو [ف] بدنك ایکی یاننده هر بری، یان .

پهلوان [ف] ایری، قوی البنیه، شجیع آدم § کولشجی ، مصارع . پهلوانی = پهلوانلق.

پهن [ف] اکلی، یاصی.

پهنا [ف] و

پهناور [ف] ککیش، وسعتلی: عرصهٔ پهنا. پهنایی، پهناوری = ککینشلك، واسعلك.

پی [ف] ایز، آرد، عقب.

پیاپی، پی در پی [ف] بربری آردنجه، بربرینك آردی صیره، متوالیاً . نظمده بونلره بدل (پی اندر پی) قوللانیله‌بیلیر.

پیام [ف] خبر . پیام آور = خبر کتیریجی، مخبر. پیامبر، پیمبر = پیغمبر. نظمده قوللانیلیر .

پیدا [ف] آشکار: «نورحق خورشید رخسارکده پیدادر سنك — فضولی» § وار، موجود : خیلی بضاعه پیدا ایتمش . بو کلمه‌ده معنای مصدری اولمدیغندن مثلا (برخیلی بضاعه پیداسندن صکره کتاب یازمغه باشلادی) دینیله‌مز. (پیدا ایتدکدن صکره) دینلملی.

پیرو [ف] برینك آردی صیره کیدن، متتبع. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: فضولی‌یه پیرو اوله‌بیلیرمی‌یم؟ خسرو خمسه نویسلکده نظامی‌یه پیرو اولمشدر . «بن اولمدم اول کروهه پیرو — غالب» پیروی = پیرولك .

پی سپر [ف] آیاق آلتنده قالمش ، چیکننمش: «تشخیص ره‌ خیر وشر اولنمسونمی اودده — کیم لشکر غم بربرینی پی سپر ایلر؟ — نفعی»

پیغام [ف] خبر .

پیغمبر [ف] کتاب مخصوصی اولسون اولمسون جناب حقك اوامر ونواهیسنی قوللرینه تبلیغ مأموریت معنویه‌

سیله طرف الهیدن کوندریلن ذات شریف.
پیغبری = پیغمبرلك، پیغمبره منسوب. بز (پیغمبر) ویا (حضرت پیغمبر) تعبیریله - کمال نبوتنه مبنی - کندی پیغمبرمزی اراده ایدرز. بوکلمه‌نك (پیغامبر) صورتنده دخی استعماله قاعدهٔ برمانع یوق ایسه‌ده ذوقه کیتمز.

پَیغُولَه [ف] کوشه، بوجاق : پیغوله نشین = پیغوله‌ده اوطوران. پیغوله نشینی = پیغوله نشینلك.

پَیك [ف] خبر کوتوروب کتیرن § سیاره اطرافنده طولاشان جرم : قمر کرهٔ ارضك پیکیدر.

پَیكار [ف] جنك.

پَیكان [ف] اوق تمرنی.

پَیكَر [ف] صورت، چهره: «برنكه ایتسه‌ك کورینور حال دل - کوکلك آینه‌سیدر پیکرم» زن پیکر = قادین چهره‌لی.

پَیمان [ف] عهد، معاهده. پیمان شکن = عهدینی بوزان، عهدنده طورمیان. پیمان شکنی = پیمان شکنلك.

پَیمانَه [ف] قدح. پیمانه پیما = شراب ایچن. پیمانه شکن = قدح قیران.

پَیمُودَه [ف] اولچلمش: بادهٔ پیموده. مسافهٔ پیموده.

پَیوَست [ف] اتصال.

پَیوَستَه [ف] متصل § دائما : «ای کمان ابروسنه پیوسته قربان اولدیغم - زلف شوریده‌ك غمندندر پریشان اولدیغم - ولی‌الدین اوغلی» (متصل) دخی بومعناده قوللانیلیر.

پَیوَند [ف] اتصال، تعلق، ارتباط، رابطه، باغ.

پِ

پِرانقَه [ایتالیانجه‌دن] وقتیله زندانلرده مجرمك آیاغنه اوریلان کوتوك توصوق.

پِرَسْتُو [ف] قیرلانغیج قوشی : «بویله چابك کلدك ای خط سیه رخسارینه - وار ایسه پروازه مشق ایتدك پرستولرله سن - ندیم» «کیفنجه اوچارسین ای پرستو - هر پرده نه بختیارلق بو!»

پِرَنس [فرانسزجه‌دن] بر خاندان حکمداری‌یه منسوب آدم. عنوان دخی اولور.

پِرَنسِس [فرانسزجه‌دن] بر حکمدار ویا حکمدارزاده‌نك زوجه ویا کریمه‌سی. عنوان دخی اولور.

پُرُوتَسْتان [فرانسزجه‌دن] پاپانك ریاست روحانیه‌سنی طانیمیان برخرستیان مذهبنه منسوب آدم.

پُرُوتَسْتُو [ایتالیانجه‌دن] بر حکم ویا حرکتی قبول ایتمیه‌ك ایلریده آنی طانیمامق حقنی قازانمق ایچون تحریراً ویا شفاهاً ایتدیکی اعتراض.

پُرُوتُوقُول [فرانسزجه‌دن] دول مخالفه مرخصلرندن مرکب مجلس مختلطك مذاکراتی ضبطنامه‌سی.

پُرُوژَه [فرانسزجه‌دن] بر شیئك پاپیله‌جنی شکلی مصوررسم § بعده تعدیل واکمال اولنمق اوزره ایلك دوشونیلن ترتیب، لایحه.

پُرُوغرام [فرانسزجه‌دن] بر هیئتك اتخاذ ایده‌جکی مسلك وخط حرکتی مبین بیاننامه، ورقه.

پرِیمادونّا [ایتالیانجه‌دن] اوپراده برنجی آقتریس .

پِستان [ف] ممه : پستان مادر . «تموزمیدی شکل پستانك؟ ـ کلده آچمش چیچکلی فستانك » « زا ـ تولرین ایلمش نهاده ـ تسهیل رضاع ایچون زمینه ـ پستانده‌کی شیر شکرینه ـ فطرت آنی ایلمش فتاده ـ قوزی وصفنده »

پسته [ف] فستق . فضولینك «بر پسته کوردم آنده‌دو کرر بزه ریزه قند » مصراعی کبی آثارده کورلدیکی اوزره اولری دهن دلبران پسته‌یه تشبیه ایدیلیرمش . زمانزده بوتشبیه دخی سائر بعض تشبیهات عجمانه کبی بکنلمز اولمشدر .

پِشقوپوس [رومجه‌دن] بر ایالت اهالیٔ عیسویه‌سنك امور مذهبیه‌سنه ریاست ایدن باش پاپاس .

پِلاقه [ایتالیانجه‌دن] ـ معدن صفحه‌سی، معدنی لوحه .

پِلانچته [فرانسزجه‌دن] مساحه تخته‌سی .

پِندار [ف] عجب، غرور، زعم .

پِنگان [ف] بر نوع طاس . بعض بلدانده آی طوتیلنجه طاس چالمغه باشلامق عادتی بولندیغی حضرت مولانا « مه کرفت وخلق پنکانی زنند » مصراعیله بیان بیورمشدر .

پِنهان [ف] کیزلی . ضم ایله مشهور ایسه‌ده طوغری دکلدر .

پیاده [ف] یایا، آیاغیله یوریه‌رك کیدن § اقتداری پك آز، اقتدارسز : فلان سیاحت خصوصنده پیاده‌در . بو مقامده (راجل) دها زیاده قوللانیلیر § معروف خفیف قایق : « ایکیمز بینوب آچیلسه‌ق نه اولور شو خوش هواده ـــ یالکزده ایشته حاضر ایکی چفته بر پیاده » § شطرنجده طرفیندن اركصیره‌یه‌دیزیلان طاشـلردن هربری : شطرنج اصولنجه بر پیاده برخانه‌دن زیاده کیده‌مز .

پیاز [ف] صوغان، طوغرامش صوغان § تلطیف عامیانه : «یاقوب‌ده کریه‌سنه ویرمیك رقیبه پیاز » .

پیاته [ایتالیانجه‌دن] طبق .

پیاسه [ایتالیانجه‌دن] عمومك کزمسنه مخصوص محل، میدان § کزمه § معاملات صرافیه وتجاریه محلی § نیٔ جاری .

پیاله [ف] قدح : « آل دسته اکر لاله بولمازسه پیاله ـــ ندیم » پیاله‌کش ، پیاله نوش = شراب ایچن . پیاله‌کشی = پیاله کشلك . پیاله‌نوشی = پیاله نوشلق .

پیانقو [ایتالیانجه‌دن] برشیئك نامنه متعدد کیسه‌لردن آقچه آلوب نومرولرله قرعه چکه‌رك اوشیئی بونلردن بر ویا برقاچنه حصر واعطا معامله‌سی .

پیانو [ایتالیانجه‌دن] معروف چالغی .

پیچ [ف] بوکلم، قیوریم، طولاشیق : پیچاپیچ = بربرینه طولاشمش، قارمه قاریشیق، اکری بوکری : «درونن بوقلادم کوردم اونا هموار پیچاپیچ ـــ سنبلزاده » .

پیچان [ف] بوکیلیجی، قیوریلیجی، قیوریم اولیجی : مارپیچان . ثعبان پیچان .

پیچ‌پا [ف] ینکیج .

پیچ وتاب [ف] اضطراب ، تلاش، اندیشه : «قاتم سوزه شاعرانه اوهام ـ بوقدر او جهتجه پیچ وتابم » .

پیچیده [ف] بوکلمش، طولانمش، صارلمش، طولاشمش.

پیر [ف] یاشلی، اختیار: «هپ بو معنایی بیلیر پیر وجوان — یاصسی یاغر یتلی ایدی فخر جهان — خاقانی» § طریق علیه‌دن هر برینك پیشوای اکبری: «مثنویده نه‌بیورمش باقکز حضرت پیر!» § بر صنعت اربابنك رئیس اکبری: «حق معجزبیاندر پیرمز استادمز — اسماعیل پاشازاده حق‌بك حقنده — عونی» پیرانه = اختیاره یاقیشه‌جق صورتده: اطوار پیرانه. پیرانه سر = اختیارلق حالنده، وقت شیخوخته‌ده: پیرانه سر طالب تحصیل هنر اولدی. پیری = اختیارلق: ضعف پیری.

پیرزن، پیره‌زن [ف] قوجه قاری: «واعظ! سنك فضیلتکی پیره‌زن بیلیر — لا»

پیرا [ف] تزیین ایتمك معناسنه اولان (پیراستن) مصدرندن مشتقدر: دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: نظر پیرا = کوزه زینت ویرن. بلاغت‌پیرا.

پیراستگی [ف] پیراسته‌لك.

پیراسته [ف] ترتیب، تنظیم ایدلمش: مجلس پیراسته.

پیرامن [ف] چوره، اطراف: پیرامن گرداب. آتشین برقلعه تشکیل ایلیور پیرامنم» پیرامن گرد = چوره‌سنده، اطرافنده طولاشان: پیرامن کرد خاطر اولدی. پروانه پیرامن کرد شمع لولور.

پیرامون [ف] نظمده (پیرامن) ه بدل قوللانیله بیلیر: «بهار آباد پیرامون خیمه — درونندن کوزل بیرون خیمه»

پیراهن [ف] کوملك: «آتشین پیراهن اولدی کرمئ خجلت بکا — سامی» «ظن ایدرلر پردهٔ مهتابه کیرمش آفتاب — یوسفك نور رخندن اولسه پیراهن سکا»

پیرایش [ف] ترتیب، تنظیم. پیرایشده = پیرایش ویریجی، ترتیب وتنظیم ایدیجی.

پیراینده [ف] ترتیب و تنظیم ایدیجی

پیرایه [ف] زینت، رونق: «قامتك ای بوستان لامکان پیرایه‌سی — نوردن بر سرودر دوشمز زمینه سایه‌سی — نعت شریف — ذاتی» پیرایه بخش = زینت ویریجی.

پیرهن [ف] (پیراهن) مخففی: «کلکون اوقدرکه فرق اولنماز — برك کل تری پیرهنمی»

پیس [فرانسزجه‌دن] تیاترو کتابی، تیاترواویونی. (پیه‌س) صورتنده یازلمسی اولادر.

پیش [ف] اوك، اوك طرف، حضور: پیش نظر. پیش خیمه. پیش استاد.

پیشادست [ف] پشین نقدایله آلش ویرش

پیشانی [ف] آلین. فرسوده پیشانی = آلنی آشنمش: «جهانبان معلا پایه کیم کردون کردنکش — زمین بوس جنابندن اولور فرسوده پیشانی — نفعی» کشاده پیشانی = آلنی آچیق. پیشانی دار = یوزسزلکله ایش بجرن.

پیش آهنك [ف] اوکه دوشن، اوکده کیدن، مقدمه: «کریه‌نك آه دل پر سوز پیش آهنکیدر»

پیشگاه [ف] حضور.

پیشکش [ف] پشکش.

پیشکَه [ف] (پیشکاه) مخفی . نظمده قوللانیلیر : « آغوش نکاهمده کوزنك هوسیله ـ ابکار نکت جلوه ایدر پیشکهمده »

پیشکیر [ف] پشکیر.

پیش مزد [ف] اجرتدن مقدم ویریلن بر مقدار آقچه .

پیشوا [ف] بر طائفه‌نك اولوسی ، مقتدی به .

پیشَه [ف] صنعت ، حرفت § عادت ، معتاد : کرم پیشه = معتادی کرم اولان .

پیشه‌گاه، پیشه‌گه [ف] دارالصناعه ، فابریقه .

پیشه‌وَر [ف] اهل صنعت ، صنعتکار . پیشه‌وری = صنعتکاراق .

پیشین [ف] اوّل ، اولکی : زمان پیشین ، روزکار پیشین § پیشین

پیشینَه [ف] نظمده (پیشین) ه بدل قوللانیله بیلیر .

پیشینیان [ف] اول زمان آدملری ، متقدمین .

پیل [ف] فیل . پیل تن = فیل وجودلو ، جسیم وقوی : پهلوان پیل تن .

پیلبان [ف] فیلجی .

پیلَه [ف] ایپك قوزه‌سی . کرم پیله = ایپك بوجکی .

پیله‌وَر [ف] ایکنـه ، بونجق کبی اوفاق تفك شیلر صاتان ، جرجی . پیله‌وری = جرجیلك .

پینَه [ف] یامه . پینه دوز = یامه‌جی ، اسکیجی . پینه دوزی = اسکیجیلك .

پیه [ف] اچ یاغی .

ب

پُختگان [ف] (پخته) نك جمعی : پیشکین ، صاحب تجربه آدملر : پختگان طریقت . نا پختگان = تجربه‌سز ، خام آدملر .

پُختگی [ف] پخته‌لك . نا پختگی = جیکلك ، خاملق .

پُختَه [ف] پیشمش ، پیشکین : نان پخته . ناپخته = پیشمه‌مش ، پیشکین دکل ، جیك : رغیف ناپختـه § پیشکین ، صاحب تجربه آدم . ناپختـه = پیشکین دکل ، خام ، تجربه‌سز : صوفیٔ ناپخته .

پُر [ف] طولو : « جهان حکمتله پردر ساده امعان نظر لازم » « چالندی بام فلکده نقارهٔ دولت ـــ بر ایتدی دبدبهٔ مژده کوش ایامی ـــ نفعی » معنویاته عائد اولان (پرشتاب) کبی ترکیبلرده (چوق ، زیاده) معناسنی مفید اولور : پرحدت ، پر غضب = حدتی ، غضبی زیاده : « پرغضب یوق جواب موسا ده ـــ الی تیغ حیات فرسا ده » بویولده‌کی ترکیبلرك مادیاته عائد اولانلرنده اکثریا (طولو) معناسنی افاده ایدر : پرآب = صو ایله طولو .

پرپایه [ف] حشراتدن قرق آیاق .

پُردِل [ف] یورکلی ، جسور : « براویله زمانده مرد پردل ـــ ظن ایتمه اولور فتوره مائل » پردلی = یورکلیلك ، جسورلق .

پُرسان [ف] سؤال ایدیجی : « دوركل كلدیمی آیا دیه پرسان اولەرق ـــ بلبل کوچه‌ده کوردم که کلستانه کلیر ـــ ندیم »

پُرسِش [ف] صورش، سؤال: پرسش خاطر. پرسش احواله خیلك كلیر. — خسته‌كی یوقسه كیم آرار كیم صورار»

پُسَر [ف] اوغل، اركك جوجق،

پُشت [ف] آرقه. پشت بر دیوار — متحیر، حیرتده (پشت بر دیوار حیرت) تعبیری امثالی كبی تكرار معنوی یی مشتملدر.

پُشتواره [ف] بر آرقه‌لق یوك

پُشته [ف] ییغین. تپه.

پُشتیبان، پُشتیوان [ف] طایاق، دستك § معین، ظهیر.

پُفكرده [ف] سوندیرلمش: شمع پفكرده.

پُل [ف] كوپری.

پُوپه [ایتالیانجه‌دن] كمینك آرقه‌سی، قیچی § كمی‌یه آرقه‌دن كلن روزكار.

پُویه [ف] ایجنده معدنیات ارتمكه مخصوص آلت. عربی بااپله ده لغتدر.

پُوچ [ف] بوش شی، هیچدن عبارت: وعدهٔ پوچ. «پیغام پوچ وصل ایله دلشاد اولورمی‌یز؟ — كوه غمز نسیم ایله برباد اولورمی‌یز؟ — راغب»

پُود [ف] منسوجاتده عرض جهتنه آتیلان تل، آرغاج. بالعكس طول جهتنه آتیلان تل یعنی آرش دیمك اولان (تار) ایله برلكده استعمال اولنور.

پُور [ف] اوغل. پورآزر = حضرت ابراهیم، خلیل الله. پورمریم = حضرت عیسی. پور اعرابی = حضرت شیخ اكبر.

پُورْسَلَن (فرانسزجه‌دن) چینی، ففغوری تلغراف دیركارینك اوجنده‌كی فنجان شكلنده چینی.

پُوزِش [ف] معذرت، اعتذار، عذر دیله‌یش. پوزش‌پذیر = معذرت قبول ایدیجی: «كریم خطابخش پوزش‌پذیر — سعدی»

پُوزِنه [ف] مایمون. عربی بااپله ده لغتدر.

پُوژِنه [ف] قنطار.

پُوست [ف] دری § قویون وساثره‌نك یوزیلوب چیقارلمش تویلو درییسی. پوست نشین = پوستده اوطوران. مشایخ حقنده قوللانیلیر: اوزبكیلر دركاه شریفی پوست نشینی. پوست پیرا = دباغ.

پُوسته [ایتالیانجه‌دن] طرق ووسائط مختلفه ایله صورت مقننه‌ده كوندریلن اوراق و مكاتیب § مخابره، موارده، مناسبت: پوسته‌یی كسمك.

پُوستِین [ف] كورك. پوستین‌پوش = كورك كیین: «آلن اوبمك دیلردم پورشیخ پوستین پوشك — فقط اولمشدی پنهان آستین پوستیننده» پوستین بازگونه، بازگونه پوستین = ترس كورك، عیب فاحش، آجیق مناسبتسزلك.

پُوسیده [ف] چوریمش، چوروك: میوهٔ پوسیده = چوروك میوه. استخوان پوسیده = چوریمش كمیك.

پُوشِش [ف] اورتو، اورتنه‌جك شی: «فراشم سنك خارا پوششم شوك قتاد اولسون! — نائلی قدیم»

پُوشَنده [ف] اورتیجی.

پُوشیده [ف] اورتلمش، مستور: اووه‌لر قارایله پوشیده ایدی. راز پوشیده = سرّ مكتوم. پوشیده راز =

سری مکتوم اولان§ اورتو: پوشیدهٔ کعبهٔ معظمه. پوشیدهٔ حضرت مولانا.

پول [ف] آقچه.

پولاد [ف] معروف برنوع سردلشدیرلمش دمیر. قوی، قاتی شیلر ایچون مشبه‌به اولور: پولادکبی. پولارك = قوی، طایانیقلی آت. پولاد سنج = استعمال اسلحه‌ده ماهر دلاور.

پولتیقه [یونانجه‌دن] امور ومناسبات سیاسیه§ یوزه کوله، تحمیق: پولتیقه‌جی برآدم.

پولیچه [ایتالیانجه‌دن] بر یرده بر طرفه ویاتاجره ویریلن آقچه نك اونك اورتاغی ویا مخابری طرفندن تأدیه‌سی ضمننده ویریلن سند.

پوماطه [فرانسزجه‌دن] یاره‌لره وصاچه سوریلن یاغلی مرهم ومعجون.

پونج [انکلیزجه‌دن] روم ویاقونیاق ایله لیمون و صیجاق صودن مرکب مشروب.

پونطو [ایتالیانجه‌دن] طباعت حروفنك حجمی اولچمکه مخصوص مقیاس، نقطه.

پویا [ف] سکیردیجی. اکثریا آت حقنده قوللانیلیرکه یوکروك دیمك اولور: سمند پویا.

پویان [ف] سکیردیجی. اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر.

پویه [ف] سکیرتمه. پویه گر = سکیردیجی.

تَ

تَ [ع] ادات قسم. تالله.

تا [ع] ادات انتها. دك، قدر، دکین: تابسحر = سحروقتنه‌قدر. تا بکردن = بوغازه قدر. بویولده‌کی تعبیرلردن بعضاً (با) طی اولنور. مثلا (تاباید) مقامنده (تابد) دینیلیر. (سرتاپا) دیمك اولان (سرتاپا) دخی بوقبیلدندر. بوادات بعضاً معنای انتهایی (دك، قدر، دکین) ایله تعبیر اولنه‌میه‌جق بر صورتده افاده ایدر: «صهبای خروشان کبی مینای فلکدن — تاخارج خمخانهٔ امکانه دوکلسه‌ك! — عونی» بعضاً دخی تأکید ایچون کتیریلیر: جاده‌نك تا اوبر اوجنه قدر§ ادات تعلیل: «مهتابه اولوردی سایه کستر — تا اولمیه نوری یار دلبر — غالب» بو معناده بعضاً (که) ایله برلکده ایراد اولنور. بو تا بعض کره دخی (که) یرینی طوتار: «بر آه ایله چکمدیلر موتی ایچون آه — تا تسلیتیچون اوله اول روح ایله همراه» § ادات توقیت: «منصور ایده هر یرده خدا رایت بختن — تاخسرو و سیاره فلکده سفر ایلر — نفعی» نظمه مخصوص اولان بو صورتده دخی بعضاً (که) ایله برابر کلیر. اوچنجی معنی برنجی‌یه ارجاع ایدیله‌بیلیر.

تا [ف] قات، بوکلم: دوتا — ایکی قات، ایکی بوکلم. قد دوتا. یالکز قوللانلماز.

تاء [ع] (ت) حرفنك اسمی: تاء خطاب. مصدر تائی. قصیدهٔ تائیه، فتح تا ایله.

تائب [ع] توبه ایدیجی، توبه‌کار: تائب ومستغفر اولدم.

تاب [ف] طاقت: تاب آور = طاقت كتيريجى. تاب آور مقاومت = مقاومته مقتدر، بى تاب = طاقتسز: دل بى‌تاب. بى‌تابانه = بى تابجه‌سنه: رفتار بى تابانه. بى‌تابى = بى‌تابلق: فرط بى تابى § حرارت، ضيا: تاب مى. تاب خورشيد § بوكلم، قيوريم: تاب زلف§ حرارت‌وضيا ويريجى. بو معناده وصف تركيبى صو- رتنده قوللانيلير: خورشيد جهانتاب.

تابان [ف] ضيالى، پارلاق: ماه تابان. وجه تابان.

تابدار [ف] ضيالى، پارلاق: رخسار تابدار § بوكللو، قيوريملى: كيسوى تابدار، تابدارى = تابدارلق.

تابستان [ف] ياز: موسم تابستان.

تابش [ف] پارلايش، ضيا پاش‌اولش: «تابش مهر جمالكله جهان غرقهٔ نور»

تابع [ع] بريتك تحت اطاعتنده ويا مسلكنده بولنيجى، اويجى، آردى صيره كيديجى: بوبابده حمزه‌تابعز. «معرفت التفاته تابعدر — مشتريسز متاع ضايعدر»

تابعيت [ع] تابعلك § بر دولتك تبعه. سندن اولمق حالى: تابعيت نظامنامه‌سى.

تابعين [ع] (تابع) لك جمعى. اصحاب كرام زماننه يتيشوب مجلسلرينه داخل وآنلرك اقوال شريفه‌سنى ناقل اولان ذوات محترمه: اويس القرنى كبار تابعيندن اولوب (صفين) جنكنده طرف مرتضويده بولنديغى حالده احراز رتبهٔ شهادت ايتمشدر.

تابناك، تابنده [ف] ضيالى، پارلاق: «ظلمته اصحاب عمى بنده‌در — نوروايسه بينالره تابنده‌در»

تابوت [ع] ميت نقلنه مخصوص آلت معروفه.

تابه [ف] تاوه ديلين مطبخ آلتى § اوزرنده يوفقه قيزارديلان ساج.

تاج [ع] اسكى حكمدارلرك كيدكلرى باش كسوهٔ مخصوصه‌سى § شاهخدن اولان ذواتك كيدكارى باش كسوهٔ مخصوصه‌سى.

تاجدار [ف] حكمدار، تاجدارانه = تاجدار اولانه ياقيشه‌جق صورتده. تاجدارى = تاجدارلق، تاجداره منسوب.

تاجر [ع] تجارتله مشغول آدم.

تار [ف] قاراكلق: شب تار § تل: تار زلف. تارتار = تل تل § ارش، آرغاج مقابلى: تاروپود.

تاراج [ف] يغما، يغما ايتمه. تاراجگر = يغمالايجى، يغماجى.

تارك [ف] تپه، باش تپه‌سى.

تارك [ع] ترك ايديجى، براقيجى: تارك صلات. «تارك اين و آن دهر اولديم».

تارمار [ف] طاغينيق، پريشان. ماديانده قوللانيلير: زلف تارمار. مثلا (حال پريشان) ديلديكى كبى (حال تارمار) دينلمز. (مار) اتباع قيلنمشدر.

تاره [ع] كرّه، دفعه.

تاريخ [ع] برشيئك زمان وقوعى § مكتوبلره و سائر اوراقه قونيلان زمان معين اشارتى § دور، زمان § دنيا و انسانك احوال سابقه‌سندن بحث ايدن فن: «تاريخ تماشاكه ارباب نظردر — هر صفحه‌سى آيينهٔ اطوار بشردر» § ابجدحسابنجه برزمان معينى كوسترن منظوم

ویا منثور عبارة، اویولده سویلنامش بر مصراع ویا بیتی حاوی منظومه.

تاریك [ف] قاراكلق : شبِ تاریك . تاریك‌بخت = قاره بختلی. تاریکی = ظلمت.

تاز [ف] قوشمه، قوشش. (تك) ایله برلکده اوله‌رق قوللانیلیر. (تك)ه ده باق.

تازگی [ف] تازه‌لك.

تازنده [ف] قوشیجی: اسب تازنده.

تازه [ف] یکی، نوظهور: ادای تازه. اسلوب تازه § کنج، کوربه § بابات اولمیان.

تازی [ف] عربی : لغت تازی. زبان تازی . اسب تازی § معروف اینجه یاپیلی آو کوپکی.

تازیان [ف] (تازی)نك جمعی. عربان ، عربلر.

تازیانه [ف] قامچی، قیرباج. (تازیانهٔ تشویق) جدیاتده قوللانیله‌جق بر تعبیر دکلدر.

تاسع [ع] طقوزنجی: جزء تاسع. مقالهٔ تاسعه.

تاسعاً [ع] طقوزنجی درجه‌ده، طقوزنجی درجه‌ده اوله‌رق.

تاسه [ف] غم، کدر.

تاش [ف] ادات شرکت . مثلا افندیلری بر اولان ایکی کوله‌دن هربرینه (خواجه تاش) دینیلیر . سلیقهٔ ترکیه اوزره تاسی داله تبدیل اولنور : دینداش. وطنداش.

تاك [ف] اوزوم آغاجی، آصمه.

تاکی [ف] (تابکی) مخففی. نه‌وقته‌قدر؟: «نی کبی نی کبی هی هی کبی شیلر تا کی؟

— هی کیدی صنعت تکرار مکرر دیدیکك!

— صفا» آزقوللانلمغه باشلامشدر.

تال [ف] زیل، چارپاره.

تالان [ف] یغما، یغما ایتمه . تالانکر = یغمالایجی، یغماجی.

تالد [ع] انسانك یتشدیکی خانه‌ده بولنان کوله، جاریه، دواب ومواشی کبی مال‌خانه‌کی، مال قدیم، (طارف) مقابلی.

تالی [ع] آردی صیره کیدیجی، پیرو § عساکر ردیفه‌نك ایکنجی قسمی، (مقدّم) مقابلی § اوقویجی، تلاوت ایدیجی.

تام [ع] بتون، نقصانسز، اکسیکسز: وقوف تام. معلومات تامه. تام الاعضا = اعضاسی تام. میم حرکه‌لنمدکجه تخفیف ایله اوقونور : «طبعمده‌کی ذوق وشوق تام ایت — مفتون خرامکم خرام ایت »

تأبّه [ع] تکبر § علو جناب سببیله برشیدن متعظمانه اعراض،

تأبید [ع] باقی، مؤبد قیلمق، قیلنمق. تأبید وتأبیده.

تأبّی [ع] بر آدمی بابا ایدینمك ، بابالق اتخاذ ایتمك .

تأثّر [ع] محزونیت وانفعال صورتنده حسلنمك، ایجلنمك، بر مؤثرك تأثیری آلتنده بولنمق: شدت تأثر. کمال تأثر. تأثر بخش = تأثر ویریجی، متأثر ایدیجی : «تأثر بخش دلدر صوت بلبل» تأثر افزا ، تأثر فزا = تأثر آرتیریجی : «بوعالمده هر نغمهٔ نوحه‌زا — اولوراهل درده تأثر فزا» سریع التأثر = تأثری سرعتلی، چابك متأثراولان. جمعی: تأثرات:

تأثّم [ع] کناهدن صاقنمق .

تَأْثِير [ع] اثر ايتمك ، ايشلهمك . ماديات ومعنويات‌ده قوللانيلير: قورشون نشانه تأثير ايتمدی. بو سوز بكا تأثير ايتدی. تأثير بليغ=مبالغه‌لی، زياده تأثير: قرآن كريمك تأثير بليغی . صاعقه تأثير=يلديريم تأثيرلی، يلديريم كبی تأثيری تيز: «نظرهٔ صاعقه تأثير سليم اولـــنجه آهندل بدخواهی مذاب ايتمشدر» پرتأثير =چوق تأثيرلی: نكاه پر تأثير. بی تأثير =تأثيرسز: آه بی تأثير. سريع التأثير= تأثيری چابك ، تيز تأثير ايدن : دوای سريع التأثير . جمعی تأثيرات : تأثيرات حسنه .

تَأْثِيم [ع] بريسنی كناهه نسبت ايتمك، كناهكار اولدك ديمك .

تَأَجُّج [ع] طوتيشوب آلولنمك

تَأَجُّل [ع] وقت معينه قدر مهلت ايستمك .

تَأْجِيج [ع] طوتشديروب آلولندرمك، طوتشديريلوب آلولنديرلمك : تأجيج نار.

تَأْجِيل [ع] تعيين مهلت ، تأخير: تعجيل وتأجيل. جمعی: تأجيلات

تَأَخِّی [ع] بريسيله قارداش اولمق، بريسنی قارداش ايدينمك ،

تَأَخُّر [ع] صكره‌يه ، كری‌يه قالمق، كجكمك : تأخر عزيمت. تأخر اجابت دعا . جمعی: تأخرات .

تَأْخِير [ع] صكره‌يه، كری‌يه براقمق، براقلمق، كجكدورمك، كجكديرلمك : «سير كاغدخانه‌يی بايرامه تأخير ايلدك» «بو يولده شيلرك بايرامه تأخيرندەدر لذت» جمعی: تأخيرات .

تَأَدُّب [ع] ادبلنمك، ادبی طاقنمق. تأدباً= تأدب صورتيله : تأدباً سوزينی رد ايتمدم .

تَأْدِيب [ع] ادبلندرمك، ادبلنديرلمك: پدر اوغلنی تأديب ايدر. بو چوجغك تأديبی لازمدر . تأديباً = تأديب صورتيله، تأديب ايچون . من لم يؤدبه الابوان ادبه الملوان= والدينی طرفندن تأديب اولنميانی زمان تأديب ايدر. جمعی: تأديبات .

تَأْدِيَه [ع] ادا ايتمك، ايدلك؛ اوده‌مك، اوده‌نلمك: دينمی تأديه ايتدم. هر بورجك تأديه‌سی واجبدر. تشديد ايله غلطدر. جمعی: تأديات .

تَأَذِّی [ع] اينجنمك، رنجيده اولمق.

تَأْذِين [ع] اذان اوقومق .

تَأَرُّب [ع] تكلفله كنديني ذكی كوسترمك، ذكافروشلق ايتمك: ارباب تأرب .

تَأْرِيق [ع] كيجه اويقوسز براقمق، اويقوسز براقلمق : عاشقی معشوقه‌سنك خيالی تأريق ايدر. برصبينك تأريقی حفظ الصحه‌يه مغايردر .

تَأَزُّر [ع] بورنمك، جارلانمق .

تَأَسُّس [ع] اساسلانمق، بر طوتوب قوتلنمك ، برلشمك : دولت عثمانيه‌نك تأسسی اهل اسلام ايچون بر بيوك لطف الهی اولدی .

تَاسِع [ع] طقوزنجی: باب تاسع

تَأَسُّف [ع] اسفلنمك ، كدرلنمك ، يانوب ياقلمق جمعی: تأسفات.

تَأْسِيس [ع] وضع اساس: تأسيس مكاتب . تأسيس قوانين . جمعی: تأسيسات .

تَأَفُّف، تَأْفِيف [ع] اوف دیه‌اظهار اضطراب ایتمك .

تَأْفِيك [ع] یالان سویلمك . جمعی: تأفیكات .

تَأَكُّد [ع] محكم‌اولمق، قوت‌بولمق. •معنویاتده قوللانیلیر: اول‌كلن امر صكره كلن امر ایله تأكد ایتدی.

تَأْكِيد [ع] محكم قیلمق ، قیلنمق؛ قوتلندرمك ، قوتلندیرلمك. معنویاتده قوللانیلیر : اول كلن امری صكره كلن امر تأكید ایتدی. اوامرك بو امر ایله تأكیدی موافق مصلحت كوربنور. تأكیداً = تأكید صورتیله، تأكید ایچون. جمعی: تأكیدات .

تَأْكِيل [ع] یدرمك، یدرلمك.

تَأَلُّف [ع] نظمده (ایتلاف) ه بدل قوللانیلیر :

تَأَلُّم [ع] المنمك : بنی نوعنك تألمی انسانی متألم ایدر.

تَأْلِيف [ع امتزاج ایتدرمك، ایتد- یرلمك : برادرلرمك بینلرینی تألیف ایتدم . بینلرینك تألیفی مطلوب ایدی. (تألیف بین) تعبیری اكثریا بارشدرمق معناسنده قوللانیلیر § كتاب وجوده كتیرمك ، كتیرلمك : كشف الظنونی كاتب چلبی تألیف ایتدی. بو كتابك تألیفندن جله‌من مستفید اولدق § تألیف اولنمش كتاب ، مؤلف : شرح مواقف سید شریفك تألیفیدر. بومقامده (تألیفكرده) تعبیری‌ده قوللانیلیر. جمعی اولان (تألیفات) اكثریت اوزره (مؤلفات) معناسنده مستعملدر.

تَأَمُّر [ع] آمرلنمك، تغلب، تسلط .

تَأَمُّل [ع] دقتله تفكر : « حزن بی تأمل بكفتاردم — سعدی » = تأملسز سوز سویلمه. جمعی: تأملات.

تَأَمُّم [ع] آنا ایدینمك ، بر قادینی كندینه آنالق ایتمك.

تَأَمِّی [ع] جاریه ایدینمك .

تَأْمِيت [ع] ذهناً تقدیر مقدار ، تخمین ذهنی .

تَأْمِين [ع] امین‌ایتمك، ایدلمك؛امنیت ویرمك‌ویرلمك: كندیسنی تأمین ایتدم . نجه تأمینی ملتزم ایدی. بوكله (ویرمك، آلمق) ماده‌سیله مستعمل اولمد. یغی حالده جمعی اولان (تأمینات) بونلرله قوللانیلیر : كندیسنه تأمینات ویردم . كندیسندن تأمینات آلدم .

تَأَنُّث [ع] قادین كبی حركت ایتمك، قادینلاشمق .

تَأَنِّی [ع] برایشده عجله‌یی، خفتی‌ترك ایله تمكینلی طاورانمق: تأنی ممدوحدر. جمعی اولان (تأنیات)ك تشدید یاایله استعمالی غلطدر .

تَأْنِيث [ع] مؤنث قیلمق ، قیلنمق : (خصوص) كلمه‌سنك صفتی تأنیث جائز دكلدر. صفات عربیه‌نك‌یرینه كوره تأنیثی لازمدر.

تَأْنِيس [ع] مونس قیلمق، قیلنمق؛ آلشدیرمق ، آلشدرلمق : شو حیوانی صاحبی تأنیس ایتمش . هر حیوانك تأنیسی ممكن دكلدر.

تَأَوُّد [ع] اكرلمك، دوتا اولمق.

تَأَوُّل [ع] تأویله كلمك، مؤول‌اولمق.

تَأَوُّه [ع] آه ایتمك، آدوانین‌ایتمك. جمعی: تأوهات .

تَأَوِّی [ع] كندینه‌مسكن پیدا ایتمك، یوردلانمق .

تَأْوِيدْ [ع] اكرلتمك ، اكرلدلمك ؛ دوتا قيلمق ، قيلنمق : دوچار اولديغى الم شديد قدمستقيمنى تأويدايلدى . بر شاخ ميوه دارك تأويدى انكسارينى موجب اوله بيلير .

تَأْوِيلْ [ع] معناى ظاهريدن عدول ايله باشقه معنايه حمل ايتمك ، ايدلمك : متأخرين بعض آيات كريمه‌يى تاويل ايتديلر . بو آيتلرك تأويلى قيل وقالى برطرف ايلدى . § رؤيا تعبير ايتمك ، ايدلمك . بومعناده (تعبير) زياده قوللا . نيلير جمعى : تأويلات .

تَأَهُّلْ [ع] اولنمك .

تَأْهِيلْ [ع] مسافرى (صفا كلديكز) يوللو سوزلرله تلطيف : ايفاى رسم تأهيل § اهليتلى قيلمق : برآدمى مجرد صاحب ثروت اولمسى علما ايله همپايه بولنمغه تأهيل ايده‌من . بر چوجغك تأهيلى تعليمه وابسته‌در § لايق كورمك ، كورلمك : سزشو افندى‌يى تأهيل ايدييورسكز فقط آندن اعلم اولان بوافنديك تأهيلى الزمدر .

تَأَيُّدْ [ع] قوتلنمك ، قوت بولمق . اكثريا معنويا تده قوللانيلير : دون آلنان خبر بوكون كلن تلغراف ايله تأيد ايتدى .

تَأْيِيدْ [ع] قوتلندرمك ، قوتلنديرلمك . اكثريا معنويا تده قوللانيلير : دون آلنان خبرى بوكون كلن تلغراف تأييد ايتدى . طوغرى برمدعانك اقامهٔ دليل ايله تأييدى لازم كلير . جمعى تأييدات : تأييدات الٰهيه .

تَأْيِيسْ [ع] مأيوس ايتمك ، ايدلمك .

تَبْ [ع] صيتمه ، حمى . تب زده = صيتمه‌يه ، حمايه طوتلمش . تب لرزه = صيتمه تتره‌مسى : «قانون ونقاره صوت شيون — تب لرزهٔ جانكداز دفزن — غالب»

تَبَابْ [ع] زيان ، خسار .

تَبَابِعَه [ع] (تُبَّع)ك جمعى . اسكى يمن ملوكنه اطلاق اولنور .

تَبَادُرْ [ع] بردن بره ذهنه كلمك : بهار دينيلنجه ذهنه ايلك بهار تبادر ايدر .

تَبَادُلْ [ع] بربرينه بدل اولمق ، بربرينك يرينه كچمك : فارسيده (ف ، ب) حرفلرينك تبادلى شايعدر .

تَبَارْ [ع] هلاك .

تَبَارْ [ف] اصل ، صوى : عالى تبار ، والاتبار = كريم الاصل ، صويى ابى .

تَبَارُزْ [ع] ايكى خصم جنك ايتمك اوزره بربرينه قارشى ميدانه چيقمق . عرب قهرمانلرى حين تبارزده رجزلر اوقورلردى .

تَبَارَكَ اللّٰه [ع] (بارك الله) كبى استحسان بليغ مقامنده ايراد اولنور : «اى طائر غيب صانك الله ! — پروازكه بيك تبارك الله !»

تَبَاشِيرْ [ع] مژده ، تباشير صبح ، تباشير فجر = صباحك قدوينى تبشير ايدن اوائل صباح .

تَبَاشِيرْ [ف] تبشير دينيلن معروف بياض معدن . تباشير صبح ، تباشير فجر = صباحك ايلك آيدينلغى .

تَبَاعُدْ [ع] اوزاقلاشمق : «كوزلرك برلحظه كوكلدن تباعد ايلمز — كوز كوز ايتمشدر دل سوداپناهى كوزلرك»

تَبَاغُضْ [ع] بعض ايدشمك ، سوشمه‌مك : تباغض رقبا .

تَباكى [ع] آغلار كبى كورنمك، صنعى آغلامق: تباكئ واعظ.

تَباه [ف] بوزوق، بر باد، خراب، محواولمش. تباهكار=تباه ايدیجى. تباهكارى = تباهكارلق: «تباهكارئ عشقه خرد دكل حائل — سيد وهبى»

تَباهى [ع] تفاخر.

تَبايُن [ع] ضديت، ايكى شيئك بربرينه ضد اولمسى: تباين قولين.

تَبَتُّل [ع] كسلمك، ماسوادن انقطاع ايله مخلصا حقه توجه ايلمك

تَبَثُّر [ع] انسانك جلدى سيويلجه‌لنمك، سيويلجه‌لر چيقارمق: تبثر چهره.

تَبجيل [ع] تعظيم. (اجلال)دن اقوادر: «آيت نور رخك اول دم كه ترتيل ايلرم — روح داودى مناقبخوان تبجيل ايلرم — على روحى» جمعى: تبجيلات.

تَبَحُّر [ع] دريالاشمق، علمده دريا كبى توسع وتعمق ايتمك. علامه اولمق.

تَبخال، تَبخاله [ف] حرارتدن دوداقلرده، آغيزك اطرافنده پيدا اولان قابارجق، اوچوق.

تَبَختُر [ع] صالنه‌رق متكبرانه يوريمك: تبختر قهرمانانه.

تَبَخُّر [ع] بخاره منقلب اولمق، بوغو حالنه كلمك: صو قاينايه قاينايه تبخر ايدر§ توتسولنمك. جمعى: تبخرات

تَبخير [ع] بخاره قلب ايتمك، ايدلمك؛ بخار حالنه كتيرمك، كتيرلمك§ توتسولمك، توتسولنمك. جمعى: تبخيرات.

تَبخيل [ع] بخله نسبت ايتمك، ايدلمك؛ بخيلسين ديمك، دينلمك.

تَبَدُّع [ع] اهل سنت ايكن اهل بدعت اولمق.

تَبديع [ع] بدعته نسبت ايتمك، ايدلمك؛ اهل بدعتسين ديمك، دينلمك.

تَبَدُّل [ع] دكشمك، باشقه برحاله كلمك: تبدل هوا. جمعى: تبدلات.

تَبديل [ع] دكشديرمك، دكشديرلمك، باشقه برحاله كتيرلمك: تبديل مسلك ايتدم. برمسلكك تبديلى آندن دها ايىسنك وجودينه متوقفدر. تبديل هوا= هوا دكشديرمك، ايى هوا بولمق مقصديله نقل مكان ايتمك. تبديلاً = دكشدرمك صورتيله. جمعى: تبديلات.

تَبذير [ع] اسراف صورتيله طاغتمق، طاغيدلمق: تبذير اموال. تبذير نقود. قرآن كريم بزى تبذيردن تحذير ايديور. جمعى: تبذيرات.

تَبَر [ف] بالطه § سياح درويشانك ياتلرنده بولندردقلرى بالطه‌يه مشابه آلت.

تَبرِئه [ع] برى قيلمق، قيلنمق: تبرئهٔ ذمت،

تَبَرّا [ف] برى اولمق، سوميوب يوز چويرمك، (تولا)نك ضدى: «سن صبر ايده‌جك صانيرسين اما — صبر ايلمم ايلرم تبرا» اصلى (تبرى)در.

تَبَرُّد [ع] صوغومق: تبردماءمسخن.

تَبَرْدار [ف] تبرلى: ابومسلم تبردار§ بالطه‌جى، بالطه‌لى عسكر.

تَبَرُّز [ع] جناب حقه انقياد وطاعت اوزره بولنمق، ابرازدن اولمق.

تَبَرُّز [ع] ميدانه چيقمق: تبرز پهلوان كسوت پوش.

تَبَرزَد [ف] نبات شكرى، بياض، اعلى شكر.

تَبَرُّع [ع] اوزرينه واجب اوليان عطيه‌يى ويرمك. تبرعاً = تبرع صورتيله. جمعى: تبرعات.

تبرقع [ع] یجه‌لنمك، نقابلانمق.

تبرّك [ع] مبارك عد ایتمك . تبركاً = تبرك صورتیله .

تبرّؤ، تبرّی [ع] بری اولمق، سومیوب یوزچویرمك. (تبری)نك اصلی (تبرؤ)در.

تبرید [ع] صوغوتمق، صوغودلمق: نی سندن تبرید ایده‌منلر. بر محب قدیمك تبریدی قولای دكلدر.

تبریك [ع] مباركله‌مك، مباركله‌نلمك؛ مبارك اولسون دیمك، دینلمك: موفقیتكزی تبریك ایدرم. بویله موفقیتلرك تبریكی لازمه‌دندر. جمعی: تبریكات.

تبسّل [ع] غضب ویا شجاعتدن چهره اكشیمك .

تبسّم [ع] كولمسه‌مك : «كوكلمجه تبسم اولدی معتاد ـــ جشممده جهان تبسم آباد» (ابتسام)ده باق .

تبشبش [ع] كولر یوز كوستروب التفات ایتمك. جدیاتده قوللانلماملی.

تبشیر [ع] مژده‌له‌مك، مژده‌له‌نلمك؛ مژده صورتنده خبرویرمك، ویرلمك: تشریفكزی تبشیر ایتدیلر. كیفیتك تبشیری موجب مسرت اولدی . جمعی : تبشیرات.

تبصبص [ع] یالطاقلانمق : تبصبص كبی. تبصبص كلبانه. جمعی: تبصبصات.

تبصّر [ع] كوز آجیقلغی، دقت نظر، ایلریسنی كورش .

تبصره [ع] نظر دقتی جالب عبرت آمیز خصوص، انسانك كوزنی آجه‌جق كیفیت.

تبصیر [ع] تعریف وایضاح.

تبصیل [ع] صویوب صوغانه چویرمك، صویلوب صوغانه چویرلمك .

تبعاً [ع] اتباع ایله ، اویه‌رق .

تبعّض [ع] جزء جزء اولمق .

تبعه [ع] (تابع)ك جمعی. بر دولتك تحت تابعیتنده بولنانلر . لازم كلنجه مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر، مفردی بومعناده قوللانلماز .

تبعیّت [ع] اویمه، اتباع، تبعیةً = تبعیت صورتیله .

تبعید [ع] اوزاقلاشدرمق، اوزاقلاشدیرلمق .

تبعیض [ع] جزء جزء ایتمك، ایدلمك.

تبغّض [ع] بغض كوسترمك .

تبكّم [ع] سوز سویلركن طوتیلوب قالمق .

تبكیت [ع] توبیخ، تكدیر § اقامهٔ برهان ایله غلبه واسكات .

تبلّد [ع] آغیر، تنبل اولمق.

تبلّر [ع] بلورلانمق ، اجسامك بلور كبی انجمادی .

تبلّل [ع] ایصلانمق .

تبلّه [ع] ابله اولمق § ظاهرا ابلهلك كوسترمك، ابله كبی كورنمك.

تبلیغ [ع] یتشدرمك، یتشدیرلمك ، واصل ایتمك، ایدلمك. اكثریا معنویاتده قوللانیلیر : امركزی كندیسنه تبلیغ ایتدم. تبلیغی وظیفه‌م ایدی. جمعی: تبلیغات .

تبلیل [ع] ایصلاتمق، ایصلادلمق .

تبلیه [ع] اسکیتمك، اسکیدلمك .

تبنّی [ع] بریسنی اوغل ایدینمك ، اوغللق اتخاذ ایتمك .

تبوّل [ع] ایشه‌مه، صودوکمه .

تبویب [ع] بابلره تقسیم ایتمه .

تبه [ف] (تباه) مخففی. (تباهکار) ایله (تباهکاری) دخی (تبهکار) و (تبهکاری) صورتلرنده تخفیف اولنور.

تبهّج [ع] کوزللشدرمك، کوزللشدیرلمك .

تبیع [ع] تابع، یاردیمجی ، یارداق.

تبیّن [ع] آچیغه چیقمق، عیان اولمق ، وضوح بولمق. معنویاتده قوللانیلیر.

تبییض [ع] آغارتمق ، آغاردلمق § بیاضه چکمك، چکلمك .

تبیین [ع] آچیغه چیقارمق، چیقارلمق؛ عیان ایتمك ، ایدلمك . معنویاتده قوللانیلیر.

تتابع، تتالی [ع] بربری آردنجه کیتمك بی دربی اولمق : تتابع اضافات. تتالیٔ تبشیرات .

تتبّع [ع] آردینه دوشوب آرا- شدرمق. معنویاتده قوللانیلیر. جمعی: تتبعات .

تتمّه [ع] برشیئك نقصانی کندیسیله تمام اولان شی ، ناقص اولان شیئه اتمام ایچون علاوه ایدیلن شی. جمعی: تتمات. ایکنجی تانك ضمیله غلطدر .

تتمیم [ع] تمام ایتمك، ایدلمك. (اتمام) دن اقوادر.

تتوّج [ع] تاج کیمك .

تتویج [ع] تاج کیدرمك، کیدیرلمك.

تثاءب [ع] اسنه‌مك .

تثاقل [ع] اوشنوب آغیرلاشمق § محاربه‌یه کیتمکه تشویق ایدلمش ایکن اویالانوب قالمق .

تثبّت [ع] ثابت، برقرار اولمق، ثبات کوسترمك: تثبت غزات موحدین.

تثبیت [ع] ثابت ، بر قرار قیلمق ، قیلنمق: جناب حق بزی دین اسلام اوزره تثبیت بیوردی . جمله‌نك دین حق اوزره تثبیتی الطف آلهیدن مستدعادر .

تثریب [ع] تعییب، توبیخ.

تثقّب [ع] دلیکلنمك، دلنمك: تثقب عقیق.

تثقیب [ع] دلمك ، دلنمك : تثقیب لؤلؤ، براینجونك تثقیبی.

تثقیل [ع] آغیرلاشدرمق ، آغیر- لاشدیرلمق: بردرهم وضعیله ترازونك کفه‌سنی تثقیل ایتدی. کفه‌نك تثقیلنه حاجت یوق ایدی.

تثلیث [ع] اوچه ابلاغ § اوچه تقسیم § اقانیم ثلثه‌یه ایمان: ارباب تثلیث.

تثمیر [ع] آغاجلرك چیچکارینی دو- شوروب یمش باغلامسی: موسم تثمیر.

تثمین [ع] سکزه ابلاغ § سکزه تقسیم.

تثنیه [ع] عربیده قاعدهٔ مخصوصه- سی اوزره ایکی‌یه دلالت ایدن کلمه. (مثنّی) دخی دینیلیر.

تثوّب [ع] فرضدن صکره نافله نماز قیلمق § ثواب قازانمق.

تثویب [ع] اعطای مکافات، اعطای عوض.

تثیّب [ع] قادین ثیب اولمق، طول قالمق.

تجادل [ع] (مجادله) یه بدل قوللا- نیله‌بیلیر .

تَجاذُب [ع] (مجاذبه) یه بدل قوللا- نیله بیلیر.

تَجارِب [ع] (تجربه)نك جمعی. رانك ضمیله غلطدر. (تجاریب) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر. «ان الرجان صناديق مقفلة — ومامفاتيحها الاالتجاريب — لا» = انسانلر کلیدلی صندوقلردر. بونلرك مفاتیحی تجاربدر.

تَجاسُر [ع] جسارتلنمك، جسارت ایتمك.

تَجانُب [ع] نظمده (اجتناب)ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَجانُس [ع] بر جنسدن اولمق: تجانس حرفین.

تَجاوُب [ع] نظمده (مجاوبه) یه بدل قوللانیله بیلیر.

تَجاوُر [ع] (اجتواره) باق.

تَجاوُز [ع] کچمك: سنی تمشی تجاوز ایتمش § حد معروفی کچمك، ظلم ایتمك. تجاوزکار=تجاوز ایدیجی، ظالم. تجاوزکارانه =تجاوزکارجه‌سنه. تجاوزکاری = تجاوزکارلق. تجاوزی، تجاوزیه = تجاوزه منسوب، تجاوزلو، هجوملو: حرب تجاوزی. حرکات تجاوزیه. جمعی: تجاوزات.

تَجاوُل [ع] جولان ایدشمك: تجاول فرسان. تجاول نیزه‌داران. جمعی: تجاولات.

تَجاهُل [ع] جاهل کبی کورنمك، بیلمزلنمك: تجاهل عارف. «کل عارف، اول که معرفت اولسون تجاهلك — غالب» تجاهلکار= تجاهل ایدیجی. تجاهلکارانه =تجاهلکارجه‌سنه. تجاهلکاری = تجاهلکارلق. «ولمارأیت الجهل فی الناس فاشیا — تجاهلت حتی ظن انی جاهل — ابوالعلا» = خلق آره‌سنده جهلك شیوعنی کورنجه تجاهل ایتدم، حتی بنی ده جاهل صانديلر. جمعی: تجاهلات.

تَجَبُّر [ع] کبرلنمك، جبابره طوری طاقنمق. جمعی: تجبرات.

تَجْبیر [ع] قیریق کمیکی صاروب اصلاح ایتمك، قیریق کمیك صاریلوب اصلاح ایدلك: تجبیر عظم. تجبیر عظام.

تَجْبین [ع] قورقاقلغه نسبت ایتمك، ایدلك؛ قورقاقسین دیمك، دینلمك.

تَجَدُّد [ع] یکیلنمك: «اسکیوب کرچه خانه کیتمه‌ده‌در — فکرم اما تجدد ایتمه‌ده‌در» (Renaissance) مقابلنده‌ده قوللانیورز. جمعی: تجددات: بو عالم دنیایه نظر اولنسه تجددات یومیه‌دن عبارت بر هنکامهٔ عبرت اولدیغی رونما اولور — جودت.

تَجْدید [ع] یکیله‌مك، یکیلنمك: «شان وجاندن ایستسه‌م دنیایی تجدید ایلرم — فیض تجدیدمله ملت جانلی دولت شانلیدر — فائق لسانندن» بایرام کلنجه هرکس البسه‌سنی تجدیده چالیشیر. بایرامده البسه تجدیدی اسکی عادتدر. جمعی: تجدیدات.

تَجْذیر [ع] جوجق جیجك چیقارمق.

تَجْذیر [ع] بر عددك جذرینی آلمق، جذری آلنمق.

تَجْرِبه [ع] دنه‌مه، دنمه: تجربهٔ طالع. تجربهٔ قلم. «مرآته باقه برایکی کون ایله تجربه — صبر ایلمك فراقکه مشکل دکلیدر — نجیب» بو صورتده‌ده تجربه‌سی لازم کلیر. رانك ضمیله غلطدر.

تَجَرُّد [ع] صویمق، چیپلاق اولمق § متأهل اولمامق، اولنمه‌مك حالی § ماسوادان انقطاع ایله جناب حقه متوجه اولمق حالی.

تَجَرُّع [ع] تکلفله ایچمك، ایچلمك . تجرع غصه = غم یمك .

تَجْرِید [ع] صویمق، صویلمق؛ عریان ایتمك، ایدلمك § نفسی ماسوادن قطع ایله جناب حقه متوجه اولمق حالی: «جان ودلدن کس تعلق‌رشته‌سن (کاظم) یوری — عالم تجریده اسبابك مهیادرسنك»

تَجْرِیع [ع] تکلفله ایچیرمك، ایچیرلمك: تجریع دوا .

تَجْرِیم [ع] برندن جریمه آلمق، آلنمق، مصادره . جمعی: تجریمات .

تَجْزِئَه [ع] جزء جزء ایتمك، ایدلمك: تجزئهٔ مرکبات ، بر مرکبك تجزئه‌سی. (تجزیء) دخی بومعناده قوللانیله بیلیر .

تَجَزِّی [ع] جزءجزء اولمق . اصلی (تجزؤ)در. جزء لایتجزّی = قابل انقسام اولمیان جزء ؛ جوهر فرد . «یانده جزء لایتجزی جهان قدر» مبالغه‌سی مشهوردر .

تَجَسُّد [ع] جسدلنمك، جسد صاحبی اولمق : تجسد جنین، تجسد حشرات .

تَجَسُّس [ع] دقتله آراشدرمق، آراشدیرلمق : تجسس احوال . جمعی : تجسسات .

تَجَسُّم [ع] جسملنمك، مجسم اولمق، مجسم کورنمك .

تَجْسِیم [ع] مجسم ایتمك ، ایدلمك ؛ مجسم کوسترمك، کوسترلمك .

تَجَصُّص [ع] صاج قیویرجق اولمق .

تَجَشُّؤ [ع] ککیرمك .

تَجْعِید [ع] صاچی قیویرجق ایتمك ، صاچ قیویرجق ایدلمك .

تَجَفُّف [ع] یاش شی قوریمق: تجفف البسهٔ مبتله .

تَجْفِیف [ع] قورتمق، قوریدلمق.

تَجَلّا [ف] تجلی: «نه‌طوطیدر نه آیینه اوبر سرّ آلهیدر — که هم نور تجلا هم کایم طور معنادر — صبری» «کلامم سرتسر شرح مزایای تجلادر — نفعی»

تَجَلُّد [ع] تکلفله جلادت کوسترمك .

تَجَلِّی [ع] عیان اولمق، کورنمك: «بر تجلی ایله کیم زیر نقاب طره‌دن — جلوهٔ حسنك کلیم اللهی مبهوت ایلسون — حکمت» § جناب حقك قابلیات مختلفه‌یه کوره اشیاده ظهور آثار قدرتی: «خلاق جهان عالمه ایتدکده تجلی — هر آدمی بر حال ایله قیلمش متسلی — لا » تجلیکاه ، تجلیکه = تجلی یری. تجلی‌زار = پرتجلی اولان یر: «تجلیدن نه‌در مقصودی یارك بن ده حیرانم — تجلی دیده سرکردان تجلی زار حیرتده» § مظهریت: « نه‌چاره بویله ایمش کوکلك تجلیسی » § طورسیناده حضرت موسایه ظاهر اولان حال § قلب مؤمنده آثار فیض الهینك ظهوری . جمعی اولان (تجلیات)ك تشدیدیا ایله استعمالی غلطدر. شویله ایراد اولنملی : « کیمسین بیلنمدك شو قدر وارکه ایلدك — شمع تجلیاتکه پروانه عالمی »

تَجْلِید [ع] جلدله‌مك، جلدلنمك: کتابی تجلید . کتابك تجلیدی .

تَجْلِیل [ع] جول اورتمك، اورتلمك: تجلیل فرس .

تجلیه [ع] جلا ویرمك، ویرلمك: تجلیهٔ مرآت. تجلیهٔ سیف. تشدید ایله غلطدر.

تجمّع [ع] طوپلانمق، بریره كلمك. جمعی: تجمعات.

تجمّل [ع] زینتلنمك، سوسلنمك: «ایلمش مولی تجملدن جمالن بی نیاز»

تجمّلات [ع] (تجمل)ك جمعی. اشیاء، لوازم، تمات.

تجمیل [ع] (تزیین) مقامنده قوللانیله‌بیلیر. جمعی: تجمیلات.

تجنّب [ع] صاقنمق، چكنمك، اوزاقلاشمق. (اجتناب) زیاده قوللانیلیر.

تجمید [ع] طوكدرمق، طوكدرلمق: تجمید ماء.

تجنّن [ع] دلیرمك، دلی اولمق، چیلدرمق.

تجنّی [ع] میوه دوشیرمك، دوشیرلمك. بومعناده (اجتنا) زیاده قوللانیلیر § بریسنك اوزرینه صوچ آتمق، اسناد جنایت.

تجنیس [ع] ایكی شیئی بربرینه مشاكل قیلمق. جمعی: تجنیسات. (جناس)ده باق.

تجوّز [ع] جائز اولمیان شیئی جائز كورمك § سوزی مجاز طریقیله سویلمك. تجوزاً = مجاز طریقیله. جمعی: تجوزات.

تجوّف [ع] ایچی بوشالمق، قوووق اولمق § ایچنه نفوذ ایتمك.

تجوید [ع] حسن تلاوت قرآن علمی.

تجویر [ع] جوره نسبت ایتمك، ایدلمك؛ ظالمسین دیمك، دینلمك: تجویر خوبان.

تجویز [ع] جائز كورمك، كورلمك. جمعی: تجویزات.

تجویع [ع] آجیقدرمق، آجیقدیرلمق (اجاعه) دخی بو معناده قوللانیلیر: اجاعهٔ كلب.

تجویف [ع] اویوق، قوووق ایتمك، ایدلمك: آغاجی تجویف. آغاجك تجویفی.

تجهّز [ع] لوازمی مرتب، منتظم اولمق: تجهز ارباب سفر.

تجهیز [ع] لوازمی ترتیب و تنظیم ایتمك، لوازمی ترتیب وتنظیم ایدلمك: عساكری تجهیز. عساكرك تجهیزی. جمعی: تجهیزات.

تجهیل [ع] جهالته نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه جاهل دیمك، دینلمك: برآدمی تجهیل. برآدمك تجهیلی. جمعی: تجهیلات.

تحاسد [ع] نظمده (محاسده) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تحاشا [ف] احتراز ایتمك، چكنمك: «دریا! نی ایله برتماشاسندن ایده‌جكمی‌یم تحاشا؟» اصلی (تحاشی)در.

تحاشی [ع] احتراز ایتمك، چكنمك: مهالكدن تحاشی ایتملی. بی تحاشی = احترازسز، احترازسز اوله‌رق.

تحالف [ع] حاكمك خصمیندن ایكیسنه‌ده یمین ویرمسی.

تحامی [ع] نفسنی حمایه ایتمك، صاقنمق: «قبایحدن تحامی باعث نیل فضائلدر»

تحاور [ع] نظمده (محاوره) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تحایا [ع] (تحیّه)نك جمعی: «اهدای تحایا ایده‌لم روح رسوله»

تَحَبُّس [ع] حبس‌نفس ایتمك، بریره قاپانمق .

تَحْبِیذ [ع] حبذا دیمك . جمعی : تحبیذات: تحبیذات‌قصیده‌کوبان.

تَحْت [ع] آلت. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : تحت قدم . تحت تصدیق. قاعدهٔ عربیه اوزره اضافتله استعمالی حالنده نصب ایله اوقونوب ظرفیت معناسنی مفید اولور: تحت‌الارض = یرك آلنده، یر آلتنده . تحت الجلد = دریئك آلتنده، دری آلتنده. بوقیلدن اولان تعبیراتك حال ،وقعنده استعمال ایدیلنلری‌ده واردر: تحت الحفظ = محافظه آلتنده اولەرق . (تحت‌الثری) تعبیری (یرك آلتی، یرآلتی) معناسنده قوللانیلیر. بونده معنای ظرافیت کوزه‌دلمز. (زیر)ه‌ده باق .

تَحْتانی [ه] تحته منسوب، آلتنده بولنان، آلتنده‌کی: بیت‌تحتانی. دائرهٔ تحتانیه .

تَحَتُّم [ع] واجب اولمق ، درجهٔ وجوبده بولنمق .

تَحَتُّر [ع] یحتیلانمق : تحتردم .

تَحَجُّر [ع] طاش کبی یکشمك. طاش اولمق، طاش کسلمك: هرنه دیسلسه متأثر اولمیوردی، کویا که‌قلبی تحجر ایتمشیدی .

تَحَجُّم [ع] جملنمك، جەلنمك .

تَحْجِیل [ع] کلین ویا کویکی‌بی زفافخانه‌یه قویمق،بونلردن بری دیکرقافخانه‌یه قونلمق : تحجیل عروس . تحجیل داماد .

تَحَدُّب [ع]قانبوراولمق،قانبورلاشمق.

تَحَدُّث [ع] حادث اولمق ، یوق‌ایکن پیدا اولمق. معنویاتده قوللانیلیر: تحدث دعوی . تحدث نزاع .

تَحَدُّر [ع] ایندشه طوغری ایتمك . (انحدار) زیاده قوللانیلیر.

تَحَدِّی [ع] مغالبه طریقیله معارضه ایتمك : ابلغ الانبیا افندمز فصحای عربه قارشی‌قرآن حکیم ایله‌تحدی بیوردی. جمعی: تخفیف‌یا ایله (تحدیات)در.

تَحْدِیب [ع] محدّب ایتمك، ایدلمك ، قانبورلاشدرمق قانبورلا- شدرلمق .

تَحْدِیث [ع] خبر ویرمك، ویرلمك ؛ لسان شکرانیله بیان ایتمك، ایدلمك: تحدیث‌نعمت. بعض نعم آلهیه‌نك تحدیثی واجبدر § نقل وروایت. جمعی : تحدیثات .

تَحْدِید [ع] حد تعیین ایتمك، ایدلمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تحدید اراضی. تحدید حرکت . جمعی : تحدیدات .

تَحْدِیق [ع] کوزنی دیکوب باقمق ، دقتله باقمق .

تَحَذُّر [ع]حذراوزره‌اولمق،صاقنمق، اکثریا معنویاتده قوللانیلیر .

تَحْذِیر [ع]حذرایتدیرمك.ایتدیرلمك؛ صاقندرمق ، صاقندرلمق : جوجقلری یالان سویلمکدن تحذیر . جوجقلرك تحذیری. جمعی: تحذیرات .

تَحَرُّز [ع] صاقنمق، قورنمق. اکثریا مادیاتده قوللانیلیر .

تَحَرُّش [ع] صاقنمق،قورنمق،مادیاتده قوللانیلیر .

تَحَرُّك [ع]حرکت ایتمك، قیملدانمق: تحرك اوراق اشجار§ حرکه‌لنمك : تحرك حرف ساکن .

تَحَرُّم [ع] ناسزا شیلردن عزت‌نفس ساقنه‌سیله قورنمق: اهل‌تحرم

حرامه ميل ايتمز .

تحرّى [ع] آراشدرمق، آراشدرلمق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: تحرئ فرارى. تحرئ مسئله. جمعى تخفيف يا ايله (تحريات) در.

تحرير [ع] يازمق، يازلمق: بر فقره‌يى تحرير. بر فقره‌نك تحريرى. تحريراً = يازمق صورتيله، يازى ايله: تحريرا افادهٔ مرام. تحريرى = تحريره منسوب، يازمق ايله، يازى ايله: امتحان تحرى§ حر ايتمك، آزاد ايتمك، ايدلمك. بو معناده استعمالى نادردر. تحرير رقبه = كوله، جاريه آزاد ايتمك.

تحريرات [ع] (تحرير) ك جمعى. رسمى وغير رسمى مكتوب. مفرد حكمنده‌در. توصيفنده تأنيثه رعايت اولنور: تحريرات وارده. (تحريرات كاتبى) تعبيرنده محررات رسميه معناسنى مفيد اولور. (تحريرات يازمق) تعبيرى تحريرات ديديلن شيئى يازمق ديمك اولديغى ايچون طوغريدر.

تحريض [ع] حريص ايتمك، ايدلمك، حرصلاندرمق، حرصلاندرلمق، اكثريا مذموماتده قوللانيلير: بر محتكرى تحريص. برمرابحه جينك تحريصى. جمعى: تحريصات.

تحريض [ع] تشويق ايتمك، ايدلمك. اكثريا ممدوحاتده قوللانيلير: عسكرى غزايه تحريض. ارباب اقتدارك معاونته تحريضى. (تشويق) دن اقوى عد اولنور. جمعى: تحريضات.

تحريف [ع] يازلمش شيئى افساد صورتيله تغيير، يازلمش شيئك بو يولده تغييرى: توراتى تحريف. انجيلك تحريفى. جمعى: تحريفات.

تحريق [ع] زياده‌سيله ياقمق، ياقلمق§ پك صوصاتمق، صوصادلمق.

تحريك [ع] حركت ايتدرمك، ايتدير لمك؛ قيملداتمق، قيملدادلمق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: كهواره‌يى تحريك. حدت مكتومه‌نك تحريكى § حركه‌لى قيلمق، قيلنمق: تحريك حرف ساكن. جمعى: تحريكات.

تحريم [ع] حرام قيلمق، قلنمق: شريعت قمارى تحريم ايتدى. خمرك حكمت تحريمى ظاهردر. كراهت تحريميه = مكروهيت شديده. تحريمه = نمازده افتتاح تكبيرى.

تحزّب [ع] كروه كروه جمع اولمق: تحزب حجاج.

تحزّن [ع] محزون اولمق: «نه‌دەجعلى ايمش تحزن يار! — صوصه‌يم بارى كولمسون اغيار»

تحزيب [ع] كروه كروه جمع ايتمك؛ ايدلمك: تحزيب غزات.

تحزين [ع] محزون ايتمك، ايدلمك: بر قلب معصومك تحزينى لايقميدر؟ § حزين حزين اوقومق: قرآن كريم تلاوتنده اختيار طرز تحزين ايديبور.

تحسّر [ع] حسرت چكمه، الدن كيدن ويا الده ايدلمى آرزو اولنان شى ايچون اضطراب چكمه، (ايتمك) و (چكمك) ماده‌لريله قوللانلماملى: «كوكلم قاله‌جق تحسر كله — بنم طوله‌جق تفكر كله — نكار» جمعى: تحسرات.

تحسّس [ع] طلب خبر، طلب حوادث. (احتساس) مقامنده‌ده قوللانيلەبيلير جمعى: تحسسات.

تحسير [ع] دوچار حسرت ايتمك، ايدلمك.

تحسين [ع] کوزل قیلمق، قیلنمق: تحسین لفظ§ بکنمك، بکنلمك: کوزل شیئی هر کس تحسین ایدر. کوزل شیئك تحسینی طبیعیدر. تحسین خوان = بکنیجی، آفرین دییجی: «حسن خط عزتی کیم کورسه تحسین خوان اولور» تحسین خوانی= تحسین خوانلق. جمعی: تحسینات.

تحشّد [ع] بیریکمك. طوپلانمق. انسانه مخصوصدر. اکثریا عسکر حقنده قوللانیلیر. جمعی: تحشدات.

تحشید [ع] بریره جمع ایتمك، ایدلمك. انسانه مخصوصدر، اکثریا عسکر حقنده قوللانیلیر. جمعی: تحشیدات

تحشیه [ع] حاشیه یازمق، یازلمق؛ در کنار ایتمك، ایدلمك: برفقره‌یی تحشیه. برفقره‌نك تحشیه‌سی. تشدید یا ایله غلطدر.

تحصّل [ع] حاصل اولمق، حصوله کلمك. معنویاتده قوللانیلیر: تحصل ایدن ممنونیت.

تحصّن [ع] مستحکم برموقعه قاپانمق.

تحصیل [ع] حاصل ایتمك، ایدلمك؛ اله کتیرمك، کتیرلمك: تحصیل علم. ویرکو تحصیلی. تحصیلدار = میری آقچه‌سی طوپلامغه مأمور آدم.

تحصین [ع] (احصان) ایله مترادفدر، آندن اقوی عد اولنملی.

تحضّر [غ] حاضر، حضورده اولمق: تحضر خادم. تحضر طعام.

تحفّظ [ع] کندینی حفظ ایتمك، قورنمق: صوغقدن تحفظ.

تحقّد [ع] کینلنمك، کین طوتمق: تحقد مذمومدر.

تحقّق [ع] حقیقت اولمق اوزره میدانه چیقمق: شاعر مشهور ثابتك نظمده بر طور مخصوص صاحبی اولدیغی ارباب دقت نظرنده تحقق ایتمشدر.

تحقیر [ع] خوارلامق، خوارلانلمق: بغیر حق کیمسه‌یی تحقیر ایتمه‌ملی. بر بی کناهك تحقیری روا دکلدر. جمعی: تحقیرات. تحقیر آمیز = تحقیر ایله قاریشیق، تحقیرلی. (استحقاره) ده باق.

تحقیق [ع] حقیقتی آرایوب میدانه چیقارمق، حقیقتی آرانیلوب میدانه چیقارلمق: «حقلی‌یی حقسزی امعان ایله تفریق ایده‌لم ـ طور تلاش ایتمه افندی ایشی تحقیق ایده‌لم» کیفیتك تحقیق لازم کلدی. جمعی: تحقیقات.

تحکّم [ع] حاکملك طاقنمق، بریسنی بغیر حق حکمی آلتنه آلمق. جمعی: تحکمات.

تحکیم [ع] محکم قیلمق، قیلنمق، (احکام) ده باق§ حکم نصب ایتمك، ایدلمك. جمعی: تحکیمات.

تحلّل [ع] اجزاسی آیرلمق، جزء جزء اولمق: تحلل اجسام. جمعی: تحللات.

تحلّه [ع] کفارتله یمینك حکمندن چیقمق § کفارت یمین.

تحلّی [ع] زینتلنمك، طوناغق: تحلی نسوان. فضائل عالیه ایله تحلی. جمعی اولان (تحلیات) تخفیف یا ایله در.

تحلیف [ع] یمین ایتدرمك، ایتدیرلمك: شاهدلری تحلیف. شهودك تحلیفی. جمعی: تحلیفات.

تحلیق [ع] تراش ایتمك، ایدلمك: تحلیق رأس. تحلیق شارب.

تحلیل [ع] اجزاسنی آییرمق، اجزاسی آییرلمق؛ جزء جزء ایتمك، ایدلمك: تحلیل مرکبات. بر مرکبك تحلیلی. جمعی: تحلیلات.

تَحْلِيم [ع] حليم ايتمك، ايدلمك: بر غضوبى تحليم. بر غضبناكك تحليمى.

تَحْلِيَه [ع] تزيين ايتمك، ايدلمك؛ طونامق، طونادلق: اخلاق حميده ايله تحليهٔ ذات ايتمشدر. ظاهرك دكل باطنك تحليه‌سى مقتضيدر.

تَحَمُّض [ع] اكشيمك، اكشيلك پيدا ايتمك: تحمض شيره.

تَحَمُّل [ع] قاتلانمق، مادى ومعنوى يوك آلتنده ـ‌س چيقارمامق: او حيوان بو قدر يوكه تحمل ايده‌مز. «او قدر نازه تحمل ايده‌مم ـ وصفى» تحمل سوز، تحمل كداز = تحمل محو ايديجى. تحمل فرسا = تحمل آزالديجى، تحمل براقيبجى. جمعى: تحملات.

تَحَمِّى [ع] كنديني حمايه ايتمك، قورنمق: كثرت اكلدن تحمى.

تَحْمِيد [ع] حمد ايتمك، الحمد لله ديمك. جمعى تحميدات.

تَحْمِير [ع] اشككه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ بريسنه اشك ديمك، دينلمك. جمعى: تحميرات.

تَحْمِيس [ع] برشيئى آتش اوزرنده قيزديروب طاولامق؛ قاموس مترجمى لسانمزده دوكلش قهوه صاتيلان محله (تحميس) اطلاقى بو مناسبته مبنى اولديغنى بيان ايله برابر قاوورمق ديمك اولان (تحميص) لفظنك دخى بو مقامده استعمالى ياقيشيق آله‌جغنى درميان ايلمشدر. ايكنجيسى انسب كورينور. هر حالده «جابا بر قهوهٔ تحسين آكا بندن (واصف) ـ كيم اويوب كيفه بو بش بيتم ايدرسه تخميس» بيتنده‌كى (تحميس)ك قهوه ايله مناسبتى اولمامق لازم كلير.

تَحْمِيق [ع] حمقه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ بريسنه احمق ديمك، دينلمك. جمعى: تحميقات.

تَحْمِيل [ع] يوكلتمك، يوكلدلمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: يوكى حماله تحميل. بر خدمتك بريسنه تحميلى. تحميل منت = منت آلتنده براقق، منتدار ايتمك ايستمك. جمعى تحميلات.

تَحَنُّن [ع] شدتله آرزومند، مشتاق اولمق. انسان و حيوان حقنده قوللانيلير: چوجغنـدن آيرلمش والده‌نك تحننى. قوزيسنى قورد قاپمش قويونك تحننى: «آيرلدى قوزى اولوب مكدر ـ اظهار تحنن ايتدى مادر»

تَحَنِّى [ع] نظمده (انحنا)يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَحْنِيط [ع] حنـوط دينيلن طيب ايله تعطير كفن ميت.

تَحَوُّل [ع] دكيشـمك، باشـقه درلو اولمق: تحول حال. جمعى: تحولات.

تَحْوِيط [ع] ديوار چكمك، چكلمك: تحويط حائط.

تَحْوِيل [ع] دكشدرمك، دكشدرلمك؛ باشقه درلو ايتمك، ايدلمك: اندازه‌يى مترويه تحويل. پاره‌نك غروشه تحويلى § بورج سندى، جمعى: تحويلات.

تَحِيَّات [ع] (تحيه) نك جمعى: «اتحاف تحيات ايت ـ پيغمبر ذى شانه» «نماز شام غمك قعدهٔ اخيره‌سيدر ـ كوكل قاپوكده تحيات يأسه ايتدى قعود ـ ثابت»

تَحَيُّر [ع] حيران اولمق، حيرته دوشمك: «دلخسته ايدم تأثرمدن ـ دمبسته ايدم تحيرمدن» جمعى: تحيرات.

تَحَيُّز [ع] بر طـوتمق، بر ضبط ايتمك: بر جسمك تحيزى §

موقع مخصوص طوتمق ، اعتبار و اهميت پیدا ایتمك: اصحاب تحيز .

تحيّه [ع] سلام §سلام ویرمك § خير دعا ايتمك ، حياك الله دیه دعا ایتمك § بقا، ملك ، مالكيت : التحية لله . تحية المسجد = مسجده كيرنجه اوطور. مه‌دن قيلنان ایکی رکعت نافله نماز. (تحیت) صورتنده‌ده قوللانيلير .

تخادُع [ع] آلداتمامش ایکن آلداتمش کبی کورنمك .

تخارُش [ع] خيرلداشوب طالاشمق: تخارش كلاب .

تخاصُم [ع] (مخاصمه) یه بدل قوللانيلير .

تخاطُب [ع] (مخاطبه) یه بدل قوللانيلير .

تخالُف [ع] بربرينه اویمامه ، بربرينه ضد اولمه .

تخبُّر [ع] ایی بیلمك ، کنهنه واقف اولمق. بو معناده (اختبار) دها زیاده قوللانيلير .

تخبير [ع] نظمده (اخبار) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تخت [ف] مقام مخصوص حکمداری . تختگاه . تختگه = تخت محلی ، پای تخت. (تخت) مقابلنده‌ده قوللانیله - بیلیر . تخت نشین = تختده اوطوران ، حکمدار. تخت روان = بر نوع محفه .

تخته [ف] یونیلوب بیچلمش آغاج § لوح، لوحه. تخته بند = مقید. تخته پوش = تخته دوشه‌مه‌لی اوستی آچیق محل.

تختُّم [ع] خاتم طاقنمق .

تختيم [ع] (تمهير) ه بدل قوللانيلير .

تخجيل [ع] اوتاندرمق اوتاندیرلمق : بر آدمی تخجيل . بریسنك تخجیلی . جمعی : تخجيلات .

تخدُّر [ع] اورتولنمك. اورتوطوتمق: تخدر ابكار .

تخدُّع [ع] بیله‌رك آلدانمق .

تخدير [ع] اورتو طوتندرمق، طوتندیرلمق : دوشیزه کانی تخدیر والده‌لرك وظائفندندر . نسوانك تخدیری وظائف رجالدندر.

تخدُّش [ع] طیرمالانمق ، مضطرب اولمق: تخدش اذهان .

تخديش [ع] طیرمالایوب مضطرب ایتمك، طیرمالانوب مضطرب ایدلمك: اذهانی تخدیش . اذهانك تخدیشی. جمعی. تخدیشات .

تخذيل [ع] ذلت ایچنده براقمق ، براقلمق : برملحدی تخذیلی. بر وجدانسزك تخذیلی .

تخرُّش [ع] طیرمالانمق ، طیرمیق يمك.

تخرُّق [ع] ییرتلمق : تخرق لباس . (اختلاق) معناسنده‌ده کلیر .

تخريب [ع] خراب ایتمك ، ایدلمك: بر بنایی تخریب . بر بنانك تخریبی . جمعی: تخریبات .

تخريش [ع] طیرمیقلامق ، طیرمیقلانلمق : بریسنك یوزینی تخریش . چهره‌سنك تخریشی .

تخريق [ع] ییرتمق ، ییرتلمق : جامه‌يی تخریق. جامه‌نك تخریقی.

تخريف [ع] بوناقلغه نسبت ایتمك ، ایدلمك، بریسنه بوناق دیمك، دینلمك: بر اختیاری تخریف . بر كنجك تخریفی.

تخسير [ع] خساره دوچار ایتمك ، ایدلمك : بر تاجری تخسیر. بر تاجرك تخسیری. (اضرار) دن اقوادر .

تخشع [ع] خشوع کوسترمك ، خشوعلانمق .

تخشن [ع] خشونتلنمك ، درشت اولمق. اشخاص واشیاده قوللانیلیر .

تخشی [ع] خشیتلنمك ، تعظیم آمیز بر صورتده قورقق .

تخشیه [ع] خشیته دوشورمك ، دوشورلمك :تخشیهٔ قلوب .

تخصص [ع] (اختصاص) ه بدل قوللانیلیر .

تخصیص [ع] خاص قیلمق ، قیلنمق (تعمیم)ك ضدی. بتخصیص = علی الخصوص ، خصوصا. بالتخصیص = تخصیص ایله ، تخصیص ایده‌رك ، ایدیله‌رك . تخصیصاً = تخصیص صورتیله .

تخصیصات [ع] (تخصیص)ك جمعی. (مخصصات) معناسنده مستعملدر . مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر .

تخضع [ع] خضوع کوسترمك ، خضوعلانمق

تخضیب [ع] بویامق ، بویانمق. تخضیب لحیه. صاچلرك حنا ایله تخضیبی

تخضر [ع] یشیللنمك ، یشیل رنك باغلامق . (اخضرار) زیاده قوللانیلیر: اخضرار اشجار .

تخضیر [ع] یشیل رنك ویرمك ، ویرلمك . یشیللندرمك ، یشیللندیرلمك .

تخطئه [ع] خطایه نسبت ایتمك ، ایدلمك ، بریسی حقنده خطا ایتدی دیمك ، دینلمك : بر محرری تخطئه . بر مؤلفك تخطئه‌سی . بنی تخطئه‌یه شتاب ایتمه .

تخطر [ع] درخاطر ایتمك ، ایدلمك : ماضی‌یی تخطر . ماضینك تخطری . جمعی : تخطرات .

تخطی [ع] آتلایوب کچمك ، آتلانوب کچلمك : حدودی تخطی. حدودك تخطیسی . جمعی اولان (تخطیات) تخفیف یا ایله در .

تخطیط [ع] چیزمك ، چیزلمك : بر خطی تخطیط. بر چیزکینك تخطیطی § ترسیم .

تخفف [ع] خفیفلنمك ، خفیفه اولمق § آیاغه‌مست ، چیزمه کبی قونجلو برشی کیمك .

تخفیف [ع] خفیفلتمك ، خفیفلتلمك : جزایی تخفیف. جزانك تخفیفی . جمعی : تخفیفات .

تخلد [ع] بریرده دائمی صورتده قالمق : جهنمده تخلد جزای اشراکدر .

تخلص [ع] قورتلمق ، خلاص اولمق : غمدن تخلص § مخلص ایدیتمك ، مخلصلانمق : سلطان سلیم ثالث (الهامی) تخلص ایدردی .

تخلط [ع] قارشمق ، قاریشیق اولمق . (اختلاط) اکثریا اشخاص حقنده قوللانلدیغی حالده (تخلط) داها اشیا حقنده استعمال اولنور : شکرك سود ایله تخلطی .

تخلف [ع] خلاف اوزره بولنمق ، اویغون کلمه‌مك ، ویمامق. اکثریا اشیاده قوللانیلیر : ساعتلر تخلف ایدییور . بر طبیبك ویردیکی علاج تخلف ایتمز.

تخلق [ع] اخلاق پیدا ایتمك ، اخلاقلانمق : اخلاق نبویه ایله تخلق ایتملی‌یز که « تخلقوا باخلاق الله » سرینه مظهر اوله‌بیله‌لم .

تخلل [ع] خلل بولمق ، خلل پذیر اولمق § آرالغه‌صوقولمق ، آره‌سنه کیرمك .

تَخَلّي [ع] بوشالق ، بوش قالمق : تخلی صراحی .

تَخْليد [ع] دائمی صورتده مقیم قیلمق ، قیلنمق : ارباب اشراکی جهنمده تخلید . مشرکلرك دوزخده تخلیدی .

تَخْليص [ع] قورتارمق ، قورتارلمق : دكزه دوشنی تخلیص . طو . تیشان اوده بولنانلرك تخلیصی . تخلیص کریبان = یاقه‌یی قورتارمق .

تَخْليط [ع] قارشدرمق ، قارشدیرلمق : شرابی‌صو ایله تخلیط . سودك صوایله تخلیطی ، افاده قاریشیقلغی حقنده‌ده قوللانیلیر : مقاله‌یی تخلیط ایتمش ، مآل استخراجی ممکن اولمیور . جمی ! تخلیطات .

تَخْليف [ع] برینی خلف براقمه .

تَخْليل [ع] خلالّلامق ، خلالّلانلمق : لحیه‌یی تخلیل . اصابعك تخلیلی .

تَخْلِيَه [ع] بوشالتمق ، بوشالدلق : خانه‌یی تخلیه . اوطه‌نك تخلیه‌سی . تخلیهٔ سبیل = محبوسی ، موقوفی صالیویرمك . تشدید ایله غلطدر .

تَخَمُّر [ع] (اختمار)ه بدل قوللانیلیر .

تَخْمير [ع] بوغورمق ، بوغورلمق § مایه‌لندرمك ، مایه‌لندیرلمك .

تَخْميس [ع] بشه‌ابلاغ § بشه‌تقسیم § بر منظومه‌نك ابیاتنه اوچ مصراع ضمیله هربیتنك بش مصراعه ابلاغی § تخمیس ایدلمش منظومه‌نك هیئت مجموعه‌سی . جمی : تخمیسات .

تَخْمين [ع] ظن ایله بیان رأی ، ظن . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : تخمین طول مسافه . تخمینمه کوره حال بومرکزده‌در . تخميناً = تخمین اولنق اوزره ، حکم ظنی اولەرق : تخميناً شو قدردر . تخمینی = تخمینه منسوب ، تخمین ایله . تخمین کرده = تخمین ایدلمش . جمی : تخمینات .

تَخَوُّف [ع] قورقو پیدا ایتمك ، خوفه دوشمك .

تَخْويف [ع] قورقوتمق ، قورقودلمق : برخائنی تخویف . برملحدك تخویفی . تخویفاً = تخویف صورتیله ، تخویف ایچون . جمی : تخویفات .

تَخْوين [ع] خیانتـه نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛ بریسنه خائن دیمك ، دینلمك . جمی تخوینات .

تَخَيُّل [ع] خیاله آلمق ، آلنمق : « وار ایله اوکلشنی تخیل — پروانه‌سی کل ، چراغی بلبل — غالب » بر کیفیتك تخیلی . جمی : تخیلات .

تَخْييب [ع] محروم ومأیوس قیلمق ، قیلنمق : برامیدواری تخییب . برامیدوارك تخییبی .

تَخْيير [ع] ایکی شی بیننده مخیر قیلمق ، قیلنمق : بریسنی کیدوب کیتمه‌مکده تخییر . بر جوجغك اوینایوب اوینامامقده تخییری .

تَخْييل [ع] ذهنـده خیاله صورت ویرمك ، ویرلمك : کچن بهاری تخییل . کله‌جك خزانك تخییلی . (تخیل)دن اقوادر : « جوش حیرتدن تجلی خانهٔ تخییلده — لال اولور دل بینات حسنکی ترتیلده » جمی : تخییلات . حضرت مولانا فخر رازی حقنده « عقل وتخییلات او حیرت فزود » بیورمشدر .

تَدَابير [ع] (تدبیر) ك جمی : تدابیر حکیمانه .

تَدَاخُل [ع] بربرینه کیرشمك ، ایکی شیدن هربری دیکرینه داخل اولمق . اکثریا معاشات واوراق کبی شیلر حقنده (تأخر) معناسنی مفید اولور .

تَدارُك [ع] تهيئه ، احضار. جمى: تداركات . فى‌الاصل لحوق ووصول معناسنه‌در . رانك كسريله تلفظى شايعدر .

تَدافُع [ع] ايتشمك، قاقشمق، متقابل ايكى قونك بربرنده اجراى تأثير ايتمسى § دفع دشمن . تدافعى = دفع دشمنه متعلق ، برنده طوروب كلن دشمنى دفع ايتمك صورتنده: حرب‌تدافعى مقابلى (تعرضى) ويا (تجاوزى) در .

تَداوُل [ع] الدن اله كزمك، بين‌الناس مستعمل اولمق . فى‌الاصل متعدى اولدينى‌حالده لسانمزده لازم‌اوله‌رق قوللانيلير . مثلا (تداول ايدن آقچه) دينيلير ، (تداول ايديلن) دينلمز . (متداول) مده باق . جمى : تداولات .

تَداوى [ع] دوا ايتمك ، ايدلمك : برخسته‌يى تداوى . برعلتك تداويسى. جمى اولان (تداويات) تخفيف يا ايله‌در .

تَدَبُّر [ع] تفكرعاقبت، تفكرحقيقت: امور مهمه‌ده تدبر . تدبر قرآن . جمى : تدبرات .

تَدْبِير [ع] بر شيئك انجامنى تفكرله تهيئهٔ لوازم وترتيب اسباب : إتخاذ تدبير. حسن تدبير . سوء تدبير .

تَدَثُّر [ع]جامه‌يه بورنمك: تدثرنبوى.

تَدَرُّس [ع] درس آلمق ، درس اوله‌رق اوقومق : فلان مدرسدن تدرس ايديورز . شافيه‌تدرس ايديورلر . جمى : تدرسات .

تَدَرُّع [ع] زرهلنمك ، زره كيمك ، جوشن پوش اولمق .

تَدْرِيج [ع] درجه درجه حركت، تأنى . بالتدريج ، تدريجا = تدريج ايله . على‌التدريج = تدريج اوزره. تدريجى ، تدريجيه = تدريجه منسوب ، تدريجلى : تعليم تدريجى. تجاوزات‌تدريجيه. جمى : تدريجات .

تَدْرِيس [ع]درس ويرمك، ويرلمك؛ درس اوله‌رق اوقوتمق ، اوقودلمق : بر كتابى تدريس . ادبيات تدريسى .

تَدْرِيع [ع] زرهلندرمك ، زرهلنديرلمك ؛ زره كيدرلمك.

تَدْسِيم [ع] دفع نظر ايچون كوچك چوجغك چكه‌سى چوقورينى سياه ايله بكلمك . جناب ذى‌النورين بركون نظر ربا بر صبى‌يه تصادف ايدنجه بيوردى‌كه: دسّموا نونته = بونك‌چكه‌سى چوقورينى تدسيم ايدكز .

تَدْسِيَه [ع] اغوا ، اضلال .

تَدَفُّن [ع] دفن‌اولنمق، مدفون‌اولمق.

تَدْفِين [ع] (دفن)معناسنده‌قوللانيلير.

تَدْقِيق [ع] دقتله آراشدرمق، آرا- شدرلمق ؛ اينجه الكدن كچيرمك ، كچيرلمك : مسئله‌يى تدقيق . مسئله‌نك تدقيقى . جمى : تدقيقات .

تَدَلِّى [ع] نازلانمق . جمى اولان (تدليات) تخفيف يا ايله‌در : تجليات وتدليات .

تَدْمِير [ع] هلاك، محو ايتمك،ايدلمك: اعدايى تدمير ، اشقيانك تدميرى . جمى : تدميرات .

تَدَنُّس [ع] كيرپيدا ايتمك، كيرلنمك: تدنس جامه .

تَدَنِّى [ع] آشاغيلامق ، كريله‌مك ، (ترقى) نك ضدى . جمى‌اولان (تدنيات) تخفيف يا ايله‌در .

تَذْنِيسْ [ع] كيرلتمك ، كيرلدلمك : كاغـدى تدنيس . ورقه‌نك تدنيسى . جمعى : تدنيسات .

تَدْوِيرْ [ع] دوندرمك ، دوندرلمك : چرخى تدوير . دولابك تدويرى § بو معناده (اداره) دخى قوللانيله‌بيلير § دكرمى ، مدور قيلمق ، قيلنمق : تدوير شكلِ مستطيل .

تَدْوِينْ [ع] برعلمى ، بر فنى تشكيل ايدن مسائلى جمع وتوضيح ايله كتاب حالنه افراغ . تعبير ديكرله : برعلمى ، برفنى مجلداته ادراج : علم منطقى تدوين . علم فقهك تدوينى . جمعى : تدوينات .

تَدَهُّنْ [ع] (ادّهان) ه بدل قوللانيلير .

تَدَهِّى [ع] داهيه‌لشمك ، اصحاب دها كبى حركتده بولنمق .

تَدْهِيشْ [ع] (ادهاش) ه بدل قوللانيلير . بواقوى مداولنور . جمعى : تدهيشات .

تَدْهِينْ [ع] كوزل قوقولو ياغ سورمك ، سورلمك : جامهٔ عيدى تدهين . صاچلرك تدهينى .

تَدَيُّنْ [ع] بورج ايديندك ، ايدينلمك : برمبلغى تدين . برخدمتك تدينى § بر دينك احكامنه تطبيق حركت ايتمك ، ديندار اولمق .

تَذَاكِرْ [ع] (تذكره) نك جمعى : تذاكر وارده .

تَذَبْذُبْ [ع] تردد ، قرارسزلق ، نظامسزلق ، قاريشيقلق : حال تذبذب . تذبذب امور . جمعى : تذبذبات .

تَذَرُو [ف] سوكلون ديديلن لطيف قوش : «كيمدر دوشورن هوايه سروى؟ — آلماز قاناد آلتنه تذروى — غالب »

تَذْكَارْ [ع] آكمق ، آكلق ، يادايتمك ، ايدلك : بر خصوصى تذكار . برخصوصك تذكارى . كسر ايله غلطدر :

تَذَكُّرْ [ع] درخاطر ايتمك ، ايدلك : ماضى‌يى تذكر . ماضينك تذكرى § برايشه دائر سويلشمك ، سويلشلمك . اكثريا رسمياتده قوللانيلير : بر ماده‌يى تذكر . برماده‌نك تذكرى . جمعى : تذكرات .

تَذْكِرَه (ع) وسيلهٔ تذكر ، ياد ايتمكه وسيله اولان شى : تذكرة الاوليا . تذكرة الشعرا § سورت معروفه‌ده يازيلان ورقه : « يادايت بنى كاهى ديه بر تذكره يازدم — وضع ايلر ايكن ظرفه دوشوندم كوله يازدم » § اصناف وسائره‌يه ويريلن ورقهٔ رسميه . محاوراتده كافك فتحيله تلفظ اولنور .

تَذْكِيرْ [ع] آكدرمق ، آكديرلق ، ياد ايتديرمك ، ايتديرلمك : بر وقعه‌يى تذكير . بروقعه‌نك تذكيرى § مذكرقيلمق ، قيلنمق : تذكير كلمه § وعظ ايتمك : تذكير برتأثير . جمعى : تذكيرات .

تَذَلُّلْ [ع] كنديني ذليل كوسترمك ، اظهار ذلت . (اظهار تذلل) دينيله‌من . جمعى : تذللات .

تَذْلِيلْ [ع] ذليل ايتمك ، ايدلك : بريسنى تذليل . بريسنك تذليلى . (اذلال)دن اقوادر . جمعى : تذليلات .

تَذْنِيبْ [ع] علاوه اوله‌رق ايراد ايتمك ، ايدلك : برمسئله‌يى تذنيب . بر مسئله‌نك تذنيبى § علاوه ، ذيل . جمعى : تذنيبات .

تَذَوُّقْ [ع] طاتمق ، طادلق : تذوق شربت § ذوقياب اولمق . جمعى : تذوقات .

تَذويب [ع] (اذابه) يه بدل قوللا- نيله‌بيلير. جمعى: تذويبات.

تَذهيب [ع] آلتون سورمك، سور- لمك؛ يالديزلامق، يالديزلانمق: بركتابى تذهيب. بركتابك تذهيبى. جمعى: تذهيبات.

تَذييل [ع] ذيل اوله‌رق ايراداتمك، ايدلمك: بر بحثى تذييل. بر بحثك تذييلى.

تَر [ف] تفضيل، مبالغه اداتى. عربى، فارسى صفاته لاحق اولور: مشكلتر. نازكتر. بوكا بعضاً (ين) علاوه اولنور. بوصورت اكثريا اضافت حالنده قوللانيلير: مشكلترين امور. نازكترين جوارى. ابلهترين عوام § ياش، ياشلى، رطوبتلى: چشم تر § تازه، طراوتلى، مطرى: ميوهٔ تر. كل تر. رخسار تر. ترمزاج= جزئى شيدن منفعل اولان، بولوتدن نم قاپان: اديب ترمزاج.

تَرائِب [ع] (تربيه) نك جمعى. كوكس كميكلرى، كوكس تخته‌سى. مفردى قوللانلماز.

تَراجِم [ع] (ترجمه) نك جمعى: تراجم احوال. جيمك ضميله غلطدر. (ترجمه) يه‌ده باق.

تَراخى [ع] كرى چكلمك، كرى طورمق، گجكمك، آغير طاو- رانمق.

تَرادُف [ع] يكديكره تابع اولمق، بربرينك آردى صيره كيتمك: ترادف سفائن § ايكى ويا دها زياده لفظ برمعنايه دال اولمق: (اسد) ايله (غضنفر) بيننده ترادف واردر.

تَرازو [ع] معروف آلت وزن: «محشرده نه‌لر چكر ترازوا— والى» (صو ترازوسى) برتعبير مجازيدر.

تَراسُل [ع] نظمده (مراسله) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَراضى [ع] بربرندن راضى اولمق: بالتراضى= رضاى طرفين ايله.

تَرافُع [ع] (مرافعه) يه بدل قوللانيلير. بالترافع= مرافعه ايله.

تَراكُم [ع] بيريكمك. ذى‌روح حقنده قوللانلماز. جمعى: تراكمات.

تَراكيب [ع] (تركيب) ك جمعى. تراكيب مسجعه.

تَرانه [ف] نغمه، آهنك: ترانهٔ دلكش. ترانه پرداز= تغنى ايديجى، ترانه پردازى= ترانه پردازلق § اقسام نظمدن رباعى: «ساحر ميسين اى ترانه پرداز شهير— بر نغمه ايله بيلك كوكل ايتدك تسخير— تهييج طبيعت ايتدى آهنك نوك— يكدن سكا بر ترانه ايتدم تحرير»

تَراويح [ع] (ترويحه) نك جمعى. رمضان شريف كيجه‌لرنده قيلنان يكرمى ركعت نماز: تراويح سنت مؤكده‌در.

تَربيع [ع] درده ابلاغ § درده تقسيم. تربيعاً= مربع اوله‌رق، درت كوشه‌لى اوله‌رق § بربيت ويا مصرا- عك ايكى ياخود اوچ مصراع ضميله درده ابلاغى، بو يولده ترتيب ايدلمش بر منظو- مه‌نك هيئت مجموعه‌سى. جمعى: تربيعات.

تَربيه [ع] بسليوب بيوتمك، بسلنوب بيودلمك: بر فدانى تربيه. بر چيچكك تربيه‌سى § روحانى وجسمانى احوالى اصلاح، تعليم اخلاق و اطوار: استاد شاكردينى تربيه ايدر. شاكردك تربيه‌سى استاده عائددر. تربيهٔ اطفال. (ويرمك) و (آلمق) ماده‌لريله ده قوللا- نيلير: والده‌سى قيزينه تربيه ويرر. تربيه

آلمان چوجق بدبخت اولور § تعلیم اخلاق واطوارك ثمره‌سی اولان صفت حسنه، حسن حال: شو افندی پك تربیه‌لیدر. بو چوجق تربیه‌سزدر. تربیه‌لی مایه‌ون کبی. طعام حقنده قوللانیلان (تربیه) بو معنادن مجازدر. بو کلمه (تربیت) صورتنده‌ده قوللانیلیر: تربیت بنات. «تربیت نااهل‌را چون گردکان بر گنبدست — سعدی» = قابلیتسزی تربیه‌یه چالشمق قبه اوزرنده جوز طوردرمغه قالقشمق قبیلندندر. تربیه ایدلمش دیمك اولان (تربیه کرده) و (تربیت کرده) تعبیرلری انسان حقنده مستعملدر: بو چوجق شوذاتك تربیت کرده‌سیدر. دائما (تربیه)‌یه بدل (تربیت) قوللانیله‌ماز. آنك مقام استعمالنی سلیقه تعیین ایدر. ایکیسی‌ده یانك تشدیدیله غلطدر.

تَرَتُّب [ع] برسبیله متعلق، عائد اولمق: عهده‌مزه ترتب ایدن وظیفه‌یی ایفا ایدییورز § برشیئك نتیجه‌سی اوله‌رق حاصل اولمق: مأموره سوء استعمالدن مسئولیت ترتب ایدر.

تَرْتیب [ع] دیزمك، دیزلك؛ یرلی یرینه قویمق، قونلمق، تنظیم: صفلری ترتیب. اشیانك ترتیبی § مرتب طاقم: ترتیب اول. ترتیب ثانی § پلان، پروژه، حاضرلق. ترتیب کرده = ترتیب ایدلمش. ترتیب ساز = ترتیب ایدیجی، ترتیب سازی = ترتیب سازلق. جمعی: ترتیبات.

تَرْتیل [ع] تأنی و تدبر ایله حسن قراءت: ترتیل قرآن. «باقدم اولمش برکواکب آسمان — خالق اجرای تبجیل ایلدم — طولدی کوکلم نور ایله بی اختیار — سورهٔ (والنجم)‌ی ترتیل ایلدم»

تَرْجمان [ع] برلسانی دیکر لسان ایله بیان ایدن: «بیان مقصد ایچون یاره ترجمانم وار — بلایه باق که آنی ترجمانه آکلادهمم» «لسان عشق بیلیر ترجمان بولنمدی هیچ — ابن النجار» ترجمان الاسرار = حافظ شیرازی. جیمك ضمیله ده لغتدر.

تَرْجَمَه [ع] برلسانی دیکر لسان ایله بیان: عربجه‌دن ترکجه‌یه ترجمه ایتدم. لسان دل ترجمه‌یه کلمز. مترجمٌ یعنی ترجمه اولنمش مقامنده‌ده قوللانیلیر: بو منظومه فرانسزجه‌دن ترجمه‌در. ترجمهٔ حال = برآدمك حالنی مبین مقاله، رساله. جیمك ضمیله غلطدر.

تَرَجّی [ع] اومه، امید ایدش.

تَرْجیب [ع] هیبتی حس اولنان شیئه تعظیم: ترجیب عسکر منصور. ترجیب آتش طور. جمعی: ترجیبات.

تَرْجیح [ع] زیاده شایان اعتبار عد ایتمك، ایدلمك؛ اوستون طوتمق، طوتلمق: علمی ماله ترجیح ایدرم. مالك علمه ترجیحی اثر غفلتدر. ترجیح بلا مرجح = وجهسز، سببسز ترجیح. جمعی: ترجیحات.

تَرْجیع [ع] سسی بوغازده اویناتوب نغمه پیدا ایتمك: ترجیع صوت § شهادتیندن هر برینی آهسته‌جه اوقودقدن صکره تکرار رفع صوت ایله اوقومق: ترجیع مؤذن. ترجیع بند = مختلف القوافی بر قاچ قسمدن مرکب اوله‌رق هر قسمنك نهایتنده یالکز بر بیت تکرار ایدیلن منظومه. قسملرك نهایتلرنده باشقه‌جه بربیت ایراد اولنورسه آکا (ترکیب بند) دینیلیر. جمعی: ترجیعات.

تَرَح [ع] غم، غصه، (فرح)‌ك ضدی. ما الدنیا الافرح و ترح = دنیا فرح و ترحدن عبارتدر.

تَرَحُّل [ع] بريردن بريره كوچمك: ترحل قافله. (ارتحال) معنا سنده قوللانلملى. جمى: ترحلات.

تَرَحُّم [ع] مرحمت ايتمك، مرحمته كلمك، آجيمق: «شيرين ترحم ايلدى فرهاد ترده‌صين؟» ترحماً = ترحم صورتيله، ترحمدن ناشى. جمى: ترحمات.

تَرْحيب [ع] مرحبا ديمك، سلام ويرمك. آشنالق ايتمك. جمى: ترحيبات.

تَرْحيل [ع] بريردن بريره كوچورمك، كوچورلمك: عائله‌يى ترحيل. قافله‌نك ترحيلى.

تَرْحيم [ع] مولى رحمت ايلسون ديمك، رحمتله ياد ايتمك: دعاده عربيى التزام ايدن غزته‌لرك ايفاى رسم ترحيمده «رحمة الله عليه راحة واسعة» ديملرى طوغرى دكلدر. رحمه‌الله رحمةً واسعة» دينلمليدر. جمى: ترحيمات.

تَرْخيص [ع] رخصت ويرمك، ويرلمك؛ مساعده ايتمك، ايدلمك: مباحى ترخيص. مباحك ترخيصى. جمى: ترخيصات.

تَرْخيم [ع] قاعدهٔ عربيه اوزره حالت نداده اسمك حرف اخيرنى اسقاط: ترخيم منادى.

تَرْدامَن [ف] (آلوده دامن) مقابلنده قوللانيلير. تردامنى = تردا-منلك.

تَرَدُّد [ع] ايكى جهتدن برينه قرار ويره‌ميوب شويله‌مى يوقسه بويله‌مى ياپسه‌م يوللو ايكيرجينلك حالنده بولنمق: اجراى خيرده تردد جائز دكل. بلاتردد = ترددسز اوله‌رق: «ميدانه كيروب بلا تردد — ديرمش اوديلر مرتضى شان»

بى تردد = ترددسز، ترددسز اوله‌رق: «صاتيلق‌ايدوب اوجوزدن ديديكك متاع فكرى — ترددين آليرلر دل بى تردد آغاز» «او دخى امتحانه كيرمش ايدى — بى تردد جواب ويرمش ايدى»

تَرْدَسْت [ف] الى ايشه ياقيشان، ماهر، استاد. تردستى = تردستلك. «قطره‌لر فيض اهلنك چشمنده عماندر بتون — نظره‌لر تردستئ فياضه حيراندر بتون»

تَرْديد [ع] ياشويله يابويله ديه احتماللى صورتده ادارهٔ كلام.

تَرْديف [ع] (ارداف) ه باق. ترديفاً = ترديف ايده‌رك، ايديله‌رك، ترديف صورتيله.

تَرْذيل [ع] رذيل ايتمك، ايدلمك: بر ادبسزى ترذيل. بر خائنك ترذيلى.

تَرْذيليّات [ع] ترذيل ايچون سويلنيلن سوزلر.

تَرْزَبان (ف) حاضر جواب: شاعر ترزبان. خامهٔ ترزبان. «طبعمك بوترجان ترزبانيدر قلم — نفعى» ترزبانى = ترزبانلق: «ادعاى ترزبانى باقلى رسوا ايدر و»

تَرَزُّن [ع] اظهار وقار.

تَرْس [ف] قورقو. ترسناك = قورقويه دوچار اولان.

تَرْسا [ف] خرستيان: ترسابچه = ترسا ياوروسى، ترساچوجغى.

تَرْسان [ف] قورقوجى، خوف‌ايديجى (هراسان) زياده قوللانيلير. ترسان ترسان = قورقه‌قورقه: «كوردى كيم طورمغه يوقدر امكان — عزم راه ايلدى ترسان ترسان»

تَرْسانه امور واعمالات بحریه‌نك محل اجراسی. (دار الصناعه) دن ویا ایتالیانجه (دارسانه) دن محرفدر دیرلر. بعض ارباب تدقیقك بیانه كوره (ترساخانه) دن مخفف ایمش. اثنای فتح قسطنطینیه‌ده نصاری اسراسی عسكر اسلام ایله اختلاطدن منع ایچون بیلدیكمز (ترسانه). وقعنده (ترساخانه) نامی ویریلن بر محله حبس اولنورمش. بو تعبیر مؤخراً كثرت استعمال ایله اوصورتده تخفیف اولنه‌رق شمدیكی معناده قوللانلمغه باشلامش.

تَرَسُّب [ع] مایعك دیبنه چوكمك.

تَرَسُّم [ع] (ارتسام) ه بدل قوللانیلیر: «پیكر روح‌پروردلدار لوح دلده ترسم ایتمشدر»

تَرْسیل [ع] (ترتیل) ایله مترادفدر. (مرسل) ه ده باق.

تَرْسیم [ع] رسم ایتمك، ایدلمك، رسمنی یاپمق، رسمی یاپلمق: برسفینه‌یی ترسیم. برمنظره‌نك ترسیمی.

تَرَشُّح [ع] مایع صیزمق، تركبی خارجه چیقمق. كلّ اناء یترشح بمافیه = هرقاب ایچنده بولنان شیدن صیزنتی ویرر، هركس درونده اولانی اظهار ایدر. جمعی: ترشحات.

تَرْشیح [ع] تربیه. بو معناده آز قوللانیلیر § عباره‌ده مشبه بهه ملایم برشی ایرادی. جمعی ترشیحات.

تَرَشُّف [ع] (ارتشاف) ایله مترادفدر.

تَرَصُّد [ع] دقتله كوزتمك. كوزه‌دلك: دشمن پیشدارلرینی ترصد. دمدارلرك ترصدی. جمعی: ترصدات.

تَرْصیص [ع] قورشونلامه، قورشونه تحویل

تَرْصیع [ع] اوزرینه جواهراوتورتمق، اوطورتمه‌لی یاپمق صورتیله تزیین: برنشانی ترصیع. بر ساعتك ترصیعی § ایكی فقره‌دن هربرینی تشكیل ایدن الفاظك وزن وقافیه‌جه بربرینه توافقندن عبارت بر صنعت ادبیه: «منحصردر سوزلرم اوصافكه - منتظردر كوزلرم الطافكه - لا» جمعی: ترصیعات.

تَرْصین [ع] رصانت ویرمك، ویرلك: برموقعی ترصین. بر حصارك ترصینی. جمعی: ترصینات.

تَرْضِیَه [ع] رضی الله عنه دیه دعا ایتمك: اصحاب كرامك اسملری یاد اولندقجه ترضیه ایدرز § كوجندیریلن آدمه عفو ورضاسنی جلب ایچون ایدیلن معامله نادمانه. بومعناده (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز، (ویرمك) ماده‌سیله قوللانیلیر. فلان فلانه ترضیه ویردی.

تَرْطیب [ع] رطوبت ویرمك، ویرلك: اوراقی ترطیب. اوراقك ترطیبی § طراوت ویرمك، ویرلك: ترطیب لسان. ترطیب دماغ.

تَرَعُّد (ارتعاد) ایله مترادفدر.

تَرْعیب [ع] (تخویف) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَرْعیش [ع] رعشه‌دار ایتمك، ایدلمك. بو معناده (ارعاش) دخی قوللانیله‌بیلیر.

تَرْغیب [ع] (ارغاب) ه باق. جمعی: ترغیبات.

تَرْغیم [ع] (ارغام) ه باق.

تَرَفُّع [ع] یوقاری قالقمق، یوكسلمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: ترفع بنیان. ترفع منزلت.

تَرَفُّق [ع] حلم ایله، ملایمتله معامله.

تَرَفُّه [ع] رفاه بولمق، وسعت حاله نائل اولمق.

تَرْفیع [ع] یوقاری قالدرمق، قالدیرلق، یوکسلتمك، یوکسلدلمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: ترفیع بنا. ترفیع رتبه. ترفیعاً = ترفیع صورتیله. جمعی: ترفیعات.

تَرْفیق [ع] آرقداش ایتمك، ایدلمك، یانینه قاتمق، قاتلمق. اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر: فلانی فلانه ترفیق. علینك ولی‌یه ترفیق. ترفیقاً = ترفیق ایدەرك، ایدیلەرك.

تَرْفیه [ع] (ارفاه) ه باق: ترفیه عباد. ترفیه رعایا.

تَرَقُّب [ع] (ارتقاب) ه باق.

تَرَقُّص [ع] بردوزی‌یه یوقاری چیقوب آشاغی اینمك. ماکنەلرك بو یولده ایشلین آلتلری حقنده استعمالی پك یاقیشیق آلیر.

تَرْقُوه [ع] کوپریجك کمیکی.

تَرَقّی [ع] ایلریله‌مك، ایلری کیتمك، اولکی حالدن دها ایی بر حاله کلمك: «هر هانکی شیئه ایتسه توجه جهانیان — یوماً فیوماً آنده ترقی‌فزون اولور — بی ارتیاب هر نه‌دن اعراض ایدرسه خلق — بالطبع رفته رفته تدنی عون اولور» ترقی جو ـ ی = ترقی آرایجی، ایستیجی، ترقی طرفداری. ترقی جویانه = ترقی جو اولانه‌یاقیشه‌جق صورتده. ترقی جویی = ترقی‌جولق. ترقی شکن = ترقی‌یه مانع اولیجی. ترقی شکنانه = ترقی شکنجه‌سنه. ترقی‌شکنی = ترقی شکنلك. جمعی اولان (ترقیات) تخفیف یا ایله‌در: «ترقیات صنایع رفاهه باعثدر — بزم ایچون بو جهت اقدم مباحثدر».

تَرْقیش [ع] تزیین کلام. جمعی: ترقیشات.

تَرْقیص [ع] رقص ایتدرمك، ایتدیرلمك: بررقاصی ترقیص. بررصه‌نك ترقیصی.

تَرْقیع [ع] یامامق، یاماتق، یامه اورمق، اورلمق: لباس کهنه‌یی ترقیع. بیرتیق جبه‌نك ترقیعی.

تَرْقیق [ع] صورت نازکانه‌ده اداره کلام: «نظم ایتدیکی هرغزل کوزلدر - ترقیق سخنده بی‌بدلدر»

تَرْقیم [ع] رقم آتمق، آتلمق: بر عددی ترقیم. بریکونك ترقیمی § یازمق، یازلمق: بر ورقه‌یی ترقیم. بر جوابنامه‌نك ترقیمی.

تَرْقین [ع] بوزمق، بوزلمق، آره‌دن چیقارمق، چیقارلمق: براسمی ترقین. برقیدك ترقینی.

تَرْك [ع] براقمق، براقلمق، واز کچمك، واز کچلمك: برمسلکی ترك. برعادتك ترکی. «خیلی مشکلدر کیشی ترك ایلمك معتادینی - خیالی» «ترك ایلدم قبالری کیدم عبالری - فصیح»

تَرَکُّب [ع] بر شی دیکر شی ایله برلشوب امتزاج ایتمك، مرکب اولمق. جمعی: ترکبات.

تَرْکَش [ف] (تیرکش) مخففی: «بشه بوتیر بکا کندی ترکشمدندر- نابی»

تَرَکُّن [ع] ارکاندن اولمق، معنی قوت بولمق: «بر بلده‌ده وار

تمكين ايله ـ كسب شرف ايت تركن ايله»

تَرِكَه [ع] ميتك ميراثى ، مخلفاتى . محاوراتده رانك فتحيله مستعملدر

تَرْكيب [ع] مركب قيلمق ، قيلنمق : اجزايى تركيب . بسائطك تركيبى § بربرينه مرتبط ايكى ويا دها زياده لفظ، عباره § برقاچ شيئك برلشد برلسندن وجوده كلش دوا وسائره . بومعناده (مركب) ديمك اولەرق قوللا. نيلير . جمعى : تركيبات . (تركيب بند) (ترجيع) ده كوستر لمشدر .

تَرْكيز [ع] (ركز) ه بدل قوللانيلير .

تَرْكيك [ع] ركاكت ويرمك ، ويرلمك ؛ ركيك ايتمك ، ايدلمك : عباره‌يى تركيك . بيتك تركيكى .

تَرَمْرُم [ع] سوز سويليه‌جك كبى طاورانمقله برابر سويليه‌ميوب قالمق : ترمرم خائف . ترمرم الكن .

تِرْمُومَتْرَه [يونانجه‌دن] هوا وياصويك درجهٔ حرارتى تعيينه مخصوص ايچى جيوه ايله مملو جامدن آلت ، ميزان الحراره .

تَرْميم [ع] تعمير : «خانهٔ قلبم ايلسون ترميم — كعبه ياپمق ديلرسه ابراهيم — باق» جمعى : ترميمات . (تعمير) ه ده باق .

تَرَنُّح [ع] سرخوشلق ويا باشقه بر عارضه‌دن طولايى ايكى طرفه تمايل ايده‌رك يوريمك . نباتاتك روزكار ايله تمايلى ده بونكله افاده اولنه‌بيلير . جمعى : ترنحات : ترنحات اغصان .

تَرَنُّم [ع] دلكش برصورتده اجراى آهنك : ترنم خواندكان . ترنم نى . «آچل اى فصل دى‌سن كلستانلردن آچلسون كل — ترنم ايله بلبل ! مطربم جنكم ربابمسين — نديم » « اثناى ترنمده تكلم اولنورمى ؟ » ترنم ساز = ترنم ايديجى . ترنم سازى = ترنم سازلق . ترنم سنج = نغمه سنج : « موسم كل كلدى بلبلار ! ترنم سنج اولك — ديكليك اى عاشقان سالخورده كنج اولك » ترنم سنجى = ترنم سنجلك . جمعى : ترنمات .

تَرَوُّح [ع] بر شيدن رايحه آلمق ، رايحه‌لنمق : تروح ثياب .

تَرْويج [ع] رواج ويرمك ، ويرلمك ؛ رواجلاندرمق ، رواجلاند. برلمق : برلفظى ترويج . برفكرك ترويجى . « ترويجه سعى ايدر كيشى البت متاعنى » جمعى : ترويجات .

تَرْويح [ع] رايحه ويرمك ، ويرلمك ؛ رايحه‌لاندرمق ، رايحه‌لانديرلمق ؛ بر جامه‌يى ترويح . بر لباسك ترويحى . (اراحه) مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير . جمعى : ترويحات .

تَرْويحَه [ع] تراويح نمازينك هردرت ركعتى .

تَرْويق [ع] سوزوب طورلتمق ، سوزيلوب طورلدلمق : صويى ترويق . شربتك ترويقى .

تَرْوِيَه [ع] دقتله تفكر § ارروا . يوم الترويه ، يوم ترويه = ثامن ذى الحجه ، يوم عرفه‌دن مقدم اولان كون . حضرت خليل اللهك كيجه كورمش اولديغى رؤياى ذبحى تأمل بيورديغى ويا حجاجك نفسلريله دابه‌لرينى سيراب ايدوب صويى اولمادان منايه كيتدكلرى كون اولديغى ايچون اطلاق اولنمشدر .

تَرَهُّب [ع] راهب اولمق ، طرز راهبانه اوزره عبادتله مشتغل اولمق .

تَرْهیب [ع] (ارهاب) ه باق. اکثریا (تحذیر) مقامنده قوللانیلیر: شاکردانی عطالتدن ترهیب ایله چالشمغه ترغیب ایدردی. ترهیباً = ترهیب صو- رتیله، ترهیب ایچون. جمعی: ترهیبات. «بو ترغیبات و ترهیباتدن مقصود ربانی - بتون ابنای آدمده حصول استقامتدر»

تَرْیکَه [ع] کیسه طرفندن تزوجنه رغبت اولنمیوب قالمش اولان قادینجغز.

تَزاحُف [ع] محاربه ده طرفین عسکری بربرینه یوریوب چاتمق: تزاحف کتائب. تزاحف افواج.

تَزاحُم [ع] غلبه لکدن صیقشمق: تزاحم ناس. تزاحم امور. تزاحم افکار. (ازدحام) اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر. جمعی: تزاحمات.

تَزاوُر [ع] زیارت ایدشمك، بربرینی زیارت ایتمك: رسم تزاور. ایام تزاور. جمعی: تزاورات.

تَزاوُل [ع] (مزاوله) یه بدل قوللا- نیله بیلیر.

تَزایُد [ع] (ازدیاد) ه باق. جمعی: تزایدات.

تَزَبُّد [ع] کوپوکلنمك، کوپورمك: تزبد ماء. تزبد فم § قایناقلانمق: تزبد لبن.

تَزْبیر [ع] یازمق، یازلق. اکثریا (تحریراً اشعار) موقعنده ایراد اولنور: برخصوصی تزبیر. کیفیتك تزبیری. جمعی اولان (تزبیرات) جدیاده قوللانلماز.

تَزْفیت [ع] زفتله مك، زفتلنمك: سفینه یی تزفیت. کمینك تزفیتی. مصارف تزفیت.

تَزَقُّم [ع] تکلفله یوتمق، یوتلمق: لقمه یی تزقم. برمبلغك تزقمی. ذمیاتده قوللانیلیر.

تَزَکّی [ع] اهل صلاح اولمق. صلحادن اولمق: تزکی ایدن فلاح بولور.

تَزْکِیَه [ع] حال صلاحه کتیرمك. کتیرلمك: تزکیهٔ نفس § بو آدم اهل صلاحدنمیدر دکلیدر؟ دیه اربابنه صورمق معاملهٔ شرعیه سی: تزکیهٔ شهود. تزکیهٔ میت. تشدید ایله غلطدر. بریسی (تزکیه) یی (تسکیه) صو- رتنده یازمش. کورنلر «سنك تزکیه ك بوزوق» دیمشلر.

تَزَلْزُل [ع] تپرنمك، ایرغالانمق، صارصلمق، صاللانمق: تزلزل زمین. تزلزل اقدام. تزلزل دماغ.

تَزَلُّق [ع] قایمق، سورچمك: تزلق اقدام.

تَزْلیق [ع] (ازلاق) ه باق.

تَزَمُّل [ع] جامه یه بورنمك: تزمل نبوی.

تَزْمیل [ع] ثوب ایچنه صارمق، صارلق: چوجغی تزمیل. صبینك تزمیلی.

تَزَبُّر [ع] کبرلنمك، قورلق، روحه ثقلت ویره جك برطور طاقنمق.

تَزَنْدُق [ع] زندیق اولمق.

تَزَوُّج [ع] نکاح ایله آلمق، آلنمق، زوجه ایدینمك، ایدینلمك: بر قیزی تزوج. بر دوشیزه نك تزوجی.

تَزَوُّد [ع] یاننه آزیق آلمق، زادراه تدارك ایتمك.

تَزْویج [ع] قوجه یه ویرمك، ویرلمك: برقیزی بردلی قانلی یه تزویج. بر مخدره نك بر افندی یه تزویجی. جمعی: تزویجات.

تَزْوِيد [ع] زاد راه ويرمك،ويرلك؛ آزيقلاندرمق، آزيقلاندىرلق: تزويد رهروان.

تَزْوِير [ع] يالانى ترويج ايچون تلله ـ يوب پوللامق، تزيين دروغ. تزويراً = تزوير صورتيله . جمعى : تزويرات .

تَزَهُّد [ع] اختيار زهد ايتمك، زاهد اولمق: «بك كنج ايكن ايلمش تزهد ـ اولمق ديله‌مش ولیّ معصوم»

تَزَهُّر [ع مولد] چيچكلنمه . بوكا بدل طوغريسى اولان «استزهار» ده قوللانيله‌بيلير .

تَزَيُّن [ع]بزنمك،سوسلنمك،زينتلنمك: «زينتمى بولور چيچكله دستك ـ دستكه چيچك تزين ايلر» جمعى:تزينات: تزينات زن مزاجانه .

تَزْيِيد [ع] آرتيرمق ، آرتيرلق ، چوغالتمق، چوغالدلمق، زياده لشدرمك، زياده‌لشديرلك : نقود موجو ـ ده‌يى تزييد . نقد موجودك تزييدى . تزييد مشقت . تزييد مسرت . جمعى: تزييدات .

تَزْيِيف [ع] قلبه چيقارمق، چيقارلق؛ قلب اولمق اوزره كوسترمك، كوسترلك: بر آدمى تزييف . بر كتابك تزييفى . آقچه حقنده قوللانلماز . جمعى: تزييفات .

تَزْيِين [ع] سوسله‌مك ، سوسلنمك، زينتله‌مك، زينتلنمك: براوطه‌يى تزيين . بر صالونك تزيينى . تزيين ذات . تزيين كلام . جمعى: تزيينات .

تَسَأُّل [ع] ديلنجيلك ايتمك، ديلنمك .

تَسَابُق [ع] (مسابقه)يه بدل قوللا ـ نيله‌بيلير .

تَسَاقُط [ع] بربرينى متعاقب دوشمك، دوششمك: ايكى قوتك تسا ـ قطى . ايكى دليلك تساقطى .

تَسَالُف [ع] ايكى آدم بربريله باجاناق اولمق .

تَسَامُح [ع] (مسامحه) يه بدل قوللا ـ نيلير . جمعى تسامحات .

تَسَاوِى [ع] بردرجه‌ده، برمقدارده اولمق: تساوئ ليل و نهار . ايكى قوتك تساويسى . (مساوات)ه‌ده باق .

تَسَاهُل [ع] (مساهله) يه بدل قوللا ـ نيلير . جمعى: تساهلات .

تَسَايُف [ع] (مسايفه) يه بدل قوللا ـ نيلير .

تَسَبُّب [ع] سبب اولمق ، تسببا = سبب اولمق صورتيله .

تَسْبِيح [ع] تنزيه و تقديس ايتمك، سبحان الله ديمك . جمعى : تسبيحات : «اى موحدلر يك آهنك حريم شوق اولك ـ عرشى طوتسون نغمهٔ علياى تسبيحاتكز» § ايپلكه ديزلمش دانه‌لردن متشكل معروف تعداد اذكار آلتى : «كيرمش كمر وحدته آلمش اله تسبيح — روحئ بغدادى» «بى ترك ايلمه مانند نشان تسبيح — يسرى»

تَسْبِيغ [ع] يدى‌يه ابلاغ § يدى‌يه تقسيم .

تَسْبِيك [ع] اريدوب قالبه دوكمك ، اريديلوب قالبه دوكلك : برآلتون كولچه‌سنى تسبيك . برپارچه كموشك تسبيكى . جمعى : تسبيكات .

تَسْبِيل [ع] (اسبال). بدل قوللانيله ـ بيلير .

تَسَتُّر [ع] كيزلنمك ، اورتمك . اكثريا قادينلرك نامحرمه كورنمه‌مك

ایچون التزام ایتدکلری تقیدات مشروعه‌یه اطلاق اولنور: تستر مخدرات. تستر نسوان.

تَسَجُّد [ع] سجده ایتمك ، سجده‌یه قاپانمق: « اس ای صبا لطیف اولور چمنلرك تسجدی — جناب حقه آنلرك عجب بومی تعبدی»

تَسْجِیرْ [ع] (تفجیر) ایله مترادفدر.

تَسْجِیعْ [ع] کلامده سجع کتیرمك ، کتیرلمك ؛ کلامی سجعلی قیلمق ، قیلنمق : بر عباره‌یی تسجیع . بر فقره‌نك تسجیعی . جمعی : تسجیعات.

تَسْجِیلْ [ع] سجله قید ایتمك ، ایدلمك : بر وقعه‌یی تسجیل . بر دعوانك تسجیلی. جمعی : تسجیلات .

تَسْجِینْ [ع] زندانه قویمق، قونلمق: بر جانی‌یی تسجین. بر قاتلك تسجینی.

تَسْحِیرْ [ع] آلداتمق؛ مسحور ایتمك، ایدلمك : « تسحیر عیون ایدر نگاهك — تسخیر درون ایدر نگاهك» دقت نظر اصحابنك تسحیری کوججه‌در. جمعی : تسحیرات .

تَسَخُّنْ [ع] ایصنمق ، قیزمق : تسخن طاس .

تَسْخِیرْ [ع] اطاعته کتیرمك ، کتیرلمك ، الده ایتمك ، ایدلمك : بر کشوری تسخیر . بر قلبك تسخیری . «فتح خیبر اوله‌لی ایلمه‌مشدر کیمسه — زور بازو ایله بر بویله حصاری تسخیر — نفعی» جمعی: تسخیرات .

تَسْخِینْ [ع] ایصتمق ، ایصیدلمق ؛ قیزدرمق ، قیزدیرلمق : قابی تسخین . صویك تسخینی .

تَسْدِیدْ [ع] اوزونلغنه طوغرلتمق ، طوغرلدلمق : سنانی تسدید . بازونك تسدیدی .

تَسْدِیسْ [ع] آلتی‌یه ابلاغ § آلتی‌یه تقسیم § بر منظومه‌نك ابیاتنه دردر مصراع ضمیله هر بربیتنك آلتی مصراعه ابلاغی، تسدیس ایدلمش بر منظومه‌نك هیئت مجموعه‌سی . جمعی : تسدیسات.

تَسَرُّعْ [ع] شتاب ایتمك ، قوشمق . شرور حقنده قوللانیلیر .

تَسِرَّه [ع] (تسریر) ایله مترادفدر .

تَسَرِّی [ع] (استسرار)ه باق: «عقلا آنده تحری ایلر — اکثری میل تسری ایلر — سنبلزاده — ازدواج حقنده»

تَسْرِیبْ [ع] کوندرمك، کوندرلمك . عادی شیلر حقنده قوللانیلیر. چوبانلری تسریب . کبه‌لرك تسریبی .

تَسْرِیجْ [ع] اکر اورمق، اورلمق؛ اکرله‌مك، اکرلنمك: حیوانی تسریج . طایك تسریجی .

تَسْرِیحْ [ع] (تطلیق) معناسنده قوللانیلیر: تسریح زوجه .

تَسْرِیعْ [ع] سرعت ویرمك، ویرلمك؛ سرعتلندرمك، سرعتلندیرلمك : چرخك حرکتنی تسریع . جریان امورك تسریعی . تسریعاً = تسریع صورتیله، تسریع ایچون . جمعی تسریعات .

تَسْرِیرْ [ع] سویندرمك، سویندیرلمك : بر محزونی تسریر. بر بیچاره‌نك تسریری . عربیده مستعمل اولمیان بو کلمه‌نك لسانمزده استعماله احتیاج واردر. جمعی: تسریرات .

تَسْرِیقْ [ع] خرسزلغه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه خرسز دیمك، دینلمك: بر شخصی تسریق . بر مجهول الاحوالك تسریقی . جمعی : تسریقات .

تَسْرِیَه [ع] غمی بر طرف ایتمك، غم بر طرف ایدلمك: تسریهٔ اکدار. تسریهٔ اندوه :

تَسْطِيح • [ع] ياصسى ، دوز ايتمك ، ايدلمك؛ مسطح قيلمق، قيلنمق: برطوپراق ييغيننى تسطيح كره‌نك تسطيحى.

تَسْطِير [ع] يازمق ، يازلمق • اكثريا شايان احترام اولان شيلر حقنده قوللانيلير : امرنامه‌يى تسطير. امر عالينك تسطيرى .

تَسَفُّل [ع] سفيل ، آشاغى ، باياغى اولمق، آشاغيلامق ، باياغيلا- شمق . ماديات و معنوياتده قوللانيلير : تسفل سئله . تسفل اعتبار .

تَسَفُّه [ع] سفيه اولمق

تَسْفِير [ع] سفره كوندرمك، كو- ندرلمك : بريسنى تسفير. بر ذاتك تسفيرى .

تَسْفِيف [ع] توز حالنه كتيرمك ، كتيرلمك. اكثريا علاج حقنده قوللانيلير : اجزايى تسفيف . اجزانك تسفيفى .

تَسْفِيل [ع] سفيل ، آشاغى ، باياغى ايتمك، ايدلمك. ماديات ومعنو- ياتده قوللانيلير: برآدمى تسفيل. برمزينك تسفيلى .

تَسْفِيه [ع] سفيهلكه نسبت ايتمك ، ايدلمك ؛ بريسنه سفيه ديمك ، دينلمك: برميراث يدى‌يى تسفيه. برشيقلك تسفيهى .

تَسَقُّف [ع] بر خرستيان پاپاسلغى طاقنمق، پاپاس اولمق § بنا طاواتلانمق .

تَسْقِيف [ع] بر خرستيانى پاپاس ايتمك ، بر خرستيان پاپاس ايدلمك : فلانى تسقيف . فلانك تسقيفى § بنايى طاوانلامق، بنا طاوانلانمق : خانه‌يى تسقيف. اوطه‌نك تسقيفى.

تَسْقِيم [ع] خسته ايتمك ، ايدلمك § سقامته نسبت ايتمك ، ايدلمك؛ سقامتليدر ديمك، دينلمك: برقولى تسقيم. بررأيك تسقيمى .

تَسْقِيه [ع] (اسقا) يه بدل قوللانيلير. ياتك تشديديله غلطدر .

تَسَكُّر [ع] سرخوش اولمق ، مست اولمق .

تَسَكُّن [ع] كسب سكون ايتمك ، ياتشمق: تسكن دريا . تسكن غوغا .

تَسْكِير [ع] (اسكار) ه بدل قوللا- نيلير. آ ندن اقوادر .

تَسْكِين [ع] سكون حالنه كتيرمك، كتيرلمك؛ ياتشدرمق، ياتشديرلمق : « تسكين جوشش دل ايدن آب ديده‌در ـــ باران اولنجه اولماز ايمش پايدارموج ـــ سامى » حدتك تسكينى .

تَسَلُّب [ع] زوجه زوجى وفات ايتمك جهتيله ترك زينت ايده‌رك ماتم لباسى كيوب ياس طوتمق .

تَسَلُّح [ع] سلاح قوشانمق ، سلا حلانمق .

تَسَلْسُل [ع] زنجيروارى بربرينه اولاشوب كيتمك : تسلسل اسباب . تسلسل جبال. تسلسل روايات . « بلبللر ايدنجه فصله آغاز ـــ واديده‌ايدر تسلسل آوازه » جمعى: تسلسلات.

تَسَلُّط [ع] صاتاشمق، مسلط اولمق، حاكمانه معامله‌ده بولنمق: قانون وار ايكن كيمسه كيمسه‌يه تسلط ايده‌مز. جمعى: تسلطات .

تَسَلُّم [ع] تسليم اولنان شيئى اخذ وقبض : تسليم و تسلم معامله‌سى اجرا اولندى .

تَسَلّي [ع] غمناك اولان كيمسه‌نك كوكلى نصيحت، تلطيف، تبشير كبي بعض اسباب ايله آچلمق، متسلى اولمق. (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز، (بولمق) ماده‌سيله قوللانيلير: سوزلركزدن تسلى بوليورم. كوكلم سزى بولمدقجه تسلى بولماز. (ويرمك) ماده‌سيله‌ده مستعملدر: «كوكلمى آلدك تسلى ويردك اى دلبر بكا» تسلى بخش = تسلى ويريجى: «يازيق ام الكتاب عشق ايچون تفسير يوقدر يوق — تسلى بخش اهل حال اولور تعبير يوقدر يوق — حكمت» تسلى پذير = تسلى قبول ايديجى: «نه‌در دردك اى روح علوى مسير؟ — نيچون اولميورسين تسلى پذير؟» تسلى ياب = تسلى بوليجى: «آكوب عصيان بى پايانمى ديركن هزار افسوس — تسلى ياب اولور (لاتقنطوا) دن خاطر مأيوس» جمعى اولان (تسليات) تخفيف يا ايله در. اسلوب فارسى اوزره (تسلا) صورتنده‌ده استعمال اولنور: «ارسطود انشا حكمت شناسا نشوهٔ لطفك — مزاج كائناته كيف تركيب تسلادر — صبرى»

تَسْلِيَت [ع] تسلى ويرمك، ويرلمك؛ متسلى قيلمق، قيلنمق: «بر دل محنت‌زده‌يى تسليت» «برمصيبت‌زده‌نك تسليتى» (ويرمك) و (ايتمك) ماده‌لريله قوللانيلير: يانه كيردم كنديسنه تسليت ويردم. كيتدم، كنديسنى تسليت ايتدم. تسليت بخش = تسليت ويريجى. «تسليت بخش آرار دى قلب حزين — بولدى بر عاشق خرابه‌كزين» تشديد يا ايله غلطدر. ينه تخفيف يا ايله (تسليه) صورتنده دخى استعمال اولنور.

تَسْلِيح [ع] سلاحلاندرمق، سلاحلاندرلمق: عسكرى تسليح. نفراتك تسليحى. جمعى: تسليحات.

تَسْلِيخ [ع] دريسنى يوزوب چيقارمق، دريسى يوزيلوب چيقارلمق: حيوان مذبوحى تسليخ. قربانك تسليخى.

تَسْلِيط [ع] صاتاشدرمق، صاتاشديرلمق؛ مسلط ايتمك، ايدلمك: كلبى خنزيره تسليط. تازينك طاوشانه تسليطى.

تَسْلِيف [ع] قهوه آلتى ايتمك: بعدالتسليف يوله چيقدى.

تَسْلِيل [ع] (سلّ) مقامنده قوللانيلير: «صمصامه‌يى ايلدكجه تسليل — تسليم سيوف ايدردى اعدا — تاريخ ديوركه بى محابا — براردويى براد ايتدى تنكيل — عمروبن معدى كرب وصفنده»

تَسْلِيم [ع] طاپشيرمق، طاپشيرلق؛ ويرمك، ويرلمك: برمبلغى بر آدمه تسليم. تسليم روح = جان ويرمك § بر مدعانك طوغرى اولديغنى اعتراف: قرآن عظيمك معجز اولديغنى ذوق سليم اصحابى تسليم ايدر § امره بلا اعتراض انقياد، بويون اكمه، رضا: مقام تسليم. تسليم تام § آفتدن مصون ايتمك: سلمه‌الله § سلام ويرمك، سلامتله دعا ايتمك: تصليه و تسليم. جمعى اولان (تسليمات) اكثريا «اعطا اولنان مبالغ و سائره» مقامنده قوللانيلير.

تَسْلِيمِيَّت [ع] امره بلا اعتراض انقياد، بويون اكمه، رضا: عرض تسليميت ايتدى. تسليميت كوستردى. (تسليم) دخى بو معنايى مفيد ايسه‌ده يرينه كوره دفع التباس ايچون (تسليميت) ك استعمالنه احتياج كورنمشدر. «عربجه‌ده

تسليميت يوقدر » ديمك بو احتياجى بر طرف ايدەمز .

تَسَمُّم [ع] زهرلنمك ، زهردن متأثر اولمق .

تَسَمُّن [ع] سمن كتيرمك، سميرمك: تسمن‌شكم پرووان. تسمن‌انعام

تَسَمِّى [ع] برآد ايله آدلانمق، مسمى اولمق : حضرت ابوبكر قبل الاسلام (عبدالكعبه) اسميله تسمى ايتمش ايدى. صكره (عبدالله) تسميه بيورلدى .

تَشْمِيت [ع] آقصيران آدمه «يرحمك الله» ديه دعا ايتمك: تسميت عاطس.

تَسْمِير [ع] چيويلەمك ، چيويلنمك ، ميخلامق، ميخلانمق: برتخته‌يى تسمير. اوراقك تسميرى .

تَسْمِيع [ع] ايشتدرمك، ايشتديرلمك. (اسماع)دن اقوادر§ خلقه طويورمق، طويورلمق: برقوماندانك غلبات واقعه‌سنى تسميع . برجانيك دوچار ايدلديكى مجازاتك تسميعى. جمعى : تسميعات .

تَسْمِيم [ع] زهرلەمك،زهرلنمك: مالك بن اشترى عسل ايله تسميم ايتديلر. مشاراليهك تسميمى منسوب اولديغى فرقه‌يه ضعف ويردى . تسميماً = تسميم صورتيله: تسميماً اعدام

تَسْمِين [ع] سميرتمك ، سميردلمك : بر هندى‌يى تسمين . بر قازك تسمينى . تسمين بط .

تَسْمِيَه [ع] اسم ويرمك، ويرلمك ؛ آد قويمق، قونلمق: بر نوزادى تسميه . چوجغه محمد تسميه‌سى § بسم الله ديمك: بعدالتسميه ذبح قربان. تشديد يا ايله غلطدر .

تَسَنُّه [ع] كوفلنمك

تَسْنِيم [ع] جنت ايرماقلرندن برى: «سبز ايت هله باق نصل بياندر — تسنيم جنان كبى رواندر — حيرت » «جبرئيل آسمان چوقدن برى سيرابدر— قانمدى تسنيم وحيه جبرئيل جان هنوز»§ اوركج شكلنه قويمق، قونلمق: تسنيم قبر.

تَسَوِّى [ع] دوزلنمك ، دوز اولمق : تسوى طريق .

تَسْوِيد [ع] قارارتمق ، قاراردلمق : ديوار سفيدى تسويد . بر بر چهره‌نك تسويدى . تسويد وجوه § مسوده اولەرق يازمق، يازلمق : برماده‌يى تسويد. برجوابنامه‌نك تسويدى § مسوده . جمعى : تسويدات .

تَسْوِيف [ع] صورت غير معقوله‌ده تأخير، يولسز تأخير: تسويف امور. تسويف مبادات. جمعى: تسويفات .

تَسْوِيل [ع] حقيقتده چيركين اولان شيئى كوزل كوسترمك . جمعى : تسويلات : تسويلات شيطانيه . تسويلات نفس .

تَسْوِيَه [ع] دوزلتمك ، دوزلدلمك: بر جاده‌يى تسويه . يوللرك تسويه-سى. تسويۀ طريق. تسويۀ تراب§ برابر ايتمك، ايدلمك ؛ يكسان قيلمق ، قيلنمق : بومعامله ايكيكزى تسويه ايدييور. سبحان ايله باقلك تسويه‌سى لايق دكلدر§ ياپمق، ياپلمق، بجرمك،بجرلمك، بيترمك،بيترلمك: برايشى تسويه . ايشلرك تسويه‌سى. تسويۀ كار. تسويۀ امور . تسويۀ دين = بورجى اودەمك . تشديد يا ايله غلطدر .

تَسَهُّر [ع] كيجه اويويەميوب اويانيق طورمق : تسهر بيمار . تسهر عاشق .

تَسْهِيل [ع] قولايلاشدرمق ، قولا - يلاشديرلق ، آسان ايتمك ، ايدلك : تحصيل تسهيل . مرور وعبورك تسهيلى . جمعى: تسهيلات .

تَسْيار [ع] كوندرمك ، كوندرلك ، اشياحقنده قوللانيلير: برمكتو- بى تسيار. بركتابك تسيارى. تانك كسريله غلطدر .

تَسَيُّب [ع]قيدسزلق،اهمالجيلك،جمعى: تسيبات .

تَسْيِير [ع] يورتمك ، يوريدلك : سفينه‌يى تسيير. حيوانك تسييرى. «قوبمشى نه درقيامت ايواه — تسيير ايديور جبالى الله ! — امواج عظيمه‌يه دائر » § كوندرمك ، كوندرلك: نامه‌يى تسيير. هديه‌نك تسييرى .

تَسْيِيل [ع] (اساله) يه بدل قوللا - نيلير. آندن اقوادر . تسييل دماء .

تَشابُه [ع] بربرينه بكزه‌مك : تشابه برادران . (مشابهت) ايله بينلرنده فرق واردر. مثلا « بويازينك او يازى‌يه مشابهتى وار» دينيلير، « تشابهى وار» دينيله‌مز. جمعى : تشابهات .

تَشاتُم [ع] (مشاتمه) يه بدل قوللانيله - بيلير .

تَشاجُر [ع] (مشاجره) يه بدل قوللا- نيله‌بيلير .

تَشارُك [ع] (مشاركت)ه بدل قوللا- نيله‌بيلير .

تَشاعُر [ع] شاعر طورى طاقنمق ، متشاعر اولمق: « ارباب تشاعر جوغالوب شاعر آزالدى — يوق اوليه دكل، شاعرك آنجق آدى قالدى »

تَشاكُل [ع] (مشاكله) يه بدل قوللا- نيله‌بيلير .

تَشاكِى [ع] بربرينه حاللرندن شكايت ايتمك .

تَشاؤُم [ع] اوغورسزعد ايتمك،اوغو- رينه اوغورسزلق كليور كبى حسلنمك : بعض جهله حالا خسوف ايله تشأم ايتمكدن واز كچمديلر. نه‌خسوفدن ، نه‌ده كسوفدن تشأم ايدرز . بو بابده‌كى تنبيه نبوى خاطرمزده‌در .

تَشاوُر [ع] (مشاوره) يه بدل قوللا- نيله‌بيلير .

تَشَبُّث [ع] ايشه يابشمق، ايش طوتمق. جمعى : تشبثات : « اوشامل الكرمك خيره‌در تشبثى هپ — موفق ايليه مولى تشبثاتنده ! »

تَشَبُّك [ع] اجزاسى بالق آغى كبى بربرينه كچوب صوقشمق ، شبكه‌شكلى باغلامق: تشبك اغصان اشجار.

تَشَبُّه [ع] بكزه‌مك ، آكدرمق : عالم قيافتنه كيرن جاهل علمايه تشبه ايتمش اولور .

تَشْبِيب [ع] شاعرك نظم ايده‌جكى نشيده‌يه محبوبه‌سى وصفنده بر برغزل ياخود حسب حال وتوصيف آثار طبيعت يوللو بعض ابيات ايله باشلامسندن عبارت بر صنعت ادبيه .

تَشْبِير [ع] اندازه‌وساژه‌ايله اولچمك، اولچلمك § قاريشلامق ، قار- يشلانمق .

تَشْبِيع [ع] قارنى طويورمق، قارنى طويورلمق : فقرايى تشبيع . بعض كرسنه جشمانك تشبيعى ممكن اولماز .

تَشْبِيك [ع] اجزاسنى بالق آغى كبى بربرينه كچيروب صوقشدرمق، شبكه‌شكلنه قويمق، قونلمق: ياسمن دالليرى تشبيك . ايكى الده‌كى پارماقلرك تشبيكى .

تَشْبِيه [ع] بکزتمك، بکزه‌دلك: انسانی ملکه تشبیه. برکوزلك پری‌یه تشبیهی. جمعی: تشبیهات.

تَشَتُّت [ع] طاغلمق، متفرق، پریشان اولمق. معنویاتده استعمالی آکثردر: تشتت افکار.

تَشَتِّي [ع] بر یرده قیشلامق.

تَشْتِيت [ع] طاغتمق، طاغیدلق، متفرق، پریشان ایتمك، ایدلك. معنویاتده استعمالی اکثردر: تشتیت افکار.

تَشَجُّع [ع] شجیع کورنمك، ساخته شجاعت کوسترمك.

تَشْجِيع [ع] شجاعتلندرمك، شجاعتلند یرلك؛ شجاعت ویرمك، ویرلك: عسکری تشجیع. مهاجملرك تشجیعی. جمعی: تشجیعات.

تَشْحِيذ [ع] (اشحاذ) ه باق: ذهنی تشحیذ. قیلیجك تشحیذی. جمعی: تشحیذات.

تَشَخُّص [ع] شخص حالنه کلك، تجسم ایتمك: زیارت ایتمکده اولدیغم قبرك صاحبی پیش نظرمده تشخص ایلمکده ایدی. تشخص خیال § شخصنی درخاطر ایتمك، شخصی درخاطر ایدلك: کندیسنی چوقدن بری کورمدیکم جهتله تشخص ایده‌مدم. تشخصی ممکن اولمدی. جمعی: تشخصات.

تَشْخِيص [ع] طانیق، طانتمق. بو معناده امراض حقنده قوللانیلیر: علتی تشخیص. خسته‌لکك تشخیصی. طبیب حاذق قبل التشخیص دوا ویرمز § شخص حالنه کتیرمك، کتیرلك؛ تجسم ایتدرمك، ایتدیرلك: شاعر بریسنی تشخیص ایله آکا خطاب ایدر. خیال یارك تشخیصی. جمعی: تشخیصات.

تَشَدُّد [ع] (اشتداد) ایله مترادفدر.

تَشَدُّق [ع] آوورد چاتلاتمق دینیلن یولده تکلم، فصاحت فروشلق.

تَشْدِيد [ع] شدتلندرمك، شدتلند یرلك؛ شدت ویرمك، ویرلك: علتی تشدید. معامله‌نك تشدیدی. تشدید سعی § شده‌له‌مك، شده‌لنمك: بر حرفی تشدید. بر کلمه‌نك تشدیدی § شدّه، (ّ) اشارتی.

تَشَرُّع [ع] شرع شریفه موافق عمل وحرکتده بولنمق.

تَشَرُّف [ع] شرفلنمك، کسب شرف ایتمك. قدومکزله تشرف ایتدك. جمعی: تشرفات.

تَشْرِيح [ع] دیلم دیلم کسمك، کسلمك: بر جسمی تشریح. بر جسمك تشریحی. فن تشریح § اطرافیله شرح ایتمك، ایدلك؛ ایضاحات کامله ویرمك، ویرلك: بر مسئله‌یی تشریح. برماده‌نك تشریحی. جمعی: تشریحات.

تَشْرِيد [ع] اورکودوب قاچیرمق، اورکودیلوب قاچیرلق: بر حیوانی تشرید. حیواناتك تشریدی § طرد وتبعید: تشرید اشرار. تشرید آل یزید.

تَشْرِيع [ع] وضع قانون.

تَشْرِيف [ع] شرفلندرمك، شرفلند یرلك؛ شرف ویرمك، ویرلك. کعبهٔ معظمه ومکهٔ مکرمه حقنده صرف اولنان «شرّفها الله تعالی» دعاسی بو معنادندر. اکثریا «قدوم» مقامنده قوللانیلیر: حضرت پیغمبر خانه‌ٔام هانی‌یی تشریف بیوردیلر. جناب سید الشهدانك کوفه‌یی تشریفی § لباس فاخر، خلعت: «بی‌تعب شایستهٔ تشریف اولوری دوشلر؟»

راغب» خواجه حافظ اوزون بويلو ايمش. حاجى قوام بر كون كنديسنه بر خلعت كيدورمش . قيصه كلديكنى كورنجه اويغونسزلغى خلعته اسناد ايله « تشريف ما كوتاهى كرد» ديمش. خواجه بالبداهه شو بيت ايله مقابله ايتمش : « هرچه هست ازقامت ناساز بى اندام ماست - ورنه تشريف تو بربالاى كس كوتاه نيست »

تَشْرِيفات [ع] (تشريف) ك جمعى . دولت آدملرنجه حائز اولد- قلرى مقام ورتبه يه كوره اجراسى مرعى اولان تقدم وتأخر اصولى . تشريفاتى = تشريفاتجى .

تَشْرِيق [ع] ضيالنديروب پارلاتمق ، ضيالنديريلوب پارلادلق . تكبير تشريق = الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله والله اكبر الله اكبر ولله الحمد . ايام تشريق = ذى الحجه نك اون برنجى ، اون ايكنجى ، اون اوچنجى كونلرى .

تَشْرِيك [ع] شريك ايتمك ، ايدلمك: بريسنى تجارته تشريك. بريسنك تجارته تشريكى .

تَشَعُّب [ع] شعبه پيدا ايتمك، شعبه لنمك: تشعب سلاله . تشعب قبيله . تشعب نهر . جمعى : تشعبات .

تَشَعْشُع [ع] شعشعه پيدا ايتمك ، شعشعه لانمق .

تَشْعِيب [ع] شعبه لندرمك ، شعبه- لنديرلمك : مسئله يى تشعيب . بحثك تشعيبى . جمعى : تشعيبات .

تَشَغُّل [ع] پارلامه، طوتيشمه، آلاولنمه.

تَشْغِيل [ع] (اشغال) ه بدل قوللانيله بيلير.

تَشَفِّى [ع] حقنده غيظى اولان كيمسه دن انتقام آلمقله يوركى صوغوتمق . تشفئ صدر = بعد الانتقام يورك صوغوتمق. بو تعبيرك « تشفئ صدر ايتدم » يوللو استعمالى مناسبتسزدر . ساده جه « تشفى ايتدم» ديمليدر. اما « تشفئ صدر ايچون بويله ياپدم » ديمك طوغريدر .

تَشْقِيق [ع] پارچه پارچه يارمق ، يارلمق : صخره يى تشقيق . جبلك تشقيقى .

تَشَكُّر [ع] شكر ايتمك ، نعمته ، احسانه، ايلكه مقابل مدحده، ثناده بولنمق : « بيلمم اصل ايليم تشكر!- حيرت » جمعى : تشكرات .

تَشَكُّل [ع] شكله ، هيئته كيرمك ، شكل باغلامق ، شكللنمك : بو مجلس شوقدر اعضادن تشكل ايتمشدر . تشكل وجود انسان . تشكل ابدان. جمعى: تشكلات .

تَشَكِّى [ع] (اشتكايه) يه بدل قوللانيلير.

تَشْكِيك [ع] شكه دوشورمك ، دو- شورلمك : بر آدمى تشكيك. بريسنك تشكيكى . جمعى : تشكيكات .

تَشْكِيل [ع] شكله ، هيئته قويمق ، قونلمق ؛ شكل ويرمك ، ويرلمك : بر مجلسى تشكيل . بر مجلسك تشكيلى . جمعى : تشكيلات .

تَشَلْشُل [ع] (انشلال) ه بدل قوللا- نيلير . جمعى : تشلشلات .

تَشَمُّر [ع] ايشه حاضرلانمق، صيغانمق: تشمر عمله .

تَشَمُّس [ع] كونشه چيقمق، كونشلنمك: تشمس سرماديده .

تَشَمُّل [ع] احرامه بورنمك : تشمل عريان .

تَشَمُّم [ع] (استشمام) ه بدل قوللانيله بيلير.

تَشْمیت [ع] (تسمیت) ایله مترادفدر.

تَشْمیر [ع] صیغامق، صیغانمق: پاچه‌لری تشمیر. یکلرك تشمیری. (تشمیر ساق) و (تشمیر ساعد) تعبیرلری اکثریا (پاچه‌لری صیغامق) تعبیرینك معنای مجازیسنی افاده ایچون ایراد اولنور.

تَشْمیس [ع] کونشه سرمك، سرلمك، کونشه قویمق، قونلمق، کونشه‌طوتمق، طوتلمق: حنطه‌یی تشمیس. چاماشیرك تشمیسی. تشمیس بادبان.

تَشْمیع [ع] اریمش بال مومنه باتیرمق، باتیرلمق، مشمع ایتمك، ایدلمك: بربزی تشمیع. برکربا سپاره‌نك تشمیعی.

تَشْمیم [ع] قوقلاتمق، قوقلادلمق: برشکوفه‌یی تشمیم. برچیچکك تشمیمی. (اشمام) ك ایکنجی معناسنده قوللانلماز.

تَشَنُّج [ع] بوروشمق، بوروشوق اولمق § تشنش دینیلن حالی کسب ایتمك: جلدك تشنجی. یاره‌نك تشنجی.

تَشَنُّف [ع] کوپه طاقنمق: «پرلانته کوپه تشنف ایتمش - سوسلنمه‌ده پك تکلف ایتمش»

تَشْنگان [ف] (تشنه) نك جمعی: تشنگان کربلا. تشنگان زلال معرفت.

تَشْنگی [ف] تشنه‌لك: دفع تشنکی.

تَشْنه [ف] صوسز، صوصامش: «آدمك حالنی هم حالی بیلیر - تشنه‌نك حالنی بیلمز سیراب» «جان لعلن ایلر آرزو یار ایچمك ایستر قانمی - یارب نه واردیدر بوکیم جان تشنه جانان تشنه‌در!- باقی» لب تشنه، تشنه‌لب = دوداغی قوریمش صوسز، پك صوصامش: بادیه پیمایان تشنه‌لب. لب تشنکان بادیه. لب تشنکی، تشنه لبی = لب تشنه‌لك. دل تشنه، تشنه دل = یورکی حرارتلی: عاشق دل تشنه. دل تشنکی، تشنه دلی = دل‌تشنه‌لك § پك ایستكلی، پك آزولو: تحصیل علمه تشنه ایدی.

تَشْنیع [ع] زیاده‌سیله ذم وتقبیح، جمعی. تشنیعات.

تَشْنیف [ع] کوپه طاقمق، طاقلمق، کوپه ایله تزیین: کوش کربه‌یی تشنیف: کوش جاریه‌نك تشنیفی.

تَشَوُّش [ع] مشوش اولمق، قارمه قاریشیق اولمق: تشوش امور. تشوش اذهان.

تَشَوُّق [ع] اظهار شوق، اظهار آرزو: تشنه‌نك صو ایچمكه تشوقی. کمال تشوق.

تَشْویر [ع] استیعاب، احتواء اخفا: «میده تشویر حرارت نیده تأثیر صدا — فضولی»

تَشْویش [ع] قارمه قاریشیق ایتمك، ایدلمك: اموری تشویش. اذهانك تشویشی، جمعی: تشویشات.

تَشْویق [ع] شوقه کتیرمك، کتیرلمك، شوقلندرمك، شوقلندیرلمك: خلقی تحصیل معارفه تشویق. چوجقلرك مکتبه دوامه تشویقی. جمعی: تشویقات.

تَشَهُّد [ع] قعده‌ده شهادتینی مشتمل اولان تحیاتی اوقومق: محله امامیله تشهد مقداری کورشدك.

تَشَهّی [ع] اشتها لانمق.

تَشْهیر [ع] شهرتلندرمك، شهرتلندیرلمك: «حسنکی اشعار

مشهورەمله تشهير ايلدم » غير معروف بر آدمك غزتەلر واسطەسيله تشهيرى § ميدانه قويمق ، قونلمق : امتعەيى تشهير. برقاتلك تشهيرى § چكمك ، چكلمك : برسلاحى تشهير . برسلاحك تشهيرى . تشهير سلاح . جمعى : تشهيرات .

تَشَيُّخ [ع] اختيارلامق ، قوجالمق § اختيار كبى كورنمك ، اختيار طورى طاقنمق § مشايخدن ايمش كبى كورنمك ، شيخ طورى طاقنمق .

تَشَيُّد [ع] مرتفع ومحكم اولمق : تشيد بنا .

تَشَيْطُن [ع] شيطانلق ايتمك، شيطنت. كارانه حركتده بولنمق .

تَشَيُّع [ع] شيعەلق ادعاسنده بولنمق، شيعەدن اولمق .

تَشْيِيد [ع] رفيع ومحكم قيلمق ، قيلنمق : اركان قصرى تشييد. بنياد قصرك تشييدى. جمعى : تشييدات.

تَشْيِيع [ع] بريردن آيريلوب كيدن آدمى كچيرمك، بريردن آيريلوب كيدن آدم كچيرلك : فلان ذاتى تشييع . فلانك تشييعى . ايفاى رسم تشييع . (استقبال) ە دە باق .

تَصَابِى [ع] نسوانك كوكلنى جلب ايدەجك صورتده معاملۀ عشقبازانەده بولنمق ، اظهار عشق .

تَصَاحُب [ع] صاحب چيقمق ، مصاحبت ايتمك ، ايدلمك : برشخصى تصاحب . بريسنك تصاحبى . اكثريا مقام ذمده قوللانيلير . جمعى : تصاحبات . بومعناده (تصحب) دخى مستعملدر .

تَصَادُف [ع] راست كلمك : « بوسنه زهى تصادف رمضان بهاره دوشدى ! — ضيا » جمعى : تصادفات .

تصادفاً ، بالتصادف = تصادف صورتيله، تصادف ايله . تصادفى = راست كله .

تَصَادُم [ع] (مصادمه)يه بدل قوللانيله بيلير .

تَصَارِيف [ع] (تصريف)ك جمعى.

تَصَاعُد [ع] يوقارى چيقمق، آغمق: اوچورتمەنك تصاعدى. بالونك تصاعدى. تصاعدبخار. جمعى: تصاعدات.

تَصَاغُر [ع] كوچك كورنمك، كوچلمك.

تَصَافُح [ع] (مصافحه)يه بدل قوللانيله بيلير .

تَصَالُح [ع] (مصالحه) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَصَامُخ [ع] صاغير كبى كورنمك ، صاغيرلق كوسترمك .

تَصَانِيف [ع] (تصنيف)ك جمعى .

تَصَاوِير [ع] (تصوير)ك جمعى .

تَصَبُّر [ع] (اصطبار)ە بدل قوللانيله بيلير .

تَصَبِّى [ع] چوجق طورى طاقنمق ، چوجقلانمق. (تصابى) معناسنده ده قوللانيله بيلير .

تَصْحِيح [ع] صحيح قيلمق ، قيلنمق ؛ درجۀ صحته ايردرمك، ايردرلمك : تصحيح روايت. تصحيح نسب § يا كلشنى طوغرلتمق، ياكلشى طوغرلدلمق: بركتابى تصحيح . بر غزتەنك تصحيحى . تصحيح افكار. تصحيح ذهاب. (تصحيح مزاج) تعبيرى‌ده بو معناده‌در. جمعى : تصحيحات .

تَصْحِيف [ع] خطاءً تغيير ايتمك ، خطاءً تغيير ايدلمك. استعمالى يازى‌يه مخصوصدر: كلمەيى تصحيف. كلمەنك تصحيفى.

(كوز)ى(كور)ايتمك كبى. جمعى تصحيفات .

تَصَدُّرْ [ع] صدر مجلسه چكمك ، الك باشه اوطورمق .

تَصَدُّعْ [ع] طاغلق ، پراكنده اولق § پاربلوب چاتلامق : تصدع جبل . (انصداع) دخى بو معناده مستعملدر .

تَصَدُّقْ [ع] صدقه اولەرق ويرمك، ويرلك : بر مبلغى تصدق . بر شيئك تصدقى . « متكبرلره كبر ايتمه تصدق صاييليرـــ لا» جمعى تصدقات .

تَصَدّى [ع] شروع، تشبث : «بيل علتى قيل صكره مداواته تصدى ـــ ضيا» «جوابه ايتمه تصدى سؤالى آكلامه دن»

تَصْدِيرْ [ع] ديباجه لەمك، ديباجه لنمك: جناب كعب بن زهير قصيدهٔ مشهوره سنى «بانت سعادفقلبي اليوم متبول» مصراعيله تصدير ايتمشدر . قصيده نك بو يولده تصديرى تشبيب قبيلندندر . «ير يدر ايلر ايسه‌ك غيرى دعايى تصدير ـــ حق» جمعى: تصديرات .

تَصْدِيعْ [ع] باشنى آغيرتمق ، باشى آغيردلق: بريسنى تصديع . بر ذاتك تصديعى . (تصديع سر) تعبيرى باش آغريدان تعبيراندندر . جمعى: تصديعات .

تَصْدِيقْ [ع] كرچكدرديمك، دينلمك؛ كرچكله مك، كرچكلنمك: بر بر آدمى تصديق . بر سوزك تصديقى . تصديقاً = تصديق صورتيله، تصديق ايچون . بالتصديق = تصديق ايله .

تَصَرُّفْ [ع] ديله ديكنى ياپمق صورتيله بالاقتدار اداره: موجوداتده تصرف آلهى . « اسرار خفيه وار بيلنمز ـــ اطوار تصرف خداده § » فاعل مختار اولمق اوزره ضبط ايتمك، ايدلمك: برملك

منزلى تصرف . املاكك تصرفى § امبرافسز اداره ، اقتصاد : تصرفه رعايت ايدر § اقتصاده رعايتله آرتيرمق ، آرتيرلمق : بر آيده شو قدر غروش تصرف ايتدى . دها زياد. سنك تصرفى ممكندر . بالتصرف = تصرف ايله . جمعى: تصرفات .

تَصَرُّمْ [ع] كسب صرامت ايتمك، جلادتلنمك: تصرم جنكاوران .

تَصْرِيحْ [ع] آچيق سويلمك ، سويلنلمك؛ آچيقدن آچيغه بيان ايتمك، ايدلمك : مقصدى تصريح . كيفيتك تصريحى . « دل ويرديكمز ياره نكاه غضبندن ـــ تصريحه مجال اولمدى ايما ايله كچدك ـــ نائلئ قديم » «ايما ايله ممكنمى اولور مقصدى افهام ـــ بيلمزميسين اول طائفه تصريحى كوج آكلار » تصريحاً = تصريح صورتيله . بالتصريح = تصريح ايله . جمعى: تصريحات .

تَصْرِيفْ [ع] تقليب ، كيف مايشا تحويل . حق الهيده مستعملدر . جمعى اولان (تصاريف) بو معناده قوللانيلير: تصاريف صانع حكيم . تصريف رياح = روزكارلرى برجهتدن ديكرجهته تحويل § صيغه لامق، صيغه لانمق؛ چكمك، چكلمك: فعلى تصريف . كلمه نك تصريفى § صرف : علم تصريف . جمع ديكرى: تصريفات .

تَصَعُّبْ [ع] كوج اولمق، كوجلشمك: تصعب تعيش .

تَصَعُّدْ [ع] (تصاعد) ه بدل قوللانيلير . جمعى: تصعدات .

تَصْعِيبْ [ع] كوجلشدرمك، كوجلشدرلمك : بر ايشى تصعيب . بر ايشك تصعيبى . جمعى: تصعيبات .

تَصْعِيدْ [ع] يوقارى چيقارمق، چيقارلمق؛ آغدرمق، آغديرلمق .

(اصعاد) زياده قوللانيلير .

تَصْعيرْ [ع] تكبردن ناشى قارشيسنده‌كى آدمه باقيوب يوزينى برطرفه اكمك: حضرت لقمان اوغلى تصعيردن تحذير ايتمشدر .

تَصْغيرْ [ع] كوچلتمك، كوچلدلمك: صحيفه‌يى تصغير. حرفلرك تصغيرى. جمعى: تصغيرات . اسم تصغير = تصغيره دلالت ايدن اسم: شويعر، شاعرك، شاعرجك .

تَصَفّى [ع] صافيلمك ، صافيلك پيدا ايتمك، كسب صفوت ايلمك: تصفى ماء. تصفى قلب .

تَصْفيحْ [ع] ال ايچلرينى بربرينه اورمق، ال چيرپمق. جمعى: تصفيحات: تصفيحات بدمستانه . تصفيحات قبطيانه.

تَصْفيرْ [ع] ايصلق چالمق، سسلنمك جمعى: تصفيرات : تصفيرات پاسبان .

تَصْفيقْ [ع] قوش قسمى قانادلرينى چيرپمق. (تصفيح) معناسنده ده قوللانيلير. جمعى: تصفيقات .

تَصْفيفْ [ع] ديزمك، ديزلمك؛ صف حالنه قويمق، قونلمق: عساكرى تصفيف. مكتب شاكردانك تصفيفى. تصفيف جنود. جمعى: تصفيفات .

تَصْفيه [ع] طورى ، صافى قلمق ، قيلنمق ، صفوت ويرمك ، ويرلمك: صوبى تصفيه. مشروباتك تصفيه‌سى . تصفيهٔ قلب. تصفيهٔ ديون. يانلك تشديديله غلطدر .

تَصْقيلْ [ع] صيقل لورمق، اورلمق؛ جلاويرمك، ويرلمك: آيينه‌يى تصقيل. دميرك تصقيلى. جمعى: تصقيلات.

تَصَلُّبْ [ع] كسب صلابت ايتمك ، قاتيلاشمق: تصلب مايع. جمعى: تصلبات .

تَصَلُّفْ [ع] حدندن ، اقتدارندن خارج فضل وظرافت ادعاسنده بولنمق: تصلف شهرت پرستان . جمعى: تصلفات: غلظت مزاج اصحابنك تصلفاتى هيچ چكلمز . شاعرك نفى كبى شعرنده كنديسنى اوكمسنه يعنى فخريه سويلمسنه‌ده تصلف اطلاق اولنور.

تَصْليبْ [ع] صلابت ويرمك، ويرلمك؛ قاتيلاشديرمق، قاتيلاشديرلمق: مايعى تصليب. لبنك تصليبى. جمعى: تصليبات.

تَصْليه [ع] صلوات شريفه كتيرمك، صلى الله عليه عباره‌سى وامثالى ايله دعا ايتمك: پيغمبرمزك اسم شريفى ياد اولندقجه تصليه ايدرز. تصليه خوان = تصليه ايديجى: «نام نبوى منتقش لوحهٔ جاندر — دل پيش جليلنده آنك تصليه خواندر» § احراق ايچون آتشه القا: جحيمه تصليه. تشديد ايله غلطدر .

تَصْميتْ [ع] (اسكات) ايله مترادفدر.

تَصْميمْ [ع] صورت قطعيه‌ده نيت ايتمك، ايدلمك؛ اجراسنه قطعياً قرار ويرمك، ويرلمك: برايشى تصميم . برخصوصك تصميمى. جمعى: تصميمات .

تَصَنُّعْ [ع] تكلفله كندى اطوارينى كوزل ، ظاهرينى مزين كوسترمك: «نه تصنع بوكه يوق اهل كرامت ديه‌رك — كنديني اهل كرامت طانيدرمش خلقه! — رئيس وهابيان حقنده»

تَصْنيعْ [ع] برصورت صنعتكارانه‌ده يابمق ، يابلمق: برماكنه‌يى تصنيع. برآلتك تصنيعى § ساخته اولدرق

یایمق، یایلمق: بروقعه‌یی تصنیع. بریایالانك تصنیعی. اکثریا بومعناده قوللانیلیر. جمعی: تصنیعات.

تَصْنِيف [ع] صنف صنف ایتمك، ایدلمك؛ طاقم طاقم آییرمق، آییرلمق: مسکوکات مخلوطه‌یی تصنیف. ذخائر مخلوطه‌نك تصنیفی § کتاب یازمق، یازیلمق: برکتابی تصنیف. برکتابك تصنیفی (تألیف) دن دون عد اولنور § تصنیف اولنمش کتاب، مصنف: بوکتاب فلان ذاتك تصنیفیدر. جمعی اولان (تصنیفات) اکثریا (مصنفات) مقامنده قوللانیلیر.

تَصَوُّر [ع] ذهنده صورت ویرمك، ویرلمك؛ ذهنده صورتلندرمك، صورتلندیرمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: برچیزاری تصور. الم فراقك تصوری. « هر تصور قابل اجرامیدر؟ » « تم نزار کوروب قاچه‌ای زمیده غزال — تصور ایتکه هیولای روح مجنوم — نائلیٔ قدیم » تصوری، تصوریه = تصوردن عبارت، وجود خارجیسی یوق: امر تصوری. امور تصوریه. جمعی: تصورات.

تَصَوُّف [ع] ظاهراً و باطناً آداب شریعتله تحلی ثمره‌سی اوله‌رق انسانده حصوله کلن کمال فیض نبویدن عبارت حال.

تَصْوِيب [ع] صوابه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ صوابدر دیمك، دینلمك، (تخطئه) نك ضدی: بر رأیی تصویب. بر قولك تصویبی. « بو سوزی تخطئه تصویبدن اولی کوریئور » جمعی: تصویبات.

تَصْوِيت [ع] سسلنمك، سس چیقارمق، اظهار صوت: تصویت مزمار. تصویت ببغا.

تَصْوِير [ع] صورت ویرمك، ویرلمك؛ بر صورته قویمق، قونلمق: بر فکری تصویر. بروقعه‌نك تصویری. جمعی: تصویرات: تصویرات شاعرانه § ترسیم: بر چهره‌یی تصویر. برچهره‌نك تصویری. « نه‌زیباسینکه صورتباغلاماز تصویر رخسارك! — تحیر صورت ایلر صورتك چکدکجه نقاشی — فضولی » « اهل بهشت جنته کیرمزدی اول پری — تصویر اولنسه طاق درجنت اوستنه — عونی » § ترسیم اولنمش صورت: تصویرجانان. بومعناده جمعی (تصاویر) کلیر.

تَصْوِيغ [ع] صیغه پیدا ایتمك، ایدلمك؛ صیغه صورتنه قویمق، قونلمق: برکلمه‌یی تصویغ. برکلمه‌نك تصویغی. (اصاغه) مقامنده‌ده قوللانیلیر. جمعی: تصویغات.

تَصَيُّف [ع] بریرده یازلامق، یازی کچیرمك.

تَضَاحُك [ع] قارشیلقلی کولوشمك: تضاحك اطفال.

تَضَادّ [ع] بربرینه ضد اولمق § برعباره‌ده متقابل ایکی‌معنایی جمع ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه: ای مالك الملك! دیله‌دیککی اعزاز، دیله‌دیککی اذلال ایدرسین — مآل آیت کریمه. « دائم نظرمده سور وماتم — همدم بکا هم سرور هم غم »

تَضَارُب [ع] (مضاربه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَضَاعُف [ع] ایکی ویا دها زیاده قات اوله‌رق زیاده‌لشمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تضاعف سیل. تضاعف غم. جمعی: تضاعفات.

تَضَجُّر [ع] ایچ صیقلمق، دروننده اضطراب پیدا اولمق.

تَضَرُّرْ [ع] ضرره، زيانه اوغرامق.

تَضَرُّعْ [ع] تذلل ايله يالوارمق. جمعى: تضرعات.

تَضريرْ [ع]ضرره اوغراتمق. (اضرار) زياده قوللانيلير.

تَضعيفْ [ع] بر اوقدر دها زياده لشدرمك، زياده‌لشديرلمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: بر مبلغى تضعيف. اضطرابك تضعيفى. جمعى: تضعيفات.

تَضْليلْ [ع] (اضلال) ه بدل قوللانيلير. آندن اقوادر.

تَضَمُّنْ [ع] حاوى، مشتمل اولمق: بر كتابك تضمن ايتديكى مسائل. بر سوزك تضمن ايتديكى كنايه.

تَضْمينْ [ع] سبب اولديغى ضررى، زيانى اودەمك، ضرر، زيان اودتمك: مبالغى تضمين. اشيانك تضمينى § باشقه‌سنك منتخب بر سوزنى كندى سوزى آره‌سنده ايراد ايتمكدن عبارت برصنعت ادبيه: «بحمدالله زمانكده بقول صبرى شاكر — كريبان فلك مهجور دست آه شكوادر — نفعى» جمى: تضمينات.

تَضَوُّعْ [ع] بر شيئك كوزل قوقوسى اطرافه يايلمق: تضوع مسك.

تَضْييعْ [ع](اضاعه) يه باق. جمعى: تضييعات.

تَضَيُّقْ [ع] طارالمق، صيقشمق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: تضيق مكان. تضيق زوار. تضيق معيشت.

تَضْييقْ [ع] طارالتمق، طارالداق، صيقشدرمق، صيقشديرلاق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: بر قابى تضييق. هوايى تضييق. فكرك تضييق. جمعى: تضييقات.

تَطابُقْ [ع] بر برينه اويمق، اويغون كلمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: تطابق ظرفين. ايكى رأيك تطابقى. جمعى: تطابقات.

تَطاوُلْ [ع] اوزون اولمق، اوزامق: تطاول شب هجران. بو معناده (استطاله) دن زياده قوللانيلير § ظلم، تعدى. جمعى: تطاولات.

تَطايُرْ [ع] اوچشمه، اوچوشوب طاغلمه § بعض اجسام مايعه وصلبه‌نك حرارتله ويا ديكر صورتله غاز حالنه كچيرلمسى.

تَطَبُّبْ [ع] كنديسنه طبيب سوسى ويرمك، طبيب كبى كورنمك.

تَطَبُّعْ [ع] طبيعتلنمك: بريسنك طبيعتيله تطبع. جمعى: تطبعات.

تَطْبيقْ [ع] اويدرمق، اويديرلمق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: قابى ظرفه تطبيق. اقوال وافعالك شرعه تطبيقى § قارشيلاشديرمق، قارشيلاشديرلمق. بو معناده (ايله) اداتيله استعمال اولنور: مكتوبى مسوده ايله تطبيق. كتابك اصلى ايله تطبيقى. جمعى: تطبيقات.

تَطْبيلْ [ع] ضرب طبل، طاوول چالمق: تطبيل خائف.

تَطْحينْ [ع] اوكودمك، اوكودلمك: حنطه‌يى تطحين. شميرك تطحينى. جمعى: تطحينات.

تَطَرُّبْ [ع] طربلانمق، شوقه كلمك: تطرب مولويان.

تَطَرُّفْ [ع] بر طرفه چكلمك: تطرف خجل.

تَطَرُّقْ [ع] يول بولمق، حلول ايتمك: تطرق خلل.

تَطْريبْ [ع] (اطراب) ه بدل قوللانيلير. آندن اقوادر.

تَطْرِيز [ع] روبه وسائره‌یه کنار ایشله‌مك ، ایشلنمك ؛ کنار کچیرمك، کچیرلمك : باش یمنیسنی اویا ایله تطریز . ماصه اورتوسنك دانتله ایله تطریزی .

تَطَفُّل [ع] طفیلی اولمق § تبعیت، اتباع.

تَطَعُّم [ع] طاتمق، طادلق؛ طادینه باقمق، باقلمق: تطعم طعام .

تَطْلِيق [ع] (اطلاق) ایله معنای اوّلده مترادفدر .

تَطْلِيَه [ع] طلا ایتمك ، ایدلمك؛ سوروب صیوامق، سوریلوب صیوانمق. تشدید ایله غلطدر .

تَطْمِين [ع] اطمینان ویرمك، ویرلمك؛ مطمئن ایتمك ، ایدلمك : قلبی تطمین . نفسك تطمینی . جمعی: تطمینات:

تَطَوُّع [ع] نافله نماز قیلمق. تطوعاً = تطوع صورتیله. نافله اوله‌رق

تَطَوُّق [ع] بویونه کردنلك و سائره طاقنمق، طاقینلمق: بر کردنلکی تطوق. بر دیزی اینجونك تطوقی .

تَطْوِيق [ع] بویونه کردنلك وسائره طاقمق، طاقلمق: بر کردنلکی تطویق. بردیزی اینجونك تطویقی .

تَطْوِيل [ع] اوزاتمق ، اوزادلمق . اکثریا سوز حقنده قوللانیلیر: بحثی تطویل. مقاله‌نك تطویلی. تطویل کلام. جمعی: تطویلات .

تَطَهُّر [ع] مادی ومعنوی تمیزلنمك ، پاکلنمك: تطهر بدن. تطهر قلب. اوساخدن تطهر. مناهیدن تطهر. جمعی : تطهرات .

تَطْهِير [ع] مادی ومعنوی تمیزله‌مك، تمیزلنمك؛ پاکله‌مك، پاکلنمك: جامه‌یی تطهیر. قابك تطهیری. تطهیر قلب. ادناسدن تطهیر. ذنوبدن تطهیر . جمعی : تطهیرات .

تَطَيُّب [ع] قوقولوشی ایله قوقولانمق، قوقو سورنمك : تطیب سنت سنیه‌در .

تَطَيُّر [ع] (تشأم) ایله مترادفدر .

تَطْيِيب [ع] خوش ایتمك ، ایدلمك : خاطری تطییب. خاطرك تطییبی «ممنونی‌یز صبانك کلدکجه کوی یاره — تطییب خاطر ایلر اوغرار بوخا کساره — فصیح» § کوکلنی خوش ایتمك ، کوکلی خوش ایدلمك: برذاتی تطییب . بر فقیرك تطییبی . جمعی: تطییبات .

تَظَاهُر [ع] بربرینه کورنمك، طرفیندن ظهور ایتمك : دکیزده ایکی فیلونك تظاهری. جمعی : تظاهرات § بربرینه یاردیم ایتمه، تعاون.

تَظَرُّف [ع] ظرافت طاسلامق، ظرافت صاتمق .

تَظَلُّل [ع] (استظلال) ایله مترادفدر.

تَظَلُّم [ع] ظالمك ظلمندن تشکی، اظهار مظلومیت. (اظهار تظلم) دینیله من. جمعی: تظلمات .

تَظْلِيل [ع] کولکه‌لندرمك، کولکه‌لندیرلمك؛ کولکه آلتنه آلمق، آلنمق: برآغاج، آلتنده بولنانلری تظلیل ایدر. قویون سوریسنك تظلیلی. تظلیل ارباب تفرج .

تَظَنُّن، تَظَنِّي [ع] ظن ایله ایش کورمك، اعمال ظن: تظنی مانع توفیق اوله‌بیلیر . ایکنجیسنك جمعی اولان (تظنیات) تخفیف یا ایله‌در.

تَظْهِير [ع] آرقه‌یه آتمق ، آتلمق؛ اهمال: تظهیر اساس عسیر. جمعی: تظهیرات .

تَعادُلْ [ع] بربرینه عدیل اولمق، بربرینه دنك كلمك . اشخاص واشیاده قوللانیلیر : ایکی مبارزك تعادلی. ایکی یوكك تعادلی. جمعی تعادلات.

تَعادِی [ع] (معادات) ه بدل قوللانیلیر. جمعی اولان (تعادیات) تخفیف ایله‌در.

تَعارُضْ [ع] حکمجه بربرینه ضد، مخالف اولمق: تعارض دلیلین. ایکی ادعانك تعارضی. جمعی: تعارضات.

تَعارُفْ [ف] برشیئی هرکس بیلمك، برشی جمله‌جه معروف اولمق: حافظ شیرازینك تعارفی. بروقعه‌نك تعارفی. (معارفه)یه بدل دخی قوللانیله‌بیلیر.

تَعاسُرْ [ع] (تعسر)ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَعاشُرْ [ع] (معاشرت)ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَعاضُدْ [ع] قول قوله طوتمق، بربرینه قول ویرمك، قول ویرشمك. اکثریا (تعاون) مقامنده قوللانیلیر.

تَعاطُفْ [ع] بربرینه محبت، شفقت ایدشمك: تعاطف پدر و فرزند. تعاطف مادر ودختر§ معطوف ومعطوف علیه اولمق، عطفلاشمق: تعاطف کلمتین. جمعی: تعاطفات.

تَعاطِی [ع] بربرینه ویرمك، ویرشمك: تعاطیٔ افکار. تعاطیٔ اوراق. تعاطیٔ اقداح.

تَعاظُمْ [ع] نظرده بیومك، بیوك کورنمك: ایفل قله‌سنك تعاظمی. تعاظم جبال. تعاظم امواج. «کوکلم بیویور تعاظمکدن — برجوش اولیور تلاطمکدن — دریایه خطاب»

تَعاقُبْ [ع] بربرینك آردی صیره یوریمك، مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: تعاقب امواج. تعاقب لیل ونهار. تعاقب تبشیرات. تعاقب غم وشادی.

تَعاقُدْ [ع] (معاقده)یه بدل قوللانیلیر.

تَعالُمْ [ع] برشیئی هرکس بیلمك، برشی جمله‌جه معلوم اولمق. (تعارف)دن اقوادر: تعالم اختلاف مواسم. تعالم شمس.

تَعالِی [ع] یوکسك اولمق، یوکسلمك، اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: «اعداسنك آلچاقلغی ایتدکجه توالی — ایلر اوضیا کستر آفاق تعالی — شان پیغمبریده» «تعالی ایلرم وحد تسرای یار عالیدر — وصفی» تعالی پرور = تعالی‌یی التزام وترویج ایدیجی: «تعالی‌پرورم نشر ایتدیکم افکار عالیدر» (تعلی)دن اقوادر.

تَعامُلْ [ع] تعشیر وسائره کبی خصوصاتده‌کی معامله، صورت اجرا: تعامل قدیم. جمعی: تعاملات.

تَعامِی [ع] کورمز کبی کورنمك، کورمزلنمك، کورلك طاقنمق: خذلهٔ قریش معجزات نبویه‌دن تعامی ایدرلردی.

تَعانُقْ [ع] (معانقه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَعاوُنْ [ع] بربرینه معاونت ایتمك، یاردیملاشمق: سعادت عمومیه‌نك یکانه مدار حصولی تعاوندر. جمعی: تعاونات. (تناصر)ده باق.

تَعاوِیذْ [ع] تعویذ)ك جمعی: تعاویذ صبیان.

تَعاهُدْ [ع] (معاهده)یه بدل قوللانیله‌بیلیر. جمعی: تعاهدات.

تَعَبْ [ع] زحمت، مشقت: تعب راه. تعب تحصیل. استحقار تعب. «جوری کوکلمدر چکن کوزدر کورن

رخسارینی — الله الله کام آلان کیمدر چکن
کیمدر تعب ! — فضولی »

تعبّد [ع] عبادت ایتمك، قوللق ایتمك:
«جناب حقه تعبدله روح اولور
متعالی — اولور آنکله میسر اولورسه
نیل معالی» جمعی: تعبدات .

تعبّس [ع] صورتنی اکشتمك، اکشی
یوز کوسترمك . جمعی :
تعبسات .

تعبیر [ع] لفظ ایله، عباره ایله بیان:
حسن تعبیر . سوء تعبیر .
« هنر اول نکته‌یی سربسته‌یی تعبیرده‌در-
لا » « تعبیر ایده‌مم دها نه‌لر وار ! —
غالب » § لفظ ، عباره : « حسنی بالاتر
ایدر جامه دوشنجه چسپان — نوعروس
سخنه رونق تعبیر ویرر — راغب » §
دوش یورمق ، یورلق : بررؤیایی تعبیر.
بر رؤیانك تعبیری . تعبیر رؤیا . تعبیر
خواب . تعبیر واقعه . جمعی : تعبیرات.

تعبیه [ع] مواقعده عسکری یرلی
یرینه قویوب آماده ایتمك ،
عسکر یرلی یرینه قونیلوب آماده ایدلمك:
بر بلوکی تعبیه . بر طابورك تعبیه‌سی .
تعبیة الجیش = تعبیهٔ عسکر فنی . تشدید
ایله غلطدر . (طابیه) بوندن محرفدر .

تعجّب [ع] (استعجاب) ایله مترادفدر.

تعجّل [ع] عجله ایتمك ، عجله‌جیلك
ایتمك . جمعی تعجلات .

تعجّن [ع] خمیرلشمك ، خمیر حالنه
کلمك : تعجن دقیق .

تعجیب [ع] (اعجاب) ایله مترادفدر.
آندن اقوادر .

تعجیز [ع] ضیقنتی ویرمك، ویرلمك،
جانی صیقمق ، جانی صیقلمق ،
راحتسز ایتمك ، ایدلمك : برآدمی تعجیز.
برذاتك تعجیزی . جمعی : تعجیزات .

تعجیل [ع] عجله ایتمك : نیچون تعجیل
ایدیورسکز ؟ بویله شیلرده
تأنی اولادر § عجله ایتدرمك، ایتدیرلمك،
عجله ایله یاپلمسنی ایستمك ، عجله ایله
یاپلمسی ایستلمك : ایشلری تعجیل. امور
مهمه‌نك تعجیلی . جمعی : تعجیلات .

تعجیم [ع] (اعجام) ایله مترادفدر .

تعجین [ع] خمیرلشدرمك، خمیرلشدیر-
لمك ، خمیر حالنه کتیرمك ،
کتیرلمك : دقیق تعجین. دقیقك تعجینی .

تعداد [ع] صایمق، صایلمق: آلتونلری
تعداد . قندیللرك تعدادی .
« اولور اوصاف کمالی رقه کنجیده —
کونشك ذره‌سنی ممکن اولورسه تعداد —
نعت شریف — نابی » «خلقك اوستنده
اولان حقی اولنماز تعداد — وله »

تعدّد [ع] بردن زیاده اولمق، برقاچ
دانه اولمق : تعدد آله. تعدد
زوجه .

تعدّی [ع] ظلم ایتمك : جنکیزك اهل
اهل اسلامه تعدیسی § تجاوز
ایتمك ، کچمك : بوفعل ایکی مفعوله تعدی
ایدر. جمعی اولان (تعدیات) تخفیف یاایله‌در.

تعدید [ع] (اعداد) ه بدل قوللا-
نیله‌بیلیر : تعدید آلات. تعدید
اسلحه .

تعدیل [ع] معتدل قیلمق ، قیلنمق ،
ایکی طرفنی بر ایتمك ، ایکی
طرفی برایدلمك : ترازویی تعدیل. میزانك
تعدیلی § اعتدال حالنه کتیرمك، کتیرلمك:
تعدیل مزاج . تعدیل دم . تعدیل حدت.
جمعی : تعدیلات .

تعدیه [ع] متعدی قیلمق ، قیلنمق :
برفعلی تعدیه . فعلك تعدیه‌سی .

تركجه‌ده (در) ادات تعديه اولور. تشديد ايله غلطدر.

تَعَذُّر [ع] ممكن اولمامق، محال اولمق: تعذر جمع اضداد. تعذر ارتفاع نقيضين.

تَعْذِيب [ع] عذابه كرفتار ايتمك، اشكنجه ايتمك، ايدلك: زوجی تعذيب. روحك تعذيبی. تعذيب حيوان. جمعی: تعذيبات.

تَعْذِير [ع] عذر كاذب ايراد ايلمك، ساخته عذر درميان ايتمك. جمعی: تعذيرات.

تَعْذِيل [ع] لوم، تعييب. جمعی: تعذيلات.

تَعَرُّش [ع] زوج زوجه‌سنه اظهار محبت ايلمك. جمعی: تعرسات.

تَعَرُّض [ع] ايلشمك، طاقلمق. تعرضی= (تدافعی) نك ضدی: جنك تعرضی. جمعی: تعرضات.

تَعَرُّف [ع] تتبع ثمره‌سی اوله‌رق وقوف، تتبعله كسب وقوف: تعرف اسرار قرآن.

تَعْرِفَه [ع] تعريفنامه، تعريفی مشتمل ورقه.

تَعَرُّق [ع] ترلمك.

تَعَرِّي [ع] صويمق، چيپلاق اولمق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: البسه‌دن تعری. رذائلدن تعری. فضائلدن تعری.

تَعْرِيب [ع] عربجه‌لشدرمق، عربجه‌لشديرلمق: بركلمه‌يی تعريب. براسمك تعريبی. جمعی: تعريبات.

تَعْرِيض [ع] كنايه طريقيله اداره كلام، كنايه طريقيله افهام مرام: « تعريضدر رقيبه كوكل ! سوز سكا دكل — نابی ». « بزه تعريض ايدنه بز دخی تعريض ايدرز» جمعی: تعريضات.

تَعْرِيف [ع] اطرافيله آكلاتمق، آكلادلق، اطرافيله بيلدرمك، بيلديرلمك: برمسئله‌يی تعريف. برموقعك تعريفی § برشيئك ماهيتنی بيلديرن عباره: ادبياتك تعريفی § معرفه قيلمق، قيلنمق: كلمه‌يی تعريف. كلمه‌نك تعريفی. جمعی: تعريفات.

تَعْرِيق [ع] ترلتمك، ترله‌دلك.

تَعْرِيَه [ع] صويمق، صويلمق، چيپلاق ايتمك، ايدلك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: صبی‌يی اثوابدن تعريه. بريسنك تهمتدن تعريه‌سی. تشديد ايله غلطدر.

تَعَزُّب [ع] اولنميوب اركن طورمق.

تَعَزُّز [ع] عزت، شرف كسب ايتمك، عزتمند اولمق § عزتلنمك، عزتفروشلق ايتمك.

تَعَزُّل [ع] (انعزال) ايله مترادفدر.

تَعْزِير [ع] لوم، توبيخ، تأديب. جمعی: تعزيرات.

تَعْزِيز [ع] (اعزاز) ايله مترادفدر. آندن اقوادر. جمعی: تعزيزات

تَعْزِيل [ع] (عزل) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَعْزِيَه [ع] بر مصيبت وقوعنده صبر وتحمله ترغيب: بر مصيبت زده‌يی تعزيه. پدری وفات ايدن برذاتك تعزيه‌سی. اسلوب فارسی اوزره (تعزيت) صورتنده‌ده قوللانيلير. ايكيسی‌ده تشديد ايله غلطدر.

تَعَسُّر [ع] كوج اولمق، كوجلشمك: تعسر مرور. تعسر تحرير.

تعسیر [ع] کوجلشدرمك، کوجلشدیرلمك: اموری تعسیر. امورك تعسیری. (تصعیب) زیاده قوللانیلیر.

تعسیل [ع] بال قاتمق، باللامق، باللاندرمق: تعسیل کلام.

تعشق [ع] عاشق اولمق.

تعشیر [ع] اونده برینی آلمق، اونده بری آلنمق: محصولاتی تعشیر. محصولاتك تعشیری § اونه ابلاغ § اونه تقسیم. جمعی: تعشیرات.

تعصب [ع] عادات وسائره‌ده ثبات. تکرارانه طرفداراق، غیرتکشلك یولنی طوتمق: تعصب ایکی درلو اولور. بری ممدوح، دیکری مذموم‌مدر. «معناسزه معنالی دیر اصحاب تعصب» تعصبکار = تعصبجی، تعصب ایدیجی. تعصبکارانه=تعصبکارجه‌سنه. تعصبکاری= تعصبکارلق.

تعصیر [ع] ایچنده‌کی شیئی چیقارمق ایچون صیقمق، ایچنده‌کی شی چیقارلمق ایچون صیقلمق: زیتونی تعصیر. اوزومك تعصیری. جمعی: تعصیرات.

تعطر [ع] کوزل قوقو ایله قوقولانمق: تعطر ثیاب § کوزل قوقو عطر سورنمك: تعطر نسوان.

تعطش [ع] آقصیرمق.

تعطف [ع] اسیرکه‌مك، شفقت ایتمك، احسان ایتمك. جمعی تعطفات.

تعطل [ع] ایشسز قالمق: تعطل عمله § معطل اولمق، ایشله‌مز اولمق: تعطل آسیاب.

تعطیر [ع] معطر قیلمق، قیلنمق، کوزل قوقولو ایتمك، ایدلمك: جامه‌یی تعطیر. صاچلرك تعطیری. تعطیر مشام.

تعطیس [ع] آقصیرتمق، آقصیردلمق.

تعطیش [ع] صوصاتمق، صوصادلمق. (اعطاش) دن اقوادر.

تعطیل [ع] بوشلامق، بوشلانمق: ایشی تعطیل. ایشلرك تعطیلی. تعطیل اشغال § ایشدن کوجدن فارغ قیلمق، قیلنمق، ایشلتمه‌مك، ایشله‌دله‌مك: عمله‌یی تعطیل. فابریقه‌نك تعطیلی. تعطیل مکتب. ایام تعطیل. مدت تعطیل § طوردرمق، طوردیرلمق: تعطیل حرکت. تعطیل چرخ. جمعی: تعطیلات.

تعظم [ع] بیوکلك صاتمق، عظمت فروشلق ایتمك. قورلق جمعی: تعظمات.

تعظیم [ع] بیوکله‌مك، اولولامق، برشیئی بیوك عد ایتدیکنه دلالت ایده‌جك صورتده طاورانمق: اهل قرآنه تعظیم. قرآن عظیمه تعظیم. «تعظیم ادبن بیلیر سرشکم — دامانکه سرپیلیر سرشکم» تعظیماً = تعظیم صورتیله، تعظیم ایچون: تعظیماً قیام. جمعی: تعظیمات.

تعفف [ع] عفتلی اولمق، التزام عفت ایتمك.

تعفن [ع] فنا قوقمق. جمعی: تعفنات.

تعقل [ع] (تفهم) ه باق.

تعقد [ع] دوکلنمك، معقد، مغلق اولمق: تعقدرشته. تعقد کلام.

تعقیب [ع] آردی صره کیتمك، آردی صیره کلمك: منثور نظر بر قدم سکوت ادیبانه ایله تله‌ماق تعقیب ایدر ایدی — کامل § آردینه

دوشمك ، دوشلمك : اشقيايي تعقيب . فراريلرك تعقيبي . جمعی تعقيبات .

تَعْقِيد [ع] دوكوله‌مك، دوكوملنمك § عباره‌يي مغلق ايتمك ، عباره مغلق ايدلمك: كلامی تعقيد. سوزك تعقيدی § عباره‌ده مغلقلق، عدم وضوح : تعقيد لفظی . تعقيد معنوی . جمعی: تعقيدات.

تَعْقِيم [ع] عقيم وثمره‌سز براقق.

تَعَكُّس [ع] معكوس اولمق ، ترسنه دونمك : روزكارك شدتندن شمسيه‌نك تعكسی .

تَعَلُّق [ع] ايليشكی ، مناسبتی اولمق: اوايشك بزه تعلقی يوق. بوآدمك سزه تعلقی وارميدر ؟ بوخدمت بزه تعلق ايدر وظائفدندر § سومك، محبت ايتمك: قلبك برشيئه تعلقی . تعلق دل . فی‌الاصل (آصلمق) معناسنه‌در . جمعی اولان (تعلقات) (متعلقات) ه بدل قوللانيلير .

تَعَلُّل [ع] بر خصوصك اجراسنی تأخير ايچون بهانه درميان ايتمك، بهانه درميان ايدرك بر خصوصك اجراسنی تأخير . جمعی : تعللات .

تَعَلُّم [ع] علم حاصل ايتمك، ايدلمك، اوكرنمك، اوكرنلمك : بر فنی تعلم . برعلمك تعلمی . تعلم علم كتابت .

تَعَلُّن [ع] علانيته چيقمق ، علنی اولمق، آشكاراولمق: برخصوصك تعلنی . تعلن محامده . تعلن خصومت .

تَعَلِّی [ع] (اعتلا) ايله مترادفدر . جمعی اولان (تعليات) تخفيف يا ايله‌در .

تَعْلِيق [ع] آصمق ، آصلمق . اشيا حقنده قوللانيلير : لوحه‌يي ديواره تعليق . قيليجك مسماره تعليق § آصنتيده براقق ، براقلمق : مذاكره‌يي فلان ذاتك ورودينه تعليق . ايشك فردايه تعليق § خط معروف . جمعی اولان (تعليقات) بر كتابك مندرجاتی ايضاح واصلاح يوللو جابجا يازيلان ملاحظات معناسنده مستعملدر .

تَعْلِيل [ع] علت اولمق اوزره كوسترمك ، كوسترلمك ، بيان علت، بيان‌سبب: ارتكاب اولنان برحركت نابجايی مجبوريتله تعليل . عدم ورودك كيفسزلكله تعليل. حسن تعليل = براعتبار لطيفه مستند اوله‌رق بر خصوص ايچون غير حقيقی علت مناسبه درميان ايتمكدن عبارت بر صنعت ادبيه : «كللر قيزارر. شرم ايله اول غنچه كولنجه — فطنت» جمعی : تعليلات .

تَعْلِيم [ع] اوكرتمك، اوكردلمك : بر فنی تعليم، بعض مسائلك تعليمی. «كائناته بو ذوقی تعليم ايت — رحمت حق خلقه تعميم ايت» جمعی اولان (تعليمات) اكثريا برمأموره صورت حركتی مبين اولمق اوزره تحريراً وياشفاهاً ويريلن اوامر وبواوامری حاوی ورقه معناسنده قوللانيلير.

تَعْلِين [ع] علانيته چيقارمق، چيقارلمق؛ آشكار ايتمك ، ايدلمك : معاشقه‌يی تعلين . منافرتك تعلينی . تعلين رذالت. تعلين كرامت .

تَعْلِيَه [ع] (اعلا)يه بدل قوللانيله بيلير. آندن اقوادر. مكتوب حقنده (تحرير عنوان) معناسنده مستعملدر. تعليهٔ نامه= تحرير عنوان مكتوب. تشديد ايله غلطدر .

تَعَمُّد [ع] بيله‌رك ، عزم ذهنی ايله شروع. تعمداً=تعمد صورتيله:

تعمداً قتل. تعمدی = تعمد ایله اولان: قتل تعمدی. جمعی: تعمدات.

تَعَمُّق [ع] درینلشمك: تعمق جاه. تعمق بحث § درینه کیتمك، درینه طالمق. بو معناده اکثریا معنویاتده قوللانیلیر. بحثده تعمق. برمسئله‌یی تحقیقده تعمق. جمعی: تعمقات.

تَعَمُّم [ع] عمومی اولمق، جمله‌یه شامل اولمق: تعمم احسان الهی. معارفك تعممی.

تَعَمّی [ع] کور اولمق، اعمی اولمق.

تَعْمِید [ع] واقتیز ایتمك: رسم تعمید.

تَعْمِیر [ع] بوزوق شیئی دوزلتمك، بوزوق شی دوزلدلمك: بربنانی تعمیر. برخطانك تعمیری. «هرکسی زاروی در تعمیر دیوار خودست — صائب» = هرکس کندی دیوارینی تعمیر ایتمکه باقار. عربیده اولدیغی کبی معمر ایتمك معناسنده قوللانلماز. جمعی: تعمیرات.

تَعْمِیق [ع] درینلشدرمك، درینلشدیرلمك: صیغلنی تعمیق. نهرك تعمیقی. تعمیق فکر. تعمیق بحث. جمعی: تعمیقات.

تَعْمِیم [ع] عمومی قیلمق، قیلنمق؛ جمله‌یه شامل ایتمك، ایدلمك: براحری تعمیم. معارفك تعمیمی. تعمیماً = تعمیم صورتیله: تعمیماً بیلدیرلدی. جمعی: تعمیمات.

تَعْمِیه [ع] ستر، اخفا. ابجد حسابنجه ارائه‌سی مقصود اولان عدددن اکسیك یاخود زیاده کلن تاریخ منظومه‌ده ضمی ویاتنزیلی اقتضا ایدن عددی ایما معناسنده استعمالی شایعدر. مثلا سروری‌نك (۱۲۰۶) عددینی کوسترمسی مطلوب اولان «روح عیسی ایتدی افلاکه عروج» مصراعی (۱۲۰۵) عددینی کوسترمکده اولدیغندن «آسمان تاریخه قیلدی سرفرو» تعمیه‌سیله یعنی (آ)نك دلالت ایتدیکی (۱) عددینك ضمیله تاریخ اکمال ایدلمشدر. تشدید ایله غلطدر.

تَعَنُّت [ع] خطاجولق ایتمك؛ اوته کینك بریکینك خطاسنی طوتمق، یاکلشنی بولمق سوداسنده بولنمق.

تَعَنُّد [ع] عناد ایتمك، دیدیکندن دونمه‌مك. جمعی: تعندات.

تَعَنِّی [ع] زحمت چکمك، زحمتلی بر ایشی اوزرینه آلمق: «چکمه بیهوده زحمت ای مطرب — بوتنی دکل تعنیدر»

تَعْنِیف [ع] شدتله تکدیر، شدتله توبیخ. جمعی: تعنیفات.

تَعَوُّج [ع] اکری اولمق، اکرلمك: تعوج نهال. (اعوجاج)(ایتمك) ماده‌سیله قوللانلمدیغی حالده بوقوللانیلیر.

تَعَوُّد [ع] (اعتیاد) ایله مترادفدر.

تَعَوُّذ [ع] (استعاذه) ایله مترادفدر.

تَعَوُّض [ع] عوض، بدل آلمق، عوض، بدل اوله‌رق آلمق، آلنمق: بر شیئی تعوض. برشیئك تعوضی.

تَعَوُّق [ع] اویالانوب اکلنمك، کجکمك: برایش ایچون کوندریلن آدمك تعوقی. بر ایشك تعوقی.

تَعْوِیج [ع] اکمك، اکلك، اکرلتمك، اکرلدلمك: برفدانی تعویج. بردالك تعویجی.

تَعْوِید [ع] معتاد ایتدرمك، ایتدیرلمك: اطفالی تأدیبه تعوید. کبوترك عودته تعویدی.

تَعْوِيذ [ع] نظر دکمك کبی مضراتدن مصون اولمق ایچون استصحاب اولنان نسخه، حمائل: تعلیق تعویذ. تعویذ چشم بد. تعویذ عین کمال.

تَعْوِيض [ع] عوض، بدل ویرمك، عوض، بدل اوله‌رق ویرمك، ویرلمك: برمبلغی تعویض. برمبلغك تعویضی. تعویضاً = تعویض صورتیله. جمعی: تعویضات

تَعْوِيق [ع] اویالاندیروب اکلندرمك، کجکدرمك، کجکدیرلمك: برآدمی تعویق. بر ایشك تعویق. جمعی: تعویقات.

تَعَهُّد [ع] اوزرینه آلمق، اجراسی ایچون سوز ویرمك، ویرلمك: برخصوصی تعهد. برایشك تعهدی، جمعی: تعهدات،

تَعَيُّش [ع] یاشامق، کچنمك: مدار تعیش. طرز تعیش. تعیش مسعودانه. تعیش سفیلانه.

تَعَيُّن [ع] عیان اولمق، آشکار اولمق، میدانه چیقمق: تعین مقصد. تعین مسلك § قدرت آلهیه‌نك مظاهرده عیان اولمسی § میدانه چیقمق، بللی باشلی آدم اولمق. جمعی: تعینات.

تَعْيِيب [ع] عیبلامق، عیبلانمق: بر شخصی تعییب. بر حرکتك تعییبی. جمعی: تعییبات.

تَعْيِير [ع] قباحتی یوزینه اوره‌رق اوتاندرمق، قباحتی یوزینه اوریله‌رق اوتاندیرلمق: برمرتکبی تعییر. برمختلسك تعییری. جمعی: تعییرات.

تَعْيِيش [ع] (اعاشه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَعْيِين [ع]معین، بللی ایتمك، ایدلمك: برذاتی برمأموریته تعیین. وقت ملاقاتك تعیینی § عسکره ویریلن مأکولات. جمعی اولان (تعیینات) بو معناده مستعملدر.

تَغَابُن [ع] بربرینی آلداتمق، آلدا‌دشمق. یوم التغابن، یوم تغابن = قیامت کونی.

تَغَافُل [ع] غافل کورنمك، غافل کبی طاورانمق: تغافل خبیر. تغافل مغفلانه. «کوزلرم ناجی نصل بیکانۀ خواب اولمسون؟ — کوزلرندن کوردیکم یارك تغافل خوابیدر» جمعی: تغافلات.

تَغَالُب [ع] (مغالبه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَغَامُز [ع] بربرینه کوز اوجیله اشارت ایتمك، کوز اوجیله اشارت ایدشمك. جمعی: تغامزات.

تَغَايُر [ع](مغایرت)ه بدل قوللانیلیر. جمعی: تغایرات.

تَغَايُظ [ع] (مغایظه) یه بدل قوللانیلیر. جمعی: تغایظات.

تَغْبِير [ع] توزه بولامق، بولانمق: سیرجیلری تغبیر. پیاده‌لرك تغبیری. تغبیر البسه. تغبیر چهره § کوجندرمك، مغبر ایتمك، ایدلمك: تغبیر خاطر. تغبیر احبا. جمعی: تغبیرات.

تَغَدِّی [ع] غدالانمق، بسلنمك: صبی والده‌سنك سودیله تغدی ایدر. اصلی (تغذی) در. جمعلری اولان (تغدیات) و (تغذیات) تخفیف یایله‌در.

تَغْدِيَه [ع] غدالاندرمق، غدالاندیرلمق. بسله‌مك، بسلنلمك: بر صبی یی تغدیه. برصبینك تغدیه‌سی. اصلی (تغذیه) در. تشدید ایله غلطدر.

تَغَرُّب [ع] (اغتراب) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَغَرُّد [ع] لطيف بر صورتده نغمه پرداز اولمق. اكثريا قوش حقنده قوللانيلير: تغرد عندليب. تغرد قمرى. تغرد مرغان. جمعى: تغردات.

تَغَرُّر [ع] (اغترار) ه بدل قوللانيله بيلير.

تَغْرِيب [ع] غربته كوندرمك، كوندرلك، وطننده‌ن جدا ايتمك، ايدلمك.

تَغْرِيد [ع] (تغرد) ايله مترادفدر.

تَغْرِيس [ع] (اغراس) ه بدل قوللانيله بيلير.

تَغْرِيق [ع] برنجى معناسنده (اغراق) ايله مترادفدر.

تَغْرِيم [ع] اداسى لازم اولان شيئى اودتمك، اداسى لازم اولان شى اوده‌دلمك: دينى تغريم. داينك تغريمى.

تَغَزُّل [ع] شاعر غزل سويلمك، غزل يازمق: تغزل تنزل دكلدر ـــ اكرم. نفعى قصيده‌لرنده تغزل ايدر. جمعى: تغزلات: تغزلات فضوليانه.

تَغْزِيَه [ع] غزا ايتدرمك، ايتديرلمك. (اغزا) مترادفيدر. تشديد ايله غلطدر.

تَغَسُّل [ع] (اغتسال) ه بدل قوللانيله بيلير.

تَغَشِّى [ع] بورنمك، اورتمك § غشى اولمق، غشى حالنه كلمك: تغشى مستعمين.

تَغْشِيَه [ع] اورتمك، اورتلمك. بو معناده (اغتشا) ايله مترادفدر § غشى ايتمك، ايدلمك؛ غشى حالنه كتيرمك، كتيرلمك. تشديد ايله غلطدر.

تَغَضُّب [ع] (اغتضاب) ه بدل قوللانيله بيلير: تغضب اصحاب تعصب.

تَغَفُّل [ع] (تغافل) ايله مترادفدر.

تَغْفِيل [ع] غافل آولامق، آولانمق: دشمنى تغفيل، اشقيانك تغفيلى. جمعى: تغفيلات.

تَغْطِيَه [ع] (اغطا) ايله مترادفدر. آندن اقوادر. تشديد ايله غلطدر.

تَغَلُّب [ع] بغير حق استيلا، تحكم: وقتيله دره‌بكلرينك تغلبى. جمعى: تغلبات.

تَغَلُّط [ع] غلطه دوشمك، يا كلق: تغلط افرون. جمعى: تغلطات.

تَغَلِّى [ع] غاليه سورنمك، تطيب.

تَغْلِيَه [ع] ايكنجى معناسنده (اغلا) ايله مترادفدر. آندن اقوادر. تشديد ايله غلطدر.

تَغْلِيط [ع] غلطه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ غلط ايتدى. ديمك، دينلمك: حضرت شيخ اكبر جناب ابو حامدى تغليط ايتمشدر. بويله بيوك ذاتلرك تغليطى كوچكلرك حدى دكلدر § غلطه دوشورمك، دوشورلمك؛ ياكلتمق، ياكلدلمق: اذهانى تغليط. ساده‌دلانك تغليطى. جمعى: تغليطات.

تَغْلِيظ [ع] (اغلاظ) ه بدل قوللانيلير. آندن اقوادر. جمعى: تغليظات.

تَغْلِيف [ع] غلافه قويمق، قونلمق: برسيفى تغليف، بر خنجرك تغليفى. اسلحه‌يه مخصوص دكلدر.

تَغْلِيق [ع] (اغلاق) ايله مترادفدر. آندن اقوادر. جمعى: تغليقات.

تَغْمِيد [ع] قينه قويمق، قونلمق: تغميد سيف. تغميد خنجر. اسلحه‌يه مخصوصدر.

تَغْمِيس [ع] (غمس) ه بدل قوللانيله بيلير. آندن اقوادر.

تغنج [ع] نازلانمق، ناز کوسترمك. لطائفده استعمالی یاقیشیق آلیر. جمعی: تغنجات .

تغنی [ع] نغمه ایتمك ، تعبیر قدیم اوزره: ایرلامق . جمعی اولان (تغنیات) تخفیف یاایله‌در.

تغنیه [ع](اغنا) یه بدل قوللانیله‌بیلیر. آندن اقوادر . تشدید ایله غلطدر .

تغول [ع] غوللشمك، رنکدن رنکه کیرمك، تلون .

تغویه [ع] (اغوا) یه بدل قوللانیله-بیلیر. آندن اقوادر . تشدید ایله غلطدر.

تغیب [ع] غائب اولمق، کوزدن نهان اولمق .

تغیر [ع] باشقه‌لاشمق ، باشقه درلو اولمق: تغیر حال. تغیر لون. تغیر سیما . جمعی: تغیرات .

تغیظ [ع] (اغتیاظ) ایله مترادفدر . جمعی: تغیظات .

تغیم [ع] بولوتلانمق: تغیم هوا. جمعی: تغیمات .

تغییر [ع] باشقه‌لاشدیرمق، باشقه‌لا-شدیرلق ؛ باشقه درلو ایتمك، ایدلمك: شیوهٔ لسانی تغییر. صورت افاده‌نك تغییری. جمعی: تغییرات .

تغییظ [ع] (اغضاب) مقامنده قوللا-نیلیر. آندن اقوادر .

تف [ف] حرارت .

تفاخر [ع] یرینه کوره (افتخار) ایله مترادف عد اولنور . افتخار متکبرانه، نابجا افتخار مقامنده ده مستعملدر. (مفاخره) یه بدل دخی قوللانیلیر. جمعی: تفاخرات .

تفاریج [ع] (تفرجه) نك جمعی . بیرتماجلر ، آره‌لقلر : تفاریج البسه. تفاریج اصابع. مفردی قوللانلماز.

تفاریق [ع] (تفریق) ویا (تفرقه) نك جمعی. بربرندن آیری اولان شیلر، متفرق اشیا . اکثریا خوشه کیده‌جك اوفاق تفك شیلر معناسنده قوللانیلیر. مفردلری بومعناده قوللانلماز .

تفاسیر [ع] (تفسیر) ك جمعی: تفاسیر شریفه .

تفاصیل [ع] (تفصیل) ك جمعی.

تفاضل [ع] فضل ومزیت یاریشنه چیقمق، طرفین فضل ومزیته مالکیت ادعاسنده بولنمق § فضلهٔ مقدار .

تفاوت [ع] ایکی شی بربرندن فرقلی اولمق. (ایتمك) ماده‌سیله آز قوللانیلیر. اکثریا (فرق) مقامنده ایراد اولنور. بینلرنده تفاوت یوق . بلاتفاوت، بی تفاوت= تفاوتسز، تفاوتسز اوله‌رق.

تفاید [ع] فائده‌لشمك ، بربرندن استفاده ایتمك : تفاید معلمین. تفاید شاکردان .

تفأل [ع] فال آچمق، فال طوتمق . بومعناده (دن) اداتیله قوللا-نیلیر: حافظ دیواندن تفأل § خیره یورمق، مقدمهٔ خیر عد ایتمك . بو معناده (ایله) اداتیله قوللانیلیر: قدومکزله تفأل ایتدم. جمعی : تفألات .

تفئل [ع] فال آچدرمق، فاله باقدرمق. جمعی: تفئیلات. تفئیلات نسوان.

تفتت [ع] ریزه ریزه اولمق، اوفاق اوفاق پارچه‌لانمق.

تفته [ف] قیزمش، قیزغین، حرارتلی: آهن تفته . دل تفته .

تَفْتِیت [ع] ریزه ریزه ایتمك، ایدلمك: تفتیت حجر.

تَفْتیح [ع] (فتح) ه بدل قوللانیله بیلیر. آ ندن اقوادر. معده یی آچمق معناسنده استعمالی اکثردر.

تَفْتیر [ع] فتور ویرمك، ویرلمك: طبعی تفتیر. «قوهٔ شاعره‌نك تفتیری» جمعی: تفتیرات.

تَفْتیش [ع] کرکی کبی صوروب آرا۔ شدرمق، صوریلوب آرا۔ شدرلمق: احوالی تفتیش. بعض خصو۔ صاتك تفتیشی. جمعی: تفتیشات.

تَفْتیق [ع] یار-ق، یارلق؛ شق ایتمك: ایدلمك: تخته‌یی تفتیق. ورقه۔ نك تفتیق.

تَفْتیك [ع] دیتمك، دیدلمك: یوکی تفتیك. یوکك تفتیکی. (رتفتیك) بوندن محرف اولملی. برهانده (تفتیك) لفظی رتفتیك ایله تفسیر ایدلمشدر. بوصو۔ رتده فارسی اولمش اولور.

تَفْتیل [ع] بوکمك، بوکلمك: تفتیل جبل. تفتیل رسن.

تَفْتین [ع] فتنه‌یه دوشورمك، دوشو۔ رلمك § مفتون ایتمك، ایدلمك: تفتین قلوب. تفتین اهل نظر.

تَفَجُّر [ع] (انفجار) ایله مترادفدر.

تَفَجُّع [ع] بر مصیبت وقوعنده آجیمق، دردناك اولمق، جمعی تفجعات.

تَفْجیر [ع] یردن قایناد وب آقتمق، یردن قایناد یلوب آقیدلمق: صویی تفجیر. صویك تفجیری.

تَفْجیع [ع] آجتمق، آجیدلمق، درد ناك ایتمك، ایدلمك: برعضوی تفجیع. برقلبك تفجیعی، جمعی: تفجیعات.

تَفَحُّص [ع] ایچ یوزینی دقتله آرا۔ شدرمق، ایچ یوزی دقتله آراشدیرلمق: کیفیتی تفحص. کیفیتك تفحصی. جمعی: تفحصات.

تَفَحُّم [ع مولد] کومورلشمه، کومور کسیلمه.

تَفَخُّر [ع] (افتخار) ایله مترادفدر. جمعی: تفخرات.

تَفْخیم [ع] تعظیم § قابا، قالین تلفظ ایتمك، ایدلمك: برحرفی تفخیم. برحرفك تفخیمی. لفظهٔ جلاله‌نك لامی تفخیم اولنور.

تَفْدِیَه [ع] بریسنه سکا نفسم فدا اولسون، جانم قربان اولسون دیمك: تفدیهٔ عاشق. تشدید ایله غلطدر.

تَفَرُّج [ع] ازالهٔ غم، کسب فرح ایچون قیره چیقمق، کزمکه، سیره چیقمق § کزمکله ازالهٔ غم ایتمك، فرحلانمق، کسب فرح ایتمك. جمعی: تفر۔ جات: تفرجگاه، تفرجگه = تفرج، سیر یری.

تَفَرُّح [ع] فرحلانمق، کسب فرح ایتمك.

تَفَرُّد [ع] تك اولمق، عدیلی، اقرانی اولمامق: ابن سینا زماننده تفرد ایتمش ایدی. انسان هرشیده تفرد ایده‌من.

تَفَرُّز [ع] مفرز اولمق، آیرلمق: بر آلایدن بر طابورك تفرزی.

تَفَرُّس [ع] وجه مصیب اوزره ادراك: برکیفیتی تفرس. بر خصوصك تفرسی. اکثریا (سزمك) مقامنده قوللا۔ نیلیر. جمعی: تفرسات.

تَفَرُّش [ع] مفروش اولمق، دوشنمك: تفرش بساط. تفرش برف.

تَفَرُّع [ع] اصل مسئله‌دن بر ویا برقاچ حکم منشعب اولمق،

فرعلنمك، داللانمق: بر مسئله‌نك ديكر مسئله‌دن تفرعى. جمعى اولان (تفرعات) (متفرعات) مقامنده قوللانيلير: مجله وتفرعاتى.

تَفَرْعُن [ع] فرعونلشمك، فرعون طو-رى طاقنمق، فرعون كسلمك، تكبر، تجبر.

تَفَرُّغ [ع] فارغ اولمق، واز كچمك: مشاغلدن تفرغ.

تَفَرُّق [ع] ايكنجى معناسنده (افتراق) ايله مترادفدر.

تَفَرِّقَه [ع] فكر باشقه‌لغى، فكر آيريلغى اختلاف افكار.

تَفْرِيج [ع] ازالهٔ غم، القاى سرور: تفريج هموم. تفريج قلوب.

تَفْرِيح [ع] فرحلاندرمق، فرحلا-ندبرلق: برغمزده‌يى تفريح. بردل غمناكك تفريحى.

تَفْرِيد [ع] علم ديننده تجرايله امرونهى الهى‌يى بروجه كمال برينه كتيرمك ايچون اختيار عزلت: (١٢٥٢) ده ارتحال ايدن مشهور خواجه عبدالرحيم افندى اهل تفريد ايدى.

تَفْرِيش [ع] دوشه‌مك، دوشنمك: براوطه‌يى تفريش. بر دائره‌نك تفريشى. جمعى: تفريشات.

تَفْرِيط [ع] تقصير، (افراط)ك ضدى: تفريطده افراط كبى مقبول دكلدر. انسان اعتدالدن آيرلمالى. «اولور اهل كمال افراطدن تفريطدن خالى»

تَفْرِيع [ع] اصل مسئله‌دن فرع پيدا ايتمك، ايدلمك؛ فرعلندرمك؛ فرعلنديرلك: برمسئله‌دن برحكمى تفريع. برحكمك تفريعى. جمعى: تفريعات.

تَفْرِيغ [ع] طولو قابى بوشالتمق، طولو قاب بوشالدلمق: تفريغ صراحى§ يكى قوتارمق، يمك قوتارلق: تفريغ طعام. جمعى: تفريغات.

تَفْرِيق [ع] آيرمق، آيرلمق: نيك وبدى تفريق. عالمك جاهلدن تفريقى.

تَفْزِيع [ع] بلبكلتمك، بلبكلدلمك: برنائمى تفزيع، بريستك تفزيعى.

تَفَسُّح [ع] (انفساح) ايله مترادفدر.

تَفَسُّخ [ع] (انفساخ) ايله مترادفدر.

تَفْسِرَه [ع] طبيب خسته‌نك بولنه باقمق§ خسته‌نك طبيب طرفندن معاينه اولنان بولى.

تَفْسِيح [ع] (توسيع)ه باق.

تَفْسِيدَه [ف] حرارتلى، قيزغين. تفسيده لب = پك صوصامش.

تَفْسِير [ع] معناسنى بيان، ايضاح ايتمك، معناسى بيان، ايضاح ايدلمك: برآيتى تفسير. بر عباره‌يى تفسير. برلفظك تفسيرى. جمعى: تفسيرات§ قرآن كريمك معانىٔ منيفه سنى ايضاح ايچون تأليف اولنان كتاب: تفسير كبير. بو معناده جمعى (تفاسير)در.

تَفْسِيق [ع] فسقه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ بريسنه فاسق ديمك، ديلمك: برآدمى تفسيق. برشخصك تفسيقى. جمعى: تفسيقات.

تَفَصُّم [ع] (انفصام) ايله مترادفدر.

تَفْصِيل [ع] اطرافيله. اطرافلى اوله‌رق بيان: كيفيتى تفصيل، وقعه‌نك تفصيلى. جمعى تفصيلات.

تَفَضُّل [ع] ادعاى فضل، مزيت فروشلق ايتمك، جمعى: تفضلات.

تَفْضِيح [ع] رسواى ايتمك ايدلمك. بو معناده (افضاح) دخى قو-

للانیله‌بیلیر جمعی : تفضیحات .

تَفْضِیض [ع] کوموشله‌مك، کومو - شلنمك، کوموشه قاپلامق: نیام تیغی تفضیض. قبضهٔ سیفك تفضیضی.

تَفْضِیل [ع] سائرلرندن زیاده مزیت اثباتیله ترجیح: انبیایی اولیایه تفضیل. حضرت ابوبکرك حضرت عمره تفضیلی . جمعی: تفضیلات .

تَفَطُّر [ع] (انفطار) ایله مترادفدر .

تَفَطُّن [ع] (تفهم)ه باق .

تَفْطِین [ع] (تفهیم)ه باق .

تَفَقُّد [ع] آرایوب صورمق، آرانوب صورلق: برینك حالنی تفقد . خاطر احبابك تفقدی . جمعی: تفقدات.

تَفَقُّه [ع] فقه تحصیل ایتمك، فقیه اولمق. (تفهم) مقامنده قوللانیله‌بیلیر .

تَفْقِیه [ع] تعلیم، تفهیم § تعلیم فقه.

تَفَکُّر [ع] دوشونمك، دوشونلمك: برماده‌یی تفکر. برخصوصك تفکری. جمعی: تفکرات .

تَفْکِیر [ع] (تفکر) ایله مترادفدر . دوشوندرمك معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

تَفَلُّق [ع] انفلاق) ایله مترادفدر .

تَفْلِیس [ع] مفلس اولدیغنه حکم ایتمك، ایدلمك § افلاسه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ برینه مفلس دیمك، دینلمك.

تَفَنُّن [ع] فنون آشنا اولمق، فنوندن بهره‌دار اولمق § سوزی درلو درلو سویلمك، بر معنانك تکرار ایرادی لازم گلنجه عبارهٔ اخری ایله افاده ایتمك.

تَفَوُّض [ع] عهده‌یه آلمق، آلنمق: برمأموریتی تفوض. برخدمتك تفوضی .

تَفَوُّق [ع] اوسته چیقمق ، اوستون اولمق ، فائق اولمق : دعوای تفوق . اقرانه تفوق .

تَفَوُّه [ع] آغیزه ، لسانه آلمق ، آلنمق. سوء تکلمده مستعملدر: فنا برسوزی تفوه. برلاطخه‌نك تفوهی . جمعی : تفوهات .

تَفْوِیض [ع] احاله ، سپارش ایتمك ، ایدلمك : اموری جناب حقه تفویض . برمأموریتك برذاته تفویضی .

تَفَهُّم [ع] تکلفله آکلامق ، ادراك ایتمك ، ایدلمك : برسوزی تفهم . برمسئله‌نك تفهمی . (تعقل) ایله (تفطن)ده تکلف معتبر دکلدر . (تفطن)ده سرعت، (تعقل)ده جزئیت ملاحظه اولنور .

تَفْهِیم [ع] (افهام) ایله مترادفدر . آکدن اقوادر. (تفطین) سرعت ملاحظه اولنور . جمعی : تفهیمات .

تَفَیُّض [ع] فیض بولمه ، ایلریله‌مه ، ترقی ایتمه .

تَقَابُل [ع] قارشی قارشی‌یه اولمق ، قارشی قارشی‌یه کلمك ، قارشیلا شمق : ایکی آینه‌نك تقابلی . ایکی فرقه‌نك تقابلی : تقابل صفین . تقابل نفع وضرر . « اظهار ایچون امتیاز حسنی — چرکینله کوزل تقابل ایتمش » (مقابله) باشقه یولده قوللانیلیر . جمعی : تقابلات .

تَقَاتُل [ع] (مقاتله) یه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تَقَادُم [ع] کچمش بولنمق: تقادم زمان.

تَقَادِیر [ع] (تقدیر)ك جمعی .

تَقادِيم [ع] (تقدمه)نك جمعى .

تَقارُب [ع] بربرينه يقين كلمك ، يكديكره ياقلاشمق : تقارب خصمين . دوشلويه چيقانلرك تقاربى . (تقرب) مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير .

تَقارُن [ع] بربرينه قرين اولمق ، يكديكرك ياننه كلمك : تقارن خيال وحقيقت . تقارن محبين . (مقارنت) مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير .

تَقارِير [ع] (تقرير)ك جمعى .

تَقاسُم [ع] بيلشمك ، آندلاشمق : تقاسم ارباب جهاد § بولشمك ، بوليشملك : تقاسم غنائم . ميراثك تقاسمى . بومعناده (مقاسمه) زياده قوللانيلير .

تَقاسِيط [ع] (تقسيط)ك جمعى .

تَقاصّ [ع] اودشمك ، آله‌جغنى ويره‌جكنه طوتمق ، محسوب ايتمك .

تَقاصُر [ع] برشيئى ياپمغه قدرتى وار ايكن چكينوب ياپمامق : ايفاى وظيفه خصوصنده تقاصر تجويز ايدله‌ملى .

تَقاضِى [ع] صيقشدرمق . اكثريا طلب دين يعنى مديونى صيقشدرمق معناسنده قوللانيلير . اسلوب فارسى اوزره (تقاضا) صورتنده استعمالى اكثردر . « بتمناى كوشت مردن به — كه تقاضاى زشت قصابان — سعدى » = قصابلرك چركين تقاضاسنى چكمكدن ات آرزوسيله اولمك اولادر .

تَقاطُر [ع] قطره قطره دوكلمك ، طاملامق : تقاطر باران . تقاطر سرشك حسرت .

تَقاطُع [ع] بربرينى كسمك ، كسشمك : ايكى خطك تقاطعى .

تَقاعُد [ع] مأموريتدن چكيلوب چراغ اولمق . تقاعديه = تقاعد معاشى .

تَقالِيب [ع] (تقليب)ك جمعى .

تَقامُر [ع] (مقامره) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَقاوِيم [ع] (تقويم)ك جمعى .

تَقَبُّض [ع] طوپلانوب چكلمه ، بوزلمه § قبض اولمه .

تَقَبُّل [ع] قبول ايتمك ، ايدلمك : تقبل دعا . صدقه‌نك تقبلى .

تَقْبِيب [ع] قبه‌لمك ، قبه‌لنمك : تقبيب معبد . بربنانك تقبيبى .

تَقْبِيح [ع] قبحه نسبت ايتمك ، ايدلمك ؛ قبيحدر ديمك ، ديلمك : برحركتى تقبيح . برسوزك تقبيحى . تقبيح محاسن الك بيوك قباحتدر . جمعى : تقبيحات .

تَقْبِيل [ع] اوپمك ، اوپلمك : مصحف شريفى تقبيل . دست استادك تقبيلى .

تَقْتِيل [ع] چوق اولدرمك ، اولدرلمك : تقتيل اشقيا . خوارجك تقتيلى .

تَقَدُّس [ع] زياده‌سيله پاك اولمق ، مقدس اولمق : تقدس كعبه . تقدس قرآن .

تَقَدُّم [ع] اوكه كچمك ، ايلرى كچمك ، مقدم اولمق : برذاتك ديكرينه تقدمى . حضرت فاتحك زماناً ياووزسلطان سليمه تقدمى .

تَقْدِمَه [ع] بربيوك ذاته تقديم اولنان بركذاره ، هديه .

تَقْدِير [ع] جناب حقك قبلى الايجاد هر شيئك نصل اوله‌جغنى لوح

محفوظه ثبت ایلمسی ، تعبیر دیکرله: علم الهینك قبل الایجاد هر شیئك نصل اوله‌جغنه تعلق ایتمسی : «اولوری عارف حکم ازل دلبسته تدبیره — بدیهیدرکه اویماز هر زمان تدبیر تقدیره» § قیمت بیچمك، بیچلمك : «برمتاعك بهاسنی تقدیر» «قیمت معرفتك تقدیری» «ایدرمی قیمت عقد در نظمم تقدیر — نفعی» «تقدیر بها ایلیه من صیرفیٔ دهر — بر جوهره کیم خاك سیاه ایچره نهاندر — عونی» § بکنمك، بکنلمك. قدرینی بیلمك، قدری بیلنمك: برخدمتی تقدیر. برمنظومه‌نك تقدیری. «تقدیر اولنمیان هنرك اقتضاسی یوق» تقدیراً = تقدیر صورتیله: تقدیراً برچوق آفرین ویرلدی § عباره‌یه ذهناً بر لفظ ویا ترکیب علاوه ایتمك ، ایدلمك : بر لفظی تقدیر. بر ترکیبك تقدیری § احتمال ، صورت، حال : اویله اولدیغی تقدیرده . علی کلا التقدیرین = بوایکی تقدیره کوره . جمعی: تقدیرات.

تَقْدِیس [ع] مقدس طوتمق، طوتلمق، مقدسدر دیمك ، دینلمك : جناب حق تقدیس . حضرت پیغمبرك تقدیسی. قرآن کریمك تقدیسی: «شایستهٔ تقدیسسین ای مرد قدر زور — ایتدك او قضا اردولرین رجعته مجبور — صلاح الدین ایوبی‌یه خطاب» «کیم کورسه ایدر صفا کی تقدیس — دینسون سکا اقدس الفرادیس — برحدیقه‌یه خطاب» جمعی: تقدیسات.

تَقْدِیم [ع] اوکه کچیرمك ، ایلری کچیرمك ،کچیرلمك، مقدم طوتمق، طوتلمق: برذاتی دیکرینه تقدیم. برکلمه‌نك دیکرینه تقدیمی. برایشك دیکرینه تقدیمی § عرض ایتمك ، ایدلمك : بر تألیفی حضور نظارتپناهی‌یه تقدیم . بر مؤلفك معارف ناظرینه تقدیمی. جمعی: تقدیمات ،

تَقَرُّب [ع] (اقتراب) ایله مترادفدر.

تَقَرُّح [ع] یاره اولمه ، یاره ایچنده قالمه : تقرح جلد .

تَقَرُّر [ع] قرار بولمق، قرارلاشمق، مقرر اولمق : تقرر عزیمت .

تَقْرِیب [ع] یاقلاشدیرمق ، یاقلاشدیرلمق: برشیئی دیکر شیئه تقریب . بر کمینك دیکر کمی‌یه تقریبی § تخمین. بو معناده اکثریا مادیاتده قوللانیلیر. تقریباً = تخمیناً . تقریبی = تخمینی § یولنی بولمق: اورادن برتقریب ایله تباعد ایتدم . بومقامده (ایله) سز (برتقریب) دخی قوللانیلیر . (بولمق) ماده‌سیله‌ده مستعملدر: تقریبنی بولدم .

تَقْرِیر [ع] برلشدرمك، برلشدیرلمك، ثابت قیلمق، قیلنمق: برمسئله‌یی بریسینك ذهننده تقریر. برصورتك لوحهٔ مخیله‌ده تقریری § افاده، بیان : تقریر دعوی . برمسئله‌نك تقریری. «اعتماد ایتمز ایسه‌ك ایلدیکم دعوایه — اقتدارم ایدهیم فن سخنده تقریر — نفعی» بومعناده اکثریا افادهٔ شفاهیه ، بیان شفاهی مقامنده ایراد اولنور: تقریر وتحریر § بعض مواد حقنده قلمه آلنان مقالهٔ مخصوصه : بر سفیرك تقریری. بومعناده جمعی (تقاریر) در. دیکر جمعی : تقریرات : تقریرات بلیغانه . (شفاهی)یه‌ده باق .

تَقْرِیض [ع] مدح ایتمك ، ایدلمك . مؤلفات حقنده قوللانیلیر : برکتابی تقریض . برتألیفك تقریضی . «ایتدی تقریضنه صرف مکنت — کچه‌جی زاده محمد عزت» تقریضاً = تقریض صورتیله § برتألیفی مدح یوللو یازیلان منثور ویا منظوم مقاله : تقریضی اصلندن اوزون کتابی اولور ؟ (تقاریض) صورتنده‌کی

جمعی بومعنایه مخصوصدر . دیکر جمعی : تقریضات : اکثر تقریضات متعلق اولدیغی کتاب کورلمکسزین یازیلیر !

تقریظ [ع] (تقریض) ایله مترادفدر.

تقریع [ع] توبیخ ، تعنیف. جمعی : تقریعات .

تقرین [ع] قرین ایتمك ، ایدلمك ، برلکده بولندرمق، بولندیرلمق: دقی قانونه تقرین . کربه‌نك آهه تقرینی .

تقزح [ع مولد] الکم صاغمه شکلنی کوسترمه، شمسك ضیاسنی حل ایدوب رنکلری آیری آیری والکم صاغمه صره‌سنده ابراز ایتمه .

تقسیط [ع] پارچه پارچه ادا ایدیلن بورجك هربرقسمی .

تقسیم [ع] قسم قسم ایتمك، ایدلمك؛ بولمك، بولنمك: سکزی درده تقسیم . میراثك ورثه‌یه تقسیمی . جمعی اولان (تقسیمات) اکثریا ابنیه بولمه‌لری حقنده ایراد اولنور: برخانه‌نك تقسیماتی.

تقشع [ع] توکورمه ، بلغم چیقارمه.

تقشیر [ع] قابوغنی صویمق ، قابوغی صویلمق : کستانه‌یی تقشیر . بادامك تقشیری .

تقصی [ع] (استقصا) ایله مترادفدر.

تقصیر [ع] برشیئی یاپمغه قدرتی وار ایکن چکینوب یاپمامق. بومعناده (تقاصر) ایله مترادفدر§ برشیئی یاپمغه قدرتی اولمدیغندن ترك ایلمك. مثلا خسته اولان برینده‌یه کوره افندیسنك خدمتنده بولنه‌مامق بومعناجه برتقصیر اولور§ قصور ایتمك : اکمال وظیفه‌ده تقصیر. جمعی: تقصیرات.

تقطر [ع] (تقاطر) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تقطیر [ع] قطره قطره دوکمك ، دوکلمك، طاملاتمق، طاملادلمق: مایعی تقطیر. کوزه کلاب تقطیری. «در ایله سایه‌کده تزیین ایلدم بالینکی — کوزلرمدن ایتدی تقطیر لآلی کوزلرك» § انبیقدن چکمك، چکلمك : صویی تقطیر. صویك تقطیری. جمعی: تقطیرات .

تقطیع [ع] پارچه پارچه کسمك، کسلمك§ کلام منظومك هر جزئی واقع اولدیغی بحرك افاعیل وتفاعیلندن برینه موازن کله‌جك صورتده پارچه‌لانمسی: تقطیع شعر. جمعی: تقطیعات.

تقفیل [ع] کلیدله‌مك ، کلیدلنمك: تقفیل باب. در امیدك تقفیلی.

تقفیه [ع] قافیه‌له‌مك ، قافیه‌لنمك: بر کله‌یی دیکر کله ایله تقفیه. بر لفظك لفظ آخر ایله تقفیه‌سی § قافیه‌لی ، مقفی قیلمق ، قیلنمق : تقفیهٔ شعر. بیتك تقفیه‌سی . تشدید ایله غلطدر .

تقلب [ع] دونمك ، دکشمك، طرز آخره دوکلمك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: یاتاغك ایچنده نائمك تقلبی تقلب مریض. تقلب حال . تقلب اصول . جمعی : تقلبات .

تقلد [ع] طاقنمق، طاقیلمق. قوشانمق، قوشانلمق : تقلد سیف. سیفك تقلدی § بوینه آلمق، اوزرینه آلمق، درعهده ایتمك، ایدلمك تقلد امورحکومت. امور حکومتك تقلدی .

تقلص [ع] چکیلوب طوپلانوب بوزشمك: تقلص عضلات . تقلص اعصاب .

تقلیب [ع] ترسنه چویرمك، چویرلمك؛ بر یاندن بر یانه دوندرمك، دوندیرلمك: بربیوك طاشی تقلیب. یاتاقده

خستەنك تقليبی. تقليب افكار. تقليب قلوب «دائم ايلر ظاهر و باطنده تقليب امور — صانكه احكام شئونك صانع ثانيسيدر — معرفت حقنده — لا» جمعی: تقليبات .

تَقْلِيد [ع] طاقمق، طاقلمق، قوشاتمق، قوشادلمق: تقليد سيف، سيفك تقليدی § اصله بكزتمه يولنده اجرای عمل: «تقليد زاغ كبك خرامانی كولديرر — شيخ الاسلام يحيى» ايكی درلو مقبول آليرر: فضولی‌يی تقليد. نفعی‌يه تقليد. «بن اول شاعر حق كوی و جری كيم ايده‌مز — طبعمه نادره سنجان ضرور تقليد — نفعی» § تقليد يولنده ياپلمش شی: انكليز چاقيسنك تقليدی. جمعی: تقليدات .

تَقَلُّل [ع] آز اولمق، آزالمق: تقلل مياه انهار .

تَقْلِيع [ع] (قلع) ە بدل قوللانيله‌بيلير . آندن اقوادر .

تَقْلِيف [ع] قالافاتلامق، قالافاتلانمق: تقليف سفينه. سفينه‌نك تقليفی.

تَقْلِيل [ع] آزالتمق ، آزالدلمق : تقليل مقدار. بر مقدارك تقليلی.

تَقْلِيم [ع] كسمك ، كسلمك. طيرناق، قامش كبی شيلر حقنده قوللانيلير: تقليم اظفار . خامه‌نك تقليمی .

تَقَمُّص [ع] كوملك كيمك : تقمص فرنكانه .

تَقْمِيص [ع] كوملك كيدرمك ، كيدبرلمك: تقميص طفل عريان.

تَقَوُّت [ع] (تغذی) يه بدل قوللانيله‌بيلير .

تَقَوُّس [ع] قوسلنمك ، ياى شكلنه كيرمك ، ياى كبی اكلمك : تقوس قامت پير . تقوس خط.

تَقَوُّل [ع] قريحه‌دن يالان سويلمك: جمعی : تقولات : تقولات مسيلمة الكذاب .

تَقَوُّم [ع] اكری شی طوغری اولمق، طوغرلمق : تقوم نهال تر .

تَقْوَى [ع] جناب حقدن صاقنمه ، مخافة الله ايله مناهيدن توقی : اهل تقوی . التزام تقوی . تقوی الله = مخافة الله . اسلوب فارسی اوزره (تقوی) صورتنده‌ده قوللانيلير .

تَقَوِّی [ع] قوت بولمق ، قوتلنمك : تقوی مريض . حرب اوزرنده بولنان بر فرقه‌نك يتيشن امداد ايله تقوی ايتمسی.

تَقْوِيد [ع] يدمك ، يدلمك : تقويد اعمی . دابه‌نك تقويدی . بومعناده (اقتياد) دخی قوللانيله‌بيلير .

تَقْوِيس [ع] مقوس ايتمك، ايدلمك؛ ياى شكلنه قويمق ، قونلمق: تقويس ابرو . بر آغاج دالنك تقويسی .

تَقْوِيل [ع] (اقوال) ايله مترادفدر. جمعی: تقويلات . تقويليات = اقواليات.

تَقْوِيم [ع] اكری‌يی طوغرلتمق ، اكری طوغرلدلمق : تقويم غصون. بر دالك تقويمی § صورت معروفه‌ده شهور ، مواسم و سائره‌يی كوسترمك اوزره برسنه وياخود بر چوق سنه‌لر ايچون ترتيب اولنان رساله : «چيقارورلر سنه‌ده بر تقويم — اوله سن طالب علم تنجيم — سنبلزاده» «آتمه يابانه صانوب ده بونی كهنه تقويم — نخبه حقنده — وله» جمعی اولان (تقاويم) بومعناده مستعملدر . تقويمچه = كوچك تقويم .

تَقْوِيَه [ع] قوت ويرمك ، ويرلمك ، قوتلندرمك ، قوتلندريلمك :

تقويهٔ بنا. برحكمك تقويه‌سی. (ويرمك) و (ايتمك) ماده‌لريله مستعملدر . اسلوب فارسی اوزره (تقويت) صورتنده‌ده قوللانيلير . تشديد ايله غلطدر .

تَقْهِير [ع] قهر ايتمك ، ايدلمك : اعدايی تقهير. خذله‌نك تقهيری. جمعی : تقهيرات .

تَقِیّ [ع] تقوی صاحبی ، تقوی ايله متصف آدم .

تَقْيِيح [ع] ايرينلنمك: تقييح جريحه .

تَقَيُّد [ع] قيدلی بولنمق ، دقتلی طاورانمق : اجرای تقيد ايدر § قيدلانمق ، مقيد اولمق : اويله عمليرله تقيد ايتمز . جمعی : تقيدات .

تَقْيِيد [ع] مطلق براقيوب قيدلامق، مطلق براقلميوب قيدلانمق § باغلامق ، باغلانمق ، بوقاغی‌يه اورمق ، اورلق : برشيئی اخذ وتقييد . بريسنك اخذ وتقييدی . جمعی : تقييدات .

تَك [ف] قوشمه،سكيرتمه. (پو ـــ ی) ياخود (تاز) ويا (دو) ايله برلكده قوللانيلير : تك وپو ـــ ی . تك وتاز . تك ودو . «ايره‌من غايتنه ساحهٔ اوصافنده ـــ نه قدر ايلسه يكران خيالم تك وتاز» (تك وپو) (تكاپو) مقامنده‌ده قوللانيله بيلير .

تَكاپُو [ف] تلاش ايله تحری ، آردندن سكيرتمه § داالقاوقلق طرزنده تصديق فعل وقول.

تَكاثُر [ع] (تكثر) ايله مترادفدر .

تَكاثُف [ع] صيقلاشوب بربرينه كيره‌رك قالينلاشمق . كثافت پيدا ايتمك، كثيف اولمق: بخارك تكاثفی. سماده‌كی بولوت پارچه‌لرينه باقلدقجه مهتاب يربر تكاثف ايتمش ظن اولنوردی.

تَكاسُل [ع] اوشنمك ، تنبلجه‌سنه طاورانمق : ترك تكاسل . يازی يازمقده تكاسل. جمعی: تكاسلات.

تَكافُؤ [ع] برابرلشمك ، بربرينه كفو اولمق: تكافؤشوهروزن.

تَكالِيف [ع] (تكليف) ك جمعی .

تَكامُل [ع] (تكمل) ايله مترادفدر.

تَكاوَر [ف] قوشيجی ، سكيرديجی ، سريع الحركه. اكثريا آته وصف اولمق اوزره قوللانيلير.

تَكايُد [ع] بربرينه حيله ايتمك، حيله ايدشمك: تكايد حيله‌كاران . بومعناده (مكايده) دخی قوللانيلير. جمعی: تكايدات .

تَكَبُّر [ع] كبرلنمك، بيوكلنمك، نفسنی بيوك كورمك: انسان تكبری نسبتنده كوچكلكنی بی خبرانه اعتراف ايتمش اولور.

تَكْبِيب [ع] كباب ياپمق، كباب ايتمك، ايدلمك: تكبيب صيد. شكارك تكبيبی .

تَكْبِير [ع] الله اكبر ديمك : آوازهٔ تكبير. افتتاح تكبيری. «پيش چشمنده‌در اول جند جهانگير هنوز ـــ كوش جانمده‌در اول غلغل تكبير هنوز ـــ اصحاب بدر حقنده » « اول زمان كيم پيش محرابكده تكبير ايلرم ـــ يادايدوب ابرولرك تكبيری تكرير ايلرم ـ نعت شريف » جمعی : تكبيرات .

تَكَثُّر [ع] چوق اولمق ، چوغالمق : تكثر اولاد. تكثر اموال .

تَكْثِير [ع] چوغالتمق ، چوغالدلمق: تكثير واردات. تكثير سواد. محصولاتك تكثيری.

تكثيف [ع] كثافت ويرمك، ويرلك؛ كثيف قيلمق، قيلنمق: تكثيف هوا. وجودى تكثيف.

تكحل [ع] (اكتحال) ايله مترادفدر. «ليس التكحل فى العينين كالكحل - متنبى» = كوزلره سرمه چكمك قدرتدن سرمه‌لى اولمق كبى دكلدر.

تكحيل [ع] سرمه‌لمك، سرمه‌لنمك: تكحيل عين. كوزلرك تكحيل. بريسنك چشمانى تكحيل. چشمان صبيانك تكحيلى.

تكدر [ع] كدرلنمك: تكدر خاطر § بولانمق: تكدر ماء.

تكدير [ع] آزارلامق، آزارلانمق: چوجغى تكدير. اوشاغك تكديرى. § بولاندرمق، بولانديرلق: آب صافى تكدير. ماء نهرك تكديرى. «اما ينه بعض كهنه تعبير - (باقى) ده ايدر درونى تكدير - خرابات» جمعى: تكديرات.

تكذيب [ع] كذبه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ يالاندرديمك، دينلمك: بر روايتى تكذيب. بر روايتك تكذيبى. تصديق و تكذيب تحقيقه مستند اوللميدر. جمعى: تكذيبات.

تكرار [ع] ايكى ويا دها زياده كره اجرا: بر سوزى تكرار. بر رجانك تكرارى. كثرت تكرار = ايكيدن زياده تكرار: هر كثرت تكرار فصاحتى اخلال ايتمز. تكرار على التكرار = بر چوق دفعه. بوكا بدل تكرار بتكرار دخى قوللانيلير. § مكرراً، مكرر اوله‌رق، ينه: «تكرار بنى نيچون سوزرسين؟ - حيرت» «قوندى سربامه بارك الله! - تكرار هوا. لانيرسه ايواه! - كبوتر حقنده»

تكرر [ع] مكرر اولمق، بردن زياده وقوع بولمق: جنحه‌نك تكررى. تكرر الفاظ. تجلى الهى تكرر ايتمز. جمعى: تكررات.

تكرك [ف] ياغان طولو: باران و تكرك «باران فرح تكرك آفات - غالب»

تكره [ع] (استكراه)، بدل قوللانيله‌بيلير.

تكرير [ع] تكرارلامق، تكرارلانمق: تكرير التماس. بر لفظك تكريرى § عباره‌ده حسن تكرار، تكرار مقبول. جمعى: تكريرات.

تكريم [ع] تعظيم. اكثريا مفعول به آلير. «حق بنى آدمى تكريم ايتمش» (بنى آدمه تكريم) دخى دينيله‌بيلير. تكريماً = تعظيماً. جمعى. تكريمات.

تكريه [ع] كريه كوستروب سودرمه‌مك، كريه كوستريلوب سوديرلمه‌مك: مناهى‌يى تكريه. قبايحك تكريهى. تكريه دروغ. جمعى: تكريهات. تكريهات حكيمانه.

تكسر [ع] برنجى معناسنده (انكسار) ايله مترادفدر: تكسر سبو. تكسر صراحى.

تكسيب [ع] كسب ايتدرمك، ايتديرلمك، قازاندرمق، قازانديرلمق: تكسيب رزق حلال. بريسنه بر مالك تكسيبى.

تكسير [ع] زياده‌سيله قيرمق، قيرلمق: تكسير اوانى. اقداحك تكسيرى. تكسير خاطر.

تكشف [ع] (انكشاف) ايله مترادفدر. تكشف سراپرده.

تكشيف [ع] زياده‌سيله آچمق، آچلمق: تكشيف سرائر. بعض اسرارك تكشيفى.

تَکَفُّل [ع] کفالت ایتمك ، کفیل اولمق .

تَکْفیر [ع] ازالهٔ گناه . صفت الهیه‌در : تکفیر سیئات = سیئاتی کأن لم یکن ایتمك § اعطای کفارت : تکفیر یمین = یمینك کفارتی ویرمك . (اکفار) معناسنده‌ده قوللانیلیر . جمعی : تکفیرات .

تَکْفیل [ع] کفیل ایتمك ، ایدلمك : بر آدمی تکفیل ، بریسنك تکفیلی .

تَکْفین [ع] کفنه صارمق ، صارلمق ؛ کفنله‌مك ، کفنلنمك : تکفین میت . میتك تکفینی . بعض شهدا تکفین اولنماز .

تَکِل [ف] شاب امرد ، چار ابرو .

تَکَلُّس [ع ـ مولد] کیره‌جه تحول ایتمه ، کیرج حالنه گلمه .

تَکَلُّف [ع] کلفتلی ایش طوتمق ، اختیار زحمت : « بیرانه تکلف ایتمش الحق — ویرمش هله کاردزده رونق — نابی حقنده — غالب » بلا تکلف ، بی تکلف = تکلفسز ، تکلفسز اوله‌رق : « اضطراب نابهنگام ایستمز تحصیل کام — موقعنده بی تکلف کار کندین کوسترر — راغب » جمعی : تکلفات . تکلفات منشیانه . تکلفات عادت پرورانه .

تَکَلُّم [ع] (سویلمك) و (سوز سویلمك) دیه تفسیر اولنور . برنجی تفسیره کوره مجهول یعنی (سویلنلمك) معناسنه اوله‌رق دخی قوللانیلیر : بر لسانی تکلم . برلسانك تکلمی . عربجه‌نك تکلمی تحصیلی قدر کوچ دکلدر . ایکنجی تفسیره کوره بالکز معلوم اوله‌رق قوللانیلیر : « اوکرن لسان عصر ورسوم زمانه‌یی — باق طبع ناسه حاله مناسب تکلم ایت — نورس قدیم » « محروم اوله‌لی تکلمدن — قان آغلایورم تبسمکدن — تصویر جانانه خطاب » (اوج لسان ایله تکلم ایدردی) کبی تراکیبده دخی ایکنجی تفسیره کوره قوللانلمش اولور . جمعی : تکلمات . (تلفظ) ده‌یه باق .

تَکْلیس [ع] کیره‌جه چویرمك ، کیرج حالنه قویمق .

تَکْلیف [ع] بریسنك بر ایشی ایشلمسنی ایستمك ، بر ایشی ایشلمسی ایستنامك : بر ایشی بریسنه تکلیف . بر خصوصك بریسنه تکلیفی . « ما کلف الله نفساً فوق طاقتها — لا » = جناب حق هیچ برنفسه طاقتی فوقنده خدمت تکلیف بیورمامشدر . تکلیف مالایطاق = طاقت کتیریله‌میه‌جك شیئی تکلیف § شریعتك امری . حکومتك امری . تکالیف صورتنده‌کی جمعی اکثریا بومعناده قوللانیلیر : تکالیف شرعیه . تکالیف امیریه . دیکر جمعی : تکلیفات § اشخاص بیننده بربرینی زحمته صوقه‌جق صورتده جریان ایدن معامله . تکلیف بومعناده اکثریا سلب ونفی صورتنده قوللانیلیر : تکلیفمز یوق . تکلیفمی وار؟ تکلیفسز احباب .

تَکْلیل [ع] (تتویج)ه بدل قوللانیلیر .

تَکَمُّل [ع] کماللنمك ، کمال بولمق ، کامل اولمق : تکمل چله . تکمل درویش . جمعی : تکملات .

تَکَمُّن [ع] کیزلنمك ، پوصویه کیرمك ، درکمین اولمق : تکمن دمداران . تکمن عسکر . تکمن صیاد .

تكميل [ع] بتيرمك ، بتيرلمك ؛ تمام ايتمك ، ايدلمك: تكميل ثلاثين = اوتوز كونى تكميل . تكميل انفاس . درسك تكميلى . « ذوق برالله كلبانكيله تكميل ايلرم » « كوكل تكميل فن عشق ايدن استاد كاملدر — باقى » § يتمش ، تام : انشاآت تكميل اولدى . بو معناده (تكميل) اسم مفعول ديمك ايسه‌ده « تكميل اولدى » مقامنده «مكمل اولدى » دينيله‌من ، چونكه (مكمل) باشقه يولده قوللانيلير . (تبديل) دخى اسم مفعول يعنى (مبدّل) معناسنده قوللانيلير : « كيتدى باشكدن كوكل اول سروقدك سايه‌سى — فضولى» لسانمزده بويله مصدرلر معدوددر .

تكنيه [ع] كنيه‌وضع ايتمك، ايدلمك، كنيه‌له‌مك . كنيه‌لنمك : پيغمبرمز صلى الله عليه‌سلم افندمز حضرتلرينى قريش (ابوالقاسم) ايله تكنيه ايتديلر . افندمزك بوصورتله تكنيه‌سى جناب (قاسم) اكبر اولاد ذكورى اولديغى ايچوندر . تشديد ايله غلطدر .

تكوّن [ع] پيدا اولمق، واراولمق، موجود اولمق . معنوياتده قوللانيلير: تكون اختلاف، تكون محاسده.

تكوين [ع] اولدرمق ، اولديرلمق ؛ احداث ، ايجاد . صفت الهيه‌در : جناب حق اشيايى تكوين بيوردى . اشيانك تكوينده نيجه حكمتلر واردر . «ويردى فرعالم تكوينه صراياى حدوث ـ حكمت » جمعى : تكوينات .

تكه [ف] اركك كچى: چوبانك كوكلى اولنجه تكه‌دن سود چيقارر .

تكهّن [ع] كاهنلك، فالجيلق، باقيجيلق ايتمك: كهنه برقبطيه‌نك تكهنى.

تكيّس [ع] كياستلى كورنمك، ذكا فروشلق ايتمك: تكيس مدار تميز اوله‌ماز .

تكيّف [ع] بركيفيتله متصف اولمق، كيفيتلنمك: شرابك قيرمزيلقله تكيفى .

تكيه [و] درويشلره مخصوص اقا . متكاه، عبادتكاه : « تكيه ماندارمدر دده سلطان ياهوا — تاريخ انشا — سرورى » (تكيه‌كاه) تكيه‌يرى وتكيه مقامنده قوللانديغى كبى طايانه‌جق، استناد ايده‌جك برمعناسنده‌ده قوللانيلير. تكيه‌زن=طايانيجى، استناد ايديجى. تكيه نشين = تكيه‌ده اوطوران .

تلاحظ [ع] كوز اوجيله بربرينه باقمق، كوز اوجيله باقشمق: نيزنلرك تلاحظى .

تلاحق [ع] بربرينه ملحق اولمق ، بربرينه قاتلمق ، قاتشمق : هرفن تلاحق افكار ايله ترقى ايتمشدر .

تلّ [ع] تپه، كومه، ييغين: تلّ رفيع.

تلاش [ع] اضطراب ايله قاريشيق عجله : « ايشتدكده تلاشمدن درو ديواره‌چارپلدم — سنبلزاده»«تلاش ايتدك بتون كتم ايتديكك اسرارى فاش ايتدك » اصلى (تلاشى)در.

تلاصق [ع] ملاصقه) يه بدل قوللانيلير: تلاصق خطين .

تلاطف [ع] (تلطف)ه بدل قوللانيلير . جمعى: تلاطفات .

تلاطم [ع] طالغه‌لر اورشمق، چارپشمق: تلاطم امواج § زياده اوينايوب طالغه‌لانمق: تلاطم دريا، «اولكى وقار نرده قالدى؟ — كيتدكجه تلاطمك چوغالدى — دريايه خطاب »

تَلاعُب [ع] (تلعب) و(ملاعبه)يه بدل قوللانيله بيلير.

تَلاعُن [ع] (ملاعنه) يه بدل قوللا- نيله بيلير.

تَلافى [ع] الدن كيدن شيئى صكره دن تدارك ايتمك، الدن كيدن شى صكره دن تدارك ايدلمك: تلافىٔ مافات = فوت اولان شيئى تلافى. فوت اولان شيئك تلافيسى. ناقابل تلافى.

تَلافيف [ع] (تلفيف)ك جمى. طاقم طاقم بربرينه صارماشمش نباتات كثيره: تلافيف صحرا. مفردى بو معناده قوللانلماز.

تَلاقى [ع] بربرينه قارشى كلوب بو- لشمق، بربريله بولشمق. اكثريا اشخاص حقنده قوللانيلير: موعد تلاقى. تلاقىٔ محبين. ايكى حسرتزده نك تلاقيسى. «اولدم متشرف تلاقى» «بركون اواميد پرستك برى — صدرطربگاه تلاقى اولور— بر حسرتزده حقنده» يوم التلاق، يوم التلاقى = قيامت كونى.

تَلاكُم [ع] بربرينه يومروق اورمق، يومروق اورشمق، يومرو- قله مضاربه: انكليزلرك تلاكمى. اسكى يونانليلرك تلاكمى.

تَلاهى [ع] آلات لهو ايله اوغرا- شوب اوينامق: ساز شاعر- لرينك تلاهيسى.

تَلَألُؤ [ع] پارلدامق، لمعان ايتمك: برقك تلألؤى.

تَلَبُّس [ع] كيمك، كيلمك: لباسى تلبس. جامه نك تلبسى. جمى: تلبسات: تلبسات خودنمايانه.

تَلْبيس [ع] برشيئك عينى ستر ايتمك، حق ستر ايتمك، صورت حقدن حيله ايدوب آلداتمق: ابليس پرتلبيس. جمى: تلبيسات.

تَلْبِيَه [ع] لبيك ديمك، لبيك چاغيرمق. تلبيهٔ حجاج مسلمين. عرفاتده تلبيه. تشديد ايله غلطدر.

تَلَثُّم [ع] ياشماق طوتنمق، ياشماقلانمق: «چهره كده نه در بو حسن تابش؟ — صاندم كه قمر تلثم ايتمش» «برقيزچوجنى تلثم ايتمش— هركورديكنه تبسم ايتمش— انسان باقوب اولمسونمى حيران؟— ياشما- قلى ملك تجسم ايتمش»

تَلْثيم [ع] بريسنك آغزينى اورتمك، آغزى اورتلمك: يكى سوز سو- يلمكه باشلايان طفلك دهاتى تلثيم. دهان صبينك تلثيمى. مطلقا اورتمك معناسنده ده قوللانيلير. جمى: تلثيمات.

تَلَجْلُج [ع] سوزى ديلنى چيكنه- يه رك سويلمك، آكلاشيلير آكلاشلماز برصورتده سويلمك: تلجلج متهم.

تَلْجيم [ع] (الجام) ايله مترادفدر.

تَلَحُّز [ع] بريسى اكثى برشى بر ايكن ديكرينك آغزى صولانمق.

تَلَحُّم [ع] ات پيدا ايتمه، ات حاصل ايتمه، اتلى اولمه.

تَلْحيد [ع] قبرى لحدلمك، قبر لحد- لمك: تلحيد قبر. قبرك تلحيدى. (تدفين) معناسنده ده قوللانيلير: تلحيد شهيد.

تَلْحين [ع] قراءتده تغيير كلمه § نغمه ايله، ازكى ايله قرائت. (تخطئه) معناسنده كلير. جمى: تلحينات.

تَلْخ [ف] آجى، ايتى: تلخ و شيرين. تلخ وترش. «تلخ ايتدى عيشمى لبكى نوشخند ايدن — آزرى» تلخابه، تلخابه = آجى، طعمى ناخوش اولان

مشروب . (تلخابه) زیاده قوللانیلیر : نوش تلخابهٔ هجران. نوش تلخابهٔ ممات . آجی صو دیمك اولان (آب تلخ) شرابدن کنایه دخی اولور . گفتار تلخ = آجی سوز. تلخ گفتار = آجی سوزلو. تلخکام = دماغی تلخ اولان، مذاقنده لذت قالمیان، مکدر: «تلخکام ایتمز سنك شیرین کلامك (نورس) ی » تلخکامی = تلخکاملق . «تلخکامیدر نصیبی نوش صهبادن بیله ـ جوری» تلخی = آجیلق : « ناقص اولماز فیض ذاتی تلخیٔ ایامدن ـ باده تلخ اولدقجه آرتار نشئه‌سی قوتلنیر ـ راغب » هندبا دینیلن نباتده (تلخی) اطلاق اولنور . تلخی چشیده = آجی‌یی طاتمش ، مشقت چکمش اولان: غریب تلخی چشیده .

تَلْخِیص [ع] خلاصه‌سنی آلمق، خلاصه‌سی آلنمق، خلاصه ایتمك، ایدلمك: بر کتابی تلخیص . بر مقاله‌نك تلخیصی . تلخیصاً = تلخیص صورتیله ، ملخص اوله‌رق . بر ماده‌نك صدر اعظم طرفندن حضور معالی‌نشور همایونه عرض اولنمسنه و بو یولده یازیلان کاغده دخی (تلخیص) دینیلیر . جمعی: تلخیصات .

تَلَذُّذ [ع] (استلذاذ) و (التذاذ) ایله مترادفدر . اك زیاده بو قوللانیلیر. جمعی: تلذذات .

تَلْذِید [ع] لذتلندرمك، لذتلندیرلمك، لذت ویرمك ، ویرلمك: تلذید دماغ. تلذید طعام. ذائقه‌نك تلذیذی.

تَلَزُّج [ع] لزوجتلی اولمق : تلزج مایع .

تَلَسْقُوپ [روجه‌دن] دورآزما، رصد دوربینی .

تَلَطُّخ [ع] بولاشمق، بولاشیق اولمق : لباسك چامور ایله تلطخی .

تَلَطُّف [ع] نازکانه معامله ایتمك ، لطف ایله معامله ایتمك : افندینك بنده‌سنه تلطفی. جمعی: تلطفات .

تَلْطِیخ [ع] بولاشدرمق، بولاشدیرلمق، بولاشیق ایتمك، ایدلمك: لباسی چامور ایله تلطیخ. جامه‌نك یاغ ایله تلطیخی .

تَلْطِیف [ع] مظهر لطف ایتمك ، ایدلمك : بر آدمی تلطیف، بر مأمورك تلطیفی. تلطیفاً = تلطیف صورتیله. تلطیف ایچون. جمعی: تلطیفات .

تَلَظِّی [ع] آلو چیقارمق ، آلولنمك: تلظیٔ نار. تلظیٔ حریق. (التظا) دخی بو معناده مستعملدر .

تَلْظِیَه [ع] آلولندرمك، آلولندیرلمك: تلظیهٔ نیران. حریقك تلظیه‌سی. تشدید ایله غلطدر.

تَلَعُّب [ع] اویناملق، اویون ایله مشغول اولمق: تلعب اطفال .

تَلَعْثُم [ع] جواب ویرمسی لازم کلیرکن ویره‌میوب ایرکلك § کم کوم ایتمك .

تَلْعِین [ع] زیاده‌سیله لعنت ایتمك ، لعنده مبالغه ایتمك . جمعی : تلعینات .

تَلَغْراف [روجه‌دن] دورنویس ، صورت معروفه‌ده اشارات مخصوصه ایله اوزاقدن مخابره ایتمك اصولی : تلغراف خطی . تلغرافخانه تلغراف مأموری . (تلغرافنامه) معنا- سنده‌ده قوللانیلیر : تلغراف یازدی . تلغراف کلدی . (تَلغراف) صورتنده تلفظی شایعدر . تلغرافنامه معناسنه اولان (تلغرام) لك لسانمزده استعمالی تصلسه شیوع بولمامشدر . تلغراف چکمك ، تلغراف کشیده ایتمك = تلغراف واسطه

سیله اشعار. ینه بو مألده اولان (تلغراف اورمق) (تل اورمق) تعبیرلری عامیانه عد اولنور .

تلف [ع] تباه ، هلاك . (اولمق) و (ایتمك) ماده‌لریله قوللانیلیر:
«یازیق یازیق تلف ایتدم متاع جان ودلی- بو چارسوی محبتده کار اولور صاندم - چلبی زاده عاصم » (ایتمك) ماده‌سیله استعمالی حالنده (اتلاف) مقامنه قائم اولمش اولور . بو ماده‌دن مجرد اولدیغی وقت (اتلاف) ك یرینی طوته‌ماز . مثلا «مضر بر حیوانی اتلاف جائزدر» دینیلیر . «مضر بر حیوانی تلف جائزدر» دینیله‌منز. (تلف نفس) (تلف عمر) کبی تعبیرلرده دخی (اتلاف نفس) (اتلاف عمر) معنالری قصد اولنمیوب (نفسك تلف اولمسی) (عمرك تلف اولمسی) معنالری قصد اولنملیدر . جمعی اولان (تلفات) اکثریا تلف اولانلر معناسنده قوللانیلیر .

تلفظ [ع] اصواتی آغیزدن لفظ حالنده اخراج : بر حرفی تلفظ . بر کلمه‌نك تلفظی . قاموسده (تلفظ) ك (تکلم) معناسنه اولدیغی کوستریله‌رك «یقال تلفظ الرجل اذا تکلم » دینیلیورسه‌ده ترکجه‌ده (تلفظ) ایله (تکلم) بیننده خیلی فرق اولدیغی کوریلیور . مثلا « شو چوجق کوزل تکلم ایدیور » دیمك باشقه « شو چوجق کوزل تلفظ ایدیور» دیمك ینه باشقه‌در . هر تکلمده تلفظ تحقق ایدر . فقط هر تلفظده تکلم تحقق ایتمز . جمعی : تلفظات .

تلفون [روجه‌دن] سسی اوزاغه نقل ایدن آلت مخصوصه ، ناقل الصوت : « تلفونسین نه‌لر دیپورسه ازل — ابد ایلر سنکله آنلری حل — قلمه خطاب » بو آلته (دورشنو) دیمك‌ده مناسبتدن خالی دکلدر .

تلفیف [ع] (لف) ه بدل قوللانیله‌بیلیر . آندن اقوادر .

تلفیق [ع] بربرینه ضم ایتمك، ایدلمك: بر جامه‌یی تشکیل ایده‌جك پارچه‌لری جمع وتلفیق . بر فنی تشکیل ایده‌جك مسائلك جمع وتلفیقی . تلفیق اجزای لباس . تلفیق اجزای نردبان . جمعی : تلفیقات .

تلقب [ع] کندی ایچون لقب اتخاذ ایتمك، لقب طاقنمق، لقبلنمك: فلان شاعر فلان نامی تلقب ایتمش ایدی. شاعر مشهور احمد پاشا هیچ بر نام ایله تلقب ایتمه‌مشدر .

تلقم [ع] (التقام) ایله مترادفدر .

تلقی [ع] ... نظریله باقمق، باقلمق؛ ادراك، اعتقاده کوره قبول ایتمك ، ایدلمك . (تلقی بالقبول) تعبیر قدیمك استعمالنه‌دکل، احالنه لزوم واردر. جمعی اولان (تلقیات) تخفیفیا ایله‌در. برشیئی هر قوم باشقه درلو تلقی ایده‌بیلیر . بو تلقیات متنوعه اختلاف طبع وتربیه‌دن ایلری کلیر.

تلقیب [ع] لقب وضع ایتمك، ایدلمك: لقبله‌مك ، لقبلنمك: حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری جناب طلحة ابن عبیداللهی ذات العشیره غزوه‌سنده (فیاض) ایله تلقیب بیوردی. حضرت حیدرك (کرار) ایله تلقیبی جنکده دونه دونه حمله ایتدیکنه مبنیدر. جمعی : تلقیبات .

تلقیح [ع] آشی اورمق، اورلمق؛ آشیلامق ، آشیلانمق: تلقیح صبیان. تلقیح اشجار . چیچك علتنك اوکی

آلنمق ايچون اولری (تلقيح جدری) (تلقيح بقری) نامليله ايكی درلو تلقيح اجرا او لنوردی . تلقيح جدری ابتدا عثمانلی ملكنده ظهور ايتدی. شمدی هرطرفده مرعی الاجرا اولان تلقيح بقری اصولنی مؤخراً انكلتره اطباسندن (جنر) بولمشدر. چيچك علتنه دائرابتدا رساله يازان (٣٢٠) سال هجريسنده وفات ايدن حكيم شهير (محمد بن زكريا ابوبكررازی) در. جمعی: تلقيحات ،

تلقيم [ع] لقمه ويرمك ، ويرلك ، لقمه لقمه اوله رق يدرمك ، يديرلمك : چوجغه تلقيم طعام . طعامك چوجغه تلقيمی .

تلقين [ع] ايچه آكلاتمق ، آكلادلق : تلقين دين مبين . مهم برخصوصك برآدمه تلقينی § بعدالدفن ميته خطاباً قبرينك باشی اوجنده ايراد ايديلن اخطارات دينيه : تلقين ميت مشروعدر. جمعی: تلقينات .

تلمذ [ع] شاكردلك ايتمك صورتيله تعلم: تلمذ علم حقوق. براستاددن علم فقه تلمذی.

تلمس [ع] (لمس) مبدل قوللانيله بيلير .

تلمع [ع] (التماع) ايله مترادفدر. جمعی: تلمعات : تلمعات سيوف .

تلميح [ع] قولاً ايما: بروقعه يی تلميح. برسركذشتك تلميحی § سوز آره سنده برقصه يه ، برمثله ، برشعره اشارت ايتمكدن عبارت برصنعت ادبيه . تلميحاً = تلميح صورتيله ، تلميح اوله رق ، تلميح ايچون: فلان ماده يی تلميحاً شويله ديدی . جمعی: تلميحات .

تلميع [ع] لمعان ايتديرمك ، ايتديرلمك : سيفی تسليل وتلميع . كونشه قارشی اسلحه نك تحريك و تلميعی § رنكا رنك ايتمك ايدلك : تلميع البسه. بويغچه نك تلميعی § شعری ايكی ويا اوچ لسانی مزج ايده رك سويلمكدن عبارت برصنعت ادبيه : «بركهنه كوپريدر بوجهان كيم كلن كچر — بالامن والسلامة فاجعل عبورنا — ابن كمال» جمعی: تلميعات : تلميعات شيخ سعدی .

تلوث [ع] بولاشوب مردار اولمق ، ملوث اولمق .

تلون [ع] رنكدن رنكه كيرمك : تلون بوقلمون § برحالده طورميوب حالدن حاله انتقال ايتمك ، ثباتسز اولمق : تلون مزاج . جمعی: تلونات .

تلويث [ع] بولاشديريلوب مردار ايتمك ، بولاشديريلوب مردار ايدلك ، ملوث ايتمك ، ايدلك . جمعی: تلويثات .

تلويح [ع] برنجی معناسنده (تلميح) ايله مترادفدر . اشارت ايتمك معناسنه ده كلير. جمعی: تلويحات .

تلويع [ع] ياقوب دردناك ايتمك ، ايدلك . محبت حقنده قوللانيلير: تلويع قلب . قلب عاشقك تلويعی . جمعی : تلويعات .

تلويم [ع] (لوم) مبدل قوللانيله بيلير ، آندن اقوادر. جمعی تلويمات.

تلوين [ع] رنك ويرمك ، ويرلك ؛ ملون ايتمك ، ايدلك : برقماشی تلوين . چيچكلرك تلوينی . جمعی: تلوينات .

تلهب [ع] برنجی معناسنده (التهاب) ايله مترادفدر .

تلهف [ع] متحسر ومحزون اولمق ، تحسر ومحزونيت حالنده بولنمق ، يانوب ياقلمق: چوجغی وفات ايدن والده نك تلهفی . جمعی: تلهفات .

تَلَهّی [ع] (تلاهی) ایله مترادفدر.

تَلْهیب [ع] آلولندرمك، آلولندیرلمه: تلهیب نار. آتشك تلهیبی. (الهاب)دن اقوادر. جمعی: تلهیبات.

تَلْهیف [ع] مقتضای تلهف اولمق اوزره (والهفاه) چاغیرمق: متحسرانه و محزونانه ندا ایتمك. جمعی: تلهیفات: تلهیفات عشاق.

تَلْییث [ع] ارسلان روشلی، ارسلان یورکلی اولمق.

تَلْیید [ع] (تالد) ایله مترادفدر.

تَلْیین [ع] یوموشاق اولمق، یوموشامق، (تخشن)ك ضدی.

تَأْیین [ع] یوموشاتمق، یوموشادلمق.

تَماثُل [ع] (تماثله) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَماثیل [ع] (تمثال)ك جمعی: «شخوص ناس تماثیل شاهنامهٔ صنع-نابی»

تَماجُد [ع] مجدینی، شرفنی یاد ایله افتخار ایتمك § ایکی و یا دها زیاده آدم مجد، شرف خصوصنده مفاخره ایتمك: تماجد ناکسان.

تَمادی [ع] زیاده اوزامق، زیاده اوزون اولمق، بیتوب توکنمه‌مك: تمادیٔ عمر. تمادیٔ ابتلا.

تَمارُض [ع] خسته کبی کورنمك، یالاندن خسته اولمق: اجرتسز خسته معاینه‌سنه چاغیریلان طبیبك تمارضی. جمعی: تمارضات.

تَماسّ [ع] دکمك، طوقنمق: حین مصافحه‌ده اللرك بربرینه تماسی. قلمك کاغده تماسی.

تَماشا [ف] نظر ایله سیر، اکلنمك، عبرت آلمق کبی مقصدلر ایله نظر. معنای مصدری‌یی متضمندر. معلوم و مجهول اوله‌رق قوللانیلیر: بر سفینه‌یی اوزاقدن تماشا. بر رسمك یقیندن تماشاسی. «آیینه صفت سیراوله‌مازسین بوصوردن - ایتسه‌ك نه قدر عالم دنیایی تماشا - طالب» (شایان تماشا) (جالب تماشا) موقعلرنده‌ده قوللانیلیر: «اوزکه حال اوزکه جمال اوزکه تماشادربو - روحیٔ بغدادی» «الله الله نه تماشادر بو! - لا» تماشاخانه = اطرافی سیر ایده‌جك خانه: «کوکلك سیر ایت نه عالیدر تماشاخانه‌سی!» (تماشاگاه) و (تماشاگه) هم اطرافی تماشا ایده‌جك بر محده سیر یری معناسنده مستعملدر. تماشاگر = تماشا ایدیجی، سیرجی. تماشاگری = تماشاگرلك، سیره چیقمه: «اوزاقدن کوروب بر خرامان پری - کوکل ایتدی میل تماشاگری»

تَمالُك [ع] نفسنه مغلوب اولمامق، نفسنی ضبطه مقتدر اولمق، کندینه مالك اولمق: مشتهیاته تمالك ایله فضیلت تمالك برلشمز.

تَمام [ع] تام، نقصانسز: «اوله‌دن بیك یدی تاریخی تمام - بو رساله‌مده تمام اولدی کلام - حلیه‌یه داتر - خاقانی» § تام اولمق، تمك: تمام تحصیل. تمام کتاب. تمام عمر. تماماً = تام اوله‌رق، نقصانسز اوله‌رق: بورجنی تماماً اوده‌دی. بالتمام، بتمامه = تمامیله، بلا نقصان. ماه تمام = تام، نقصانسز آی، بدر. (ماه‌تام) قوللانلماز. ناتمام = تام دکل، ناقص، تمام ایدلمه‌مش: تألیف ناتمام. (ناتام) قوللانلماز.

تَمامیَّت [ع] تاملق، تاملق، نقصانسزلق، بتونلك: تمامیت عقل. تمامیت ملك. قاعدهٔ عربیه‌یه موافق

کورنمین بوکلمه‌نك لسانمزده استعمالنه احتیاج واردر.

تمایل [ع] میل ایتمك، میللنمك. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: هبوب نسیم ایله تازه نهالارك تمایلی. قلبك بر شیئه تمایلی. جمعی: تمایلات: تمایلات صلح جویانه.

تمتع [ع] فائده‌لنمك، کار ایتمك: کاغدجیلقدن شوقدر تمتع ایتمش § فائده، کار: سرمایه چیقدقدن صکره کندیسنه شو قدر تمتع قالمش. معنویاتده قوللانلماز. مثلا «خواجه افندینك تقریرندن تمتع ایتدم» دینیله‌مز. (استفاده) ایله (انتفاع) مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. (انتفاع)ك مادیاتده استعمالی اکثردر. جمعی: تمتعات.

تمتیع [ع] فائده‌لندرمك، فائده‌لندیرلك، کار ایتدیرمك، ایتدیرلك: بر تاجری تمتیع. بر شریکك تمتیعی. معنویاتده قوللانلماز. جمعی: تمتیعات.

تمثل [ع] بر شیئك صورتنه کیرمك: حضرت جبریلك انسان صورتنه تمثلی § بر سوزی مثل اوله‌رق ایراد ایتمك، بر سوز مثل اوله‌رق ایرادایدلمك: قول شاعر ایله تمثل. قول شاعرك تمثلی. جمعی: تمثلات.

تمثیل [ع] مثال کتیرمك، کتیرلك؛ مثال اوله‌رق ایراد ایتمك، ایدلمك: بر کلمه‌نك صورت استعمالنی بر عباره‌ایله تمثیل. برعباره‌نك تمثیلی. «ایلمش اهل حکم موج ایله بحری تمثیل — تا که معلوم اوله کیفیت معنای حدوث — حکمت» § برشیئك صورتنی نقش ایتمك، صورتی نقش ایدلمك. بومعناده اکثریا (طبع) ه بدل قوللانلیر: برکتابی تمثیل. برر رساله‌نك تمثیلی. تمثیل اول. حسن تمثیل. جمعی: تمثیلات.

تمجد [ع] مجد صاحبی اولمق، کسب مجد ایتمك.

تمجس [ع] مجوسی اولمق.

تمجید [ع] ثنا ایله تعظیم: تمجید رسول اکرم. تمجید آل‌عبا § ثنا ایله تعظیم یولنده اوقونان دعا: حضرت بلال طرفندن اوقونان تمجید. جمعی: تمجیدات.

تمجیس [ع] بریسنی مجوسی ایتمك، بریسی مجوسی ایدلمك.

تمحیص [ع] تجربه، امتحان: تمحیص الٰهی. جمعی: تمحیصات.

تمحیق [ع] ابطال، امحا: تمحیق ابا طیل.

تمخط [ع] سومکورمك.

تمدح [ع] کندینی اوکمك، اوکنمك: تمدح ممدوح دکلدر. جمعی: تمدحات: تمدحات حسان العجم.

تمدن [ع] کسب مدنیت ایتمك، مدنی اولمق: بدویلرك تمدنی آرزو اولنور.

تمدیح [ع] (مدح)ه بدل قوللانیلیر. آندن اقوادر.

تمدید [ع] اوزاتمق، اوزادلمق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: حبلی تمدید. حیاتك تمدیدی. تمدیدعشرت. تمدید مصاحبت.

تمر [ع] خرما. اسم جنسدر. واحدی (تمره)در. تمار = خرماجی، خرما صاتان. تمری = خرمایی پك سون. (دمیرهندی)نك طوغریسی (تمرهندی)در.

تمرد [ع] عناد و استکبار ایتمك. (دیك کلمك) تعبیریله‌ده تفسیر

اولنه بیلیر. جهل مرکب اصحابنك تمردی.

تمرمر [ع] طوداقلرك بلا اختیار تتره‌مسندن عبارت مرض كه اكثریا هذیانله مرافق اولور.

تمرن [ع] ادمان ایتمك، ملازمت ایتمك، آلشمق ایچون دوام اوزره چالشمق: برفنی تحصیلده تمرن.

تمریر [ع] مرارت ویرمك، ویرلمك؛ آجی ایتمك، ایدلمك: تمریر مایع. آجی برشی خلطیله مایعك تمریری. تمریر كام. تمریر مذاق. عمری تمریر ایتمكسزین امرار ایتملی.

تمریض [ع] ضعفه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ ضعیفدر دیمك، دینلمك. اكثریا اقوال حقنده قوللانیلیر: مؤلف بو قولی تمریض ایتمشدر. بر قولك تمریضی دلیله مستند اولملی.

تمرین [ع] ادمان ایتدرمك، ایتدیرلمك؛ آلشدیرمق ایچون دوام اوزره چالشدرمق، چالشدیرلمق: طلبه‌یی تمرین. شاكردانك تمرینی. كرك (تمرین) كرك (تمرن) (Exercice) مقامنده‌ده قوللانیلیر. جمعی: تمرینات.

تمزق [ع] ییرتلمق، پاره‌لنمك، پاره پاره اولمق: تمزق اوراق.

تمزیق [ع] ییرتمق، ییرتلمق؛ پاره‌لمك، پاره‌لنمك؛ پاره پاره ایتمك، ایدلمك: بركتابی تمزیق. برمكتوبك تمزیقی.

تمسح [ع] برشیئه ال سورمك، مسح ایتمك § برشیئه سورنمك.

تمسخر [ع] مسخره‌لانمق، مسخره‌لق ایتمك § مسخره‌لق اجراسیله استهزا. جمعی: تمسخرات.

تمسك [ع] اهتمام ایله طوتمق. اكثریا معنویاتده قوللانیلیر: شریعت غرایه تمسك. دلایل قوی‌یه تمسك. بوكا بدل (استمساك) دخی قوللانیله‌بیلیر § سند.

تمسكن [ع] مسكین اولمق، مسكینلشمك. مسكینلك كوسترمك.

تمسیح [ع] (مسح) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تمسیه [ع] بریسنه «الله آقشامكی خیر ایتسون» دیه دعا ایتمك، «آقشامك خیر اولسون» دیمك. تشدید ایله غلطدر.

تمشط [ع] صاچنی، صاقالنی طارامق، طارانمق. (ا. تمشاط) مترادفیدر.

تمشق [ع] مشق آلمق، مشق اتخاذ ایتمك § ورزش، تعلم.

تمشی [ع] یوریمك. مادیاتده قوللانلماز: تمشی مصالح. اودلیل بودعواده تمشی ایتمز.

تمشیت [ع] یورتمك، یوریدلمك. مادیاتده قوللانلماز. تمشیت مصالح. ایشلرك تمشیتی. (تمشیه) صورتنده‌ده قوللانیلیر. (تمشیت) ك (ویرمك)، (تمشیه) نك (ایتمك) ماده‌سیله استعمالی یاقیشیق آلیر: ایشلره تمشیت ویرلدی. ایشلر تمشیه ایدلدی. تشدید ایله غلطدر.

تمشیط [ع] طارامق، طارانمق: تمشیط كاكل. كیسولرك تمشیطی.

تمصیر [ع] بر موقعی شهر یاپمق، برموقع شهر یاپلمق: منتهای صحرایی تمصیر. دامن جبلك تمصیری.

تمطر [ع] سرینلمك كبی بر مقصدله یاغموره چیقمق: نیسانده تمطر.

تمعدن [ع ـ مولد] معدن اوله، معدن حالنه كچمه.

تمكن [ع] مكانلانمق، مكان طوتمق، یرلشمك: فلان ذات فلان یرده تمكن ایتدی. محبتكز قلبمده تمكن ایتمشدر.

تمكین [ع] عدم خفت مزاج، آغیرلق، وقار: «تمكینی ویروب جنونی آلمش — دریا یینه اضطرابه طالمش — تلاطمه داثر» «اهل تمكینم بنی بكزتمه ای كل بلبله — درده یوق صبری آنك هر لحظه بیك فریادی وار — فضولی» پرتمكین = چوق تمكینلی: رئیس پرتمكین.

تملق [ع] یالطاقلانمق. (تبصبص) فی الاصل كوپك قویروغنی صاللایوب یالطاقلانمق معناسنه اولدیغندن (تملق) ایله بیلرینی تفریق ایچون دینیله بیلیركه: (تبصبص) یالكز اوضاع ایله ده اوله بیلیر. (تملق) ایسه اوضاعه مقارن تكلم ایله اولور. هرحالده بوایكی كلمه‌نك بربرینه بدل استعمالی تجویز اولنور. شوقدركه (تبصبص) كلبه اولان نسبتی جهتیله (تملق) دن اقوی عد اولنمیدر: تملق بر فعل مذمومدر. «دل كیمسه‌یه ایلمز تملق — اول خلق ایله ایتمه‌مش تخلق» جمعی: تملقات.

تملك [ع] ملك ایدنمك، ایدنلمك، تحت تصرفه آلمق، آلنمق: برعرصه‌یی تملك. برخانه‌نك تملكی. (مال ایدنمك) تعبیریله‌ده تفسیر اولنه‌بیلیر: برعارضه‌نك تملكی. جمعی: تملكات.

تملیح [ع] طوزلامق، طوزلانمق: تملیح طعام. جلد مسلوخك تملیحی § سوز آره‌سنده خوش آینده برمضمون ویا دلنشین برتعبیر ایراد ایتمكدن عبارت بر صنعت ادبیه: شاعر مشهور ندیم تملیح ایله تمیز ایتمشدر. جمعی: تملیحات.

تملیك [ع] ملك ایتمك، ایدلمك: بر باغچه‌یی بر آدمه تملیك. بر دكانك بریسنه تملیكی. (مال ایتمك) تعبیریله‌ده تفسیر اولنه‌بیلیر. جمعی: تملیكات.

تمنی [ع] دیلمك، آرزو ایتمك، ایدلمك: تمنئ ترقی. تمنئ تلاقی. تمنئ موفقیت. تمنئ محال. «محالك تمنیسی جائزمیدر؟» اسلوب فارسی اوزره (تمنا) صورتنده‌ده قوللانیلیر: «قدیكه ایرمك اومارز دل نه تمنادر بو! — روحی بغدادی» «مضمر دل دبسته‌ده بركام كرامی — كیم بیلمز آنی عقده كشایان تمنا — جوری» كرك (تمنی)، كرك (تمنا) تمنی اولنان شی مقامنده ایراد اولنور: تمنیسی حصوله كلدی. «عجب عاشق عجب دلبر عجب اوللاز تمنادر — نفعی» الی باشنه طوغری قالدرمقدن عبارت اولان آشنالق، سلام اشارتنه دخی (تمنا) دینیلیر: «نعمت قربك تمنی ایلمك حدم دكل — پیش دكاندن كچركن بر تمنا اولسون ایت!» بو تمنانك‌ده انواعی واردر: باشدن صاومه تمنا. قندیللی تمنا. (تمنی) نك جمعی اولان (تمنیات) تخفیف یا ایله‌در.

تموت [ع - مولد] برعضوك ویابدنك برپارچه‌سنك چوروییوب اولو حالنه كچمسی.

تموج [ع] طالغه‌لانمق، طالغه طالغه اولمق: تموج دریا. تموج دیبا. تموج نباتات. تموج آواز. «دریا تموج ایتمه‌ده خاشاك بیخبر — روحی بغدادی» «تموج ایتمه‌ده بربر چن لطیف لطیف» جمعی: تموجات.

تموز [سریانیدن] معروف آی. حرارت شدیده معناسنه اولدیغی برهان قاطعده مقیددر: تاب تموز. آفتاب تموز. «نیچون آتشلره دوشمش كبی پیچیده‌در زلفك؟ — (رضا) آسا مگر

تموزده بغداده كلمشدر — اسبق والئ بغداد » نظمده تخفيف ايله‌ده قوللانيلير.

تموّل [ع] چوق مال صاحبى اولمق، مالدار اولمق: فلان آدم تجارتله تموّل ايتمشدر.

تمويل [ف] مالدار ايتمك، ايدلك، برآدمى تمويل. برتاجرك تمويلى.

تمويه [ع] سوزى يالديزلامق صورتيله سويلملك، باطل سوزه حق سوسى ويرمك. (تمويَه) صورتنده تلفظى غلطدر. جمعى اولان (تمويهات) زياده قوللانيلير: تمويهات ارباب الحاد. تمويهات ايله فريبانه.

تمهّد [ع] يايلوب دوشنمك: تمهد بساط. تمهد مقدمه.

تمهدى [ف] مهديلك دعواسنه قالقشمق، مهديلك دعواسنده بولنمق.

تمهّر [ع] ماهر اولمق، كسب مهارت ايتمك: كتابتده تمهر.

تمهيد [ع] يايوب دوشه‌مك. يايلوب دوشنمك: بساطى تمهيد. مقدمه‌نك تمهيدى. تمهيد مقدمات. جمعى: تمهيدات.

تمهيل [ع] (امهال) ايله مترادفدر. حق الهيده اكثريا (امهال) قوللانيلير: امهال الهى. جناب حق اهمال ايتمز، امهال ايدر. جمعى: تمهيلات.

تميّز [ع] معنى امثالندن آيرلمق، امثالى آره‌سندن آيريلوب آيريجه برموقع طوتمق، متميز اولمق، سچلمك: فلان بين الاقران تميز ايتمشدر. مابه التميز = كنديسيله تميز ايديلن شى. جمعى: تميزات.

تميّع [ع] صيويق اولمق، صيويقلاشمق، مايع حالنه كلمك: طوكدره‌نك تميعى. يوغوردك تميعى.

تميمه [ع] ديل كوز. كوز بونجغى، نظر بونجغى.

تميّه [ع] صولانمه: تميه دم = قانك صولانمه‌سى.

تمييز [ع] آييرمق، آييراق، سچمك، سچلمك، فرق ايتمك، ايدلمك. معنويانده قوللانيلير: تمييز خير وشر. نيك و بدك تمييزى. (محكمهٔ تمييز) ما تحتنده‌كى محكمه‌لر طرفندن ويريلن حكملرك صحيح اولوب اولمديغنى تمييزه مأمور اولديغى ايچون بو عنوانى آلمشدر § محكمهٔ تمييزه عرض: تمييز دعوى. دعواسنى تمييز ايتدى. تمييزاً = تمييز صورتيله، محكمهٔ تمييز معرفتيله: تمييزاً رؤيت دعوى § قوهٔ تمييزه، انسانده نيك و بدى، نفع وضررى تمييز ايدن قوت: اهل تمييز. اصحاب تمييز. شخص بى تمييز. نه تمييزسز آدم! § ذاتده ياخود نسبتده اولان ابهامى رفع ايدن اسم. (تمييز) كلمه‌سنك نظمه مخصوص اوله‌رق فارسيده اولديغى كبى لسانمزده دخى (تميز) صورتنده مخففاً استعمالى بعض شعرا طرفندن تجويز اولنمشدر. از جمله يانى « تميز نيك وبد عين ضرردر خرده‌بينانه ـ بو دقت جسمنى سوراخ سوراخ ايتدى غربالك» ديمشدر. بو صورت مقبول طبع سليم اوله‌ماز صانيرز.

تن [ف] وجود، كووده. باش داخل ويا خارج اعتبار اولنه‌بيلير: « تنده اى روح روان جان بر اولور ـ فصيح » « كثرت پيكانك ايتمشدر دميردن تن بكا ـ فضولى» «درد چكمش صرم اول خال سيه قربانى ـ تاب كورمش تنم اول طرهٔ طراره فدا ـ وله» (بدن) بو استعمالده (تن) ايله مشتركدر. مع مافيه (تن) (قلعه

بدنی) کبی یرلرده قوللانیلەماز. تناسان = استراحت وجودینی کوزه‌دن ، کندی راحتنه باقان آدم : توانکران تناسان . اصل اوزره (تن آسان) صورتنده‌ده یازیله‌بیلیر. تناسانی = تناسانلق. تناور = طولغون وجودلو ، اتلی جانلی : تناور بر نوجوان ایدی - نعیما. اصل اوزره (تن آور) صورتنده یازیله‌بیلیر : تناوری = تناورلك. تن پرور = وجودینی بسله‌مکله مشغول اولان، وجودینی بسله‌مکده اعتنا ایدن آدم : توانکر تن‌پرور. تن‌پرورانه = تن پرورجه‌سنه : تنعم تن پرورانه . تن پروری = تن‌پرورلك: التزام تن پروری. تن‌درست = صحیح الوجود، صحتی یرنده، وجودی صاغلام اولان آدم : سائل تن درست . تن درستی = تن درستلك ، صحت وجود: موجب تن‌درستی. تن‌زده = ساکت، صوصمش: خطیب تن‌زده. آهن تن = پك قوی وجودلو : شمشیر زن آهن تن (آهن تن) ه بدل مشهور پهلوان ایرانی (اسفندیار)ك وصفی اولان (رویین تن) دخی ایراد اولنه‌بیلیر . نرم تن = یوموشاق تنلی: طفل نرم تن.

تَنَاثُر [ع] (انتثار) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تَنَاجِی [ع] فیسلدشمك ، فیسلتی ایله اسرار سویلشمك.

تَنَادّ [ع] بربرندن اورکمك . یوم التناد=قیامت کونی.(تنادی)یه‌ده باق .

تَنَادُرْ [ع] نادرلشمك ، کسب ندرت ایتمك .

تَنَادُمْ [ع] (منادمه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تَنَادِی [ع] بربرینه ندا ایتمك ، ندا ایدشمك. قرآن کریمده (یوم القیامه) مقامنده وارد اولان (یوم التناد) تعبیر شریفنده‌کی (تناد) حضرت ابن عباس و اتباعنك قراءتنه کوره دالك تشدیدیله ایسه‌ده سائرلرینك قراءتنه‌کوره (تنادی) دن مخفف اولمق اوزره دالك تخفیفیله‌در . بناء علیه قیامت کوننه (یوم التنادی) دخی دینیله‌بیلیر .

تَنَازُعْ [ع] (منازعه)یه بدل قوللانیله‌بیلیر . (تنازع فعلین) بر تعبیر نحویدر .

تَنَاسُبْ [ع] بربرینه مناسب اولمق . وجود انسانی تشکیل ایدن اعضانك بربرینه مناسب اولمسی کبی : تناسب اندام. تناسب الفاظ. (مراعات نظیر) دینیلن صنعت ادبیه‌یه (تناسب) دخی دینیلیر .

تَنَاسُخْ [ع] بر طائفهٔ ضاله‌نك قولی اوزره روحك بر جسمدن آیریلیر آیریلماز دیکر برجسمه تعلق ایتمسی: تناسخ ارواح . مذهب تناسخه سالك اولان آدم برکون اولوب‌ده روحنك بر قودوق جسدینه تعلق ایده‌بیله‌جکنی البته دوشونور ! تناسخی = تناسخ مذهبنده بولنان آدم . جمعی: تناسخیون .

تَنَاسُلْ [ع] بربرندن طوغوب اوره‌مك: بنی آدمك تناسلی. تناسل حیوانات .

تَنَاشُدْ [ع] (مناشده) یه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تَنَاشِیرْ [ع] جوجق یازیسی ، عجمی یازیسی : تناشیر صبیان. جمع بی مفرددر .

تَنَاصُرْ [ع] بربرینه نصرت ایتمك ، یاردیملاشمق . (تعاون)مادیات

ومعنوياتده قوللانيليور. (تناصر)ك ماديات‌ه تعلق ايدن شيلرده قوللانلمسی يعنی صرف معنوياتده قوللانلمسی مناسب اولورصانيرز. بو حالده مثلا (تناصر افكار) دينلمز.

تَناطُح [ع] بوينوزلو حيوانلر بربرينه بوينوزلريله اورمق، سوسشمك: تناطح كباش. ايكی قوچك تناطحی.

تَناظُر [ع] بربرينه باقمق، باقشمق، بربرينه ناظر اولمق: تناظر خصمين. ايكی خانه‌نك تناظری § ايكی زاويه وساره‌نك قارشی قارشی‌يه بولنمسی.

تَنافُر [ع] بربرندن اوركمك، بربرندن نفرت ايتمك: تنافر عالم وجاهل. تنافر عندليب وغراب. تنافر حروف = كلمه‌نك اثنای تلفظده لسانه ثقلت ويره‌جك برحالده بولنمسی. تنافر كلمات = كلمه‌لرك عدم امتزاج سببيله اثنای تلفظده لسانه ثقلت ويره‌جك بر حالده بولنمسی. هر تنافر مخل فصاحت دكلدر.

تَنافُس [ع] (منافسه) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَناقُص [ع] آزالمق، اكسلمك: سن تزايد ايتدكجه عمر تناقص ايدر.

تَناقُض [ع] انسانك ايكی سوزی بربرينه مخالف اولمق: تناقض قولين § ايكنجی سوزی برنجی سوزينه مخالف اولمق: فلان بو سوزنده تناقض ايتدی. جمعی: تناقضات.

تَناكُح [ع] نكاحلاشمق، بربريله زوج وزوجه اولمق.

تَناكُر [ع] (تجاهل) ايله مترادفدر.

تَناوُر [ف] وجودلو ايری: تناور بر آدم.

تَنانير [ع] (تنور)ك جمعی.

تَناوُل [ع] آلوب يمك، آلنوب يمك: برطعامی تناول. برميوه‌نك تناولی.

تَناوُم [ع] اويور كبی كورنمك، يالاندن اويومق: تناوم كربه.

تَناهی [ع] نهايت بولمق: بی تناهی = تناهيسی اولميان، تناهيسز. (انتها) ايله بينلرنده فرق واردر، (تناهی) ده دائما معنای مصدری ملاحظه اولنور. (انتها) ايسه (نهايت) مقامنده ده قوللانيلير. (غيرمتناهی) وقعنده قوللانيلان (لايتناهی) تعبيرينی ـ يا ـ نه آلمانه‌رق ـ (لايتناهی) اوقومق عجميلكدر.

تَنباكو [ف] ناركيله ايله ايچيلن معروف نبات، تومبكی: تنباكو كشان سركران.

تَنَبُّت [ع] نابت اولمق، بردن بتمك: تنبت سنبل. تنبت نباتات.

تَنبَل [ف] اوشه‌نيجی، اوشنكن.

تَنبَليت [ف] حيوان يوكی، كوچك يوك: «مركب اوزره يوكله‌درلر تنبليت — سروری»

تَنَبُّؤ [ع] نبوت كاذبه ادعا ايلمك، يالان اوله‌رق پيغمبرلك دعواسنده بولنمق: مسيلمة الكذابك تنبؤی.

تَنبُول [ذ] هندليلرك ديش ودوداقلری قارارتمق ايچون چيكنه‌دكلری برجنس ياپراق.

تَنَبُّه [ع] (انتباه) ايله مترادفدر.

تَنبيه [ع] اهتمام ايله امر ياخود نهی ايتمك، ايدلمك: برخصوصی برآدمه تنبيه. برخصوصك بريسنه تنبيهی. فی الاصل اوياندرمق معناسنه‌در. جمعی: تنبيهات.

تنته [ایتالیانجه‌دن] کونشه، یاغموره قارشی سفائن وساژه‌نك اوزرینه چکیلن بز. بو کلمه فارسیده اورمجك آغی معناسنه کلیور. معروف اولان معناسی بوندن مأخوذده اوله‌بیلیر.

تنثر [ع] (انتثار) ایله مترادفدر.

تنتیف [ع] علاج واسطه‌سیله قیللری دوشورمك.

تنثیر [ع] صاچمق، صاچلمق: تنثیر دنانیر. دراهمك تنثیری § نظمی نثره تحویل. برمصراعی تنثیر. بر بیتك تنثیری.

تنجیه [ع] (انجا)یه بدل قوللانیله‌بیلیر. تشدید ایله غلطدر.

تنحنح [ع] بوغازینی مکرراً خیرلدادوب سسلندرمك: نمازایچنده بلا عذر تنحنح مفسد صلاندر. ثریاکینك تنحنحی. جمعی: تنحنحات. تنحنحات جماعت.

تنحیت [ع] (نحت)ه بدل قوللانیلیر،

تنحی [ع] آلارغه طورمق، برطرفه چکلمك.

تنخیل [ع] الك ایله الهمك، الهنمك: تنخیل دقیق. کپکنی اخراج ایچون دقیقك تنخیلی.

تندم [ع] ندامت کتیرمك، پشیمان اولمق: تندم آثم.

تندیه [ع] نمناك اتمك، ایدلمك: تندیهٔ جفون. ماکنه‌یه ویریله‌جك اوراقك تندیه‌سی. تشدید ایله غلطدر.

تنذیر [ع] (انذار) ایله مترادفدر. آندن اقوادر.

تنزل [ع] آشاغی اتمك، آشاغیلامق: تنزل قیمت. تنزل اسعار. بالونك تنزلی. بو معناده تدریج ملاحظه اولنور. مثلا (تنزل صاعقه) دینلمز § کوکل آلچالقلنی ایتمك، لطف کوسترمك انسانك قدر حقیقیسندن آشاغی عد اولنه‌جق صورتده معامله‌سی: «خانهٔ اغیار وعشاقه تنزل ایلمز ــ نفی» «دل تنزل ایلمز هرخوبه نام وتنکی وار ــ وصفی» تنزلاً = تنزل صورتیله: تنزلاً تشریف. جمعی: تنزلات.

تنزه [ع] کسب انشراح، کسب انشراح ایچون فرحلی یرلرده کزنمك: تنزه ایچون چیقمش ایدك. تنزه ایتدك. (تفرج) ایله بینلرنده فرق واردر. (تنزه) (تفرج)دن نازك عد اولنمقله برابر معناسنده آنك کبی دائما (تباعد) ملاحظه اولنماز. خانه‌سنك باغچه‌سنده کزینن برآدم «تنزه ایتدم» دیه‌بیلیر، فقط «تفرج ایتدم» دیه‌منز. (تنزه) فی الاصل (تباعد) معناسنه‌در. (بری اولمق) مقامنده‌ده قوللانیلیر، «تنزهت ذاته عن النقصان» کبی عباره‌لرده بومعنی قصد اولنور.

تنزیل [ع] قرآن کریم: تنزیل مبین. تنزیل جلیل (انزال) بومعناده قوللانلماز § آشاغی ایندیرمك، ایندیرلمك: تنزیل بها. قیمتك تنزیلی (انزال کتاب) (تنزیل کتاب) دینیلیر. (انزال بها)(انزال قیمت) دینلمز § طرح: برمقداری یکوندن تنزیل. بر مقدارك تنزیلی. (انزال) بو معناده قوللانلماز. جمعی: تنزیلات.

تنزیه [ع] قباحتدن بری قیلمق، قیلنمق: تنزیه نفس، بر ذاتك تنزیهی. حق الهیده قوللانیلان (تنزیه) واجب الوجودك کافهٔ نقائصدن بری اولدیغنه دائر سوزسویلمکدن، تعبیر دیکرله: کافهٔ نقائصدن بری اولدیغنی اعتراف ایلمکدن عبارتدر. جمعی: تنزیهات.

تَنَوُّخ [ف] نفيس، نادر، بى نظير: «اى گل ديەمم سكا قررخ — مهده اولمماز بو رنك تنسخ»

تَنَسُّق [ع] (انتساق) ايله مترادفدر.

تَنَسُّم [ع] روزكار استشمام ايتمك، ايدلك: تنسم نسيم خوشبو. «حلول نوبهار ايله كوكل هوا پرست ارلور — نسيم كوى دلبرك تنسميله مست اولور» (تنفس) كبى صولوق آلمق معناسنەده كلير. جمعى: تنسمات.

تَنْسيب [ع مولد] مناسب كومك، تصويب ايتمك.

تَنْسيق [ع] نظام اوزره دیزمك، دیزلك، نظامیه قويمق، قونلمق: تنسيق امور اشيانك تنسيقى. تنسيق الصفات، تنسيق صفات=اوصاف متعددەيى بربرينى متعاقب ايراد ايتمكدن عبارت برصنعت ادبيه: «آفتاب بحر وبر صاحب قران شرق وغرب — شهسوار نامور رايت كشاى صفدرى — جنتمكان سلطان عثمان حضرتلرينك وصفنده — نفى» «اديب، ظريف، محبوب القلوب برذاتدر» كبى سوزلر هپ تنسيق الصفات قبيلندندر. جمعى: تنسيقات: تنسيقات عدليه.

تَنْسيه [ع] (انسا) ايله مترادفدر. تشديد ايله غلطدر.

تَنَشُّب [ع] برشيئه ايليشوب طوتلمق: صيدك دامه تنشبى. قوشك اوكسه يه تنشبى. (انتشاب) مترادفيدر.

تَنَشُّر [ع] (انتشار) ايله مترادفدر.

تَنَشُّط [ع] نشاطلانمق: تنشط ارباب شباب.

تَنَشُّف [ع] صويى، رطوبتى كنديته چكوب ايچمك، امك: تنشف ديوار. تنشف تراب. سونكرك تنشفى.

تَنْشُوى [ف] تنشير.

تَنْشير [ع] (نشر) ايله مترادفدر. آندن اقوادر.

تَنْشيط [ع] نشاطلاندرمق، نشاطلاندیرلق: تنشيط مجلس. اهل بزمك تنشيطى. «مكتوب ايله ويرديكك حوادث — تنشيط قلوبه اولدى باعث»

تَنْشيف [ع] صويى، رطوبتى ايچيرمك، صو، رطوبت ايچيرلك، امدرمك، امديرلك: صويى طوپراغـه تنشيف. رطوبتك سونكره تنشيفى.

تَنَصُّب [ع] برنجى معناسنده (انتصاب) ايله مترادفدر.

تَنَصُّح [ع] (انتصاح) ايله مترادفدر.

تَنَصُّر [ع] خرستيان اولمق.

تَنْصير [ع] بريسنى خرستيان ايتمك، بريسنى خرستيان ايدلك.

تَنْصيص [ع] بعدالتدقيق قرار ويرمك، ويرلك: برمسئله يى تنصيص. برخصوصك تنصيصى. جمعى: تنصيصات.

تَنْصيف [ع] ايكى يه بولمك، ايكى يه بولنمك: سكز عددينى تنصيف. بر مبلغك تنصيفى.

تَنْضير [ع] نضارت ويرمك. نضارتلى قيلمق، قيلنمق: تنضير حديقه. بهارك كوه وصحرايى تنضيرى.

تَنَظُّر [ع] دوشونەرك دقتله باقمق، دقتله باقەرق دوشونمك: بو منظره شايان تنظردر. تنظر عارف. تنظر حكيم.

تَنَظُّف [ع] مادةً تميزلنمك، پاككلنمك: تنظف تن. تنظف مسكن.

تَنَظُّم [ع] (انتظام) ايله مترادفدر.

تنظير [ع] نظيرينى يابمق ، نظيرى يابلمق . اكثريا شعر حقنده قوللانيليركه نظيره سويلمك تعبير اولنور: بر منظومه‌يى تنظير. بونشيده‌نك تنظيرى. « آلدى ميدانى بووادیده نديم يكه‌تاز — اوله چوق رفتاره (راغب) ساحهٔ تنظيرده » « غزلن ايتدى (سرورى) ينه كندى تنظير — آدنه بلده‌سنك حيف سخندانلرينه ! » تنظيراً=تنظير صورتيله، تنظير ايچون : فضولينك غزلنى تنظيراً بويله برشى يازمش. جمعى: تنظيرات.

تنظيف [ع] ماده تميزله‌مك، تميزلنمك، پاكله‌مك، پاكلنمك: تنظيف لباس . تنظيف اسواق . تنظيف اوده . جاده‌لرك تنظيفى . جمعى: تنظيفات .

تنظيم [ع] ديزمك، ديزلك: تنظيم لآلى . شبحهٔ صدداننك تنظيمى § يابوب ياقشدرمق ، ياپيلوب ياقشديرلق : تنظيم لايحه. استدعا تنظيم وتقديمى § يولنه قويمق، قونلمق : باغچه‌يى تنظيم. امور بيتيه‌نك تنظيمى. جمعى تنظيمات: تنظيمات خيريه .

تنعّم [ع] نعمت ايچنده بولنه‌رق راحت ايتمك : « ارباب تنعم نه بيلير محنت فقرى ـ ممكنمى اولور تجربه‌سز فهم حقيقت ؟ » جمعى تنعمات .

تنعيل [ع] نعلله‌مك، نعللنمك: تنعيل فرس . حيوانك تنعيلى .

تنعيم [ع] نعمتلندرمك، نعمتلنديرلمك؛ نائل رفاه ايتمك ، ايدلمك : برفقيرى تنعيم . بريسنك تنعيمى. «انسان اودركه ايستر هم نوعنك رفاهن — انسانلغه ياقشماز تنعيمسز تنعم » § اوت ديمك . اوت ديه جواب ويرمك. جمعى : تنعيمات : تنعيمات بنده‌پروانه .

تنغّم [ع] نغمه‌پردازلق ايتمك . جدياتده، مدحياتده قوللانلاملى. جمعى : تنغمات : تنغمات بدآوازان . تنغمات خوانندهٔ مستثقل .

تنغيص [ع] زندكانيسنى مكدر ايتمك، زندكانيسى مكدر ايدلمك ؛ ياشايشنده صفا براقمامق ، براقلمامق : تنغيص زندكانى . تعيشك تنغيصى .

تنفّر [ع] نفرت ايتمك: قبايحدن تنفر.

تنفّس [ع] صولوق آلمق: ذى‌روح تنفس ايدر § بورغونلق آلمق: برآز تنفس بيوركز. وقت تنفس § طاك يرى آچيلوب بياضى اطرافه يايلمق: تنفس صبح بهار. صباحك تنفسى § دكيز صويى تموج ايله ساحله سرپلمك : تنفس دريا . جمعى : تنفسات .

تنفّل [ع] نافله نمازنى قيلمق : تنفل شبخيزان .

تنفيخ [ع] زياده‌سيله اوفله‌مك ، اوفلنمك . بو معناده (نفخ) ايله مترادف صابيلير § اوفله‌يوب شيشيرمك، اوفله‌نوب شيشيرلمك : تنفيخ جلد مذبوح. طولومك تنفيخى . جمعى : تنفيخات .

تنفيذ [ع] (انفاذ) ايله مترادفدر . جمعى : تنفيذات .

تنفير [ع] نفرت ايتدرمك، ايتديرلمك: برآدمى برشيدن تنفير. بريسنك برشيدن تنفيرى . جمعى : تنفيرات .

تنفيس [ع] تفسلندرمك، تفسلنديرلمك؛ فرحلاندرمق، فرحلانديرلمق: شاكردانى مكتبك باغچه‌سنه چيقاره‌رق تنفيس . طلبه‌نك تنفيسى . زمان تنفيس. جمعى : تنفيسات .

تنفيش [ع] ياموق آتمق ، آتلمق، يوك ديتمك ، ديدلمك: تنفيش

بنبه . بر مقدار پشمك تنفیشی . پاموق آثار كبی آتمق ، یوك دیدر . كبی دیمك مقامنده‌ده ایراد اولنور : قدرت قاهرهٔ الٓهیه ایسترسه طاغلری، طاشلری تنفیش ایدر. اوقدرته كوره تنفیش جبال برشی دكلدر . جمی : تنفیشات .

تَنَقُّدْ [ع] (تنقید) ه باق .

تَنَقُّلْ [ع] بریردن دیكر یره كوچمك: استانبولدن چاملیجه‌یه تنقل . جمی : تنقلات .

تَنْقیحْ [ع] طرح زوائد ، طرح زوائدایله دوزلمك، دوزلدلمك: تنقیح كلام . جمی تنقیحات .

تَنْقیدْ [ع] ادبی، فنی ، صناعی آثاری تدقیق ایله ایی وفنا جهتلرینی بالمحاكمه كوسترمك ، بودرلو آثار تدقیق اولنه‌رق ایی وفنا جهتلری بالمحاكمه كوسترلمك . آثار ادبیه حقنده استعمالی غالبدر : برمنظومه‌یی تنقید . برروماناك تنقیدی . (تنقید) ك معناسنده تدقیق اولنان اثرك « ایی جهتلرینی كوسترمك» بالتبع ملاحظه اولنور . براثرك یالكز فنا جهتلرینی كو- سترمك‌ده (تنقید) در ، فقط یالكز ایی جهتلرینی كوسترمك (تنقید) دكلدر . دیمك‌كه تنقید براثرك هم ایی هم فناياخود یالكز فنا جهتلرینی كوسترمكدن عبارت اولمق اوزره ایكی درلو اولور . (تنقید) (انتقاد) ایله مترادفدر. بونلره بدل(تنقد) دخی قوللانیلیر . (تنفید) لفظنك عربیده مستعمل اولماسی بزم استعمالمزه مانع اولهماز . حتی (تنقید) ی (انتقاد) ه ترجیحاً استعمال ایدرز . برلرنده‌بعضلری كوسترلدیكی اوزره لسانمزده بویله برخیلی كلمه موجوددر . جمی تنقیدات .

تَنَقُّذْ [ع] (انقاذ) ایله مترادفدر.

تَنْقیشْ [ع] نقش ایتمك ، ایدلمك : بر صورتی لوحه‌یه تنقیش . بر منظومه‌نك ذهنه تنقیشی § نقشلامق ، نقشلانمق: دیواری تنقیش . سقفك تنقیشی . جمعی: تنقیشات .

تَنْقیصْ [ع] اكسلتمك ، اكسلدلمك: تزیید وتنقیص . بر مقداری تنقیص . علمك تزییدیله جهلك تنقیصی . جمعی: تنقیصات .

تَنْقیطْ [ع] نقطه‌لامق، نقطه‌لانمق : بر حرفی تنقیط . بركلمه‌نك تنقیطی . بومعناده (اعجام) ایله مترادفدر § یازی سهولتله وطبیعی بر صورتده او- قونمق ایچون اواخر جمل ایله بعض كلمات آره‌لرینه نقطه و اشارات سائره وضعی . بو تعبیرده (نقطه) اصل اولدیغی ایچون تغلیب ایدلمشدر: تنقیط عباره . لسانمزده اصول تنقیط تقرر ایتدی .

تَنْقیَه [ع] تطهیر . عملیات طبیه‌ده مستعملدر . تشدید ایله غلطدر.

تَنْگْ [ع] طار، صیقنتیلی: خانهٔ تنك. قافیهٔ تنك . دل تنك « یریدر اولسه منشرح دل تنك ــــ چالیلق صو- تكزله بر آهنك ــــ قوشلره خطاب» «شو- یله‌در لحظ تحمل سینهٔ تنكمده كیم ــــ یتمز اولمشدر نفس بر آتشین فریاده دك ــــ ندیم » « تهی پای رفتن به از كفش تنك سعدی » = طار آیاق قابی كیتمكدن یالین آیاق یوریمك اولادر . تنكدست = الی طار، زوكرد . تنكدستی = زوكردلك : بلای تنكدستی . تنك‌چشم = آج كوزلو: تاجر تنك‌چشم ، تنك چشمی=آج كوز- لولك . تنكدل ، دلتنك = یوركی طاره

مضطرب القلب. تنكدلى، دلتنكى = طار
يوركلك، اضطراب قلب. دهانِ تنك، دهن
تنك = كوچك آغيز. تنكنا = طاريرٌ صيقه تيلى
ير. تنكى = طارلق : تنكىٔ دل . تنكىٔ
معيشت . تنكىٔ حوصله .

تَنْگ [ف] دنك، يوك دنكى: «دوشسه
بيك تنك شكر بحره حلاوت
كلمز — سيد وهبي»

تُنُك [ف] يوفقه، اينجه، نارين،
تحملسز. تنك رو ـ ى = يوزى
طوتميان، ايديلن تكليفى رد ايده‌مين، يوزى
يوموشاق آدم . تنك حوصله = حوصله‌سى
تحملسز، حوصله‌سز آدم. بو تعبير (تنك
حوصله) صورتنده دخى قوللانيله‌بيلير.
اينجه الدين قالبور والكه اطلاق اولنان
(تنك بيز) تعبيرى ده بويله‌در . تنك مزاج
= رقيق المزاج .

تَنَكُّر [ع] بيلنميه‌جك، طانلميه‌جق
قيافته كيرمك : تنكر فرارى.

تَنَكُّس [ع] باش آشاغى اولمق، سر
نكون اولمق: جانبازك تنكسى.
تنكس انا .

تَنْكيح [ع] نكاح ايتمك، ايدلك :
بر مخدره‌يى برذاته تنكيح.
بردخترك برآدمه تنكيحى. جمعى: تنكيحات.

تَنْكير [ع] نكره قيلمق، قيلنمق :
بر اسمى تنكير. بر اسمك
تنكيرى . جمعى : تنكيرات .

تَنْكيس [ع] باش آشاغى ايتمك،
ايدلك ؛ سرنكون ايتمك،
ايدلك : تنكيس عدو. كاسه‌نك تنكيسى.

تَنْكيل [ع] بريسنه سائرلره مدار
خوف وعبرت اوله‌جق صو-
رتده معامله ايتمك، بويولده معامله ايدلك:
تنكيل اشقيا. ملاعينك تنكيلى. «داغما اغيار
بى اذعانى تنكيل ايلرم — وصفى» جمعى:
تنكيلات .

تَنَمُّر [ع] قاپلانلاشمق. قاپلان خويلو
اولمق § بريسنى لسان ايله تهديد
ايدركن كومورديمك صورتنده سسنى
اوزاتمق § آكشى چهره ولسان شديد ايله
تهديد ايتمك . جمعى : تنمرات . (تنمير)
مترادفيدر .

تَنَمُّل [ع] قارينجه كبى قاينامق: تنمل
ناس . تنمل خريداران .

تَنْميق [ع] يازمق، يازلمق: تنميق نامه.
بر مكتوبك تنميقى. فى الاصل
كوزل يازمق معناسنه‌در .

تَنْمِيَه [ع] نمالاندرمق، نمالانديرلمق ؛
بركتلنديروب آرتيرمق ؛
بركتلنديريلوب آرتيرلمق : تنميهٔ نقود .
مزروعاتك تنميه‌سى . تشديد ايله غلطدر.

تَنُّوب [ع] چام آغاجى، چيره آغاجى،
قطران آغاجى .

تَنَوُّح [ع] نوحه ايتمك : تنوح مرغ
شب آويز . جمعى : تنوحات.

تَنَوُّر [ع] نورلانمق، روشن اولمق ؛
آيدينلق اولمق : تنور حجره .
تنور ديده . تنور قلب .

تَنُّور [ع] اتمك پيشيره‌جك اوجاق،
فرن، صوبا، طاندير. نظمده
تخفيف ايله‌ده قوللانيلير .

تَنُّورَه [ف] طريقت عليهٔ مولويه
سالكلرينك آيين شريف
اجراسى ايچون كيدكلرى لباس واسع
الذيل . تنوره پوش = تنوره كيش :
درويش تنوره پوش .

تَنَوُّع [ع] نوعلنمك. نوع نوع اولمق،
كونا كون اولمق : تنوع
حيوانات . تنوع نباتات . تنوع مسائل .
جمعى : تنوعات .

تَنُومَنْد [ف] (تَناوَر) ایله مترادفدر: جوان تنومند. تنومندی = تنومندلك.

تَنْوِير [ع] نورلاندرمق، نورلاندیرلمق، روشن ایتمك، ایدلمك: برشهری الکتریق ضیاسیله تنویر. قلبك نور ایمان ایله تنویری. « بی بصیرتلر ایدرلر سزه اسناد افول — ایدیور شعشعه‌کز عالمی تنویر هنوز — اصحاب بدره‌خطاب» جمعی : تنویرات .

تَنْوِيع [ع] نوعلندرمك، نوعلندیرلمك. نوع نوع ایتمك، ایدلمك، کونا کون قیلمق، قیلنمق: تنویع اثمار. افکارك تنویعی. جمعی: تنویعات.

تَنْوِيم [ع] اویوتمق، اویودلق: بر صبی‌یی تنویم. چوجغك تنویمی. جمعی: تنویمات.

تَنْوِين [ع] ایکی اوستون، ایکی اسره ایکی اوتره. جمعی: تنوینات.

تَنْها [ف] یالکز: اوده تنها ایدم. تنهاقدن بیزار اولدم § خالی، انساندن خالی: تنها یر. خانهٔ تنها. « تنها ابدی خوابکهی دلبرك ایشته — کیزلندیکی مأوی اوکوزللکلرك ایشته — مرثیه — ماینار» تنهارو = یالکز کیدن، یالکز باشنه کیدن: سیاح تنهارو. تکاور تنهارو. تهمتن تنهارو. تنهاروی = تنهارولك. تنهانشین = یالکزاوطوران: درویش تنهانشین. تنهانشینی = تنها نشینلك. تنهایی = یالکزلق: وحشت تنهایی. تنهاییٔ غربت. (تنهایی) خالیلك معناسنده‌ده قوللانیلیر: تنهاییٔ خانه. تنهاییٔ مکان.

تَنِیدَه [ف] طوقنمش، منسوج.

تَوّاب [ع] قوللرینك توبه‌سنی قبول ایدن، جناب حق: توّاب رحیم. توّاب کریم. « ذنب ایله مغلوب یأس اولمه خدا توّابدر »

تَوابِع [ع] (تابع)ك جمعی. برذاتك خدمتنده بولنانلر. معنی (اتباع)ك فوقنده عد اولنور § برذاتك قولنه اویانلر، مسلکنی طوتانلر. بومعناده (اتباع) دن فرقی یوقدر. (توابعات) قوللانلامالی.

تَواثُب [ع] بربری اوزرینه صیچرامق، بربری اوزرینه آتلمق: تواثب هرّتین. کدی یاوریلرینك تواثبی.

تَواثُق [ع] بربرینه اعتماد ایتمك صورتیله عهدلشمك.

تَواجُه [ع] (مواجهه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَوارُث [ع] برندن دیکرینه میراث قالمق، برندن دیکرینه ارثاً انتقال ایتمك: علم توارث ایتمز. بعض امراض توارث ایدر. جمعی: توارثات.

تَوارُد [ع] کلمك. اکثریا اوراق حقنده قوللانیلیر: توارد مکاتیب. بو کله اوراق متعدده حقنده قوللانلملی. مثلا « مکتوبلر توارد ایتدی» دینلملی. « بر مکتوب توارد ایتدی» دینلمه‌ملی. (ورود) ه ده باق § ایکی شاعرك تصادفاً و بربرندن خبرلری اولمقسزین عین مألده ویا عین الفاظ ایله بربیت ویا مصراع سویلملری. جمعی: تواردات.

تَوارِی [ع] کیزلنمك: کونشك طاغ آردنده تواریسی. قمرك بولوط آرقه‌سنده تواریسی. «عرض انوار کمال ایله تواری تابکی؟ — فیضی »

تَوارِيخ [ع] (تاريخ) ك جمعى : تواريخ مختلفه . تواريخ سلف. تواريخ منظومه .

تَوازُن [ع] ايكى طرفك وزنى مساوى اولمق ، ايكى طرف وزناً بر اولمق : توازن كفتين . ايكى بوكاك توازنى. جمعى : توازنات .

تَوازِي [ع] ايكى خطك الى غيرالنهايه بربرينه تماس ايتمه‌مك شرطيله يان يانه اوزانمه‌سى.

تَواصُل [ع] بربرينه واصل اولمق ، قاووشمق : تواصل خطين . ايكى مرمينك تواصلى . جمعى: تواصلات. (مواصلت) باشقه يولده قوللانيلير .

تَواصِي [ع] بربرينه توصيه ايتمك : صبر ايله تواصى . ثبات ايله تواصى .

تَواضُع [ع] آلچاق كوكللولك ايتمك ، كوسترمك : اهل تواضع . « حق تواضع ايدنك قدرينى ترفيع ايلر » تواضعكار= تواضع ايدیجى: كبار تواضعكار. تواضعكارانه = تواضعكارجه‌سنه : معاملهٔ تواضعكارانه. تواضعكارى= تواضعكارلق: فائدهٔ تواضعكارى . جمعى : تواضعات .

تَواعُد [ع] وعدلشمك ، بربرينه سوز ويرمك : تواعد محبين. جمعى : تواعدات .

تَوافُر [ع] چوق اولمق ، چوغالمق : توافر نمل . توافر حشرات . توافر ماء نيل . توافرعقل تجربى . جمعى: توافرات .

تَوافُق [ع] اويمق، اويغون كلمك: بر سوزك ديكر سوزه توافق . رأيكز رأيمه توافق ايتيور. جمعى: توافقات. (موافقت) باشقه يولده قوللانيلير .

تَواقِيع [ع] (توقيع) ك جمعى .

تَواكُل [ع] بربرينى وكيل ايتمك : ائمهٔ جوامعك تواكلى .

تَوالُد [ع](تناسل) بدل قوللانيله‌بيلير.

تَوالِي [ع] (تتالى) ايله مترادفدر . بوزياده قوللانيلير . على التوالى = توالى اوزره: على التوالى ياغمورياغدى.

تَوانِي [ع] كوشكلك، كوشك طاورانمه: ضعف وتوانى .

تَوْأَم [ع] ايكيز : توأمان = ايكيز اولان ايكى ولد ، ايكى ايكيز : « اول خداوند خداوندان فضل وجاه كيم ـــ علم وعرفانيله اولمش عزودولت توأمان ـــ نفعى » « توأمان كلدى وجوده مهر ايله سلطان سليم ـــ تاريخ ـــ حشمت » توأمى ، توأميت = توأملك . مؤنثى (توأمه) در .

تَوْبَه [ع] كناهدن، قباحتدن رجوع، « ايشلدم ، فى الحقيقه بولسزلق ايتدم ، فقط بردها ايشلمه‌مكه عزم ايلدم» ديمك : « نه ديدم ، توبه‌لر اولسون » بوده فعل شردر ـــ شناسى » (دن) اداتيله قوللانلماز اولمشدر . مثلا « قهوه ايچمكدن توبه ايتمش » دينلمز . « ايچمكه توبه ايتمش» دينيلير . توبهٔ نصوح = توبهٔ صادقه ، توبهٔ قويه ، توبه‌لر توبه‌سى . (توبهٔ نصوح) مثنوىٔ شريفده بيان بيورلديغى اوزره (نصوح) نامنده‌كى ذاتك توبه‌سى ديمكده اوله‌بيلير . بونك ده مألى ينه توبهٔ صادقه اولور . توبه‌كار . = توبه ايدیجى: باده خوار توبه كار. توبه‌كارى= توبه‌كارلق: فضيلت توبه‌كارى. توبهٔ شكسته = بوزلمش توبه. توبه‌شكن = توبه بوزیجى. توبه بوزدیریجى :

تَوْبيخ [ع] معايبنى تعداد ايله تكدير: ياراماز برچوجغى توبيخ . بريسنك توبيخى. توبيخاً =توبيخ صورتيله ، توبيخ ايچون: فلانى توبيخاً بويله سويلدى. جمعى : توبيخات : توبيخات شديده .

تَوَتُّر [ع] كرلك ، كركين اولمق: توتر اعصاب . توتر حبال .

تَوَثُّب [ع] (وثوب) ايله مترادفدر .

تَوَثُّق [ع] وثوق ايله طوتمق ، اعتماد ايله استناد ايتمك . معنوياتده قوللانيلير: بربى وفانك وعدينه توثق اولنماز.

تَوْثيق [ع] محكم قيلمق ، قيلنمق . معنوياتده قوللانيلير : عهدى توثيق . پيمانك توثيق . جمعى : توثيقات .

تَوَجُّد [ع] وجده كلمك ، حاللنمك : توجد صوفيان . توجد قلب . (تواجد) پايه اولهرق توجد معناسنده قوللانيلير .

تَوَجُّع [ع] آغريمق ، وجعلانمق : برعضوك توجعى . معنئ دردناك اولمق معناسنده ده قوللانيلير : توجع قلب. توجع روح . جمعى : توجعات .

تَوَجُّه [ع] يوزينى برجهته دوندرمك، يونلمك : قبله‌يه توجه . قلباً جناب حقه توجه . « فكر حسنكله‌در تنزه دل — سكادر دائما توجه دل » § برآدمك ديكرى حقنده پيدا ايتديكى حس قلبى : حسن توجه . سوء توجه . اكثريا بيوك عد اولنان ذواته اسناد اولنور . حسنياتده استعمالى غالبدر : توجه عالى . ولى نعمتك بنده‌سى حقنده توجهى . جمعى : توجهات . (توجهات فيض آيات) (توجهات مكارم غايات) كبى تعبيرلر رسمياتدن باشقه يرلرده قوللانلمالى .

تَوْجيب [ع] واجب قيلمق ، قيلنمق : عزيمتى توجيب . عودتك توجيبى . (ايجاب) كبى لازم اولهرق دخى قوللانلماز .

تَوْجيه [ع] برشيئك يوزينى برجهته دوندرمك ، يوزى برجهته دوندرلمك : نظر دقتى سمايه توجيه . نگاه شوقك برذات الجماله توجيهى. توجيه حدقه. توجيه خطاب § سويلنمش بر سوزى، اجرا ايدلمش بر حركتى بروجه ايله بيان ايتمك، اويله برسوز، بر حركت بر وجه ايله بيان ايدلمك : بر بيوك ذاتك قولنى توجيه. بر قولك، بر معامله‌نك توجيهى § اعطاء احاله. رتبه، مأموريت، مقام حقنده قوللانيلير : بر رتبه‌يى بر ذاته توجيه. بر مأموريتك بر آدمه توجيهى . بر خطابت جهتك ارباب استحقاقدن برينه توجيهى§ سوزى مختلف ايكى وجهه محتمل اولهرق ايراد ايتمكدن عبارت بر صنعت ادبيه . مشاهير شعراى عربدن (بشار) (عمرو) نامنده برخياط يكچشمه برلباس ديكدرمش، خياطك ايشنى تحسين بولنده « كاشكى بو آدمك كوزلرى يكديكره مساوى اولسه!» ديمش. ايشته بو سوز خياطك كورمين كوزينك‌ده بينا ويا كورن كوزينك‌ده اعمى اولمسنى تمنى احتماللرينى مشتمل اولدغندن (توجيه) ايچون برمثال عد اولنور. بو صنعته (محتمل الضدين) دخى ديرلير . جمعى: توجيهات .

تَوَحُّد [ع] (تفرد) ايله مترادفدر . (تفرد) زياده قوللانيلير . ايكيسى‌ده حق آلهيده دخى مستعملدر.

تَوَحُّش [ع] وحشتلنمك . اوركمك . انسان و حيوان حقنده

مستعملدر: انسان اوسلاندن توحش ايدر. اكثر حيوانات انساندن توحش ايدر.

تَوْحِيد [ع] بر قيلمق، قيلنمق؛ برلشدرمك، برلشديرلمك: توحيد افكار. ديونك توحيدى. «ممثله ديونى ايتدى توحيد — حيرت» § جناب حق برلەمك، جناب حق برلنمك: رب الاربابى توحيد. الله ذوالجلالك توحيدى. توحيد بارى. لسان تصوفده توحيد اوچ درلو اعتبار اولنور: توحيد مؤمن. توحيد عالم. توحيد عارف. «توحيدى سوراو خالق الروح — بردر بر اوبى نياز سبوح» § توحيد الهى‌يى مشتمل ذكر § توحيد الهى‌يى مشتمل مقاله، منظومه: نابينك توحيدى شايان مطالعه‌در. جمعى: توحيدات.

تَوْحِيش [ع] وحشتلندرمك، وحشتلنديرلمك، اوركوتمك، اوركودلمك: بر انسانى توحيش. بر حيوانك توحيشى. توحيش قلوب. «بندن اول آهوى انس آموزى توحيش ايتديلر» جمعى: توحيشات.

تَوَدُّد [ع] محبت، دوستلق: التزام تودد. اظهار تودد.

تَوْدِيع [ع] وديعه اولەرق تسليم: بر شيئى بر آدمه توديع. بر مبلغك پوسته‌يه توديعى. توديعاً = توديع صورتيله: پوسته‌يه توديعاً كوندرلدى. (تشييع) معناسنده‌ده قوللانيله‌بيلير. جمعى: توديعات.

تَوْرَات [ع] حضرت موسايه نازل اولان كتاب سماوى: تورات شريف.

تَوَرُّث [ع] وارث اولمق: اولادك ابوينه تورثى.

تَوَرُّط [ع] ورطه‌يه دوشمك، بر مشكل ايشه تصادف ايتمك: آنيبالك تورطى.

تَوَرُّع [ع] ورع صاحبى اولمق، پرهيزكار اولمق: تورع زهاد. تورع مشايخ كرام.

تَوَرُّق [ع] ياپراقلانمق: تورق اشجار. جمعى: تورقات.

تَوَرُّم [ع] ورم علتنه كرفتار اولمق.

تَوْرِيث [ع] (ايراث) ايله مترادفدر.

تَوْرِيَه [ع] (ايهام) ه باق. تشديد ايله غلطدر.

تَوْرِيخ [ع] تاريخلەمك، تاريخلنمك؛ تاريخ قويمق، قونلمق: بر مكتوبى توريخ. برسندك توريخى § تاريخ سويلمك: توريخ شاعر. جمعى: توريخات: توريخات شعرا.

تَوْرِيق [غ] ياپراقلاندرمق، ياپراقلاندرلمق: حرارت صنعيه ايله اشجارى توريق. ضياى شمسك مشجره‌لرى توريقى. جمعى: توريقات.

تَوْرِيم [ع] ورم علتنه كرفتار ايتمك، ايدلمك: بر بى چاره‌يى توريم. بر زواللينك توريمى.

تَوَزُّع [ع] طاغلمق: توزع اوراق حوادث. توزع حصص.

تَوْزِيع [ع] طاغتمق، طاغيدلمق: توزيع مكاتيب. توزيع مكافات. غزته‌لرك توزيعى. جمعى: توزيعات.

تَوَسُّخ [ع] (تدنس) ايله مترادفدر.

تَوَسُّد [ع] ياصديغه طايانمق: اوطه سنده باغچه‌يه قارشى توسد ايتمش ايدى. يوز ياصديغنه توسد. (استناد) مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير.

تَوَسُّط [ع] آره‌يه كيرمك، وساطت ايتمك، واسطه اولمق: جناب حق ايله عبادى بيننده انبياى كرامك

توسطی . کتابك افندی‌یه ایصالی ایچون توسط ایتدم . جمعی : توسطات .

تَوَسُّع [ع] وسعتلنمك ، ککیشلنمك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : توسع املا . توسع طریق . توسع ذهن . توسع معلومات . (اتساع) (وسعت) معنا . سنده‌ده قوللانلدیغی حالده بو قوللانلماز . توسعاً = اتساعاً ، مجازاً . جمعی : توسعات .

تَوَسُّل [ع] وسیله اتخاذیله معنی طوتمق ، صارلمق : حضرت پیغمبرك روحانیتنه توسل . توسلاً = توسل صورتیله ، توسل ایله .

تَوْسَن [ف] سرکش ، سرد آت : «کرد پای توسنی کور ایتدی چشم دشمنی»

تَوْسِیخ [ع] (تدنیس) ایله مترادفدر .

تَوْسِید [ع] یاصدیغه طایاندرمق ، طایاندیرلق : برنازنینی وساده‌یه توسید . برخسته‌نك بالینه توسیدی .

تَوْسِیط [ع] واسطه ایتمك ، ایدلك ؛ وساطت ایتدرمك ، ایتدیرلك : برایشده برآدمی توسیط . بریسنك توسیطی . جمعی : توسیطات .

تَوْسِیع [ع] واسع قیلمق ، قیلنمق ؛ ککیشلتمك ، ککیشله‌دلك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : توسیع دائره . توسیع خانه . خیالك توسیعی . معلوماتك توسیعی . جمعی : توسیعات .

تَوْسِیم [ع] علامتله‌مك ، علامتلنمك ، نشانلامق ، نشانلانمق : برکوله‌یی توسیم . برحیوانك توسیمی . اکثریا اسم ویرمك مقامنده قوللانیلیر : بوکتابی شو اسم ایله توسیم ایتدم § حاجیلرك موسم حجده اجتماعی : موسم توسیم . جمعی : توسیمات .

تَوَشُّح [ع] (تزین) مقامنده قوللانیلیر . بونده طاقوب طاقشدرمق ملاحظه اولنور .

تَوْشِیح [ع] (تزیین) مقامنده قوللانیلیر . (توشح) کبی بونده‌ده طاقوب طاقشدرمق ملاحظه اولنور . جمعی : توشیحات .

تَوْشِیم [ع] بدنه ایکنه ایله شکل یاپمق ، یاپلمق : بر شکلی توشیم . ارسلان صورتنك توشیمی . جمعی : توشیمات : زنجیلرك توشیماتی .

تَوَصُّل [ع] اولاشمق ، قاووشمق ، واصل اولمق : برغربت‌زده‌نك وطننه توصلی . ایکی خطك بربرینه توصلی .

تَوْصِیف [ع] وصف ایتمك ، ایدلك ؛ اوصافنی بربربر کوستره‌رك اطرافیله تعریف ایتمك ، بو یولده تعریف ایدلك : توصیف غروب . نوبهارك توصیفی . جمعی : توصیفات : توصیفات شاعرانه .

تَوْصِیل [ع] (ایصال) ایله مترادفدر .

تَوْصِیَه [ع] برایشی بریسنه سپارش ایتمك ، برایش بریسنه سپارش ایدلك : بر خصوصی بر ذاته توصیه . برماده‌نك بریسنه توصیه‌سی . توصیه‌نامه = توصیه‌یی حاوی ورقه . تشدیدایله غلطدر . نظمده (توصیت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

تَوَضُّح [ع] وضوح پیدا ایتمك ، واضح اولمق : توضح مقصد . توضح افاده .

تَوَضُّؤ [ع] آبدست آلمق : توضؤ جماعت مسلمین .

تَوْضِیح [ع] (ایضاح) ه بدل قوللانیلیر . آندن اقوادر .

تَوْطِئَه [ع] ایلریده بیان اولنه‌جق مقصدی بسلر بعض کلماتك

اول امرده ایرادی، ایلریده بیان اولنه‌جق مقصدی ضمناً گوستره‌جك صورتده بسط مقدمه .

تَوْظیف [ع] وظیفه تعیین ایتمك ، ایدلمك ؛ ارزاق اعطاسیله وظیفه‌لندرمك ، وظیفه‌لندیرلمك : توظیف ائمهٔ جوامع . مؤذنلرك توظیفی .

تَوَغُّل [ع] زیاده‌سیله مشغول اولمق ، مشغول اولمقده ایلری گیتمك : ادبیات ایله توغل . ترجمه ایله توغل . (دن) اداتیله استعمالی ضعیفدر : طبده توغلی یوقدر . جمعی : توغلات .

تَوَفُّق [ع] موفق اولمق ، توفیقه مظهر اولمق : توفق ارباب مساعی . جمعی : توفقات .

تَوَفّی [ع] قبض روح .

تَوْفیر [ع] (تکثیر)ه بدل قوللانیلیر .

تَوْفیق [ع] اویدرمق، اویدیرلمق : معنویاتده قوللانیلیر : براصره توفیق حرکت . امورك شرعه توفیقی . توفیقاً = توفیق صورتیله : آلنان امره توفیقاً شویله یاپلدی § جناب حقك قولنك ایشنی راست گتیرمسی ، تعبیر دیگرله : جناب حقك کندی اراده‌سنی قولنك مقصدینه اویدرمسی : توفیق الهی « حق یول آرامق واجبه‌در عقل سلیمه — توفیقی ایسترسه خدا راهبر ایلر — شناسی » جمعی : توفیقات : توفیقات صمدانیه .

تَوَقان [ع] آرزومند اولمق، ایستکلی اولمق . واوك سکونیله غلطدر .

تَوَقُّد [ع] طوتیشوب یانمق : توقدنار . توقد آتش غیرت .

تَوَقُّر [ع] وقارپیدا ایتمك، وقارلانمق : توقر کدخدایان .

تَوَقُّع [ع] امید ایتمك ، ایدلمك ؛ اومق ، اوملمق : توقع کرم . حصوله املك توقعی . جمعی : توقعات .

تَوَقُّف [ع] اکلنمك ، طورمق : شوراده بر آز توقف ایده‌لم § تعلق ایتمك ، آنسز اوله‌مامق : نهارك وجودی شمسك طلوعنه توقف ایدر . جمعی : توقفات .

تَوَقّی [ع] صاقنمق ، چکنمك : «طعنهٔ اغیاردن (وصفی) توقی ایلامم » « ایتمك بی‌جا تعرضدن توقی سویلیك »

تَوْقیت [ع] تعیین وقت .

تَوْقید [ع] طوتشدیروب یاقمق ، طوتشدیریلوب یاقلمق : توقید آتش . توقیدنار حسرت . جمعی : توقیدات .

تَوْقیر [ع] آغیرلامق ، آغیرلانمق : توقیر مهمان . مسافرینك توقیری . مطلقا (تعظیم) مقامنده‌ده قوللانیلیر : « شان رخشانکی تقدیر ایدرز — سکا حلیه‌ك گبی توقیر ایدرز — خاقانی‌یه خطاب » جمعی : توقیرات .

تَوْقیع [ع] اوامر سنیهٔ ملوکانه‌یه کشیده قیلنان نشانهٔ حضرت پادشاهی : « قاشلرك توقیع طغرای شهنشاهیمیدر ؟ — یا سپهر وجهك اوزره غرهٔ غرامیدر ؟ — باقی » توقیعی = توقیعجی .

تَوْقیف [ع] طوردرمق، طوردیرلمق ؛ آلیقویمق ، آلیقونلمق : بر شخصی توقیف . بر جانبك توقیفی . کاغدلرك شمدیلك توقیفی . جمعی : توقیفات .

تَوَکُّل [ع] جناب حقه تسلیم امورایله انقیاد : توکلده « اسبابه تشبثی ترك » ماده‌سی بزه گوره قطعا ملاحظه اولنه‌ماز . توکل اسبابه تشبثدن صکره

اولور . « الله قسمتمی کوندرسون ! »
دیه اوطورمق توکل دکل، تنبللکدر .
« کفت پیغمبر بآواز بلند — باتوکل زانوی
اشتر ببند — حضرت مولانا » = حضرت
پیغمبر صوت اعلی ایله اعرابی‌یه بیوردی‌که:
« اللهـه توکل ایله برابر دوه‌نك آیاغنی
باغلا ! » « بی‌کاری وتوکل دورست از
مروت — بردوش خلق مفکن زنهاربار
خودرا — صائب » = اختیار عطالتـله
اظهار توکل انسانیتدن خارجدر . صاقن
خلقك بوینه بار اوله !

تَوْكِيد [ع] (تأکید) ایله مترادفدر.
آندن افصح عد اولنور .

تَوْكِيل [ع] وکیل تعیین ایتمه، برینی
وکیل ایتمه، وکیل طانیمه .

تَوَلُّد [ع] حقیقی ومجازی طوغمق :
بر چوجغك آناسندن تولدی .
برسوزدن نزاع تولدی. جمعی: تولدات.

تَوَلْوُل [ع] ولوله ایتمك : تولول
نسوان . جمعی : تولولات .

تَوَلُّه [ع] وله کتیرمك، حیران، سراسیمه
اولمق : توله عاشقان . قدرت
الٓهیه‌یی تفکر ایدنك تولهی. جمعی: تولهات.

تَوَلِّی [ع] بریسنی دوست ایدینمك ،
سومك . اسلوب فارسی اوزره
(تولا) صورتنده زیاده قوللانیلیر :
تولا، تبرا .

تَوْلِيَت [ع] متولیلك : جهت تولیت.
متولی ایتمك معناسنده کلیر .
(تولیه) صورتنده‌ده وارد اولور. تشدید
ایله غلطدر.

تَوْلِيد [ع] حقیقی ومجازی طوغورمق،
طوغورلق : تولید فرزند، بر
چوجغك تولیدی . تولیـد اختـلاف .
منازعه‌نك تولیدی . (طوغورتمق) معنا-
سنده‌ده قوللانیلیر: قابله‌نك چوجغی تولیدی.
جمعی : تولیدات .

تَوَهُّم [ع] وهمه دوشمك، وهم ایتمك،
فاسد اولورق ظن ایتمك جمعی:
توهمات .

تَوْهِيم [ع] وهمه دوشورمك، دوشو-
رلمك: برآدمی توهیم. بریسنك
توهیمی . جمعی: توهیمات.

تَوْهِين [ع] ضعیف قیلمق، قیلنمق §
ضعفه نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛
ضعیفدر دیمك، دینلمك: برروایتی توهین.
برقولك توهینی. جمعی: توهینات .

تَوَيُّل [ع] واویلا چاغیرمق : تویل
مصیبت زده. جمعی: تویلات.

تَوْيِيل [ع] بریسی حقنده ویل ایله
دعا ایتمك، الله بلاسنی ویر-
سون دیمك. معناسنده کثرت ملاحظه
اولنور. جمعی : تویيلات .

تَه [ف] دیب، قعر، جانب اسفل : ته
دریا. ته جام. کسر ایله غلطدر.

تَهَاجُم [ع] بربرینـه هجوم ایتمك .
(مهاجمه) کبی ساده‌جه هجوم
ایتمك معناسنده‌ده قوللانیلیر. جمعی تها-
جمات .

تَهَاجِی [ع] بربرینی هجو ایتمك. (مها-
جات) کبی ساده‌جه هجو ایتمك
معناسنده‌ده قوللانیلیر .

تَهَارُم [ع] اختیـار کبی کورنمك ،
یالاندن اختیارلق کوسترمك.

تَهَافُت [ع] برشیئك بی‌دربی اوزرینه
دوشمك ، کندینی پی درپی
برشیئه چارپمق : عاشقك آتش عشقه
تهافتی. پروانه‌نك شمعه تهافتی. اکثریا شر
حقنده قوللانیلیر .

تَهَالُك [ع] میل مجولانه ، میل بی
صبرانه. جمعی: تهالکات.

تهاون [ع] بر ایشی مهمسه‌میوب آغیر طاورانمق .

تهتك [ع] بیرتلق: تهتك پردهٔ ناموس § صیریق اولمق، رسوا ایلمقدن متأثر اولیه‌جق برحالده بولنمق .

تهتیك [ع] (هتك) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تهجد [ع] کیجه اویانوب نماز قیلمق § کیجه نمازی .

تهجی [ع] حروف هجایی صیره ایله تلفظ § هجا ایلمك . بو معناده تخفیف ایله (تهجیه) دخی قوللانیلیر .

تهدم [ع] (انهدام) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تهدی [ع] هدایتلنمك ، هدایت بولمق . (اهدا) کبی (مسلمان اولمق) دیه تفسیر اولنه‌ماز .

تهدید [ع] قورقوتمق، قورقودلق ؛ قورقو ویرمك ، ویرلمك : بر شخصی تهدیدی . (تخویف) دن اقوادر. تهدیداً = تهدید صورتیله ، تهدید ایچون جمعی : تهدیدات .

تهدیم [ع] (هدم) ه بدل قوللانیلیر. آندن اقوادر . (خاك ایله یکسان ایتمك) دیه تفسیر اولنه‌بیلیر .

تهدیه [ع] (اهدا) ایله مترادفدر . تشدید ایله غلطدر .

تهذیب [ع] طرح زوائد ایله اصلاح ، خالص ومنقح ایتمك، ایدلمك ، اکثریا اخلاق حقنده قوللانیلیر : تهذیب اخلاق . جمعی : تهذیبات .

تهرم [ع] قوجالتمق ، قوجالدلمق : دوران انسانی تهرم ایدر . کنجلرك تهرمی .

تهرج [ع] ترانه پردازلق ایتمك.

تهزز [ع] (اهتزاز) ایله مترادفدر.

تهزیج [ع] (تهزج) ایله مترادفدر. جمعی: تهزیجات .

تهزیز [ع] حرکت ایتدرمك، ایتدیرلمك ، تترتمك ، تتره‌دلمك : تهزیز نهال میوه‌دار. اوتار سازك تهزیزی. « بر شهك اندیشهٔ قهریله لرزاندرکه دل- تتره‌در بیك قلبی برتهزیز مژکان ایتمه‌ده» «بن اولمسه‌م ای نهال نوخیز - کهواره‌کی کیم ایدر ی تهزیز؟ » جمعی: تهزیزات .

تهزیل [ع] ضعیف ایتمك ، ایدلمك : تهزیل وجود . حیوانانك تهزیلی § هزل صورتنه قویمق، قونلمق: جدیاتی تهزیل . جدی بر سوزك تهزیلی. جمعی تهزیلات .

تهکم [ع] استهزا. علم بیان تعبیراتندندر. تهکماً = تهکم طریقیله، استهزا ایچون. جمعی: تهکمات .

تهلکه [ع] سبب هلاك اوله‌بیله‌جك حال : قرآن حکیم تهلکه‌دن احترازی آمردر. لاك کسریله غلطدر.

تهلل [ع] سرتدن یوز کولمك: تهلل وجوه مستمعین .

تهلیك [ع] (اهلاك) ایله مترادفدر. بونده شدت ملاحظه اولنور.

تهلیل [ع] لا اله الا الله دیمك : تسبیح و تهلیل . «هلالی هر نه زمان کورسه‌م ایلرم تهلیل — دکلی وحدتنه صانعك دلیل جلیل؟» جمعی : تهلیلات .

تهمتن [ف] زال اوغلی رستمك لقبیدر. شجیع پهلوانه‌ده اطلاق اولنور. برحکاك وار ایمش. برکون بونك دکاننه بریسی کلمش . بر مهر حك ایتدیرمك ایستدیکنی سویلدکدن صکره شو وجه ایله تعریف نفس ایلمش: « اسم جعفر

بکدر . مولدم (لار) در. کمرم ، خنجرم مرصعدر. اکرم آلتون یالدیزلیدر. لطف الهی اولمق اوزره تهمتنم ، صف شکنم ، اعدا فکنم» حکاکده شویلی حك ایتمش: « تهمتن صف شکن اعدا فکن از لطف جباری - کمر خنجر مرصع زین طلا جعفر بك لاری »

تَهَجُّج [ع] ولد آناسنك قارننده یکیجه جانلانوب حرکته باشلامق: جنینك تهججی .

تَهْنِیَت [ع] تبریك، استسعاد. (تهنیه) صورتنده‌ده استعمال اولنور. اصلی (تهنئه)در. تشدید ایله غلطدر.

تَهَوُّد [ع] یهودی اولمق .

تَهَوُّر [ع] شدت حدت ، صوکنی دوشونمیه‌رك بردن بره حدتلنش: غضبك اعتدالی (شجاعت) ، افراطی (تهور)در جمعی : تهورات.

تَهْوِید [ع] بریسنی یهودی ایتمك ، بریسی یهودی ایدلمك.

تَهْوِیع [ع]قوصدرمق، قوصدیراق لازمی (تهوع) در .

تَهْوِیل [ع] قورقویه کرفتار ایتمك ، ایدلمك: نزول صاعقه خلقی تهویل ایدر . ارسال صاعقه ایله خلقك تهویلی قدرت الٰهیه‌یه وابسته‌در . جمعی : تهویلات .

تَهْوِین [ع] اهونلشدرمك، اهونلشد- یرلمك : بهایی تهوین . جزانك تهوینی. جمعی: تهوینات .

تَهِی [ف] بوش ، خالی: کوزهٔ تهی . پیمانهٔ تهی. « بوکلیش تهی دکل» کبی یرلرده (سببسز) (حکمتسز) مقامنده ایراد اولنور. (بوش) لفظی‌ده بعضاً بو موقعده قوللانیلیر: «بوش دکل کلیشك خوش کوردم» تهی دست» = الی بوش، صفر الید: سرمست تهی‌دست. تهی دستی = تهی دستلك . تهی میان ، میان تهی = ایچی بوش: انبان تهی‌میان طبل میان تهی تهی میانی = تهی میانلق. تهی مغز= بوش قفالی ، بینسز . تهی مغزی = تهی مغزلك. تهیگاه ، تهیگه = بوش بوکور. تانك کسریله‌ده لفتدر .

تَهْیِئَه [ع] حاضرلامق، حاضرلانمق: تهیئه لوازم . اسباب موفقیتك تهیئه‌سی. (تهیه) صورتنده‌ده قوللانیله . بیلیر. (تهیی) دخی بو معنایه کلیر .

تَهَیُّب [ع] اظهار هیبت § هیبت آلوب قورقمق .

تَهَیُّج [ع] هیجانه کلمك، هیجانلانمق: تهیج قلب . « بر مایع ایکن تهیج ایتمش — بیلك بویله جبل تموج ایتمش » جمعی: تهیجات .

تَهَیُّم [ع] (تحیر)ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَهَم [ع] تهمتلی ، متهم: غریم تهم.

تَهَیُّؤ [ع] حاضرلانمق: عزیمته تهیؤ. جمعی: تهیؤات .

تَهْییب [ع] مهابتلی کوسترمك، کو- سترلمك: برذاتی برآدم نظرنده تهییب . رستم‌زالك فردوسی طرفندن تهییبی . جمعی: تهییبات .

تَهْییج [ع] هیجانه کتیرمك، کتیر- لمك ؛ هیجان ویرمك، ویر- لمك : تهییج طبیعت . غضبك تهییجی . جمعی: تهییجات .

تَیَبُّس [ع] قورومق، کسب یبوست ایتمك : تیبس دماغ . تیبس میوه‌تر. جمعی: تیبسات .

تَیْبِیس [ع] قوروتمق، قورودلمق.

تَیَس [ع] ارکك کچی ، تکه : تیس طویل اللحیه .

تَیَسُّر [ع] قولایلقله حصوله کلمك ، میسر اولمق : تیسر آمال. جمعی : تیسرات .

تَیْسِیر [ع] قولایلقله حصوله کتیرمك ، کتیرلك : تیسیر امور. جناب حقك برخصوصی تیسیری. جمعی: تیسیرات.

تَیَقُّظ [ع] (انتباه) ایله مترادفدر.

تَیَقُّن [ع] یقیناً بیلمك ، بیلنمك : برحقیقتی تیقن . موتك تیقنی . جمعی: تیقنات .

تَیْقِیظ [ع] (ایقاظ) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تَیْقِین [ع] یقیناً بیلدرمك، بیلدیرلك: بر منکره آخرتی تیقین . بر ملحده بعثك تیقینی . جمعی: تیقینات.

تَیَمُّم [ع] آبدسته بدل وجه شرعی اوزره اجرای طهارت ، یوز ایله دیرسکه وارنجه‌یه قدر الاره طوپراق مسحی. « صو بولنمازسه ضرورتده تیمم جائز — غباری» جمعی: تیممات .

تَیَمُّن [ع] برشیئی یمنلو عد ایده‌رك آندن میمنت اومق: برمرقدك زیارتیله تیمن. خاك کربلا ایله تیمن. (تبرك) دخی (ایله) اداتیله قوللانیلیر. تیمناً = تیمن صورتیله . جمعی: تیمنات .

تَیْمِیم [ع] تیمم ایتدرمك، ایتدیرلك: خسته‌یی تیمم. مریضك تیمیمی .

تَیْمِین [ع] (تسعید) مقامنده قوللانیله‌بیلیر.

تِ

تِبْن [ع] صامان ، تبنی = صامان رنکنده اولان، فتح ایله ده لغتدر.

تِبْیان [ع] بیان ، آچیق افاده . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز. فتح ایله لغتدر .

تِجارَت [ع] بازرکانلق ، آلم صاتم. تجاری ، تجاریه = تجارته متعلق : متاع تجاری . امتعهٔ تجاریه. تجارتگاه ، تجارتگه = تجارت محلی : ازمیر بیوك برتجارتکاهدر. (تجارت) آلم صاتمدن حاصل اولان استفاده معناسنده ده قوللانیلیر: شوقدر تجارت ایتمش (تُجّار) ه ده باق .

تِراش [ع] یونته ، یونمه ، قازیمه : برطاشی تراش ایتمك . صاقالنی تراش ایتمك . « خط رخن تازه تراش ایتدی یاره کچدی قیلیجدن فتن روزکار — صبری » § یوزده قازینه‌جق تویی : تراشی آغارمش . وصف ترکیبی صورتنده استعمال ایدیلنجه (تراشنده)معناسنی مفید اولور: بت تراش = صنم یونیجی. سرتراش = باش تراش ایدیجی ، بربر: سرتراش ماهر. سنك تراش = طاش یونیجی. قلم تراش = قلم یونیجی، معروف آلت تقلیم . هیکل تراش = هیکل یونیجی اصل تانك فتحیله‌در . بونی (طراش) صورتنده یازمقدن تراشلی آدمه (مطروش) دیمك دها مناسبتسزدر .

تِراشَنْدَه [ف] تراش ایدیجی. آز قوللانیلیر .

تِراشَه [ف] یونغه ، طالاش ، یونتی ، قازینتی .

تِراشِیدَه [ف] تراش ایدلمش : ریش تراشیده . سنك تراشیده . « سنده مادام که واردر او تراشیده بروت — بیق آلتندن ایدر خنده قلندر دیدیکك » (آلَه) (جالَه) معناسنده ده قوللانیلیر . بوحالده اکثریا سوز حقنده صرف اولنور:

بو فقره شوفقره‌دن تراشیده‌در: «مجلسلره کچ کلیر اکا بر» مصراعی «عادت بودر آخرده کلیر بزمه اکا بر» مصراعندن تراشیده‌در. ناتراشیده = یونلمامش، قابا آدم: «باقه تل قیرمسنه میر خط آورا! (سیمون)ك — ناتراشیده اولور چاره نه یوبردیدیکك» ناتراشیدگی=ناتراشیده‌لك

تْرامْپِتّه [فرانسزجه‌دن] عسکرده چالنان معروف کوچك طوول. اصلی بورو معناسنه اولان (ترومپت) (Trompette) در.

تْرامْپَه [ایتالیانجه‌دن] دکشمه، مبادله،

تْرامْوای [انکلیزجه‌دن] شهرلرده عمومی آرابه‌لر ایشلدلمك اوزره یاپیلان معروف دمیر یول.

تْرانْسپورْ [فرانسزجه‌دن] لیطوغرا. فیاده یازی ویارسمك اجزالی کاغد واسطه‌سیله برطاشدن دیکرینه نقلی.

تْرانْسیت [فرانسزجه‌دن] امتعهٔ تجار. یه‌نك برشهرك، براولکه‌نك ایچنده حق مرور ویرلمکسزین کچیرلسی صلاحیتی.

تْراوَرْس [فرانسزجه‌دن] دمیر یول چبوقلرینك آلتنه قونیلان اودون.

تْرَنْ [فرانسزجه‌دن] بر لوقوموتیف طرفندن تسییر اولنان دمیر یول آرابه‌لری، شمن دوفر قطاری: «دل وعمرو عشق اولوب کچنده — دلبرله بوالدی بر ترنده»

تِریاق، تِریاك [ع،ی] سمیاتی دافع بر دوای مرکب: تاتریاق ازعراق آورده شود مار گزیده مرده باشد — سعدی = عراقدن تریاق کتیریلنجه یه‌قدر ییلان صوقمش اولان آدم اولور. عربیده قاف ایله مستعمل اولان بو کلمه فی‌الاصل یونانیدر. چوجقلره یدیریلن ترکیب معز. وفه‌ده اطلاق اولنور. تریاق فاروق = اعلی تریاق.

تِریاکی [ف] مکیفات استعمالنه آلشقین اولان: «بر کیجه طالدی اجل اویقوسنه تریاکی — تاریخ — سرو. ری» «تریاکیٔ هرزه خواب منحوس — آتشلر ایچنده پیر ققنوس — غالب» (تریاك) افیون معناسنده کلدیکندن (تریاکی) فی‌الاصل افیونکش دیمك‌ایدی. مؤخراً افیون معناسندن تجرید اولنه‌رق استعمالی تعمیم ایدلدی. بناءً علیه (افیون تریاکیسی) تعبیری یاکلش عد اولنماز.

تِرید [ف] معروف طعام. اصلی تانك فتحیله‌در. یابو عربیسی اولان (ثرید) دن مفرس ویا (ثرید) بوندن معربدر. مجازاً (پك اختیار) معناسنده‌ده مستعملدر: آرتق ترید اولمش.

تِسْعَه [ع] طقوز. اسلوب فارسی اوزره صفت اوله‌رق قوللا. نیلیر: افلاك تسعه. آباء تسعه. موصو. فك مفردی مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربیه اتباع ایله (تسع) قوللانلماز.

تِسْعین [ع] طقسان. (تسعون) دخی دینیلیر.

تِشْرین [سریانیدن] معروف ایکی آی. برنجیسنه (تشرین اوّل)، ایکنجیسنه (تشرین ثانی) دینیلیر. فتح ایله غلط عد اولنور.

تِلال [ع] (تلّ) ك جمعی: جبال وتلال.

تِلامِذَه [ع] و.

تِلامیذ [ع] (تلمیذ) ك جمعی: ایکیسی ده تانك فتحیله غلطدر.

تِلاوَت [ع] قرآن اوقومق، اوقونق: بر آیتی تلاوت . بر عشرك تلاوتی . مطلقا حسن قرائت معناسندهده قوللانیلهبیلیر : تلاوت نعت شریف .

تِلقاء [ع] طرف ، جهت ، حذا : تلقاء طور سینا . تنقاء کاظمه .

تِلمیذ [ع] شاکرد : تلمیذ رشید . تلمیذیت = تلمیذلك . تلمیذانه = تلمیذه یاقیشهجق صورتده : تعظیم تلمیذانه . فتح ایله غلطدر .

تِمثال [ع] مجسم اولسون اولمسون مصنوع صورت: تمثال بی‌مثال. « ای مصور رهکذاری اوزره چك تمثالمی — فضولی » فتح ایله غلطدر .

تِمساح [ع] بلاد حارهده واقع بیوك نهرلرده اولور برنوع جانور جسیم . بر شی چیکنرکن یالکز اوست چکهسنی اوینا تمقله معروفدر .

تِنبال [ع] قیصهجق بویلو ، بودور آدم : تنبال پراحتیال .

تِنّین [ع] بیوك ییلان ، اژدرها . تنین فلك = کهکشان .

تِهامَه [ع] مکهٔ مکرمه : « اول نور تهامهده آچلدی — دنیایه شرارهسی صاچلدی — نعت شریف » .

تِیاترو [یونانجهدن] صورت معروفهده ترتیب اولنان اویون § بودرلو اویونلرك اجرا اولندیغی محل .

تیجان [ع] (تاج) ك جمعی .

تیر [ف] اوق : تیر وکمان . « سن‌ده اورادن آتلمه ای تیر — حیرت» تیر انداز = اوق آتیجی : تیراندازی = تیراندازلق. صنعت تیراندازی . تیرزن = اوق آتوب اوران . تیرکش = اوق قابی، اوقلق ، ترکش . بو معناده (تیردان) دخی قوللانیلهبیلیر . (تیر) عطارد دینیلن کوکبهده اطلاق اولنور .

تیراژه [ف] علامُ السماء، قوس قزح .

تیرامُولا [ایتالیانجهدن] خلاط چکمه .

تیرخُوش [روجهدن] آتش بالیغی .

تیرَه [ف] بولانیق : آب تیره. هوای تیره. تیره‌دل = قلبی قاره. قاسی القلب. شب تیره = قاراکلق کیجه: تیره شب هجران. تیره‌کون = رنکی بولانیق. آسمان تیره‌کون. تیرکی = تیره‌لك : تیرکیٔ شب.

تیز [ف] کسکین : تیغ تیز. تیزذهن. تیز چشم = کوزی کسکین، حدید البصر § چابك ، چابوق . تیزپای = آیاغی چابوق . تیزپر ، تیزپرواز = سریع الطیران، سرعتله اوچیجی. تیزرَو، تیز رفتار = سریع السیر، چابوق کیدیجی، یوریجی : « تیز رفتار اولانك پایه دامن طولاشیر — لا» تیزمشرب=تتیز. تیزی = کسکینلك، چابوقلق: تیزیٔ شمشیر. تیزیٔ ذهن . تیزیٔ حرکت .

تیزاب [ف] غلطی اولهرق (کزّاب) دینیلن صو .

تیشَه [ف] کسر، کولنك .

تیغ [ف] قلیج وقلیجه مشابه آلات قاطعه : « زخم تیغ وتبره کرمسه کوکسن مغفر — باشی اوزره بری شجعان آکا بی جا ویرمز — راغب » تیغ زبان = دیل قلیجی، قیلیج کبی مؤثر اولان دیل. تیغ زبان = دیلی قلیج کبی مؤثر اولان، قلیج دیللی : نفیٔ تیغ زبان . تیغزن = قیلیج چالیجی ، قیلیج استعمالنده ماهر اولان : « زینت خاك شهادت اولمسون برتیغ زن — شان عثمانی‌یی دلخواه اوزره

اعلا ایمه‌دن » تیغ کوشتین = ایتدن قلیچ، لسان. تیغ کوه = طاغك تپه‌سی، سیوریسی .

تیمار [ف] خسته‌یه، حیوانه، طوپراغه، نباتاته، یاره‌یه باقق، تقیدده بولنمق § وقتیله سپاهیه ویریلن اراضی امیریه حصه‌سی . تیمارخانه = دارالشفا .

تین [ع] انجیر .

تیه [ع] بیابان، چول .

تیهو [ف] چیل قوشی : آهوی دام جسته . تیهوی قفس شکسته — کافی . فتح ایله غلطدر .

تُ

تُبَّت چین حدودنده برمملکت. مسکك اهلاسی اوراده اولورمش: «کویا ایدوب طبیعت کوی زمینی تسطیح - تبت آشاغی دوشمش چین وختن یوقاری - ندیم»

تحف [ع] (تحفه) نك جمعی .

تحفه [ع] هدیه، آرمغان، پیشکش § هدیه‌لك غریب ومقبول شی ، نادیده مال .

تخم [ف] اکلدکده کندی جنسندن بر نبات حصوله کتیرن دانه § مادهٔ وجود انسانی، نطفه . مادهٔ وجود حیوانی‌یه‌ده اطلاق اولنور . مجازاً اصل، منشأ معناسنده قوللانیلیر . تخم مرغ = یومورطه . تخمدان = دوشك دینیلن یرکه ابتدا فدان آکا دیکیلیر . وقتی کلنجه باشقه یره نقل اولنور .

تخمه [ع] معده طولغونلغی .

تراب، ترب [ع] طوپراق: «ایدرسه وجهی وارنی ایکی جهانده سرفراز — خدا بیلیر حبیبنك آیاغنك ترابیم — نعت شریف » «نیچون آخر دمده منزلم زیر تراب ایتدم ؟ — کناهم چوقلغندن یرلره کیردم حجاب ایتدم — حبابی » .

تربه [ع] بر ذاتك مدفون اولدیغی طوپراق، مرقد . مدفون اوزرینه یاپیلان بنا معناسنده استعمالی شایعدر . اسلوب فارسی اوزره (تربت) صورتنده‌ده قوللانیلیر : « عرفا کعبهٔ عشاق دیبور — تربت حضرت مولانایه» « بعد ازوفات تربت مادر زمین مجوی — درسینهای مردم عارف مزار ماست — مشارالیه » = وفاتمزدن صکره تربه‌مزی یرده آرامه . بزم تربه‌مز صدور عرفاده‌در. حضرت فاطمه (رضی الله عنها) نك « ماذا علی من شمّ تربة احمد — ان لایشم مدی الزمان غوالیا — صبّت علیّ مصائب لوانها — صبت علی الایام صرن لیالیا » مرثیهٔ شریفه‌سنده (تربهٔ احمد) تعبیر معنبری کوریلیورسه‌ده روضهٔ مطهره‌یه تجیلاً (تربه) اطلاق اولنمیور. تربه‌دار= تربه محافظه‌سنه مأمور اولان .

ترب [ف] طورب .

ترس [ع] اسکی ادوات حربیه‌دن قالقان.

تروش [ع] (ترس) ك جمعی .

ترش [ف] اکشی: دوغ ترش. «کس نکوید که دوغ من ترشست — لا» = کیمسه آیرانم اکشیدر دیمز. ترش روی = اکشی یوزلو، عبوس الوجه. «عسل تلخ باشد ترش روی را — سعدی» = اکشی یوزلونك بالی آجی اولور . ترش رویی = ترش رولق. ترشی = اکشیلك. بو کلمه سکون را ایله (طورشو) معناسنده‌ده قوللانیلیر.

تُرُشُه [ع] قوزى قولاغى .

تُرُفَنْدَه [ف] موسمندن اول يتيشن ميوه و سبزه . موسمى كچديكى حالده بولنان ميوه و سبزه‌يه‌ده اطلاق اولنور. فى‌الاصل تانك فتحيله‌در .

تُرْك (ترك بن يافث بن نوح) سلالەسندن منشعب معروف صنف انسانى § بو صنفك افرادندن هر برى . تركى، تركيه = تركه منسوب: لسان‌تركى. ادبيات تركيه . عادى شرقى‌يه‌ده (تركى) دينيلير. تركيات = تركجه يازلمش آثار.

تُرْكْتاز [ف] قوشمه ، سكيرتمه : «بيهوده‌مى بويله ترك تازك؟ـ قوزى‌يه‌خطاب» (ترك تازى) صورتنده‌ده قوللانيله‌بيلير .

تُرْك جُوش [ف] يارى پيشمش ، نيم پخته، تاتارى. حضرت مولانانك « ترك جوشى كرده ام من نيم خام ـ از حكيم غزنوى بشنو تمام » بيتى بين‌العرفا مشهوردر .

تُرْكْمان [ف] ترك طائفه‌سندن قوم معروف .

تُرُنْج [ع ف] معروف پورتقاله شبيه ميوه: « ترنجى باغ حسنك اى دل اعلادر كراسندن — نديم» ترنجى= ترنج رنكنده اولان .

تُرَّهات [ع] (ترّهه)نك جمعى. عبث، بيهوده، صاچمه صاپان‌سوزلر. مفردى قوللانلماز.

تُسْع [ع] طقوزده بر.

تُفّاح [ع] الما . تفاحه = بر الما : تفاحهٔ حمرا . تفاح الارض = ير الماسى .

تُفَنْك [ف] معروف آلت رمى. (تفنك) صورتنده‌ده قوللانيلير: «چيقار جانى عدونك چيقمه‌دن قورشون‌تفنكمدن»

تُفو [ف] تحقير ويا تأسف مفيد اولان (تو !) مقامنده ايراد اولنور. تفوزن= بريسنك يوزينه توكورن، توديين.

تُقْيَه [ع] صاقنمه، احتراز. برمذهبه منتسب اولان آدمك او مذهبه انتسابى اولديغنى كيمسه‌يه سزدرمه‌مك ايچون اختيار ايلديكى مواضعه‌يه اطلاق اولنور . (تقّيه) صورتنده تلفظى غلط فاحشدر .

تُكْمَه [ف] اثوابه ديكيلن دوكمه : تكمهٔ زرين . تكمهٔ لعلين . «چوز تكمه‌لرك عارضك اولدقجه‌عرقريز»

تُنْبان [ف] طون، ايچ‌طونى. (طومان) بوندن محرف ايمش .

تُنْبَك [ف] دنبلك . تنبك زن = دنبلك چالان .

تُنْتَه [ف] اشك آريسى .

تُنْد [ف] سرد، حديد، شديد: بادتند. طبع تند . تند خوى . تند مشرب = سرد خويلو ، سرد مشربلى . تند روى = عبوس الوجه ، چاتيق چهره‌لى. تند لجام، تندلكام = باشى‌سرد آت. تندى = سردلك، حدت، شدت .

تُوى [ف] قات ، قتمر . توبرتو ، توى برتوى = قات قات ، قتمرلى: «كه ظلمت اولوردى توى‌برتوى — كه نور ياغاردى سوى برسوى — غالب » صدتوى = يوز قاتلى ، چوق قتمرلى: پردهٔ صدتو. ظلام صدتو.

تُوآلَت [فرانسزجه‌دن] يوز ييقامه باش طارامه ، كينمه ايشى سوسلنش، تزين § آينه،طاراق، ابريق كبى آلاتك مجموعى.

تُوان [ف] كوچ ، قوت ، طاقت ناتوان = ضعيف ، زبون

طاقتسز: دل ناتوان (بی توان) قوللانلماز، ناتوانی = ناتوانلق .

توانا [ف] کوجلو قوتلی، مقتدر: توانا آدم. توانا آت. «توانا بود هرکه دانا بود ـ فردوسی» = دانا اولان توانا اولور. توانایی = توانالق .

توانکر [ف] زنکین: تاجر توانکر. توانکری = زنکینلك ، «توانکری بهنرست نه بمال ـ سعدی» = زنکینلك هنرلهدر، مال ایله دکل .

توت [ف] دوت دیدیکمز معروف میوه .

توتیا [ف] بو اسم ایله معروف طاشك کوزه چکیلن مسحوق .

توده [ف] ییغین، کومه: تودهٔ خاك . تودهٔ ریك. تودهٔ کیاه. (توده بتوده) دخی (توده توده) مقامنده ایراد اولنور.

توران [ف] اسکی ایرانیلر طرفندن ترکستان وتاتارستان جهتلرینه ویریلن اسم ، تورانی = تورانلی: السنهٔ تورانیه .

تورپیل [فرانسزجهدن] حرب سفائنی پاره لامق اوزره الکتریق واسطهسیله تحت البحر آتیلان بیوك صرمی.

توشه [ف] سدرمق ایدهجك ، اولیهجك قدر ییهجك، کفاف نفس: «قناعت اهلنه (یحیی) یتر بر کوشه بر توشه »

توف [ف] عکس ایدن سس، یانقی، echo ، (توفیدن) مصدرندن اسمدر . فردوسی « بتوفید کوه و بلر زید دشت ــ خروش سپاه از فلك درکذشت » دیمشدر .

تونل [انکلیزجهدن] بر آلتندن آچلمش یول : غلطه تونلی ، ضمهٔ مبسوطه ایله تلفظی ثقیلدر.

تونی [ف] رذیل ، کلخن بکی .

تهم [ع] (تهمت) ك جمعی : اصحاب تهم .

تهمت [ع] سبب اتهام اولهبیلهجك شی، صوچ .

ث

ثاء [ع] (ث) حرفنك اسمی .

ثائب [ع] یاغمور مقدمهسی اولان شدتلی روزکار، یاغمور بوره‌سی . ثائب البحر = دکیزك بعدالجزر مد وقوعنده ساحلی باصوب طولدیران صویی .

ثابت [ع] یرندن قیملدانمیان ، بر قرار اولوب طوران ، ثبات ایدن . § ثبوت بولان، تحقق ایدن : بو دعوی شو برهان ایله ثابت اولور . ثابت قدم = یرنده و سوزنده طوران .

ثابت [شاعر مشهور] بوسنهده (اوزیجه) قصبهسنده طوغمشدر. اسمی (علاء الدین) در . شعرده برطرز خاص طوتمشدر . ابیاتنده ضروب امثال ویا تعبیرات مشهوره ایراد ایتمك برنجی مراقیدر . هرکسك بیلدیکی بر سوزی اویله ظریفانه بر صورتده نظم ایدرکه اوقوندقجه صفایاب و متبسم اولماق قابل اولماز . وادیٔ مخصوصنده یکتا اولمقله برابر مضمون فروشلق دردیله بر خیلی بی نمك سوز سویلمشدر . اشعارینك پك ده چوق بولنمیان کوزللری فوق العاده شیرندر . عادیلری ایسه صوك درجهده طاتسزدر . کوزللری نظیره قبول

ایتمز . عادیلرینی تنظیره تنزل ایدلمز . طبعی تخلفه میال اولدیغندن سوزشل سوز سویلیه‌مه‌مشدر . مشهور (نابی) ایله معاصر ایدی . استانبولده تدریجاً قطع مراتب علمیه ایده‌رك بوسنه ، قونیه ، دیاربکر مولویتلرینه نائل اولدقدن صکره (١١٢٤) ده ارتحال ایتمشدر . لساننده رکاکت اولدیغندن یکده درست سوز سویلیه‌مزمش . مناسبت دوشدکجه « بن سوز سویلیه‌میورم . برکت ویرسون قلمم برآز سویلیور . اوده سویلیه‌مسه چاتلا-ردم! » دیر ایمش . مرتب دیوانی ومنظو-مات سائره‌سی واردر . بعض ابیات ومصارعی امثال عثمانیه صیره‌سنه کچمشدر . « نسخه‌ك مرض عشقه علاج ایلمدی هیچ — ای شیخ کرامات فروش ازده صوین ایچ » بیتیله « افندی کنج بکه خدمت ایلمك کوج ایمش!» مصراعی کبی .

ثابتات [ع] (ثابته)نك جمعی . سیار اولمیان، ثابت اولان کواکب، (سیارات) مقابلی : « کرسی‌یه باصنجه پای رفتار — شوق ایلدی ثابتاتی سیار — معراج نبوی‌یه دائر — غالب»

ثابته [ع] (ثابت)ك مؤنثی : مدعیات ثابته . کواکب ثابته (سیاره) مقابلی اوله‌رق (کوکب ثابت) معناسنده‌ده قوللانیلیر . بو حالده تأنیثی ، موصوف محذوف (کُره) اولمق اعتباریله اولور .

ثار [ع] انتقام ، اوج . اخذ ثار = اوج آلمق.(انتقام آلمق) دینلدیکی کبی (ثار آلمق) دینلمز . اصلی (ثَأر) در.

ثاقب [ع] بریاندن بریانه دلوب کچن: سهم ثاقب . سهام ثاقبه . نجم ثاقب=کوکب تابان، پارلاق کوکب. زحله ده (نجم ثاقب) اطلاق اولنور.

ثالث [ع] اوچنجی: فصل ثالث. رتبهٔ ثالثه. ثالثاً = اوچنجی درجه‌ده، اوچنجی اوله‌رق .

ثامر [ع] میوه‌طوتمش، میوه‌لی: درخت ثامر. (مثمر)ه‌ده باق.

ثامن [ع] سکزنجی: جلد ثامن. مرتبهٔ ثامنه. ثامناً = سکزنجی درجه ده، سکزنجی اوله‌رق .

ثانی [ع] ایکنجی: فصل ثانی . درجهٔ ثانیه. ثانیاً= ایکنجی درجه‌ده ، ایکنجی اوله‌رق .

ثانیه [ع] دقیقه‌نك آلتمش جزءده برجزئی. کرك بومعناده، کرك (ایکنجی) معناسنده تشدید ایله غلطدر.

ثبات [ع] ثابت، بر قرار اولمه، بر یرده، برحالده طورمه : موقع حربده ثبات . برفکرده ثبات . ثباتکار = ثبات ایدیجی . ثباتکارانه = ثباتکار-جه‌سنه . ثباتکاری= ثباتکارلق . بی ثبات = ثباتسز : دهر بی ثبات . بی ثباتی= ثباتسزلق: « بی ثباتی موجب حرمان اولور »

ثبت [ع] یازمق، قید ایتمك، کچیرمك: نامی دفتره ثبت ایدلدی .

ثبت [ع] ثابت، پایدار.

ثجاج [ع] شارلدایه‌رق ،شورلدایه‌رق آقان: ماء ثجاج . سیل ثجاج .

ثجیر [ع] جبره ، پوصه: ثجیر عنب . ثجیر زیتون .

ثخانت [ع] قالینلق، پکلك، صیقیلق: ثخانت سجاده . ثخانت کلیم .

ثخین [ع] قالین، پك، صیق : حصیر ثخین . منسوجات ثخینه .

ثدی [ع] قادینك وارککك ممه‌سی : ثدی کثیر اللبن . ثدی سمین .

ثَرائِدْ [ع] (ثريد)ك جمعى . تريدلر.

ثَرْب [ع] باغرصاقلرى احاطه ايدن ايچ ياغى .

ثَرْثارْ [ع]شخص ياوه كو . هرزه وكيل.

ثَرْوَتْ [ع] زنكينلك ، كثرت نقود واموال : اكتساب ثروت . تنزل ثروت .

ثَرى [ع] طوپراق ، ارض : تحت الثرى . اين الثريا والثرى ؟ = ثريا نره‌ده ؟ ثرى نره‌ده ؟ «اين الثرى والثريا ؟» صورتنده‌ده ايراد اولنور .

ثَعابيبْ [ع] آغيزدن آقان صاليه .

ثَعالِبْ [ع] (ثعلب) ك جمعى .

ثَعْلَبْ [ع] تيلكى . داءالثعلب=صاچ صاقال دوكلمه علتى . (سحلب) ده باق.

ثَقْبْ [ع] دلمك، دلنمك . § اوته‌سى آچيق اولان دليك .

ثَقَلَيْنْ [ع] انس وجن : رسول الثقلين = حضرت پيغمبر : «قربانى‌يم الله ورسول الثقلينك — لا» (ثقلان) دخى دينيلير .

ثَقيلْ [ع] آغير : حمل ثقيل = باركران § صيقى مستثقل اولان شخص . ثقيل الروح = كرانجان .

ثُلاثَه [ع] اوچ . اسلوب فارسى اوزره صفت اوله‌رق قوللانيلير: ازمنهٔ ثلاثه . اقانيم ثلاثه . بلاد ثلاثه . موصوفك مفردى مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربه اتباع ايله (ثلاث) قوللانلماز. (ثلثه) صورتنده‌ده يازيلير .

ثَلاثُونْ [ع]اوتوز. (ثلاثين) دخى دينيلير.

ثَلْجْ [ع] قار .

ثِمارْ [ع] (ثمره) يه بدل قوللانيله‌بيلير .

ثَمانْ [ع] سكز : صحن ثمان .

ثَمانينْ [ع] سكسان . (ثمانون) دخى دينيلير .

ثَمانِيَه [ع] سكز : عجائب سبعه (آيفل) قله‌سيله عجائب ثمانيه اولدى . تشديد ايله غلطدر .

ثَمَرْ [ع] ميوه . بى ثمر = ميوه‌سز : درخت بى ثمر = ميوه‌سز آغاج.

ثَمَرَه [ع] ميوه § محصول : ثمرهٔ سعى . ثمرهٔ اجتهاد ثمرهٔ فؤاد= اولاد . جمعى : ثمرات .

ثَمَنْ [ع] قيمت، بها .

ثَمينْ [ع] بهالى ، قيمتدار : درثمين . كوهر ثمين .

ثَناء [ع] (مدح) ايله مترادف عد اولنور . ثناخوان ، ثناكار ، ثناكوـى = ثنا ايديجى . ثناكارانه، ثناكويانه = ثناكار ، ثناكو اولانه ياقيشه‌جق صورتده .ثناخوانى، ثناكارى، ثناكويى = ثناخوانلق، ثناكارلق، ثناكولق. ثناخوانه ، ثناكاره ، ثناكويه منسوب . (شقهٔ ثناورى) تعبيرنده اولان (ثناور) كلمه‌سى بونلردن قوتسزصاييلير.

ثَنايا [ع] (ثنيه)نك جمعى .

ثَنِيَّه [ع] اوك درت ديش .

ثَنَوى [ع] برى خيرك، ديكرى شرك خالقى اولمق اوزره ايكى خالق تصور ايدن طائفهٔ ضاله افرادندن هربرى. ثنويه = بو طائفه .

ثَوابْ [ع] اجر : مجتهد اجتهادنده اصابت ايدرسه اون، ايتمزسه بر ثواب آلير . (كناه) مقابلى اوله‌رق

دخی قوللانیلیرکه موجب اجر اولان فعل دیمك اولور: قلب قیرمق كناهدر. كوكل یاپمق ثوابدر.

ثَوَاب [ع] اثواب صاتان، اثوابجی.

ثَوَابِت [ع] (ثابته)نك جمعی. مركز لرندن آیرلمیان كوكبلر: ثوابت وسیارات. (ثوابت) و (ثابتات) دائما موصوفسز قوللانیلیر. (ثابته) ایسه یالكز (كرهٔ سیاره) دیمك اولان (سیاره)یه مقابل ذكر اولندیغی وقت موصوفسز استعمال اولنور. «شو ایكی كوكبدن بری سیاره، دیكری ثابتهدر» دینیلیر. بونك دخی تأنیثی محذوف (كره) یه صفت اولمق اعتباریلهدر.

ثَوب [ع] روبه. مطلقا بزهده اطلاق اولنور. مثلا برانتاری یه (ثوب) دیه بیلهجكمز كبی بر باش اورتوسنهده دیه بیلیرز.

ثَوَبان [ع] خستهنك وجودی صحت كسب ایتمك، صاغالمق: ثوبان مریض. ثوبان جسم خسته.

ثَور [ع] اوكوز: برج ثور. عربیده رئیس معناسندهده قوللانیلیر. مكهٔ مكرمهده شرفیاب قدوم رسالتپناهی اولان غارك واقع اولدیغی طاغه (جبل ثور) اطلاق وقتیله (ثور بن عبدمنات)ك اورایه نزول ایتمسندن ایلری كلمشدر.

ثَیِّب [ع] طول قادین. مطلقا اركو زمش قادینهده اطلاق اولنور. بو صورتده (بكر) مقابل اولور. (ثیبه) استعمالنه احتیاج یوقدر. جمعی: ثیبات.

ثِ

ثِخَن [ع] (ثخانت) ایله مترادفدر: بر سفینهیه قونیلان زرهك ثخنی. درت پوص ثخننده، ثانك فتحیله غلطدر.

ثِقَال [ع] (ثقیل)ك جمعی. اشیا و اشخاص حقنده قوللانیلیر: سحاب ثقال ثقال اشخاص.

ثِقَل، ثِقلت [ع] آغیر اولمق حالی، آغیرلق. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: ثقل جسم. ثقل حركه. ثقلت كلام.

ثِقَه [ع] سوزینه اعتماد اولنور آدم، سوزلرینه اعتماد اولنور آدملر، اكثریا جمع مقامنده قوللانیلیر: بو كیفیت ثقهدن منقولدر. او آدم ثقهدن دكلدر. تشدید ایله غلطدر.

ثِمَار [ع] (ثمر)ك جمعی: ثمار باغ. معنای مجازیده نه مفردی قوللانیلیر، نهده جمعی. (ثمره) ایله (ثمرات) ایسه هم معنای حقیقیده همده معنای مجازیده استعمال اولنور. مثلا (ثمرهٔ سعی) (ثمرات خدمات) دینلدیكی حالده (ثمر سعی، ثمار خدمات) دینلمز. (اثمار) دخی (ثمار) كبیدر.

ثِیَاب [ع] (اثواب) كبی (ثوب)ك جمعی: ثیاب درویشانه.

ثُ

ثُبُوت [ع] ثابت اولمق، تحقق ایتمك، دیهجك قالمامق اوزره میدانه چیقمق: بردعوانك ثبوتی. ثبوت مدعی. (اولمق) مادهسیله قوللانلماز. (بولمق) مادهسیله قوللانیلیر.

ثُبُور [ع] عذاب، هلاك.

ثُخُونَت [ع] (ثخانت) ایله مترادفدر.

ثُرَیَّا [ع] اولكر دینیلن طوب كواكب. عقد ثریا = كردنلكه مشابه اولان اولكر.

ثعبان [ع] بيوك ييلان ، اژدرها : «كه عصا ثعبان اولور اما يد بيضا ايله »

ثغور [ع] (ثغر)ك جمعى. سرحدلر، دشمن آغزى اولان يرلر . مفردى قوللانلماز .

ثفل [ع] چوكنتى ، طورطو : ثفل شراب .

ثقبه [ع] دليك ، جمعى : ثقبات.

ثقلاء [ع] (ثقيل) ك جمعى . صحبتى چكلمز، مستثقل اشخاص، كرانجانان .

ثقوب [ع] (ثقب)ك جمعى .

ثلاثى [ع] اوچلو§ اوچ حرفلى.

ثلث [ع] اوچ بولوكده بر بولوك ، اوچده‌بر: طقوزك ثلثى اوچدر.

ثلثان [ع] (ثلث)ك تثنيه‌سى . اوچ بولوكده ايكى بولوك ، اوچده ايكى : اوچك ثلثانى ايكيدر. (ثلثين) صورتنده قوللانيله‌بيلير .

ثلمه [ع] رخنه، كديك، چاتلاق .

ثله [ع] جماعت انسانيه ، انسان كروهى، بر طاقم انسان . ثانك فتحيله قويون وكچى سوريسنه اطلاق اولنور . « قويون سوريسيله انسان كروهنى فرق ايتمز » .ألنده اولان « لايفرق بين الثلة والثلة » سوزى امثال قبيلندندر .

ثم [ع]صكره. بعض تركيبات عربيه‌ده قوللانيلير: ثم التدارك= تداركدن صكره.ايشك وقوعندن صكره دوشونمش.

ثمن [ع] سكز بولوكده بر بولوك ، سكزده بر: سكزك ثمنى بردر. ميمك سكونيله‌ده لغتدر .

ثنائى [ع] ايكيلى§ ايكى حرفلى .

ثوم [ع] صاريمصاق . (فوم) دخى دينيلير .

ج

جاى [ف] ير، محل: دنيا جاى بقا دكلدر. بوراسى جاى ملاحظه‌در. «الله الله چه جاى اين سخنست — سعدى » = الله الله بو سوزك يريمدر ؟ جابجا= يرير : ساده جابجا بولوتلر پيدا اولدى . بى‌جا= مناسبتسز، يرنده دكل . بوسه جاى = اوپه‌جك ير : « خاك پاك آستانى بوسه‌جاى انس وجان — نفعى»

جائر [ع] جور ايديجى .

جائز [ع]ايشلنلمسنده بأس اولميان، اجراسنه رخصت ويرلمش اولان (جائز)ى (جايز) يازمق جائز دكل .

جائزه [ع] تقديم اولنان بر شيئه مقابل ويريلن بخشش، عطيه. اكثريا شعر مقابلنده ويريلن بخششه اطلاق اولنور: « سرورى جائزه استر شفاعت يارسول الله — تاريخ جوهرين » « قيمت شعرى ايدن همت شاعر كبى دون — شاعرك مسكنت جائزه جويانه‌سيدر»

جائل [ع] جولان ايديجى : شهسوار جائل . صياد جائل . « ناكاه اوله‌رق زمينه نازل — برلكده اولور سنكله جائل — كوكل حقنده قيرلانغيجه خطاب »

جائله [ع] درونده جولان ايدن خاطره : « بر جائله‌دركه فكر چشمك — دلدن ابدا تباعد ايتمز »

جابِرْ [ع] قیریق بتونله‌یجی، قیریق اصلاح ایدیجی: جابرعظم‌شکسته، جابرخاطر § جبر ایدیجی، مجبر: آمرجابر.

جابُلوش [ف] یالطاقلانمه .

جابی [ع] اوقاف اجاره‌لرینی طوپلامغه مأمور آدم: ویرکو طوپلامغه مأمور اولان آدمه‌ده دینیلیر.

جاثَلیق [ع] باش‌پاپاس، بیوك‌پاپاس. (قاتولیك)دن معربدر .

جاحِد [ع] بیلیرکن انکار ایدن : خصم‌جاحد. جاحدنور آفتاب.

جادُو [ف] ساحر: «جادولر النده ایتمه بسته — اولدر بنی قوءه بویله خسته — غالب» جادوفن = ساحر صنعتلی، فن‌سحره واقف: خامهٔ جادوفن. «صاقن اونرکس جادو فن اولمسون ناجی — سنی بو مرتبه مسحور ایدن نه‌در بیلمم» جادو سخن = ادیب بلیغ. جادوانه = ساحرانه. جادویی = ساحرلك .

جادَّه [ع] ایشلك اولو یول، شاهراه. نظمده تخفیف ایله استعمالی ذوقه وابسته‌در .

جاذِب [ع] جذب ایدیجی : نگاه جاذب .

جاذِبَه [ع] (جاذب)ك مؤنثی . لمحات جاذبه § جذب ایدیجی قوت . بومعناده (قوهٔ جاذبه) تقدیرنده‌در: «کو. نشده وارسه جاذبه‌سنك یوزکده یوقیدر؟ — جمالکه کوکل کبی جهانك انجذابی وار— صفا» یرینه کوره موصوف (قوی) دخی اوله‌بیلیر: جاذبه قانونی . جاذبه‌دار جاذبه‌لی : دیدار جاذبه‌دار. جاذبه‌سوز= جاذبه محو ایدیجی : «ای جاذبه سوز دلفریبان—سودم سنی دلستانم اولدك»

جار [ع] قومشو . جار الجَنْب = جار ملاصق ، بتیشیك قومشو. جار الجُنُب = انسانك اقرباسندن اولمیان قومشوسی، یابانجی قومشو .

جارّ [ع] جر ایدیجی، مجرور قیلیجی: جار ومجرور. حروف جاره .

جارِح [ع] جرح ایدیجی ، مجروح قیلیجی: جارح‌طوتلدی. مجروح خسته‌خانه‌یه کوتورلدی .

جارِحَه [ع] (جارح)ك مؤنثی: آلات جارحه . دلائل جارحه § انسانك آلت کسب اولان اعضاسندن هربری . اکثریا ال ایله آیاغه اطلاق اولنور § ییرتیجی حیوانلر وقوشلردن هر بری . اکثریا قوش حقنده قوللانیلیر .

جاری [ع] جریان ایدیجی : جوی جاری . امرجاری. شهرجاری. «ماءجاری طرف طرف چاغلر— بادخوشبو اسر خفیف خفیف» «زلال نعتی ایتدی ناودان خامه‌دن جاری—خیری»

جارِیَه [ع] (جاری) نك مؤنثی: میاه جاریه. انهارجاریه. امورجاریه. مصالح‌جاریه § خلایق. تشدیدایله‌قوللانلماز.

جازِم [ع] جزم ایدیجی: عقل جازم . رأی جازم . حرف جازم .

جاحِظ [ع] کوزینك یومورطه‌سی چیقیق، لقمه کوز آدم. مشاهیر فحول معتزله‌دن (عمروبن‌بحر) بو صفتده اولدیغندن (جاحظ) ایله تلقیب اولنمشدر . پك چرکین ایمش، آنك ایچون بر شخصك چرکینلکنی مبالغهٔ افاده مقامنده « اقبح من الجاحظ » دیرلر.

جاعِل [ع] قیلیجی، یاپیجی، یارادیجی. جاعل الظلمات والنور = نور وظلمتی یارادان، جناب حق .

جافی [ع] جفا ایدیجی: جهان جافی.

جالب [ع] جلب ایدیجی، ایدن: جالب نظر دقت. جالب مرحمت.

جالس [ع] جلوس ایدیجی، ایدن.

جام [ع ف] قدح: جام می. « نشاط خاطر عالم الکده‌در ساقی — بو غملری ینه برجامدر سرور ایده‌جك — نائلی قدیم » § پنجره وسائره‌یه طاقیلان معروف شیء شفاف: ورای جام.

جامح [ع] باشی سرد حیوان.

جامد [ع] طوکمش، طوکوق: ماء جامد. اسم جامد = مشتق اولمیان اسم.

جامع [ع] جمع ایدیجی، ایدن: بو تعریف افرادینی جامعدر. جامع الفضائل بر ذات. کلام جامع = لفظی قلیل، معناسی جزیل اولان کلام. جامعیت = جامعلك، جمع ایدیجیلك § اسلام عبادتخانهٔ عمومیسی. مسجد الجامع، مسجد جامع = جمعه مسجدی، جمعه نمازی قیلنان مسجد.

جامگی [ف] خدمه ومتعلقاته ویریلن وظیفه، معاش. جامکی خوار = وظیفه‌لی، موظف آدم.

جاموس [ع] صوصیغیری، مانده.

جامه [ف] لباس، خفتان: « بر آتشین مشرب کوزل — کل یوزلو کلکون جامه‌لی » جامهٔ فنا = کفن: « لابس جامهٔ فنا اولدی — لا » جامهٔ موینی = کورك. جامهٔ غوك = یوصون. جامه‌خواب = یاتاق: « حیرت‌افزادر قیامك جامه خوابکدن سنك — محمود ندیم » جامه خانه = دولاب کبی البسه قونیله‌جق محل. جامه‌دان = صندوق کبی البسه قونیله‌جق ظرف. جامه‌شوی = اثواب ییقایجی. (چاماشیر) بوندن دکل، (جامه‌شور) دن محرفدر.

جان [ف] روح. جانِ جان = روح الروح، حقیقت محمدیه: « من زجان جان شکایت می‌کنم — حضرت مولانا » = بن جان جاندن شکایتمی ایدرم؟ جان بلب، جان برلب = جانی دوداغنده، تسلیم روح ایتمك اوزره بولنان. جاندار = جانلی، ذی‌روح. سلاحلی آدمه‌ده اطلاق اولنور. (ژاندارمه) یه « جاندار » دینیله‌بیلیر. (جانور) (حیوان) یعنی ذی روح دیمکدر. جانباز = جان فدا ایدیجی. ایپ جانبازی، آت جانبازی. جانی تهلکه‌یه قویمقده اولدیغی ایچون بو نامی آلمشدر. آت آلوب صاتمقله اشتغال ایدن آدمه‌ده (جانباز) اطلاقنك مناسبتی ظاهردر. جانبازانه = جانبازجه‌سنه. جانبازی = جانبازلق. جانسپار = جان تسلیم ایدیجی، جانی فدا ایدیجی. جانسپارانه = جانسپارجه‌سنه. جانسپاری = جانسپارلق.

جانّ [ع] جن طائفه‌سی: انس وجان.

جانان، جانانه [ف] معشوقه: « جانی جانان دیله‌مش ویرمه‌مك اولماز ای دل — نه نزاع ایلیه‌لم اول نه سنکدر نه بنم — فضولی » « سوز دلدن بی‌خبر ظن ایتمیك جانانه‌یی — شیخ الاسلام یحیی » (جانان) زیاده استعمال اولنور.

جانب [ع] طرف: جانب یمین. جانب یسار. « سنی سیر ایتمك ایچون رهکذر کلشنده — ایکی جانبده طورور

سروخرامان صف صف ـ باقی » جانبدار = طرفدار . جانبداری = طرفدارلق .
لَیِّنُ الجانب = قولای اقناع اولنور ، اویصال آدم .

جانْوَرْ [ف] جانلی ، ذی روح .

جانی [ع] جنایت ارتکاب ایدیجی ، ایدن ، مرتکب جنایت ، صاحب جنایت .

جانی [ف] عزیز ، جاندن سویلن : صدیق جانی = جاندن دوست . « ازدوستان جانی مشکل توان بریدن ــ حافظ » = جاندن دوستلردن آیرلمق کوچ اولور .

جاوِدانْ ، جاوِدانَه ، جاوِدانی ، جاویدْ ، جاویدانْ ، جاویدانَه [ف] دائمی ، باقی ، ابدی : « صحتم عمرم حیات جاودانمسین نم ــ ذاتی » « بر قاعده‌در بو جاودانه ــ البته کیدر کلن جهانه ــ فضولی » « لطف ایله‌که سنده شمدی امید ــ آرتق کوربن ای جهان جاوید » استعمالی نظمه مخصوص اولان (جاویدان) ایله (جاویدانه) آز قوللانیلیر . خواب جاوید = موت .

جاهْ ، جاهَه [ع] منصب : « نه جاه ایله‌در نه مال ایله‌در ــ یکم اولولق کمال ایله‌در ــ شاهدی » (قدر ومنزلت) مقامنده ایراد اولنور . (جاهه) نظمده قوللانیله‌بیلیر .

جاهِدْ [ع] جهد ایدیجی ، ایدن : «تحصیل علومه جاهد اولمش ــ معراج کماله صاعد اولمش »

جاهِلْ [ع] جهل ایله متصف اولان : «عاقل نه شاد اولور بو جهانده نه غم چکر ــ جاهل همیشه شاد اولدیم دیر الم چکر ــ لا » جاهلانه = جاهلجه‌سنه : عناد جاهلانه . جاهلیت ، جاهلی = جاهلك .

جایِعْ [ع] آج اولان ، قارنی آجیقان : کدای جایع . کلب جایع .

جَبّارْ [ع] علو وعظمت ، قهر وعزت صاحبی ، جناب حق § الندن ایش کلیر ، اتمکنی طاشدن چیقارر ، بجریکلی ، جربزه‌لی آدم . جبارانه = جبارجه‌سنه .

جَبانْ [ع] قورقاق : شخص جبان . تشدید ایله ده لغتدر .

جَبانَتْ [ع] قورقاقلق .

جَبْر [ع] قیریغی بتونله‌مك ، قیریق بتونلنمك ، اصلاح : جبر عظم مکسور . اناء شکسته‌نك جبری . جبر مافات = فوت اولان شیئك یرینی طولدرمق ، الدن کیدن شیئك یرینی طوته‌بیله‌جك دیکر شی تدارك ایتمك . جبر خاطر = قیرلمش قلبی یاپمق ، کوکل یاپمق § زورلامق ، زور . انسان حقنده مستعملدر . جبراً ، جبری = زور ایله ، قهر طریقیله . جبریه = انساندن اراده‌یی سلب ایله افعال بشریه‌یی رعشهٔ اضطراریه قبیلندن عد ایدن طائفه . مقابل اولان (قَدَرِیّه) ایله مشاکله حصولی ایچون بعضاً فتح با ایله تلفظ اولنور : مذهب جبریه . مذهب جبر . منتسبنه (جبری) دینیلیر § ریاضیاتدن اصول وعملیات معروفه : جبرجی اشرف بك . جبریات = مسائل جبریه .

جَبْرائیل (اربعهٔ مدبّره) تعبیر اولنان درت ملك مقربدن انبیای عظامه وحی انزالنه مأمور اولانی .

(جبرائل)(جَبْرَئِل)(جِبْرِيل)صورتلرنده‌ده قوللانيلير .

جَبَرُوت [ع] كبر، عظمت، جلالت. حقيقتده صفت آلهيه‌در ، انسان حقنده استعمالى ذم افاده ايدر .

جَبَل [ع] طاغ .

جُبَّه [ع] زره . جبه‌پوش = زره كيين . جبه‌خانه = باروت ، قورشون ، كله كبى لوازم حربيه.بودرلو لوازمى محافظه‌يه مخصوص بنايه‌ده اطلاق اولنور . (جبخانه) مخففيدر .

جَبْهَه [ع] آلين : «قهرمان‌بى‌محابانك كورك جولانى — جبهۀ پاكنده نور غالبيت منجلى — سليم اول حقنده » جبهه‌سا —ى= آلنى سوريجى، سوريجى : خاك پاى ولى‌نعمته جبهه‌ساى اولدى . عفيف الجبهه = بى‌نماز . جنكه آماده اولان فرقۀ عسكريه‌نك اورته‌ده وايلريده اولان طاقمك بولنديغى جهته‌ده (جبهه) اطلاق اولنور . فرقه‌نك آلنى مثابه‌سنده‌در : جبهه اوزرينه هجوم .

جَبِيرَه [ع] قيريق ويا چيقيق اولان عضوه صاريلان تخته،تخته‌لر.

جَبِين [ع] آلين : واسع الجبين = آلنى كنكيش : حضرت فخر المرسلين واسع الجبين ايدى. چين‌جبين= آلين بوروشوغى ، اثر غضب : اظهار چين جبين . ارائۀ چين جبين . « بلبل عاشق سرمست غزلخوان كبى شوخ — كللرى دلبر رعنا كبى برچين جبين —نفعى» « چه‌پرواآتش ازچين جبين بورياداردـ صائب» = حصيرك چين جبيننده آتشك نه پرواسى اولور ؟ ماه جبين، مه‌جبين= آلنى آى كبى ، پارلاق آلينلى . زهره جبين = آلنى زهره كبى پارلاق . جبين سا —ى = جبهه سا —ى .

جَبَان [ع] قورقاق . (جبان) كبى .

جَحْد [ع] بيله‌رك انكار .

جُحُود [ع] بيله‌رك انكار ايديجى ، ايدن .

جَحِيم [ع] جهنم : نار جحيم. «تيغ منتله دل اولنجه دونيم — كورينور جنتك ايچنده جحيم»

جَدّ [ع] بابانك ويا آنانك باباسى ، بيوك بابا ، دده : « قيل‌شفاعت (عارف) ه جدك محمد عشقنه — عرصۀ محشرده مقبول الرجاسين يا حسين — كدخدا زاده » جدبجد = جددن جده انتقال صورتيله، سلسله طريقيله .

جَدَاوِل [ع] (جدول)ك جمعى .

جُدَرِى [ع] چوجقلرك چيقاردقلرى چيچك.جيمك‌ضميله‌ده‌لغتدر.

جَدْع [ع] بورن‌وقولاق كبى‌برعضوك قطعى .

جَدْفَه [ع] قوشه‌رق كيدركن ظهور ايدن سس . جمعى : جدفات. جدفات فرسان غزات .

جَدَل [ع] نزاع . شدتى متضمندر : «كسمش آتمشدر آنى ايته جدل — تيغ « لايسئل عمايفعل » — خاقانى » جدل منطق « مشهورات ويا مسلماتدن مؤلف قياس » دن عبارتدر .

جَدْوَل [ع] صورت مخصوصه‌ده خانه خانه بولنه‌رك چيزلمش ورقه § دكيزدن ويا بيوك بر نهردن منشعب كوچك نهر، دره : «جدول سيم ابجره آدم بنسه بر زورقجه‌يه — ايستمه ممكن وارلق جنتك تا يانته — كاغدخانه دره‌سنه دائر ـ نديم» « دورانيله آبه

خوش جریان - ایکی اوچ جدول ایلمش پیدا»

جَدّه [ع] (جَدّ) ك مؤنثی . بابانك ویا آنانك آناسی ، بیوك والده : (وهب بن عبد مناف) ك والده‌سی اولان (عاتکه بنت اوقص) حضرت پیغمبر افندمز حضرتلرینك من جهة الام جده‌سیدر. جمی : جدّات .

جَدْی [ع] اركك اوغلاق § بو نام ایله معروف برج .

جَدِید [ع] یکی : لباس جدید. البسهٔ جدیده . « طبعمه کلدی عجب شوق جدید — سنبلزاده » « سخن آرای جهان مخترع طرز جدید — نفعی » جدیدان = کیجه ایله کوندوز. (جدیدَین) دخی دینیلیر .

جَدِیر [ع] لایق: « فرش خاك حرمی اطلس چرخ اولسه جدیر — حقی »

جَذّاب [ع] زیاده جذب ایدیجی ، ایدن : «چشم روحانی نگاهك جانلرك جذا بیدر »

جَذْب [ع] کندینه طوغری چکمك ، چکلمك : کهربانك صامان چوپنی جذبی . کهربا ایله صامان چوپنك جذبی . « نرده برق انداز اولورسه پرتو فیض خدا — جذب ایدر اول سویه نور دیدهٔ عرفانمی — وصفی »

جَذْبه [ع] جناب حقك قولنی طرف معنویسنه جذب ایتمسندن حصوله کلن حالت معنویه: جذبهٔ رحمانیه § جوشش طبیعت ، هیجان روح: « برجذبه ویردی طبعمه محرك خروشی کیم — صاندم محیط فیض الٓهی خیالمی » جذبه افکن ، جذبه فکن = جذبه القا ایجی ، جذبه ویریجی:

« ای جذبه افکن دل ناشاد نرده‌سین ؟ — ایتمزمیسین خرابکی آباد نرده‌سین ؟ » جذبه‌دار = جذبه‌لی : سالك جذبه‌دار . جذبه‌دارانه = جذبه‌دار اولانه یاقیشه‌جق صورتده: صیحهٔ جذبه‌دارانه . جذبه‌داری = جذبه دارلق : آثار جذبه داری . جمی: جَذَبات .

جَذْر [ع] اصل ، کوك § برعددی تشکیل ایدن مساوی مضروبلردن بری . مثلا اون عددی نفسنه ضرب ایدلدکده یوز اولور . ایشته بو اون عددی جذردر .

جَذْع [ع] اشجارك ساقی .

جَذُوب (جذّاب) ایله مترادفدر

جَرّ [ع] چکمك ، اوته‌دن بری یه چکمك : جرّ اثقال . الکلام یجر الکلام = سوز سوزی چکر § پاره وساٸره چکمك ، جلب منفعت : « جر ایچون آب رخ واعظ نادان دوکیلور — سروری » نحو عربیده برعاملك معمولی مجرور ایتمسندن عبارتدر .

جَرائِد [ع] (جریده) نك جمی . (جراید) صورتنده یازلمالی.

جَرائِم [ع] (جریمه) نك جمی . (جرایم) صورتنده یازلمالی.

جَرّاح [ع] یاره تیمار ایتمك ، وجود انسانده عملیات اجرا ایلمك فننی بیلن . جرّاحی = جراحلق : فن جراحی .

جَراحَت [ع] یاره § یاره‌ده پیدا اولان، یاره‌دن آقان مایع. جمی : جراحات . « جراحات السنان لها التیام — ولایلتام ماجرح اللسان — امام علی » = مزراق یاره‌لری اوکولور.

ديل پاره‌سی اوكولماز. اصلی جيك كسريله‌در .

جَرَاد [ع] چكيركه . اسم جنسدر . مفردی (جراده) در : جراد منتشر كبی . رجل جراد = پای ملخ . « نملة جاءت برجل من جراد — توسليمانی كن ای عالی نژاد — جامی » = برقارینجه برچكيركه آياغی كتيردی . ای عالی نژاد ، سن سليمانلق ايت .

جَرَّار [ع] جر ايديجی ، مقابلسز كنديسنه منفعت ماديه جلب ايديجی ، ايدن : « جرار ديه ويرمز اولور تكری سلامن — زوحی بغدادی » § كليتلی عسكره وصف اولور : لشكر جرار . « كارها راست كند مردم دانا بسخن — كه بصد لشكر جرار ميسر نشود — لا » = مرد عارف سوز ايله اويله ايشلر تسويه ايدركه نيجه لشكر جرار ايله تسويه‌سی ميسر اولماز . بومعناده موصوف ايله ويا بلا موصوف (جرّاره) دخی مستعملدر: فرقۀ جراره .

جَرَب [ع] اويوز علتی : « رقيب كلب‌نهاد اولدی مبتلای جرب »

جُرِب ، جَرْبان [ع] اويوز علتنه مبتلی اولان، اويوز: كلب جرب . شخص جربان .

جُرْبُزَه [ع] عيارلق ، مجريكليك . اكثريا لسانه عائد اولور . قوۀ مدركه‌نك اعتدالی (حكمت) ، افراطی (جربزه) ، تفريطی (غباوت) در . مقبول اولان (حكمت) در . جربزه‌دار ، جربزه‌كار = جربزه‌لی ، جربزه‌جی ، جربزه صاحبی .

جَرْح [ع] پاره‌لمك ، پاره‌لنمك : برشخصك ديكرينی جرحی § مقبول طوتماق، طوتلماق ، رد ايتمك ، ايدلمك : برسوزی جرح . برادعانك جرحی .

جَرَس [ع] چاك ، چينغيراق : صوت جرس . بانك جرس . « كردن ناقۀ ليلايه صارلسه مجنون — صالالانيردی يوركی عشق ايله مانند جرس — ثابت »

جَرْغَنْد [ف] مومبار ديدكلری طعام .

جَرْو [ع] حيوان ياوروسی ، انيك. « لقد ربيت جرواً طول عمر — فلما صار ذئباً عضّ رجلی — امام ابوحنيفه » = مدت مديده برقورد ياوروسی بسلدم. بيويوب قورد اولنجه آياغمی ايصيردی .

جَرُوف [ع] معدن پومه‌سی .

جَرْی ، جَرَيان [ع] آقمق : صويك جريانی. جريان دم. بطیءالجريان = آقيشی آغير : نهر بطیءالجريان . سريع الجريان = آقيشی سرعتلی: سيل سريع الجريان . خوش جريان = آقيشی خوش : جوی خوش جريان § يوريمك ، كچمك : جريان امور . جريان مباحثه . جريان هوا . مثلا بربركارك دائره اوزرنده دونوب طولاشمسنه‌ده (جريان) دينيله‌بيلير . قرآن حكيمدن مقتبس اولان (جريان شمس) تعبيری بوقبيلدندر . (جِريَه) دخی جريان معناسنه اولديغندن كامل پاشانك تلماق ترجمه‌سنده (كاوكيری كريۀ كثيرالجريه‌دن ادارۀ كلامه قادر اوله‌مديغم حالده» ديلمش ايسه‌ده بولفظك — سمعه خوش كلمه‌مكده اولمسنه مبنی — استعمالی ترويج اولنه‌ماز. (جری) نظمده قوللانيله بيلير .

جَرِیء [ع] جرأتلی، يوركلی ، بهادر: مرد جری .

جَرِيب [ع] برنوع بيوك اولچك § دونم ، تارلا وسائره دونمی.

جَرِيحْ [ع] يارەلنمش ، يارەلى . جريح القلب ، جريح الفؤاد = يوركى يارەلى .

جَرِيحَه [ع] يارە : جريحۀ مرهم - ناپذير = مرهم قبول ايتمز جريحه . جريحەدار = يارەلى .

جَرِيدَه [ع] كتاب ، دفتر ؛ روزنامه ، غزته § مجرد ، مجرداولەرق : « جريده روكه كذركاه عافيت تنكست — حافظ » = مجرد اولەرق كيت كه عافيت كذركاهى طاردر . جريدەرو = مجرد اولەرق ، يالكز باشنه كيدن : سياح جريدەرو . جريده روى = جريدەرولك .

جَرِيمْ [ع] جرم صاحبى ، مجرم ، صوچلو .

جَرِيمَه [ع] جرم ، صوچ § جرم صاحبندن آلنان آقچه .

جَزاء [ع] صوچ صاحبنه چكديريلن اذيت ، ويريلن تربيه : جزاى سزا = لايق اولان جزا . جزاى شرط = شرطك حصولنه تابع اولان كيفيت ، بوكيفيتى حاوى اولان قضيه . (جزا) لفظى عربيده (مكافات) ەده اطلاق اولنور : لانريد منكم جزاءً ولاشكوراً . حال بوكه لسانمزده قطعا بومعناده قوللانيلەماز . جزاى نقدى = جزاءً آلنان آقچه . ياقلسه بوبولده آلنان آقچەيه (جزاى نقدى) دكل ، (نقد جزائى) دينملى ايدى . چونكه بحسب اللفظ (جزاى نقدى) دن (اخذ نقد ايلەايديلن جزا) معناسى مستفاد اوليور . جزاءً = جزا اولەرق .

جَزائِرْ [ع] (جزيره) نك جمعى . (جزائر) ايله (جزاير) فرق ايدملى . (جزائر) آطەلر معناسنه ، (جزاير) قطعۀ معلومەيه تخصيص اولنمى : جزائر بحر سفيد . جزائر سبعه . جزاير دايبسى .

جَزّارْ [ع] دوە قصابى . وقتيله عكا اوزرندن فرانسز اردوسنى فنا حالده پوسكوردن جزار احمد پاشا مشاهير غزاتدندر .

جَزالَتْ [ع] ركيك اولميوب راست ، درست اولمه ، ركاكتسزلك . اكثريا لفظ ومعنى حقنده قوللانيلير : جزالت لفظ ومعنى .

جَزْر [ع] بحر ونهرده صويك ساحله كلدكدن صكره ارتفاعى تناقص ايدەجك صورتده چكلمسى . (مدّ)مقابلى .

جَزَرْ [ع] هاووچ . (فارسى) (كزر) دن معربدر .

جَزَعْ [ع] صبرسزلق سائقەسيله تأثر وتلاش اظهارى : ترك جزع خصائص مردان خدادندر .

جَزْل [ع] ركيك اولميوب راست ، درست اولان لفظه وصف اولور : لفظ جزل ، كلمۀ جزله .

جَزْمْ [ع] حكم قطعى ويرمك ، ويرلك ؛ كسديروب آتمق ، كسديريلوب آتلمق : بو خصوصك شويله اولديغنى جزم ايتدم . بو صورتك جزمى عقلاً ضرورى ايدى . جزماً = جزم صورتيله . جزماً حكم ايتدى § نحو عربيده بعض عواملك آخركلمەدەكى حركه ويا حرفى اسقاط ايتمسى § (ە) اشارتى .

جَزُوعْ [ع] جزع ايديجى ، ايدن . (جزِع) و (جازع) دخى دينيلير . (جزوع) مبالغه‌يى متضمندر .

جَزِيرَه [ع] آطه : جزيرة العرب . شبه جزيره . نيم جزيره .

جَزِيلْ [ع] جزالتلى : لفظ جزيل . معناى جزيل . « روح شهداى

غم ایچون اجر جزیل ایت — کاظم»

جَسارَتْ [ع] جسورلق، یورکلیلك، قورقمامه، صاقنمامه.

جَسامَتْ [ع] معنیً ومادةً بیوکلك: جسامت سفینه، ایشك جسامتی.

جُسْتَه [ف] صیچرامش، فیرلامش: بَرْ جسته = ابی، اطیف، اعلی. اکثریا اشعار و افکار حقنده قوللانیلیر: شعر برجسته. مصراع برجسته. فکر برجسته. «اکر مقصود اثر سه مصرع برجسته کافیدر — عجب حیرتده‌یم بن سد اسکندر خصوصنده — راغب» انسان بعضاً کمال سهولتله بر شعر سویلرکه باشته وقت نه قدر چالشسه آنك کبی سویلیه‌مز. کذلك بعضاً کندی کندینه ذهنه اویله بر فکر کلیرکه معتاده نظراً فوق‌العاده عد اولنور. ایشته اصل (بر جسته) او درلو شعرلره، او درلو فکرلره دینیلیر. جسته جسته = قسم قسم، پارچه پارچه.

جَسَدْ [ع] وجود، کووده: جسد بی روح. صورت شاعرانه‌ده استعمال اولنماز. مثلا لطیف بر وجوده (جسم لطیف) مقامنده (جسد لطیف) دینلسه کولنج اولور.

جَسُورْ [ع] جسارت صاحبی، جسارتلی. جسورانه = جسورجه‌سنه: هجوم جسورانه. بوکلمه‌نك مقامنه کوره تلقیسنده احتیاط اولنمیدر. مثلا «جسورسکز» خطابنك مخاطبی اولان ذات کندیسنك جسارتله مدح اولندیغنه پك‌ده ذاهب اولمامیدر. احتمال که‌متکلمك مرامی «جاهلسکز» دیمکدر.

جَسِیمْ [ع] معنیً ومادةً بیوك: جسیم پیلان. ابنیهٔ جسیمه. امر جسیم. امور جسیمه.

جَصّ [ع] کیرج، کسر ایله‌ده لغتدر.

جَصّاصْ [ع] کیرج ایشلین، کیرججی.

جُعادَتْ [ع] قیوریجیقلق: جعادت شعر. جعادت کیسو. جعادت لحیه.

جَعْدْ [ع] قیوریجیق: کیسوی جعد. ریش جعد. موصوفی محذوف اوله‌رق (قیوریجیق صاچ) مقامنده‌ده قوللانیلیر: جعد مشکین. جعد معنبر. جعد قَطَطْ = قیصه قیوریجیق صاچ.

جَعْلی [ع] یاپمه، دوزمه، ساخته: جعلی اطوار. اوضاع جعلیه. جعلیات = جعلی خصوصات. جیمك ضمیله‌ده لغتدر.

جَفا [ع] اینجتمه، اذیت. اکثریا دلبرلره اسناد اولنور: «جفالرك بزه ای بی وفا صفا کلیور — فصیح» جفا پرور = جفایی التزام ایدیجی، ایدن: دلبر جفا پرور. جفا پیشه = عادتی، معتادی جفا اولان. جفا کار = جفا ایدیجی، جفاجی. جفا کارانه = جفا کارجه‌سنه. جفا کاری = جفا کارلق. (جفاجو) دخی (جفا کار) مقامنده استعمال اولنور. جفا کش = جفا چکیجی، چکن، جفایه متحمل: عاشق جفا کش. بعض احوالده جفا کشلك کشلك اولور.

جُفاف [ع] (جُفوف) ایله مترادفدر.

جَفْن [ع] کوز قاپاغی.

جَفِیفْ [ع] قورومش، قورو: کیاه جفیف. نباتات جفیفه.

جَفوَه [ع] جفا ، آزار .

جَلاء [ع] ممکتندن آیرلق ، غربته دوشمك .

جَلائِل [ع] (جلیله) نك جمعی . بیوك اولان شیلر: جلائل امور.

جَلابِیب [ع] (جِلباب) ك جمعی : جلابیب نسوان .

جَلّاد [ع] اولدیریله جك اشخاصی اولدرمکه مأمور اولان شخص.

جَلادَت [ع] شدت و متانته مقارن بهادرلق : حضرت فاروق جلادت و عدالتی جمع ایتمش ایدی . «برق خاطف صائمه ، اولمشدر سلیم اولك — دست پرزورنده شمشیر جلادت منجلی» «معنی لفظ جلادت سنسین ای کشورکشا — قوللی اثبات ایچون دنیایی اشهاد ایلرم»

جَلافَت [ع] قابا طاسلاقلق، قابالق، ناتراشیده لك : جلافت اندام. جلافت طبیعت .

جَلال ، جَلالَت [ع] نهایت درجه ده عظمت . بونلرله جناب حق دخی موصوف اولور. بو بابده اکثریت استعمال (جلال) ده در . اسم جلال ، لفظهٔ جلاله = الله اسم شریفی . ذوالجلال = جلال صاحبی، جناب حق . شان الٰهیده (جلال) بعضاً (جمال) ه مقابل استعمال اولنور. (جمال) جناب حقك لطف ایله ، (جلال) ایسه قهر ایله تجلیسندن عبارتدر . (جلال) انسانده ظهور ایدن غضب حالنه ده دینیلیر. جلالی = جلاللی .

جَلب [ع] کندی طرفنه چکمك ، چکلمك، کتیرتمك ، کتیردلمك: جلب منفعت ، جلب دنیا ، بر آدمی جلب. اوراقك جلبی، جلبنامه = محکمه طرفندن مدعی ویا مدعی علیهه یازیلان دعوت ورقه سی.

جَلَب [ع] مواشی آلوب صاتمقله مشتغل آدم. فی الاصل (مواشی) معناسنه در .

جَلسَه [ع] اوطورمه: جلسهٔ خفیفه. جمعی : جلسات .

جَلیّ [ع] روشن، عیان، میدانده ، بللی : امر جلی، برهان جلی ، امارت جلیه . «لمعة اللهدر اونور جلی — امام علی حقنده» جلیّات = میدانده اولان شیلر، (خفیّات) مقابلی .

جَلید [ع] جلادت صاحبی، جلادتلی: مرد جلید.

جَلید [ع] قیراغی ، چی.

جَلیس [ع] برابر، برلکده اوطوران، همنشین .

جَلیل [ع] جلالتلی ، بیوك : رب جلیل، امر جلیل، ارادهٔ جلیله.

جَم [ف] سلیمان نبی § سلاطین پیشداد یانك دردنجیسی اولان جمشید . آثار ترکیه ده همان دائما (جمشید) مقامنده ایراد اولنمشدر. باده یی بو ایجاد ایتمش دیرلر. اشعار قدماده (جام جم) چکلمیه جك درجه ده چوقدر . جم جاه = جم مسندلی جم کبی حشمتلی . بعض مشاهیر شعرا طرفندن استعمال اولنان (جم جناب) تعبیری ایی دکلدر .

جَمّ [ع] چوقلق، غلبه لك، کروه ، جماعت . (غفیر) ستر و احاطه ایدیجی معناسنه اولدیغندن (جمّ غفیر) جمع کثیر یعنی چوق اوله رق طوپلانمش اولان انسانلر معناسنده قوللانیلیر .

جُماح [ع] (جموح) ایله مترادفدر.

جَماد [ع] طاش كبي حياتسز اولان جسم. جمى: جمادات: حيوانات، نباتات، جمادات.

جَمّاز [ع] سريع السير اولان اركك دوه. مؤنثی (جمازه) در. جمازه سوار = جمازه‌يه راكب اولان. حلية خاقانيده پيغمبر افندمز حضرتلرى (داور جمازه سوار) ديه توصيف ايدلمشدر.

جَمّاش [ع] زندوست § نظر تجسس صاحبى، متجسس: شخص جماش. چشم جماش.

جَماعَت [ع] انسان كروهى، بر طاقم انسان: جماعت فقها. جماعت نسا. جماعت مسلمين. جمى: جماعات.

جَمال [ع] ظاهرى وباطنى كوزللك: ان الله جميل يحب الجمال = جناب حق جميلدر، جمالى سور. لسانمزده اكثريا چهره‌ده ظاهر اولان كوزللك معناسنده قوللانيلير. بومناسبتله كوزل يوزه‌ده اطلاق اولنوركه استعمال مجازيدر: عرض جمال. (حسن)ه‌ده باق.

جَمّال [ع] دوه‌جى.

جَمَد [ع] ماء منجمد، بوز. (ثلج) كبى قاره‌ده اطلاق اولنور.

جَمْرَه [ع] آتش قورى § شباطده هوايه، صويه، طوپراغه عارض اولان حرارتلردن هربرى: جمرهٔ اولى. جمرهٔ ثانيه. جمرهٔ ثالثه § اوفاق چاقل طاشى. جمى: جمرات.

جَمْع [ع] طوپلامق طوپلانلمق، بيريكدرمك، بيريكديرلمك: جمع مال. متفرق اشيانك جمى. اسم مفعول معناسنه اوله‌رق دخى قوللانيلان مصدرلردندر. مثلا «جمع اولدى» دينيلير. «مجموع اولدى» ديمك اولور. بوصورت بالكز (اولمق) ماده‌سيله استعمال اولنور. مثلا (خاطر مجموع) مقامنده (خاطرجمع) دينيله‌مز، فضولى «جمع كوكلك دور جورندن پريشان اولمسون» مصراعنده (جمع)ى شمديكى شيوه‌يه مخالف اوله‌رق (مجموع)موقعنده ايراداتمشدر. (جمع)جماعت، جمعيت معناسنده‌ده قوللانيلير. بو استعمال دخى (مجموع) ديمك اولمسنه نظراًدر: «اوماهه كيم ديدى كيم شمع جمع رندان اول» § كلمه‌نك بردن و يا ايكيدن زياده شيئه دلالت ايده‌جك هيئتى، (مفرد) و (تثنيه) مقابلى § بر قاچ عددى بربره طوپلايوب بر عدد معلوم قيلمقدن عبارت اولان قاره جله. جمعاً = جمع ايتمك صورتيله، مجموع اوله‌رق: جمعاً شو قدر ايدر.

جَمْعِيَّت [ع] هيئت، متعدداشخاصك بر يره طوپلانمسندن حاصل اولان هيئت: جمعيت بشريه. جمعيت علميه. جمعيت طبيه: «بيت ناجيدن پريشان ايت شو غم جمعيتن — فرد ايسه‌ك اى عشق جمعيت پريشان ايتمه‌ده» § طوپلولق، عدم پريشانى: جمعيت خاطر. «سكا اى بى وفاسرماية جمعيت اولدم‌بن—لا»(جمعيت) سوزك معنى جهتيله بر قاچ وجهى ويا الفاظ مناسبه‌يى حاوى اولمسنه‌ده دينيلير: جمعيتلى بيت. جمى: جمعيات: جمعيات فنيه.

جَمَل [ع] اركك دوه.

جَمِيع [ع] بتون، هپ: جميع ناس. جميع ملل. جميعاً = بتون بتون، هپسى.

جَميل [ع] كوزل. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: روى جميل. صبر

جميل . وسيلهٔ جميله ، « مصحف حسن ایدی اول وجه جميل ـــ خط رخساره . سی نص تنزیل ـــ نعت شریف ـــ خاقانی »

جَنابْ [ع] فی الاصل سرای وخانه‌نك حوليسی ، چوره‌سی ، بنادن خالی اولان یرلری معناسنه‌در . بومناسبتله کلمهٔ تعظیم اوله‌رق قوللانلمشدر : جناب رب الارباب . جناب عمر بن الخطاب § امور خسیسه‌یه تنزل ایتمیوب بیوکلکه یاقیشه‌جق صورتده طاورانمق آرزوسنده بولنمق حالی ، حیثیت ، شرف : علو جناب . بو معامله کندیسنك جنابنه طوقنمش . (عالی جناب) (والاجناب) کبی تعبیرلرده بومعنی ویا معنای اصلی قصد اولنه‌بیلیر . بو کلمه‌یه حافظ شیرازی طرفندن « پیداست نکار . اکه بلندست جنابت » صورتنده فارسی تاء خطاب الحاق اولنمسی پك چرکین دوشمشدر . (جناب) ك (حضرت) ایله جمعی ممنوعدر . قدمای ادبامزك آثارنده تصادف اولنان (جناب حضرت مولی) (جناب مولانا حضرتلری) کبی تعبیراتده (جناب) لر یاخود (حضرت) لر حشو قبیلندندر . (حضرت)ه‌ده باق .

جَنّاتْ [ع] (جَنّت)ك جمعی .

جَناحْ [ع] قاناد : جناح طائر . جناح ماهی . جناح باب . اردونك ایکی جهتندن هر برینه‌ده (جناح) اطلاق اولنور . قانادلری مثابه‌سنده‌در : صاغ جناح . صول جناح . جناحین = ایکی جناح . ایکی جناحلی دیمك اولان (ذوالجناحین) حضرت جعفر بن ابی طالبك لقبیدر . سبب تلقیب مشهور (مؤته) جنکنده ایکی قولی مقطوع اولدیغی حالده احراز دولت شهادت ایتمسی اوزرینه «جناب حق آکاقوللرینه بدل ایکی قاناد احسان بیوردی . آنلرله جنتده ایستدیکی یره طیران ایدر» مآلنده‌کی حدیث شریفك صدوریدر . مشارالیهك (طیّار) ایله تلقیبی ده بو حدیثه مبتنیدر . ظاهر وباطنی معمور اولان ذاته دخی (ذوالجناحین) دینیلیر : مولانا جای ذو الجناحین ایدی ، جناح بعوضه = سیوری سینك قانادی ، جزئی ، اهمیتسز شی . باجناح = قانادداش ، باجاناق .

جَنازه [ع] انسان میتی ، کسر ایله (تابوت) معناسنه‌در .

جَنانْ [ع] یورك ، کوکل : خالص الجنان . صدق جنان . بومعناده کسر ایله غلطدر .

جَنْب [ع] یان طرف ، یان ، نزد : «بزده آصفلانیرز جنب سلیمانیده ـــ صادق »

جَنَّتْ [ع] جناب حقك بعد الحشر مؤمنلره احسان ایده‌جکی نزهتکاه دائمی : جنة الدنیا = شام . جنت مکان = مکانی جنت اولان . بوکا بدل (جنت مقام) (جنت مقر) کبی تعبیرلر دخی قوللانیلیر .

جَنْدَره [ع ف] منکنه : جندرهٔ اضطراب .

جَنَرالْ [فرانسزجه‌دن] اجنبی عسکر ینك مشیر و فریق و میرلوا رتبه‌سنده بولنان ارکانه ویریلن عنواندر § عمومی ، باش . جنرال قونسلوس = باش شهبندر .

جَنْكْ [ع] دوکش ، صاواش ، حرب : « بلای سفربه که‌در خانه جنك ـــ سعدی » = اوده دوکش ایتمکدن سفر بلاسنی اختیار ایلمك اولادر . «دوـ دیکم ، امداده کل کوکلمه عشقك جنکی

وار » حضرت (عمار بن یاسر) صفین جنکنده شهید اولدی. جنکاور=جنك اهلی، جنکجی: «مردان جنکاور=جنکا. وران اسلام». نظمده بوکا بدل (جنکی) دخی قوللانیله بیلیر. جنکاورانه= جنکاور. جه‌سنه. جنکاوری= جنکاورلك. جنك جو=جنك آرایجی، غوغاجی. جنك‌جویانه = جنك جو اولانه یاقیشه‌جق صورتده. جنك جویی=جنك جولق. جنك آزموده = تجارب حربیه صاحبی. جنك آزمودگی = جنك آزموده‌لك. جنك زرکری = ساخته جنك: «ایلرم هر لحظه اندیشه‌مله جنك زرکری — نفعی» درجنك اول = ایشك ابتداسنده، ایشه کیریشیر کیر. شمز: ایرانلیلردر جنك اول منهزم اولدیلر — تاریخ جودت.

جَنُوب [ع] (شمال) مقابلی: جنوب جهتی. جنوبی، جنوبیه = جنوبه منسوب: باد جنوبی، جهت جنوبیه، ممالك جنوبیه. جیمك ضمیله غلط فاحشدر.

جَنْبِیَّه [ع] یان طرفه آصیلان برنوع اکری قما وياخنجر.

جَنِیب، جَنِیبَه [ع] یدك حیوانی. جنیبه‌کش = یدك حیوانی چکوب کوتورن، یدکجی، (جنیبت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

جَنِین [ع] رحمده اولان ولد، آناسنك قارننده‌کی چوجق: جنین ساقط = دوشن چوجق، دوشوك.

جَو [ف] آرپه. جوین = آرپه‌دن عبارت: نان جوین = آرپه اتمکی. جوجو، جوبجو = آز آز، آزار آزار. جونمانده = هیچ برشیئی قالمامش، مفلس. جوفروش گندم نما= آرپه صاتوب بغدای کوسترن، حیله‌کار، مغفل.

جَوّ [ع] سما بوشلغی، هوادن عبارت بوشلق: «شاعر اوهمادرکه ایکی عالمه پنهان — بر جو مقدسده خفی الطیراندر — عونی» جوی، جویه = جوه متعلق: حادثات جویه. (جو هوا) تعبیرنده (جو) یالکز بوشلق معناسنی مفیددر. مآل تعبیر (هوا بوشلغی) در.

جَوائِز [ع] (جائزه) نك جمعی.

جَواب [ع] برسوزه مقابل سویلنیلن دیکر سوز. بعضاً سکوت جواب مقامنه قائم اولور: «نصل سکوت ایله قطعی جواب ویرمیه‌یم؟ — لاقیردی آکلامیور آکلادم سؤالندن» (ویرمك) (آلمق) ماده‌لریله قوللانیلیر: «بن اولمك ایسترم بکا قطعی جواب ویر — لا» «مریض بستر حسرت بوکون قطعی جواب آلمش — راغب» آثار قدماده کورلدیکی وجه ایله (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز. مثلا «شویله جواب ایتدی» دینیله‌مز. جواباً = جواب اوله‌رق: «نصلمش حال دنیا دیرسه مونی خلقه محشرده — عمومندن جواباً بر حزین فریاد اولور پیدا» جوابنامه = جوابی حاوی ورقه. جمعی: جوابات.

جَواد [ع] سخاوتلی، کریم: مرد جواد. زن جواد.

جَوادّ [ع] (جادّه) نك جمعی.

جَوارِح [ع] (جارحه) نك جمعی: جوارحدن صدور ایدن حرکات. جوارح طیور.

جَواری [ع] (جاریه) نك جمعی.

جَواز [ع] جائز اولمه، جائزلك: «مذهب عشاقده باق بوکا

يوقدر جواز » (ويرمك) مادەسيله قوللانيلير : « ويريلير عشق مجازى‌يه بو صورتله جواز — اشرف »

جَوَاسِيسْ [ع] (جاسوس) ك جمعى: جواسيس القلوب = انسانك افكارينه واقف اولان عرفا .

جَوَّالْ [ع] زياده جولان ايدیجى ، ايدن : فكر جوال . آتش جوال . « بن بو آتشلرله دوندم شعلهٔ جواله‌يه »

جَوَامِدْ [ع] (جامد) ك جمعى .

جَوَامِعْ [ع] (جامع) و (جامعه) نك جمعى: جوامع شريفه. جوامع الكلم = الفاظى قليل ، معانيسى جزيل اولان سوزلر .

جَوَامِيسْ [ع] (جاموس) ك جمعى.

جَوَانِبْ [ع] (جانب)ك جمعى: جوانب اربعه. معمور الجوانب = هرجهتدن معمور اولان ذات .

جَوَاهِرْ [ع] (جوهر) ك جمعى .

جَوْدَتْ [ع] فنا اولميوب ايى اولمه ، اييلك ، بوزوقلغك عدمى : جودت ذهن. جودت قريحه. جودت كلام. «فكرمك علويتى افكاره جودبخش اولور»

جَوْرْ [ع] اذى ، جفا . اكثريا دلبرلره اسناد اولنور : « اغيارى جور ايلەنه وار اى شوخ اولديروب — ارباب عشقى لطف ايله شرمنده ايلسه‌ك ! — نائلئ قديم »

جَوْرَبْ [ع] چوراب .

جَوْزْ [ع] معروف ميوه ، قوز : « شيطان ايله جوز اوينامه ، لازمى چوجقلق ؟ »

جَوْزَاء [ع] معروف برج .

جَوْشَنْ [ع ف] زره : « تيغ تيز الده ، آرقه‌ده جوشن — پيش دشمنده قلعهٔ آهن — موسى بن ابى الغازان حقنده » جوشن پوش = زره كيين ، زرهلى آدم. جوشن‌شكاف= زره ياريجى ، زره پارەلييجى : « ضربهٔ جوشن شكاف مرتضى »

جَوْعَانْ [ع] (جايع) ايله مترادفدر.

جَوْفْ [ع] ايچ ، ايچ بوشلغى ، ايچنده‌كى بوشلق : جوف خم . جوف انسان .

جَوَلَانْ ، جَوْلَانْ [ع] طولانمق ، طولاشمق، دونوب طولاشمق : صحراده جولان . جولان فرسان . «جولانك هيجان ويردى دله- هيجان ويردى دله جولانك » خاقانينك « اوخديوانه خرام اول جولان»مصراعى كبى وزن مساعد اولان يرلرده ايكى صورتله تلفظ اولنه‌بيلير . (سريع الجولان) كبى عربى تركيبلرده واوك فتحيله‌اوقونور. (جولانگر) كبى فارسى تركيبلرده ايسه واوك‌اسكانى انسب كوريلور. جولانگاه، جولانگه = جولان يرى ، جولان ايده‌جك ير : « حزم ايله تهزين مهميز ايت بو جولانگاهده — ايلمشدر صد هزاران شهسوارى سرنگون » «عالم قالير اورته‌سنده ارزن — جولانگهى بويله ايسترم بن » جولانگر = جولان‌ايدیجى: صفدر جولانگر . جولانگرى = جولا- نگرلك : « ايلدكجه تيغ خون افشان ايله جولانگرى — نفعى »

جَوْهَرْ [ع] فارسى (گوهر) دن معربدر . بنفسه قائم اولان

شی ، متحیز بالذات ، (عرض) مقابلی § اصل ، مایه ، جبلت : « کیمیای قابلیت جوهرندن بللیدر — نائلی قدیم» جوهردار = جوهرلی، مایه‌سی ایی . جوهرداری = جوهرداراق § ذی قیمت طاش : « دیکله جوهر کبی بیل قدرینی ایتمه ضایع — کوشواراولسه سزا بویله درناسفته‌ سنبلزاده » جوهر فروش = جوهر صاتان ، جوهرجی. بوکا بدل (جوهری) دخی دینیلیر : « جوهری دنیایه عرض ایلر درنادیده‌یی » § قیلیج دمیرنده‌کی طالغه‌لی خطوط : « قیلیجك جوهری یوزی صویه‌در . — لا » « تیغ خون آشام‌نقش جوهرندن بللیدر — وجدی»§ نقطه‌لی حرف . تاریخ جوهرین ، تاریخ جوهردار = یالکزنقطه‌لی حرفلری حساب ایدیله‌رك سویلنیلن تاریخ . جوهر فرد = جسمی ترکیب ایدن غیر قابل انقسام جزءلردن هربری. جمعنده (جواهرفردیه) دینیلیر . جوهره = جوهر منفرد ، تك جوهر.

جَهابِذَه [ع] (جهبذ) ك جمعی. خبیر، نقاد ، حقایق‌بین ، عارف آدملر : جهابذهٔ متکلمین . جهابذهٔ امم . مفردی قوللانلماز .

جَهارَت [ع] سس یوکسك اوله، سس یوکسکلکی: جهارت صوت.

جَهاز [ع] برکلین ایچون لازم اولان اشیا . (تزیینات) مقامنده‌ده قوللانیلیر. اسلوب فارسی اوزره (جهیز) صورتنده دخی ایرا اولنه‌بیلیر . کسر ایله‌ده لغتدر .

جَهالَت [ع] جهل ایله اتصاف ، جاهللك : هرفنالق جهالتدن چیقار . (جهل) ده باق .

جَهان [ف] صیچرایجی ، فیرلایجی، سریع‌الحرکه : اسب جهان مار جهان . « شوق رؤیتدن نصل برق جهان اولماز کلیم — سینه پرآتش ، نظرکاهنده سیناغرق نورا» «دوشونلسون نه‌در اوبرق جهان — فکری اعلا ایدر علو علی »

جَهد [ع] چالشمق : جهد مقدمانه . (سعی) دن اقوادر. ضم ایله‌ده لغتدر .

جَهر [ع] سسی یوکسلتمه، رفع صوت: جهر واخفا . جهراً = جهر صورتیله ، جهر ایله : جهراً قرائت. جهری ، جهریّه = جهرلی ، جهر ایله اولان : تهلیل جهری . نماز جهری : صلات جهریه .

جَهرَةً [ع] آشکار اوله‌رق، آچیقدن آچیغه : جهرةً ارائه .

جَهل [ع] بیلمه‌مك، (علم) كضدی. بعضاً مجهول صورتنده‌ده قوللانیلیر : هر شیئك علمی جهلندن اولادر § بیلمزلك ، جاهللك . جهل بسیط = بیلمدیکنی بیلمك صورتیله‌اولان جاهللك . جهل مرکب = بیلمدیکنی‌ده بیلمه‌مك صورتیله اولان جاهللك . « آنکس که نداند ونداندکه نداند — درجهل مرکب ابدالدهر بماند — لا » = بیلمه‌مکله‌برابر بیلمدیکنی‌ده بیلمین‌الی‌الابد جهل مرکب ایچنده قالیر . (جهل) هم مصدر هم‌ده اسم اوله‌رق قوللانلدیغی حالده (جهالت) یالکز اسم اوله‌رق قوللانیلیر .

جَهَلَه [ع] (جاهل)ك جمعی : جهلهٔ عوام . جهلهٔ اقوام .

جَهَنْدَه [ف] (جَهان) ايله مترادفدر. اسب جهنده . برق جهنده.
جهندگی = جهنده‌لك .
جَهَنَّم [ع] جناب حقك رضاسنه مخالف حركتده بولنان بعض عبادینی بعدالحشر ادخال ایده‌جكی دار العذاب. فی الاصل درین قویومعناسنه‌در. « جهنم اول ! » طرد غضوبانه‌سی «داخل جهنم اول » دیمك اوله‌جق . جهنمی = جهنملك .
جُهُود [ع] طائفهٔ یهود افرادندن هربری .
جُهُول [ع] پك جاهل : « جهوله شانمی ویرر جهلن ایلمك اظهار ؟ — نیچون معارض اولورسین مألی آ كلامه‌دن ؟ » جهولانه = جهول لجه‌سنه : طور جهولانه .
جَیْب [ع] یاقه: جیب تفكر. سر بجیب تفكر § البسه‌نك مناسب محللرینه دیكیلن كیسه طرزنده‌كی ظرف. درجیب = جیبده. درجیب ایتمك = صورت حیله - كارانه‌ده آلوب جیبنه قویمق، مال ایدیمك.
جَیِّد [ع] ایی، بوزوقلقدن عاری : قول جید . شعر جید . آثار جیده . اشعار جیده .
جَیْش [ع] عسكر گروهی. (مقدمة الجیش) (قلب الجیش) كبی تعبیراتده قوللانیلیر . باشقه یولده استعمالی جدیاته كوره مقبول دكلدر . آكا بدل (جند) دینیله‌بیلیر .

جِ

جِبال [ع] (جَبَل) ك جمعی : جبال متسلسله. «دوشمشدی شواهق جبالك — تا نصف فضایه‌دك ظلالی — حالا اوجبالك اول ظلالك — پیش نظرمده‌در خیالی » همة الرجال تقلع الجبال = رجالك همتی طاغلری یرندن قوپارر.
جِباه [ع] (جبهه) نك جمعی : جباه ساجدین . جباه منیرهٔ مؤمنین.
جِبایت [ع] اجاره كبی شیلری طوپلامق، بویله شیلر طوپلانلمق : اجارات وقفیه‌یی جبایت . وارداتك جبایتی § جابیلك . (جباوت) صورتنده‌ده لغتدر .
جِبْت [ع] صنم، معبود باطل: جبت وطاغوت .
جِبْس [ع] قانسز، حسسز، خیرسز، آلچاق شخص § آلچی .
جِبِلَّت [ع] اصل، مایه، یارادیلش، اكثریا مقام ذمده ایراد اولنور : جبلت ردیئه جبلت خبیثه . (جبلیت) صورتنده استعمالی غلطدر .
جِبِلّی [ع] طبیعی، یارادیلش اقتضاسی. مدح وذم مقامنده ایراد اولنور: « یكانه سوكیلیمزدر لسان عثمانی — لسان محبتی هرقوم ایچون جبلیدر». خبث جبلی. خباثت جبلیه .
جِدّ [ع] برایشی كرچكدن ایشله‌مه، (هزل) مقابلی. اسم مجداودع = یا جد ایله چالش یاخود براق . جداً = جد صورتیله، كرچكدن : جداً ممنون اولدم . جدی = كرچكدن طوتیلان ایش، ایشی كرچكدن طوتان آدم: جدّیات = جدی اولان خصوصات: متمادیاً جدیات ایله اشتغال طبعه كلال ویرر . (جد) (جهد) مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر.
جِدار [ع] دیوار : جدار مائل . ورای جدار .
جِدال [ع] شدتله مخاصمه ایتمك ، غوغا ایتمك : « اظهار كین

شعار دل زارمز دکل — اغیار ایله جدال بزم کارمز دکل — نابی »

جِذْع [ع] خرما آغاجنك بدنی ، ساق : جذع نخل. جذع نخله.

جِرْم [ع] وجود ، جثه . اکثریا جماداتده قوللانیلیر : حوضك جرمی . جرم شمس . جرم قمر. اللسان صغیر الجِرم وکبیر الجُرم = دیلك جرمی کوچك، جرمی بیوکدر .

جِرِّیث [ع]ییلان یاخود سازان بالغی .

جِزْیَه [ع] ذمیلرن آلنان ویرکو .

جِسْر [ع] کوپری : « کچرز جسر صراطی‌ره خلده صاپارز — عینی » جسرین = ایکی کوپری. (قنطره) یه‌ده باق .

جِسْم [ع] کووده : جسم نزار . جسم وجان . « کل ای روح روانم جسمه کلسون ینه جانم — سنبلزاده » § طولی، عرضی ، عمقی اولان شی: جسم لطیف. جسم کثیف. جسم نامی. جسم جامد . جسماً = جسم جهتیله : جسماً بیوك . معلوم الاسم، معدوم الجسم = اسمی وار، جسمی یوق .

جِسْمانی [ع] جسمه متعلق، (روحانی) مقابلی : مرض جسمانی . عوارض جسمانیه . بوکا بدل (جسمی) قوللانلماز .

جَفْر [ع] کویا انسانی غیبه مطلع ایدن برعلم . فی‌الاصل فتح ایله‌در. (جفر) یتشمش قوزی،مناسنه‌در. کویا بوعلمك موجدی آکا متعلق مسائلی جفر دریسنه یازدیغندن اونام ایله شهرت بولمش . « جفر ایسه اهل کرامت ایشیدر — کیم کورر اهلنی آنك کیم ایشیدر ؟ — سنبلزاده » جفری = جفر ایله مشتغل آدم، جفرجی ، جفریّات = جفره متعلق خصوصات .

جِگَر [ف] معروف آلت داخلیه . ترکجه‌سی (باغر)در. برزماندن بری آثار ادبیه‌ده (جکر) ایرادی،حتی اولاده (جکرپاره) اطلاق بکنلمزاولدی. سبی خیاله (جکرجی) (جکرکبابی) کبی شیلر کتیرمکده اولمسیدر . اما (باغر) بویله دکلدر. «اوغلنی باغرینه باصمش آغلار » کبی سوزدن استکراه ایدلمز . جکر فروش = جکر صاتان، جکرجی .

جِلاء [ع] صیقل زده‌لك، پارلاقلق: « هرفکر شعله‌داردن اوراق آلیر جلا » جلابخش = جلا ویریجی : جلابخش عیون. جلابخش قلوب. جلادار = جلالی : تیغ جلادار. مرآت جلادار. جلاداری = جلادارلق .

جِلْباب [ع] کوملك § جار، فراجه.

جِلْد [ع] دری : جلد انسان. جلد کاب . جلدی، جلدیّه=جلده متعلق : جلدی اولان امراض. امراض جلدیه § کتابك اوزرینه کچیریلن قاب § برکتابك هیئت مجموعه‌سی § بیوك برکتابك آیری آیری قابلر ایچنه آلنمش اقسامندن هربری .

جِلْوَه [ع] عمومیت اوزره اوضاع دلبرانه : « شیرین کلامی شعره زبور — موزون حرکاتی شاعر آشوب — هر نظره‌سی قلبه لرزه آور — هر جلوه‌سی عقله داتر آشوب »§ صورت لطیفه‌ده کورنمه، حسن‌ظهور. بومعنی اکثریا دابرلره اسناد اولنور : «عرض دیدار ایله اولدم

انتظار جلوه‌دن ! » «جلوهٔ حسنك فريب غمزهٔ جادوفنك — بايزيدى برهمن جبريلى هاروت ايلسون — نائلى قديم » § تجلى: « بوده برجلوهٔ آلهيه» جلوه‌گاه، جلوه‌گه = جلوه ايده‌جك ير، جلوه يرى. جلوه‌گر، جلوه‌ساز=جلوه ايديجى: جلوه‌گرى، جلوه سازى= جلوه كرلك، جلوه سازلق. جلوه نما = جلوه كوستريجى. جلوه‌نمايى= جلوه نمالق. جلوه كنان= جلوه‌ايده‌رك: جلوه كنان كچدى.

جِمال [ع] (جمل) ك جمعى.

جِنّ [ع] روحانيوندن بر صنف. روحانيون اوچ صنفدر: اخيار= ملائكه. اشرار= شياطين. اوساط= جن طائفه‌سى. بو طائفه‌يه (جنّه) دخى دينيلير. هربرينه (جنّى) اطلاق اولنور.

جِناس [ع] ايكى لفظك بربرينه بكزه‌مسندن عبارت برصنعت ادبيه. انواعى واردر. (تجنيس)(جناس) مقامنده قوللانلديغى كبى (جناس يايمق) معناسنده‌ده قوللانيلير.

جِنان [ع] (جنت)ك جمعى: «اوچدى صحن جنانه طوطى شيخ — تاريخ — سرورى» (باغ جنان) (كلزار جنان) كبى تعبيرلره (حدائق جنان) (رياض جنان) كبى تعبيرلر ترجيح اولنور. مضافك دخى جمع اولمسى البته اولادر. بومعناده فتح ايله غلطدر.

جِنايت [ع] بريسنه طوقنور صوچ ايشله‌مك § مجازات ترهيبيه‌يى مستلزم اولان صوچ. جنايتكار=جنايت ايديجى. جنايتكارانه = جنايتكارجه‌سنه. جنايتكارى = جنايتكارلق.

جِنّت [ع] دليلك، چيلغينلق.

جِنس [ع] صنف، نوع: جنس فرس. جنس واحد. فى الاصل (نوع) دن اعمدر. مثلا انسان قسمى حيواناتدن برجنسدر. عرب آنك برنوعيدر. استعمالمزده بو اعميته اهميت ويرلمز. جنسيت = برجنسدن اوله‌جالى: مقتضاى جنسيت. سائقهٔ جنسيت. الجنس الى الجنس يميل = جنس جنسه ميل ايدر. « الجنس الى الجنس كما قيل يميل — حبى قادين »

جِوار [ع] يقين، يقين ير: جوار حضرت خالد. « نه‌در اونوحه شو ويرانه‌نك جوارنده؟ — طوقندى خاطره حال انكسارنده ». فضولينك « بر طوتشمش آتشم قرب وجوارمدن صاقين» مصراعنده (قرب) ايله (جوار) دن برى لزومسزدر. (جواريت) استعماله احتياج يوقدر.

جِهاد [ع] اعدا ايله محاربه: لسان تصوفده اعدا ايله محاربه‌يه (جهاد اصغر)، نفس ايله محاربه‌يه (جهاد اكبر) دينيلير. بوتعبيرلر برحديث شريفدن مقتبسدر. مصرك حربيه نظارتى (جهاديّه) ناميله ياد اولنيور.

جِهار [ع] (جهر) ايله مترادفدر: جهاراً = جهراً، جهرةً.

جِهان [ف] دنيا: « جهانه كلمه‌ده كيتمكده اختيارم يوق — نابى» § على الاطلاق عالم: « هم مجلسك اولديغم زمانلر — كوزدن چيقه‌رق بتون جهانلر — بر باشقه جهان اولوردى منظور — تعريف اولنورمى عالم نور ؟» جهان آرا= جهانى تزيين ايديجى، ايدن: خورشيد جهان آرا. جناب حقده اطلاق اولنور. جهان آفرين = جهانى يارادان، جناب

خلق . جهانبان = صاحب جهان، جهانی گوزه‌دیجی، گوزه‌دن، پادشاه جهانبانی= جهانبانلق ، جهانبانه منسوب . جهان بین = جهانی گوریجی، گورن، متبصر: جهان‌پناه = حافظ وحامیٔ جهان، پادشاه. جهان پناهی = جهان‌پناهلق ، جهان پناهـه منسوب . جهانتاب = جهانه حرارت ویا ضیا ویریجی ، ویرن : مهر جهانتاب . جهانتابی = جهانتـابلق . جهاندار=مالك جهان،پادشاه. جهاندارانه= جهاندار اولانه یاقیشه‌جق صورتده . جهانداری = جهاندارلق، جهانداره منسوب . جهاندیده = جهانی گورمش ، گچیرمش ، جهانستان = جهانی ضبط ایدیجی، ایدن ، قوی‌الشوکه پادشاه . جهانستانی=جهانستانلق،جهانستانه‌منسوب. (جهانگیر) آندن اقوادر. جهانگیرانه= جهانگیر اولانه یاقیشه‌جق صورتده جهانگیری = جهانگیرلك ، جهانگیره منسوب. جهانگرد=جهانی‌طولاشیجی،طولاشان:« نصل طورر شوجهانگرد قهرمانه باقك ! ــ نه قهرمانلره ویرمش سکون زمانه باقك ـ سلیم اول حقنده» جهانگردی = جهانگردلك . جهانیان =اهل‌جهان، جهان خلق . جهان جان = عالم ارواح . جهان جهان = کلیتلی ، پك چوق اولق اوزره طاقم طاقم : « قدم قدم گیجه تشریفی (نائلی) اومهك ــ جهان جهان‌الم انتظاره دگزمی ؟ » «طبعمده جهان‌جهان معانی ــ خامه‌مده نوای آسمانی » فتح ایله‌ده لغتدر .

جِهَت [ع] طرف: آناطولی جهتی: « اول قدر کاکل دلداره صاراولدی دل کیم ــ شش جهتدن گوزمه زلف مسلسل گورینور ــ ابن‌النجار » § سبب : شویله اولدیغی جهتله ـ باخود ـ شویله اولمق‌جهتیله‌بویله اوله‌مدی. من‌جهة = برجهتدن : من‌جهة حقلی گورینور. جمعی : جهات : جهات سته .

جِیادَت [ع] ایلك ، صاغلاملق ، بوزوقلغك‌عدمی: جیادت‌هوا.

جِیْد [ع] بویون .

جِیران [ع] قومشو مقامنده اولان (جار)ك جمعی .

جِیرُو [ایتالیانجه‌دن] بر سند ویا حواله‌نك آله‌جقلی طرفندن دیگری نامنه چویرلمش ظهرینه بوکا دائر شرح ویرلمسی .

جِیَف [ع] (جیفه) نك جمعی .

جِیفَه [ع] لاشه .

جیواطَه [ایتالیانجه‌دن] آرقه‌سی ایری باشلی، اوجی‌صومون گچمك اوزره ویده‌لی آزچوق قالین اکرکه باشیلیجه بوترللری ودمیرتخته‌لری بربرینه ربط ایتمکه یارار .

جُ

جُبّ [ع] قویو . جبّ یوسف = برادرلرینك حضرت یوسفی ایچنه القا ایلدکلری قویو . غیابة الجبّ = قویونك دیبی .

جُبْن [ع] (جبانت) ایله مترادفدر.

جُبَّه [ع] معروف اوست لباسی.

جُثام [ع] اویقوده عارض اولان آغیراق،آغیرباصمه. (کابوس) زیاده قوللانیلیر .

جُثَّه [ع] گووده ، جسد ، قالب .

جُحُودْ [ع] (جحد) مترادفدر .

جُدا [ف] آیری : « سکا نصیحتم اولسون نه عاشق اول نه جدا دوش ا » « ایلمز خلوتسرای سرّ وحدت محرمی — عاشقی معشوقدن معشوقی عاشقدن جدا — فضولی » جدایی = آیریلق ، فرقت : درد جدایی .

جُدُرْ، جُدْرانْ [ع] (جدارك) جمعی : جدرمنهدمه . جدران اربعه .

جُذاذَه [ع] کسینتی . جمعی : جذا . ذات : جذاذات ذهب . جذا . ذات فضه .

جُذامْ [ع] مسکینلك دینیلن علت که وجود ده چیبانلر ، یاره‌لر پیدا اولور .

جُذُورْ [ع] (جذر)ك جمعی .

جُذَیْر [ع] اینجه کوك . کوك دالی .

جُرْأَتْ [ع] جسارت : « باری سن ای نکه حسرت ایدوب بر جرأت — شونی بر سویلسه‌ك اولمازمی قدحکاره عجب؟ — ندیم » جرأتکار = جرأت ایدیجی ، جرأتلی ، جرأتکارانه = جرأتکارجه‌سنه : حرکات جرأتکارانه . جرأتکاری = جرأتکارلق . (جَرائت) دخی بو معنایه‌در .

جُرْثومَه [ع] کوك : جرثومهٔ درخت . جرثومة الشجره .

جُرْخ [ع] یاره .

جُرْز [ع] فارسی (گرز) دن معربدر .

جُرُزْ [ع] منبت اولمیان یر ، چوراق یر : ارض جرز .

جُرْعَه [ع] یودم ، ایچم ، اکثریا ایچلدکدن صکره قابك دیبنده قالان جزئی مایعه دینیلیر : « شربنا واهرقنا علی الارض جرعةً — وللارض من کأس الکرام نصیب — بدیع همدانی » = ایچدکدن صکره زمینه جرعه پاش اولدق . اصحاب کرمك قدحندن یرده حصه‌دار اولور .

جُرُفْ [ع] یالچین طاغك یالیمی ، یار ، اوچوروم .

جُرْمْ [ع] صوچ ، کناه : « مورمدح ایتدی سلیمانی بنم — شرم جرممدن آچلماز دهنم — خاقانی » بی جرم = جرمسز .

جُرُوحْ [ع] (جُرح)ك جمعی .

جُزْءْ [ع] پارچه ، قسم . جزئی = آز ، اهمیتسز : وقوف جزئی . امور جزئیّه . جزئیات = اهمیتسز شیلر : جزئیات امور . جزء لایتجزّی = قابل انقسام اولمیان جزء ، جزء فرد . « یانینده جزء لایتجزی جهان قدر » مبالغه‌سی مشهوردر . نظمده همزه‌سی اسقاط اولنه‌بیلیر : « یدی یوز کره یا کلق نه دیمك بر جزده — بویله اولماز آنم حافظم ازبر دیدیکك ! »

جُغْد [ع] بایقوش ، بوغوقوشی : « جغده ویرانه خوش کلیر دیرلر »

جُغْرافیا [یونانجه‌دن] تحریر الارض ، کرهٔ ارضك احوال سطحیه وطبیعیه وریاضیه ومدنیه‌سندن بحث ایدن علم .

جُفاء [ع] کوبوك § صو اوزرنده‌کی چورچوب .

جُفْت [ف] جفت .

جُفْتَه [ف] جفته . جفته انداز = جفته آتیجی : خر جفته انداز .

جُلّ [ع] چول . تخفیفی جائزدر .

جُلاّب [ع] فارسی (گلاب) دن معربدر . تشدیدایله ده مستعملدر .

جُلّاس [ع] (جالس)ك جمعى. نظمده (جُلَسا) يه بدل قوللانيله بيلير.

جُلْجُل [ع] كوچك چاك . اوشاق چاغيرمق ايچون قوللانيلان چينغيراغه (جُلجله) اطلاق مناسبدر § دف پولى. بو معناده جمعى اولان (جَلاجِل) زياده قوللانيلير: « باشلادى جنبشه جلاجل دف — جوقى شوقندن اويناسه دل دف؟»

جُلَساء [ع] (جليس)ك جمعى: لطيفه كويان جلسا .

جُلَّنار [ع] فارسى (گلنار) دن معرّبدر. لامك تخفيف واسكانيله ده قوللانيله بيلير .

جُلُوس [ع] پادشاهمزك تخت عالى بخت عثمانى يه شرفبخش اجلال اولمسى: جلوسيه = جلوس همايونه دائر سويلنيلن منظومه، يازيلان مقاله § اوطورمق ،

جُمادَى الآخِرَه ، جُمادَى الاُولى [ع] معروف ايكى آى . (جُماذَى الآخر) (جُماذَى الاوّل) صورتلرنده استعماللرى غلطدر . بونلره (جمادى) اطلاقنه سبب هنكام تسميه ده عربستانده انجماد وقوعى يعنى ياغمورسزلقدن قابلرك قورمسيدر.

جُمّاع [ع] برآرايه كلرك طورطوب اولمش شى . جماع الثريا = اولكر كواكب مجتمعه سى، اولكر طوپى. جماع الكف = يومروق .

جُمْجُمَه [ع] باش طاسى، كاسهٔ سر: جمجمة الرأس .

جُمْعَه [ع] معروف كون. عيدالمؤمنين عد اولنور . سبب اطلاق او كونده مؤمنلرك جامعلرده اجتماعيدر . ميمك ضميله ده لغتدر. جمعى: جمعات، جمات، جمعات .

جُمَل [ع] (جمله)نك جمعى: جمل حكميه.

جُمْلَه [ع] مجموع، هپ : « جمله منز بر پادشاهك زيردستانندنز» § بتون خلق : « جمله نك مقصودى براما روايت مختلف - سليمان قانونى» § فعل ايله فاعلدن ويا مبتدا ايله خبردن مترکب سوز: جملهٔ فعليه . جملهٔ اسميه. جملةً = جميعاً. ازجمله، من الجمله = بر خيلى امثالندن برى اوله رق. (ازجمله) زياده قوللانيلير. فى الجمله = آز، آز اوله رق .

جُمُوح [ع] آتده سركشلك، راكبنى ديكله مه جك صورتده باش سردلكى.

جُمُوع [ع] (جمع) ك جمعى: جموع شاذه.

جُمْهُور [ع] جماعت كثيره، كروه عظيم.

جُمُود [ع] طوكوق اولمه ، طوكولق: جمود عين . جمود قريحه .

جُناح [ع] كناه .

جُنْبان [ف] قيملدايجى ، حركت ايديجى، اوته يه برى يه صاللانيجى: « ايلر همه ني باشيله تهزيز - دنباله ايسه هميشه جنبان - سود قوزيسى وصفنده» § قيملداديجى، حركت ايتديريجى، صاللايجى . بو معناده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: دنباله جنبان = قويروق صاللايجى. سرجنبان = باش صاللايجى.

جُنْبُدَه ، جُنْبُد [ع] قبه . فارسى (گنبد) دن معرّب اولملى . (جنبذ بن سبع) بر كيمسه دركه بر كونك صباحنده كافر اولديغى حالده حضرت پيغمبره ، آقشامنده ايسه مؤمن اولديغى حالده اعداسنه قارشى جنك ايتمشدر.

جُنْبِش [ف] قيملدانمه ، حركت: جنبش ابرو . جنبش مژكان

جنبش کهواره § ذوق ، اکلنجه، بانك ضميله غلطدر .

جُنبيدِه [ف] قيملدانمش ، حركت ايتمش .

جُنْد [ع] عسكر ، عسكر كروهى : « انهزام جند اعدا كلدى پيش چشمه ـ حمدى » جيمك كسريله ماهر بينيجى معناسنده قوللانيلان (جندى) نك فى الاصل ضم جيم ايله (عسكرى) معناسنه اولمسى ظن غالبدر : جنديانه = جنديجه ـ سنه : جولان جنديانه .

جُنود [ع] (جند) ك جمعى : جنود موحدين . جنود اسلام . «صف شكاف جنود اعدايز »

جُنون [ع] دليرمه، چيلدرمه، دليلك . لسان شعر وتصوفده (غلبهٔ عشق) (غلبهٔ جذبه) مقاملرنده ايراد اولنور .

جُنّه [ع] اسكى ادوات حربيه دن قالقان § قادينلرك اوموز وباش اورتوسى .

جُوال [ف] چوال . جوالدوز = معروف بيوك ايكنه .

جُوان [ف] كنج ، تازه : « جوان مهربانسين شوخسين نازنده دلبرسين ـ نديم » مطلق اولەرق ذكر اولندقده اكثريا اركك مصروف اولورزن جوان = كنج قادين . جوانى = جوانلق : ايام جوانى = موسم جوانى . نوجوان = پك كنج، پك تازه، نوجوانى = نوجوانلق . جوانمرد = سخى ، كريم، مروتلى . جوانمردانه = جوانمرد اولان ياقيشەجق صورتده . جوانمردى = جوانمردلك . جوانبخت = طالعى مساعد . فتح ايلەده لغتدر . كسر ايله غلطدر .

جُود [ع] كريملك ، جومردلك ، مروتليلك : اى صاحب جود، حامدكم . اى يكانه معبود ، ساجدكم ـ امام على .

جُودىّ [ع] طوفانده «وصل قربنده سفينهٔ نوحك اوطوردينى طاغ .

جُوش [ف] قاينامه، جوشمه : «جوشه باشلار كورنجه سيل دلم ـ لاابالى روشلى انهارى » « دريا كبى بردن ايليوب جوش ـ اى عشق ديدى واولدى خاموش ـ غالب» جوش بهار = بهارك جوشقونلنى، كمال فيضى : «باق نه خوش جوش بهار اولمش محيط قصريار ـ برتموج واركه صحراسنده درياسنده يوق » پرجوش = جوشى زياده ، زياده جوشقون : « سرتابقدم بهار كاپوش ـ صهبا كبى لعل رنك وپرجوش ـ آت وصفنده ـ غالب »

جُوشان [ف] جوش ايديجى، ايدن : سرشك جوشان . « كليور بانك آب جوشانى ـ كوش تحسينه دقت ايتدكجه ـ بردره خقنده » جوشانى = جوشانلق .

جُوشِش [ف] قاينايش ، جوشش : جوشش دريا . جوشش طبيعت . « جوششى واردر ينه عمانلرك »

جُوشيدِه [ف] قاينامش، جوشمش .

جُوع [ع] آجلق : دفع جوع .

جُوى [ف] ايرماق : جوى جارى . « نەدر اى جوى خوش‌روش بو شتاب ؟ ـ عجبا بصره كورفزنده نه وار ! ـ دجله يه خطاب » « واريورى ايسترسه‌ك اى اشك روان جولرله‌سن ـ نديم» لب جوى = ايرماق كنارى .

« بنشین برلب جوی وگذر عمر ببین — حافظ» = ایرماق کنارینه اوطور، عمرك مروروني سير ايت . § جوينده، آرايجى، آرايان. بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانيلير: عربده جو = عربده آرايجى، آرايان: زن پرستان عربده جو — کانی.

جُويا [ف] آرايجى، آرايان، جوياى كمال.

جُويبار [ف] ايرماق، بيوك ايرماق: دلكش جويبار ! طالعجه سنکله بینمزده مشابهت وار ـ مادام دەزولیر . « بن اولسەم برده مطرب برده طرف جويبار اولسه ! — نديم »

جُوينده [ف] (جويا) ايله مترادفدر: « عاقبت جوينده يابنده بود — حضرت مولانا» = آرايان عاقبت بولور . جويندگى = جوينده‌لك .

جُهّال ، جُهَلاء [ع] (جاهل) ك جمعى : « فهم ايدر آنلرى ارباب كمال — طعن وتشنيع ايده طورسون جهال — سنبلزاده »

جُيُوب [ع] (جَيب) ك جمعى .

جُيُود [ع] (جيد) ك جمعى .

جُيُوش [ع](جَيش) ك جمعى: جيوش مسلمين .

چ

چابُك [ف] چابوق . چابك دست = الى چابوق. چابك رَو= چابوق كيديجى، كيدن .

چادُر [ف] چادر : « برعجب دريادر اردوى همايونك سنك — كيم حباب برقرار اولمش آنكا هر چادرى ـ نفعى » § قادينلرك بورندكلرى چار .

چار [ف] (چهار) مخففى: چار جهت. چار چشم : « اى نور ديده صانمه عبث كوزلكم كوروب ـ تشريف يارى بكليورم چار چشم ايله » چار بالش = جاه ووالا، بيوك مسند، مقام . چارپا = درت آياقلى حيوان . چارچوبه=چرچوه چاردَه = اون درت : « چارده معصوم پاكه مقتداسين ياعلى ـ اشرف» چارسو= چارشى . (درت طرف) معناسنده‌ده قوللانيلەبيلير . چارشب = چارشاف چارطاق = چارداق . چارگوشه = درت كوشەلى ، مربع (درت كوشه معناسنده‌ده قوللانيلير . چارم = دردنجى : چرخ چارم. چارم كتاب= قرآن كريم. (چارمين) دخى (چارم) معناسنده مستعملدر. چارناچار = ايستر ايستمز . چاريك = دردده بر، چيرك .

چار [روسجه‌دن] روسيه ايمپراطورى.

چارمیخ [ف] مجرمى خاچه كرمك ايچون قورلمش صليب شكلنده دار آغاجى، صليب، چارميق.

چارَه [ف] علاج، تدبير : چاره‌جو= چاره آرايجى، آرايان: چاره‌جويانه = چاره‌جو اولانه ياقيشه‌جق صورتده . چاره‌جويى = چاره‌جولق ، چاره‌ساز = چاره‌بوليجى، بولان. چاره‌سازى = چاره‌سازلق .

چاريچه [روسجه‌دن] روسيه ايمپراطوريچه‌سى .

چاشت [ف] قوشلق وقتى § قوشلق طعامى . (چاشتدان) مخففى اولان (چاشدان) اتمك وسائر ييه‌جك

قونیلان سپده اطلاق اولنور .

چاشنی [ف] لذت ، چشنی .

چاك [ف] یاریق ، ییرتیق ، ییرتماج . چاك گریبان = یاقه ییرتماجی : « گورولرسه گوكلر چاك اولور چاك گریبانك - آلنماز اللرندن اهل عشقك صكره دامانك - فصیح » (چاك گریبان اتمك) تعبیر مشهورنده (چاك) (ییرتمه) معنای مصدریسی متضمن عد اولنمشدر : « گل گوروب یادك ایله چاك گریبان ایتدم - فضولی » چاك چاك = زیاده ییرتیق ، پارچه پارچه : « خاك كوی یاری قیلمش اشك جوشان چاك چاك - فائق ممدوح » چاك چاكی = چاك چاكلك .

چاكر [ف] قول . چاكرانه = چاكرجه‌سنه . چاكری = چاكرلك ، چاكره منسوب . چاكر پرور = چاكرقایریجی . چاكرپرورانه = چاكرپرورجه‌سنه . چاكرپروری = چاكرپرورلك ، چاكرپروره منسوب . چاكرنواز = چاكر تلطیف ایدیجی . چاكرنوازانه = چاكرنوازجه‌سنه . چاكرنوازی = چاكرنوازلق ، چاكر نوازه منسوب .

چالاك [ف] حركتی سرعتلی ، روشی عیارانه اولان : طبع چالاك . « ای خرده شناس معنیٔ پاك - گوش ایت كه نه‌در بوكلك چالاك - غالب » چالاكی = چالاكلك .

چالش ، چالیش [ف] رفتار متكبرانه § مقابله ، منازعه ، خصومت . حضرت مولانا یوكسكدن برده‌كی دامك دانه‌سنی گورن برقوشجغزك برسمایه ، بر اوغدایه باقه باقه نهایت مغلوب سوق طبیعت اوله‌رق دانه جهتنه گیتدیگنی حكایه ایتدیكی صیره‌ده « این نظر باآن نظر چالیش كرد - تا كهانی ازخرد خالیش كرد » بیورمشدر .

چامارپوا [ایتالیانجه‌دن] آرمه‌یه چیقمق قوماندەسی .

چاه [ف] قویو ، چوقور . مخففی : چه : « چه دكل سیب زنخدانسده بر قالمش (ندیم) - زخم انكشت نكاه انتخابكدن سنك »

چای [ف] قایناديلوب ایچیلن معروف یاپراق .

چپ [ف] صول : چپ وراست . چشم چپ . دست چپ . چپ انداز = غدار ، حیله‌كار . چپ اندازی = چپ اندازلق .

چتر [ف] گولگه‌لك ، چادر ، شمسیه . چتر عنبرین = قاراكلق گیجه .

چته [آرناوودجه‌دن] بولوك ، گروه ، طاقم § چاپولجی وآیجی طاقم .

چرا [ف] اوتلامه . چراگاه ، چراگه = حیوان اوتلایه‌جق یر ، اوتلاق ، چایر . كسر ایله غلطدر .

چرب [ف] سمیز ، یاغلی : چرب و شیرین . چرب و خشك = غث و سمین .

چرخ [ف] سما ، فلك : چرخ پیر § تكرلك كبی حركت دوریه‌سی اولان شی ، چرق : چرخ دوار . چرخ گردان . چرخ شكسته . چرخ اورمق = دائره تشكیل ایده‌رك دونمك . چرخ زن = چرخ اوریجی ، اوران . چرخ زنان = چرخ اوره‌رق . (چرخ زنان) (چرخ زن)ك جمعی‌ده اوله‌بیلیر . (چرخ فلك) تعبیر

کهنه‌سندن ادبا یوز دوندرمشدر .

چَرْخَه [ف] المیه، چیقریق کبی دوور ایدن شی§ برفرقهٔ عسکریه‌نك ایلریسنده بر طاقمنك دشمن ایله محاربه‌یه باشلامق اوزره ایتدیکی حرکت: چرخه‌جی. چرخه طوبی .

چَرْغَنْد [ف] (جرغند) ایله مترادفدر.

چَرَنْدَه [ف] اوتلاییجی، اوتلایان .

چَسْپان [ف] یاقیشیجی، لایق، مناسب.

چَشْم [ف] کوز : چشم سیاه ، چشم کریان، «اوچار اوچشم کودك خیالی چشمده — نائلی قدیم» چشم آشنا= کوز آشناسی، چشم آشنایی = کوز آشنالغی. چشم آویز = نقاب، پچه . چشم چراغ= روشنی دیده، نور دیده، نور عین، چشم زخم=اصابت عین، نظر دکمه. چشم دریده، دریده چشم = بی ادب، حیاسز .

چَشْمَه [ف] پیکار ، صو قایناغی ، صورت مخصوصه‌ده یاپیلان صومقسمی. چشمه‌سار = چشمه‌سی چوق اولان یر . اکثریا (چشمه) و (چشمه باشی) موقعنده ایراد اولنور. چشمهٔ حیوان، چشمهٔ خضر = آب حیات چشمه‌سی : «بن سنك آب حیات لبکك تشنه‌سی‌یم — طالب چشمهٔ حیوان ایسه‌م انسان دکلم — عونی »

چَشْن [ف] دوکون، ضیافت : چشن عظیم . ناجی (چ) ایله قید ایتمش ایسه‌ده طوغریسی (ج) ایله (جشن) در.

چَشَنْدَه [ف] طادیجی، طادان .

چَغانَه [ف] بر نوع ساز . اکثریا (چنك) ایله برلکده ایراد اولنور: «چنك وچغانه ذوق برآز طورسون الامان — ندیم» «ویرر باشقه حالت دل عاشقانه — بو دلکش هواده بو چنك وچغانه »

چَغْز [ف] قورباغه .

چَك [ف] پولیچه. فی الاصل (برات) معناسنه‌در . (صك) بوندن معربدر .

چَكاچاك [ف] اجسام صلبه‌نك، خصوصیله اسلحه‌نك تصادمندن حاصل اولان سس : چکاچاك رماح . چکاچاك سیوف. فردوسینك « چکاچاك خنجر بکر دون رسید - زهند وستان خون بجیحون چکید » بیتی بین الادبا مشهوردر .

چَكیدَه [ف] طاملامش .

چَلیپا [ف] خاچ : « کردننده کافرك اولمش چلیپا غرق نور-جلال»

چَمان [ف] صالنیجی، صالنه‌رق یوریین: «میل چمن ایتمزمیسین ای نخل چمانم؟»

چَمَن [ف] آغاجلی، چیچکلی، یشیللك اولان یر: «خیمه‌لر قوردی ینه صحن چمنده ازهار - باقی» «ایتدی تشریف چمن ملکنی سلطان بهار - وله» § تازه یشیل اوت : «لب جوده کمال صنعی هر برك چمن سویلر - نابی» چمنزار ، چمنستان = ایکی معناسنه کوره چمنلك. چمن صفه= چمن قابلی صفه ، سد . جیمك کسریله غلطدر .

چِمَنْتُو [ایتالیانجه‌دن] قومله قاریشق اوله‌رق خرج و صیوه کبی قوللانیلوب پك چابق طوتار و رطوبته قارشی طیانیر بر طوپراق.

چِنار [ف] معروف آغاج. مرور زمان ایله کندی کندینه طوتشور

یازدیرلر: «چنار آسا درونندن طوتشمش نخل زیبادر - صبری» شاعرك بری مقام تمدحده «سالخورده چناردر قلم» دیمش! کسر ایله غلطدر.

چَنْبَرْ [ف] بر دائره‌یی احاطه ایدن شی: دف چنبری. چنبری = چنبر پچمنده، چنبریمسی. درچنبر = چنبر ایچنده، ضبط آلتنده. ندیمك «بیکیتمی اولدك آنام نه‌در بو قرمزی شال؟ - باشکده دون دها باغلیدی قرمزی چنبر» لطیفه‌سنده اولدیغی کبی باش یمنیسنه‌ده (چنبر) دینیلیر.

چَنْد [ف] بر قاچ. قوللانلمامغه باشلامشدر. یکی بولده یازی یازانلر «چند روز اقدم» کبی عباره‌لری کولنج حد ایدیبورلر. نظمده استعمال اولنه‌بیلیر.

چَنْدانْ [ف] اوقدر. استعمال جهتیله (چند) ك اشیدر.

چَنْگْ [ف] پنجه «کوکلم الدن کیتدی سودانك نه‌غالب چنکی وار!» § بر نوع ساز. چنکی = چنك چالان سازنده. ذاتینك «برچنکی کوزل سودم سرمایه‌یی چالدردم» مصراعنده اولدیغی کبی چالوب چاغیران محتاله‌یه‌ده اطلاق اولنور.

چَنْگالْ [ف] چنکل: چنکال اهال. (پنجه) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: چنکال شاهین.

چَنْگُلْ [ف] (چنکال) ایله مترادفدر. چنکل شهباز.

چَوْگانْ [ف] اوجی اکری بر نوع جرید.

چَهارْ [ف] درت. چهاربالش = چار بالش. چهارپا = چارپا. چهار پاره = چارپاره: «الده مطرب بزمك چهار پاره کوره - ندیم» چهارشنبه = معروف کون. چهارم، چهارمین = چارم، چارمین. کسر ایله غلطدر.

چِهْرَه [ف] یوز، انسان یوزی، صورت. چهره پرداز = مصور، رسام. چهره کشا = چهره آچیجی، چهره‌سنی آچیجی. (چهره‌پرداز) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: «آکا ویرمشدی کمال زینت — کاتب چهره کشای فطرت — خاقانی» فی الاصل جیمك کسریله‌در.

چِرا [ف] (چون) ، باق.

چِراغْ [ف] فتیل، موم، قندیل § چراق. چراغان = قنادیل و سائره ایله ترتیب ایدیلن دونتما. چراغ چشم = روشنیٔ دیده، نور عین. فتح ایله‌ده لغتدر.

چِرْكْ [ف] کیر، پاس: «چیقماز اول چرك که پیراهن بقالده‌در — نابی» چرکاب = کیرلی صو، چرکف.

چِرْكِینْ [ف] حسنسز، (کوزل) مقابلی. فی الاصل کیرلی پاسلی معناسنه‌در.

چِکِلْ [ف] ترکستانده کوزلی چوق برشهر ایمش.

چِلْ [ف] (چهل) مخففی.

چِلَّه [ف] ایلك دسته‌سی § درویشلرك خلوته قاپاندقلری، خدمت مخصوصه‌ده بولندقلری مدت. اکثریا قرق کون اولور. تشدید ایله استعمالی غالبدر. «ای چلهٔ عشق طولمدکمی؟ - فیضی» حسن طبیعت اصحابندن بعض خوانندکان بومصراعی «ای چلهٔ عشق دها طولمدکمی!» صورتنده تصحیح ایدرلر. چله شکن = چله قیریجی، چله قیران درویش. چله

کش = چله چکیجی، چکن. (چله) مطلقا بلا، مشقت. موقعنده‌ده ایراد اولنور. یای کیریشی معناسنه دخی کلدیکندن اشعار قدماده اکثریا (ابرو، تیر، کمان) کلمه‌لریله جمع اولنوردی. فطنت بیله «چله سخن چکر هر دم کمان ابرولرله» دیمشدر.

چِم [ف] کسلمش چنل طوپراق قطعه لرینه اطلاق اولنور. فی الاصل بوضون معناسنه‌در.

چه [ف] نه. (چه سود) (چه فائده) کبی بعض تعبیراتده قوللانیلیردی. (نه وار ایکن چه‌یه نه‌لزوم وارا) سؤالنه جواب ویرمك مشکلجه‌در. نظیده (نه فائده) یرنده (چه سود) دینیله‌بیلیر: «طعن اعدادن نه‌غم مدح احبادن چه‌سود؟ — اشرف» (کیفیت) کلمه‌سی موجود ایکن نثرده (چه کونکی) تعبیری غریب کورینور.

چهل [ف] قرق: چهل سال.

چیده [ف] طوپلانلمش، دوشیرلمش: میوهٔ چیده. (برچیده) میوه حقنده قوللانلماز. مثلاچکیلوب طوپلانلمش اتکه (دامن برچیده) دینیلیر. (برچیده دامن) تعبیری اکثریا (مستغنی) موقعنده ایراد اولنور. بوحالده قوبروغنه برده (استغنا) طاقه‌رق (برچیده دامن استغنا) دیمك یولسز اولور.

چیره [ف] غالب، مستولی. چیره‌دست = طوتدیغی ایشی مکملا یاپان، ماهر، استاد. چیره دستی = چیره‌دستلك.

چیز [ف] شی. ناچیز = برشی دکل، بك اهمیتسز. اشیا واشخاصه وصف اولور: هدیهٔ ناچیز. بندهٔ ناچیز. ناچیزی = ناچیزلك. ناچیزانه = ناچیز اولان آدمه یاقیشه‌جق صورتده: تألیف ناچیزانه. بوتعبیرلر اکثریا مقام تواضعده ایراد اولنور.

چیستان [ف] بیلمه‌جه. (چیست آن) دن مخففدر.

چین [ف] قیوریم، بوکلم، بورشوق: چین زلف. چین گیسو. چین ابرو. چین جبین § چیننده، طوپلایجی، دوشیریجی. بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: میوه‌چین.

چینه [ف] قوش یمی: «مرغ آنجاروزکه چینه بود — سعدی» = قوش یم اولان یره کیدر. چینه‌ریز = یم دوکیجی، دوکن: صیاد چینه‌ریز.

چُ

چُست [ف] سریع الحرکه، چویك. چستی = چستلك. عربی جیم ایله غلطدر.

چُمچُمه [ف] چامچاق دینیلان قاب.

چُنبك [ف] صیچرامه، آتلامه، برنده آتمه. چنبك زن = برنده آتیجی، آتان.

چُوب [ف] آغاج پارچه‌سی، اودون، صوپا: چوب خشك. چوب تأدیب. چوبین = آغاجدن: پای چوبین. کاسهٔ چوبین. بوکا بدل (چوبینه) دخی قوللانیلیر. چوبخوار = آغاج قوردی.

چُوبان [ف] معروف. «چونکه چوبان خفت کرك ایمن شود — حضرت مولانا» = چوبان اویوینجه قورد امین اولور.

چُوبَك [ف] دکنك، صوپا، چوماق. چوبك زن = بکجی، پاسبان، طاوولجی: چوبك زن محله.

چُوبَه [ف] اوقلاغی .

چُوخا [ف] چوقه .

چُون [ف] تون وزننده . نصل . دائما (نچون) معناسنه اولان (چرا) ایله برلکده استعمال اولنور . بری کیفیتدن ، دیکری علتدن سؤال ایچوندر . (چون وچرا) نصل ؟ ونچون ؟ دیمك اولور : « بحر افکاره طالوب چکمه املك نکتهٔ چون وچرادن ال چك — خاقانی » یالکز اولەرق هیچ بری قوللانلماز. فارسیده تشبیه وتوقیت اداتی اولەرق قوللانیلان (کون) وزننده (چون) ومخفف اولان (چو) ایله یالکز ادات تشبیه اولەرق قوللانیلان (همچون) ومخفف اولان (همچو) لسانمزده قوللانلمامیلدر .

چُونْکه [ف] ادات تعلیل: قارداش کبی سویشیورز ، چونکه بر مملکت اولادی یز § ادات توقیت . (مادام‌که) یرینی طوتار : « چونکه بلبلسین کوکل بر کلستان لازم سکا — ندیم » (چونکیم) صورتنده قوللانلمالی.

ح

حاء [ع] (ح) حرفنك اسمی .

حائِر [ع] حیرتده قالان، متحیر .

حائِز [ع] مالك: فلان رتبه‌یی حائز. فلان نشانی حائز. حائز اهمیت. حائز فضیلت . « دیرسه‌ك اولەیم کمالی حائز — تضییع زمانی کورمه جائز »

حائِط [ع] دیوار : حائط مائل .

حائِك [ع] جولاه، جولهه .

حائِف [ع] ظالم . الحائف خائف = حائف خائف اولور .

حائِل [ع] ایکی شی آره‌سنه کیرن شی : آغاجلق حائل اولدیغندن دکیز کوریله‌میور .

حاتَم [ع] سخاوتله مثل اولان ابن عبدالله بن سعد . منسوب اولدیغی قبیله‌نك اسمی عد اولنان (طَیِّء) حقیقتده — اعظم قبائل عرب اولان — اوقبیله‌نك پدرینك نامیدر. نسبتنده (طائی) دینیلیر . (طیّء) لفظنی (طی) صورتنده تخفیف ایتدیکمزدن (حاتم طائی) دیدیکمز کبی (حاتم طی) دخی دیرز . نفعینك « جم بزم وحاتم مکرمت ممدوح اصناف امم » مصراعنده‌کی (حاتم مکرمت) کبی برخیلی وصف ترکیبلرك مدار تشکیلدر . بونلر یاء نسبتله (حاتمی کرم) صورتنده‌ده تشکیل اولنه‌بیلیر. حاتمانه = حاتمجه‌سنه: کرم حاتمانه . فی‌الاصل تانك کسریله‌در.

حاجِب [ع] قاپوجی ، پرده‌جی : « ملکك حاجبی ابوالقاسم دیدی : رعنا بیلیرکه هرمسلم » § قاش. حاجبین = قاشلر ، ایکی قاش : « وار ایدی برخالی بین‌الحاجبین »

حاجَت [ع] انسانك محتاج اولدیغی شی، لزوملو خصوص: عرض حاجت . طلب حاجت . اسعاف حاجت . جمعی: حاجات. قاضی الحاجات = حاجتلری اسعاف ایدن ، جناب حق . (حاجت) احتیاج، لزوم مقامنده‌ده قوللانیلیر: آکا حاجتمی وار؟ آکا حاجت یوق. « آکلادك حال دلی تعریفه حاجت قالمدی » (نه حاجت ؟) یاخود (حاجت نه ؟) تعبیری (نه احتیاج وار؟) (نه‌لزوم وار؟) مقامنده

ایراد اولنور: «حال دلی سؤاله نه حاجت که دمبدم — سویلر زبان حال ایله هر بر نکاهمز — فصیح» « بر واقعه کیم خبر اوله تعبیره نه حاجت؟ - عارف» « ضمیر صافه اسرار دلی اعلامه حاجت نه ؟ — اولور مرآته صورت مرتسم رسامه حاجت نه ؟ — سید وهبی»

حاجّ [ع] حاجی . (الحاج) صورتنده قوللانیلیر . حرمین شریفینی موسم مخصوصنده زیارت ایدن ذاته (حاج الحرمین) دینیلیر.

حاجِز [ع] آییران ، بولن ، تفریق ایدن § بدنك ایچنده بعض اولوقلری. حجاب حاجز = کوکسی قارندن داخلاً آییران بیوك زار .

حاجی [ع] حج ایدن ذات: «حاجی ده صبحه دك طورور اول آستانه ده — ثابت» اصلی مدغمی (حاجّ) اولان (حاجج) در .

حادّ [ع] سیوری ، اینجه اوجلو § کسکین، قاطع § سرت، پك مؤثر § شدتلی، التهابلی (مرض) یاره، چیبان.

حادِث [ع] حدوث ایله متصف ، حدوث ایدیجی ، ایدن : عالم حادثدر. متکلمین بیننده اختلاف حادث اولدی. اختلافات حادثه .

حادِثه [ع] حدوث ایدن حال : خسوف برحادثه در. انسانك وجودنده چیبان پیدا اولمسی برحادثه در§ کوچك وقعه . جمعی اولان (حادثات) اکثریا(یکیدن یکی یه وقوع بولان احوال) مقامنده ایراد اولنور .

حادّه [ع] تل و صنبرمه دوکمکه مخصوص برآلت . (حادۀ تدقیق) تدقیق حاده سی یعنی حاده کبی اولان تدقیق معناسنه برتعبیر تشبیهیدر: مسئله یی حادۀ تدقیقدن کچیردی. (حدّه) استعمالی غلطدر. ذاتاً (حادّه) کسکین دیمك اولان (حادّ)ك مؤنثیدر: سیوف حاده . رایحۀ حاده ، زاویۀ قائمه دن کوچك اولان سیوری کوشه یه (زاویۀ حاده) اطلاقی بو مناسبتله در .

حادی [ع] برنجی : بادیٔ حادی § حیواناتی، خصوصیله دوه لری نغمه ایله سوریجی ، سورن .

حاذِر [ع] حذر ایدیجی، ایدن: رهرو حاذر .

حاذِق [ع] حذاقت صاحبی، حذاقتلی : طبیب حاذق. حکیم حاذق . ادیب حاذق . صنعتکار حاذق . حاذقانه = حاذق اولانه یاقیشه جق صورتده: مداوات حاذقانه. حاذقیت=حاذقلق.

حارّ [ع] حرارتلی : علاج حار. اقلیم حار. اشربۀ حارّه . بلاد حاره .

حارِث [ع] حراثت ایدیجی، ایدن.

حارِس [ع] حراست ایدیجی، ایدن: حارس ممالك. حارس دار .

حارِق [ع تلفظده (مُحرِق) ، بدل قوللانیله بیلیر : خیال حارق. اندیشۀ حارق . افکار حارقه . تصورات حارقه .

حارِقه [ع] آتش : حارقۀ سودا . حارقۀ عشق . حارقۀ ندامت .

حازِم [ع] حزم ایدیجی، ایدن: مرد حازم . امیر حازم. حازمانه = حازمجه سنه: حرکت حازمانه. تحمل حازمانه.

حاسّ [ع] حس ایدن، طویان، مؤنثی حاسّه .

حاسِد [ع] حسد ایدیجی. ایدن: خصم حاسد. «لطف ایله حاسد بد

خواهه ندامت كلز — نابى » « آق بلا صائمه افندى حسدى — محو ايدر حاسدى كندى حسدى » حاسدانه = حاسدجه. سنه: اضطراب حاسدانه. تلاش حاسدانه. مؤاخذهٔ حاسدانه.

حاسِر [ع] حسرت چكن، مرامنه نائل اولەميان.

حاسِم [ع] حسم ايديجى، ايدن: حاكم حاسم. حكم حاسم.

حاسّه [ع] حس ايديجى، ايدن. (حاس)ك مؤنثيدر: قواى حاسّه. اكثريا موصوفى حذف اولەرق (قوهٔ حاسه) مقامنده قوللانيلير: حاسهٔ ذوق. حاسهٔ رؤيت. حاسهٔ سمع. حاسهٔ شم. حاسهٔ لمس.

حاشا [ع] اداة تنزيه. ايراد ايدن « آنى بويله اوصافدن تنزيه ايدرم » ديمش قدر اولور: حاشا! جناب حق ظلم ايتمز. حاشا! حضرت پيغمبر شاعر دكلدر. استفهام انكارى‌يى متضمن اولان جمله‌لرده اكثريا تأخير اولنور: قرآن كريمه شعر دينيليرمى؟ حاشا! ابتداده بعضاً (كه) ويا (كيم) ايله ايراد اولنور. بو حالده جمله بر فعل التزامى ويا آنك يرينى طوتان بر امر غائب صيغه‌سى ايله بيتر: حاشاكه اوذات بويله بر سوز سويلمش اوله — ياخود — اولسون! نظمده فعلك تقديمى جائزدر.

حاشِر [ع] حشر ايديجى، ايدن: نداى حاشر. نفخهٔ حاشره.

حاشَ لِلّٰه [ع] قرآن كريمدن مقتبس تعبيراتدندر. (حاشا) مقامنده ايراد اولنور: « حاش لله كه اهدايه سزادر ديه‌يم — شانه عرض ايليه‌يم آنجق او كريم الشانه — ثابت »

حاشيه [ع] كنار، پرواز § كتاب ويا مكتوب كنارينه يازيلان يازى، دركنار § بر كتابك مندرجاتنه دائر جابجا ايضاحات وملاحظات يازمق صورتيله وجوده كتيريلن تأليف.

حاصِب [ع] اورتالنى توز طوپراق ايچنده براقان شديد روزكار.

حاصِد [ع] اكين بيچن آدم. اوراقجى.

حاصِر [ع] حصر ايديجى، ايدن.

حاصِل [ع] حصوله كليجى، كلن، حصول بوليجى، بولان: « نامه‌ك دل زاده واصل اولدى — اوق دكدى وياره حاصل اولدى — غالب » « حاصل ايتدك آرزوسن كوكلمك لطف ايلدك » جمعى اولان (حاصلات) برايشدن، بر يردن حصوله كلن شيلره اطلاق اولنور: غزته‌جيلك حاصلاتى. بوستە حاصلاتى.

حاصِن، حاصِنه [ع] عرض اهلى، عفتلى قادين. جمعى: حاصنات.

حاضِر [ع] حضورده، كوز اوكنده اولان شخص: « مادام كه دلبر آنده حاضر — موقعده‌در احسن المناظر » جمعى: حاضرون، حاضرين § اجرا ايتمك وايدلمك ايچون لازم كلن حال وكيفيت اوزره بولنان شخص وشى: « آيت سجده كلدى حاضر اولك — وحيد » طعام حاضردر. حاضر بالمجلس = مجلسده حاضر اولان شخص. حاضرجواب = بر سوزه درحال جواب ويرن، بر سوزك چارچابوق قارشيلغنى بولان: « بر سؤاله بر قوماز اول غمزهٔ حاضر جواب — نفعى » « هر بر سؤاله غمزه‌ك حاضر جواب كوستر — وجدى » حاضر جوابى = حاضرجوابلق.

حاضِنَه [ع] چوجقلری تربیه ایدن قادین، دایه : حاضنهٔ شفیقه.

حاطِب [ع] اودون دوشیریجی ، دوشیرن . کیجه وقتی اودون دوشیرن دیمك اولان (حاطب‌اللیل) تعبیریله صاچمه صاپان سویلین آدم اراده اولنور. (حاطب‌لیل) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

حاظِر [ع] قازیجی، قازان : حافر بئر§ دابه قسمنك طیرناغی .

حافِظ [ع] صاقلایجی ، صاقلایان : حافظ اموال . حافظ نقود جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: حافظ حقیق. حافظ مطلق § ازبرلیجی ، ازبرلین : « حافظ اشعار حافظ رند اولور» «حافظ الفاظ بی معنی جناب ازبری» مطلق ذکر اولندقده (حافظ قرآن) دیمك اولور : «کتابك راز مکتومندن اولماز محفظه آگاه ـ بنه اخلاصی بیلمز اولسه‌ده اهل ریا حافظ ـ سنبلزاده». حافظ سورهٔ یوسف = علمی آز اولان ذات .

حافِظه [ع] حس اولنان شیئك اثرینی ذهنده حفظ ایدن قوت ، ازبرله‌یوب اونوتماموق قوتی: قوهٔ حافظه . موصوفسز اوله‌رق دخی قوللانیلیر: «صوره‌یم سویلدیکك سوزلری اصحابکدن ـ آنلرك حفظنه وقف ایلیه‌یم حافظه‌یی » حافظه تزیین ایدیجی دیمك اولان (حافظه پیرا) کبی ترکیبلرده .موصوف دائما محذوفدر .

حافَه [ع] قییی. کنار: حافة‌الوادی . حافهٔ طریق . جمعی: حافات .

حافی [ع] یالك اکراجی بشوش آدم § یالین آیاق یورین. حافیاً = یالین آیاق اوله‌رق .

حاقَّه [ع] بلیهٔ ثابته § قیامت ، قیامت کونی .

حاکِم [ع] حکم ایدیجی ، ایدن : « آره‌دن بیك بو قدر سال مرور ایتمش ایکن ـ دل‌حساسده حاکمدر اوتأثیر هنوز ـ غزوهٔ بدر حقنده» § بین‌الناس وقوع بولان دعوالره باقان مأمور شرعی . جناب حقه‌ده اطلاق اولنور : حاکم حقیق . حاکم مطلق . حاکمانه = حاکمجه‌سنه : طور حاکمانه . حاکمیت = حاکملك .

حاکی [ع] حکایه ایدیجی ، ایدن: بو ذات فلان حکایه‌نك حاکیسیدر. بو تحریرات فلان ماده‌یی حاکیدر.

حال [ع] هر شیده‌کی وصف متغیر، صفت متغیره ، هرشیئك ایچنده بولندیغی کیفیت : « عجبدر حال عالم کل کولر ابر بهار آغلار ـ نوعی » « حال‌دلی اول آفته‌تقریره نه‌حاجت؟ـعارف»درویشلره عارض اولان کیفیته (حال) اطلاقی دوامسز اولدیغی ایچوندر . دواملی اولنجه (مقام) تعبیر اولنور . « هست بسیار اهل حال ازصوفیان ـ نادرست اهل مقام‌اندرمیان ـ حضرت مولانا » = صوفیلر ایچنده اهل حال چوقدر، فقط اهل مقام نادربولنور § الآن ایچنده بولندیغمز زمان، ماضی ایله مستقبل آره‌سی : زمان‌حال. حالاً = حال جهتیله ، حاله کوره § حاله دلالت ایدن صیغه ، تعبیر . درحال، فی‌الحال = همان، چارچابوق : « بواثر صفحهٔ تبییضه چکلدی فی‌الحال ـ جودت » بهمه‌حال= هرحالده، البته . علی‌کل حال = اولدیغی قدر ، اولوریله . عربیده بعضاً مؤنث اعتبار اولنان (حال) ك تأنیثی لسانمزده معتبر دکلدر . حال‌بوکه دیمك اولان (حال آنکه) تعبیر کهنه‌سی مهدوددر . هنوز

معناسنده قوللانلمقده اولان (حالا)(حالاً) مخففیدر . تخفیف ایله موقع استعمالی دکشمشدر . وقتیله هنوز وشمدیلك معناسنده مستعمل اولان (حالیا) متروکدر. تشدیدایله (حالّ) (حلول) دن اسم فاعلدر. حلول ایدن سنه وآی دیمك اولان (سال حال) (شهرحال) تعبیرلرنده مخففدر. مؤنثی (حالّه) اولدیغنه کوره (سنهٔ حالّه) دینلمك لازم کلیرسه‌ده تسهیل تلفظ ایچون (سنهٔ حالیّه) تعبیرینه انتقال ایدلمشدر . بونده‌کی (حال) (حلول) دن اوله‌ماز . (حالیّه) بیلدیکمز حاله منسوب یعنی شمدیکی دیمکدر.

حالَتْ [ع] (حال) ایله مترادف، حتی آنك مؤنثی عد اولنورسه‌ده اکثریا (شایان دقت اولان حال) مقامنده قوللانیلیر : « قلبمه ای (حالتی) بیلمم نه حالتدرکان ! » « دوری دونمش ساغرك صهباده حالت قالمامش — نیلی » «دواسازین براقمش حالت بیمار حیرتده »

حامِدْ [ع] حمد ایدیجی ، ایدن: عبد حامد . جمعی : حامدون ، حامدین .

حامِضْ [ع] اکشی . حامضیت = اکشیلك .

حامِلْ [ع] طاشییجی ، طاشییان ، کوتوریجی ، کوتورن : حامل نشان . حامل ورقه . حامل بارکران . حاملاً = حامل اوله‌رق، اولدیغی حالده .

حامِلْ ، حامِلَه [ع] کبه قادین .

حامِی [ع] حمایه ایدیجی، ایدن: حامئ دین مبین . حامئ ضعفا .

حانِثْ [ع] ایتدیکی یمینی یرینه کتیر میییجی ، کتیرمین .

حانُوتْ [ع] دکان : حانوت کبیر . حانوت پرعنکبوت. میخانه‌یه‌ده دینیلیر .

حانَه [ع] میخانه . جمعی : حانات .

حانِیَه [ع] شراب .

حاوِی [ع] شامل ، جامع : مسائل نافعه‌یی حاوی بر کتاب .

حَبّ [ع] دانه . حبّ الغمام = یاغان طولو § دانه حالنده یوتیلان دوا .

حَبائِل [ع] (حباله) نك جمعی. حبائل الشیطان، حبائل شیطان = نسوان . حبائل الموت ، حبائل موت = اسباب موت .

حَبابْ [ع] صو اوزرنده پیدا اولان قابارجق : « حباب باده آسا کوزلرم قالدی مل اوستنده — بلیغ » « بی دل وبی خانمان بیچاره برین برحباب فانی » (شبنم) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

حَبّالْ [ع] ایپ ، اورغان صاتان ؛ ایپجی، اورغانجی .

حَبَّذا [ع] نه کوزل ! نه سوکلی ! مآلنی مفید ادات تحسین: «حبذا باغچهٔ پادشه‌روی زمین ! - کورسه‌رضوان ایدر استادینه یوز بیك تحسین - نفعی » قوللانلماممغه باشلامشدر .

حَبْر [ع] بنی اسرائیل عالمی وعلی الاطلاق بر قومك عالم وفقیهی. جمعی: احبار .

حَبْس [ع] بربره قاپامق ، قاپانمق : برجانیی حبس . بر متهمك حبسی. (محبس) معناسنده قوللانلدیغی کبی آلیقویمق مقامنده‌ده قوللانیلیر . حبسه القا . حبس دموع .

حَبط [ع] مباحثه‌ده اسكات. في الاصل بشقه معناده‌در .

حَبل [ع] ايپ، اورغان : حبل متين. حبل الله = قرآن كريم ؛ شرع قويم ، دين اسلام . حبل الوريد ، حبل وريد = بويون طامارى ، شاه طامار .

حَبَّه [ع] دانه. حبهٔ سودا = چورك اوتى . حبهٔ حضرا = چيتلنبك .

حَبيب [ع] سوكيلى ، محبوب : «صانمه كيم احباب حالندن اولور غافل حبيب — فضولى» «سودى اول نورى حبيم ديدى حق — خاقانى» حبيب الله = حضرت پيغمبر .

حَتف [ع] موت. قدمانك قوللانديقلرى (حتف انفه وفات) اوزره‌ده ضرب ، جرح كبى برسبب اولقسزين اجل موعودله اولمكدن عبارتدر .

حَتّى [ع] عطف تنبيهى اداتى . معطوف باشقه‌جه نظر دقته عرض ايدر : چوق ياغمور ياغمش ، حتى اولرى صو باصمش. كورمه‌مش، حتى ايشتمه‌مش. (حتى) دن صكره ذوقاً لزوم كورلدكجه (بيله) اداتى ايراد ايدله‌مليدر .

حَثّ [ع] ترغيب ، تشويق .

حَجّ [ع] مبناى اسلام اولان اركان خمسه‌دن برى بولنان فريضه‌يى ادا ايچون مكهٔ مكرمه‌يه كيتمك . قصد وتوجه معناسندن مأخوذ در .

حَجّاج [ع] مشهور ظالم . دليل ايله غلبه ايتمك معناسنه اولان (حج) دن مأخوذدر . حجاجانه = حجاجه ياقيشه‌جق صورتده .

حَجّام [ع] حجامت ايديجى، حجامتجى .

حِجامَت [ه] صورت معروفه‌ده قان آلمه. في الاصل حانك كسريله‌در.

حَجَبَه [ع] (حاجب) ك جمعى .

حَجر [ع] مالنده تصرفدن منع . حجراً = حجر صورتيله. بومعناده (حجز) دخى قوللانيله‌بيلير . (حجر) آغوش معناسنه‌ده كلير : فلانك حجر تربيتنده بيودى . كسر وضم ايله‌ده لغتدر .

حَجَر [ع] طاش: حجر شجر. حجر اسود = كعبهٔ معظمه ديوارنده‌كى معروف سياه طاش. (حجر اسعد) دخى دينيلير.

حَجز [ه] برندن اولان آله‌جغك استيفاسنى تأمين ايچون برمال ويا ملكنى محكمه معرفتيله رهن حكمنه قويوب ضبط ويا فروختنى طلب ايتمك معامله‌سى .

حَجَلَه [ع] كلين اوطه‌سى، كردك. بعضاً (حجله كاه) صورتنده‌ده قوللانيلير. في الاصل فتحات ايله (حجله) در. جيمك ضميله غلطدر. استعمال مزشيوهٔ ايرانه اتباع صورتيله‌در.

حَجم [ع] ال ايله يوقلانه‌جق جثه ، مقدار . اشيا حقنده قوللانيلير: كتابك حجمى. چكمجه‌نك حجمى . حجماً = حجم جهتيله : حجماً بيوك .

حَجيف [ع] قارن غورلديسى .

حَدّ [ع] صينير. ايكى دولت طوپراغنك بربرينه بيتشديكى يره (سرحد) تعبير اولنور § درجه ، مرتبه : «بيل حديكى اول شان حقيق ايله خرسند — نفسنه خطاب» § برشيئك كسكين اولان يرى ، آغزى : حد سيف § مجرمك كنديسنى وباشقه‌لرينى ارتكاب جرمدن منع ايده‌جك بولده تعزير وتأديب: حد شرعى.

حَدائق [ع] (حديقه) نك جمعى . (حدايق) صورتنده‌يازلملى.

حَداثَت [ع] اوّل، ابتدا، تازه‌لك، كنجلك. مقامنده قوللانيلان (حداثت سن) تعبيرنه بدل سادهجه (حداثت) دخی دينيله‌بيلير .

حَدّاد [ع] دميرجی ، چلنكير .

حَدَب [ع] قانبور اولمه ، قانبورلق.

حَدَث [ع] يكی ظهور§ اقسام كلمه‌دن فعلك بيان ايتديكی حال كه ، اولمه ويا يابمه كبی برمعنادن عبارتدر . § آبدست وغسلك تجديدينی ايجاب ايتديرن حال و وقعه .

حَدس [ع] ظن وتخمين . حدسيات = ظنيات ، تخمينيات .

حَدَق [ع] بادنجان .

حَدَقَه [ع] كوزك قاره‌سی ، كوزببكی.

حَديث [ع] حضرت پيغمبرك كلام شريفی§ آندن بحث ايدن علم § خبر ، قصه، سوز: حديث هول قيامت. حديث درد فرقت§ يكی، تازه. حديث السنّ = كنج، نوجوان. (حدث السن) دخی قوللانيلير .

حَديد [ع] حده‌تلی ، تتيز . حديد المزاج=تتيزمشربلی§ كسكين: سيف حديد. بصر حديد. حديد البصر = كوزی كسكين § دمير . حديديه = دميره متعلق، دميردن: ادوات حديديه.

حَديقَه [ع] آغاجی جوق صولوباغچه.

حَذاقَت [ع] مهارت ، استادلق . اكثريا طبيبلره اسناد اولنور.

حَذَر [ع] صاقنمه، قورقمه: «شمشير زبانمدن احيا حذر ايلر نفسی»

حَذف [ع] آره‌دن چيقارمق ، چيقارلق: بر كلمه‌يی حذف، بر حرفك حذفی .

حَذُور [ع] زياده حذر ايديجی ، ايدن. متبصر، متيقظ مقامنده‌ده ايراد اولنور .

حَرّ [ع] حرارت : حرّ شديد. حر نار جهنم .

حَرّاث [ع] اكيجی، چفتجی.

حَرارَت [ع] صيجاقلق : حرارت شديده .

حَراضَت [ع] دردك، علتك اوزاو. يوب كيتمسی، مزمن اولمسی.

حَرّاقَه [ع] ادوات محرقه ايله مجهز حرب كميسی .

حَرام [ع] ممنوع، شرعاً ممنوع اولان شی، (حلال) مقابلی . (حرام اولسون!) تعبيری ايچنه سينمسون! حقنده مضر اولسون ! مقامنده ايراد اولنور: «چنده ناسزالرله او شوخك — حرام اولسون خرام نازی بنسز! — نيلی»

حَرب [ع] جنك: فن حرب، ميدان حرب. حرباً = حرب ايله، حرب ايتمك صورتيله: حرباً ضبط اولندی. حربگاه ، حربگه = حرب يری ، جنك ميدانی . دار الحرب = اهل اسلام ايله بينلرنده صلح اوليان مشركين بلادی . داهيه الحرب = ناپوليون بوناپارت كبی قوماندانلقده ماهر اولان.

حَربَه [ع] قيصه مزراق طرزنده بر نوع سلاح .

حَرف [ع] كلمه‌لری تشكيل ايدن اشاراتدن هر بری § سوز: «حرف ويا زبانم ليله آشنا دكل — [illegible]»

حرف انداز = سوز آتیجی، آتان. حرف اندازی = حرف اندازلق. حرفگیر = سوزده عیب آرایجی، آرایان: «حرفگیر اوله ظرافت صانمه ـ سنبلزاده» حرفگیری = حرفگیرلك.

حَرق [ع] (احراق) ایله مترادفدر.

حَرْقفه [ع] قالچه کیکی . حرقفی = قالچه کیکنه متعلق .

حَرَکت [ع] تپرنمه ، قیملدانمه : حرکت و سکون . حرکت حشرات § ایش، ایشلنیلن ایش : حرکت نا پسندیده . جمعی : حرکات . تراکیب عربیه‌ده (حرکه) صورتنده قوللانیلیر : سریع الحرکه. بطیء الحرکه .

حَرَکه [ع] اوستون ، اسره ، اوتره دینیلن اشارات خطیه‌دن هر بری: وضع حرکه § حرفك ساکن اولمامسی حالی. بو معنالرده (حرکت) صورتنده قوللانلماز .

حَرَم [ع] مکهٔ مکرمه‌ده معروف مواضع شریفهٔ محدوده. حرمین = مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره : «دیرلر ایکی عالمده بزه خازن اسرار ــ ارباب دلز محرم راز حرمینز» § بیوت اسلامیه‌نك قادینلره مخصوص دائره‌سی § بر ذاتك زوجه‌سیله محرمی اولان سائر نسوان طاقمی § زوجه. حرم سرای = قادینلره مخصوص دائرهٔ فاخره.

حَرُور [ع] کیجه اسن صیجاق روزکار. کوندوز اسنه‌ده دینیله بیلیر § حرارت شمس § حرارت مدیده .

حَرُوق [ع] قاو.

حَرُون [ع] ایلری سورلدکجه کری کری کیتمك کبی مناسبتسز حاللری اولان حیوان : اسب حرون . استر حرون . حرونی = حرونلق .

حَرِیّ [ع] لایق .

حَرِیر [ع] ایپك : لبس حریر. لباس حریر § حراتلی، پرحرارت : قلب حریر. عاشق حریر .

حَرِیص [ع] حرصلی: حریص مال . حریص شهرت . حریص تحصیل . «حریص رانکند نعمت دو عالم سیر ــ صائب» = حریصی ایکی عالمك نعمتی طویورماز. حریصانه = حریصجه‌سنه.

حَرِیف [ع] هم صنعت، همکار، بر صنعتده ، بر ایشده بولنان آدملردن هر بری. براصنافك افرادندن هر بری دیکرینك حریفیدر. اکثریا اصناف طرفندن یاپیلان اورتاقلاشی ضیافت وتفرجه (حریفانه) تعبیر اولنور. (عارفانه) غلطدر § تکلفسز آرقداش : «حریف باده رسید ای رفیق توبه وداع ! ــ حافظ» «بزم دهر ایچره حریف لاابالی قالمدی ــ فضولی» § شخص عادی ، بایاغی آدم : «نادان اولان حریف سخندانی نیلسون؟ ــ سامی»

حَرِیق [ع] یانغین .

حَرِیم [ع] خانه جولیسی کبی غیرك تعرضندن مصون اولان یر ، مکان محفوظ، حرم : «سریر دولتنه آسمان سراپرده ــ سرای حشمتنه لامکان فضای حریم ــ نفعی » «کچر صبا کبی عاشق هزار جنتدن ــ حریم کویکه چیقمازسه رهکذار امید ــ جوری »

حَزامَت، حَزْم [ع] رشد و بصیرتله صورت مضبوطه‌ده ادارهٔ امور : انسانك عزمی حزمه مقارن اولملی. الحزم سوء الظن .

حُزْنْ [ع] غم، غصه: «ایلر بنی طورمیوب زیارت. بیت الحزنمده بیك مسرت» «اشعار دلفریبی اولوردافع حزن»

حَزِیرانْ [سریانیدن] معروف آی

حَزِینْ [ع] حزن ایله متصف، حزنلو: عاشق حزین. قلب حزین. آواز حزین. انین حزین. «عکس ایلدکجه کوکلره نالهٔ حزین حزین — اولمقده‌در. مشارك حزنك مقربین» (محزون) ده باق.

حَسادَتْ [ع] حسودلك، حسدجیلك.

حَسّاسْ [ع] حس ایدیجی. ایدن، حس صاحبی، حسلی: جسم حساس. دل حساس. حساسانه = حساس اولانه یاقیشه جق صورتده.

حَسْبْ [ع] فی الاصل سینك فتحیله (مقدار) معناسنه‌در. لسانمزده تراکیب عربیه‌ده (جهت) مقامنده‌ده قوللانیلیر. (بـ) آلدیغی وقت سین مفتوح، آلمدیغی وقت ساکن اوقونور: (بحسب الاستطاعه، حسب الاستطاعه = اقتدار مقدارنجه. (جهت) مقامنده استعمالی اکثردر: بحسب الاقتضا، حسب الاقتضا = اقتضا جهتیله. اکثریا (بـ) سز ایراد اولنور: حسب الحمیه. حسب اللزوم. حسب الحال. حسب البشریه. (صورت حال، موافق حال، مصور حال) موقعلرنده قوللانیلان (حسب حال) تعبیرنده سین دائما ساکندر: حسب حالنی سویلیور. شو بیت تم حسب حالمدر. بو منظومه انك حسب حالیدر: (حسبحال) صورتنده یازلاملی. (الله رضاسی ایچون) مقامنده قوللانیلان (حسبةً لله) تعبیرنده فی الاصل کسر حا ایله اولان (حسبه) اجر، ثواب معناسنه‌در.

حَسَبْ [ع] آبا و اجداد جهتندن اولان شرف، حیثیت، اصالت.

حَسَدْ [ع] بریسنك مالك اولدیغی نعمتك زوالنی ایستمه: «حسد بر معنوی تعریضدر الطاف مولایه — عزت ملا» (غبطه) یه ده باق.

حَسَدَه [ع] (حاسد) ك جمعی.

حَسْرَتْ [ع] الدن کیدن ویا الهٔ کلمسی مطلوب اولان شی ایچون کمال آرزودن حصوله کلن تأسف، اضطراب: حسرت دیدار، حسرت یاران. «حسرت بکا یادکار قالدی — فیضی» (متحسر) مقامنده‌ده مستعملدر: «حسرت اولدم ذوقه دائر صحبته — واصف» حسرتزده = حسرته کرفتار اولمش، حسرته اوغرامش: عاشق حسرتزده. حسرتزدگی = حسرتزده‌لك. حسرتزدگان = حسرتزده‌لر. حسرتکش = حسرت چکیجی، چکن: حسرتکشانه = حسرتکش اولانه یاقیشه جق صورتده. حسرتکشی = حسرتکشلك.

حَسْمْ [ع] کسمك، کسلمك. (اعطای حکم قطعی) مقامنده مستعملدر: حسم دعوی. بر مسئله‌نك حسمی. حسماً = حسم صورتیله: حسماً اعطای جواب.

حَسَنْ [ع] حسنلو، کوزل: قول حسن. صورت حسنه. نیت حسنه. «حلیهٔ باکمی کیم کورسه بنم — اوله کورمش کبی وجه حسنم — خاقانی» ابوالحسن = امام علی. حسنین = حسن، حسین افندیلرمز. جد الحسنین، جد حسنین = حضرت پیغمبر. حسن الوجه = کوزل یوزلو. حسن الصوت = کوزل سسلی.

حَسْناء [ع] كوزل قيز، قادين: جاريهٔ حسنا.

حَسَنَه [ع] ايلك، ايى حال، ايى عمل. جمى: حسنات: حسناتى سيئاتنه غالب اولان آدم ايى صايبلير: ان الحسنات يذهبن السيئات = حسنات سيئاتى ازاله ايدر.

حَسُود [ع] حسد جبلى صاحبى، خلقةً حسد ايديجى اولان: الحسود لا يسود = حسود بر خوردار اولماز. حسودانه = حسودجه‌سنه. حسودى = حسودلك.

حَسِيب [ع] حسب صاحبى § محاسب.

حَسِير [ع] فرى كيتمش، طونوقلا. نمش: بصير حسير. چشم حسير § متحسر، حسرتكش: محروم حسير. مفلس حسير.

حَشْر [ع] بر ميتى ويا بالجمله امواتى ديرلدوب محشره چيقارمق، برميت و يا بالجمله اموات ديرلديلوب محشره چيقارلق. صفت مخصوصهٔ الهيه‌در: حشر اموات. اجسادك حشرى. يوم الحشر. روز حشر. «زعم المنجم والطبيب كلاهما — لن تحشر الاجساد قلت اليكما — ان صح قولكما فلست بخاسر — ان صح قولى فالخسار عليكما — امام على» = منجم ايله طبيب «اجساد حشر اولنماز» زعمنده بولنديلر. ديدم كه: بندن ايراق اولك! سزك سوزكز صحيح چيقارسه بن ضررلى چيقمم. بنم سوزم صحيح چيقارسه سز ضررلى چيقارسكز. (زمان حشر) بو-قعنده ده ايراد اولنور. (حشره دك) حشر زمانه قدر ديمك اولور. بو استعمالده (زمان)ك حذفى واجبدر. نابينك «زمان حشره دك كرداب بركرداب اولور پيدا» مصراعنده اولديغى كبى اثباتى بلاغت تركيه‌يه منافيدر. حشو صايبلير § حشر اولنمش، محشور: شهيد اولان شهدا ايله حشر اولور. غلبه‌لكدن كنايه اولان (حشر در حشر) و (حشر اندر حشر) تعبيرلرنده (لحذ) ى (لَحَذ) اوقومق قبيلندن اوله‌رق شينلر مفتوح قيلنمشدر. بونلرده‌كى (حشر) كوچك بوجك معناسنه اولان (حشره) نك جمع جنسى اولمق احتمالى بعيد كورينور: «خورشيد كواكب حشم روى زمين كيم — عسكرله جهانى حشر اندر حشر ايلر — نفعى»

حَشَرات [ع] (حشَره) نك جمى. قارنجه، اورمجك كبى بوجكلر. (هوام) ايله بينلرنده فرق واردر. مفردى قوللانلماز.

حَشْرَجَه [ع] حال احتضارده بولنان خسته‌ده‌كى غرغرهٔ نفس.

حَشَم [ع] برآدمك دشمنلرينه قارشى غضبناك اوله‌جق درجه‌ده غيرتى كودن متعلقات واتباعى: خدم وحشم. حشم نشين = كوچبه.

حِشْمَت [ع] حشمدن حاصل اولان هيبت، عظمت.

حَشْو [ع] ياصديق، مندر كبى شيلرك ايچنه طولديريلان ياموق، قيتيق وسائره § سوزده زائد، سوزك زائدى. انواعى واردر: حشو مليح. حشو متوسط. حشو مفسد. حشو قبيح. حشويات = سوزده زائد اولان شيلر، سوز زوائدى.

حَشِيش [ع] قورى اوت. بعضاً مكيفاتدن (اسراره) ده اطلاق اولنور.

حَشِيم [ع] حشمتلى، محتشم.

حَصٰاتْ [ع] اوفاجق طاش، چاقل طاشی § مثانه. قره‌جکر و بوکرک وسائر اعضاء داخلیه‌ده حاصل اولان طاش. حصاة المثانه. حصاة البول. جمعی: حصیات.

حَصٰادْ [ع] اکین، چایر بیچمك، بیچلمك: حصاد مزروعات. تارلالرك حصادی. بیچم زمانی یعنی (وقت حصاد) موقعنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر.

حَصّٰادْ [ع] اکین بیچیجی، اوراقجی.

حَصٰافَتْ [ع] متانت عقل، قوت رأی، درایت کامله.

حَصٰانَتْ [ع] بربنا ویا سائر مکانك ضبط اولنه‌میه‌جق درجه‌ده متانتی: حصانت موقع.

حَصْبَه [ع] قیزامق. صادك فتحیله‌ده لغتدر.

حَصْحَصَه [ع] عیان اولمق. الآن حصحص الحقّ = شمدی حق میدانه چیقدی § بر شیئی دیکر شیئك ایچنده — ایچه پرلشمسی ایچون صاللامق.

حَصْر [ع] اطرافنی قوشادوب صیقشدرمق، اطرافی قوشادیلوب صیقشدیرلمق: حصر قلعه. بر موقعك، بر فرقه‌نك حصری § مخصوص قیلمق، قیلنمق، باشقه یره تجاوز ایتدرمه‌مك، ایتدیرلمه‌مك: برجهته حصر نظر. فصاحت عربیه‌نك بدویلره حصری § سویلیوب اوقویوب طوررکن طوتلمق. بو معناده صفت مقامنده قوللانیلیر: خطیب حصر اولدی.

حَصُورْ [ع] غصه‌دن دلتنك اولان § کتم اسرار ایدن § مجاهده طریقیله تأهله، تقرب نسوانه رغبت ایتمین. قرآن کریمده بوکلمه ایله حضرت یحیی توصیف بیورلمشدر.

حَصِیرْ [ع] معروف دوشه‌مه: ویانسه جهان ایچنده حضیری بولنمیه — نائلی قدیم § سویلیوب اوقویوب طوررکن طوتیلان: خطیب حصیر. امام حصیر.

حَصِیفْ [ع] حصافتله متصف، حصافتلی آدم: وزیر حصیف. حکیم حصیف.

حَصِینْ [ع] حصانتلی یر: مکان حصین. موقع حصین. بنای حصین. قلعهٔ حصینه.

حَضٰارَتْ [ع] (غیبت) مقابلی اولان (حضور) بدل قوللا. نیله بیلیر.

حَضَرْ [ع] مقیم اولمق حالی، (سفر) مقابلی § شهر، قریه، (بادیه) مقابلی. حضری = مقیم، شهرلی، کویلو.

حَضْرَتْ [ع] فی الاصل قرب، پیشگاه معناسنه‌در. بومناسبتله کلمهٔ تعظیم اوله‌رق قوللانلمشدر: حضرت پیغمبر. حضرت علی. «سن الم چکمه کوکل! حضرت الله یاپار — کانی» مثلا (حضرت عمر) اصله نظراً (عمرك حضوری) دیمکدر. (حضور) (ذات) دن کنایه‌در. (جناب) ده بوکاقیاس اولنسون. (حضرت) یالکز اشخاصه مخصوص دکلدر. (حضرت قرآن، حضرت مثنوی) دینیله‌بیلیر. (جناب) ك بوصورتده استعمالی نادردر. ساده‌جه (حضرت) بربیوك ذاتدن کنایه اوله‌رق دخی قوللانیلیر: «بشقه برقوت ویرر جنکاورانك قلبنه – قلب لشکرکاهده اولدقیجه حضرت منجلی – سلیم اول

حقنده » (جناب) بو يولده قوللانلماز . يرينه كوره (حضرت) (جناب) دن اقوى عد اولنور . جمعى اولان (حَضَرات) هم جمع هم ده تثنيه مقامنده مستعملدر : آل عبا حضراتى . حسنين حضراتى .

حَضيض [ع] (اوج) مقابلى .

حَطّاب [ع] اودونجى .

حَطَب [ع] اودون .

حَطيبه [ع] اودونى چوق، اودونلق يـر : جبال حطيبه . اودية حطيبه .

حَطيم [ع] كعبهٔ معظمه نك جانب شماليسنده كى محل مخصوص .

حَظائِر [ع] (حظيره) نك جمعى . (حظاير) صورتنده يازلمالى .

حَظّ [ع] خير جهتندن اولان نصيب ، بهره : حظ وافر . حظ جزيل § خوشه كيتمه ، خوشلانمه : « كيشى غربت ديارنده ايدرمش آشنادن حظ — باقى »

حَظيرَه [ع] آغيل § اطرافى محفوظ محل دفن ، قبرستان . حظيرة القدس . حظيرهٔ قدس = جنت . (خطيره) صورتنده استعمالى غلط فاحشدر .

حَظيظ [ع] بهره دار ، برخوردار ، سعادتمند .

حَفائِر [ع] (حفيره) نك جمعى . (حفاير) صورتنده يازلمالى .

حَفْر [ع] قازمق، قازلق : بر يرى حفر . قويونك حفرى . « كنار جوى فراوانده حفر چاه عبث — سامى » حفريّات — حفر ايتمه لر ، قازشلر .

حَفَظَه [ع] (حافظ) ك جمعى . انسانك اعمالنى يازمغه مأمور اولان ملكلر : حفظهٔ كرام .

حَفَدَه [ع] طورون : مؤنثنده (حفيده) دينيلير . (حفيد) ك جمعى اولان (احفاد) اركككه ، قيزه شاملدر . لازم كلنجه (حفيده) نك جمعى مقامنده (حفده) ديه بيليرز .

حَفير ، حَفيرَه [ع] درينجه قازلمش يـر ، چوقور . قبره ده اطلاق اولنور .

حَفيظ [ع] اسماء حسنادن . حافظ : « خامهٔ قدرت رضا » نك جبههٔ آمالنه — ايلمش تحرير « اللهم سهل يا حفيظ ! »

حَفيف [ع] آت قوشاركن ، قوش اوچاركن ، روزكار اسركن حاصل اولان سس ، خيشلامه ، خاشيرتى : حفيف اسب تازى . حفيف كبوتر . حفيف اوراق اشجار .

حَقّ [ع] الله : « عدم بن صفتمدر وجود حقكدر — نابى » § نفس الامره مطابق ، طوغرى ، ثابت ، متحقق ، باطل دكل : اعتقاد حق . قول حق . « حقدر بوكه دنك ولالى ايدم بن — غالب » بو معناده (حقه) صورتنده مؤنث قيلينير : اعتقادات حقه . مذاهب حقه § انسان اوزرينه لازم ، كنديسنه عائد اولان شى ، خصوصى : حق صريح . كيمسه حقنك ضايع اولديغنى ايستمز . « فلان شى حقنده نه ديرسين ؟ » كبى يرلرده (فلان شيئه دائر ، متعلق) معناسى قصد اولنور . بو تعبير دائما (ده) ايله قوللانيلير . « حقنده بويله ديبورلر » دينيلير . « حقنه بويله ديبورلر » دينلمز . حق بين = حق كورجى ، حق كوريجى ، كورن : چشم حق

بین . حاکم حق بین . «طبیعت روشن
اولماز اولمدقجه دیدهٔ حق بین — آلیری
بیت بی‌روزن ضیا خورشید انوردن ؟ —
فطنت» حق بینانه = حق بینجه‌سنه . حق
بینی = حق بینلك . حق پرست = حقه طا-
پیجی ، طاپان . حق پرستانه = حق پرست اولانه
یاقیشه‌جق صورتده . حق شناس = حق طانیجی ،
طانیان ، حقه رعایت ایدیجی ، ایدن .
حق شناسانه = حق شناسجه‌سنه . حق
شناسی = حق شناسلق . حقگو = حق
سویلیجی ، سویلین . حقگویانه = حقگو-
جه‌سنه . حقگویی = حقگولق . بحقّ =
حقلی اوله‌رق ، حقیله ، کرچکدن . ناحق
= حق دگل ، حقسز : حکم ناحق .
«کیشی ناحق یره عالمده بردار اولمسون
یارب ! - عونی » الحقّ مرّ = حق سوز
آجیدر . الحق احق ان یتبع = حق اتباع
اولنمغه الیقدر . الحق یعلو ولا یعلی علیه =
حق غلبه ایدر ، آکا غلبه ایدلمز .

حقّا [ع] طوغریسی : «نزول ایتدی
زمینه آیت رحمت ایدی حقا -
نعت شریف - ثابت » بعضاً (که) ایله
قوللانیلیر او حالده (طوغریسی بوکه) مقا-
منه قائم اولور : «حقا که قصیده‌ده ظهیره
— نظم ایتمدی کیمسه‌لر نظیره — ضیا »
بوکا بدل (الحق) دخی دینیلیر § حق اوله‌رق
کرچکدن : حقا مؤمنم . (حقاً) دن مخففدر.

حقارت [ع] تحقیر : «ایتمه درویش
عبا پوشه حقارتله نظر - لا»
«فلانی تحقیر ایتمش» دینلدیکی حالده «فلانی
حقارت ایتمش» دینلمز . «فلانه حقارت
ایتمش» دینیلیر . حقیرلك مناسنده‌ده
قوللانیلیر : حقارت ایچنده یاشامش .

حقّانی [ع] حق التزام ایدیجی ،
ایدن ، عادل : مرد حقانی §
حقه مقرون ، موافق حق : حکم حقانی .

حقّانیّت [ع] حقانیلك ، عدالت .

حقایق [ع] (حقیقت)ك جمعی . واقف
حقایق . «بندن صورك حقایق
اسرار عالمی — نابی» اصلی (حقائق) در.
تراکیب عربیه‌ده بویله یازلمالی : حقیقة
الحقائق . خلاصة الحقائق .

حقود [ع] پك کیندار ، کینجی :
شخص حقود . لئیم حقود .
حقودانه = حقودجه‌سنه : تصورات حقودانه .

حقیر [ع] حقارتله متصف ، خوار ،
اعتبارسز ، بایاغی : عبد حقیر .
شیء حقیر . حقیرانه = حقیر اولانه
یاقیشه‌جق صورتده .

حقیق [ع] لایق .

حقیقت [ع] طوغری اولان ، اصل :
حقیقت حال . «بر حقیقت
قالمسون عالمده اللهم نهان ! » «حقیقت
اهلنه توفیق رهنما یتیشیر — راغب » §
وفادارلق ، حق‌شناسلق : «حقیقتدر همان
لازم اولان عالمده آدمده - شیخ الاسلام
یحیی » «حقیقتسزلك ایتدك سودیکم
رنجیده‌یز سندن - لا » § اصل وضع اوزره
استعمال اولنان کلمه : بعضاً (طوغریسی)
مقامنده ایراد اولنور : حقیقت ، انسان نه
غریب مخلوقدر ! حقیقة = حقیقت اوله‌رق ،
کرچکدن . فی الحقیقه = حقیقتده ، کر-
چکدن . حقیقت شناس = حقیقتی طانیان ،
بیلن . حقیقت شناسانه = حقیقت شناس
اولانه یاقیشه‌جق صورتده . حقیقت شناسی
= حقیقت شناسلق . المجاز قنطرة الحقیقه =
مجاز حقیقت کوپریسیدر . حقیقی = حقیقته

منسوب، کرچکدن: معبود حقیق.

حَكّ [ع] قازیق، قازیمق: حك مهر. بر غلطك حكی.

حَكّاك [ع] حك ايله مشتغل صنعتكار: «درون پرهوس بمعوءة حكاكه دونمشدر — نابی» حكاكی = حكاكلك: صنعت حكاكی.

حَكَم [ع] ایکی خصمك بینلرنده‌کی دعوایی فصل ایچون حاكم اتخاذ ایتدكلری كیمسه: صفین وقعه‌سنك نتیجه‌سنده (ابوموسی‌الاشعری) ايله (عمرو بن العاص) حكم تعیین قیلنمشلر ایدی. آنلره (حكمین) دینیلیر.

حَكیم [ع] حكمت ايله متصف، واقف حكمت: حكیم ذوفنون ابن خلدون. «وار ایمش روز قیامت قیلمه انكار ای حكیم — فضولی» «مال وفرزنده باغلانیری حكیم؟ — یاشاسون سینه سنده قلب سلیم!» § طبیب: «نافع اولماز مرض عشقه مداوای حكیم — نوعی» حكیمانه = واقف حكمت اولانه یاقیشه‌جق صورتده: فكر حكیمانه. قول حكیمانه.

حَلّ [ع] چوزمك، چوزلمك: حل عقده. عقده‌نك حلی. § دیه‌جك قالمیه‌جق صورتده ایضاح ایتمك ایدلمك: حل مسئله. مسئله‌نك حلی. «عاقل كتاب عقلی حل ایلمكده غافل - نابی» (تحلیل) مقامنده‌ده قوللانیلیر.

حَلائِل [ع] (حلیله) نك جمعی. (حلایل) صورتنده یازلاملی.

حَلّاج [ع] پاموق آتان صنعتكار.

حَلّاف [ع] چوق یمین ایدن: كذاب حلاف.

حَلّاق [ع] بربر.

حَلال [ع] حرام اولمیان شی: حلال زاده = ولدزنا اولمیان.

حَلّال [ع] حل ایدیجی، ایدن: حلال المشكلات. حلال مشكلات.

حَلاوَت [ع] طاتلیلق، شیرینلك: حلاوت میوه. حلاوت كلام. «حلاوت اولماز اونعمتده كیم لسانه دوشر — راغب» حلاوتبخش = حلاوت ویریجی: حلاوتبخش مذاق. حلاوتیاب = حلاوت بولیجی.

حَلَزون [ع] قابوقلو بوجك. بومنا سبتله شكل معروفه (حلزونی) دینیلیر.

حَلْف [ع] یمین ایتمك.

حَلْق [ع] بوغاز، حلقوم. (تحلیق) معناسنه‌ده كلیر.

حَلْقَه [ع] دائره شكلنده اولان شی: حلقهٔ انكشتر. حلقهٔ در. حلقهٔ زلف § انساندن دائره: حلقهٔ درویشان. حلقهٔ رندان. بو معناده لامك فتحیله‌ده قوللانیلیر. حلقوی = حلقه شكلنده.

حَلْوا [ع] معروف طعام: «حلواجی دكاننده پیازك ایشی بوقدر - نابی» حلوا فروش = حلوا صاتان، حلواجی. بوكا بدل (حلوی) دخی قوللانیله‌بیلیر: حلوای ترشرو.

حَلیب [ع] صاغلمش سود.

حَلیف [ع] آند ایچه‌رك بریسیله عهدلشن آدم. بو یولده یمین ایدنلردن هربری دیكرینك حلیفی اولور.

حَلیق [ع] تراش ایدلمش: ریش حلیق. عذار حلیق. تذكیر و تأنیثی مساویدر: لحیهٔ حلیق.

حَلیل [ع] زوج.

حَلِيلَه [ه] زوجه.

حَلِيم [ع] حلم صاحبی، حلملی: حکیم حلیم. اتقوا غضب الحلیم = حلیمك غضبندن صاقنکز. حلیمانه = حلیم اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مقابلهٔ حلیمانه.

حَمَائِد [ع] (حمیده) نك جمعی. افعال محموده، برذاتك مدحه شایان اولان افعالی. (حماید) صورتنده یازلاملی.

حَمَائِل [ع] (حماله) و (حمیله) نك جمعی. قیلیج باغی § بویونه آصیلان نسخه. مفرد حکمنده‌در. مفردلری قوللانلماز.

حَمَائِم [ع] (حمامه) نك جمعی: حمائم بیوت. (حمایم) صورتنده یازلاملی.

حَمَاسَت [ع] (جبلی) اولان شجاعت: سلیم اولك حماستی.

حَمَاقَت [ع] احمقلق: «حکمتن انکار ایدر واعظ حماقت بونده‌در — نفعی» «لکل داء دواء یستطب به — الا الحماقة اعیت من یداویها ـ لا» = هر درد ایچون آرانه‌جق دوا واردر. فقط علت حماقت تداوی ایدنی عاجز براقیر.

حَمَّال [ع] یوك طاشیمق صنعتی اولان آدم: «یوك دکلدر کتدینه صبرتنده حمالك سمر — سروری» حمالانه = حمالجه‌سنه.

حَمَّام [ع] معروف: «هزار ضعف ایله حامه طوغری عزم ایتدم — ندیم» حمامی = حمامجی.

حَمَامَه [ع] کوکرجین: حمامهٔ دلکش ترانه ـ نرکسی. (حَمَام) دخی دینیله‌بیلیر. قمری معناسنده‌ده مستعملدر.

حَمْد [ع] فضیلت ایله ثنا. جناب حقه مخصوصدر. (مدح)دن ده یلق.

حَمْدَلَه [ع] الحمدلله دیمك: «خطبه ابتر صاییلیر حمدله‌سز»

حَمْرَاء [ع] (احمر) ك مؤنثی: سحابهٔ حمرا. فارسی اسملره (احمر) صفت اولدیغی کبی (حمرا)ده اولور: کل حمرا. لالهٔ حمرا. موزهٔ حمرا = قرمزی چیزمه.

حَمْقَاء [ع] (احمق)ك مؤنثی: جاریهٔ حمقا.

حَمْل [ع] آناسنك قارننده اولان ولد: وضع حمل § کبه اولمه، کبه‌لك: مدت حمل. ظهور آثار حمل § اسناد: سکوتی جهلنه حمل اولندی. نابینك «حملدن سایه‌سنی عاجز اولور کاو زمین» مصراعنده اولدیغی کبی یوکلنمك معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

حَمَل [ع] قوزی § معروف برج: «جلوه‌کاهن ایده خورشید فلك برج حمل ـ نفعی»

حَمْلَه [ع] صالدرمه، صالدیرش: حملهٔ حیدرانه. حملهٔ اولی. جمعی: حَمَلَات: حملات متوالیه.

حَمَلَه [ع] (حامل) ك جمعی: حملهٔ عرش. حملهٔ قرآن = قرآن کریمی مآل آشنا اوله‌رق حفظ ایله مقتضاسنجه عامل اولمغه چالیشانلر. حقلرنده «اشراف امتی حملة القرآن» بیورلشدر. مآل آشنا اولمیان حافظلرده تبرکاً (حملهٔ قرآن) دینیلیر.

حَمُول [ع] تحمللو، حوصله‌سی کنکیش آدم: حمول ملول. حمولانه = حمولجه‌سنه. حمولی = حموللك.

حَمُولَه [ع] یوك. اکثریا مراکب بحریه یوکلرینه اطلاق اولنور: اخراج حموله. اخذ حموله.

حَمِيَّتْ [ع] انسانيته خصوصيله مليته عائد فضائلك خلاصهٔ معانيسنى جامع بركلمهٔ مقدسه‌در، متصف مشار بالبنان اولور. حميت مند = حميتلى. حميت مندانه = حميت مند اولانه ياقيشه‌جق صورتده. حميت مندى = حميت مندلك.

حَمِيدْ [ع] اسماء حسنادن: رب حميد. حميد مجيد § جالب حمد اولان خصائل ايله متصف بولنان.

حَمِيمْ [ع] يقين خصم § صيجاق صو.

حَناجِرْ [ع] (حنجره)نك جمعى.

حَنانْ [ع] مرحمت، رأفت، رقت‌قلب.

حَنّانْ [ع] اسماء حسنادن. رحيم.

حَنْجَرَه [ع] بوغاز، حلقوم. حنجرى = حنجره‌يه متعلق.

حَنْظَلْ [ع] ابوجهل قارپوزى.

حَنَفِى [ع] امام اعظم ابو حنيفه‌نك مذهبنه تابع اولان: فلان حنفى المذهبدر. رجال حنفيه. فقهاى حنفيه. جمعى: حنفيون.

حَنَكْ [ع] آغيز طاوانى، داماق. آغيزك آلت جهتنه‌ده دينيلير: حنك اعلى، حنك اسفل.

حَنِيفْ [ع] دين اسلامه ميلى درست اوله‌رق آنده ثابت اولان ذات.

حَنِينْ [ع] شوق، آرزو، اشتياق § شدت اشتياقدن آغلايوب فرياد ايتمه: حنين حزين.

حَوّاء [ع] حضرت آدمك زوجهٔ محترمه‌سى، ام البشر.

حَواجّ [ع] (حاجّ)ك مؤنثى اولان (حاجّه)نك جمعى. حج ايدن قادينلر.

حَواجِبْ [ع] قاش معناسنه اولان (حاجب)ك جمعى: تحريك حواجب. «حواجبنا تقضى الحوائج بيننا - ونحن سكوت والهوى يتكلم — لا» = قاشلرمز بيزده تفهيم مقاصد ايديور. بز خاموش طوريورز. عشق سويليور.

حَوادِثْ [ع] (حادثه) نك جمعى. ايى كوتو يكيدن يكى‌يه وقوعه كلن حاللر: حوادث سارّه. حوادث مؤلمه § كدر ويريجى وقوعات: «دوران حوادثندن يوق با كمز فضولى!» بو معناده (حادثات) زياده قوللانيلير. (حوادث) مفرد مقامنده‌ده مستعملدر. (برحوادث) دينيلير. (بر حادثه) دينلسه باشقه معنى آكلاشيلير. (حوادثات) استعمالنه احتياج يوقدر.

حَوارِيُّونْ [ع] حضرت عيسانك انصار واصحابى. مفردى فى‌الاصل ناصر، مددكار معناسنه اولان (حوارى) در.

حَواسّ [ع] (حاسّه) نك جمعى. حواس خمسه. «قوى‌وديعهٔ قدرت، حواس وضع حكيم — نابى»

حَواشى [ع] (حاشيه) نك جمعى:

حَواصِبْ [ع] (حاصب) ك جمعى: هبوب حواصب.

حَواصِنْ [ع] (حاصن) و(حاصنه)نك جمعى.

حَوافِرْ [ع] دابه طيرناغى معناسنه اولان (حافر) ك جمعى.

حَوالَه [ع] سپارش. حوالهٔ = حواله اوله‌رق. حواله‌نامه = حواله‌يى حاوى كاغد.

حَوالِى [ع](محول)ك‌جمعى. اطراف، اقطار: حوالئ حجاز.

حَوانیتْ [ع] (حانوت) ك جمعی .

حَوائِجْ [ع] (حاجت)ك جمعی. ماده‌یانده قوللانیلیر : حوائج ضروریه . حوائج سفریه. حوائج شتائیه. (حاجات) بو یولده قوللانیلماز .

حَوْزَه [ع] برحکمدارك حکم ایتدیکی ممالکك مجموعی. حوزة الاسلام = ممالك اسلامیه § دائره : فلان یری حوزهٔ تصرفنه کچیردی .

حَوصَلَه [ع] قوش قورصاغی § انسانك اقتدار و تحمل درونیسی . « دعوئ حوصله تنها بقدح نوشی نیست — صائب » = حوصله دعواسی یالکز قدح نوشلق ایله اولماز. تَنك حوصله = حوصله‌سی طار . تُنُك حوصله = حوصله‌سی یوقفه .

حَوض [ع] معروف صو مجمعی : کنار حوض . حوض کبیر. حوض ساغ « بلبل خموش، حوض تهی، کلستان خراب — عزت ملا »

حَوْقَلَه [ع] سرعتله یوریمك: حوقلة مجهول .

حَوْل [ع] ییل: حول کامل. حولَین کاملَین § اطراف، چوره: حول بیت . حول کعبه. (حولی) تعبیری بوندن مأخوذدر (لاحول)ده‌کی (حول) قوت دیمکدر .

حَوْلَقَه [ع] لاحول ولاقوة الابالله دیمك ، لاحول چکمك .

حَیّ [ع] اسماء حسنادن: حی لایموت § حیات ایله متصف اولان، دیری: حی ومیت . یخرج الحی من المیت و یخرج المیت من الحی = جناب حق اولودن دیری

دیریدن اولو چیقارور . حیاً = دیری اوله‌رق ، اولدیغی حالده .

حَیا [ع] اوتانمه : اطفالده ظهور آثار حیا مبشر حسن خلقتدر. — امام غزالی »

حَیات [ع] دیریلك : حال حیات . مدت حیات . حیات افزا = حیات آرتیریجی ؛ آرتیران . حیا تبخش = حیات ویریجی ؛ ویرن. حیات جاودان = دائمی حیات : « ویرمین جان سکا بولماز حیات جاودان — فضولی »

حَیّاكْ [ع] (حائك) ایله مترادفدر.

حَیّاكَ آللّه [ع] الله عمریکی اوزون ایتسون! کمال تحسین وقعنده ایراد اولنور .

حَیثْ [ع] اعتبار. یالکز (من) حرف جریله برابر عربی ترکیبلرده بولنور: من حیث المجموع= مجموعی اعتباریله.

حَیثیّتْ [ع] شرف، اعتبار: اصحاب حیثیت . حیثیت ذاتیه . حیثیت عرضیه .

حَیدَرْ [ع] ارسلان § امام علی : « بن محب خاندان حیدرز یا سن نه سین؟ — لا » حیدرنه = حیدرجه‌سنه . حیدری = حیدرلك ، حیدره منسوب .

حَیدَرَه [ع] ارسلان .

حَیْرانْ [ع] (حائر) ایله مترادفدر : « بن آنك حیرانیم یا اول کیمك حیرانیدر؟ — لا »

حَیْرَتْ [ع] شاشیرمه ، شاشیروب قالمه ، نه یاپه‌جغنی بیلمه‌مه : « بزده بوقدر بیان حاله مجال — مست صهبای حیرتز شمدی — عزت بك »

(ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . مثلا «حیران اولدم» مقامنده «حیرت ایتدم» دینلمز . حیرت افزا = حیرت آرتیریجی ، آرتیران . حیربخش = حیرت ویریجی ، ویرن . حیرتزده = حیرته گرفتار اولان .

حَیِّز [ع] مکان ، موقع : حیزاعتبار .

حَیض [ع] قادینلره هر آی عارض اولان حال . عادت ، آی باشی .

حَیف [ف] ادات تأسف . یازیق ! : «حیف سلطان سایمه یوز بیك حیف ! — هم قلم آفلاسون آکا هم سیف ! — ابن کمال» (حیفا) دخی دینیلیر . بعضاً ایکیسندن صکره‌ده (که) ویا (کیم) گتیریلیر .

حَیلولَت [ع] آره‌یه گیرمك : حیلولت موانع .

حَینونَت [ع] وقت یاقلاشمق : حینونت موسم .

حَیوان [ع] جانلی مخلوق § انساندن ماعدا جانلی مخلوق . جمع : حیوانات § ادراکسز ، احمق § حیات : آب حیوان . حیوانیت = حیوانلق . حیواناتدن اولمق صفتیله اولان حال . فی الاصل یانك فتحیله‌در .

حَیّه [ع] ییلان . جمع : حیّات : حیات وعقارب .

حِ

حِبال [ع] (حَبل) ك جمعی : حبال سحرهٔ فرعون .

حِباله [ع] طوزاق ، آغ .

حِبر [ع] یازی یازه‌جق مرکب § عالم ، دانا : کعب الحبر . بومعناده فتح ایله‌ده لغتدر . جمعی اولان (احبار) ك علی الاطلاق (علما) مقامنده استعمالی نادردر .

حِجاب [ع] صیقلمه . اوتانمه : «مهمانمی گلیر خانهٔ نایا که ؟ حجاب ایت ! نابی» § پرده ، حائل : «حجاب چهرهٔ مقصود اولور حیا کاهی »

حِجاره [ع] (حَجَر) ك جمعی : رامی الحجاره . رمی حجاره . (احجار) زیاده قوللانیلیر .

حِجاز [ع] مکه ، مدینه ، طائف وحوالیسندن عبارت اولان اقلیم معروف § موسیقیده معروف مقام .

حِجال [ع] (حَجَله) نك جمعی . ربّات الحجال = حجال صاحبه‌لری ، کلینلر : «زهی مشاطهٔ زینت فزای طبع نظم آرا ! — عروس بکر فکرم رشك ربات الحجال ایلر — نیلی»

حِجّه [ع] بر کره حج ایتمه . حجة الوداع = هجرتك اونجی سنه‌سی حضرت پیغمبرك ایفا بیوردیغی حج . بو حج شریف یوز بیکدن زیاده اهل ایمان ایله برلکده ایفا بیورلمشدر . ایرتسی سنه ارتحال نبوی وقوع بولدی . اکثریا حانك فتحیله تلفظ اولنور . ذی الحجه = معروف آی

حِدَّت [ع] انسانه عارض اولان طارغینلق ، تیزلك ، اوفکه : شدت حدت § کسکینلك : حدت سیف .

حِذاء [ع] (ازاء) ایله مترادفدر . ایکیسی ده مادیات و معنویاتده قوللانیلیر . بونك استعمالی اکثردر .

حِراء [ع] مکه جوارنده بر طاغ . حضرت پیغمبر قبل البعثه آنده واقع غار شریفده تنهاجه عبادت ایدردی .

حِراثَت [ع] آکین اکمك ، اکلك : تارلایی حراثت . مزارعك حراثتی .

حِراسَتْ [ع] قوریمق ، قورنمق : برموقعی حراست. برخانه‌نك حراستی .

حِرْباء [ع] قایا کلری دینیلن حیوان. کرتنکله‌دن بیوك اولورمش. دائما کونشه توجه ایدرمش . فارسیده آکا (آفتاب پرست) تسمیه‌سنك وجهی بودر . « اغیار توجه ایتدی یاره — حربا دونر البت آفتابه » .

حِرْز [ع] محافظهٔ نفسه وسیله اوله‌جق شی : « فارغ ایتدی مهرك اوزکه مهلقالردن بنی — حرز ایمش عشقك سنك صاقلار بلالردن بنی ـ فضولی » محافظهٔ نفسه وسیله اولور اعتقادیله نسخه ، طلسم کبی شیلره‌ده اطلاق اولنور : حرز جان .

حِرْص [ع] برشیئی لزومندن زیاده طلب ، بر شیئه زیاده‌سیله رغبت . اکثریا مذموماتده قوللانیلیر : حرص جاه . حرص مال .

حِرَف [ع] (حرفت)ك جمعی : اصحاب حرف .

حِرْفت [ع] مدار جلب رزق اولان صنعت : اهل حرفت . (صنعت) ده باق .

حِرْمان [ع] محروملق : حرص نابجا موجب حرمان اولور. عربیده اولدیغی کبی (محروم ایتمك) معناسنده قوللانلماز .

حِزْب [ع] طائفه ، انسان کروهی : حزب قلیل . حزب مجاهدین. کلّ حزب بمالدیهم فرحون = هر طائفه کندی مسلکیله مسرور ومفتخر اولور § بولوك ، قسم : حزب قرآن § مداومت اوزره قرائت اولنان شی ، ورد .

حِسّ [ع] روحده‌کی طویغه قوتی ، طویغو : حس داخلی . حس خارجی . حس رقیق: حس آنی § روحك طویمسی ، طویغه . بو معناده اکثریا (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : النك آلتنده برکتاب بولندیغنی حس ایدیبوردی . بو سوزدن مخاطبك منفعل اولدیغنی حس ایتدی . حسّی ، حسّیه = حسه متعلق .

حِساب [ع] صایمق : سرعت حساب. حساب سریع § صایی : ابجد حسابی . بی‌حساب § قواعد مخصوصه‌سی واسطه‌سیله معلومات عددیه‌دن مجهولات عددیه‌یی استخراج ایدن علم. جمعی :حسابات: حسابات صحیحه. مالیه حساباتی. علی‌الحساب = عدد کلینك بر قسمی اولاق اوزره . عندالحساب ، لدی‌الحساب = حساب ایدلدکده . یوم‌الحساب ، روز حساب = قیامت کونی. حسابی = حسابه منسوب ، حسابجی ، خسیس آدم ، حسابیّه = حسابه متعلق : مسائل حسابیه. حسابیّات = حسابه متعلق خصوصات ، حانك فتحیله غلطدر .

حِسّیّات [ع] حواس واسطه‌سیله روحده حصوله کلن طویغولر، ادراکات روح: حسیات عاشقانه. حسیات شدیده .

حِصار [ع] قلعه .

حِصان [ع] آیغیر .

حِصَص [ع] (حصّه) نك جمعی : تقسیم حصص .

حِصّه [ع] پای : « ایریشیر هرنه ایسه حصهٔ استحقاقك — نابی » حصه‌دار = حصه‌سی اولان ، حصه‌لی . حصه‌داری = حصه‌دارلق . حصه‌یاب =

حصه‌بولیجی ، بولان . حصه‌یابی = حصه‌یابلق .

حِضانَتْ [ع] دایه‌لك .

حِفاظ [ع] محافظهٔ حقوق، وفادارلق.

حِفْظ [ع] صاقلامق ، صاقلانمق : بر شیئی حفظ : بر مبلغك حفظی § ازبرلەمك ، ازبرلنمك : حفظ قرآن . بر منظومه‌نك حفظی .

حِقْد [ع] کین : حقد و حسد .

حِکایه [ع] نقل، بیان : بروقعه‌یی حکایه. برخصوصك حکایه‌سی § بعض وقوعاتك هیئت مجموعه‌سی: «ذوق آ کلامم حکایهٔ گیو وپشنده بن - واصف» حکایه‌نویس = حکایه یازان ، رومانجی . حکایه نویسی = حکایه نویسلك . یرینه کوره (حکایت) صورتنده‌ده قوللانیلیر . جمعی : حکایات .

حِکَم [ع] (حکمت) ك جمعی: حکم الٰهیه . حکم خفیه .

حِکْمَت [ع] علم وعدلك اجتماعندن متحصل صفت شریفه: «حکمت آموز ایدی اوضاع رسول — خاقانی» § معرفت حقایق موجودات ، معرفت حقایق اشیا: «فن حکمتده منافات اسالیب اولماز ـ نابی» (حکمت طبیعیه) کبی تعبیراتده بو معنی ملاحظه اولنور § آداب و اخلاقه متعلق مختصر سوز ، نصیحت صحیحه‌دن عبارت کلام مختصر § کیزلی سبب ، منشأ خفی . نسبتنده قاعدهٔ عربیه اوزره (حِکْمی) دیمك لازم کلدیکی حالده سلیقهٔ ترکیه (حِکَمی) دیمکی ایجاب ایدییور . بر بو نسبتی یرینه کوره (حکمت)ك جمعی اولان (حِکَم) ه ده ارجاع ایده‌بیلیرز . جمله یاء نسبت الحاقنده تردد ایتمیز . ذاتاً بو خصوص عرب قاعده‌سنه‌ده بوس بتون مخالف دکلدر : حکمی سوزلر . مواد حکمیه. مسائل حکمیه . حکمیات = حکمته دائر سوزلر: حکمیات سعدی .

حِلّ [ع] حلال § حلال اوله : فلان شیئك حلنه فتوی ویرلدی. علما حلنه قائل اولدی § ارض مکه‌ده حرم شریف حدودی خارجنده اولان محل : حل و حرم .

حِلْم [ع] انسانده طبیعت یاواشلغی : حلم حکیمانه انسانی خیره سوق ایدر بر صدیق شفیقدر — امام علی.

حِلْیَه [ع] زینت § خلقت حسنه . صورت حسنه، صفت حسنه § حضرت پیغمبرك صفات شریفه‌سی ، بو صفاتی حاوی کتاب، لوحه: «دل که آینهٔ سبحانیدر — لوحهٔ حلیهٔ خاقانیدر »

حِمارْ [ع] ارکك اشك : مؤنثی (حماره) در .

حِمایَه [ع] موذی شیلردن قوریمق ، قورنمق. اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر: بر شخصی حمایه. بربیچاره‌نك حمایه‌سی. (حمایت)صورتنده‌ده مستعملدر.

حِمْل [ع] طاشینان یوك : حمل ثقیل.

حِمْیَر [ع] جاهلیتده یمن جهاتنده ساکن بولنان و تبابعه دینیلن دولتی تشکیل ایدن عرب متعربه‌دن بر قوم که لسانلری عربیتك برشعبه‌سی اولوب (مسند) دینیلن حروف مقطعه‌دن مرکب خط مخصوص ایله آثاری باقیدر. حمیری = حمیره منسوب. خطوط حمیریه.

حِمْيَه [ع] پیوب ایچمکده احتیاط، پرهیز. الحمیة رأس کل دواء = حمیه دوالرك باشیدر. حمیوی = پرهیزه متعلق: تدابیر حمیویه.

حِنّاء [ع] قنا. حناقی = قناجی. فی الاصل تشدید ایله‌در.

حِنْث [ع] یمینك عهده‌سندن کله‌میوب حکمی آلتنده قالمه، خلف یمین.

حِنْطَه [ع] بوغدای.

حِوَلْ [ع] (زوال)ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

حِیاض [ع] (حوض)ك جمعی.

حِیطان [ع] (حائط)ك جمعی. للحیطان آذان = دیوارلرك قولاغی وار.

حِیَل [ع] (حیله) نك جمعی.

حیلَه [ع] دك، دوباره. حیله‌باز، حیله ساز، حیله‌کار = حیله ایدیجی، حیله‌جی. حیله‌کارانه = حیله‌کارجه‌سنه. حیله‌کاری = حیله‌کارلق.

حِین [ع] وقت: حین عزیمت. حین عودت. حین حاجت.

حُ

حُبّ [ع] سوکی: حب علی. حب وطن. حب نفس.

حُبُب [ع] (حباب)ك جمعی.

حُبْلی [ع] گبه. صیحة الحبلی = مخاطره‌یه دال اولان فریاد. اللیلة حبلی = کیجه گبه‌در. «کونده بیك شی طوغورر لیلهٔ حبلای عدم - عاکف»

حُبوب [ع] (حَبّ) ك جمعی. جمع الجمعی اولان (حبوبات) آربه، بوغدای کبی دانه‌دن عبارت اولان ذخائره اطلاق اولنور.

حُبُور [ع] (سرور) ایله مترادفدر.

حُجّاب [ع] قاپوجی معناسنه اولان (حاجب)ك جمعی.

حُجّاج [ع] (حاجّ)ك جمعی: قافلهٔ حجاج.

حُجُب [ع] پرده معناسنه اولان (حجاب)ك جمعی.

حُجَّت [ع] دلیل، برهان: «هر مصرعی موج لجة الله — هر بیت متینی حجة الله» § حکمنامهٔ شرعی: «غیبه ایمان کتیر ای ملحد فاجرکه سکا — آخرتدن خط تعلیق ایله حجت کلز! - ثابت»

حُجَج [ع] (حجت)ك جمعی.

حُجْرَه [ع] کوچك اوطه § کوچك دولاب. جمعی: حجرات، حجرات، حجرات.

حُجَیْرَه [ع] پك کوچك حجره. جمعی: حجیرات.

حُدُوث [ع] صکره‌دن پیدا اولمه: «قدم اللهمك حدوث ثم»

حُدُود [ع] (حدّ)ك جمعی: حدود شرعیه، حدودالله.

حُرّ [ع] کوله‌اولمیان § کندی فکرنجه حرکت ایده‌بیلن. مؤنثی (حره)در.

حُرّاس [ع] (حارس)ك جمعی.

حُرْقَت [ع] احتراق اثری، یانیق. (احتراق) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: «نفحهٔ زلفك ایله کلدکجه باد — حرقت قلبم ایدییور ازدیاد»

حُرْمَت [ع] حیثیت، شرف: هتك حرمت. «مرتضی عشقنه! شاه شهدا حرمتنه!» § احترام: «حرمت

ایتزمیسین شو مهمانه ؟ » § حرام اولمه، حراملق : حرمت خمر. بوکلمه شعرایه سرمایهٔ ایهام اولمشدر : «حرمتك انكار ایدن عالمده حرمت بولمسون ! — بادهیه خطاب — نفعی »

حُرُوب [ع] (حرب)ك جمعی : حروب جسیمه .

حُرُوف [ع] (حرف)ك جمعی . بعضاً جمع الجمعی اولان (حروفات) دخی قوللانیلیر .

حُرِّیَّت [ع] حرلك : «براویله ملیکه ای اسیران—حریتم اولمسونمی قربان ؟ »

حُزْن [ع] محزونلق عارضهسی : حزن وسرور . حزن آور = حزن کتیریجی ، کتیرن : نغمهٔ حزن آور .

حُسام [ع] کسکین قلیج . حسام اللیالی = بك اوزون کیجه .

حُسْن [ع] کوزللك : حسن وقبح . حسن صوری . حسن معنوی . بعض تراکیبده «اله نظراً (کوزل)معنا سنی ده مفید اولور. مثلا (حسن اداره) تعبیرندن (ادارهنك کوزللکی) معناسی آکلاشیلهبیلهجکی کبی (کوزل اداره) مألیده آکلاشیلهبیلیر. حسنیات = کوزل اولان خصوصات . (سوء)ده باق .

حُسْنیٰ [ع]عمل صالح، خصلت ممدوحه. اسماءحسنی=جناب حقك اسملری

حُسُوم [ع] اوغورسزلق .

حُشاشَه [ع] خسته ویا مجروحك وجودنده قالان بقیهٔ روح. (رمق) ده باق .

حُصُول [ع] حاصل اولمه ، وجوده کلمه : «اول نشئهکیم طلبدهدر اولماز حصولده — راغب » (بولمق) و (کلمك)مادهلرلهقوللانیلیر: حصول بولدی. حصوله کلدی .

حُصُون [ع] (حصن)ك جمعی .

حُضّار [ع](حاضر)كجمعی. اشخاصه مخصوصدر : حضار مجلس : حضار کرام .

حُضُور [ع] حاضر اولمه ، غائبده اولمهمه: شاهدلرك محکمهده حضوری § اوك، پیشگاه: حضورپیغمبری حضور وزیر § راحت ، اضطرابسزلق : اکتساب حضور . انسلاب حضور. بی حضور = راحتسز، اضطرابلی. (حضور قلب) بر ایشك دوای هنکامنده فکرك اشتغالیمتمادیاً آکا منحصراولمقدنعبارتدر. اکثریا نمازحقنده صرف اولنور .

حُطام [ع] آز فائده ، نفع قلیل : حطام دنیا .

حُطَمَه [ع] شدتل آتش§ جهنم .

حُظُوظ [ع] (حظّ)ك جمعی . اکثریا جمعالجمعی اولان (حظوظات) قوللانیلیر .

حُفّاظ [ع] (حافظ)ك جمعی : حفاظ حدیث .

حُفَر [ع] (حفره) نك جمعی : حفر جهنم ، حفر نیران .

حُفْرَه [ع] قازلمش چوقور .

حُفَیْرَه [ع] قازلمش کوچك چوقور، چوقورجغز .

حُقُوق [ع] (حق) ك جمعی: حقوق دیرینه . حقوق شخصیه .

حُقْنَه [ع] احتقان آلتی، شرینغه § احتقان ایدیلن علاج .

حُقّه [ع] معروف قاب: مرکب حقه‌سی. وقتیله شعرا دهان دلبرانی حقه‌یه بکزه‌درلرمش. مثلا «آج حقهٔ دهانك درّ خوشاب کوستر» دیرلرمش. شمدیکی شاعرلر بکزتمیورلر. في الواقع (حقه کبی آغیز!) تشبیه عامیانه‌سی ادبیاتده یاقیشیق آلماز.

حُکّام (حاکم)ك جمعی: مفتش حکام.

حُکْم [ع] بو بویله‌در ویا دکلدر دیمك: شویله اولدیغنه ویا اولمدیغنه حکم ایتدم. بو حکم طوغری دکلدر § امر، اراده: حکم الٰهی § تأثیر، اهمیت: حرارت حکمنی اجرا ایدییور. حکمی یوق. حکمسز § قیمت، منزله، مثابه: عمجه پدر حکمنده‌در. حکماً = حکم جهتیله، حقیقةً دکل: تیزه حکماً والده‌در.

حُکْمدار، حُکْمران [ف] حکم صاحبی، حکم سورن. ملك، پادشاه.

حُکُومَت [ع] اهالی اوزرنده آمرلك: اجرای حکومت. حقوق حکومت § اجرای حکومته مخصوص دائره.

حُلقوم [ع] ذی‌روح بوغازی.

حُلَل [ع] (حلّه) نك جمعی.

حُلّه [ع] بری بلدن آشاغی، دیکری بلدن یوقاری تلبس اولنان ایکی پارچه‌دن عبارت لباس: حلهٔ بهشت.

حُلو [ع] طاتلی، (مرّ) مقابلی. حلوّیات = طاتلی‌یه متعلق ییه‌جکلر.

حُلُول [ع] کلوب چاتمق: حلول بهار. حلول عید § اعتقاد باطله کوره جناب حقك برجسمه ویا بر روحك دیکر جسمه کیرمسی. حلولی = حلول اعتقادنده بولنان.

حُلِیّ [ع] (حلی) ك جمعی. آلتون، کوموش، الماس، یاقوت کبی زینتلره اطلاق اولنور: حلی نسا. مفردی قوللانلماز. (حلیات) استعمالنه احتیاج یوقدر.

حُمّات [ع] (حامی) نك جمعی: حمات معارف. تشدید ایله غلطدر.

حُمّاض [ع] قوزی قولاغی.

حُمْرَت [ع] قرمزیلق، قزللق: حمرت حجاب. حمرت رخسار. حمرت شفق. حمرت شدیده.

حُمُّص [ع] نخود. اسم جنسدر. واحدی (حمصه) در.

حُمْق [ع] (حماقت) ایله مترادفدر.

حُمَقاء [ع] احمق معناسنه اولان (حمیق)ك جمعی. مفردی قوللانلماز.

حُمُوضَت [ع] اکشیلك.

حُمّی [ع] خسته‌لك اثری اوله‌رق وجودده عارض اولان شدتلی حرارت § صیتمه. حمی الروح، حمای روح = کرانجان آدم، ثقیل حریف.

حُمَیّا [ع] شدت. حمیا الشباب = جوانلق چاغنك الك نشاطلی زمانی. حمیا الکأس = شرابك الك نشئه‌لی‌دی.

حُنَفاء [ع] (حنیف) ك جمعی.

حُوت [ع] بالق: «یونسی حوت اجل ایلدی آه التقام! — تاریخ — سروری» § معروف برج.

حُور [ع] جنت قیزی، جنت قیزلری. تشبیه طریقیله حسنالره‌ده اطلاق اولنور. في الاصل آهو کوزلو معناسنه کلن (اَحْوَر) ایله آنك مؤنثی اولان (حَوراء) نك جمعیدر. لسانمزده مفرد

مقامنده استعمالی جمع اولەرق استعمالندن اکثردر : « سر بالیننه کلسەك ای حور۔ ایشـدی دیرلردی شهید اوستـنه نور۔ ثابت » یاء نسبتله (حوری) ینه بومعناده یالکز مفرد اولەرق قوللانیلیر . اسلوب فارسی اوزره (حور) ك جمعنده (حوران)، (حوری) نك جمعنده (حوریان) دینیلیر .

حُوَیْنات [ع] خردەبینی حیوانجقلره اطلاق اولنور . حوینات منویه = نطفەدەکی حیوانجقلر، میقروبلر.

خَ

خاء [ع] (خ) حرفنـك اسمی : خاء معجمه. خای مفتوحه .

خائِبْ [ع] بی‌بهره، محروم، مأیوس قالیـجی ، قالان § ضرره ، زیانه اوغرایيجی، اوغرایان § سعيي هبـا اولیجی، اولان؛ مطلوبنه نائل اولەمییجی، اولەمیـان . خائباً = خائب اولەرق ، اولدیغی حالده: خائباً عودت ایلدی. جمی: خائبون ، خائبین.

خائِفْ [ع] قورقیجی ، قورقان ، قورقاق . الخائن خائف = خائن خائف اولور. خائفاً = خائف اولەرق، اولدیغی حالده: خائفاً یوله چیقدی. خائفانه = خائفجەسنه: مقابلهٔ خائفانه. (خایف) صورتندەیازلاملی. جمی: خائفون، خائفین.

خائِنْ [ع] خیـانت ایدیجی ، ایدن ، خیانتله متصف اولان : خادم خائن. خائنانه = خائنجەسنه : حرکت خائنانه . (خاین) صورتـنده یازلاملی . جمی: خائنون، خائنین .

خاتَمْ [ع] مهر : نقش خاتم . وضع خاتم . « طوتەماز مهر سلیمان یرین آخر خاتم ۔ باقی » § یوزوك : خاتم الماس § صوك، اك صوك: خاتم الانبیا ، خاتم النبیین = پیغمبرلرك اك صکره کلني، حضرت پیغمبر . تانك کسرەله‌ده لغتدر . لسـانمزده دائمـا فتح تا ایله قوللانیلیر . (خاتمه) یەده باق .

خاتِمْ [ع] مهرلییجی، مهرلین : خاتم اوراق § ختم ایدیجی ، ایدن : خاتم قرآن .

خاتِمَه [ع] صوك : خاتمهٔ کلام . خاتمهٔ حیـات . حسن خاتمه. « سعیك خوش اولور خاتمەسی فاتحەسندن » . خاتمه کش = خاتمه چکیجی ، چکن ؛ نهایت ویریجی، ویرن: نطقنه مشوش برصورتده خاتمه کش اولدی . (خاتم) یالکز انسان حقنده قوللانلدیغی ، مثلا (خاتمهٔ کتاب) برنده (خاتم کتاب) دینلمدیکی حالده (خاتمه) ایکی صـورتلەده قوللانیلیر . مثلا (خاتم المفسرین) مقامنده (خاتمة المفسرین) دینیلیر.

خاتُونْ [ع ۔ ف] قادین. فی الاصل مفهومنده شرف معتبردر . محرفی اولان (قادین) دخی اکثریا بویولده ایراد اولنور . (قادین) ایله (قاری) بیننده‌کی فرق معلومدر. خاتون قیامت = حضرت فاطمة الزهرا : « کربلا دشتنده خاتون قیـامت آه اکر — غرق خون کورسیدی شاه کربلانك حالنی — هیچ شك یوق کیم قیلاردی کربلا طوپراغنی — غرق خون کوزدن دوکوب سیلاب اشك آلنی — فضولی »

خادْ [ع] چایلاق .

خادِعْ [ع] خدعه ایدیجی ، ایدن ، خدعەجی ، بایع خادع. خادعانه = خادعجەسنه : معامله خادعانه .

خادم [ع] خدمت ایدیجی، ایدن، خدمتجی. سید القوم خادمهم = برقومك اولوسی خدمتلرنده بولناندر § حرم خدمتنده بولنان شخص بی دجویلت.

خار [ف] دیكن . « جای كل كل باش جای خار خار ـــ سعدی » = كل اولەجق یرده كل ، دیكن اولەجق یرده دیكن اول . خار اشتر = دوه دیكنی . خارپشت = كیرپی . خارخار = یورك راحتسزلكی، بی حضوری قلب. قاشنمه معناسنەده كلدیكی ایچون جدیاتده معنای اولده استعمالی مقبول دكلدر.

خارا [ف] پك طاش، مرمر. (سنك خارا) صورتندەده قوللانیلیر . خارا شكاف = خارا یاریجی ، یاران : ضربۀ خارا شكاف § برنوع موجلی قماش: «نور مواج معانیی سوزمده برق اوران ـــ یالباسی نظمك برآتشی خارامیدر ؟ ـــ نفی »

خارج [ع] طیشـاری چیقیجی ، چیقان § طیشده، طیشاریده: وظیفەمدن خارجدر § طیش، طیشاری. خارج قسمت = بر عدده بر عددك قاچ دفعه بولندیغنی كوسترن عدد. خارجاً = طیشدن، طیشاریدن: خارجاً احاطه. خارجاً تزیین. خارجی = خارجه منسوب، طیش طرفه متعلق : آرایش خارجی. تزیینات خارجیه. امور خارجیه. وقتیله امام علی‌یه قارشی اعلان عصیان ایدن بر فرقۀ باغیه افرادندن هر برینەده (خارجی) دینیلیر .

خارش [ف] قاشینیش، قاشینمه: قاشینش، قاشنمه: خارش سر.

خارق [ع]ییرتیجی، ییرتان. خارق العاده، خارق عاده = عادتك خارجنده. بوتعبیر (فوق العاده) تعبیرندن اقوادر.

خارقه [ع] عادتك خارجنده اولەرق یتشمش، غایتله ممتاز انسان: خارقۀ ادب. بەمارق برخارقۀ سیاسیدر . «ساثره بكزرمی سخندانلرك؟ ـــ هربری بر خارقەدر آنلرك». بومعناده آخرندەكی (ه) مبالغه افاده ایدر. (خارقه) (خارق)ك مؤنثی اولەرق قوللانلدیغی وقت (ه) بالطبع علامت تأنیث اولور . فقط بو صورتده انسانه وصف اولماز . مثلا (امور خارقه) (كیفیت خارقه) دینیلیر. (رجال خارقه) دینلمز . « اوبر خارقەدر » كبی جملەلرده ایكی احتمال واردر : اشارت بر انسانه ایسه (ه) مبالغه ایچون، بر كیفیته ایسه تأنیث علامتی اولمش اولور. (خوارق) ده باق .

خاره [ف] (خارا) ایله ایكی معنا سندەده مترادفدر : « مالك اولسەم كاشكی بر قلبه سنك خارەدن! » « كل یا كاقلی كلكلی كرا كەلی مورخارەلی ـــ ندیم »

خازن [ف] زوجه نیڭ قارداشی ، بالدیز. (خواهرزن) دن مخففدر. (خازنه) دخی دینیلیر .

خازن [ع] خزینه محافظی، خزینه‌دار : خازن كنج دانش ، خازن اسرار .

خاسته [ف] قالقمش، آیاغه قالقمش، قیام ایتمش. اكثریا (برخاسته) صورتندە قوللانیلیر . نو خاسته = تازه یتشمش دلی قانلی. بوتركیب اكثریا مقام ذمده ایراد اولنور: نوخاستۀ نادان.

خاسر [ع] ضرره، زیانه اوغراییجی، اوغرایان : قوم خاسر. تاجر خاسر. خاسراً = خاسر اولەرق، اولدیغی حالده: خاسراً ترك تجارت ایلدی. جمعی:

خاسرون . خاسرين .

خاشاك [ف] چورچوپ، سوپورتی . نابینك « دلده برسوز محبت واركه تقرير ايلسـهم ــ شوقدن اجزای عالم سربسر خاشاك اولور» بيتی برمضمون عجيبی حاويدر .

خاشع [ع] خشوع ايديجی ، ايدن ، خشوع ايله متصف اولان: عبد خاشع. قلب خاشع. قلوب خاشعه. خاشعاً = خاشع اولەرق، اولديغی حالده: خاشعاً كعبهٔ معظمه‌يه توجه ايتـدی . خاشعانه = خاشع اولانه ياقيشەجق صورتده : ذكر خاشعانه. نماز خاشعانه. جمعی : خاشعون، خاشعين .

خاصّ [ع] برقاچ شيئه شمولی اولميوب بر شيئه مخصوص اولان: اسم خاص. طرز خاص، شيوهٔ خاص. بوادا كنديسـنه خاصدر . مؤنثنده (خاصه) دينيلير: خزينهٔ خاصه. عساكر خاصه § متميز، ممتاز انسان: خاص وعام. خاصان حق. خاصان حرم . خاص الخاص = اك خاص، خاصدن خاص .

خاصّه [ع] برشيده بولنوب سائرنده بولنميان قوت، كيفيت ، حالت مخصوصه: مقناطيسده جذب حديد خاصه‌سی واردر . خاصّةً ، بالخاصّه = مخصوص اولەرق . (خاصكی) عنوانی اصله نظراً فارسی كاف ايله اوقونمق لازم كلير. چونكه بوكاف (خاصه) ده‌كی هانك مقلوبيدر.

خاصيّت [ع] فائدهٔ مخصوصه ، تأثير مخصوص: « بوخاصيتله سن زخم درونه مرهم اولمازسين ـ ثابت»

خاضع [ع] خضوع ايديجی، ايدن، خضوع ايله متصف اولان : بندهٔ خاضع . خاضعاً = خاضع اولەرق ، اولديغی حالده: خاضعاً عرض تحيت. جمعی: خاضعون، خاضعين .

خاطر [ع] كوكل : « نامه وقاصـد پياميله خوش اولماز خاطرم ــ فضولی» . خاطری قالمش ديمك اولان (خاطرمانده) تعبيری جدياً ده‌قوللانلماملی. درخاطر ايتمك = كندی خاطرينه كتيرمك، خاطرلامق. خاطر نشان = خاطرده قالمش، كوكلده بر ايتمش اولان شی. خاطرشناس = خاطر اله آليجی ، كوكل يابان. خاطر شناسانه = خاطر شناس اولانه ياقيشەجق صورتده : معاملهٔ خاطر شناسانه. خاطر شناسی = خاطر شناسلق : فضيلت خاطر شناسی . (دل)ده باق .

خاطره [ع] خاطره كلن خصوص ، فكر : بوراسنی بر خاطره اولمق اوزره عرض ايديورم § خاطرده قالمش اولان خصوص ، كيفيت : خاطرهٔ عهد شباب . جمعی : خاطرات . (خواطر)ه ده باق .

خاطف [ع] كوز قاماشـديريجی ، قاماشـديران. (برق)ه وصف اولور: برق خاطف .

خافض [ع] اسماء حسنادن. آلچالديجی، آلچالدن ، آلچاق ايديجی ، ايدن مذلّل، مذلّ : « ای حافظ صباران! ای خافض جباران!» § عربيده حرف جر. نزع خافض = حذف حرف جر. خافض الجناح = متواضع . خافض الطير = وقور.

خافقان [ع] مغرب ايله مشرق . (خافقين) دخی دينيلير : « نصرة الدنيا معز الدوله كهف الخافقين ــ جامی» نعيما تاريخنك عنوانی (روضة الحسين فی خلاصة اخبار الخافقين) در .

خاقان [ع] پادشاه عظیم الشان. فی الأصل ترکستان حکمدارلرینه مخصوص علمدر. (تخقین) مصدری بوندن یاپیلمه‌درکه بر آدمی خاقان ایلمك دیمکدر. خاقانی = خاقانلق ، خاقانه منسوب.

خاقانی [شاعر مشهور] منظوم حلیهٔ شریفه صاحبیدر. هم شاعرانه هم عاشقانه اولان بو اثر لطیف ایله ابقای نام ایتمشدر. (محمدبك) عنوانیله یاد اولنوردی. صدر اعظم اولان ایاس پاشانك اقرباسندندر. حلیه‌نك مقطعی اولان «اوله‌دن بیك یدی تاریخی تمام — بو رساله‌مده تمام اولدی کلام» بیتندن آکلاشلدیغی اوزره اوفرخنده اثری (۱۰۰۷) سالی ایچنده اکمال ایلمشدر. ارتحالی (التفات بقا) ترکیبنك ابجد حسابنجه کوستردیکی (۱۰۱۵) تاریخنه مصادفدر. کندیسنك آثار سائره‌سی دخی اولدیغی مروی ایسه‌ده آنلر رسیدهٔ نظر استفاده‌مز اولامشدر. حلیه (واحد کالف) قبیلندن اوله‌رق علو طبعنه شهادت ایتمکده‌در. ادرنه قاپوسی جامع شریفی قبرستاننده مدفوندر. سنك مرقدینه — طوغری اولمق شرطیله — ایکی سوز یازیله‌مامش اولمسنه تأسف اولنور.

خاك [ف] طوپراق: خاك پاك. خاك انداز = فراش که آنکله سوپوروتی دوکرلر. خاکدان = کرهٔ ارض، عالم سفلی. خاکروب = سوپورکه. (جاروب) دخی دینیلیر. خاکسار = توز طوپراق ایچنده قالمش، پریشانحال، دوشکون، حقیر، محقر. خاکساری = خاکسارلق. خاك نشین = فقیر، حقیر. خاك نشینی = خاك نشینلك. خاکی = طوپراغه منسوب، طوپراقدن: وجود خاکی. بونك جمعی اولان (خاکیان) — که تخفیف ایله‌در — عالم سفلی سکنه‌سی یعنی انسانلر موقعنده ایراد اولنور. آکا بدل (خاکیلر) دخی دینیلیر. خاکی‌نهاد = متواضع. (خاك پای) تعبیری (خاکپای) صورتنده یازلمالی.

خاکستر [ف] کول، آتش کولی. خاکستری = خاکستره منسوب. خاکستر کبی: رنك خاکستری.

خال [ع] والده‌نك ارکك قارداشی، دایی: خال وعم. «خال خالیمی اولور شفقتدن؟» § بدنده اولان نقطه، بنك، بك: خال سیاه. خال مشکین. «اولوری باصره خالی خیال خالندن؟». خالدار = بکلی: رخسار خالدار.

خالد [ع] باقی، دائم. خالداً = خالد اوله‌رق، اولدیغی حالده: جنتده خالداً مقیم اولمق. جمعی: خالدون، خالدین. علم شخص اولان (خالد) کچ قوجامق، چوق یاشامق معناسنه کلن (خلود) دن مأخوذدر.

خالص [ع] صافی، قاریشیق دکل. مغشوش دکل: قلب خالص. زر خالص. نیت خالصه. خالصاً = خالص اوله‌رق، اولدیغی حالده: خالصاً جناب حقه عبادت ایدردی. خالصاً لوجه‌الله. خالصانه = خالص اولانه یاقیشه‌جق صورتده: محبت خالصانه. اخطار خالصانه. خالصیت = خالصلق.

خالع [ع] قوجه‌سندن بوشانمش زوجه‌یه وزوجه‌سنی بوشامش زوجه اطلاق اولنور. زوجه حقنده استعمالی غالبدر.

خالق [ع] اسماء حسنادن. یارادیجی، یارادان: خالق زمین وآسمان.

«خالق ! نه غريب خلقتم وار ـ سينه‌مده نه‌در بو بحرزخار ؟». خالقيت = خالقلق.

خالَه [ع] پدرك قيز قارداشى. عربيده والده‌نك قيز قارداشنه يعنى تيزه‌يه اطلاق اولنور .

خالى [ع] بوش ، تنها : اناء خالى ، مكان خالى. ايكيدن خالى دكل. مؤنثى اولان (خاليه) نك تشديد ايله استعمالى غلطدر : ايام خاليه . بيوت خاليه . خالياً = خالى اوله‌رق ، اولديغى حالده : خانه‌يى خالياً ترك ايلمش. خالى الذهن = ذهنى بوش : خالى الذهن عوام مقوله‌سندن .

خام [ف] چيك، پيشمه‌مش، اولمامش: ميوهٔ خام § ايشلنمه‌مش ، صنعت كورمه‌مش ، حال طبيعيده : خام اشيا § بوش، بيهوده : خيال خام. خام طمع = طمع خام صاحبى : عاشق خام طمع § تربيه كورمه‌مش، پيشكين دكل: خام آدم . خامى = خاملق ، چيكلك .

خامِد [ع] قورى سوندكى حالده آلوى ساكن اولان آتش : آتش خامد. نيران خامده. شعلهٔ خامده.

خامِس [ع] بشنجى : جلد خامس . دفعهٔ خامسه . خامساً = بشنجى، بشنجى درجه‌ده اوله‌رق: خامساً شويله ياپلمليدر .

خامُش [ف] (خاموش) مخففى .

خامِل [ع] بين الناس شهرت وشانى اولميان ، كمنام اولان آدم . خاملاً = خامل اوله‌رق ، اولديغى حالده: خاملاً ياشامنى ترجيح ايلدى .

خامُوش [ف] صوصيجى ، صوصان ، ساكت. (خامش) و (خموش) و (خمش) بوندن مخففدر. بونلر فارسيده (صوص !) مقامنده‌ده ايراد اولنور : «ياسخن دانسته كو اى مرد عاقل ياخموش! ــ حافظ » . فضولينك « ليلى سوزنى سويله يوقسه خاموش ! » مصراعنده اولديغى كبى بو اذا وقتيله بزده تقليد اولنوردى. زمانمزده مهجوردر. (خامش) ايله (خمش) نادراً قوللانيلير : «خامشكن شاعر مجا كو ــ غالب » خاموشى = خاموشلق، سكوت: فضيلت خاموشى. وادئ خاموشان = قبرستان .

خامَه [ف] قلم . خامه‌ران = قلم يوريديجى ، يوريدن ، يازان : شو بولده خامه‌ران اولدى . خامه‌زن = اوززنده قلم كسه‌جك آلت، مقطع، مقط. خامهٔ موى ، خامهٔ مويى، خامهٔ موين = قيل قلم .

خانْ [ف] حكمدار .

خانْ [ف] شهرلرده وخارجده صورت معروفه‌ده ياپيلان بنا: «صاندك اى خواجه مكر كعبه‌يى سن خان خليل! ــ راغب » . پرده بوكله فى الاصل خطا وتركستان حكمدارلرينه مخصوص عنوان اولديغى حالده مؤخراً مطلقا حكمدار مقامنده قوللانلمشدر .

خاندانْ [ف] اصيل برذاتك اهل بيتيله اقرباى طاقمى: خاندان نبوت. خاندان عثمانى § صوى ، اوجاق . اصيل ومعتبر ذواته‌ده اطلاق اولنور. مفردى، جمى مساويدر « بوذات شهرمزك خاندانندندر » دينلديكى كبى « بو آغا شو كويك خاندانيدر » دخى دينيلير .

خانِق [ع] بوغيجى، بوغان: سارق خانق.

خانْقاه [ع] تكيه: خانقاه مولوى. (خانگاه)دن معربدر. اسلوب فارسى اوزره (خانقه) صورتنده تخفيف اولنور.

خانَگى [ف] خانه‌يه منسوب، اوده بولنان، اوده‌كى: كبوتر خانكى. دشمن خانكى.

خانُمان [ف] اوبارق، خانه وخاق، اهل وعيال، مالملك: «اى عشق ياقارسه‌ك ايشته جانم! — ياق‌ديردم اوليدى خانمانم». خانمان برانداز = خانمان برباد ايديجى، ايدن. خانمان‌براندازانه = خانمان براندازجه‌سنه خانمان براندازى = خانمان براندازلق. خانمانسوز = خانمان ياقيجى، ياقان: حريق خانمانسوز.

خانه [ف] او: خانهٔ‌واسع. خانهٔ خدا = بيت‌الله، كعبه. خانه‌خدا = رب‌البيت، خانه‌صاحبى. بونك اصلى (خداى خانه)در. خانه‌برانداز = خانه‌برباد ايديجى، او ييقيجى. خانه براندازانه = خانه برانداز جه‌سنه. خانه‌براندازى = خانه‌براندازلق. خانه خراب = جاهل، مفلس، بى مايه، پريشانحال: «بيت دلى دانش ايله ايتمين آباد — معمور صانير صدرينى هر خانه خرابك». خانه خرابى = خانه خرابلق. خانه پرورد = اوده بيومش، دنيايى كورمه‌مش: مخدوم خانه پرورد. «بيك‌قصهٔ بى كسان يازلسه — بيامز بونى شخص خانه پرورد». خانه پروردى = خانه پروردلك. خانه‌زاد = افنديسنك اونده طوغمش كوله ويا جاريه چوجغى: غلام خانه‌زاد. پرستار خانه‌زاد. خانه باز = باشه‌سى‌يه اويناپان قارباز. خانه بازى = خانه‌بازلق. خانهٔ فردا = دارعقبى. خانه‌كن = ناخلف، سفيه ميرات يدى.

بعض اسماومصادره الحاق اولنان (خانه) لفظى فى‌الاصل مضاف اولمق اوزره تصور اولنور. مثلا (اجزاخانه) خانهٔ اجزاديمكدر.

خاوَر [ف] شرق، مشرق، خاورى = شرقى، مشرقى: «ايلدى دريايه غوطه آفتاب خاورى — نفعى».

خاوِيَه [ع] شنلكسزير: ارض خاويه، اراضىٔ خاويه. تشديد ايله غلطدر. (خاوى) دخى قوللانيله‌بيلير: زمين خاوى.

خايَنْدَه [ف] آغيز ايله چيكنيه‌جى، چيكنه‌ين. نظمده قوللانيله‌بيلير.

خايَه [ف] يومورطه § خصيه.

خاييدَه [ف] آغيز ايله چيكننمش. اكثريا آغيزدن آغيزه طولاشمش، مبتذل اولمش سوز حقنده صرف اولنور: «خاييده سخن جهد سخندانه ياقشماز — ابن‌النجار». خاييده‌گو = خاييده سوز سويلين، باياغى شاعر.

خَبائِث [ع] (رذائل) ك مفردى اولان (رذيله) معناسنه كلن (خبيثه)نك جمعى. شرابه (ام الخبائث) اطلاقى منشأ رذائل اولديغنه مبنيدر. مفردى قوللانلماز. (خبيث)كمؤنثى اولان (خبيثه) — كه مستعملدر — باشقه‌در.

خَباثَت [ع] خبيثلك.

خَبّاز [ع] اتمك صاتان، اتمكجى: خباز خيله‌باز.

خَبايا [ع] (خبيئه)نك جمعى. كيزلى شيلر، كيزلى ايشلر، مخفى خصوصات: واقف خبايا. خباياى مسئله. خباياى امور. مفردى قوللانلماز (خفايا) يه‌ده باق.

خَبَر [ع] نقل اولنان سوز : خبر صادق. خبر کاذب. خبرواحد. «خبر خیر ویرر نشئه یالان اولسه دخی — رئیس واصف» § علم، وقوف، معلومات : خبری وار. خبری یوق. خبری اولمامش. (آلمق) (ویرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر. «صبا لطف ایتدك اهل درده درماندن خبر ویردك — فضولی». صبرینك «اول سنکدله سوز دلمدن خبر ایله» مصراعنده اولدیغی کبی ادبیاتده (ایلمك) ومعناجه آنك عینی اولان (ایتمك) ماده‌لریله قوللانلماز اولمشدر. تفعینك «هر واقعه‌نك عاقبتندن خبر ایلر» مصراعی‌ده استعمال قدیم شواهدندندر. خبردار = خبری، معلوماتی اولان. خبردارانه = خبردارجه‌سنه : استفسار خبردارانه. خبرداری = خبردارلق. (خبردار)ه بدل بعضا (باخبر) تعبیری ایراد اولنور. بی خبر = معلوماتسز، طویغوسز. بی‌خبرانه = بی خبرجه‌سنه. بی خبری = بی خبرلك. خبری = خبره منسوب، خبردن عبارت: کلام خبری. جملهٔ خبریّه.

خَبْط [ع] کورجه‌سنه راست کله باصه‌رق یوریمك. (خطا) مقامنده مستعملدر : خبط وخللدن عاری. (عشوا) اوکنده‌کی شیئی کوره‌میوب کوره‌مه‌دن یورین ناقه دیمك اولدیغندن (خبط عشوا) تعبیری (خطای فاحش) موقعنده ایراد اولنور.

خَبیث [ع] ناخوش، ناپاك. مردار: شیٔ خبیث. افکار خبیثه § انسانیتسز، سویسز، فرومایه : شخص خبیث. خبیثهٔ حسناء. بو معناده (خبیث)ك جمعی (خبیثون) و (خبیثین)، (خبیثه)نك (خبیثات) کلیر. «الخبیثات للخبیثین والخبیثون للخبیثات» آیت کریمه‌سی مثل حکمنده‌در. خبیثانه = خبیثجه‌سنه: آمال خبیثانه.

خَبیر [ع] خبردار. جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: خداوند خبیر. «بوکا راضیمی اولور رب خبیر؟—سنبلزاده». خبیرانه = خبردارانه.

خَتّار [ع] غدار غدعه کار: ختارغیور.

خَتّان [ع] سنت ایدیجی، سنتجی : ختان حاذق.

خَتْم [ع] مهرله‌مك، مهرلمك : ختم مکتوب. سندك ختمی. بو معناده (تختیم) زیاده قوللانیلیر. ختم القلب. ختم قلب = جناب حقك قلوب اهل کفری سد ایله ایمانه متعلق هیچ برشی حس ایتمیه‌جك برحاله قویمسی § اتمام، اکمال : ختم قرآن. ختم کتاب. ختم حیات. حضرت پیغمبر حقنده توصیف اوله‌رق ایراد ایدیلن (ختمیت پناه) تعبیرینه بدل (خاتمیت پناه) قوللانلیلیدر.

خَتْمَه [ع] بر کره ختم ایتمه، ختم. جمعی : خَتَمات : ختمات قرآن. ختمات شریفه.

خَتْن [ع] اجرای ختان: ختن صبی. ختن ماهرانه.

خَتَنَه [ع] زوجه‌نك والده‌سی، قاین آنا: ختنهٔ شفیقه. ختنهٔ خائنه. جمعی : ختنات : ختنات بی حسنات.

خَتُور [ع] (ختار) ایله مترادفدر : ختور کفور. بونلره بدل (ختیر) دخی قوللانیله‌بیلیر.

خَثارَت [ع] صیویق شی قویولانوب قاتیلاشمق : خثارت مایع. خثارت لبن.

خَشْلَه [ع] قارنك كوبك ايله قاسيق آره‌سنده‌كى قسم اسفلى. خشلى = خشله منسوب.

خَجالَتْ، خَجَلْ، خَجْلَتْ [ع] اوتانمه، شاشيرمه: «ايلدى رنك رخك كالره ايراث خجل» «نه قدر يوزله‌سه‌لر يوز سزه خجلت كلمز»

خَدّ [ع] ياكاق: خداسيل. لاله خد = لاله‌رخ = لاله ياكاقلى. وقتيله (كوفه) شهرينه ـ يك كوزل كورنديكى ايچون ـ تيز ياكاغى ديمك اولان (خد عذرا) عنوانى ويرلمش ايدى.

خَدَرْ [ع] بر عضوك اويوشمه‌سى. خدر البنان = پارماق اوجلرينك اويوشمه‌سى.

خَدّاعْ [ع] خدعه‌جى، خدعه‌كار، (خادع)دن اقوادر. خداعانه = خداعجه‌سنه.

خَدائِعْ [ع] (خديعه) نك جمعى. (خدائع) صورتنده يازلمالى.

خَدْشَه [ع] راحتسزلك، وسوسه، مراق: موجب خدشهٔ درون. خدشه‌بخش اذهان. فى الاصل (تخديش) كى طيرمالامق ديمك اولان (خدش) دن بناء مره‌در. لسانمزده (ذهن طيرمالامق) تعبيرى معروفدر. كاتبلر مثلا «ذهنمى طيرمالايور» ديه‌جك يرده «ذهنمى تخديش ايديبور» ياخود «ذهنمه خدشه ويريبور» ديرلر. طيرمالامه مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير. جمعى: خدشات.

خَدَمْ، خَدَمَه [ع] خدمت ايديجى، خدمتكار معناسنه اولان (خادم) ك جمعى: (خدمه). مفرد مقامنده‌ده مستعملدر. مثلا «بو آدم جامع خدمه‌سندندر» دينلديكى كبى «بو آدم جامع خدمه‌سيدر» دخى دينيلير.

خَدَنْكْ [ف] اوق. فى الاصل قاين آغاجى معناسنه‌دركه آندن اوق ياپيلير.

خَدُوشْ [ع] سينك § پيره: «خدشات خدوش پيروا — چشم عاشقدن اولدى خواب ربا»

خَديجْ [ع] مدت حمل تمام اولمه‌دن طوغان ولد. (خديجه) بونك مؤنثيدر.

خَديشْ [ف] خانه‌ده‌كى بيوك قادين، بيوك‌خانم. ضم ايله ده‌لغتدر.

خَديعَه [ع] (خدعه) ايله مترادفدر. آندن اقوى عند اولنملى. (خديعت) صورتنده‌ده قوللانيلير.

خَدينْ [ع] دوست، همدم، غمكسار: خدين امين. خدين حزين.

خَذَلَه [ع] (خاذل) ك جمعى. اراذل ناس، آلچاق اشخاص. مفردى ضرورتسز قوللانلماز.

خَذُولْ [ع] خذلانه مبتلى اولان. اهل خذلان: ابليس خذول. خذول مسئول. خذولانه = خذولجه‌سنه: انصراف خذولانه.

خَذيمْ [ع] سرخوش. مؤنثى (خذيمه) در. خذيمانه = سرخوشانه: رفتار خذيمانه.

خَرْ [ف] اشك: بيچاره‌يى برده (لايفهم) صفت كاشفه‌سيله توصيف ايدرلر: خرلايفهم. خربان = اشكجى. خردشتى = يابان اشكى. خر كره = اشك ياوروسى، صبيا. خرمنش = خرطبيعتلى خرى = اشكلك. (خر) لفظى ديكر بر كلمه ايله مركب صورتنده اولديغى حالده اكثريا تغليظه

دلالت ایدر یعنی قرینی اولان کلمه‌نك معناسنده بیوکلك، ایریلك اولدیغنی کوسترر . (خرچنك خرگله) کلمه‌لری بو قبیلدندر .

خَرائِد [ع] (خریده) نك جمعی : جدیداتده (ابکار افکار) و (لآلیٔ افکار) مقامنده (خرائدافکار) دینلمه‌ملی . (خراید) صورتنده یازلماملی .

خَرائِط [ع] (خریطه) نك جمعی : خرائط منتظمه . خرائط سقیمه . (خرایط) صورتنده یازلماملی .

خَراب [ع] ویران، معمور دکل : دارخراب . شهر خراب . مؤنثنده (خرابه) دینلمز. خرابی، خرابیت= خرابلق : خرابیٔ خانه . قریه‌نك خرابیتی. (خراب) لفظی یقلمق، ویران اولمق معناسنه مصدرده اولور . «شو وقف خرابندن صاتیلیور» کبی یرلرده بومعنایه‌در. ابجد حسابنجه (۸۰۳) عددینی کوسترمکده اولان بو کلمه تیمور طرفندن سیواسك تخریب ایدلدیکنه تاریخ دوشمش. کچکین سرخوشه (خراب) اطلاق مجازیدر . اکثریا (مست خراب) دینیلیر: «میمیدر ساقیمیدر مست خرابی ایکه‌دن؟ ـ یحیی» (مست و خراب) صورتنده استعمالی یاکلشدر.

خرابات [ع] میخانه، جسیم میخانه، میخانه‌لر مجموعی: «خراباتك میان میکشانده نامی قالمشدر ـ لا». راغبك «خراباتی کورنلر هربری برحالتی سویلر» مصراع مشهوری ضعف تألیفی مشتملدر. خرابات مفهومنده غازینو، قافه شانتان کبی یرلرده داخلدر . خراباتی = خرابات مداومی : « اولدك آواره بر خراباتی — یازیق ای خانمان خراب سکا! » . بونك جمعی اولان (خراباتیان) تخفیف ایله‌در . « تو پنداری که رندی در خرابات ؟ — خراباتی شدن هیهات هیهات! ـ بهاءالدین». (خرابات) لفظی (خرابه) نك جمعی اولمق اوزره قوللانلماملی. مثلا (تدمر خرابه‌لری) مقامنده (تدمر خراباتی) دیمك مناسبتسز اولور .

خَرابَه [ع] ویرانه : « ای خرابه ! مطاف آهمسین — مرکز خیرت نکاهمسین». خرابه‌زار =ویرانه‌لك، خرابه‌سی چوق یر. خرابه‌نشین=خرابه‌ده اوطوران، ساکن اولان : فقیرخرابه‌نشین .

خَراج [ع] رعایانك طرف سلطانی‌یه ادا طریقیله تقدیم ایتدکلری مبالغ . خراجگذار = خراج ویریجی، ویرن، خراجه کسلمش .

خَراخِر [ع] (خرخره) نك جمعی .

خَراش [ف] خیوان ایله دوندیریلن دکرمن .

خَراشتَر [ف] موذیاته، حشراته اطلاق اولنور .

خَراطین [ع] صوغلجان . فارسی (خراتین) دن معربدر .

خَربَط [ف] ایری قاز. اکثریا احمق معناسنده قوللانیلیر. (خربطه) دخی دینیلیر .

خَربُزه [ف] قاوونه وقاربوزه اطلاق اولنور . تخفیف ایله (خربز) دخی دینیلیر . (قاربوز) بوندن محرفدر . بالخاصه قاربوزه (خابزهٔ هندی) دیرلر (خربزهٔ روباه) ابوجهل قاربوزیدر . خربزه‌زار = قاوون قاربوز بوستانی . خربزه‌فروش = قاوونجی وقاربوزجی .

خَربَق [ع] چوپلمه. خربق ابیض= آق چوپلمه .

خَرْبَلَه [ف] صو دولابی ، بوستان دولابی: خرگلهٔ خربله گردان.

خَرْتوت [ف] ابری، لذتسز قاره دوت: فرتوت خرتوت خور .

خَرْتوج [فرانسزجه دن] طوپ فشنکی.

خَرْج [ع] مصرف : خرج یکروزه. وکیل خرج § صرف: شوقدر پاره خرج ایتمش § بر مخلوط تشکیل ایده جك اجزا : طعام خرجی . دیوار خرجی § البسه اوزرینه ایشلنیلن قایطان وسائره . (خرج عالم) تعبیری (هرکسك ایشنه کابر) مقامنده قوللانیلیر. خرج راه= یول مصرفی، رسماً ویریلن یول خرجلغی.

خَرْچَنْك [ف] ینکج .

خَرْخِشَه [ع] غوغا، گورلتی، پاتیردی (قارغاشه) بونك محرفیدر .

خَرْدَلْ [ع] معروف دانه، خاردال . مجازاً معجون حالنه کتیرلمشنه دخی اطلاق اولنور. خردله=خردل دانه سی.

خَرَسْ [ع] دیلسزاوله، دیلسزلك: مبتلای خرس .

خَرْط [ع] ال ایله آغاجك داللرندن یاپراق صییرمق . اصعب من خرط القتاد = خرط قتاددن دها گوج. (بك گوج) دیه جك یرده ایراد اولنور. (قتاد) برنوع آغاجدرکه متین ودیکنلی اولور.

خَرْق [ع] یاروب ییرتمق ، یاریلوب ییرتلمق : خرق اثواب. خرق عادت . البسه نك خرقی § یاریق، ییرتیق: دکرمن خرقی . اتسع الخرق علی الراقع= دلیك بیوك ، یامه کوچك .

خَرْگاه [ف] بیوك چادر ، اوتاق § ککیش محل: خرگاه. (خرگه) دخی دینلیر ، خرگاه ماه= آی آغیل ،

هاله . بوکلمه یی بعض ارباب نزاهت کبیر ایله اوقورلر .

خَرْگَلَه [ف] بیلدکه ، قوشلمغه آلشمامش جنس فرس.

§ صوییسز، خوییسز بینك حیوانی. فی الاصل بیوك سوری دیمکدر.

خَرْگوش [ف] طاوشان: «خداقادردر ایلر کربه دن خرگوشلر پیدا—لا ». فی الاصل بیوك قولاقلی دیمکدر . خرگوشك = طاوشان یاوروسی

خَرْمُهْرَه [ف] قاطیر بونجغی : «ليك خرمهره قدر قیمتی بیلمزلر — نفعی »

خَرْنوب [ف] کچی بوینوزی دینیلن میوه

خَرْوار [ف] اشك یوکی .

خَرُّوب [ع] (خرنوب) ایله مترادفدر.

خَرِیدَه [ع] دلنمه مش اینجو، درناسفته § ارکك الی طوقنمامش قیز اوغلان قیز .

خَرِیطَه [ع] معروف خریطهٔ عالم . آسیا خریطه سی . فی الاصل قولپلو کیسه وطاغارجق کبی شیلره اطلاق اولور. « خریطه ده بوبوق ایدی » یوللو تعبیراتده بومعنی دخی یاقیشیق آلیر.

خَرِیف [ع] فصول اربعه نك یازدن صکره کلنی، گوز : فصل خریف . موسم خریف .

خَرِیم [ع] لاابالی مشرب ، قیدسز آدم : خروار خریم .

خَزّ [ع] تفتیکدن ویا تفتیك ایله قاریشیق ایپکدن معمول بر نوع قماش : خز دمیاطی .

خَزائِنْ [ع] (خزینه) نك جمعی : کتبخانه لر خزائن علومدر.

(خزاين) صورتنده يازلمالى .

خَزّاف [ع] چاناق، چوملك كبى شيلر ياپوب صاتان .

خَزان [ف] ياپراق دوكومى موسمى . كوز: خزان ياپراغى. اكثريا (بهار) ه مقابل اولەرق ايراد اولنور: «او يكانه عالم عشرتك طوبيلورى ذوق بهارينه؟ — نظرمده كلشن كويككبوقدر صفالى خزانى وار». خزانى = خزانه منسوب: رنك خزانى. «بن اولەدەيم هزاره ثانى — دينسون بكا بلبل خزانى» . خزانديده = خزان كورمش، صارارمش صولمش : برك خزانديده .

خُزّان [ع] نظمده (خازن) ه بدل قوللانيلەبيلير .

خَزع [ع] كسمه ، يارمه .

خَزَف [ع] چاناق، چوملك كبى چاموردن ايشلنوب آتشده پيشيريلن شيلره اطلاق اولنور. خزفپاره = خزف پارچەسى ، قيريغى .

خَزينه [ع] نقد ومال وضع وحفظ اولنان محل. مجازاً هرشيئك زيادە بيريكديكى يرەدە دينيلير: صنو خزينەسى § كليتلى نقد ومال . خزينه‌دار = خزينه محافظەسنه مأمور اولان . خزينه‌دارى = خزينه‌دارلق، خزينه‌داره منسوب .

خَش [ف] فائدەسز اوت § چوب . خس و خار = چورچوب . خسپوش = مرائى ، مزور ، حيله كار . خسپوشى = خسپوشلق § صويسز ، آلچاق، ناكس ، باياغى آدم .

خَسائِس [ع] (خسيسه) نك جمعى . (خسايس) صورتنده يازلمالى .

خَسار ، خَسارَت [ع] ضرر، زيان. اكثريا ماديانده قوللانيلير: خسار عظيم. خسارت جسيمه. جمعى: خسارات.

خَساسَت [ع] ناكسلك، فرومايه‌لك، آلچاقلق، باياغيلق: برشخصك خساستى. بر فكرك خساستى. برمشغله‌نك خساستى. (خست)ه ده باق .

خَسته [ف] كيفسز ، مزاجى برنده اوليان . تركجەسى (صايرو) دركه مهجوردر: «اولور ميل دل افزون آستانك طاشنه هر دم ـ اكرچه رسمدر ياصديقدن اكراه ايلمك صايرو ـ فضولى». (خسته) فى الاصل (خستن) مصدرندن اسم مفعول اولملق اوزره مجروح ديمكدر . (دلخسته ، خسته‌دل، خسته خاطر) كبى تركيبلرده بو معنى قصد اولنه‌بيلير. جمعى: خستكان. خستكى = خسته‌لك . خسته بند = قيريق، چيقيق اعضا باغى، جبيره.

خَسَنده [ف] سينك ، آرى كبى ايصيريجى اوفاق خيواناته اطلاق اولنور .

خَسير [ع] (خاسر) ايله مترادفدر: اسير خسير .

خَسيس [ع] بخيل، جرى : توانكر خسيس . خسيس نفسنك خدمتكارى ورثەسنك خزينه‌داريدر ـ محى‌الدين عربى§ باياغى، التفاته شايان‌دكل: شغل خسيس. مشاغل خسيسه . بومعناده اشخاصەده وصف اولەبيلير. مثلا (شخص خسيس) صويسز، آلچاق شخص ديمك اولور. بوكله برنجى معناده (خست)دن، ايكنجيسنده(خساست)دن‌مشتق‌عداولنور.

خَسيسه [ع] خصلت رديئه ، كوتو خوى، فنا كيفيت: خسيسه

تنك چشمی . خسیسهٔ خودستایی. خسیسهٔ شهرتپرستی.

خَشَب [ع] قاتی قوری آغاج كه آندن كرسته یاپیلیر . كغمد من ذهب علی سیف من خشب ــ تفتازانی = آغاج قیلیچ اوزرنده آلتون قین كبی. مشارالیه بو تشبیهی لفظیّ پارلاق، معناسی بایاغی اولان سوز حقنده صرف ایتمشدر. كندی سوزی ایكی جهتله‌ده پارلاقدر.

خَشَبَه [ع] آغاج پارچه‌سی . جمعی : خشبات: خشبات سابحه.

خَشخاش [ع] معروف نبات. (خردو خشخاش) تعبیری مهجوردر.

خَشَن [ف] ساز نوعندن بر نبات كه بعض فقرا آندن لباس یاپارلر. خشن پوش = مرائی ، منافق . خشن پوشی = خشن پوشلق. محلنده كوسترلدیكی اوزره بونلره بدل (خسپوش، خسپوشی) دخی قوللانیله بیلیر .

خَشِن [ع] خشونتلی ، خشونتله متصف اولان: شخص خشن. شیٔ خشن. (خشین) دخی دینیلیر: بساط خشین. مفروشات خشینه.

خَشیَت [ع] تعظیم ایله قاریشیق قورقو، خوف تعظیم آمیز: استیلای خشیت . خشیت كلیم الله « قلبنده طورردی خشیة الله ـ» § او صورتده قورقه: مخلوقك خالقدن خشیتی. قولك افندیسندن خشیتی. خشیةً = خشیت صورتیله، جهتیله: خشیةً قیلم؛ خشیةً غشی اولدی .

خَصائِص [ع] (خصیصه)نك جمعی : خصائص السانیه. خصائص جلیله . (خصایص) صورتنده یازلمالی. (خواصّ)ه ده باق.

خَصائِل [ع] (خصلت) ك جمعی : خصائل ممدوحه . خصائل عالیه . (خصایل) صورتنده یازلمالی .

خِصاص، خَصاصَت [ع] فقر ، احتیاج ، زوكردلك : سائقهٔ خصاصت ایله ارتكاب سرقت . (خصاصه) صورتنده دخی قوللانیلیر. خصاصهٔ شدیده. حسب الخصاصه = زوكردلك حسبیله .

خَصلَت [ع] انسانك یارادیلیشنده اولان صفت، خوی. حسنیات وقبحیاتده قوللانیلیر : خصلت حسنه ، خصلت قبیحه. حسنیاتده استعمالی اكثردر: خصلت سخا . ملك خصلت .

خَصم [ع] دشمن : خصم جان = جانه قصد ایدن خصم § بریسنه غلبه ایتمكه چالیشان ، مخالف ، مخاصم : « خصمكز برقوهٔ فكریه‌در فكر ایسترم ! » . هركز دوخصم بحق راضی پیش قاضی نروند ــ سعدی = هیچ بروقت حقنه راضی ایكی دعواجی حاكم حضورینه چیقماز . خصمانه = خصمجه . سنه : نظر خصمانه . تنقید خصمانه: «بزه خصمانه نكاه ایلمه خصمك دكلز» . خصمی = خصملق ، خصومت : موجب خصمی . خصمیٔ زبونكشانه .

خَصیّ [ع] خادم ایدلمش اركك § بوردیرلمش حیوان ، اكدیج ، ایملیق .

خَصیب [ع] اوجوزلق ، بوللق بر : بلد خصیب . شهر خصیب . بلدهٔ خصیبه .

خَصیصَه [ع] برشیئه مخصوص اولوب باشقه‌سنده بولنمیان كیفیت ، حالت مخصوصه . (خاصّه) اكثریت اوزره

اشیا حقنده قوللانلدیغی حالده (خصیصه) اکثریا اشخاص حقنده قوللانیلیر : شو قلمده خاصه ایله خصیصه بیننده‌کی فرقی بیلمه‌مك بوافندی ایچون بر خصیصه عد اولنه‌بیلیر .

خَصْم [ع] مخاصم ، ایکی خصمدن هربری : خصم مبین. خصیم لئیم . خصمانه = خصمانه .

خَضْراء [ع] (اخضر) ك مؤنثی : عمامهٔ خضرا. حدیقهٔ خضرا. « بهار گلشنه کیدردی حلهٔ خضرا — فضولی » . فارسی اسملره (اخضر) صفت اولدیغی کبی (خضرا) ده اولور : دشت خضرا . درخت خضرا § سبزه، اکل اولنان یشیللك . جمعی : خضراوات = سبزوات . خضراء دمن = سوپورنتیلکده بیتن فیلیز، سوپورنتیلك فیلیزی. «خضراء دمندن صاقنکز» مألنده اولان « ایاکم وخضراء الدمن » حدیث شریفنده‌کی (خضراء دمن) فرومایه اولان گوزل قیز وقادیندن کنایه‌در . « طراوت‌بین‌صورت اوله خضراء دمندن کچ — علی روحی». (دمن)سوپورنتیلك دیمك اولان (دمنه)نك جمعیدر .

خَضیب [ع] بویانمش، بویالی، ملون§ قنالانمش ، قنالی . مذکری مؤنثی مساویدر : ریش خضیب ، لحیهٔ خضیب = قناقونمش صقال . بنان‌خضیب = قنالی پارماق اوجلری . کف خضیب = قنالی ال . برده (کف خضیب) برکوکبه دینیلیرکه هرکیم آنی بیلوب بریسنه کوسترسه من‌بعد بینلرنده ائتلاف محال اولورمش . بوکلمه‌یی (خضیبه) صورتنده مؤنث یازمق الزمدر : اصابع خضیبه .

خَطّ [ع] چیزکی : خط مستقیم . خط منحنی . خط وصل. خط فاصل . مجازاً صیره ، صف ، طریق معنالرنده‌ده قوللانیلیر : آتش خطی . خط رجعت § یازی : حسن خط . خط جلی . خط تعلیق . خط دست = ال یازیسی § تازه یتشمش صاقال : خال وخط . « ویرر رونق عذار یاره خط مشکبار البت — طراوتبخش اولور گلزاره ابر نوبهار البت — فطنت » . خط نو ، خط نوخیز = هنوز گورنمکه باشلامش اولان صاقال . نوخط صاقالی هنوز گورنمکه باشلامش اولان : « آفرین ای شوخ نوخط سن‌ده‌می اولدك ادیب ؟ » . خط آور = صاقالی بلیرمش اولان : میرخط آور . بوکا بدل (خط آورده ، خط برآورده) دخی قوللانیلیر : « خط برآورده‌یه میل ایتمدم اصلا واصف ! »

خَطاء [ع]یاگلش، یاکاشلق:یوسوز خطادر . بونده خطا وار . خطانی تصحیح ایتملی§ یاکلمه.خطابخش = خطا باغشلایجی، باغشلایان . خط بخشانه = خطابخش اولانه یاقیشه‌جق صورتده خطا بخشی = خطابخشلق . خطاپوش = خطا ستر ایدیجی، ایدن : کریم خطاپوش . خطاپوشانه = خطاپوش اولانه یاقیشه‌جق صورتده : مروت خطاپوشانه. خطاپوشی = خطا پوشلق : خطاکار = خطا ایدیجی ، ایدن : محاسب خطاکار . خطاکارانه = خطاکارجه‌سنه خطاکاری = خطاکارلق . (خَطَأ) دخی یاکلمه معناسنه‌در. یالکز (خطأ) شکلنده قوللانیلیرکه یاکیله‌رق ، یاکلمه صورتیله دیمکدر : خطأً جرح. بوکا بدل(خطاءً)

دینلدیکی بوقدر . مترجم قاموسك بیانه کوره خطا اوچ درلو اولور : برنجیسی ارادەسی قبیح اولان برشیئی اراده ایله قوەدن فعله کتیرمکدر . ایکنجیسی فعلی مستحسن اولان برشیئی اراده ایتمکله برابر بلاقصد خلافنی ایشلەمکدر . اوچنجیسی فعلی مستحسن اولمیان برشیئی اراده ایتدیکی حالده نصلسه خلافنی یاپمقدر. (سهوه)ده باق.

خَطّاب [ع] دونورلك خصوصنده ماهرانه کارکذار اولان آدم.

خَطّاط [ع] مشق وساٸره یازمقله اشتغال ایدن آدم .

خَطایا [ع] (خطیئه) نك جمعی: عفو خطایا . خطایای سابقه .

خَطَر [ع] هلاکه تقرب ، تهلکه : راه پرخطر . خطرناك = خطرلی : طریق خطرناك . (خطر) ك جمعی اعتبار اولنان (خَطَرات) فیالاصل (مسّ جن) معناسنه اولان (خطره) نك جمعیدر .

خَطْف [ع] شیمشکك پارلدامسی کوزی آلمق ، قاماشدرمق : خطف ابصار . خطف بصر .

خَطَل [ع] چوق وفاسد سوز : خطل شاعر . خطل حکایه نویس . مبتلای خطل . « اصالةالرأی صانتنی عنالخطل ـــ طغرائی» = اصالت رأی بنی خطلدن صیانت ایدر .

خَطْمی [ع] معروف چیچك .

خَطْوَه [ع] آدیم : خطوهٔ اولی . خطوهٔ واحده. فسیحالخطوه = آدیمی ککیش، ککیش آدیم آتان. خطوه انداز = آدیم آتیجی ، آتان : خطوهانداز جرأت اولدی. خطوهاندازی = خطوهاندازلق: مانع خطوهاندازی. خطوهشمار = خطوه صاییجی ، صایان ؛ احتیاط ایله ، محترزانه یوریین . خانك ضمیلەده لغتدر . جمعی : خَطَوات ، خُطُوات . خطوات الشیطان ، خطوات شیطان=شیطانك مسلکی، طریق ضلالت. ولاتتبعوا خطوات الشیطان .

خَطیئَه [ع] کناه . (خطیئت) صورتندەده قوللانیلیر جمعی: خطیئات .

خَطیب [ع] خطبه اوقویان: خطیب خوش آواز. « کتاب وسنته اوی ای خطیب خوش نغمه! ـــ ثابت» § بر مستعمین جماعتی اوکنده نطق ایراد ایدن آدم، نطوق، ناطقهپرداز. (Orateur). خطیبانه = خطیبجەسنه، ناطقه پردازانه.

خَطیر [ع] شرف وشان صاحبی آدم : مرد خطیر. کامل خطیر. علامهٔ خطیر§ رفیع، عالی : رأی خطیر. تألیف خطیر. § مخاطرەلی، خطرناك : طریق خطیر. تشبث خطیر .

خَفاء [ع] کیزلی اولمه ، کیزلیلك : ظهور وخفا. بوشعرك معناسنده خفا وار .

خَفّاف [ع] چیزمه، مست، پابوج کبی شیلر صاتان اصناف، قواف.

خَفایا [ع] (خفیه) نك جمعی: کیزلی اولان جهتلر: خفایای امور. خفایای وجدان. آثار ادبیه یه زادهٔ طبیعت دینلر خفایای قلبه نه بیوك وقوف کوسترمشلر! ـــ کمال. مفردی بومعناده قوللانلماز .

خَفْتان [ع] اوزون لباس مخصوص، قفتان: خفتان نیلکون. فیالاصل جنکده زره اوزرینه تلبس اولنان برنوع پاموقلو لباسه دینیلیر.

خَفَقان [ع] یورکك اوینامسی. فی الاصل مطلقا تحرك و اضطراب معناسنه اولدیغی حالده صکره‌دن یورکه تخصیص ایدلمشدر. بناءعلیه (خفقان قلب) دینلمه‌مك لازم کلیر.

خَفّی [ع] کیزلی: خفی وجلی. سر خفی. اسرار خفیه. الطاف خفیه. خفیات = کیزلی اولان شیلر. عالم الخفیات، عالم خفیات = جناب حق. خفیاً کیزلی اوله‌رق، کیزلیجه: خفیاً فرار.

خَفیف [ع] یڭنی، آغیر دکل، ثقیل دکل: حمل خفیف. اشیای خفیفه. تکدیرات خفیفه. خفیف المزاج = مزاجی خفیف، تمکینسز، دلیشمن: بر خفیف المزاج بر ثقیل الروحه ترجیح اولنور.

خَفیّه [ع] حکومتده تعلق ایده‌جك کیزلی ایشلرك تحقیق واخبارینه مأمور آدم. (امور خفیه مأموری) دینیله‌جك یرده یالکز (خفیه) ویا (خفیه مأموری) دینلمکله اکتفا ایدیلیور.

خَلّ [ع] سرکه: خرك خله تحویلی.

خَلاء [ع] بوشلق § بوش یر، برشیئی حاوی اولمیان فضا، بوشلق § هواسی آلنمش یر § آبدستخانه.

خَلاخِل [ع] (خلخال)ك جمعی.

خَلائِق [ع] (خلیقه)نك جمعی. مخلوقات، خصوصیله انسانلر. کافهٔ خلائق بو معناده (خلایق) صورتنده یازلاملی. مفردی قوللانلماز. خدمتجی جاریه معناسنده قوللانیلان (حلایق) ترکجه‌لشمش برکلمه‌در. مفرد حکمنده‌در.

خَلاص [ع] قورتارمه: خلاص ایتمك § قورتلمه: امکان خلاص. چارهٔ خلاص § قورتلمش، قورتیلان. بو معناده یالکز (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر. خلاص اولمق = قورتلمق.

خَلاعَت [ع] کستاخلق، حیاسزلق، یوزسزلك. اکثریا (خلاعت عذار) صورتنده قوللانیلیر.

خَلّاف [ع] وعدنده خلف ایدیجی، ایدن، وعدینی یرینه کتیرمه‌مك معتادی اولان: شخص خلاف.

خَلّاق [ع] اسماء حسنادن، خالق: خلاق عالم. خلاق عالم. شاعر مشهور کمال اصفهانی‌یه (خلاق المعانی) عنوانی ویرلمشدر: «دفع زخم چشم خلاق معانیدر، سوزم — نفی»

خُلاقَت [ع] کوزل خویلولق، خلوقلق: خلاقت اولاد § مهره تخته‌سی کبی دوم دوز اولمه، دوزلك: خلاقت سطوح.

خُلالَت [ع] (خلّت) ایله مترادفدر.

خَلَجان [ع] اضطراب، رعشه‌لنمه، تتره‌مه. اکثریا قلبه اسناد اولنور.

خَلخال [ع] عربستان قادینلرینك آیاقلرینه طاقدقلری زینت، آیاق بیله‌زیکی: اهتزاز خلخال. «پای زیبای زنان اوزره نه‌لازم خلخال!»

خَلَّد [ع] تفعیل بابندن ماضی مفرد مذکر غائبدر. بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور: دائم ایتسین خلدالله ملکه — الله ملکنی باقی ایتسون.

خَلط [ع] قاتوب قارشدرمق، قاتیلوب قارشدیرلق: خلط اجزا. اجزانك یکدیکره خلطی § فنا، غلیظ، مضر سوزسویلمه: «منطقه ایله ولکن اقدام — خلط ایدر دیکلدمه کیم دیرسه حرام — سنبلزاده» (مزج) ده باق.

خَلْعْ [ع] صويوب چيقارمق، صو- يولوب چيقارلق . خلع ثوب. لباسك خلعى .

خَلْفْ [ع] آرد، آرقه، آرقه طرف: خلف امام .

خَلَفْ [ع] پدرندن صكره قالان ولد: «اوقومازكن اوخاليلك خلق — ايتدى ملزم علماى سلنى — خاقانى» خيرالخلف، خيرخلف = صالح، ابى خلف § بريتك يرينه كچن ويا كچه جك اولان: «جانان ايله جان خلف سلفدر — غالب» خلفاً عن سلف = سلفدن خلفه انتقال صورتيله . ذكور حقنده استعمالى غالبدر.

خَلْقْ [ع] ياراتمق، يارادلمق: كائناتى خلق ايدن . كائناتك خلق § بريرك اهاليسى، انسانلر. خلقاً = خلقت ظاهريه ، صورت ظاهره جهتيله: «خلقاً وخُلقاً مشابهسين رسول اللهه سن — امام حسيته خطاب — عارف»

خَلَلْ [ع]ضعف، بوزوقلق، اكسيكلك عبارهده خلل. ترتيبده خلل . عقلده خلل . اكثريا (كلمك، كتيرمك، ويرمك) ماده‌لريله قوللانيلير : بعضاً بر حركه ايله وزنه خلل كلير. كاهى بر سوز محبته خلل كتيرر . «ويرهمز باد خزان رونق كلزاره خلل — نفعى» . خلل پذير = خلل قبول ايديجى ، خلل بوليجى : محبت صميميه قولايلقله خلل پذير اولماز.

خَلْوَتْ [ع] يالكز قالمه، تنهايه چكلمه، تنهالق: فوائد خلوت. اختيار خلوت § خالى محل، تنها اوطه وساره : خلوته كيردى . خلوته قاپاندى. خلوتسرا سى = مكلف خلوت محلى : خلوتسراى خاص . خلوتكاه ، خلوتكه = خلوت محلى: «اوكونه ظاهر اول كيم شاهد خلوتكه لاهوت — جمالن صورت انسانده اظهار ايتدى صانسونلر — عونى» خلوت گزيده = خلوت اختيار ايتمش اولان: عابد خلوت گزيده . خلوت گزين = خلوت اختيار ايديجى . ايدن: زاهد خلوت گزين. خلوت نشين = خلوتده اوطوريجى ، اوطوران : صوفئ خلوت نشين. خلوت نشينى = خلوت نشينلك .

خُلُوقْ [ع] اخلاق حميده صاحبى : حكيم خلوق .

خَلِىّ [ع] فارغ ، غائله‌سز، قيدسز . خلى البال = يوركى انديشه‌سز § اولنمه‌مش، زوجه‌سز، اركن آدم .

خَلِيجْ [ع] دكيزك نهر شكلنده قاره ايچنه طوغرى اوزامش كيتمش قسمى، اوزون كورفز: خليج قسطنطينيه. مدللى آطه‌سنده بره خليج لطيف .

خَلِيدَه [ف] كنديسى دورتيلوب باتيرلمش، صانجلمش: خار خليده ، خنجر خليده . «تابقبضه خليده بر خنجر» § كنديسنه دورتيلوب باتير- لمش، صانجلمش: پاى جليده . كباب خليده.

خَلِيطَه [ع] برقاچ شيئك، خصوصيله معدنياتك يكديكرله امتزا- جندن حاصل اولان مركب : باقيرو كوموش خليطه‌سى . صو وسود خليطه‌سى .

خَلِيفَه [ع] پادشاه اسلام. (خليفة رسول الله) ديمكدر. اسلام پادشاهلرينه (خليفة الله) اطلاقده تجويز ايدلمشدر .

خَلِيلْ [ع] صادق دوست. اقاء الخليل شفاء العليل = خليلك لقاسى خسته‌يه شفادر. مؤنثنده (خليله) دينيلير. خليل الله = حضرت ابراهيم (عليه السلام) :

« اولوردی وادئ ایمن کلستان خلیل‌الله — نفعی» « شمدی کلزار خلیل‌الله‌مسکندر بکا — جلال » . مشارالیهه سادەجه (خلیل) دخی اطلاق اولنور : برکات خلیل . (خلیل آزر) خلیل بن آزر دیمکدر: « کعبه بنیاد خلیل آزرست — لا»

خَمْ [ف] اکری ، بوکلمش : قدخم . ابروی خم . « خم ایتدی قامتم اول چین ابرو کوسترشجکلر — عارف» « سنبل خم اولور رشك‌ایله کاکل بوکیلنجه — فطنت» § بوکلم ، قیوریم : خم‌زلف . خم گیسو . خم بخم ، خم درخم ، خم اندرخم = بوکلم بوکلم . قیوریم قیوریم : « برالده جام لاله فام برالده زلف خم بخم — نفعی» . خم شده ، خم گشته = اکرلمش ویا بوکلنمش : قامت‌خم شده . کاکل خم‌کشته .

خَمّار [ع] خمر صاتیجی ، میخانه‌جی ، باده فروش : خمار مخمور نواز . « مخموری مست ایدرمش خمارك التفاتی» . دارالخمار ، خانهٔ خمار = میخانه ، خرابات : «طارکلیر سرخوشه دارالخمار » «اوورادن آیریلەماز خانهٔ خماره باقك »

خَمْخَمَه [ع] سوزی ککیزدن سویلمه ، خمخم طرزنده تکلم : خمخمهٔ عجوزانه .

خَمْر [ع] سرخوش ایدیجی اوزوم شیره‌سی ، شراب . مطلقا سرخوش‌ایدیجی مشروبه‌ده اطلاق‌اولنور . ارباب تحقیقك بیانـنه کوره اصح بودر . دیيورلرکه : تحریم خمر آیتی نازل اولدیغی وقت مدینهٔ منوره‌ده اوزوم شیره‌سی‌یوق ایدی . موجود اولان آنجق (نبیذتمر) ایدی . خمر منحصراً مسکر اوزوم‌شیره‌سی دیمك اولسه نبیذتمرك حرام اولماسی لازم کلیردی» . بوحالده خمر (مشروب مسکر) دیمك اولەرق عرق وسائره‌یه شامل‌اولمش اولور : « عیاشنه یوف خمرینه خماریته هم یوف! — روحئ بغدادی» « بوعشرتخانه‌ٔ فانیده خمر بی خمار اولماز »

خَمْسَه [ع] بش : اسلوب فارسی‌اوزره صفت اولەرق قوللانیلیر : اصابع خمسه . موصوفك مفردی مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربه اتباع ایله (خمس) قوللانلماز . مثلا (بدایع خمسه) دینیلیر . (بدایع خمس) دینلمز . (عشره)یه‌ده باق .

خَمْسین [ع] اللی . (خمسون) دخی دینیلیر . قیش اربعینی تعقیب ایدن اللی کون(خمسین) تعبیر اولنور .

خُمُش، خَمُوش [ف] (خاموش) مخففی .

خَمیازَه [ف] اسنەمه : خمیازهٔ‌بی‌اختیار . خمیازهٔ کمان . خمیازهٔ رسن . خمیازه‌کش = اسنه‌یجی ، اسنه‌ین : خمیازه‌کش خمار . (خمیازه) اطوار ثقیله ، اوضاع منفوره مقامنده‌ده ایراد اولنور : « چکلمز مقبلك خمیازه‌سی اقبال ضمننده »

خَمیدَه [ف] اکرلمش ، بوکلمش : نهال خمیده . قد خمیده . پیر خمیده قامت . خمیدگی = خمیده‌لك .

خَمیر ، خَمیرَه [ع] خمور : « قمر خمیره‌ی یاخود کونش مرباسی — ندیم» . خمیرکار = یوغوریجی ، خمورجی . خمیرمایه = مایه خموری . بوتعبیر اکثریا اصل طینت ، اجزای طینت مقامنده قوللانیلیر .

خَنازیر [ع] (خنزیر)ك جمعی .

خَنّاس [ع] شیطان .

خَنّاق [ع] بوغیجی ، بوغان § بوغمق صورتیله اعدام ایدن جلاد .

خَنْجَر [ع] معروف آلت جارحه . فارسی جیم ایله یازلمالی . خنجریّ اللحیه = اینجه اوزون صاقاللی : عسکریّ خنجری اللحیه .

خَنْداخَنْد [ف] عمومیتله سورکلی کولمه‌یی تصویر ایدر . مثلا (مجلس خنداخند) تعبیری اربابنك بودوزی‌یه کولمکده اولدقلری برمجلسی کوسترر . کذلك « خنداخند دینیله‌جك بر صورتده وقت کچیردك » دینلسه « هپمز حمان بر دوزی‌یه کولمکله امرار زمان ایتدك » مألی آکلاشیلیر .

خَنْدان [ف] کولیجی ، کولن ، کوله‌کن : روی خندان . لب خندان . دلبر خندان . خندان رو‌ی = کولج یوزلو ، بشوش . خندان خندان = کوله کوله ، کوله‌رك : « التفات ایلدی خندان خندان »

خَنْدَق [ع] قلعه ، تارلا کبی یرلرك اطرافنه قازیلان اوزون چوقور ، هندك .

خَنْدَه [ف] کولمه : خندهٔ مستهزیانه . « صدای خندهٔ بی اختیاری بز بیلیرز — نابی » « اولمدی سوزـ ویلمك ممکن هجوم خنده‌دن ! » . خندهٔ جام = قدحده ایچنه شراب قونیلنجه حاصل اولان رونق . خواجه‌نك « خندهٔ جامی وزلف کره‌کیرنکار — ای بسا توبه که چون توبهٔ حافظ بشکست » بیتی مشهوردر . خندهٔ زمین = یرك یشرمسی ، ظهور آثار بهار : آسمانك کریه‌سی زمینك خنده‌سنی موجب اولور . خنده‌فرما = کولدیریجی ، مضحك : اطوار خنده فرما .

خَنْق [ع] بوغازینی صیقوب بوغمق ، بوغازی صیقیلوب بوغلمق . خنقاً = بوغمق صورتیله : خنقاً اعدام . نونك کسریله‌ده لغتدر . (اختناق) زیاده قوللانیلیر :

خوابْ [ف] اویقو . خواب کران = آغیراویقو : خوات نوشین = طاتلی اویقو . خواب نوشین سحر . خواب آلود ، خواب آلوده = اویقوسی کلمش ، اویقو باصمش : مست خواب آلود . چشم خواب آلوده . خواب آلودکی = خواب آلوده‌لك . خواب خرکوش = حیله ، اغفال ، یالان وعده ، وعد کاذب . خوابکاه ، خوابکه ، خوابستان = اویقو اویویه‌جق محل ، یاتاق اوطه‌سی . خوابناك . خوابناکی = خوابناکلك . § رؤیا ، دوش : تعبیر خواب . « کورمك میسر اولمدی جانانی خوابده — لا » . خواب دیده = بلوغه ایرمش ، بالغ . خواب نادیده = بلوغه ایرمه‌مش ، نابالغ : طفل خواب نادیده .

خَوابیدَه [ف] اویومش ، اویقویه طالمش : طفل خوابیده . جمعی : خوابیدکان .

خَواتِم ، خَواتَم [ع] (خاتَم) ك جمعی : خواتم رسمیه . خواتیم خلفا . (خاتمه‌لر) مقامنده‌ده مستعملدر : خواتم امور . خواتیم اعمار .

خَواتِین [ع] (خاتون) ك جمعی : خواتین حرمسرای عصمت .

خَواجَه [ف] افندی ، آغا ، معتبرذات ، خانه صاحبی ، رئیس : « ای خواجه لسان شعرا باشقه لسان‌دار — عونی » . خواجه‌تاش = بر افندینك بندکانندن هر بری ، برافندی بنده‌سی . خواجهٔ دوسرا ، خواجهٔ عالم ، خواجهٔ کائنات = حضرت پیغمبر . خواجه‌سرا = خادم آغا § استاد ، معلم : « خواجه‌که ایله بغایت تعظیم —

سنبلزاده » جمعی اولان (خواجکان) بو معنالرده قوللانلماز اولمشدر. یالکز رتبهٔ معلومه صاحبنه واصحابنه اطلاق اولنور. خواجکی=خواجه‌لك.

خوار [ف] حقیر، ذلیل، خور. خوارکار = تحقیر ایدیجی، حقارت ایدیجی، محقر. (خوارکاره)دخی دینیلیر. خوارکاری = خوارکارلق. خواری=خوارلق، خورلق، ذلت.

خَوارِج [ع] حضرت امام علی‌یه قارشی اعلان عصیان ایدن فرقهٔ معلومه: خوارج بصره.

خَوارِق [ع] (خارقه) نك جمعی: انبیادن بر طاقم خوارق ظهور ایتمشدر. فلان ذات عصرینك خوارقندندر.

خوارَه [ف] ییه‌جك، ییئجی: خوار بی‌خواره.

خواستکار [ف] ایستییجی، ایستین، طالب: خواستکاراشتهار. خواستکاری = خواستکارلق.

خواسته [ف] ایستنلمش، ایستنیلن، مطلوب: خواستهٔ خدا.

خَواصّ [ع] (خاص) و (خاصه)نك جمعی: خواص بندکان. خواص اخوان. خواص ادویه. خواص قرآن. بعض تأثیرات معنویه اجراسی ایچون اوقونان عزیمتلرده اطلاق اولنور.

خَواطِر [ع] (خاطره) نك جمعی. (خاطره) ممدوحات ومذموماتده قوللانلدیغی حالده (خواطر) یالکز مذموماتده قوللانیلیر. مثلا اثنای عبادتده ذهنه کلن‌مناسبتسز بعض‌افکاره(خواطر) دینیلیر. (خواطر دور اقبال) دینلمز.

خوافی [ع] (خافیه)نك جمعی:خوافیٔ دهات. خوافیٔ وقوعات.

خَواقین (خاقان) لك جمعی.

خوان [ف] یمك سفره‌سی، اوزرینه یمك قونیلان تپسی، سینی: « ای بنی محروم ایدوب بزم وصالندن مدام — غیری خوان التفاتی اوزره مهمان ایلین — فضولی ». خوانچه = کوچك خوان § طعام، مائده: پروردهٔ خوان احسان. خوان یغما = اصحاب احتیاج کروهنه ویریلان اطعمه، عمومه کشیده قیلنان مائده. خوانسالار = سفره‌جی باشی. اوقومق، چاغیرمق، دعوت ایتمك معناسنه کلن (خواندن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: صلا خوان = صلا چاغیریجی، چاغیران.

خَوّان [ع] پك خائن، معتادی خائنلك اولان: خوان کفور.

خَوانَنده [ف] شرقی،غزل کبی‌شیلری موسیقی اصولی اوزره اوقومق اعتیادنده بولنان: « خوانندهٔ کلستان ایدك سن — وجدآور عاشقان ایدك سن ». جمعی: خوانندکان.

خواه [ف] «میوهٔمقصودایستراءِ لسون ایستر اولمسون» یولنده(ایستر) مقابلنده مکرر اوله‌رق قوللانیلیردی: « خواه صونسون باده ساقی خواه امدرسون لبن — نورس افندی ». شمدی نظمده بیله قوللانیلیرسه‌ده نثرده‌قوللانلماز اولمشدر. (طوعاً وکرهاً) معادلی اوله‌رق ایستر ایستمز دیمك اولان (خواه‌ناخواه) نثرده‌ده مستعملدر. (خواه) ایستمك معناسنه اولان (خواستن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: خیرخواه. بدخواه.

خاطر خواه، دلخواه = مطلوب قلب، کوکل آرزوسی.

خواهَر [ف] قیز قارداش، همشیره: «خواهر! اویو آرتق ایله آرام - ال ایشلری چوقجه‌در بو آقشام - ننی». خواهرزاده = همشیره‌زاده. خواهری = خواهره منسوب، خواهرلك: مهر خواهری.

خَواهِش [ف] ایستیش، ایستك: خواهش طعام. «محشرده دخی خواهشك اولماز-ه دیرلم — نورس افندی». بوکلمه‌نك مادیات حقنده استعمالی انسبدر. خواهشکار، خواهشگر = ایستیجی، ایستکلی. (خواهشکار) آز قوللانیلیر: هواهشکرسیاست. خواهشکرترقی.

خَوَرْنَق [ع] (نعمان بن منذر) ك بنا کرده‌سی اولان قصر عجیبك اسمی. قصر خورنق. (سنمار) ه ده باق.

خَوْض [ع] صویه کیرمك: دریایه خوض § صاقینیله‌جق ایشه صوقلمق، کیرشمك: قتاله خوض. تهلکه‌یه خوض. ذمّاته خوض.

خَوْف [ع] قورقو: خوف هلاك. خوف جان. خوف حرمان § قورقه: خوفاً = قورقه جهتیله، قورقودن: جناب حقدن خوفاً تعبد.

خَوَنَه [ع] (خائن) ك جمعی: خونهٔ منافقین. «حق نعمت کوزه‌درمی خونه؟»

خَیّاط [ع] ترزی: خیاط ماهر. خیاط چیره‌دست. (خائط) دخی دینیلیر.

خَیال [ع] (متخیله) دینیلن حاسهٔ باطنه‌ده مرتسم اولان صورت: خیال وطن. «ای خیال یار طورمه‌دلده قیل چشمم مقام - کاظم» § متخیله‌نك بالترسیم کوز اوکنه کتیردیکی صورت: «دیده‌دن بر لحظه آیرلماز خیال چشم یار» «کیتمز کوزمدن بردم خالی — شوقی» «خیالك کلمز اولدی دیدهٔ فرسوده مژکانه — ندیم» «جهان افسانه‌در آلدانمه (باقی) — غم وشادی خیال وخوابه بکزر» § قورنتی: خیال جاه. قوهٔ متخیله: «اویله وحشی اوپری چهره‌که امکان اولسه — عاشق زاره کورنمزدی خیالنده بیله — عونی» «طبیعتم باقه‌لم هانکیکزله اکلنه‌جك — برر برر کچك ای کلرخان خیالمدن» § تخیل، تصور. بومعناده (ایتمك، ایلمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: «دل ایدر میکده‌ده عالم لاهوتی خیال» «صورت حالم کورن صورت خیال ایلر بنی — فضولی» § تخیل، صورت تصور: خیال شاعرانه § عکس، صورت موهومه: آینه‌ده کورینن خیال. آب صافه دوشن خیال. خیالی = خیاله متعلق، خیال ایله، تخیل ایله اولان: امر خیالی. امور خیالیه. خیالّیات = خیاله متعلق شیلر: شاعرك خیالیاتی. خیالاً = خیال جهتیله، خیالدن اوله‌رق: خیالاً خزینه‌لره مالك اولمق. خیالاً اجرای سیاحت، جمعی: خیالات: ادراك حقایقدن ذهنه کلن فتوری خیالات تعدیل ایدر.

خَیالَتْ [ع] کوزه کورینن خیال: «کوردیکك جن دکل خیالتدر». جمعی: خیالات: خیالات مخوفه.

خَیّام [ع] خیمه‌جی، چادرجی.

خَیْبَت [ع] محروم، مأیوس اولمه، محروملق، مأیوسلق: «پامال خیبت ایلمه امیدواریکی». خیبت زده =

محروملغه ، .أیوسلغه دوچار اولمش : عاشق خیبت زده .

خَیرْ [ع] (شرّ) مقابلی . « خلقك محبت ورغبت ایلدیکی شی » دیه تعریف اولنمشدر . ایکی نوعدر : برنجیسی (مطلق) ایله توصیف اولناندرکه هرکسه کوره خیر اولور ، جنت کبی . ایکنجیسی (مقید) ایله توصیف اولناندرکه بریسنه کوره خیر اولدیغی حالده دیکرینه کوره شر اولور ، مال کثیر کبی ، بوکله ترکجه‌ده اکثریا اسم اوله‌رق قوللانیلیر . صفت مقامنده ایرادی لازم کلنجه (خیرلی) دیدیلیر . مثلا « هذا خیر منه » جمله‌سی « بو آندن خیرلیدر » دیه ترجمه اولنور ، « بو آندن خیردر » دینیله‌مز . (خیرالامور ، خیرالناس) کبی عربی ترکیبلرده صفتدر . (خیر خبر) و (خبر خیر) خیرلی خبر دیمکدر . خیر اندیش=خیرلی ایش دوشونجی ، دوشونن : درویش خیراندیش . خیر اندیشانه = خیراندیشجه‌سنه : تشبثات خیراندیشانه. خیراندیشی= خیر اندیشلك : مزیت خیر اندیشی . خیر خواه = بریسی حقنده خیر ایستیجی ، ایستین. خیر خواهانه= خیرخواهجه‌سنه. خیرخواهی = خیر خواهلق .

خَیِّرْ [ع]خیری چوق آدم، کثیرالخیر.

خَیْرات [ع] خیرلی ایش، خیرلی عمل معناسنه اولان (خیره) نك جمی. اکثریا چشمه وسائره کبی فی سبیل‌الله یاپیلان شیلره اطلاق اولنور . مفرد حکمنده‌ده طوتیله‌بیلیر. مفردی قوللانلماز.

خَیْشُومْ [ع] ککیز . خیشومی = خیشومه منسوب، ککیزدن کلن : صوت خیشومی. اصوات خیشومیه.

خَیْط [ع] ایپلك، ایپلك تلی. خیط الشعاع ، خیط شعاع = ایپلك ایپلك کورینن شعاع شمس. خیطابیض= فجر ظهورنده افقده کورینن بیاض . خیط اسود = غروب شمسی متعاقب افقده کورینن سواد . خیط باطل=احمق طویل القامه ، اوزون احمق .

خَیْطَه [ع] ایپ ، اورغان§قازیق: خیطهٔ خیمه .

خَیل [ع] آت سوروسی § آتلی عسکر ، سواری کروهی § کروه ، فرقه ، زمره ، طاقم . ذی‌روح حقنده‌اوله‌رق اکثریا بومعناده‌قوللانیلیر: خیل عاشقان . خیل حجاج . خیل مرغان. « کوکده افغان ایده‌رك صائمه کچر خیل کانك — باقی » . سرخیل = سرکرده، فرقه باشی : سرخیل غزات . سرخیل فضلا . خیلتاش = فرقه آرقداشی ، برفرقه‌یی تشکیل ایدنلردن هربری. ایچه، چوقجه معناسنده قوللانیلان (خیلی) (خیل)ك فارسی یاء تنکیر الحاقی ایدلمشیدر. فی‌الاصل (برطاقم) دیمکدر .

خَیَلَتْ [ع] کبر ، غرور : رذیله‌ٔ خیلت. (خیله) دخی دینیلیر.

خَیْمَه [ع] چادر . خیمه‌نشین = چادرده‌اوطوریجی،اوطوران، کوچبه . خیمه نشینی = خیمه‌نشینلك . خیمه‌گاه ، خیمه‌که = چادرلر قوریلان محل . خیمهٔ ازرق ، خیمهٔ کبود = کوك آسمان .

خَیْو [ف] توکروك ، سالیا . (خیو) دخی دینلیر .

خ

خِبازَتْ [ع] اتمکجیلك ، اتمکجیلك صنعتی .

خِبْرَه [ع] بر شیئی کُنهیله بیلمه . (خبرت) دخی دینیلیر: اصحاب خبرت. اهل خبره = برشیئه دائرمعلومات کامله‌سی اولان واولانلر . بوکا بدل (اهل قبله) دیمك طوغری دکلدر .

خِبّیث [ع] پك خبیث حریف ، کثیرالخبث .

خِتَام [ع] صوك : ختام کلام § بتمه، نهایت بولمه : ختام انشا آت. (بولمق) و (ایرمك) ماده‌لریله استعمالنده بوایکی معنادن هربری قصد اولنه‌بیلیر : ختام بولدی. ختامه ایردی. ختام‌پذیر = ختام بولیجی ، بولان : ختام‌پذیر اولدی. (ختام) فی‌الاصل (ختم) معناسنه مصدر وبرشیئی مهرلیه‌جك (مهر موی کبی) شی معناسنه اسمدر . (مسکیّ الختام و (ختامه المسك) ترکیبلری حسن ختام موقعلرنده ایراد اولنور . ترکیب ثانی شیخ غالبك (حسن وعشق)منظومه‌سنی اتمامنه تاریخدرکه ابجد حسابنجه (۱۱۹۷) رقمنی کوسترر .

خِتَان [ع] سنت ایتمه: اجرای ختان. ختان جمعیتی .

خِیَانَت [ع]سنتجیلك،سنتجیلك صنعتی.

خِدَاع [ع] حیله . (مخادعه) معنا - سنه‌ده کلیر .

خَدَم [ع](خدمت)ك جمعی. (خدمات) زیاده قوللانیلیر .

خِدْمَت [ع] ایش، وظیفه: خدمت معینه . خدمت کتابت § ایش کورمه، برینك ایشنی کورمه: «ذکر ایت قلّا نه خدمت ایتمش — هرنامه‌یی درس حکمت ایتمش » . خانك فتحیله‌ده لغت اولدیغندن جمعنده (خِدَمات دینلدیکی کبی (خَدَمات) دخی دینیلیر. خدمتکار= خدمتجی . خدمتگذار = شونك بونك ایشنی کوریرن .

خِدیو [ف] اعاظم وزرایه، علی‌الخصوص مصر والیسنه اطلاق اولنور. خدیوی = خدیوه منسوب . خدیولك . (خدیویت)غلطات ضروریه‌دن معدوددر.

خِذْلَان [ع] مددسز ، معاونتسز ، یالکزباشنه قالوب ذلیل اولمه: دوچار خذلان اولدی . وادیٔ خذلانه دوشدی . (مخذول)ده باق .

خِرَاش [ف] طیرمالامق، قاشیمق معنا- سنه اولان (خراشیدن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : خاطر خراش = خاطری طیرمالایان. دلخراش. سینه‌خراش.

خِرَام [ف] صالنمه ، صالنه‌رق یوریمه، ادا ایله یوریمه ، حسن مشی: «سن خرام ایتسه‌ك کایر جوشه ملكلر شوقدن.

خِرَامَان [ف] خرام ایدیجی ، ایدن : طاوس خرامان. (صالنه‌رق، صالنه صالنه) مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر: « التفات ایتمز کذرایلر خرامان شیرنر-باق»

خِرَامَنْدَه [ف] نظمده (خرامان) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

خِرَد [ف] عقل. خردمند = عقللی. خردمندانه=عاقلانه. خردمندی = عاقللك. بی‌خرد= عقلسز. بی‌خردانه = عقلسزجه‌سنه . خرد فرسا = عقل ییپرادیجی، عقلی زیاده یوران: مشاغل خرد فرسا.

خِرس [ف] آیی : خرس و قبطی. خرسك = آیی یاورویی.

خِرْقَه [ع] معروف لباس. درویشا- نه‌سی‌ده اولور. فی‌الاصل بز پارچه‌سی معناسنه‌در. خرقه‌پوش = خرقه

كين، درويش: «خرقه‌پوش خانقاه بى نيازيدر كوكل — راغب». خرقه پوشانه = خرقه پوش اولانه ياقيشه‌جق صورتده. خرقه‌پوشى = خرقه‌پوشلق.

خِرْمَن [ف] خارمان. خرمن ماه = آى آغيلى، هاله. خرمن سوخته = سرمايه تلف اولمش: زراع خرمن سوخته.

خِريدار [ف] مشترى: خريدار متاع. خريدار خواهشگر = ايستكلى مشترى. «نقدجان بركف جهان اولمش خريدارك سنك — على روحى». خريدارى = خريدارلق. خريداركير = مشترى جلب ايديجى، ايدن، رواجلى: متاع خريداركير.

خِريده [ف] صاتين آلنمش، آلنان: كوهر خريده.

خِزانَت [ع] خزينه‌دارلق: خدمت خزانت.

خِزانَه [ع] خزينه: «لبريز كوهر اولمسه كوكلم خزانه‌سى — دوكمزدى بويله چشم ترم انجو دانه‌سى» خانك فتحيله غلطدر. (خزائت) صورتنده قوللانلماز.

خِزْى، خِزْيَه [ع] رسوايلغه دوچار اولەرق ذليل اولمه، رسوايلقدن ايلرى كلن ذلت: خزى عظيم. خزية عظيمه.

خِسَّت [ع] بخيللك، جمريلك: خست طبع. حست جبليه. بوكلمه بو معنايه مخصوصدر. (خساست) بوكا، بو (خساست)ه بدل قوللانيله‌ماز.

خِشْت [ف] كرپيچ، طوغله: خشت خام. خشت پخته. خشتك = كرپيجك، طوغله‌جق. خشت تابه = كرپيج اوجاغى. خشت زن = كرپيج ايشلين، طوغله‌جى. (سروخشت) تعبيرى سوز آكلاماز كيمسه‌يى توبيخ مقامنده ايراد اولنور. (باشى خاشه!) مألنده‌دور: «مدعى كركند فهم سخن كوسروخشت — حافظ». كوچك مزراق شكلنده بر نوع سلاحه ده (خشت) دينيلير: «شب اولنجه اوشيرشرزهٔ مست — دوراطراف ايدردى خشت بدست». خشت. خشت = طيقيرتى، خيشيرتى: خشت خشت موش. خشت خشت لباس. (خش خشت) و(خش خش) صورتلرنده تخفيف اولنور: خش خش دامن.

خِشْعَه [ع] وقت تولدينك حلولنده وفات ايدن والده‌سنك قارنى ياريله‌رق چيقاريلان چوجق.

خِشْم [ف] غضب. خشم آلود، خشمناك، خشمكين، خشمين = غضبناك.

خِصاء [ع] انسانى خادم ايتمك، حيوانى انه‌مك: خصاء حيوانات.

خِصال [ع] (خصلت)ك جمعى: خصال حميده. ممدوح الخصال. ممدوحة الخصال.

خِصام [ع] (مخاصمه) يه بدل قوللانيله‌بيلير. خصام بردوام.

خِصْب [ع] اوجوزلق، بوللق: خصب ورفاهيت.

خِضاب [ع] بويا: خضاب آسمانى. خضاب لعلين. خضاب خوشنما.

خِضْر، خِضِر [ع] بونام ايله معروف پيغمبر ذى‌شان. روى نيسانك يوم معروفنه (روز خضر) اطلاقى بين الناس مشهور اولديغنه كوره خضرك كنديسى كى حيات جاودانه مظهر اولانى

حضرت الیاس ایله اوکوندو براشوب کورشملرینه دکل، اوموسمده اخضرار ارضك کاله کلسنه مستند اولمق معقولدر . عوام بیننده زبانزد اولان (خضراللز) (خضر والیاس) غلطیدر .

خِطاب [ع] توجیه کلام ، شخصه ، شیئه توجهله سوز سویلمه: ناسه خطاب . جباله خطاب . « اعمکله بو رأیی استصواب — ایلدی هیئته شو یولده خطاب » . خطاباً = خطاب صورتیله : فلانه خطاباً شویله دیدی § خطاب صورتنده سویلنیلن سوز: خطاب « لن ترانی » . « الست بربکم » خطابی . خطابیّات = خطابدن عبارت اولان ، خطاب اولەرق سویلنیلن سوزلر . فصل الخطاب = خطاب فاصل ، حکم قطعی ، خطاب معقول، دیەجك بولنمیەجق خطاب، خطاب معتدل : « هرخیالك صیقل آینهٔ حسن ادا — هر کلامك کوهر کنجینهٔ فصل الخطاب — نفعی» . جمی:خطابات. خطابات حکیمانه .

خِطابَت [ع]خطیبلك ایتمه،خطیبلك: جهت خطابت . حسب الخطابه § نطوقلق ، ناطقەپردازلق : خطابت عسکریه .

خِطبَه [ع] تزوج ایچون طلب اولنان قیزه قادین : خطبهٔ حسنا .

خِطّه [ع] مملکت ، دیار ، اولکه : خطهٔ مصریه . یمن خطەسی . خطهٔ جسیمه .

خِفّت [ع] خفیفلك، یڭیلك : خفت احمال. خفت‌بار § وقارسزلق، تمکینسزلك : خفت عقل . خفت مزاج . خفت مشرب . « اولماز ایسەده خلاف عفت — البته اولور دلیل خفت — ایاس» .

خِلاف [ع] یالان : «رقیبه سویلیکز اویله لاف سویلمسون — وه صداقته کیتسون خلاف سویلمسون » § عکس ، مخالف : « خلاف طینتمدر طبع احبابه کدر ویرمك — راغب » (خلاف مأمول) کبی بعض تعبیرات حال موقعنده قوللانیلیر . مثلا « خلاف مأمول یاغمور یاغمدی » عبارەسی خلاف مأمول اولەرق ... دیمکدر § مخالفت، اختلاف: بینلرنده خلاف یوقدر . خلافاً = مخالف اولەرق : شاعر کاتبه خلافاً شو ادعاده بولندی . خلافکیر = مخالفت ایدیجی ، مخالفت التزام ایدیجی ، ایدن ، علیهنده بولنیجی، بولنان: عاکف پاشا پرتوپاشانك خلافکیری ایدی . خلافکیرانه = حلا- فکیرجەسنه. خلافکیری = خلافکیرلك.

خِلافَت [ع] بر بیوك ذاته خلیفه اولمق ، خلیفەلك : حضرت پیغمبردن صکره خلافت جناب صدیقده تقرر ایتدی . خلافت کبری = اللهك، رسول اللهك خلافتی ، اسلام پادشاهنك حائز اولدیغی صفت مقدسه . خلافتپناه= حافظ وحامیٔ خلافت ، پادشاه اسلام . خلافتپناهی = خلافتپناهلق ، خلافتپناهه منسوب . دارالخلافه = ممالك اسلامیه پای تختی، مرکز پادشاه اسلام: دار الخلافهٔ قسطنطینیه .

خِلال [ع] دیش قارشدرمق کبی ایشلرده قوللانیلان معروف آلت : استعمال خلال . « برخلالی یوق ایکن کوشهٔ دستارنده — لا » § آره، آرەلر، آرەلق، آرەلقلر: خلال خطوط. خلال اشجار . خلال سطور . ییل وآی

كې زمانه دلالت ايدن كلمه‌لرده برلكده كلديكى واردر. مثلا (خلال رمضانده) (بوسال خلالنده) رمضان ايچنده، بوسال ايچنده ديمك اولور.

خِلْط [ع] بر شيئه قارشمش اولان شى: خلط صفرا. اجزاى ثلاثه‌دن مركب اولان بر معجونك ايكى خلطى. (جزء) قارشمش وقارشمامش اولان قسمه دينلديكى حالده (خلط) يالكز قارشمشنه دينيلير.

خِلَع [ع] (خلعت) ك جمعى: البسه خلع. خلع كوناكون.

خِلْعَت [ع] بيوكلر طرفندن شايان التفات كوريلن ذاته كيديريلن مكلف اوست لباسى: خلعت فاخره. «شاهنشه آسمان جباله — كيدردى برر سفيد خلعت»

خِلْقَت [ع] ياراديله، يارادليش: خلقت عالم، خلقت آدم. مقتضاى خلقت. خلقت بشريه. خلقت حيوانيه. خلقةً = خلقتجه، يارادليش جهتيله: خلقةً بيوك آدم. خلقةً خبيث.

خِلْقى [ع] لقته منسوب، يارادليشده اولان: كرم خلقى. مزيات خلقيه. خلقيات = خلقته متعلق، يارا ـ ديلشده اولان اوصاف: خلقيات فاضله. خلقيات ذميمه. بوكا بدل (جبليات) دخى دينيله‌بيلير.

خِلْقِيَّت [ع] خلق اولمه، خلقيلك: بر آدمده بعض اوضاعك خلقيتى. صولاقلغك خلقيتى. بوكلمه (خلقت) مقامنده ايراد ايديليرسه غلط عد اولنور. بوكا قياسا (جبليت) قوللانلماملى.

خِناث [ع] (خنثى) نك جمعى.

خِنْزِير [ع] طوموز: لحم خنزير. مؤنثى اولان (خنزيره) اكثريا (خنزيرهٔ فتانه) يوللو ايراد اولنور. بونك جمعى (خنزيرات) كلمك طبيعيدر.

خِنْسِير [ع] فرومايه، لئيم، صويسز: خنسير خنزيرمنش.

خِنْصِر [ع] كوچك پارماق، سرچه پارماق. صادك فتحيله ده لغتدر.

خِنْك [ع] قيرآت.

خويش [ف] اقربادن، متعلقاتدن هربرى، خصم: خويش وبيكانه. خويشى = خصملق، قرابت § كندى. (خويشتن) ده بومعنايه‌در.

خويشاوند [ف] برنجى معناسنده (خويش) ايله مترادفدر. شوقدر واركه بوجمع مقامنده‌ده قوللانيلير. مفرد اعتبار اولنديغنه كوره جمعى (خو ـ يشاوندان) اولور. بوكا بدل (خويشان) دخى دينيلير. اسكى كاتبلرجه (اقرباسندن) ياخود (خويشانندن) ديمكله اكتفا ايتميه‌رك (اقربا وخويشانندن) ديمك هنرصاييليرمش. خويشاوندى = خصملق، قرابت.

خويشتن‌دار، خويشدار [ف] وجو ـ دينى نظر دقت آلتنده طوتان، حفظ الصحه قواعدينه رعايت ايدن: طبيب خويشتن‌دار § هيچ برشيئه اهميت ويرميه‌رك وجودينه باقان، نفسندن باشقه كيمسه‌يى دوشونمين: شخص خويشدار.

خِيابان [ف] ايكى طرفى آغاجلى منتظم يول، باغچه‌ده‌كى يول، باغچه يولى: خيابان جنت‌نشان.

خِيار [ع] معروف سبزه. خيار چنبر = خيار شنبه دينيلن دارو §

مخیرلك . (خیر) ك جمعیده اولور: خیار مال . خیار مالملك .

خیاط [غ] برشی دیکیله جك ایپلك، ابریشم وسائره § ایکنه: سمّ الخیاط ، سم خیاط = ایکنه دلیکی .

خیاطت [ع] ترزیلك، ترزیلك صنعتی

خیام [ع] (خیمه) نك جمعی : خیام عساکر اسلام . ضرب خیام . رکز خیام . نصب خیام . رفع خیام . فك خیام .

خیانت [ع] بریسی نزدنده حاصل ایتدیکی امنیته مغایر قصداً حرکت، خائنلك ایتمه ، خائنلك : مبالغةً (خائن) معناسنده‌ده قوللانیلیر . بونکله برابر (خیانتلك) دیمك جائز دکلدر . خیانةً = خیانت طریقیله ، صورتیله : خیانةً اضاعهٔ امانت . جمعی : خیانات : خیانات واقعه .

خیره [ع] تفضیل، ترجیح، اختیار، انتخاب: حق خیره . اسم مفعول معناسنده‌ده قوللانیلیر : خیرة‌الله = کزیدهٔ آلهی . خیرهٔ ناس = منتخب خلق .

خیره [ف] قاماشمش، طونوق، فرسز: چشم خیره . خیره چشم = خیره کوزلو: راصد خیره چشم . خیرکی = خیره‌لك . قاماشیقلق ویریجی، قاماشدیریجی معناسنده قوللانیلان (خیرکی بخش) تعبیرینه بدل (خیره‌بخش) دینیله‌مز . (خیره) حیران، مبهوت، شاشقین، جسور، کستاخ، معاند، بی‌معنی، بیهوده معنالرینه‌ده کلیر: خیره‌دست = الی اوز دکل . خیره‌سر = سرسم، آلیق: خرخیره‌سر . خیره‌سرانه = خیره‌سرجه‌سنه . خیره‌سری = خیره‌سرلك ، خیره‌رای = رأیی مضر، فنا رأیلی : نادان خیره‌رای . خیره‌رایی = خیره‌رایلق .

خیزاب [ف] طالغه . خیزاب‌انکیز = طالغه قالدیریجی ، طالغه پیدا ایدن : باد خیزاب انکیز .

خیزران [ف] هزارن دینیلن معروف آغاج .

خیزان [ف] اکثریا (افتان) ایله برلکده ایراد اولنور. (افتان وخیزان) ه باق . (خیزنده) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

خیزنده [ف] قالقیجی ، صیچرایجی ، آتیلیجی ، فیرلایجی : اسب خیزنده . مارخیزنده . امواج خیزنده .

خیفه [ع] (خوف) ایله مترادفدر : خیفهٔ موسی . خیفهٔ خفیه .

خیك [ف] طولوم : خیك شراب.

خینا [ف] تغنی، ترنم . خیناگر = خواننده ، سازنده .

خُ

خُبّاز، خُبّازه [ع] ابه‌کومجی : قبطیهٔ خبازه فروش .

خُبث [ع] (خباثت) ایله مترادفدر: خبث ظاهری . خبث باطنی . خبث نفس .

خُبثاء [ع] (خبیث)ك جمعی: خبثای قوم . خبثای عوام .

خُبز [ع] اتمك : خبز حنطه . خبز شعیر . کل اداة الخبز عندی غیره = اتمك یاپه‌جق ادواتك کافه‌سی یانمده اما اتمك یوق .

خُبزه [ع] بر اتمك، برپارچه اتمك § کولده پیشیریلن اتمك ، کول چورکی .

خُتون، خُتونت [ع] داماد اولمه ، دامادلق ، دماده (ختن) دینیلیر § اولنمك، تأهل .

خُجَسْتَه [ف] قوتلو ، اوغورلو ، مبارك : دم خجسته . وقت خجسته . نام خجسته .

خُدا [ف] الله ، آله : خدا پرست = جناب حقه عبادت ايديجى، ايدن. خدا پرستانه = خدا پرست اولانه ياقيشه‌جق صورتده: مدافعهٔ خداپرستانه. خدا پرستى = خدا پرستلك : وظيفهٔ خداپرستى . خداداد = الله ويركيسى ، موهبهٔ آلهيه اولان: استعداداد خداداد . ذكاى خداداد. عقل خداداد. حسن‌طبيعت خداداد بر سرمايه‌دركه حسن تحصيل ايله نما بولور . خدا فروش = مرائى صوفى: « خودفروش اول خدا فروش اوله! » . خدا فروشى = خدا فروشلق . خدارا = الله ايچون . الله عشقنه . خدائى = خالق، الوهيت، خدايه منسوب: دعوىٔ خدائى. سيلِ خدائى. خدائى سله . خدائى نابت = اكمه‌دن كندى كنديته بتمش ، تربيه ايتمه‌دن كندى كنديته يتشمش : خدائى نابت ازهار . خدائى نابت ارباب قلم . خدائى فروش = فرعون كبى الوهيت دعواسنده بولنان : نمرود خدائى فروش . خدائى فروشانه = خدائى‌فروشجه‌سنه : تعظم خدائى‌فروشانه . خدائى فروشى = خدائى فروشلق . خداشناس = جناب حق طانيان ، اهل توحيد ، موحد . خدا شناسى = خدا شناسلق. خدايا = اى خدا، يا الله : « بر اخلاص وجدانمز وار خدايا — كچرمى بو اخلاص مقبوله آيا ؟» § صاحب ، مالك : خداى خانه . خانه خدا . خانه خدائى = خانه خدالق ، صاحب خانه‌لك .

خُدّام [ع] خدمت‌ايديجى، خدمتكار معناسنه اولان (خادم) لك جمعى : خواص خدام. اوفوروكبى خواجه‌لرك كوياجن طائفه‌سندن اوله‌رق جلب ايتدكلرى خدمتجيلره‌ده (خدام) ديرلر .

خُداوَنْد [ف] افندى، صاحب، مالك، حاكم مطلق ، پادشاه، الله: خداوندخانه. خداوندجهان. خداونديكانه. « اى عالمى وار ايدن خداوند ـ لا» خداوندانه = خداوندجه‌سنه : « بونه اطوار خداوندانه!» . خداوندى = خداوندلك، خداونده منسوب : منصب خداوندى . التفات خداوندى .

خُداوَنْدكار [ف] يرينه كوره (خداوند) . بدل قوللانيلير. اعاظم سلاطين عثمانيه‌دن مراد اوّل حضرتلرينه عنوان اولمشدر . بو مناسبتله بروسه ولايتى او نامى آلمشدر .

خُدايْكان [ف] حكمدار بى نظير ، اعظم السلاطين، ملك‌الملوك، شهنشاه . (خدايكانه) دخى ديرلر .

خُدْعَه [ع] حيله . خدعه‌كار = حيله‌كار . خدعه‌كارى = خدعه‌كارلق . « الحرب خدعة » جملهٔ مشهوره‌سنده اوچ درلو اوقونمشدر : خُدْعه، خَدْعه، خُدَعه . برنجيسنه كوره « حرب حيله‌دن عبارتدر » ، ايكنجيسنه كوره « حرب بك آلداديجيدر » ، اوچنجيسنه كوره « حرب بركره آلداتمه‌دن عبارتدر » ديمك اولور .

خُراج [ع] چيبان .

خُرافه [ع] عربك (عذره) قبيله‌سنه منسوب بر شخصدركه كويا بر آره‌لق كنديسنى جن طائفه‌سى قاپوب كوتورمش اولديغندن عودتنده نقل غرائب ايتمكه باشلامش ايسه‌ده مبالغه‌ده التزام

اعتدال اتمدیکندن کندیسنه کیمسه اینانامشدر . (خرافات) بونك جمعیدرکه حاجمه صاپان روایات واقواله اطلاق اولنور. (خرافه) بو معناده قوللانلماز .

خُرْج [ع] هکبه نك بیوکی اولان قاب، خورج .

خُرْجین [ف] (خرج) معادلیدر .

خُرْد [ف] کوچك، اوفاق. خردوصرد = اوفاق تفك . خردی = خردلك. اشیا واشخاص حقنده مستعملدر: خردساله = کوچك یاشلی . دانهٔ خرد.

خُرْدَه [ف] برشیئك اوفاقنی، پارچه پارچه ایدلمش اوفاغی : خردهٔزر . خردهٔمینا § نکته ، دقیقه . خرده‌دان = صاحب دقت، نکته‌شناس، اینجه‌شیلری بیلن، خرده‌دانی=خرده‌دانلق. خرده‌گیر = سوزده عیب طوتیجی ، سوزك عیبنی آرایوب بولان: مبرخرده‌گیر. خرده‌گیرانه = خرده گیرجه‌سنه : اعتراض خرده گیرانه . خرده گیری = خرده‌گیرلك: نقیصهٔخرده‌گیری. خرده‌بین = اینجه شیلری کوریجی . کورن:حکیم خرده‌بین. خرده‌بینانه = خرده‌بینجه‌سنه: ملاحظات خرده‌بینانه . خرده‌بینی = خرده‌بینلك. کوچك شیلری بیوك کوسترن آلت معروفه‌یه‌ده (خرده‌بین) اطلاق اولنور . خرده‌فروش = اوفاق تفك شیلر صاتان ، چرچی .

خُرْسَنْد [ف]قناعت ایدیجی،قناعتکار، قانع : « بیل حدیکی اول شان حقیق ایله خرسند » . خرسندانه = قانعانه . خرسندی = قانعلك ، قناعت.

خُرْطُم ، خُرْطُوم [ع] فیل بورنی § انسان وسائر حیوان بورنی : اطالهٔ خرطوم § طولومبه‌یه طاقیلان معروف آلت .

خُرَّم [ف] سونجلی ، مسرور : دل خرم § طراوتلی ، مسرت ویریجی ، دلکشا : زمان خرم . مکان خرم . خرمی = خرملك . خرمگاه ، خرمگه = مسرتلی محل ، جای دلکشا .

خُرْما [فه] معروف میوه .

خُرُوج [ع] چیقمق ، طیشاری چیقمق : قاپودن خروج . اطاعتدن خروج .

خُرُوس [ف] طاووغك زوجی : خروس‌خوش آواز. «ایلری خروسلر طاووقلق ؟» . خروس صحرایی= سوکلون .

خُرُوش [ف] شماته، کورلتی، چاغلتی: خروش جماعت. خروش دریا.

خُرُوشان [ف]خروش‌ایدیجی، ایدن: باده نوشان خروشان . سیل خروشان .

خُزّان [ع](خازن)ك جمعی. (خَزَنَه) زیاده قوللانیلیر .

خُسْر ، خُسْران [ع] (خسار)ایله مترادفدر . اکثریا ضلالت معناسنده قوللانیلیر: خسران مبین.

خُسْرَو [ف] پادشاه . خسروانه = پادشاهانه. خسروی= خسرولك، خسروه منسوب . خسروانی = نفیس ، فاخر ، عظیم : لباس خسروانی. خم خسروانی . خسروانجم، خسروخاور، خسروسیارگان = کونش .

خُسُوف [ع] آی طوتلمسی .

خُشْك [ف] قوری، یبوستلی: خشك وتر . کیاه خشك § قابا ،

صوغوق : مزاج خشك . خشك بی = اوغورسز ، دوز طابان. خشك جان = علمی ، عرفانی ، اذعانی اولمیان . خشك سر = دماغی یبوستلی ، قاچیق ، دیوانه . خشکی = خشکلك .

خُشنود [ف] راضی ، قانع ، ممنون : « برغزا ایتدك كه خشنود ایلدك پیغمبری ــ نفعی ». خشنودی = خشنودلق. (خشنودیت) غلطدر .

خُشوع [ع] تواضع کوسترمه ، آشاغیدن آلمه ، سکون و تذلل .

خُشونَت [ع] سردلك ، قاتیلق ، درشتلك : خشونت بساط. خشونت طبع .

خُصَماء [ع] (خصیم)ك جمعی.

خُصوص [ع] ایش ، کیفیت ، جهت: « عجب حیرتدهیم بن سد اسکندر خصوصنده ــ راغب » § مخصوص اوله، مخصوصلق . خصوصا ، بالخصوص، علی الخصوص = آیریجه ، باشقه‌جه اوله‌رق ، هله : « اول صفدر دشمن کش نظم که خصوصا ــ نفعی ». خصوصی = برینه . بر صنفه ، برشیئه ، برزمانه ، برصورته مخصوص: مکتوب خصوصی . مکتب خصوصی . مکاتیب خصوصیه . مکاتب خصوصیه . خصوصیت = خصوصیلك . خصوصی اوله ، اختصاص ، انتساب : خصوصیت حال نسوان. خصوصیت قدیمه. جمعی اولان (خصوصات) امور ، کیفیات ، جهات مقامنده قوللانیلیر .

خُصوم [ع] (خَصم) ك جمعی .

خُصومَت [ع] خصم اوله . خصملق: خصومت شدیده. ازالهٔ خصومت .

خُضارَه [ع] سبزه ، سبزوات .

خُضرَت [ع] یشیل رنکلی اوله ، یشیللك ، یشیل رنکلیلك .

خُضوع [ع] (خشوع) ایله مترادف صاییلیرسه‌ده بینلرنده فرق بولنور .

خُطّاف [ع] قیرلانغیج : خطاف وهما.

خُطَب [ع] (خطبه) نك جمعی .

خُطَباء [ع] (خطیب) ك جمعی .

خُطبَه [ع] خطیبك منبرده اوقودیغی کلمات § بر جماعته قارشی ایراد اولنان مقاله ، نطق : خطبهٔ بلیغه. حضرت عمرك خطبهٔ تشویقیه‌سی .

خُطوب [ع] ایش ، مصلحت معناسنه اولان (خَطب) ك جمعی خطوب عظیمه . مفردی قوللانیلماز . آکا بدل (امر) قوللانیلیر .

خُطور [ع] خاطره کلمك . (خاطر) لفظیله مستعملدر : خاطرمه خطور ایتدی. نظمده (قلب) و (درون) لفظلریله‌ده قوللانیله‌بیلیر .

خُطوط [ع] (خطّ) ك جمعی .

خُفّ [ع] آبدست آلنیرکن اوزرینه مسح ممکن اولان آیاق قابی . چیزمه ، مست ، جدیك کبی .

خُفّاش [ع] یاراصه : خانك فتحیله غلطدر

خُفتَه [ع] یاتمش ، اویومش : مار خفته = اویوریلان . « ای خفته چشم اویانکه عبادت زمانیدر ــ نابی » . جمعی : خفتکان . خفتکی = خفته‌لك .

خُفیَه [ع] کیزلنمه ، صاقلانمه . خفیةً = اخفا صورتیله ، کیزلیجه : خفیةً تضرع .

خُلاصَه [ع] بر شیئك صافیسی، گزیده‌سی، روحی: نباتات خلاصه‌سی. خلاصهٔ قوم عرب. خلاصةً = خلاصه اوله‌رق، زوائدسز اوله‌رق: خلاصةً تحریر مرام. خلاصة الخلاصه = خلاصه‌نك خلاصه‌سی. (خلاصه) لفظی (حاصل کلام) مقامنده‌ده قوللانیلیر: «عالمده قصورسز خلاصه ـ انسانه کمال ایدر رفاقت»

خُلَّت [ع] صمیمی دوستلق، محبت صمیمیه.

خُلْد [ع] جنت. (خلود) معناسنه‌ده کلیر. یعنی جنت دیمك اولان (دارالخلد) ترکیبنده بو معنی ملاحظه اولنور.

خُلْف [ع] ویردیکی سوزی یرینه کتیرمه‌مك: خلف وعد. وعدنده خلف ایتدی.

خُلَفاء [ع] (خلیفه)نك جمعی. خلفای راشدین = ابوبکر، عمر، عثمان، علی حضراتی. بعضلر مشارالیهمه (عمر بن عبدالعزیز) ی ده الحاق ایتمشلردر.

خُلْق [ع] خوی، طبیعت: خلق حسن. خلق سیئ. خلق عظیم. خلقاً = خلق جهتیله: هر اوغل خلقاً پدرینه بکزه‌مز. ضمتین ایله ده لغتدر.

خُلُوّ [ع] بوش اولمه، خالیلك: خلو ذهن. خلو مکان.

خُلُود [ع] دائمی صورتده، الی الابد قالمق: جنتده خلود.

خُلُوص [ع] خالصلق، صافیلك، مغشوش اولمه‌مه: خلوص قلب. «باغ عالمده اولور میوه دکل بار خلوص — حشمت». خلوصکار = ساخته اوله‌رق عرض خلوص ایدیجی، ایدن: مکار خلوصکار.

خُم [ف] کوپ: خم باده. خمخانه = میخانه، شراب کوپلری محلی.

خُمار [ع] ایچکینك نشئه‌سی کچدکدن صکره عارض اولان باش آغریسی. راحتسزلق، سرسملك: «ثابت! نه باش بلاسی بو اولدك خماردن!» «شب شراب نیرزد بامداد خمار — سعدی» = شراب کیجه‌سی خمار صباحنه دکمز.

خُماسی [ع] بش حرفلی: مصدر خماسی، کلمات خماسیه.

خُمْبَرَه [ف] قومباره. (خنبره) دخی دینیلیر.

خُمْس [ع] بش بولوکده بر بولوك، بشده بر.

خُمُود [ع] آتشك قوری سونمیه‌رك آلوی ساکن اولمق: خمود نار.

خُمُول [ع] آدی صانی باتمه، کمنام اولمه، کمنامق.

خُنّاق [ع] معروف علت که بوغازه عارض اولور. فی الاصل تخفیف ایله‌در.

خُنْثی [ع] کندیسنده هم ارککلك هم دیشیلك علامتی موجود اولان شخص.

خُنَّس [ع] (خانس)ك جمعی. سبعهٔ سیاره‌یه یاخود (خمسهٔ متحیره) دینیلن زحل، مشتری، مریخ، زهره، عطارد ییلدیزلرینه ویا مطلقا کواکبه اطلاق اولنور. مفردی قوللانلماز.

خُنُك [ف] سعادت، بختیارلق. § سعادتلی، بختیار.

خُنْكار [ف] سلطان، پادشاه. فی الاصل سعادت معناسنه اولان (خنك) ایله (آر) دن مرکب وصف ترکیبیدر. حضرت مولانایه (ملاخنکار) دینیلیر. پدری (سلطان العلما) لقبیله معروفدر.

خُوارْ [ع] حیوان سسی، سسلنمه‌سی بو کورمه، ملەمه: خوار عجل سامری.

خُوّانْ [ع] (خائن)ك جمعی.

خُوبْ [ف] کوزل: روی خوب. زن خوب. آواز خوب. خوبی = کوزللك.

خُوجْ [ف] قوش تاجی، ایبیك: خوج خروس. خوج هدهد.

خُودْ [ع] نازك اندام محبوبهٔ نازنده معناسنه اولان (خوده)ك جمعی. مفردی قوللانلماز.

خُودْ [ف] جنکده کییلان معدنی سر پوش، توغلغه.

خُودْ [ف] (واو معدوله ایله) کندی. خود بخود = کندی کندینه، کندیلکندن. خودبین = متکبر، مغرور. خودپرست = کندینی پك بکنن. خودپسند = کندینی بکنن. خودرای = مستقیم و سقیم کندی رأیله عامل اولان، کیمسه‌نك رأینی قبول ایتمین، دیك باشلی. خودرو ـ ی = کندی کندینه بیتن، خدایی نابت: کل خودرو. سبزهٔ خودرو. خودستا ـ ی = کندینی مدح ایدن، متمدح خودسر = کندی باشنه کیدن، کیمسه‌یه تابع اولمیان. خود فروش = کندی مدایحنی اورته‌یه قویان. خودکام = کندی مقصدندن باشقه برشی دوشو-نمین. خودنما = کندینی اورته‌یه سورمرك عرض آلایش ایدن. خودی = نفس وارلنی، بنلك.

خُورْ [ف] (واو معدوله ایله) کونش: برتوخور §ییه‌جك، ییتی: خواب وخور. یمك وایچمك معناسنه اولان (خوردن) مصدرندن امرحاضرده اولور.

بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: کوفته خور. میخور. (خوار) و (خواره) لفظلری‌ده بعضاً بونك یرینی طوتار: میخوار. میخواره.

خُوراطَهْ [رومجه‌دن] شاقه، اکلنجه، لطیفه. مزاح.

خُورا [رومجه‌دن] رقص: خورا تپه.

خُورْدْ، خُورْدَنی [ف] (واو معدوله ایله) ییه‌جك، ییتی: خورد وخواب. شراب وخوردنی.

خُورْدَه [ف] (واو معدوله ایله) یمش، ایچلمش: طعام خورده. شراب خورده. ترکیب ایله یمش، ایچمش معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: رندباده خورده.

خُورْشِیدْ [ف] کونش. خورشید اشتهار = آفتاب اشتهار.

خُوشْ [ف] (واو معدوله ایله) معروف. خوش آمدی = خوش کلدك: ایفای رسم خوش آمدی. خوش آمدگو ـ ی = طالقاووق. خوش‌نما = خوش کورینیجی، کورینن: مشجرهٔ خوش نما. بو ترکیب خوش کوستریجی معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: مرآت خوش نما. خوشا = نه خوش! نه‌قدر خوش!

خُوشابْ [ف] (واو معدوله ایله) معروف یولده پیشیریلن شربت، خوشاف: «چوربه نوش ایلیه‌جك یرده خوشاب ایسترلر ـ هوایی»

خُوشَهْ [ف] باشاق، صالقم: بوغدای خوشه‌سی. خوشهٔ انکور. خوشه‌چین = خوشه طوپلایجی، طوپلایان. خرمن صوکی مستفیدی. خوشه‌چینی =

خوشه‌چینلك . شونك بونك آثارندن اقتباس ایله اثر میدانه کتیرن محرر وشاعره‌ده (خوشه‌چین) دینیلیر.

خُوك [ف] طوموز: خوك سترك. خوك زخم خورده. خوکبان=طوموز چوبانی .

خُولِیا [ف] قورتی ، تخیل : « نیل وصال یار اوله‌جق خولیا دکل » . (خلیا) صورتنده یازلاملی .

خُون [ف] قان : خون شهدا . خوناب ، خونابه = قانلی صو. خون آلود، خون آلوده=قانه بولاشمش. خونبار = قان یاغدیریجی : چشم خونبار. خون بها = قان بهاسی . خون چکان = قان طاملادیجی ، کندیسندن قان طاملایان : خامهٔ خونچکان . خونریز= قان دوکیجی: ظالم خونریز. خون افشان، خون فشان= قان صاچیجی : تیغ خون افشان. خونی = قانلی ، قاتل: خونین = قانلی ، خون آلود : دیدهٔ خونین .

خُوی [ف]طبیعتده تقرر ایدن صفت: خوی بد. (خو) صورتنده تخفیفی ترکیباته مخصوص کیبدر: خوشخو. بدخو . خوکرده = آلشمش ، الفت ایتمش : خوکردهٔ ناز . آلیشلمش ، مألوف معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر : عادت خوکرده .

خُوی [ف] (واو معدوله ایله) تر : « می ایچ که‌رُوی آلك اولسون ینه خوی افشان — وجدی » . خوی کرده = ترله‌مش ، ترلی : عارض خوی کرده .

خُیُوط [ع] (خَیط) ك جمعی : خیوط رقیقه .

خُیُول [ع] (خیل) ك جمعی : خیول مهارجه .

دَ

دٰاء [ع] مرض ، درد . داءالکلب = قودوز علتی .

دٰائِر [ع] دورَ ایدیجی ، ایدن : دولاب دائر . دوالیب دائره . دائراً مادار = چپ چوره § متعلق: فن هیئته دائر برتألیف .

دٰائِرَه [ع] معروف شکل هندسی : بردائره‌نك مرکزندن محیطنه وصل ایدیلن خطوط مستقیمه‌نك کافه‌سی بربرینه مساوی‌اولور § برطاقم اوطه‌لری وتقسیماتی مشتمل رسمی و غیر رسمی بنا § دف .

دٰائِم [ع] دوام اوزره ، برقرار اولان : دور دائم . عافیت دائمه . بوکا بدل یرینه کوره (دائمی) دخی دینیلیر : تجسس دائمی . دائماً = دائم اوله‌رق ، هرزمان : « دائما بویله مفرحمی بوجای دلکشا ؟ — نفعی » . اصل اوزره (دائماً) صورتنده‌ده قوللانلدیغی واردر . (دائما) مقامنده (دائم) دخی دینیله‌بیلیر . (هردائم) دیمه‌ملی .

دٰابَّه [ع] اوزرینه بینیلن هر حیوانه اطلاق اولنور .

دٰاخِل [ع] ایچری کیریجی، کیرن: شهره داخل اولدی . § ایچری کیرمش ، ایچریده : اوده حسابده داخلدر § ایچ ، ایچری : داخل بلده . داخل خانه. داخلاً = ایچدن، ایچریدن:

داخلاً تعبیر . داخلی = ایچه، ایچ طرفه متعلق ، ایچریده‌کی : آسایش داخلی . امتعهٔ داخلیّه . امور داخلیه .

داخِنَه [ع] باجه .

داد [ف] عدالت . دادگر = عادل : شهریار دادگر . داد خواه = شکایتجی ، مشتکی ، عدالت ایستین § تظلم ، بولنده‌فریاد، فغان. دادوستد=آلش‌ویرش.

داد [ف] ویرمك معناسنه اولان (دادن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف‌ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: خداداد = الله ویرکیسی : استعداد خداداد . قدرت خداداد .

دادا [ف] دادی : دادای درشت‌ادا.

دادار [ف] جناب‌حق : « دادارجهان ایلمسون عالمی سنسز ! — باقی » . عادل پادشاهه‌ده اطلاق اولنور.

دادَر [ف] برادر .

دادَه [ف] ویرلمش، ویرکی : دادهٔ خدا.

دار [ع] بنا وعرصه‌یی جامع محل ، برقاچ اوطه وساره ایله حولی‌یی حاوی یر : دارالتعلیم . مجازاً توسیع اولنور : دارفنا . داربقا . دارین = دنیا وآخرت .

دار [ف] (گیر) ایله برلکده قوللانیلیر : داروگیر ، گیرودار = جنك ، غوغا ، کورلتی .

دارا [ف] (کیانیان) دینیلن ملوکك طقوزنجیسی . مجازاً دیکر پادشاهلرده‌ده اطلاق اولنور .

دارات [ف] شان، شکوه ، حشمت، دبدبه : دارات اسکندر .

دارچین [ف] معروف، تارچین .

دارو [ف] علاج : داروی شفابخش.

دارَین [ع] دنیا وآخرت .

داش [ف] اکین بچمك ایچون قوللانیلان آلت ، اوراق .

داسار، داشتار [ف] دلال ، سمسار.

داستان [ف] قصه ، حکایه ، ماصال: « بن آغلادم بنه تأثیر داستانمدن « داستان ایتسون بتون دنیایه دیوانم سنی — یحیی بك »

داسَه [ف] (داس) ایله مترادفدر .

داشتَه [ف] اسکیمش ، آشنمش ، ییپرانمش : جامهٔ داشته .

داعی [ع] دعوت ایدیجی ، ایدن : داعی‌الله § سبب اولیجی ، اولان : « فرقتمی بواضطرابی داعی؟» § دعا ایدیجی ، ایدن : داعیٔ دیرینه .

داعِیَه [ع] درونده انسانی برخصوصه تشویق ایدیجی خالت : داعیهٔ تفوق. تشدید ایله غلطدر .

داغ [ف] انسان وحیوانك جسدنده قیزغین دمیر وساره ایله پیدا ایدیلن نشان ، یاقی . (داغ درون ، داغ دل) کبی تعبیرلرده اونودلمیه‌جق تأثردن کنایه اوله‌رق ایراد اولنور . داغدار= پك متأثر ، تأثر دائم صاحبی .

دافِع [ع] دفع ایدیجی، ایدن: دافع غم . جناب حقه‌ده اطلاق اولنور .

دافِق [ع] آتیله‌رق دوکیلن: ماءدافق.

دال [ع] (د) حرفنك اسمی .

دالّ [ع] دلالت ایدیجی ، ایدن : شوحال ذکایه دالدر . بوکلمه سائر برچوق اسم فاعللر کبی اسلوب فارسی اوزره مضاف اوله‌رق قوللانلماز.

دام [ف] طوزاق ، آغ : دام‌طائر. دام ماهی . دامگاه . دامگه = طوزاقلر قوریلان یر .

داماد [ف] کویکی . داماد خانگی زوالی ایچ کویکیسی .

داماشقو [ایتالیانجه‌دن] ایکی‌یوزلی ایپک‌ویاپوك وکتن‌قاریشیق برنوع دوشه‌مه‌لك : داماشقو پرده‌لر .

دامان ، دامن [ف] اتك . دامن‌کوه. «دامانه سرپیلیرسرشکم» . دامن درمیان = خدمته حاضرلانمش . دامن گیر = خصم ، مدعی ، دعواجی .

دان [ف] ظرف مکان اداتی : سرمه‌دان . قلمدان . بیلمك معناسنه اولان(دانستن) مصدرندن امرحاضرده اولور . بوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : سخندان . دقیقه‌دادن . نادان = جاهل .

دانا [ف] عالم ، علیم : دل دانا . مرددانا . دانایی = عالملك ، بیلگیجلك .

دانش [ف] بیلش ، علم . دانشور = صاحب علم . دانشمند = علمادن معدود اولان ذات .

داننده [ف] بیلیجی : داننده سرائر.

دانه [ف] آربه، بوغدای کبی محصولاتی تشکیل ایدن اوفاجق میوه : دانهٔ خردل § چکیردك : دانهٔ سیب . هراوفاق یوارلاغه‌ده دینیلیر : قورشون دانه‌سی . (عدد) مقامنده‌ده قوللانیلیر: افرادی ایچنده بردانه‌در . دانه‌چین = دانه دوشیریجی : «دانه‌چین اولمق ایدی مقصدمز غربتدن — دانهٔ خالی کوردکده طوتلدق قالدق — لا »

داو [ف] شطرنج، طاوله کبی اویونلرده تداول ایدن نوبت : داو اوّل.

داور [ف] حکم النده اولان، حاکم. جناب‌حقه‌ده اطلاق اولنور .

داهی [ع] غایت ذکی ، ذکاوت خارق‌العاده صاحبی . (داهیه) زیاده قوللانیلیر .

داهیه [ع] بیوك آفت ، بلای‌عظیم. (داهی) معناسنده‌ده قوللانیلیر . تشدید ایله غلطدر .

داین [ع] آله‌جقلی .

دایه [ف] چوجغه باقان‌جاریه، قادین: «همشیره‌کی‌سوکه اولدی دایه‌ك». دایگی = دایه‌لك .

دأب [ع] عادت ، اصول : دأب دیرین . دأب معایده .

دبابیج [ع] (دیباج) ك جمعی . (دیابیج) دخی دینیلیر .

دبابیس [ع] (دبوس) ك جمعی .

دبّاغ [ع] طاباق دنیان اهل صنعت.

دبدبه [ع] کوتورتی ، پاتیردی ، کورلتی: دبدبهٔ کوس § حشمت، عظمت .

دبستان [ف] مکتب . دبستانی = مکتبلی : طفل دبستانی .

دبور [ع] باطی روزکاری .

دبّوس [ع] طوپوز: دبوس آهنین.

دپوزیتو [ایتالیانجه‌دن] رهن، ودیعه § تأمینات، ضمان .

دَبيبْ [ع] يك آهسته يوريش . اكثريا حيوانات حقنده قوللانيلير : دبيب نمل .

دَبِرِسْتانْ [ف] قلم، قلم اوطه‌سى . (ديستان) معناسنه‌ده كلير: « دبيرستانه آلتق ايستيور اول طفلى روز وشب — ثابت »

دَجّالْ [ع] اخرزمانده ظهورايده‌جك كذاب مشهور : خروج دجال.

دَخلْ [ع] قارشمه ، تأثير : آنك بونده دخلى يوق § ايراد : دخل وخرج § طوقنمه، ايلشمه، تعييب، تعريض : « دخل ايدن‌ده سوزمه بارى براستاد اولسه — نفعى».

دَخْمَه [ف] ميت وضعنه مخصوص سرداب، تربه، قبر .

دَخيلْ [ع] خارجدن كلوب بريشنك سايه‌سنه صوقيلان : دخيل دوشمك .

دَرْ [ف] قاپو : درمسجد . درسعادت = استانبول . (درعليه) (در دولت‌عليه) ديمكدر § ادات ظرفيت، (اندر) مخفف : درجنك اول . بوكله بيرتمق معناسنه اولان (دريدن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : جكردر . صفدر .

دَرّ [ع] فعل مستحسن، كوزل اثر . (لله درّه) جمله دعائيه‌سى مدح بليغ مقامنده واكثريا سوز حقنده ايراد اولنور . « بوكا مقابل اجراى مكافاته‌بشر مقتدر دكلدر . جناب حقه حواله قيلنير» مآلنده‌در .

دَرا [ف] چاك، چينغيراق : آوازدرا. دراى قافله .

دَراـى [ف] ديرلامق ، چان چان ايتمك معناسنه اولان (دراييدن) مصدرندن امر حاضر اوله‌رق وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : هرزه‌درا . ياوه‌دراى .

دَرارى [ع] (درّى) نك جمعى .

دَرّاكْ [ع] سريع الادراك ، كثير الادراك : شخص دراك . عقل دراك . قوهٔ دراكه .

دَراهِمْ [ع] (درهم) ك جمعى .

دَرايَنْدَه [ف] چان چان ايدجى، ايدن، لقلقه‌جى .

دَرْبارْ [ف] قپو محل، دركاه، مرجع.

دَرْبانْ [ف] قپوجى .

دَرْبَدَرْ [ف] قپو قپو كزن سرسرى.

دَرْبَنْدْ [ف] سرحدده بولنان كوچك قلعه § قاره‌ده طار بوغاز .

دَرْجْ [ع] داخل ايتمك ، ايدلك . اشخاص حقنده قوللانلماز : برمسئله‌يى كتابه درج . برفقره‌نك كتوبه درجى § بريره جمع : درج دراهم .

دَرَجَه [ع] يوقارى چيقه‌جق باصامق، قدمهٔ صعود : درجهٔ مرقات § بولوك : بر دائره‌نك متساويا اوچ يوز آلتمش درجه‌يه تقسيمى § مرتبه : درجهٔ عليا . جمعى : درجات .

دَرْخواستْ [ف] طلب .

دَرْخُورْ [ف] (واو معدوله ايله) لايق.

دَرْدْ [ف] آغرى، صيزى ، مادى ، معنوى ناخوشلق، انسانى متأذى ايدن هردرلو احوال : دردچشم ، درد دندان . درد فراق . دردمند ، دردناك = دردلى .

دَزْدَست [ف] الده ، یاپلمق اوزره: دزدست اوراق. دردست تسویه بولنان مصالح § طوتمه، یاقالامه : اشقیایی دردست ایتمك .

دَرز [ف]بز، آغاج وسائرەدە اولان ییو.

دَرزی [ف] ترزی. (درز)ەمنسوبدر.

دَرس [ع]اوکرەنلمك اوزرە اوقونان پارچە : «کیشی بر درسی اوکرنسون‌دە تك دشمندن اوکرنسون ـ لا»

دَرك [ع] تفهم : درك حقایق § آشاغی طبقه : جهنمك درك اسفلی . بومعناده رانك فتحیله‌ده لغتدر .

دَرکار [ف] بللی، بدیهی . زمانمزده (آشکار)ایلەبراشمزاولمشدر§ ایشدە، ایش اوزرندە. بومعنادەاستعمالی اندردر .

دَرگاه [ف] فی‌الاصل قاپو یری دیمك اولەرق بیوك ذواتك آستانه . لرینه ، تکیه‌لره اطلاق اولنور : درگاه الٰهی . درگاه مولانا. (درگه) صورتنده تخفیف ایدیلیر .

دَرکنار [ف] مکتوبك کنارینه یازیلان‌یازی § قوجاقلامه، قوجاغه آلمه : «مادری معصومی ایتمش درکنار»

دَرَکه [ع] آشاغی اینەجك باصاماق، قدمهٔ نزول: درکهٔ مرقات§ آشاغی‌طبقه: درکهٔ جحیم. جمعی: درکات.

دَرمان [ف] علاج ، چاره : «شاد ایلدی دردمندی درمان» § قوت، طاقت : «باقمدك بر کره اولسون دردمند عشقکه — یوقسه ای جشم‌تغافل پیشه درمانکمی یوق ؟ »

دَرمانده [ف] عاجز . درماندگی = عاجزلك .

دَرَنده [ف] ییرتیجی ، ییرتان . رانك تشدیدیله استعمالی غالبدر : کرك درنده .

دَروازه [ف] بیوك قاپو ، بر بیوك دائرەنك‌بیوك‌صوقاق‌قاپوسی.

دَرون [ف] برشیئك ایچی، داخل : درون خانه § ایچ یوز ، جوف صدر، قلب: درد درون. اضطراب درون . درونی = داخلی ، ایچدن ، صدردن، قلبدن : آه درونی .

دَرویش [ف] فقیر: درویش‌وتوانگر § طرق علیه‌دن برینه انتساب ایتمش اولان ذات .

دُرّه [ف] معروف. رانك تشدیدیله‌ده قوللانیله‌بیلیر. درهٔ آسمان = کهکشان .

دَرهَم [ف] قارمەقاریشیق، مضطرب: «صوفی‌که صفاده چکینیر مالك دینار — بردرهمی آلسەك اولورخاطری درهم — روحیٔ بغدادی»

دَری [ف] لسان فارسینك فصیحی . اسلوب عربی اوزره (دریّه) دخی دینیلیر: لغت دریه . (دری) برده دره‌یه منسوب دیمکدر. بونکله کبك یعنی ککلك توصیف اولنور: کبك دری .

دَریا [ف] دکیز. دریا دل = واسع الهمه ، قلبی واسع ، حوصلەسی ککیش: «بیك یاشا ای‌وزیر دریادل — شناسی » . دریاکش، دریانوش = چوق ایچکی ایچن .

دَریچه [ف] پنجره .

دَریده [ف] ییرتلمش، ییرتیق: کریبان دریده.

دَریوز ، دَریوزه [ف]دیلنجیلك.دریوزه‌کر=دیلنجی.

دَسائِس [ع] (دسيسه)نك جمعى.

دَساتيرْ [ع] (دستور)ك جمعى.

دَسّاس [ع] دسيسه‌كار.

دِسْپوت [يونانجه‌دن] روم پسقپوسى، متره‌پوليدى.

دَست [ف]ال. دستكش=ال‌چكيجى، فارغ اولان. دستگير=ال‌طوتيجى، معين، ظهير. دست آموز = ياورودن بسلنوب اله آلشديرلمش.

دَستار [ف] صاريق. دستاربند = صاريق صاران، صاريقلى.
دستارچه=منديل، ياغلق.

دَسْتان [ف] حيله، تزوير.

دَسْتاويز [ف] هديهٔ جزئيه، كوچكدن بيوكه تقديم اولنان هديه.

دَستبُرد [ف] قدرت غالبانه، غلبه.

دَسترَس [ف] نائل، موفق، ظفرياب. فى‌الاصل اقتدار معناسنه‌در. لسانمزده بومعناده استعمالى اندردر.

دَستَره [ف] ال‌بچقيسى. (دستر)دخى دينيلير.

دَستگاه [ف] تزگاه. اصل اوزره قدرت، اقتدار معناسنده‌ده قوللانيله بيلير.

دَستمال [ف] ال سيله‌جك ياغلق.

دَستمايَه [ف] سرمايه.

دَستور [ف] اذن، رخصت.

دَستَه [ف] دمت.

دَستى [ف] معروف قاب.

دَستيار [ف] معين، ظهير. دستيارى = معاونت.

دَستينَه [ف] ال بيله‌زيكى.

دَسَم [ع] چرويش ياغى.

دَسيسَه [ع] حيله، گيزلى حيله. دسيسه‌كار=دسيسه‌جى.

دَشت [ف] اووه، صحرا.

دَشْنَه [ف] خنجر.

دَعائِم [ع] (دعامه)نك جمعى. (دعايم) صورتنده يازلملى.

دَعاوى [ع] (دعوى)نك جمعى.

دَعوَت [ع] چاغيرمه. (مستجاب الدعوه) تعبيرنده دعا معناسنه‌در § ضيافت.

دَعوى [ع] بويله‌در، ياخود دكلدر، ويا شو شى بنم حقمدر ديه ادعا § بو يولده ايكى كيشى بيننده پيدا اولان ادعا. اكثريا مؤنث اعتبار اولنور. نظمده اسلوب فارسى اوزره (دعوى) صورتنده‌ده قوللانيلير.

دَغا [ف]حيله، خباثت § حيله‌كار، خبيث.

دَغدَغَه [ع] اضطراب، راحتسزلق: دغدغهٔ حيات.

دَغَل [ف] (دغا) ايله مترادفدر. بچوز آنجق معناسنده‌ده قوللانيلير. دغلباز = حيله‌كار، اويونده حيله ايدن: «غالب اولماز نه قدر اولسه دغلباز بكا — راغب»

دَفّ [ع] معروف آلت لهو، تف. دفزن = دف چالان.

دَفائِن [ع] (دفينه)نك جمعى. (دفاين) صورتنده يازلملى.

دَفاتِر [ع] (دفتر)ك جمعى.

دَفتَر [ع] صورت مخصوصه‌ده بربرينه ربط اولنمش اوراق، مجموعه.

دَفْع [ع] صاومق ، صاوِلمق : دفع دشمن. غوائلك دفعی. اسم مفعول معناسنده‌ده قوللانیلیر: دفع اولدی .

دَفْعَه [ع] کرّه : دفعهٔ اولی . جمعی: دفعات . بالدفعات = دفعات ایله.

دفعةً = بردن، بردن بره، آ کسزین.

دَفْن [ع] یره کومك، کوملمك: دفن میت. امواتك دفنی .

دَفْنَه [یونانجه‌دن] یاپراقلری کوزل قوقار شنلکلرده تزییناته یارار طفلان جنسندن معروف کوچك آغاج .

دَفَّه [ع] یان، یوز. کتاب جلدینك ایکی جهتندن هر بری حقنده قوللانیلیر . دفّتین = جلدك ایکی جهتی : بین الدفتین .

دَفین [ع] (مدفون) ایله مترادفدر .

دَفینَه [ع] یره کوملمش مال.

دَقّ [ع] اورمق ، چالمق ، اورلمق ، چالنمق: دق باب. قاپونك دقی .

دَقائِق [ع] اکثریا آ کلاشلمسی کوج، محتاج دقت اولان کیفیت معناسنه کلن (دقیقه)نك جمعی اولمق اوزره قوللانیلیر : دقایق ادبیه .

دَقیق [ع] اینجه . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: فکر دقیق. افکار دقیقه § اون : دقیق حنطه .

دَقیقَه [ع] آ کلاشلمسی کوج، محتاج دقت اولان کیفیت : بر دقیقهٔ فنیه § ساعتك آلتمش جزءده بر جزئی، آلتمشده بری .

دَکاکین [ع] (دکّان)ك جمعی .

دَلائِل [ع] (دلیل)ك جمعی. (دلایل) صورتنده یازلمالی.

دَلّاك [ع] حمامده آدم اوغشدیروب ییقامق خدمتنده بولنان.

دَلال [ع] ناز، عشوه، جلوه .

دَلّال [ع] صاتیجی ایله آلیجی بیننده واسطه اولان، برینك مالنی ندا ایده‌رك صاتان: دلال محتال . « غنا وبرمز متاع مستعاری دوش دلالك - سامی»

دَلالَت [ع] یول کوسترمك، قلاوزلق ایتمك، کوسترمك . شو کلمه بومعنایه دلالت ایدر . (دلیل) مقامنده‌ده ایراد اولنه بیلیر :«انسانلغه انسانده بودر ایشته دلالت — لا».

دَلْق [ف] اسکی لباس ، جامهٔ کهنهٔ درویش: دلق پوش= دلق کین.

دَلْك [ف] ال سورتمك، اوغمق، اوغشدرمق ، اوغشدیرلمق : بر شیئی دلك. برشیئك دلکی. تماس ودلك.

دَلْو [ع] قوغه .

دَلیل [ع] قلاووز: دلیل راه صواب. بومعناده جمعی (ادلّاء) کلیر§ مجهولی کشفه ومعلومك صحتنی اثباته مدار اولان خصوص: دلیل قوی . « اوله‌ماز محض مباهات بودعوایه دلیل — راغب». بومعناده جمعی (ادلّه) و(دلائل) کلیر.

دَم [ع] قان : سفك دم . «دم کلیر حسرت ایله چشم تره‌نم یرینه — ابن النجار »

دَم [ف] صولوق : دم واپسین = صوك نفس § آن، وقت،زمان: «اونه خوش دم نه‌قدر نشوه‌لی برعالم ایدی!»

دَمادَم [ف]صیق‌صیق، متصل، دائماً، دائمی : کریهٔ دمادم. «کوکل ایدر اوکچن دملری دمادم یاد »

دَمار [ف] هلاك: مدار دمار § انتقام. دمارآور = منتقم.

دَمان [ف] هیجانلی ، غضبلی . کو . کره‌مش : پیل دمان .

دَمبدَم (دمادم) . بدل قوللانیلیر .

دَمبَسته [ف] نفسی طوتلمش ، صولوغی کسلمش. اکثریا سویلیه‌جك سوز بوله‌میوب قالانه وصف اولور: خطیب دمبسته . دمبستگی = دمبسته‌لك .

دَمدَمه [ع] بریسنه حدتله سوز سویلمه ، آلاباندە ویرمه § خلقی استیصال صورتیله قیروب گچیرمه : دمدمهٔ الٓهیه .

دَمساز [ف] محب ، مونس ، سرداش ، رفیق موافق : « دمساز خوش آوازدر اربابی ایچون نی » . دمسازی = دمسازلق .

دَمع [ع] کوز یاشی : « سن طور ، یوریسون دمع دمادم جریانم »

دَمعان [ع] بك طولو ، لبریز ، لبالب : قدح دمعان .

دَمعَه [ع] برطامله کوز یاشی ، کوز یاشی طامله‌سی : دمعهٔ عاشق .

دَمگُذار [ف] وقت گچیریجی ، گچیرن : « یاد زمان وصلك ایله دمگذاردر » . دمگذاری = دمگذارلق .

دَمَوی [ع] قانی چوق ، قانلی . شخص ومزاجه وصف اولور : دموی آدم . مزاج دموی . دموی المزاج .

دَمَنده [ف] اوفله‌یجی ، اوفله‌ین : «اوراقه نی دمنده یازارایتسه اقتضا ــ لا» . (دمان) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

دَمَه [ف] آتش یاقه‌جق کوروك .

دَمیده [ف] بتمش ، تنبت ایتمش : سبزهٔ دمیده .

دَنّ [ع] کوپ ، بیوك کوپ : دن صهبا .

دَناءَت [ع] دنیلك ، آلچاقلق : بر شخصك دنائتی . دنائت خلقت

دَناسَت [ع] کیرلیلك ، ملوثلك : دناست لباس . دناست اخلاق .

دَنانیر [ع] (دینار) ك جمعی : دنانیر مسروقه .

دَندان ، دَندانه [ف] دیش : دندان پیر . دندان سین . (دندانه) نك غیرذی روحده استعمالی غالبدر . دندان مزد = دیش کراسی .

دَندَنه [ع] آکلاشلمیه‌جق صورتده تکلم ، خوموردانمه : دندنهٔ نائم § ویزلامه ، ویزیرتی : دندنهٔ ذباب .

دَنَس [ع] کیر ، پاس . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر .

دَنِس [ع] کیرلی ، پاسلی . مادیات ومعنویاتده قوللانیله‌بیلیر .

دَنگ [ف] حیران ، متحیر : « روح قدسی نکه مستکه آشفته‌ودنك ـــ کاظم » .

دَنگِل [ف] دیوث .

دَنیّ [ع] آلچاق ، صویسز : شخص دنی .

دَنیئه [ع] عیب ، نقیصه : دنیئهٔ دنیاپرستی .

دُو [ف] قوشمه ، سکیرتمه . (تك) ایله برلکده قوللانیلیر : تك ودو .

دَواء [ع] علاج : داء بی دوا

دَوائِر [ع] (دائره) نك جمعی . (دوایر) صورتنده یازلاملی

دَوابّ [ع] (دابه) جمعی .

دَوات [ع] دیویت .

دَوَاج [ف] اوسته اورتنه‌جك شی ، یورغان .

دُوَار [ع] باش دونمه‌سی خسته‌لکی. دالك ضمیله‌ده لغتدر .

دَوَّار [ع] دوراید یجی، دونیجی، چوق دونن، دائما دونن: مهردوار. چرخ دوار .

دَوَّارَه [ع] پرکل دینیلن آلت، پرکار.

دَوَاعِي [ع] (داعیه)نك جمعی .

دَوَالِيب [ع] (دولاب)ك جمعی .

دَوَام [ع] دائم اولمه، دائملك: دوام اقبال. «ذوقم کدرم دوامسزدر» § ملازمت ایتمه، ترك ایتمه‌مه: «هر هانكی ایشك اهلی ایسه‌ك آنده دوام ایت — لا» (بردوام) ایله (علی الدوام) بیننده استعمالجه فرق واردر. (علی الدوام) اکثریا حال موقعنده ایراد اولنور. مثلا «اوچ کون علی الدوام یاغمور یاغدی» عباره‌سنده (علی الدوام)ه بدل (بردوام) کتیریله‌مز .

دَوَان [ف] قوشیجی ، سکیردیجی : شخص دوان. اسب دوان .

دَوَاوِين [ع] (دیوان)ك جمعی. دواوین اشعار.

دَوَاهِي [ع] (داهیه)نك جمعی .

دَوْحَه [ع] اولو آغاج .

دَوْر [ع] دونمك، چرخ كبی دونمك: « دور ایتمه‌ده دست قدرتنده — یوز بیك کره ملك حکمتنده — » § دونوب طولاشمق، دونیلوب طولاشلمق: دور ولایت. دور ابواب. بر قضانك دوری § برینك عهده‌سندن دیکرینك عهده‌سنه کچیرمك، کچیرلمك ، نقل : دور اوراق. اشیانك دوری § برمدت، زمان، وقت، موسم : دور سلیمی. دور کل .

دَوَرَان [ع] دونمك، چرخ كبی دونمك: دوران راس. واوك سکونیله اکثریا دهر، فلك، زمان، دور مقاملرنده ایراد اولنور. « دوران طربناكِ جه خنده‌لر ایلر — نفعی .

دَوْلَت [ع] بیوك سعادت : دولت شهادت. « اولیه دولت جهانده بر نفس صحت كبی — سلیمان قانونی » § ممالك مستقله وسکنه‌سی مجموعی .

دَوَنْدَه [ف] (دوان)ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

دَوِيت [ف] دیویت .

دَه [ع] اون: ده‌ساله = اون سنه‌لك، اون یاشنده .

دَهَاء [ع] خارق العاده ذکا .

دَهَاقِين [ع] (دهقان)ك جمعی .

دَهَالِيز [ع] (دهلیز)ك جمعی. ابناء الدهالیز = صوقاغه ، جامع قاپوسنه آتلمش چوجقلر .

دَهَان [ف] آغیز: دهان تنك (دهانه) غیر ذی روحه مخصوصدر : دهانهٔ تنور .

دَهْر [ع] زمان، زمان مدید. جهان، دنیا مقامنده‌ده قوللانیلیر. دهری = دهرك بقاسنه قائل، اولان، ملحد .

دَهَش، دَهْشَت [ع] زیاده قورقوغ اولمه ، زیاده قورقونجلق : دهشتلی بر قهرمان . دهشتلی بر اورمان § زیاده قورقمه، زیاده قورقو: دهشت ویرمك .

دُهُم [ف] اونجی .

دَهَن [ف] (دهان) مخففی.

دَهْناء [ع] واسع و صوسز اووه، صحرا، چول.

دَهْياء [ع] تأكيد ايچون (داهيه) لفظنه صفت ياپيلير: داهيهٔ دهيا. (دهواء) دخی دینیلیر.

دَی [ف] قيش: «آچل ای فصل دی‌ـن گلستانلردن آچلسون گل ـ ندیم»

دَیّار [ع] صاحب دیر، مناستر صاحبی § كیمسه، فرد: «لیس فی الدار غیره دیار ـــ لا»

دَیّان [ع] اسماء حسنادن. قهار، محاسب، مجازی.

دَیْجور [ف] قاراكاق: شب دیجور. عربی اولمق اوزره ظلمت معناسنده‌ده قوللانیلیر: دیجور دلیل.

دَیْدَن، دَیْدَنه [ع] عادت: دیدنهٔ دیرینه.

دَیْر [ع] مناستر. دیرانی=صاحب دیر.

دَیْمومت [ع] دائم اولمه، دائملك، برقرارلق: دیمومت عافیت.

دَیْن [ع] بورج.

دَیّوث [ع] عیالنه یزه‌ور نكالك ایدن آلچاق.

دِ

دِباغَت [ع] دری‌یی سپیله‌مك، دری‌یی سپیلنمك: دری‌یی دباغت. درینك دباغتی § دباغلق صنعتی: صنعت دباغت.

دِبْق [ع] اوكسه.

دِثار [ع] اوست لباسی. اكثریا تركیب ایله استیعاب وكثرتدن كنایه اوله‌رق قوللانیلیر. مثلا (مرحمت دثار) بر مرحمت دیمك اولور.

دِراز [ف] اوزون: مژگان دراز. عمر دراز. درازی=اوزونلق فی الاصل دالك فتحیله‌در.

دِراغون [فرانسزجه‌دن] بر صنف سواری عسكری: دراغون آلایی.

دِرایت [ع] تمكین وتجربه‌یه مقارن ذكا. درایتكار=درایتلی.

دِرَخْت [ف] آغاج: درخت سیب.

دِرَخْش [ف] نور، ضیا، پرتو، پاراتی: درخش برق. فی الاصل دالك ضمیله‌در.

دِرَخْشان [ف] پارلدایجی، لمعان ایدیجی: مهر درخشان. گوهر درخشان. درخشانی = درخشانلق. فی الاصل دالك ضمیله‌در.

دِرْع [ع] زره كه جنك لباسیدر.

دِرَفْش [ف] بایراق، سنجاق. درفش كاویانی = دمیرجی كاوه‌نك ضحاك علیهنه آچدیغی بایراق كه اوكنه طوتدیغی سختیان پارچه‌سندن عبارت ایدی.

دِرَم [ف] آقچه، پاره. درمسرای =ضربخانه. درمگزین=صراف § درهم دینیلن مقدار.

دِرَنْك [ف] اگلنمه، آرام، قرار: «اولورم حق اداده بنه بی تاب ودرنك ـــ نفعی». بو كلمه چاك، چینغیراق گبی شیلرك صداسندن كنایه اوله‌رق دخی قوللانیلیر: درنك ناقوس. برشیئك متصل چالنمسندن حاصل اولان اصوات متسلسله (درنگادرنك) تعبیریله حكایه اولنور.

دِرَو [ف] اكین بیچمه، بیچم، حصاد: موسم درو. هنگام درو. دروگر = اكین بیچن، اوراقجی.

دِرّه [ع] طوره، قیرباچ.

دِرْهَم [ع] آقچه، پاره § وزن معروف.

دِریغ [ف] اسیرکمه: «ساقی بزم دریغ ایتمز التدن کلنی — ریاضی». بی‌دریغ = دریغسز، مبذول § یازیق، ایواه! : «باقدم دیدم دریغ بنی اولدرر بودرد!». دریغا = حیفا : «دریغا صورمدك برکره حالم!»

دِزدار [ف] قلعه محافظی. (دز) حصار دیمکدر.

دِعامه [ع] بنایه اوریلان دیرك، دستك، پاینده.

دِق [ع] اینجه آغری : مرض دق.

دِقت [ع] اینجه‌لك: دقت نظر § اهتمام ایله صرف ذهن، اهتمام ایله اماله‌ٔ نظر : «شمعك یاننده کردنه دقت ایلدم — ثابت»

دِل [ف] یورك، کوکل. (خاطر) ایله بینلرنده فرق واردر. (خاطر) مادی اولان یورك مقامنده قوللانلماز. دلارا = کوکل تزیین ایدیجی، کوکل زینتی اولان، محبوب قلب. وجه دلارا. موقع دلارا. نظم دلارا. دلارام = کوکل اکلندیریجی، قلبه آرام وصفا ویریجی. اکثریا کوزلره وصف اولور. دل آزار = کوکل اینجیدیجی. دل آشوب = قلبه اضطراب ویریجی. دل آگاه = قلبی اویانیق، بصیرتکار. دلاور = یورکلی. دلاویز = کوکل آصیجی، کوکل جذب ایدیجی. کوکل تعلق ایتدیریجی. دلبر = کوکل کوتوریجی، کوزل. دلبسته = کوکلی باغلی، عاشق. دلپذیر = مقبول قلب. دلپسند = قلبك بکندیکی، کوکل مستحسنی، مطبوع. دلجو — ی = کوکل آرایجی، کوکل جذب ایدیجی. دلخون = پك متأثر. دلداده = کوکل ویرمش، عاشق. دلدار = بریسنك کوکلنه مالك اولان، معشوقه. دلربا = کوکل قاپیجی، محبوبه. دلریش = کوکلی یاره‌لی، مجروح القلب. دلساز = کوکل یاپیجی، تطییب خاطر ایدیجی. دلستان = کوکل آلیجی. دلسوخته = کوکلی یانمش. دلسوز = کوکل یاقیجی. دلشاد = کوکلی مسرتلی، مسرورالفؤاد. دلشده = کوکلی کیتمش، عاشق. دلشکار = کوکل آولایجی، کوکل الده ایدیجی. دلشکاف = کوکل یاریجی. دلشکسته = کوکلی قیریق. دلفروز = قلبه شوق وفرح ویریجی. (دل افروز) دخی دینیلیر. دلفریب = کوکل آلدادیجی. دلفگار = مجروح القلب، عاشق. (دل افگار) دخی دینیلیر. دلکش = کوکل جذب ایدیجی. دلگشا = کوکل آچیجی. دلگداز = کوکل اریدیجی، قلبه زیاده احتراق ویریجی. دلگیر = خاطری قالمش، کوجنمش. دلمرده = قلبی اولو، حسسز. دلنشین = کوکلده یر طوتان، انسان حقنده قوللانلماز. دلنواز = کوکل تلطیف ایدیجی. (دل) کلمه‌سی اورته، یاری مقامنده‌ده مستعملدر. دلشب = کیجه یاریسی.

دِلیر [ف] جسارتلی، جسور : امیر دلیر. دلیری = دلیرلك.

دِماء [ع] قان معناسنه اولان (دم)ك جمعی : سفك دما.

دِماغ [ع] بین : «بر تمایلدر دماغمده نغمهٔ دوشینه‌دن»

دِمَن [ع] (دمنه) نك جمعی.

دِمنه [ع] سوپورنتیلك.

دِه [ف] کوی : دهخدا = کوی رئیسی . بومعناده (دیه) مخففیدر . ویرمك معناسنه اولان (دادن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : «آرامده عقل ملامتزدکاندر ــ لا »

دِهان [ع] قرمزی سختیان .

دِهِش [ف] ویرش ، اعطا ، احسان .

دِهقان [ع] چفتجی § کوی آغاسی .

دِهلیز [ع] قاپو ایله خانه آره‌سی ، قاپو آره‌لغی . دالك فتحیله ده مستعملدر .

دی [ف] دون ، دوننکی کون : دی وفردا . دی روز .

دِیار [ع] مملکت ، اولکه : «غریبه یر بولنورمش عدم دیارنده» . فی‌الاصل (دار) ك جمعیدر . بناءً علیه (خانه‌لر) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

دِیانَت [ع] احکام دینیه‌یه رعایت ، مقتضای دین اوزره حرکت ، دیندارلق . دیانتکار = دیانتلی ، دیندار .

دیبا ، دیباج [ف ع] معروف حریر قماش : دیبای زیبا .

دیباجَه [ع] مقدمه ، کتاب مقدمه‌سی .

دیپلوُمات [یونانجه‌دن] امور سیاسیه ومناسبات دولیه ایله مشغول آدم § عقللی ، ذکی ایش بیلیر .

دیپلوُمَه [یونانجه‌دن] برفنده بالامتحان اثبات لیاقت ایدنلره ویریلن مأذونیت کاغدی .

دِیَت [ع] نفس ویا عضو بدلی اوله‌رق جانی طرفندن تأدیه‌سی لازم کلن مال : « ایتمزدی وفا آلدیغی تقدلل عشاق ــ ابرولرینك کشته‌لرنده دیت اولسه ــ نابی » . تشدید ایله غلطدر . جمعی : دیات .

دیدار [ف] رؤیت جمال : آرزوی دیدار § حسن ایله کورنمه ، ظهور جمال : دیدار دیده فروز § کوزل یوز ، چهرهٔ خوب : عرض دیدار § جناب حقك جنتده مؤمنلره موعود اولان معنوی کورینشی : « طالبك کوثره فردوسده دیداره باقك ! »

دیدان [ع] قورد جمع معناسنه اولان (دوُده) نك جمعی .

دیدَه [ف] کوز : « دیده الك سود افزا بر صورتك حیرانیدر » . دیده‌بان = کوزجی . (دیدبان) دخی دینیلیر . بو افصحدر . (دیده) کلمه‌سی کورمش معناسنه‌ده کلیر . بو حالده ترکیب ایله قوللانیلیر : احساندیده .

دیر [ف] کچ : دیروزود .

دیرین ، دیرینَه [ف] اسکی ، قدیمی : عادت دیرین . بندهٔ دیرینه .

دیك [ع] خروس : آواز دیك .

دیگ [ف] چوملك ، طوپراق تجره : دیك جوشان .

دیگر [ف] باشقه : طرز دیگر . (دگر) صورتنده تخفیف اولنور . دیگر کون ، دگر کون = متغیر ، بوزلمش ، بوزوق : « باقی بیچاره‌نك احوالی دیگر کون اولور ــ باقی »

دِیَکه [ع] خروس معناسنه اولان (دیك) ك جمعی .

دین [ع] بر ملتك عموماً طوتدیغی طریقت : دین حق . دین باطل .

دینار [ع] سکه‌لی آلتون ، لیرا : « فقر جاویده دوشر دینی دیناره ویرن ! »

دیو [ف] شیطان § انسانه مضرتی اولان جنی خبیث ، مخلوق عجیب اساطیری، دو . دیوچه = آغاج قوردی ، کووه. دیوباد = قاصیرغه .

دیوار [ف] دووار . دیوارگر = دیوارجی .

دیوان [ع] دعاوی دیکلنوب احکام لازمه اجرا قیلنان مجلس ، حضور عالی : دیوان الٰهی. دیوان حرب، خط دیوانی . (دیوان طورمق) تعبیری بو معنادندر § اسکی یولده مرتب مجموعهٔ اشعار : «بن کیدرسه‌م مجلس دورانه دیوانم کلیر —لا». جمعی اولان (دواوین) اکثریا بو معناده قوللانیلیر . دیوانچه = اویولده کوچك مجموعهٔ اشعار .

دیوانه [ف] دلی . دیوانه رو = مجنونانه حرکت ایدن، چیلغین: «عاقل دیوانه رودر عاشق بی باکدر» . دیوانکی = دیوانه‌لك .

دیه [ف] (ده) ه باق .

دیهیم [ف] تاج : «رونق سلطنت آرایش تاج ودیهیم — نفعی»

دُ

دُب [ع] آیی . مؤنثی (دبه) در .

دُبر [ع] قیچ، مقعد، سفره .

دُثور [ع] محو اولمق، اثری قالمامق: دثور نشانهٔ دار . دثورالقلب = اذکار الٰهیه‌نك دروندن محو اولمسی ، اذکار الٰهیه نسیان کلیسی . دثورالنفس = هرشیئی چابق اونوتمق حالی .

دُجاجه [ع] طاووق: بیضهٔ دجاجه . دجاجهٔ هندیه . دالك فتح وکسریله‌ده لغتدر .

دُجج [ع] (دجاجه) نك جمعی .

دُجُر [ع] بوکرلجه .

دُجّه [ع] زیاده قارا کلق ، شدت ظلمت : دجهٔ لجه .

دُجی [ع] (ظلمت) معناسنه اولان (دجیه) نك جمعی . ظلمت وظلمات مقاملرنده مستعملدر . مفردی قوللانیلماز .

دُحور [ع] طرد وتبعید ، دفع .

دُخان [ع] دومان ، توتون: دخان آتش . شرب دخان .

دُخت ، دُختر [ف] قیز ، بریسنك قیزی . دخت رز ، دخترزر = شراب . دختری = بریسنك قیزی اولمه وبکارت ، قیزلق .

دُختره [ف] قیزلق ، بکارت .

دُختندر [ف] اوکی قیز .

دُخور [ع] حقیر، ذلیل اولمه ، ذلت، خواری .

دُخول [ع] ایچری کیرمك ، ایچنه کیرمك، داخل اولمق: قابودن دخول . خانه‌یه دخول . بر مبلغك حسابه دخولی .

دُر [ع] اینجو . تخفیف ایله‌ده مستعملدر: درگرانمایه. درناسفته . در یتیم = صدفده یالکز متکون اولان شهدانه اینجو . بوتعبیر حضرت پیغمبردن کنایه‌ده اولور .

دُرّاج [ع] بونام ایله معروف ککلکه مشابه لطیف قوش . (دراجه) دخی دینیلیر .

دُرّاعه [ع] فراجه، بنش: «صوفی! بنه دراعه ودستار یولنده‌!» . تخفیف ایله‌ده مستعملدر .

دُرْج [ع] قوطو، قوطوجق، حقه: درج در. درج گهر. (درجه) دخی دینیلیر.

دُرْجَه [ع] نردبان.

دُرْد [ف] طورطو: «غالبا بر اهل دل طوپراغیدر درد شراب — فضولی». (درده) دخی دینیلیر.

دُرْدُور [ع] گرداب. اطا‌ٔفده قوللانیله‌بیلیر.

دُرْدِی [ع] (درد) ایله مترادفدر.

دُرَر [ع] (دُرّه) نك جمعی. (درّات) جمع دیگریدر.

دُرُست [ف] صاغ، صحیح، سالم، طوغری: جسم درست. رأی درست. درست اوقومق. درستی = درستلك: درستیٔ عهد.

دُرُشت [ف] سرد، قالین، قابا: قاش درشت. كلام درشت. درشتی = درشتلك.

دُرْگَر [ف] دولگر. (دروگر) مخففی.

دُرُود [ف] دعا.

دُرُوس [ع] (درس) ك جمعی. نظمده مصدر اولمق اوزره (اندراس) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

دُرُوگَر [ف] دولگر. (درودگر) مخففی. بوراده (درود) آغاج یونمق معناسنه اولان (درودن) دن اسم مصدردر.

دُرُوع [ع] (دِرع) ك جمعی.

دُرُوغ [ف] یالان. دروغزن = یالانجی: زن دروغزن. دروغزنی = یالانجیلق. دروغی = دروغه منسوب.

دُرَّه [ع] اینجو، اینجودانه‌سی، بیوك اینجو دانه‌سی: «هرزمان دره چیقارماز غواص»

دُرّی [ع] پارلاق. ییلدیزه‌و صفت اولور: «كوكب دریٔ حكمت برزمان ایتمز غروب — وصفی»

دُزْد [ف] خرسز: دزدزن، دزد. دزدی = خرسزلق. سرقت ایتمك معناسنه اولان (دزدیدن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر: دلدزد = كوكل چالیجی.

دُزْدِیده [ف] چالنمش، مسروق: كوهر دزدیده. نگاه دزدیده = چالوب آلمه باقش.

دُسْتُور [ع] قوانین مجموعه‌سی. دستورالعمل = مقتضاسیله عمل اولنه‌جق قانون، قاعده § قاعدهٔ اساسیه: دستورریاضی § وزیر: دستورمكرم.

دُشْمَن [ف] صاحب عداوت. دشمن كام = دشمن مراملی، مرامی دشمنك مرامنه موافق: مرك دشمن‌كام.

دُشْنام [ف] سوكه، سوكوب صایمه.

دُشْوار [ف] كوچ: كار دشوار. دشواری = كوجلك.

دُعاء [ع] دركاه الهیدن خیرورحمت رجاسی: «یارب دعالرم نه‌زمان مستجاب اولور؟» § بو یولده ترتیب وقرائت اولنان عبارات. دعاگو = دعاجی. دعاخوان — دعا اوقویجی.

دُعات [ع] (داعی) نك جمعی. تشدید ایله غلطدر.

دُكّان [ع] معروف. دكانچه — دكانجق. تخفیف ایله‌ده قوللانیلیر.

دُلْدُل [ع] اسکندریه ملکی (مقوقس) ك طرف رسالتپناهی‌یه اهدا ایلدیکی قیراستر که حضرت علی‌یه احسان بیورلمشدر .

دُلُوك [ع] کونش باتمسی : دلوك شمس .

دُم [ف] قویروق : دم گاو . دمچه = کوچك ، قیصه قویروق .

دُمدار [ف] اردونك آرقه‌سندن کیدن ، آرقه طرفنی محافظه ایدن صنف . (پیشدار) مقابلی .

دُمَل ، دُمَّل [ع] چیبان .

دُمُوع [ع] (دمع) ك جمعی : اساله دموع .

دُنبال ، دُنباله [ف] قویروق . دنباله‌رو = بریسنك آردی صیره کیدن . تابع .

دُنیا [ع] بو عالم : « دنیا نه‌در آ کمسه‌ق اونوتسه‌ق ! »

دُنیوی [ع] دنیایه متعلق : کام دنیوی . آمال دنیویه .

دُو [ف] (واو رسمیه ایله) ایکی : دوجهان . دوپا ـ ی = ایکی آیاقلی . دورو ـ ی = ایکی یوزلو .

دُوتا [ف] (واو رسمیه ایله) ایکی قات ، بوکلمش ، اکرلمش : قامت دوتا .

دُوچار [ف] (واو رسمیه ایله) چاتجی ، چاتان . معنویات و محذوراتده قوللانیلیر : « او دخی اولدی بر بلایه دوچار » . واو اصلیه ایله استعمالی خطادر .

دُوخته [ف] دیکلمش : جامهٔ دوخته § صانجیلوب ، قاقیلوب یرلشدیرلمش : نیزهٔ دوخته . مسمار دوخته § صاغلمش : لبن دوخته .

دُود [ع] قوردجغز که اوفاق بوجکدر .

دُود [ف] دومان ، توتون : دود ممدود . مبتلای دود .

دُودمان [ف] صوی صوپ ، خاندان ، قبیله .

دُودَه [ع] قوردجغز که اوفاق بوجکدر . دودة القز = ایپك بوجکی .

دُودَه [ف] (دودمان) ایله مترادفدر .

دُور [ف] اوزاق : دور و دراز . راه دور . دورادور = اوزون اوزادی‌یه : فکر دورادور . دوراندیش = ایلریسنی دوشونن . دوری = اوزاقلق .

دُورباش [ف] دکنك ، عصا .

دُوز [ف] دیکمك معناسنه اولان (دوختن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : پالاندوز — پالان دیکن . زردوز = آلتونله دیکلمش .

دُوزَخ [ف] جهنم . دوزخی = جهنمی .

دُوزَنده [ف] دیکیجی ، دیکن : دوزندهٔ موزه .

دُوزینَه [ایتالیانجه‌دن] اون ایکی پارچه‌دن عبارت طاقم ، دسته : بر دوزینه مندیل .

دُوست [ف] محب حقیقی : « دوست بولق زیاده مشکلدر — وحید » § سوکیلی . دوستی = دوستلق . دوستدار = محب . دوستکام = دوست مراملی ، مرامی دوستك مرامنه موافق : اقبال دوستکام .

دُوش [ف] اوموز : خانه‌بر دوش § دون کیجه .

دُوش [فرانسزجه‌دن douche] تداوی بالماء انواعندن اوله‌رق یوقاریدن آشاغی‌یه سرپنتی صورتنده صنوق صو دوکنمه § بوکا مخصوص سوزکجلی آلت ;

دُوشابْ [ف] پكمز .

دُوشَنْبِه [ف] (واو رسميه ايله) بازار ايرتسى كونى: روز دوشنبه .

دُوشيزَه [ف] قيز، قيز اوغلان قيز .

دُوشينْ ، دُوشينَه [ف] دون كيجه يه متعلق ، دون كيجه كى: صحبت دوشينه .

دُوغْ [ف] آيران .

دُوقْتورْ [فرانسزجه دن] طبيب، حكيم .

دُوقَه [ايتاليانجه دن] اوروپاده بر نوع عنوان اصالتدر . بو عنوانى حائز اولانلر وقتيله بيوجك يرلرده حكم سوردكلرندن حاكم معناسنى ده متضمندر .

دُوكْ [ف] ايپلك اكيرمكده قوللانيلان ايك .

دُوگانَه [ف] (واو رسميه ايله) اكثريا ايكى ركعت نماز معناسنده قوللانيلير: اداى دوكانه .

دُوَلْ [ع] (دولت) ك جمعى : دول معظمه .

دُولابْ [ع] معروف: صو دولابى . چرخ دولابى : « آبلر غالب كلنجه دوندير دولابلر - شيخ الاسلام يحيى » § حيله، دك .

دُوُمْ ، دُوُمينْ [ف] ايكنجى .

دُونْ [ع] آشاغى : دون بها . بو آندن دوندر § آلچاق، صويسز، دنى: دشمن دون .

دُومُوـى [ف] (برنجى واو رسميدر) صاچنه صاقالنه قير سرپمش اولان آدم .

دُووَلْلُو [ايتاليانجه دن] بر معامله تحقيريه يه دوچار اولان آدمك خصمنه تكليفيله آره لرنده واقع اولامبارزه .

دُونيمْ [ف] (واو رسميه ايله) ايكى پارچه، ايكى يه بولنمش: «سيف غيرتله مقرردر دونيم اولمق بكاعونى »

دُوپستْ [ف] ايكى يوز .

دُهاتْ [ع] (داهى) نك جمعى : دهات اسلام. تشديد ايله غلطدر .

دُهْرِيّ [ع] پك اختيار، پيرفانى .

دُهْنْ [ع] سورينه جك ياغ .

دُهُورْ [ع] (دهر) ك جمعى: مرور دهور .

دُيُونْ [ع] (دين) ك جمعى .

ذ

ذا [ع] شو، بو، او: بعدذا = بوندن، آندن صكره. كذا = بويله، اويله. تركيبسز قوللانلماز. عربيده مفرد مذكره مخصوص اسم اشارتدر . لسانمزده مذكره اختصاصى يوقدر . عربيده بر (ذا) دها واردركه صاحب معناسنه اولان (ذو) نك حالت نصبيدر. بولسانمزده مستعمل دكلدر. (ذو) يه ده باق .

ذائِبْ [ع] اريجى، اريين : معدن ذائب . (ذايب) صورتنده يازلمامل .

ذائِقْ [ع] طاديجى، طادان: ذائق تلخ و شيرين . ذائق موت . «كل نفس ذائقة الموت » ده تأنيثى مؤنث سماعى اولان (نفس)ه اسنادينه مبنيدر. (ذايق) صورتنده يازلماملى .

ذائقه [ع] انسانده مادی و معنوی طادیجی قوت : بوشربت آنك ذائقه‌سنه خوش كلدی . بو شعر آنك ذائقه‌سنه اویمدی . (قوۀ ذائقه) دخی دینیلیر . (ذایقه) صورتنده یازلمالی .

ذابح [ع] ذبح ایدیجی، ایدن: ذابح ذبیحه.

ذات [ع] صاحبه معناسنه‌در كه صاحب معناسنه اولان (ذو) نك مؤنثیدر. امرأۀ ذات الزوج = قوجه‌لی قادین . (ذات) عین وحقیقت معناسنه‌ده كلیر : ذات باری . ذات مسئله . اشخاصدن كنایه اوله‌رق استعمالنده تذكیر وتأنیث اشخا- صك نوعنه تابعدر . بر اركك حقنده (ذات عالی)، برقادین حقنده (ذات عالیه) یاخود (ذات علیا) دینیلیر . ذات الصدور = مضمرات قلبیه . ذاتاً = اصلنده، اصل اوله‌رق . ذاتی = ذاته منسوب : فضل ذاتی . مزیت ذاتیه . ذاتیات = ذاته متعلق خصوصات .

ذاتی [شاعر مشهور] بالیكسرلیدر . اسمی (عوض) دركه تاریخ تولدی اولان (۸۷٦) سنه‌سنی كوستررو. اوائل حالنده دیكیجیلك ایدردی . مؤخراً بو صنعتی ترك ایله بایزید ثانی دورنده استانبوله كلدی . سلیم اول، سلیمان قانونی زمانلرینه‌ده یتشدی . بو اوچ پادشاهی قصائد ایله مدح ایده‌رك احسانلرینه نائل اولمشدر. اول امرده قاضیلك طریقنه سلوك ایتمك ایستدی ایسه‌ده مبتلی اولدیغی صمم جهتیله بویولده موفق اوله‌میه‌جغنی آكلادی . باشقه بر ایش ایله اشتغاله لزوم كوردی . بایزید جامع شریفی حولیسنه كیرنلر ذاتی‌یی اوراده ایچه بژمرده بر قیافتله بر دكانچه‌ده قاعد بولورلردی . دیكیجی بودفعه رمّال اولمش ایدی . وفق‌ده یاپه‌بیله‌جكنی سویلیوردی . دكانچه‌سنی زیارت ایدنلر آز دكل ایدی . رمل دوكدرمك ، وفق یاپدرمق ایستینلر بوكاهن مشهوره مراجعت ایدرلردی . دكانچه نوهوسان شعر ایچون دخی بر مرجع اولمش ایدی . آره صیره اورایه كیده‌رك شعر نامیله یازمش اولدقلری سطرلری تصحیح اولنمق اوزره رماله كوسترلردی . اوده هر برینه دائر بر بردرلو ملاحظه بیان ایدردی . نه فائده‌كه زوارك كثرتی شاعرك ضرورتدن بری برحالده یاشایه بیلمسنی تأمین ایتمزدی . خلقك دكانچه‌یه كوستردیكی توجه برآزده ذاتینك طبعاً بشوش ، خوشكو اولمسندن نشأت ایدییوردی . ارباب مراجعته شاعر- انه سوزلر سویلر ، اكلندیرردی ، بعضاً مؤثرجه لطیفه‌لر ایتدیكی‌ده اولوردی . ازجمله چیركین یوزلولردن علی نامنده بر ذاتك دعوتیله حضورینه برنجی دفعه اوله‌رق داخل اولنجه مومی الیه بونك یوزینه باقدقده بعض حضاره « ذاتی كوزل برذات دكل ایمش ! » دیمكله شاعر « ییكیت ییكیدك آینه‌سیدر ! » جوابی ویرمشدر . وفاتی (۹۵٤) سنه‌سنه مصادفدر . كندندن مروی اولدیغی اوزره (۱٦۰۰) غزل، (٤۰۰) دن زیاده قصیده سویلمشدر . مشهور (شمع و پروانه) منظومه‌سی (۵۰۰۰) بیتی حاویدر . (احمد ومحمود) نامنده‌كی دیكر منظومه‌سی (۲۰۰۰) بیتدن متشكلدر . آثارنده كرك لفظاً ، كرك معنیً قاباعد اولنه‌جق برخیلی شیلره تصادف اولنورسه‌ده كندیسنك دقایق شعریه‌یه واقف برمرد قوی طبیعت اولدیغنی اثبات

ایده‌جك بر چوق ابیات‌ده بولنور . کندیسندن یارم عصر قدر صکره کلمش اولان (باقی) کبی سن کمالده اولسون ضرورتدن وارسته بولنه‌بیلمش اولیدی بزه دها قیمتدار اثرلر براقه‌بیلیردی .

ذاکِر [ع] ذکر ایدیجی، ایدن : ذاکر اسم حق . تکیه‌لرده اثنای ذکرده درویشانی تشویق ایچون الٓهیات اوقویان ذاته‌ده اطلاق اولنور . جمعی ذاکرون، ذاکرین .

ذاکی [ع] کسکین قوقولو . مسك وعنبرکبی شیلره وصف اولور: مشك ذاکی

ذال [ع](ذ)حرفنك اسمی: ذال معجمه.

ذاهِب [ع] کیدیجی، کیدن. اکثریا ذهنیاتده قوللانیلیر: اومذهبه ذاهب اولدی. اوراده بولنمدیغکزه ذاهب اولمش ایدم . « بن‌ده بو طریقه ذاهب اولدم — لا »

ذاهِل [ع] ذهول ایدیجی ، ایدن . ذهن ذاهل . کاتب ذاهل .

ذَبایِح [ع] (ذبیحه) نك جمعی .

ذَبْح [ع] بوغازلامق ، بوغازلانمق : ذبح قربان. بر قوزینك ذبحی.

ذَبیح [ع] بوغازلانمش حیوان ، فی سبیل‌الله قربان ایدلمکه صالح اولان حیوان . اسماعیل پیغمبر ایله پدر مکرم نبوی حضرت عبدالله (ذبیح) ایله تلقیب ایدلمشلردر . « انا ابن‌الذبیحین » حدیث شریفی بونی معلندر. جناب اسماعیلك بولقب ایله مناسبتی محتاج ایضاح دکلدر . کلملم حضرت عبداللهه : مشارالیهك پدری اولان عبدالمطلب — ارکك اولادی اولمدیغی صیره‌لرده — اولاد ذکوری اون نفره بالغ اولدقده برینی قربان ایتمك اوزره عهد ایتمش‌ایدی. عبدالله اونجی اوله‌رق تولد ایدنجه ذبح ایتمك ایستدی. بعض چاره‌جویانك دلالتیله اونر دوه اوزرینه قرعه آتلدی . اونجی دفعه‌ده قرعه دوه اولمق اوزره ظهور ایتدی . عبدالمطلب یوز دوه قربان ایدرك ایفای نذر ایلمش اولدی .

ذَبیحَه [ع] ارکك اولسون دیشی اولسون فی سبیل‌الله قربان ایدلمکه صالح اولان حیوان§ ذبح ایدلمش حیوان .

ذَخائِر [ع] (ذخیره) نك جمعی . (ذخایر) صورتنده یازلمالی.

ذَخیرَه [ع] حین اقتضاده صرف اولنمق اوزره حفظ اولنان حبوبات ومأکولات سائره .

ذَرَّه [ع] برآریه‌نك یوزده بر جزئی، پك اوفاق پارچه ، شی : « کیمسه انجنمدی وضعندن آنك ذره قدر — عاکف » . جمعی : ذرّات : ذرات کائنات .

ذریعه [ع] وسیله : ذریعهٔ بدیعه .

ذَقَن [ع] چکه کمیکلرینك آشاغی طرفده قاووشدیغی یر ، اکاك.

ذَکاء [ع] آکلایشی تیز اولمه ، آکلایشده تیزلك : اصحاب ذکا .

ذَکی [ع] ذکالی ، ذکا صاحبی : ذکی وغبی .

ذَلالَت [ع] (ذلّت)ایله مترادفدر.

ذلِك [ع] شو. او: کذلك = شونك کبی ، آنك کبی . مع ذلك = شونکله برابر ، بونکله برابر . کافك

سکونیله قوللانیلیر . ترکیبسز قوللانلماز . عربیده مفرد مذکره مخصوص اشارتدر . لسانمزده مذکره اختصاصی یوقدر .

ذَلُول [ع] سرکش اولمیان، مطیع، یاواش اولان حیوان وانسان.

ذَلِیل [ع] خوار ، حقیر . اکثریا انسانه وصف اولور. ذلیلی = ذلیللك .

ذَمائِم [ع] (ذمیمه) نك جمعی . (ذمایم) صورتنده یازلمالی.

ذَمّ [ع] یرمك ، یرلك : بر آدمی ذم . بریسنك ذمی . مدح وذم.

ذَمّام [ع] ذم ایدیجی . ذم ایله اشتغال ایدن : عام ذمام .

ذَمِیم [ع] (مذموم) ایله مترادفدر: خلق ذمیم . اخلاق ذمیمه .

ذَنْب [ع] کناه : ذنب عظیم .

ذَنَب [ع] قویروق : قطع ذنب .

ذَقَن [ع] انسان سوموکاو اوله ، سوموکلولك : عیب ذقن .

ذَنِین [ع] سوموك .

ذَوائِب [ع] (ذؤابه) نك جمعی . (ذوایب) صورتنده یازلملی.

ذَوات [ع] (ذات)ك جمعی : ذوات کرام . « الا ای ذوات لطائف مرام — لا »

ذَوْب ، ذَوَبان [ع] اریمك : ذوبان رصاص. ذوبان برف.

ذَوْق [ع] بر شیئك لذتی طویمق خصوصی: ذوق شراب. ذوق بلاغت . « ذوقه کیتمندی کلش کلشنه — کوج کلیور شمدی کیدش مدفنه » § اکلنجه ، اکلنتی ، جنبش. ذوقاً = ذوق جهتیله ، ذوقجه : بلاغتده ذوقاً اقرانه تفوق . ذوقی = ذوقه متعلق : بوبراص ذوقیدر، حقیله تعریف اولنه‌ماز . ذوقیات = ذوقه ، اکلنجه‌یه متعلق خصوصات.

ذَوِی [ع] (ذو) نك اضافت سبیله نونی دوشمش جمعیدر. اضافتسز قوللانلماز. ذوی العقول = اصحاب عقول.

ذَهاب [ع] کیتمك : ذهاب وایاب § ذهناً بریوله کیتمك که ذاهب اولمق تعبیر اولنور: ذهاب صواب.

ذَهَب [ع] آلتون دینیلن معدن .

ذَهِب [ع] (مذهب) ایله مترادفدر.

ذَیْل [ع] اتك : ذیل ازار § آخره صوك، علاوه : ذیل کتاب . ذیل قانونامه. ذیلاً = ذیل اوله‌رق : ذیلاً شویله یازلدی . ذیلیات = ذیله متعلق محررات .

ذِ

ذِئاب [ع] (ذئب) ك جمعی : ذئاب کرسنه .

ذِئْب [ع] قورد دینیلن یرتیجی حیوان. ذئب یوسف = صوچی اولمدیغی حالده اتهام ایدیلن ، متهم بی کناه . داء الذئب = آجلق .

ذِبْحَه [ع] اکثریا چوجقلرك بوغازینه عارض اولان قوش پالازی علتی .

ذِراع [ع] آرشین § انسانك دیرسکی اوجندن اورته پارماغی اوجنه قدر اولان مقدار . جمعی : ذراعات .

ذِرْوه [ع] بر شیئك یوقاریسی ، تپه‌سی : ذروهٔ جبل . ذروهٔ علم .

ذِكْرْ [ع] آكمق ، آكلق ، ياد ايتمك ، ايدلك : ذكر اسماء احبا . برشيئك عباره آره‌سنده ذكرى § يادِ اسم الٓهى : ذكر درويشان § موعظه .

ذِكْرىٰ [ع] آكمه ، ياد ايتمه § عبرت § موعظه .

ذِلَّتْ [ع] ذليلك ، حقيرلك ، خوارلق . »

ذِمَّتْ [ع] عهده : مترتب‌ذمت‌اولان وظيفه § عهده‌ده بولنان شي ، بورج : اهل ذمت ، جمعى : ذمم :

ذِمّى [ع] اهل ذمت ، رعيه ، خراجگذار .

ذِهِ [ع] شو ، بو . مؤنثه مخصوص اسم اشارتدر . تنبيه افادهٔ ايدن (ها) ايله قوللانيلير‌كه‌كتابتده الفى اسقاط اولنور : هذه = ايشته شو : الحالة‌هذه .

ذِهْن [ع] قوهٔ مدركه ، قوهٔ‌حافظه : ذهناً = ذهن جهتيله ، ذهن ايله : ذهناً بورغون . برحسابى ذهناً بولمق . ذهنى = ذهنلى ، ذهنه‌منسوب : مرد ذهنى . حساب‌ذهنى . ذهنيات = ذهنه متعلق خصوصات .

ذِي [ع] (ذو) يه باق .

ذُ

ذُبابْ ، ذُبابَه [ع] سينك : طنين ذباب .

ذُبالَه [ع] موم فتيلى . لاتكن كالذبالة تضيء للناس وهى تحترق = ذباله كبى خلقه آيدينلغى ويروب‌ده كندك يانمه !

ذُبُولْ [ع] پژمرده اولمق ، صاراروب صولمق : ذبول شكوفه . ذبول چهره .

ذُخْر [ع] وقت حاجت ايچون اتخاذ وحفظ اولنان شى . اكثريا معنويا تده قوللانيلير : اعمال صالحه‌انسانك ذخريدر .

ذُرارَه [ع] صاچيلان‌شى ، صاچنتى : ذرارهٔ عنبر .

ذُرِّيَّتْ [ع] انسانك ولدى ، نسلى . جمعى : ذريات .

ذُكْرانْ ، ذُكُورْ [ع] اركك معناسنه اولان

(ذَكَر) ك جمعى . مفردى بو معناده قوللانلماز .

ذُكُورَتْ [ع] اركككك : ذكورت و انوثت .

ذُلّ [ع] (ذلت) ايله مترادفدر .

ذُنُوبْ [ع] (ذنب) ك جمعى .

ذُو [ع] صاحب . قاعدهٔ عربيه اوزره حالت رفعده بو صورتده بولنور . حالت نصبى (ذا) ، حالت جرى (ذى) در . لسانمزده يالكز (ذو) ايله (ذى) قوللانيلير . بو استعمالده حكم سليقه‌يه تابعدر . نره‌ده (ذو) ، نره‌ده (ذى) قوللانيله‌جغنه دائر قاعده‌منيوقدر . مثلا (نبىّ ذى‌شان ، حكيم ذوفنون) ديرز . (نبىّ ذوشان ، حكيم ذى‌فنون) ديميز . ديله هانكيسى طاتلى كليرسه اوترجيح اولنور . بونلر (لى ، لو) اداتلريله ترجمه اولنه‌بيليرلر : ذوالوجهين = ايكى وجهلى . ذى‌حيات = جانلى .

ذُؤابَه [ع] برچم ، زلف ، گيسو . جمعى ذوائب .

ذُهُولْ [ع] اونودركبى قصداً ترك ايتمك § مشغوليت سببيله غفلت ايدوب اونوتمق . (دن) اداتيله

راصِد [ع] رصد ایدیجی ، ایدن : راصد قمر .

راضي [ع] رضا کوستریجی ، رضا ویرن .

راضّه [ع] ازیجی : آلت راضه .

راطِب [ع مولد] یاش ، نملی ، طو. غریسی (رطیب) در .

راعِب [ع] کوزباغیجی ، افسونکار: هنرمند راعب .

راعِد [ع] رعد اظهار ایدیجی ، کورلده‌ین : آسمان راعد . سحاب راعد . سحائب راعده .

راعِده [ع] رعد اظهار ایدیجی ، کورلده‌ین بولوت : راعدهٔ مظلمه .

راعي [ع] حیوانات اوتلادیجی ، چوبان: « قالمشلره باقیورمی راعی؟ »

راغ [ف] طاغ اتکی ، چاییرلق ، چمنلك ، اکثریا (باغ) ایله برلکده ایراد اولنور .

راغِب [ع] رغبت ایدیجی ، ایدن : راغب حسنات .

راغِب [شاعر مشهور] قوجه راغب پاشا عنوان ملیسنی حائزدر . کندی زادهٔ طبعی اولان « بمحمد یرجو الامان محمد — مما یخاف وفی نوالك راغب » بیتی خاتمنده منقوش ایدی . دفترخانه کتبه‌سندن محمد شوقی افندینك اوغلیدر . (۱۱۱۰) تاریخنده تولد ایتمشدر . اوائل شبابنده بریاندن تحصیل معارفه اهتمام ، بریاندن‌ده دفتر خانه‌یه دوام ایدردی . ثمرهٔ تمیز اوله‌رق اولاً روان والیسی عارفی احمد پاشانك مکتوبجیلغی خدمتنده ، ثانیاً تبریز جهتی سرعسکری علی پاشانك معیتنده دفتر امینی وکالتنده بولندقدن صکره روان دفترداری اولدی . استانبوله عودتنده رئیس الکتاب وکالتیله و تیمار وزعامت توزیعی خدمتیله همدانه اعزام ایدلدی . بعده کندیسنه بغداد دفترداراغی ویرلدی . ینه استانبوله عودتنده مالیه تذکره‌جیلکنه رونق ویردی . برآز صکره عهده‌سنه ارضروم سرعسکرلکی تفویض اولنان سابقا بغداد والیسی احمد پاشا معیتنده ینه ریاست وکالتیله اردو دفترداراغنه نصب اولندی . تکرار درسعادته کله‌رك برقاچ مهم مأموریتده دها بولندقدن صکره صدارت مکتوبجیلغنه کچدی . بر مدت ده رئیس الکتابلقده بولندی . نهایت رتبهٔ وزارتله مصر والیلکنه تعیین قیلندی ، اوراده بش سنه قدر غایت مدبرانه بر صورتده ایفای وظیفه ایلدیکندن نشانجیلق ایله عتبهٔ علیایه دعوت بیورلدی . صکره‌لری آیدینده ، صیداده ، رقه‌ده ، حلبده والیلك ایتدی . برآز‌ه‌لق شام ایالتی و امیر الحاجلق ایله مبشر اولدیغی حالده مسند صدارته چاغیرلدی . (٦٨) سنه‌سی جمادی الآخره‌سنك سکزنجی کونی دارالخلافه‌یه مواصلتله اوته‌دن بری اثبات لیاقت ایده کلدیکی مقام سامی‌یه شرفبخش اولدی . مؤخراً سلطان مصطفای ثالث دوری حلول ایتمکله راغبك نیر اقبالی برقاتدها ضیاپاش اولمغه باشلامش ، حتی پادشاه مشارالیهك خواهری صالحه سلطانه اقتران ایله شرف صهریت سنیه‌یه دخی نائل اولمشدر . تاریخك شهادتیله ثابت اولدیغی اوزره بش آلتی سنه دوام ایدن مدت صدارتنده دولته‌یك بیوك خدمتلر ایتمشدر . (۷٦) رمضانك یکرمی دردنجی کونی ارتحال ایتدی . مدت عمرنده جمع ایتمش اولدیغی کتب نفیسه ایچون قوسقه‌ده انشا ایتدردیکی کتبخانه

ايله چشمه و سبيلك يانته آماده ايلديكى تربه‌يه دفن ايدلدى. انتقالى ختام انشاآتى تعقيب ايتمشدر. مرتب ديوانى و منشأتيله (سفينة‌الراغب) نامنده مباحث فنون‌شتايى مشتمل مجلهٔ جليله‌سى متداولدر. (راغب پاشا مجموعه‌سى) عنوانيله ياد اولنان يازمه مجموعهٔ نفيسه‌سى حميديه كتبخانه‌سنده محفوظدر. پاشا سياسياتجه (وزير حكيم) نامنى آلمش اولديغى كبى ادبياتجه دخى (شاعر حكيم) عنوانى قازانمشدر. اسكى صدراعظملر ايچنده كنديته مخصوص بر موقع طوتمش اولان راغب ادبامز، شعرامز آره‌سنده‌ده برمقام عالى احراز ايتمشدر. منشأتى انقلاب زمان ايله اهميتنى محافظه ايده‌مه‌مش ايسه‌ده اشعار حكيمانه‌سى قيمتدن دوشمك مخاطره‌سندن مصون بولنمقده‌در. بر خيلى سانحاتى امثال عثمانيه صيره‌سنه كچمشدر. مثلا محض حكمت اولديغى مسلم اسافل واعالى اولان «شجاعت عرض ايدركن مرد قبطى سرقتن سويلر» مصراعنى صيره‌سى كلدكجه هركس يادايدر. پاشانك اكثر اشعار منتخبه‌سى حفظه شايان حكيمانه سوزلردر. هيچ برشاعرمز بويولده كنديسى قدر اثر موفقيت كوستره‌مه‌مشدر دينيله‌بيلير. طبعى مألوف حكمت اولديغندن عاشقانه، رندانه ابياتى بالنسبه آزدر. شعرى تكلفله‌سويلر، فقط (سامى) كبى لطافتدن خالى براقماز. (نابى) كبى امسال مثله مائلدر. بوده آثار ايران ايله اشتغالندن، خصوصيله (صائب)، امثالندن ايلرى كلير. صائبى تقدير وتقليد ايتمسنه مرشى دينيله‌سه‌بيله (شوكت) كبى صرف خيالات ايله اوغراشانلره كوستردیكى تمايل جالب تكلمدر. ديوانده سويمز بعض تصوراته تصادف اولنمسى بوتمايلك نتايجندندر. راغب معانيده تقليدن، الفاظده مسامحه‌دن برآز دها متحاشى بولنيدى تركى اشعارينك قسم اعظمى انتخابه شايان كوريلوردى. شمديكى حالده دخى منقحيتده ديواننه معادل طوتيله‌جق بر ديوان همان بولنه‌ماز.

رَأْفت [ع] آجيمه، اسيركه‌مه، لطف ومرحمت.

رافِض [ع] ترك ايديجى، ايدن: رافض راه صواب.

رافِضَه [ع] شيعه‌دن بر فرقه‌دركه اولدن حضرت (زيد بن على) رضى‌الله عنهه مطاوعت ايتدكلرى حالده صكره‌دن بعض اسباب غير مشروعه‌يه مبنى كنديسنى ترك ايلمشلردر.

رافِضى [ع] (رافضه) فرقه‌سنه منسوب: شخص رافضى. جمعى: رافضيون. تخفيف يا ايله اسلوب فارسى اوزره (رافضيان) صورتنده‌ده جمعلنير.

رافِع [ع] رفع ايديجى، ايدن. جناب حقه‌ده اطلاق اولونور: يارافع!

رافِه [ع] رفاه ايله ياشايان: مؤمن رافه. (مرفهاً) مقامنده (رافهاً) دينيله‌بيلير.

راقِم [ع] يازيجى، يازان: راقم الحروف.

راكِب [ع] بينيجى، بينن: راكب جنازه. راكب البحر. راكباً = بنمش اوله‌رق: سفينه‌يه راكباً عزيمت.

راكِد [ع] جريان ايتميوب طوران: ماء راكد. مياه راكده. هواى راكد.

راكع [ع] ركوع ايديجى، ايدن: مصلیٔ راكع . راكعاً = ركوع حالنده اولەرق : راكعاً سلام ويرمك .

رام [ف] مطيع ، منقاد . انسان وحيوان حقنده قوللانيلير .

رامپه [ايتاليانجەدن] ايكى كمينك ياخود بر كمى ايله ديكر بر شيئك تماس ايدەجك صورتده يان يانه يناشمەسى وضعيتى ، قارن قارنه كلەسى : رامپه ايتمك .

رامشكر، رامشى [ف] مطرب ، سازنده ، خوانندە : « ميكشان مدهوش نى خاموش رامشكر حزين »

رامى [ع] آتيجى ، آتان : رامیٔ تير . رامى الحجاره .

رامى [ف] رامه منسوب ، پك مطيع . (رام) آرام ، قرار معناسنەده كلديكندن (آرامى ، قرارى) ديمكده اولەبيلير .

ران [ف] اويلوق : « زير راننده رخش اژدرسر » . سورمك، سوق ايتمك معناسنه اولان (راندن) مصدرندن امرحاضرده اولور . بوحالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : اسبران . خانەران .

راوند [ع] معروف دارو : راوند چينى. فى الاصل (روند)در.

راوى [ع] روايت ايديجى ، ايدن: «راستكواوللميدر برراوى». العهدة على الراوى = بوروايتك صحت وعدم صحتى راويسنه عائد .

راه [ف] يول: راه مكه . راه‌محبت. (ره)صورتنده تخفيف اولنور. راهبر،رهبر= يوله كوتوريجى ، قلاووز، دليل . راهزن، رهزن = يول اوريجى، قاطع طريق . راهنما ، رهنما = يول كوستريجى ، قلاووز ، دليل . راهوار، رهوار =صورت معروفەده كوزل يوريين حيوان ، راهوان .

راهب [ع] مناسترده ، صومعەده اوطوران خرستيان اخروى آدم ، كشيش ، تارك دنيا . مؤنثى راهبه.

راهيه [ع] بال آريسى .

راى [ع] (رأى) ملينى : تيره راى. نظمده(را) صورتنده تخفيف اولنور : خودرا .

رايت [ع]سنجاق . نظمده (رايه) صورتنده ده قوللانيله بيلير . جمعى : رايات .

رايج [ع]خلق آره‌سنده سوريلور، كچر : رايج آقچه. فى الاصل (رائج) در .

رايحه [ع] قوقو : رايحهٔ طيبه . فى الاصل (رائحه) در .

رايكان [ف] بادهوا ، عوضسز، زحمتسز الە كچن شى .

رايش [ع] رشوت ويرن ايله رشوت آلان بيننده واسطه اولان شخص .

رأس [ع] باش : رأس وقدم . رأس الحكمه . اوچ راس قوزى. رأس المال = سرمايه .

رأفت [ع] اسركمه،پك اسيركمه، مرحمت ، شدت مرحمت .

رأى [ع] نتيجهٔ تفكر اولان حكم، حكم فكرى ، حكم نظرى : رأى سديد . رأى العين = كوزيله

كورمك . رأى‌العين كورمش = كوزيله كورمك صورتيله كورمش.

رئيس [ع] باشده بولنان آدم ، بر جماعتك باشى : رئيس مجلس. رئيس روحانى .

رَبّ [ع] جمله مخلوقاتى بسلين ، تربيه ايدن جناب حق ، پروردكار : رب‌العالمين . رب‌الارباب . § صاحب ، مالك : رب الدار = او صاحبى : جناب حقه اطلاق اولنان (رب عزت) عزت حقيقيه صاحبى ديمكدر . (يارَبْ) (يارَبِ) دن، (يارَبّ) دخى (يارَبى) دن مخففدر. عرب (يا رَبّى) دن ياء متكلمى اسقاط ايله (يارَبِ) دير . عجم بونى بر قات دها تخفيف ايله (يارَبْ) صورتنده قوللانير . بز صور ثلاثه‌يى استعمال‌ايدرز. فقط نظمده‌ا كثريا قوللانديغمز (يارَبْ) در : « مبارك ملكدر اول ملك ويران اولمسون يارب ! — فضولى »

رَبابْ ، رَبابَه [ع] كانچه : «مستغنى نغمهٔ ربابم » «اربابنه خوش كلير ربابه » ربابى = رباب چالان.

رَبّانى [ع] متأله ، متعبد ، عارف بالله اولان ذات: امام‌ربانى. عالم ربانى . (محمد بن الحنفيه) (عبدالله بن عباس) ك ارتحالنده « اليوم مات ربانى هذه الامة » بيورمشدر . (رضى الله عنهما) . جمعى : ربانيون ، ربانيين. فى‌الاصل رب‌حقيقى اولان جناب حقه‌منسوب ديمكدر. (امر ربانى، الطاف ربانيه) كبى تعبيرلرده بومعنى ملاحظه اولنور.

رَبْط [ع] باغلامق ، باغلانمق : ربط قلب . رشته‌نك ربطى .

« كيج هر دوسرادن دلكى خالقه ربط ايت »

رَبْع [ع] حوليى مشتمل‌خانه، دار .

رَبُوبْ [ع] اوكى اوغل .

رَبُوبى [ع] ربه منسوب ، خدايى: علم ربوبى = الهام طريقيله ويريلن علم ، علم لدنى .

رِبُونْ [ع] آلش ويرشده ويريلن پى .

رَبِيبْ [ع] اوكى‌اوغل (رابّ) كبى اوكى باباىه‌ده اطلاق اولنور .

رَبِيبَه [ع] اوكى قيز . دايه‌يه دخى اطلاق اولنور .

رَبِيطْ [ع](مربوط) ايله مترادفدر.

رَبِيعْ [ع] بهار، موسم بهار : «بتدى نهال (كابن‌خانان) ربيعده— تاريخ — سرورى» . ربيع‌اول = ايلك بهار . ربيع‌ثانى = صوك بهار . ربيعى = ربيعه منسوب : « يوق كرچه كشايش ربيعى — سويلتمه‌ده جوشش طبيعى ». (ربيع‌الاول) و (ربيع‌الآخر) معروف آيلردر .

رَتائِمْ [ع] (رتيمه) نك جمعى . (رتايم) صورتنده يازلمالى.

رَتْرَتْ [فرانسزجه‌دن] بر پوليچه‌نك اعاده حسابىده حاوى حامل طرفندن كشيده اولنمش يكى‌پوليچه.

رَتْق [ع] بر شيئك ياريغنى قاوشد . يروب بيتشديرمك ، ياريق قاووشديريلوب بيتشديرلك : رتق چاك روزنه . برياريغك رتقى . اكثريا (فتق) ايله برلكده ايراد اولنور .

رَتْقاء [ع] آلت تناسلى ناقص اولمغله توليده غير صالح قادين .

رَتْل ، رَتِل [ع] منتظم ، خوش ، دلکش ، روشن کلام: رتل شاعر .

رَتَمَه ، رَتِيمَه [ع] برشيئی اونوتمامق ایچون انسانك کندی ویا باشقه سنك پارماغنه باغلادیغی ایپلك .

رَثَاثَت [ع] اسکیمش ، ییرانمش اوله ، اسکیلك ، کهنه لك : رثاثت البسه . رثاثت مفروشات .

رَثْی [ع] میتك محاسنی تعداد ایده رك آجیبوب آغلامق ، مرثیه خوان اولمق : رثی میت .

رَثِيث [ع] اسکیمش ، ییرانمش : لباس رثیث . اثواب رثیثه .

رَثْيَه [ع] مفاصلده وسائر جهات بدنده حاصل اولان وجع والتهاب ، روماتیزمه .

رَجّ [ع] صاللایوب صارصمق ، صاللایوب صارصلمق : رج اجسام . رج شدید . کرهٔ ارضك رجی . (ارتجاج) معناسنده ده کلیر .

رَجَاء [ع] اومه ، امید ایتمه . منقطع الرجا = مأیوس ، نومید . کسر ایله غلطدر .

رَجَب [ع] معروف آی .

رَجَز [ع] عروضده بحر مخصوصدر که فی الاصل هر مصراعی درت کره (مستفعلن) دن تشکل ایدر . (ارجوزه) معناسنده ده مستعملدر .

رَجْس ، رَجَاسَه [ع] شدتلی کوك کورلتیسی .

رَجْع [ع] (ارجاع) ، بدل قوللا نیله بیلیر .

رَجْعَه [ع] بعد الموت دنیایه رجوع : فلان ملحد رجعه یه قائلدر .

رَجْف ، رَجَفَان [ع] شدتله صاللانوب صارصلمه : رجفان ارض . بومعناده متعدی ده اولور § شدتله کورلده مه : رجفان رعد .

رَجُل [ع] بالغ اولان ارکك انسان : رجل صالح .

رَجْم [ع] طاشه طوتمق ، طاشه طوتلمق ، طاشلامق ، طاشلانمق : رجم شیطان . برملعونك رجمی § بریسنه آتیلان طاش .

رُجُولِيَّت [ع] ارکك اوله . ارککلك ، ارلك .

رَجِيل [ع] چوق یورویین ، یوریبجی آدم .

رَجِيم [ع] قوغلمش ، طرد اولنمش ، مطرود : شیطان رجیم .

رَجِيتَه [ایتالیانجه دن] طبیبك خسته یه تنسیب ایتدیکی علاجلرك ترکیباتی وصورت استعمالنی مبین اوله رق ویردیکی پوصله .

رَجِينَه [ایتالیانجه دن] چام کبی بعض اشجارك ویردیکی ساقز .

رَحْل [ع] سمر ، پالان . شد رحل = سفره چیقمق ، یولجی اولمق § انسانك یاننه آلدیغی یاغمورلق وسائره کبی یول لوازمی : القای رحل .

رَحْلَه [ع] اوزرینه کتاب وسائره قونلمق اوزره صورت معروفه ده یاپیلان صیره : رحلهٔ تدریس .

رُحْم [ع] مرحمت : « اخواله رحم ایلر ابدك دشمنم اولنه لك — عونی » . فی الاصل ضم ایله افصحدر .

رَحِم [ع] نسوانده و دیشی حیوانده اولان دول یاتاغی : رحم مادر § خصملق ، قرابت ، اخوت کبی وسائل قرابت : صلهٔ رحم . لسانمزده اکثریا

حانك سكونيله قوللانيلير .

رَحْمانْ [ع] صاحب رحمت اولان جناب حق . مخلوقه اطلاق اولنماز . رحمانى = رحمانه منسوب، شيطانى دكل: رحمانى رؤيا: «طوتدى آفاق او دمده نفس رحمانى — حق» . (رحمن) صورتنده‌ده يازيلير .

رَحْمَتْ [ع] جناب حقك قولنه بعد الموت اولان احسانى ، حسن معامله‌سى: «الله رحمت ايليه بيمار حسرته ! — عونى» . قبل الموت اولان احسان الهى‌يه‌ده اطلاق اولنه‌بيلير § ياغمور .

رَحَمُوتْ [ع] بيوك مرحمت، مرحمت عظيمه : رحموت حق .

رَحى [ع] دكيرمن . فرس الرحى = دكيرمن باركيرى .

رَحِيبْ [ع] كنيش ، بول . رحيب الراحه = الى آچيق .

رَحِيقْ [ع] ابى شراب، شراب ناب: «باقكز رحيق بيانمك نه صفافزا جريانى وار ! »

رَحِيلْ [ع] كوچمه، كوچ ايتمه، كوچ: يوم رحيل .

رَحِيمْ [ع] صاحب رحمت اولان جناب حق: رب رحيم (رحمان) جوندن ابلغدر. بو مخلوقه‌ده اطلاق اولنور: «شو نكته قلب رحيمكدن ايتيورى كذر؟»

رَخاءْ [ع] وسعت معيشت ، بوللقله كچينش : نعمت رخاء .

رَخاصَتْ [ع] تازه‌لك ، ملايمت. نازكلك : رخاصت بدن. رخاصت اصابع .

رَخامَتْ [ع] سسك وياسوزك اينجه وياواش، نرم ولطيف اولمسى: رخامت صوت ، رخامت كلام .

رَخاوَتْ [ع] كوشكلك، سولپوكلك: رخاوت بدن . ايفاى وظيفه‌ده رخاوت .

رَخْتْ [ف] آت طاقمى، يول، سفر طاقمى، تجملات .

رَخْشْ [ف] كوسترشلى، سريع الجولان آت : «رخشى ايتدكجه ضبح ايله جولان — سر «والعاديات» اولوردى عيان» § زال اوغلى رستمك آتى: «رخشى بايدكه رستم را بميدان آورد — صائب»

رَخْشا، رَخْشانْ [ف] (درخشان) ايله مترادفدر: كوكب رخشان. شان رخشان .

رَخْشَنْدَه [ف] (رخشان) ، بدل قوللانيلير .

رَخْنَه [ف] كديك ، ياريق، ييرتيق، آره‌لق: رخنهٔ ديوار § ضرره زيان . رخنه‌دار = رخنه‌لى ، متضرر ، ضررديده .

رَخْوْ [ع] رخاوتلى ، كوشك ، سولپوك: جسم رخو. اجسام رخوه .

رَخِيصْ [ع] اوجوز: متاع رخيص. امتعهٔ رخيصه . § نازك، ملايم ثوب: لباس رخيص. § آكسيزين اولان اولوم : موت رخيص .

رَخِيمْ ، رَخِيمَه [ع] سسى اينجه وياواش، سوزى نرم ولطيف اولان قيز: جاريهٔ رخيمه .

رَدّ [ع] كرى دوندرمك، دوندولمك، قبول ايتمه‌مك ، ايدلمه‌مك : بر هديه‌يى رد. بر سوزك ردى . «زعمنجه اولور هركيشك رد وقبولى — لا» . رد سلام = سلام ويرنه سلام ايله مقابله ، سلام آلمق .

رَذائَتْ [ع] بایاغیلق ، کوتولك ، فاسدلك : رذائت خلقت . رذائت لباس .

رَدَّتْ [ع] چرکینلك ، مدار صهدو-دیت : ردت منظره . ردت قیافت .

رَدع [ع] کری طوردیرمق ، طور-دیرلق : ردع اطفال . اطفالك مهالکدن ردعی . ردع الجیب ، ردع جیب = درونی کدردن تخلیه .

رَدم [ع] قاپو وکدیك کبی شیلری اهتمام ایله قاپامق ، بویله شیلر اهتمام ایله قاپاتمق : ردم‌در رخنه‌نك‌ردی . (سدّ)دن ابلغدر .

رَدَم [ع] سد ، بند : هدم ردم . رفع ردم .

رَدی [ع] بایاغی ، کوتو ، فاسد : متاع ردیء . اخلاق ردیئه . بومعناده (ردیّ) و(ردیّه) غلطدر .

رَدیغ [ع] بره اورلمش : پهلوان ردیغ § احمق : شخص‌ردیغ .

رَدیف [ع] حیوانده برینك آردینه بینن ، برینك آردی صیره کیدن § عسکرك صنف معروفی : عساکر ردیفه § کافهٔ ابیات اواخرنده مستقل اوله‌رق تکرر ایدن بر ویاده‌ا زیاده لفظ .

رَذائِل [ع] (رذیله) نك جمعی : فضائل ورذائل . (رذایل) صورتنده یازلاملی .

رَذالَتْ [ع] رذیللك ، پك زیاده چرکین اولان حالت .

رَذیل [ع] آلچاق ، صویسز ، فرومایه ، رسوای .

رَذیله [ع] فنا خصلت ، شیمهٔ ردیئه : یالانجیلق بررذیله‌در . (رذیل)ك مؤنثی‌ده اوله‌بیلیر .

رَز [ف] اوزوم آغاجی ، آصمه . چوتوق .

رَزّاق [ع] جمله‌نك رزقنی ویرن جناب حق : رزاق عالم .

رَزانَتْ [ع] آغیرلق ، وقارلیلق ، تمکینلیلك : رزانت اطوار . رزانت رأی .

رَزایا [ع] (رزیّه) نك جمعی .

رَزم [ف] جنك : رزم رسمانه . « عزم رزم ایلدك ارباب‌غزا ایز شمدی — عزت بك » . رزمگاه ، رزمگه = جنك یری ، محاربه میدانی .

رَزّه [ع] قاپویه کلید کچیرمك ایچون یاپیلان دمیر . لسانمزده‌تخفیف ایله مستعملدر .

رَزیّه [ع] مصیبت ، بلیه .

رَزین [ع] رزانت ایله متصف ، رزانتلی : رئیس رزین . رأی رزین .

رَس [ف] یتیشمك ، ابرشمك ، معنا-سنه اولان (رسیدن) ، مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر .

رَسّ [ع] ایچریسی طاش ایله اورلمش قویو § قوم ثمود بقیه‌سنك استعمال ایتدکاری بر قویو . کندیلرینه مبعوث اولان پیغمبری آنك ایچنه القا ایده‌رك آغزینی طاش ایله اورمشلردر : اصحاب الرس .

رَسا [ف] ایریشیجی ، یتیشیجی : «دست کوتاهمزی ایتمه‌مش الله رسا — عزت ملا » . نارسا = رسا دکل ، یتشمز ، الویرمز .

رَسائِل [ع] (رساله) نك جمعی . (رسایل) صورتنده یازلاملی .

رَسّام [ع] رسم یاپان صنعتکار .

رَسان [ف] یتیشدیرمك، ایرشدیرمك معناسنه اولان (رسانیدن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: مژده رسان=مژده ایریشدیرن . فرح رسان. شرف رسان.

رَستکار [ع] قورتیلیجی، قورتیلان. رستکاری = رستکارلق، نجات .

رَسته [ف] قورتلمش، خلاص اولمش. نورسته = یکی یتشمش: نهال نورسته . جوان نورسته . جمعی رستگان.

رَسم [ع] اثر، نشان، بقیه : رسم خانهٔ خراب § صورت معروفه‌ده یاپیلان شکل، هیئت: انسان رسمی. آت رسمی. § یازمه، چیزمه: بو کله شویله رسم اولنور. چهره‌یی کوزل رسم ایتمش § عادت، اصول: رسم کشاد. § دأب دولت، اصول دولت. رسماً = اصول اوزره، اصوله، عادته موافق اوله‌رق. ظاهراً کوسترشدن عبارت اوله‌رق مقامنده قوللانیلیر. رسمی = رسمه منسوب: امر رسمی . اوامر رسمیه . معاملات رسمیه . رسمیات = رسمی اولان خصوصات § ویرکو: دخان رسمی.

رَسَن [ف] ایپ، اورغان. زلف ایچون مشبهٌ به اوله‌ماز .

رَسول [ع] ایلچی § جانب حقدن کتاب ایله کوندریلن پیغمبر § حضرت پیغمبر .

رَسی [ع] خیرده یاخود شرده ثابتقدم، صاحب مسلك آدم .

رَسید [ف] دفترده برمبلغك آلندیغنی یاخود حکمدن ساقط اولدیغنی کوستررر بردرلو اشارت . (ایتمك) ماده‌سیله‌ده قوللانیلیر : « بز ویره‌یه‌لم پاره‌یی سن بورجی رسید ایت — لا» . فی الاصل ایرشدی، واصل اولدی معناسنه‌در .

رَسیده [ف] ایرشمش، واصل اولمش، یتشمش، اولمش : پیام رسیده . میوهٔ رسیده . نورسیده = یکی یتشمش: نهال نورسیده. جمعی: نورسیدگان.

رَسیل [ع] ایلچی، مخبر معتبر .

رَشّ [ع] مایعی سرپمك، مایع سرپلمك: رش گلاب . رش دموع . صوبك رشی § چیسنتی، سرپنتی یاغمور .

رَشاش، رَشاشه [ع] سرپنتی: رشاشهٔ ماء.

رَشح [ع] ترله‌مه، صیزمه : رشح بدن . رشح انا .

رَشحه [ع] صیزنتی، طامله : رشحهٔ خامه . جمعی : رَشحات .

رَشف [ع] مایعی امه‌رك ایچمك، مایع امیله‌رك ایچلمك: رشف زلال . شرابك رشفی . سونکر صویی رشف ایدر . الرشف انقع = صویی آزار آزار ایچمك تسکین حرارت خصوصنده پك مؤثردر .

رَشك [ع] حسد . رشك آور = حسد ایتدیریجی ، حسده دوشوریجی : «رنك رخساره‌سی رشك آور گل» . رشکین = حاسد ، حسود . (رشك) محسود معناسنده‌ده مستعملدر: رشك ارم .

رَشیح [ع] تر: رشیح وجه ملیح . رشیح سبو .

رَشید [ع] طوغری یوله‌سلوك ایدن: سالك رشید § عاقل، بالغ: ولد رشید . (مرشد) معناسنه اوله‌رق

جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: رب رشید. (رشیدیه) دینیلن حلوا هارون رشیده منسوبدر.

رَشیق [ع] بویی موزون و لطیف اولان: جوان رشیق. رشیق القد

رَصّاد [ع] (راصد)ه بدل قوللانیلیر. آندن ابلغدر: «کیمی صیاد ماهیدر کیمی رصاد ماه اولمش — صفا»

رَصاص [ع] قالای: رصاص مذاب. رصاصی = قالایجی.

رَصافت، رَصانت [ع] متینلك، محکملك: رصانت بنا.

رَصایع [ع] (رصیعه) نك جمعی: رصایع نیام. رصایع لجام. (رصائع) صورتنده یازلاملی.

رَصَد [ع] کوز دیکوب کوزتمك، کوز دیکیلوب کوزه‌دلمك: رصد کواکب. سیاراتك رصدی. رصدخانه. رصدگاه. «بویله رصد ایتمش آنی اهل رصد — سنبلزاده»

رَصف [ع] قالدیریم دوشه‌مك، دوشنمك، قالدیریملامق، قالدیریملانمق. (ترصیف) زیاده قوللانیلیر: ترصیف طرق. اسواقك ترصیفی.

رَصَف، رَصَفه [ع] قالدیریم طاشلری. جمعی: رصفات. تنظیم رصفات.

رُصیعه [ع] قاباره § قاباره کبی بر بر وضع اولنان زینت.

رَصیف، رَصین [ع] متین، محکم: بنای رصین. قلعهٔ رصینه.

رَضاع، رَضاعت [ع] ممه‌دن سود امه: رضاع صبی. مدت رضاعت. «زانولرین ایامش نهاده

— تسهیل رضاع ایچون زمینه». رانك کسریله‌ده لغتدر.

رَضیع [ع] سود قارداش.

رَطابت [ع] (رطوبت) ایله مترادفدر.

رَطانت [ع] لسان عربیدن باشقه لسان ایله تکلم. مثلا فارسی سویلمك رطانتدر. رانك کسریله‌ده لغتدر.

رَطب [ع] یاش، نملی: میوهٔ رطب. رطب ویابس = مناسبتلی مناسبتسز، صاچمه صاپان سوز § تازه، ملایم: جسم رطب. رطب اللسان = لسانی تازه‌لك بولمش، لذتیاب اولمش.

رَطَب [ع] خطا، صواب دیله نه کلیرسه سویلمك حالی: مبتلای رطب.

رَطبه [ع] یونجه اوتی. (رَطب) لك مؤنثی‌ده اوله‌بیلیر: ثمرات رطبه.

رَطیب [ع] ایکی معناسنده‌ده (رطب) ایله مترادفدر: چشم رطیب. جسم رطیب.

رَعایا [ع] (رعیه) نك جمعی: ترفیه رعایا.

رَعد [ع] کوك کورلتیسی، صوت سحاب: رعد وبرق.

رَعده، رَعشه [ع] تتره‌مه. رعشه‌دار = رعشه‌لی: «بر رعشه‌دار اله طولو پیمانه ویردیلر — لا»

رَعنا [ع] کوزل، لطیف، خوش نمایشلی: محبوبهٔ رعنا. سرو رعنا. فی الاصل (ارعن) لك مؤنثی اولوب اوزره احمق، چولپه، سونه‌به قادین معناسنه‌در: «رعنا معلومکزدر» یوللو تعبیرلر کوزل کورنمکه باشلادی. گل رعنا = نصفی قرمزی، نصفی صاری اولان گل: «دلم ز بیم جزان می طپد خوشا

كل رعنا — كه دربهار پس سرنمودفصل خزان‌را — صائب » . « ایكیسندن بركل رعنا كوریئوردی كوزه — لاله رخسار كله جمع اولسه رخ زردم بم — ابن كمال » . مطلقا كوزل كلده وصف اولور .

رَعْی [ع] اوتلانمق : رعی مواشی . حیواناتك رعیی . اوتلامق معناسنه‌ده كلیر .

رَعیب (مرعوب) ایله مترادفدر .

رَعیّه [ع] بر حكومتك الی آلتنده اولان عامهٔ ناس . « كلكم راع وكلكم مسئول عن رعیته » حدیث شریفی مشهوردر . (رعیت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

رَغائِب [ع] (رغیبه) نك جمعی . لیلهٔ رغائب = خاتم الانبیا افندمزه والدهٔ مكرمه‌لری حضرت (آمنه)نك حامل قالدقلری شب مقدس كه رجب شریفك ایلك جمعه كیجه‌سیدر . عطایای جزیله كیجه‌سی دیمكدر . (رغایب) صورتنده یازلمالی .

رَغْبَت [ع] دیله‌مك، ایستمك، ایستك ایتمك، میل قوی : « اولدی عصرنده علم وصنعت وفن — مترقی كمال رغبتدن » . راغبك « فهم ایلمدك معنیٔ رغبت نه‌یه دیرلر » مصراعی بی (معنی) اولسه دها مرغوب اولوردی . رغبةً = رغبت صورتیله : رغبةً عبادت . جمعی : رغبات .

رَغَد [ع] سهولت ، وسعت، رفاهیت اوزره اولان دیرلك : عیشهٔ رغد § دیرلكده سهولت ووسعت : رغد معیشت .

رَغْم [ع] بریسنك خوشنه كیتمیه‌جكی معلوم اولان حركتك بالالتزام اجراسی ، كورلك : « ثابت اول عزمكده دهر بی ثباتك رغمنه — لا » . رغماً علی انفه = كوستردیكی عظمق تحقیر ایچون ، تحقیر مقصدیله . علی رغم العدو = دشمنك كورلكنه . رغمیات = رغم صورتیله اولان خصوصات .

رَغیبه [ع] رغبت اولنان شی § چوق ویركی، عطیهٔ كثیره . (رغیبت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

رَغیف [ع] كرده دینیلن اتمك ، یوفقه ، پیده .

رَفّ [ع] راف : رف رفیع .

رَفاقَت [ع] رفیق اولمه ، یولداشلق ، آرقداشلق : حسن رفاقت . حسب الرفاقه .

رَفاه ، رَفاهَت ، رَفاهیَت [ع] وسعتلی ، سهولتلی دیرلك ، وسعتله ، سهولتله خوش كچینش ، وسعت حال ، وسعت معیشت . (رفاه) عربیده مستعمل اولدیغی حالده لسانمزده قوللانیلیر . (رفاهیت) یانك تشدیدیله غلطدر .

رَفْت [ف] كیتمه . (آمد) ایله برلكده قوللانیلیر . آمد و رفت = كیدوب كلمه ، كلوب كیتمه .

رَفْتار [ف] صالنه‌رق یوریمه ، كوزل یوریش ، حسن مشی : « رفتارینه دقت ایت نه موزون ! »

رُفْته [ف] كیتمش ، كچمش ، ماضی : عیش رفته . ایام رفته . عمر رفته . رفته رفته = كیده كیده ، تدریج ایله : « رفته رفته عدو زوال بولور . »

رَفَث [ع] بی‌ادبانه تعبیرات ایله تكلم § جابقینجه‌سنه سویلنیلن سوز.

رَفْرَف ، رَفْرَفه [ع] پرده، ودوشه‌مه یاپیله‌جق یشیل بز ، قماش § اینجه ، نازك قماش، دیبا § پرده، اورتو کبی شیلرك صاچاق یرلرینه کان فضله‌سی، صاچاق § دوشك، مندر، یاصدق، دوشه‌مه . § صالقم سوکود کبی داللری صارقیق اولان نازك ، لطیف آغاج .

رَفْش [ع] چاپا . «من الرفش الی العرش» مثلی بی اقتدار ایکن مساعدهٔ روزکار ایله پك مقتدر اولان آدم حقنده ضرب اولنور .

رَفَش [ع] قولاغی بیوك اولمه، بیوك قولاقلیلق : عیب رفش .

رَفْض [ع] رافضی اولمه ، رافضیلك . فتحتین ایله‌ده اغتدر .

رَفْع [ع] یوقاری قالدرمق، قالدیرلق : رفع درجه . حضرت مسیحك رفعی § اورته‌دن قالدرمق ، قالدیرلق : رفع نزاع . مناسبتسزلكك رفعی .

رُفو [ف] یاما ، اورکو : «رفوی عافیت چاك کریبانمله دشمندر — نابی» رفوگر = اورکوجی .

رُفوشه [ف] شاقه. لطیفه § صوچ کناه .

رَفْهان [ع] (رافه) ایله مترادفدر .

رَفیض [ع] (متروك) . بدل قوللا - نیله‌بیلیر .

رَفیع [ع] یوکسك : بنای رفیع . رتبهٔ رفیعه .

رَفیق [ع] یولداش، آرقداش: رفیق شفیق § اوصلو ، اذعانلی ، تربیه‌لی آدم .

رَفیه [ع] رافه ایله مترادفدر .

رَقّ [ع] کاغده بدل اوزرینه یازی یازیلان دری، جیلان دریسی § صحیفه ، بیاض صحیفه .

رَقابَت [ع] رقیبلك، رقیبلك ایتمه، دیکرینی منع ایله کندینی اورته‌یه چیقارمغه چالیشمش : «اومهی یاعده طوتدم قمره رقابتندن — کمال» . حسب الرقابه .

رَقّاص [ع] رقص ایدیجی ، ایدن . کوچك § ساعتك ایچنده صاغه صوله حرکت ایدن آلت مخصوصه : «رقاصی تماشا ایدرز ساعتمزده — سیدوهبی»

رَقّامیو [ایتالیانجه‌دن] قبول ایدلمیه‌رك پروتستو ایدلمش پولیچه‌نك عکسنه کشیده ایدلسی .

رَقائِق [ع] (رقیقه)نك جمعی : رقایق شعریه .

رَقَبه [ع] بویون : ضرب رقبه § قول ، کوله ، جاریه : اعتاق رقبه ، فك رقبه = قول آزاد ایلمك . جمعی : رقبات .

رَقَدان [ع] شوق و نشاط ایله صیچرایوب اوینامه : رقدان صبیان .

رَقْش [ع] (نقش) ایله مترادفدر.

رَقْص [ع] قالغیوب ، صیچرایوب اوینامق: رقص نسوان. رقص مدید . رقص کنان = رقص ایدیجی ، رقص ایده‌رك، رقص ایده ایده .

رَقْصان [ف] رقص ایدیجی ، ایدن : «عالم امکانده رقصان اولمدق جان قالمدی»

رَقْطاء [ع] قاره‌لی بیاضلی آلاجه حیوان دیمك‌اولان (ارقط)ك مؤنثی: هرهٔ رقطا . دجاجهٔ رقطا § عباره‌نك بر حرفی نقطه‌لی ، دیکر حرفی نقطه‌سز اولمقدن عبارت بر صنعت ادبیه . (اصطلاحات ادبیه) ده ایضاح اولندیغی اوزره اهمیتی یوقدر .

رَقْم [ع] حسابده عدد اشارتی : (١) رقمی. صبرینك «بن شبنم لشکم دوکیم سن رقم ایله» مصراعی کبی بعض آثارده رقم قویمه معناسنده‌ده قوللانلمشدر . رقمزن = یازیجی . رقمزده = یازلمش .

رَقِیب [ع] دیکرینی منع ایله کندی ایشنی ترویج ایتمکه چالیشان ، انکل: «انصاف اولنسه بزده رقیبك رقیبی یز — نابی». حافظ، نکهبان، کوزه‌دیجی معناسنه اوله‌رق جناب حقه‌ده اطلاق اولنور.

رَقِیق [ع] رقتلی، اینجه : رشتهٔ رقیق. قلب رقیق . نظم رقیق .

رَقِیم [ع] یازی یازه‌جق لوحه: رقیم طفل مکتب .

رَقِیمَه [ع] یازلمش کاغد، مکتوب، تذکره.

رَكْ [ف] طامار. بدرك = طامارسز. رکزن = قان آلیجی، فصاد .

رَكَاكَت [ع] ضعیفلك ، کوشکلك ، قصورلولق : رکالت لسان. رکاکت طبع . رکاکت عباره.

رَكَانَت [ع] وقار، تمکین صاحبی اولمه، وقارلیلق، تمکینلیلك: رکانت مشرب. رکانت اطوار .

رَكْب [ع] سواران کروهی، سواری طاقمی: رکب غزات .

رَكْز [ع] یره صاپلایوب دیکمك ، صاپلانوب دیکلمك : رکز علم. سنجاغك رکزی .

رَكْض [ع] هارل هارل تپمك، تپلمك: رکض ارض. زمینك رکضی. حیوانی یورتمك ، قوشدرمق ایچون تپمك معناسنده‌ده مستعملدر: رکض دابه .

رَكْعَت [ع] نمازده برر کوعی حاوی اولان اعمال مخصوصه‌نك مجموعی: رکعت اولی « قیلدی اقصاده ایکی رکعت نماز — سلیمان افندی » جمعی: رَکَعات .

رَكِیك [ع] رکاکتلی: لسان رکیك. نظم رکیك . افادهٔ رکیکه . « الفاظی رکیك وبرتنافر — لا»

رَكِین [ع] رکانتلی: رکن رکین. وضع رکین . مسند رکین .

رَمْ [ف] اورکمه. رمکرده = اورکمش: رخش رمکرده .

رَمَاد [ع] آتش کولی : «یازسه‌لر روضه‌سنك نامنی آتشدانه — زیر آتشده اولور بر چمن سبز رماد — نابی» . رمادی = کول رنکنده: لباس رمادی .

رَمَّال [ع] رمل دوکن، رملجی: «بن نکته شناسمی‌نی رمالی صاندك؟ — خیالی »

رَمَّان [ع] اورکیجی، اورکاك: اسب رمان .

رَمَد [ع] کوزآغریمه، کوزآغریسی: « دیدهٔ کلکون بیاض صانمه سرخ ایتمش رمد — ندیم»

رَمْز [ع] کیزلیجه اشارت: «صراحتله در صانمه رمز ایلدی — عزت ملا »

رَمَضَان [ع] معروف آی، اوروج آیی.

رَمَق [ع] وجودده قالان بقیهٔ حیات. بك جزئی، بك آز مقامنده‌ده مستعملدر: شویله اولمسنه رمق قالدی . سدّ رمق = اولمیه‌جك قدر کچنمه .

رَمْل [ع] قوم : رمل وادی . § معهود علم غریب .

رَمَل [ع] عروضده بحر مخصوص .

رَمَنْدَه [ف] (رمان) ایله مترادفدر .

رَمیدَه [ف] اوركمش: دل رمیده. آهوی رمیده.

رَمَه [ف] سوری: رمهٔ آهو، رمهٔ فیل.

رَمیم [ع] چوریمش. اكثریا كمیكه وصف اولور: عظم رمیم. عظام رمیمه.

رَنّان [ع] چوق سس چیقاران. ایكله‌ین، چینلایان، طنین‌انداز.

رَنج [ف] آغری، درد، علت، محنت: رنج شدید. رنج فراق.

رَنجبَر [ف] جفت سورمك، اكین اكمك، باغ چاپالامق كبی آغیر ایشلرله مشغول اولان آدم.

رَنجِش [ف] اینجینش: «نه بورنجش سكا كستاخ نگاه ایلمدك — نابی»

رَنجُور [ف] رنجلی، خسته: عاشق رنجور. دل‌رنجور. رنجوری = رنجورلق.

رَنجَه [ف] اذیت § رنجلی، اللی، متألم.

رَنجیدَه [ف] اینجمش، اینجیدلمش: شخص رنجیده. قلب رنجیده. رنجیدگی = رنجیده‌لك.

رَندَه [ف] بو اسم ایله معروف آلت.

رَندیدَه [ف] رنده‌لنمش: تختهٔ رندیده.

رَنك [ف] معروف، بویانك كورینشده‌كی كیفیت: «رنك رخسارك كبی هر رنككنك حیرانی‌یم — وجه باقینك بو حیرتكهده یوز بیك رنكی وار» § طرز، صورت: وقوعاتك رنكی. § حیله: «بلبل شوریده‌یه كللر عجب رنك ایتدیلر — باقی». رنكارنك = درلودرلو رنكلی: «ابره شرمندن كیرر خورشید رنكارنك اولور — غالب بك»

رَنكین [ف] رنكلی، بویالی: قرطاس رنكین § كوزل، لطیف، نظر ربا: «بیك چرخ دكراویت رنكین — غالب»

رَو [ف] كیتمك معناسنه اولان (رفتن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر: راهرو = یوله كیدن. تیزرو = چابق كیدن.

رَوا [ف] جائز، لایق: «قربانی اولدیغم! بو تردد روامیدر؟»

رَوابِط [ع] (رابطه)نك جمعی: روابط قویه. روابط معنویه.

رَواتِب [ع] (راتبه)نك جمعی: «رواتب نعم مطبخ قضادندر — نابی»

رَواج [ع] كچر، سورم: رواج متاع. «بركون بزم دخی اولور البت رواجمز — نوس قدیم». رواجدار = رواجلی: «هر شی رواجدار اولهماز بی رواج ایكن»

رَواح [ع] مجهول اولان شیئه وقوف تحصیلندن حاصل اولان سوینج: ذوق رواح. صباح ورواح. صباحاً ورواحاً. زوالدن كیجه‌یه قدر اولان وقته‌ده اطلاق اولنور.

رَواعِد [ع] (راعده) نك جمعی: رواعد آتشبار.

رَوافِض [ع] (رافضه)نك جمعی. رافضیلره اطلاق اولنور.

رَوان [ف] یوریبجی، كیدیجی، آقیجی: «زلال ماوراء النهره دریادن روان اولدی — تاریخ — سنبلزاده» «كویا چمن عالمه بر آب رواندر — نفعی» § روح انسانی: «قوت رواندر قدسی صریری». «دون فضولی عارضك كوركج

روان طاپشیردی جان — لاف ایدوب دیردی که جانم وار امانتدار ایمش» بیتنده اولدیغی کبی (سرعتله، فی‌الحال) معنا . سنده قوللانلمامغه باشلامشدر .

رَوانَه [ف] برنجی معناسنده (روان) یرینی طوتار. اکثریا (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر : «کزمك هوسیله خانه خانه — اول پیر ایله اولدیلر روانه — فضولی» .

رَواهِي [ع] (راهیه) نك جمعی : «رواهی دکلمش دواهی ایمش!»

رَوائِح [ع] (رائحه)نك جمعی: روائح ازهار. فی‌الاصل (رواغ)در.

رَوح [ع] راحت، آسایش ، صفا : روح روح § سرین و ملایم روزکارك وجوده ویردیکی خوشلق : روح نسیم. روح صبا . روح‌الله = رحمت الٓهیه. لاتیأسوا من روح الله .

رَوحانِي [ع] خوش،دلکش،دلکشا . مقامه واصف اولور: مکان روحانی . سرای روحانی . روحانیت = روحانیلك : روحانیت کاشانه .

رَوزَن،رَوزَنَه [ع ـ ف] پنجره : «صبا نکه روزن جیمه ناظر ایدی» «کلستانه آچیلیر روزنه‌سی»

رَوِش [ف] کیدش ، طرز ، طور ، اسلوب : «غریبدر روشم مهربان آرار کزرم — سالم » «رتبه شناس روش سادهیم». نفعینك «نه طریق روش تازه نه وادیٔ قدیم» مصراعنده (طریق) یاخود (روش) حشو عد اولنه بیلیر.

رَوض [ع] (ریاض)ه بدل قوللانیله بیلیر.

رَوضَه [ع] چایر لق. چنلك، آغاجلق وصولو یر، مرغزار، باغچه . روضهٔ رضوان = جنت: «نائل روضهٔ رضوان اولسون — خاقانی». روضهٔ مطهّره = حضرت پیغمبرك مرقد مقدسی .

رَوع ، رَوعَه [ع] خوف، خلجان .

رَوغَن [ف] یاغ : روغن زیت . روغن گل .

رَؤُف [ع] (رائف) ایله مترادف صایلیر . بو جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: رب رؤف .

رَوق [ع] پرده : رفع روق . القای روق § او اوکی : روق‌الدار. روق البیت § خالص، صافی: ماء روق . روق الشباب = کنجلکك اولی§ بوینوز. ذات روقین = داهیه ، بلای عظیم .

رَوَندَه [ف] کیدیجی، کیدن§ یوریبجی؛ چوق یورین : اسب رونده. رونده آت .

رَونَق [ع] لطافت ، پارلاقلق، آب وتاب : رونق جمال . رونق بهار. رونق سیف .

رَوِيّ [ع] قافیه‌نك حرف اصلیٔ اخیری اولان ویا حرف اصلیٔ اخیری منزله‌سنده بولنان حرف .

رَوِيَّت [ع] فکر، تفکر. بلا رویة = دوشونمکسزین. § فکر سدید، تفکر اصابتکارانه: اصحاب رویتدندر.

رَه [ف] (راه) مخففی . ره آورد = یول ارمغانی ، سفردن کلنك کتیردیکی هدیه .

رَها [ف] قورتلمه. خلاص. رهایاب = قورتیلیجی . رها یافته = قورتلمش . (رها) یه بدل (رهایی) دخی قوللانیلیر .

رَهائِن [ع] (رهینه)نك جمعی. (رهاین) صورتنده یازلمالی .

رَهابِنَه، رَهابِين [ع] (راهب)ك جمعى: رهابنهٔ نصارى. قدماى رهابين.

رَهبانِيَّت [ع] راهبلك. «لا رهبانية فى الاسلام» حديث شريفنده رهبانيتدن مراد رجوليتى ازاله ايتمك، بوينه زنجير كچيرمك، اصلاحات يمه‌مك كبى اوصاف غير معقوله ايله متصف اولنقدركه نهى بيورلمشدر.

رَهَب [ع] قورقو، خوف.

رَهبَت [ع] قورقو، احتراز. اكثريا (رغبت) مقابلنده ايراد اولنور: جنته رغبت، جهنمدن رهبت. رهبة = رهبت صورتيله: رهبةً عبادت. جمعى: رَهَبات.

رَهبَر [ف] قلاووز. رهبرى = رهبرلك.

رَهرَو [ف] يوله كيدن، يولجى، سالك: «اى رهرو حقجوى محب حسنين اول ـــ تحصيل رضاى شه كونينه بودر يول». رهروى = رهرولك. (راهرو) صورتنده ده قوللانيلير.

رَهط [ع] بريسنك قوم وقبيله‌سى § جماعت، كروه.

رَهگذار، رَهگذر [ف] كچه‌جك يول، كچيد: «بو رهگذرده هزاران سلام آليريولنور ـــ نابى». (راهگذار) و (راهگذر) صورتلرنده قوللانيلير.

رَهَل [ع] تولدى متعاقب ظهور ايدن صوك.

رَهن [ع] اودنج ويا عاريت اوله‌رق آلنان شيئك يرينه ويريلن شى، طوتو: «جوهر عقلمى ويردم رهنه ـــ فاضل».

رَهنُمون [ف] (رهبر) ه بدل قوللانيلير: «آه بيلمم نيليم يوق برموافق رهنمون ـــ فضولى». رهنمونى = رهنمونلق. (راهنمون) صورتنده ده مستعملدر.

رَهين [ع] رهن ايدلمش، مرهون. (قرين) مقامنده ده قوللانيلير: بوصورت رهين جواز اولماز.

رَهينه [ع] رهن ايدلمش شى.

رَيّا [ع] كوزل قوقو، رائحهٔ طيبه، بوى خوش: ريای صبا. ريای قرنفل.

رَياحين [ع] (ريحان) ك جمعى: شم رياحين.

رَيّان [ع] صويه قانمش: «برى عطشان ايله ريان آبكم!»

رَيب [ع] شبهه: «مرآت جمال شاهد غيب ـــ اول حوض جلى ايدى بلا ريب ـــ غالب». حوادث دهر، حادثات زمان معناسنده قوللانيلان (ريب المنون) تعبيرنده (ريب) حادثه، (منون) دهر ديمكدر.

رَيحان [ع] فسلكن. ريحانه = برطوتام، بردسته فسلكن § رزق، مدار معيشت: روح وريحان.

رَيعان [ع] آرتق، بركتلنمك: ريعان مزروعات § كنجلكك اولى: موسم ريعان. ريعان شباب. يانك سكونيله ده لغتدر.

رَين [ع] برشيئى قاپلايان كير، پاس § كناه ايشلمكدن حاصل اولان قسوت قلب.

رِئَه [ع] آق جكر. جمعى: رئات.

رِبا [ع] معامله‌ده اولان مقدار مشروعى متجاوز زياده. آقچه

رجعی کبی. رباخوار، رباخور = ربایین.

رِباط [ع] کندیسیله برشی باغلانه جق شی، باغ: رباط محبتله یکدیکره مربوط اولان قلوب § تکیه، منزل، خانه، قوناق: رباط خراب.

رِباطَت [ع] قوی القلب اولمه، قوی القلبلك. § قلب قویلکی، قوت قلب: اصحاب رباطت. رباطت قلب.

رِبح [ع] تجارتدن قازانیلان فائده، تجارتله اولان قازانج: ربح مشروع. ربح عظیم.

رِبقه [ع] ایلمك: ربقهٔ اسارت.

رِبّی [ع] بیکلرجه آدم، جماعت کثیره. جمعی: ربیون.

رِثاء، رِثایَت [ع] (رثی) ایله مترادفدر.

رِجال [ع] (رَجل) ك جمعی: دهر حصه‌دن رجاله نسادن فزون دوشر — نابی». (رَجل) مرد کامل، مروتی تام معناسنه‌ده کلدیکندن (رجال) ده بو معنی کوزه‌دیلیر: رجال دولت. باب عالی رجالی، (راجل) ك جمعی‌ده اولور.

رِجز [ع] عذاب § عبادت اصنام، بت‌پرستلك § جناب حقه شریك اسنادی، شرك § مادی ومعنوی مردارلق.

رِجس [ع] عذابی مؤدی اولان عمل، فعل مکروه، کوتو ایش § عذاب § مادی ومعنوی مردارلق.

رِجعَت [ع] کری دونمك. اکثریا محاربه‌ده عسکرك کری دونمسنده قوللانیلیر: خط رجعت. منتظماً رجعت. رانك فتحیله‌ده لغتدر.

رِجعَه [ع] بریاخود ایکی دفعه تطلیق ایدن کیمسه‌نك مطلقه‌سنه رجوعی. رانك فتحیله‌ده لغتدر. رجعی = رجعه‌یه منسوب: طلاق رجعی.

رِجل [ع] آیاق: رجل طاوس. غسل رجلین.

رِحال [ع] (رَحل) ك جمعی: تنظیم رحال.

رِحالَه [ع] اکر، سمر.

رِحلَت [ع] دنیادن آخرته کوچه دم رحلت. فی الاصل مطلقا کوچه معناسنه ایسه‌ده لساننزده بویله خصوصی اوله‌رق قوللانیلیر.

رِداء [ع] بلدن یوقاری‌یه مخصوص اورتو، جار، شال کبی شیلر.

رِدَّت [ع] دین اسلامدن دونمه، مرتد اولمه، مرتدلك: اهل ردت.

رِدف [ع] قافیه‌ده آره‌لرنده برحرف متحرك بولنماق اوزره (روی) دن اول واقع اولان الف یاخود ماقبلی مضموم واو ساکنه ویا ماقبلی مکسور یاء ساکنه.

رِزق [ع] ییه‌جك، ایچه‌جك شی: «زیاده قبض ایده‌مم رزقی مقدردن — نابی» «رزق مقسومه قناعتدر الی حکمتك — لا». مطلقا کندیسندن انتفاع اولنان شیئه‌ده اطلاق اولنور.

رِسالَت [ع] رسوللك، پیغمبرلك. رسالتپناه = حضرت پیغمبر. جمعی: رسالات. رانك فتحیله‌ده لغتدر.

رِسالَه [ع] مختصر، کوچك کتاب: رسالهٔ مرغوبه. § نامه، مکتوب: ارسال رساله.

رِشتَه [ف] تل، ایپلك.

رِشوَت [ع] معروف: «کیرمك اولماز بهشته رشوت ایله —

فضولی » رانك فتح وضمیله‌ده لغتدر .

رِضا [ع] راضی اولمه ، راضیلك : تحصیل رضا . رضای طرفین .

رِضْوان [ع] (رضا) ایله مترادفدر : رضوان‌الله . خازن جنته دخی اطلاق اولنور .

رِطْل [ع] بر نوع اولچك . بیوك قدح معناسنده قوللانیلیر : « رطل پیاپی صون بزه کیتسون کوکللردن الم — نفعی » . اکثریا (گران) ایله توصیف اولنور : « نشوه‌ی دستمده‌کی رطل گرانم سویلیور — وصفی » . فتح ایله‌ده لغتدر .

رِعایَت [ع] کوزتمك ، حرمت ایتمك : بر عادته رعایت . بر آدمه رعایت . رعایةً = رعایت صورتیله .

رِفادَه [ع] یاره‌لرك اوزرینه قونیلان قاتلانمش بز ، باصغی .

رِفْد [ع] عطیه ، بخشش ، جائزه : رفد وفیر .

رِفْعَت [ع] رفیعلك . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : رفعت مرتبه . رفعت مقام . « نه دیسه‌م رفعتك اول مرتبه‌دن برتردر — نابی » .

رِفْق [ع] ملایمت ، شدتسزلك : رفق ایله معامله .

رِقّ [ع] مملوکیت ، قوللق ، کوله‌لك ، جاریه‌لك . عبدالشهوة اذلّ من عبدالرق § مملوك ، قول کوله ، جاریه .

رِقاب [ع] (رَقَبه)نك جمعی : « اول در چاکرنواز و بنده‌پرور کیم ایدر — حلقه‌ء سن بی اختیار آزاده‌لر طوق رقاب — نفعی »

رِقاع [ع] (رُقعه) نك جمعی :

رِقَّت [ع] یوفقه‌لق ، اینجه‌لك : رقت قلب . رقت شعر .

رِقِّيَّت [ع] برنجی معناسنده (رِق)ك یرینی طوتار .

رِکاب [ع] اوزنکی : « داراطوتار رکابی خسرو عنان ویرر — نفعی »

رِماح [ع] (رُمح)ك جمعی : رماح لامعه .

رِمال [ع] قوم معناسنه اولان (رَمل)ك جمعی : « عاقلك کاری بیدر عد رمال ؟ »

رِمایَت [ع] اوق ، قورشون کبی شیلری آتمه‌ده ماهر اولمه ، آتیجیلق : فن رمایت .

رِنْد [ع] عارف لاابالی نما ، روش لاابالیانه صاحبی فیلسوف ، باطنی عرفان ایله مزین اولدیغی حالده ظاهری سادە کورینن حکیم : « حیاته خنده ایدن رند، کائناته کولر »

رِنْدَك [ف] رندجکز ، رند مقلدی ، ساخته رند .

رِواق [ع] او اوکنده‌کی سقف ، صاچاق ، شهنشین ، قبه ، کمر . رانك ضمه‌ده لغتدر .

رِوایَت [ع] خبر نقل ایتمك ، ایدلك : برحدیثی روایت . بر وقعه‌نك روایتی . روایت کاذبه . روایت اخری .

رِهان [ع] (مراهنه)یه بدل قوللانیله‌بیلیر .

رِیاء [ع] کندینی متصف اولمدیغی حاللرده کوسترمه ، ساخته صورتلرده کورنمه : « زاهدلرك اطوارینه آلدانمه ریادر » . عربیده (رئاء) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

رِیاح [ع] (ریح) ك جمعی : ریاح شدیده . مرسل الریاح = جناب حق: «ای مظهری مرسل الریاحك — آقشامکه اویور صباحك — دریایه خطاب».

رِیاسَت [ع] رئیسلك: مقام ریاست. عربیده (رئاسه) صورتنده قوللانیلیر .

رِیاض [ع] (روضه) نك جمعی : ریاض خلد .

رِیاضَت [ع] ییوب ایچمکی آزالتمق صورتیله تربیهٔ نفس .

رِیاضِی [ع] ریاضه منسوب§ریاضته منسوب . بو مناسبتله فن معروفه وآنك اهلنه اطلاق اولنمشدر : علم ریاضی . ریاضی برآدم . ریاضیوندن بری . ریاضیات ایله مشتغل برذات .

رِیال [اسپانیولجه‌دن] یکرمی بش غروشلق اسپانیا وآوستریا کومش سکه‌سی .

ریبَت [ع] شبهه‌یه‌دوشمه، شبهه‌لیلك، بدگانلق . (ریبه) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

ریح [ع] یل، روزگار : ریح طیار. ریح شدید . لسانمزده تأنیثی معتبر دکلدر .

ریخته [ع] دوکلش، آقیدلمش: خون ریخته .

ریز [ف] دوکمك، آقتمق معناسنه اولان (ریختن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : اشکریز = کوز یاشی دوکن. خونریز = قان دوکن .

ریزان [ف] دوکیلیجی ، دوکیلن : « جانان کیده رندان طاغیله ی اوله ریزان ـ لا»

ریزِش [ف] دوکیلش : ریزش خون شهدا .

ریزه [ف] دوکنتی ، قیرتی : ریزهٔ الماس. ریزهٔ نان. ریزه‌چین= قیریتی طوپلایان .

ریسمان [ف] ایپ، اورغان : «مهری اسطرلاب ایدوب قیلمش شعاعن ریسمان — نفعی» .

ریش [ف] یاره ، مجروح معناسنده‌ده قوللانیلیر . (دلریش) کبی تعبیرلرده بومعنایه‌در . § صاقال : ریش سفید . ریش دراز . « آغاردی ریش سیاهم جوان آرار کزرم — سنبیح » . ریشدار = صاقاللی .

ریشخند [ف] استهزا ایله کوله،صاقاله کوله .

ریشه [ف] صاچاق ، پوسکول : ریشهٔ پرده. آغاجك کوکنده اولان لیف کبی صاچاغه‌ده دینیلیر : ریشهٔ درخت .

ریق [ع] آغیز یاری ، صالیه. علی‌الریق = آچ قارنه.

ریگ [ف] قوم : ریك بیابان. ریك روان = آقارقوم. ریکدان = ریك قابی .

ریم [ف] ایرین : ریم جریحه .

ریمه [ف] چاپاق: ریمهٔ چشم رمد دیده.

ریو [ف] حیله: ریو دیو.

رُ

رُبا [ع] قاپمق معناسنه اولان(ربودن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. دلربا=کوکل

قاپان. نظر ربا = كوز آلان.

رُباعی [ع] درت حرفلی مصدر § مصدری درت حرفلی اولان فعل § درت مصراعدن متشكل برنوع شعر.

رُبع [ع] درت جزءده بر جزء، درتده بر. ربع مسكون = كرهٔ ارضك قاره قسمی: «ربع مسكونده اولان دودهٔ شمع عصیان — بر یره كاسه رخ رحمته برخال اولماز — راشد»

رُبوبیّت [ع] افندیلك، مالكیت § تكریلق، الوهیت.

رُبوده [ف] قاپلمش، قاپیلان: «بیلمز میسین ربودهٔ چوكانك اولدیغم؟ — ندیم»

رُتَب [ع] (رتبه)نك جمعی: رتب علمیه.

رُتبه [ع] پایه، منزلت، درجه، قدر: رتبهٔ عسكریه. «قلبی اول رتبه بولمش استحكام». (رتبت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

رُتبی [ع] رتبه‌یه متعلق: تقدم رتبی. تشریفات رتبیه.

رُتَیلا [ع] زهرلی و ایری بر جنس قیر اوروبجكی.

رُجحان [ع] اوستون اولمه، اوستون كلمه: بر شیئك دیكر شیئه رجحانی. (رجحانیت) غلطدر.

رُجوع [ع] دونمك، كری دونمك: جناب حقه رجوع. برسوزدن رجوع. ضمیرك رجوعی § بر نكته‌یه مبنی كلام سابقی نقض ایتمكدن عبارت بر صنعت ادبیه.

رُجوم [ع] بریسنه آتیلان طاش معناسنه اولان (رجم)ك جمعی.

رُخ [ع] شطرنج ادواتندن بری. رخ الشطرنج = معتبر، والاقدر.

رُخ [ف] یاكاق: «اول رخلری ایتدی دل تخیل — كللر آره‌سنده قالدی بلبل». مجازاً یوز معناسنده‌ده قوللانیلیر.

رُخام [ع] مرمر: «بیتمك هر بری بر بتكده‌در كیم یاراشیر — اولسه سنك دل خوباندن آكا فرش رخام — نفعی». رخامی = مرمره متعلق، مرمردن یاپلمش: هیكل رخامی.

رُخسار، رُخساره [ف] یاكاق معناسنه اولان (رخ) مقامنده قوللانیلیر: «رخسارهٔ عشق وعشق رخسار — غالب»

رُخسوده [ف] یوز سورمش: «اك شانلی اكابری جهانك — رخسودهٔ خاك آستانك». رخسودكی = رخسوده‌لك.

رُخصت [ع] اذن: «تحمیدده عجزه ویردی رخصت — غالب».

رُذَلاء [ع] (رذیل)ك جمعی.

رُستاخیز [ف] قیامت، محشر: روز رستاخیز. «مست بی پروا كچر میدان رستاخیزدن — شوقی»

رُستاق [ع] كوی، كویلر، ایل. فارسی (روستا)دن معربدر. رستاقی = كویلو.

رُستخیز [ف] (رستاخیز) مخففی.

رُسته [ف] بتمش، تنبت ایتمش: سبزهٔ رسته. نورسته = یكی بتمش: نبات نورسته.

رُسغ [ع] انسان وحیوانك بیلكی.

رُسُل، رُسُلاء [ع] (رسول)ك جمعی: «سلطان رسل نبیّ اكمل»

رُسْوا-ى [ف] ناس بیننده حیثیتی قالمیان، رذیل اولان: مرتشیٔ رسوا. رسوای عالم. «فضولی رندوشیدا در همیشه خلقه رسوادر» مصراعنده اولدیغی کبی وقتیله شاعرلر کندیلرینه عشق یولنده رسوایلق اسنادندن چکنمزلرمش. شمدی بوقدا کارلقدن وازکچلدی. رسوایی = رسوایلق.

رُسُوب [ع] مایعك دیبنه چوکمك: صویه آتیلان دمیرك رسوبی.

رُسُوخ [ع] محکم، ثابت، پایدار اولمق. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: رسوخ اعتقاد. بر فنده کسب رسوخ.

رُسُوم [ع] (رسم) ك جمعی: تحصیل رسوم. علمای رسوم. (رسومات) جمع الجمعدر.

رُشْد [ع] طوغری یول بولوب سلوك ایتمه: اهل رشد § عاقل، بالغ اوله: اثبات رشد.

رُشَیْم [ع] تخمك اصل مایهٔ انباتیه‌سی اولان واکثریا ایکی مصراعك اورته‌سنده بولنان دانه‌جك.

رُطُوبَت [ع] نملیلك، نمناکلك، یاشلق: رطوبت هوا.

رُعاف [ع] بورون قانامسی: منع رعاف.

رُعْب [ع] قورقو، انسانی حرکت واقدامدن آلیقویه‌جق قورقو: رعب مشرکین. استیلای رعب.

رُعُونَت [ع] بونلك، چولبه‌لق، سونه‌یه‌لك § انسانه آغیر کله‌جك اوضاعده بولنمه: «ای دلبر رعنا چکیلیری بو رعونت؟»

رُفات [ع] چوریوب ریزه ریزه اولمش شی: عظم رفات.

رُفْت [ف] سوپورمه (روب) ایله برلکده قوللانیلیر: رفت وروب خانه.

رُفَدان [ع] رافدان یمورطه.

رُفَقاء [ع] (رفیق)ك جمعی.

رُقاد [ع] اویوه، اویقو: ترك رقاد.

رُقَباء [ع] (رقیب)ك جمعی: دفع رقبا.

رُقْعَه [ع] یازی یازیله‌جق کاغد ودری پارچه‌سی § یازلمش کاغد: رفع رقعه. رقعهٔ منشآت سعدی.

رُقُوم [ع] (رقم)ك جمعی.

رُقْیَه [ع] اوقونان افسون. رقیه خوان=افسونجی، اوفوروکجی.

رُکَب [ع] (رکبه)نك جمعی.

رُکْبان [ع] (راکب)ك جمعی: کروه رکبان.

رُکْبَه [ع] دیز.

رُکْن [ع] محکم اولان طرف، کوشه، ضلع: رکن کعبه § موقعاً قوی، ثابت، متین اولان آدم: رکن دولت. رکن مجلس.

رُکُوب [ع] بنمك: کمی‌یه رکوب. آته رکوب.

رُکُود [ع] راکدلك: رکود ماء. رکود هوا.

رُکُوع [ع] اوکه طوغری اکلك. § نمازده بو صورتله اجرا اولنان رکن مخصوص.

رُکُون [ع] جان ودلدن میل، میل صمیمی: اهل هوایه رکون موجب اضطراب درون اولور.

رُکُونَت [ع] (رکانت) ایله مترادفدر.

رُمّان [ع] نار. رمانی=نارر نکنده: یاقوت رمانی .

رُمح [ع] مزراق، قارغی، سونکی، نیزه. جمعی رماح .

رُموز [ع] (رمز) ك جمعی، بعضاً (رموزات) صورتنده جمع الجمع یاپیلیر .

رُوی [ف] یوز: روی خوب. روی التفات. روی بروی، روبرو = یوز یوزه، یوزینه قارشی .

رُوات [ع] (راوی)نك جمعی. تشدید ایله غلطدر .

رُوب [ف] سوپورمه. (رفت) ایله برلکده قوللانیلیر .

رُوباه، رُوبَه [ف] تیلکی: «روباه ایله شیراولورمی سیان؟»

روبه [ایتالیانجه‌دن roba] کیله‌جك شی، اثواب، البسه .

رُوپوش [ف] یوز اورتوسی § یوزاورتیجی

رُوح [ع] مادۀ حیات اولان ودیعۀ الهیه . روح القدس = جبرائیل . روح الله = حضرت عیسی .

رُوحانی [ع] روحه متعلق، جسمانی دکل: ذوق روحانی. ملك وجنه‌ده اطلاق اولنور. جمعی: روحانیون. روحانیین. اسلوب فارسی اوزره جمعی اولان (روحانیان) تخفیف ایله‌در. روحانیت = روحانیلك حالی .

رُود [ف] ایرماق § برنوع ساز، چنك، کمانچه § ساز کیریشی، سازتلی .

رُودَه [ف] باغیرصاق .

رُوز [ف] کون. روز افزون=کوندن کونه آرتان . روزمره = هر کونکی .

رُوزگار [ف] زمان، وقت، عهد، هنکام .

رُوزَه [ف] اورروج: «شویله بی تاب اولمش اول مهپاره تاب روزه‌دن — ندیم». روزه‌دار =اورروجلو.

رُوزی [ف] رزق، نصیب: «اکر اولمازسه پریشانیٔ زلفك روزی — حشره‌دك بارکراندر برآووج خاك بکا — نائلیٔ قدیم» روزی رسان = جناب حق، رزاق .

رُوزینَه [ف] کونده‌لك، یومیه. (یومی) مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر .

رُؤس [ع] (رأس)ك جمعی § معروف پایۀ علمی .

رُؤَساء [ع] (رئیس)ك جمعی

رُوستا [ف] کوی. روستایی=کویلو

رُوشَن [ف] آیدین، ضیادار، رونقلی § آچیق، بللی. روشنی = روشنلك .

رُوشَنا [ف] (روشن)ه بدل قوللانیلیر. روشنایی = روشنالق .

رُوکَت [فرانسزجه‌دن] تخلیعیه هیئتلرنده ایپ سوق ایتمك ایچون قوللانیلان برنوع فشنك، بیوك هوائی فشنکی .

رُوکَردان [ف] یوز دوندیریجی، یوز چویریجی. روکردانی = روکردانلق. (روی کردان) دخی دینیلیر.

رُوم [فرانسزجه‌دن] جاوداردن وشکر قامشیله سائر بعض موادن تقطیر و استحصال اولنان سرت بر مسکر .

رُومال [ف] یوز سوریجی. رومالی = رومالك. (رویمال) دخی دینیلیر .

رومورکور [فرانسزجه‌دن (remor-quer] کمی چکن واپور.

رونما [ف] یوز کوستریجی، ظهور ایدیجی § یوز کورملکی. (روی نما) دخی دینیلیر.

رویمون [ف] برنجی معناسنده (رونما) یه بدل قوللانیلیر.

روی [ف] توج. رویین = توجدن.

رویا [ف] بیتیجی، تنبت ایدیجی: کیاه رویا.

رؤیا [ع] اویقو ایچنده کوریلن کیفیت، دوش. لسانمزده تذکیر وتأنیثی مساویدر: رؤیای صادق. رؤیای کاذبه.

رؤیت [ع] کورمك، کورلك: بر ایشی رؤیت. هلالك رؤیتی.

رهبان [ع] (راهب)ك جمعی.

رهن، رهون [ع] (رهن)ك جمعی.

ز

زائد [ع] آرتیق، صکره‌دن قاتیلان: حرف زائد. حروف زائده § لزوم خارجنده، لزومسز: «غیری برهان قوی وار ایسه‌ده زائددر — شناسی». (زاید) صورتنده یازلاملی.

زائر [ع] زیارت ایدیجی، ایدن: زائر کعبه. «ای زائر اعتبار پرور — سیر ایت نه کوزل طورر شو مقبر — اکرم». (زایر) صورتنده یازلاملی.

زائل [ع] زوال بولیجی، بولان: ظل زائل. حادثهٔ زائله. (زایل) صورتنده یازلاملی.

زاجر [ع] زجر ایدیجی، ایدن: آمر زاجر.

زاحف [ع] زحف صورتیله یورین: حیوان زاحف. حیوانات زاحفه. بودرلو حیواناته‌ساده‌جه (زاحفه) دخی دینیلیر.

زاخر [ع] طاشقین دکیزه وصف اولور: بحر زاخر. بحار زاخره.

زاد [ع] آزیق: زاد راه. «مرد راه اولمیانه زاد سفر ویرمزلر — نائلی قدیم».

زاد [ف] (زاده) یه بدل ترکیب ایله قوللانیلیر: پری زاد. ملکزاد. نوزاد.

زادکی [ف] زاده‌لك، اصالت: ادعای زادکی.

زاده [ف] ولد، اولاد، ذریت. اکثریا ترکیب ایله قوللانیلیر: «آفتابم خاکدن رفع ایت که مردم زاده‌در — لا». جمعی اولان (زادکان) اصحاب اصالته اطلاق اولنور. زادهٔ طبع، زادهٔ خاطر = شعر، شعر بلیغ، سانحه.

زار [ف] اسم مکان اداتی. کثرت افاده ایدر: کلزار = کللك. لاله‌زار = لاله‌لك § ضعیف، نحیف: «جسم زارم خاکده پنهان اولنجه ایسترم — بر زمان اولسون ضیا! عالمده نامم پایدار». بومعناده (نزار) مخففیدر. § ایکله‌یجی، کریان ونالان: عاشق زار. عندلیب زار § سوزشله آغلامه: «حکمت! جهانده اکلنمه‌یم آه وزارسز». زار زار = یانیق یانیق، حزین حزین: «ایتدم تباعد ایلیه‌رك کریه زار زار»

زارِع [ع] زرع ایدیجی ، زراعتله مشغول اولان، چفتجی .

زاری [ف] آغلایوب صیزلامه: زاریٔ دل . زاریٔ عاشقانه .

زاغ [ع ـ ف] قارغه : زاغ سیاه. « زاغ رفتارین اونوتدی کبکه تقلید ایتمه‌دن ـ لا »

زاکی [ع] صالح ، صافی ، خالص ، پاك : صوفیٔ زاکی . صلوات زاکیه .

زال [ف] اختیار، آق صاقاللی . § رستمك پدری . (رستم زال) رستم بن زال دیمکدر : « دیسه عقباده سزا غبطه ایله رستم زال ـ لا »

زامِر [ع] دودوك چالان، نیزن: زامر ماهر .

زانو [ف] دیز : « قان اوطوردی سیلیٔ افسوسدن زانولره ـ ندیم ». زانو بزانو = دیز دیزه : « یار ایله زانو بزانو جام ایله لب برلبز ـ لا ». زانوزن = دیز چوکن : زانوزن پیش استاد . زانوزده = دیزچوکمش: زانوزدهٔ تعظیم.

زانی [ع] زنا ایدن ارکك . مؤنثی تخفیف ایله (زانیه) در .

زاوِیَه [ع] کوشه § تکیه، حجره .

زاهِد [ع] زهد ایله متصف اولان.

زاهِر [ع] پارلاق : کوکب زاهر . طرف زاهر الشرف . نجوم زاهره .

زاهِق [ع] مضمحل اولیجی ، محو اولیجی : باطل زاهق اولور.

زاهِل [ع] اضطرابی سکونه مبدل اولمش اولان: شخص زاهل. قلب زاهل .

زَبان [ف] دیل : زبان شیرین‌بیان ، زبان فارسی . زباندراز = دیلی اوزون ، اطالهٔ لسان ایدن . زبانزد = لاقیردی آره‌سنده مستعمل اولان : « اوله کونه زبانزد سوزی کیم بولمغه قادر ؟ ـ نابی »

زَبانه [ف] ترازو وسائره دیلی . § آتش یالینی، آلو : « سوزکیم زبانه کله کویا زبانه‌در ـ شیخ الاسلام یحیی »

زَبانی [ع] اهل جهنمی آتشه آتمغه مأمور اولان عذاب ملائکه‌سندن هربری .

زَبانِیَه [ع] زبانیلر، ملائکهٔ عذاب. تشدید ایله غلطدر .

زَبَد [ع] کوپوك .

زِبَر [ف] اوست . زبرین = اوستده‌کی: لب زبرین = اوست دوداق . زبردست = الی اوستون ، غالب .

زَبَرجَد [ع] زمرد نوعندن معروف جوهر .

زَبور [ع] کتاب، مکتوب § حضرت داوده (علیه السلام) نازل اولان کتاب سماوی : زبور شریف .

زَبون [ع ـ ف] ضعیف، قوتسز . زبونکش = مدافعه‌یه اقتداری اولمیانی ازن : لئیم زبونکش .

زَبیب [ع] قوری اوزوم § قوری انجیر . ضرب الحبیب زبیب .

زَجّاج [ع] صیرچه ایشلین، شیشه‌جی، جامجی .

زَجر [ع] کرك سس ایله ، کرك سسسز اوله‌رق منع ونهی ایتمك، ایدلك : زجر اهل تجاوز . بر متجاوزك زجری .

زَحْف [ع] آیاقلرینی سوروییه‌رك یورومك § اپکلمك: زحفصبی.

زَحْمَت [ع] صیقشمه، صیقلمه، صیقنتی: «رحم قیلدك خلقه افغانکله زحمت ویرمدك — فضولی»

زَحِير [ع] ایچ اغریسی.

زَخّار [ع] پك طاشقین دکیزه وصف اولور: بحر زخار.

زَخارِف [ع] (زخرف) ك جمعی. آرایش وآلایشه اطلاق اولنور: زخارف دنیویه.

زَخْم [ف] یاره: زخم تیغ. زخمین، زخمناك = یاره‌لی.

زَخْمَه [ف] ساز چاله‌جق آلت، تزنه.

زَر [ف] سکه‌لی، سکه‌سز آلتون. مطلقا آقچه، مناسبنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

زَرابی [ع] (زربی) نك جمعی. بساط فاخر، مفروشات نفیسه. تعبیر قرآنی اولان (زرابی مبثوثه) ده (مبثوثه) یایلمش دیمکدر.

زَرافَه [ع] معروف بویی اوزون، اوك آیاقلری آرد آیاقلرندن یوکسك حیوان. تشدید ایله‌ده لغتدر: «زرافه‌یه بکزردی ککز کرکدن اولسون! — نفعی»

زَرّاق [ع] مرائی، ریاکار، ریا معتاد: زاهد زراق.

زَرْد [ف] صاری: روی زرد. زردی = صاریلق، صفرت.

زَرْدالُو [ف] معروف میوه.

زَرْع [ع] تارلایه، یره تخم صاچمق، صاچلمق، اکمك، اکلك: زرع حبوبات. تخمك زرعی § اکلمش اکین: زرع سرغا.

زَرْق [ع] ریا، نمایش عابدانه، حیله صوفیانه.

زَرْقاء [ع] (ازرق) ك مؤنثی. § کوك کوزلو قادین. (زرقاء الیمامه) حدت باصره ایله مشهور عامه‌لی بر قادیندر. «ابصر من زرقاء الیمامه» مثلدر.

زَرْگَر [ف] قویومجی: «قدر زر زرکر شناسد قدر کوهر کوهری — لا» زرکری = زرکرلك.

زَرّین [ف] آلتوندن، آلتوندن یاپلمش: خاتم زرین § آلتون کبی صاری وپارلاق: تار زرین. ضیای زرین.

زَعْفَران [ع] معروف: «زعفران نوع نباتك خواجه نصر الدینیدر — نابی». زعفران الحدید = دمیر پاسی. زعفرانی = زعفران کبی، زعفران رنکنده: رنك زعفرانی.

زَغَن [ف] چایلاق: زاغ وزغن.

زَفير [ع] کوکس کچیرمه.

زَقّوم [ع] معروف آغاج § جهنمده بر آغاج § اهل جهنمك طعامی.

زَکاء [ع] اهل صلاح اوله، صلاح حال: ذکا ایله زکایی جمع ایدنلر دارینده مسعود اولورلر.

زَکات [ع] انسانك مالندن وجه شرعی اوزره اخراج وانفاق ایلدیکی مقدار معین: «وهب کندینه چکدی زر اصحاب زکاتی — ثابت»

زَکی [ع] اهل اصلاح، صالح، دیندار: ذکی زکی.

زَلازِل [ع] (زلزله) نك جمعی: زلازل مشهوره.

زَلْزَلَه [ع] ابرغالامه ، صاالانوب صارصلمه : زلزلهٔ شديده . اكثريا حركت ارض معناسنده قوللانيلير: «بر ولوله سقف آسمانده — بر زلزله سطح خاكدانده — غالب». زلزلة الساعه =قيامت زلزله‌سی . فی الاصل ابرغالامق معناسنه‌در .

زَلَق ، زَلْقَه [ع] سورچه ، آياق قايه : دوچار زلقه .

زَلَّه [ع] سورچوب قايه : زلة القدم § خطيئه ، جنحه ، بادره ، جزئی كناه: بعض انبيادن زله صادر اولمشدر . جمعی : زلات .

زَمَان [ع] آز چوق وقت ، چاغ : مرور زمان .

زَمانَه [ف] وقت ، دور . اكثريا زمان فسادآميز مقامنده ايراد اولنور: ابنای زمانه . «لال ايتدی بنی شيوهٔ بی جای زمانه — نفعی»

زَمْزَم [ع] كعبهٔ معظمه قربنده‌كی معروف قويونك صويی : بئر زمزم . «بر رشحه ديوب بجاه زمزم — غالب» «درون دلده نيت آب زمزمدن مصفادر — باقی» . فی الاصل چوق صو معناسنه‌در .

زَمْزَمَه [ع] اژ كيلی آواز ، متموج نغمه ، ترانهٔ منعكس: زمزمهٔ كهسار. زمزمهٔ مطرب . «بلبلره كيم ايلدی تعليم زمزمه؟ - لا»

زَمِسْتان [ف] قيش ، قيش موسمی: «زمستان كلدی حكم زمهرير ايردی جهان اوزره — لا» . (زم) برودت معناسنه‌در .

زَمَن [ع] (زمان) ايله مترادفدر . آزقوللانيلير .

زَمْهَرِير [ع] پك صوغق ، شدت برد ، برد شديد § قيش موسمنك اك صوغق قسمی : «ديلسه كندينه شايسته زمهرير مجسم !»

زَمِين [ف] ير ، ارض ، كرهٔ ارض : روی زمين . زمين جاز . زمين خانه . كرهٔ زمين . § اوزرينه ديكر رنكلر نقش اولنان رنك اصلی : زمينی آسمانی برلوحه § طرز بيان ، اسلوب افاده : «شبر طبع ايله آچدم بوزمينی راغب!» «زمان مساعداولنجه زمين قولای بولنور». نوزمين = يكی زمينلی : «سويليه‌لم بز دخی بر غزل نوزمين»

زَن [ف] قاری ، قادين ، زوجه: زن خوشخوی . زن مهدافكن § اورمق معناسنه اولان (زدن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف تركيبی صورتنده قوللانيلير : شمشيرزن = قيليج اوريجی .

زَنابِير [ع] (زنبور)ك جمعی: مهاجهٔ زنابير .

زَنابِيل [ع] (زنبيل)ك جمعی .

زَنادِقَه ، زَنادِيق [ع] (زنديق) ك جمعی : تفوهات زنادقه . تضييق زناديق .

زَنانِير [ع] (زنّار)ك جمعی: قطع زنانير.

زَنْبَق [ع] معروف چيچك : «بوكا زنبق صيغاری قيل الضاف! ـ لا»

زَنْبِيل [ع] معروف : زنبيللی علی افندی. فی الاصل كبيرزای ايله‌در.

زَنْج [ع] قارهلر ديديلن اسود اللون طائفه § بونلرك مملكتی ، سودان .

زَنْجَبِيل [ع] زنجفيل § شراب .

زَنْجِیّ [ع] زنج طائفه‌سندن هر بری: غلام زنجی . جاریهٔ زنجیه .

زَنْجِیر [ف] زنجیر . زنجیری = زنجیر ایله باغلانمغه لایق دلی .

زَنْخ ، زَنَخْدان [ف] چکه ، اکاك : «لب تشنهٔ حیرته زنخدان — پیمانهٔ سیم آب حیوان — غالب»

زَنْد [ع] چاقماق .

زَنْد [ف] دین مجوسك واضعی اولان زردشتك براقدیغی کتاب که مجوسیلرك کتاب مقدسی حکمنده‌در . (زنداوستا) نامیله‌ده معروفدر .

زَنْدَقَه [ع] حشری ، آخرتی ، واجب الوجودی انکار ایتمه ، دینسزلك ، زندیقلق .

زَنْك [ف] پاس : «صیقل اور او مرآته‌که پرزنك المدر — روحی بغدادی» . § قاره‌لر مملکتی سودان . (زنج) بوندن معربدر . بومعناده (زنکبار) زیاده قوللانیلیر .

زَنْكار [ف] برنجی معناسنده (زنك) ایله مترادفدر : «آیینهٔ درونمی زنکار قاپلامش»

زَنْكُل ، زَنْكُلَه ، زَنْكُول [ف] چاك ، چینغراق ، دف پولی . حکیم شفائی مشهور مؤمن خان هجونده «بابای کله زنکله جنبان یکجارفت ؟» دیمشدر .

زَنْكی [ف] زنجی : «موی زنکی کبی قارمه قاریشیق»

زَنِیم [ع] برقومه صکره‌دن قاتیلان ، فی‌الاصل آنلردن اولمیان : زنیم ذمیم § دنائتله مشهور اولان فرومایه ، لئیم معروف .

زَوائِد [ع] (زائده) نك جمعی : زیاده ، فضله شیلر . (زواید) صورتنده یازلمالی .

زَوائِل [ع] (زائله) نك جمعی : زوال بولیجی شیلر . (زوایل) صورتنده یازلمالی .

زَوال [ع] یرندن آیریلوب کیتمه ، بیتوب کیتمه § کونشك وسط فلکدن ، نصف نهاردن غروب سمتنه میلی : وقت زوال .

زَواهِر [ع] (زهره) نك جمعی .

زَوایا [ع] (زاویه) نك جمعی : زوایای صوامع .

زَوْج [ع] جفت ، تك دکل : زوج وفرد § دیشی واركك اش ، بر جفتدن هر بری . فی‌الاصل قاری قوجه‌دن هربرینه اطلاق اولنور . تصریح تأنیث ایچون قاری‌یه (زوجه) دخی دینیلیر . لسانمزده (زوج) علی‌الاطلاق ذکر اولندقده ارکك مقصود اولور . جمعی اولان (ازواج) لسانمزده (زوجلر) معناسنده‌ده قوللانیلیه‌جکندن (زوجه) نك جمعنده اکثریت اوزره (زوجات) دینیلیر . قرینه بولندیغی حالده (زوجات) ه بدل (ازواج) دیمکده بأس یوقدر . زوجین = دیشی ایله ارکك ، برجفت .

زَوْجَه [ع] (زوج) ه باق .

زَوْجِیَّت [ع] زوجلك ویا زوجه‌لك ، اشلك .

زَوْرَق [ع] قایق ، اوفاراق صندال . زورقچه = کوچك زورق .

زَهادَت [ع] زاهدلك ، زهد ایله اتصاف .

زَهْدان [ف] دول ياتاغی، رحم.(زه) دول معناسنه‌در.

زَهْر [ف]. معروف. ترکجه‌سی (آغو) در. مشهور نسیمی «سندن آیری دوشدیکم آغولر ایچیردی بکا» دیمشدر. زهراب، زهرابه = زهرلی صو، سملی مایع. زهر خند = آجی آجی کولمه، خندهٔ منفعلانه. زهر دارو = پان زهر.

زَهْراء [ع] (ازهر) ك مؤنثی. چهره‌سی هم کوزل هم آق، براق، پارلاق. اولان خاتون. حضرت فاطمه‌یه (رضی الله تعالی عنها) بو جهتله وصف اولنمشدر.

زَهْرَه [ع] چیچك. زهرةالدنیا = دنیانك رونق ولطافتی. قرآن کریمده «زهرة الحیوة الدنیا» واقع اولمشدر.

زَهْرَه [ف] جکره ملاصق اولان اود: «نعره‌سندن چاك اولوردی زهره‌لر» § جسارت، جرأت: «اقتحام ایلمکه زهره‌سی یوق»

زَهُوق [ع] (زاهق) ایله مترادفدر. ان الباطل کان زهوقاً.

زَهی [ع] نه خوش! نه کوزل!: «تعالی الله زهی رخش همایون حاسایه! — نفعی» § نه غریب! نه عجیب!: «زهی تصور باطل! زهی خیال محال! — احمد پاشا»

زَیْت [ع] زیتون یاغی.

زَیْتُون [ع] معروف میوه: شجرهٔ زیتون. آغاجنه‌ده اطلاق اولنور. زیتونی = زیتون رنکنده.

زَیْغ، زَیَغان [ع] میل ایتمه. اکثریا سوء میل مقامنده ایراد اولنور: زیغ نکاه، زیغان قلب. § قاما- شمه: زیغ نظر، زیغان بصر. § حق واستقامتدن عدول ایتمه: زیغان حاکم.

زَیْف [ع] مغشوش، قلب آقچه: نقد زیف.

زَیْن [ع] زینت، باقینك «هنکام شب که کنکرهٔ قصر آسمان — زین اولمش ایدی شعله‌لنوب شمع اخترانه» بیتنده اولدیغی کبی (مزیّن) معناسنده قوللانلماز اولمشدر.

زِ

زِبْر [ع] مکتوب § کتاب.

زِحاف [ع] شعرده اثبات وجود ایتمسی لازم کلن حرفك سقوطی. عیوب شعردندر: «اولدر افیاری وبالی وارسه صار(یار) بوینه — واصف» جمعی: زحافات: «اسلافده کرچه وار زحافات ـ لا»

زِحام [ع] غلبه‌لك، صیقیشیقلق: زحام ناس. «کوك صو برنا. خوش هوا شمدی چبوقلو پك زحام — ندیم»

زِراعَت [ع] اکینجیلك، چفتجیلك. مصدر اولان (زرع) مقامنده قوللانیلیر.

زِرْنیخ، دِرْنیق [ع] معروف مخلوط.

زِرِه [ف] اکثریا دمیردن یاپیلان معروف جنك لباسی: فاتح محارباتده زره کییر ایدی. زره پوش = زره کیین، زرهلی.

زِشْت [ف] چرکین: روی زشت. کارزشت. زشتی = زشتلك: زشتیٔ چهره. زشتیٔ اعمال.

زِفاف [ع] کلینی یاخود کویکیی کردکه قویه، کلینك یاخود کویکینك

كردكه كيرمسى : اجراى رسم زفاف . ليلهٔ زفاف .

زِفْت [ع] معروف قاره ساقيز .

زِلْزال [ع] (زلزله) ايله مترادفدر: زلزال شديد. فتح ايله ده لغيتدر.

زِمام [ع] يولار: تسليم زمام. زمامدار = يولار النده اولان : زما- مداران امور .

زِناء [ع] غير مشروع مجامعت .

زِناد [ع] (زَند)ك جمعى .

زِندان [ف] حبسخانه، جانيلر حبسخا- نه‌سى . (زندانى) زندانجى وزندانده محبوس اولان معنالرنده قوللانيلير.

زِندَگانى [ف] حيات، تعيش، معيشت: مدار زندكانى .

زِندَكى [ع] زنده‌لك، ديريلك، حيات

زِنده [ف] ديرى، حياتده، تندرست، چويك .

زِنديق [ع] آخرته، ربوبيته اينانميان.

زِنهار [ف] (زينهار) مخفف : «زنهار غافل اولمه سنى امتحان ايدر! — باقى »

زِه [ع] كيريش ، ياى كيريشى § شريت، قايطان § برشيئك كنا- رينه چكيلن خط .

زِىّ [ع] هيئت، قيافت، قيليق: زى علماء. (زىٔ) صورتنده استعمالى غلطدر .

زِياده [ع] چوق ، آرتيق .

زِيارت [ع] كورمكه كيتمك، كورشمكه كيتمك، كيدلمك: زيارت احبا . اخوانك زيارتى § تبرك قصديله برشيئه تقرب : « زيارت ايلدم برتار پاك خرقهٔ پيرى — اسرار »

زِيان [ف] ضرر § تده، ياشامقده اولان : پير زيان .

زيب [ف] زينت .

زيبا [ف] ياقيشيقلى ، رونقلى : روى زيبا . جامهٔ زيبا . زيبايى = زيبالق .

زيبق [ع] جيوه .

زيبنده [ف](زيبا) مقامنده قوللانيلير.

زيج [ع] علم سير كواكب كتابى. (زايجه) بوندن مأخوذدر .

زير [ع] طنبور كبى چالغيلرك اينجه تلى . نفعينك « حائظ اولور لب بسته‌دم خامه‌م ايدنجه زير وبم» مصراعنده يا (لب) ياخود (دم) حشودر .

زِير [ف] آلت ، آشاغى : زير پاى. زير اداره . زيرين = آلتده‌كى، آشاغيكى : لب زيرين .

زيرا [ف] تعليل اداتى : « اوقوزيرا اوقومق نافعدر » . (كه زيرا) و (زيراكه) صورتلرنده قوللانلماملى .

زيردست [ف] الى آلتنده، حكمنده، تبعه‌دن. بومعناده اضافتله استعمالى طوغرى دكلدر .

زيرك [ف] عاقل ، ذكى ، قورناز . زيركى = زيركلك .

زيره [ف] كمون، كيمون .

زيفوس [روميجه‌دن] اثواب وسائره اوستنه صيچرايوب قونان پيس جانور لكه‌سى : زوالى آدم اوبله بر زيفوس يبدى‌كه § بوش شى، نافله، فائده‌سز : اوايش زيفوس چيقدى .

زینَت [ع] سوس، بزه‌ك، طوناق: زینت عظمی.

زین [ف] اکر: زین زرین.

زیور [ف] (زیب) ایله مترادفدر.

زینهار [ف] صاقن! امان! (زنهار) زیاده قوللانیلیر.

زُ

زبده [ع] خلاصه، اك منتخب: زبدهٔ افکار. زبدهٔ اشعار.

زبر [ع] کتاب ومکتوب معناسنه اولان (زبور) ك جمعی.

زجاج، زجاجه [ع] صیرچه، جام، شیشه، قدح. زجاجی = صیرچه‌جی، صیرچه‌دن.

زحل [ع] معروفییلدیز.

زخرف [ع] یالدیز، سطحی نمایش، ساخته زینت.

زرّاع [ع] (زارع) ك جمعی.

زروع [ع] اکلمش اکین معناسنه اولان (زرع) ك جمعی: زروع مصفره.

زعاف [ع] درحال اولدیرن § جزایرده یرلیدن متشکل بر صنف عسکر § جزایرده‌کی زعاف عسکرینك کیدکاری بچمده یعنی آلتی اوستی برکنیشلکده فس: زعاف بچمی فس.

زعم [ع] ظن مرجوح، ظن فاسد: «سن‌ده زعمکجه شاعر او لمشسین!». زعمیات = زعمه متعلق خصوصات.

زعماء [ع] (زعیم) ك جمعی، بیوك تیمار صاحبلری.

زقاق [ع] صوقاق.

زکام [ع] نازله، نزله. تشدید ایله غلطدر.

زلال [ع] صافی، خفیف، صوغق، کوزل صو.

زلف [ع] یوزك ایکی جهتندن صارقان صاچ.

زلفه [ع] اوفاق صاچاق: زلفهٔ الف. زلفهٔ علم.

زلفی [ع] تقرب، قربت، درجه، منزلت.

زلیخا حضرت یوسفك (علیه السلام) زوجه‌سی. عربیده (زلیخا) دینیلیر.

زمر [ع] (زمره) نك جمعی: زمر اهل نار.

زمرد [ع] معروف یشیل طاش. زمردی، زمردین = زمرد کبی، زمرد رنکنده: نباتات زمردین. محاوراتده (زمرد) صورتنده تلفظ اولنور.

زمره [ع] جماعت § صنف § جنس، نوع.

زنّار [ع] معهود پاپاس قوشاغی: قطع زنار.

زوّار [ع] (زائر) ك جمعی: زوار بیت المقدس. زوار مریض.

زود [ف] تیز، چابوق. زودی = زودلك.

زور [ع] یالان، یالان سوز: قول زور. شاهد زور. «کندی شاهد اوده واحد اوده زور — لا».

زور [ف] قوت: زور بازو § جبر: زور ایله.

زهّاد [ع] (زاهد) ك جمعی.

زهد [ع] دنیایه رغبت ایتمه‌مه، پرهیزکارلق.

زهره [ع] معروف کوکب.

زُهُورْ [ع] پارلدامه : زهور زهره.

زُهُوقْ [ع] مضمحل اولمق، محو اولمق، حکمی قالمامق: زهوق باطل .

زُیُوتْ [ع] (زیت) ك جمعی .

زُیُوفْ [ع] آقچه قلب ، مغشوش اولمه . (زَیف) ك جمعی ده اولور . بوصورتده قلب، مغشوش آقچه‌لر معناسنه کلیر.

ژَ

ژاژ، ژاژه [ف] باطل ، بی‌ادبانه سوز ، هذیان . ژاژ خا ــ ی = اویولده سوزلر سویلین ، هذیانجی .

ژالَه [ف] چی : « ژاله‌می دوشدی ورق آلمه ؟ ــ آغلادیمی یوقسه فلك حاله ؟ »

ژانْدارمَه [فرانسزجه‌دن] محافظهٔ آسایشه مأمور معاشلی برصنف عسکر، ضبطیه.

ژَرفْ ، ژَرفا [ف] درین : دریای ژرف . نهر ژرفا .
(ژرفا) صویك درین یری معناسنده‌ده قوللانیلیر: ژرفای دریا . ژرف =ژرفلك

ژَنْدَه [ف] یامه‌لی، اسکی، اسکی پوسکو. ژنده پوش = ژنده کیین : درویش ژنده پوش .

ژَنْك [ف] (آژنك) مخفف .

ژَنْکارْ [ف] باقر پاسی، کوز طاشی، زنجار .

ژَنْکَلَه [ف] حیوانده چاتال طیرناق § چاتال طیرناقلی حیوان .

ژِ

ژِیانْ [ف] خشملی، قیزغین، کوکره‌مش. اکثریا ارسلانه وصف اولور: « ای سباع مفازهٔ کنعان ــ کرك وببر وپلنك وشیر ژیان ــ حمدالله »

ژیوَه [ف] جیوه .

ژُ

ژُورِی [فرانسزجه‌دن] جنایتله متهم اولانلرك اوجری کرچکدن ایشلیوب ایشلمدکلرینه واسباب مخففه بولوب بولنمدیغنه وجداناً قرار ویرمك اوزره موثوق ومعتمد افراددن تشکیل اولنان هیئت مخصوصه، هیئت عدول .

ژُورْ قومیسَرْ [فرانسزجه‌دن] افلاس ایشلرینه باقق اوزره محکمه طرفندن تعیین اولنان مأمور .

ژُولیدَه [ف] بربرینه کیرمش، طغیذیق، قارمه قاریشیق . اکثریا صاچه وصف اولور : موی ژولیده .

سَ

سائِبَه [ع] دابهٔ مهمله ، باشی بوش براقلمش حیوان .

سائِرَه [ع] باقی، باشقه، غیری: سائر مواد. مواد سائره § یوریجی، یورین : ابر سائر . سحابهٔ سائره (مثل سائر) تعبیرنده مشهور دیمکدر: «بیستونی زور فرهاد ایلدی سائر مثل ــ راغب»

سائِرَه [ع] اشخاص، اشیا، موادکبی محذوف جملره صفت اوله‌رق قوللانیلیر. دائماً معطوف اوله‌جغندن (و)

سز ایرادی جائز اولماز: احمد، محمد وسائره. صراحی، بارداق وسائره. ادبیات، حکمیات وسائره.

سائِغ [ع] بوغازدن قولایلقله کچن ییه‌جك وایچه‌جك: طعام سائغ. شراب سائغ. اطعمهٔ سائغه، اشربهٔ سائغه

سائِق [ع] سوق ایدیجی، ایدن: «سوبسو سوق ایلین هپ سائق تقدیردر — راغب»

سائِقه [ع] سوق ایدن حالت، کیفیت. موصوفی دائما محذوف اولور: سائقهٔ حدتله ایلری کیتمش. (سائقهٔ شوق) کبی تعبیرلری طوغری عد ایتمیوب ده (سائق شوق) دیمك صرف و همدن ایلری کلیر. (حدت) ده‌کی تأنیثك، (شوق) ده‌کی تذکیرك (سائقه) یه تعلق یوقدر. بونکله برابر (سائق شوق) دخی دینیله‌بیلیر.

سائِل [ع] دیلنجی § صوریجی، صوران: سائل ایله مجیب § آقیجی، آقان: دم سائل.

سائِمه [ع] کندی باشنه اوتلاغه چاییره صالیویرلمش حیوان وحیوانات.

سابِح [ع] صوده یوزیجی، یوزن: شخص سابح. حوض سابح.

سابِحه [ع] کمی. جمعی: سابحات.

سابِع [ع] یدنجی: جلد سابع. دفعهٔ سابعه.

سابِق [ع] کچیجی، کچن، ایلریجی، ایلریله‌ین: سال سابق. سنهٔ سابقه. مأمور سابق. سابقا = اولدن.

سابِقه [ع] کچمش شی، کچمش حال ووقعه، برینك عمرنده وقوع بولان احوال ووقوعاتك هر بری § بر آدمك اوجله بر محکمه‌یه دوشوب محکوم اولمسنی منتج اولمش جرم وقباحت کچمش جرم: سابقه‌سی واردر. جمعی سوابق: سوابق احوال.

سابِقون، سابِقین [ع] (سابق) ك جمعی. ایلریده بولنان ذوات کرام، اکابر دین، اعاظم امت: «همعنان سابقون اولمق تمناسنده‌ده»

ساتِر [ع] اورتیجی، اورتن: ساتر مکشوف. ساتر عیب. لحاف ساتر. البسهٔ ساتره.

ساجِد [ع] سجده ایدیجی، ایدن: عابد ساجد. جماعت ساجده.

ساحِر [ع] سحر ایدیجی، ایدن: ساحری ساحر. شاعر ساحر. جمعی: ساحرون، ساحرین.

ساحِره [ع] (ساحر) ك مؤنثی: فاجرهٔ ساحره. جمعی: ساحرات: ساحرات النسا.

ساحِل [ع] صو کناری، یالی: ساحل دریا. ساحل نهر.

ساحه [ع] عرصه، میدان، حولی، دوز وکنیش یر. (ساحت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

ساختَگی [ف] ساخته‌لك: ساختگی اطوار. التزام ساختگی.

ساختَه [ف] یاپمه، قلب، کوسترشدن عبارت.

ساخِط [ع] پك کوجوب غضبناك اولان: آمر ساخط.

سادّ [ع] سد ایدن، قپایان مانع اولان § آق صو دینیلن کوز پرده‌سی.

سادات [ع] (سید) ك جمعی. (سادات) جمع الجمعیدر: سادات کرام.

سادِس [ع] آلتنجی: قسم سادس. لیلهٔ سادسه. سادسا =

آلتنجی درجه‌ده اوله‌رق .

سادگی [ف] ساده‌لك : سادگئ لباس . سادگئ افاده .

ساده [ف] نقشسز ، زینتسز ، کلفتسز : البسهٔ ساده . افادهٔ ساده § مخلوط دکل : ساده قهوه § یالکز : «ساده سنسین نقش لوح خاطرم » . ساده دل = یورکی تمیز ، قورناز دکل ، بون . (ساده لوح)ده دینیلیر : سودای ساده لوحانه . بومقامده ساده‌جه (ساده) دخی قوللا- نیله‌بیلیر : سن « هنوز ای ساده اول مضمونی ادراك ایتمدك — نضولی »

ساذج [ع] (ساده) دن معرّبدر : «سوز برنفس‌ساذج بی‌رنکدر اما — برهمزن صورتکدهٔ کون و مکاندر — عونی »

سارّ [ع] سرور ویریجی ، ویرن : پیام سار . اخبار سارّه

سارا [ف] خالص : عنبر سارا .

ساربان [ف] دوه‌جی .

ساردالیه [ایتالیانجه‌دن] نوچی ویا قوطی ایچنده استیف ایدیله- رك حفظ اولنمش کوچك بالیقلر .

سارق [ع] خرسز .

ساری [ع] سرایت ایدیجی ، ایدن : فیض ساری . ساری خسته‌لك . علت ساریه .

ساز [ف] چالغی آلتی ، چاله‌جق چالغی § معروف چالغی : « آلوب دستنه سازینی چال برآز — عزت ملا» . یاپمق ، ایتمك معناسنه اولان (ساختن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : خاطرساز = کوکل یاپیجی . ناساز = اویغونسز ، مناسبتسز : همراه ناساز . طالع ناساز . ناسازی = ناسازلق .

سازکار [ف] اویغون ، موافق : بخت سازکار . سازکاری = سازکارلق : سازکارئ طالع .

سازنده [ف] اینجه چالغی چالان ، اینجه چالغیجی : سازنده جمعیتی . « فصل منفور اولوری عالمده — ایکی سازنده‌نك نزاعی کبی ؟ » § یاپیجی ، تطییب ایدیجی : « مطرب ! ینه همدم رباب اول — سازندهٔ خاطر خراب‌اول»

ساطع [ع] ظاهر و مرتفع اولان ، میدانه چیقوب یوکسلن : برق ساطع . علم ساطع . انوار ساطعه . رایات ساطعه .

ساطور [ع] بیوك قصاب بچاغی § ات قییمقده‌قوللانیلان‌معروف آلت قاطعه . نائلئ قدیمك « وقف‌قربانکه عشق ایدی کوکل ، بیلمز ایکن — دست قصاب اجل قبضهٔ ساطور هنوز » بیتنه ثقلت ویرمشدر .

ساعت [ع] معروف وقت بیلدیرن آلت : جیب‌ساعتی § معروف جزء وقت . آلتمش دقیقه‌دن عبارت زمان § وقت حاضر ، وقت ، آن : «سنك دشمنله پیکار ایتدیکك ساعت قیامتدر — نفعی» . جمعی : ساعات § قیامت : اشراط ساعت . قیام ساعت .

ساعد [ع] بیلك : ساعد سیمین .

ساعی [ع] چالیشیجی ، چالیشان : « تحصیل علومه اولدی ساعی» § یوریجی ، سرعتله یوریجی ، یورین : « ساعئ راه راست الداعی — ساعی » . بو ایکی معناده (سعی) دن مشتقدر §

قوغيجيلق ايديجى، ايدن: ساعئ پرمسا. عى. بومعناده (سعايت) دن مستقدر. غلط اوله‌رق (سابى) دينيلن شخصه‌ده (ساعى) دينيلير: «ساعى دكلز، آغير آغير كيت»

ساغَر [ف] قدح: ساغر زرّين. ساغر گلفام، «كنار ساغره يازمش بو بيتى پير مغان — لا.»

سافِر [ع] سفر ايديجى، ايدن، سفر حالنده بولنان سفربر: مسافر. سافر. قافلهٔ سافره. عساكر سافره.

سافِل [ع] آشاغى، آلچاق: طرف سافل. فكر سافل. شخص سافل. «انيس سافلين اولمازدل بيدارعاليدر»

ساق [ع] اينجيك، بالدير: ساق انسان. ساق حيوان. ساق سيمين. سائر شيلرك بالدير مقامنده بولنان طرف اسفلنه‌ده اطلاق اولنور. ساق شجر. ساق نبات. ساق عرش.

ساقِط [ع] دوشيجى، دوشن: حكم ساقط. احجار ساقطه. اعتباردن ساقط.

ساقَه [ع] (سائق)ك جمعى. عسكرك كريدن كلن، دمدار طاقمى: ساقة الجيش.

ساقى [ع] قدح صونان: «اوراسن ساقئ كاچهره‌نك ابرامى بيلير — نابى»

ساقِيَه [ع] (ساقى)نك مؤنثى. جمعى: ساقيات. باغچه، تارلا صولامق ايچون آچيلان جدول وصو دولابى معناسنه اولان (ساقه)نك جمعى (سواقى) در.

ساكِب [ع] دوكيليجى، دوكيلن: دمع ساكب. ماء ساكب. مياه ساكبه.

ساكِت [ع] سكوت ايديجى، ايدن: شخص ساكت. زبان ساكت.

ساكِن [ع] حركتسز اولان، حالى اوزره طوران: هواى ساكن § كنديى حالنده اولان: ساكن آدم § اوطوريجى، اوطوران: فلان محله‌ده ساكن § حركه‌سز، جزملى: حرف ساكن. حروف ساكنه.

سال [ف] ييل: سال سابق. سال جديد. سالخورده = پك اختيار، چوق ياشلى.

سالار [ف] باش، سركرده: سالار قوم. سالار سپاه.

سالاموره [ايتاليانجه‌دن] پيتروباليق كبى شيلرك بوزلمامق ايچون ياتيرلدقلرى طوزلو صو § سالاموره‌يه ياتيرلمش، طوزلى شى.

سالِب [ع] سلب ايديجى، ايدن: سالب آرام.

سالِف [ع] كچن، كچمش: ذكرى سالف. سالف الذكر. اعصار سالفه.

سالِك [ع] سلوك ايديجى، ايدن: «سالك مسلك صواب اوله‌لم» § بر طريقت عليه‌يه منتسب اولان: طريقت مولويه سالكى.

سالِم [ع] سلامت ايله متصف اولان: خطادن سالم. عيبدن سالم.

سالماً = سلامت ايچنده اوله‌رق: «سالماً واصل اولديلرى؟ ديدم — ديدى: كيمدر اوسالماً بيلمن!»

سالوس [ف] ريا: ترك سالوس § رياكار.

سالينومتره [فرانسزجه‌دن] بخار قزانلرنده‌كى صونيك

طوزنی اولچه‌که مخصوص آلت .

سامّ [ع] زهرلین، آغولی : نباتات سامه § چولدن اسن غایت صیجاق وقوری برروزکارکه انسان وحیوانی سرسم و بعضاً تلف ایدر .

سامان [ع] طاقم ، اسباب ، ترتیب، انتظام، انتظام حال.

سامح [ع] سماحتلی، سماحت ایله متصف اولان : صالح سامح .

سامع [ع] ایشیدیجی ، ایشیدن : کوش سامع . شخص سامع § دیکله‌یجی، دیکله‌ین . جمعی : سامعون ، سامعین .

سامعه [ع] انسانده ایشتمه قوتی ، ایشیدیجی قوت . (قوهٔ سامعه) دخی دینیلیر .

سامّه [ع] زهرلی حیوانه اطلاق اولنور.

سامی [ع] (عالی) ایله مترادفدر . استعمالجه بینلرنده فرق بولنور: امر سامی . رتبهٔ سامیهٔ وزارت .

سانتیم [فرانسزجه‌دن] یوزده بر ، فرانقك یوزده بری اولان فرانسز آقچه‌سی که ایکی پاره‌دن اکسیکجه‌در .

سانتیمتره [فرانسزجه‌دن] متره دینیلن یکی آرشینك یوزده برقسمی.

سانح [ع] سنوح ایدیجی ، ایدن : فکر سانح . افکار سانحه .

سانحه [ع] سنوح ایدن فکر، سوز: «بر سانحه‌نك اولمسی حقیله مبجل — اولملغله اولور سبك ومؤداسی مکمل» . جمعی : سانحات : « سویله خامه‌م ! سانحات عشق پنهان قالمسون »

ساهر [ع] کیجه‌لری دائما اویانیق طوران، مبتلای سهر: پاسبان ساهر .

ساهره [ع] بر، بریوزی . § قیامتده تجدید بیوریله‌جق ارض § بیابان : ساهرهٔ خالیه .

ساهور [ع] کیجه وقتی اویانیق اولمه، کیجه اویانیقلغی § آی آغیلی، هاله .

ساهی [ع] سهو ایدیجی ، ایدن : حافظ ساهی . محرر ساهی .

سایبان [ف] کولکه‌لك § بیوك چادر. (مستظل) مقامنده استعمالی غلطدر . (سایه‌بان) صورتنده‌ده یازیله بیلیر.

سایس [ع] آتك تیمار وساٸره‌سیله مشتغل آدم، سیس .

سایه [ف] کولکه: «نوردن برسرودر دوشمززمینه سایه‌سی — ذاتی» § حمایه، صیانت .

سبّ [ع] سوکمك ، سوکوب صایمق. سبّك من بلغك = سکا سوکن تبلیغ ایدندر .

سبا [ع] بلقیسك یمنده وقتیله پك معمور اولان شهری : « ای هدهد امید سبادنمی کلیرسین ؟ — نابی » . (سبأ) دخی دینیلیر .

سبائك [ع] (سبیکه) نك جمعی . (سبایك) صورتنده یازلمالی.

سبّابه [ع] شهادت پارماغی .

سبّاح [ع] یوزکج .

سباحت [ع] صوده یوزمك. فی الاصل کسر ایله‌در .

سبّاك [ع] اریدوب قالبه دوکن .

سبایا [ع] (سبی) نك جمعی .

سبب [ع] واسطهٔ توصل، واسطهٔ ظهور : سبب تفیض. سببیه

عزل . شبيت = سبب اوله، سببلك .

سُبْت [ع] جمعه ايرتسى : يوم السبت .

سَبْح [ع] (سباحت) ايله مترادفدر .

سَبْحَلَه [ع] سبحان الله ديمك .

سَبْز [ف] يشيل، رنكى يشيل : برك سبز . بو مقامده (سبزين) دخى دينيلير : « اوبولور جامهٔ سبزين ورقله رونق ابن كال . »

سَبْزَه [ف] يشيللك، يه‌جك يشيللك .

سَبُع [ع] ييرتيجى جانور، حيوان مفترس . سبعيت = ييرتيجيلق . بانك سكونيله‌ده لغتدر .

سَبْعَه [ع] يدى : عجائب سبعه . سبعهٔ سياره .

سَبْعِين [ع] يتمش . (سبعون) دخى دينيلير .

سَبْق [ع] ايلرى كچمك : سبق ايدن اشعار .

سَبَق [ع] درس . سبق آموز = معلم، معلمه . سبقخوان = شاكرد .

سَبْك [ع] اريدوب قالبه دوكمك، اريديلوب قالبه دوكلك : سبك ذهب . كوموشك سبكى § عباره‌نك طرز ترتيبى .

سُبُك [ف] خفيف . سبكبار = يوكى خفيف، غائله‌سز . سبكمغز = يعنى خفيف، بينسز . سبكروح = روحى خفيف، آغير جانلى دكل .

سَبَل [ع] كوزه عارض اولان اوروجك آغى كبى پرده علتى § كوز قاپاقلرينك ايچ يوزنده قيل بتمكدن عبارت اولان علت .

سَبْلا [ع] اوزون كيرپيكلى كوزه وصف اولور : عين سبلا ، چشم سبلا .

سَبَلَه [ع] بييق . اكثريا (سبلت) صورتنده وسكون با ايله قوللانيلير : سبلت دراز ، ريش وسبلت .

سَبُو [ف] دستى : سبوى شكسته . سبوى تهى . « شيشه‌رن دامن پر فيضى سبوى‌ميدر — شيخ كشف ايتمسه‌ده سر عبايى بيليرز — ثابت »

سَبُوح [ع] يوزكچ : ملاح سبوح .

سَبُّورَه [ع] مشق يازوب بوزمق ايچون چوجقلره مخصوص تعليم تخته‌سى، ياز بوز تخته‌سى .

سَبْى [ع] اسير ايتمك ، ايدلمك : سبى عدو . اعدانك سبيى . سبى واسترقاق .

سَبِىّ [ع] اسير ايدلمش اولان، اسير اولان : محارب سبى .

سَبِيكَه [ع] اريديلوب قالبه دوكلمش پارچه : سبيكهٔ زر .

سَبِيل [ع] يول، آچيق يول، اولو جاده : فى سبيل الله = الله يولنده . بومعناده (سبيله) دخى قوللانيلير § خيراتدن اولمق اوزره صو اولشديريلن محال معروفه . سبب تسميه بونلرك جاده‌لر اوزرنده اولمسى ويافى‌سبيل الله ياپلمش بولنمسيدر § فى سبيل الله طاغيديلان صو . (سبيل ايتمك) ماده‌سى (صو يرينه ويرمك) مقامنده قوللانيلير : « صهباى صفا كسترى لله سبيل ايت ! ـ لا »

سَبَا [ف] اوچ آياقلى معروف يوكسك اسكمله كه اكثريا كزدبريجى صاتيجيلر قوللانير . اصل اوزره (سه‌پا) صورتنده‌ده يازيله‌بيلير .

سَپَدْ [ف] معروف قاب . سپدك يوزنده، يعنى الكاوـتنده بولنان گل ديمك اولان (گلِ روىِ سپد) تركيبى لطائفده (منتخب ، مقبول ، يوزده) مقامنده ايراد اولنور .

سَپيدْ [ف] (سفيد) ه بدل قوللانيلير .

سَپيدهدَم [ف] صباح وقتى ، وقت صبح صادق، صباحلين: «سپيدهدم كه اولوب ديده خوابدن بيدار ـــ خروشه باشلادى ناگاه سرده درد خمار ـــ نديم ». (سفيده دم) صورتنده قوللانلماز .

سِتا [ف] اوچ تللى ساز. اصل اوزره (سه تا) صورتندهده يازيله بيلير. اكثريا طنبور مقامنده قوللانيلير .

سَتّار [ع] قوللرينك عيوب وذنوبنى ستر وعفو ايدن جناب حق: «خدا ستاردر طعن ايتمه رنده عيب بين اوله ـــ شيخ الاسلام يحيى» «نديم مجلس اسرار حضرت ستار ـ لا » .

سَتْر [ع] اورتمه ، قپامه ، گيزله : ستر عورت، ستر حقيقت.

سَتير [ع] (مستور) ايله مترادفدر: امر ستير . امور ستيره . «گنجينه لرز خرقهٔ پشمينده ستيرز »

سَتيره [ف] (ستير) ك مؤنثى . مستوره خاتون : «اى ستيره هيچ توبر خاستى ـــ خويشتن را بهر كور آراستى؟ ـــ حضرت مولانا» = اى مستوره ، سن هيچ قالقدكده كنديكى اعمى ايچون تزيين ايتدكمى ؟

سَجّاده [ع] معروف .

سَجّان [ع] حبسخانه مأمورى ، غارديان .

سَجاوَنْد [ف] قرآن كريمك وقف ووصل كبى قواعد قرائتنى بعض علامات واشارات مخصوصه ايله قيد واشارت ايتمك اصولى .

سَجايا [ع] (سجيه) نك جمعى: «مرضيّة السجايا محمودة الخصائل ـــ حافظ»

سَجْدَه [ع] عبادت وياتعظيم طريقيله آلنى يره قومه: «آدمسكا ايتمبونمى سجده ؟» § اويولده آلنى يره قومهدن عبارت وضع مخصوص .

سَجْع [ع] قمرى ، كوكرجين كبى قوشلرك متموج آواز ايله اوتمسى : سجع بلبل § نثرده فواصل وفقرات اواخرينك قافيه طرزنده توافقى § فواصل وفقراتك بووجه ايله توافق ايدن كلمات اخيرهسى .

سَجَنْجَل، سَجَنْجَلَه [ع] آيينه . فى الاصل يونانيدر.

سَجيّه [ع] خوى ، طبيعت، ملكه : سجيهٔ مرضيه . سجيهٔ شعريّه .

سَحاء [ع] بين زارى. جمعى: اسحيه. (سحايا) ياكلشدر .

سَحائِب [ع] (سحابه) نك جمعى : (سحايب) صورتنده يازلماملى.

سَحاب [ع] بولوت: سحاب مطير . فى الاصل (سحابه) نك جمعى اولديغندن (سحائب) موقعندهده قوللانيله بيلير .

سَحابَه [ع] بولوت، بربولوت : تك بولوت : سحابهٔ رفيعه .

سَحّار [ع] پك ساحر: طبع سحار، محتالهٔ سحاره .

سَحّاقه [ع] صورت مخصوصهده ارلك طالايان عورت .

سَحَر [ع] طاڭ یری آچلمازدن اولجه اولان وقت: «سحرده سیره کلدی باغه جانان — اسرار». سحری=سحره منسوب، سحرده اولان: دعای سحری. بلبل سحری. (سحروقتنده) مقامنده‌ده قوللانیلیر: «کیتدم سحری طاعت ایچون مسجده ناکاه — روحیٔ بغدادی»

سَحْق [ع] دوکوب ازمك، دو-کیلوب ازلك: سحق اجزا. اجزانڭ سحقی.

سَحْلَب [ع] ساالب. سحلبی = سحلبجی، سحلب فروش.

سُحُور [ع] تمجید یمکی. واصفك «جام نینه! بو شب بنی ساحوره اویاندر» مصراعنده اولدیغی وجه ایله استعمالی غلطدر. (وقت سحور) مقامنده‌ده قوللانیلیر. سحور طاوولجیسی ایله سحورده‌کی طاوول ولولەسنه (سحو-ری) دینیلیر: «محله بکجیسی اولمش سحوری»

سَحِیق [ع] (بعید) ایله مترادفدر: مکان سحیق. (مسحوق) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

سَخاء [ع] جومردلك ایتمه، جومردلك: فضیلت سخا. اهل سخا. همزەسز دخی لغتدر.

سَخافَت [ع] ضعیفلك، خفیفلك، یوفقه‌لق، بوزوقلق. معنویاتده قوللانیلیر.

سَخانَت [ع] صیجاقلق، تیزغینلق: سخانت ماء. سخانت معدن.

سَخاوَت [ع] (سخا) ایله مترادفدر.

سَخْت [ف] قاتی، پك، قوتلی، شدتلی: دل سخت. روی سخت. بازوی سخت. سختی = سختلك.

سَخْتِیان [ف] معروف. سختیانی = سختیانجی. اعلام علمادن ایوب سختیانی سختیان فروش ایدی.

سَخُن [ع] صیجاقلق، حرارت.

سَخِیّ [ع] سخا ایله متصف اولان: مرد سخی. اصیلهٔ سخیه.

سَخِیف [ع] سخافت ایله متصف اولان. اشخاصه وصف اولماز.

سَخِین [ع] سخانت ایله متصف اولان. ماء سخین. مایعات سخینه.

سَدّ [ع] قاپامق، طیقامق، قاپانمق، طیقانمق: سد باب. سد رخنه. قاپونڭ سدی. کدیکڭ سدی. «سکندر سیر ایسه‌ڭده سد نطق ایت پیش کاملده — ارسطوی حقیقت بینه نقل ماجرا اولماز — فنی» § حائل، حاجز، مانع: سد اسکندر.

سَذاجَت [ع] ساده‌لك: سذاجت قلب. سذاجت افاده. (ساده) دن معرّب اولان (ساذج) دن مأخوذدر. ذالڭ نقطه‌سی کثرت استعمال ایله دوشمشدر.

سَداد [ع] صوابلق، طوغریلق، خطاسزلق: رشد و سداد. طریق سداد. سداد قول. «کوهر بحر خرد پادشه ملك سداد — نابی»

سَدِید [ع] سداد ایله متصف اولان: رأی سدید. شدید اولیان قول سدید سدید اولیان قول شدیددن مؤثردر. آرای سدیده.

سَدِیر [ع] قاریوله ویوکسك مندر کبی زمین مکاندن مرتفعجه اولان یرلره اطلاق اولنور. فی الاصل کوشك معناسنه‌در.

سَدِیه [ایتالیانجه‌دن] خسته‌لرك، کبار-ناسك نقلنه مخصوص اطرافی

قبالی بر قولتوقلو صندالیه که ایکی صیریقله ایکی کشی طرفندن قالدیریلیر.

سَر [ف] باش: «پامال اولسون سر یولنده دشمن دینك سری — نفعی» § اوج: سرزلف. سرتیغ.

سَرا ـ ی [ف] کاشانهٔ عظیم. تغنی ایتمك معناسنه اولان (سراییدن) مصدرندن امرحاضرده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر.

سَرّاء [ع] وسعت، سهولت، یسر حالی: سرا وضرّا.

سَرائِر [ع] (سریره) نك جمعی. (سرایر) صورتنده یازلمالی.

سَراب [ع] چولده صو کبی کورینن اشعهٔ شمس: «سیراب اولورم صانمه قوری برکورینشدر — چوق تشنه یورلدی هوسیله بو سرابك»

سَرابیل [ع] (سربال) ك جمعی: اکسای سرابیل.

سَراپا [ف] باشدن آیاغه قدر، تماماً کاملاً: سراپا کوزلدر. سراپا مطالعه ایتمش.

سَراپَرده [ف] اوتاغ. § اوك اورته سنه چکیلن پرده، حرم پرده‌سی § چادر پرده‌سی، توزاق.

سَرّاج [ع] اکر وسائره یاپان اهل صنعت.

سَراچه [ف] اوجکز: سراچهٔ دماغ.

سَراح [ع] تطلیق، طلاق: سراح جمیل.

سَراسَر [ف] باشدن باشه. § بواسم ایله معروف قماش: سراسره قاپلانمش کورك.

سَراسیمه [ف] شاشیرمش، حیرتزده. (آسیمه‌سر) صورتنده استعمالی نظمه تخصیص ایدلملی.

سَرآمَد [ف] باشده، ایلریده بولنان، ایلریده اولان، ایلری کلن: سرآمدان بلدان.

سَرانجام [ف] باشه کلن وقعهٔ عبرتبخش. (انجام) مقامنده قوللانلمالی.

سَرانداز [ف] فداکار. سراندازی — سراندازلق.

سَراویل [ع] ایچ طونی. جمعی: سراویلات.

سَرآهنك [ع] باش چالغیجی، چالغیجی باشی، خوانندکان وسازندکان طاقمی رئیسی.

سَرایا [ع] (سریّه) نك جمعی: سرایای غالبه.

سَراینده [ف] تغنی ایدیجی، ایدن. «سرایندهٔ نغمهٔ دلکشا».

سَرْباز [ف] جسارتلی، قورقوسز.

سَرْپاش [ف] جوماق، کرز: سرپاش رستم.

سَرْبَست [ف] آزاده، مقید دکل، مانعسز. سربستی = سربستلك: سربستیٔ تجارت.

سَرْبَسته [ف] باشی باغلی § اورتولو، کیزلی.

سَرْبَسَر [ف] (سراسر) ه بدل قوللانیلیر. (باش باشه) مقامنده ده ایراد اولنه بیلیر.

سَرْبُلَند [ف] مادةً ویا معنیً عالی اولان شیلره وصف اولور: درخت سربلند. مرصاد سربلند. خطیب سربلند. دانشور سربلند. سربلندی = سربلندلك.

سَرْپَنْجه [ف] قوت بازو صاحبی، زورلو، کربز. سرپنجگی =

سربجه‌لك : لاف سربجکی .

سَرپُوش [ف] باشه کیلن هردرلوشی.

سَرج [ع] اکر : سرج فرس .

سَرد [ع] سوزی حسن اداواونسجام ایله‌سوق ایتمك، سوزبوصورتله سوق ایدلمك : سرد براهین . دلائلك سردی . « سرد ایلدیکم سوزلری اس ـ الحرکات ایت »

سَرد [ف] صوغق : هوای سرد . ادای سرد § قاتی، ملایمتسز، سرکش، سرت . سردی = سردلك .

سَرداب، سَردابَه [ف] یر آلتنده اولان‌سرین اوطه، بودروم : « اولمش اوده سردابه نشین عربستان »

سَردار [ف] فرقه باشی، قوماندان ، اك بیوك قوماندان: سردار حیدری کردار . سردار اکرم. «باقدقجه اوکنج اردو قوماندانه پیران — دیرلردی دیسونلر سکا سردار دایران». سرداری = سردارلق .

سَررِشتَه [ف] ایپ اوجی ، معنوی طوتاماق : « سررشتهٔ عشق الدهدر المنةلله — شیخ الاسلام یحیی » . اصل اوزره اضافتله استعمالی نادردر .

سَرزَدَه [ف] اوج ویرمش ، باش کوسترمش ، ظهور ایتمش: سر سرزده . (سرزدهٔ ظهور) تعبیرینی بکنلر « سرزده اولان » و « سرزدهٔ ظهور اولان) تعبیرلری بیننده بر فرق بوله‌رق (ظهور) ك حشو اولمدیغنی اثبات ایتمیلیدرلر .

سَرزَنِش [ف] (توبیخ) معنادیدر .

سَرسام [ع ـ ف] انسانی سرسم ایدن برنوع بین علتی: علت‌سرسام بومعناده (سرسم) صورتنده قوللانلماز § بینی یرنده دکل ، آلیقلاشمش، آلیق . بو معناده ایکی صورتله‌ده قوللانیلیر . (سرسم) عربی عد اولنه‌ماز .

سَرسَری [ف] اوته‌ده بریده بوش کزن ، اولدم اوله‌سی‌یه طولاشان : سرسریانه = سرسریجه‌سنه: باشدن چیقمش ، سرسریانه کزیبور . § ناپخته ، بوش، بیهوده سوز : « عارفم دوشمز بکا لاف وکذاف سرسری — نفعی » . بومعناده آز قوللانیلیر .

سَرشار [ف] دوکیله‌جك درجه‌ده طولو : ساغر سرشار § زیاده ، حددن زیاده، طاشقین : مستیٔ سرشار . « بی‌محابا نشوهٔ سرشار کندین کوسترر — راغب » § حدی آشیرمش، طولغون : مست سرشار . « سرشارلق خراب ایدر انجام آدمی — لا » . سرشاری = سرشارلق .

سَرَطان [ع] ینکج § معروف برج § معروف علت .

سَرَف [ع] اسراف: لاخیر فی‌السرف ولاسرف فی‌الخیر . (ایتمك ، ایلمك، قیلمق) ماده‌لریله قوللانلماز .

سَرفِراز [ف] (سرافراز) مخففی.مادهٔ ویا معنیٔ عالی: شاخ‌سرفراز ، غالب سرفراز . « سرفراز ایتدك لواء الحمد دین احمدی — نفعی» . سرفرازی = سرفرازلق .

سَرفُرو [ف] باش اکمه. (ایتمك،ایلمك، قیلمق) ماده‌لریله قوللانیلیر . مثلا « سکا سرفرودن مقصدی نه‌در ؟ »

دینیله‌من . سرفرو برده = باش اکمش:
«سرفرو بردهٔ شکر اولدی نهال عرجون
ــ لا» .

سَرَقه [ع] (سارق) لـ جمعی: مشاهیر سرقه .

سَرکَرده [ف] کروه باشی ، باش ، رئیس. اعالی‌یه اطلاق اولنماز.

سَرکَش [ف] اطاعتسز ، عنادجی : سرکش آدم. اسب سرکش. «سرکشلك ایتدی توسن بخت ستیزه‌کار ــ باقی» . سرکشی = سرکشلك .

سَرکُذشت [ف] باشه کلن، باشدن کچن وقعه، وقایع .

سَرکِران [ف] کچکینجه سرخوش : «سرکران همتز بر جام آشنا کدن ــ کیم چراغ مجلس جمشیددر هرقطره‌سی ــ حکمت» § مخمور سرکرانی = سرکرانلق .

سَرکَردان [ف] باشی دونك، متحیر ، نه یاپه‌جغنی بیلمز : سرکردانی = سرکردانلق .

سَرکَرم [ف] دماغی حرارتلی: سرکرم غرام اولمش. § نشئه‌لی، سرخوش: سرکرم بادهٔ نوا. سرکرمی = سرکرملك .

سَرکَشته [ف] (سرکردان) ه بدل قوللانیلیر: سیاح سرکشته. سرکشتکی = سرکشته‌لك .

سَرکین [ف] فیشقی .

سَرما [ف] قیش ، قیش موسمی ، صوغق : شدت سرما .

سَرمایه [ف] اصل مال که آنکله قازانیلیر : سرمایهٔ تاجر . «سرمایهٔ شاعران توکنمز ــ غالب» .

سَرمَد ، سَرمَدی [ع] دائم، دائمی: عیش سرمد. عمر سرمدی . حیات سرمدیه . سعادت سرمدیه .

سَرنوِشت [ف] باش یازیسی ، تقدیر الهی : اوت ، سرنوشت ازلی قابل تغییر دکلدر ــ جامی .

سَرو [ع] معروف آغاج : سرو آزاد. سرو سهی. سروناز.

سَرور [ف] رئیس، سید ، اولو : حضرت سرور انبیا علیهم التحایا. سروری = سرورلك: «دستکیر دین ودولت کامبخش سروری ــ نفعی»

سَروم [لاتینجه‌دن serum] اساساً قانك قسم مایعی اولان ماده، مصل .

سَرهَنك [ف] چاوش، قواس، یاساقجی، قاپو بکجیسی : سرهنك بی فرهنك .

سَریر [ع] تخت : سریر شوکتمصیر عثمانی. § اوطوره‌جق یوکسك، مکلف یر .

سَریره [ع] درونده اخفا ایدیلن سر، سر مکتوم : عارف سریره‌دان .

سَریریّات [ع] خسته‌خانه‌ده وخسته‌لرك یاتاقلری یاننده ویریلن طب درسلری : سریریات معلمی . یاتاق معنا- سنه اولان (سریر) ه منسوبدر .

سَریع [ع] سرعتلی ، چابوق : سیر سریع . حرکت سریعه . سریعاً = سرعتله ، چابوق اوله‌رق : سریعاً ارسال .

سَریوم [لاتینجه‌دن] نادراً بعض معادنك ترکیباتنده بولنان برجسم بسیط معدنی .

سَریّه [ف] دشمن اوزرینه کوندریلن فرقهٔ قلیله، آزجه عسکر، بلوك،

سَزا، سَزاوار [ف] لایق: «هردرلو ستایشه سزاوار». (سزاوار) حسنیاتده قوللانیلیر.

سَطْح [ع] بر شیئك دوز اوستی: سطح زمین. سطح دریا. سطح مائل.

سَطْحی [ع] سطحه منسوب: امتداد سطحی. مساحهٔ سطحیه § ایچ یوزه متعلق دکل، یالکز طیشدن شویله‌جه: نظر سطحی. تحقیقات سطحیه. سطحی نظر = نظری سطحی، مدققانه دکل: «اولمسون سطحی نظر معنی‌شناس ایت چشمکی». سطحیّات = سطحی شیلر.

سَطْر [ع] یازی صیره‌سی: سطر مکتوب.

سَطْوَت [ع] قوهٔ قاهره، اقتدار قاهرانه، اخذ وقهر مقتدرانه: سطوت عسکریه. «سیر ایدك عثمانیانك حمله‌ٔ شیرانه‌سن — بردن اولمشدر هزاران سیف سطوت منجلی»

سَعادَت [ع] بختیلیق، نیکبختی: سعادت ازلیه. «هرخانه کورلسه پرمسرت — یارب نه‌قدر بیوك سعادت!»

سَعْد [ع] قوتلولق، مبارکلك: سعد طالع § قوتلو، مبارك: طالع سعد. سال سعد. «اویله برکوکب سعد اولمش آکا تاب افکن — عزت ملا»

سَعَه [ع] (وسعت) بدل قوللانیلیر: سعهٔ حال. کسرایله‌ده اقتدر.

سَعْی [ع] چالشمق: سعی بلیغ. محصول سعی. «انسان کامل اولمغه سعی ایله آدم اول - باقی» § یوریمك، سرعتله یوریمك: صفا ایله مروه بیننده سعی.

سَعید [ع] سعادت ایله متصف اولان: شهید سعید § قوتلو، مبارك: عید سعید.

سَعیر [ع] آتش، آلولنمش آتش، یانار آتش § جهنم: عذاب سعیر.

سَفائِن [ع] (سفینه) نك جمعی: سفائن تجاریه. سفائن حربیه. (سفاین) صورتنده یازلمالی.

سَفارَت [ع] ایلچیلك، ایلچیلك مقامی.

سَفالَت [ع] دوشکونلك، حقیرلك.

سَفاهَت [ع] عقل خفیفلکی، خفت عقل، عقلسزلك § ذوق عالمنده یاشایش، بیهوده پاره صرف ایدش: سفاهت انسانی کرفتار سفالت ایدر.

سَفَر [ع] قطع مسافه، یولجیلق § عسکرك دشمن قارشیسنه کیتمك اوزره حرکتی. سفر بر = سفر حالنده بولنان عسکر: سفر بر عسکر. سفر بری = سفر برلك: حال سفر بری § دفعه، کره. سفری = سفر حالنده بولنان آدم.

سَفَرْجَل [ع] آیوا.

سَفْسَطَه [ع] صادق کبی کورندیکی حالده حقیقتده کاذب اولان قیاس، طوغری کبی کورینن سقیم النتیجه اقوال: «بیك سفسطه برمصرع برجسته‌یه دکمز — عونی». سفسطه پرداز = سفسطه‌جی.

سَقْف [ع] تاق دوکمك.

سَفَه [ع] برنجی معناسنده (سفاهت) ایله مترادفدر.

سَفَلَه [ع] (سافل)ك جمعی.

سَفيد [ف] (سپيد) ايله مترادفدر . بوزياده قوللانيلير: ريش سفيد. باز سفيد . سفيدى = سفيدلك .

سَفيداج [ف] اوستوبج .

سَفير [ع] ايلچى: سفير كبير .

سَفينه [ع] گمى: سفينهٔ مجهّزه .

سَفيه [ع] سفاهت ايله متصف اولان: مالدار سفيه . غنيهٔ سفيهه .

سَقّاء [ع] صوطاشييجى، صواولشديرىجى .

سَقام [ع] خسته‌لك: اندفاع سقام ،

سَقامَت [ع] بوزوقلق: تكلمده سقامت . عبارهده سقامت . سقامت كلام .

سَقَر [ع] جهنم . سقر مقر = مكانى سقر اولان ، جهنمه كيدن .

سَقط [ع] بر عارضهٔ جسمانيه‌يه او غرامش، حال اصليسنده دكل: سقط آدم§ كلامده خطا، بوزوقلق: عبارهده سقط وار§ خطالى ، بوزوق .

سَقَطات [ع] كلامده خطا، بوزوقلق معناسنه اولان (سقطه) نك جمى: اصلاح سقطات .

سَقَطى [ع] عادى، كوتو متاع صاتان، صاتيجى § سقطانى چوق اولان محرر وشاعر. جمى: سقطيون .

سَقف [ع] طاوان: سقف بيت . سقف منقش .

سَقَم [ع] (سقام) ايله مترادفدر . بو زياده قوللانيلير .

سَقمونيا [ع] مسهل گبى قوللانيلان برنبات، بيك كوز اوتى.

سَقَنقور [ع] بو اسم ايله معروف جانور § تول، صارغى.

سَقى [ع] (اسقا) ايله مترادفدر : سقى نباتات . تشنه‌لرك سقيى . سقى ماء = صوطاغتمق، صواولاشدرمك.

سَقيم [ع] سقامت ايله متصف اولان، بوزوق : «نجه معناى درستى بوزه برلفظ سقيم ـ نفعى » § سقم ايله متصف اولان ، مريض : طبيب سقيم .

سَگ [ف] كوپك: سك شكارى .سك بازارى . سك بچه = كوپك ياورويسى ، ايت انيكى. سك جان = ايت جانلى : صياد سك جان.

سَگابى [ف] (سك آبى) مخففى . قوندوز دينيلن صو جانورى .

سَكب [ع] مايعى دوكمك، مايع دوكلك: سكب ماء . شرابك سكبى .

سَكبَه [ع] باشه كيلن اورمه، طاقيه.

سَكَبَه [ع] باشده حاصل اولان كپك كبى شى . جمى: سكبات .

سَكت [ع] سسى صولوق آ لقسزين فصل ايتمه : «من مرقدنا هذا » = سكت ايله اوقونور § كلام موزونده بر حركه‌نك سقوطندن حاصل اولان آهنك قيريقلغى: سكت مليح. «دريا دريا دوكردى ياشن ـــ فضولى »

سَكتَه [ع] كلمه ، طورمه ، طور غونلق : ايشه سكته كلك . سكتهٔ قلبيه . (سكت) مقامنده‌ده قوللا نيلير . سكته‌دار = دوزنى بوزلش ، دوزنى بوزوق: كارسكته‌دار .

سُكر [ع] سرخوشلق : حد سكر . حال سكر . سكر جزئى .

سَكران [ع] سرخوش .

سَكرَه [ع] سرخوشلق، صاحبنه غلبه ايدن سرخوشلق: سكرهٔ سودا § حيرت ،شدت: سكرة الموت. سكرهٔ وت.

(سكرت) صورتنده ده قوللانيله بيلير. جمعى: سكرات: سكرات موت.

سَكِسْانْت [فرانسزجه دن] افقى وعمودى زاويه لرى مساحه يه مخصوص و ١٢٠ درجه لك قوس درجاتى محتوى آلت.

سَكَنات [ع] ساكنلك، سكون معناسنه اولان (سكنه) نك جمعى: حركات وسكنات. مفردى قوللانلماز.

سَكَنَه [ع] (ساكن) ك جمعى. ساكن اولانلر، اوطورانلر: سكنهٔ محله. سكنهٔ شهر.

سَكِينَه [ع] وقار، تمكين، قوت قلب، آرام درون. (سكينت) صورتنده ده قوللانيلير.

سَلّ [ع] صييرمق، صييرلق: سل سيف. سيفك سلى.

سَلاسَتْ [ع] كلامده روانلق، سهولت وآهنك ايله تلفظ اولنمق خاصه سى: سلاست الفاظ. سلاست كلام.

سَلاسِل [ع] (سلسله) نك جمعى. وقتيله كوزل صاچلره (مشكين سلاسل) ديرلردى.

سَلاطِين [ع] (سلطان) ك جمعى: سلاطين عثمانيه حضراتى.

سَلام [ع] عيوب وآفاتدن سالم اولمه، ويريلوب آلنان سلام بومعناده عرض دعادن عبارتدر. دار السلام = جنت. مدينة السلام = بغداد.

سَلامَت [ع] بلايا واكداردن برى اولمه، سالملك: نعمت سلامت. «كيت سلامتله، كل سلامتله!». (سالم) معناسنده ده قوللانيلير: «برسلامن آلان سلامت اولور — باقى» «سن ساغ كوزلم، كوكل سلامت! — اياس»

سَلْب [ع] نفى، محو ايتمك، ايدلمك: امكانك سلبى. «ماسوى اللهى دلكدن سلب ايت — خاقانى». (استلاب) معناسنده ده قوللانيلير.

سَلَب [ع] بريسندن قاپيلوب آلنان شى: سلب قتيل.

سَلْجَم [ع] شلغم.

سَلْخ [ع] دريسنى يوزمك، دريسى يوزلمك: قربانك سلخى § هرشهر عربينك صوك كونى: سلخ رمضان.

سَلْسال [ع] طاتلى، كوزل صو: «روضة ماء نهرها سلسال — سعدى»

سَلْسَبِيل [ع] طاتلى، خفيف، لطيف صو. سلساله فائق عداولنور § جنتده بر چشمه.

سَلْطَنَت [ع] پادشاهلق، حكمدارلق § دولت، حكومت: سلطنت سنيهٔ عثمانيه § دبدبه، طنطنه، دارات.

سَلَف [ع] برينه كچيلن آدم، مأمور. (اسلاف) مقامنده ده قوللانيلير. اخيار حقنده استعمالى غالبدر: سلف صالحين.

سَلَم [ع] مؤجلى معجله صاتمه، پشين پاره ايله ويره سى يه مال آلمه.

سَلْوَت [ع] آرام دل، فراغ بال، استراحت قلب.

سَلْوى [ع] بال § بيلدرجينه شبيه برقوش كه بنى اسرائيله ترزيق بيورلمش ايدى.

سَلّه [ع] تخفيف ايله (سله) دينيلن سپد. سله باف = سپدجى، كوفه جى.

سَلِيب [ع] عقلى سلب ايدلمش آدم، (مسلوب). بدل دخى قوللانيلير.

سَلِيش [ع] سلاستلی : «اولمسه نظم سلیسمده عجبمی تعقید ؟ ـ نفعی». افصحی عد اولنان (سلس) (سلس البول) تعبیرینی اخطار ایده‌جکی جهتله بو مقامده قوللانلمامليدر.

سَلِيط [ع] کوتو سوزلرله خلقی اینجیدن، بدزبان، زباندراز: محرر سلیط.

سَلِيطَه [ع] صالاطه. مترجم قاموسك بیاننه کوره زیتون یاغیله یاپیلدیغی ایچون اطلاق اولنمشدر. (سلیط زیتون یاغی معناسنه‌ده‌کلیر. فصیحی‌بوایمش دیه (صالاطه) یرنده (سلیطه) یازمق کولنج اولور.

سَلِيقَه [ع] طبیعتده حاصل اولان انشای کلام ملکه‌سی.

سَلِيقِّی [ع] سلیقه‌یه منسوب: ادای سلیق. لطافت سلیقیه.

سَلِيم [ع] عیب وآفتدن، غل‌وغشدن بری اولان. اکثریا معنویاته وصف اولور: عقل سلیم. فکر سلیم. «یوم لاینفعده قلب سلیم ایسترلر — روحی بغدادی»

سَمّ [ع] زهر: سمّ قاتل. سم الفار — صیچان اوتی.

سَمَاء [ع] کوك: «ایلدی نور ایچنده عزم سماء». جمعی: سماوات: «آغوشمه صیغسه‌ده سماوات — یانده وجود بولماز اثبات». سماوی = سمایه منسوب: کتاب سماوی. کتب سماویه. «آجدقچه سنی سپهر ماوی ـ کوکلم نصل اولمسون سماوی ؟». سماویات = سماوی شیلر.

سَمَاجَت [ع] چرکینلك، بدمنظرلق. اکثریا کلام حقنده قوللانیلیر. مثلا سوزك باشلانغجنده اولان چرکینلکه (سماجت ابتدا) دینیلیر.

سَمَاحَت [ع] جومردلك ایتمه، جومردلك. (سخاوت) ایله بینلرنده فرق واردر: (سخاوت) ده طبیعیلك تصور اولنور. (سماحت) غیر طبیعی‌ده اوله‌بیلیر.

سَمَاسِرَه [ع] (سمسار) ك جمعی. سماسرهٔ سائره.

سَمَاع [ع] ایشتمه. سماعاً = ایشتمه صورتیله: سماعاً محبت ایتمك § ارباب طریقتك صور مخصوصه‌ده ذکر ایتمسی، خصوصیله مولویلرك دونمسی.

سَمَانَت [ع] سمیرمه، سمیزلك: سمانت غنم. سمانت لحم.

سَمْت [ع] طرف: «جست وجو ایلر سنی ای سرو بالا سمت سمت ـ باقی» «ای نو نهال عشوه بهاریه سمتنه‌ـ بر سنبلی هواده خرامان اولورمیسین ؟ ـ شناسی» § سیرت: حسن سمت.

سَمْع [ع] ایشتمه § قولاق: «ایتدی تکرار او لفظ ممتازی ـ ایردی سمع زبیره آوازی»

سَمَك، سَمَكَه [ع] بالیق: سمك نهری. سمکهٔ بحریه.
«یمك یمك نه دیمك بی نمك اولنجه سمك!ـ سروری»

سَمْن [ع] تره یاغی.

سِمَن [ع] سمیزلك: سمن کاذب. «رجائی‌یه سمن کلدی بوتخزنده اوطورمقدن ـ رجائی». في الاصل سینك کسریله‌در.

سَمِن [ف] یا سمین: برك سمن.

سَمَنْد [ف] آت، قوله آت: سوق سمند. «اندامنی سودیکم

کیثمش ـ بر جلوه نماسنده بمش»

سَمَنْدَر [ع ـ ف] اساطیری بر حیوان که آتشده متکون اولور، آتشدن چیقنجه اولور ایمش .

سَموخ [ع] سماحتی چوق ، کثیر السماحه : نصوح سموح.

سَمُّور [ع ـ ف] بو اسم ایله معروف حیوان که دریسندن کورك یاپیلیر. دریسنه، تویسنه ده اطلاق اولنور: «سموریکی قایلات بوسنه قرمزی شاله ـ ندیم» «دوك زلفکی سمور کبی عارضك اوزره ـ وله»

سَموم [ع] سام یلی: سموم بادیه .

سَمِیّ [ع] آداش، همنام: سمی نبی. سمیهٔ بتول . « وکم من سمی لیس مثل سمیه ــ وان کان یدعی باسمه فیجیب ـ لا »

سَمیر [ع] کیجه‌لری بربرلریله صحبت ایدن آدملردن هربری، مصاحب شب. (فضائل سمیر) کبی تعبیرلرده (همدم) مقامنده بولنور . مثلا (درایت سمیر) همدمی درایت اولان دیمك اولور .

سَمیع [ع] قوهٔ سامعه‌سی قوتلی اولان، زیاده ایشیدیجی: شب زنده‌دار سمیع . جناب حقه‌ده اطلاق اولنور : سمیع الدعاء.

سَمین [ع] سمیز: سمین محمد کرای. بازوی سمین . لحم سمین.

سَنا [ع] شیمشك پارلتیسی : « برق ربانی سنایم، اولمسونمی تا ابد ـ اهل و حدت رخشش و جند آورمدن مستنیر؟ ـ شیخ اکبر لساندن» § سنامکی دینیلن نبات مسهل . بومعناده همزه ایله‌ده لفتدر. بواعتباره کوره (سنامکی) فی الاصل (سناء مکی) در .

سَنابِك [ع] حیوان طیرناغی اوجی معناسنه اولان (سنبك) ك جمعی: سنابك خیول. سنابك عادیات. سنابك افراس. مفردی قوللانلماز .

سَنابِل [ع] (سنبله)نك جمعی: سنابل بردانه .

سَنْج [ع] طارتمق، وزن ایتمك معنا سنه اولان (سنجیدن) مصدر ندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: نکته سنج، سخن سنج،

سَنجیده [ف] طارتلمش ، موازنتلی ، منتظم: سخن سنجیده. فکر سنجیده .

سَنَد [ع] بورج وسائره ایچون صورت مخصوصه‌ده یازیلان کاغد : « سنی بونلر نه‌یه شق ایلدیلر یا سندی ! » § دلیل، برهان. § ملجأ، استنادکاه : «ای بنم شانلی سیدم،سندم!»

سَنْدان [ع] اورس دینلن معروف دمیرجی آلتی .

سَنْك [ف] طاش : « طارتیلیر جوهر ماهیت انسان ایله سنك ـ نفعی»

سنکدل = طاش یورکلی ، مرحمتسز . سنکستان = طاشلق یر . سنکین = طاشدن : دل سنکین .

سَنَوِیّ [ع] سنه‌یه منسوب، ییللق ، بر ییللق : ربع سنوی . واردات سنویه .

سَنَه [ع] ییل : سنهٔ سابقه . سنهٔ حاضره . سنهٔ آتیه .

سَنِيّ [ع] رفیع، عالی : امرسنی. نبی سنی . سنت سنیه . ارادهٔ سنیه.

سَوابِق [ع] (سابقه) نك جمعی . خسنیات وقبحیاتده قوللانیلیر: سوابق احوال . برآدمك سوابقی .

سَواحِل [ع] (ساحل) ك جمعى .

سَواد [ع] سياهلق، قارالتى. تكثير سواد = فائده‌سز اوله‌رق يازى‌يى چوغالتمق، تحرير بى‌فائده . سواد اعظم = بيوك شهر : « موى ژوليده مده‌در جمعيت اصناف غم - ملك سودانك بودر كويا سواد اعظمى — فضولى » . سواد خوان = يازى اوقويه‌بيلن، چيقاره‌بيلن . سوادالعين ، سواد عين = كوز قاره‌سى، كوز ببكى .

سَوامّ [ع] (سامّه) نك جمعى : دفع مضرت سوام .

سَوانِح [ع] (سانحه) نك جمعى: سوانح صوفيانه .

سَوْداء [ع] هوس، آرزو.§ شدت ميل، عشق§ اخلاط اربعه‌دن برى.§ (اسود)ك مؤنثى: صحيفهٔ سودا . حبهٔ سودا .

سَوط [ع] قامچى، قيرباج .

سَوْق [ع] ايلرى سورمك، سورلك: سوق عسكر. كلامك سوقى.

سَوْگَنْد [ف] يمين: سوكند متافق .

سَوِىّ [ع] دوز ، طوغرى : صراط سوى. طرق سويه .

سَوِيّه [ع] برابرلك،مساويلك. على السويه = مساوات اوزره .

سه [ف] اوچ : سه‌زبان . سه‌خوان = اقانيم ثلاثه‌يه قائل اولان،مثلث.

سَهَر [ع] كيجه‌لرى اويويه‌ميوب اويانيق طورمه : علت سهر. مبتلاى سهر .

سه‌شنبه [ف] صالى كونى .

سَهل [ع] قولاى . سهل ممتنع = قولاى كورنديكى حالده تنظيرى زياده‌سيله مشكل اولان سوز: شيخ سعدينك اكثر آثارى سهل ممتنع قبيلندندر . « باشدن باشه سهل ممتعدر — لا»

سَهْم [ع] اوق § حصه .

سَهْم [ف] قورقو. سهمگين، سهمناك = قورقونج .

سَهى [ف] طوغرى. ماديانده قوللا نيلير : سروسهى. قدسهى .

سَيّآت [ع] (سيئه)نك جمعى .

سَيّاح [ع] چوق سياحت ايدن ، سياحت ايتمك معتادى اولان. جمعى: سياحين .

سِياحَت [ع] بلده‌دن بلده‌يه طولاشوب كزمك: سياحت بريه. سياحت بحريه . فى الاصل سينك كسريله‌در.

سَيّار [ع] يوريجى ، كزيجى: كشتئ سيار. سفينهٔ سياره .

سَيّاره [ع] يورين ، ثابت اولميان كوكب§ كاروان، قافله: سيارهٔ حجاج . جمعى: سيارات.

سَيّاف [ع] قليجلى§ قيليججى§ جلاد.

سَيّال [ع] آقيجى، آقان: نورسيال . انوار سياله . « جان دكلسنده نور مهر جلال — قان دكل ركده، آتش سيال »

سَيّاله [ع] آقيجى ماده : سيالهٔ برقيه. جمعى : سيالات .

سَيّئ [ع] كوتو ، فنا : خلق سيئ . اخلاق سيئه .

سَيِّئَه [ع] كوتو،فنا ايش: جمعى سيئات

سَيِّد [ع] اولو، برقومك اولوسى : « بركاير اويله سيد صابر » « دنيايه رغبت ايلمدى سيدالبشر — لا» §

حضرت پیغمبرك سلالهٔ طاهره‌سندن اولان ذات .

سَیْر [ع] يوريمك: سير سريع. سريع السير. سير متوسط § گزمه . گشت و گذار . § تماشا : « يارى هر كوشه‌ده برصورت ايله سير ايله — بيدارى »

سَیْف [ع] قيليج: سيف صارم. «سيف اسلا.ه دكل صاعقه تعبيرى سزا — اوبله برصاعقه ايندرمدى تقدير هنوز»

سَیْل ، سَیْلاب ، سَیْلابه [ف] كثرتله آقان صو ، خصوصيله ياغموردن بيريكه‌رك كثرتله آقان صو: سيل منحدر. «خاك دركاهن نظردن سورمه اى سيلاب اشك — فضولى » . سيلابهٔ خروشان .

سَیَلان [ع] آقمق : سيلان ماء . سيلان دم .

سِ

سِباع [ع] (سَبُع) ك جمى : سباع جبال . سباع بيابان .

سِباق [ع] عباره‌نك اوست طرفى : سباق كلام .

سِبْط [ع] طورون: « سبط ذى شان سيد الثقلين — نورعين على امام حسين . » سِبْطَین = حضرت پيغمبرك ايكى طورونى ، حسن وحسين حضراتى : سبطين مكرمين .

سِپارِش [ف] ايصمارلامه ، ايصمارلايش.

سِپاس [ف] حمد ، شكر ، ثنا : سپاس بى قياس .

سِپاه [ف] عسكر : سپاه ظفرپناه .

سِپَر [ف] قالقان : « شمشيرى قور انديشهٔ زره وسپر ايلر ـ نفعى » §

آردينه گيزلنه‌جك ، آردينه صيغينه‌جق شى .

سِپَرْغَم [ف] فسلكن .

سِپَنج [ف] مسافر ، قونوق .

سِپَنْد [ف] اوزرلك تخمى كه آتشه آتيلنجه چيتردى احداث ايدر. اشعار قدماده چوق ايراد اولنمشدر .

سِپَهْ [ف] (سپاه) مخفى . سپهسالار= سرعسكر . (سپهدار) دخى دينيلير .

سِپِهْر [ف] گوك : سپهر نيلگون . نابينك « نه قدر عالى دوور ايدنده سپهر — بولماز استانبوله بكزر بر شهر » بيتنده اولديغى گبى فتح ايله قوللانلماملى .

سِتارَه [ف] كوكب . ستارهٔ رخشان.

سِتان [ف] آلمق ، مناسنه اولان (ستادن) مصدرندن مشتقدر . دائماً وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : دلستان = گوكل آليجى آلان ، محبوب.

سِتان [ف] ادات ظرفدر . التحاق ايتديكى اسمك صوك حرفى ساكن ايسه مكسور اولور : گلستان = گللك . سنگستان = طاشلق ير .

سِتايِش [ف] مدح ايدش ، اوگش : ستايش حضرت پادشاهى .

سِتَبْر [ف] قالين ، غليظ : قماش ستبر.

سِتْر [ع] پرده .

سِتَم [ف] ظلم § گوجه گيده‌جك معامله.

سِتّه [ع] آلتى : جهات ستّه . ستّهٔ نور . (عشره) يه‌ده باق .

سِتيز ، سِتيزه [ف] غوغا ، جدال. ستيزه‌كار = غوغاجى.

سِتّين [ع] آلتمش : ستين سنه ! (ستون) دخی دینیلیر .

سِجال [ع] طولو قوغه . مناسبته اولان (سَجل) ك جمی . « الحرب سجال » مثلی غلبه‌گاه برطرفده گاه دیکر طرفده کورینور دیه‌جك یرده ایراد اولنور .

سِجِلّ [ع] محکمه دفتری . جمی : سجلات .

سِجن [ع] (حبسخانه) .

سِحر [ع] جادولق، گوز باغجیلق : سحرمبین .

سِدره [ع] طربزون خرماسی نوعندن بر آغاج ، عربستان کراسی . کولکه‌سی خفیف ولطیف اولور . سدرة المنتهی = کوکده برمقام . آکا ساده‌جه (سدره) دخی دینیلیر : «سدره‌دن قدینه ایتدکجه نکاه — روح قدسی دیر ایدی طال بقاه — خاقانی »

سِرّ [ع] کیزلی خصوص : افشای سر . سراً = کیزلیجه، کیزلیجه اوله‌رق .

سِراج [ع] قندیل ، موم ، یانار فتیل : سراج وهاج .

سِراجَه [ف] معروف علت .

سِرایَت [ع] کچمك ، بولاشمق : بر علتك سرایتی .

سِربال [ع] کوملك .

سِرحان [ع] بیرتیجی حیوانلردن قورد .

سِرِشت [ف] طبیعت، خلقت، طینت : سرشت خوب .

سِرِشتَه [ف] یوغورلمش، مخمر : «نهاد آب وخاکنده سرشته عدل فاروقی — نفعی »

سِرِشك [ف] کوز یاشی .

سِرقَت [ع] چالق ، چالنمق، اوغرلامق، اوغرلانمق : سرقت کتاب . اشیانك سرقتی § خرسزلق .

سِرکَه [ف] معروف . سرکه‌فروش = اکشی یوزلو . سرکه فروشی = سرکه فروشلق .

سِعایَت [ف] قوغیجیلق ایتمك، ایدلمك، قوغیلامق، قوغیلانمق : بر آدمی سعایت . بریسنك سعایتی .

سِفاد [ع] حیوانلرك چفتلشمه‌سی : سفاد موسمی .

سِفال، سِفالَه [ف] چاناق چوملك پارچه‌سی .

سِفالین [ف] چاموردن یاپلمش شی، چاناق چوملك : کوزهٔ سفالین .

سِفر [ع] کتاب، جزء : توراتك برنجی سفری .

سِفلَه [ع] فرومایه، آلچاق .

سِقایَه [ع] صو ایچه‌جك قاب .

سِقط [ع] دوشن ولد ، دوشوك . سقط الزند = چاقاق چاقیلیرکن صیچرایان قیغلجملر .

سِکال [ف] فکر، اندیشه ، قورقی . بدسکال = فکری کوتو .

سِکالِش [ف] فکرایدش، دوشونش، قورش : سکالش بدخواهانه .

سِکَّه [ع] آلتچه اوزرینه ضرب اولنان نقش § مولوی کلاهی § صوقاق . سکة الحدید = دمیر یول .

سِکّین [ع] بچاق .

سِلاح [ع] قیلیج ، تفك کبی حرب آلتی : استعمال سلاح . (سلحدار، سلحشور) کبی کلمه‌لرده مخففدر .

سِل [ع] بین العوام ورم دینیلن علت: سل ارئه = آق جکرده ظهور ایدن ورم.

سِلسِله [ع] زنجیر § بر برینه اولاشوب کیدن شیلرك هیئت مجموعه‌سی: سلسلهٔ جبال. سلسلهٔ خواجکان.

سِلعه [ع] متاع، تجارت متاعی.

سِلك [ع] ایپلك: سلك سبحه. § صیره، دیزی: سلك جلیل عسکری.

سِلم [ع] صلح: سلم وسلامت. فتح ایله‌ده لفتدر.

سِلیسیوم [لاتینجه‌دن] اجسام بسیطه دن بر جنس طاش که قوم وچاقماق طاشی باشلیجه بوندن مرکبدر.

سِمات [ع] نشان، علامت معناسنه اولان (سمه) نك جمعی. اکثریا وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مثلا (فضائلسمات) علائمی فضائلدن عبارت اولان دیمك اولور. مفردی قوللانلماز.

سِماط [ع] سفره‌یه دیزلمش اطعمه، سفره: سماط خسروانه. ترتیب سمات.

سِمحاق [ع] باش کمیکنی وعلی العموم کمیکلری اورتن اینجه دری ویا زار: التهاب سمحاق.

سِمسار [ع] صاتیجی ایله آلیجی بینده توسط ایدن شخص، متاع میانجیسی: «دلال باشقه، سمسار باشقه»

سِمط [ع] دیزی، دیزلمش دیزی: سمط لؤلؤ.

سِن [ع] دیش: سن سفید § یاش.

سِنان [ع] مزراق: «تن اعدایی ایتدی خیلی زمان — غازیان ضربه‌گاه سیف وسنان»

سِنجاب [ع] معروف حیوانکه دریسندن کورك یاپیلیر. سنجابی = سنجاب رنکنده.

سِنخ [ع] دیش کوکنك کومیلی بولندیغی یر، دیش یووه‌سی. جمعی اسناخ.

سِندیق [فرانسزجه‌دن] افلاس ایشلرینك تسویه‌سی ایچون محکمهٔ تجارت طرفندن تعیین اولنان وکیللر.

سِندیقه [فرانسزجه‌دن] معاملات تجاریه وصرافیه‌دن برینك محافظهٔ منفعت ضمننده متحداً ایفاسی ایچون تشکیل اولنان هیئت: قس سندیقه‌سی.

سِنِمّار نعمان ایچون خورنق کوشکنی یاپان معمار مشهور.

سِنَّور [ع] کدی.

سِنَه [ع] اویوقلامه، اویقو ابتداسی.

سِنین [ع] (سنه) نك جمعی: سنین سالفه.

سِنیور [ایتالیانجه‌دن] افندی، آغا، موسیو.

سِواء [ع] بر، مساوی.

سِوار [ع] بیله‌زیك: سوار زرین.

سِهام [ع] اوق معناسنه اولان (سهم) ك جمعی.

سی [ف] اوتوز: «سی ودو حرفدر اول دندانلر — نابی»

سیا [ایتالیانجه‌دن] کورکی ترسنه قوللانه‌رق کری‌یه وقیچه طوغری یورومه: سیا: سیا کورك.

سِیادت [ع] سیدلك.

سِیاست [ع] امور تبعه‌یی، مصالح دولتی یولی لایقنده جریان

ایتدرمك صورتیله اولان حاكملك § مجرمین اوزرینه ترتب ایدن مجازاتلرك اجراسی .

سیاسی [ع] سیاسته، امور دولیه‌یه متعلق : امر سیاسی. امور سیاسیه . سیاسیات = امور دولیه‌یه متعلق خصوصات .

سیاق [ع] سوق كلام، سوزك كایشی: سیاق وسباق .

سیاقت [ع] معروف برنوع یازی : خط سیاقت .

سیان [ع] ایكی مساوی، مساوی ایكی شی . تثنیه‌در . مفردی (سی) درکه قوللانلماز .

سیاه [ف] قاره : خاك سیاه . روی سیاه . سیاهی = سیاهلق .

سیب [ف] الما .

سیخ [ف] دمیر شیش .

سیر [ف] طوق : سیر وكرسنه . « نه بیلیر كرسنه‌نك حالنی سیر! » § ضارمصاق : سیروپیاز .

سیر [ع] (سیرت) ك جمعی : سیرنبویه . سیر اصحاب . كتب سیر .

سیراب [ف] صویه قانمش . § تازه، طراوتلی، اطافتلی: كل سیراب. لالهٔ سیراب .

سیرت [ع] انسانك معنیٰ طوتدیغی یول، مسلك، كیدش: سیرت حسنه .

سیغورطه [ایتالیانجه‌دن] اموال منقوله وغیر منقوله‌نك حریق وغرق وسائر قضالره قارشی سنوی براجرت معینه مقابلنده تأمینی یعنی قضا وقوعنده شركتی طرفندن تضمینی § بووجه ایله اموالك تضمینی درعهده ایدن و بو مقصدله تشكل ایتمش اولان شركت واداره: عثمانلی سیغورطه‌سی .

سیفون [یونانجه‌دن] بر قابی چویرمكسزین ایچنده‌كی مایعی دیكر برقابه نقل ایتمكده مستعمل مقوس بوری.

سیلی [ف] شامار : سیلیٔ خدایی .

سیم [ف] كوموش . سیمین = كوموشدن ، كوموش كبی : پیالهٔ سیمین . سروسیمین . سینهٔ سیمین.

سیما [ع] چهره ، چهره‌نك طرز مخصوصی : « هركسك حالن اولو الابصاره سیما سویلیور »

سیما [ع] باخصوص، علی‌الخصوص، خصوصا، خصوصیله. (ولاسیما) و (لاسیما) صورتلرنده‌ده مستعملدر . آز قوللانلمغه باشلامشدر .

سیماب [ع] جیوه .

سیمرغ [ف] عنقا : « تاكه پروازایده آفاقده سیمرغ وهما ـ لا »

سیمیاء [ع] معروف علم موهوم : « سیمیاسیمه باتیرماز بیلنی — سنبلزاده »

سین [ع] (س) حرفنك اسمی : « لبلرك مجروح اولور دندان سین بوسه‌دن — ندیم »

سینا [ع] حضرت موسایه تجلیٔ الهی واقع اولان طاغ. طورسینا. سینك فتحیله‌ده لغتدر .

سینه [ف] كوكس . (درون) مقامنده‌ده ایراد اولنور .

سینی [ف] بو اسم ایله معروف تپسی نوعی ، بیوك تپسی .

سینین [ع] (سینا) یه بدل قوللانیله بیلیر . (طورسینین) صورتنده ایرادی ترجیح ایدلملی .

سپوپل [فرانسزجه‌دن] عسکرینك غیری، ملکی § عسکرینك غیری قیافت، باشی بوزوق قیافتی .

سِیَه [ف] (سیاه) مخففی .

سیه‌روز [ف] بختسز، بدبخت .

سیهکار [ف] فاسق ، حرکاتی کوتو: بکارسیهکار .

سُ

سُباب [فرانسزجه‌دن]طلومبه‌وساثره‌ده آچیلوب قپانیر منفذ . امنیت سباپی = بعض ماکینه‌لرده استیمك تضییقیله کندیلکندن آچیلان دلیك .

سُبات [ع] اویقو، خفیف اویقو .

سُباعیّ [ع] یدی حرفلی .

سُبحان [ع] جناب حق . سبحان‌الله = جناب حقه تسبیح ایدرم. استغراب واستعظام موقعنده‌ده ایراد اولنور .

سُبحه [ع] چکیلن تسبیح .

سُبُع [ع] یدی جزءده برجزء، یدیده بر . بانك سکونیله‌ده لغتدر .

سُبُل [ع] یول معناسنه اولان (سبیل)ك جمعی .

سُبّوح [ع] جناب حق: «روح اعظمدن مدد خواه اول، صیغین سبوحکه»

سُتُرده [ف] یونلمش، تراش ایدلمش: روی سترده، موی سترده.

سُترك [ف] بیوك، ایری: کرك سترك.

سُتره [ع] پرده، اورتو: ستره خضرا.

سُتوده [ف] مدح اولنمش، ممدوح : سیرت ستوده .

سُتور [ف] بینك حیوانی: تربیت ستور.

سُتون [ف] دیرك : ستون سنکین § برصحیفه‌نك منقسم اولدیغی ایکی ویا دها زیاده بولوکلردن هربری : غزته ستونی .

سُجود [ع] سجده ایتمه ، سجده : سربسجود .

سُخَن [ف] سوز . (سُخُن و (سُخْن) صورتلرنده‌ده لغتدر .

سُخونت [ع] صیجاقلق ، قیزغینلق : سخونت اناء . سخونت بیت.

سُداسیّ [ع] آلتی حرفلی .

سُدُس [ع] آلتی جزءده بر جزء، آلتیده بر . دالك سکونیله‌ده لغتدر .

سُدّه [ع] قاپو، قاپو اشیکی § بعض اعضایه عارض اولان طوتقونلق علتی .

سُرادِق [ع] (سراپرده) معرّبی . جمعی سرادقات .

سُرّاق [ع] (سارق)ك جمعی .

سُرخ [ف] قرمزی : روی سرخ. سرخسر = قزلباش.

سُرُر [ع] (سریر)ك جمعی .

سُرعت [ع] چابوقلق: سرعت حرکت.

سُرفه [ف] اوکسوروك .

سُرمه [ف] کوزه چکیلن معروف دارو.

سُرنا [ف] زورنا. سرنازن = زورنا چالان .

سُروج [ع] (سرج)ك جمعی .

سُرود [ف] تغنی، ترنم سرود حزین.

سُرُوژ [ع] سوینج .

سُرُوش [ف] ملك: نزول سروش .

سُرَّه [ع] کوبك، ناف§ بزورك اور. نه‌سنده کوبکه مشابه بر که اصل نغم مایه‌سنی حاویدر. جمی سرات .

سُسْتْ [ف] کوشك.سستی=کوشکلك .

سُطُوح [ع] (سطح)ك جمی:سطوح مستویه . سطوح بحار.

سُطُور [ع] (سطر)ك جمی: سطور صحیفه . سطور منحنیه .

سُعَال [ع] اوکسوروك:مبتلای سعال. دافع سعال .

سُعَدَاء [ع] سعادتله متصف آدم معنا. سنه اولان (سعید) ك جمی : سعدای قوم .

سُفْتَه [ف] دلنمش: درسفته .

سُفَرَاء [ع] (سفیرك)ك جمی: سفرای اجنبیه .

سُفْرَه [ع] اوزرنده یمك ینیلن یاینی وسائره: آداب سفره.

سُفَلَاء [سفیل]ك جمی .

سُفْلِی [ع] آلچاق، بایاغی، دوشکون ولاابالی : فکر سفلی . شخص سفلی. افکار سفلیه . اشخاص سفلیه . سفلیات = سفلی اولان خصوصات.سفلیت = سفلیلك .

سُفُن [ع] (سفینه)نك جمی. (سفائن) دها زیاده قوللانیلیر .

سُفَهَاء [ع] (سفیه)ك جمی .

سُقَاطَه [ع] قیرتی، دوکنتی: سقاطهٔ سفره . سقاطه چین .

سُقُوط [ع] مادةً ویامعنیً دوشمك.

سُقُوف [ع] (سقف)ك جمی:سقوف منقشه.

سُکَارَی [ع] (سکران)ك جمی: مدار رای سکاری .

سُکَّان [ع] شخصه وصف اولان (ساکن)ك جمعی: سکان قریه. دو.ن معناسنده‌ده قوللانیلیر: سکان سفینه. ادارهٔ سکان . بومعناده مفرددر .

سُکَّر [ع] شکر .

سُکْنَی [ع] ساکن اوله‌جق یر، مسکن: برعائله‌نك سکناسی§ساکن اوله: بوخانه قابل سکنی دکل.

سُکُوت [ع] صوصمه :سکوت دائم. سکوتی = صوصمه‌یی التزام ایدن .

سُکُون [ع]اضطرابسزلق، حرکتسز. لك : حال سکون. سکون دریا. بو معناده (سکونت) دخی قوللا- نیلیر § حرکه‌سزلك : و اوك سکونیله . بومعناده (سکونت) قوللانلماز .

سُلَاف، سُلَافَه [ع] شراب:سلاف صاف.سلافهٔ محبت.

سُلَالَه [ع] ذریت : سلالهٔ طاهره.

سُلْطَان [ع] حضرت پادشاه: سلطان البرّین . § پادشاه شوکت اکتناهك والده و یا کریمهٔ محترمه‌سی § سطوت شاهانه، قدرت عالیه: سلطان مبین.

سُلَّم [ع] مردیون ، نردبان .

سُلُوك [ع] یوله کیرمك، یول طوتمق: طریق حقه سلوك. بر طریقته سلوك .

سُمّ [ف] حیوان طیرناغی: سم سمند. تشدید ایله‌ده قوللانیلیر .

سُمّاق [ع] كبابه قونيلان معروف قرمزى دانه .

سُمتِراش [ف] حيوانلرك طيرناغنى كسمكه مخصوص نعلبند آلتى ، صونتراش .

سُمرَت [ع] اسمرلك : سمرت لون . سمرت وجه .

سمعه [ع] ايشيدلسون ديه رياكارانه ايشله نيلن ايش : فلانك ايتديكى فداكارلى سمعه در § بوايشى بو يولده ايشلهمه : سمعه طريقيله شويله ياپدى .

سُمو [ع] يوكسكلك : سمو پايه . (علوّ) دها زياده قوللانيلير .

سُموم [ع] (سمّ)ك جمعى : سموم غير مهلكه .

سُنبُك [ع] آت طيرناغى . جمعى : سنابك

سُنبُل [ف] معروف چيچك : «آب ناب ايچره طورر تازه و خوشتر سنبل — باقى » . زلف دلبران ايچون مشبه به اولور . سنبلى = سنبل رنكنده . اكثريا قاپانيقجه ويا غمورسز هوايه وصف اولور : سنبلى هوا . «هم حزين هم حزنى دافعدر هواى سنبلى »

سُنبُله [ع] باشاق : سنبلهٔ صددانه . جمعى : سنبلات § معروف برج .

سُنَّت [ع] سيرت حسنه ، خصوصيله حضرت پيغمبرك سيرت حسنه سى . سنت مؤكده . سنة الله = حكم الٓهى ، عادت الٓهيه § ختان .

سُندُس [ع] اينجه ديبا ، نازك اطلس . سندسى = سندسدن : بالين سندسى .

سُنَن [ع] سيرت حسنه معناسنه اولان (سنت)ك جمعى : سنن سنيه . الفرار مما لايطاق من سنن المرسلين .

سُنوخ [ع] حسن صورتله خاطره كلمه : قلبمه اويله سنوح ايتدى . جمعى اولان (سنوحات) سانحات معناسنده ده قوللانيلير .

سُنوخ [ع] مطمئن اولمه ، معلومات قويه يه دسترس اولمه .

سُنّى [ع] اهل سنتدن اولان ذات : مرد سنى . جاريهٔ سنيه .

سوى [ف] طرف : سوى سما . هرسوى . هرسو . سوبسو = طرف طرف ، هريانه ، هرياندە .

سوء [ع] كوتولك . معنوياتده قوللانيلير . اضافتسز قوللانيلماز . بعض تراكيبده اًله نظراً (كوتو) معناسنى ده مفيد اولور . مثلا (سوء اداره) تعبيرنده (ادارهنك كوتولكى) معناسى آكلاشيله بيله جكى كبى (كوتو اداره) مألى ده آكلاشيله بيلير . (حسن) لفظى ده ايكى معنايه دلالتده بويله ايسه ده او اضافتسز دخى قوللانيلير .

سُوار [ف] بنمش : سوار مسلح . اشترسوار = دوه يه بنمش .

سُؤال [ع] صورمق ، صورلمق : بر كيفيت سؤال . بر مسئله نك سؤالى § ديلنمك : ذل سؤال . جمعى : سؤالات .

سوخته [ف] يانمش ، يانيق : تان سوخته .

سود [ف] فائده : « ايتمز حساب سود و زيانى غريب حال ! — سالم » .

سوده [فرانسزجه دن] طوز كبى بر مادهٔ كيمويه . چماشيرده قوللانيلير .

سور [ع] حصار : خارج سور .

سُور [ف] دوکون: سور همایون. سورپر سرور. § ضیافت: ترتیب سور. بوکلمه فارسی اولدیغی حالده خندق غزوه‌سنده «قوموا فقد صنع جابر سورا» صورتیله لسان پیغمبریدن صدور ایتمشدر.

سُوَر [ع] (سوره‌نك) جمعی: اوائل سور. سور شریفه.

سُورَه [ع] قرآن کریمك منقسم اولدیغی یوزاون درت باشدن هربری: سورهٔ فاتحه. نظمده (سورت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

سُوز [ف] حرارت، احتراق. یاقیجی: سوزدل. شعرپرسوز. یاقمق معناسنه اولان (سوختن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: خانمانسوز = خانمان یاقیجی.

سُوزان [ف] یاقیجی، یاقان: آتش سوزان § یانیجی، یانان: دل سوزان.

سُوزِش [ف] محرقلق، مؤثرلك: «یارب اونه سوزش اول نه سوزدر لا» «مآل محرق اولور سوزش بیاندن».. (سوز) مقامنده‌ده قوللانیلیر: سوزش درون.

سُوزناك [ف] محرق، مؤثر § موسقیده برمقام: «کفتهٔ سوزناك عشقم ایسه بستهٔ بی‌قرار حسنکدر حیرت»

سُوزَن [ف] ایکنه. چشم سوزن = ایکنه دلیکی. سوزندان = ایکنه‌لك.

سُوزَنده [ف] (سوزان) ه بدل قوللانیلیر.

سُوش [ف] کووه: سوس منحوس.

سُوشمار [ف] کلر.

سُوسَن [ف] صوصام دینیلن چیچك.

سُوفار [ف] ایکنه دلیکی § اوق کزی.

سُوق [ع] چارشی، بازار: سوق عکاظ. سوق صحافین. سوقی = چارشی‌یه منسوب شی، چارشی آدمی.

سُومنات هندده برتخانه ایمش.

سُویداء [ع] یورکده اولان سیاه نقطه، حبةالقلب، دانهٔ دل. اکثریا قلبدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر: «سوداك ایله زنده‌در سویدا — روح دل ناتوانم اولدك»

سُها [ع] بنات النعش صغری ایچنده غایت کوچك کورینور برکوکب.

سُهولت [ع] قولایلق: «هرکارده عاقل کوزه‌در سمت سهولت سامی»

سُهیل [ع] بر پارلاق ییلدیز. یمندن پك پارلاق کورندیکی ایچون (سهیل یمنی) و (سهیل یمانی) دیه توصیف ایدرلر.

سُیوف [ع] (سیف) ك جمعی: سیوف صارمه.

سُیول [ع] (سیل) ك جمعی: سیول منحدره.

شَ

شائبه [ع] اثر، اماره، شبهه: شائبهٔ امتناع. شائبهٔ نفاق. اعتقاد بی‌شائبه. (شایبه) صورتنده یازلاملی.

شائق [ع] شوقلی، آرزولی، آرزومند: قلب شائق. قلوب شائقه. (شایق) صورتنده یازلاملی.

شاب [ه] معروف بورشدیریجی مادەکە نشادرە مشابهدر .

شابّ [ع] کنج آدم، جوان .

شاباش [ف] آفرین، تحسین: سزاوار شاباش .

شاتم [ع] شتم ایدیجی، ایدن: نادان شاتم .

شاخ [ف] دال : شاخ میوەدار . «شاخ کلدە ژالە دوشمش غنچۂ زیبامیدر ؟ — باقی» . شاخ شاخ = پارچە پارچە : «شاخ شاخ ایلدی بر صدمە حصارك بابن» § بوینوز : شاخ آهو .

شاخسار [ف] داللق ، آغاجلق ، قورولق : «بر نغمە کلدی کوشەزە شاخساردن» .

شاخه [ف] بیوندورروق کبی آغاجدن یاپیلان ضبط وتضییق آلتی .

شاد [ف]سونجلی. شادی = شادلق: بادیٔ شادی .

شاداب [ف] طراوتلی ، تر ، تازە : مرغزار شاداب . «آب نظمله کلستان تخیل شاداب — نفعی» . شادابی = شادابلق .

شادان [ف] (شاد) ە بدل قوللانیلیر: «برلطف ایلە شهریار دوران — قیلدی ینە اصدقایی شادان»

شادکام [ف] زیادە سونجلی . آنجق شخصە وصف اولور . مثلا (دل شادکام) دینلمز . شادکامی = شادکاملق .

شادمان [ف] (شاد) ە بدل قوللانیلیر: «شادمان اول کە بن آنلر دنسین» . شادمانی = شادمانلق .

شادی [ه] علم وادیدن حصەدار اولان § نغمەایلە شعراوقویان.

شاذّ [ع] قاعدەدن خارج ، قاعدە خارجندە : بو کلمە شاذدر . کلمات شاذە .

شارِب [ع] ایچیجی، ایچن : شارب شراب . شارب‌اللیل والنهار = کیجە کوندوز ایچن سرخوش، بکری § بییق : شارب دراز .

شارِح [ع] شرح ایدیجی ، ایدن : شارح قول حکیم . شارح مثنوی . «شارح دیسەلر فهم اولنور انقروی — غالب»

شارِع [ع] شروع ایدیجی، ایدن : شارع‌تحریر §واضع شریعت، جناب حق یاخود حضرت پیغمبر : اذن شارع .

شارِق [ع] پارلایجی ، پارلایان : نجم شارق . نجوم شارقە .

شارلاتان [فرانسزجەدن] حائز اولمدیغی‌فضل وهنرە مالك اولمق ادعاسیلە خلقی اغفال ایدن،شقلبان، شعبدەباز § متطبب .

شاطِر [ع] شطارتلی، چویك آدم: برید شاطر .

شاعِر [ع] شعر سویلین : شاعرەیی شاعر سوەبیلیر .

شافِع [ه] شفاعت ایدیجی ، ایدن : نبیّ شافع . شافع‌روز جزا .

شافی [ع] شفا ویریجی ، ویرن : داروی شافی . ادویۂ شافیە § قناعت ویریجی ، ویرن : جواب شافی . اجوبۂ شافیە . «مریض بستر حسرت بوکون شافی جواب آلمش = راغب»

شاقّ [ع] زحمتلی ، مشقتلی . اکثریا مؤنثی اولان (شاقّە) قوللانیلیر : اعمال شاقە . عملیات شاقە .

شاكِرْ [ع] شكر ایدیجی ، ایدن : «شاكر لطف مستمان اولملم».

شاگِرْد [ف] چراق، تحصیلده بولنان: شاگرداولمیان استاداولهماز.

شاكِلَه [ع] مذهب، مسلك، خلقت، طبیعت: شاكلهٔ مرضیه.

شاكِي [ع] شكایت ایدیجی ، ایدن : شاعر شاكی . (مشتكی) دها زیاده قوللانیلیر . شاكی السلاح = آلات حربیه‌سی مكمل اولان آدم .

شالُوپَه [فرانسزجه‌دن] اعصار سالفه‌ده عثمانلیلر طرفندن قوللانیلان ایكی دیركلی سفائن صغیرهٔ خفیفه.

شام [ف] آقشام : شام هجران .

شامّ [ع] قوقو طویجی ، طویان . اكثریا مؤنثی اولان (شامّه) قوللانیلیر . قوهٔ شامه .

شامِخ [ع] یوكسك : جبل شامخ. جبال شامخه .

شامِل [ع] شمولّلو، احاطه ایدیجی ، ایدن : شو عباره بو معنالری شاملدر . لطف شامل. عنایت شامله .

شامَه [ع] بك دیدیلن لكه : شامهٔ سودا . جمی : شامات .

شَأْمَت [ع] اوغورسزلق : شأمت مقدم .

شَأْن [ع] ایش ، فعل § یكی ایش، یكی ظهور ایدن حال ، حادثه ، وقوعات جمی: شئون. جمع الجمی: شئونات.

شان [ع] خلق نظرنده بیوك كورینن وصاحبی ایچون مدار افتخار اولان حالت : «شانی هیچ اولمدی مقارن شین» § حال .

شانَه [ف] طاراق : «باری اولسون سودیكم پیوسته شانم زلفكه».

شانه‌زن = طارایجی : شانه‌زن زلف دلبران .

شاه [ف] بیوك آمر ، حكمدار : شاه جهان .

شاهْباز [ع] ایری طوغان. تشبیهاً انسانه‌ده اطلاق اولنور : «شاهبازم، غیری صراغ دل شكاركدر سنك — عاصم».

شاهْبال [ف] قانادك الك اوزون تویلری: ظل شاهبال جبریل .

شاهْبَنْدَرْ [ف] نظمده (شهبندر) ه بدل قوللانیلیر .

شاه بَیت [ف] برمنظومه‌نك الك كوزل بیتی: شاه بیت دیوان فطرت.

شاهْپَرْ [ف] (شاهبال) مبدل قوللانیلیر.

شاهِد [ع] شهادت ایدیجی ، ایدن : شاهد عادل . شاهد زور § محبوب ، محبوبه . شاهد بازار = مبتذل كوزل .

شاهْدانَه [ف] ایری دانه، ایری دانه‌لی. اكثریا انجو حقنده قوللانیلیر.

شاهْراه [ف] ایشلك ، بیوك یول ، جاده : شاهراه شریعت .

شاهْسُوار [ف] آته پك كوزل بینن، پك ایی بینیجی : «ای رسول قرشی شاهسوار مدنی — جامی».

شاهِق [ع] (شامخ) ایله مترادفدر : جبل شاهق. جبال شاهقه .

شاهَنْشاه [ف] الك بیوك پادشاه ، پادشاهلرك پادشاهی. ملك الملوك: «انبیانك یارسول الله شاهنشاهیسین».

شاهَنْشَه [ف] (شاهنشاه) مخففی : شاهنشه دوران .

شاهْنِشین [ف] صوقاغه ناظر اوطه چیقمه‌سی .

شاهوار [ف] شاهه ، پادشاهه لایق . اکثریا انجو حقنده قوللانیلیر: «شهلر خزینه سنده کرك درّ شاهوار — نوعی »

شایان [ف] لایق : شایان مطالعه . «خصوصیله بهاری مطلع مخصوصه شایاندر — لا »

شاهین [ف] معروف آوجی قوش : شاهین چابکپرواز .

شاید [ف] ادات احتمال . اکثریا احتمال بعیده دلالت ایدر . فی الاصل (لایق اولور، مناسبت آلیر، یاقیشیر، اوله بیلیر) کبی معنالری مفید مضارعدر. بنه ادات احتمال اولان (بلکه) جمل شرطیه ایله بك ده اویوشه مدیغی حالده (شاید) اکثریت اوزره جمل شرطیه ده بولنور : «سیر ایت بونی کورمدکسه شاید — محزونلق ایچنده شاد بریز — اکرم »

شایسته [ف] لایق. حسنیاتده استعمالی غالبدر : «شایسته یز اولسه ق ایکی عالمده سرافراز »

شایع [ع] شیوع بولمش ، بولان: قول شایع . اقوال شایعه .

شایعه [ع] شیوع بولمش ماده، کیفیت: تکذیب شایعه. جمعی: شایعات.

شایگان [ف] چوق، بول: قافیهٔ شایکان.

شب [ف] کیجه: شب قدر. شب تاریك

شباب [ع] کنجلك، جوانلق: «عمرك بهار موسمی عهد شبابدر — شیخ الاسلام حکمت ». بعض شعرا (سکون) ایله (سکونت)ه قیاساً (شبابت) استعمال ایدرلر .

شبانگاه [ف] کیجه وقتی: آمشبانکاه. (شبکاه) دینلمز .

شبانه [ف] کیجه لك، کیجه وقتی اولان: ضیافت شبانه .

شب بوی [ف] معروف چیچك : « بکزه در کندیسنی کاکل یاره شببو — سنبل » «شببویی کورکه برك سمندن قبای وار — ندیم »

شب پره [ف] یاراصه : «شبپره خصم طبیعتی ایمش خورشیدك »

شبتاب [ف] آتش بوجکی .

شبچراغ [ف] بر کوهر ایمش که کیجه وقتی چراغ کبی شعله فشان اولورمش: « اول فهیم مه ضمیرم کیم نقاط خط نظمم — شبچراغ ایتدم شعاع مهرطبع روشنمدن — فهیم قدیم »

شبح [ع] جسد، جثه، جسم، شخص: شبح مرئی .

شبخون [ع] کیجه باصقینی : اجرای شبخون .

شبخیز [ف] کیجه وقتی اویانوب قالقان : زاهد شبخیز .

شبدیز [ف] یاغیز آت § خسرو پرویزك آتی .

شبرو [ف] کیجه وقتی یوریین، کزن، سائر اللیل : دزدشبرو.

شب زنده دار [ف] کیجه اویومیان: « آرزوی وصل ایله شب زنده دار اولدقلرم — کریهٔ حسرتله چشم انتظارم سویلسون — نابی »§ کیجه اویومیوب عبادت ایدن، محیی اللیل : عابد شب زنده دار .

شبستان [ف] حرم دائره سی § خلوتخانه § یاتاق اوطه سی .

شبعان [ع] طوق ، طویمش : بطن شبعان . شخص شبعان .

شَبَكَه [ع] آوجی آغی، بالق آغی § قفس کبی دلیك دلیك اولان پارماقلق وسائره.

شَبْگیر [ف] کیجه وقت ایشله‌نیلن ایشه وصف اولور: ناله‌ٔ شبگیر. آه شبگیر.

شَبْنَم [ف] کیجه یاغان رطوبت، چی: «کوکلنه کیر ای کوکل اول غنچه‌نك شبنم کبی — شیخ الاسلام یحیی»

شَبیخون [ف] (شبخون)ه بدل قوللا. نیلیر: «دشمن آکاه‌تدبیر شبیخون ایستمز — سامی»

شَبیکَه [ع] (شبکه)یه بدل قوللانیلیر.

شَبیه [ع] بکزه‌یجی، بکزه‌ین: فلان فلانه شبیهدر.

شَتْم [ع] سوکمك، سوکوب صایمق، سوکش.

شَتّی [ع] (شتیت)ك جمعی: آیری آیری، باشقه باشقه: موادشتی. مسائل شتی.

شَتیت [ع] طاغینیق: شیء شتیت. اشیای شتیته.

شَجاعَت [ع] انسانده قورقه‌جق احوالده قورقماق خاصه‌سی، یوركلیلك: شجاعتك افراطی تهوردر.

شَجَر [ع] آغاج: شجر زیتون.

شَجَرَه [ع] جدول سلاله، سلسلهٔ سلاله: شجرهٔ آل عثمان. (شجر) مقامنده‌ده قوللانیلیر.

شَجَن [ع] دال، بوداق، فرع، شعبه.

شَجیع [ع] شجاعتلی. شخصه وصف اولور: محارب شجیع. مثلا (قلب شجیع) دینلمز.

شَحْنَه [ع] صوباشی، شهر ضابطی، ضابطه مأموری: «درمیخانه‌یی شحنه قاپامق ایستر ایمش — سنبلزاده». فی‌الاصل شینك کسریله‌در.

شَحْم [ع] ایچ یاغی: لحم وشحم.

شَحْمَه [ع] بر پارچه ایچ یاغی، ایچ یاغی پارچه‌سی: شحمة العین.

شَخْص [ع] انسانك هیئت جسمانیه‌سی: شخصیات = بریسنك شخصنه متعلق اویغونسز سوزلر.

شَدّ [ع] صیق باغلامق، صیقی باغلانق: شد رحل.

شَدائِد [ع] (شدیده)نك جمعی: شدائد روزکار. (شدایِد) صورتنده یازلمالی.

شَدید [ع] شدتلی: عذاب شدید، ضربهٔ شدیده.

شَدیدَه [ع] بلا، مصیبت، شدتلی حالت مکدره.

شَرّ [ع] خیر دکل، خیر اولمیان، خیرلی اولمیان شیء، خصوص.

شَرائِط [ع] (شریطه) نك جمعی: شرائط اشترا. (شرایط) صورتنده یازلمالی.

شَراب [ع] ایچیله‌جك شیء، ایچه‌جك: طعام و شراب § سرخوشلق ویرن معهود مایع.

شَراپْنَل [فرانسزجه‌دن] محاربه‌ده استعمال اولنور. برنوع مرمی.

شَرارَت [ع] شریرلك، شرایشلمه، فنالق.

شَرافَت [ع] شرف صاحبی اولمه، شرفلیلك: شرافت علما.

شَرایِع [ع] (شریعت)ك جمعی. (احکام شریعت) معناسنده قوللانیلیر: علم شرایع.

شَرْبَت [ع] طاتلی ایچه‌جك: «شربته رغبت ایلمز مستان»

شَرْح [ع] آچق، آچلق : بركتابى شرح . كتابك شرحى. شرح صدر § ايضاح ايچون سويلنيلن سوزلر وبو يولده يازيلان كتاب : شرح عقائد علامهٔ تفتازانينك اثريدر .

شَرْحَه [ع] ياريق : شرحهٔ سينه . شرحهٔ خونين .

شَرَز [ع] قيغلجم .

شُرْسُوف [ع] قبورغه كميكارينك اوك طرفده‌كى اوجلرنده بولنان قيقرداق . جمعى شراسيف .

شَرْط [ع] بر شى كه ديكر شيئك وجودى آنك وجودينه توقف ايدر ، آنسز اولماز : شرط بولنمينجه مشروط بولنماز .

شَرْع [ع] طرف الهيدن وضع اولنان امر ونهى كبى احكامى مشتمل اصول مقدسه، پيغمبرمزك تبليغ بيورديغى اصول مقدسه : شرع شريف . « آچماز كسديكى پارمق شرعك — شنامى »

شَرَف [ع] معنوى يوكسكلك، اولولق: شرف ذاتى . شرف عارضى. شرف المكان بالمكين .

شَرْق [ع] كونشك طوغديغى جهت : « آفتاب بحروبر صاحبقران شرق وغرب — نفعى »

شَرْم [ف] اوتانمه: شرم جبلى. شرم جعلى .

شَرْمسار [ف] اوتانان ، اوتانمش : شرمسار احسان. شرمسار اولدى .

شَرْمكين [ف] اوتانغاج: دختر شرمكين.

شَرْمَنْدَه [ف] (شرمسار) كبى قوللانيلير.

شَرَه [ع] زياده حرص، پك دوشكون اولمه ، زياده دوشكونلك : اصحاب شر وشره .

شَرْهان [ع] زياده حريص ، پك دوشكون : شرير شرهان.

شَرِير [ع] شرلى ، شرى سون : لئيم شرير .

شَرِيطَه [ع] شرط، شرط مخصوص.

شَرِيعَت [ع] (شرع) ايله مترادف صاييلير : شريعت غرا .

شَرِيف [ع] شرفلى : ذات شريف. نعت شريف . § سلالهٔ پيغمبريدن اولان ذات .

شَرِيك [ع] اورتاق، همكار: شريك تجارت . درس شريكى .

شَسْت [ف] تيراندازلرك باش پارمقلرينه كچيردكلرى يوكسوك، زهكير § بالق اولطه‌سى .

شَش [ف] آلتى : دوشش. شش جهت.

شَشْپَر [ف] آلتى باشلى معروف آلت.

شَشْخانَه [ف] آلتى يبولى تفك وطوب. (ششخانه تفك) كبى تعبيرلرده (ششخانه‌لى) استعمالى طوغرى اولمامق لازم كلير .

شَصْت [ف] آلتمش . (شست) مقا . منده‌ده قوللانيله‌بيلير .

شَطّ [ع] بيوك نهر § فرات ايله دجله‌نك اجتماعندن متشكل بيوك نهر . شط العرب .

شَطارَت [ع] شنلك ، شوخلق : شطارت موقته .

شَطْحِيّات [ع] هزليات .

شَطْرَنْج [ع ـ ف] معروف اويون : « نرده كوردك ايسه نرد وشطرنج — مبتلامنده هويدا صدرنج — سنبلزاده »

شَعائِر [ع] علامت معناسنه اولان (شعیره) نك جمعی : شعائر اسلام . مفردی بو معناده قوللانلماز . (شعایر) صورتنده یازلمامل .

شَعْب [ع] جماعت ، طائفه ، قبیله . جمعی شعوب .

شَعْبان [ع] معروف آی : «شعبانده کلدی حالمه شهزاده مصطفی — تاریخ — سروری »

شَعَر [ع] قیل : شعر شارب .

شَعْشَعَه [ع] پارلاقلق : کونشك شعشعه‌سی . شعشعه‌لی سوز.

شَعیر [ع] آرپه : خبز شعیر .

شَعیرَه [ع] آرپه دانه‌سی ، بردانه آرپه.

شَغاف [ع] یورکی احاطه ایدن زار: التهاب شغاف .

شَغال [ف] چقال دینیلن حیوان .

شَغَف [ع] چیلدیره‌سی‌یه سومه ، محبت مجنونانه : مبتلای شغف.

شَفاعَت [ع] صوچلو ویا محتاج اولان ایچون عفو ویا احسان رجاسی ، فی‌الاصل اعانه معناسنه‌در .

شَفّاف [ع] باقلدقده اوته طرفی کورینن براق اجسامه وصف اولور : جسم شفاف . اجسام شفافه . بلور شفافدر .

شَفْتالو [ف] معروف میوه .

شَفَق [ع] کونش باتدقدن صکره افقده قالان قیزل آیدینلق . کونش طوغمازدن اول افقده ظاهر اولان آیدینلغه‌ده اطلاق اولنور : ظهور شفق . شفق سوکدی .

شَفَقَت [ع] آجیوب اسیرکه‌مه : شفقت مادرانه . قانك سکونیله‌ده مستعملدر .

شَفَوی [ع] شفه‌یه منسوب : حرف شفوی . حروف شفویه .

شَفَه [ع] دوداق : « زیر شفه‌دن کلر ایدر خنده بوحاله » . آغیز آچق دیمك اولان (شق شفه) تعبیری اکثریا نفیاتده قوللانیلیر : شق شفه ایتمدی .

شَفیع [ع] شفاعت ایدیجی ، ایدن : شفاعتجی : شفیع روز جزا .

شَفیق [ع] شفقتلی : رفیق شفیق . مادر شفیق .

شَقّ [ع] یارمق ، یارلاق : شق‌سنده کاغدك شقی § یاریق ، چاتلاق : شق دیوار .

شَقاء [ع] شقیلك ، بدبختلق ، بدطینتلك : اصحاب شقا .

شَقاوَت [ع] فی‌الاصل (شقاء) ایله مترادف ایسه‌ده هایدودلق معناسنده‌ده قوللانیلیر : شقاوت مستمرّه .

شَقایِق [ع] کلینجك چیچکی . (شقائق النعمان) و (شقایق نعمانیه) دخی دینیلیر .

شَقی [ع] شقاوتلی ، شقاوت صاحبی : شقیٔ مشهور .

شَقیق [ع] اورته‌سندن یارلمش برشیئك هربر پارچه‌سی § اوز ارکك قارداش .

شَقیقَه [ع] یاریم باش آغریسی § اوز قیز قارداش .

شَكّ [ع] شبهه : شك ویقین .

شَکَر [ف] معروف . نظمده کافك تشدیدیله‌ده قوللانیله‌بیلیر . « کویاکه قارشدی شیر وشکر ـ لا »

شَکْل [ع] بچم، قیلق: شکل مستطیل. شکل قبیح § منطقده قیاسك هیئت ترتیبی.

شَکُور [ع] شکر ایتمك معتادی اولان: عبدشکور.

شَکْوَه، شَکْوی [ع] شکایت.

شَکِیمَه [ع] انسانده بی‌پروا مقاومت ایتمك حالی: شدیدالشکیمه.

شَلّ [ع] چولاقلق.

شَلّالَه [ع] بیوك چاغلایان، بر نهرك یوکسکدن دوشمه‌سیله حاصل اولان چاغلایان: نیاغاره شلاله‌سی.

شَلْوار [ف] معروف.

شَمّ [ع] قوقلامق، قوقلانمق: شم ریاحین. کلك شمی.

شَمائِل [ع] خوی معناسنه اولان (شِمال) ك جمعی. اخلاق: شمائل کریمه. اشکال وصفات معناسنده‌ده قوللانیلیر. مفردی بومعنالرده قوللانلماز. (شمایل) صورتنده یازلمالی.

شَماتَت [ع] دشمنك دشمنه اصابت ایدن بلادن طولایی اظهار سرور ایتمسی: شماتت اعدا.

شَماتَه [ع] کورلتی، باغریشوب چاغرشمه.

شَمْس [ع] کونش. تأنیثی معتبر دکلدر: شمس منیر.

شَمْسَه [ع] خرجله ایشلەمه‌لی ویا اویەلی وساٸر درلو اوله‌رق کونش رسمنده یاپانه § بو رسمده یازمه کتابلرك باشنه نقش اولنمش تزیینات.

شَمَّه [ع] بك جزئی مقدار: شمة وفاء. فی‌الاصل برکره قوقلامه معناسنه‌در.

شَمْشِیر [ف] قیلیج: شمشیر تیز. کسر ایله‌ده لغت صاییلیر.

شَمْع [ع] یانه‌جق موم § بال‌مومی.

شَمِیم [ع] کوزل قوقو، رائحهٔ طیبه: شمیم صبا. شمیم زلف.

شَناعَت [ع] زیاده چرکینلك. اکثریا افعال حقنده قوللانیلیر: شناعت فعل. شناعت‌کار.

شَنایِع [ع] کوتو ایش معناسنه اولان (شنیعه) نك جمعی: ارتکاب شنایع.

شَنْبه [ف] جمعه ایرتسی کونی.

شَنِیع [ع] شناعتلی: کارشنیع. افعال شنیعه.

شَوائِب [ع] (شائبه)نك جمعی: شوائب تردد.

شَوارِب [ع] (شارب)ك جمعی.

شَوّال [ع] معروف آی: شوال مکرم.

شَوامِخ [ع] (شامخه)نك جمعی.

شَواهِد [ع] (شاهد) و(شاهده) نك جمعی. بر مسئلهٔ لسانیه‌یی اثبات ایچون آثار بلغادن کتیریلن مثالر.

شَواهِق [ع] (شاهق) و(شاهقه)نك جمعی، یوکسکلر، یوکسك جهتلر، تپه‌لر. اکثریا طاغ حقنده ایراد اولنور: شواهق جبال. یوکسك طاغلر مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

شَوْق [ع] کوکل میلی، آرزو: شوق شدید.

شَوْکَت [ع] پادشاه علویت‌پناه اسلامه مخصوص اولان قدرت وهیبت.

شَوْهَر [ف] قوجه، زوج: شوهر وزنی.

شَه [ف] (شاه) مخففى .

شَهادَت [ع] شاهدلك ایتمه، شاهدلك: شهادت صادقه. «اثرى فضلنه شهادت ایدر» § شهید اولمه ، شهیدلك: «طالب دولت شهادتدر» § گوزه گورینن اشیاء، جهان: عالم شهادت . جناب حق عالم الغیب والشهاده‌در .

شَهامَت [ع] شجاعت وحشمته مقارن شدت ذكا § نفوذ اوامره مقارن ریاست وحاكمیت: «اورنك شها - متمدن ابتدم — آت صیرتنه نقل مركز شان ـ لا»

شَهْباء [ع] (اشهب)ك مؤنثى : بغله شهبا . حلب شهرینه‌ده اطلاق اولنور. (حلب الشهبا) صورتنده استعمالی غالبدر.

شَهْباز [ف] (شاهباز) مخففى .

شَهْبال [ف] (شاهبال) مخففى .

شَه‌بَیت [ف] (شاه بیت) مخففى .

شَهْپَر [ف] (شاهپر) مخففى .

شَهْد [ع] بال، گومج بالى.

شَهْداب، شَهْدابَه [ف] شربت ، بال شربتى .

شَهْدانَه [ف] (شاهدانه) مخففى .

شَهْر [ع] یكى آیدن یكى آیه قدر اولان مدت : شهر شوّال . رومى آیلره شهر اطلاقى مدت جهتیله بونلرك شهور عربیه‌یه مشابه اولمسنه مبنیدر.

شَهْر [ف] بیوك قصبه: حلب شهرى. شهر غرا .

شَهْراه [ف] (شاهراه) مخففى .

شَهْرِیار [ف] بیوك حكمدار ، قدرتلى پادشاه .

شَهْسُوار [ف] (شاهسوار) مخففى .

شَهْلاء [ع] (اشهل)ك مؤنثى: چشم شهلا . (شاشى) معناسنده‌ده مستعمل اولدیغندن جدیاتده استعمالى روا گورلمز .

شَهَنْشاه ، شَهَنْشَه [ف] (شاهنشاه) مخففى .

شَهْنِشین [ف] (شاهنشین) مخففى .

شَهْوار [ف] (شاهوار) مخففى .

شَهْوانى [ع] شهوته متعلق : فكر شهوانى. هوسات شهوانیه.

شَهَوات [ع] (شهوت)ك جمعى .

شَهِید [ع] دین حق اوغرنده قتل اولنان وبو یولده سائر بعض اسباب شدیده‌ایله اولن آدم : شهید سعید. شهیدهٔ سعیده .

شَهِیر [ع] (مشهور) ایله مترادفدر: شاعر شهیر. شهر شهیر .

شَهِیق [ع] صولوغى ایچرى آلەرق سسلنمه: شهیق حمار. شهیق جهنم § نفس آلمه ، مقابلى (زفیر) .

شَهِیم [ع] شهامتلى : شاه شهیم .

شَهْوَت [ع] اركك ودیشى ذوى الارواحك بربرینه اولان میل وآرزوى طبیعیلرى .

شَىْء [ع] نسنه. قاعدهٔ فارسیه اوزره مضاف اولدیغى وقت دائما همزه‌سى اثبات اولنور: شئ واحد . همزه حركه‌لنمیه‌جك اسمه دائما حذف اندیلیر. مثلا (شیلر) دینیلیر، (شیئلر) دینلمز . حركه‌لنه‌جك ایسه اثباتى مرجح اولمقله برابر

حذفی دخی جائز اولور . مثلا (شـیشه) دینلدیکی کبی (شیه) دخی دینیله‌بیلیر .

شَیاطِین [ع] (شیطان) لـ جمعی: شیاطین انس. شیاطین بدآیین .

شَیب [ع] صاچ صاقال آغارمه، قوجه‌مه ، اختیارلق: شیب وشباب. موسم شیب .

شَیخ [ع] اختیار : شیخ الوزرا § قبیله رئیسی § برطاقم درویشلرك مقتداسی .

شَیخُوخَت [ع] اختیارلق : کمال شیخوخت .

شَیدا [ف] دلی .

شَیطانی [ع] شیطانه متعلق : خواب شیطانی . وسوسهٔ شیطانیه.

شَیطَنَت [ع] شیطانلق، قورنازلق .

شَین [ع] عیب معنوی، لکه : « خاکدن پرتو خورشید جهانتابه نه شین — باقی »

شِ

شِبر [ع] قاریش .

شِبَع [ع] طوء. طوقلق: حصول شبع.

شِبه [ع] برشیئك بكزری : شبه جزیره

شِتاء [ع] قیش : موسم شتاء . « صیفی قیلار شتا وخزانی بهارایدرـلا»

شِتاب [ف] عجله : « کیتدیکك وقت آکلادم عمرم شتابکدن سنك — ندیم »

شِتابان [ف] عجله ایله کیدن: «كمه ای روح روان عمر شتابانم کبی — ندیم »

شِدَّت [ع] سرتلك، قاتیلق، زیاده‌لك: کال شدت. شدت کامله. شدت ضرب. شدت شتا. شدت ذکا .

شِراء [ع] صاتین آلمه ، صاتین آلنمه. (اتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . بیع وشرا = آلوب صاتمه . آلنوب صاتلمه . « ضروریدر بتون بیع و شراسی سوق ایجادك — عونی »

شِرار، شِراره [ع] (شرر) ایله مترادفدر. (شراره) تك قیغلجم مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

شِراع [ع] یلکن : فتح شراع .

شِرّیرَت [ع] شریر اولمه، شریرلك ، شرلیلك. مبالغهٔ صفت مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

شِرذِمَه [ع] آزاولان انسان کروهی، جماعت قلیله . ایجابی حالنده (قلیله) ایله توصیف اولنورکه بو صورتده ساده‌جه کروه انسانی دیمك اولور.

شِرك [ع] جناب حقه شریك قوشمه، اللهه شریك اثبات ایتمه : خدای بی‌انباز شرکی عفو ایتمز .

شِرکَت [ع] اورتاقلق: عقد شرکت. فسخ شرکت. شرکت مفسوخه. § بربرلریله اورتاق اولان برهیئتك اداره‌سی، اداره‌خانه‌سی. عربیده اولدیغی کبی (شرك) ه بدل قوللانلماملی .

شِریان [ع] بدنده متحرك طامارلردن هربری، آتار طامار، عرق نابض . فتح ایله‌ده لغتدر .

شِرّیر [ع] شرلی چوق، پك شریر اولان، کثیر الشر .

شِعار [ع] علامت ، مدار تمیز اولان علامت : شعار عفت § عادت، مدار تمیز اولان عادت : « اظهار کین شعار دلزارمز دکل — نابی » . (ظفر شعار) کبی وصف ترکیبلرده بوایکی معنادن

هربری ملاحظه اولنه بیلیر: تیغ ظفرشمار. سردار ظفر شمار .

شِعب [ع] طار یول، طاغ یولی. جمی شعاب .

شِعر [ع] موزون ومقفی سوز: شعر بلیغ § اك بلیغ، پك بلیغ سوز: هرموزون سوزه شعر دینیلهمز .

شِفاء [ع] خستهلكدن قورتلمه ، صاغالمه : شفا بولدی .

شِفاه [ع] (شفه) نك جمی. شفاهاً = آغیز ایله ، دیل ایله : شفاهاً افاده ایتدی. شفاهی = آغیز ایله، دیل ایله اولان : شفاهی افاده. افادهٔ شفاهیه. شفاهیات = شفاهی اولان افادات .

شِفره [فرانسزجهدن] کیمسه اکلامیهجق صورتده محرمانه تلغراف چکمکده مستعمل رقمدن عبارت رموز اصولی .

شَقّ [ع] مسئلهنك ایکی جهتندن هر بری : ایکی شقدن برینی ترجیح . شق اول . — فیالاصل ایکییه بولنمش شیئك بر پارچهسی دیمکدر . لسانمزده مادیاتده استعمالی اندردر .

شِقاق [ع] اتفاقسزلق ، جدال آمیز اختلاف : نفاق وشقاق .

شِکار [ف] آو : شکار شیر. شکاری = آوه متعلق ، آوجی : کلب شکاری § آولامه : «که بر سنك کبی سرکش پریی قیلدی شکار — ندیم» § دکرلی ، جالب طمع : شکار بر شی دکل . آولایق معناسنه اولان (شکردن) مصدرندن امر حاضر عد اولندیغی وقت وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر . مثلا (دلشکار) کوکل صید ایدیجی دیمك اولور.

شِکاف [ف] یاریق ، ییرتیق ، ییریق ، چاتلاق: شکاف دیوار. شکاف جامه . یارمق ، ییرتمق معناسنه اولان (شکافتن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور . بوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مثلا (زرهشکاف) زره ییرتیجی دیمك اولور .

شِکایت [ع] عدم خشنودی صورتندهکی افاده، خشنود اولمدیغنی سویلمك : بر آدمدن شکایت . «ال دکمدی شکایته شکر وصالدن — حالتی» . جمی: شکایات : شکایات محققه .

شِکَست [ف] قیرلمش، قیریق. بومعناده (اولمق) مادهسیله قوللانیلیر § قیرمه : «بر خلیل اول کاوب اصنامی اغشدی شکست — حقی» § قیرله : شکست جام . شکست توبه .

شِکَسته [ف] قیرلمش، قیریق : ساغر شکسته . توبهٔ شکسته. خاطر شکسته .

شِکَم [ف] قارین : شکم مادر .

شِکَن [ف] قیوریم ، قیرمه ، بوکلم : شکن کاکل . قیرمه معناسنه اولان (شکستن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور . بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر . مثلا (خاطر شکن) کوکل قیریجی دیمك اولور .

شِکَنج [ف] برنجی معناسنده (شکن) ایله مترادفدر: شکنج زلف.

شِکیب [ف] صبر . (ایتمك) مادهسیله قوللانلماز . (ناتوان) قبیلندن اولهرق صبرسزه (ناشکیب) دینیلیر .

شِکیبا ، شِکیبَنده [ف] صابر .

شِمال [ع] صول § کونشك طوغدیغی طرفه توجه اولندقده صولده قالان طرف : شمال وجنوب .

شِمشاد [ف] چمشیر آغاجی . اوللری قامت خوبان شمشاده بکزه دیلیردی .

شِنا [ف] (شناه) ه بدل قوللانیله بیلیر .

شِناس [ف] اکلامق، طانیمق، بیلمك معناسنه اولان (شناختن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : حقوق شناس . حرمت شناس .

شِناوَر [ف] صوده یوزیجی ، یوزمه بیلن، یوزکج .

شِناه [ف] صوده یوزمه : « محیط عرقده ایدردم شناه – عزت ملا »

شِنیده [ف] ایشیدلمش . ناشنیده = ایشیدلمه مش .

شِهاب [ع] کوك یوزنده بعضاً آقوب کیتدیکی کوریلن آتش پارچه سی شهاب ثاقب § جرأتلی، کارکذار، آتشپاره آدم .

شیر [ف] ارسلان § سود : شیرمادر . شیر جوشان .

شیرازه [ف] کتابك یاپراقلرینی صورت منتظمه ده ضبط ایدن باغ ، اورکو : « مختل اولسون کتابك جیقمسون شیرازه دن » . مجازاً دخی قوللانیلیر .

شیره [ف] اوزوم صویی . سائر میوه لرك صیقیله رق چیقاریلان صولرینه ده اطلاق اولنه بیلیر .

شیرین [ف] طاتلی : آب شیرین، خواب شیرین § ـ ویعلی، محبوب القلب : شیرین چهره لی .

شیشه [ف] صیرچه قاب : « دوکیلن می قیریلان شیشهٔ رندان اولسون ـ ندیم » .

شیعه [ف] بر ذاتك متفق وناصری اولان طاقم . § حضرت امام علی ایله خاندان کریمی سووب التزام ایدن فرقهٔ مسلمین .

شیفته [ف] نه یاپدیغنی بیلمیه جك درجه یه کلمش اولان . اکثریا وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر . شیفته دل . شیفته حال .

شیق [فرانسزجه دن] کوزل، ظریف، خوش ادالی ، موادیه موافق سوسلو .

شِیَم [ع] (شیمه) نك جمعی : حضرت شهریار حمیدالشیم .

شیمه [ع] خوی ، خصلت ، معاسنده حمان دائما کوزللك ملاحظه اولنور : شیمهٔ کریمه . شیمهٔ مهماننوازی .

شین [ع] (ش) حرفنك اسمی : شین مکسوره .

شیون [ف] ماتم : روز شیون . شیونکاه = ماتمخانه، ماتم یری .

شیوه [ف] کوزللرك طبیعته خوش کلن، قلبی جذب ایدن طوری § طرز، طور، اسلوب . شیوهٔ لسان = برلسانك طرز تکلم وتحریری .

شُ

شُئون [ع] (شأن) ك جمعی . احوال : شئون یومیه . « حیثیت حوادث وکیفیت شئون ـ لا » (شئونات) صورتنده ده قوللانیلیر : « شئونات طبیعتده بدایت یوق نهایت یوق ـ حکمت »

شُباط [سریانیدن] معروف آی : « دم شباطده کی نوبهاره آلدانمه ـ لا »

شُبان [ف] جوبان : « ازهار ایچنده اویقویه طالمش اولان شبان »

شبّان [ع] (شابّ) ك جمعى . اكثريا كنجلر مقامنده قوللانيلير: شبان اهل جنت . ريشداران شبان ادبا .

شبه [ع] (شبهه) نك جمعى . نظمده قوللانيلهبيلير .

شبهه [ع] اوبلهمى يوقسه دكلمى ديه برخصوصده كسدرهمهمك حالى: « شبهه يوق مظهر لطف حقسين — خاقانى » . جمعى : شبهات .

شتر [ف] (اشتر) مخففى. شتر كربه = اطرادسز، ايپلى فنالى .

شتوم [ع](شتم)ك جمعى: شتوم غليظه.

شجاع [ع] شجاعتلى : رجل شجاع .

شجعان [ع] (شجيع)ك جمعى: شجعان عرب . « الرأى قبل شجاعة الشجعان — متنبى »

شجون [ع] شجنك جمعى. ذوشجون = داللى بوداقلى، متفرع .

شخوص [ع] (شخص) ك جمعى . (اشخاص) زياده قوللانيلير .

شذوذ [ع] شاذ اولمه ، شاذلق : بوكلمه شذوذاً بويله قوللانيلير.

شرب [ع] ايچمك، ايچلمك : شرب شراب . ماء باردك تدريج ايله شربى .

شرفا [ع] نسل حضرت پيغمبريدن اولان ذات معناسنه كلن (شريف) ك جمعى : كبار شرفا .

شرفه [ع] يوكسك محلك چيقينتيسى، منارهنك اذان اوقونان محلى. جمعى : شرفات .

شركاء [ع] (شريك) ك جمعى : فلان وشركاسى .

شروح [ع] براثرى ايضاح ايچون يازيلان ديكر اثر معناسنه اولان (شرح) ك جمعى : شروح شافيه .

شرور [ع] (شر) ك جمعى: اهون شرور . شرور نفس .

شروط [ع](شرط) ك جمعى: شروط مقاوله . شروط صريحه .

شروع [ع] باشلامق: مقصده شروع. بسمله ايله شروع .

شست [ف] ييقامه . (شو - ى) ايله براكده قوللانيلير : شست وشوى جامه .

شسته [ف] ييقانمش : جامهٔ شسته . روى ناشسته .

شش [ف] آق جكر .

شعاع [ع] ضيا ، تل تل كورينن ضيا : شعاع شمس . جمعى: شعاعات .

شعبه [ع] بولنتى ، بولوك ، طاقم : نهرك شعبهسى . شعبهٔ مسئله. شعبهٔ قوم . جمعى : شعبات .

شعبده [ف] الچابوقلغى كبى وسائط ايله كوستريلن هنر ، حقه بازلق : « الامان اول آلامان دلبرينك شعبدهسى — نورس افندى »

شعرا [ع] (شاعر)ك جمعى: شعراى عرب .

شعله [ع] آلو: شعلهٔ آتش. شعلهٔ جوّاله .

شعوب [ع] (شعب) ك جمعى .

شعور [ع] طويمه ، حس ايتمه ، آكلامه ، بيلمه : شعورى يوق . مختل الشعور . بى شعور. (ايتمك) مادهسيله قوللانلماز .

شغل [ع] مشغول اولهجق شى ، ايش : شغل بى فائده .

شُفَعاء [ع] (شفیع)ك جمعی: شفعای امت ، « اوله‌لر وهبی زاره شفعا — سنبلزاده »

شُفْعه [ع] صاتیلن بر مال وملکه مشترك وحصه‌دار وقومشو اولانلرك عین ثمنله صاتین آلمق اوزره اغیاره ترجیح اولنملری حق : حق‌شفعه.

شُقّه [ع] پارچه . اکثریا کاغد پارچه‌سی ومکتوب معناسنده قوللانیلیر .

شُقوق [ع] یاریق معناسنه والان (شق)ك جمعی: شقوق جداره

شُکات [ع](شاکی) نك جمعی: شکات اهل درد .

شُکْر ، شُکْران [ع] کوریلن نعمته مقابل اظهار اولنان قیمتشناسلق : « سکا ای لطفکار بیك شکران » . (شکران) (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز .

شُکُفْته [ف] آچلمش : کل شکفته. لاله شکفته .

شُکوفه [ف] چیچك : « یکی چیچه‌مش شکوفه‌لر بر بر »

شُمار [ف] صایی حساب : بی‌شمار § صایمه، حساب ایتمه. عدایتمه. شمار اعداد . «دل جور بی‌حسابکی احسان شمار ایدر » . صایمق معناسنه اولان (شمردن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور . بوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر . مثلا (خطوه شمار) آدیم صایجی دیمك اولور .

شُمارَنْده [ف] صایجی، صایان: شمارنده امواج .

شُمُرده [ف]صایلمش، حساب ایدلمش : نقود شمرده . «عمردن اولماز شمرده بزجه ایام فراق »

شُموس [ع] (شمس) ك جمعی : فضاده‌کی شموس .

شُموع [ع] (شمع)ك جمعی : شموع موقده . شموع بفکردر .

شُمول [ع] معنی‌ٔ ایچنه آلمه: بوسوزك آکا شمولی یوقدر .

شُو - ی [ف] یقامه (شست) ایله برلکده قوللانیلیر : شست وشو. یقامق معناسنه اولان (شستن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور. بو حالده وصف ترکیبی اوله‌رق قوللانیلیر . مثلا (دست شوی) ال‌یقایجی دیمك اولور

شُوخ [ف] حرکاتنده سربست نازلی، شیوه‌لی، شن اویناق . کوزلره وصف اولور. شوخی = شوخاق .

شُور [ف] ککرمسی ، طوزلو : آب شور § شماته ، چیغلق،قاریشیقلق: شور دریا .

شُورِش [ف] قاریشیقلق ، بربرینه کیرش .

شُورَه [ف] منبت اولمیان ، چوراق‌یر: زمین شوره .

شُوری [ع] مشاوره: اهل شوری.

شُوریده [ف] حالی‌پریشان، دل‌شوریده عاشق شوریده .

شُوسه [فرانسزجه‌دن] بالیق ضیرق یچیمنده اوله‌رق قیرمه طاشلرله‌قومدن یاپلمش ایکی‌طرفی خندقلی یول.

شُوم [ف] اوغورسز: طالع شوم.

شُوی [ف] قوجه: زن وشوی. شوی بی وفا . «شوی زن‌زشت‌روی نابینا به — سعدی »

شُهَداء [ع] (شهید)ك جمعی: شهدای بدر، شهدای کربلا.

شُهْرَتْ [ع] خلق آره‌سنده‌سویلنمه، اونلنمه، اون: شهرت کامله. شهرت بولدی.

شُهْرَه [ع] شهرتلی، مشهور: شهره دوران.

شُهُود [ع] شهادت ایدن معاشنه اولان (شاهد)ك جمعی: شهود عادله. اقامهٔ شهود.

شُهُود [ع] وجود بولمه، موجود اوله، میدانه کلمه، کوزه کورنمه: عالم شهود. مهد شهود § کورمه، مشاهده ایتمه: اصحاب شهود.

شُهُور [ع] (شهر)ك جمعی: شهور عربیه. شهور ثلاثه.

شُيُوخ [ع] (شیخ)ك جمعی: شیوخ قبائل. طریقته متعلق اولانیه شیخك جمعنده اکثریا (مشایخ) دینلیر.

شُيُوع [ع] خلق آره‌سنده بیلنمه، هر کسجه طویلمه. اشخاص حقنده قوللانلماز: شیوع کیفیت. شیوع بولدی.

صَ

صائِبْ [ع] صواب ایله، خطاسزلق ایله متصف، خطا ایتمین، طوغریجه نشانه واران: رأی صائب. سهم صائب. افکار صائبه. (صایب) صورتنده یازلمالی.

صائِلْ [ع] صالدیریجی، صالدیران: دفع صائل. جاهل صائل. فرقهٔ صائله. (صایل) صورتنده یازلمالی.

صائِمْ [ع] اوروجلو: رجل صائم. صالحهٔ صائمه. (صایم) صورتنده یازلمالی.

صابِرْ [ع] صبر ایدیجی، ایدن، صبرلی: ایوب صابر. آسیهٔ صابره. «برکلیر اویله سید صابر»

صابُونْ [مشترك] معروف.

صاحِبْ [ع] بر شی حقنده «تمدر» دیمکده صادق، مالك، متصرف. قاعدهٔ فارسیه اوزره مضاف اولدیغی وقت اضافتدن منقطع اوله‌رق استعمالی غالبدر: صاحب خانه. صاحب ورقه § صحبت ایدیجی، ایدن. بو معناده استعمالی اندردر.

صادْ [ع] (ص) حرفنك اسمی: صاد مفتوحه.

صادِرْ [ع] صدور ایدیجی، ایدن: کلام صادر. کلمات صادره.

صادِقْ [ع] طوغری، کرچك: مرد صادق. قول صادق. قضای صادقه.

صارِفْ [ع] صرف ایدیجی، ایدن § دکشدیریجی، تحلیل ایدیجی.

صارِمْ [ع] کسیجی، کسکین، اکثریا قیلیجه وصف اولور: سیف صارم. سیوف صارمه.

صاعْ [ع] کیله کبی اولچك، شیلك، بیك درهملك قوطی.

صاعِدْ [ع] صعود ایدیجی، ایدن: دود صاعد. ادخنهٔ صاعده.

صاعِقَه [ع] یلدیریم: نزول صاعقه. سبر صاعقه.

صافْ، صافِي [ع] صفوت ایله متصف، خالص، تمیز، طورو: قلب صاف. آب صاف. قلوب صافیه. (صاف) صافی مخففیدر.

صافِنات [ع] صافنك جمعی. صوی آتلر. صافنات الجیاد.

صالِحْ [ع] صلاح ایله متصف، صلاح صاحبی: رجل صالح. صالحه

بر قادین§ یار، الویرشلی: کرسته اعمالنه صالح آغاج .

صامِتْ [ع] (ساکت) ایله مترادفدر.

صانِعْ [ع] یاپیجی ، پیدا ایدیجی ، میدانه کتیرن . جناب حقه‌ده اطلاق اولنور : صانع لم یزل .

صَبّ [ع] دوکمك، دوکلك ، بوشالدلمق .

صَبا [ع] لطیف روزکار : هبوب صبا. «صبا کوینده دلدارك نه‌در افتاده‌لر حالی؟ — فضولی»

صَبابَتْ [ع] عاشق اوله ، عاشقلق: صبابت برنوع صباوتدر.

صَباحْ [ع] کون ابتداسی: « اویان ای دیدهٔ جان خواب غفلتدن صباح اولدی — رضائی »

صَباحَتْ [ع] کوزللك، دلبرلك . اکثریا چهره حقنده صرف اولنور: صباحت سیما .

صَبّارْ [ع] صبری چوق، چوق صبرلی: مبتلای صبار.

صَبّاغْ [ع] بویایان، بویاجی: « صباغنه صد هزار تحسین ! »

صَباوَتْ [ع] صبیلك ، چوجقلق : حال صباوت «ممکن اولیدی عودت ایدردم صباوته »

صَبْرْ [ع] شدائد ولذائذده ضبط نفس: « هپ صبر ایله بولدیلر اکابر »

صَبْغْ [ع] بویامق، بویانمق : صبغ البسه. کرباسك صبغی .

صَبُوحْ [ع] صباحلین ایچیلن شراب، صباح شرابی : «صبح اولدی مهیامی صبوحم ساقی ؟ »

صَبُورْ [ع] (صبّار) ایله مترادفدر . جناب حقه‌ده اطلاق اولنور .

صَبِیّ [ع] کوچك ارکك چوجق : صبیّ ذکی . صبیهٔ باکیه .

صَبِیحْ [ع] صباحت صاحبی، صباحتلی : طفل صبیح . صبیهٔ صبیحه . وجه صبیح

صَحّ [ع] تصدیق علامتی ، بعض اوراق رسمیه‌یه، خصوصاروئوس وبروات ظهرینه وضع اولنان کرفت یازیلی امضا . صح الباقی .

صَحائِفْ [ع] (صحیفه)نك جمعی: صحائف مطبوعه . (صحایف) صو-رتنده یازلاملی .

صَحابَتْ [ع] صاحب چیقمه، بنمسه‌یوب یاردیم ایتمه : صحابت صحیحه. صحابت اهل حق . بربیچاره‌یه صحابت .

صَحابِیّ [ع] اصحاب کرامدن اولان ذات : ابن مسعود صحابیدر . ام ایمن صحابیه‌در .

صَحارِی ، صَحارَی [ع] (صحرا) نك جمعی: صحارای خالیه. صحاریٔ بی‌آب . صورت ثانیه دها زیاده قوللانیلیر .

صَحّافْ [ع] کتاب آلوب صاتان ، کتابجی .

صَحْراء [ع] اووه : صحرای کربلا . صحرای واسع . تأنیثی ملتزم دکلدر . « کوردم آثارین بهادرك اولدی صحرالر نم » . جمعی : صحراوات .

صَحْنْ [ع] مکانك اورته‌سی ، اورته یر : صحن صفه §زیل: صحنین= جفته زیل : ضرب صحنین . بیوك کاسه معناسنه‌ده کلیر. بومناسبتله لسانمزده فتحتین ایله معروف یمك قابنه اطلاق اولنور .

صَحْنَه [ع] تیاتروده اویونجیلرك اویون اوینادقلری محل مخصوص: هیچ

براو بونجى حقيقتده صحنه اوزرنده كورنديكى كبى دكلدر .

صَحْو [ع] آيلمه، آييقلق : سرخوش صحوه كلدى. حال استغراق صحوه متحول اولدى : سكر صحوه منقلب اولدى.

صَحِيح [ع] صحت ايله متصف، صحتلى: فكر صحيح . وجود صحيح . افكار صحيحه . ادبيات صحيحه .

صَحِيفَه [ع] كاغد يوزى: صحيفهٔ ثانيه. صحيفهٔ خاليه .

صَخْرَه [ع] بك وبيوك طاش ، قايا : صخرة الله . صخرهٔ مندكّه .

صَدْ [ف] يوز : صد كلهٔ على .

صَدا [ع] مطلقا سس: صداى مؤثر. صداى مؤذن § سسلنلدكده طاغ وقبه كبى شيلره منعكس اولان سس، يانق : « باق قالان بوقبه‌ده برخوش صدا ايمش — باق » « هرطاغده‌كى قابى صدا افغانمك افغانيدر » « ايكى ياندن صداويرر طاغلر »

صَدارَت [ع] صدر اعظملق : مقام صدارت . مسند صدارت. صدارت عظمى § اك باشده بولنمه: جمله‌ده بركلمه‌نك صدارتى § روم ايلى ياخود آناطولى قاضى عسكرلكى .

صَداقَت [ع] طوغريلق، يورك طوغريلغى : صداقت مجربه . «وارودر آنلرده صداقت الحق — سنبلزاده»

صَدَد [ع] لاقيردى صيره‌سى : صدد بحث . تحويل صدد . صدددن چيقدى .

صَدْر [ع] كوكس : صدر واسع . علل صدريه § اك باش ، اك يوقارى ، اوست باش : صدر جمله . صدر كلام . صدر مجلس § وزير اعظم: صدر عالى. صدر كزين § روم ايلى ياخود اناطولى قاضى عسكرى : صدرين .

صَدَف [ع] اينجى قابوغى : « هر صدفده دريكدانه بولنماز الحق — نديم »

صَدَقه [ع] فى سبيل الله كوكل خوشلغى ايله فقرايه ويريلن شى: صدقهٔ نقديه . صدقهٔ جزئيه . جمعى: صدقات .

صَدْمَه [ع] چارپمه : صدمهٔ شديده . جمعى : صدمات .

صَدِيق [ع] كرچك دوست: صديق شفيق § طوغرى سوزلو ، راستكو : رفيق صديق .

صَراحَت [ع] سوز آچيق اولمه ، سوزده آچيقلق : صراحت كامله . افاده‌ده التزام صراحت .

صَرّاف [ع] پاره بوزيجى، فائضله پاره ويرمك كبى ايشلرله مشغول اولان اهل تجارت : « صافدل وار ايسه صراف اولماز »

صَرْصَر [ع] بك شدتلى، پك كورلتيلى روزكار: باد صرصر. صرصر سرعتيله .

صَرْف [ع] خرج ايتمك ، ايدلك : صرف نقود . صرف ذهن. صرف نفس. برمبلغك صرفى § چويرمك، دوندرمك، چويرلك، دونديرلك: صرف نظر . نظر دقتك او جهتدن صرفى § كلماتك تبدلاتندن بحث ايدن علم .

صَرِيح [ع] صراحتلى : قول صريح. تعريضات صريحه . « قلبه قوت ويرر مقال صريح »

صَعْب [ع] كوچ، چتين : كار صعب. امور صعبه . صعب الحصول .

صَعْقَه [ع] بایلمه ، بایغینلق : صعقهٔ شدیده .

صَعْوَه [ع] نوبروق صالان قوشی : « هوالاندك یتر ای صعوهٔ دل دیده‌باز اول کیم — ثابت »

صَعِیْد [ع] یوکسك طرف ، مملکت علیا : صعید مصر .

صَغائِر [ع] کوچك کناه معناسنه اولان (صغیره) نك جمعی : ارتکاب صغائر . (صغایر) صورتنده یازلمالی .

صَغِیْر [ع] کوچك : اناء صغیر . « بزه حرمت ایلر صغیر وکبیر — شیخ الاسلام یحیی »

صَغِیْرَه [ع] کوچك کناه : عندالله توبه‌سز صغیره‌نك عفوی مأمول قویدر .

صَفّ [ع] برجیرپیده دیزلمش شیلرك هیئت مجموعه‌سی ، دیزی ، صیره : صف عسکر . صف اطفال . اکثریا تخفیف ایله قوللانیلیر : «قورلدقجه صف هیجای معنی روحی بی باك — دیوب « هل من مبارز ؟ » هرجه‌باداباد اولور پیدا — علی روحی » . صف نعال = قاپوده پاپوشلرك طوردیغی یر ، پاپوشلق .

صَفاء [ع] صافیلك ، کدرسزلك ، کوکل شنلکی : صفای ساعد . صفای خاطر . موسم صفا . صفای تام .

صفایح [ع] (صفیحه) نك جمعی .

صَفْح [ع] یوزچویرمه ، یوزدوندرمه : عفو وصفح . صفح جمیل . عفو معناسنده کلیر .

صَفْحَه [ع] بر شیئك یاصی یوزی : صفحهٔ قرطاس . صفحهٔ سینه . صفحهٔ واسعه . « باق بو شعری صفحهٔ چرخ برینه یاز — باقی » جمعی صفحات .

صَفْدَر [ف] صفییرتیجی معناسنه وصف ترکیبیدر : دلاور صفدر .

صَفَر [ع] معروف آی : صفرالخیر . خروج صفر .

صَفْصاف [ع] سوکوت ، آقجه سوکوت .

صَفْوَت [ع] صافیلك : صفوت قلب . صفوت سما . صفوت کامله .

صَفِیّ [ع] تمیز ، پاك ، پاکیزه : قلب صفی . صفیّ القلب . صفی الله = حضرت آدم علیه السلام .

صَفِیحَه [ع] معادن تخته‌سی § صفحه .

صَفِیر [ع] ایصلیق . اکثریا اینجه وکوزل سس مقامنده قوللانیلیر : صفیر بلبل .

صَكّ [ع] قاضی حجتی : علم صك . اصول صك .

صَلا [ع] میدان اوقومه : « غمده دشمن بلای تیغندن — الامانخوان صلای تیغندن » . (الصلا) صورتنده‌ده قوللانیلیر : « الصلا هرکیم یانارسه نار عشقه الصلا — نیازی »

صَلابَت [ع] پکلك ، قاتیلق : صلابت اجسام § معنوی متانت ، قوت قلبدن ایلری کلن متینلك : صلابت دینیه .

صَلات [ع] نماز : ادای صلات . صلات فجر § پیغمبرمز افندمز حضرتلرینه دعا : صلات وسلام . جمعی : صلوات : صلوات مفروضه . صلوات شریفه .

صَلاح [ع] فاسد اولیوب ایی اولمه ایلك : صلاح حال . حال صلاح .

صلاح نفس . صلاح تام .

صَلاحِيَّتْ [ع] وظیفه‌سنك خارجنده اولمیوب حقلی اوله، وظیفه داخلنده حقلی حرکت : بر پدرك لزومی حالنده اوغلنی تکدیره صلاحیتی واردر .

صَلْبْ [ع] آصمق ، بردار ایتمك ، آصلمق ، بردار ایدلمك : بر جانی‌یی صلب . بر مفسدك صلبی . صلباً اعدام .

صَلِيبْ [ع] خاج : اهل صلیب، تعلیق صلیب . القاء الصلیب فی الماء .

صَمّاء [ع] صاغیر معناسنه اولان (اصم)ك مؤنثی. قاتی طاش، صوم قایا : صخرهٔ صما § معده‌یه قریب باغیرساقلر.

صَمْتْ [ع] سکوت . (صمت وسکوت) تعبیرنده بری حشودر : «یا سویله سوزی کهر نثار ایت — یاصمت وسکوتی اختیار ایت — لا»

صَمَدْ [ع] صوك درجه‌ده عالی اولمقله برابر دائم اولان .اسماء حسنا . دندر : «ایتمه درد اهلنی ای فرد صمد — هیبت « ثم رددنا »ایله رد ـ خاقانی » . الله الصمد .

صَمَدانیّ [ع] صمده منسوب، الٓهی: عون صمدانی . عنایت صمدانیه .

صَمْصام ، صَمْصامَه [ع] یوزی دونمز کسکین قیلیج : «هرمنکره صمصام بلند ابات ابراز» . قهرمانان عربدن عمرو بن معدی کربك معروف قیلیجنه دخی (صمصامه) دینیلیر .

صَمْغْ [ع] بو اسم ایله معروف آغاج صیزنتیسیدرکه صکره قویولاشوب اوزلنیر : صمغ عربی .

صَمَمْ [ع] صاغیرلق .

صُمُوتْ [ع] سکوته ملازمت ایدن . اکثریا چهره‌سنی اکشیده‌رك صوصوب طوران معناسنده قوللانیلیر : جاهل صموت .

صَمِيمْ [ع] یورك ایچی ، باطن قلب، درون دل . عن صمیم . عن صمیم القلب. میل صمیمی . محبت صمیمیه.

صَنادِيدْ [ع] بهادر وعالیشان، اولو ونافذ الحکم معناسنه اولان (صندید)ك جمعی: صنادید قریش.صنادید عجم . «آثار پدیدست صنادید عجم را — عرفی »

صَنادِيقْ [ع] (صندوق) ك جمعی: صنادیق مقفله .

صَنايِعْ [ع](صنیعه) نك ی عکس ایلدیگی حالده (صنعت) شعریه . اولنور : صنایع نفیسه . قولو آغاج :

صَنْدَلْ [ع] معنی دافعدر . صندل الیه : صندلی نشین

صَنْدَلی [ع] « صندلی‌زیب داستان خیال — »

صَنْدُوقْ [ع]صندق: صندوق آهنین. مال صندوقی . « ایلدی پیر صندوق تخدرده نهان — نابی»

صَنْدُوقَه [ع] تربه‌لرده مزارا وزرینه قونیلان صندوق سرنکون: صندوقهٔ مزینه .

صَنْعَتْ [ع] بر آدمك معتاد اوزره ایشلدیگی ایش که آنکله گچینیر: صنعت صیدله. صنعت مقبوله § دوام ایله حاصل ایدیلن ملکه : صنعت کتابت § کلامده اعتبار مقبول : مراعات نظیر صنعتی . « ایتمز غزلنده فکر صنعت —

صنعت اولور آنده بی صناعت — لا»

صَنَمْ [ع] بت، پوت § محبوبه

صَنَوْبَرْ [ع] جام آغاجی. قوزالاغنه‌ده اطلاق اولنور: شکل صنوبری، صنوبری الشکل.

صَنِيعْ [ع] ایشلنیلن، عمل.

صَنِيعَه [ع] دوزمه ایش، حیله طریقیله ایشلنیلن ایش، حیله.

صَوَابْ [ع] طوغری، یاکلش دکل: قول صواب. طریق صواب، جواب صواب.

صَوَارِمْ [ع] (صارم) ڭ جمعی: صوارم لامعه. التماع صوارم.

صَوَاعِقْ [ع] (صاعقه) نك جمعی: صواعق مخربه. نزول صواعق.

صَوَامِعْ [ع] (صومعه) نك جمعی: صوامع معموره. اعمار صوامع.

صَوبْ [ع طرف: صوب والا. صوب عالی. ضم ایله غلطدر.

صَوتْ [ع] سس: صوت بلبل. صوت اعلی. صوت شدید.

صَوْلَتْ [ع] صالدرمه، اوزرینه یوریوب صالدرمه: صولت شدیده.

صَوْلَجَانْ [ع] چوکان، اوجی اکری جرید.

صَومْ [ع] اوروج: صوم داود. صوم وصال.

صَوْمَعَه [ع] خصوصی عبادتخانه، وحدتخانه: صومعهٔ زاهد. صومعهٔ خالیه. صومعهٔ راهب. «درصومعه رفته دل ببازار چه سود — لا»

صَوْنْ [ع] (صیانت) ایله مترادفدر: صون صمدانی.

صَهْبَا [ع] شراب. فی الاصل عربیده مؤنث اعتبار اولنان (خمر) ڭ صفتیدرکه صهوبتلی، یعنی آل دیمکدر. فضولینك «بن کیمم ساقی اولان کیمدرمی صهبانه‌در» مصراعنده (صهبا) اواعتبار کوره (حمرا) موقعنده ایراد اولنمشدر.

صَهِيلْ [ع] آت کیشنه‌مسی: طنین صهیل. صهیل دمادم. «آواز صهیلی نفخهٔ صور — غالب»

صَيَّادْ [ع] آوجی: صیاد حیله معتاد.

صَيَّاغْ [ع] قویومجی. (صوّاغ) دخی دینیلیر.

صَيْحَه [ع] صوك درجه‌ده بلند آواز ایله هایقیرمه، هایقیرش، بك سس: صیحهٔ جبریل. صیحهٔ حبلی. صیحهٔ واحده.

صَيْدْ [ع] آو: صید مقید. العلم صید والکتابة قید. § آولامق، آولانمق: صید ماهی. برقوشك صیدی.

صَيْدَلَانِيّ [ع] اسپنچیار.

صَيْدَلَه [ع] اسپنچیارلق: فن صیدله.

صَيْرَفْ، صَيْرَفِيّ [ع] قورناز، متبصر، کارکذار § صراف.

صَيْرُورَتْ [ع] اولمق، اولیویرمك، وجود، کون.

صَيْوَانْ [ع] سایبان، صایوان صاچاق. قیرمه پرواز کبی شیلر. صیوان اذن = قولاغك کنار قیوریمی.

صَيْفْ [ع] یاز: موسم صیف. الصیف ضیعت اللبن.

صَيْقَلْ [ع] پرداخت ایدیجی، ایدن جلا ویریجی، ویرن آدم وآلت: «صیقل اولور او مرآته که برزنك المدر — روحی بغدادی» «اولدی کوکلم عشق ایله آیینهٔ صیقلزده»

ص

صِباغ، صِبغ، صِبغَه [ع] بويا : صبغهٔ حسنه. صبغة الله = فطرة الله، فطرت اسلام . صبغة الله ومن احسن من الله صبغة ؟

صِبيان [ع](صبی)نك جمعی: صبيان محله.

صيت [ع] شهرت، اون : صيت نبی . صيت سخن . صيت جميل .

صِحَّت [ع] صحيحلك ، صاغلق : صحت املا. صحت وجود. حفظ الصحه. صحت تامه .

صِداق [ع] زوجه‌نك مهری ، نكاح آقچه‌سی : تأديهٔ صداق .

صدق [ع] طوغريلق : صدق افاده . صدق نيت . صدق تام .

صِدّيق [ع] صدق تام صاحبی: يوسف صديق. ابوبكر صديق. عائشهٔ صديقه .

صِراط [ع] يول : صراط مستقيم § جهنمك اوزرنده قوريلان كوپری : قنطرهٔ صراط . جسر صراط.

صِرف [ع] ساده ، صافی ، ایچنده باشقه شی يوق: كذب صرف. مداهنهٔ صرفه .

صِغار [ع] (صغير) ك جمعی : صغار وكبار. اولاد صغار .

صِغَر [ع] كوچكلك : صغر جرم. صغر سن .

صِفَت [ع] حال ، كيفيت ، صورت ، موجوديت : صفت ممدحه § برشيئی توصيف ايدن كلمه وتركيب: صفت كاشفه . ادات تشبيه مقامنده دخی قوللا- نيلير . بوحالده وصف تركيبی صورتنه كيرر. مثلا (حيدرصفت) دينيلركه حيدر صفتلی، يعنی حيدر كبی ديمك اولور .

صِفر [ع] بوش: صفراليد = الی بوش § رقم نقطه‌سی : صولده صفر . صفر معكوس .

صِلَه [ع] مملكتنه كيتمه ، اقرباسنه اولاشمه: صلهٔ رحم § بخشش، جائزه: صلهٔ قصيده. صلهٔ وفيره. جمعی: صلات.

صِماخ [ع] قولاق : «كذار باشتاب عمری اشرابه كلير دائم — لب جوده صماخ جانه جوش آبدن فرياد — راغب»

صِناعَت [ع] صنعتكارلق حال وكيفيتی، صنعتكارلق، صنعت: صناعت انشا. جمعی : صناعات .

صِناعی [ع] صناعته منسوب، طبيعی اولميوب صنعتله [illegible] العظام = حصوله كلن : شكوفهٔ ص[illegible] صناعيه . جمعی : صناعيا

صِنف [ع] بولوك، طاقم : مكتبك برنجی صنفی. صنف ثانی .

صِهر [ع] آنا، قاين آتا، بالديز، داماد، انشته كبی قيز ويروب آلمقله اقربا معدود اولان ذواته اطلاق اولنور. صهريت = صهر اولمق صورتيله اولا قرابت .

صِياغَت [ع] قويومجيلق: صنعت صياغت

صِيام [ع] اوروج طوتمه ، اوروجلو- لق : شهر صيام .

صِيانَت [ع] قوريمق ، قورنمق : صيانت صبيان . بر صبينك تهلكه‌دن صيانتی. صيانت جمليه .

صِيَغ [ع](صيغه)نك جمعی: صيغ ناقصه.

صيغَه [ع] فعلك آلديغی هيئات مختلفه‌دن هربری: صيغهٔ مجهوله.

ص

صُبح [ع] صباح: صبح كاذب. صبح صادق. عمود صبح.

صُحبَت [ع] كوريشوب قونشمه: صحبت مديده. آداب صحبت. بركت صحبت نبى. الصحبة مؤثرة.

صُحُف [ع] (صحيفه) نك جمعى: بعض پيغمبران عظامه نزول ايدن رسائل جليلهٔ آلهيه يه اطلاق اولنور: صحف ابراهيم. صحيفه لر معناسنده اكثريا (صحائف) قوللانيلير.

صُخُور [ع] قايا معناسنه اولان (صَخْره) نك جمعى.

صُداع [ع] باش آغريسى: دعوت صداع. دفع صداع.

صُدغ [ع] كوز ايله قولاق آره‌سى § زلف.

صُدُور [ع] (صدر)ك جمعى: صدور ناس § [illegible] ايلى وآناطولى صدورى.

صُدُور [ع] چيقمق، پادر اولمق: صدور كلام.

صُراحى [ع] صورت‌معروفده ياپيلان قاب: صراحىٔ شفاف.

صُرَدان [ع] ديلى آلتنده بولنان [illegible] سياه طامار.

صُرَّه [ع] آقچه كيسه‌سى، پاره چيقنى صره امينى «لايألف الدرهم المضروب صرتنا — لا».

صُعُوبَت [ع] كوچلك: صعوبت تحصيل. صعوبت مندفعه.

صُعُود [ع] يوكسكه چيقمق: صعود بخار. بالونك صعودى.

صُغرى [ع] (اصغر)ك مؤنثى: زينت صغرى § قياس منطقينك كوچك مقدمه‌سى.

صُفر [ع] طوج، پرنج، باقر، روى.

صُفرَت [ع] صاريلق: صفرت وجوه. كسب صفرت.

صُفُوف [ع] (صف)ك جمعى: ترتيب صفوف. صفوف مرتبه.

صُفَّه [ع] اوطوره‌جق سدلى محل: صفهٔ باغ. چمن صفه § خانه‌لرده صوفه دينيلن محل.

صُكُوك [ع] (صك)ك جمعى: صكوك مقبوله.

صُلب [ع] آرقه كميكى، اوكورغه: صلب پدر. صلبى اوغل.

صُلب [ع] پك، قاتى: زمين صلب. جسم صلب. اجسام صلبه.

صُلح [ع] بارشمه، باريشيقلق: صلح نافع. «حاضر اول جنكه اكر ايسترايسه‌ك صلح و صلاح — لا». الصلح خير. الصلح سيد الاحكام.

صُلَحاء [ع] صلاح صاحبى معناسنه اولان (صالح)ك جمعى: صلحاى امت. صلحاى سالفه.

صُمُوت [ع] سكوت ايتمه، صوصورتمه.

صُنع [ع] ياپيش، عمل، اثر قدرت: صنع بارى. «لب جوده كماله صنعى هر برك چمن سويلر — نابى». صنعى = يابمه: صنعى چيچك.

صُنُوف [ع] (صنف)ك جمعى: صنوف عاليه.

صُور [ع] دودوك كبى چالنان بوينوز، نفير: صوراسرافيل. نفخ صور.

صُوَر [ع] (صورت)ك جمعى: صور مختلفه. صور جميله: «آينه صفت سير اوله‌مازسين بو صوردن — طالب».

صُورَت [ع] شكل ظاهرى، قيلق: صورت حسنه § حال ظا-

هری § رسم: صورت مرتسمه § طرز، کیفیت: حسن صورتله تسویهٔ امور § بر شیئك عینی: صورت مکتوب.

صُورِیّ [ع] صورته متعلق، معنایه تعلقی یوق: علو صوری. مدایح صوریّه.

صُوف [ع] یوك § یوك طوقومه‌سی: شرابی صوف.

صُوفِیّ [ع] اهل تصوفدن اولان ویا آنلردن کچینن ذات: صوفیٔ صافی. صوفیٔ تیره‌دل.

صُوفِیَّه [ع] اهل تصوف طائفه‌سی: کلمات صوفیه.

ض

ضابِط [ع] (ظ) ضبطه مأمور. اکثریا عسکر حقنده صرف اولنور. اسلوب فارسی اوزره جمعنده (ضابطان عسکری) دینیلیر، (ضابطان عسکریه) دینلمز.

ضابِطَه [ع] (ظ) ضبطه مأمور اداره: انتظام ضابطه § قاعده.

ضاحِك [ع] کولیجی، کولن: رجل ضاحك. عجوز ضاحکه.

ضاحِکَه [ع] آزی دیشلردن هر بری. جمعی: ضواحك.

ضاد [ع] (ض) حرفنك اسمی: ضاد مفتوحه.

ضارِب [ع] ضرب ایدیجی، ایدن: شخص ضارب. اشخاص ضاربه.

ضالّ [ع] ضلالتده قالان: فرق ضاله.

ضامِن [ع] (ظ) کفیل: ضامن امین. صدیق ضامن. اصدقای ضامنه.

ضایِع [ع] (ظ) الدن چیقان، تلف اولان: متاع ضایع. اشیای ضایعه. جمعی ضایعات.

ضَبط [ع] (ظ) حسن تدبیر و بصیرت ایله حفظ: ضبط افاده. سرکش حیوانك ضبطی § حسن تدبر و بصیرت و یاقوت ایله کندی دائرهٔ تصرفنه ادخال.

ضَبُع [ع] صیرتلان.

ضَخامَت [ع] ایریلك: ضخامت عظام.

ضَخم [ع] ایری: ضخم العظام = ایری کیکلی.

ضَرّ [ع] (ظ) ایله مترادفدر: نفع ضر. ضم ایله‌ده اغتدر.

ضَرّاء [ع] محنت، شدت، بلا: اصابت ضرا. مسّ ضرا.

ضَرائِر [ع] (ضرّه) نك جمعی. (ضرایر) صورتنده یازلمالی.

ضَراعَت [ع] تواضع، تذلل، مسکنت: ضراعتنامه. عرض ضراعت.

ضَرب [ع] (ضادی اکثریا (ظ) کبی اوقونور) اورمق، اورلق: ضرب تیغ. بر عددك بر عدده ضربی § دوکمك، دوکلك: بریسنی ضرب. بریسنك ضربی § قوت، قدرت: ضرب دست. ضرب نطق. ضرب طبل = طاوول چاله. ضرب مَثَل = ایرادمثل. بوتعبیر مثل مقامنده قوللانیلیر.

ضَرَبات [ع] (ضربه) نك جمعی.

ضَرَبان [ع] اورمق ، اورش : نبضك ضربانی . شدت ضربان . ضربان شدید .

ضَرْبَه [ع] اورش، اورمه : ضربهٔ شدیده . جمعی ضربات .

ضَرَر [ع] (ظ) نقصان، بدحاللك . (ضرر ایتمك) مصدر حكمی ضرر ایرشدرمك معناسندن زیاده ضرره دوچار اولمق معناسنده قوللانیلیر .

ضَرُورَت [ع] (ظ) محتاجلق ، چاره‌سزلك : ضرورت شدیده . بالضروره . جمعی : ضرورات . الضرورات تبیح المحظورات = ضرورات محرّماتی مباح قیلار .

ضَرُوری [ع] (ظ) ضرورته منسوب . لازم ، چاره‌سز : قبول ضروری . تمایلات ضروریه . جمعی : ضروریات .

ضَرَّه [ع] بر آدمك ایکی یاخود دها زیاده زوجه‌لرندن هر بری ، اورتاق .

ضَریح [ع] قبر ، مزار : نوّر الله ضریحه .

ضَریر [ع] آنادن طوغمه کور ، اعمای مادر زاد ، کور مادر زاد .

ضَعْف [ع] (ظ) ضعیفلك ، قوتسزلك : ضعف بازو . ضعف ادراك . (ضعفیت) غلطدر .

ضَعیف [ع] (ظ) ضعف ایله متصف ، قوتسز ، زبون : جسم ضعیف . قول ضعیف .

ضَفادِع [ع] (ضفدع)ك جمعی .

ضَلال ، ضَلالَت [ع] طوغری یولدن چیقمه ، صاپمه ، صاپیقلق . ضلال بعید = ضلال کامل ، طوغری یولدن بتون بتون اوزاقلاشمه .

ضَمّ [ع] (ظ) قاتمق ، قاتلمق : ضم معاش . بر مقدارك ضمی § اوتره ایله اوقوق ، اوقونمق : ضم ضاد . ضادك ضمی .

ضَمائِر [ع] (ظ) (ضمیر)ك جمعی : ضمائر شخصیه . واقف ضمائر . (ضمایر) صورتنده یازلماملی .

ضَمائِم [ع] (ظ) (ضمیمه)نك جمعی : ضمائم عشریه . (ضمایم) صورتنده یازلماملی .

ضَمان [ع] (ظ) کفالت : ضمان قوی .

ضَمَّه [ع] (ظ) اوتره : ضمهٔ خفیفه .

ضَمیر [ع] (ظ) قلب ، درون . مافی الضمیر § کوکلده کیزلی اولان سر : کشف ضمیر § اسمك یرینی طوتان کلمه که متکلم یاخود مخاطب ویا غائبه دلالت ایدر .

ضَمیمَه [ع] (ظ) قاتیلان شی : ضمیمهٔ جدیده .

ضَوابِط [ع] (ظ) قاعده معناسنه اولان (ضابطه) نك جمعی : ضوابط نحویه .

ضَوْء [ع] (ظ) ضیا : ضوء شمس .

ضَیاع [ع] (ظ) ضایع اولمه : ضیاع کلی . ضیاع سرمایه . ضیاع شعور .

ضَیْف [ع] مسافر ، قونوق : ضیف مکرم .

ضَیِّق [ع] بك طار : مکان ضیق .

ضِ

ضِحْك [ع] کولمك : ضحك ضروری . ضحك مدید .

ضِدّ [ع] (ظ) بر شیئك عكسی، مخالفی، خلافی: ضد اكبر.

ضِعف [ع] (ظ) برشیئك مقدارجه مثلی، بر او قدری: ضعف عذاب. ضعفین.

ضِفْدَع [ع] قورباغه: صوت ضدع.

ضِلع [ع] قابورغه كمیكی، یان: ضلع ایسر § شكلك بر جانبی.

ضِمن [ع] (ظ) قول و فعلك ایچ یوزی: «لذتی انكار اولنماز بذل واسراف ایتمه‌نك — آه ضمننده اكر اندیشهٔ وام اولمسه! — نابی» § مقصد، حقیقت مقصد: «سویله ای شوخ جفا پیشه‌نه‌نك ضمننده؟ — لا»

ضِیاء [ع] (ظ) پارلاقلق، آیدینلق: ضیای شمس. «طولدردی ضیاسی كاشانی — لا» «ضیا ویركلبهٔ احزانمه ای ماه كنعانم — ابن النجار»

ضِیافت [ع] (ظ) برقاچ ذاتی دوستانه و اكرام ایله اطعام: ضیافت چكمك. ضیافت مكمله.

ضِیفان [ع] (ضَیف)ك جمعی: ضیفان محترمه. ضیفان حضرت ابراهیم.

ضِیق [ع] (ظ) طار اولمه، طارلق: ضیقِ نفس § طار.

ضُ

ضُجْرَت [ع] ایچ صیقنتیسی، تنكی دل.

ضُحی [ع] قوشلق وقتی: نور ضحی. صلاة ضحی.

ضُروب [ع] (ضرب)ك جمعی: ضروب امثال

ضُعَفاء [ع] (ظ) شخص ضعیف معنا... (ضعیف)ك جمعی سنه اولاز (ضعیف آرسنی). ضعفای امت. حمایهٔ ضعفا.

ضُمُور [ع] ملتدن اعضا قورومه § حیوان آریقلایوب قارنی ایچری چوكمك.

ضُیُوف [ع] (ضیف)ك جمعی: اكرام ضیوف.

طَ

طاء [ع] (ظ) حرفك اسمی، طاء مفتوحه.

طائِر [ع] اوچیجی، اوچان: خیال طائر. خیالات طائره § قوش: طائر فرخنده. طائر خیال. طائر جنت. (طایر) صورتنده یازلاملی.

طائِف [ع] طواف ایدیجی، ایدن. طائف كعبه. (طایف) صورتنده یازلاملی.

طائِفه [ع] بولوك، گروه، طاقم: طائفهٔ صوفیه § گمی ایشجیلرینك جمله‌سی ویاهر بری: برسفینه‌نك طائفه‌سی. برقاچ طائفه. (طایفه) صورتنده یازلاملی.

طائِل [ع] فائده. سلب مقامنده قوللانیلیر: سی بی طائل. (طایل) صورتنده یازلاملی.

طابِخ [ع] پیشیریجی.

طابِع [ع] طبع ایدیجی، ایدن.

طاحِنَه [ع] اك كریده بولنوب آلتلی. اوستلو اون ایكی دانه‌دن عبارت اولان اوگودیجی دیشلردن هر بری. جمعی: طواحن.

طاحُونَه [ع] صو دكرمنی، آسیاب § بیوك آزی دیشی.

طارِدْ [ع] طرد ايديجى، ايدن.

طارِقْ [ع] صباح كوكبى: لمعان طارق.

طارَمْ [ف] قبه. طارم فيروزه، طارم نيلكون = كوك، فلك: «هواى جنبشندن چاك اولور بو نيلكون طارم — نفعى»

طارِى [ع] طريان ايديجى، ايدن.

طاسْ [ع] معروف قاب.

طاعَتْ [ع] جناب حقك امر ونهينى طلبده بولنمه: طاعت كثيرمه، رضاى الهى يى انقياددن اولمق. طاعت دائمه. انسانه اولان انقياده نادر قوللانيلير. لاطاعة للمخلوق عند معصية الخالق [illegible] جمعى: طاعات: طاعات شب.

طاعُونْ [ع] علل متوليه دن يومورجاق

طاغى [ع] طغيان ايله متصف، آزغين: شخص طاغى. طائفهٔ طاغيه.

طاقْ [ع] بنا كمرى، عالى بناء، كمر: طاق عالى. طاق [illegible]. چار طاق. «انهدامى اوبر ترين طاقلى «طاق ايدر طلقتمى ذره جه بار منت — راغب» § تك: طاق نعل. طاق نعلين. جمعى: طاقات.

طاقَتْ [ع] قدرت حيوانيه، قدرت بشريه. اكثريا نفى مقامنده قوللانيلير: طاقتى قالمدى. طاقت كثيره مدى. جمعى: طاقات.

طاقِيَّه [ع] صورت معروفه ده ياپيلان سرپوش. (طاق) باشه اورتيلن شى معناسنه ده كلير.

طالْ [ع] اوزون اولسون معناسنه دعادر. طال بقاه = بقاسى اوزون اولسون.

طالِبْ [ع] طلب ايديجى، ايدن: طالب علم. طالب مساعى پرور. جمعى: طالبون. طالبين. مؤنثى اولان و اكثريا مكتبلى قيز معناسنده قوللانيلان (طالبه) نك جمعى (طالبات) كلير.

طالِحْ [ع] ايى دكل، صلاح ايله متصف دكل، ياراماز: صالح وطالح.

طالِعْ [ع] طلوع ايديجى، ايدن: نجم طالع، نجوم طالعه § بخت: طالع مسعود.

طامّاتْ [ع] مناسبتسز لاقيرديلر، صاچمه صاپان.

طامِعْ [ع] طمع ايديجى، ايدن، طمعكار: شخص طامع. اشخاص طامعه.

طاوُسْ [ع] معروف قوش: پرطاوس. «طاوس كشاده باله دونديى — شيخ الاسلام يحيى»

طاهِرْ [ع] تميز، پاك: مكان طاهر. قلب طاهر. قلوب طاهره.

طايِعْ [ع] بر ايشى كندى ايستكيله ياپان: مقر طايع. طايعاً اقرار.

طَبابَتْ [ع] طبيبلك ايتمه، طبيبلك: اجراى طبابت. طبابت دائمه.

طَبّاخْ [ع] آشجى: طباخ ماهر.

طَبايِعْ [ع] (طبيعت) ك جمعى: اختلاف طبايع. طبايع مختلفه.

طَبّالْ [ع] طاوول چالان، طاوولجى: طبال بطال.

طَبْخْ [ع] پيشيرمك، پيشيرلك: طبخ طعام. لحمك طبخى.

طَبْطَبَه [ع] طپيردى، چاغلتى § خروش.

طَبْعْ [ع] طبيعت: لطف طبع. طبع نازك § باصمق، باصلمق: طبع كتاب. بر رساله نك طبعى. طبع ثانى.

طَبْعَه [ع] باصمه، باصش: طبعهٔ اولى.

طَبَقْ [ع] معروف قاب . طبقچه = كوچك طبق . طبق الارض = وجه ارض ، روى زمين .

طَبَقَه [ع] قات : طبقهٔ ثانيه . برطبقه كاغد . جمعى : طبقات : طبقات الارض .

طَبْل [ع] طاوول : ضرب طبل . طبل بلند آواز . طبل تهى .

طَبْلَه [ع] معروف قاب .

طَبِيبْ [ع] طب عالمى ، طب علمنى بيلن ، خسته‌لره باقان حكيم : طبيب حاذق . طبيب خسته‌كش .

طَبِيعَتْ [ع] يارادلشده‌كى كيفيت ، مشرب ، مزاج : طبيعت اشيا . طبيعت شعريه .

طَبِيعِىّ [ع] طبيعته منسوب ، صنعى دكل ، مقتضاى طبيعت اوله‌رق : ميل طبيعى . تمايلات طبيعيه . جمعى : طبيعيات .

طَحّانْ [ع] دكرمنجى : طحان كرانجان .

طَحْن [ع] اوكودمك ، اوكودلك : طحن حنطه . آرپه‌نك طحنى . (تطحين) دها زياده قوللانيلير . « الناس فى غفلاتهم ــــ ورحى المنية تطحن ــــ ابوالعتاهيه »

طَرائِقْ [ع] (طريقت)ك جمعى . مسالك معناسنده قوللانيلير : طرائق مختلفه . (طرايق) صورتنده يازلمالى .

طَرّادَه [ع] قديماً صيغ صولرده قوللانيلان ديى دوز قايق .

طَرّارْ [ع] يانكسيجى ، كيسه بر : طرار عيار . (طرهٔ طرار) تعبيرى جديادده بكنلمز اولمشدر .

طَراوَتْ [ع] تازه اوله ، تازه‌لك : طراوت نباتات . طراوت رخسار . طراوت جمليه .

طَرَبْ [ع] شنلك ، سونجيلك : طرب تام . موجب طرب . طربناك = طربلى .

طَرْحْ [ع] آتمق ، آتلمق : طرح اساس . بر عددك بر عدددن طرحى . «فرزى طرح ايتمكه قادر كچينير ــ سنبلزاده» § ترتيب ايتمك ، ياپمق : « برغزل طرح ايده‌يم لعل لبك وصفنده ــ لا» § ياپلمش ، قورلمش بنا : طرح لطيف . طرح دلجو .

طَرْدْ [ع] خارجه سوروب ابراق ايتمك ، بو صورتله ابراق ايدلك ، قوغلمق : برخدمتكارك طردى .

طَرْزْ [ع] شكل ، هيئت ، ... ، اسلوب . طرز افاده . يول : طرز ... [illegible]

طَرْفْ [ع] (طرف) ... [illegible] § كوز ، نظر : امالهٔ طرف اوسال طرف . طرف الفتى يخبر عن ضميره = كيشينك كوزى كوكلندن خبرويرر .

طَرَفْ [ع] صاغ ، صول ، اوك ، آرده ، اوست ، آلت جهتلرندن هر برى ، يان . شرق طرفى .

طَرْفَه [ع] كوز قاپاقلرينى بر كره ايندرمه ياخود اويناتمه : طرفة العين . طرفهٔ عين .

طَرِىّ [ع] طراوتلى ، تازه : ورد طرى . لحم طرى .

طَرَيانْ [ع] عارض اولمق ، كليويرمك : طريان مرض .

طَرِيدْ [ع] (مطرود)ايله مترادفدر : يزيد طريد .

طَرِيفْ [ع] غريب ، ناديده : شئ طريف . هداياى طريفه .

طَرِيقْ [ع] مادى ومعنوى يول : طريق مستقيم . طريق واسع . طريق حق . اهل طريق . طريق تعليم . الرفيق ثم الطريق .

طَرِيقَتْ [ع] اعزهٔ کرام طرفنـدن طوتیلوب کوستریلن معنوی یول: پیرطریقت. طریقت علیهٔ مولویه. بعضاً (طریقه) صورتنده دخی قوللانیلیر.

طَشْتْ [ف] لکن: طشت زرین.

طَعَامْ [ع] یمك: اکل طعام. طعام نفیس.

طَعَّانْ [ع] طعن ایتمك معتادی اولان: حسود طعان. حاسدهٔ طعانه.

طَعْمْ [ع] طاد: تغیر طعم.

طَعْنْ بریسنی زباندرازلق صورتیله اردنجه طعن ایتمك، وتعییب: طعن حسود. «... مبتلادر نیلسون نفعی»

طَعْنَه [ع] طعن ایتمه، طعن. (ایتمك) ماده سیله قوللانلماز. طعنه زن = طعن ایدن.

طَفْرَه [ع] بی وجه تعالی کورنمه. کندینی عالی کوسترمه: طفره فروش § ارتفاع رتبهٔ علمیه. جمعی: طفرات: طفرات متوالیه.

طَلَاقْ [ع] زوجه زوجندن بوشانمه، بوش اولمه، طلاق لازمه، طلاق ویرمك = بوشامق.

طَلَاقَتْ [ع] دوزکون سوزلولك، فصیحلك: طلاقت لسان. طلاقت نادره § کولریوزلولك: طلاقت سیما.

طَلَاوَتْ [ع] کوزلك جهتیله مقبولیت، محبوب القلوبلق: حلاوت وطلاوت. طلاوت ادا. طلاوت کلام.

طَلَبْ [ع] ایستمك، ایستنمك، رغبت ایتمك، ایدلمك: طلب حق. آله جغك طلبی. « ایدن ارباب شوقی نائل مطلب طلبدر هپ »

طَلَبَه [ع] (طالب) ك جمعی: طلبهٔ علوم. برمکتبك بعض طلبه سی.

برینه کوره مفرد مقامنده دخی قوللانیلان جملردندر.

طَلْحْ [ع] ضمغ آغاجی، آقاچیا: « دامانی مقام طلح منضود »

طَلْعْ [ع] چیچکلرك صاری تخم توزی.

طَلْعَتْ [ع] چهره، دیدار: اشتیاق طلعت یار.

طَلِیعَه [ع] مقدمة الجیشك اوکنده بیوك قره‌غول، چرخه‌جی طابوری.

طَمَعْ [ع] حریصانه ایستك.

طَنَّازْ [ع] قول وفعلی استهزا آمیز اولان: دلبر طناز. نازطنازانه.

طَنْبُورْ [ع] معروف چالغی: «هرمویی طربده تار طنبور ـــ غالب ». فی الاصل ضم طا ایله‌در.

طَنْزْ [ع] قول وفعلده استهزاآمیزلك: طنز بی جا. طنز منافقانه.

طَنْطَنَه [ع] طان طان یاخود طین طین دیه سسلنمه: طنطنهٔ طبل. طنطنهٔ طنبور § کورلتی، هارلتی، کلفت، آلایش: طنطنهٔ سور.

طَنِینْ [ع] طینلامه، چینلامه: طنین طاس. طنین کاسه. § ویزلامه، ویزلتی: طنین ذباب.

طَوَائِفْ [ع] کروه معناسنه اولان (طائفه) نك جمعی: طوائف ناس. (طوایف) صورتنده یازلملی.

طَوَافْ [ع] اطرافنی طولاشمق، اطرافی طولاشلمق: طواف کعبه. بیت اللهك طوافی.

طَوَّافْ [ع] الك، پك، دها طواف ایدیجی، ایدن.

طَوَالِعْ [ع] (طالع) ك جمعی.

طَوامير [ع] (طومار)ك جمعی : طیّ طوامیر. طوامیر مطویه.

طَوْر [ع] ادا، صورت حرکت: طور عالمانه. «کولر انسان بو طور بی سببه»

طَوْع [ع] ارادهٔ ذاتیه، ایستك: طوعاً اقرار.

طَوْف [ع] (طواف) ایله مترادفدر. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیله‌بیلیر: «کل طوف ایده‌لم کعبهٔ اصحاب دهادر»

طَوَفان [ع] (طواف) ایله مترادفدر.

طَوْق [ع] کردنلك، کردن حلقه‌سی: طوق زرین. قرینك طوق § طاقت: قرآن کریمده طوق بشردن خارج بر اعجاز واردر.

طَوِیَّت [ع] کوکلده کیزلی اولان قصد، نیت: حسن طویت.

طَوِیل [ع] اوزون: حسن طویل. ذیل طویل. طویل الذیل. مقالهٔ طویله.

طَوِیلَه [ع] حیوان طاوله‌سی: طویلهٔ خر

طَهارَت [ع] تمیزلك، پاکلك: طها- رت ذیل.

طَهُور [ع] کندیسی پاك اولدیغی حالده پاك ایدن: ماء طهور § زیاده- سیله پاك: شراب طهور.

طَیّ [ع] دوروب بوکمك، دوریلوب بوکلمك: (طیّ مسافه) تعبیری بو معنادندر. کویا که یول دوریلوب بوکیلور § آره‌دن چیقارمق، چیقارلمق: طیّ فقره. بر عباره‌نك طیّ.

طَیّار [ع] اوچیجی، اوچان، چوق اوچان: ریح طیار. برق طیار.

طَیِّب [ع] ایی، کوزل، خوش: قول طیب. کلمات طیبه.

طَیْبَه [ع] مدینهٔ منوره: اهل طیبه. «خاك طیبه توتیای دیدهٔ عشاق قدر — اشرف»

طَیْر [ع] قوش: طیرالدوله=هما.

طَیَران [ع] اوچمق: طیران طیور. «طیران ایتدی سماواته همای والا»

طَیْف [ع] اویقوده عارض اولان خیال: طیف یار. طیف هائل.

طَیْلَسان [ع] باشه و [illegible] یلان صارقیتك اوموزل[illegible] زرینه صالیویریلن اوجی: طیلسان دراز. طیّ طیلسان § باشه وبیونه اورتیلن شال وسائره.

طِ

طِبّ [ع] حکیملك: فن طب. اصول طبی. کتب طبیه.

طِباخَت [ع] آشجیلق: صنعت طباخت.

طِباع [ع] طبیعت معناسنه اولان (طبع)ك جمعی: طباع سلیمه. اختلاف طباع. «وارسون اولسون شیوهٔ ایران طباع ناسده»

طِبْق [ع] موافق، مطابق، فرقسز: بو آنك طبقیدر.

طِحال [ع] طالاق.

طِراد [ع] قیصه مزارق حربه.

طِراز [ع ـ ف] اثوابه دیکیلن علامت: طراز عسکری. طراز شاکردان. طرز معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: طراز انسیاق. طراز اصطفاف جنود. بوندن وصف ترکیبی دخی یاپیلیر: بلیغ حریری طراز. فارسی اولدیغی تقدیرده زینت ویرمك، دوزوب قوشمق معناسنه اولان

(طرازيدن) مصدرندن امر حاضراولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللا. نیلیر: بدیعه طراز. یاوه طراز. بونده طانك فتحیله دخی لغتدر.

طِفْل [ع] چوجق: طفل نام. مذکر ومؤنثه شاملدر. مؤنثنده (طفله) دخی دینیلیر.

طِلا [ع] سوریله‌جك وسورینه‌جك مایع. زرطلا = یالدیز آلتونی. طلا ایتمك = سورمك. طلا فارسیده آلتون معناسنه دخی قوللانیلیر: طلاکار = یالدیزجی.

طِلِسْم [ع] سحر نوعندن بر امر موهوم که او بوزلمدقجه مثلا بر دفینه ضبط اولنماز ایمش. جمعی: طلسمات.

طِناب [ع] چادرایپی که قازیغه باغلانیر: «عرصهٔ عالمده بر پایی ستون ویی طناب — نفعی»

طیب [ع] سورینه‌جك گوزل قو. قولو شی: استعمال طیب.

طیره [ف] انفعال: طیرهٔ عقل § منفعل: طبع طیره.

طِیَرَه [ع] کندیسیله تشأم اولنان شی، فال بد: تصادف طیره.

طین [ع] چامور، بالچیق: ماء وطین.

طینَت [ع] مایه، خمیرمایه، اصل خلقت.

طُ

طُبُول [ع] (طبل) ك جمعی: ضرب طبول.

طُرفه [ع] غریب، نادیده، تحف، گولنج. اکثریا ذمیاتده قوللا. نیلیر: جحود طرفه اذعان.

طُرُق [ع] (طریق)ك جمعی: تسویهٔ طرق. طرق علیه.

طُرّه [ع] آلین صاچی، جبهه‌ده‌کی صاچ: طرهٔ لطیفه.

طُعْمَه [ع] ییینتی: طعمهٔ نار اولدی.

طُغات [ع] (طاغی)نك جمعی: تشدید ایله غلطدر.

طُغرا [ع] نام‌عالیٔ پادشاهی‌یی مشتمل اوله‌رق شکل مخصوص اوزره ترسیم اولنان خط معروف: طغرای همایون. طغرای غرا.

طُفولَت، طُفولِیَّت [ع] چوجقلق: هنگام‌طفولیت. مقتضای طفولیت. (طفولت) نوظهورلق وتازه‌لك معناسنده‌ده قوللانیلیر: طفولت نباتات. طفولت ازهار.

طُغیان [ع] حدی تجاوز، آزمه، آزغینلق: طغیان میاه.

طُفَیْلی [ع] طالقاووق. (طفیل الا عراس) یاخود (طفیل العرائس) عنوانیله یاد اولنان و طالقاووق زمره‌سنك پیری اولان (طفیل بن زلال الکوفی)یه منسوبدر. دعوت اولنمقسزین بریسیله طعامه گیدن شخصه دخی طفیلی دینیلیر.

طُلّاب [ع] (طالب)ك جمعی: زمرهٔ طلاب. طلاب حطام دنیا.

طُلوع [ع] طوغمق: طلوع شمس. طلوع قمر. طلوع کوکب. بر فکرك قلبه طلوعی. بر مولودك طلوعی. جمعی: طلوعات.

طُمأنینَت [ع] سکونت‌قلب، اطمینان.

طُنُب [ع] (طناب)ك جمعی: قطع طنب.

طُوبی [ع] گوزللك، ایيلك، خوشلق، سعادت، دولت: طوبی‌لك = نه موتلو سکا! «حورلر دیرلر ایدی

ایدی. طوبی له — خاقانی » § جننده بر آغاج : بو معناده اسلوب فارسی اوزره کسربا ایله دخی قوللانیلیر.

طُورْ [ع] طاغ § حضرت موسایه تجلیٔ الٓهی واقع اولان طاغ. (طورسینا) و (طورسینین) دخی دینیلیر.

طُوطِیّ [ع] معروف قوش: طوطیٔ گویا. «نه طوطیدر نه آیینه اوبر سر الٓهیدر — صبری»

طُوفانْ [ع] هر یری قاپلایان چوق صو، پك زیاده یاغان یاغمور: طوفان نوح.

طُولْ [ع] اوزونلق: طول مسافه. طول عمر. ایکی مترو طول.

طولاً = اوزونلق جهتیله، اوزونلغنه.

طُولیٰ [ع] (اطول)ك مؤنثی: یدطولی.

طُومارْ [ع] دفتر، اوزون دفتر. فضولینك « آچلدی غنچه طوماری و معلوم اولدی مضمونی » مصراعنده‌كی تشبیه شیٔی غریب کورینیور.

طُیُورْ [ع] (طیر)ك جمعی: مهاجرت طیور. طیور اهلیه.

ظَ

ظاءْ [ع] (ظ) حرفنك اسمی: ظای مفتوحه.

ظالِمْ [ع] ظلم ایدیجی، ایدن: شخص ظالم. حاكمهٔ ظالمه. جمعی: ظالمون، ظالمین.

ظاهِرْ [ع] کورینیجی، میدانده: نور ظاهر. صورت ظاهره. ظاهر اولدی.

ظَبْیْ [ع] کییك: ظبی صحرا. جمعی: ظبیات.

ظَرافَتْ [ع] ذكایه مقارن خوش آینده قول و فعل ایله اتصاف: ظرافت نادره § یاقیشیقلیلق، خوشنمالق: ظرافت قیافت. ظرافت البسه.

ظَرْفْ [ع] قاب: ظرف ظریف § زمانه یاخود مكانه دلالت ایدن كلمه: ظرف زمان. ظرف مكان. (ایكی آی ظرفنده) كبی تعبیرلرده‌كی (ظرفنده) ایچنده دیمكدر.

ظَرِیفْ [ع] ظرافت ایله متصف، ظرافتلی: ظریف بر آدم. ظریف بر ساعت. جاریهٔ ظریفه.

ظَفَرْ [ع] مقصوده وصول: قیده ظفریاب اولمق (یاخود) ظفر بولمق § غلبه: دشمنه (یاخود) دشمن اوزرینه ظفر بولمق.

ظَلامْ [ع] (ظلمت) ایله مترادفدر: ظلام لیل. ظلام شدید. ضم ایله غلطدر.

ظَلّامْ [ع] ظالم، زیاده ظالم: ظلام بدفرجام.

ظَلُومْ [ع] پك ظالم: انسان ظلوم وجهولدر.

ظَلِیلْ [ع] کولکه‌لی: مكان ظلیل. (ظل ظلیل) تعبیری قویو کولکه یاخود دائمی کولکه موقعنده قوللانیلیر.

ظَنّْ [ع] امارەدن حاصل اولان علم غیر قطعی، صانمه، سزمه: ظن غالب. سوء ظن. حسن ظن.

ظَواهِرْ [ع] (ظاهر) و (ظاهره)نك جمعی: کوزه کورینن،

کوریله‌بیلن جهتلر: ظواهر احوال. ظواهر حرکات.

ظَهر [ع] آرقه: ظهر انسان. ظهر کتاب. «باغلایوب ظهرینه دوبازوسن»

ظَهیر [ع] آرقه چیقان، معین: ظهیر مقتدر.

ظِ

ظِلّ [ع] کولکه: ظل ممدود. ظل الله = حضرت پادشاه اسلام.

ظِلالْ [ع] (ظل) ك جمعی: ظلال سیوف. ظلال اشجار.

ظُ

ظُرَفا [ع] ظرافتلی شخص معناسنه اولان (ظریف) ك جمعی: ظرفای روزکار.

ظُروف [ع] (ظرف) ك جمعی: ظروف خالیه. ظروف زمان. ظروف مکان.

ظُفْر [ع] طیرناق: قطع ظفر. ضمتین ایله‌ده لغتدر.

ظُلْم [ع] بر شیئك محل حقیقیسندن باشقه بر یره وضعی، عدالته مغایر حرکت.

ظُلْمانی [ع] ظلمته منسوب، ظلمتلی: چاه ظلمانی. مواقع ظلمانیه.

ظُلْمَت [ع] قاراکلق، ضیاسزلق: ظلمت لیل. ظلمت شدیده. جمعی: ظُلُمات، ظُلْمات.

ظُنون [ع] (ظن) ك جمعی: ظنون باطله. «باقیلیری ظنون کاذبه‌یه؟»

ظُهْر [ع] اوکله: وقت ظهر. قبل الظهر. بعدالظهر. صلات ظهر.

ظُهور [ع] ظاهر اولمق، میدانه چیقمق، بللی اولمق: ظهور دخان. ظهور لطف الٓهی. جمعی: ظهورات.

عَ

عائِدْ [ع] دونوب کلن، دونوب کیدن: ضمیر عائد. فائده‌سی آز کا عائددر. اشخاص حقنده آز قوللانیلیر: قاصد عائد. (عاید) صورتنده یازلمالی.

عائِدَه [ع] بریسنه عائد اولان حصه: اعطای عائده. قطع عائده. عائدهٔ جزئیه. (عایده) صورتنده یازلمالی. جمعی: عائدات.

عائِق [ع] آلیقویجی، منع ایدیجی، ایدن: امر عائق. وقعهٔ عائقه. (عایق) صورتنده یازلمالی.

عائِقَه [ع] آلیقویجی، منع ایدیجی خصوص، کیفیت: بر عائقه ظهوریله وقت معیننده کیدیله‌مدی. (عایقه) صورتنده یازلمالی.

عائِلَه [ع] خانه خلقی، فامیلیا: عائلهٔ بی‌عائله. (عایله) صورتنده یازلمالی.

عابِد [ع] عبادتله اشتغال ایدن، عبادت ایتمك معتادی اولان: مرد عابد. عفیفهٔ عابده.

عابِر [ع] عبور ایدیجی، ایدن: شخص عابر. اشخاص عابره. جمعی: عابرون، عابرین.

عاج [ع] فیل دیشی: شانهٔ عاج.

عاجِز [ع] عجز ایله متصف: عبد عاجز. عباد عاجزه. بر عاجزه.

عاجِل [ع] سرعتلى: دواى عاجل . تداركات عاجله .

عادَت [ع] كورەنك : عادت حسنه. عادت قبيحه . جمى: عادات .

عادِل [ع] عدالت ايله متصف ، عدالتلى: پادشاه عادل. سلاطين عادله .

عادىّ [ع] عادت اوزره كورلديكى صورتده، باياغى: شعر عادى. آثار عاديّه .

عار [ع] خلقك تعيينه سبب اولهجق برشيئك ارتكابندن حاصل اولان انفعال نفس : موجب عار اولور. « عار ايتدى شهيد غم كفندن — فضولى »

عارِض [ع] برشيئه صكرەدن تعلق ايدن، صكرەدن كلن: اويقو عارض اولمش . خلجان عارض اولدى § ياكاق : عارض آل . بو معناده اسلوب فارسى اوزره فتح را ايله دخى اوقونور.

عارِضَه [ع] عارض اولان حالت : باش آغريسى برعارضەدر . جمى : عارضات .

عارِف [ع] عرفان ايله متصف ، عرفانلى : مرد عارف. عابدۀ عارفه . « حيرانم اولور نكاه عارف »

عارى [ع] چيپلاق ، خالى : عيبدن عارى . شبهەدن عارى .

عارِيَت [ع] حاجت بيترەك ايچون موقتاً آلنان ياخود ويريلن شى: عاريت كتاب. تشديد ايلەده لغتدر.

عازِم [ع] عزم ايديجى، عزيمت ايدن: يازمغه عازم اولدى . اوطرفه عازم اولدى .

عاشِر [ع] اونجى : سطر عاشر . صحيفۀ عاشره .

عاشِق [ع] عشق ايله متصف ، صاحب عشق: عاشق برذات. « كورمەمشكن وفايه عاشقدر »

عاشُوراء [ع] شهر محرمك اونجى كونى : يوم عاشورا § محرمده پيشيريلن معروف طعام : طبخ عاشورا .

عاصِف، عاصِفه [ع] شدتله اسن روزكار: ريح عاصف. ظهور عاصفه . جمعى : عاصفات .

عاصِم [ع] عصمت ايله متصف ، عصمتلى : زاهد عاصم . عابدۀ عاصمه .

عاصِمَه [ع] قلعه ايله محفوظ اولان شهر ، مدينه .

عاصى [ع] عصيان ايله متصف ، عصيانلى : عبد عاصى . جاريۀ عاصيه .

عاطِر [ع] عطرلى ، كوزل قوقولو ، خوشبو : نسيم عاطر. (معطر) زياده قوللانيلير . (عاطر) عطرى سون ، محب عطر معناسنەده كلير . (خاطر عاطر) تعبيرى مشهوردر . حافظ شيرازى «من كه باشم كه بران خاطر عاطر كذرم» ديمشدر.

عاطِش [ع] آقصيران: تشميت عاطس.

عاطِف [ع] شفقتلى، مهربان: عارف عاطف § عطف ايديجى : حرف عاطف . واو عاطفه .

عاطِفَت [ع] اسيركەمه ، شفقت ، مرحمت ، احسان : عاطفت عظيمه .

عاطِل [ع] عطالت ايله متصف ، عطالتلى : جاهل عاطل .

عافِيَت [ع] وجود صاغلغى : عافيت كامله . كسب عافيت .

عاقّ [ع] سركش، معند. ولد عاق = حقوق والدينه رعايت اوليان ولد.

عاقِبَت [ع] صوك، نتيجه: عاقبت كار. عاقبت حسنه. حسن عاقبت. اك صكره، اك صوكنده مقامنده دخى ايراد اولنور: عاقبت نائل موفقيت اولدى.

عاقِر [ع] قيصير: زوجهٔ عاقر.

عاقِل [ع] عقللى، عقل صاحبى: زوج عاقل. زوجهٔ عاقله.

عاكِف [ع] اعتكاف ايدن: زاهد عاكف § اصلاح ايديجى، ايدن: عارف عاكف.

عالَم [ع] مجموع مخلوقات: خالق عالم § احوال خصوصيه‌يى حاوى موجوديت: عالم آب. «بر عالم مهتاب ايده‌لم بزده فلكده — واصف» (عالمين) صورتنده جمعلنمسى ذوى العقولك تغليبنه مبنيدر: رب العالمين. «جان چيقمه‌ده رب عالمين‌ه»

عالِم [ع] علم ايله متصف، علم صاحبى: عالم بر آدم. اديبهٔ عالمه § بيليجى، بيلن: عالم الغيب. عالم الخفيات.

عالي [ع] يوكسك: قدر عالى. عالى بنا. افكار عاليه. ابنيهٔ عاليه.

عام [ع] ييل: عام فيل. عام الحزن.

عامّ [ع] عموم افاده ايدن: اسم عام. اسماء عامه.

عامِر [ع] معمور ايديجى، ايدن: عامر مساجد. معمور معناسنه‌ده كلير. دوائر اميريه‌دن بعضلرينه وصف اولان (عامره) بومعنادندر: مطبعهٔ عامره.

عامِل [ع] عمل ايديجى، ايشله‌يجى: علميله عامل. عالم عامل § نحوده رفع، نصب، جر، جزم حالاتندن برينى وقوعه كتيرن شى: عامل قياسى.

عامّه [ع] جمله، هركس، عموم خلق.

عَباء [ع] معروف ثوب: تلبس عبا. آل عبا. حضرت پيغمبرك عبا كيديكى اولوردى.

عَبَث [ع] بوش، بيهوده، مناسبتسز: عبثله اشتغال. «حكيم كامله‌كار عبث نقيصه ويرر — نحيفى»

عَبْد [ع] كوله، قول: عبد آبق. «عبد عاجز نه يا پار قادر مطلق سنسين — عزت ملا»

عَبَدَه [ع] (عابد) ك جمعى: عبدهٔ اصنام.

عَبُوس [ع] ناخوش، كريه، اكشى، چاتلمش: يوم عبوس. وجه عبوس. چهرهٔ عبوس.

عَبْهَر [ع] نركس: عبهر اصفر.

عَبِير [ع] (عنبر) مقامنده قوللانيلير: «دامنى باد صبا ايلمه پرمشك وعبير — نفعى»

عَتَبَه [ع] قاپو اشيكى: عتبهٔ عليه. عتبهٔ فلكمرتبه. جمعى اولان (عتبات) بعضاً امام حسين افندمزك مشهد مقدسندن كنايه اولور: عتبات عليه.

عَتَه [ع] بوناممه، بوناقلق. اكثريا (كلمك) و (كتيرمك) ماده‌لريله قوللانيلير: آرتق آكا عته كلمش. عته كتيرمش. براختياره «سن عته كتيرمشسين» ديمشلر. «بن كتيرمدم، كندى كلدى» ديمش.

عَتِيق [ع] اسكى: طرز عتيق. ادبيات عتيقه § آزاد ايدلمش كوله: حضرت بلال ابوبكر صديقك عتيقيدر. عبد عتيق. جناب صديق دخى (عتيق) ايله توصيف اولنور: «ظل حق حضرت

صديق عتيق — خاقانى ». بيت عتيق = كعبهٔ معظمه .

عَثْرَه [ع] سورچمه : عثرهٔ واحده. جمعى: عثرات . عثرات متتاليه.

عَجائِبْ [ع] (عجيبه)نك جمعى: عجائب سبعه . مقام تعجبده دخى ايراد اولنور .

عَجائِزْ [ع] (عجوز) ك جمعى: صحبت عجائز . (عجايز) صورتنده يازلاملى .

عَجَبْ [ع] تعجب اولنه‌جق شى، عجيب: «قالسه باطل عجبى بى رونق؟» (عجبا) مقامنده‌ده ايراد اولنور: «كلزارده هزار نه عالمده‌در عجب ! — عزت على »

عَجَباً [ع] فارسى (آيا) معادليدركه مراق متضمن تردد اداتيدر. استفهام ايله قوللانيلير .

عَجْزْ [ع] عاجزلك ، اقتدارسزلق : عجز تام . « عجزم سكا قارشيدر الهى »

عَجَزَه [ع] (عاجز)ك جمعى : اقدار عجزه . حمايهٔ عجزه . دارالعجزه

عَجَلَه [ع] تركجه‌ده (ايومك) دينيلن حالدركه صبرسزلق ايله حركت ايتمكدر : «عجله اكثر احوالده ممدوح اولماز » . (على العجله) مقامنده‌ده ايراد اولنور : عجله كلسون .

عَجُوزْ، عَجُوزَه [ع ف] قوجه قارى : افسانهٔ عجوز . « مجو درستىٔ مهد از جهان سست نهاد — كه اين عجوزه عروس هزار دامادست ـ حافظ»

عَجُولْ [ع] عجله‌جى: همراه عجول .

عَجِيبْ [ع] موجب تعجب اولان : طور عجيب . احوال عجيبه.

عَجِيبَه [ع] تعجب اولنه‌جق شى ، كيفيت: عجيبهٔ طبيعت . عجيبهٔ رؤيت . ردوس هيكلى بر عجيبه ايدى .

عَجِينْ [ع] ادويه خميرى .

عَدّ [ع] صايمق ، صايلمق ، اعتبار ايتمك ، ايدلمك : ناموزونى موزون عد ايتمك . اصحاب قلمك علمادن عدى . (تعداد) مقامنده آز استعمال اولنور.

عَدالَتْ [ع] طوغريدن آيرلامه، حقه رعايت ايتمه ، كافهٔ فضائلى جامع برخصلتدركه سعادت دارين آنكله حصوله كلير : عدالت دائمه .

عَداوَتْ [ع] دشمنلك : عداوت شديده . عداوت ايدنه عداوت ايدرلر .

عَدَدْ [ع] صايى : عدد معلوم . اون عددى .

عَدْلْ [ع] (عدالت) ايله مترادفدر: عدل شامل . عدل الهى .

عَدَمْ [ع] يوقلق، اولمامه : وجوديله عدمى مساوى . عدم التفات . عدم رغبت . «وجهى وار دينسه بنى آدمه ابناى عدم — عاكف»

عَدْنْ [ع] جنت : « محفل عدنى مقر ايدن بلال — تاريخ ـ سرورى » . فى الاصل اقامت وتمكن معناسنه اولديغندن (جنت عدن) (جنات عدن) (بهشت عدن) تعبيرلرى دخى قوللانيلير.

عَدُوّ [ع] دشمن : عدوّ اكبر . اكثريا تشديدى اسقاط اولنه‌رق واوى حرف مد حكمنده بولنديريلور : عدوى جان . فلان فلانك عدوسيدر.

عَدِيدْ [ع] (متعدد) ايله مترادفدر . اكثريا مؤنثى قوللانيلير : دلائل عديده .

عَدِيل [ع] مساوى ، دنك: «جهانده عديلى عديم الوجود — عزت ملا»

عَدِيم [ع] عدم ايله متصف، يوق: «يم قهريله وجود ستم وفتنه عديم — نفعى»

عَذَاب [ع] اذيت: عذاب اليم. عذاب عظيم . عذاب مهين .

عَذْب [ع] طاتلى، خوش، خوشگوار: لسان عذب البيان . ماء عذب. «هر شربت عذبم كه دهى عين عذابست — حافظ»

عَذْرَاء [ع] قيز اوغلان قيز: مريم عذرا .

عَرَائِس [ع] (عروس)ك جمعى: تزيين عرائس . عرائس معانى . (عرايس) صورتنده يازلاملى .

عَرَائِض [ع] (عريضه) نك جمعى: تقديم عرائض . (عرايض) صورتنده يازلاملى .

عَرَّادَه [ع] متحرك تكرلك اوزرنده منجنيق كه قديم آلات حربيه دندر.

عَرْبَدَه [ع] غوغا ، سرخوش غوغاسى : عربدهٔ مضحكه .

عَرَج [ع] طوباللق، اعرجلك .

عَرْش [ع] طاوان : «سجدهٔ شكر ايتدى عرشى فرشى اوزره خانه نك — لا» § فلك اعظم : عرش اعلى . عرش الهى. «دكل كرسى يه واعظ عرشه چيقسه ك آدم اولمازسين — ثابت»

عَرْصَه [ع] بنادن خالى ير، ميدان: عرصهٔ واسعه . عرصهٔ قيامت. جمعى : عَرَصات .

عَرْض [ع] كوسترمك ، كوسترلك : حقيقت حالك عرضى . «نوبت عرض هنر سمنده مى شاهينكراى ؟ — شاهينكراى» . اكثريا كوچكدن بيوكه اولمق اوزره قوللانيلير .

عَرْض [ع] اك، اكليلك : ايكى مترو عرضنده . عرضاً شوقدر.

عَرَض [ع] بنفسه قيامى اوليوب جوهر ايله قائم اولان شى . الوان كبى : «اولماز نمايشى عرضك جوهر اولمسه — لا»

عَرْعَر [ع] سرو، طاغ سروى ، ديكنلى آرديچ . وقتيله قامت خوبانه مشبه به اولوردى .

عَرَفَات [ع] مكهٔ مكرمه ده عرفه كونى حاجيلر وقوف ايتديكلرى موقف شريف : جبل عرفات .

عَرَفَه [ع] حاجيلر عرفاتده وقوف ايتديكلرى كون كه شهر ذى الحجه نك طقوزنجى كونيدر : يوم عرفه. رانك كسريله غلطدر .

عَرَق [ع] تر : عرق جبين . عرقيه = معروف سرپوش § راقى : «ميدن اول عرقك حكمى كچر ملك دله — لا»

عُرْقُوب [ع] اوكچه سيكيرى، اكريجه § كذب وخلف .

عُرُوس [ع] كلين: عروس شرمكين.

عَرُوض [ع] بيتك برنجى مصراعنك جزء اخيرى § علم اوزان شعر.

عَرِيض [ع] اكلى، ياصى، كنكيش: كف عريض. اظفار عريضه.

عَرِيضَه [ع] كوچكدن بيوكه كوندريلن مكتوب: عريضهٔ ملفوفه.

عَرِيف [ع] شخص حقنده (معروف) ه بدل قوللانيلير .

عَزَاء [ع] بلا وقوعنده صبر ايتمه : عزا وماتم .

عَزائِم [ع] دعا ، افسون معناسنه اولان (عزيمت)ك جمعى: عزائم عظيمه . (عزايم) صورتنده يازلملى .

عَزَبْ [ع] بكار. مؤنثى (عزبه)در . اوائلده بحريه سلاح اندازنفراتنه دينيليردى .

عَزْرائيل [ع] قبض ارواحه مأمور اولان ملك: وكيل عزرائيل = خسته اولديريجى دوقتور ، طبيب خسته كش .

عَزْل [ع] منصبدن چيقارمق ، چيقارلق : عزل مدير . بر مأمورك عزلى .

عَزْم [ع] برايشى ايشله‌مكه ربط قلب ايله قصد وتوجه . ماديانده كيتمك معناسنى متضمن اولور : تحصيل علومه عزم ايتدى . عزم راه ايلدى .

عَزْو [ع] نسبت ايتمك ، ايدلمك ، اسناد: عزو نقصان. برقباحتك بريسنه عزوى .

عَزيز [ع] صاحب عزت ، عزت ايله متصف: رب عزيز. محب عزيز. عمر عزيز . عزيزالوجود . محبۀ عزيزه .

عَزيمَت [ع] كيتمك : بر يره عزيمت ايتمك § دعا، افسون: عزيمتخوان. (عزم) مقامنده‌ده قوللانيلير .

عَساكِر [ع] (عسكر)ك جمعى: عساكر شاهانه. عساكرمنصوره

عَسْجَد [ع] خالص التون .

عَسَس [ع] برمحلك محافظه‌سى ايچون كيجه كزوب طولاشان ، ضابط ليلى: « مست باتمكينه رهزنمى اولور يم عسس ؟ — راغب »

عَسْكَر [ع] بلده محافظه‌سى ايچون مسلح ومرتب طوتيلان آدملر: سوق عسكر . ادارۀ عسكريه . مفرد مقامنده دخى قوللانيلير : بن عسكرم. بر عسكر .

عَسَل [ع] بال: عسل مصفى. شمع عسل.

عَسير [ع] كوج: امر عسير. امور عسيره .

عَشائِر [ع] (عشيرت) ك جمعى : عشائر سياره .

عَشَرَه [ع] اون : عقول عشره . عشرۀ مبشره . (اربعه) و امثالنده اولديغى كبى اسلوب فارسى اوزره صفت اوله‌رق قوللانلديغى وقت موصوفك مفردى مؤنث اولسه‌ده قاعدۀ عربه اتباع ايله (عشر) دينلمز. بوقبيلدن اولان ملاحظاتمز نثره عائددر. اما نظمده مثلا (معلقات سبعه) دينلديكى كبى (معلقات سبع) دخى دينيله‌بيلير. جمعى: عشرات .

عَشْق [ع] پك زياده سومه، افراط محبت . « عشق اولسون » تعبيرى فى الاصل مثلا بر قدح شراب ايچن برذاته قارشى «بوايچديكك كوكلكده عشقه منقلب اولسون ، محبت كسلسون » ديمك اولديغى حالده تحسين مقامنده دخى قوللانلمشدر : « عشق اولسون او پيرى پروردۀ عشقه ـ لا» فى الاصل عينك كسريله در. لسانمزده اكثريا فتح ايله قوللانيلير .

عَشير [ع] اونده بر: عشير ذراع.

عَشيرَت [ع] بر اصلدن منشعب اولان كروه انسانى، قبيله: عشيرت اصيله .

عَصا [ع] دكنك ، صوپا ، اوزون باستون: «مستم طوره‌مم ديرسه عصاسيله طاياق باص — ثابت» . العصا لمن عصى .

عَصَبْ [ع] سیکیر: مرض عصبی. امراض عصبیه.

عَصَبَه [ع] خصم، اقربا.

عَصَبِیَّتْ [ع] اقربا و قومنه نصرت ایتمك قیدنده بولنمه، غیرت کودمه: عصبیت شدیده.

عَصْر [ع] یوز سنه‌دن عبارت زمان: اون دردنجی عصر. اوزونجه مدت معناسنده‌ده قوللانیلیر: عصر سعادت § ایکیندی: صلات عصر. بعدالعصر. (تعصیر) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

عَصِیدَه [ع] معروف طعام. آسیده.

عَصِیرْ، عَصِیرَه [ع] عصاره ایله مترادفدر.

عَصَافِیرْ [ع] (عصفور) ك جمعی: عصافیر مجتمعه.

عَضَلَه [ع] بدنده اولان سیکیرلی قابا ات، بالق اتی. جمعی: عضلات.

عَطَا [ع] (عطیّه) ایله مترادفدر: عطای جزیل. بخشش اوله‌رق ویرمه معناسنده‌ده قوللانیلیر: « یا محمد بن سکا قیلدم عطا — سلیمان »

عَطَّارْ [ع] عطریات وسائره صاتان اهل صنعت: عطر حیله‌کار.

عَطَالَتْ [ع] ایشدن قالمه، طورغونلق.

عَطَایَا [ع] (عطیّه) نك جمعی: عطایای سنیه.

عَطْسَه [ع] آقصیرمه، آقصیریق: عطسهٔ اولی.

عَطَشْ [ع] صوصامه، صوسزلق: دفع عطش.

عَطْشَانْ [ع] صوصامش، صوسز: ارواء عطشان. اشتر عطشان.

عَطْفْ [ع] میل ایتدرمك، ایتدیرلمك: عطف نظر. بر نظر مرحمت عطفیله. کلمه‌لر، ترکیبلر، جمله‌لر بیننده جریان ایدن عطف بو معناده‌در § اسناد: کندی قباحتنی باشقه‌سنه عطف ایدیبور.

عَطُوفْ [ع] زیاده اسیرکه‌ییجی، مرحمتلی، شفقتلی: اب عطوف.

عِطِیَّه [ع] بخشش: عطیهٔ عظیمه.

عَظَائِمْ [ع] (عظیمه) نك جمعی: عظائم امور. (عظایم) صورتنده یازلاملی.

عَظْمْ [ع] کمیك: عظم مکسور.

عَظَمَتْ [ع] بیوکلك، اولولق: عظمت الهیه. عظمت جبال. عظمت فکر.

عَظِیمْ [ع] بیوك، اولو: امر عظیم. فوز عظیم. جبال عظیمه.

عَظِیمَه [ع] بیوك ایش، مصلحت جسیمه: قوم عربه هر صورتله انقلاب ویرمك عظیمه‌سی بر معجزهٔ محمدیه‌در.

عَفَارِیتْ [ع] (عفریت) ك جمعی: عفاریت انس.

عَفَافْ، عَفَافَتْ [ع] (عفت) ایله مترادفدر.

عَفْو [ع] صوچندن کچمك، کچلمك: عفو کناه. برجرمك عفوی. عفو الهی. عفو عالی.

عَفِیفْ [ع] عفت ایله متصف، عفتلی: زوج عفیف. زوجهٔ عفیفه.

عَقَائِدْ [ع] (عقیده) نك جمعی: عقائد صحیحه. (عقاید) صورتنده یازلاملی.

عَقَارْ [ع] خانه، خان، دکان، تارلا، باغ، بوستان کبی ملك. جمعی: عقارات.

عَقَارِبْ [ع] (عقرب) ك جمعی: عقارب مهلکه.

عَقارَتْ [ع] قيصير اولمه، قيصيرلق: عقارت نسوان. عقارت حيوان.

عَقاقيرْ [ع] معالجاتده قوللانيلان اوت كوكى معناسنه اولان (عَقّار)ك جمعى.

عَقِبْ [ع] اوكجه. عقبكير = تعقيبجى § برزمانى تعقيب ايدن زمان: عقبنده يتشمك. درعقب = همان: «باقلى درعقب نهايتنه». محاوراتده قافك فتحيله تلفظ اولنور.

عَقَبَه [ع] تهلكه‌لى كچيد: عقبهٔ آتلامق. جمعى: عقبات.

عَقْد [ع] باغلامق، باغلانمق: عقد نكاح. رشته‌نك عقدى § قورمق، قورلمق: عقد انجمن. مجلسك عقدى.

عَقْرَبْ [ع] معروف مضر حيوان: نيش عقرب. § فلكده بر برج: برج عقرب.

عَقْلْ [ع] انسانده مادهٔ ادراك اولان وديعهٔ الهيه: عاقل كامل. عقل ايتمك = عقلنه كتيرمك، درخاطر ايتمك. عقلى = عقله منسوب، عقليات = عقلى اولان خصوصات. (نقليات) مقابلى.

عُقُورْ [ع] قودورمش، قودوز: كلب عقور.

عَقيدَه [ع] درونده‌كى مادهٔ اعتقاد: عقيدهٔ صحيحه. «انسانز دكل عقيده‌سنى قدسيان بوزار — كاظم» § معروف برنوع شكر.

عَقيقْ [ع] معروف قرمزى طاش: عقيق يمانى.

عَقيقَه [ع] جوجغك ولادتنك يدنجى كونى ياخود صاچنك قيرقلديغى كون ذبح اولنان قربان.

عَقيمْ [ع] قيصير: جاريهٔ عقيم زوجهٔ عقيمه. حيوانات عقيمه.

عَكّامْ [ع] چادر مهترى، ابناى عربدن يوك قالديران خدمتكار.

عَكْسْ [ع] خلاف، مخالف، ضد: ايش عكسنه كيتمك § سس، آيدينلق، كولكه كبى شيلرك بر يرده اثر پيدا ايتمسى: كولكه ديواره عكس ايتدى § بو كبى شيلردن حاصل اولان اثر: قبه‌ده‌كى صدا بو سسك عكسيدر § ترسنه چويرمك: (باب) عكس ايديلنجه بنه (باب) اولور.

عَلاءْ [ع] يوكسكلك. اكثريا معنوياتده قوللانيلير: «سومن اهل علايى آلچاقلر»

عَلائِقْ [ع] (علاقه) نك جمعى: ايليشيكلر، تعلق اولنان شيلر معناسنده قوللانيلير: علائق دنيويه. ترك علائق.

عَلائِمْ [ع] (علامت) ك جمعى: علائم خير. علائم ظاهره. علائم السما.

عَلاقَه [ع] ايليشيك، تعلق، مناسبت: علاقهٔ قلب. علاقهٔ كليه. قطع علاقه. جمعى علاقات.

عَلّامْ [ع] هرشيئى بيلن جناب حق: حكيم علام. علام الغيوب.

عَلامَتْ [ع] برشيئك بيلنمسنه وسيله اولان شى، نشان: علامت فتحه. علامت فارقه.

عَلّامَه [ع] چوق بيلن، هر فنى بيلن: علامهٔ شيرازى. علامهٔ تفتازانى. «علامه وحده ابدا لاشريك له — كانى»

عَلانِيَتْ [ع] ظاهر اولمه، ظاهرلك، آشكارلق: ميدان علانيته

چيقدى . سراً وعلانيةً . تشديد ايله غلطدر .

عَلَف [ع] حيوان يه‌جكى ، حيوان يمى . خوش علف = بولديغنى يين ، عبدالبطن .

عَلَم [ع] سنجاق ، بايراق : علمدار . « الفوز للعلم ليس الفوز للعلم — لا » § طاغ § اسم خاص .

عَلَن [ع] (علانيت) ايله مترادفدر . علنا = آشكار ، ميدانده اوله‌رق : علناً عرض شكران . علنى = آشكار ، ميدانده : شكر علنى . شكايت علنيه . « علنيدر بوانجلا علنى »

عَلَى [ع] حرف جر . اوزره ، اوزر ، ينه ، اوزرنده . على الحساب ، على العميا ، على ملاء الناس كبي تركيباتده قوللانيلير .

عَلِى [ع] اسدالله بن ابي طالبك اسم عاليسى § يوكسك : اكثريا مؤنث صورتنده قوللانيلير : اوامر عليه .

عَلِيل [ع] علتلى : شخص عليل . چشم عليل . اشخاص عليله .

عَلِيم [ع] چوق بيلن ، علمى چوق . وفوق كل ذى علم عليم . اكثريا (علام) ه بدل قوللانيلير : رب عليم .

عَمّ [ع] عمجه : عم نبى . عم اكرم . عمه = خاله .

عَمائِم [ع] (عمامه) نك جمعى : عمائم علما .

عَمْد [ع] برايشه ملاحظه ايله ، بيله‌رك باشلامه . عمداً = عمدصورتيله : عمداً جرح .

عَمَش [ع] كوز ضعيف وياشلى اولمه : مبتلاى عمش .

عَمَل [ع] ايش : عمل صالح § ايش ايشله‌مه : « ايله علمكله عمل تا اولميه سعيك هبا — سنبلزاده »

عَمَلَه [ع] (عامل) ك جمعى : ايشجيلر . مفرد مقامنده دخى قوللانيلان جمعلردندر . مفردى بومعناده قوللانيلماز .

عَمَلِى [ع] عمله منسوب ، فعلاً اجرا . حكمت عمليه = تجربه اجراسيله بولنان قواعد طبيعيه .

عَمَلِيّات [ع] برعملك قواعدينى فعلاً اجرايه متعلق خصوصات : عمليات جراحيه § اعمالات : عمليات ترابيه .

عَمُود [ع] ديرك : عمود قائم .

عَمى [ع] كورسزلك ، كورلك : عماى صورى . عماى قلب .

عَمِيق [ع] درين : بحر عميق . فكر عميق . ملاحظات عميقه .

عَمِيم [ع] جمله‌يه شامل ، عمومى : احسان عميم . عميم الاحسان . الطاف عميمه .

عَن [ع] حرف جر . دن : عن قصد ، عن الغياب ، عن قريب كبي تركيباتده قوللانيلير .

عَنادِل [ع] (عندليب) ك جمعى : نغمات عنادل .

عَناصِر [ع] (عنصر) ك جمعى : عناصر كثيره كشف اولندى . عناصر اربعه آتش وهوا ايله آب وترابدن عبارتدر .

عَنْبَر [ع] معروف كوزل قوقولو ماده : « بيلنمز اصلى چوق سوز سويلنير عنبر خصوصنده — نيلى »

عَنْدَلِيب [ع] بلبل : فرياد عندليب .

عَنْعَنَه [ع] برخصوصك آدمدن آدمه حكايه اولنه‌رق خيلى كيمسه‌لردن منقول اولمسى : عنعنه ايله مرويدر . (عن فلان وعن فلان) تعبيرلرندن آلمه‌در .

عَنْقاء [ع] معلوم الاسم ومعدوم الجسم بر بيوك قوش : « عنقانك اصلى

اولسه‌ده کورسه‌ك نصل اوچار ! »

عَنْكَبُوت [ع] اورمجـك : پردهٔ عنكبوت. بيت عنكبوت.

عَنُودْ [ع] عنادجی: نمرود عنود .

عَنِيدْ [ع] (عنود)ه بدل قوللانيلير : وليد عنيد .

عَنِيفْ [ع] عنف ايله‌متصف، حشو-نتلی، سرد: خطاب عنيف. كلمات عنيفه .

عَوائِدْ [غ] (عائده)نك جمعی: عوائد منقطعه .

عَوائِقْ [ع] (عائقه)نك جمعی: عوائق متواليه.

عَوارِضْ [ع] (عارضه) نك جمعی : ازالهٔ عوارض . عوارض جديده .

عَوارِفْ [ع] كرم ، احسان معناسنه اولان (عارفه)نك جمعی . عوارف‌جليله..مفردی‌بومعناده قوللانلماز.

عَواصِفْ [ع](عاصف) و(عاصفه)نك جمعی : هبوب عواصف.

عَواصِمْ [ع] (عاصمه)نك جمعی.

عَواطِفْ [ع] (عاطفت) ك جمعی : عواطف سنيه .

عَواقِبْ [ع] (عاقبت)ك جمعی: عوا-قب امور. عواقب حسنه .

عَوالِمْ [ع] (عالم) ك جمعی: عوالم علويه. « شهود ربو بيتكدر عوالم »

عَوامّ [ع] (عام) ك جمعی : آحاد ناس، آياق طاقمی: عوام‌ناس .

عَوامِلْ [ع] (عامل) نحوينك جمعی: عوامل قياسيه .

عَوْدْ، عَوْدَتْ [ع] كری دونمك : حجازدن عودت .

عَوْرَتْ [ع] ستری واجب اولان اعضاءبدن§ قادين، زوجه .

عَوْعَوَه [ع] هـاولامق : عوعوهٔ كلاب .

عَوْقْ [ع] آليقويمق ، آليقونمق : عوق وتأخير .

عَوْلْ [ع] تجاوز .

عَوْنْ [ع] ياردیم ايتمه ، ياردیم : عون الٰهی .

عَهْدْ [غ] سوز ويرمه ، اجراسنی اوزرينه آلمه : عهد ايتدی § برخصوصك اجراسی ايچون ويريلن‌سوز: عهدينی بوزدی. نقض‌عهد ايتدی§زمان، دور : عهد شباب. عهد خلافت فاروق.

عَيّارْ [ع] اوته‌يی‌بری‌يی چوق طولا-شير ، چويك ، ذكی، قورناز: عمروعيار .

عَيّاشْ [ع] عشرته مبتلی ، چوق عشرت‌ايدن: عياش‌بدمعاش.

عَيانْ [ع] آچيق ، آشكار : عيان اولدی . عيان ايتدی . عينك كسريله‌ده قوللانيلير .

عَيْبْ [ع] چيركين كورينن حال : « يارسز قالمش جهانده عيبسز يار ايستين — احمد پاشا »

عَيْشْ [ع] ييوب ايچوب ذوق وصفا ايتمه : التزام عيش . § ياشامه عيش خوش . محـاورتده كسر ايله قوللانيلير .

عَيُّوقْ [ع] سمانك‌كوزه‌مرتفع كورينن يرنده وقطبه قريب بركوكب.

عَيْنْ [ع] كوز: نورعين § كنديسی: عين حقيقت § طبق : بوآنك عينيدر § قايناق : عين خليل‌الرحمن § (ع) حرفنك اسمی .

ع

عِبَاد (عبد) ك جمعى . اللهـه نسبتله قوللر: عباداللّه . اضعف العباد.

عِبادَت [ع] قوللق ايتمك ، طپمق ، طاپنمق: اللهه عبادت. عبادت اصنام. عبادت خالصه . جمعى: عبادات .

عِبارَت [ع] مجموع موجوديت : بو ايش شوندن عبارتدر . نظمده (عباره) معناسنده قوللانيله‌بيلير . « دير عقله عقل عبارتنده ـ لا»

عِباره [ع] كلام ياخود ايكى ويا داها زياده كلمه‌دن متركب جزء كلام : عبارهٔ واضحه . نظمده (عبارت) صورتنده دخى قوللانيله‌بيلير . «بو بوندن عبارتدر » مقامنده « بو بوندن عباره‌در» دينيله‌مز . جمعى : عبارات .

عِبَر [ع](عبرت)ك جمعى: عبر مؤثره. مرآة العبر .

عِبْرانى [ع] اسكى يهود لسانى : لسان عبرانى . كلمات عبرانيه.

عِبْرَت [ع] موجب انتباه اوله‌جق وقعه ، خصوص : عبرت مؤثره . عبرت آلمق = عبرت اولان شيئى ملاحظه ايله تربيهٔ نفس ايلمك .

عِبْرى [ع] (عبرانى) يه بدل قوللا- نيله‌بيلير : لسان عبرى .

عِتاب [ع] آزارلامه، تكدير: عتاب عنيف. «ايلمه عاشقى بى تابه عتاب»

عِتْرَت [ع] نسل ، ذريت ، اقربا ، عشيرت : عترت رسول . « عترت طاهرهٔ پيغمبر »

عِتْق [ع]قول آزاد اولمه، آزادلق: عتقنامه .

عِجْل [ع] اركك بوزاغى : عجل سامرى . مؤنثى (عجله) در .

عِدَاد [ع] حساب، صايى . مثلا «اهل خيردن معدوددر » دينيله‌جك يرده « اهل خير عدادندندر » دينيلير .

عِدَّت [ع]زوجه‌نك زوجندن بوشانديغى صورتده يوز كون ، زوجى وفات ايتديكى تقديرده يوز اوتوز كون اوله‌رق بكله‌ديكى مدت كه آنك انقضاسندن اول شرعاً قوجه‌يه وارەماز : ختام عدت.

عِذار [ع] ياكاق : عذاريار.كلعذار. « عذارنده عرق كويا كه شبنمدر كل اوستنده — بليغ »

عِرْض [ع] انسانك نفسنه وحرمنه متعلق حيثيت كه جاندن عزيزدر: محافظهٔ عرض .

عِرفان [ع] مساعدهٔ خلقتله حاصل اولان معرفتمندلك كه استعدادى اولميانلرده علم ايله حصوله كلمز. «عرفانده مقدم جهانسين — وار وجهى ديدكسه ماعرفنا — حمداللّه »

عِرْق [ع] طامار § صوى. ضيانك « هركيم كه خساست اوله عرق وكهرنده » مصراعنده (عرق) ويا(كهر) حشودر.

عِزّ ، عِزَّت [ع] عزيز اولمه، عزيزلك، عاليقدرلك: عزشهادت . عزت نفس . (عزت) قدرت وغلبه معنا- سنده‌ده قوللانيلير. (رب عزت) قدرت وغلبه صاحبى ديمكدر.

عِشاء [ع]ياتسى: وقت عشا. صلات عشا.

عِشْرَت [ع] استعمال مسكرات: اهل عشرت. عشرت دائمه .

عِشْرُونْ ، عِشْرِينْ [ع] يكرمى .

عِشْوَه [ع] (عـ‌ؤ) دلبرلرده‌كى دلفريب اطوار وادا ، عشوه‌كر = عشوه‌جى .

عِصابَه [ع] جماعت ناس، خیول طیور § صاریق، دلبند، قاش باصدی کبی باشه وآلینه اکلیلکنه صاریلان صارغیلر § فسك، سرپوشك جبهه‌دن کنارینه قدر اولان عرضه. بو معناده محاوراتده عینك فتحیله قوللانیلیر.

عِصْمَت [ع] معصوملق: عصمت انبیا § عرض و ناموسه مغایر اولان ایشلردن اجتناب: اهل عصمت. عصمت مجسمه.

عِصْیان [ع] امره انقیاد ایتمه‌مه، اطاعتسزلك، عاصیلك: عصیان جزئی.

عِطارَت [ع] عطارلق: صنعت عطارت.

عِطْر [ع] کوزل قوقولو یاغ وترکیب. اوقیلدن اولان شیلره (عطریات) دینیلیر: استعمال عطریات.

عِظام [ع] (عظیم)ك و (عظم)ك جمعی: سلاطین عظام. عظام رمیمه.

عِظَم [ع] بیوکلك، اولولق: عظم قدر.

عِفَّت [ع] عفیفلك، پرهیزکارلق، منهیاتدن اجتناب، اهل عرضلق: عفت متوارثه.

عِفْریت [ع] جن طائفه‌سندن مقتدر، شریر، مهیب بر نوع.

عِقاب [ع] (عذاب) ایله مترادف صاییلیر: عقاب شدید.

عِقال [ع] باغ، بند، پابند: عقال عقل. «نهایة اقدام العقول عقال — فخر رازی»

عِقْد [ع] گردنلك: عقد زرین. عقد ثریا.

عِلاج [ع] دفع مرض ایچون استعمال اولنان شی: علاج مؤثر. (معالجه) مقامنده‌ده قوللانیلیر: علاج ایتمك.

عِلاوَه [ع] بر شیئه قاتیلان شی: علاوهٔ فائقه. غزته علاوه‌سی § قاتمه: علاوه ایتمك.

عِلَّت [ع] مرض: علت مزمنه. § سبب: علت خلقت.

عِلَل [ع] (علت)ك جمعی: علل ساریه. علل امور.

عِلْم [ع] بیلمه، بیلنمه: علم الٰهی. هر شیئك علمی جهلندن اولادر § بر طاقم مسائل مخصوصه‌نك هیئت مجموعه‌سندن عبارت معلومات: علم حقوق.

عِلِّیُّون، عِلِّیِّین [ع] فوق السماوات یاخود اشرف مقامات جنات اولان بر مقام که ارواح عرفای مؤمنین اورایه صعود ایدر: «فخر ایله سیر ایلیور اعلای علیین سنی»

عِماد [ع] دیرك: نماز دینك عمادیدر § استناد ایده‌جك شی: عماد الملك.

عِمارَت [ع] معمورلق: عمارت بلدان § طلبهٔ علوم وسائره‌یه طعام توزیع ایدیلن محل مخصوص.

عِمامَه [ع] صاریق: عمامهٔ خضرا. محاوراتده فتح ایله قوللانیلیر.

عِناد [ع] مخالفتده ثبات: «اوله‌مازحقلینك ثباتی عناد»

عِناق [ع] بویونه صارله.

عِنان [ع] دیزکین: عطف عنان.

عِنایَت [ع] ایلك ایتمك خصوصنده التزام اهتمام، بالاهتمام احسان: عنایت جلیله.

عِنَب [ع] اوزوم. بنت العنب = شراب.

عِنْد [ع] یان، حضور معنوی: عند الله = نزد آلهیده. من عند الله =

طرف الٓهيدن. عندی = براساسه مستند اولمیوب قائلنك كيفنه تابع اولان: عندی سوز. عندیات = او مقوله سوزلر.

عِوَجْ [ع] اكريلك: خط بی عوج صحرای بی عوج.

عِوَضْ [ع] بدل، قارشيلق: عوض خدمت.

عِيَادَتْ [ع] خستەنك حال وخاطر. ینی صورمق: عيادته كيتمك: ايفای وظيفهٔ عيادت.

عِيَاذْ [ع] صيغنمق. عياذاً بالله = اللهه صيغينيرز.

عِيَارْ [ع] آلتون و كوموش كبی شيلرك درجهٔ صفوتی: خالص العيار. كمعيار. محاوراتده فتح ايله اوقونور.

عِيَافَه [ع] قوش قسميله تفأل.

عِيَالْ [ع] (عيل)ك جمعی. برآدمك كچينه چكلرینی وبردیکی اشخاص، ازواج وانساب واتباع: اولاد و عيال.

عِيدْ [ع] بايرام: عيد فطر. عيد اضحی. عيد سعيد.

عِينْ [ع] ايری وكوزل كوزلو معنا. سنه اولان (عينا) نك جمعی: حور عين.

عُ

عُبُودِيَّتْ [ع] قوللق، بندەلك: عبو. ديت كامله. عرض عبوديت.

عُبُورْ [ع] بر طرفدن او بر طرفه كچمك، كچلمك: نهردن عبور ايتديلر. نهرك عبوری.

عُبُوسْ، عُبُوسَتْ [ع] يوز اكشيلكی: عبوست چهره. اظهار عبوست.

عُتَقَاءْ [ع] آزادلی معناسنه اولان (عتيق)ك جمعی: عتقای بنی هاشم.

عُتُوّ [غ] سركشلكله مقارن تكبر: عتو كبير.

عُجْبْ [ع] كنديني برشی صانمق صفتی: عجب عجيب.

عُجْمَه [ع] كلامی فصاحت اوزره ادا ايدەميوب تعقيد وابهام ايله سويلمك، ديل طوتقونلغی.

عُدْوَانْ [ع] تجاوز، ظلم: عدوان عظيم.

عُدُولْ [ع] صاپمق: طريق مستقيمدن عدول. قول اولدن عدول § (عادل)ك جمعی: شهود عدول. شهادت عدول ايله ثابت اولدی.

عُذْرْ [ع] بر ايشك ايشلنلمسنه ياخود ايشلنلمەمسنه سبب اولان خصوص عذر شرعی. عذر مقبول. بيان عذر. «العذر عند كرام الناس مقبول ـ لا». عذرلنك = مناسبتسز، ناملايم عذر.

عُذُوبَتْ [ع] طاتليلق، شيرينلك: عذوبت لسان. عذوبت افاده.

عُرَاضَه [ع] هديه، مسافره اكراماً اوكنه كتيريلوب قونيلان ييەجك.

عُرْبَانْ [ع] (عرب)ك جمعی: عشائر عربان. عربان باديه.

عُرْفْ [ع] حكم اولو الامر: ادارهٔ عرفيه § عادت: مجاز عرفی. حقيقت عرفيه.

عُرَفَا [ع] (عارف)ك جمعی: عرفای امت.

عُرُوجْ [ع] يوقاری آغمه، چيقمه.

عُرُوضْ [ع] عارض اولمق: عروض مرض.

عُرْيَانْ [ع] چيپلاق: طفل عريان. صبيهٔ عريانه.

عُزْلَتْ [ع] ناس ايله اختلاط ايتميوب چكلمك: اختيار عزلت.

عزلت دائمه .

عُزُوبَتْ [ع] عزبلك ، اركنلك : ترجيح عزوبت . عزوبت موقته .

عُسْرْ، عُسْرَتْ [ع] كوجلك : حال عسر . عسرت تحصيل

عُشّاقْ [ع] (عاشق)ك جمعى : عشاق عرب . «عشاق ملامتزده رسوا اوله كلمش — لا»

عُشْرْ [ع] اون جزءده بر جزء ، اونده بر : عشر شرعى . عشر حبوبات .

عُصاةْ [ع] (عاصى) نك جمعى . عصات امت . شفاعت عصات . تشديد ايله غلطدر .

عُصارَه [ع] صيقيلان شيئك صووياغ وسائره سى : عصارۀ عنب .

عُضالْ [ع] اطبابي عاجز براقان مرض : داء عضال . « اول درد عضالك بوله ماز كيمسه علاجن - كاظم»

عُضْوْ [ع] ال ، اياق كبي بدنك برجزئى : عضو بصر .

عُطارِدْ [ع] معروف كوكب . كتابته منسوبدر : « زحلدر ستاره ك عطارد دكلدر — عطارد دكلدر زحلدر ستاره ك »

عُظَماءْ [ع] ظاهراً بيوك آدم معنا سنه اولان (عظيم) ك جمعى : عظماى قوم . عظماى ترشرو .

عُظْمى [ع] (اعظم) ك مؤنثى : صدارت عظمى . معرفت عظمى .

عُفُونَتْ [ع] چوريوب فنا قوقه : عفونت سبزه . كسب عفونت .

عُقابْ [ع] طاوشانجيل قوشى : پرعقاب . تشديد ايله غلطدر .

عُقْبى [ع] آخرت . فى الاصل مجازات ومكافات معناسنه در . (دارعقبى) تعبيرنده بومعنى ملاحظه اولنور . نظمده اسلوب فارسى اوزره (عقبى) صورتنده دخى اوقونه بيلير .

عُقَدْ (عقده) نك جمعى : حلال العقد .

عُقْدَه [ع] دوكم : عقدۀ دشوار كشاده . حل عقده .

عُقْرْ [ع] قيصير اولمه ، قيصيرلق .

عُقَلاءْ [ع] (عاقل) ك جمعى : عقلاى محله . مقام تهكمده مفرده بدل اوله رق دخى قوللانيلير : عقلا دنبلكى . عقلالق .

عُقْمْ [ع] عقيملك ، حاصلسزلق ، ثمره سزلك ، قيصيرلق .

عُقُوبَتْ [ع] عذاب ، عذاب اتمه : اجراى عقوبت . عقوبت آلهيه .

عُقُودْ [ع] عقدك وعقده نك جمعى .

عُقُوقْ [ع] آنايه ، بابايه عاصى اولمه : عقوق والد . عقوق والده . عقوق والدين .

عُقُولْ [ع] (عقل) ك جمعى : عقول ضعيفه .

عُكُوسْ [ع] (عكس) ك جمعى : عكوس مرايا . نهرده عكوس اشجار .

عُلَماءْ [ع] (عالم) ك جمعى : علماى امت . علماى عاملين . علماى عامله .

عُلُوّ [ع] يوكسكلك : علوّ افكار . علو همت . علو جناب .

عُلُوفَه [ع] عسكر وسائره يه اوقات معينه ده ويريلن معاش : علوفۀ سپاهيان .

عُلُومْ [ع] (علم) ك جمعى : علوم دينيه تحصيل علوم .

عُلْوِیّ [ع] (علو) ه منسوب، یوکسك فکر علوی . جان علوی . « دیدیکم روح روح علویدر» . علویت = علویلك : علویت افکار .

عُلْیا [ع] (اعلی) نك مؤنثی: کعبهٔ علیا.

عُثْمان [ع] بیوك دکیز: عمان عدم .

عُمْدَه [ع] محل اعتماد، معتمد علیه : عمدة الاکابر .

عُمْر [ع] مدت حیات : عمر عزیز . شتاب عمر .

عُمْران [ع] معمورلق : آثار عمران . عمران ممالك .

عُمْرَه [ع] افعال حجدن فعل معروف: ایفای عمره .

عُمْق [ع] درینلك ، عمق بحر .

عُمُوم [ع] هپ، جمله : عموم حضار . عمومه بردن § شامل اولمه : عموم وخصوص . عموماً = جملةً ، هپ بردن : عموماً سعی ایدش . عمومی = عمومه منسوب ، جملهیه متعلق : عفو عمومی . منافع عمومیه . عمومیت = عمومیلك : براسك عمومیتی .

عُنّاب [ع] معروف میوه : دانهٔ عناب .

عُنْصُر [ع] اصل ، اساس ، ماده ، مادهٔ خلقت: عنصر اسلام . عنصر خاك .

عُنْف [ع] سردلك ، ملایمتسزلك : عنف ایله خطاب ایتدی .

عُنْفوان [ع] کوزللك هنکامنك ابتداسی : عنفوان شباب . عنفوان جوانی .

عُنُق [ع] بویون: ضرب عنق .

عُنْقود [ع] صالقیم .

عُنْوان [ع] اسم ، وصف ، لقب : عثمانلی عنوانی § سرنامه ، دیباجه: عنوان کتاب .

عُود [ع] معروف کوزل قوقولو آغاج: رائحهٔ عود. عودبردود.

عُهْدَه [ع] دائرهٔ حق و مالکیت : بریسنك عهدهسنه برمأموریتك توجیهی. برایشك عهدهسندن کلمك = حقنی ادا ایتمك، حقیله یاپق § اوزرینه، بوینه آلمه، کفالت: العهدة علی الراوی = صدق و کذبی راویسنه عائددر .

عُهود [ع] ویریلن سوز معناسنه اولان (عهد)ك جمعی: عهود مرعیه. عهود قدیمه .

عُیوب [ع] (عیب)ك جمعی: افشای عیوب. عیوب جسمانیه.

عُیون [ع] کوز و قایناق معناسنه اولان (عین)ك جمعی: عیون ناظره. عیون جاریه .

غ

غائِب [ع] کورنمین، حاضردکل: غائب ایتمك. شیء غائب. اشیای غائبه.

غائِلَه [ع] صیقنتی ویریجی کیفیت، بلا: دفع غائله. غائلهٔ زائله.

غابِن [ع] معاملاتده حیله ایدیجی ، ایدن: بایع غابن .

غابَه [ع] ارسلان یاتاغی اولان صیق اورمان: شیرشرزهٔ غابه. اسدالغابه.

غادِر [ع] غدر ایدیجی، ایدن: غادر نفس .

غار [ع] مغاره : غار شریف . یار غار .

غارَتْ [ء] يغما: غارت ايتمك. غارتكر = يغماجی.

غازَه [ف] دوزكون: «پاره ایتمز یوزنده‌کی غازه»

غازِی [ع] غزا ايديجی، ايدن، اهل غزا: «سن زره‌پوش ایشسین ای غازی»

غاشِيَه [ع] قيامت: حديث غاشيه § آت طاقندن معدود اولان معروف اورتو، غاشه.

غاصِبْ [ع] غصب ايديجی، ايدن: «غاصب حق بر آزاوتانسه ايدی»

غافِرْ [ع] مغفرت ايديجی، ايدن، جناب حق: غافر الذنب. غافر ذنوب عباد.

غافِلْ [ع] غفلت ايديجی، ايدن، غفلت ايله متصف، غفلتلی: شخص غافل. قلوب غافله.

غالِبْ [ع] غلبه ايديجی، ايدن، غلبه ايله متصف: مرد غالب. فرقهٔ غالبه. «غوغای سخنده غالبم بن — غالب». غالبا = ظن ايتديكم وجه ايله، ظنمه كوره: غالبا كلدی.

غالِی [ع] بهالی: متاع غالی. اشيای غاليه.

غالِيَه [ع] كوزل قوقولو بر تركيب: غاليه سا.

غامِرْ [ع] معمور اولميان، خراب، ايصسز يره (عامر)ك ضدی. ارض غامر. اراضیٔ غامره.

غامِضْ [ع] اكلاشلمسی كوچ، مبهم، مغلق: سؤال غامض. مسئلهٔ غامضه.

غانِمْ [ع] غنيمته نائل اولان. غانماً = غانم اوله‌رق.

غامِضَه [ع] غامض اولان كيفيت: غامضهٔ تشكل ارض.

غاوِی [ع] غوايتله متصف، آزغين: غافل غاوی. غافلهٔ غاويه.

غايَتْ [ع] صوك، صوك درجه: «غلهٔ نعمت بی غايتی بيلمز مكيال-لا» غايت تشنكی. بو معناده (غايه) صورتنده دخی قوللانيلير: حمد بی غايه § ادات مبالغه: غايت كوزل. بوكا بعضاً (ب) ادخال اولنه‌رق (بغايت) دينيلير كه صوك درجه‌ده ديمك اولور.

غَباوَتْ [ع] عقلسزلك، آكلايشسزلق: غباوت مجسمه.

غَبْراء [ع] يره، يريوزی: «تن‌شهيداً دوشنجه غبرايه»

غَبْغَبْ [ع] چكه آلتی: غبغب سمين.

غَبْنْ [ع] معامله‌ده آلداتمق: غبن فاحش:

غَبِی [ع] غباوت ايله متصف، غباوتلی: شاكرد غبی.

غَثَيانْ [ع] قوصمق: غثيان صنعی.

غَداء [ع] قوشلق طعامی.

غَدّارْ [ع] غدر ايتمك معتادی اولان، غدرجی: روزكار غدار.

غَدْرْ [ع] وفاسزلق، خيانت، ظلم: غدر كلی.

غَدِيرْ [ع] كول: القطرة تدل علی الغدير.

غَرّاء [ع] پارلاق، كوزل، كوسترشلی، نمايشلی: غرهٔ غراء. شهر غراء. ماكيان غرا.

غَرائِبْ [ع] (غريبه) نك جمعی: غرائب وقوعات. و من الغرائب.

غَرابَتْ [ع] غريبلك، خلاف عادهلك، تحفلق: غرابت قيافت.

غَرام [ع] عشق شديد، محبت شديده: «جرمده اسيرى‌يم غرامك»

غَرامَت [ع] اداسى لازم اولان شى. دين وديت كبى.

غَرْب [ع] كونشك باتديغى جهت، كون باتيسى: غرب شمالى.

غَرْس [ع] آغاج ديكمك، ديكلمك: غرس اشجار. برفدانك غرسى.

غَرَض [ع] مقصد § مقصد بدخواهانه: اجراى غرض.

غَرْغَرَه [ع] صويى بوغازده اوينا تمق: غرغرهٔ شديده.

غَرَق [ع] صويه باتمق: بر كمينك غرق § باتمش، مستغرق: «هر شب مهتابده اولدقجه دريا غرق نور». غرق ايتمك = باتيرمق، مستغرق ايلمك.

غَرقاب [ف] صويه باتان، باتمش اولان: «ايتسه فرعونى خدا بويله هواده غرقاب — نفعى»

غَرقه [ف] صويه باتمش، باتمش، مستغرق: غرقهٔ درياى رحمت.

غَريب [ع] ياباندى: بو آدم بوشهرك غريبيدر § غرابتلى، موجب تعجب: حال غريب: كيفيت غريبه.

غَريبَه [ع] غريب كيفيت: كوكدن حنطه ياغمق غريبه‌سى.

غَريزه [ع] انسانك مجبول اولديغى طبيعت. غريزى = غريزه‌يه منسوب: غريزى بر قوت. قوهٔ غريزيه.

غَريق [ع] صويه باتمش، بوغلمش، مستغرق.

غَريم [ع] آله‌جقلى، صاحب غرامت: غريم لئيم.

غَزاء [ع] دشمن دين ايله جنك: غزا ايتمك. غزايه كيتمك.

غَزال، غَزاله [ع] آهو، كنج آهو، آهو ياورو سى.

(غزاله) ديشيسنه‌ده اطلاق اولنور.

غَزَل [ع] بر نوع شعر عاشقانه‌كه اقلى درت ويا بش بيت اولور: «عاشق عمر غزللرى هپ ازبرمده‌در ـ لا»

غَزوَه [ع] جنك: غزوهٔ بدر. غزوهٔ كبرى. جمعى: غزوات.

غَسّال [ع] اولو ييقاييجى، مرده شوى: غسال كهنسال. مؤنثى (غساله) در.

غَشى [ع] كندندن كچمش، بى‌خود: غشى اولدم. غشى ايتمك = بى‌خود ايلمك § كندندن كچمه، بى‌خودلق: غشى كلدى.

غَصب [ع] ظلم وزور ايله آلمق، آلنمق: غصب اشيا. برشيئك غصبى.

غَضَب [ع] طارغينلق، طارلمه، قيزغينلق، قيزمه: نكاه غضب. «لطف ايله ديسه‌م روحئ زاره غضب ايلى — روحئ بغدادى»

غَضْبان [ع] طارغين، قيزغين: قهرمان غضبان.

غَضَنْفَر [ع] ارسلان: غضنفر غضوب.

غَضُوب [ع] غضبى چوق، غضبجى: مربئ غضوب.

غَطس [ع] صويه طالدرمق، طالديرلمق: غطس يد. الك ماء بارده غطسى.

غَفّار [ع] مغفرتى چوق اولان جناب حق: غفار الذنوب. رب غفار.

غَفلَت [ع] بى‌خبرلك، سهو وترك: غفلت جعليه.

غَفُور [ع] (غفار) ايله مترادفدر.

غَفير [ع] چوق، كثير: جم غفير.

غَلاء [ع] بهاليلق، قيمت يوكسكلكى: قحط وغلا. غلاى اسعار.

غَلَّاتْ [ع] (غلّه) نك جمعى .

غَلَبَه [ع] اوستون كلمك: غلبۀ كامله غلبه ايتمك . غلبه چالمق .

غَلْصَمَه [ع] غيرتلاق آغزى، خنجره .

غَلَطْ [ع] ياكلش: غلط فاحش . غلط مشهور . جمعى غلطات . « وار ايمش بزده مكر چوق غلطات — سنبلزاده »

غَلْطَانْ [ف] يووارلانيجى، يووارلانان: سرغلطان . كوى غلطان .

غَلْطِيدَه [ف] تكرلنمش، يووارلانمش: غلطيدۀ خاك دمار .

غَلَّه [ع] ذخيره، محصول: انباربى غله .

غَلَيَانْ [ع] قاينامق: غليان ماء . «ايلدى عشق الٓهى غليان - خاقانى»

غَلِيظْ [ع] قالين، قابا: لسان غليظ بساط غليظ . طباع غليظه .

غَمّْ [ع] قايغو، تاسه: « چكمه غم دستكيردرالله — غالب » « غم عالم بنى آدم ايچوندر — عارف »

غَمَّازْ [ع] غمز ايتمك معتادى اولان: شخص غماز . جاريۀ غمازه . غمازيت = غمازلق .

غَمَامْ ، غَمَامَه [ع] بولوط: غمام غم . غمام نازل . غمامۀ بيضا . (غمامه) نك بولوت مقامنده قوللانيلير .

غَمْرْ [ع] صويك درينلكى، درينلك .

غَمْزْ [ف] قوغولامق، غمازلق ايتمك: بر شخصى ديكرينه غمز ايتمك . بريسى حقنده اجراى غمز .

غَمْزَه [ع] كوزل كوزده، خصوصيله قويروغنده كوريلن دلفريب حركات: غمزۀ فتان . غمزۀ فتانه .

غَمْزِدَاى [ف] غم دفع ايديجى، ايدن

غَمْگُسَارْ [ف] تسليت ويرن، دافع كدر.

غَمْگِينْ، غَمْنَاكْ، غَمِينْ [ف] غملى، كدرلى.

غَنَائِمْ [ع] (غنيمت) ك جمعى: غنائم مأخوذه .

غَنَّاجْ [ع] شيوه كار: «رواى اكرم اونوتمق اوهر غناجى ؟ — اكرم »

غَنَمْ [ع] قويون: لحم غنم .

غَنِيّ [ع] زنكين: شخص غنى . صالحۀ غنيه .

غَنِيمَتْ [ع] حربده دشمندن آلنان مال: غنيمت مصيبه . مجازاً دخى قوللانيلير: فرصت غنيمتدر .

غَوَائِلْ [ع] (غائله) نك جمعى: غوائل مندفعه .

غَوَاشِى [ع] (غاشيه) نك جمعى: حامل الغواشى .

غَوَّاصْ [ع] طالغيج: «عمرى اولدقجه عدن بحرينه طالسه غواص — عاكف »

غَوَامِضْ [ع] (غامض) و(غامضه) ك نلك جمعى: غوامض فقهيه .

غَوَايَتْ [ع] آزغينلق، كمراهلق: غوايت نفس. غوايت كليه.

غَوْثْ [ع] فى الاصل مدد، نصرت معناسنه در، مددكار، ناصر معناسنده وكبار اولياء الله حقنده قوللانيلير: غوث اعظم. غوث الواصلين.

غَوْرْ [ع] ديب، اساس، كنه: غور عميق . بئر عميق الفور، غور

مسئله‌یه واصل اولمق .

غَوص [ع] صویه طالمق: غوص ماهرانه

غَوْغا [ف] جنك ، نزاع ، ذوکشمه ، کورلتی: غوغاده احرازشهادت

غَوِیّ [ع] (غاوی) ایله مترادفدر .

غَیّا [ع] جهنمده بر دره: غیاقو یوسی .

غَیب [ع] کورنمین، بیلنمین حال واحوال: عالم الغیب ، عالم غیب ، ایمان بالغیب ، (غائب ایتمك) مقامنده (غیب ایتمك) دینلمه‌ملی .

غَیبَت [ع] غائبلك: فعل مضارعك غیبت حالی .§ ایشیدنجه منفعل اوله‌جنی صورتده بریسنك غیابنده واقعه مطابق اوله‌رق سوز سویلمك: غیبت ایتمك

غَیبوبَت [ع] کوزه کورنمه‌مك ، کورنمز اولمق: غیبوبت ایتمك . غیبوبت موقته .

غَیث [ع] یاغمور: غیث نافع .

غَیر [ع] باشقه: سندن غیری . سنك غیرك§ دکل: غیر منتظم .

غَیرَت [ع] نام وناموسه خلل ویره‌جك شیلره قارشی اولان حس انسانی که پك ممدوحدر: بو حال آنك غیرتنه طوقندی .§ اهتمام ایله‌سعی: یازه‌غه غیرت ایدیبور .

غَیظ [ع] غضب، مقدمهٔ غضب ، فوران غضب: کظم غیظ . کاظم غیظ .

غَیم [ع] بولوت: غیم شباط . غیم زائل .

غَین [ع] (غ) حرفنك اسمی: غین مفتوحه .

غَیور [ع] غیرت ایله متصف ، غیرتلی: طابع غیور . غیور بغدادی .

غ

غِبطَه [ع] بریسنك نائل اولدینی نعمته آنك زوالنی ایستمکسزین نائل اولمنی آرزو ایدش: غبطه ممنوع دکلدر . «غبطه ایتدم شرف طالعه ملانك — عزت ملا »

غِداء، غِذاء [ع] ییه‌جك، ایچه‌جکدن وجودك قوام و نماسنه مدار اولان شی: غدای کافی .

غِراز، غِراره [ع] قیل چوال ، خرار .

غِربال [ع] قالبور: «بو دقت جسمنی سوراخ سوراخ ایتدی غربالك — سامی»

غِرَّه [ع] مغرور: «غره اولمه حسنکه جانا دیدم — حلیمکرای» . فتح ایله‌ده مستعملدر .

غِریو [ف] فریاد ، شماته ، چیغرشمه ، چیغلتی: غریو صبیان .

غِشّ [ع] حیله ، قاریشیقلق ، صفو . تسزلك ، خیانت . سلیقهٔ عجمانه اوزره فتح ایله اوقوندقده اصله نظراً مصدر اولور: دل بی غش . بادهٔ بی غش ، زر بی غش .

غِشاء، غِشاوَه، غِطاء [ع] اورتو ، پرده: غشاوهٔ قلب . غشاوهٔ غلیظه . غطای بصر . غطای رقیق .

غِلّ [ع] کوکل صفوتسزلکی ، خیانت قلب: دل بی غل . غل کلی .

غِلاف [ع] قیلیف ، قین: غلاف مذهب . غلاف شمشیر .

غِلظَت [ع] قالینلق ، قابالق: غلظت طبیعت . غلظت مزاج . غلظت کلیه .

غِلْمان [ع] (غلام)ك جمعى: غلمان جنان.

غِمْد [ف] قين: غمد سيف. غمد مذهب.

غِنا [ع] زنكينلك: استحصال غنا: غناى تام. غناى طبع § اوصانغ: محرره بعضاً يازمقدن غنا كلير § نغمه، ازكى: مجلس غنا.

غِياب [ع] غائب اوله، غائبلك: غياباً فلان ذاتك ثناسنده بولنديلر. غيابنده بويله سويلديلر. عن الغياب اظهار محبت.

غِيابَه [ع] ديب، قعر.

غِياث [ع] ياديجى، مددكار، ناصر.

غيبَت [ع] ايشيدنجه منفعل اوله جنى صورتده برينك غيابنده واقعه مطابق اولهرق سويلنيلن سوز: بو سوزلرك آره سنده غيبت يوقدر.

غيلان [ع] (غول)ك جمعى.

غ

غُبار [ع] توز: غبار پاى. غبار طريق. غبار منتشر.

غُدُو [ع] صباح وقتى: بالغدو والاصال.

غُدّه [ع] كوودهده درى ايله ات آره سنده حاصل اولان يومروجه، بز.

غُراب [ع] قارغه: نعيب غراب. «ديديلر اى غراب طرفه نعيب — الك زياده بو اعتذار غريب».

غراب البين = شخص مشئوم.

غُرّان [ف] خومورداننجى، كومورد دنيجى، خشم ايله هايقيريجى: شير غران.

غُرَباء [ع] ديار يابانجيسى معناسنه اولان (غريب)ك جمعى: غربا خسته خانه سى.

غُرْبَت [ع] وطندن باشقه يرده بولنمه، غريبلك: ديار غربت. كربت غربت. مجازاً (ديار غربت) مقامنده ده قوللانيلير.

غُرَر [ع] (غرّه) نك جمعى: غرر زاهره.

غُرَف [ع] (غرفه) نك جمعى: غرف جنان، غرف عاليه.

غُرْفه [ف] چارطاق، كوشك: غرفهٔ منهدمه. جمعى: غرفات: غرفات جنات.

غُرْم [ع] غرامت.

غُرَماء [ع] (غريم)ك جمعى: تقسيم غرما. بين الغرما تقسيم.

غُرَّنده [ف] (غران)ه بدل قوللانيلير: پلنك غرنده.

غُرُوب [ع] باتمق: غروب شمس. غروب كوكب.

غُرُور [ع] قوررله، مغرورلق: غرور منفور § بيهوده شيئه اعتماد ايله آلدانمه: دار الغرور = دنيا.

غُرّه [ع] يوزده كى نورانيلك: «غرهٔ جبهه كه مغرور اولمه». § آيك آلتنده كى صباح الخير تعبير اولنان بياض: غرهٔ لطيفه § عربى آيك برنجى كيجه سى وكونى: غرهٔ شوال § ابتدا: كورينن آى پارچه سى: غرهٔ غرا. رومى آيلرده غره اولماز.

غُزات [ع] (غازى) نك جمعى: غزات كرام. بين الغزاة، تشديد ايله غلطدر.

غسل [ع] ييقانمق ، صورت مشروع . عهده ييقانمق: غسل مفروض.

غُصَص [ع] (غصه) نك جمعى : غصص متواليه .

غصن [ع] دال: غصن شجر. غصن مكسور .

غُصّه [ع] قلبه طارى اولان صيقنتى، قايغو ، تاسه : غصهٔ دائمه .
«قصهٔ غصهٔ زلفن نه دراز ايليه‌لم — لا»

غُصُون [ع] (غصن)ك جمعى: غصون اشجار. غصون مائله .

غُضْرُوف [ع] قيقيرداق كميك. جمعى غضارف .

غُفْران [ع] يارليغامه: غفران حق. غفران بى پايان . « قـولكى نائل غفران ايله »

غُلّ [ع] متهمك بوينته و بيلكلرينه كچيريلن دمير طوقه، نعله: غل آتشين.

غُلات [ع] غليان ايديجى معناسـنه اولان (غالى) نك جمعى. بعض مذاهبك آزغين طاقمنه اطلاق اولنور : غلات شيعه. تشديد ايله غلطدر.

غُلاظ [ع] قابا ، قالين : ايمان غلاظ = بيوك يمين .

غُلام [ع] تازه دلى قانلى، جوان § كوله : « غلام مشرب عرفانى يم اول رند عشقك كيم — نه صونمش دستنى تسبيحه نه زناره با غلامش — عونى »

غُلْغُل ، غُلْغُله [ف] كورولتى ، شماته ، چيغرشمه : غلغل اطفال.

غلغلهٔ تكبير .

غُلَفَه [ع] سنت دريسى .

غُلُوّ [ع] ـوزده مبالغه § هجوم، اوشوتى .

غُمُوم [ع] (غم)ك جمعى: غموم زائله.

غُنج [ف] ناز، شيوه، عشوه .

غُنْچَه [ف] ياپراقلرى هنوز آچلمامش ويا آز آچلمش چيچك طو . مسوغى . اكثريا كل طومسوغنه اطلاق اولنور : « غنجه آچماز سرو شاد ايمز قاپانمش كوكلمى ـ فضـولى » . فارسى جيم ايله غلطدر .

غُنَّه [ع] كـكيزدن كلن سس : ادغام مع الغنه .

غُنُودَه [ف] ايميزغانمش ، اويومش : مادر غنوده .

غُورَه [ف] قوروق: «نه‌لر كوررسرـ غوره شراب اولنجه يه دك — غالب »

غُوطَه [ف] صويه طالمه . غوطه‌خور، غوطه‌خواز = صويه طالان .

غُوك [ف] قورباغه: آواز غوك . غلغلهٔ غوكان.

غُول [ع] تنها يرلرده اشكال مختلفه ايله انسانه كورينور عد اولنان مخلوق : غول بيابانى .

غُيُوب [ع] (غيب)ك جمعى: علام الغيوب. استطلاع غيوب .

غُيُوم [ع] (غيم)ك جمعى: غيوم سائره

ف

فائِز [ع] فوز بوليجى، بولان: سالك فائز. سالكهٔ فائزه .

فائِض [ع] فيضان ايديجى ، ايدن : حضور فائض النور § اودنج آلنان آقچه ايچون ويريلن اجرت، كذشته: فائض مركب .

فائِق [ع] معنوى اوله‌رق فوقنده بولنان ، اوستون اولان : بو

افندیلردن بری ذکاجه دیکرینه فائقدر. تعظیمات فائقه .

فاتح [ع] فتح ایدیجی ، ایدن : فاتح اندلس § سلطان محمد خان ثانی. فاتح قسطنطینیه مخففیدر .

فاتحه [ع] باشلانغیج: فاتحهٔ کلام § قرآن کریمك برنجی سوره‌سی : سورهٔ فاتحه. فاتحهٔ شریفه. فاتحة الکتاب .

فاتر [ع] فتور ایله متصف، فتورلو: نظر فاتر. نظرهٔ فاتره. جرهٔ فاتره.

فاجر [ع] فجور ایله متصف، معاصی ایله مشتغل: شخص فاجر. محتالهٔ فاجره.

فاجع [ع] خلق دردناك ایدیجی، ایدن: فاجع بروقعه. وقعهٔ فاجعه .

فاجعه [ع] خلق دردناك ایدن حادثه § او یولده موثر اوله‌رق ترتیب اولنان اویون ، تیاترو .

فاحش [ع] پك چركین ومنكر: فعل فاحش. خطای فاحش. خطیئات فاحشه .

فاخته [ف] اوكیك: آواز فاخته. «صبحدم ای فاخته بیهوده افغان ایلمه ـــ باقی»

فاخر [ع] فخر ایدیجی، ایدن. بوكا بدل اكثریا (مفتخر) قوللانیلیر § كوزل، شعشعه‌لی، احتشاملی: لباس فاخر. خلعت فاخره، دائرهٔ فاخره .

فارس [ع] آتلی: فارس تیزرو.

فارغ [ع] آزاده، مشتغل دكل: نمازدن فارغ اولدی ، « فارغ اول بزدن سنکله یوق نزاعی کیمسه‌نك ــ نائلی »

فارق [ع] فرق ایدیجی ، ایدن : فارق نیك و بد . علامت فارقه .

فاروق [ع] حق و باطلی فرق ایتمكده مشار بالبنان اولان حضرت عمر: عمر الفاروق .

فاسخ [ع] فسخ ایدیجی ، ایدن : فاسخ شركت .

فاسد [ع] بوزوق ، صحیح دكل : فكر فاسد . اقوال فاسده .

فاسق [ع] فسق ایله متصف، فسق ایله مشتغل: فاسق محروم. مؤمن فاسق.

فاش [ع] میدانه چیقان. ظاهر اولان. اكثریا سر حقنده قوللانیلیر: فاش ایتمك = میدانه چیقارمق: «چشمم یاشی فاش ایلدی اسرار نهانم » . اصلی : فاشی .

فاصل [ع] بولیجی ، بولن : ایكی خانه‌یی فاصل. خطوط فاصله .

فاصله [ع] ایكی شی آره‌سنی آییران شی: فاصلهٔ بیت.

فاضل [ع] فضل ایله متصف، فضیلتلی: مرد فاضل. زوجهٔ فاضله.

فاطر [ع] یارادیجی ، یارادان ، خالق : فاطر السماوات. قدرت فاطره .

فاعل [ع] ایشله‌یجی ، ایشله‌ین : فاعل خیر. فاعل مختار.

فاقه [ع] فقیرلك : فاقهٔ شدیده . شدت فاقه .

فاكهه [ع] میوه : فاكههٔ لذیذه ، فاكهة الشتاء .

فال [ع] منتظر اولان خصوصی استخراج مقصدیله كتاب آچمه‌كی تشبث و بویله بر تشبثك كوستردیكی نتیجه: فال آچمق. فاله باقمق. فال خیر. فال بد .

فالج [ع] لقوه ، نصف نزول .

فام [ف] رنك ، تركیب ایله قوللانیلیر : كلفام = كل رنكلی .

فانوس [ع] چراغ اوزرینه شعله‌سنی خارجه عكس ایتدیره‌جك بر حالده تونیلان شی: شمع. فانوس خیال.

فانی [ع] بقاسی اولمیان ، زوال بولیجی ، بولان: عالم فانی. حظوظات فانیه . پك اختیاره (پیر فانی) دینیلیر .

فایحه [ع] ازهار و فواكه قوقوسی § كوزل قوقولو: رائحهٔ فایحه .

فتّاح [ع] قوللرینك قاپالی ایشلرینی آچان، جناب حق: فتاح کریم .

فتّان [ع] فتنه قوپاریجی ، فتنه انکیز : چشم فتان. غمزهٔ فتان.

فتاوی ، فتاوی [ع] (فتوی) نك جمعی: فتاوای شریفه.

فتح [ع] آچـق ، آچلمق : فتح باب ، دریچه‌نك فتحی، (فتح بلاد) تعبیری بومعنادندر§اوستون اوقومق، اوقودلق: فتح فا ایله. فانك فتحیله .

فتحه [ع] اوستون: فتحهٔ خفیفه.

فترت [ع] ایکی پیغمبر بیننده‌کی زمان : زمان‌فترت. ایکی وقعه آره‌سنده‌کی زمانه‌ده اطلاق اولنور.

فتق [ع] یارمق ، یارلق : فتق ورتق امور. امورك فتق ورتق .

فتوی [ع] سؤال مشروعه ویریلن جواب رسمی شرعی : فتوای شریف. نظمده اسلوب فارسی اوزره (فتوی) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

فتی [ع] دلی‌قانلی، یکیت «لافتی الا علی لاسیف الا ذوالفقار ـ لا» «بکزر روشك حیدره بر شانلی فتاسین ـ ناجی» § سخی، جومرد .

فتیل و فتیله [ع] فتیل، موم فتیلی: «نور آلدی فتیلهٔ سحردن ـ غالب» § بوکلمش : فتیلهٔ گیسو = صاچ اورکوسی .

فجر [ع] کونش طوغمه‌دن اول افق شرقیده پیدا اولان قزیللق، طاك یرینك آغارمسی: «برصباح روشن ومسعودك ایتمش انعطاف ـ فجر نورانیسی دهرك افق استقبالنه». فجر صادق. فجر کاذب. فجرده وجه تسمیه کیجه‌یی کوندزدن آیرمسیدر.

فجره [ع] (فاجر)ك جمعی : کفرهٔ فجره.

فجیع [ع] فاجع، آجیقلی: کربلا حقنده: «بر اشی وار ایسه جهانده بلا ـ هر بلادن فجیعدر بو بلا ـ ناجی».

فجیعه [ع] مصیبت، بلا. (drame ـ مؤثر اویون) کلمه‌سنه مقابل قوللانیلان (فاجعه) کلمه‌سیله ایکیسی بر اصلدن مشتقدر.

فحّاش [ع] کثیر الفحش آدم: عیاش فحاش .

فحاوی [ع] (فحوا) نك جمعی: «اثرك آتشین فحاویدر ـ چوق دل افروز انظمی حاویدر ـ ناجی»

فحشاء [ع] طبع سلیم وعقل مستقیمك تنفر ایتدیکی شی ، فحش ؛ رخصت شرعیه خارجنده اولان لذائذ شهوانیه : «شیاطین دیده‌بان فرصت ینهی عن الفحشا ـ نابی» «ولی اذن عن الفحشاء صما ـ لا» = بنده بر قولاق واردرکه فحشایه قارشی صاغیردر. § ادای زکاتده بخل .

فحص [ع] برشیئك ایچ یوزینی آراشدرمق، تفحص : فلاسفهٔ طبیعیون بالکز بحث وفحصی عالم شهود موجوداتنه حصر ایدوب ـ رموز الحکم.

فحم [ع] کومور .

فحوی و فحواء [ع] معنی ، کلامك سیاق وسباقندن ذهنك انتقال ایده‌جکی مدلول .

فخ [ع] آلت صید ، قاپان ، طوزاق. فخ الفار = فاره قاپانی .

فخّار [ع] بالچیقدن معمول چناق ، دسق ، بارداق .

فخّار [ع] زیاده اوکونیجی، اوکونن ، تعداد فضائل ایله فخر ایدیجی ، ایدن : نفس فخار .

فخامت [ع] قدر وشانی عظیم، رفیع اولمق، اولولق . § فخامتلو : القاب رسمیه‌دندر . صدور اعظمه ، خدیوه [illegible] یازیلیر .

فخذ [ع] اویلوق .

فخر [ع] تعداد مناقب صورتیله اظهار فضل . اوکونمك : «فخر ایتمه‌یسین ای شرف ناممتناهی – زیرا سکا مظهردر او محبوب الهی – ناجی » § مدار افتخار : فخر کائنات . فخر الوزرا . فخر الادبا . « اولدی اخلاصکله فخر دودمان – اوغلك ارطغرل کبی برقهرمان – ناجی » § تعظم . تکبر « مانندهٔ ماکیان غرابك بیضه هزار فخر ودعوی – شیخ غالب »

فخریات [ع] (فخریه) نك جمعی .

فخری [ع] پاره‌سز، شرف ایچون ایفا ایدیلن خدمت ومأموریت : فخری : مهندرلك فخری مأموریت . § اویله برخدمت ومأموریتی ایفا ایدن : فخری کاتب، فخری معلم .

فخریه [ع] تمدح یولنده سویلنن شعر : زمانمزده تمدح ممدوح کورله‌مکده‌در . نفعینك فخریه‌لری مشهوردر .

فخور [ع] دها، پك فخر ایدیجی، ایدن : فرح وفخور . بوندن بشقه یرده استعمال اولندیغی یوقدر .

فخیم [ع] فخامتله متصف، عظیم : دول فخیمه . فخیمانه = فخیم اولانه یاقیشیر صورتده .

فداء [ع] برشیئه مقابلهٔ دکرلی برشیدن واز کچمك . اختیاری محرومیت . بو معناده (ایتمك . ایلمك) مصدرلریله ترکب ایدر : فدا ایتمك، فدا ایلمك § فدا اولمش : «عندمده خدا بیلیر قدادر – برلحظه صفایه ماسوی الله – ناجی » § قربان : «حاصل ای شه اقلیم وفا – سکا جامده فدا بن ده فدا – خاقانی » . «دیدم که ای کل نوخیز ناز وعشوه سکا – فدا ندیم کبی بنده‌لر هزار هزار » § اسیر کمه‌مك، ایثار ایتمك : « جانی راه حقده قیلدی فدا – ناجی » فی الاصل فانك کسریله‌در . «روحی فداك عرفت ام لم تعرف – ابن فارض» لسانمزده فتحله قوللانیلیر .

فدائی [ع] بر چوق کیمسه‌نك باعث حیاتی اوله‌جق بر امر خطیر ایچون فدای نفس ایدن مرد دلیر : لسانمزده (فدیی) صورتنده قوللانیلیر : حرب فداییلری . « او فدایی غضنفر شرزه – دشمن اوردوسین ایتدی برلرزه – ناجی »

فداکار [ع] کندینی، یاخود دکرلی بر شیئی اسیر کمه‌ین : فداکار آدم . فداکاری = فداکارلق . فداکارانه = فداکارجه‌سنه . فداکاری خصائل عالیه‌دندر .

فدان [ع] مصردونمیدرکه تقریباً ایکی بیك بش یوز آرشوندر .

فذلکه [ع] نتیجه، خلاصه، اجمال : « برفذلکهٔ حیات شاعر – کوز یاشلری، برده عشق و سودا – لا » § حسابات، استجوابات خلاصه‌سی § اجمال مقررات .

فر [ع] نور، ضیا : «فروبردی جهانه مهر حسنك» § زیب وزینت : «شاهد صیفه زیب و فرسندن – خسرو صبحه تاج زرسندن – سنان پاشا تضرعاتندن » . « نور وحدتدن اولوب شمله پذیرای حدوث – ویردی فرعالم تکوینه سرایای حدوث – هرسکلی حکمت بك» § شان وشوکت : فرودولت . بویله برکلمه‌یه مضاف ویا معطوف علیه اولدیغی صورتده تشدیدایله قوللانیلیر : «یارب بفیض نور ظهور محمدی – یارب بفر سلطنت سیدانام – حمدی بك» . «ساقی ویر اول پیالهٔ الماسه فروتاب – شیخ غالب»

فر [ع] فرار . کر و فر .

فرائد [ع] (فرید و فریده) نك جمعی .

فَرائِض [ع] (فريضه) نك جمعى § مستحقلرينه تركه‌نك كيفيت تقسيمنى بيلديرن علم.

فَراخ [ف] واسع، بول، كنيش: ماديات و معنوياتده قوللانيلير: آسمان فراخ. «طاق ايوانى قوس فلكدن فراخ ورنكين ... تحفة الحرمين، نابى». «هيچ يارمده خاطر و هيچ ديار - كه برو بحر فراخست و آدمى بسيار - سعدى» = هيچ بر يار و ديازه كوكل ويرمه. زيرا قره، دكز واسع و بنى آدم چوقدر. غالب دده‌نك «اولورمى آدمه خوليا كبى حساب فرح» مصراعنده‌كى «حساب فرح» يا كلشدر. طوغريسى «حساب فراخ» در. فراخ دست = كريم، جوامرد. فراخ كام = دولتمند، مسعود. فراخى = بوللق، اوجوزلق.

فَرادِيس [ع] (فردوس) ك جمعى: «كيم كورسه ايدر صفا كى تقديس - ديسون سكا اقدس الفراديس - ناجى»

فَرّاش [ع] يايبجى، دوشه‌يجى § كعبهٔ معظمه جاروبكشى § خادم: «هر رخام فرشى بر آيينهٔ عالمنما - هر كزن فراشى بر اسكندر كبى خاقان - نفعى»

فَراشَت [ع] كعبهٔ معظمه فراشلغى: فراشت براتى. (فراشيت) غلطدر.

فَراشَه [ع] پروانه.

فَراعِنَه [ع] (فرعون) ك جمعى: فراعنهٔ مصريه.

فَراغ [ع] ترك اشتغال § راحت، استراحت: «كنج فراغ اهل دله قهوه‌خانه‌در - نابى». «شو تنكناده همان كوشهٔ فراغ آرارز - راغب پاشا» § آسوده‌لك، آزاده‌لك: فراغ بال، فراغ خاطر: «شعر اولمق ايچون جديد وفاخر - شاعرده كرك فراغ خاطر.» § واز كچمه، قطع تعلق: «خاطر اغيار ايچون بن ياردن قيلدم فراغ - غالب». «روح محض خاكدان شوردن قيلدم فراغ - مهر باليم شب ديجوردن قيلدم فراغ - اسرار دده» § بر ملكك حق تصرفنى آخره ترك ايتمك.

فَراغَت [ع] فراغ، راحت: «جهانده جاى فرح كوشهٔ فراغت ايمش - فطنت خانم» § واز كچمه، ال چكمه: «فراغت كوزل - ومه‌دن، توبه ميدن - باقى» § بعد الدعوى برحقدن فراغت § استغنا: اظهار فراغت. (دستكش فراغ) ياخود (دستكش فراغت اولدى) تعبيرلرينى استعمالدن فراغت ايتمليدر.

فَرامُوش [ف] اونوتمه، نسيان: «شوقندن اورتبه اولدى مدهوش - عرش ايلدى صاحبن فراموش - معراج و صفنده - غالب» فراموش كلمه‌سى فرمش، فرامش، فرموش صورتلرنده تخفيف ايديلير. بو استعمال نظمه مخصوصدر.

فَراهَم [ف] طوپلانمق، تحشد: «فراهم شد از شام چندان سپاه - كزان خيره شد ديدهٔ مهر وماه - هاتفى» = شامدن او قدر عسكر تجمع ايتدى كه ديدهٔ مهر وماه قاماشدى § طوپلو، دوشيرلى: «پيش حكمندم اوشاه رسلك - دامن انبيا فراهمدر - نظيم»

فَربِه [ف] سميز، اتلى، بسيلى: ابله فربه. فربهى = فربهلك.

فَرتوت [ف] بوناق، پير. § كهنه: سپهر فرتوت.

فَرَج [ع] طارلقدن، صيقينتيدن قورتلمق. ظفر. (شدت) مقابلى: الصبر مفتاح الفرج.

فَرجام [ف] صوك، عاقبت، انجام: بسيط اوله‌رق قوللانلماز. بدفرجام = منحوس، سيئ العقبه: طالع بدفرجام. بخت نافرجام. فرجاكاه = مزار.

فَرَح [ع] سونمه، بر امله نائليتدن ويا تماشاى طبيعتدن حصوله كلن لذت

روحانیه: فرح و ترح. «نصل فرح بوله‌یم بن که بی صفا بولورم ـ کان زمانمی ناجی کیدن زمانمدن ـ ناجی». بوکلمه یالکز (بولمق) مصدریله ترکب ایدر. فرح بخش = فرح باغشلایجی. فرح افشان یاخود فرح فشان = فرح صاچیجی. فرح آور = فرح کتیریجی. فرح افزا، فرحفزا = فرح آرتیریجی، صفالی: «عالم شکفته باغ مفرح هوا لطیف ـ دللر کشاده نفحهٔ بادصبا لطیف ـ جوری»

فَرِح و فَرحان [ع] شاد، مسرور: کل حزب بما لدیهم فرحون = هرطائفه کندی مسلکیله مسرور ومفتخردر. (فرح) یالکز (فخور) ایله برلکده وآزقوللانیلیر. فرح و فخور = ممنوناً ومفتخراً.

فَرْحَت [ع] مسرت، سوینج، زمان فرحت نشان.

فَرَحناك [ف] فرحلی، مسرور: «عشق اولدی بو مژده‌دن فرحناك ـ غالب» § مقامات موسیقیه‌دن برینك اسمی: فرحناك فصلی.

فَرُّخ [ف] مبارك، اوغورلو: «ایلدی مقدم فرخفالی ـ پایهٔ آل قریشی حالی ـ خاقانی». فرخزاد = ولد مسعود. فرخی = میمنت.

فَرْخال [ف] قیوریجق وطولاشیق اولمیان صاچ: «آزکوررکن نور اسود نامنی فرخالنه ـ ناجی»

فَرُخُنده [ف] مبارك، متیمن، مسعود: «سایهٔ فرخندهٔ رب رحیم ـ جانشین صاحب خلق عظیم ـ ناجی» فرخنده طالع = مسعود طالعلی: «همین جاهل شود فرخنده طالع ـ فلك بر دولتش رانیست مانع ـ میرنظمی». فرخنده پای: آیاغی اوغورلو. فرخنده فال = فالی متیمن.

فَرْد [ف] نظیری اولمیان، تك: «قیلمه درد اهلنی ای فرد صمد ـ هیبت «ثم رددنا» ایله رد ـ خاقانی» § جنسنده نظیری اولمیان، فرید، بیهمتا: «برکالیدی واری هپسی پرورد ـ آنجق آزاده‌یم قالان فرد ـ ناجی» § بنی آدمدن هربری، برآدم: فرد آفرده. «اوغراشمغه هرفرد ایله دکمز بودنیای اخس ـ سامی پاشا» بومعناده جمعی (افراد) کلیر. افراد بشر، افراد امت. § مصرع اولمیان تك بیت. § تك، ایکی‌یه تقسیم ایدیله‌مین عددلر.

فَرْدا [ف] یارین، کونك ایرتسی: «هرشبی کویم که فردا ترك این سودا کنم ـ بازچون فرداشود امروزرا فردا کنم ـ» = هرکیجه دیریم که یارین بوسودادن وازکچه‌یم، فردا حلول ایدر، بوکونی ینه فردایه تعلیق ایدرم. «نیست یك وعده که شرمندهٔ صدفردا نیست ـ لا» = بروعده یوقدرکه یوز فردانك شرمنده‌سی اولمسون. اندیشهٔ فردا = یارینی دوشونمه. اندیشهٔ فردا شعار ارباب ذکادر. § قیامت: «فردا المنی چکمه کوکل باق رخ خوبه ـ عاشقلره فردا ده دخی وعد لقا وار ـ علی روحی». تابفردا = قیامته قدر. موقعنده استعمال اولنور.

فَرْدانیت [ع] برلك. صفات الهیه‌دندر: واحدسین. سراداقات لم یزلیده فردانیتله موصوف ـ سنان پاشا.

فَرْدیت [ع] وحدانیت، تكلك: «کنج پنهان کبی تا اولدن ـ ذاتی فردیت ایله قائم ایکن ـ خاقانی»

فَرْز [ف] شطرنج اویونی طاشلرندن شاهك وزیری مقامنده بر آلت؛ «فرزی طرح ایتمکه قادر کچینیر ـ سنبلزاده». اصلنده فانك کسریله‌در.

فَرْزانه { [ف] حکیم، فیلسوف، عارف، ذوفنون : « بر حمیت شناس فرزانه ـ بابه‌ماز جنبش فرنکانه ـ ناجی ». « اقبال وبخت جاهلی فرزانه کوستررـ ادبار سخت عاقلی دیوانه کوسترر ـ عزت ملا » § قیودات نفسانیه‌دن عاری اولان ذات .

فَرْزَنْد { [ف] اوغل، ولد : فرزندار جمند. «مال وفرزنده باغلانیرمی حکیم؟ ـ ناجی »

فَرَس [ع] آت، بارکیر. جمعی : افراس.

فَرْسا { [ف] فرسودن فعل امر. ترکیب حالنده قوللانیلیر . جان فرسا. طاقت فرسا. خرد فرسا. «بزم جمدر بونده حکم جام غم فرسا یورر ـ راغب پاشا »

فَرْسَخ [ع] فَرْسَنْك { [ف] اوچ میللك مسافه : مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر . اورادن بورایه بش فرسخدر. معنویاتده ا کثریا تکرار ایله (یول یول) معناسنده قوللانیلیر : شیخ غالب شاعرلکده خواجه‌سی نشأتی فرسخ فرسخ کچمشدر .

فَرْسوده { [ف] اسکیمش، آشنمش، ییرانمش : جامهٔ فرسوده . ندیمك : « خیالك کلزاولدی دیدهٔ فرسوده مژکانه » مصراعنده مجازاً (دوکلمش) معناسنده استعمال ایدلمشدر. بومعناده اولان (فرسود) مرکب اوله‌رق استعمال اولنور. فرسودکی = فرسوده‌لك .

فَرْش { [ع] دوشه‌مك ، دوشه‌نمك ، یایغی ، یایلمق : سجاده‌نك فرشی ؛ « یوزینی ایتمش ایدی پاینه فرش ـ بوقدر عزت واجلال ایله عرش ـ خاقانی » § دوشك ، خالی، سجاده کبی یره سریله جك شی : « رخشنده چراغی نورتنزیل ـ فرش چمن آنده بال جبریل ـ غالب » § زمین : عرش وفرش . « شاه ملکوت عرش پایه ـ ماه جبروت فرش سایه ـ غالب » «سجدهٔ شکرایتدی عرش وفرشی اوزره‌خانه‌نك ـ لا ».

فَرْض { [ع] دلیل قطعی ایله ثابت اوله‌رق شبهه‌ایدیله‌مین واجراسی واجب ترکی معصیت اولان اوامر آلهیه : صوم وصلات کبی . فرض عین = اداسی هرفرده لازم اولوب بعض افرادك اداسیله دیکرلرندن ساقط اولمیان اوامر . فرض کفایه = اداسی بالجمله مسلمینه لازم اولمیوب بعض افرادك اداسیله باقیسندن ساقط اولان اوامر . § لازم، واجب «فرضدر تحصیل علمه اعتنا». «کلك دعا ایدملم پادشاه دورانه ـ ادای فرضه شتابان دکلمی مکتبمز ـ ناظم الحکم احمد حمدی » بومعناده (اولمق) مصدریله ترکب ایدر : آرتق سلاح مدافعه‌یه صارلمق فرض اولدی § تقدیر، تخمین . بومعناده (ایتمك ، ایلمك) مصدرلریله ترکب ایدر « فرض ایلیه‌لم که همت ایتمش». فرضا = طوته‌لم که : « غفلت مدار معذرت جرم اولورمی هیچ ـ معفو اولورمی ایلسه فرضا کناه مست ـ راشد مورخ». رانك فتحیله فرضا صورتنده استعمالی غلطدر . بالفرض = مثلا فرضی = امر اعتباری .

فَرْضِیّه { [ع] تصویر مدعا ایچون ایراد اولنوب حکمی قطعی اولمیان مسئلهٔ فنیه . جمعی فَرْضیّات .

فَرْط { [ع] زیاده‌لك، شدت، فوق العاده‌لك، افراط . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : فرط ذکا. فرطسوزش. فرط حسن. «عاشقه باقدیغی فرط محبتدندرـ صاقینیر کندی کوزندن دخی دلداده‌سنی ـ ثابت ».

«فرط تحسرمله بوشب بك چوق آغلادم ـ لا» (افراط) كبی بسیط اولەرق قوللانلماز.

فَرْع { [ع] بر اصله ابتنا ایدن هرشی، شعبه، قول: فرع اصله تابعدر. جمعی فروع: فروع مسئله.

فَرْق { [ع] باشقەلق، باشقەلق علامتی. تفاوت: «بحكم فن هیأت شمسی كوردم زیر پاءده ـ كناه اولماز دیسەم ارضك سمادن فرق وار یوقدر...» مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: شو ایكی قماش آرەسنده نفاستجه فرق یوقدر، شو ایكی دكر بیننده فرق یوقدر. بو معناده جمعی فروق كلیر. § آییرمق. آییرلق، تمییز: «حق وباطل نور عدل ایله نمایا ـ رسعید ـ فرق اولنماز نیك وبد كیتمه نظردن آفتاب ـ دیاربكرلی سعید پاشا»

فَرْق { [ع] باش، تپه: «الحاصل فرق اقتدارمی افسرقناعت وقالب اعتبارمی خلعت عزلت ایله مزین قیلوب... فضولی»

فَرْقَد { [ع] قطب شمالی‌یه یقین دائما بولندیغی یردن طلوع وغروب ایدن ایكی پارلاق كوكبدن هر بری. صیغهٔ مثنی ایله (فرقدان) قوللانیلیر. «اول ظل خدا كه خاك پایی ـ پیرایهٔ فرق فرقداندر ـ عونی بك»

فَرْمان { [ف] امر، اراده: فرمان الٓهی «الٓهی پادشهلر پادشاهی ـ نه حیرت بخشدر صنعك الٓهی ـ ازلده جلوهٔ فرمانك اولمش ـ وجودك مصدر عزتپناهی ـ اكرم بك» § یرلیغ، حكم پادشاهی: والیلك فرمانی، قرعه فرمانی. كلمه فارسی اولدیغندن جمعی اولمق اوزره استعمال ایدیلن (فرامین) بالطبع طوغری عد اولنەماز.

فَرْمانْبَر و فَرْمانْبَرْدار [ف] تابع فرمان، مطیع: «یارب بو نه قدرتكه سراپای ممالك ـ فرمانبر شمشیر جهانكیر زباندر ـ عونی بك»

فَرْمانْدِه، فَرْمانْرَوا، فَرْمانْ فَرْما [ف] حكمی نافذ پادشاه، مطاع: فرمانفرمای اقلیم روم وعرب. «فرمانده عـوامدر افكار باطله ـ وولتر»

فَرْمایِش { [ف] امر، سپارش. بعض اسكی محرراتده والیوم عجم منشآتنده كوریلن (بحسب الفرمایش) تركیبنده‌كی سقامت محتاج بیان دكلدر.

فَرْموده { [ف] امر. فرمودهٔ عالیلرینه امتثالاً. آز قوللانیلان كلماتدندر.

فَرْوَرْدِین { [ف] سنهٔ جلالیه‌نك یعنی فصل ربیعك ایلك آیی: «باغه رشك ایتسه روا روضهٔ فردوس برین ـ اول قدر زینت ویر ویردی یینه فروردین ـ باقی».

فَرْوَه { [ف] كورك: فروهٔ سمور: فروهٔ بیضا.

فَرْهَنْك { [ف] ادب، معرفت «سجده‌كاه عرفا كعبهٔ اهل فرهنك ـ كاظم پاشا» § هنر: قیلدی مغلوب اسارت طبعمك حریتی ـ باقی نكاه شوخنك معجزنمافر هنكنه ـ ناجی» فرهنك شعوریده (فرهنك) كلمه‌سنك لغات فارسیه‌یی جامع كتاب معناسنده دلالت ایتدیكی بیان اولنیورسه‌ده بو قول عنداللغویون ضعیف عد اولنمقده‌در.

فَرْیاد [ف] استمداد ایچون چیقاریلان آوازهٔ بلند: فریاد عاشقانه «فریاد بسی كردم وفریاد رسی نیست ـ كویاكه درین قبهٔ فیروزه كسی نیست ـ لا» = چوق فریاد ایتدمسه‌ده برفریاد رس بولەمدم. صانكه بوكوك قبه‌ده بركیمسه یوقدر. § الحان: فریاد عندلیب. § سس، شارلتی «كذار باشتاب عمری اشرابه كلیردائم ـ اب جوده

صماخ جانه جوش آیدن فریاد ـ راغب پاشا » § بایغره : « برو بکار خوادی واعظ این چه فریادست ـ حافظ »=واعظ ایشکه کیت بونه بایغره‌دره. فریادرس = امدادجی : « فریاد ایدرم بیهوده فریاد ـ رسم یوق ـ فریادکه فریاده دخی غیری‌سسم یوق ـ . . . » فریادخوان=متظلم ، دادخواه .

فرید [ع] امثالسز ، بی نظیر . فرید الزمان . فرید العصر . § دیزلمش اینجی . عقد منظوم . جمعی (فرائد) کلیر .

فریضه [ع] فرمودهٔ آلهی § لازم ، واجب « فریضه‌دربشره اکتساب علم وهنر ـ انکله حاصل اولور دلده ذوق روحانی » § بورج ، وظیفه : دعای پادشاه اسلام فریضهٔ ذمت خاص و عامدر .

فریق [ع] بولوك فرقه : « چاره‌سز شهری ایلدم تضییق ـ التجا ایتدیلر فریق فریق ـ ناجی » § فرقهٔ عسکریه قوماندانی . فریقین=ایکی فرقه ، ایکی طرف . تقابل فریقین .

فساد [ع] چورومك ، بوزلق . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر . فساد معده ، فساد اخلاق . § شورش § بطلان : قضیه‌نك فسادی بدیهیدر . § فتالق (صلاح) مقابلی : « ـی مبدأ فتن ایسه خم منبع الفساد ـ لا » . « عیبدر عاقله شیطان بنی آلداتدی دیمك ـ کندی نفسمدر ایدن کتدمه القای فساد ـ نابی » عالم کون و فساد = وجود و فنا عالمی یعنی دنیا .

فسان [ف] بیلکی طاشی : سنك فسان . « پارهٔ الماسدر سنك فسانی نیلر اول ـ چرخه چکمه بردخی شمشیر والا کوهری ـ نفعی » . « اول داور اعجاز که شمشیر زبانه ـ خاصیت الماسده سنك فساندر ـ عونی بك » .

فسانه [ف] (افسانه) مخففی . « بور تبه‌ده یللره دوشدك عجب فسانه میسك ـ علی روحی »

فسخ [ع] عقد وعهدی بوزمق : عهدوعقد بوزلق : فسخ مقاوله ، فسخ شرکت . فسخ نکاح . فسخ بیع § اولجه مقرراولان اوامر رسمیه‌دکشدیرلمك : موادقانونیه‌نك فسخی . § استیناف محکمه‌سنك براعلام ابتدائی حکمنی بوزمسی .

فسده [ع] (فاسد) لـك جمعی . اسانمزده (مفسد) لـك جمعی کبی قوللانیلیر .

فسقه [ع] (فاسق) لـك جمعی .

فسیح [ع] فسحتلی ، کنیش ، آچیق : صحرای فسیح . ساحهٔ فسیحه .

فشافش [ف] آتیلان اوقك سسی : فشافش تیر . § خیشیلتی : فشافش لباس . « برایتدی کوچه‌یی صیت فشافش دامان ـ ایرشدی ذروهٔ ناهیده چن چن خلخال ـ ندیم » .

فشان [ف] (افشان) مخففی . (فشاننده) مرخمی اوله‌رق صاچیجی ، صاچان . ترکیبسز قوللانیلماز : کوه آتش فشان . « مشرق اودم تلاطم امواج نوردن ـ دریای رنك جوش جواهر فشان اولور » . « نه عشق سوزش تأثیر حالتندندر ـ شررفشان نغمات نی وترانهٔ عود ـ سامی »

فص [ع] یوزوك طاشی : فص نکین « بن ده نوأد عصیر ایدم ـ فص نکین صدر ایدم ـ سامی پاشا » جمعی (فصوص) .

فصاحت [ع] روشنائی § کلمه‌ده تنافر حروفدن ، غرابتدن ، قیاسه مخالفتدن ، کلامده کلماتك فصاحتیله برابر ضعف تألیفدن ، تنافر کلماتدن سلامت : کلهٔ فصیحه ، کلام فصیح . متکلمده الفاظ فصیحه ایله افادهٔ مرام

اقتداری : فصاحت متکلم § کلامده ، متکلمده بالفعل تجلی ایدن حال: بلاغتسز فصاحت جاری اولسه‌ده فصاحتسز بلاغت کیده‌مز - اکرم بك . فصاحت پرداز= فصاحتله سوز سویله‌ین . اکثریا مقام تهکمده استعمال ایدیلیر .

فَصّاد [ع] قان آلیجی، آلان، حجامتجی: « دردمند کهنه خار رهك نافمدر- نه قدر انفع ایسه خسته‌یه نیش فصاد - نابی »

فَصّال [ع] فصل ایدیجی ، ایدن ؛ پك زیاده آدم ذم ایدن .

فَصْد [ع] قان آلمه .

فَصْل [ع] آییرمق ، آییرلق (وصل) مقابلی . § حق و باطل بینی تمییز ایله اولان حکم : فصل دعوی، دعوانك فصلی § ذم، آدم چکشدرمه، چکشدیرله: بوایکی معناده (اتمك، ایلمك) مصدرلریله ترکب ایدر. § کتابك دیکرلرندن مستقل ومنفصل اولان قسمی: « افتراقك فصلنی یازدقجه دل ایلر انین - کلك حزن انکیز کوکلم سازینك مضرابیدر- ناجی» § سنه‌نك اقسام اربعه‌سندن هربری. موسم: فصول اربعه . فصول زندکانی. « تا کی کوکل چکرسین اندوه روزکاری - فصل بهار کلدی سیر ایله لاله‌زاری- ...» § مقامات موسیقیه‌دن هر بری . حجازکار فصلی . «کلسون بو ر ، فصلنی سیر ایله بلبلك - احمد نیلی » بو معنالرده جمعی (فصول) کلیر § ترك عطف ، کلمه‌لر ، ترکیبلر ، جمله‌لر آره‌سنده عطف و تشریك ادواتی بولنمه‌مه. فصل الخطاب = خطاب فاصلی. ایکی کلام بینی فصل ایدن « اما بعد ، بعدذا » کبی سوزلر : « هرخیالك صیقل آیینهٔ حسن ادا - هرکلامك کوهر کنجینهٔ فصل الخطاب - نفی » . فصل الجسد= بدنك اویناق یرلری .

فَصیح [ع] فصاحتله متصف اولان : کلمهٔ فصیحه ، کلام فصیح ، متکلم فصیح .

فصیح دده [احمد] استانبوللودر . مشاهیرشعرای مولویه‌دندر. اوائل حالنده کوپریلی زاده احمد پاشانك خدمت کتابتنده بولنمش، صکره «غوثی» دده‌یه انتساب ایله غلطه مولویخانه‌سنده حجره‌نشین اولمشدر. حسن خطی اولدیغندن کتابتله تعیش ایدردی . « جلوه کاه اوله فصیحه کلشن دارالنعیم» مصراعندن اکلاشلدیغنه کوره (١١١١)ده ارتحال ایتمشدر . شعری کی انشاسی‌ده کوزلدر. مرتب دیوانیله « مناظرهٔ کل و مل » ، « مناظرهٔ شب وروز »،«خسرو شیرین»، محمود و ایاز» ، « تنبا کونامه » نامرنده اثرلری واردر . بونلردن یالکز مناظرهٔ کل ومل » عنوانلی اثری مطبوعدر . دده جذبه‌داران عرفای مولویه‌دن معدوددر .

فَصیله [ع] خواص ممیزه‌سنده مشابهت تامه بولنان نباتاتك هیأت مجموعه‌سی.

فَضاء [ع] بعد مجرد ، اوجی بوجاغی اولمیان بوشلق ، ساحهٔ بیکران کائنات : « نه عالی کتاب بدیع المتوندر - شوبی حد فضا کیم کواکب نموندر » § مکان واسع : « چیقدك بیوبوب فضای فیضه - خاطرده‌می تنکنای بیضه - ناجی» § کنیش، آچیق صحرا ، اووه : « کیمی کنار چمنده کناره کیر حبیب - کیمی فضای محنده کزر غریب غریب - سامی».

فضا نورد = فضاده كيديجى ، كيدن: « شوقكله فضا نورد عشقم - هرليل مثال نجم سيار - عندليب » . اذا جاء القضا ضاق الفضاء = قضا كلنجه فضا طارالير.

فَضائِل [ع] (فضيلت)ك جمعى . خصائل عاليهٔ ذاتيه : «سنسك اول فارس ميدان دنائت كيم اولور - اشهب قهريكه ارباب فضائل پامال - ناظم الحكم حمدى بك»

فَضاحَت [ع] رسوايلق، كشف مساوى: فضاحت لسانيه .

فَضايِح [ع] (فضيحه)نك جمعى : عربيده اولديغى كبى تركجه ده (فضائح) صورتنده تحريرينه لزوم يوقدر .

فَضل [ع] (نقص) مقابلى ، زياده لك، مزيت ذاتيه § كرم و عاطفت ، احسان: اكر ازلده بى قوللغه قبول ايتدكسه فضل سنك نعمت بكا - سنان پاشا . § كمال، علم، معرفت : توحيددن « درفضلنده مستعمل سخن ماهيت عالم - ره جودنده پاشيده كهرخاصيت اشيا - نابى»

فَضَلات [ع] (قاذورات) معناسنه اولان (فضله)نك جمعى.

فَضْلَه [ع] زائد، زياده § آرتيق، بقيه § قاذورات .

فَضيح [ع] رذيل، رسواى .

فَضيحَه [ع] فضاحت، رسوايلق .

فَضيلَت [ع] خصلت ممدوحهٔ ذاتيه ، ياراديلشده كى اييلك : اى روح مقدس! برلطف دائمى وبرانبساط دروننك تجليكاهى اولان بوسيما اوزرنده لمعانى كور. ديكم بونجه فضيلت سنك ايچون بر خيال كاذبدمى عبارت قاله جقدر - لامارتين § فضل جهتيله اولان درجهٔ رفيعه: برفضيلت ياراتماملش مولى - حسن ختم حياتدن اعلى - ناجى » § علم و معرفت : صاحب علم وفضيلت. فضيلت پرور = صاحب فضيلت. فضيلتمند = فضيلتلى . جمعى فضائل . فضيلتله (مزيت) بيننده فرق واردر .

فَطانَت [ع] (غباوت) مقابلى . ادراك جبلى، ذهنك تعلق ايتديكى شيئى . ادراك خصوصنده كى جودت استعداد.

فُطُور [ع] اوروج آچه جق شى. «دخى غدا وعشاى هوزباقيدر - نهنك تيغنه بوفتحدر كينه فطور - نابى »

فَطين [ع] فطانتله متصف اولان .

فَظّ [ع] غليظ، كوتو سوزلو ، خويلو آدم، ناتراشيده .

فَظاظَت [ع] غلظت ، ناتراشيده لك ، كوتو سوزلولك : فظاظت لسانيه .

فَعّال [ع] چالشقان، غيور : « كلسون بركون فتور انديشهٔ فعالمه - شيخ وصفى افندى » مرد فعال = چالشقان آدم. فعالانه = فعالجه سنه . فعال لما يريد = هرايستديكنى ايشله ين جناب حق .

فَغْفُور [ف] چين ايمپراطورلرينك علم مخصوصيدر. ايران حكمدارلرينه (شاه) ، حبش حكمدارلرينه (نجاشى) دينلديكى كبى. وقتيله هندستان حكمدارلرينه ده (راى) نامى ويريليردى. لسانمزده «همايوننامه» ناميله برترجمه سى موجود اولان مشهور (كليله ودمنه)يى حكيم بيدپاى ، راى دابشليم نامنه تأليف ايتمشدر. «زمستى تلخ حمايت درچين - بى پياله شكستد بر سرفغفور - عرفى »

فَغْفوری [ف] فغفوره منسوب § اوانى چين: « كاسهٔ لبريز ، فغفور

اولسه‌ده ویرمز صدا - راغب پاشا ».
« تشنهٔ امید ایتدیکك ساغرده سندن غملیدر - بر طوتقن بیك آه دیکله کاسهٔ فغفوردن - عالی »

فقار [ع] (فقارة) نك جمعی. آرقه‌ده یاغریندن قویروق صوقنه قدر استیف استیف دیزیلی اولان قابورغه کمیکلری. ذوالفقار = عاص بن منبهك قیلجیدر. بدر ملحمه‌سنده اغتنام ایدلکله طرف اشرف رسالتپناهیدن امام علی « رضی الله عنه » حضرتلرینه احسان بیورلمشدر. (فقاره) لری حاوی اولمغله بو اسم ایله تسمیه ایدلمشدر. «هر علی حیدر دکل هر سیفه دیمز ذوالفقار - لا » فانك کسریله غلطدر.

فقاهت [ع] فقیهلك. علم فقهده رسوخ. فقاهتلو = مفتیلره مخصوص عنوان رسمی.

فقد [ع] فقدان. فقد نقد.

فقر [ع] یوقسوللق، احتیاج: الفقر قمیص من النار = فقر آتشدن کوملکدر.
« دوزخ نشین آتش فقر اولدیغك قالیر - ای آخرت خراب تهیدر توکلك - غالب دده ». « ثوب فقری زیب دوش افتخار ایتدم بو عید - قدرتمجه بن ده تحصیل مسار ایتدم بو عید - رشاد بك » اشخاص واشیاده قوللانیلیر: فقرحال، فقردم.

فقط [ع] (فا) ایله (قط) لفظلرندن مرکب ادات استدراك: بیچاره... بك ضروب امثال نشرینه قالقیشوب فقط درجنك اول آثارلردن قالمه ضروب امثال ترکیبنی هیچ مناسبتی یوق ایکن موقع اعتراضه وضع ایتدیکندن... بعضاً عربیده اولدیغی کبی معنای حصری یعنی (یالکز) مفهومنی متضمن اولور.
« صاغه اهل سمعه فریادم فقط رقت ویرر - اك حلیم انسانلرك افکارینه حدت ویرر - ناجی »

فقیر [ع] یوقسول، محتاج § سائل. دیلنجی § ز. لی، بیچاره، عاجز:
« طوپراقدی هر مزار فقیرانه بی رخام - فقرله بن ده زائر ذی‌ابتصار ایدم اکرم»
فقیر ناموسپرور. فقیرانه — فقیرجه‌سنه.

فقیه [ع] فقاهتله متصف اولان.

فك [ع] آییرمق، کسمك: فك رابطه. § تخلیص: فك رهن = رهنك تخلیصی § اعتاق: فك رقبه § چکه، زنخ: فك اعلی، فك اسفل.

فلاة [ع] چول، بیابان.

فلاح [ع] فوز وظفر، نجات: « بومثل ایله بولور جمله دول فوز وفلاح - حاضر اول جنکه اکر ایسترایسه‌ك صلح و صلاح - عبدالحق ملا » نصیحت دیکله‌مین چوجق فلاح بولماز. فلاح کلمه‌سی یالکز بولمق مصدریله ترکیب ایدر.

فلّاح [ع] اکینجی، حراث.

فلاحت [ع] اکنجیلك، حراثت. فصیحی (فا) نك کسریله‌در.

فلاخن [ف] طاش آتمغه مخصوص آلت، صپان: بت آتیده (فاضل) بانك ضمیله اوقونان (کابن) کلمه‌سیله یاکلش تقفیه ایتمشدر: « برغنچهٔ تردی کابن ایچره - چرخ آتی قودی فلاخن ایچره»

فلاسفه [ع] (فیلسوف)ك جمعی. فلاسفهٔ اسلامیه.

فلاطون [ع] (پلاطون) مشهور حکیم یونانی: « سکندر سیرایسه‌كده

سد نطق ایت پیش کاملده ـ فلاطون حقیقت بینه نقل ماجرا اولماز ـ فنی ». « بیك سفسطه بر مصرع برجسته یه دکمز ـ عندمده اساطیر فلاطون هذیندر ـ عونی بك »

فَلاكَت [ع] مصیبت، داهیه، اقبالك ادباره تحولی، بدبختی: «فلاكت كورمه‌مشسین دردی ایلرسك استخفاف ـ فلاكت اولسه لایقدر بو خلقه سنده‌كی اوصاف ـ حامد بك ». « هرفلاكت شعله بخش انتباهمدر بنم ـ ضیا بك». فلاكتزده، فلاكتدیده = كرفتار مصیبت اولان. جمعی فلاكتزدكان، فلاكتدیدكان. بوكلمه عربجه‌ده مستعمل دكلدر. فقط لسانمزده استعمالنه محتاج اولدیغمز الك كوزل كلماتدندر.

فَلْج [ع] اینمه، نزول، بدنده‌كی اعصاب محركه‌نك وظیفه‌سنی اجرا ایده‌مه‌مسندن متولد آفت. عضوك حركتدن محرومیتی.

فَلْسَفَه [ع] حكمت § اعاظم حكمادن هر برینك اصول حكیمانه‌سی: محی‌الدین عربینك فلسفه‌سی، بوخنه‌رك فلسفه‌سی § هر كسك فكر مخصوصی، مسلكی: بنم فلسفه‌م بودر، بویله‌در. § بر علمك حكم و حقایقندن بحث ایدن علم: فلسفهٔ دینیه، فلسفهٔ اخلاقیه، فلسفهٔ تاریخیه § منطق، آداب، اخلاق وطبیعیات والهیات قسملرینه منقسم برعلم مخصوص.

فَلَق [ع] صبح، فجر: قل اعوذ برب الفلق آیت كریمه‌سنده‌كی (فلق) كلمه‌سنی بعض محققین مجموع مخلوق ایله تفسیر ایتمشلردر § طومروق، فلقه.

فَلَك [ع] كوك، سما: ماهتاب فلك آرا. هیأت عتیقه‌یه كوره فلك دوار اعتبار ایدلدیكندن اسكی شعرلرده هپ اویولده مضمونلر صرف اولنمشدر « مدت دور فلك بردمدر آدم برنفس ـ باقی » بو معناده جمعی افلاك. افلاك كیان = ملكار، سا كنان سما. § زمان، دهر، اجل: «فلك دیدكلری اول نا بكار كچرودن ـ نه‌در بو اهل دلك چكدیكی عذاب والم ـ نفعی». «بنه دیرم كه فلك قیامق كركدی آكا ـ حیاتنك بو زماننده كیم بهاری ایدی ـ اكرم بك» بو اعتباره كوره كافهٔ احكام حادثات وشئون فلكه یعنی زمانه اسناد اولنمشدر. § عالم، دنیا «فلكده بركون ایسه كورملك ای كوكل قصدك ـ او ماهپاره‌یی كور آفتابی نیلرسین ـ لا »

فَلَوات [ع](فلاة)ك جمعی. «سل المصانع ركباً تهیم فی الفلوات ـ تو قدر آبچه دانی كه در كنار فراتی ـ سعدی » = مصانعك قدرینی فلواتده متحیر اولان سواراندن صور. سن صویك قدرینی نه بیلیرسین كه كنار فراتده بولنیورسین ؟

فُكاهَت [ع] خوشخولق، لطیفه، كولمه.

فَم [ع] آغز، دهان: فم لطیف، فم نازك. كلفم = آغزی كل كبی اولان. غنچه فم = آغزی غنچه كبی اولان. « هر نورسیده شاخ كل آلدی الینه جام مل ـ لطف ایت آچل سن داخی كل الك سروقد وغنچه‌فم ـ نفعی » اصلی (فوه)در. جمعی اولان افهام لسانمزده مستعمل دكلدر.

فَنّ [ع] چشید، درلو، نوع: بو معناده یالكز جمعی اولان (فنون) قوللانیلیر. § معارف بشریه‌نك عملیات ایله ثابت اولان قسمی، هنر وصنعت: فن زراعت. فن كیمیا. فناً، بالفن = فن واسطه‌سیله. فنی = فنه منسوب. مسائل فنیه. حقایق فنیه. ارباب فن. آشنایان فن. « بركشف ایدن حقایق

اکوانی وارمیدر ـ ظنم بودر که ظنده‌در ارباب فن دخی ـ روحی بك » § علومدن برشعبه: فن تشریح. فن صیدلی. فن طبقات الارض. فنون ریاضیه، فنون طبیعیه § حیله کارلق، معامله‌ده آلداتش: آنك فننه آلدانمامليدر. هزار فن = هر شيئه آشنا اولان، هر تلدن چالان. پرفن = مکار، حیله کار: «کیدره‌ده روزکار پرفن ـ هر طائفه‌یه برقبا کوپوکدن ـ ناجی»

فناء [ع] یوق اولمق، زوال بولمق: «فنا بقایه مقابل عدم وجوده ردیف ـ جهان یوق اوله‌ده مانند شمع وار اوله‌لی ـ حامی» یالکز (بولق) مصدریله ترکب ایدر. فنایاب، فناپذیر = فنا بولیجی، بولان. فنا قبول ایدیجی، ایدن، قابل فنا. دار فنا = دنیا. آغوش فنا = مزار. «هیچ کیمسه کاوب دوکمیه جك اشك تأثر ـ آهسته روان اولدیغم آغوش فنایه ـ ژیلبر» فنافی الله = تجرید، ماسوادن کلیاً قطع رشتهٔ تعلقله دریای احدیته استغراق. § ایینك ضدی. کوتو: فنا سوز، فنا آدم. فنا سوزکم آقچه صاحبنکدر. «بوکون نم صانیرم کوردیکم فناقدر ـ دیمکه بویله فنالق خدایه لایقدر ـ حامد بك»

فند [ف] دك، حیله، دسیسه.

فواحش [ع] (فاحشه) نك جمعی. دارالفواحش ـــ عموخانه.

فواخر [ع] (فاخره) نك جمعی.

فوارس [ع] (فارس) ك جمعی.

فواره [ع] فسقیه، دروندن صو فوران ایدن شی: «آب روی فیض جویان اولسه عنوانم نه وار ـ خاك پاك معرفتدن فشقیرر فواره‌یم ـ ناجی»

فواکه [ع] (فاکهه‌نك) نك جمعی.

فوت [ع] وصول وادراکی بر دها ممکن اولمیه‌جق صورتده بر شیئك الدن چیقوب کیتمسی: انسان فرصتی فوت ایتمه‌مليدر.

فوج [ع] بولوك، جماعت: فوج فوج = بولوك بولوك.

فور [ع] همان، فی الحال: علی الفور، فوراً = درحال، چارچابوق، بردنبره.

فوران [ع] قاینایوب فشقیرمق: مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: فوران آب خوشجریان. وزوو وولقاننك فورانی. فوران دم حیت. فوران حدت. فوران غضب.

فوز [ع] نجات وظفر: حسنیاتده قوللانیلیر. فوز نصرت.

فوق [ع] اوست: (تحت) مقابلی. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. بینا اوبونك فوقنده‌در. افقك فوقنده کورولن نجم برتوزا. ما کلف الله نفساً فوق طاقتها = جناب حق کیمسه‌یه اقتدارینك فوقنده بر شی تکلیف بیورمامشدر: «عذاب چکمه‌دهیم اصطبارفوقنده ـ اکرم بك» § اکثریا قهر و غلبه اعتباریله قوللانیلیر: «بیك مهاجم قارشی چیقمشکن لوای خامه‌می ـ دیکدی طبع عالم سحر البیانك فوقنه ـ ناجی». فوقانی = یوکسك، اوست طرفده بولنان: خانه‌نك جهت فوقانیسی.

فوق العاده [ع] عادتك فوقنده، کورلمه‌مش: «سن نه سین سن آه فوق العاده بردلبر ملك ـ صفا»

فهارس [ع] (فهرس) ك جمعی.

فهام [ع] پك، الك زیاده آکلایان، غایت ذکی.

فهم [ع آكلامق . (ايتمك) (اولنمق) مصدرلريله تركب ايدر : « اولمسه نازوتمنا ترجمان حسن وعشق ـ فهم اولنماز نكته‌ٔ شرح وبيان حسن وعشق ـ جورى »

فياض [ع] زياده فيض وبرمجى، وبرن : فياض مطلق، فياض ازل . حكيم فياض . شاعر فياض . فياضانه = فياضه لايق .

فيافى [ع] (فيفا) نك جمعى . « تهور كنان ايتدى آغاز جنك ـ فيافى‌يى ايكلتدى آواز جنك ـ ع . نادر »

فيصل [ع] حق و باطل بيننى تميز ايله حكم § ايكى شى بيننى آييران شى § ايكى شى بيننى تفريق .

فيض [ع] نفس انسانيه‌يه وقوع بولان القاآت الهيه، واردات : فيض الهى . فيض ربانى . فيض ازل . « فيض حق برق اورر آينه‌ٔ انديشه‌مدن ـ چشم جان روشن اولور مشرق ادراكمدن ـ نفعى » § تأثير : فيض غرام . فيض محبت . فيض انفاس . فيض باران . « بوبله كويالبكى اى يوزى كل ملمى ايدر ـ فيض كيفيت مل غنجه‌يى بلبلمى ايدر ـ اكرم بك » § يمن وبركت، بوللق : باران فيض رسان . فيض محصولات « لطف اطواركله احسان وعدالت كامكار ـ فيض آثار كله‌در بو دين وامت پايدار ـ اكرم بك » § احاطه ، عموميت : « فيض استعداد ذاتى كوركيم ايتمش تاازل ـ جذبه‌سى خورشيد وماه وآسمانى مولوى ـ نفعى » § ظهور وتجلى : « فيض حسنكدن كوكلر نوره غرق اولمقده‌در ـ انعكاسندن اولور ماهك سراپا غرق نورا ناجى » § جوش وخروش : فيض مياه . فيض جويبار . § كمال نمى وتجدد : فيض بهار . فيض چمن . § علم ومعرفت : فيض عرفان . ازدياد فيض وكمال § ترقى، معناً ايلريله‌مك . فيضياب = فيض بوليجى، بولان § كيفيت روحانيه، صفاى روحانى : فيض عبادت . فيض سحر « نه‌در بوفيض مكمل نه در بوحال سحر ـ اكرم » § فضل وكرم : فيض واحسان . § فيضناك = فيضلى . خاك فيضناك = منبت طوپراق . « اى خوشه‌لر يتشديريجى خاك فيضناك ـ اى اينجيلر نثار ايديجى بحر ـ يتمه چاك ـ ناجى » .

فيض بخش = فيض باغشلايجى، باغشليان . فيضرسان = فيض ايرشديريجى . ايرشديرن . فيض افزا = فيض آرتيريجى آرتيران . فيض آور = فيض كتيريجى ، كتيرن . فيضافيض = فيض ايله مالامال اولان . جمعى فيوض . فيض اقدس ، فيض مقدس اصطلاحات اهل تصوفدندر .

فيضان [ع] صويك طاشمه‌سى ، جوشمه‌سى : فيضان مياه . نهر نيلك فيضانى مصرك موجب ثروت وعمرانيدر .

فيفاء [ع] دوزو بيوك صحرا § چول ، بيابان : فيفاى واسع الانحا .

فيلسوف [ع] حكيم ، محب حكمت § كفت وكوى عالمدن اوزاق اوله‌رق لاقيدانه دمكذار اولان ذات حكمت‌سمات . § ادبانه معتقد اولميان ، دهرى : « فيلسوفك كنديسى نا قابل اصلاح ايكن ـ قالقار اصلاح ايتمكه زعمنجه حال عالمى ـ شيخ وصفى »

فيال [ع] فيلجى ، بيلبان .

ف

فِئَه [ع] طائفه ، گروه ، جماعت : فئهٔ قليله .

فِتْراك [ف] ترکی، آت اکریتك آردنده‌کی تاسمه.

فِتَن [ع] (فتنه) نك جمعی. تحريك دريای فتن .

فِتْنه [ع] اختلاف آراء، شورش، شقاق وغوغا : اسکیدن هالده هلال ، آفاقده فتنه ظهورینه دال عد اولنوردی. القهای فتنه . فتنه جو = فتنه آرایجی ، آرایان . دروغ مصلحت آمیز به ازراست فتنه انگیز ـ سعدی = موافق مصلحت اولان یالان موجب فساد اولان طوغریدن ایيدر. فتنه انگیز = فتنه قوپاریجی ، قوپاران. «عشوه طوتمش دامندن فتنه کیرمش آرمیه ـ کلش ابرو لرینه مستانه خنجر خنجره ـ ندم » § محنت ، بلیه: هر بارکه کفار، اهل اسلام اوزرینه نار فتنه ایقاد ایلیه حق تعالی کندی لطفندن اول آتشی سوندیرر ـ نعیما . فتنه‌کار = مضل§ حسن وجاذبهٔ دلبران : «گوزل تصویر ایدرسین خال و خط دلبری اما ـ فسون وفتنه‌یه کلدکده ای بهزاد نیلرسین ـ بهایی» برگوزل چهره ، برگوزل گوز ، بر قامت موزون بعضاً قلب و فکره مورث شور وجنون اولدیغی ایچون بومعناده استعاره طریقیله مستعملدر .

فِتْيان [ع] (فتی) نك جمعی.

فِخام [ع] (فخیم)ك جمعی. وکلای فخام.

فِرار [ع] قاچمق ، صاوشمق ، بلا اذن غیبوبت: ارتکاب عار فرار. فراره قدم باصمق. « لشکر نصرت شعاری دست برتیغ ثبات ـ دشمن ناپایداری پای درراه فرار ـ نظیم » فراری = قاچاق ، عسکر فراریسی .

فِراز [ف] یوقوش. فراز ونشیب = یوقوش اینیش § موقع بالا ، نقطهٔ رفیعه : « نادان فراز عزوسعادتده سرفراز ـ دانا حضیض عجز ومذلتده سرنگون ـ . . . » فراز عرش. فراز آسمان.

فِراسَت [ع] آکلایق ، ادراك. فتح فا ایله غلطدر.

فِراش [ع] یاتاق، دوشك: فراش عطالت. فراش استراحت. فراش نومیدی. فراش بیماری، اسیرفراش = خسته، بی تاب. « خسیدهٔ فراش اماندر نفوس هپ ـ بر طوپ شعله‌ناکده بی‌قید وهم وباك ـ . . . ». « دوا نه‌در عجبا درد بی دواکه سنك ـ فراش هجرده بیمار اولان گوکلجکزم ـ سنیح افندی »

فِراق [ع] آیریلق ، هجران : سوزش فراق. محن فراق. لیل فراق. «گوکلم شب یلدای فراقکدن اوصاندی ـ هرگوردیکی مهپاره‌یه باقدی بنی صاندی ـ صفا ».

فِرانق [فرانسزجه‌دن] تقریباً درت بچق غروش قیمتنده برفرانسز سکه‌سی.

فِرْدَوْس [ع] جنت ، بهشت : فردوس آشیان = مقامی جنت اولان. § بوستان. باغچه.

فِرِسْتاده [ف] رسول، پیغمبر: فرستادگان ـــ پیغمبران § گوندرلمش: بو معناده (افاده) کلمه‌سیله تسجیع ایدیله‌رك بك نادر قوللانیلیر.

فِرِشْته [ف] ملك. فرشته خصلت ـــ ملك خویلو. فرشتگان ـــ ملکلر. رفه

هنك شعورى وجهانكيرى بولنق (فا) نك فتحيله قيد ايتمشلردر.

فِرعَون [ع] متكبر. § موسى عليه السلامه ايمان ايتمين وليد بن مصعب. ولكل فرعون موسى = هر فرعونك برموساسى واردر. § اسكى مصر حكمدارلرينك علم مخصوصى: فراعنهٔ مصريه.

فِرَق [ع] (فرقه) نك جمعى.

فِرقَت [ع] آيريلق. فراق: «فرقتيله بر مهك رشك آور سيارهيم - هيچ بر منزلده اكلنمم غريب آوارهيم - ناجى». «جانا، نه قزاندم الفتكدن - قهر اولدم عذاب فرقتكدن - معلم فيضى» فرقتزده = سوديكندن آيرلمش اولان. فى الاصل (فا) نك ضميله‌در.

فِرقَتين (انكليزجه‌دن) قروتدن بيوك برنوع سفينهٔ حربيه.

فِرقَه [ع] بولوك: فرقهٔ ناجيه. «ديرلر سكا برفرقه اديان سبكسر - اعجاز نه‌در باق نه ديمش شاعر اكبر - ناجى» § فريق رتبه‌سنى حائز بر قوماندانك معيتى افرادى: فرقهٔ عسكريه. فرقه مركزى.

فِريب [ف] آلداتق. معناسنه اولان (فريفتن) دن فعل امر. تركيبسز قوللانلماز. دلفريب = كوكل آلداتيجى، آلداتان. نكهفريب، نظر فريب = كوز آلداتيجى، آلداتان. بقال مشترى فريب.

فِريفته [ف] آلدادلمش. فريفته دل.

فِستان [يونانجه‌دن] قادينلره مخصوص برنوع لباس.

فِسق [ع] طريق حقدن چيقمق، جناب حقه قارشى عصيان ايتمك.

فِصاد [ع] قان آلمق.

فِضَّه [ع] كوموش. فضهٔ خالصه.

فِطام [ع] چوجغك سوددن كسلمسى.

فِطر [ع] اوروج آچمق § اوروج آچان. عيد فطر = رمضان بايرامى.

فِطرَه [ع] صدقهٔ فطر § ياراديلش آفرينش، طينت: «علو فطرتمك برنشانيدر ناجى - جهانده هركسى عاليجناب ظن ايتدم - آلاى بك زاده ناجى» § قوهٔ فاطره: «طورمه سامح نغمه پرداز اول كه دائم، فطرتك - الك بيوك احسانى فيض ارتجال اولمش سكا - سامح». «ديده‌دن چيقماز خيالك بر زمان اى مه جمال - سايه‌ده فطرت خيالدن خيال عالى»

فِطنَت [ع] ذهنك تعلق ايتديكى شيئى ادراك خصوصنده‌كى جودت استعدادى. (غباوت) مقابليدر.

فِطنَت (زبيده) قديم شاعره‌لرمز ايچنده نظيرى اولميان شاعرهٔ مشهوره‌در. شيخ الاسلام شاعر محمد اسعد افنديك كريمه‌سيدر. غرائبدن عداولنه‌جق واقعاتدندر كه بر خاندان معرفت ايچنده پرورش بولمش اولان مشارإليها مؤخراً درويش افندى نامنده علم و ادبدن بى بهره بر آدمه زوجه اولمش ايدى. ديوانى مطبوع و اشعارى مردانه‌در. (١١٩٤) ده وفات ايتمشدر.

فِعال [ع] (فعل) ك جمعى: بد فعال = افعالى كوتو اولان. پسنديده فعال افعالى مستحسن.

فِغان [ف] آوازهٔ استغاثه، فرياد: «تسلى بولمه بك مشكل رضادن - فغان يارب فغان حكم قضادن - اكرم بك».

«مؤثر برففان اشتكادن دم اوروب كيتمش
ـ كورنلر هپ بو سقف بى ستون كهنه بنيادى»

فقدان [ع] يوق اولق . يوقلق : فقدان نقود .

فقرات [ع] (فقره) نك جمعى .

فقره [ع] جمله كلاميه § حكايه ، قصه .

فقه [ع] بيلمك § حضرت امام اعظمه كوره نفس انسانيه‌نك له وعليهنده‌كى شيئى بالتفكر بيلمسيدر . امام مشاراليه فقهك وجدانيات واعتقادياته شمولنى تجويز وحتى علم كلامه فقه اكبر تسميه ايتمش وبناء عليه تعريفده (عمل) قيدينى زياده‌يه لزوم كورمه‌مشدر . § علم شريعت .

فكار [ف] آزرده ، مجروح : دلفكار = مجروح الفؤاد . «نه دلفكارِ اولسون نه دلفكار اوله‌لم ـ سالم بك .»

فكر [ع] دوشونمك ، اعمال نظر . «فكر ايله اولورمى برسمن تن ـ تاب آور حملهٔ تهمتن ـ ناجى» § قوهٔ مفكره ، ذهن ، خاطر § دوشونيلن شى ، مطالعه § انديشه ، محترزانه دوشونمه . جمعى افكار . افكار عاليه .

فكرة [ع] فكر .

فلاما [ايتاليانجه‌دن] ايجه ، اوزون باندره ، بيراق .

فلاوطه [ايتاليانجه‌دن] معروف دودك .

فهرس [ع] بركتابك مشتمل اولديغى فصول وابوابى كوسترن مفردات جدولى § اسامى كتب حاوى دفتر ، قاتالوغ . (فهرست) كلمهٔ فارسيه‌سندن معربدر .

فى [ع] ادات ظرف وحرف جردر . (ده) لفظيله ترجمه اولنور . فى الاصل = اصلنده . فى الحقيقه = حقيقتده . فى الحال = بو آنده . فى سبيل الله = الله يولنده . فيه = آنك حقنده ، اكا دائر . منازع فيه = اكا دائر منازعه واقع اولان . ما نحن فيه = اكا دائر مباحثه ايديلن خصوص . فيها مفرد مؤنثه مخصوصدر . § بدل ، بها : بو كلمه بو بو معناده مولداتدن معدوددر . ظن اولنور كه مثلا (باع الكتاب بخمسة قرش) عباره‌سنده عوض ايچون كان (با) حرفنه بدل فى اداتى قونلمش وبو صورت عربلردن بزه انتقال ايدوب (بخمسة) مقامنده مجرورى محذوف اوله‌رق (فى) يازلمغه باشلانمشدر فقط يالكز بونكله قالمامش ، بو كلمه‌يه برده جمع اويدرمق لازم كلمش ، اورته‌يه غلط فاحش اوله‌رق (فيئات) كلمه‌سى چيقمشدر .

فيروز [ع] سعيد ، خرم § منصور ومظفر : فيروز بخت = مسعود ، نيك بخت . فيروز مندى = غلبه ، ظفر . (پيروز) كلمهٔ فارسيه‌سنك معربيدر .

فيروزه [ع] كوك رنكلى قيمتدار برنوع يوزك طاشى : (پيروزه) كلمهٔ فارسيه‌سندن معربدر . فيروزه‌رنك ، فيروزه فام = فيروزه رنكلى . قبهٔ فيروزه‌فام ، فيروزه رواق = آسمان . «بوقدر سپر بو قبهٔ فيروزه فامده»

فيل [ع] معروف خرطوملى بيوك حيوان . ديشلرى مقبولدر .

فيلو (فرانسزجه‌دن) دونتما § قوهٔ بحريه .

فيلورين [فرانسزجه‌دن] سكهٔ خالصه اعتباريله طقوز غروش قيمتنده آوستريا سكه‌سى .

فيلوقسه‌را [فرانسزجه‌دن] كوتوكلرك كوككنه عارض اوله‌رق باغلرى خراب ايدن غايت كوچك بوجك

فیلەتو [فرانسزجه‌دن] محرف. صیغیرك آرقه كمیكنك ایكی یانندن چیقاریلان اوزون ات پارچه‌سی.

فیلیغران [فرانسزجه‌دن] كاغدك ایچنده كورونن خطوط و نقوش.

ف

فتاده [ف] (افتاده) مخففی.

فتوت [ع] سخاء، كرم، احسان: «سخن ازمن آفرید چوفتوت ازمروت ـ هنر ازمن آشكارا چوطراوت ازجوانی ـ نظامی». فتوتلو = رتبهٔ رابعه اصحابنه یازیلیر القاب رسمیه‌دندر.

فتوح [ع] آچمق، آچلمق § فرحلنمق، كشایش خاطر: «صبح اولدی مهیای صبوحم ساقی ـ آچ شیشه‌یی محتاج فتوحم ساقی ـ ناجی» § ظفر ونصرت: «بوكوكب فتوح كه همم تابش نجوم ـ صف صف جنود صف‌شكن آمادهٔ هجوم» § قلب ایله علم لدنی‌یی كشف واظهار. جمعی: فتوحات.

فتور [ع] كوشكلك، فرسزلك، ضعف وسكون: بدنه عارض اولان فتور. § یأس ونومیدی: فكره عارض اولان فتور. «اكرچه برنجه دم اقتضای حكمت ایله مزاج عالمی جرح ایتدی پاءال فتور ـ نابی» «ساغر امیدی سنك فتور ایتدی شكست». امارهٔ فتور = علامت فتور. بلافتور = فتورسز. بوكلمه لسانمزده مادیاتدن زیاده معنویاتده قوللانیلیر.

فجاءه [ع] آنسزین، بردنبره: فجاءة وفات ایتمك = بردنبره اولمك. (فجئة) یازمالی.

فجار [ع] (فاجر)ك جمعی.

فجور [ع] طریق حقدن رجوع، ارتكاب معصیت: فسق وفجور.

فحش [ع] حدی تجاوز § كوتولك، خلاف عفت وناموس حركت: ارتكاب فحش ورذالت.

فحول [ع] فضل وكمال جهتیله امثالنه فائق اولانلر. متحیزان، سرآمدان: فحول علماء. فحول محدثین. فحول مفسرین. «واز ایسه شبهه‌ك اكر اور محك تجربه‌یه ـ اشته لوح، اشته قلم، اشته كتب، اشته فحول ـ حالی». ابوالسعود مرحوم فحول علمادن ایدی. فحول شعرا = اثنای مشاعره‌ده معارضلرینه غلبه ایدن، تفضیل اولنان شاعرلر. بوكلمه‌نك مفردی اولان (فحل) لسانمزده مستعمل دكلدر.

فرات [ع] طاتلی صو. بومناسبتله كوفه نهرینه علم اولمشدر.

فرجه [ع] یاریق. ایكی شی بیننده آچیقلق: فرجهٔ باب. فرجهٔ دیوار. § وقت فرصت: خرسزك خانه‌دن فرجه‌یاب فرار اولمسی. بوعباره‌ده‌كی (فرجه) كلمه‌سی ایكی معنایه‌ده توجیه اولنه‌بیلیر. فرجه‌یاب فرار اولدی. مقامنده دائما فراره موفق اولدی. جمله‌سنی یازان بزم غزته‌جیلره امتثالاً «موفقیت» كلمه‌سنی سوء استعماله اوغراتمامليدر.

فرصت [ع] نوبت § برخصوصك اجراسنه مساعد وقت، حال: «فرصت دیدیكك دم سحردر ـ كویا كه صبای خوش اثردر ـ افسوس اولورا اول نسیم نافع ـ برغفلت یكدم ایله ضایع ـ نركسی». «فرصت كفتار یارب! دوشمسون بدكولره ـ ندیم» فرصت

جو = فرصت آرایجی، آرایان. فرصتیاب = فرصت بولیجی ، بولان.

فُرْقَانْ [ع] قرآن کریم. حق و باطلی بیدینی تفریق ایتدیکی ایچون بو اسم شریف ایله تسمیه ایدلمشدر . یوم بدره یوم الفرقان دینیلیر.

فُرُوقْ [ع] (فرق)ك جمعی.

فُرُومَایَه [ف] صویسز، بدطینت، ناکس: « بافرومایه روزکار مبر. کزنی بوریا شکر نخوری ـ سعدی » = فرومایه ایله دمکذار اولمه ، زیرا حصیر قامشندن شکر یه‌مزسك.

فُرُوزْ [ف] (افروز) مخففی . ترکیبسز قوللانلماز. جهان فروز = جهانی تنویر ایدیجی ، ایدن. آفتاب جهانفروز. انجمن فروز = انجمنی رونقلندیریجی ، رونقلندیران . شمع انجمن فروز. دلفروز = قلبه شوق و فرح ویریجی ، ویرن. خاطر فروز = خاطره فرح ویریجی، ویرن. «عرض مسرته بوزمین منورك ـ هرطاق دلفروزی بر رکهکشان اولور ـ جلال بك»

فُرُوزَانْ [ف] پارلایجی، پارلایان، ضیادار. نجم فروزان. « آفتاب آفلده‌ده مغرب فروزاندر هنوز ـ کیدی جانان هکذر چشممده حالا غرق نور ـ هاشم بك»

فُرُوغْ [ف] ضیاء، شعله، آب و تاب: فروغ آفتاب ، فروغ ماه . فروغ حسن. فروغ باده . « کسمه بندن التفاتی ساقیا بیلمزمیسك. روح عصمتدر فروغ عشرتك پروانه‌سی ».

فُزُودْ [ف] (افزود) مخففی : محنت فزود = محنت آرتیریجی. آرتیران .

فُزُونْ [ف] افزون مخففی .

فُسْتُقْ [ع] فستق ، (پسته) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر .

فُسْحَتْ [ع] کنیشلك . وسعت: فسحتسرای ـــ سرای عظیم . فسحتسرای آسمان. فسحتکده ـــ محل واسع: فسحتکدهٔ سپهر ایچنده ـ دریای ضیای مهر ایچنده ـ ماهی کبی خوش سیاحتك وار ـ طور طور نه‌ده چوق سیاحتك وار ـ ناجی»

فُسُرْدَه [ف] (افسرده) مخففی. فسرده دل. فسرده مغز. فسرده بیان .

فُسُوسْ [ف] (افسوس) مخففی .

فُسُونْ [ف] (افسون) مخففی . سحر: فسونکر ـــ محیل، ساحر ، نگاه فسون پناه، طبع فسونساز. کلك فسونساز. «سن حسن و فسون بن سکا کوندن کونه مفتون ـ فکرت بك». § عزیمت ، اوفورولك: فسونکر ـــ عزیمت خوان .

فُصَحَاء [ع] (فصیح)ك جمعی. فصحای عرب. فصحای ترك .

فُصُوصْ [ع] (فصّ) ك جمعی

فُصُولْ [ع] (فصل) ك جمعی. فصول کتاب . فصول اربعه = بهار ، صیف ، خزان ، شتا فصللری .

فُضَلَاء [ع] (فاضل) ك جمعی ، فضلای ارباب قلم .

فُضُولِی [ع] بوش بوغاز ، مالایعنی ایله مشتغل ، حدندن ، وظیفه‌سندن خارج سوزسویلین ، ایشه قاریشان آدم . § بغیر اذن شرعی آخرك حقنده تصرف ایدن : فضولی ضبط اموال . (فضول) فضلك جمعی اولدیغی حالده مفرد مقامنده استعمال ایدیلرك لفظنه نسبتله (فضولی) اولمشدر .

فضولى [محمد بن سليمان] اسلاف ايچنده شرقك يكانه شاعر حساسيدر . بغدادمضافاتندن حله قصبه‌سنده طوغمشدر. بو سببله فضولىٔ بغدادى ديه ياد اولنه كلمشدر . تاريخ ولادتى معلوم دكلدر . سلطان سليمان قانونى بغدادى فتح ايتديكى زمان فضولى تقديم ايتديكى قصائدله التفات شاهانه‌يه مظهر اولمشدر. بغدادده اكمال تحصيل ايتدكدن صكره كربلاده اختيار انزوا ايدرك (٩٧٢) تاريخنده وفات ايتمشدر . مشاراليه كربلاده مرقد مقدس حضرت سيدالشهداء جوارنده مطموره گزين خاك فنادر . ديوان تركى ، ديوان فارسى ، حديقةالسعداء نامنده‌كى آثرليله دها بعض آثارى واردر . نظم ونثرى كندينه مخصوص برواديده‌در . بوعراقى عندليب غريبك ناى الهى نواى طبعندن جوشان اولان اوهرق زمزمه‌لرشمدى‌يه قدر هيچ برشاعر طرفندن حقيله تقليد اولنه‌مامشدر . صنعتله ساده‌لكى تكلفسز برصورتده امتزاج ايتدرمشدر . اسلاف ايچنده آثارى حالاك زياده لذتله اوقونان فضوليدن عبارتدر . مشاراليه (فضولى) تخلص ايتمسنك سببنى بيان ايدركن شويله ديبور : « بيليرم كه بو مخلص كيمسه‌نك خوشنه كيتمز . بو سببله بكا شريك ظهور ايتميه‌جكندن امينم »

فقّاع [ع] شربت .

فقراء [ع] (فقير)ك جمعى . فقراء صابرين .

فقهاء [ع] (فقيه)ك جمعى . فقهاء حنفيه . فقهاء شافعيه .

فكاهة [ع]لطيفه ، مزاح .

فكاهات [ع] (فكاهه)نك جمعى .

فكن [ف] (افكن) مخففى .

فلان [ع] اسم بنى آدمدن ، اسماى اعلامدن كنايه‌در . « ابناى زمانك طلبى نام ونشاندر ـ هربيرى تصورده فلان ابن فلاندر ـ روحىٔ بغدادى »

فلس [ع] پول ، منقور[مانغر] . وقتيله تداول ايتمش بر نوع آقچه : فلس احمر=قزل منقور . جمعى (فلوس) .

فلفل [ع] بوبر : (فلفل خال)تشبيهى زمانمزده بكلنلمين تشبيهات مهجوره‌دندر .

فلك [ع] كمى ، سفينه : فلك مشحون . « توكل باد بانن قيل كشاده فلك اخلاصه ـ اسير بحر املده بر موافق روزكار البت فطنت خانم »

فندق [ع] فندق : (بندق) معربيدر .

فنون [ع] [فن]ك جمعى : ذوفنون = صاحب فنون . « فنونه منتسب آشنا دكاسه‌م ده ـ رضا توفيق »

فؤاد [ع] قلب ، كوكل : مسرور الفؤاد = قلبى مسرور اولان . مجروح الفؤاد = قلبى يارەلنمش اولان . روشن فؤاد = منورالقلب .

فوته [ف] پشتمال .

فورطنه [ايتاليانجه‌دن] كورولتيلى اسنر روزكار .

فورمه [فرانسزجه‌دن] مطبوع كتابلك هر جزئى كه اون التى صحيفه‌دن عبارتدر § شكل ، صورت ، هيئت .

فوسفور [رومجه‌دن] اجسام بسيطه‌دن ياننه غايت مستعد و ظلمتده پارلايان صارى يتراق بر عنصر .

فوطوغراف [رومجه‌دن] معروف . پرتونويس § رسم‌صورت

فوطه [ع]لونته ، پشتمال .

فول [ع] حبوباتك نخوده شبيه برنوعی . باقلايه‌ده دينور .

فولاد [ع][پولاد] معربی .«فراقك اوديني كوردكجه ،موم تك اريدی - ثبات وصبرده فولاد كورديكك كوكلم - فضولی»

فوليسپيد [انكليزجه‌دن] واپور قپودانك چرخجی‌يه‌ويرديكی سرعت امری

فوندو [ايتاليانجه‌دن] حصه‌سندی اسهام عموميه . بورسه اصطلاحاتندندر .

فونوغراف [رومجه‌دن] هرنوع اصواتی حفظ ايدوب آرزو اولنديغی زمان عينی تكرار ايدن نو ايجاد ماكنه . صدانويس .

فيوض [ع] فيض : «مقيم راغ اولدی كوكل فيوض نوبهاری كور - شكوفه‌لرده موج اوران صفای حسن ياری كور - اكرم بك »

فيوضات [ع] [فيوض] جمعی : فيوضات الهيه .

فيول [ع] (فيل)ك جمعی .

ق

قائد [ع] يديجی : قائدفرس § سرعسكر ، عسكر قوماندانی : « قائد الجيشكدر امدادرسل - فيض تأييد سماوی ياورك - حمدی بك »قائدالجبل=طاغك چيقينتيسی ، برونی .

قائل [ع] سويلييجی ، سويلين § راضی جريان ايدن مذاكره نتيجه‌سنده افندی ده بوصورته قائل اولدی . «تك كسمه‌ده التفاتی كاهی - ايتديربكا محنتكله آهی - ای غمزه - سی جانمك پناهی - هرجوركه قائل اولدی كوكلم - اكرم بك »

قائم [ع] آياقده‌طوريجی ،طوران § موجود ، باقی . § برايشده ثبات ايدن . قائمقام = تقسيمات ملكيه‌جه لوانك مادوننده بولنان قضانك الڭبيوك آمری . جهت عسكريه‌جه بيكباشيدن بردرجه بيوك رتبه‌يی حائز اولان ذات .

قائمه [ع]نقدمقامنده متداول اولوب ناطق اولديغی مبلغ عائد بولنديغی محلده موجود ومحفوظ اولان سند ،كاغدپاره : بانقه قائمه‌سی .

قاآن [ف] قديماً آسيا حكمدارلرندن بعضلرينه ويريلان عنوان .

قابض [ع]قبض ايديجی ، ايدن : قابض ارواح = عزرائيل عليه السلام . قابض مال = تحصيلدار . § طبيعته پكلك كتيريجی .كتيرن. انقباض ويريجی ، ويرن.

قابل [ع] قبول ايديجی ، ايدن § مستعد ، سخن‌شناس : ناقابل = ادراكسز ، لايفهم ، بداصل . ناقابلان = بداصلان ، تهی مغزان § ممكن : «كرم مبذول اولورسه عرض استعداد قابلدر - وجدی » . ناقابل = غير ممكن . § ابوالبشرك بيوك اوغلی .

قابلو [فرانسزجه‌دن]دكزالتنده تلغراف خطی .

قابله [ع] ابه قادين .

قابليات [ع](قابليت)ك جمعی ، قابليات متخالفه .

قابليت [ع] قابللك § استعداد فطری : «قابليت اثرين محوايدملم قابل ايسه

سنیلزاده وهبی ». «شخصك استعدادی لطف یکرندن بللیدر ـ کیمیای قابلیت جوهرندن بللیدر ـ نائلی قدیم » . قابلیت الك بیوك بخشایش فطرتدر .

قابینه [فرانسزجه‌دن] خلوت اوطه‌سی § یازی یازمغه، حساب کورمکه وسائر ایشلره مخصوص حجره، قلم § مجلس وکلا § هیئت وکلا § دولت حکومت .

قاپوت [فرانسزجه‌دن] یاغمورلق، عبا .

قاپیتولاسیون [فرانسزجه‌دن] بر دولتك ملکنده دیکر بر دولت تبعه‌سنه بعض حقوق و امتیازات ویرن معاهده .

قاتل [ع] جسددن روحی ازاله ایدن برفعل موثرك مرتکبی . بو ، تعریف شیر عیسیدر . کرك سلاح و تسمیم ایله کرك صور سائره ایله اولدیرن . بو ، تعریف قانونیسیدر .

قادح [ع] قدح ایدیجی، ایدن ؛ طعنه‌زن

قادر [ع] ثروت ویسار ، قدرت وقوت صاحبی § جناب حقك اسماء شریفه سندندر : قادر مطلق، خداوند قادر .

قادمه [ع] ایلری قره‌غول . مقدمة الجیش .

قاذوره [ع] پیسلك § مردار یره، مزبله . جمعی قاذورات .

قارابینا [ایتالیانجه‌دن] قیصه ششخانه تفنکی .

قارت دو ویزیت [فرانسزجه‌دن] زیارت کاغدی . مختصراً (قارت) ده دینیلیر . عربجه بونك مقابلی اولمق اوزره فوللانیلان (بطاقة لزیاره) بزه قارت دوویزیتدن دها غریب کلیر .

قارتوچ [فرانسزجه‌دن] فشنك، خرطوج

قارعه [ع] اشد شدائد روزکار، بلا : قارعه زمان § بلادن خلاص اولمق ایچون حالت فزعده اوقونان آیت کریمه . آیة الکرسی کبی .

قارناوال [لاتینجه‌دن] فرنکلرك بیوك برمیزدن اول اجرا ایتدکلری مسخره‌لقلر § اتکسیمی، آپوقوریا .

قاروره [ع] صرجه‌دن معمول شیشه .

قارون [ع] حضرت موسی علیه السلامك اقرباسندن مشهور بر متمردك نامیدر . ابتدا پك فقیر ایکن نبی مشارالیهك فیض دعاسیله ثروت بی پایانه مالك اولمشیدی . صکره‌دن طغیان ایتمکله ینه مشارالیهك دعاسیله کندیسی ومال واشیاسی منخسف اولمشدر . نامی السنه‌ده ضرب اولنور . قارون کبی زنکین، قارون قدر مالی واردیرلر . « ویرمدی کندیسنه فائده کنج مخزون ـ آندی قارونی عدم چاهنه چرخ وارون»

قاریٔ [ع] قرائت ایدیجی، ایدن : قاریٔ مثنوی .

قاری [ع] قریه‌ده ساکن اولان، کویلو .

قاسر [ع] زورآکی ایشلدیجی، ایشلدن .

قاسم [ع] تقسیم ایدیجی، ایدن .

قاسی [ع] طاش کبی پك قاتی : قلب قاسی .

قاصد [ع] پیك ، نامه‌بر § متوجه ، عازم § قصد ایدیجی ، ایدن . قاصد چرخ = شمس وقمر .

قاصر [ع] عاجز .

قاصرة الطرف [ع] زوجندن بشقه‌سنه نظر ایتمین قادین : جمعی قاصرات

الطرف. « بكر فكرم قاصرات الطرف ربات الحجال ـ حقی بك »

قاصف [ع] پك كورلييجی ، كورلاين . شديد الصوت : رعد قاصف ، ريح قاصف .

قاصه [ايتاليانجه‌دن] درونده آقچه واوراق نقديه حفظنه مخصوص دمير صندوق .

قاضی [ع] حاكم ، دعاويده حكم وقضا ايديجی ، ايدن : قاضی الحاجات = حاجات عبادی ويرن جناب حق . قاضی عسكر = شيخ الاسلاملق رتبه‌سنك مادوننده‌كی رتبهٔ علميه‌يی حائز اولان ذات .

قاطبة [ع] جميع ، جمله ، كافه : قاطبةً = جميعاً ، عموماً . (قطب) كلمه‌سندن مأخوذ اولان بوكلمه عربجه‌ده آنجق حال اوله‌رق قوللانيلور . ذوالحالك دائما ارباب معقولدن اولماسی شرطدر . مثلا (جاء القوم قاطبةً) دينيلير . بز ايسه قاعدهٔ نحويه‌يه رعايت ايتميه‌رك بومقامده (قاطبه) كلمه‌سنه بدل (جمله ، كافه) كلمه‌لرينی قوللانيرز ، (قوم قاطبةً كلدی) دكل ، (قوم عموما كلدی ـ ياخود ـ قومك جمله‌سی كلدی) ديرز . (قاطبه) كلمه‌سی (عافيه) وزننده مصدر بمعنی مفعول اوله‌رق (مجموع) معناسنه اكثريا بشقه موقعده ، بشقه صورتله استعمال ايدرز . مثلا : قاطبهٔ احوالده ديرزكه جميع احوالده ، احوالك جمله‌سنده ديمك اولور .

قاطع [ع] كسيجی ، كسن : سيف قاطع .

قاعد [ع] اوطوريجی ، اوطوران .

قاعده [ع] تمل ، اساس . § دستور ، بر شيئك وقوعنه شرط اولان خصوص ، بو خصوصك تعريفی : قاعدهٔ صرفيه . قاعدهٔ نحويه . قاعدهٔ رياضيه . قاعدهٔ اساسيه . « الفاظنه باقسه‌م بوسوزك قاعده‌سزدر ـ معناسنه باقسه‌م اودخی فائده‌سزدر ـ ناجی » . قاعده‌شكن = قاعده‌يه رعايت ايتمين ، قاعده‌يی بوزان . قاعده شكنانه = قاعده شكنه لايق . برلسانك قاعده‌لری مضبوط اولمه‌جه خطاسز يازی يازيله‌من . § ضلع اسفل : بر مثلثك قاعده‌سی ، قاعده‌سندن ارتفاعنه قدر .

قاف [ع] اعتبار قدمايه كوره كرهٔ ارضی محيط اولان طاغ . « لانه كير قاف استغنا اولور عنقای عشق لا »

قافله [ع] قطار ، كاربان : قافلهٔ حجاج . قافلهٔ غم . قافلهٔ حزن . قافلهٔ امواج . « ينه فراش صباحن رباط چمنه ـ كلدی برقافله قوندردی بوكی جمله ـ بهار ـ باقی » . شمار قافلهٔ انفاس جابدن بيرون شكر و منت اول حضرت منعم بی علته كه ـ نابی . « ايكلتدی بتون كوه بلند عرفاتی ـ هر قافله‌دن عكس ايدن آوازهٔ لبيك » § زمره ، فرقه : قافلهٔ ادبا . قافلهٔ شعرا . قافلهٔ عشاق . قافلهٔ رندان . قافله سالار = رئيس قافله . قافله سالار انبيا = فخر كائنات افنديمز .

قافيه [ع] هم لفظ هم معنی ياخود يالكز لفظ ويا يالكز معنی حسبيله مختلف اولدقلری حالده مصراعلرك ياخود بيتلرك اواخرنده ويابونلرك اواخری منزله‌سنده بولنان برلرده ـ تلفظده استقلالی مشروط اولماق وروی ، تأسيس ، دخيل ، ردف ، قيد ، وصل ، خروج ، مزيد ، نائره دينيلن حروف وحركاتدن عبارت اولمق اوزره ـ تكرر ايدن شيئك مجموعيدر . (قافيه) مسئله‌سی كتب ادبيه‌ده مفصل بربحث تشكيل ايتكده اولديغندن هوسكارانه ادبه آنلره مراجعت ايتملرينی توصيه ايدرم . « بلای شاعری وايه‌در

ضرورت وزن ـ دها بلاسی آنك اضطراب قافیه‌در ـ لا »

قافیه‌سنج [ف] شاعر. قافیه‌سنجان = شعرا . قافیه سنجان عرب شعرای عرب.

قاقُله [ه] بو اسمله معروف اولان علاج . تقوله .

قال [ع] سوز: قال وحال. آکثریا قیل ایله برلکده قوللانیلیر . قیل وقال = بیهوده سؤال وجواب، مالایعنی .

قالِب [ع] قیو مجیلرك اریمش جوهر آقتدقلری ظرف، قالب § نمونه. قوندوره قالبی. شکر قالبی § بدن : قالب انسان. قالب و روح. « قالب هرسخن دلکشه جاندر معنی ـ بلیغ » . فتح لام ایله ده‌لغتدر.

قالِع [ع] کوکندن چکوب قوپاریجی ، قوپاران .

قالیجه [ف] کوچك خالی: قالیجهٔ زمردین

قاماره [ایتالیانجه‌دن] اوطه ، واپور اوطه‌سی .

قامبیال [فرانسزجه‌دن] پولیچه.

قامَت [ع] بوی. قد : قامت موزون = دوزن، لطیف قامت. «قامتك ای بوستان لامکان پیرایه‌سی ـ نوردن بر سرودر دوشمز زمینه سایه‌سی ـ ذاتی»

قامِع [ع] قمع ایدیجی، ایدن.

قاموس [غ] انکین، دکزك اورته‌سی. وسط البحر § مفصلات کتب لغات: قاموس عربی. قاموس فرانسوی.

قانال [فرانسزجه‌دن] صویولی، جدول. مجرا: سویش قانالی.

قانچلاریه [لاتینجه‌دن] سفارات اجنبیه معیتلرنده‌کی هیئت حاکمه.

قانِط [ع] نومید، مأیوس .

قانِع [ع] حالندن خشنود اولان، رزقنه راضی اولوب زیاده‌سنی ایسته‌مین: قانعین = قانعلر. فخر القانعین = قانعینك مدار افتخاری .

قانغرن [فرانسزجه‌دن] برعضوك دیکر اعضایه سرایت ایده‌جك صورتده چوروه‌سی، تشنج.

قانون [ع] قاعده ، قضیهٔ کلیه : قانون ریاضی . قانون ادبی. § عادت ، رسم : قانون قدیم = اسکی عادت § فارابینك اختراع‌کرده‌سی اولان برنوع ساز. « قانون محبت چالنیر مجلسمزده ـ نابی». نغمهٔ قانون شفابخش خسته دلان محبت اولوب ... وله § برحکومتك صلاحیتدار اولان هیئتلری طرفندن اصول ادارهٔ داخلیه ومصالح عامه‌یه دائر تنظیم اولنه‌رق جمعیتجه مجبوری الاجرا قواعد وضع وتعیین ایدن اعلان رسمیسی. بو اعلان رسمیی حاوی اولان کتاب: قانون جزا. قانون تجارت . اصول محاکمات حقوقیه قانونی. (قانوننامه) دیمکه حاجت یوقدر «یالکزی بورایه منحصر اولمش قانون ـ یوقمی قانون الهی اوته‌کی دنیاده ـ رشاد بك». قانون حقوق ازنامك محافظه‌سنی متکفلدر ، قانونی = موافق قانون . قانون شناس = دقایق قانونیه‌یه واقف. قانون شناسان = قانون شناسلر . حکم قانون. تفسیر قانون. لایحهٔ قانونیه. احکام قانونیه، دلائل قانونیه .

قاهِر [ع] قهر ایدیجی ، ایدن . غالب: قوهٔ قاهره، سطوت قاهرهٔ عثمانیه. قاهر الاشرار = اشراری قهر ایدیجی، ایدن.

قاهِره [ع] مصرك مقر حکومتی: « یتر شو قاهره نك قهری عزم

روم ایده‌لم - راغب پاشا »

قَبَاء [ع] روبه ، قفتان : « الندہ کل - باشنده تول - قبای آل زیب دوش - ریاض خلدی کیم آرار کلیرمی خاطره سروش - چمنده ناز ایله گزن بنات مه‌عذاری گور اکرم بك ». قبای آهنین = زره - جمعی (اقبیه). اقبیهٔ مزینه = زینتلی قفتانلر.

قَبَائِل [ع] (قبیله) نك جمعی . قبائل عرب . رؤسای قبائل .

قَبَاحَة [ع] صوچ . فنا عمل . فعل ناسزا: § قانوناً معامله تکدیرینی استلزام ایدن افعالدرکه یکرمی دورت ساعتدن برهفته‌یه قدر حبس ونهایت یوزغروشه قدر مجازات نقدیه‌یی موجبدر .

قَبَالَه [ع] التزام تمسکی § حجت قاضی.

قَبَّان [ع] بیوك ترازو . (کپان) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر . (اون قپانی) ، (یاغ قپانی) تعبیرلرنده‌کی (قپان) لفظی بوندن محرفدر .

قَبَائِح [ع] (قبیحه) نك جمعی . ارتکاب قبائح .

قَبْر [ع] مزار ، قرارگاه اخیر بشر ، مغرب حیات: انسان دنیایه کلدیکی دقیقه‌ده قبره طوغری برآدیم آتمش اولور. - قبرستان = مزارلق . اسکی ترکجه‌ده قبرستانه (صاوویری) دیرلرمش . (صاوو) آغلامه معناسنه اولدیغی ایچون « محل بکاء » دیمك اولور - « مرحبا ای غریب قبرستان - مرحبا ای جهان تنهایی - ایلیورسك فنای دنیایی - برسکوت بلیغ ایله اعلان - لا » .

قَبْض [ع] پنجه ایله طوتمق § ضبط ایتمك § دورمك ، دوشیرمك : قبض وبسط . § تحصیل : سندك حاوی اولدیغی مبلغی قبض ایتمك . § پکلك ، عملسزلك .

قَبْضَه [ع] برطوتام ، برآوج شی : « یارب بونه عزت وعلادر - یارب نه کمال وکبریادر - برقبضه ترابه جان ویرسك - طوپراغه طاشه لسان ویرسك - ... » § پنجه : « محیط دائرهٔ عشقدن خروج محال - نه چاره قبضهٔ تقدیر کردکارده‌یز - عونی بك » § قلیجك الده طوتیله‌جق یری : قبضهٔ سیف

قَبْقَبَه [ع] کوکرمه ، هایقرمه : قبقبهٔ شیر . قبقبهٔ ابل .

قَبْل [ع] اول معناسنه ظرف زماندر . (بعد) مقابلیدر . قبل المیلاد = میلاددن اول ، قبل الهجره = هجرت سنیه‌دن اول . قبل الظهر = اوکله وقتندن اول . « صبحه قارشی زهره‌لر ای ماه! قبل الانکشاف - بر تبسم لمعه‌سی بکلر نکاهکدن سنك »

قَبُول [ع] آلمق ، تلقی : مادیات و معنویاتده قوللانیلیر . کوندریلن هدیه‌یی اخذ وقبول ایتدی . نصیحت قبول ایدر طاقمدن اولمدیغی ایچون کندینی پریشان ایتدی. « اوکلزارلکه آتشدرکلی شبنم قبول اتمز - رامی پاشا » § رضا : اول رد ایتمشیکن صکره‌دن ینه قبول ایتدی . درمیان اولنان تکالیفی انلرده قبول ایتدیلر . § انشای تصرف ایچون ایجابدن صکره سویلنیلن سوزدرکه عقد بونکله تمام اولور . ایجاب وقبول . (قبول) کلمه‌سی منحصراً (ایتمك) مصدریله ترکب ایدر .

قَبِیح و قَبِیحَه [ع] چرکین ، فنا شیء ناسزا حال : انسان صباحلین قالقنجه آینه‌یه باقملی . چیرکین ایسه بر فعل قبیح ارتکابیله ایکی چرکینلکی برلشدرمه‌ملیدرلا . اویله برقبیحه‌یی ارتکاب ایتدی . افعال قبیحه = قبیح اولان فعللر .

قَبِيلَه [ع] بر پدرك ذریتندن منشعب جماعت .

قَپُودان [فرانسزجه‌دن محرف] كمی رئیسی . اصلی capitaine در.

قَتّال [ع] زیاده قتل ایدیجی، ایدن.

قَتْل [ع] اولدرمك . نفس انسانی‌یه تعلق ایدن جنایت. شرعاً جسددن روحی ازاله ایدن بر فعل مؤثردن ، قانوناً كرك سلاح وتسمیم ایله كرك‌صور اخری‌ایله برینی اولدرمكدن عبارتدر. من قتل قتل = قتل ایدن‌قتل‌اولنور. وقتیله زواللی نفعی حقنده : «آن شاعر هجا كوكه نام اوست نفعی ـ قتلش بچار،مذهب واجب چوقتل افعی» دینلمشدر .

قَحْبَه [ع] زانیه، فاحشه، روسپی.

قَحط [ع] قیتلق ، قوراقلق :

قَحِيط [ع] شدتلی قیتلق اولان سنه . سال قحیط .

قَد [ف] بوی . قامت : قد موزون . « جیقمدی بر نی‌نن قد بلند همه‌ـ اطلس كردونی بر قاچ كره تخمین ایتدیلرـ نورس قدیم »

قَداحَة [ع] قدحجیلك صنعتی.

قَدّاح [ع] قدح یاپان، یاپیجی.

قَدَح [ع] آغاجدن،طوپراقدن، بلوردن معمول كاسه ، بارداق . درونده مسكرات قونیلان كوچك‌بارداق ، پیمانه: « قدح میله دلم شوق ایله مالی ـ دكل كوكلم كبی برلا ابالی ـ رفعت بك » قدح پیما = شراب ایچن. قدح‌شكن = قدح قیران. « قدح‌قیرارسه‌ده ارباب دل‌كوكل قیرماز ـ طوقنمه خاطره آداب عشرت اوله‌دكل ـ ناجی » . قدح لاجوردی = آسمان . قدح مریم = ساقسی كوزلی دینلن جیچك . زرین قدح = برنوع جیچك .

قَدْح [ع] مرضه،نسبه دخل‌وطعن،سوكوب‌ضایق. آتوب‌طوتق.

قَدْر [ع] دكر، مقدار: رحم الله امرءاً عرف قدره ولم تعد طوره = جناب‌حق كندی مقدارینی بیلن ، طورینی تجاوز ایتمین آدمه رحمت ایتسون . « فكر هركس بقدر همت اوست ـ حافظ » = هركسك فكری مقدار همتنه كوره‌اولور. § اعتبار ، حیثیت ، شرف ومزیت : « قدر وشرف شاعری شاعر بیلیرانجق‌ـ روح القدسك سری شیرافیله عیاندرـ عونی بك » . « تعیشی متناسبدی قدر و شانی ایله ـ حقیقةً شودمك اعظم كباری ایدی ـ اكرم‌بك » . قدردان = قدر بیلیجی ، بیلن . قدردانی = قدردانلق، قدرشناسی = قدر شناسلق . قدر شناسان = قدر شناسلر. قدر بخش = قدر باغشلایجی ، باغشلایان .

قَدَر [ع] ازلدن ابده قدر جاری اولان احوال و شئونك لوح محفوظده صورت ثبوتی وجه ایله‌اعیانك موجوداتده وقوعه كان حكم كلیء آلهیدر . دیكر برتعریفه كوره (قضاء) صورجمیع‌اشیانك علم اعلاده وجه كلی اوزره ثبوتندن عبارتدر . حكمای متقدمین بوكا (عقل اول) دیرلر . (قدر) لوح محفوظده صور جمیع موجوداتك حصولیدر. بوكاده حكمای مشارالیهم (نفس كلیه) دیرلر . بعضلری قضایی من‌الازل الی الابد اعیان

موجودات اوزرینه آنلرك احوالیله حکم کلی' اجمالیدن ، قدر اعیان موجوداتك ایجادینی اوقات وازمانه تخصیص واحوال اعیاندن هرحالی بر زمان معین و سبب مخصوصه تعلیق وتعیین اسباب ایله بوحکمك تفصیلندن عبارت اولق اوزره تعریف ایتمشلردر. بعض محققین برحدیث نبویدن استدلالاً قضا ایله قدر بینی بالتفریق (قدر) جناب حقك ازلدن ابده قدر ذاتی قبل الایقاع لوح محفوظه اوله جغی وجه ایله تحریرندن، (قضاء) ایسه مقدراتی عدمدن ساحهٔ فعل و ظهوره اخراج ایلمسندن عبارتدر دیمشلردر. هرحالده حکم قدر تزاید سن وسال وتجارب احوال ایله بیلنیر براصل لایتغیردر. «کیم اولور زورایله مقصودینه رهیاب ظفر - کابر البته ظهوره نه ایسه حکم قدر- قدرت، طاقت: قرنجه قدرنجه.

قَدَرِیّه [ع] معتزله دن قدری انکار ایدن، قول افعالنك خالقیدر دیین طائفه. (جبریه) مقابلیدر.

قَدَم [ع] آیاق. «خاك اول که خدا مرتبه کی ایلیه عالی - تاج سر عالمدر او کیم خاك قدمدر - روحی بغدادی.» قدم بوس = آیاق اوپیجی اوپن. قدم نهاده = آیاق باصمش اولان. ثابت قدم = فکرندن، نیتندن جایمیان: ثبات ایدن: «ثابت قدمز توبه مز اوستنده نصوحز - روحی» § اون ایکی پارمق طولنده، یارم آرشون: بورادن اورایه قدر یکرمی بش قدمدر. § قدملی = اوغورلو، یمنلو، قدمسز = یمنسز. جمعی اقدام. خاك اقدام. صدای اقدام.

قَدَمِیّه [ع] آیاق نری: اجرت قدمیه.

قَدَمَه [ع] مردیون باصامنی. برنجی قدمه. بشنجی قدمه.

قَدِیم [ع] زمان جهتیله اسکی شی. دیرین. (حادث) مقابلیدر: «نه طریق روش تازه نه وادی قدیم - نفعی». آشنای قدیم = اسکی آشنا. عبد قدیم = اسکی قول. بنای قدیم. جامع قدیم. ادبیات قدیمه، مخالصت قدیمه، مودت قدیمه. § اولی بیلیر کیمسه بولنمیان، اولی بیلنمین شی: قدیم قدمی اوزره ترك اولنور. - مجله.

قَدِید [ع] قوریدلمش ات. حیوانك قورو مثی. § قورومش شی.

قَدِیر [ع] قادر. اسماء الهیه دندر. «قدیر ومقتدر وقادر ومقدر روحی - علیم وعالم وعلام واعلم واعلی. فضولی».

قَذافه [ع] صپان، فلاخن.

قَذَر [ع] پیسلنمك، مردارلنمق.

قَذْف [ع] آتمق § عفیفه قادینه تهمت زنا ایله بهتان. حد قذف.

قَرّ [ع] قرار. یوم القر = قربان بایرامنك حجاجك مناده آرام ایتدیکی ایکنجی کونی. افضل الایام یوم التحریم یوم القر. حدیث= کونلرك افضلی یوم نحردن صکره یوم القردر.

قَرّاء [ع] کوزل اوقویجی، اوقویان. حافظ قراء. جمعی، قرائون.

قَرابَة [ع] رحم جهتیله یاقینلق. خصملق:

قَرابه [ع] بیوك دستی، قربه § بیوك شیشه: «ساقی نه دم قرابه سنی می نثار ایدر- بزمی عکوس نشئه سی نقش ونكار ایدر- اسرار دده».

قَرابين [ع] (قربان)ك جمعى.

قَرار [ع] طورمق، سكون وآرام: صحراده قرار. شاهقهٔ جبلده قرار. ساحل دریاده قرار. «كوكل بر يرده اى آرام جان سنسز قرار ايتمز - ...» لانهٔ قرار = لانهٔ حضور. قرارياب = قرار بولنجى، بولان. قرار = قرارسز. «قرارياب اولهمم كرچه مست سرشارم - حسد اوزنده كه آسوده درمزارنده - ناجى». «تن اوندن رختكى جهد ايله اى جان طشره جك - آفت سيل سرشك بى قرارمدن صاقين - فضولى» قرارگاه = محل قرار، آرامگاه. قرارداده = قرار ويرلمش، مقرر. قراركير = قرار طوتجى، طوتان، مقرر. § حد لايق: برشيئك قرارينى بولمسى. § طارفينك ادعالرينه نهايت ويرمك اوزره اثناى محاكمه ده محكمه جانبندن سويلنيلن سوز. قرار اعدادى = دعوانك تحقيق وروئيتى تسهيل ونتيجهٔ حكمنى حاضرليان بر تدبيرى مبين قرار. قرار قرينه = دعوانك روئيتى تسهيل ونتيجهٔ حكمنى اعدد ايله برابر بو حكمك نه اوله جغنى احساس ايدن بر تدبيرى مبين قرار. قرار قطعى = دعوايه نهايت ويرن قرار. قرار موقت = دعوى صورت قطعيه ده فصل اولنمه دن اول موقتاً اتخاذ اولنمسى لازم كان بر تدبيرى متضمن قرار. قرارنامه = مظنون عليهك بعد الاستنطاق كنديسنه اسناد اولنان جرمده علاقه دار ويا برىء الذمه اولديغنه دائر مستنطق طرفندن تنظيم ايديلن مهرلو ورقه.

قَراطيس [ع] (قرطاس)ك جمعى.

قَراوُل [ف] قراغول.

قَرائن [ع] (قرينه) نك جمعى: قرائن حاليه.

قَرْح [ع] يارهلمق، يارهلنمق. § بدنده آزيتان چيبان.

قَرْض [ع] اودونج ويرمك، آلمق § اودونج ويريلن، آلنان شى. قرضاً = قرض اولهرق «قرض خدا وقرض خلايق بكردنم - ايا اداى فرض كنم يا اداى قرض - عبيد زاكانى»

قَرْن [ع] بوينوز. قرن كوسفند = قيونك بوينوزى. قرن الجراد = چكركه نك باشندهكى اوزون توى. § باشك ايكى طرفلى تپه سى § اصح اقواله كوره يوزسنه دن عبارت زمان: قرناً بعد قرن = عصراً بعد عصر. دولت عثمانيه آلتنجى قرن هجرى اواخرنده ظهور ايتمشدر. فن طبع سكزنجى قرن هجرى اواسطنده اختراع اولنمشدر § تاريخ عموميك منقسم اولديغى دورلردن هر برى § بر امتدن صكره كلن ديكر امت: قرناً بعد قرن § بر زمان، بر وقت: كچن قرن رجالنك تمايلات فكريه سى.

قَرَنْفُل [ع] معروف چيچك. (قَرُنْفُل) ده ديلير. لسانمزده بو كلمه (قَرَنفِل) صورتنده تلفظ اولنور.

قَريب [ع] ياقين. (بعيد)ك ضدى: مكان قريب. مسافهٔ قريبه. عن قريب = ياقينده § نسب جهتيله ياقين خصم.

قَريح [ع] مجروح، چيبانلى: مرد قريح.

قَريحه [ع] طبيعت، فكر: جودت قريحه = قريحه نك ايلكى. وسعت قريحه = قريحه نك وسعتى. تنكىٔ قريحه

=قريحه‌نك طارلغى . قريحهٔ صبيحه = كوزل قريحه.

قَرِيرُالعَين [ع] مسرور، روشن چشم. (قرير العين ابتهاج)، (قرير العين انشراح) كبى تركيبلرى استعماله حاجت يوقدر ظن اولنور.

قَرِين [ع] ياقين § آرقداش، رفيق. § حكمدارانك ياقينلرنده بولنان سراى مأمورلرندن هر برى، مابينجى: قرين اول، قرين ثانى (شوكت قرين) كبى تركيبلرده صاحب شوكت معناسنى افاده ايدر.

قَرِينه [ع] سوزك معناى مقصودده دلالت ايدن سياق و سباق: قرينه ايله كشف مرام. § برشيئك حقيقتنه دليل اولان شى. قرينهٔ قاطعه = حقيقتنه بالغ اولان اماره.

قَرْيه [ع] كوى. تشديد ايله (قريّه) صورتنده استعمالى غلطدر.

قَز [ع] خام ايپك. (كز) كلمهٔ فارسيه سندن معربدر.

قَزّاز [ع] ايپك صاتان، قزاز.

قَسّام [ع] تركه‌يى تقسيم ايدن مأمور شرعى.

قَسامه [ع] قاتلى معلوم اولميان و كندى يسنده قتل، يا ضرب ويا بوغلق اثرى بولنان وياخود كوزندن، قولاقلندن قان آقه‌رق اثر قتل ظاهر اولان، برمحله ويا قريه وياخود بر كيمسه‌نك ملك ويا مسكننده وياخود برقريه ويا قصبه‌يه صوت استماع اولنه بيله‌جك مرتبه‌ده ياقين اولوب كيمسه‌نك ملكى اولميان خالى يرده جسدينك نصفندن زياده سى وياجسدينك نصفيله برابر باشنك تمامى بولنان قتيلك بولنديغى يرلر اهاليسندن اللى كشينك و بومقداردن دون اولديغى حالده اللى‌يه بالغ اولمق اوزره جمله سنك مكرراً يمين ايتمه‌سندن عبارت برمعاملهٔ شرعيه دركه قاتل ميدانه چيقمازسه بعد التحليف مشتركاً قتيلك دينى اداية مجبور اولورلر. قسامه‌نى آدمه مخصوص اولديغى كبى ولى قتيلك دعواسى ده شرطدر.

قَساوه [ع] غم، غصه: قساوت قلب. قساوت كلمه‌سى يالكز اولديغى حالده (چكمك) مصدريله استعمال اولنور. قساوت چكمك.

قَسْر [ع] زوراكى ايشلتمك، جبراً ايش كوردرمك: قسرى = جبرى. حركات قسريه = قسرى حركتلر.

قَسَم [ع] آنده يمين.

قَسْوه [ع] صيقينتى، غصه، كدر: قسوت افزا = قسوت آرتيريجى، آرتيران. قسوت انكيز = قسوت قوپاريجى، قوپاران: بوكون هوابك قسوت افزادر. بوهواسى يك قسوت انكيزدر.

قَصّاب [ع] معروف. قصابيه = اجرت ذبحيه.

قَصائد [ع] (قصيده) نك جمعى: « نابى دخى سويلنمش قصائد اماكه مقوله زوائد. »

قَصَب [ع] قامش، ساقى بوغملو نباتات § نفس بوريلرى. § قصب السبق = اسكيدن عربلر قوشى ميدانك نهايتنه بعض قيمتدار اشيا ايله مزين برقازغى نصب ايدرلر و سواران آكا طوغرى هپ بردن فرسران اولوردى. ميدان مسابقه‌ده امثالنه تقدم ايدن جندى بوقازغى‌يى يرندن سوكرك اوزرنده‌كى اشيايى اخذ ايدردى. اشته بوكا (قصب السبق) دنمشدر. صكره

بو ترکیب برخصوصده امثالنه تفوق ایدن ارباب فضل وکمال حقنده استعمال اولنمغه باشلامشدر. مثلا (حائز قصب السبق اعجاز) ویا (حائز قصب السبق کمال) دینیلیرکه بوندن مقصد موصوفك اعجاز ویا فضل وکمال خصوصنده امثالنه متفوق اولدیغنی بیاندر.

قَصَبَه [ع] (قصب)ك مفردی . بوغملو نبات § نفس بوریلرندن هر بری. قصبات رئه = آق جکرداخلنه ممتد اولان نفس بوریلری § قریه دن بیوك ، شهردن کوچکیر : باندیرمه قصبه سی قره سی سنجاغنك یکانه اسکله سیدر. جمعی: قصبات.

قَصد [ع] نیت ، تصور: اکثریا سیئاتده قوللانیلیر: قتل قصدیله تشهیر سلاح. § نیت ایدیلن شیئك اجراسنه تشبث : اورادن فراره قصد ایتدی ایسه ده طیشاری چیقارجیقمازیقایی اله ویردی. § صالدرمق. قصداً = نیت ایده رك ، التزاماً: عن قصد = نیت ایله ، بالالتزام. شرعاً (قصد) ایله (عمد) بیننده فرق یوقدر ـ لسان قانونده ایسه قصد (تهور) ، عمد (تصمیم وتصور) معناسنه قوللانلشدر . مثلا قصداً قتل بالتصمیم برنی اولدرمك دیمکدرکه اولکیسی نهایت اون بش سنه حبس ، ایکنجیسی اعدام جزاسنی استلزام ایدر.

قَصر [ع] قیصه کسمك ، قیصالتمق: لحیه نك لزومندن زیاده قصری وجاهت سیمایی اخلال ایدر . افاده نك اودرجه قصری فهمی اشکال ایده جکی جهتله خوش کورلمز. قصرید = ال چکمك ، فراغت.

قَصر [ع] کوشك ، کاشانه : کاغدخانه قصر عالیسی. قصر بهرام کورتاریخده عظمت وآرایشیله مشهوردر. « قصر روح افزا دکل حسن وبها مأواسیدر ـ ندیم». قصر جنت = جنت کوشکی.

قَصعَه [ع] چناق ، طبق . قصعه لیس = دال قاووق ، مداهن. قصعه لیس رذالت آنیس.

قَصِید [ع] قصیده . بیت ـ یاخود بیت القصید = برقصیده نك کوزل بیتی: «قصیده ده براولور بیت نادرالمضمون ـ باقی»

قَصِیدَه [ع] مطلعی مصرع اوله رق اون بشدن زیاده برقافیه اوزره سویلنمش بیتدن متشکل اولان نظم. الی بیتی حاوی قصیده . قصیده اکثریا مدایح اکابری متضمن اولور . الك ایی قصیده سویلاین شاعر نفعیدر. قصیده کو = قصیده سویلیجی ، سویلین. قصیده کویی = قصیده کولق. قصیده سرا = قصیده کو. قصیده سرایان = قصیده سرالر. قصیده سرایان عجم . قصیده پرداز = قصیده تنظم ایدیجی ، ایدن. قصیده پردازان = قصیده پردازلر. قصیده پردازی = قصیده پردازلق.

قَصِیر [ع] قیصه ، بویسز. قصیر القامه = قیصه بویلی. قصیر النسب = تعیین نسبده پدری نامدار اولمغله اجدادینی تعداددن مستغنی اولان آدم.

قَصِیرَه [ع] اوندن طیشاری چیقارلمیان قادین.

قَصِیل [ع] وقتندن اول بیچیلان کوك اکین. آکا لسانمزده تحریف ایله (حاصل) دینیلیر.

قَضاء [ع] مقدراتك ساحهٔ ظهوره کلسی: «وفا ایدر بزی مأمور کریهٔ حسرت ـ اکرچه چاره سی یوق امردر قضا وقدر ـ اکرم بك ». شامده طاعون اولدیغنی حضرت عمر (رضی الله عنه) ایشیدنجه داخل شهره کیرمیه رك بشقه طرفه توجه

بیورمشیدی . ابوعبیده: «یا امیرالمؤمنین قضادن فراری ایدیورسـك» دیدی . مشار الیه «قدر مادام که قضا صورتی بولامشدر ، دفعی جناب حقدن مستدعادر» جوابنی ویردی . «قضا شخصیست پنج انکشت دارد، چو خواهد از کسی کاری برآرد، دو بر چشمش نهد دو نیز در کوش، یکی برلب نهد کوید که خاموش»

—مألی—

قضا عادتا بش پارمقلی بر شخصدر که برکیمسه‌دن کام آلمق ایستدیکی زمان پارمقلرینك ایکیسیله کوزینی قاپار، ایکیسیله ده قولاقلرینی طیقار . بریني ده دوداغی اوزرینه قویه‌رق (صوص!) دیر.

بعضاً قضا قدر مقامنده قوللانیلیر: «احکام قضا وقع تحقیقه کلنجه هیچ کیمسه حقیقتده کنهکار بولنماز- عونی بك »§ قاضیلك، حاکملك: «توجه ایلسه دانشوران دهره قضا- ویرر افندی ضروری همان قضایه رضا - ثابت» امضای قضا= حکم واقعی تنفیذ واجرا: قصاصده امضای قضا تمهٔ قضادندر.§ امر ایله ثابت اولان شیئك مثلنی تسلیم: نماز وقتنده قیلنیرسه اداء، وقتندن صکره قیلنیرسه قضا ایدلمش اولور. دیون امثالیله قضا اولنور اعیانیله اولنماز. برشیئی مستحقنه تسلیم وواجبی اسقاط خصوصلرنده مشترك اولدقلرندن مجاز شرعی اوله‌رق ادایه قضا، قضایه ادا دینلدیکی واقعدر.§ تقسیمات ملکیه‌جه ملحقاتیله برابر بر قائممقامك ید اداره سنه تودیع ایدلمش اولان محل: قائممقام قضا. مجلس ادارهٔ قضا. مأمورین قضا. مرزیفون اهمیت موقعیه‌یی حائز بر قضادر.§ خرابیت ، مصیبت ، بلا§ قصداً وقوع بولمیان، خطادن ایلری کلن حال: برینه، اورمق ایچون قالدیریلان باستونك بر دیکرینك باشنه اصابتی اثر قضادر. قضاء = قضا اوله‌رق. قضاء مبرم= دیوندن سقوط؛ از قضا = قضا اوله‌رق. وقعنده قوللانیلیر. قضارا = قصداً اولمیوب خطا اوله‌رق: «قضارا بر صبیان طاشی بر آلتون کاسه‌یی قیرسه - نه آرتار قیمتی طاشك نه قیمتدن دوشر کاسه‌ـلا» قضای حاجت = دفع حاجت § تهلکه. قضازده = قضایه اوغرامش .

قَضایا [ع] (قضیه) نك جمعی . قضایای منطقیه.

قَضیب [ع] اینجه دال ، چبوق . آلت تناسل ذکور .

قَضیّه [ع] صدقه، کذبه احتمالی اولان سوز: قضیهٔ منطقیه . قضیهٔ کلیه = حکمی موضوعنك جمیع افرادینه شامل قضیه. انسانلرك جمله‌سی ناطقدر. جمله‌سی بر قضیهٔ کلیه‌در . قضیهٔ محکمه = مواد جزائیه‌ده اساس ماده حقنده صلاحیتی اولان بر محکمه‌دن ویریلوب استیناف وتمییز مدتلرینك مروریله لایتغیر حالنه کلمش اولان حکم. (امر مقضی) ده دینیله بیلیر .

قِطار [ع] برصره‌یه دیزلمش اولان حیوان سوروسی: دوه قطاری، مرکب قطاری. مطلقا دیزی: برقطار آلتون. برقطار انجو، شمندوفر قطاری. «دیزلمش نهالان کل سوبسو- قطاریله کلمش مکررنك وبوـندیم» اصلنده قافك کسریله‌در.

قَطّاع [ع] پك، الك قطع ایدیجی، ایدن.

قَطایف [ع] معروف طاتلی.

قَطَرات [ع] (قطره) نك جمعی. قطرات باران = یاغمور قطره‌لری . قطرات عیون = کوزیاشلری: «دروبام نوبت

ایله برنخل مرصع صاندم - ارغوان اوزره دوکلمش قطرات امطار - باقی ».

قَطْرَانْ [ع] آردیچ ، چام آغاجلرندن چیقاریلان قناقوقولی یاغ . لسانمزده ده بو نام ایله معروفدر . قطران طباً نافع بردوادر .

قَطْرَه [ع] طامله . قطرهٔ باران . قطرهٔ تأثر . « سرکران همتز برجام آشنا کدن - ایم چراغ مجلس جمشید درهر قطره سی - هرسکلی حکمت بلك ». قطر = قطره لر : القطرة تصیر غدیراً = طامله طامله کول اولور . « اهل دقت قطره دن عمانه ایلر انتقال - لا »

قَطْعْ [ع] کسمك ، کسلمك : مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر . آغاجك قطعی . قطع مناسبت . قطع علاقه . « سرقت شعر ایدنه قطع زبان لازمدر - بویله در شرع بلاغتده فتاوای سخن - سنبلزاده وهبی ». § قرار ویرمك ، فصل ایتمك : قطع دعوی . § کچمك ، ایلریلەمك : قطع مسافه . قطع ایتدیکم دریا بر حوض بهشتیدن نشانه ایدی . واپور دکزده تقریباً برساعتلك مسافه قطع ایتمشدر . قطع طریق = یول کسمك ، رهزنلك . قطع نظر = باقماق ، نظر اعتباره آلمامق . قطعی = کسوب آتیجی ، آتان ، تردده محل براقمیان : دلیل قطعی . قطعیاً = قطعی اوله رق ، اك صوك دفعه ، اصلا شبهه وتردده محل براقمیه رق . قطعیاً بیان اولنور . قطعی المفاد . قطعی المفاد امر نامه .

قَطْعاً [ع] اصلا ، هیچ بر وقت : کندیسنك بو بابده قطعاً خبری یوقدر . (قطعاً) مقامنده (قطعیا) کلمه سنی استعمال ایتمه ملیدر .

قُطَیْرَة [ع] قطره ، جمعی قطیرات .

قَطِیفَه [ع] معروف قماش . § بر نوع چیچك .

قَعَارَه [ع] درینلك : قعارهٔ دریا .

قَعْدَه [ع] برکره اوطورمق . ذوالقعده = شوال آیندن صکره کلن آی .

قَعْر [ع] دیب ، نهایت ، درینلك : قعر دریا . قعر چاه . قعر نایاب = بولنمییجی ، بولنمیان قعر .

قَعْقَعَه [ع] سلاح سسی ، چکاچاك ، ایکی شیئك تماسندن حاصل اولان صدا : « طوپولور قعر بیابانکده صدای آهن : - ضرب ششپرله چیقان قعقعه مغفرلردن - فکرت ».

قَعُور [ع] و

قَعِیر [ع] پك ، اك درین : بحر قعور . دریای قعیر . بئر قعیر .

قَفَا [ع] انسه ، بوینك آرقه جهتی : قفادار = آرقداش ، همدم .

قَفَّال [ع] چلنکیر .

قَفْر [ع] ارض خالی ، چول ، بیابان .

قَفَس [ف] معروف محبس طیور : « بلبله دام بلا اولدی لسانیله قفس - راغب ».

قَفَص [ع] (قفس) معربیدر .

قَقْنَس [ف] و

قَقْنُوس [ف] بروبالی منقش بربیوك قوش ایمش که هندستان جزیره لرنده اولورمش . غاغه سی اوزرنده کویا اوچیوز آلتمش دلیك وارمش ، شاهقهٔ جبلده روزکاره قارشی طورنجه بو دلیکلرك

هر بريدن بلند و پست الحان لطيفه چيقارمش . بو مرغ هزاران آهنگك ترنماتى ايشيدن طيور باشنه طوپلانير واوده بو صره ده آنلردن بقالاديغى قوشلرله كچينيرمش . حكماى متقدمين كويا موسيقى يى بونك الحانندن آلمشلر ! ققنوسك اركى ، ديشيسى اولمازمش ! ختام عمرنده خار وخس جمع ايدرك اوستنه چيقار ، كمال وجد ايله ترنمه باشلارمش . قنادلرينى شدتله چارپه رق چيقارديغى شراره ايله جورجوبى طوتشديرر و بو صورتله ترنمانه آتشك ايچنده يانار كيدرمش ! صكره زماندن بر يمورطه حاصل اوله رق ايچندن كندى كبى بر قوش ياوريسى چيقارمش ! حقنده كى روايت اساطير رقيه دندر . «زعمنجه عنوررزمانه - سجاده نشين قهوه خانه ترياكى ، هرزه خواب منحوس - آتشلر ايچنده پير ققنوس - شيخ غالب» . «مجو ققنس بناله وافغان - سوختم خويش را بر آتش عشق - لطيفى» = ققنس كبى ناله وافغان ايله كندمى آتش عشق اوزرنده ياقدم .

قلّاش [ع] دوباره جى ، خراباتى ، مفلس ، بالديرى چيپلاق : قلاش بدمعاش .

قلائد [ع] (قلاده) نك جمعى . قلائد الشعر = ناظمنك ارتحالندن صكره روزكاره يادكار قالان شعر . آكا (مقلدات الشعر) ده دينيلير .

قلائل [ع] (قليل) ك جمعى .

قلب [ع] يورك ، كوكل : بو كلمه لسانمزده مادى ومعنوى (يورك) معناسنه قوللانيلير . قلبنده كى خلجانى تسكين ايده مدى . قلبك بر ثانيه انقطاع ضربانى روحك بدندن سبب طيرانيدر . قلب داخل بدنده الك مهم بر وظيفهٔ حياتيه يى ايفا ايتمكده در . قلب مؤمن نظرگاه الهيدر . فقرانك قلبنه اصلا طوقونمه مليدر . « وقتا كه طوروب شو قلب غمناك - طوپراقده نهان اولور وجودم - وقتا كه طولوب دهانه خاك - شوقكله تمام اولور سرودم - اكرم بك » فكرنده ميدركه اشكريزان - برديده سكانكاه ايدرزدى - يادكده ميدركه زار وكريان - بر قلب سنكچون آه ايدردى - فكرت » . قلب ، عند الحكما نفس ناطقه دنيلن حقيقت انسانيه ، عند العرفا (يورك) دنيلن لحم جسمانى يه متعلق لطيفهٔ ربانيه يه دينيلير . بناءً عليه (قلب) سكون و حركت و ميل و استكراه كبى حالاتك مدارى اولان (كوكل) مقابلى اولمش اولور . قلب سليم = غل وغشدن برى اولان قلب . § جناحينك اورته سنده بولنان صف عسكرى : قلب دشمن . قلبگاه دشمن . «قلب لشكركاهده اولدقجه حضرت منجلى - ناجى » § قاريشيق ، مغشوش : نقد قلب = قلب اقچه . § بر شيئى كرى يه چويرمك ، دوندرمك : بو معناده ماديات ومعنوياتده قوللانيلير . § بازيچه نوعندن بر صنعت ادبيه دركه كلمه نك آلتنى اوستنه چويرمكدن عبارتدر . داماد ، ربك فكبر كبى . لفظين متجانسين ، ترتيب جهتيله مختلف اولورسه (جناس قلب) دينيلير . بوده ايكيدر . قلب (كاف) (فلك) كلمه لرنده اولديغى كبى تام اولورسه (قلب تام) ؛ (اهمال) (امهال) كلمه لرنده اولديغى كبى ناقص اولورسه (قلب بعض) نامنى آلير . قلبزن = قلب آقچه ياپان § قلباً = قلب ايله ، قلبدن اوله رق . قلباً محبت . قلبى = قلبه منسوب . محبت قلبيه .

قلع [ع] قوپارمق ، قورپالمق ، يرندن آييرمق ، آييرلق . باغچه ده كى آغاجلرك قلعى . قلع اسنان .

قلعه [ع] مملکتی تسلط اعدادن محافظه ایچون اطرافنه یاپیلان محکم دیوار، بنا: قلعه بندلك = مجازات ترهیبیه‌دن اوله‌رق دولتجه تعیین اولنان قلعه‌لرك برنده محبوسیت جزاسی. قلعه‌بند = بو جزایی چکن آدم. موقت قلعه‌بند، مؤبد قلعه‌بند.

قلق [ع] کوکل طارلغی. اضطراب قلب. «ادعوك ربی حزیناً هائماً قلقاً فارحم بکائی بحق البیت والحرم – امام زین العابدین» = یاربی! محزون، متحیر، مضطرب اوله‌رق سکا یالواریورم. بیت مکرم وحرم محترم حقی ایچون کوز یاشلرمه مرحمت ایت.

قلقله [ع] سارسلمق.

قلم [ع] قامش، معروف آلت تحریر: «توصیف اولندی نص ومایسطرون ایله – شایان ترین رتبهٔ اعزاز در قلم – هرسکلی حکمت بك». «ارباب قلم تربیت آموز امم‌در – آداب امم ماحصل فیض قلمدر – عونی بك» ارباب قلم دینیلدیکی زمان یازدیغنی بیلیر، بیلدیکنی یازار مزیتلی ذوات خاطره کلیر. یوقسه اوکرندیکی برقاچ جمله‌یی بربرینه ربط ایدرك محدود بر واده یازی یازانلره «یازیجی» نامی ویریلیر. § دوائر دولتده کتبه‌نك اوطوردیغی حجره‌لردن هر بری: محاسبه قلمی. مکتوبی قلمی. ایستاتستیق قلمی. § مفردات دفترینك هر بر قسم مخصوصی. بر قلم اشیا. جمعی: اقلام. اقلام دولت. اقلام ادبا.

قلمتراش [ف] معروف قلم آچمغه مخصوص آلت.

قلمدان [ف] قلم قویمغه مخصوص آلت.

قلمرو [ف] بر حکمدارك تحت حکومتنده بولنان، فرمانی جاری اولان بلاد: «عزم ایتمشیدم قلمرومده – ترك ایتمه مکه خراب بر یر . . . . »

قلمزن [ف] کاتب.

قلمکار [ف] قلمله ایش ایشله‌یجی، ایشله‌ین. هنرور، نقاش: قلمکاری استاد طبیعت. قلمکاری = قلمکارلق.

قلمکش [ف] قلم چکیجی، چکن، کاتب.

قلندر [ف] ایلیشیکسز، لاقید. لاابالی، ملا نقدن مجرد آدم: «کیروب بیك عالمه هر عالمی بر عالم ذوق ایت – قلندر اول، حکیم اول عالمك هر عالمندن کچ – جلال پاشا». تبیان نافعده قلندر شویله تعریف اولنمشدر: «... لکن اصل قلندر اول ذاتدر که نقوش واشکال ورخوت واثقال وامانی وآمال قیوداتندن مبرا و روحانیت درجه‌سنه ارتقا ایلمکله شعاع آفتاب آسا مصفا اولوب الحاصل تکلفات رسمیه و تعرفات اسمیه‌دن منزه و ماسوادن منقطع و طالب جمال و جلال حق و واصل فیوضات سنیهٔ احد مطلق اوله. اکر مقدار ذره کونین واهل کونین طرفنه رکون و امالهٔ درون ایدرسه عداد اصحاب غروردن معدود وسلسلهٔ قلندراندن خارج ومطرود اولور. بونلرك خلاصه‌سی تجرید وتفریدده کمال وتخریب عادات وعباداتده قصد وقصر اعمالدر. وملامی طائفه‌سی الیاردن کتم اعمال حسنه ایدوب صورت سیئه‌ده جلوه نما افعاللرینی اخفا صددنده اولمازلر وصوفی زمره‌سی قطعا قلوبنی خلاله مشتغل وآنلرك رد وقبولی جهتلرینه ملتفت و مائل اولمازلر و بونلرك خلاصه‌سی تفرید و تجریدك وجودیله مطیع پیغمبر و پیر و آنلر ایله قدم بر قدم وهر و منزل اثیر اولورلر. پس بونلرك مرتبه‌سی فرقتین مزبورتین مرتبه‌لرندن ممتاز در». «قلندری نه بریش است وموی ویا ابرو – حساب

راه قلندر بدانکه موی بوست- حافظ.»
قلندرانه = قلندرجه سنه. قلندرانه بر ذوق.

قلیان [ف] نارکله.

قلیل [ع] آز شی. (کثیر)ك ضدیدر.

قماری [ع] (قمریه) نك جمعی.

قمر [ع] آی. اوچنجی کیجه یه قدر (هلال)، صکره تمامیتنه قدر (قمر) دینیلیر. قمر کونشدن اقتباس انوار ایدرك کرهٔ ارضك حولنده دور ایدر. قمر، لقای نورانی وجمال روحانیسیله ملکة اللیال اطلاقنه سزادر. لیلهٔ قمراء = شب مهتاب. قمری = قمره منسوب. جمعی (اقمار) اقمار کائنات.

قمریه [ع] مهتاب کیجه لرنده اوطورمق ایچون باغچه درونده تلدن و سائره دن یاپیلوب اطرافی صارماشیق وسائر ازهار لطیفه ایله اورتیلن تپه سی قبه شکلنده چادر. § قمره منسوب. حروف قمریه = (القمر) ده اولدیغی کبی بر کلمه نك اولنه الف لام کلدیکی زمان قمرك قافی مقامنده اولان کلمه نك اول حرفی تشدیدسز اوقنوب لام حرفنك ده تلفظ اولنمسی. بونك نقیضی حروف شمسیه در.

قمطریر [ع] شدتلی، سخت.

قمع [ع] قهر و تذلیل.

قمیص [ع] کوملك. پیراهن.

قناة [ع] برآلنده بولنان کونك، مجرای ماء. جمعی: قنوات.

قناد [ع] شکرجی. قناد سخن. قناد ادب.

قنادیل [ع] (قندیل)ك جمعی.

قناطیر [ع] (قنطره) نك جمعی.

قناعة [ع] قسمته راضی اولمق: قناعت فنا بولماز بر خزینه در. § مطلقا رضا:
«فهیما شاعران بوالهوسده قالمامش انصاف - قناعت ایلمز مضمونه دیوانی چالار چارپار - فهیم». قناعتکار = قناعت ایدیجی، ایدن. قناعتبخش = قناعت ویریجی، ویرن.

قنبر [ع] امام علی رضی الله عنه افندمز حضرتلرینك کوله سی ایدی. مشار الیه اولان صداقت و محبتیله مشهوردر. زمان خلافت علیه لرنده حاجبلری ایدی. حجاج بن یوسف زماننده شهید ایدلمشدر. «قدر کل بلبل شناسد قدر قنبررا علی - لا» = کلك قدرینی بلبل، قنبرك قدرینی ده حضرت علی بیلیر.

قند [ع] شکر، شکر قامشنك منجمد عصاره سی. (کند) کلهٔ فارسیه سندن معربدر. قندمکرر = محبوبه نك ایکی دوداغی.

قندیل [ع] درونده فتیل ایله زیتون یاغی یاقیلان، معابده وسائر محللره تعلیق ایدیلن آلت تنویر. قندیل ترسا = خرستیان کلیسالرنده صورت دائمه ده یاقیلان قندیل.

قنطار [ع] ترازو ایله تارتیله میان اشیانی وزنه مخصوص بر نوع میزان. اصلی کسر قاف ایله در.

قنطره [ع] طاشدن یاپیلان کمرلی بیوك کوپری: قنطرهٔ حقیقت. قنطرهٔ حیات.

قنوع [ع] آز، بك قناعت ایدیجی، ایدن.

قَوارِع [ع] (قارعه) نك جمعی، قوارع قرآن = اثنای قرعده اوقونان آیات کریمه .

قَوارِیر [ع] (قاروره) نك جمعی .

قَواصِف [ع](قاصف)ك جمعی . شدتله اسن روزکارلر. قواصف طوفان انگیز.

قَواعِد [ع] (قاعده) نك جمعی. قواعد لسانیه . قواعد اساسیه .

قَوافِل [ع] (قافله) نك جمعی . « ای باد! ای قوافل امواج بیقرار ـ ای کائنات ایچنده کی الحان بی شمار. ناجی » . قوافل گذران = کچیجی ، کچن قافله‌لر .

قَوافی [ع] (قافیه) نك جمعی . « شعری رنکین کوسترن فیض قوافیدر کوکل ـ شیخ وصفی »

قَوّال [ع] فصاحتله چوق سوز سویلین آدم . § کوه‌زه ، برکو . قواله‌ده دینیلیر .

قَوالِب [ع] (قالب) ك جمعی . : الفاظ قوالیب معانیدر .

قَوانِین [ع] (قانون) ك جمعی : قوانین ریاضیه، قوانین جزائیه. «وجدانیدر اسائت فعلنده آدمك دعواجیسی، شهودی. قوانینی ، حاکمی ـ اکرم بك »

قَوائِم [ع] (قائمه)نك جمعی. قوائم نقدیه.

قَوس [ع]یای. § محیط دائره‌نك برپارچه‌سی. § برج تاسع. قوس قزح = هواده‌کی یاغمور قطراتی آراسنده کچن شعاع آفتابك بالتحلل مرکب بولندیغی یدی رنکدن هر برینك آیری آیری نصف ویا قوس دائره شکلنده کورنمسندن عبارت علامت سماویه، تیراژه: « فرش پای نازیدر پیشنده ازهار زمین ـ قوس رنکین قزح کویا سماوی افسری »

قَوصَرَه [ع] بواسم ایله معروف اولان سپد .

قَول [ع] سوز . کلام . جمله : صاحب مسلك، قولی فعلنه توافق ایدن آدمه دینیلیر. قول مجرد = دلیلسز، برهانسز لقردی . جمعی اقوال . جمع الجمعی اقاویل . اقوال حکما = حکمانك سوزلری .

قَوم [ع] جماعت ، ملت: قوم عاد. قوم یهود . «یکانه سوکیلم‌زدر لسان عثمانی ـ لسان محبتی هرقوم ایچون جبلیدر ـ ناجی » . قوم محصور = یوز نفردن آز اولان قریه اهالیسی . جمعی اقوام. اقوام فاضله . آفریقا اقوام وحشیه‌سی .

قَوِی [ع] کوجلو ، قوتلی : مرد قوی.

قَوِیم [ع] طوغری ، راست : راه قویم. مسلك قویم .

قَهّار [ع] پك ، الك قهر ایدیجی . ایدن: صفات الٰهیه‌دندر. خداوند قهار. قهارانه = قهارجه‌سنه .

قَهر [ع] تذلیل صورتیله غلبه . قهراً = قهر ایله.

قَهرَمان [ف] کارفرما، صاحب حکم، ولی الامر : « شرق وغربی برق شمشیرکله تنویر ایلدك ـ قهرمانلر قهرمانی دهری تسخیر ایلدك ـ محمد جلال بك » § یکیت ، شجیع ، بهادر : قهرمان برآدم. قهرمان برضابط . قهرمانی = قهرمانلق . قهرمانانه = قهرمانجه‌سنه . قهرمانان = قهرمانلر : قهرمانان امت .

قَهقَرَه [ع] رجعت قهقری ایله دونمك.

قَهقَری [ع] بردنبره کری‌یه دونمك. ایز اوزرینه رجوع .

قَهقَهَه [ع]زیاده کولمه: « باییلیر قهقهه‌دن حالنه ارباب هوا » § برنوع جیچك

§ ایرانده برقلعه اسمی : قهقهه قلعه‌سی . « درقهقهه ام ولیك خون میکریم ـ لا » = قهقهه‌ده‌یم اما قان آغلایورم .

قَهْوَه [ع] معروف . قهوه خانه = اجتماعگاه تن پروران .

قَیْءْ [ع] قوصمق .

قَیاصِرَه [ع] (قیصر) ك جمعی . قیاصرهٔ روم.

قَیْد [ع] باغلامق ، باغلانمق . § باغ : قیدك جوزولمسی . § بوقاغی . § اوراقك صورتی دفتر مخصوصنه تحریر ، تحریر اولنان شی : قیده مراجعت . § اندیشه ، امل ، رابطهٔ تعلق : « اولمیم قیددن آزاده دین قیده دوشر ـ راغب پاشا » . § حصر وتخصیص : مؤلف عباره‌یی قید ایتمش ـ ر . § شرط . لاقید ، بی قید = اندیشه‌سز . بی قیدانه = بی قیدجه‌سنه . بی قیدی = بی قیدلق .

قَیْس [ع] مشهور مجنون عامرینك عنوانی : « مژه‌سین هول قیامت ایده‌مزدی تحریك ـ فکر لیلی ایله اول مرتبه حیران ایدی قیس ـ فصیح دده »

قَیْصَر [ع] اسکی روم حکمدارلرینك علمی . « پرده‌داری میکند در قصر قیصر عنکبوت ـ لا »

قَیِّم [ع] بر وظیفه‌یه نظارت ایدن § جامع خدمه‌سندن هر بری .

قَیُّوم [ع] اسماء حسنادندر .

قِباب [ع] (قبه) نك جمعی : قباب آسمان. ضم قاف ایله غلطدر.

قِبالَه [ع] ابه‌لك : فن قباله .

قِبْطی [ع] مصرك اهالئ اصلیه‌سی اولان (قبط) قومنه منسوب . § چنگانه طائفه‌سنه منسوب : « شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی ، سرقتن سویلر ـ راغب پاشا ». قبطیان = قبطیلر .

قِبَل [ع] عند ، جانب : من قبل الرحمن = طرف الهیدن .

قِبْلَه [ع] توجهگاه اسلامیان اولان بیت الهی ، کعبهٔ معظمه. قبله‌یه توجهله ادای صلاة . § طرف جنوبی : قبله‌دن اسن روزگاره (لدوس) دینیلیر. § توجه ایدیلن طرف ، یر : قبلهٔ حاجتمندان = حاجتمندانك توجهگاهی . قبلتین = بیت معظم ایله بیت مقدس . قبله‌گاه = کعبهٔ مکرمه‌نك بولندیغی خاك مقدس. قبله‌نما = قبله طرفنی کوسترن بر آلت : « مستغنیٔ ارشاد اولور ارباب حقیقت ـ سکان حرم نیلر ایمش قبله‌نمایی ـ سید وهبی » . (قبله‌نامه) غلط فاحشدر .

قِتال [ع] بربرینی اولدورمك . (مقاتله) ایله مترادفدر .

قِحْف [ع] بینك ظرفی اولان کمیك . کاسهٔ سر .

قِدَم [ع] اسکیلك ، قدیملك . § بر خصوصده سائرلرینه تقدم .

قِدْوَه [ع] کندیسنه اویوله‌جق ، اقتدا ایدیله‌جك کیمسه : قدوة العلما . قدوة الحکما . قافك حرکات ثلاثه‌سیله اوقونمسی جائز اولان کلماتدندر.

قِراءَة [ع] اوقومق . قراءت کتابی = جوجقلری اوقومغه الیشدیره‌جق رساله دینلیر .

قِراب [ع] قلیج قینی : « یاد ایلسون هنرلرکی قانلر آغلاسون ـ تیغك بونجه قاره‌یه باتسون قرابدن ـ باقی » .

قِران [ع] ایکی شیئك برلشمسی ، مقارنت . سیاره‌لردن ایکیسنك بر برجده اجتماعی : قران نیرین ، قران کواکب . صاحبقران = سعدین دینیلن زهره ومشتری ییلدیزلرینك قراننده تخت سلطنته جلوس ایدن حکمدار فرخنده بخت «آفتاب بحر وبر ، صاحبقران شرق وغرب ـ شهریار نامور ، رایت کشای صفدری ـ نفعی» جمعی قرانات : منجم اولیدم احکام قرانات علویه‌دن استخراج ایدردم ...

قِربه [ع] صوقابی .

قِرد [ع] مایمون .

قِرزام [ع] قالدیرم شاعری ، هرزه‌گو . نابتك : «قالدیرم طاشلری آلتنده برو شاعر وار» دیدیکی گروه اقرادینه دینیلیرکه غریب ایسه‌ده زمانزده اسمه مالنه احتیاج حس ایدیلن کلمه‌لردندر : شاعر قرزام .

قِرطاس [ع] کاغد . قرطاسیه = کاغد بدلی .

قِرمِز [ع] قزل بویه .

قِسط [ع] حصه ، نصیب : قسط الیوم = کونده‌لك دوشن حصه . معاشك قسط الیوم قطعی . § جسته .

قِسطاس [ع] ترازو .

قِسم [ع] پارچه ، بولوك : جمعی اقسام .

قِسمه [ع] بولك . § نصیب ، مقدار : «ایتمسه‌م حق نوله عالمده آرام وسکون ـ سهم آلام اولدی چون روزارادات قسمتم ـ حقی بك»

قِسّیس [ع] کشیش ، پاپاس : (کشیش) دن معربدر .

قِشر [ع] قبوق : قشر شجر ، قشر ارض .

قِصار [ع] (قصیر) ك جمعی .

قِصاص [ع] قاتلی مقتول مقابلنده قتل ایتمك ، یاخود مجروحك تلف ایدیلن عضوی مقابلنده جارحك آکا مماثل عضوینی تلف ایتمکدن عبارت بر جزای شرعیدر . قصاصده حیات واردر .

قِصَص [ع] (قصه) نك جمعی . قصص انبیاء .

قِصّه [ع] فقره ، حکایه : قصه پرداز = قصه ترتیب ایدیجی ، ایدن . مصالحی .

قِطعه [ع] بولوك ، پاره ، جزء : السفر قطعة من السقر = سفر سقردن برقطعه‌در . برقطعه نشان تعبیری معناسز عد اولنور . § مطلعی مصرّع اولمدیغی حالده یکقافیه اولان نظم . اقلی ایکی بیت اولور .

قِلاده [ع] کردانلق .

قِلاع [ع] (قلعه) نك جمعی .

قِلّه [ع] آزلق . (کثرت) مقابلیدر . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : قلت بضاعه . قلت نقود .

قِناع [ع] باش اورتوسی . نقاب ، پچه .

قِنّب [ع] اینجه سیجم .

قِوام [ع] دیرك § بر شیئك وجودی کندیسیله قائم اولان شی ، نظام ، مدار قیام : قوام دین .

قِیاس [ع] بر شیئی دیکر شیئله تقدیر ایتمك ، ایکی شیئی ذهناً بربرینه بکزتمك ، ایکی شی ذهناً بربرینه بکزه‌دلك : «کل سرقبرمده طور برلحظه ای سیمین بدن ـ

نوردن بر سرودیکمشلر قیاس ایتسون کورن ـ عونی بك » . هر خصوصده قیاس نفس جائز دکلدر. بوراسی عند القیاس آکلاشیلیر. علی غیر القیاس = قیاسه موافق اولمامق اوزره : علی غیر القیاس ثابت اولان شی سائره مقیس علیه اولهماز ـ مجله .

قیافه [ع] شکل ، هیئت ، صورت : قیافت فقیرانه . علم قیافت = اعضای خارجیه‌دن اوصاف باطنیه‌یی استخراج علمی.

قیام [ع] آیاق اوزره قالقمق ، طورمق : «اولسون دعای شاه جهان آخر الکلام ـ ایفا ایچون شو رسمی عموماً قیام ایدك ـ حمدی بك » § نظم. روز قیام = روز آخرت .

قیامه [ع] عموم اولولرك دیریلمسی: روز قیامت = قیامت کونی . (قیامت) کلمه‌سی بعضاً یالکز اوله‌رق (روزقیامت) مقامنده قوللانیلیر . قیام قیامت = حلول قیامت . « کوسترمك اوزره بن دخی بر کره قامتم ـ موقوف انتظار قیام قیامتم ـ اکرم بك».

قیر [ع] زفت ، قطران: « زکرد سواران وازکرز تیر ـ برکوه شد همچو دریای قیر ـ فردوسی » = سوارانك غبارندن ، کرزدن ، تیردن طاغك تپه‌سی دریای قیر کبی اولدی .

قیراط [ع] قویمجیلر بیننده مستعمل کوچك بر وزن . شرعیسی بش متوسط آربه آغیرلغندن عبارتدر.

قیروان [ف] اطراف عالم، شرق وغرب: « سنسن اول خورشید اوج آرای شوکتکیم سنك ـ طوتدی دهری نور عدلك قیروان تا قیروان ـ حقی بك » .

قیل وقال [ع] (قال) ماده‌سنه مراجعت .

قیم [ع] (قیمت) ك جمعی .

قیمه [ع] دکر ، برمالك حقیقی بهاسی § شرف ، قدر ، اعتبار : انسانك قیمت حقیقیه‌سی جائز اولدیغی فکر ایله متناسب اولور ـ ناجی . ذی قیمت = دکرلی ، بهالی. قیمت شناس = قیمت بیلیجی ، قیمت شناسی = قیمت شناسلق . قیمت ناشناس = قیمت بیلمیجی ، بیلمین . قیمت ناشناسان = قیمت ناشناسلر .

قبه [ع] تپه‌سی یووارلاق بنا ، نصف کره شکلنده طاوان ، کنبد : «باقی قالان بوقبه‌ده بر خوش صدا ایمش ـ باقی » قبهٔ فیروزه فام ، قبهٔ مینا = سما . قبهٔ زربفت = سمای مکوکب .

قبح [ع] چرکینلك : تمیز حسن وقبح الك کوچ شیدر . قبحیات = چرکین اولان خصوصات .

قبور [ع] (قبر) ك جمعی .

قتال [ع] (قاتل) ك جمعی .

قتلاء [ع] (قتیل) ك جمعی .

قدام [ع] اوك ، پیش .

قدره [ع] ثروت ، غنا : ذی قدرت = صاحب یسار . قدرت علمیه ، قدرت ادبیه . § قوت : «سوز نه قدر مؤثر بر قدرتدرکه جهانك الك بیوك علامه‌لرندن برنی .... ـ .... » یارب بونه قدرت ، بونه تأثیرکه بر سوز ـ رونق شکن معرکهٔ سیف وسناندر ـ عونی بك »§ تاب ، طاقت ، اقتدار : «قدرتم یوق حالی عرض ایتمکه جانانه ـ اصولی » . بی قدرت = بی اقتدار . یدقدرت = ید الله . «عبارتدر ید قدرنده بر بازیچه‌دن عالم » .

قدس [ع] (مقدس اولسون) معناسنه دعادر. قدس سره = سری مقدس اولسون. اولیاء الله حقنده استعمال اولنور. محی الدین عربی قدس سره . بومقامده قدس الله سره = عبارەسی دە قوللانیلیرکه (جناب حق سرینی تقدیس ایلسون) دیمکدر .

قدس [ع] پاکلك ، تمیزلك ، طهارت . روح القدس = جبریل علیه السلام « روح القدسك مریمه نفخ ایتدیکی روحز - روحی » . حظیرة القدس = جنت . قاف ودالك ضمیله ده تلفظی جائزدر .

قدسی [ع] (الٓهی) معناسنه قوللانیلیر: قدسی بر آهنك . قدسی بر عشق.

قدسیان [ف] ملکلر .

قدماء [ع] (قدیم) ك جمعی: قدمای ادبا ، قدمای محررین. « قدمانك کوروب آثارنی بز ذوق ایتدك ـ قدما کورمدی حیفا بزم آثارمزی - نابی » .

قدوس [ع] پاك ، معایبدن بری: اسماء الٓهیه دندر.

قدوم [ع] کلمك ، وصول : « مجبردر رقیبك میمنت بوقدر قدومنده ـ نابی ».

قراضه [ع] آلتون ، کموش قرینتیسی قماش وسائره قرینتیسنه ده دینلیر.

قرآن [ع] روح الکائنات افندمزه نازل اولان کتاب جلیل سماویدرکه دنیوی هردرلو سعادتمزك اسباب حصولنی بزه تعلیم ایدن اودر . اوبر نیر قدسیدرکه شعشعهٔ بی زوالیله کرهٔ زمین اوزرندن ظلام جهل وضلالتی قالدیرمش، عالم انسانیته نورانی برطریق سلامت وهدایت آچمشدر .

قرب [ع] یاقین، جوار: آیاصوفیه جامعنك قربنده . قرب مولاناده مدفوندر .§ یاقینلق : « قرب معنی چو بود بعد مکانی سهلست - لا » = قرب معنی اولورسه مکانجه اوزاقلغك اهمیتی یوقدر . (قرب) کلمه سی اسامرده زمانده ، مکانده ، نسبتده استعمال اولنور .

قربان [ع] جناب حقه وسیلهٔ تقرب اولان شی . § ذبیحه .

قربه [ع] رحم جهتیله یاقینلق ، خصملق .§ جناب حقه یاقینلق .

قرة العین [ع] کوزك تندیسیله آیدینلانه جنی؛ روشن اولەجنی شی : قرة العینم مقابلنده اساءزده (کوزمك نوری) دینیلیر . « قرة العینی مجاهد امتك ـ روح جسمی غازیان صفدرك ـ حمدی بك ».

قرحه [ع] یاره ، چیبان : قرحهٔ افرنجیه = فرنکی علتنك چیبانی. فتح قاف ایله استعمالی غلطدر .

قرشی [ع] (قریش) قبیله سنه منسوب . (قریشی) ده دینلیر .

قرص [ع] جرم ، دائره ، کره : قرص آفتاب = کرهٔ شمس. قرص قمر = کرهٔ قمر . § چورك . کولچه: قرص نان .

قرطه [ع] کوبه : قرطهٔ کوش .

قرعه [ع] نومرو کشیده سی صورتیله افراز وتقسیم ایدیله جك شیئه ـ تجربهٔ طالع مقصدیله اشتراك: قرعه چکمك § پیانقونك هروقت چکیلیشی.§ نومرو کشیده سی صورتیله اجرا اولنان اخذ عسکر معامله سی .

قرناء [ع] (قرین) ك جمعی .

قروح [ع] (قرحه) نك جمعی .

قرون [ع] (قرن) ك جمعی شئون قرون. « سربهم دادهٔ دست احدتدر هپ - بك بیك سلسلهٔ نسبت انشای قرون منیف ».

قُرَوِى [ع] كويلو .

قُرى [ع] (قريه) نك جمعى .

قُرَيش [ع] حجازده عرب مستعربه‌دن بر قومدر. حضرت اسماعيل بن ابراهيم (عليهما السلام) نسلندن اولديغى مرويدر. قريش قبيله‌سى بر چوق اقسامه منقسم اولوب، كندى رئيسلرى معرفتيله اداره اولنوردى. رؤساى قريشدن برى كعبة اللهه نظارت وظيفه‌سنى ايفا ايتمكله ديكر قبائلدن زياده شهرت بولمش، فخر كائنات افندمزك قبيلهٔ قريشده ظهورى ده قريشك شهرتنى برقات دها آرتيرمغه سبب اولمشدر . « آفتاب قريش اولنجه عيان ـ ظلمات اوزره اولدى نور افشان ـ ناجى » . صناديد قريش = قريشك اولولرى .

قُزَح [ع] (قوس) ماده‌سنه مراجعت.

قُسطَنطينيّه [رومجه‌دن معرب] مقر سلطنت سنيه اولان استانبول شهرى: خليج قسطنطينيه . Constantinople

قُشُور [ع] (قشر) ك جمعى : قشور اشجار .

قُصور [ع] بر شيئى ياپمغه مقتدر كن ياپمامق، ياپمقدن امتناع ايتمك: زيارتده قصور § صوچ ، قباحت : ارتكاب قصور ، « سنى سومكميدر بيلمم قصورم » § تدبيرسزلك: اوروپا جزائيونندن بعضلرى آرابه جينك قصورندن نشأت ايدن بر فعلدن افنديسنك ده مسئول طوتولمسى لازم كله‌جكى رأينده‌در § عجز، نقصان : اعتراف قصور . قصورينى اعتراف ايله ايشدن چكيلدى ، § فضله ، بقيه : پاره‌نك قصورينى فقرايه توزيع ايتدى .

قُصُور [ع] (قصر) ك جمعى: قصور بهشت، قصور جنان .

قُصوى [ع] صوك درجه‌ده بولنان § نهايت، آخر .

قُضاة [ع] (قاضى) نك جمعى : قضات مسلمين .

قُطّاع [ع] (قاطع) ك جمعى. قطاع طريق = يول كسيجيلر ، رهزنان .

قُطب [ع] دكرمنك آلت طاشنده بولنان اوزون دميردركه اوست طاشنك دليكى آكا كچيريله‌رك دوور ايدر، ايك ، ميخ آسيا . § فخر كائنات افندمز حضرتلرينك بر يوزنده خليفهٔ ذيشانى اولان ذات عالى صفات . § قومك اولوسى ، رئيسى ، سيد القوم. § برشيئك مدار قوامى اولان شى . § مرشد . مقتدا : « مركز پركار دانش قطب كردون هنر ـ مالك ملك فضائل مفتئ دور زمان ـ نفعى ». قطب العارفين = پيشواى عرفا . دمير قازيق كوكبى § محور ارضك نهايت نقطه‌لرى: قطب شمالى = شرقه باقان كيمسه‌نك صول طرفنده قالان ، خط استوانك هر جزئندن طقسان درجه بعدنده بولنان نقطهٔ ارضيه . قطب جنوبى = شرقه باقان كيمسه‌نك صاغ طرفنده قالان ، خط استوانك هر جزئندن طقسان درجه بعدنده بولنان نقطهٔ ارضيه . جمعى اقطاب . قطبين = ايكى قطب .

قُطر [ع] طرف ، جانب ، ناحيه § . بر دائره‌نك مركزندن كچه‌رك محيطك بر نقطه‌سندن ديكر نقطه‌سنه قدر اوزانان خط مستقيم : قطر دائره .

قُطن [ع] پاموق ، پنبه . قطنى = پاموق ايله ايپكدن ياپيلان بر نوع قماش.

قُعود [ع] اوطورمق: نازده قعود . § اجنبى حكمدارانك تخت حكمرانى يه اوطورمسى: انكلتره قراليچه‌سنك تخت حكمرانى يه آلتمش برنجى سنهٔ دوريهٔ قعودى .

قُفْل [ع] كليد : قفل گنجينهٔ حكمت .

قُفُول [ع] (قفل) ك جمعى .

قُفُول [ع] گرى دونمك ، سفردن عودت.

قُلّاب [ع] اوجى ا گرى اولان شى ، چنكال : «طرهٔ سود اپناهك دللرك قلابيدر-چشم روحانى نكاهك جانلرك جذابيدر - ناجى » .

قُلَّه [ع] طاغ تپه‌سى ، شاهقهٔ جبل .§ هر شيئك اوست طرفى ، تپه‌سى ، جمعى : قلل .

قُلْزُم [ع] د كز . § بحر احمر. فتح قاف ايله غلطدر.

قُلُوب [ع] (قلب) ك جمعى ، محبوب القلوب = قلبلرك سوديكى. معشوق عمومى.

قُلُوب [انكليزجه‌دن] club مصالح عموميه مذاكره‌سى ايچون ايديلن اجتماع.§ قونوشمق ، اوينامق ايچون واقع اولان معين و خصوصى اجتماع . § بو اجتماعاتك واقع اولديغى محل. انجمن الفت.

قُمار [ع] ايكى طرفدن آقچه ويا بشقه‌شى اوزرينه كاغد وسائره ايله اوينانان اويون : قمار اوينامق شرعاً حرام اولديغى كبى قانوناده افعال ممنوعه‌دندر. قمارك صوكى خرابيتدر . قمارباز = قمار اوينايجى ، اوينايان: قمارباز لق زيانى سودشكلنده كورمكدن عبارت غريب برابتلادركه قمارده قازانيلان پاره‌دائما سفاهت عالملرنده‌مصروف، الده‌كى سرمايه‌ايسه بنه اويولده الدن كيدرك قمارباز - سائقهٔ اعتياد وضرورتله-هر درلو فضاحت وجنايتى ارتكابه مألوف اولور. قمارخانه= قمار اوينانيلان او ، محل . (قمار) كلمه‌سى اصلنده قافك كسريله در .(قومار) غلط فاحشدر.

قُمْرى [ع] معروف قوش : قمرى سوخته بال .« دكل چشم كبود اول ابروانك زبرطاقنده-ايكى آواره قمريدركه كلمش آشيان طوتمش - نديم » .

قُنْدُز [ع] دريسندن اعلا كورك ياپيلان برجانور .

قُنُوت [ع] طاعت ، عبادت .§صلوة وتر. § صلوة وتر دعاسى .

قُنُوط [ع] مأيوسيت ، نوميدى .

قُوّاد (قائد) ك جمعى.

قُوپُون [فرانسزجه‌دن] اسهام وتحويلاتك هر تقسيطك تأديه‌سنده كسيلوب براقيلان پارچه‌سى .

قُوپَه [فرانسزجه‌دن] يالكز برطرفنده اوطوره‌جق يرى اولان قپالى آرابه.§ coupe دن محرف اولديغنه كوره بارداق.

قُوپْيَه [فرانسزجه‌دن] copier صورت چيقارمق، استنساخ § تبييض ايتمك قوپيه‌جيلق .

قُورْدَله [فرانسزجه‌دن] ايپ، شريت .

قُورْدُون [فرانسزجه‌دن] اينجه ايپ، سجيم . § غيطان قوردونى . § شريت ، نشان شريتى . § چيقندلى طاشلر صره‌سى . ريخم § قره‌غول خطى.

قُورْسَه [فرانسزجه‌دن] corset قادين كوكسنى صيقق ، دوزكون طوتمغه مخصوص باله‌لى يلك .

قُورْصان [فرانسزجه‌دن محرفدر] اثناى حربده‌دشمن‌سفائننى اورمق‌ايچون چيقاريلان سفينه . (دكز خرسزى) بشقه‌در .

قُورْنِش [فرانسزجه‌دن]corniche ساچاق، بجره‌لرك مربوط اولديغى يالديزلى آغاجلر .

قوزموغرافیا [ع] یونانجه‌دن، علم هیئت.

قوستوم [فرانسزجه‌دن] قیافت، کسوه. § تبدیل البسه‌سی. § برچشید قاشدن تکمیل اثواب طاقمی.

قوله [فرانسزجه‌دن محرف] colle چریش. نشاسته. قوله‌لی کوملك.

قولرا [یونانجه‌دن] مهلك، ساری برخسته‌لك.

قوماندا [فرانسزجه‌دن] امر، حکم.

قوماندان [فرانسزجه‌دن] آمر، حاکم، رئیس. قائد، بیکباشی.

قومپانیه [ایتالیانجه‌دن] compagnie هیئت رفقا. § زمره. § جمعیت. جماعت. § شرکت. § هیئت شرکا.

قومدیا [ایتالیانجه‌دن] comédie کولنج تیاترواویونی، مضحکه § بواویونی اجرایه مخصوص تیاترو. § مضحکه اجرا ایدن تیاتروجیلر. § مضحکه ترتیب وتحریری. کولنج شی.

قومیسر [فرانسزجه‌دن] commissaire مأمور مخصوص. § فوق العاده مأمور، مرخص.

قومیسیون [فرانسزجه‌دن] commission اصمارلمه، سپارش. § مجلس شعبه‌سی، انجمن. § صورت مخصوصه‌ده تشکیل اولنمش مجلس. § صورت مخصوصه‌ده تشکیل اولنمش محکمه. § تجارت توسطی، دلاللق. § اجرت دلالیه.

قومیق [فرانسزجه‌دن] مضحکه یه متعلق. § خفف، کولنج. § تیاترو ویونلر ینك مضحك نوعی. § مضحکه محرری. § تیاترو اویوننك مضحك شخصنی تقلید ایدن اویونجی. § کولنج طور وحال. § مقلد، صویتاری.

قونت [فرانسزجه‌دن] comte مارکی ایله بارون آراسنده بر اصالت عنوانی حائز آدم.

قونتس [فرانسزجه‌دن] comtesse قونتك زوجه‌سی.

قونترول [فرانسزجه‌دن] contrôle مقابله دفتری. § قید رسمی، قیدیه. § حکومت طرفندن بر مأمور ویا دائره‌نك احوال وحرکاتی حقنده اجرا اولنان تفتیش، مراقبه. § یوقلامه. § کومش وآلتون معمولاتی اوزرینه باصیلان تمغا § مؤاخذه، اعتراض.

قوندوکتور [فرانسزجه‌دن] conducteur یول کوستریجی، قلاوز. § ترامواي وعمومی آرابه مأموری. § مدیر. § امور نافعه مهندس معاونی.

قونسر [فرانسزجه‌دن] موسیقی جمعیتی، چالغی طاقمی: « طوپلانوب اهل هوا هربری بر ساز چالار ـ چلبی! بویله اولور بزده‌ده قونسر دیدیکك ـ ناجی »

قونسلوس [فرانسزجه‌دن محرف] consul شهبندر. جنرال قونسلوس = consul général باش شهبندر. ویس قونسلوس = vice-consul شهبندر وکیلی.

قونسولتو [فرانسزجه‌دن] consultation استشاره. مشاوره برخسته‌یه باقمق ایچون اطبانك واقع اولان اجتماع واستشاره‌لری، مشورت.

قونسول [فرانسزجه‌دن] console اوزرینه آینه وسائره وضع اولنان چکمه‌جه‌لی

برنوع ماصه .

قونسولید [فرانسزجه‌دن] consolide اسهام عموميه .

قولشمنتو [ایتالیاجه‌دن] برسفینه‌یه تحمیل اولنان اشیانك جنس ومقدارینی بیلدیرن جدول، مفردات جدولی .

قونطراتو [ایتالیاجه‌دن] مقاوله‌نامه.

قونغره [فرانسزجه‌دن]congrès مسائل سیاسیه تسویه‌سی ایچون منعقد و دولتلو مرخصلرندن مرکب مجلس. § مصالح عمومیه‌یه ویا علوم ومعارف وصنایعه متعلق مذاکرات ایچون منعقد انجمن مخصوص. مؤتمر.

قونفرانس [فرانسزجه‌دن] conférence مشورت، مذاکره. § دیپلوماتلر بیننده مصالح دولیه‌نك قرارلشدیرلسی ایچون منعقد مجلس : لاهی قونفرانسی .

قوة [ع] قدرت ، زور . (ضعف) مقابلی قوة‌الظهر = آرقه ویرن قوت ، یاردمجی، امدادجی. جمعی (قوی) . قوای نفس اوچدر : برنجیسی (نطق) در . بونك اعتدالی (حکمت) ، افراطی (جربزه) ، تفریطی (غباوت) در . ایکنجیسی (غضب) در . بونك‌ده اعتدالی (شجاعت) ، افراطی (تهور) ، تفریطی (جبن) در . اوچنجیسی (شهوت) در. بونك دخی اعتدالی (عفت) ، افراطی (فجور) ، تفریطی (جمود) در . افراط ایله تفریط بیننده اولان ملکات (فضائل) افراطه ویاتفریطه مقارن بولنان ملکات (رذائل) نامیله یاد اولنور .

قواء خمسهٔ ظاهره [ع] بش حس ظاهری .

قوهٔ باصره [ع] کوزده‌کی کوریجیلك قوتی .

قوهٔ ذائقه [ع] آغزده‌کی دادیجیلق قوتی .

قوهٔ سامعه [ع] قولاقده‌کی ایشیدیجیلك قوتی .

قوهٔ شامه [ع] برونده قوقویی حس ایدن قوت .

قوهٔ لامسه [ع] اشیاء خارجیه‌نك قاتیلغنی ، یومشاقلغنی حس ایدن قوت اعضا .

قوهٔ خمسهٔ باطنه [ع] بش حس باطنی .

قوهٔ حافظه [ع] برشیئی ذهنده حفظ ایدن قوت .

قوهٔ متخیله [ع] حس اولنان شیئی غیابنده رسم وتصویر قوتی.

قوهٔ متصرفه [ع] متخیله واسطه‌سیله ذهنده احضار ایدیلان شیلری ترتیب قوتی .

قوهٔ مدرکه [ع] ظاهرده‌کی قوتلردن برینه مخصوص اولان شیئی ذهنآده حس ایدن قوت .

قوهٔ ممیزه [ع]باطنا محسوس اولان شیلری بربرندن تمیز قوتی .

قوهٔ جاذبه [ع] کرهٔ ارضك اجسامی جذب ایتمسی قوتی . قوهٔ جاذبهٔ عمومیه = اجرام سماویه‌نك یکدیکرینه اولان تأثیر جذبیسی .

قوهٔ دافعه [ع] برشیئك دیکر شیئی بولندیغی نقطه‌دن تبعید ایتمسی قوتی . (جاذبه) نك ضدیدر .

قوهٔ قدسیه [ع]اسرار ملکوت کندیسیله متجلی اولان قوت. انبیا واولیایه مخصصدر .

قوت [ع] غدا ، یوبه: «غوك ضعیفی قوت ایدینور بی وسیله مار...»

قولنج [ع] باغرصاقلرده حاصل اولوب بدنك هرطرفنی طولاشان برمرض. فارسیدن معربدر.

قوی [ع] (قوت)ك جمعی: قوای عسکریه، قوای عقلیه.

قیود [ع] (قید)ك جمعی. «ناجی‌یم ایلمش بنی وارسته قیود - ربطا یاپن عناصر امکانه عالی - ناجی» دام قیود.

قیودات [ع] (قید)ك جمع الجمعی. دفاتر ومحررات رسمیه. قیودات عتیقه.

ك

کائن [ع] اولیجی، وار، موجود اولان. دائما محسوساتده قوللانیلیر: باب عالی جاده‌سنده کائن عصر مطبعه‌سی، بروسه‌ده کائن امیر سلطان تربهٔ شریفه‌سی. بومقامده (واقع) کلمه‌سنی قوللانمامليدر.

کائنات [ع] وار اولان شیلرك جمله‌سی. موجودات، عوالم: کتاب کائنات. اجزای کائنات بی‌نهایه مرایای تجلیاتدر. «سنی منظره براقدم حیاته گوسدم بن - دکل حیاته بتون کائناته گوسدم بن - وفا». کائنات افروز = کائناتی تنویر ایدیجی، ایدن. مهر کائنات افروز. فخر کائنات = کائناتك مدار افتخاری اولان پیغمبرمز علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری. مفردی اولان (کائنة) لسانمزده مستعمل دکلدر.

کالاول [ع] اولکی کبی: کالاول خدمت شرعیه‌یه دوام ایدیورز. (کالاول) کاف حرف تشبیهی لام حرف تعریفیله (اول) لفظندن مرکبدر.

کأن [ع] ادات تشبیهدر. (صانکه - کبی) معناسنه‌در. اکثریا تشبیه تعریضیده قوللانیلیر. کأن بزی گورمیور. یالکز اولدیغی حالده لسانمزده دائما بویله مشدداً قوللانیلیر. کأن لم یکن = صانکه اولمدی معناسنه اهمیتسز، حکمسز موقعنده ایراد اولنور. «هرسخنك نتیجه کأن لم یکن - ناجی» بوتر کیبده ایسه اصلنده اولدیغی کبی مخففاً قوللانیلیر.

کابر [ع] بیوك، اولو، کبیر: فطرةً کابر اولان آدمه متکبر دیمك خطادر.

کابوس [ع] اویقوده عارض اوله‌رق انسانده حرکته مجال براقمیان آغیرلق، آغیر باصمه: «سوز آکلامیور نه شخص منحوس! - چوکدی باشمه مثال کابوس»

کابن [ف] و

کابین [ف] کلینه ویریلن آغیرلق، پاره، اشیا، مهر مؤجل: «دختران که بکر فکر منند - هریکی رابشوهری دادم - آن که کابین ندا دعنین بود - زوکرفتم بدیکری دادم - انوری»

کاتب [ع] کتابت ایدیجی، ایدن: افندی ابی کاتبدر. (منشی) بشقه موقعده قوللانیلیر.

کاتب وحی [ف] حضرت عثمان بن عفان رضی الله عنه.

کاتم [ع] کتم ایدیجی، ایدن: کاتم اسرار هردرلو ستایشه سزاواردر.

کاثر [ع] چوق، کثیر.

کاذب [ع] یالانجی: شخص کاذب. § حقیقی اولمیان شی، اویدرمه: خبر کاذب. خیال کاذب. اخبار کاذبه. حوادث کاذبه. صبح کاذب = گونش طوغمدن اول برمدت پیدا اولوب ده زائل اولان بیاضلق. «صباحك

برنفسده نصفی صادق ، نصفی کاذبدر ـ نابی»

کاج [ف] چام آغاجنڭ کوچك نوعی .

کاخ [ف] کوشك ، قصر : ساحل دریاده برکاخ دلارا . § یوکسك خانه .

کار [ع] ایش کوج ، شغل وصنعت : « حلواجی به طبله کار لازم ـ اول کارهده اقتدار لازم ـ خرابات » § قزانج ، تمتع ، سود : « بم نه کارم اولور دهره التفاتدن ـ حامد » § جنك .

کار [ف] ادات فاعلیتدر . اواخر کلماته لاحق اولور . (ایدیجی) معناسنی افاده ایدر . ستمکار = ستم ایدیجی ، ایدن . گنهکار = گناه ایدیجی . ایدن . خدمتکار = خدمت ایدیجی ، ایدن . § لایق : رستکار = قورتولمغه لایق . § سبب معناسنه دلالت ایدر : روزکار = روز وشبك سببی . یادکار = یاده گتیرمك ایچون سبب . سبب تخطر .

کارآزموده [ف] ایش بیلیجی . تجربه دیده آدم . مردکار آزموده . کارآزمودکی = کارآزموده لك . کارآزمودکان = کار آزموده لر .

کارآگاه [ف] ایش بیلیجی صاحب وقوف وتجربه ، حقیقت آشنا : کار آگاهی = کار آگاهلق . جمعی کار آگاهان = کار آگاهلر .

کاروبار [ف] ایش کوج ، کسب وکار .

کاربان [ف] دوه ، قاطر ، اشك قطاری . § قافله ، کاروان : کاربان غم . جمعی کاربانان . کاربانان عرب .

کاربانسرای [ف] شهرلرده ، قصبه لرده ، یول اوزرنده بولجیلرك ، مسافرلرك اقامت وبیتوتتنه مخصوص اولمق اوزره انشا ایدیلن خان .

کارپرداز [ف] ایش دوزیجی ، دوزن . ایش کوریجی ، کورن § عجم شهبندری : کارپرداز خداوندکار ، جمعی کارپردازان .

کارپرورد [ف] ایش ایشلیجی . ایشلین . صحیح الفکر آدم .

کارخانه [ف] ایش محلی . دستگاه ، دکان ، فابریقه ، کارخانهٔ دنیا .

کارد [ف] بچاق .

کاردان [ف] ایش بیلیجی بیلن . کاردانی = کاردانلق . جمعی کاردانان = کاردانلر .

کاردیده [ف] ایش کورمش ، صاحب تجربه آدم . کاردیدکی = کاردیده لك . جمعی کاردیدکان .

کارزار [ف] جنك وجدال ، محاربه : فضای کارزار = میدان جنك .

کارساز [ف] موافق ایش دوزیجی ، دوزن . فاعل .

کارشناس [ف] صاحب تجربه ووقوف . حکیم ، صاحب فراست . کارشناسی = کارشناسلق . جمعی کارشناسان . کارشناسان عالم . کارشناسان دولت .

کارفرما [ف] ایش بیوریجی . بیوران . امری نافذ حکمدار . کارفرمایی = کارفرمالق . جمعی کارفرمایان .

کارگاه [ف] کارخانه . نظمده تخفیف ایله (کارگه) ده دینیلیر . کارگاه کن فکان = دنیا ومافیهادن کنایه در .

کارگذار [ف] ایشگذار . کارگذاری = کارگذارلق . جمعی کارگذاران .

کارگر [ف] ایش ایشلیجی ، ایشلین § مؤثر ، نافذ : (کارگر تأثیر) دیه ملی . یا یالکز (کارگر) ، یاخود (مؤثر)

ديمليدر .

كارگير [ف] ايش طوتيجى . طوتان . عجملرك قافه‌يه (كاركار) ديدكارينه نظراً متين مستحكم بنا معناسنه اولق اوزره قوللانديغمز (كارگير) تعبيرى (كاركر) دن محرف اولمليدر .

كاروان [ف] كاربان . جمعى كروانان .

كاروانسراى [ف] كاربانسراى .

كاريز [ف] بر آلتنده باغچه‌لرى صولامق ايچون ياپيلان صو يولى § يرآلتنده جركابك جريانه مخصوص اولق اوزره ياپيلان لغم ، كريز ، مجرا . بز بو كلمه‌يى شمديلرده آنجق بو موقعده قوللانيورز .

كاس [ع] ايچى طولو قاب ، جناق § . جيچكى خارجاً احاطه ايدن يشيل ظرف . جمعى كؤس وكاسات .

كاسب [ع] كسب ايديجى ، ايدن : الكاسب حبيب الله .

كاسته [ف] اكسيلمش .

كاسد [ف] قيمتسز ، رواجسز . كچمز اولان شى : متاع كاسد : « بضاعة فتار مدعيانى كاسد بازار اعتبار ايلديلر — سامى پاشا »

كاسه [ف] معروف قاب . كاسهٔ آب . كاسهٔ سر .

كاسه بند [ف] كاسه وسائر قيريق اوانى تعمير ايدن .

كاسه‌گر [ف] كاسه ياپيجى ، ياپان § موسيقيده بر نوا .

كاسه‌ليس [ف] دالقاووق ، مداهن .

كاشانه [ف] مكلف خانه : اودلذتين كاشانه دريايه قارشى مثلى بولنماز بر تماشا خانه‌در . (كاشانه) كلمه‌سى فى الاصل (كلبهٔ فقيرانه) ديمكسه‌ده بز او معناده قوللانميز § اوطه ، حجره § يووا ، آشيانه : كاشانهٔ مرغان . كاشانهٔ كبوتران .

كاشف [ع] كشف ايديجى ، ايدن : كاشف اسرار نهان .

كاشكى [ف] ادات تمنيدر . دائما (كاشكه كيتمه — اوليدى — بوليدى) كبى تمنى‌يه موافق افعال ايله برلكده بولنور : « كاشكى سوديكمى سوسه‌يتون خلق جهان — سوزمز جمله همان قصهٔ جانان اولسه — شيخ الاسلام يحيا افندى » . « كاشكى جهلمى حفظ ايتسه ايدم — او سلامتلى يوله كيتسه ايدم — ناجى » محاورانده دائما (كشكه) صورتنده تلفظ اولنورسه‌ده لسان ادبده بو وجه ايله استعمال اولنماز . (كاش) مهجوردر .

كاظم [ع] اوفكه‌سنى ، غضبنى هضم ايديجى ، ايدن .

كاظمين [ع] (كاظم) لك جمعى . كاظمين غيظ . « يارم جودانم باغيظ وكينست — ورد زبانم والكاظمين است — زهاوى زاده‌غنى » والكاظمين الغيظ . . . آيت كريمه‌سنه تلميحدر .

كاعب [ع] طومورجق ممه‌لى قيز . كاعب سيمينبر . جمعى كواعب .

كاغد [ف] معروف (كاغد) بونك معربيدر . بزده معربى استعمال ايدرز .

كافه [ع] هپ ، جمله ، جميع : كافهٔ احوالده = احوالك جمله‌سنده . بولجيلرك كافه‌سى كيتدى . كافةً = جميعاً .

كافر [ع] مؤمن اولميان ، نعم الهيه‌يى انكار ايدن : عجملر بونى فتح (فا) ايله (كافر) تلفظ ايدرلر . « كافران ازبت بى جان چه تمتع داريد — بارى اين بت بپرستيد كه

جانی دارد - سعدی» کافرانه = کافرجه‌سنه. کافرستان = محل کفار. جمعی کفار، کفره کلیر. کافر نعمت = نانکور. کافره = مؤمنه اولمیان. جمعی (کوافر). (کافر) کلمه‌سی لسانمزده بشقه معنالرده قوللانیلماز.

کافل [ع] بوینه آلیجی، آلان. درعهده ایدیجی، ایدن: کافل اعاشهٔ ایتام § ضامن، کفیل: قانون، آسایش عمومینك خللدن وقایه‌سنه کافلدر.

کافور [ع] بیاض، کوزل قوقولی بر علاجك اسمی: کافور بیاض. «برعکس نهند نام زنکی کافور - لا» = عکسنه اولمق اوزره زنجینك آدینی کافور قورلر. § جنتده بر پیکار اسمی. کافوری = کافوره منسوب.

کافی [ع] کفایت ایدیجی، ایدن. § الویرر، یتیشیر.

کاکل [ف] باشك تپه‌سنده‌کی صاچ، پرچم § زلف، بناقلره طوغری اوزانان صاچ: «شمیم کاکلن آلمش نسیم کلشنده - دیمش که سنبله سن ده امانت اولسون بو فغانی»

کالا [ف] قماش، متاع: کالای کرانبها. «بزه عرض ایلمه کالای وصالك یتیشیر - بیلدك ای شوخ سنك بزنه قماش اولدیغنی - لا» § اثاث البیت.

کالبد [ف] قالب، جسد، هیئت مشخصه، تمثال: «سوز کالبد قدر بنی آدمه جاندر - سوز واسطهٔ رابطهٔ عالمیاندر - عونی بك» فتح با ایله (کالبد) ده لغتدر.

کالوس [ف] احمق، ابله.

کاله [ف] کالا: کالهٔ سخن § قباق: کالهٔ شراب § خام قاوون کلك.

کام [ف] مطلوب، مقصود، امنیه: نائل کام اولمق. کام آلمق. § آغزك طاوانی، طماق.

کامبخش [ف] کام باغشلایجی، باغشلایان.

کامبین [ف] کام کوریجی، کورن. بختیار، صاحب عز و جاه. کامبینی = کامبینلك جمعی کامبینان.

کامپرور [ف] صاحب کام و اقبال. تاجدار کامپرور، کامپروری = کامپرورلك. جمعی کامپروران.

کامران [ف] کام سوریجی، سورن. بختیار، صاحب دولت و اقبال. کامرانی = کامرانلق. ایام کامرانی. سریر کامرانی. جمعی کامرانان.

کامکار [ف] حکمدار صاحب اقبال سلطان کامکار. کامکاری = کامکارلق. تخت کامکاری. کامکارانه = کامکارجه‌سنه، کامکارانه بر عالم.

کامل [ع] اجزاسی تام اولان، نقصانسز صفت کمال یله متصف بولنان. صاحب علم و کمال، فاضل، ادیب، تربیه‌لی مرد کامل. کامل بر آدم. «کامل خط ایدرکه آنی جاهل ایلمز - غالب دده» بحور عروضدن برینك اسمی: بحر کامل.

کاملا [ع] تماماً، نقصانسز؛ کامل اوتودق.

کاملیه [ع] روافضك اشری بر طائفه‌درکه (ابوکامل) نامنده بر شخصك پیرویدر. ابو کامل، امام علی رضی الله عنه حضرتلرینه بیعت ایتمدیلر دیه جمیع صحابهٔ کرامی وطلب حقنی ترك ایتدی دیه مشارالیه امامی اکفاره جرأت ایتمش تناسخه قائل ایمش.

کامن [ع] کیزلی، صاقلی بلیرسز.

کامور [ف] کاملی، صاحب کام، بختیار مسعود. شهریار کامور. کامورلك = کامورلك. جمعی کاموران.

كامياب [ف] كام بوليجى ، بولان بختيار ، طالعلى : «سايهٔ لطفكده اولدق پادشاهم كامياب» . كاميابى = كاميابلق . جمعى كاميابان .

كامه [ف] كام . بلكامه = كثير المطلوب ، كثير الامنيه آدم .

كان [ف] معدن : كان هنر . كان فضائل .

كانون [ع] دميردن ياقيردن ، طوپرقدن ياپيلان آتش اوجاغى ، صوبه : كانون سينه . § قيش فصلنك ايكى آيى ، كانون اول = مارتدن اعتباراً شهور روميه‌نك اوتنجى آيى ، كانون ثانى = ينه بو اعتبار ايله اون برنجى آيى وقيشك اك شدتلى زمانى . «كانونه موافق اولدى كانون»

كانى [ع] كنايه سويليجى ـ ويلين .

كانى (ابوبكر) توقادلى بر منشيدركه هزل ومزاح طرزنده يازديغى لطيف مكتوبلرله شهرت بولمشدر . مشاراليه صدر اعظم حكيم اوغلى على پاشا ايله استانبوله كلمش ، طريق خواجكانى‌يه ادخال اولنمش ايسه‌ده دوام ايده‌ميه‌رك كاه ديوان قلمنه منسوب ، صورتيله استانبولده ، كاه ديوان كتابتى خدمتيله خارجده وقت كچيرمشدر . سروربك :

چوق هواييلرى وارايديكه يازلسه بتون بوش قالير بونجه مركبجيلرك دكانى
شهرى دور ايتمشيدى دف چالەرق سوركى رقصى قيلمشدى كذر دائرهٔ امكانى» ديمش اولمسندن آكلاشيلديغنه كوره كانى عمرينى بتون بتون لاابالى‌لكله امرار ايتمشدر . شعرى عاديدر . فقط مزاح طرزنده يازمش اولديغى مكتوبلرى فوق العاده‌در . تأسف اولنوركه منشآتى طبع اولنه‌مامشدر » سروربك :

«هر سوزى معدن جوهر ايدى كتدى كانى» مصراعندن آكلاشيلديغى اوزره (١٢٠٦) ده وفات ايتمشدر .

كاو [ف] اوكوز . كاو مشرب .

كاوبان [ف] صيغيرتماچ : كاوبان بى اذعان .

كاودشى [ف] بان صيغيرى .

كاودم [ف] اسكيدن چالنان برنوع بورى : «خروش آمد ازنالهٔ كاودم ـ فردوسى»

كاوزمين [ف] اعتبار قدمايه كوره ارضى صيرتنده كوتورن اوكوزه آكا (كاو ارض) ده دينيلير . «اويله قيلج اورردركه فرضى ـ ايلر ايكى پاره كاو ارضى ـ خرابات»

كاوه [ف] ايرانلى مشهور بر دميرجينك اسميدر .

كاه [ف] صمان ، چوپ .

كاه [ف] اكسلتمك معناسنه اولان (كاستن) دن فعل امر . تركيبسز قوللانيلماز . جانكاه = جان اكسيلديجى ، اكسيلدن . آه جانكاه . بومقامده كاف فارسى ايله اوقونق خطادر .

گاه [ف] ادات زمان اولور : سحر كاه = سحر وقتى . شبانكاه = كيجه وقتى . نالهٔ شبانكاه . «بندن سنزى ايتدكجه خبير آه شبانكاه ـ سزدن ده بكا بادسحر نفحه براولسون ـ اكرم بك» § ادات مكان اولور : سجده كاه = سجده محلى . نخجيركاه = آو محلى . تختكاه = تخت محلى . تختكاه سلطنت «كعبه جويان محبت خضرى رهبر ايلمز ـ سجده كاه اهل دل خاك

درونده بللیدر ـ وجدی » وقت ، زمان: « کورمك ایستردل لرقتزده هر کاه سنی ـ نحیفی » § بعضاً : « کاه بر حرف سقوطیله ایدر ناصری نار ـ کاه بر نقطه قصوریله کوزی کورایلر ـ فضولی » بعضاً نظمده (که) صورتنده تخفیف اولنور : کاهی = بعضاً (کاهیجه) مهجوردر . کاه کاه = بعضی بعضی . نا کاه = وقتسز ، آکسزین ، بردنبره : « کویا اویوبورمشم اویاندم ـ نا کاه سنی کورنجه صاندم ـ ناجی »

کاه کاه [ف] وقت وقت ، زمان زمان

کاه وبی کاه [ف] وقتلی ، وقتسز ، صره‌لی صره‌سز .

کاهبان [ف] خرمن بکجیسی .

کاهدان [ف] صمانلق .

کاهربا [ف] صمان قاپیجی ، قاپان دیمکدر . الکتریق قوتی حاوی صاری بر ماده‌در که سیغاره آغزلغی ، چبوق اوجی ، تسبیح کبی شیلر اعمال اولنور . (کهربا) صورتنده تخفیف اولنور . لسانمزده دائما مخففی قوللانیلیر .

کاهکشان [ف] کوك یوزنده کیجه‌لری بیاض ، یول شکلنده کورونن کوکبلردر که ارضدن میلیونلرجه مسافه اوزاقده بولندقلری ایچون اویله خرده کورینورلر . هیئت شناسان بونلردن هر برینك کونش کبی برعالم عظیم اولدیغنی بیان ایتمکده‌درلر . (کهکشان) صورتنده تخفیف اولنور . لسانمزده همان دائما مخففی قوللانیلور . « دکل خالی عموماً آسمانلر کهکشانلردن » کهکشانه ترکجه‌ده (صمان اوغریسی) دینیلیر .

کاهل [ع] (کهولت) ایله متصف اولان . بو مناسبتله تنبل ، غیرتسز ، مناسنه قوللانلمشدر . کاهلانه = کاهلجه‌سنه .

کاهن [ع] فالجی ، باقیجی ، غیبدن خبرویرن کاهن ابلهفریب . کاهنانه = کاهنجه‌سنه . جمعی (کهنه) و (کهان) .

کاهواره [ف] بشیك ، مهد : (کهواره) صورتنده تخفیف اولنور . لسانمزده اکثریا مخففی قوللانیلیر : جنبش کهوارهٔ صفا . کهواره پیرای وجود .

کاهی [ف] بعضاً : « کاهی اونکاه وحشت آثار ـ حس ایتدیریبورکه برغمك وار ـ ناجی » نظمده (کهی) صورتنده تخفیف اولنور . « زلفکه ، سینه که دوشدکجه کهی برك خزان ـ تتره‌دبر روح غریبانه‌کی بر آه نهان ـ سنیرت بك »

کباب [ع] اتی صوسز اوله‌رق آتش اوزرنده پیشیرمك § بوصورتله پیشیریلن طعام . « کباب جکر » تشبیهی زمانمزده بکنلمین تشبیهاتدندر .

کبابه [ع] بر نوع علاج ، (کبابیه) غلطدر .

کباده [ف] تعلیم یایی . کباده کش = کباده چکیجی ، چکن ، تیراندازلغه هوسکار . کباده کشی = کباده کشلك .

کبائر [ع] (کبیره) نك جمعی . بیك کناه اولان افعال : اهل کبائر . ارتکاب کبائر .

کبان [ع] بیوك ترازو . (کپان) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر .

کبد [ع] قره جکر ، جمعی اکباد ، کبودکلیر . کسرباایله‌ده لغتدر . کبدالبحر = دکزك انکین یری . کبد کلمه‌سنی دوقتورلر غلط اوله‌رق فتح با ایله استعمال ایدیبورلر .

کبر [ف] مجوسی ، آتش پرست : « ا کر صد ساله کبر آتش فروزد ـ اکریکدم درو افتد بسوزد ـ سعدی » .

کَدِش [ع] دردینه کیرمش ارکك قیون ، قوچ ، چپش .

کَبْك [ف] ککلك : کبك خرامان . «روشی زاغ اونودر کبکی ایدرکن تقلید — ثابت» . «تقلید زاغ کبك خرامانی کولدیرر — یحیا»

کَبُوتَر [ف] کوکرجین : کبوتر منقش پر . کبوتر نامه بر . «بکا طوغری میل ایدرکه او کبوتر ملاحت — چیقار آشیان دلدن آکا بیك ترانه قارشی — فکرت» کبوترباز . = کوکرجین بسله‌ین ، صاتان ؛ جمعی کبوتران . کبوتران خوش آواز .

کبوتر حرم [م] مکهٔ مکرمه ده حرم کعبه ده بولنان ، صیدی ممنوع اولان کوکرجین : کبوتران حرم § صید و وصلی مشکل محبوبه .

کَبُود [ف] کوك ، ماوی : سپهر کبود . چشم کبود . «ماوی کوزلك نه روا عین کبودکده سنك — علوی»

کَبِیر [ع] بیوك ، اولو § یاشلی ، سالخورده آدم .

کَبِیسَه [م] طولدیرلمش § سنهٔ شمسیه‌نك خللدن وقایه‌سی ضمننده هر درت سنه ده بر کسور ایامی جمع ایله شباط آینه علاوه ایدرلرکه او سنه شباط یکرمی طقوز کون اعتبار ایدلمش اولور . ایشته او سنه‌یه (سنهٔ کبیسه) نامی ویریلیر . تأنیثی موصوف اعتباریله‌در .

کبیکج [ف] بر نوع نبات § سریانیده حشرات اوزرینه مؤکل بر ملك اسمی اولدیغندن کووه طوتوغسون دینه بو اسمی بعض کتابلره یازارلر .

کَنْچه [ف] کیچه .

کَتائِب [م] (کتیبه)نك جمعی . «عرشه اولنورسنکه اعلا — کلبانك تضرعی عبادك — شوقك ملیان ایدردی پیدا — خوننده کتائب جهادك — قدسیتی کوسترن بوشیلر — علویتکه دلالت ایلر — اکرم بك» (کتایب) صورتنده یازلمالی .

کَتّان [ع] معروف . اسانزده تخفیف ایله مستعملدر . کتان کیجه ماهتابه قارشی آچیق بر محلده براقلسه چورومش ، «آن پرتورونیاورم تاب — مانند کتان به پیش مهتاب — لا»

کَتْب [ع] یازمق .

کَتَبَه [ع] (کاتب)لك جمعی . دوائر دولت مداوملرندن اولان کوچك مأمور افندیلر : کتبه‌دن فلان افندی . (کتبه) کاتبك جمعی اولدیغی حالده مثلا دوائر رسمیه‌یه انتسابی اولمیان بر ذاتك کتابتده کی اقتدارینی بیان ایچون افندی ایی کتبه‌دندر دینیله‌من . بو مقامده ایی کاتبدر دینیلیر . (کتبه) دینیلدیمی مطلقا دوائرده مستخدم کوچك مأمورین خاطره کلیر . کتبهٔ اقلام .

کَتْم [ع] بر سوزی ، بر خبری کیزله‌مك . بر شیئی صاقلامق : کتم سر ، کتم نفوس .

کَتُوم [ع] سری بك . الك کتم ایدیجی ، ایدن .

کَتیبه [م] عسکر آلای کتیبهٔ شان و اجلال § اردودن آیرلمش طوپلو آلای § دشمنه چاپول ایدن یوزدن بیك نفره قدر سواری عسکری .

کَثافَت [م] لطافتك ضدی § قالینلق ، صیقلق ، چوقلق ، کورلك : کثافت اشجار ، کثافت نفوس § مایعاتك قویولغی ، برشی شفاف اولمیوب ایچندن آیدینلغك کچه‌مه‌مسی .

کَثْرَه [م] چوقلق (قلت) مقابلیدر . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : کثرت نقود

انسانی مسعود ایده‌مز . « وحدت حسنکله
قطع ایتدی علائق رشته‌سین — کثرت شوق
خرد سوزم دل دیوانه‌دن »

کَثیر [ع] چوق اولان شی. کثیرالوقوع.

کَثیف [ع] کثافتله متصف اولان: جیش کثیف ، ابر کثیف. ماء کثیف: «بن آغلارم دوکیلور ابرلر کثیف، کثیف — کولنجه سن آچیلیر بیك کوزل بهار کوزل — وفا» § قویولمش مایعات، ضیانك دروننده‌ن کچمسی ممکن اولمیان شی .

کَج [ف] اکری، منحنی، اعوج، کثر .

کَجابه [ف] و

کَجاوه [ف] محفه، کعبهٔ معظمه یوللرنده دوه اوزرینه قوردقلری شی، هودج: کجابهٔ شان واجلال . کجاوهٔ اقبال .

کَجباز [ف] اویونده حیله‌بازلق ایدن .

کَجبین [ف] شاشی ، احول.

کَجرأی [ف] سقیم الرأی.

کَجرو [ف] اکری کیدیجی، کیدن، مسلك سقیم صاحبی.

کَجفهم [ف] ترس آکلایجی، آکلایان جی کجفهمان .

کَجمزاج [ف] مزاجی ناخوش، متغیر .

کَجنظر [ف] اکری باقشلی، حسود .

کَجنهاد [ف] طلینتی بوزوق .

کَجکول [ف] کشکول ، کاسهٔ سائلان .

کَحّال [ع] کوزحکیمی، § سرمه چکیجی، چکن .

کَحل [ع] کوزه سورمه چکمك.

کَحیل [ع] سرمه چکلمش: عین کحیل = سرمه چکلمش کوز .

کَد [ع] بر شیئك حصولی ایچون مشقت، محنت، امك چکمك: «ومن طلب العلی من غیر کد - اضاع العمر فی طلب المحال - ابو الفتح البستی» = مشقتسز معارج کماله یوکسلمك ایستین طلب محال ایله عمرینی اضاعه ایدر . کدیمین = ال امکی .

گدا [ف] یوقسول، دیلنجی، سائل: «محبت اهلی هپ ساغر گدادر - حکمت بك». گدائی = گدالق. گدایانه = سائلانه. گدایان = گدالر .

کدبانو [ف] خانه‌نك امورینه مدبرانه نظارت ایدن بیوك قادین. کهیا قادین. بی بی.

کَدَر [ع] بولانقلق (صفوت) مقابلیدر. بو مناسبتله اضطراب قلب، غم، غصه معناسنه قوللانیلمشدر . کدر افزا = کدر آرتیریجی ، آرتیران . کدر انکیز = کدر قوپاریجی ، قوپاران .

کَدو [ف] قباق : یاش اولسون قوری اولسون هر ایکیسنه‌ده دینور . «کدو افتاد بادنجان برآمد»

کَده [ف] ادات محلدر . : آتشکده = آتش پرستلرك عبادتخانه‌سی میکده = می صاتیلان محل، میخانه. محنتکده = محل محنت .

کَذّاب [ع] یلك، الك یالان سویلیجی سویلین: کذاب بی حجاب .

کَر [ع] برشیدن رجوع ایتدکدن صکره یکیدن اوزرینه میل وتوجه : کروفر = دشمن اوزرینه هجوم وبر مدت قا

چامق كوستردكدن صكره دونه‌رك تكرار حمله ايتمك صورتيله جنك . بوندن بشقه يرده قوللانيلديغى يوقدر .

كَرّار [ع] دشمن اوزرينه دونه دونه حمله ايدن مبارز : حيدر كرار .

كَرْ [ف] (اكر) اداتنك مخففيدر . استعمالى نظمه مخصوصدر : «كربو عهدنده وفا ايلرسه جانان ايشته‌بن - يحيا» § اداتِ فاعل اوله‌رق اسمه لاحق اولور : زركر = قيومجى . كفشكر = پابوشجى § اويوز علتى .

كُرّات [ع] (كرّه) نك جمعى . كرات عديده . كرتان = صبح وشام . جدول كرات = اعدادك يكديكرينه ضربيله حاصلى بيلديرن جدول .

كُراسْتَه [ف] معروف .

كَرامَة [ع] صفت كرم واحسان ايله اتصاف § عزيزلك § اوليا اللهدن صادر اولان خارق العاده بعض امثال واقوال : «كرامت كوستروب خلقه صويه سجاده صالمشسك — بقاسين روم ايلينك پنجهٔ همتله آلمشسك — سليمان دده» .

كَران [ف] اوج ، صوك ، كنار ، نهايت دائما (بى) اداتيله برابر قوللانيلير : بى كران = نهايتسز . افق بى كران تفكرات ، درياى بى كران تأثرات : كوزلرم فضانك فسحت بى كران اشعه‌نثارينه - قاريشان صولرك سطح بى پايان ضياداری اوزرنده سرسريانه طولاشيردى - لامارتين . بوكلمه‌يى بومعناده اولـق اوزره كاف فارسينك كسريله تلفظ غلط فاحشدر . (كرانه) ده لغتدر .

كَراهَة [ع] ر

كَراهِيَة [ع] بر شيدن خوشلانماماق ، ايكرنمك .

كَرْب [ع] غم ، غصه ، اندوه : جمعى كروب .

كَرْبَلا [ع] عراقده حضرت حسين افندمزك نوش جام شهادت بيوردقلرى محلدركه مشار اليه افندمزك وجود مقدسلرى اوراده دفين خاك عطرناكدر .

كَرَّه [ع] دفعه ، مره . «حالى تصوير ايلدم بيك كره اى آيينه‌رو - سنده اولماز سه‌ك كيم اولسون انكسارمدن خبر - ناجى»

كَرْچه [ف] (اكرچه) مخففى .

كَرْد [ف] توز ، طوپراق ، غبار : كرد آلوده = توزه ، طوپراغه بولاشمش .

كَرْدان [ف] دونيجى ، دونن : چرخ كردان سپهر كردان . «تفو باد برچرخ كردان تفو - فردوسى . فانوس كردان = بوربجكدن يايپلوب ايچنه درلو اشكال وضع ايديله‌رك مومك شعله‌سى قوتيله دوندكجه طرف طرف اواشكال نمايان اولان فانوس . آكا (فانوس خيال) ده‌ديرلر . «بكزر فلك اول چنبر فانوس خياله - كيم نقش تماثيل سريع الجريانَدر ...»

كَرْدِش [ف] دونش ، طولانش : كردش افلاك . كردش زمين . كردش اجرام . «بيك بيل يشاسه‌ك ينه جهان بو - كردش بو ، زمين بو ، آسمان بو ...» كافك كسريله استعمالى يا كلشدر .

كَرْدَن [ف] بيون : بلور كردن . «كردنندن سينه‌سندن بوسه‌لر ايتمشدى وعده - جله سندن نيله‌يم كافر پشيمان اولدى هپ - ندم» كردنندن جوش ايدر صبح تجلى موج موج - ازدحام ايلر طولار نور الهى قوينه ...»

كَرْدَن بَسْتَه [ف] بيونى باغلى ، مطيع ، منقاد .

گردن بند [ف] گردنه باغلانان شى، قلاده.

گردن فراز [ف] بيونى قالديريجى، قالديران، فخر ايديجى، ايدن.

گردن كش [ف] سركش، معاند.

گردون [ف] دونيجى، دونن § فلك، دنيا، سما: چرخ گردون. گردون حشمت = گردون كبى صاحب حشمت.

گردونه [ف] آرابه گردونهٔ سلطنت. گردونهٔ اجلال. آرابه دونه‌رك كيتديكى ايچون (گردونه) نامى ويرلمشدر.

گرديده [ف] دونمش. حالى تغير ايتمش.

كرفس [ع] معروف سبزه. كرويز.

كرگدن [ف] بربيوك جانوردر. آلننده بربيوك بويوزى اولور. عربلر بونى كاف عربى و تشديد نون ايله تلفظ ايدرلر.

كركس [ف] آق بابا، نسر.

كرم [ع] اوزوم چبوغى، اوتوك. جمعى كروم.

كرم [ع] نفاست، عزت، شرف، علو جناب (خساست) مقابليدر. (كرم) كلمه‌سيله جناب حق توصيف اولنورسه الطاف واحسانى، انسان توصيف اولنورسه اخلاق حميده وافعال پسنديده‌سى قصد اولنور. اثرى ظهور ايتمدكجه كريم اطلاق اولنماز. كرم اصلى وتفسيدر. بى كسانه دستگير اولمق، ضعفايه ترتب ايدن تكاليفى درعهده ايتمك اثر كرمپرورنيدر.

گرم [ف] صيجاق، حار: مقابلى (سرد) در. گرمان = آنى، دوابى پك سوريجى، سورن گرمخيز = جست وچابك. گرمند = عجول. گرمئ تام. (گرميت) غلطدر.

گرما [ف] صيجاق. حرارت: موسم گرما = فصل صيف.

گرمابه [ف] صيجاق صو حمامى: «گرمابه وصلنده باييلدق اوبرينك - كانى يتيشير طوپلايه‌لم طاسى طراغى - كانى» دكز حماملرينه گرمابه ديمز.

گرما گرم [ف] قيزيشوب، ايصنمش اولان، پرسوز وشوق: مجلس گرماگرم اولدى. گرماگرمى = گرماگرملك.

گرمكار [ف] گرم ايديجى، ايدن. گرمكارى = گرامكارلق، گرامكارانه = گرمكارجه‌سنه. التفات گرمكارانه. گرمكاران = گرمكارلر.

گرمگستر [ف] گرم دوشه‌يجى، ياييجى، مكرم. گرمگسترى = گرمگسترلك. گرمگسترانه = گرمگسترجه‌سنه. گرمگستران = گرمگسترلر.

كرمپرور [ف] صاحب كرم و احسان. كرمپرورى = كرمپرورلك. كرمپرورانه = كرمپرورجه‌سنه. كرمپروران = كرمپرورلر.

گرمى [ف] صيجاقلق، حرارت: گرمئ صحبت، گرمئ مباحثه.

كرناى [ف] اسكيدن قوللانيلان بر نوع عسكر بوروسى: «آل كرناى دستكه چال روزكاره يوف - شيخ غالب». «خروشان يلان ودم كرناى - چنان شدكه چرخ اندر آمد زجاى - فردوسى» تخفيفا را ايله‌ده لغتدر.

گرنك [ف] آل آت: «بن نه خاكم كه اوله بن ده بو آثار كمال - فارس طبعمه احسان اوله بويله گرنك» § لشكرگاه، اوردو § محل توقف § ميدان جنك.

کَرُّوبِیُّون [ع] اشراف ملائکهٔ کرام ، مقرب درکاه جناب الٓهی اولان ملکلر : فارسی جمعی (کروبیان). مفردی اولان (کروبی) آز قوللانیلیر: ذات کروبی صفات . تخفیف را ایله ده لفتدر.

کُرْه [ع] خوشلانمامق، تکسینمك § جبر ایتمك، اکراه ایتمك، زورلق: کرهاً = ایسته میه رك، خوشلانمیه رق: کرهاً ارتکاب قباحت.

کُرِی [ع] قازمق

کَرِیم [ع] کرمله متصف: کریم فضائلپرور. کریمانه = کریمجه سنه، معاملهٔ کریمانه § عفو و مسامحه سی غالب: مراد کریم = مراد صفوح. جمعی: کرماء ، کرام ، کرایم.

کَرِیمَه [ع] قرآن عظیم الشانك هر آیت جلیله سی § قز اولاد .

کَرِیه [ع] مکروه، طبیعته ایکرنه کتیرن: کریه المنظر، کریه الصوت .

کَرِیهَه [ع] شدت حرب § مصیبت § نفسه حالت اکراه ایراث ایدن جنحه، بادره.

کَزْ [ف] ایپك، (قز) بوندن معربدر.

کَزا [ف] کزیدندن مشتق کزاینده صرخمی اوله رق ایصیریجی ، ایصیران معناسنه. ترکیبسز قوللانیلماز : جانکزا ، لبکزا .

کَزَنْد [ف] ضرر، زیان، الم، آفت، مصیبت: «وجود نازکت آزردهٔ کزند مباد ـ حافظ»

کَزِیده [ف] ایصیرلمش

کَژْچَشْم [ف] شاشی، احول .

کَژْدُم [ف] عقرب ، قویروغی اکری اولدیغی ایچون بو نام ویرلشدر .

کَس [ف] کیمسه، کشی: یالکز اولدیغی حالده باشنه بر هر ویا (بی) کتیرلمدکجه قوللانلماز : هرکس. جمعی اولان (کسان) یالکز رسمیاتده قوللانیلیر . (فلان کس) کبی سوزلر لسان ادبه یاقیشه جق شیلردن دکلدر. هله (کسان) هیچ یاقشماز. بی کس = کیمسه سز.

کَساد [ع] آلیش ویریشده طورغونلق، متاعك چکمه سی، اعتباردن سقوطی : «ایله بازار جهانه بر آلیر کوزله نظر ـ کیمی همدست رواج وکیمی همکرد کساد ـ نابی»

کَسالَه [ف] تنبللك، اوشنمك: کسالت موجب ندامتدر .

کَسانَه [ف] کسه لایق، کسجه سنه ، دائماً (بی) ادات سلبیله برابر قوللانیلیر: بی کسانه = بی کسجه سنه، کیمسه سز کبی. بی کسانه آغلامق. بی کسانه حیات. «سنی یاد ایلدم صباحه قدر ـ آغلادم بی کسانه حسرتله»

کَسْب [ع] چالیشوب قازانمق. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: کسب ثروت، کسب قدرت. کسب کمال. کسب شرف. کسب شهرت . «سرشار غم فهم مآل ایلدیکمدن ـ رامی پاشا » کافك کسریله ده لغتدر.

کَسْر [ع] قیرمق، قیرلق: اعضانك کسری. شیشه نك کسری § سهم تامه بالغ اولمیان جزء ، اجزاء واحددن جزء غیرتام: نصف عشر، خمس کبی. کسرعادی کسراعشاری § بك آزشی ، § اسره .

کَسْرَه [ع] اسره، حرفی مجرور واو قوتدیران حرکه .

کَسَل [ع] کوشکلك ، بر ایشه آغیر دوراتمق، اوشنمك.

کَسْلان (مولد) کسل: کسلان روح. بو کلمه عربجه ده بوقدر (فلاکت) وسائره کبی بزم اختراع ایتدیکمز مصادردندر. هم بو

صورت قاعدهٔ عربیه یه توافق ایتمز. چونکه (فعلان) وزننده‌کی مصادر عربیه‌ده معنای حرکت ملاحظه اولنور. دوران، جریان، خفقان، جولان، سیلان کبی. فقط بزجه استعمالنده باس یوقدر.

کسلان [ع] اوشه‌نجی، اوشه‌ین، تنبل، طفل کسلان.

کسوب [ع] پك، الك کسب ایدیجی، ایدن.

کسید [ع] کچمز، قیمتسز § هرشیئك آشاغیسی، ادناسی.

کسیر [ع] قیرلمش § وجودینه ضعف عارض اولمش ناقه.

کش [ف] چکمك معناسنه اولان (کشیدن) مصدرندن امر حاضر. ترکیبسز قوللانیلماز: محنتکش = محنت چکیجی، چکن. سوداکش = سوداچکیجی چکن. جفاکش = جفا چکیجی، چکن. جفاکش امید. جفاکشان = جفاچکنلر.

کشاف [ع] پك، الك کشف ایدیجی، ایدن. کشاف حقایق. «کشاف دقایق معانی»

کشاکش [ف] ایکی کشینك برشیئی اوجندن طوتوب هربری کندی طرفنه چکمسی § جنك، غوغا: «کشاکش چوکار خردمند نیست — لا» § پهلوانلرك بربریله صواشمه‌لری، مصارعه. § غم، غصه، فلاکت متعاقباً عارض اولوب کوز آچدیرمامسی.

کشان [ف] چکیجی، چکن. § ادرنه داخلنده برقضا اسمی: «کشانك‌ده کورسون کوزی میکشان — عزت ملا»

کشان برکشان [ف] عنف ایله، زور ایله کوتورمه. چکه چکه کوتورمه.

کشت و گذار [ف] کزمه، طولاشمه، سیاحت: «حقیقت فرق یوق عمرك مثلدن — خیال و خوابدر کشت وکذارم — حامد بك»

کشتی [ف] کمی، سفینه: کشتی نشین = کمیده بولنان. کشتی نشینان = کمیده بولنانلر.

کشتیٔ نوح = نوح علیه السلامك کمیسی. «کوکل سیار برکشتی، جهان عمان بی‌پایان — کوزمدن ساحل امید پنهان اولدی کتدکجه — آصف» کاف فارسی ایله استعمال طوغری دکلدر.

کشتیبان [ف] کمیجی، ملاح، قپودان.

کشتیگاه [ف] لیمان، مرسی: کشتیگاه پهنا.

کشتیگر [ف] کمی یاپان، مرانغوز.

کشف [ع] برشیئك یوزنده‌کی پرده‌یی قالدیرمق، آچیغه چیقارمق: کشف نقاب. کشف غطاء، کشف سدول. «کشف ایت نقابکی بری، کوکی منور ایت — بو عالم عناصری فردوس انور ایت — زینب خانم» § کیزلی برشیئی میدانه چیقارمق: «کشف اسرار ایلمه اغیاره الله عشقنه — شیخ الاسلام اسحاق افندی». «کشف ایلدك حقایقی‌ده ایشمی ایلدك — دنیایی جاهل ایلدك ای خرده‌بین اوتان — حیرت افندی» مادیات و معنویاتده قوللانیلیر. کشف پردهٔ راز. کشف حقیقت. کشف عیوب. کشف مساوی. § تخمین ایله برشیئك انشاسنه لازم اولان مصرفی حساب ایتمك: او بنانك انشاسی مصرفی یوزبیك غروش کشف اولنمشدر. کشف مضبطه‌سی. § اولیاء اللهك مغیباتدن خبردار اولمسی: ارباب کشف و کرامت. «دیرمش بکا کشف اولدی

رموزات حقیقت — والله یالاندر سوزی بالله یالاندر — روحی بغدادی »

کَشَف [ف] قبلومبغه. «عاجز ایکن عقابه کرفتار اولور کشف — غوك ضعیفی قوت ایدینور بی وسیله مار — ... »

کَشْکُول [ف] چکول ، دیلنجی کاسه‌سی .

کَشْمَکَش [ف] نزاع ، مجادله ، جنك : «یارب نه‌در بو کشمکش دردِ احتیاج — انسانك احتیاجی که بر لقمه نانه‌در — ... »

کَشَنْدَه [ف] چکیجی ، چکن .

کَشِیدَه [ف] چکلمش ، طارتلمش § یازلمش ، یازیلان : کشیده بیوریلان تلغرافنامه آلنمشدر .

کَشِیدَه قامَتْ [ف] اوزون بویلو .

کَشِیدَه رُوی [ف] سوبو یوزلو .

کَشِیش [ف] پاپاس ، راهب . جمی کشیشان . ترکجه‌دن معجمدر .

کَظْم [ع] غیظ وحدتی اظهار ایتمه‌مك ، اوفکه‌یی هضم ایلمك .

کَظِیم [ع] حدتنی ، غضبنی حبس ایدیجی ، ایدن .

کَعْب [ع] اعضا کمیکلرینك اویناق یرلری ، مفاصل ، پیوندگاه § طوپوق § آشیق § طاوله‌زاری § مجذوری بر دفعه دها جذره ضرب ایتمك § مجد ، شرف وشان : علو کعب § کنج قیزك ممه‌سی یومرلنمق § کعب بن زهیر = مداح حضرت پیغمبر .

کَعْبَه [ع] قبلهٔ اهل اسلام اولان بیت الحرام : «حاجی بره کعبه‌رو دکین ره‌دین است — خوش می‌رود اما ره مقصود نه این است ـلا» . کعبة الآمال ، کعبهٔ ارباب تحقیق .

کَفّ [ع] منع ایتمك ، امتناع ایتمك کف ید = ال چکمك ، بر کیمسه‌نك قبل الدعوی مطلوبندن واز کچمسی . کف ید آنجق حقوق شخصیه دعوالرنده جاریدر . حقوق عمومیه دعواسندن کف ید اولنه‌ماز . § ال ، ید ، بش پارمغی مشتمل اولان آوج ، پنجه : جمی کفوف . ظاهر کف = الك اوستی ، صیرتی . باطن کف = الك ایچی ، آیه § اصطلاح عروضیونده یدنجی حرف ساکنی اسقاط .

کَفْ [ف] کوپوك : امواج کف‌فشان . موجهٔ کف‌نثار . «پیش عزمنده کف نثار هجوم — موج طوفا نخروشی دریانك »

کَفّارَه [ع] کناهلری ستر ایدیجی ، ایدن شی ، بدل جنایت : مثلا کفارهٔ قسم بر بنده آزاد ایتمکدر . «کفارهٔ شراب خوریهای بی حساب — هشیار در میانهٔ مستان نشستن است — صائب »

کَفاف [ع] برشینك مثل ، مقداری § احتیاجی دفع ایلیه‌جك قدر رزق ، معاش . کسر کاف ایله غلطدر .

کَفالَه [ع] بوینه آلمق ، برینه عائد اولان شینك ایفاسنی تعهد ایتمك § بر شینك مطالبه‌سی حقنده ذمتی ذمته ضم ایتمکدر . یعنی برکیمسه ذاتی دیکرك ذاتنه ضم ایدوبه آنك حقنده لازم کلن مطالبه‌یی کندی‌دخی التزام ایلمکدر — مجله .

کَفالَت بِالتَّسْلِیم [ع] برمالك تسلیمنه کفیل اولمق .

کَفالَت بِالدَّرَك [ع] مبیع بالاستحقاق ضبط اولنمدیغی تقدیرده آقچه‌سنی ادا وتسلیمه یاخود

بایعك نفسنه کفیل اولمقدر .

کَفالَتِ بِالْمال [ع] بر مالك اداسنه کفیل اولمقدر .

کَفالَتِ بالنَّفْس [ع] بر آدمك شخصنه کفیل اولمقدر . بو کفالت امام شافعی حضرتلرینك عندنده باطلدر .

کَفالَتِ مُنَجَّزه [ع] شرطه معلق وزمان مستقبله مضاف اولمیان کفالتدر .

کَفالَتِ مُعلَّقَه [ع] شرطه معلق اولان کفالت : فلان آدم سنك آله جغنی ویرمزایسه اداسنه کفیلم دیمك کبی .

کَفالَتِ مُوَقَّتَه [ع] زمان موقت ایچون عقد ایدیلن کفالت . بو کوندن فلان وقته قدر کبی .

کَفالَتِ نَقْدِیَّه [ع] بر خصوصی تأمین ضمننده معین اولان بر آقچه بر صندوق ویا بانقه یه دیپوزیتو ایدلمك یعنی او خصوص مطلوب درجه ده جریان ایدرسه کری یه آلنمق اوزره آقچه ترهین اولنمق . عکسی صورتده تضمینات بو آقچه دن آلنیر .

کَفْچ [ف] آغزدن جریان ایدن صو وکوبوك .

کَفْچَه [ف] کبچه .

کَفَرَه [ع] (کافر) ك جمعی : کفرهٔ فجره .

کَفْش [ف] پابوس ، آیاق قابی .

کَفْش دُوز [ف] پابوش دیکیجی ، دیکن .

کَفْشگَر [ف] پابوش دیکیجی ، دیکن ، پابوشجی .

کَفْگیر [ف] کوبوك آلمغه مخصوص معروف دلیکلی ظرف . کفچه .

کَفَن [ع] اولویه صاریلان بز . انسانك دنیادن الك صکره کوتوره جکی شی ، جامهٔ عدم : « از بیابان عدم تا سر بازار وجود — بتلاش کفنی آمده عریانی چند — لا » . کفن بدوش = کفنی اوموزنده . کفن بدوش جنون . کفنپوش = کفن قوشانیجی قوشانان . « صویوندی ثوب فانیدن کفنپوش اولدی عریانی — لا » جمعی اکفان . اکفان . موتا

کِفَّه [ع] ترازو کوزی . کفة الصاعد = دکری آوجی آغی . کفة الدف = دائره قصناغی ، دکری شی . کافك کسر وضمیله ده لفتدر .

کَفیل [ع] بوینه آلیجی ، آلان . در عهده ایدیجی ، ایدن : « اورینه قاریشان آخرك وکیل کبی — نتیجه سنده غرامت چکر کفیل کبی — ثابت § کندی ذمتنی آخرك ذمتنه ضم ایدن یعنی آخرك متعهد اولدیغی شیئه کندی دخی متعهد اولان کیمسه در — مجله . کفیل بالتسلیم = بر مالك تسلیمنه کفیل اولان کیمسه در . کفیل بالمال = بر مالك اداسنه کفیل اولان کیمسه در : کفیل بالدرك = مبیع بالاستحقاق ضبط اولندقده آقچه نی اداوتسلیمه یاخود بایعك نفسنه کفیل اولان کیمسه در . کفیل بالنفس = بر آدمك شخصنه کفیل اولان کیمسه در . بو کفالت عندالشافعی باطلدر .

کَلاٰءْ [ع] یشیل اوت .

کَلاٰغْ [ف] قوزغون : « طفیل خوار مشوچون کلاغ بی بر وبال — لا » .

کَلاٰلْ [ع] یورغونق ، بی تابلق : کلال آور = کلال کتیریجی ، کتیرن . کلال روح . « بو کون زواللی کوکلمك غریب بر ملالی وار — ممانده توحشی ، حیاتده کلالی وار — اکرم بك » . (کلالة) ده لفتدر .

كَلام [ع] سوز، قول، سخن : كلامِ عارفانه. « كلامندن اولور ظاهر كشينك كندى مقدارى ـ لا ». كلام الله، كلام قديم = قرآن عظيم الشان. علمِ كلام = علمِ عقائد .

كُلان [ف] هيبتلى، جثه‌لى، ايرى كوده‌لى : خردو كلان .

كَلْب [ع] كوپك، سك : كلب عقور . § ييرتيجى جانور، انسانى، حيوانى طالايان آرسلان، قپلان، قورد وامثالى . جمعى كلاب، كلاب محله = محله‌نك كوپكلرى . § كوپك بالغى . كلب الماء = قندز . § برقبيله اسمى .

كَلْبَتانْ [ع] تعلبند و دولكر آلترندن دمير قيصقاج : (كلبتين) ده دينيلير .

كَلَكْ [ف] خام، اولمامش قاون، قاربوز .

كَلِمْ [ع] (كلمه) نك جمعى . ياخود اسم جمعدر : اليه يصعد الكلم الطيب .

كَلِمات [ع] (كلمه) نك جمعى . كلمات فصيحه .

كَلِمَه [ع] لفظهٔ واحده . كرك اسم كرك فعل و حرف اولسون : كلمهٔ فصيحه . § بعضاً بر جملهٔ مخصوصه‌يه‌ده اطلاق اولنور : كلمهٔ شهادت . كلمهٔ توحيد . كلمهٔ باقيه = كلمهٔ توحيد . اعلاى كلمة الله .

گُلُو [ف] انسان، حيوان بوغازى . حلقوم . ضم كاف ايله‌ده لغتدر .

گُلوبَنْد [ف] گردن بند .

گُلوگير [ف] طاغ ارمودى، خلط § بوغازدن چكمسى كوچ اولان شى : « لقمهٔ غم‌كه گلوگير ملال اولدى بكا ــ شيرمادر كبى شمدى بى حلال اولدى بكا ــ عونى » .

گُلَه [ف] سورى، قيون وسائره سوريسى

كَلَّه [ف] باش، باشك تپه‌سى .

كَليسا [ف] معبد نصارى . مناستر .

كَليل [ع] كسمز قليج، بچاق : سيف كليل § يورولمش : « وعين الرضا عن كل عيب كليلة ــ كما ان عين السخط تبدى المساويا ـ لا »

كَليم [ع] مكالمه ايدیلن كيمسه، كليم الله = جبل طورده مظهر خطاب الهى اولان موسى عليه السلام . « خامهٔ اول معجز طراز صد هزاران پيشه‌در ــ كم نظير اولماز اكا الا كليمك اژدرى ـ نفعى »

كَمْ [ف] ذاتاً كسك، ناقص اولان شى . (بيش) مقابليدر : كمبضاعه = بضاعه‌سى آز، ناقص . اديب كمبضاعه . كمبها = بهاسى آز، قيمتسز . كمپايه = پايه‌سى دون . « تحصيل كمالات كم آلات ايله اولماز ــ لا »

كَما [ع] (ك) ايله (ما) دن مركب ادات تشبيهدر : كماكان = اولديغى كبى . كما فى السابق = سابقده‌كى كبى . كما فى الاول = اولكى كبى . كما ينبغى = لايق اولديغى كبى . كما هى = اولديغى كبى .

كَمال [ع] برشيئك جميع اجزاسنك تمامى § تمام اولمق . نقائصدن خالى اولمق، صفات عاليه ايله متصف بولنمق . § علم، عرفان، فضيلت : « تحصيل كماله خيلى مدت ــ محنت چكوب چالشدم اما ــ محدود افاضل اولدى فضلم ــ شاهد آرانيرسه اشته اعداسى ناجى » عين الكمال = اصابت عين . وقتيله هذيل قبيله‌سندن (كمال) نامنده مشئوم بر حريف وارمش . هرنه‌يه باقارسه اوشى درحال هلاك اولورمش . بو ملابسه ايله اصابت عينه

(عين الكمال) دينلمش. «آفت عين الكمال
اعتبارمدن صاقين — نائلئ قديم»

كَمالات [ع] (كمال)ك جمعى. كمالاتپرور= صاحب كمالات.

كَمان [ف] ياى، قوس: كمان ابرو=كمان قاشلى «اى كمان ابرو شهيد خنجر مژكانكم — بو باشم فيض نظرسندن سنك قربانكم — فضولى» § كماندار=ياى طوتيجى، قواس. كمانكش = كمان چكيجى، چكن. تيرانداز. «توكمان كشيده ودركمين كه زنى بتيرم ومن غمين — همه غمم بود از همين كه خدانكرده خطا كنى — لا» § بر نوع چالغى. «روحم ده‌هم آهنك اوله‌رق ناله كنامدر — هرنغمهٔ كريان حزينيله كمانك» كمانچه = معروف كوچك كمان، رباب.

كَمائِن [ع] (كمين)ك جمعى

كَمتَر [ف] اكسيك، ناقص§ عاجز حقير، بى اعتبار. عبد كمتر. كمترانه = كمترجه‌سنه. آثار كمترانه. كمترين = اك آز، اك اكسيك. اك دون: كمترين پايهٔ عرفان § پك عاجز، حقير: بندهٔ كمترين. «عرض ايدر خاكسار بى مقدار — بندهٔ كمترين فضولئ زار»

كَمخا [ف] ايپكدن طوقونمش قماش: يابسنر كمخاده يا ويرانه‌ده جان ويرر — چون باى وكدا خاكه برابر كيره‌جكدر —...»

كَمَر [ف] قوشاق، كمر بسته، كمر بند خدمت=خدمته آماده. § طاق، قوس شكانده بنا: بنانك كمرلرى بتون رهين انهدام اولدى.

كَمسال [ف] كنج: كمسال خوش جمال.

كَمعَقل [ف] عقلى آز، احمق.

كَم‌عيار [ف] ناقص العيار، مغشوش.

كَم‌قيمَت [ف] دكرسز.

كَمكو [ف] آز سويليجى، سويلين، كمكوبى = كمكولق. كمكويانه= كمكوجه‌سنه. كمكويان =كمكولر. (كمفتار)ده دينيلير.

كَم مايه [ف] دنى، فرومايه، ناكس: «كم‌مايه‌لرك جورى آچار جوهر ذاتى - امر بله تراشيده اولور جوهر الماس - شيخ غالب»

كَمنام [ف] نامى شهرتى اولميان: بندهٔ كمنام. كمنامى=كمناملق. كمنامانه =كمنامجه‌سنه. كمنامان = كمناملر.

كَمَند [ف] ايلمك، باغ: كمند محبت. «نديم نامنه بر شاعر جهان وارايمش - كمند زلفنه دوشسون آلهى اول عيار.»

كَمّون [ع] كيمون.

كَمِى [ع] شجيع بهادر. جمعى كماة.

كَمياب [ف] آز بولنان، نادر.

كَمّيَّت [ع] مقدار.

كَمين [ف] جنك زماننده پوصويه كيرمش عسكر، آدم: قوم كمين.

كَمين [ف] پوصو: دركمين احتيال، § اكسك ناقص.

كَمينگاه [ف] پوصويرى، نظمده (كمينكه) صورتنده تخفيف اولنور.

كَمينه [ف] ناقص§ عاجز، حقير بندهٔ كمينه، «ويرمز بناى فقره خلل جوش حا-

دنات — محوایده‌من کمینه خسی صدهزار موج ـ سامی »

کَن [ف] (کندن) مصدرندن امر حاضر. ترکیبسز قوللانلماز: کورکن = مزار قازیجی، قازان.

کَنار [ف] اوج، نهایت صوك: کنار صحرا § قیی: کنار کتاب. مکتوبك کناری § ساحل: کنار دریا. § قوجاق، آغوش: زیب کنار. درکنار = محرراتك کنارینه یازیلان شی. کنارگیر = قوچی و سائره چنبری.

کَناره [ف] کنار، اوج § قوجاق § قیون آصیلان دمیر چنکال، سلخخانه، قناره.

کَنّاس [ع] سوریجی.

کَنائِس [ع] کنیسه‌نك جمعی. معابد نصاری.

گَنج [ف] خزینه: کنج قناعت، کنج احسان. «سخن برکنج لایفنای اسرار آلهیدر — که طبع نکته دانعدر اوکنجك شمدی کنجوری — نفعی» کنجدار، کنجور = خزینه‌دار. § مال مدفون، دفینه: «بوقسه ویرانه‌لرده کنج نهان ـ یوقمی کنجینه‌لر دکر انسان ـ ناجی»

گَنجینه [ف] کنج، خزینه: کنجینهٔ لطف واحسان. دفینه: کنجینه‌لرا کثریا خرابه‌لرده بولنورمش.

گَندُم [ف] بغدای.

گَندُم گون [ف] بغدای رنكلی.

گَندُم نُما [ف] یوزه کولوب آدم آلداتان.

کَندَه [ف] چوقور خندق.

کَندَه خایَه [ف] خادم آغاسی عنین.

کَنز [ع] مال مدفون، دفینه: کنز مدفون. کنز عرفان، کنج کلهٔ فارسیه‌سندن تعریب ایدلشدر.

کَنَف [ع] جانب، طرف. بو معناده یالکز جمعی اولان (اکناف) قوللانیلیر. § صیغینه‌جق یر.

کَنعان [ع] یعقوب علیه السلامك مملکتی. ماه کنعان = یوسف علیه السلام.

کَنود [ع] کفران نعمت ایدیجی، ایدن، ناسپاس § اوغرادیغی مصائب و بلیات ایله نعم آلهیه‌یی انکار ایدرك ـ حاشا ـ جناب حقه اعتراض ایدن تبهکار، عاصی، کنهکار § بخیل، ناکس § برشی بتیرمین طوپراق، شوره‌زار: ارض کنود.

کَنَه [ف] حیوانك قانی امن معروف بوجك.

کَنیز [ف] و کَنیزَك [ف] جاریه.

کَنیسه [ع] معبد نصاری (کلیسا) دن تعریب ایدلشدر.

کَنین [ع] اورتولی، کیزلی، مکنون.

کَواعِب [ع] (کاعب)ك جمعی.

کَواعِب اَنجُم [ف] بنات النعش.

کَواکِب [ع] (کوکب)ك جمعی: کواکب سما. کواکب رخشان.

کَواکِب شِناس [ف] منجم، اخترشناس

كوثر [ع] جنتده برنهرك اسميدر : آب كوثر. شراب كوثر. «دوزخ قرقتده قويمه باندم اعانم على ـ كوثرك ساقيسيدبن قاندر بى جام على ـ خيرى» لسانمزده بشقه معنالرى قوللانيلماز .

كودن [ف] احمق، ادراكسز، كجفهم : «بن سنى بيلميه‌جك مرتبه كودن دكلم ـ لا» بولغتى بعض فرهنكلر كاف فارسى ايله قيد ايتمشلردر .

كوكب [ع] اختر، نجم: كوكب درى = پارلاق كوكب. ستارهٔ رخشان. كوكب شان و اقبال، كوكب طالع . «هر تفنكندن فروزان نور جوال ظفر ـــ هر طوپندن كوكب اقبال ملت منجلى ـ ناجى» كوكب الحديد = جلالى چليكك پارلتيسى.

كوكبه [ع]اختر§ انسان جماعتى، آلاى: كوكبهٔ عظيمه، § درخشان .

كوكبه [ف] طنطنه، دارات واحتشام، صيت وشهرت: كوكبهٔ اقبال. كوكبهٔ شان واجلال. كوكبهٔ خاقانى§ اسكى ايران حكمدارانك ركابنده چكيلير باشنه بولاددن مجلا بر طوپ مربوط جوكان شكلنده اوجى اكرى اوزون بر آغاج § غلبه، كثرت

كوهر [ف]جوهر. (جوهر) بونك معربيدر طينت وجبلتك اوزرينه خلق اولنديغى شى. اصل، نژاد: پاك كوهر=اصلى نسلى پاك. بدكوهر=بداصل، صويسز. § انجى§ بذاته قائم اولان شى . بو معناده (عرض) مقابليدر .

كوهرتاب [ف] آلتون تل ايله ايشلنمش نسوانه مخصوص باش اورتوسى: «سير ايدوب كيسوى مشكيننده كوهر تابنى ـــ ليلى تتويج ايلمش نوريله صاندم ماهتاب» § غايت اينجه دلبند .

كوهرريز [ف] كوهردوكيجى، دوكن: كوهر ريز ادب .

كوهرفشان [ف] كوهرصاچيجى، صاچان كوهرفشان=كوهرفشانلق. كوهرنثاده بومعنايه‌در .

كوهرى [ف] جواهرجى، جوهرفروش.

كوهرين [ف] جوهرلى ، مرصع . تاريخ كوهرين = يالكز نقطه‌لى حرفلر حساب اولنه‌رق سويلنيلن تاريخ .

كون [ع] اولمق، حدث. برشيئك حدوث ووقوعى § وارلق ، موجوداولمق، وجود : عالم كون وفساد .

كونين [ع] عالم جسمانى ايله روحانى : «كوتينى تجركن ايدرز غرقهٔ انوار ـــ ناجى»

كه [ف] صمان معناسنه اولان (كاه) دن مخففدر .

كه [ف] (كاه) مخففيدر. نظمده قوللانيلير.

كهان [ف]وقت؛ زمان: سحر كهان=سحر وقتى ، اكثريا (نا) ادات نفيى ايله برابر قوللانيلير : ناكهان = وقتسز ، بردنبره ، آكسزك : قضاى ناكهانى

كهانت [ع] غيبدن خبرويرمك. فالجيلق، باقيجيلق ايتمك.

كهربا [ف] (كاهربا) يه باقكز .

كهف [ع]طاغلرده‌اويولمش يرـ اويوق، مغاره ، بيوك غار§ صيغينه‌جق ير، پناه : كهف امان . § صيغينه‌جق آدم . كهف القوم = قومك ملجائى ، پناهى .

كهكشان [ف] (كاهكشان) ه باقكز .

کَهْل [ع] صقالنه قیر دوشش ، وجودنده اختیارلق امارەسی ظهور ایدن کیمسه . § برقوله کوره اوتوز یاخود اوتوزدرت یاشندن اللی بر یاشنه قدر (کهل) دینیلیر ، جمی کهول ، کهال ، کهلان ؛ مؤنثی (کهله) جمی کهلات ، کهلات .

کَهَنَه [ع] (کاهن)ك جمی کهنۀ هند .

کَهْوارَه [ف] (گاهواره) یه باقکز «عارف اول عارف که اصلا فرقی یوقدر عارفه — گوشۀ لحدك کنار مادرو کهوارەدن — ...»

کَهْوارَۀ فَنا [ف] دنیا ، عالم فانی .

کَیْ [ف] ادات استفهامدر . نه زمان ، نه وقت معناسنه . اسکی ترکجەده بو مقامده (قچان) قوللانیلیردی . (نه زمانه قدر) معناسنه اولمق اوزره دائما (تا) اداتیله برابر قوللانیلیر : تاکی عزیزم ! «تاکی کوکل چکرسك اندوه روزکاری - فصل بهار کلدی سیر ایله لالەزاری - ...»

کَیْ [ع] قیزغین دمیر وسائره ایله بدنك بر یرینی ویا بر یارەیی داغلامق : کی ، عشاقك بر جمی دواسیدر .

کَیّال کیله ایله اولچیجی ، اولچن .

کَیّالِیَّه [ع] کیله جینك اجرتی ، اجرت کیال .

کَیان [ف] و

کَیانِیان [ف] بو ، (کیانی)نك ، اولکی بیوك حکمدار معناسنه اولان (کی) ك جمیدرکه حکمداران ایراندن ایکنجی فرقەنك لقبیدر . دولت کیانیانی کیقباد تاسیس ایتمش ، مؤخرا کیکاوس ، کیخسرو ، . وکیلهراسب نامنده اوچ حکمدار دها کلمش اولمغله دیکرلرینه دخی بطریق التغلیب کیان وکیانیان دنیلمشدر . (قباد)ك نامنه بو کلمەیی اضافه ایدن رستمك باباسی زالدر .

کَیْخُسْرَو [ف] کیانیان ملوکینك اوچنجیسی اولان حکمدار مشهوردر . کیکاوسك تورونی ، سیاوشك اوغلیدر . یونان قدیم مورخلری کیخسروه (کیروس) نامنی ویرمشلردر . مشارالیه اسکیتلرله محاربه ایتدیکی اثناده (تومارس) اسمنده بر ملکه طرفندن قتل ایدلمشدر .

کَیْد [ع] مکر وحیله ایتمك § مکر وحیله ، خیانت .

کَیْس [ع] ذکا ، فطنت . (حمق وبلاهت) مقابلیدر .

کَیِّس [ع] ظریف ، زیرك .

کَیْف [مولد] حال ، صحت ، عافیت : کیفسز خسته ، مزاجی متغیر . کیفکز ایپدر انشاءالله . § سرور ، انشراح : کیفلنمك = دلشاد ، مسرور اولمق ، کیف قاچمق = تکدر . § نشئه . مسکرات تأثیرندن حصوله کلن حال ، سرخوشلق : کیف اولمق . «نه نامەدر بوکه کیف رحیق مضمونی — ویرر ملاحظه یه بر نشاط روحانی — نفعی» رأی . اختیار : کیفنه کوره حرکت . «کیفنجه اوچارسك ای پرستو — هر یرده نه بختیارلق بو — ناجی»

کَیْفَ مَا اتَّفَقْ [ع] نصل تصادف ایدرسه .

کَیْفَ مَا یَشاء [ع] نصل ایسترسه ، ایستدیکی کبی : انسان خصوصات مشروعەده کیف مایشاء حرکت حقنه مالکدر .

کَیْفَر [ف] جزا ، مکافات .

کَیْفِیَّت [ع] نصل معناسنه اولان (کیف) اسم مبهم عربیسندندر . نصلق ،

نصل اولديغی ديه ترجمه اولنور : « بونك
كيفيتی تعبير اولنماز ذوقه دائردر — نوعی »
« بيلنمز قدری مخمور اولمدقجه نشوهٔ جامك
— شباب ايامنك كيفيتی بر دوتادن صور —
فطنت خانم » . § نشوه . سكرلك خاصه‌سی :
كيفيت مل . كيفيت باده . § ايش ، امر ،
خصوص : كيفيتك تدقيق ضمننده مجلسه
حواله‌سی . كيفيتدن خبردار اولمق . جمعی اولان
(كيفيات) اكثريا (حالات) معناسنه
قوللانيلير : كيفيات روحانيه . كيفيات نفسانيه .
كيفيات وجدانيه .

كَيْل [ع] اولچمك § اولچك .

كَيْلی [ع] كيل ايله اولچيلان شی .

كَيْلُوس [ع] معده‌ده هضم اولنان مواد اميله‌وك طمارلره كچديكی صره‌ده اوعيهٔ لنفاويهٔ معائيه دنيلن باغيرصاقلره مخصوص بياض قان طمارلری ايچنده دوران ايدن سود رنكنده‌كی مايع .

كَيْمُوس [ع] معده‌ده مأكولاتك هضمه خدمت ايدن افرازات ايله اختلاط ايده‌رك خمير قوامنده بولنمسی حالی .

كَيْنُونَت [ع] وار اولمق ، موجوديت

كَيْوان [ف] زحل بيلديزی : اوج كيوان .

كَيُومَرْث [ف] وقتيله ايرانده ظهور ايتمش اولان پيشداديان دولتنك مؤسسيدر .

كِ

كِبار [ع] (كبير)ك جمعی . صغار وكبار = كوچكلر ، بيوكلر . كبار مفسرين = مفسرينك اولولری ، اعاظمی . كبار امت = امتك بيوكلری ، اولولری . بو معناده دائما جمع اوله‌رق قوللانيلير . بعضاً صفت اوله‌رق استعمال اولنور : انبياء كبار « شرع حفظنده اتم معجزات مصطفی — دين ظهورنده شريك اجرا اصحاب كبار — فضولی » § نازك ، تربيه‌لی ، نجيب : كبار آدم . كبار بر ذات . كبارانه = كبارجه‌سنه . وضع كبارانه ، معامله كبارانه . هيئت كبارانه . § ظريف ، لطيف ، خوش نما : نه كبار شی . نه كبار منظره . § زنكين ، بلندجاه . بو اوچ معناده دائما مفرد كلمه كبی قوللانيلير .

كِباش [ع] (كبش)ك جمعی .

كِبْر [ع] بيوكك ، اولولق ، عظمت تجبر : كبرلی آدم ، صاحب كبر و غرور ، كبر ، اخلاق مذمومه‌نك اشنعيدر .

كِبَر [ع] بيوكك اولولق : (صغر)ك نقيضيدر . كبرسن . كبر اخلاق . كبر عقل . كبر قدر = جلالت قدر . كبر جسم . كبر جثه .

كِبْرِياء [ع] زياده بيوكلك ، اولولق ، عظمت : صفات الهيه‌دندر . درگاه كبريا پناه . كبريا كاه رحمت پناه . كبريائی = كبريايه منسوب . § بعضاً موصوف اوله‌رق قوللانيلير : جناب كبرياء .

كِبْرِيت [ع] قرمزی ياقوت ، آلتون § كوكورد . كبريت احمر = قرمزی كوكورت ، اسكی كيمياكرلره كوره پك آز بولنور بر اكسير . § اوجی كوكوردلو وياسائر اجزالی چوپ : چاقماقسز كبريت ، شمعه‌لی كبريت كبريتی = آچيق ليمون رنكی .

كِتاب [ع] معروف : « لال اولورسك سويلسه‌م بر فقر و تاب سينه‌دن بر صحيفه آچسه‌م آغلارسك كتاب سينه‌دن — ناجی » . كتاب الله = قرآن عظيم الشان . اهل كتاب = كتب سماويه‌دن برينه ايمان ايدن ملتلر . جمعی كتب .

كِتابَتْ [ع] يازى يازمق، سوبله نيلن برماده يي شرائطه موافق قلمه آلمق : ايفاى وظيفهٔ كتابت . قوه‌ٔ جليلهٔ كتابت نامى ويريلەمز .

كِتابَه [ع] ابوانلرك طاقنه قپو باشلرينه، چشمه‌لره، مبانىٔ عاليه فوقنه وسائر محلره وضع اولنان يازيلى لوحه ، اولوحه اوزرنده‌كى يازى : «صدر اقبال را كتابه نوشت » «مانده جاويد آن كتابه بجاى »مصرا علرندن بو ايكى معناده قوللانيلديغى آكلاشيلير . بناءً عليه (كتابهٔ سنك مزار) تركيبنده‌كى (سنك) يرينه كوره بى لزوم عد اولنه‌ماز . كتابهٔ مزار ده ديلير، كتابهٔ سنك مزارده .

كِتْمانْ [ع] كيزلمك ، صاقلامق : معنويا تده قوللانيلير . كتمان سر . ضدى (اظهار) در .

كِذْبْ [ع] يالان سويلمك : ارتكاب كذب، § يالان . دروغ (صدق) ك ضديدر

كِراءْ [ع] طوتيلان بر شى مقابلنده ويريلن اجرت مستأجرك ويرديكى اجرت ، بدل اجاره : حيوانك كراسى . خانه‌نك كراسى .

كِرارْ [ع] تكرار . كرراً = تكرار اوله‌رق : مراراً تنبيه . كرراً عرض ايتمك .

كِرامْ [ع] (كريم) ك جمعى : اعضاى كرام . كرام كرام دبا رجال كرام . «يارەايستر محررين كرام هيچ امتياز خيرتده ناجى»

كِرامى [ف] عزيز ومحترم ، مكرم : التفاتنامهٔ ... ى . آمهى بو محبتنامهٔ نامى وبو ... زند ... كرامى كه زادهٔ طبع فسونسار وتبحهٔ ادراك سحر پردازمدر — فضولى . كاف عربى ايله اوقونمالى .

كِرانْ [ف] آغير ، ثقيل : ماديات ومعنوياتده قوللانيلير . باركران . تكليف كران ، عنوان كران . كلمه معناى مصدريتى متضمن اولمديغندن (كرانويردى) ديمك خطاى فاحشدر .

كِرانبار [ف] آغير يوكلو § ميوه‌سى چوق آغاج ، درخت كرانبار § زنكين § كبه قادين ، حيوان .

كِرانبَها [ف] بهاسى آغير، قيمتلى : قماش كرانبها . اشياى كرانبها .

كِرانْ پُشْت [ف] صيرتى صاغلام ، باركش ، حمول .

كِرانْجان [ف] آغيرجانلى ، ثقيل الروح : صوفىٔ كرانجان . كرانجانى = كرانجانلق ، كرانجانانه = كرانجانجه‌سنه . كرانجانان = كرانجانلر .

كِرانْخواب [ف] آغير اويقولى . كرانخوابى = كرانخوابلق . كرانخوابانه = كرانخوابجه‌سنه . كرانخوابان = كرانخوابلر .

كِرانْخوار [ف] چوق ييجى ، اكول ، عبد البطن . كرانخوارى = كرانخوارلق . كرانخوارانه = كرانخوارجه‌سنه . كرانخواران = كرانخوارلر .

كِرانْدَسْت [ف] الى آغير . كراندستى = كراندستلك . كراندستانه = كراندستجه‌سنه . كراندستان = كراندستلر .

كِرانْرِكاب [ف] ثابتقدم ، متين § وقور ، رزين آدم § آت اوزرنده دلبرانه طوران . كرانركابى = كرانركابلق . كرانركابانه = كرانركابجه‌سنه . كرانركابان = كرانركابلر .

كِرانْمايه [ف] رتبهٔ عاليه صاحبى ، والاجاه . كرانمايكى = كرانمايه‌لك .

كِرانْسَر [ف] كبرلى ، متكبر ، كرانسرى = متكبرلك ، كرانسرانه = متكبرانه . كرانسران = كرانسرلر .

كِرانْسِرِشْت [ف] آغير طبيعتلى ، صاحب تمكين § تنبل . كرانسرشتى =

كرانسرشتلك. كرانسرشتانه = كرانسرشتان
= كرانسرشتلر .

گرانسير [ف] سيرى آغير، بطىء الحركه . كرانسيرى = كرانسيرلك . كرا-
نسيرانه = كرانسيرجه‌سنه . كرانسيران
= كرانسيرلر .

گرانكوش [ف] صاغير . كرانكوشى . = صاغيرلق . كرانكو-
شانه = صاغيرجه‌سنه . كرانكوشان =
صاغيرلر .

گرانمايه [ف] بهاسى اغير، قيمتدار. نفيس شى : در گرانمايه .

گرانى [ف] آغرلق. ثقلت: كرانىٔ صحبت.

كرباس [ع] خام بز. (كرپاس) كلمه‌سندن معربدر .

گرج [ف] كيرج .

گرد [ف] دكرمى، مدور، چوره، دوره. (تاء كرد) يوارلق‌تا : شو (ة)

گرداب [ف] دكزلرده، نهرلرده صولرك دونديكى، چورلديكى موقع خطر-
ناك : كرداب عميق حزن و تأثر، كرداب
فلاكت. «دوشديكم فيفاى عشقك فرقى يوق
كردابدن »

كردار [ف] شغل عمل، فعل: «بنم اوعاصى وآثم كه عالمه كله‌لى- بزرك كناه كبير
اولدى باكه هركردار ـــ ...» اكثريا
تركيب حالنده قوللانيلير : مصطفى كردار.
فاروق كردار ، (مرحمت كردار) كبى
تركيبلرده ايشى كوجى مرحمتدن عبارت يعنى
غايت مرحمتلى معناسنى افاده ايدر. تاجدار
معدلت كردار. § روش، طرز وطور، عادت.

گردا گرد [ف] چپ چوره، داثراً مادار .

گردباد [ف] قاصيرغه، فورطنه‌نك دهشتلى ضوبى : گردباد فنا .

گردگار [ف] فعال مطلق. صفات الهيه دندر.

گردگان [ف] جوز .

گرشمه [ف] ناز، عشوه، محبوبه‌نك كوزيله، قاشيله اياسى. غمزۀ دلبران: كرشمۀ
يار . كاف عربى ايله اوقومق ذوق عثمانى‌يه
خوش كلميور .

گرفتار [ف] طوتولمش، اسير : كرفتار محبت . كرفتارى = كرفتارلق .
كرفتارانه = كرفتارجه‌سنه. كرفتاران =
كرفتارلر . كرفتاران سودا .

گرفته [ف] طوتولمش. اسير: كرفتۀ دام بلا. كرفته‌لب = ساكت خاموش ،
كرفته‌لبانه = خاموشانه. كرفته‌لبان = خامو-
شان. كرفته‌دم = نفسى طوتولمش .

گره [ف] دوكوم ، عقده : «بهم بسته مورا بصد پيچ و تاب ـــ كره داده
شب را بس افتاب ـــ فردوسى» = صاچلرينى
يوز بيچ وتاب ايله بربرينه باغلايه‌رق كيجه‌يى
كونشك اردنده دوكله‌مشدر . كره‌كير =
عقده‌دار. كرهچه = كوجك دوكوم دو-
كومجك. كره‌بند = اوچقور. فتحرا ايله‌ده
لفتدر .

گريان [ف] آغلايجى، آغلايان : ديدۀ كريان. كريان شوق وغرام. «مجلس
وصلنده كريان اولديغم معذور طوت بر
طبيعتدركه قالمش غم زماندن بكا- اكرم بك».
كريانى = كريانلق .

گريبان [ف] البسه‌ياقه‌سى: «عشقه دوشدم جان ودل مفت ـــ واتان اولدى هب
ـــ صبر وطاقت مصرف چاك كريبان اولدى
هب ـــ نديم» كريبانكير = ياقه‌يى طوتيجى،
طوتان ،

گریزان [ف] قاچیجی، قاچان، فرار ایدن: «بندن بچون بو رتبه گریزانسین ای کوکل — ندیم» گریزانی = گریزانلق.

گریزگاه [ف] قاچاجق یر § قصائدده تغزلدن کره ممدوحك وصفنه مناسبت پیدا ایدن بیت § قصد اولنان شیئه مناسبت پیدا ایدن سوز. بو کا ساده جه (گریز) ده دینیلیر.

گریزنده [ف] گریزان.

گرینده [ف] گریان: گرینده ٔ هجران.

گریوه [ف] چیقماز یول: گریوه ٔ سودا. گریوه ٔ امل. § اوچوروم، یار.

گریه [ف] آغلامه، بکاء، انین وناله: گریه ٔ عاشقانه. گریه ٔ بدبختانه. «گریه در نجلین رند غریبك کاری — که کابر شاعر اولان ناله ایچون دنیایه — سامح بك». گریه خیز = گریه قوپاریجی قوپاران: «ای چشم گریه خیز اترك یوقیدر سنك — آتش ایچنده یم خبرك یوقیدر سنك ـ راغب پاشا» گریه بار، گریه ریز = آغلایان، کوزیاشی دوکن گریه ناك = آغلایجی آغلایان. چشم گریه ناك گریه فشان، گریه پاش = کوزیاشی دوکیجی دوکن. چشم گریه فشان. دیده ٔ گریه پاش. گریه فشانی = گریه فشانلق. گریه پاشی = گریه پاشلق. گریه پاشانه = گریه پاشجه سنه. گریه پاشان = گریه پاشلر. گریه خیزانه = گریه خیزجه سنه. گریه خیزی = گریه خیزلك. گریه خیزان = گریه خیزلر.

کسب [ع] (کسب) ایله مترادفدر.

کسری [ع] حکمداران ایرانك لقبیدر. بو نام اك اول نوشیروان عادله ویرلمشدر. (خسرو) دن معرب اولدیغی ظن اولنور. جمعی قیاسه مخالف اوله رق (اکاسره) کلیر: اکاسره ٔ عجم.

کسفه [ع] جزء، پاره.

کسوه [ع] روبه، لباس. (کسوت) بوندن محرفدر.

کش [ف] شطرنج اویونده شاهك خانه سنه نظر ایتمك اوزره آلاتدن ویا پیاده کندن بری سورلدکده بو کیفیتی خبرویرمك ایچون استعمال اولنان لفظ.

کشت [ف] اکین، کشتزار = اکینلك: کشتکار = اکینجی چفتجی.

کشمش [ف] و

کشنیز [ف] بو نام ایله معروف اولان خوشبو تخم.

کشور [ف] اقلیم، ولایت، مملکت: کشور عثمانی. کشور علوم. «تاجداری اك بیوك بر دولتك — شهریاری اك دلارا کشورك — ناظم الحکم حمدی بك». کشور بکشور = ولایت بولایت. کشور خدا — حکمدار. کشورکشا = کشور آچیجی، آچان، فاتح البلاد. کشور کشایی = کشور کشالق. کشورکیر = کشورطوتیجی، طوتان، پادشاه، فرمانفرما. کشورکیری = کشور کیرلك. کشورکیرانه = کشور کیرجه سنه. کشور کیران = کشور کیرلر.

کفایه [ع] یتیشیر اولمق الویرمك. استغنا بخش اولمق: کوندریلن پاره آلنه جق اشیایه کفایت ایتدی.

کفل [ع] حصه، نصیب § مثل و نظیر. ذو الکفل = بر پیغمبر اسمیدرکه بیضاوی علی الاختلاف تفسیر ایتمشدر.

گل [ف] بالچق، صوایله ایصلانمش طوپراق، طین: گل آدم. «ماندهسنکی که ایجاد مکر درگل تورکه همه جای تونازك بود الادل تو — لا»

كلاب [ع] (كلب) ك جمعى خرخره، كلاب .

كلس [ع] كيرج .

كلك [ف] قاميش قلم، يراعه : كلك هنر. «كلك مانيز زبانى و بيانى دارد = حافظ» = بزم قلمزكده لسان و بيانى واردر .

گله [ف] يانوب ياقيلمه. شكايت: گله‌مند = شاكى، شكايت ايديجى، ايدن: «ساقى گله‌مندو بزم خاموش ـ رقاصهٔ باده‌خوار مغبر ـ حامد بك» گله‌مندى = گله‌مندلك، گله‌مندانه = گله‌مندجه‌سنه مراجعت گله مندانه. گله‌مندان = گله‌مندلر .

كليد [ف] فى الاصل آناختار معناسنه ايسه‌ده لسانمزده آناختارله آچيلان معروف آلت معناسنه قوللانيلير: كليد كنج حكمت

كليم [ف] دوشمه، بساط § قالين صوف خرقهٔ دوريشان، كليم پوش = كليم قوشانجى، قوشانان، كليم پوشان .

كلم [ع] (كلم) ك جمعى .

كنايه [ع] سوزى قپالى سويلمك، يعنى بر شى سويلييب ديكر برشى قصد ايتمك § علم بيانجه حقيقت و مجاز طرفلرى متجاذب اولان بر لفظى تكلم ايتمكدر. كرك حقيقى، كرك مجازى اراده ممكن اولور . سخى بر آدم حقنده «كثير الرماد = كولى چوق ديمك» كبى. § مفهوم مخالفى قصد ايدرك سوز سويلمك، تلميحاً سرزنش ايتمك. بو معناده لسانمزده تعريض و كنايه بردر: «طورور زمين بيانمده عرض قدرت ايچون ـ صفوف جند كنايات ايله صنوف مجاز ـ حمدى بك»

كه [ف] فارسيدن مأخوذدر. باشليجه اوچ وجه ايله استعمال اولنور. ادات تبيين اولور: «ارواح كه تحفهٔ خدادر ـ خاك رهٔ شاه انبيادر ـ شيخ غالب» § ادات تفريع اولور. بو صورتله ماقبلنك بعض متفرعاتى مابعديله ارائه ايدر . § ادات تعليل اولور. «آلدانمه كه شاعر سوزى البته يالاندر ـ فضولى». (او وقتده كه كبى تعبيرلرك يرينى طوته‌جق صورتده (كه) استعمالى مهجوردر نديمك «صبا كه دست اوره اول زلفه مشك ناب قوقار» مصراعى كبى .

كه [ف] كوچك، صغير .

كهال [ع] (كهل) ك جمعى : كهال كهنسال .

كهان [ف] (كه) ك جمعى. كوچكلر، دائما (بيوك) معناسنه (مه) ك جمعى اولان (مهان) ايله برابر قوللانيلير : كهان و مهان = صغار و كبار . «سنى عالى طانير كهان و مهان ـ ناجى»

كهانة [ع] كاهنلك صنعتى .

كهتر [ف] زياده كوچك. كهترى = زياده كوچكلك.

كهترين [ف] دهاء الك زياده كوچك : فرزند كهترين .

كهين [ف] كوچك .

گيازار [ف] ، چاير اوتلاق . گيازار سبزين .

كياسة [ع] زيركلك ، فطانت .

گياه [ف] تازه اوت، نبات. نظمده (گيه) صورتنده تخفيف اولنور «مانند گياهى كه سراز راه برآرد ـ زير قدم محنت ايام شكفتيم ـ لا» = يول اوزرنده سرنما اولان اوت كبى پاى محنت ايام آلتنده آچيلدق.

(کی)ده جائزدر، کیاه شتر = دوه تیکنی. کیاه غناك = سمیز اوتی ، بقلة الحمقا .

گیتی [ف] دنیا، جهان، گیتی بان = جهانبان، پادشاه ، گیتی پژوه = طالب دنیا گیتی نورد = جهان گرد، سیاح . گیتی ستان = جهان آلیجی، آلان، فاتح جهان. گیتی فروز = جهانی تنویر ایدیجی، ایدن. آفتاب گیتی فروز، گیتی نما = جهانی گوستریجی ، گوسترن: کاخ گیتی نما .

کیر [ف] ارککك انسان و حیوانك عضو تناسلی .

گیر [ف] (گرفتن) مصدرندن مشتق امر حاضردر. ترکیبنده قوللانلماز. جهانگیر = جهانی طوتیجی ، طوتان . موجهٔ نور تجلیٔ جهانگیرکدر — شعلهٔ رنکی کلستانده آچان ازهارك» عالمگیر، گریبانگیر. کلوگیر.

گیرودار [ف] جنك، غوغا. آشوب: عرصهٔ گیرودار . «آلدیغك زخم الم دکمز بو عمر یکدمه — قارشیدن سیرایله دائم گیرودار عالمی » .

کیس [ع] پاره کیسه‌سی§رحمده چوجق تاغی، مشیمه. جمعی (اکیاس) . یونانجه‌دن تعریب اولنمشدر .

گیسو [ف] اوموزاوستنه دوکیلن صاچ، باش صاچی : گیسوی مشکین ، «یاده کلدکجه خیال سنبل گیسوی یار — گوزلرمدن سرپیلیر اشك تحسر دانه‌سی» گیسودار = صاچلی. نجم گیسودار، فتح کاف ایله استعمالی غلطدر.

گیسوبند صاچ اورکوسی. صاچ باغی.

کیسه [ف] معروف. بر کیسه آقچه بشیوز غروش اعتبار اولنور . کیسه بر = یان کسیجی .

کیلوغرام [فرانسزجه‌دن] اوزان جدیده اوقه‌سی، قیهٔ اعشاریه، تخفیف ایدیله‌رك (کیلو)ده دینیلیر .

کیلومترو [فرانسزجه‌دن] Kilomètre طول مقیاس جدیدینك بیك مترودن عبارت مسافه‌سی .

کیش [ف] دین مذهب ، ملت . یالکز قوللانلماز . گبر کیش = مجوس مذهبلی .

کیمیا [ع] اکسیر§باقیری آلتون و یا کوموش یاپمق علم باطلی. بواعورده نیجه حمقا اللرنده‌کی سرمایه‌یی افنا ایدرك آجلقدن اولمشلردر. کیمیاگر=کیمیا عمالی یاپان: «کیمیاگر بغصه مرده ورنج ابله اندر خرابه یافته گنج — سعدی» = کیمیاگر غمله، مشقتله اولدی ، ابله خرابه‌ده خزینه بولدی. § chimie مقابلی . اجسام عضویه و غیر عضویه‌نك خواص اصلیه‌لری تبدل ایتمك شرطیله یکدیکری اوزرینه اجرا ایتدکاری تأثیراتدن و بوتأثیراتك تابع اولدیغی قوانیندن بحث ایدن فن .
chimie minérale کیمیای معدنی ، chimie organique کیمیای عضوی. کیمیاگر = بو علم ایله مشغول اولان ذات.

کین [ع] بغض ، حقد ، عدوت . کین توز = منتقم .

گین [ف] صاحب معناسنه‌در. دائما مرکب استعمال اولنور . غمگین = غملی ، مکدر. شرمگین = صاحب شرم ، محجوب.

کینه [ف] قلبده گیزلی حقد، بغض، عداوت. کینه‌ور = کینلی، کین طوتیجی . کینه‌کش=دشمندن انتقامنی آلان، منتقم . کینه خواه = کینه ایسته‌یجی ، ایستین ، بغض ایدیجی ، ایدن .

کینه گاه [ف] جنك یری. معرکه. نظمده کینه‌که صورتنده تخفیف اولنور.

ك

كُبَرَاء [ع] (كبيرك) جمعى. كبراء قوم = قومك بيوككرى، كبراى امت = امتك اولولرى.

كُبْرى [ع] (اكبر) ك مؤنثيدر.

كُتّاب [ع] (كاتب) ك جمعى: جهله كتاب. «صرير خامه صاعقه اصطلاحاته بو غلغله — ايدر بى‌چاره دائم شيوهٔ كتابدن فرياد — راغب پاشا»

كُتُب [ع] (كتاب) ك جمعى. كتب فقهيه، كتب سجلات بزم تركجه‌ده مستعمل اولان (كوتوك) بوندن محرفدر.

كُحْل [ع] سرمه. كحل اصفهانى.

گُداخْتَه [ف] اريمش. مذاب.

گُداز [ف] (گداختن) مصدرندن امر حاضر. تركيبسز قوللانيلماز: تحمل‌گداز = تحملى محو ايديجى، ايدن ماحئ تحمل. طاقتگداز = طاقتى محو ايديجى. ايدن. تكليف طاقتگداز. محنت جانگداز.

گُدازَنْدَه [ف] اريتيجى، اريتن.

كُدُور [ع] (كدر) ك جمعى.

كُدُورات [ع] (كدر) ك جمع الجمعى: كدورات فلك. «بدن شكسته كدورات دهر فوجا فوج - نائلئ قديم»

كُدُورَة [ع] بولانقلق. (صفوت) مقا. بليدر: كدورت آب. § غم، غصه، اندوه: «خلاص اولماز كدورتدن دل بى‌چاره بر بردن»

گُذار [و] (گذاشتن) مصدرندن مشتقدر. كچمه، كچيش: گذار حيات. گذار عمر. گذار باشتاب. «ندانستم گذارشانه بر زلف تو مى افتد ـ وگرنه تاقيامت خدمت شمشاد ميكردم ـ لا» = طراغك گذارى سنك زلفك اوزرنده وقوع بوله‌جغنى بيلمدم. يوقسه قيامته قدر شمشاده خدمت ايدردم. لسانمزده منحصراً (ايتمك) مصدريله قوللانيلير: ايام جوانى، برق يمانى كبى گذار ايتدى. مشتق منهى متعدى اعتبار اولنديغى حالده «گذار» كلمه‌سى دائما وصف تركيبى حالنده استعمال اولنور. دمگذار = دم كچيريجى، كچيرن. زمانگذار = زمان كچيريجى، كچيرن. «بو شب بخلماى ملك زمانگذار اولور. بيسك — دل خزانرسيده‌يه دم بهار اولورميسك — منيفلى زاده طاهر بك». رهگذار = كچيد، كچه‌جك يول: «اى مصور رهگذارى اوزره چك تمثالى ـ فضولى» § اوده‌مه، ادا ايتمه: بو معناده تركيبسز قوللانيلماز. شكر گذار = اداى شكر ايديجى، ايدن. خدمتگذار = اداى خدمت ايديجى، ايدن. وامگذار = اداى دين ايديجى، ايدن. كارگذار = ايشگذار. سخن گذار = سوزى حقيله ادا ايديجى، ايدن. اهل سخن: اديب سخن گذار. سخن گذارى = سخن گذارلق. سخن گذارانه = سخن گذارجه‌سنه. «شكر نعمت وانكو ميكن كه حق — دوست دارت بندگان حق گذار — سعدى» = نعمتك شكرينى حسن ايفا ايت كه خداوند مطلق، اداى حق ايدن بندكانى سور.

گُذارَنْدَه [ف] كچيجى، كچن. كچيريجى، كچيرن. گذارندهٔ ايام.

گُذارِش [ف] كچمه، كچيش: گذارش ايام. گذارش حيات. «گذارش حياتدن

بو سری آکلادم که بن — عمات بر دید یمه نك سکونه انقلابیدر — سامح »

گزاف [ف] بوش لقردی، معناسز سوز، لاف: «اشته اوقدر در اول حکایت باقیسی گزاف بی نهایت — غالب دده»

گذر [ف] کچمه: (ایتمك) مصدریله قوللانیلیر . گذر ایدن. «بر دوش کییدر حق بو که معنی ده بو عالم — کیم گوزیوموب آچنجه زمانی گذر ایلر — نفعی» خوش گذر = خوش کچیجی، کچن. رهگذر = کچید کچه جك یول. «ای خطوه شماران چکیلك رهگذرمدن ـ ناجی» (جانمدن کچدم) مقامنده (جانمدن گذر ایتدم) دینلسه کولنج اولور .

گذران [ف] کچیجی، کچن: جهان گذران. عمر گذران. گذران اولان ماه تموزده. کلمه لازم اولدیغندن [گذران اولان] مقامنده. (گذران ایدن) دیمك خطای فاحشدر گذرانی = کچیجیلك: استحصال وسائل خوش گذرانی .

گذرگاه [ف] کچید . یولك اوغرادیغی محل، دربند : گذرگاه نورانی. گذرگاه جانان .

گذرنامه [ف] مرور تذکره سی .

گذشتگان [ف] (گذشته) نك جمعی . کچمشلر، اسلاف، متقدمین: گذشتگان شعرا ، گذشتگان بشر .

گذشته [ف] کچمش : سال گذشته . گذشته زمان . § قرضاً آلنان آقچه نك تأدیه سندن عبارت تعهداتك زمانیله ایفا ایدیله مامسندن طولایی لازم گلن تضمینات . گذشته نظامی .

کرات [ف] (کره) نك جمعی. تشدید را ایله استعمالی غلطدر. کرات انجم..

« صاحجدك بر آوج گهر سمایه — اولدی بو کرات بی نهایه ـ عشقکله او رمیه دن بر بدر هر بر کره زاروسر سریدر — ... »

گراز [ف] آزیلی ارکك طوموز .

گران [ف] آل آت گوران: گران سبك جولان. ترکجه دن تعجیم اولنمشدر.

کربه [ع] غم ، غصه ، محنت : کربت غربت .

گربه [ف] کدی ، سنور .

کره [ع] یووارلاق، مدور اولان شی : کرهٔ ارض. کرهٔ آفتاب. تشدید را ایله استعمالی غلط فاحشدر .

کره [ف] آت و سائر حیوان یاوریسی. صبا .

گرد [ف] بهادر، پهلوان، دلاور، قوی دست.

گرز [ف] الحه عتیقه دن صاپی اوزون دمیر برطوپوز در که زره اوزرینه اوقدن، قلیجدن زیاده تأثیری اولورمش «ستاره سنان بود و خورشید تیغ ـ از آهن زمین بود واز گرز میغ — فردوسی»

گرسنه [ف] آچ . جوعان گرسنگی = آجلق . سکون را . کسر سین ایله (گرسنه) ده لغتدر .

گرسنه چشم [ف] آچ گوزلی، حریص، جری. گرسنه چشمانه = گرسنه چشمجه سنه. گرسنه چشمی = آچ گوزلیلك .

کرسی [ع] تخت، سریر § واعظلرك جامعلرده اوزرینه اوطوردقلری یوکسك یر. کرسی نشین = کرسیده اوطوران، واعظ. § تحت العرش بر سما .

کرماء [ع] (کریم) جمعی .

كرميخ [ف] اكسر .

كرك [ف] قورد : كرك زاده . كرك آشنابى = منافقانه كورشمه . كرك باران ديده = اسكى قورد . كورمش كچيرمش آدم .

كرنك [ف] آل آت : كرنك زرين پالهنك .

كروب [ع] (كرب) جمعى .

كرور [ع] تكرار ، برشيئك دفعة بعد دفعة وقوعى : كرور ايام كرور ادوار . كرور ليل و نهار .

كروم [ع] (كرمك) جمعى :

كروه [ف] جماعت ، بولوك : كروه اشقيا . كروه متمردين . كروه عصات . كروه فسده . كروها كروه = بولوك ، بولوك ، فوجا فوج .

كروى [ع] كره يه منسوب ، كره كبى يووارلاق : جسم كروى . كروى الشكل . (كرى) ده دينيلير .

كريوات [ع] كره جكلر . كريوات بيضاء = قان درونده بولنان بياض كره جكلر . كريوات حمراء = قان درونده بولنان قرمزى كره جكلر ، صحيحى (كريات) در .

كريوه [ع] كره جك . كره نك مصغرى . واو ايله يا اجتماع ايدوبده برنجيسى ساكن اولورسه واو يايه قلب اولنمق قاعدهٔ صرفيه اقتضاسندن اولديغندن صحيحى (كريه) اولمق لازم كليردى .

كزارش [ف] دوش يورمه ، رؤيا تعبير ايتمه . كزارشكر = دوش يوريجى يوران ، معبر . كزارشنامه . كزارنامه = تعبير نامه .

كزاف [ف] كذاف .

كزيده [ف] سچيلمش ، منتخب : كزيده اسلوب ، كزيده سخن .

كزين [ف] سچلمش ، منتخب ، مطبوع : شعر كزين . اسلوب كزين § (كزيننده) مرخمى اوله رق تركيب حالنده قوللانيلير : خلوت كزين = اختيار خلوت ايديجى ، ايدن . عزلت كزين = عزلت اختيار ايديجى ، ايدن . وحدت كزين = وحدت اختيار ايديجى ، ايدن .

كزير [ف] چاره ، علاج ، ناكزير = ناچار ، لا علاج ، ضرورى .

كزيش [ف] سچمه ، سچيش .

كسار [ف] ايچمك ، تناول ايتمك معناسنه اولان (كساردن) مصدرندن مشتقدر . تركيبسز قوللانيلماز : ميكسار = مى ايچيجى ، ايچن ، مينوش . غمكسار = غم ييجى ، يين ، شريك الم . « كيمك همبزميسين ياران عيش وعشرتك كيمدر — نديمك غمكسارك همدمك همصحبتك كيمدر — نيلى » .

كستاخ [ف] ادبسز ، حياسز . كستاخانه = كستاخجه سنه . كستاخى = كستاخلق . حركت كستاخانه .

كستر [ف] ياييق ، دوشه مك معناسنه اولان (كستردن) مصدرندن مشتقدر . تركيبسز قوللانيلماز : ضيا كستر = ضيا يايجى ، يايان . ناشر ضيا . كمالات كستر = كمالات يايجى ، ناشر كمالات . عدالت كستر .

كسترده [ف] يايلمش ، دوشنمش ، مفروش .

كستهم [ف] ابن نوزر بن منوچهر ، ياخود (كژدهم) نامنده كى پهلوانان ايرانينك اوغلى اولان مبارز : « اول دم كه قصد جنك ايدر صحرا الرى كار نك ايدر — دنيايى خصمه تنك ايدر اولورسه سام و كستهم — نفعى » .

كُسبه [ع] ياغى چيقاريلان شيئك بعدالتعصير قالان پوصه سى ، لسانمزده ده بو نام ايله معروفدر .

كُسِسته [ف] قويوش قيرلمش. كسسته مهار = كندى باشنه حركت ايدن لاقيد، لاابالى.

كُسُور [ع] (كسر)ك جمعى. (كسورات) جمع الجمعى. كسورات اعشاريه.

كُسُوف [ع] كونش طوتلمق : كسوف آفتاب. سبب كسوف قمرك كونشله ارض آره سنه كيره رك ضياسنك انتشارينه حيلولت ايتمسندن عبارتدر . بوكبى حادثات سماويه اسكى انسانلر طرفندن پك اهميتله تلقى اولنوردى .

كُش [ف] (كشتن) مصدرندن مشتقدر، تركيبسز قوللانيلماز: دشمن كش = دشمن اولديريجى، اولديرن. عاشق كش = عاشق اولديريجى، اولديرن. «بر پروار اعش دلبرى عاشق كش اولورمش- اسحاق مكر وار ايسه اسكوب اوله جقدر - اسحاق»

كُشا [ف] آچيق، فتح ايتمك معناسنه اولان (كشادن) مصدرندن مشتق فعل امردر. تركيبسز قوللانلماز: دلكشاد = كوكل آچيجى، آچان، مفرح. ممالك كشاد = ممالك آچيجى، آچان. فاتح البلاد.

كُشاد آچلمه، آچيليش: «كشاده غنچهٔ دل قالدى بربهاره دخى-لا». يكى ياپيلان مكتبك رسم كشادى. § طاوله اويونلرندن برينك اسمى .

كُشادَه [ف] آچيلمش، آچيق : كشاده پيشانى = آلن آچيق، ضاح الجبين. كشاده ابرو = كولر يوزلى، صبيح الوجه. كشاده روى = آچيق يوزلى، بشوش. «خوبرويان كشاده روباشند — توكه رو بستهٔ مكر زشتى-لا» = كوزل يوزليلرك يوزلرى آچيق اولور. سن چركين اولمليسك كه يوزينى قپامشسك. كشادكى = كشاده لك .

كُشادَه دل [ف] كريم، منعم، جوانمرد § شن. بشوش آدم كشاده دلى = كشاده دللك. كشاده دلانه .

كُشادَه زبان [ف] فصيح، بليغ. كشاده زبانى = كشاده زبانلق .

كُشاده دَست [ف] جوانمرد، كريم. كشاده دستى = كشاده دستلك. كشاده دستانه = كشاده دستجه سنه. جمعى: كشاده دستان.

كُشايِش [ف] آچيلمه، آچيلش: كشايش بخش خاطر. كشايش بخش دل. § آچيقلق، صافيت، رونق: كشايش هوا. كشايش آسمان «بر كشايس، بر لطافت وار بوكون اولا كده — وارسه دنيادن كلمش آشنالردن برى-لا».

كُشايَنده [ف] آچيجى، آچان.

كُشتار [ف] قربان، مذبوح .

كُشتَره [ف] دولكرلرك اوزون رنده سى. كشتره .

كُشتگان [ف] (كشته) نك جمعى. كشتگان راه عشق. كشتگان زنده = شهدا .

كُشتَه [ف] اولديرلمش مقتول. كشتهٔ هجران.

كُشتى [ف] كورشمك ، مصارعه .

كُشتيگير و كُشتگير [ف] كورش طوتيجى، طو-تان، پهلوان : كشتگير بى نظير .

كُشتنى [ف] اولديرلمكه لايق، سزاى قتل.

کُشَنْدَه [ف] اولدیریجی، اولدیرن، قاتل .

گُشُوده [ف] آچیلمش .

کُعُوب ، کُعُوبَة [ع] قزیمه سنك بیومسی، قبارمه سی .

گُفْتار [ف] سوز، کلام: گفتار داپسند .

گُفْت و گُو [ف] سوز، دیدی قودی، قیل وقال: گفت وکوی خلق . « هپ حسن وعشقه دائر ایمش گفت وگوی خلق — دیللرده داستان ایمش اسرار صاندیغم — نوعی » (گفتکو) یازمق ده جائزدر .

گُفْت و شِنِید [ف] دیدی قودی .

کُفْر [ع] وحدانیت ویا نبوتی انکار: ایمانك ضدیدر . کفر درت درلو اولور : کفر انکاری = قلب ولسان ایله کفر ایتمك، وجود واجب الوجودی اصلا بیلمه مك، اقرار ایتمه مك . کفر جحودی = قلباً بیله رك لساناً اعتراف ایلمه مك . کفر عنادی = قلب ایله بیلوب ولسان ایله اقرار ایدوب متدین اولمامق . بوکا کفر عاری ده دینیلیر . ابی طالبك کفری کبی . کفر نفاقی = لسان ایله اقرار ایدوب قلب ایله معتقد اولمامق . (کفر) کلمه سی آنجق انکار دین وشریعتده مستعملدر . عربجه ده کفر (ظلمت) معناسنه ده کلدیکندن بزم اسکی شاعرلر بومناسبتله (زلف سیاه) اوزرینه ایجه مضمون صرف ایتمشلردر . § سوکوب صایمق، طعن ودشنام ایتمك: نه کفر ایدییور . سك . ایتدیکك کفرالویرمدیمی ؟

کُفْرَان [ع] نعمتی، احسانی انکار ایتمك . کوریلن لطفی اونوتمق : کفران نعمت، شعار ارباب دناءتدر . (کفرایتدی) مقامنده ترکجه ده (کفران ایتدی) دینیله من . ذاتاً کفران کلمه سی عربجه ده بیله غالباً انکار نعمتده مستعملدر .

کُفُو [ع] اش، مثل، همتا . قدرجه مساوی : اوقز بو افندینك کفوی دکل انسان اثنای تأهلده کفوینی آرامليدر . (کفؤ) ده لغتدر .

کَفَه [ف] قامشدن، آغاج چبوغندن اورولمش سپد، کفه .

کُفْیَه [ع] یتیشه جك غدا .

کُلّ [ع] برلفظ مفرد درکه شیئك جمیع اجزاسنك شمول واستغراق اوزره اسمیدر . ترکجه ده مقابلی هر، هپ، بتون کلمه لریدر: کل نفس ذائقة الموت . کل شیء یرجع الی اصله = هرشی اصلنه رجوع ایدر . کلی = کله منسوب . قوۀ کلیه = قوۀ عمومیه . قدرت کلیه = قدرت الهیه . امورکلیه کلیاً = کلی اوله رق، بتون: سویلدیکی سوزلر کلیاً خلاف حقیقتدر . عقل کل = عقل اول . « عقل کل » برهانده شویله تعریف اولنمشدر : « ارباب عقول تقریرلری اوزره حضرت خالق بیچون جلت قدرته جمیع اشیادن مقدم لاعن سبب محض فیض وعنایتیله عقل کلی ایجاد ایلدی . بوکا عقل اول وجوهر اول دخی دیدیلر و بوعقله اوچ معرفت عنایت بیورلدی . بری معرفت حق و بری معرفت نفس وبری معرفت احتیاجدرکه مولاسنه محتاج اولدیغنی بیلمکدر . الخ » کلیت = کلیلك، جزئیت . کلیت .

گُل [ف] معروف خوش قوقولی شکوفه رنکین، ورد: کل وبلبل . « سرکذشت عهد کل را ازهزاران بشنوید — عندلیب آشفته ترمیکوید این افسانه را — لا » کل زمانك وقایعنی بلبللردن دیکلیکز . بلبل بوافسانه یی پك چیلغنجه سنه سویلر . « میان ناله مانیست

چندان فرق ای بلبل — تواز رخسار كل‌دن
از كل رخسار می نالم — جمیل صدقی زهاوی»
=ای بلبل بزم ناله‌منز آراسنده پك اوقدر فرق
یوقدر. سن رخسار كل، بن بر كلرخسار ایچون
نالانز» (لفظ پرخنده، معنیٔ كریان — وارسه
بونلر دیمك بدیع وبیان — همم كلی همم هزاری
پك سورم — اكرم بك». «طرز كوكلده
مبهم برامل عمر نزارمدن — المده بر كل پژ-
مرده قالدی نوبهارمدن — راسم بك».
«قاپمه‌ای نوبهار باغ دلم — اورسه‌لنمز كلك
خزان دكلم — ناجی» كلباغ = كل باغچه‌سی:
كلباغ كوی جانان. كل صدبرك = قتمرلی بر
نوع ایری كل. كل تر = تازه، طراوتلی كل.
كل سرخ = قرمزی كل. كل نشاط = باده.
كل رعنا = طیشی صاری ایچی قرمزی بر نوع
كل. كل تصویر = كل مصور: «كل تصویر
بهار اولسه‌ده خندان اولماز — راشد مورخ»
كلبیز = كل سرپیجی، سرپن، كل دوكیجی،
دوكن. كلخیز = كل بتیریجی، بتیرن. ارض
كلخیز كل زمین = محل عیش وعشرت. كل
اندام = كل بویلی، نازك، لطیف اندامل: او
كل اندام بر آل شاله بورونسون بوروسون
— اوجی كوكلم كبی آرذنجه سوروسون
بوروسون — واصف» برك كل. كلبرك =
كل یاپراغی كلبرك حیا § چیچك: كل نسرین،
كل بادام. كل زنبق.

كلاب [ف] كل صویی.

كلابدان [ف] ایچنه كل صویی قونیلان اوجی سیوری ظرف.

كلاج [ف] نشاسته‌دن غایت اینجه صورتده یاپیلان طاتلی یوفقه‌سی.

كلاله [ف] قویرجق صاچ، موی مجعد § چیچك دسته‌سی.

كلاه [ف] قالپاق § باش اورتوسی، سرپوش:
كلاه مولوی. مناره كلاهی. كاغد
كلاهی. كلاهجی = حیله‌كار. كلاه قاپمق =
قپاروز ایتمك. كیجه كلاه = رنع رتبه،
علامت مأموریتی فك ایله طرد ایتمك. كلاه
ایتمك = برینه اویون اوینامق. بعضاً
نظمده (كله) صورتنده تخفیف اولنور:
«چه غم زبی كلهی كاسمان كلاه منست لا» =
كلاهسزلقدن نه غم. زیرا آسمان بنم كلاهمدر.

كلبه [ع] شدت، مشقت: كلبهٔ شتا.

كلبانك [ف] آوازهٔ بلند: بر آغزدن چیقان
سس: كلبانك توحید. كلبانك
تضرع. كلبانك ظفر. «الله اكبر» كلبانك
جلیلی بتون طاغلری، وادیلری اینكلتمشیدی.
(كلبام) ده بو معنایه‌در.

كلبدن [ف] كل بدنلی، بدنی كل كبی لطیف ونازك.
(كلتن) ده بو معنایه‌در.

كلبشكر [ف] كل خمیره‌سی، كل رچلی:
«حقه كلبشكر در دهنك —
طویام آغزكی او بكله سنك — احمد مدحت
افندی، مشهور شرقیسندن» (كلشكر) ده
دینیلیر.

كلبن [ف] كل فدانی، كل اوجاغی. فتح با
ایله استعمالی یا كلشدر.

كلبه [ف] قولوبه § طار، قرانلق حجره
ودكان: كلبهٔ محنت. كلبهٔ تاریك
هجران.

كلچهره [ف] كل چهره‌لی، چهره‌سی كل
كبی لطیف. جوان كلچهره. دختر
كلچهره.

كلچین [ف] كل دوشیریجی، دوشیرن:
كلچین باغ كامرانی.

كلخان، كلخن [ف] حماملرده صویی
تسخین ایچون آتش

یاقلان محل . گلخانی = سرسری .

گُلْدان [ف] گل محفظه‌سی ، چیچك .

گُلْدَسْتَه [ف] گل دمتی ، چیچك دسته‌سی : گلدستهٔ تحات .

گُلْرُخ ، **گُلْرُخْسار** [ف] گل یناقلی .

گُلْرُوی گل یوزلو .

گُلْزار ، **گُلِسْتان** ، **گُلْشَن** [ف] گل تارلاسی

گل باغچه‌سی : «گلزاره صالن موسمیدر گشت وگذارك — ویر حکمنی ای سرو روان کهنه بهارك — ندیم» . «سنسك بوگلستانك سرمایهٔ صفاسی — الله ای بهارم گوستر مسون خزانك — نورس افندی» . «خندهٔ گاله دگل گلشنده آه عندلیب — منتشردر گوشه گوشه داستان حسن وعشق — لا» (گلستان) گله‌سی سینك سگونیله ده اوقنور

گُلْعِذار [ف] گل یناقلی : «گلعذارم سن همان صاغ اول فدا جانلر سکا....»

گُلْغُنْچَه [ف] گل غنجه‌سی ، وردنا شکفته .

گُلْفام [ف] گل رنکلی : بادهٔ گلفام . ابر گلفام «ابر گلفام شفق ایلدی تشکیل صفوف — طرف دامان سما دوندی گلستانه بنه»

کُلْفَه [ع] رنج ، مشقت ، تعب : کلفتلی ایش ، کلفتلی شی . § مشقتله ایش ایشله‌مك : «آنجق گورینور که کلفت ایتمش — گویا جبر طبیعت ایتمش — ...» § مراسم : «میان اصدقاده شرط الفت ترك کلفتدر — شیخ الاسلام عارف حکمت بك» بومعناده مجازاً مستعملدر .

گُلْفِشان [ف] گل صاچیجی ، صاچان گلفشا نی = گلفشانلق .

گُلْگَشْت [ف] تفرجگاه ، مسیره ، چمن .

گُلْگُون [ف] گل رنکلی : بادهٔ گلگون رخ گلگون . § معشوقهٔ فرهاد اولان شیرینك آل آتی .

گُلْگُونَه [ف] بر نوع قادین دوزگونی § گل رنکلی .

گُلْمیخ [ف] قپوقنادلرینه ، دولاب قپاقلرینه میخ آلتنه قونیلان پول ، قباره .

گُلْنار [ف] نار چیچکی .

گُلْنَخْل [ف] گل آغاجی .

گُلْنَگْبین [ف] بال ایله یاپیلان گل مرباسی .

کُلُنْك [ف] قازمه ، طاش قیران دمیر آلت .

کُلَه [ف] (هاء ملفوظه ایله) (کلاه) مخففی ، نظمده قوللانیلیر : طرف کله . کله‌گوشه = فس گوشه‌سی . کله‌گوشهٔ مباهات .

کُلِّیّات [ع] (کلیت) جمعی : کلیات امور § برشاعرك بالجمله آثارنی حاوی اولان مجموعه : کلیات فضولی . کلیات نابی .

کُلیچَه [ف] گوله ، قرص : کلیچه آفتاب . کلیچهٔ قمر . کلیچهٔ سیم = بدر تام .

گُم [ف] ضایع «گم اولدی را حتمز لیل ونهار اوله‌لی — لا» ، «اللهدن ایلمش تجسم — اللهده کائنات اولورگم — ناجی»

کُمَاة [ع] (کمی) ك جمعی .

گُمان ، و **گُمانَه** [ف] ظن . (یقین) مقا بلیدر گمان ارباب غرور .

گُمْراه [ف] آزغین یولی شاشیرمش . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر . معنویاتده (ضال) معناسنی افاده ایدر : «نه‌دن کافی دگلدر خلق ایچون رهبرلکی عقلك — نیچون هامون خلقت قالیور گمراهدن خالی — صفا» . نظمده ، گمره ، صورتنده تخفیف ایله ده استعمال اولنور . گمراهی — گمراهلق گمراهانه = گمراهجه‌سنه . گمراهان = گمراهلر .

نمکرده‌پی [ف] ایزی غائب اولمش، آدی صانی باتمش، بی‌نام ونشان § مصنوعاتی کیمسه‌نك تقلید و تنظیره مقتدر اوله‌مدیغی صنعتکار.

گمگشته [ف] ضایع اولمش «هلال عید بر اوج فلك هوید شد — کلید میکده گمگشته بود پیدا شد ـ لا»

گمنام [ف] نام ونشانی ضایع اولمش، اونوتولمش. گمنامی = گمناملق. گمنامانه = گمنامجه‌سنه. گمنامان = گمناملر.

کمون [ع] گیزلنمك، اختفا ایتمك.

کمیت [ع] قرمزی شراب § یلیسی قویروغی سیاه طوری آت: کمیت سبك رفتار. کمیت خامه. کمیت نشاط = باده.

کنام [ع] آرامگاه آدم. آشیانهٔ طیور § میشه. بیشه § ارسلان یتاغی. «رایت افرازوغا زهره شکاف اعدا ـ سیف مسلول وغا، شیرکنام دولت — منیف»

کنان [ف] ایدرك. یالکز قوللانیلماز. تظلم کنان مراجعت ایتمك ناله کنان کیتمك. یرینه کوره ایدیجی، ایدن معنالرینی ده افاده ایدر.

گناه [ف] اوامر الٰهیه‌یه موافق اولمیان عمل. ثم: «نه‌چاره یار بزی سومیور گناهی قدر ـ لا» گناهکار = گناه ایشله‌یجی. ایشلین. گناهکاری = گناهکارلق. گناهکارانه گناهکارجه‌سنه. گناهکاران = گناهکارلر. گناهپیشه = گناه ایشلمه‌یی عادت ایدینن، آثم. نظمده (گنه) صورتنده تخفیف ایله ده استعمال اولنور. «ایا شفیع گنه پیشگان دم وعود ـ سامی»

گنبد [ف] قبه، جنبذ: «کیم اولمش واقف اسرار هستی هانکی دم قالمش — بو گنبد پرسش لاریب ابن الهدن خالی ـ صفا» بو کلمه‌یی بعض فرهنکار کاف عربی ایله ده قید ایتمشلردر. (کنبده) دخی بومعنایه ایسه‌ده ترکجه‌ده مستعمل دکلدر.

کنج [ف] کوشه، بوجاق، زاویه: کنج هجران. «کنج غربت کاشن جنت قدر جانبخش اولور — درغربتده بولنسه آشنالردن بری — نابی»

گنجایش [ف] صیغیش، صیغیشمه، گنجایش پذیر = صیغیشیجی، صیغیشان.

گنجشك [ف] سرچه قوشی، عصفور.

گنجیده [ف] گنجیدن مصدرندن مشتق اسم مفعولدر، صیغمش، صیغدیرلمش: «گنجیده طورر خرقه‌مز آتنده کوزات — درویشلرز کرچه نظرده فقرایز ـ ...»

کنشت [ف] مجوس آتشکده‌سی، یهودی هاورای (کنش) صورتنده تخفیف ایله استعمال اولندیغی ده واردر.

کنگره [ف] هرشیئك طبقه طبقه یوکسك یری، تپه‌سی § قلعه بدنلری اوزرینه یاپیلان شرفه. (کنکر) ده لغتدر.

کننده [ف] ایدیجی، ایدن یاپیجی. یاپان یالکز اولدیغی حالده قوللانیلماز. آغاز کننده = باشلایجی، باشلایان.

کنود کفران نعمت ایتمك.

کنوز [ع] (کنز) ك جمعی: کنوز حکمت، کنوز غیب.

کنون [ف] بر شیئی گیزله‌مك.

کنه [ع] بر شیئك جوهری، حقیقتی § بر شیئك قعری، نهایتی: کنه مسئله.

گنه [ف] (گناه) مخففی، نظمده قوللانیلیر.

کنیه [ع] لقب، برآدمه اب، ام، ابن، بنت کلمه‌لرینك برینی اضافه ایدرك تسمیه ایتمك.

گو [ف] كفتن مصدرندن اسم حاضردر. تركيبسز قوللانيلماز: سخنكو= سوز سويليجى، نادره كو = نادره سويليجى، اعجاز كو =اعجاز سويليجى. اعجاز كويى =اعجاز كولق. اعجاز كويانه= اعجاز كوجه سنه. اعجاز كويان = اعجاز كولر.

گوا [ف] (كواه) مخففى، شاهد، بينه.

گوار، و گوارا [ف] هضمى تاولى قولاى مأكولات، (كلوكير) مقابليدر. (كواران) ده لغتدر.

گوارش [ف] هضمه ياردى اولان تركيب،

گواه [ف] شاهد.

گواهى [ف] شهادت. «هرنسنه قيلار وارلغنه حسن شهادت هرذره ايدر وحدتكه عرض كواهى ...»

گوب [ف] (كوفتن) دن اسم حاضر تركيبسز قوللانلماز. پايكوب= آياق اوريجى، اوران. كوبان= اورەرق، پايكوبان = آياق اورەرق.

گوپال [ف] كرز، دمير طوپوز، اسكى محارباتده قوللانيلير ايدى. «ززخم تبر زين و كوپال و تيغ -زدريا بر آمد يكى تيره ميغ - فردوسى»

گوتاه [ف] قيصه، بويسز. كوتاه نظر= غافل، عاقبت انديش اوليان؛ كوتاهتر =دها قيصه. كوته آستين = صورت صلاحده كورونن اهل فساد. كوتاهترين= اڭ زياده قيصه. كوتاهترين ايام. كوته انديش= صوڭى صايمان. دوشونمين. (كوته) صورتنده تخفيف ايله استعمال اولنور. كوتاهبال قيصه بويلى.

گوچه [ف] طار سوقاق، اينجه يول § محله. كوچه كردان. (كوچه) ده دينيلير

گودك [ف] چوجق، طفل. كودكى =چوجقلق. كودكمنش، چوجق طبيعتلى.

گودرز [ف] اشكانيان سلاله سندن بر حكمدار غدارك اسميدركه زماننده دنيايى قاسمش قاوورمش وحسابسز معابد خراب ايتمشدى.

گور [ف] اعمى. كورى= كورلك. كورانه = كورجه سنه. كوران= كورلر.

گور [ف] مزار، قبر «هيز اكر توبه كنند باز چنان تالب كور — حركات وسكناتش همه هيزانه بود — لاادرى» § ملوك ساسانياندن يزد جردك لقبيدر. كور، بيان اشكى معناسنه ده كلديكندن و بهرام بونى صيد ايتديكندن كنديسنه بو نام ويرلمشدر.

كوره [ع] دميرجى اوجاغى، معدن اوجاغى.

گوراب [ف] سراب.

گورابه [ف] قبه لى تربه.

گوردل [ف] قلبى كور، جاهل، اذعانسز.

گورستان [ف] مزارستان.

كورفز [روجه دن] قوى : سلانيك كورفزى.

گوركن [ف] مزار قازيجى، قازان.

گورميخ [ف] قازيق.

كوز [ع] بارداق.

گوزش [ف] تظلم.

گوزه [ف] صو دستيسى. كوزه كر = جوملكجى. بارداقجى.

گوژ [ف] آليچ.

گوس [ف] اسكيدن محاربه لرده، بيوك آلايلرده چالنان بيوك طاوول «دولشكر

بهم بر کشیدند کوس — چو شطرنجی از عاج و از ابنوس — فردوسی» کوس رحیل = کوچ محلنده چالنان کوس: «آخر چالندی کوس رحیل ایتدك ارتحال — اول قونانك اولدی جنان بوستانلری ـ باقی»

گوساله [ف] بر یاشنده صغیر، طانه. اصلی (کاوساله) در. § کوندن تربیه اونتان قالین دری.

گوسفند [ف] قویون. غنم.

کوسه [ف] چکه‌سنده بر قاچ تل صقالی اولان آدم، (کوسج) بوندن معربدر. «اوزون بویلی کوسج جسیم الوجود — جهانده عدیلی عدیم الوجود — عزت منلا»

گوش [ف] قولاق، اذن: کوش پیچ = قولاق بورمه، تأدیب. کوش بیچیده وکوش خورده = تأدیب اولنمش. کوشدار سوزی لایقیله دیکلیبجی، حفظ ایدیجی. کوشکذار = ایشیدیلان سوز § ایشیدیجی.

گوشاب [ف] یکمز.

گوشت [ف] ات، لحم.

گوشش [ف] چالشمه، چالشیش.

کوشك [ف] معروف. قصر «کشیده سر باوج آن کوشك عالی ـ و لکن چون دل عشاق خالی ـ میر نظمی». بوکلمه‌نك ترکجه‌دن آلنمش اولدیغی ظن اولنور،

گوشمال [ف] قولاق بورمه، تأدیب.

گوشوار [ف] کوپه. (کوشواره) ده دینیلیر.

گوشه [ف] بوجاق، بیغوله: اقتباس فیض نی پایان ایدوب بیمانه‌دن — بیك جهان ابتدم تماشه کوشهٔ میخانه‌دن — محی الدین افندی». کوشهٔ دهن = آغزك ایکی طرفی. کوشهٔ چشم = کوز اوجی. کوشه کیر و کوشه

نشین = منزوی، عزلت کزین.

کوف [ف] بایقوش.

کوفته [ف] دوکولمش شی § معروف دو ـ کولمش اتدن یاپیلان طعام. کوفته خور = لافزن، دوباراجی.

کوکرد [ف] کوکرت، کبریت.

کوکنار [ف] خشخاش. خشخاش تخمی. عصاره‌سی. افیون بوندن حاصل اولور: «من از شراب میخورم بیانك کوس میخوردم — بیار کاه تهمتن بزم طوس میخوردم — پیالهای ده‌منی علی الرؤس میخوردم — شراب کبر میچشم ی مجوس میخوردم — نه جوکیم که خوکنم ببرك کوکنارها — قاآنی»

کولاب [ف] کول، غدیر § بیوك طالغه.

کومه [ف] طوپراق بیغینی. § یوکسك یر.

کون [ف] مقعد.

گون [ف] رنك، لون: یالکز قوللانیلماز. کلکون = کل رنکلی. لاله کون = لاله رنکلی. شفق کون = شفق رنکلی. سبز کون = یشیل رنکلی. کونا کون = درلو درلو، انوع مختلفه‌ده اولان. § طرز روش، صفت.

گونه کون، درلو. کونه کونه = رنکارنك، درلو درلو.

کوه [ف] طاغ، جبل: کوه و دشت. کوه آتشفشان = یناور طاغ، وولقان. کوه شکوفه شکوه. کوهی = طاغه، منسوب. شکوفهٔ کوهی، مرد کوهی (که) صورتنده تخفیف اولنورسه‌ده ترکجه‌ده یالکز اوله‌رق قوللا ـ نیلماز. کوهپایه = طاغلق کوهپاره = طاغ پارچه‌سی. کوهون = تپه‌سی دوزطاغ. کاف فارسی ایله اوقونمامل.

كُوه [ع] نجاست.

كُوهسار [ف] طاغلق § طاغ، طاغ تپه‌سی: جمعی كوهساران.

كُوهِستان [ف] طاغلق. طاغی چوق یر. كسرسین ایله‌ده اوقنور. بو ایكنجی صورت قرائت — اقتضای وزن ایله — دائما نظمده واقع اولور. (كلستان) وامثالی كلمه‌لرده بویله‌در.

كُوهكَن، كُوه كُوب [ف] طاغ قازیجی، طاغ دوكیجی: «بیسون فلكی آه ایله برباد ایدیم - كوهكنلك یولن اوكرنمك نجون فرهاده — حمدی بك» § شیرینك عاشقی اولان فرهادك لقبی.

كُوی [ف] قریه § محله، صوقاق: «شویله پنهان كیدرسین كوینه جانانلك كیم — همدملك راه له ما اوده خوابیده كرك ندیم» بو ایكنجی معناده یالكز نظمده قوللانیلیر.

كُوی [ف] مدور شی، طوپ. عجملرك چوكان بدكاری شبله اوینادقلری یووارلاق.

كُویا [ف] سویلیجی، سویلین: «برنكهله قومدی دردی تقریره مجال - چشم مستك نیجه كویالری خاموش ایلر — فطنت» § ادات تشبیه. (صانكه) معناسنه «برحمله‌اوورركه خصم دینه - كویا ایندی آسمان زمینه...» بعضاً مقام تعریضده قوللانیلیر: كویا شعر سویلیور. بو صورتده كویانك (كه) ایله استعمالی ممنوعدر. (كویا) نك بریاء زائده ایله (كویه) صورتنده استعمالی جائز دكلدر.

كُوینده [ف] سویلیجی، سویلین، قائل: «كوینده‌سی عمرو ایمش ویازیدی...»

كُه [] (كوه) مخففی.

كُهّان [ع] (كاهن) ك جمعی.

كُهَر [ف] (كوهر) مخففی: «سوز كهردر بیلیرقدرینی نادان كهرك — باقی». كهر پاش، كهرفشان = كهر صاچیجی، صاچان. كهربار = كهر یاغدیریجی، یاغدیران. كهرپاره = كهر پارچه‌سی. كهرریز = كهر دوكیجی، دوكن. كهرفروش = كهر صاتیجی، صاتان.

كُهسار [ف] (كوهسار) مخففی: كهسار انجم جوار. «چشم حق بیننه انوار تجلا كورینور — هانكی كهسارینه باقسه‌م بو تجلیزارك» «فیض ازهار ایله پرنور فضای كلشن — صوت مرغان ایله پرزمزمه دشت و كهسار» جمعی: كهساران.

كُهِستان [ف] (كوهستان) مخففی. كسرسین ایله‌ده اوقنور.

كُهَن [ف] اسكی، قدیم: دیركهن. معبد كهن. كار ارباب سخن، تجدید مضامین كهندر. «فخر اجداد و پدر تازه كل باغ كهن — عزت ملا». بعضاً مقام تزییفده قوللانیلیر: برمفكر كهندن غرابت فرمای طلوع اولان بو فكر جدید، مركز اصابت و حقیقتدن بعد نامتناهی ایله بعیددر. — اكرم بك. كهن پیر = اسكی پیر، فرتوت.

كُهنَه [ف] اسكی: كهنه لباس. كهنه فكر. بزم كهنه. (كهن) ایله بینلرنده استعمالجه فرق واردر. «شراب كهنه وساقئ خنده‌رو تازه — وجدی». كهنه بهار = صوك بهار، فصل خریف.

كُهنسال [ف] اسكی. قدیم: معبد كهنسال. قصر كهنسال § یاشلی، قوجه‌مش: شیر كهنسال. پیل كهنسال. «چون شیر كهنسال بزنجیر شدم - لا»

كُهُوف [ع] (كهف) ك جمعی.

كُهُول [ع] (كهل) ك جمعی.

كُهُولَة [ع] اوتوز یاشنی تجاوز ایتمك، صاچه آقلق دوشمك.

كُئُول [ع] اسپرتو. فرانسزجه (آلقول) كلمه‌سی (الكئول) كلمهٔ عربیه‌سندن محرفدر.

لَ

لِ [ع] حرف جردر. لسانمزده يالكز ادات تعليل اوله‌رق قوللانيلير. لهذا = شونك ايچون

لا [ع] حرف نفيدر. لايتغير = تغير ايتمز: قانون لايتغير.

لاابالى [ع] ايليشكسز، قيدسز، مبالاتسز: رند لاابالى. لاابالیلك پرده بيرونلق ديمك دكلدر. لاابالیانه = لاابالیجه‌سنه. اوضاع لاابالیانه. غائب ايچون (لايبالى) يازمغه حاجت يوقدر. چونكه بو كلمه تركجه‌مزده اوصاف مفرده صره‌سنه كچمشدر.

لآمَة [ع] آلچاقلق، دنائت، فرومايه‌لك.

لائِم [ع] لوم ايديجى، ايدن: لوم لائم.

لائِمَة [ع] لوم وسرزنش.

لابُدّ [ع] البته، مطلقا، لازم. فى الاصل آيريلق يوق ديمكدر كه لازمدر، واجبدر كبى لزوم ووجوبى افاده‌وقعنده استعمال اولنور برجمله‌در. لسانمزده تخفيف دال ايله قوللانيلير.

لابَه [ف] عجز ونياز وتملق يوزندن سويلنيلن سوز

لات [ع] زمان جاهليتده حرم كعبهٔ معظمه‌ده موجود بربتك اسميدر. بو، ثقيف قبيله‌سنك، عزى، غطفان قبيله‌سنك بتلرى ايدى.

لاجَرَم [ع] لابد معناسنه‌در. فى الاصل (انقطاع يوق) ديمكدر. لسانمزده سكون ميم ايله قوللانيلير.

لاجِوَرد [ع] ماوى رنكلى برطاش اسمى. لاژورد كلمهٔ فارسيه‌سندن معربدر. لاجوردى = لاجوردرنكنده. قبهٔ لاجوردى = سما.

لاحِق [ع] لحوق ايديجى، ايدن. اولاشيجى، اولاشان: برحرف كلمه‌نك صوكنه علاوه اولنورسه اكالاحق اولان، اوانه علاوه اولنورسه اكاداخل اولان دينيلير. § (سابق) مقابلى. صكره‌دن تعيين ايديلن، حالا مقامنده اوطوران: ناظر لاحق. مأمور لاحق.

لاحِم [ع] دائمات يين طوغان وامثالى طيور. جمعى (لواحم) § ات يديرن.

لاحُوس [ع] اوغورسز، مشئوم آدم.

لاخ [ف] ادات محلدر. مركب اوله‌رق قوللانيلير. سنكلاخ = طاش يرى، طاشلق. ديولاخ = اجنه‌يتاغى. رودلاخ = چاى محلى، چايلى چوق ير، جاى مهيب، محل خطر. اهرمن لاخ. آتش لاخ. بونلردن بشقه كلمه‌نه لاحق اولمامشدر بناءً عليه راست كلن كلمه‌يه الحاق ايديلمه‌مز.

لاخَه [ف] يامه.

لاخيز [ف] سيل صويى، سيلاب: لاخيز خروشان.

لاد [ف] ديوار، جدار: سرلاد = ديوارك باشى، اوستى، بن لاد = ديوارك ديبى. «دلا بجوى سلامت ز آستان وجود — كه برندامت وحسرت نهاده اندش لاد — همكر شيرازى»

لادَه [ف] احمق، ابله، بون.

لاحِقَه [ع] علاوه، ضميمه، ذيل: لاحقهٔ جميله.

لازال [ع] اكسيلك اولمسون معناسنه. (لا) بوراده دعائيه‌در.

لازِب [ع] ياپيشيجى، ياپيشان شى § ثابت، پايدار.

لازِم [ع] بوشيدن اصلا آيرلميان، آنكله برابر اولان § كرك، مقتضى، وجودينه احتياج اولان شى: «لازم دكل عنايتى اهل تكبرك — بخش ايلدم عطاسنى وجه عبوسنه — نائى» (اولمق)، (كلمك) مصدرلريله تركب ايدر: لازم اولمق. لازم كلمك. لازم كان سوزلرى سويلدم.

§ متعدی اولمیان فعل . فعل لازم .

لازِمَه [ع] لازم اولان شی و اوشیئی مبین ورقهٔ رسمیه .

لاژوَرْد [ف] برنوع ماوی طاش لاجورد.

لاسِیَّمَا [ع] باخصوص، خصوصیله.

لاشَكْ [ع] شبهه‌سز.

لاشَه [ف] اولمش حیوان. لش، جیفه. § ضعیف، زبون حیوان .

لاشَیْء [ع] شی دکل، هیچ، جزئی .

لاطائِل [ع] فائده‌سز، بیهوده، عبث: «حاصل شعره کیرشمك مشکل — چونکه اجحافی بتون لاطائل _ لا»

لاطَه [ایتالیانجه‌دن محرف] قوتولاته‌نك باشلقسزی.

لاغْ [ف] لطیفه، مزاح، هزل.

لاغَر [ف] آریق، ضعیف ؛ (فربه) . مقابلی: اسب لاغر. خر لاغر. لاغری = لاغرلك.

لاف [ف] بوش لقردی، معناسز دعوی و تفاخر: «لاف دعوای انانیت نه‌لازم عاقله — هر کسك عالمده بیك مافوقی بیك مادونی وار — اسعد مخلص پاشا». لافزن = کوزه، معناسز دعوی و تفاخر ایدن، لقردی قواقی. لسانمزده (آتمق) (ایتمك) مصدرلریله قوللانیلیر. لاف آتمق. لاف ایتمك = سویلنمك، میرلدانمق، خشنودسزلق. اسکیدن (اورمق) مصدریله ده قوللانیلیردی.

لال [ف] دیلسز، ابکم: « وصف حسننده لال اولورقلمم» § قرمزی رنك : کل لال . شکوفهٔ لال. § برنوع جوهر قیمتدار، (لعل) بوندن معربدر.

لالا [ف] کوله، قول، چوجق مربیسی، خادم § اسکیدن (اتابك) معناسنه‌ده قوللا-نیلیردی: یار غارم و لالای اختیارم غازی بالی بك — سلطان سلیمان قانونی.

لالَه [ف] معروف خودرو بیتن چیچك: « بزم چندروزاله ایله طولدی لاله‌لر — عشرت زمانی کلدی پر اولسون پیاله‌لر — دلی برادر». «خون جیگرله طولار جام صفاسی لاله‌نك — اکرم بك » بونك برچوق انواعی واردر. لالهٔ کوهی . لالهٔ بری . لالهٔ شقایق، لالهٔ دلسوخته. لالهٔ دلسوز . لالهٔ خطایی . لالهٔ خودرو. دیکر برقوله کوره: لالهٔ سفید، لالهٔ آل. لالهٔ سرخ، لالهٔ زرد. لالهٔ دورویی. لالهٔ نعمان . لالهٔ دختری = یاپراغنك کنارلری غایت قرمزی ، وسطی سیاه بر نوع لاله . بوکا (آذرکون) ده دیرلر. عربیده مقابلی (شقایق النعمان) در . § اسکیدن امرا و مجرمینك بیونلرینه طاقیلان برنوع دمیر حلقه.

لاله‌رُخ [ف] و لاله‌رخسار [ف] یناغی لاله کبی قرمزی اولان .

لاله‌زار [ف] لاله‌لك . لاله‌نك بتدیکی محل .

لاله‌رَنْك و لاله فام و لاله کون [ف] لاله رنکلی ، لاله رنکنده : « پتر ولدی غبار غمله بنکی - کتیر ساقی شراب لاله رنکی — خیالی». شراب لاله‌فام. ابر لاله‌فام. اشك لاله کون.

لآلی [ع] (لؤلؤ) ك جمعی. لآلی فشان = لآلی صاچیجی ، صاچان. ضم لام ایله غلطدر .

لامْبَه [فرانسزجه‌دن محرف] lambe قندیل. ترکجه‌ده (لامپه) یازمه‌ده حاجت یوقدر.

لامِع [ع] پارلدایجی ، درخشنده .

لامَحالَه [ع] محل حواله‌سی یوق دیمکدر. بویله اولمق ضروریدر مفهومنده اوله‌رق (لابد) معناسنه‌دور .

لامِسْ [ف] لمس ایدیجی ، ایدن .

لامِسَه [ع] حواس ظاهره‌دن بر شیئك قابلیغنی ، یومشاقلغنی حس ایدن. قوت، قوهٔ لامسه .

لامِعْ [ع] لمعان ایجی ایدن. برق لامع.

لامِعَه [ع] پارلایان شی .

لانه [ع] قوشلرك وسائر حیواناتك یوه‌سی، مسکنی، خانه‌سی: «فرق اولنماز جسم بیمارم بوزولمش لانه‌دن — فیضی افندی» . خود گلشن بخت است این یارب چه درخت است این — صد بلبل مست اینجا هر لحظه کند لانه — لا». لانهٔ بدر=خانهٔ بدر. لانهٔ نرمین =یومشاق لانه. لانهٔ خراب= بوزولمش یوه. لانه‌گیر= لانه طوتیجی، طونان. « لانه‌گیر قاف استغنا اولور عنقای عشق ـ لا». لانه گیران = لانه‌گیرلر .

لاندو [فرانسزجه‌دن] اوستی اوکدن و آرقه‌دن آچیلوب قپانیر بر نوع بیوك آرابه.

لاو [فرانسزجه‌دن] یناردطاغلردن قاینار بر نهر کبی آقان مادهٔ سیاله. اندفاعات برکانیه .

لَوانطه [فرانسزجه‌دن] عطریات .

لاهِف [ع] داد خواه، متظلم مضطر § قلبی یانیق ، لاهف القلب .

لاهوت [ع] جناب حقك ذات کبریاناهندن عبارت اولان عالم اعلی : «ناسوت ایدی بر زمان مقامك — لاهوته شمدی اعتزامك — ناجی». عالم لاهوت = عالم علوی. لاهوتی= لاهوته منسوب .

لای [ف] سویلمك معناسنه اولان (لاییدن) مصدرندن مشتقدر. ترکیبسز قوللانلماز: هرزه‌لای = هرزه‌کو .

لایَتَجَزّی [ع] قابل تجزی و تقسیم اولمیان: جزءلایتجزی. اسکی شاعرلر دهان دلبری جزءلایتجزایه تشبیه ایله موهوم بر حاله گتیرمشلردر. شو بیت مشهوردر: «بیك پاره اولسه‌ده اولمازاول دهان قدر — یانده جزءلایتجزی جهان قدر ـ لا »

لائِح [ف] ظاهر § پارلدایجی، پارلدایان. عربجه‌ده اولدیغی کبی (لائح) صورتنده تحریرینه لزوم یوقدر .

لایِحه [ع] بر ماده حقنده تفصیلاتی حاوی قلمه آلنه‌رق مقامات رسمیه‌دن برینه تقدیم ایدیلن ورقه § جهت عدلیه‌ده: مدعی ویا مدعی علیهك صورت ادعا و مدافعه‌سنی و دلائلنی مبین محکمه‌یه ویردیکی ورقه .

لایُحْصی [ع] صایلماز. قابل تعداد وحساب دکل .

لایُخْطی [ف] خطا ایتمز . Impecable مقابلی. لایخطیانه=لایخطیجه‌سنه. یانك فتحی، خانك سکونیله اوقومق یاکلشدر.

لایَزال [ع] قابل فنا و زوال اولمیان . خداوند لایزال. لایزالی= لایزاله منسوب: «جهات سته‌ده کشور بکشور مرتب لایزالی بر حکومت ـ آصف». حسن لایزالی.

لایُعَدّ [ع] صایلمیان، قابل تعداد اولمیان: لایعد آلتون .

لایَعْقِل [ع] ادراك ایتمز. دالغین، بی هوش. مست لایعقل صیزمش. لایعقلانه= لایعقلجه‌سنه .

لایِق [ع] مناسب ، شایان ، یاقیشان : «عصر منزك شانه لایق بودر — کیم اوله شمشیر وقادر نیام — لا» «سز بنی بر کره جك فکر ایتمه‌مك لایقمیدر — بن سزی سزدن زیاده فکر ایله مشغول ایکن» (اولمق)، (کورمك) مصدرلریله ترکب ایدر. لایق اولمق. لایق اولان. لایق کورمك = تنسیب ایتمك.

لایَموت [ع] اولمز، فنا بولماز ، جاودانی. Immortel مقابلی. لایموتانه= لایموتجه‌سنه .

لُبَابَة [ع] زيركلك. عقللیلك ، فطانت .

لُباجَه [ف] اوكى آچيق البسه، خرقه، جبه:

لَب [ف] دوداق، شفه: لب جانان § اوج ، كنار: لب جويبار. لب دريا. لب ساغر. «ترانهٔ لب مرجو بار فاعتبروا — زبان بلبلك اورادى ياأولى الابصار — جودت پاشا». غنجه لب = دوداغى غنچه كبى، غنچه دوداقلى. طفل غنچه لب. لب بر لب ـ و ـ لبالب = دوداق دوداغه ، آغزينه قدر طولمش : «لبالب است زخون جكر پياله ما ـ لا». لب آفتاب = كولكه يه متصل شعاع آفتاب . لب خضرا = افق آسمان، زمينه متصل كورينن دائره. لب كشتيكاه = نهرلرك كچيد يرى ، بوغاز وليمان آغزى كبى .

لَب بسته [ف] آغزى باغلى، ساكت، خاموش.

لَبريز [ف] طاشقين ، طاشيجى : اكثريا معنويا تده قوللانيلير. پيمانهٔ لبريز، لبريز شوق وغرام. لبريز مسرت .

لِبْس [ع] كيه جك شى. لباس .

لَبَن [ع] سوت ، شير. جمعى البان. لبنى = لبنه منسوب. جمعى لبنيات .

لَبْلاب [ع] صارماشيق.

لَبَّان [ع] سودجى .

لَبُون [ع] سودلى حيوان: حيوانات لبونه.

لَبِيق [ع] عاقل، حاذق ، طاتلى سوزلو .

لَبِيب [ع] عاقل، ذكى: اديب لبيب .

لَبَّيك [ع] (لب) كلمه سى اقامت ، مواجهه ، محبت، خالص معنالرينه كلمكله بوتركيبه بروجه آتى درت درلو معنى ويرلمشدر. (١) بن سنك امر وفرمانكه اطاعت واجابت مركزنده مرةً بعد اخرى ثابتم. (٢) بنم قصد وتوجهم دائما سكادر. (٣) بنم دائما محبت وانجذابم سكادر. (٤) اخلاصم يعنى صدق وعبوديتم دائما سكادر. بو بابده تفصيلات آلمق ايستينلر قاموسده (لب) ماده سنه مراجعت ايتمليدرلر. «اولسه حاشا دامنك چوقدن ايدردم چاك چاك — يوقمى بر لبيك يارب صد هزاران يار به — ناجى»

لَبَّث [ع] قارشديرمق. خلط ايتمك § باغلامق § مقارن اولمق .

لَثّ [ع] دائم وقائم اولمق .

لاْج [ع] طارشى: مكان لاج .

لَجّ [ع] خصومتده عناد ايتمك.

لَجْلَجه [ع] سوزده تردد .

لَجاجَة [ع] خصومتده عناد ايتمك .

لَجُوج [ع] پك عنود ومخاصم .

لَحامَة [ع] اتليلك، سميزلك: لحامت وجود.

لَحْس [ع] يالامق .

لَحْظ [ع] و لحظان [ع] كوز اوجيله باقمق : لحظان آهو نكاهان .

لَحاظ [ع] كوز قويروغى ، كوز اوجى .

لَحْظَه [ع] آن، دقيقه : برلحظه استراحت . «آهم كه لحظه لحظه ره آسمان طوتار — فضولى» جمعى الحاظ. لحوظ. § كوز اوجيله باقمق.

لَحِيظ [ع] نظير، شبيه .

لَحْد [ع] جوقور . مزار : اطلبوا العلم من المهد الى اللحد ـ حديث شريف. = علمى مهددن لحده قدر طلب ايديكز. حالك فتحيله ده لغتدر : «بو اضطرابنه پايان ويروب دل رنجور ـ اولنجه جسم نزارم لحدكزين

حضور — عندليب » . « كز لحد باروى خون آلوده برخيزد دفين — سعدى »

لَحم [ع] ات، كوشت. جمى لحوم، لحام .

لَحمَة [ع] ات پارچه‌سى .

لَحيم [ع] اتلى سمز: مرد لحيم. كوسفند لحيم.

لَحن [ع] آهنك، نغمه: لحن غرام. سوزشناك. جمى الحان، لحون § لغت، لسان § قرائتده خطا ايتمك .

لاحِن و لَحّان [ع] قرائتده پك خطا ايدىجى، ايدن .

لَخت [ف] بر شيئك پارچه‌سى، جزئى : لخت جكر .

لَدغ [ع] ييلان، عقرب صوقمق .

لَدُنّ [ع] علم غيب، خفايايى منكشف بر حالده كوسترن، اسرار الٰهيه‌يه اطلاع كسب ايتديرن علم: علم لدن. لدنى = لدنه منسوب. لدنيات = ايچ يوزى، اسباب خفيه : اكثريا مفرد مقامنده قوللانيلير : ايشك لدنياتى. لدنيات امور.

لَدى [ع] عندنده، اسنه‌دن: لدى التحقيق = عند التحقيق. لدى الحاجه. لدى الحواله = عند الحواله « اصلى يوق آكلادم لدى التحقيق » .

لَديغ [ع] عقرب، ييلان صوقمش آدم.

لَذّات [ع] (لذة) نك جمى .

لَذائِذ [ع] (لذيذه) نك جمى. طاتلى شيلر، لذائذ بهشت. لذائذ روحانيه .

لَذّة [ع] طات، چاشنى، مزه. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : لذت باده، لذت علم. لذت نان. لذت آب. لسان عوامده تخصيص ايله شكر طادينه دينور .

لَذيذ [ع] طاتلى، خوشمزه . لذت عام . (حلاوت) خاصدر. فارسيده بر تحيتك مقابلى (مزه)، ايكنجينك مقابلى (شيرينى) در.

لَرزان [ف] (لرزيدن) مصدرندن مشتقدر. تتره‌ييجى، تتره‌ين. مرتعش: دست لرزان.
« سودالى، كوزل بر نظرك قلبه خطابى ... مژكانلرك اول غمزه‌سى، شيرين حركاتى — جوشان ايديور سينه‌ده سوداى شبابى — لرزان ايديور پيش جلالنده حياتى » لرزان احتراص .

لَرزِش [ف] تترمه، تتره‌يش: لرزش اوراق لرزش پرده. لرزش روح. لرزشنمون.

لَرزه [ف] تترمه، تتره‌يش، رعشه: لرزه‌ور = تتره‌ييجى، تتره‌ين، لرزه‌لى. لرزه‌ناك = لرزه‌لى تتره‌ييجى، تتره‌ين: زمان اولوركه شواهق جبال راسيه‌يى چالكچك، بتون ساحهٔ زمينى كمال دهشتله لرزه‌ناك ايدرك ناكهان ظهور ايدن بر وولقان، سكانى غنودهٔ آرام وبرچوق عصرلرده ساحه پيراى تكمل وانتظام اولان بر معمورهٔ مدنيتى آن واحدده خاك ايله يكسان ايدوب او معموره‌دن مرور زمان ايله كرهٔ زمين اوزرنده بللى بليرسز بر نشان براقيور.

لازِق [ع] لزوق، يابيشقان شى § بالچق: طين لازق .

لَسع [ع] ييلان، عقرب، آرى صوقمق ايصيرمق .

لَشكَر [ف] عسكر. تركجه‌سى (چرى): لشكر عرمرم = جيش كثير. صفوف لشكر. لشكركش = عسكر چكيجى، چكن. لشكر پژوه = جاسوس.

لَشكَر شِكاف [ف] لشكرشكن. لشكرشكوف عسكر يارىجى. ياران، دلاور، دشمن آلاينى ياران بهادر. لشكرگاه اوردو محلى. معسكر .

لَصاص [ع] لصوصيه — خرسزلق ايتمك .

لَصيف [ع] پارلايىجى، پارلايان، تابان .

لَطافه [ع] لطیفلك ، گوزلك ، تناسب ، نزاکت: لطافت سیما. لطافت اندام. لطافت افاده. لطافت معنی § آچیقلق، گشایش، رونق (کثافت)ك ضدی: «قیل گوكك یوزینك لطافتندن — صافیت عشقمی تخطر ـ ا کرام بك»

لَطائِف [ع] (لطیفه) نك جمعی: مجموعهٔ لطائف. لطائف گویان شعرا. § گوزل شیلر. محاسن، بدایع: لطائفدن نه گوردیسه بیلوب الطاف باریدن ـ درخت اوستنده بر دیگر قوشه تعداد ایدر بر قوش ـ عبد الحق حامد بك»

لَطْم [ع] ال آیه‌سیله اورمق. شمار اورمق.

لَطْمَه [ع] ضربه، شمار: لطمه خوار= لطمه ییجی، یین. لطمه خواران جفاو ویرانه دن ویرانه یه ـ بختیاران صفا کاشانه دن کاشانه یه ـ آطنه لی ضیابك»

لَطیف [ع] صغیر، دقیق § گوزل، نازك، متناسب: روی لطیف سیمای لطیف. مزاج لطیف. سخن لطیف § گشاده، رونقلی (کثیف)ك ضدی: «ای ابر لطیف رنك سیار ـ بك شعشعه لی نمایشك وار ـ ناجی» § اسماء حسناندندر: عبداللطیف.

لَطیفَه [ع] شاقه، حقیقی اولمیه‌رق اکلنجه مقصدیله بر نکته‌یی حاوی اولان اوززه سویلنیلن سوز یاخود یازیلان شی: «لطیف اولمق گرکدر هر لطیفه بنداز» درجه‌سنه واردیرلامق شرطیله بونك ادیبانه‌سی خوشه گیدر. ـ لطیفه پرداز و لطیفه گو= لطیفه ترتیب ایدیجی، ایدن. لطیفه سویلیجی. سویلاین: لطیفه پردازبی انباز. لطیفه گوی خوشخو. لطیفه پردازی= لطیفه پردازلق لطیفه پردازانه= لطیفه پردازجه‌سنه. لطیفه پردازان= لطیفه پردازلر لطیفه گویی= لطیفه گولق. لطیفه گویان= لطیفه گولر.

لَظی [ع] آتش، آلاو. § جهنم اسملرندن بری.

لَعْل [ع] قرمزی بر نوع قیمتدار جوهر. (لال) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر. بونك مقبولی بدخشان طاغلرنده اولورمش. لسان شعر شرقده لب دلبران دائما لعله تشبیه اولنمشدر. حتی (لعل)ك لب مقامنده قوللانیلدیغی پك چوقدر: «ناز اولور دمبسته چشم بیخوابكدن سنك ـ شرم ایدر رنك تبسم لعل نابكدن سنك ـ ندیم» لعل فام. لعل رنك. لعلگون= لعل رنكلی. لعل روان= باده. لعل مذاب= شراب، قان.

لَعَلَّ [ع] ادات ترجیدر. «أمولدركه. احتمال كه» معناسنه: لیت ولعل ایله وقت گچیریورز، لیت و لعل ایله بزی آووتیور. ترکجه مزده بوندن بشقه یرده قوللانیلدیغی یوقدر.

لَعْن [ع] سورمك، ابعاد ایتمك، خیردن اوزاقلشدیرمق: جناب حق طرفندن اولورسه دنیاده توفیقدن، آخرتده لطف و رحمتدن ابعاد قصد اولنور. خلق طرفندن اولورسه سب ونفرین موقعنده ایراد ایدلمش اولور. لعنتلمه= آفوروز ایدلمش.

لَعْنَة [ع] نفرین، طرودیت. § سب و دشنام. لعنة الله.

لَعین [ع] ملعون، مطرود: شیطان لعین. § هرکسك لعن و نفرین ایتدیگی آدم. یزید گبی.

لُغْزان [ف] سورچیجی، قایجی.

لَغزیده [ف] سورچمش، قایمش: لغزیده پای= آیاغی قایمش.

لَغْزِش [ف] سورچش، قاییش، سورچمه قایمه: لغزش پای. «ذوق می بر نعمت عظمادر اهل درد ایچون ـ سرخوشك هر لغزشی بر سجدهٔ شکرانیدر ـ ناجی»

لَغْو [ع] فائده‌سز، بيهوده، باطل سوز § اورته‌دن قالديرمق، قالديرلمق: لغو ايديلن قوميسيون. لغو = اثناى كلامده من غير فكر ولا روايه لساندن صادر اولان يمين. لا يؤاخذكم الله باللغو فى ايمانكم. لغوى = لغوه منسوب. جمعى لغويات: لغويات ايله اشتغال.

لَفّ [ع] دورمك، ظرف ايچنه قويمق، (ايتمك)، (اولنمق) مصدرلريله قوللانيلير: لف ايديلن ورقه. لفاً اولنان پوصله. لفاً = دورلمش، صارلمش اوله‌رق، ملفوفاً. مصدر بمعنى مفعولدر. لفاً تقديم ايديلن پوصله. الك زياده رسمياتده قوللانيلير. لف و نشر = عباره‌ده اول امرده ايكى ياخود دها زياده شيئى ذكر ايدرك بعده آنلردن هر برينه عائد اولان شيلرى ايراد ايلمكدر. لف ونشر مرتب، لف ونشر مشوش.

لُفَاء [ع] طوپراق § خيس، حقير شى.

لَفَائِف [ع] (لفافه)نك جمعى.

لَفْج [ف] ولفجه ـ قالين دوداق: «خروشان ز كابل همى رفت زال ــــ فروهشته لفج وبر آورده بال ــــ فردوسى»

لَفْظ [ع] سوز. § صرف ونحوجه: لفظ معنيدار ايسه كلمه، دكل ايسه حرفدر. جمعى الفاظ. لفظاً = لفظ جهتندن: لفظاً دوز كون. لفظى ومعنوى نقائص مجموعه‌سى اطلاقنه شايادر. لفظه ده بو معنايه‌در. لفظهٔ جلاله

لَفْق [ع] ايكى شيئى بر برينه ضم ايتمك.

لَفِيف [ع] دورلمش § ثلاثيسنده ايكى حرف علت واقع اولان فعل. لفيف مقرون. لفيف مفروق.

لَقَانَة [ع] سريع الفهم اولمق.

لَقَب [ع] اسم اصليدن بشقه اولمق اوزره صكره‌دن مناسبتله قونيلان آد. جمعى القاب.

لَقْط [ع] يردن ديوشيريلن شى.

لَقْلَق [ع] لكلك دنيلن قوش: آمدن لقلق. (لكلك) كلمهٔ فارسيه‌سندن معربدر. § طار آغزدن چيقان مايعاتك صوتى: «ز لحن باربدى خوشتر آيدن لقلق ـ ابن سينا»

لَقْلَقَه [ع] لكلك آوازى. § صوت، معناسز سوزلر، قورو لقردى. لقلقيات = معناسز كورولتودن عبارت لقرديلر.

لَقِيط [ع] كوشه باشنه، جامعه، كليسايه وسائر محله براقيلوب بولنان چوجق. طفل متروك. لقيطه = ينه بويله اولان قز چوجق. (لقيط) آدمده استعمال اولنور.

لَقِيم [ع] يوتولمش شى. ملقوم.

لَك [ف] يوزبيك عددى. § احمق. ابله.

لَكَد [ف] تپمه: لكدزن = لكد اوروجى، اوران. تخفيف ايله (لكزن) ده لغتدر. لكدخوار = لكد ييجى، ييين.

لَكْلَك [ف] معروف بويى اوزون قوش، لقلق: لكلكك عمرى لقلق ايله كچر.

لَكَن [ف] ايچنده ال ييقانان معروف قاپ، طشت.

لٰكِنّ [ع] ادات استدراكدر. لسان اردوده لكن مخففاً قوللانيلير: «مهتاب دخى لطيف لكن ــــ آنده نه كزر بو نورسا كن ــــ حق» «ايسه ده، ايسه لرده، ايسه كده، ايسه كزده، ايسه مده، ايسه كده» تعبيرلرندن صكره هيچ بر وقت ادات استدراكك كتيريلمه‌سى.

لَمْح [ع] كوز، كوريلن شيئك كنهنى آكلامدن باقمق، چالوب آلمه باقمق: «عينى يه عمرى كلمدى لمح بصر قدر ــــ سرورى» § پارلدامق، لمعان ايتمك.

لَمَحَات [ع] لمحه‌نك جمعى.

لَمْحَه [ع] بر دفعه باقمق. § پارلتی، لمعه. دیكر جمعی خلاف قیاس اوله‌رق (ملامح) كلمشدر. انسانك یوزنده‌كی كوزللك، چیركینلك آثارینه‌ده (ملامح) دینیلیر. ده لسانمزده مفردی بو معناده قوللانیلماز. ملامح وجهیه.

لَمْحَةُ البَصَر [ع] كوزك بر دفعه باقمسی ممتد اولدیغی قدر. بك آز: لمحة البصرده نهان اولدی.

لَمْس [ع] ال ایله یوقلامق.

لَمْع [ع] پارلامق.

لَمَعات [ع] (لمعه)نك جمعی. لمعات خورشید.

لَمَعان [ع] پارلامق: لمعان برق.

لَمْعَه [ع] پارلتی، روشنی. فی الاصل بر كره پارلامق دیمكدر.

لَم یَزَل [ع] زوال بولماز، پاینده: خدای لم یزل.

لَنْك [ف] آقساق، طوپال. اعرج. تیمورلنك = مشهور طوپال جهانكیر. لنكی = طوپاللق. لنكانه = طوپالجه‌سنه.

لَنْگَر [ف] واپورلر، كمیلر لیمانه كیردیكی وقت برنده طوردیرمق ایچون دكزه آتیلان آغیر دمیر: لنكر انداز = لنكر آتیجی، آتان: ای كول! لیلهٔ ابدیت ایچنده بردها عودت ایتمه‌مك اوزره دائما بوله یكی یكی ساحللره طوغری سوزیلوب كیده‌جكمی بز؟ اوقیانوس ازمان اوزرنده بر كون اولسون لنكر انداز آرام اولمق بزه نصیب اولمیه‌جقمیدر لامارتین.

لَنْگَری [ف] باقردن یاپیلان بیوك صحن، لنكر.

لَو [ع] ادات شرطدر. لسانمزده اوله‌رق واو علاوه سیله قوللانیلیر (اولسه بیله) معناسنی افاده ایدر: ولو سویلمش، نه اولمق لازم كلیر.

لَواحِق [ع] (لاحقه) نك جمعی.

لَوازِم [ع] (لازمه) نك جمعی. (لوازمات) یا كلشدر.

لَوّام [ع] الك دها لوم ایدیجی، ایدن. نفس لوامه.

لَوامِع [ع] (لامعه)نك جمعی.

لَوائِح [ع] (لائحه)نك جمعی.

لَوْث [ع] نجاست، پیسلك، صیداراق: لوث فحش. لوث دنائت.

لَوْح [ع] ولوحه [ع] تخته‌دن وساره‌دن یاپیلان یصصی صحیفه: لوح الغرام. «آنم كه ز حیرت نتوان كفت كه ایتم — یك حرف بخوانی مكر از لوح جبینم — عونی بك» § مصور صحیفه، تابلو. بو ایكنجی معناده دائما (لوحه) قوللانیلیر. جمعی (الواح) جمع الجمعی (الاویح) كلیر. لوح المحفوظ، لوح محفوظ = اهل شریعت عندنده یدنجی كوكك فوقنده اولمشلر و اوله جقلر اوزرنده محرر بولنان لوح.

لَوْحَشَ الله [ع] الله ایراق ایلمسون، وحشت ویرمسون دیمكدر. اصلی (لا اوحش الله) در. تخفیفاً (اوحش الله) دنیلمشدر: «زر كنا باد ماصد لوحش الله — كه عمر حضرمی بخشد زلالش — حافظ» اكثریا نعمایم و استعجاب موقعنده تحسین و آفرین معناسنه استعمال اولنور: «اوحش الله زهی قصر رفیع البنیان — ابو المعانی». بعضاً مقام تهكمده قوللانیلیر: «بارك الله زهی كوكبهٔ عال العال — لوحش الله عجب نصرت وفیض واقبال — ظفر نامه». بونر كبی ایران و عثمانلی شاعرلری قوللانمشلردر. عرب اشعارنده كورلمز.

لَوْذَعی [ع] ظریف، زیرك آدم.

لَوْز [ع] بادام.

لَوْزِینَه [ف] بادام‌لی حلوا، معربی (لوزینج) در.

لَوْغ [ع] یاقق یاعق : لوح غرام .

لَوْعَه [ع] مشقدن و یا حزن واندوه کبی حالاتدن یورکده اولان یانیقلق ، سوزش دل : لوعهٔ قلب § یانوب یاقلمق . نظمده (لوعت) صورتنده ده قوللانیله بیلیر. جمعی لوعات .

لَوْم [ه] قنامق سرزنش ایتمك : مستحق لوم .

لَوْمَه [ه] موجب لوم اولان ایش .

لَوْن [ع] رنك ، صفت : سواد وحمرت کبی . § نوع ، صنف ، چشید جمی الوان ، الوان مختلفه ، الوان سبعه .

لَوَنْد [ف] تنبل ، کاهل ، عیاش ، زندوست § پیشکار ، شاکرد ، خدمتکار .

لَوَنْد [ایتالیانجه‌دن] وندیکلینك وقتیله ممالك شرقیه‌دن آلدیغی بحریه سلاح انداز نفری § تشکیلات قدیمهٔ عثمانیه‌دن بر نوع صنف عسکری . بو معنایه دلالت ایدن (لوند) کلمه‌سنك ایتالیانجه‌دن آلنمش اولدیغنی بیان ایدن اعاظم لسانیونمزدن وفیق پاشا مرحومدر . فرهنك شعوری . مجمع الفرس ، تحفة الاحباب ، مؤید الفضلاء ، فرهنك جهانگیری ایله میرزا علی قلیخانك فرهنك ناصری نامنده‌ك صکره تألیف ایتمش اولدیغی لغت کتابنده فارسی اولان لوند کلمه‌سنك بالاده کوستریلن معنالردن بشقه معناسی اولدیغی قید وبیان ایدلمه‌مش ویالکز برهان قاطعده فضله اوله‌رق عبارات آتیه کورلمشدر : «واصطلاحا اول سرهنك بی فرهنکه دینورکه درونده خوف خدادن و حیادن اثر اولمیوب بی باك بی پروا خلقه اطالهٔ دست تعدی واموال الرین عندنده مباح عدیله بکندیکی کبی آلوب قطعا انصاف و مبادلات ایلمه »

لَهُ [ع] آنك ایچون آنك طرفنه معناسنه لام حرفیله (ه) ضمیرندن مرکبدر . لهنده = آنك منفعتنه موافق آنی ثنا ایدر یولده : لهنده اعطای حکم ایتمك . لهنده ادارهٔ لسان ایتمك . علیهنده = آنك مضرتنه ، آنی ذم ایدر یولده : علیهنده اعطای حکم ایتمك . علیهنده ادارهٔ لسان ایتمك فقط شایان دقتدرکه بو یولده قوللانیلان (له وعلیه) ترکیبلری بعضا ضمیر بتلرندن صرف نظرله مفرد کلمه کبی استعمال اولنور . مثلا لهکزده ، علیهکزده ، لهمده یاخود علیهمده قرار وبرلدی دینیلیر . بونلرده ضمیر بر یره ارجاع اولنه‌ماز : بنی بشر علی ما هو علیه واقف حقایق خیر وشر اولمدقلرندن درجهٔ حظ ونفرتلرینه کوره برشیئك وعلیهنده حکم ایدرلرسه‌ده ... تلماق ترجمه‌سی ــ یوسف کامل پاشا . موصی له = کندیسنه برمال وصیت اولنان . محکوم علیه = کندیسی اوزرینه حکم اولنان . مؤنث ایچون (لها) ضمیری استعمال اولنور .

لَهَب [ع] آتش یالکی ، آلاوی ، شعله : لهب النار = زبانهٔ آتش .

لَهَبان [ع] آتش یالکلنمق ، آلاولنمق . اشتعال النار : لهبان آتش غرام .

لَهْجَه [ع] دیل لسان : فصیح اللهجة = فصیح اللسان . § سوزك محل استعمالی ، جایکاه سخن § فارسیده وضع تکلم ، صوت لطیف ، لغت ، شکل وصورت معنالرنده قوللانیلیر : حافظ خوش لهجه .

لَهَف [ع] فوت اولان شی ایچون تحسر چکوب غمکین اولمق .

لَهْفان [ع] قلبی یانیق ، متحسر ، مضطر ، دادخواه .

لَهْو [ه] اویون . انسان ، مهم شیدن کندیسنی آله قویان شیله مشغول اولمق ، غفلت . بوندن طولایی اویونه ، چنك وچغانه‌یه لهو دینلمشدر .

لَهِیب [ه] آتشك آلاوی ، شعله‌سی زبانه : لهیب دلسوز غرام . § آتش آلاولنمك : لهیب آتش تحسر .

ليف [ ] فان، ملهوف .

لَيال [ع] **لَيالي** [ع] (ليل)ك جمعى: ليال هجران. ليال محنت. ليال تنهايى. ملكة الليال. ليالئ حسرت. ليالئ وحدت. «صبت على مصائب لوانها — صبت على الايام صرن لياليا — حضرت فاطمه رضى الله عنها — حضرت فخر كائنات حقنده كى مرثيه‌سندن» = بنم اوزرمه دوكولن مصيبتلر اكر كوندزلرك اوزرينه دوكولسيدى كيجه‌لره تحول ايدردى. «دكل هلال، اوبرحوروآسمانيدر — تجلياتنه آيينه‌دور ظلام ليال» عربيده (ليل)ك جمع مستعملى (ليالى)دره (ليال) قوللانلماز، بونى عجملرله بز قوللانيورز .

لَيْتَ [ع] ادات تمنيدر. كاشكى معناسنه. غالباً مستحيلاتده قوللانيلير: ليت ولعل = كاشكى، مأمولدركه معناسنه ان شاء الله ماشاء الله كبى ايشه تعلق اولميان بوش سوزلرله وقت كچيرمك موقعنده ايراد اولنور، ليت ولعل ايله وقت كچيريورز، لسانمزده كرك (ليت)نك كرك (لعل)نك بوندن بشقه قوللانلديغى يربوقدر.

لَيْث [ع] آرسلان، شير.

لَيْل [ع] كيجه، شب: كونشك غروبندن فجر صادقك ياخود ينه كونشك طلوعنه قدر اولان مدت. قانوناً ليل، ٩٩ نارنجلى برتذكرهٔ سماويه، وجبنجه ساعت بردن صكره اعتبار اولنمشدر. ليل هجران. ليل محنت. ليل مظلم، ظلمت ليل. ليل متخيل. ليل ابديت: رداى ظلمانئ ليل سطح بحيره‌يى ستر ايتمش، نجوم سما آيينهٔ آبه عكس ايدرك كائناتك سكون عميقى كرهٔ زمينى پرده‌پوش خواب ايلمشيدى لامارتين. «وليل كموج البحر ارخى سدوله — علىّ بانواع الهموم ليبتلى — امرؤ القيس» = بيجه ليل، انواع غموم واحزان ايله بنى امتحان ايچون موج دريا كبى پرده‌لرينى اوزرمه صا‌

ليوردى. ليلاً = كيجه وقتى، كيجه‌لين: سرقت قصديله ليلاً خانه‌يه دخول. ليلى = ليله منسوب .

لَيْلاء [ع] پك قرا كلق كيجه، شب تاريك. كيجه‌نك طولانى، شدتنى افاده ايچون‌ده قوللانيلير . ليلهٔ ليلا .

لَيْلى [العامريه] مشهور مجنون عامرينك معشوقه‌سى: «تالله ياظبيات القاع قلن لنا — ليلاى منكن ام ليلى من البشر — مجنون» = اى غزالان دشت! الله ايچون بكا سويليك. ليلى سزدنميدر؟ يوقسه ليلى بشردنميدر؟ ليلاى ليال. عجملر ليلايى كسر ياايله بعضاً (ليلى) صورتنده‌ده قوللانمشلر وبوصورت آنلردن بزه‌ده انتقال ايتمشدر. «هربا نيهاى ليلى كرد مجنون راخراب — ورنه آن بيچاره رامايل كرفتارى نبود — لا» «اوليلئ اميدك جذبهٔ شيرين سوداسى — دوشورمش كوه وصحرايه هزاران قيس وفرهادى» .

لَيْلَة [ع] كيجه، ليل: «اوزاندى ليلهٔ حسرت مددياشمس تبريزى — پرتو پاشا». فى الاصل بركيجه ديمكسه‌ده لسانمزده (ليل) كبى قوللانيلير. ليلهٔ محنت، ليلهٔ ابديت. ليلة الاسرى = شب معراج. ليلة القدر = اصح رواياته كوره رمضان شريفك يكرمى يدنجى كيجه‌سى. ليلة البدر = نورماهك رسيدهٔ كمال اولديغى اون دردنجى كيجه .

لَيْن [ع] لين = يومشاق شى. جمعى الينّاء. لين الجانب = ملايم مشرب، شائبهٔ تعصب وغرضدن آزاده .

لَيْنَة [ع] يومشاق قولتون ياصديغى .

لَئيم [ع] آلچق، دنى § جرى، بخيل: آره‌سنده فرق واردر. لئيم نه كندى برنه‌باشقه‌سنه يدير. بخيل كندى يربشقه سنه يديرمز. لئيمانه = لئيمجه‌سنه. جمعى لئام. فارسى جمعى: لئيمان. سفرهٔ لئيمان. معاملهٔ لئيمانه.

لِ

لِئام [ع] (لئیم)ك جمعی .

لِباس [ع] گییه‌جك شی، روبه، جامه : «لباس نوبنولەای اولان آرایشه مائل — کمالکدن خبر ویر کیمسه‌سندن احتشام آلماز — راغب پاشا» لباس فرسوده = اسکیمش لباس . لباس التقوی = حیا. جمعی (البسه) البسهٔ فاخره. (البسه) یاکلشدر.

لِبان [ع] قادین سودی § رضاع.

لِبس [ع] لباس .

لِبسه [ع] کیش. لباس کیمك حالاتندن بر نوعی .

لِثام [ع] یاشماق، نقاب .

لِثّه [ع] دیش اتی ثانك تشدیدیله ده لغتدر.

لِجام [ع] حیوان آغزینه اوریلان گم. (لکام) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر. جمعی (لجم).

لِحاء [ع] آغاج قبوغی، قشر شجر.

لِحاظ [ع] دوشونمك، ملاحظه ایتمك، رعایت ایلمك .

لِحاف [ع] اورتونه‌جك شی، یورغان؛ زیر لحاف . جمعی (لحف) .

لِحام [ع] (لحم)ك جمعی، دیگر جمعی (لحوم). § لهیم، پاره‌لنمش شیئی بربرینه یاپیشدیره‌جق شی، (لهیم) بوندن محرفدر. فتح لام ایله‌ده لغتدر.

لِحیانی [ع] اوزون صقاللی، عظیم اللحیه.

لِحیه [ع] صقال، ریش : لحیه‌دار = صقاللی. لحوی لحیه‌یه منسوب. جمعی (لحی) .

لِذلك [ع] بوندن طولایی، بوسببدن.

لِزام [ع] لازم اولمق، لزوم .

لِسان [ع] دیل، زبان. جمعی السنه، السن. «ولایلتام ماجرح اللسان — لا» = دیل یاره‌سی اونولماز § برقومك کندینه مخصوص لغتی. لهجه‌سی: عثمانلی لسانی عربی لسانی فرانسز لسانی. «ایستر ایسه‌ك آکلامق جهانی — اوکرنملی اوروپا لسانی — خرابات». «عموم السنهٔ شرق وغربی اوکرندم — تأثرات دلی شرح ایدرلسان یوقدر — فیضی افندی». «لسان عشق بیلیر ترجمان بولنمدی هیچ — ابن النجار». دیگر لسن عتیقه‌نك هپ — خرابات» لسان الله = کلام الهی. لسان القوم = قومی طرفندن سوزسویلین. لسان النار = آتشك شعله‌سی، زبانه. لسان الثور = صغیر دیلی دینیلن نبات. لسان العصافیر = قوش دیلی دینیلن نبات. لسان حال = وضعیتك، سیمانك لسانیدرکه بونك تبیین ایتدیکی معنالری لسان قال تعریفدن عاجزدر، بوندن طولایی: «لسان الحال ابلغ من لسان المقال» دنیلمشدر. «لسان حال حیا اعتذاردر گویا — راغب پاشا» لساناً = لسان ایله . لساناً عرض مرام .

لِصّ [ع] خرسز، سارق، دزد .

لِطاف [ع] (لطیف)ك جمعی .

لِطام [ع] لطم، ال آیه‌سیله اورمق

لِعان [ع] یکدیگره لعن ایتمك .

لِفافه [ع] صارغی، جمعی (لفائف).

لِقاء [ع] کورمك، راست کلوب قاووشمق، ملاقات § یوز چهره: مهلقه = یوزی آی کبی، قمر منظر. خورشید لقا = یوزی کونش کبی، کونش یوزلو. لقای طبیعت.

لقای آفاق. «شهنشه‌منقبت، درویش‌خصلت — ملك‌سیرت، مقدس لقادر. هرسكلی حكمت‌بك» لقاءالله = روز قیامت. ایكنجی معناده فارسی ایله تركیبده قوللانیلیر.

لِقاط [ع] باشاق دیوشیرمك: لقاط ایله تعیش.

لِكاف [ع] پالان: الكاف زرین.

لِگام [ف] حیوان آغزینه اوریلان گم. (لغام)ده بو معنایه‌در ضم لام ایله استعمالی یاكلشدر.

لِلّه [ع] لله‌ایچون: «هیچ كیمسه‌نك اقبالنه اصلا حسد ایتمم. الحمدلله تعالی و تقدس. رشادبك».

لِمُؤلفِهِ [ع] بر تركیب عربیدر. بوراده‌كی لام حرف جری تملك و اختصاص معناسنه‌در. (مؤلف كتابك كندی سوزیدر) دیمكدر. لمحرره، لمترجمه، لقائله كبی تركیبلرده بوكا قیاس ایدلمیدر.

لِواء [ع] بیراق، سنجاق، لواء عثمانی. لوای اتحاد اسلام. لوای ظفر. ر.كز لوای كشورستانی. § ایكی آلای یعنی التی بیك نفردن عبارت هیئت عسكریه: لوا قومانداني. میرلوا = فریقك مادوننده بولنان قوماندان. § تشكیلات ملكیه‌جه ملحقاتیله برابر ارادهٔ سنیه ایله منصوب بر متصرفك یداداره‌سنه تودیع اولنان قطعهٔ ممالك، سنجاق، متصرفلق: مركز لوا = متصرفك اوطوردیغی قضا. عموم قضالر، لوالره، لوالر — مستقل متصرفلقلر مستثنا اولمق اوزره. — ولایتلره تابعدر.

لِواذ [ع] یكدیگره صیغنمق، بری بری آرقه‌سنه گیزلنمك.

لِواطَه [ع] اولاشمق § كودكبازی.

لِیاقَه [ع] لایق اولمق، مناسب اولمق: التفاتكزه حالا كسب لیاقت ایده‌مدم. § اقتدار، هنر، فضیلت، كاركذاری: لیاقتلی بر ذات. لیاقتسز بر آدم. لیاقت موهومه. لیاقتمند = لیاقتلی، لیاقتمندانه = لیاقتمندجه‌سنه. لیاقتمندان = لیاقتلیلر.

لیپاری [رومجه‌دن] اوسه‌قومری بالغنك قارنی بنكلی بر نوعی.

لیتره [فرانسزجه‌دن] Litre بر دسیمتره مكعبندن عبارت یكی اولچك.

لیرا [فرانسزجه‌دن] Livre هر شیئك مدار حصولی اولان معروف آلتوندن معمول واسطهٔ مبادله‌در كه عموم اهل جهان پینده شتابانده‌در، عثمانلی لیراسی. انكلیز لیراسی. (لیرای عثمانی) یازمق خطادر.

لیس [ف] یالامق معناسنه اولان (لیسیدن) مصدرندن مشتقدر. تركیبسز قوللانیلماز: كاسه‌لیس = كاسه یالایجی، دالقاووق. مداهن: «سن كاسه‌لیس بزمكه عمرو وزید سین — من كچمشم معاشرت خاص وعامدن — رمزی بابا». كاسه لیسانه = كاسه‌لیسجه‌سنه. كاسه لیسان = كاسه‌لیسلر.

لیطوغرافیا [رومجه‌دن] Lithographie طاش باصمه‌سی.

لیف [ع] خرما آغاجنك چوبی. لیف § اجسام نامیه‌ده تل تل كورینن شی: لیف نباتی، لیف حیوانی. جمعی الیاف.

لیقه [ع] مركب حقه‌سنه قونیلان ایپك وسائره لیقه.

لیك [ف] لكن كبی ادات استدراكدر، نثرده هیچ قوللانیلماز. نظمده مسامحات قبیلندن اوله‌رق استعمالی تجویز اولنور: «لیك بو سر مبهمك حل عقله تیسیر ولنماش بللی — آدمه عجز وغفلت وجهلی ایتدیررلر خطا ایچنده خطا — ژان ژاق روسو مترجمی ادهم پرتو پاشا».

لِکیداسیون [فرانسزجه‌دن] تسویهٔ حساب، قطع محاسبه. تصفیه § تعیین قیمت.

لینَه [ع] یومشاقلق، نرمی، ملایمت. ضدی (خشونت) در. لینت مزاج.

لُ

لُبّ [ع] هر شیئك ایچی، خالصی § ایچلی شیئك ایچی، اوزی: لب الجوز = جویز ایچی. § عقل سلیم، هوش: بو معناده جمعی اولان (الباب) قوللانیلیر: «آچیلدقجه اولوالالباب اولور دمبستهٔ حیرت — لب اعجاز کوبی لب اسرار مثانیدر — ناجی»،

لُبان [ع] کونلوك لبان جاوی. بانك تشدیدیله ده جائزدر.

لبس [ع] کیمك.

لُبنان [ع] شامده بر طاغ اسمیدر. جبل لبنان = مستقل متصرفلق.

لُجّه [ع] انکین صو، وسط دریا: لجهٔ غرام.

لُجّة [ع] ایرماق آغزی.

لُجَین [ع] کموش. فضه.

لُحود [ع] (لحد) ك جمعی: لحود اکابر.

لُحوق [ع] اولاشمق، ایرشمك، تابع اولمق. (ایتمك) مصدریله قوللانیلیر: لحوق ایدن.

لُحوم [ع] (لحم) ك جمعی.

لُزوب [ع] یاپیشمق، کیرشمك.

لُزوجة [ع] چکیلوب اوزانمق، طوتقال کبی برشیئه صوانوب یاپیشمق، یاپیشقانلق.

لُزوم [ع] لازم اولمق: بورادن کیتمك لزومی حس اولنیور. اشتراسنه لزوم کوستریلمیور.

لُسُن آز [ع] (لسانك) جمعی: لسن عتیقه. یك... لر.

لُصوص [ع] (لص) ك جمعی.

لُصوصیّه [ع] خرسزلق ایتمك.

لُصوق [ع] یاپیشمق، اولاشمق.

لُطف [ع] کوزللك: لطف سیرت. لطف اخلاق § رفق و نوازشله معامله ایتمك، بو صورتله ایدیلن معامله: لطفکزك منتداری‌یم. لطفپرور § توفیق الٰهی: بلطفه تعالی مقصود حاصل اولدی.

لُعاب [ع] آغزدن آقان صالیا.

لَعِب [ع] اویون، مقصد صحیحه دال اولمیان ایش.

لُعبه [ع] کندیسیله اوینان اویناانان شی، اویونجاق: لعبتکاه = لعبت محلی. لعبت باز = حقه‌باز. § کورنلرك مفتون و مجلوبه اولدیغی شی. لعبة العین = کوزببکی.

لُغات [ع] (لغت) ك جمعی: لغات مأنوسه. لغات غریبه. (لغات عثمانیه) نامنده‌کی کتاب پك چوق لغات غریبه‌یی حاویدر.

لُغة [ع] هر قومك کندینه مخصوص دیلی، افادهٔ مرام ایچون قوللاندیغی اصولات. بز بو موقعده (لسان) کلمه‌سنی استعمال ایدرز. بر قومك جملهٔ کلامیه‌سنی تشکیل ایدن کلماتدن هر بری: «لغتك ترجمه‌سی یانده‌ــ بر ایدر اهل دلك جانده ــ سنبلزاده» لغت نویس = لغت یازیجی، یازان. لغت شناس = لغت بیلیجی. آکلایجی. لغت نویسانه. لغت نویسلك بوقدر مشکل اولدیغنی بیلسیدم بو کتابی اتمامه باشلامازدم. لغوی = لغت شناس. آشنای علم لغت. جمعی لغویون.

لُغز [ع] بیلمجه، چیستان: شو لغز خوش آینده‌در: «دودانه کبوتران ابلق — جفتند وزهم دگر جدابند — پرواز کنند سوی افلاك — وز خانهٔ خود برون نیایند — لا» = هم چفت هم بر برندن آیری ایکی آلاجه کوکرجین سماواته پرواز ایدرلر. اولرندن ده طیشاری‌یه چیقمازلر. بونك نه اولدیغی عین ادراکه خفی قالماز. جمی (الغاز). لغز ایله (معما) بیننده فرق واردر، لغز اکثریا سؤال طریقیله اولور.

لُقاطَة [ع] یره آتیلمش دوکسوزشی: اما بو لقاطه چین اقلام اکابر یعنی ویسی پریشان ماترك دیدنهٔ سلوکی... ویسی.

لُقَطَه [ع] یرده بولنوب آلنان شی. لقطه آدمك غیری‌یه مخصوصدر.

لُقْمَه [ع] بر یودوم طعام. لقمهٔ غم. § مطلقا طعام. بو معناده (ایتمك) مصدریله قوللانیلیر: برلکده لقمه ایتمك. لقمه کوز = باتلاق کوزلی.

لقمه شمار [ع] لقمه صایجی، بخیل، خسیس.

لُکْنَة [ع] الکونة = لکنونة = دیلده‌کی پلتکلك، سوز سویلرکن دیلده‌کی طوتوقلق. کرفتکی زبان.

لُوط [ع] انبیاء عظامدن بر پیغمبر ذیشان اسمیدر که قومندن بعضیسی کودکباز اولدقلری ایچون قهر الهی‌یه اوغرامشلردر.

لُوطی [ع] قوم لوطه اقتفا ایدن کودکباز.

لُؤلُؤ [ع] اینجی لؤلؤ لالا = پارلاق اینجی. وجه تسمیه لمعانیدر.

لؤلؤبار = اینجی یاغدیریجی، یاغدیران.

لُؤلُؤپاش [ف] لؤلؤفشان = اینجی صاچیجی، صاچان.

لُوجَه [فرانسزجه‌دن محرف Loge] قولبه. § کوچك اوطه، حجره § قپوجی اوطه‌سی § تیاترو حجره‌سی.

لُودوس [رومجه‌دن محروف] جنوب طرفندن اسن روزکار.

لُورد [انکلیزجه‌دن] انکلتره‌ده زادکاندن برصنفه ویریلن عنوان.

لُوستارْیا [ایتالیانجه‌دن] کوچك لوقانطه.

لُوستَره [ایتالیانجه‌دن] قوندره بویاسی. لوستره‌جی.

لُوفَر [رومجه‌دن] بر نووع بالق.

لوقوموتیف [فرانسزجه‌دن] دمیریول آرابه‌لرینی Locomotive چکن ماکنه‌لی آرابه.

لُوقانطه [ایتالیانجه‌دن] بیوك آشجی دکانی، آشجی دکانك آلافرانقه‌سی.

لُولَه [ف] چشمه، موصلق وامثالنه طاقیلان کوچك بوری، صواولچوسی: «تاریخی سلطان احمدك جارك زبان لوله‌دن سبید وهی» § چبوغك باشنه طاقیلان مدورجه توتون ظرفی: «زاهد بو بیوردتله اکر دوزخه کیتسه‌ك - برلوله توتون یاقمغه آتش بولامازسك — لا».

لُول [ف] بی شرم، بی حیا. لولی = بی شرمی § لوله منسوب. جمی لولیان.

لُونجه [فرانسزجه‌دن] اصنافك، مذاکره اوطه‌سی.

م

ماء [ع] صو، آب: ماء جاری = آقار صو. ماء راکد = طوران صو. ماء معین = آب صاف وروان. ماء الحیوة = آب حیات. مائی، ماوی = مایه منسوب. جمی (میاه): میاه دریا.

ماب [ع] رجوع ایده‌جك یر، مرجع. شوکتماب، فضیلتماب کبی ترکیبلرده شوکتك، فضائلك ... ایتدیکی وجود

معناسنی افاده ایدر .

مَآبِدَه [ع] (مؤبد)ك جمعی مابدهٔ مجوس.

مَآثِر [ع] كوزل اثرلر ، نشانه‌لر ، افعال حسنه ، یادكار ومفاخر اسلاف : ماثر بركزیدهٔ ظفر، مآثر علمیه . مآثر عرفان. بونك مفردی اولان (مأثره) استعمالده قوللانیلماز .

مَآثِم [ع] كناهلر ، اثملر . مفردی اولان (مأثم) قوللانیلماز .

مَآخِذ [ع] (مأخذ)لـٰه جمعی. مآخذ علوم.

مَآدِب [ع] (مأدبه)نك جمعی. مفردی ضم دال ایله‌ده لغتدر .

مَآرِب [ع] حاجات، مطالب، مفردی اولان (مأربه) قوللانیلماز .

مٰازِب [ع] (میزاب)ك جمعی .

مَآزِر [ع] صیغینه‌جق یرلر ، ملجألر . (مأزر)ك جمعی .

مَآل [ع] زبده ، حاصل اولان شی ، نهایت ، سوزك دلالت ایتدیكی خصوص، معنی، مفهوم. مآل حزن اشتمال. بی مال = مآلسز.

مٰائِل [ع] میل ایدیجی، خواهشكر، شائق.

مٰائِدَه [ع] سفره ، خوان: مائدهٔ مسیح.

مٰاباقی [ع] باقی قلان. (مابقی) ده بو معنایه‌در. « علم نبود غیر علم عاشقی — مابقی تلبیس ابلیس شقی — بهاءالدین آملی »

مٰابَعْدَالطَّبِیعَة [ع] طبیعتك غیری اولان شی، علم الٰهی .

مٰابَیْن [ع] ایكی شیئك آراسی § اولرده حرمله سلاملق بیننده‌كی اوطه § مابین اوطه‌سی . § سرای پادشاهینك سلاملق دائره‌سی. اندرون: مابین همایون جناب ملوكانه.

مٰات [ف] شطرنج اویونجیلرینك اصطلاحنده یكیلمكه دینور . مغلوبیت دیمكدر .

مٰاتَقَدَّم [ع] كچمش زمان ، ماضی، سابق.

مٰاتَم [ع] حزن و مصیبت دمنده‌كی آغلایش، نوحه. ناله. فارسی مقابلی (شیون) . یادكده‌می طوغدیغك زمانلر — سن آغلار ایدك كولردی عالم — براویله زمان كچیركه اولسون — موتك سكا خنده خلقه ماتم — خاكی افندی». § حزن وكدر، مأیوسیت: روزماتم . ماتمزده = مأیوس، ناله‌زن. ماتم كنان= ماتم ایدرك. ماتمی = ماتمه منسوب، ماتملی : ندای ماتمی . ماتم انكیز = ماتم قوپاریجی، قوپاران: خبر ماتم انكیز. ماتم فزا= ماتم آرتیریجی، آرتیران. ماتمسرا ـ و ـ ماتمكده = محل ماتم، بیت الحزن: « درین ماتمسرا ازغفلت ای جاهل ! چه میخندی ؟ ـ تراجون دل، عزیزی مرده ای غافل چه میخندی — نهنك مرك پیشاپیش وموج عمرپی درپی — شكسته كشتی ودریاست بی ساحل چه میخندی — كاتم همدانی» برنجی معناده الـٰه زیاده (ایتك ، ایلمك) مصدرلریله قوللانیلیر : « ایل عید اكبر ایلدی بن ماتم ایلدم — حلیمكرای »

مٰاتیس [زومجه‌دن] صیزمش سرخوش .

مَأْثُورَه [ع] سلفدن روایت اولنان خبرلر. ادعیهٔ مأثوره = علیه الصلاة والسلام افندمزله صحابهٔ كرامدن منقول اولان ادعیه .

مَأْثُوم [ع] صوچلو، كناهلی عد اولنمش اولان : معصوم مقابلی .

مٰاجِد [ع] صاحب مجد وشرف ، عالی بزركوار ، كریم : والد ماجد .

مٰاجَرٰی [ع] ماوقع، كچمش، واقع اولمش شی ، سر كذشت : ماجرای عاشقانه . ماجرای غم افزا .

مٰاجِن [ع] خلقه خیله كارلق یولی اوكره‌دن: مفتی ماجن .

مأجور [ع] اجرو ثوابى ويرلمش . § كرايه ويريلن شى .

ماچين [ف] چينك جنوبنده برملك .

ماحصل [ع] حاصل اولان شى .

ماحضر [ع] حاضر اولان شى، عجله بونى وقت حاجت ايچون موجود اولان طعام قليل معناسنه قوللانيلير : خير الطعام ماحضر = طعامك خيرليسى حاضر اولانيدر .

ماحى [ع] محو ايديجى، ايدن يوق ايديجى، ايدن : ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : ماحئ آرام، ماحئ تحمل . ماحئ اوتان ضلال ماحئ ظلام .

مأخذ [ع] برشيئك آلنديغى، چيقارلديغى ير.

مأخوذ [ع] اخذ اولنمش ، آلنمش ، چيقارلمش ، طوتولمش .

مادام [ع] «ما» لنده‌كى مامصدريۀ زمانيه در. (مدتجه) ديه ترجمه اولنور . مادام الحيات. § چونكه : «مادام كه بيتميور حيانم ـ ظن ايتمه بيتر ترنمانم ـ ناجى»

مادام [فرانسزجه‌دن] خانم . اولنمش قادينلر حقنده مستعملدر .

مادامپول [فرانسزجه‌دن] قالين پاتيسقه.

مأدبه [ع] ضيافت. ضم دال ايله ده لغتدر .

مادح [ع] مدح ايديجى ، ايدن .

مادر [ف] آنا ، والده : «آيرى دوشمش بر برندن شرم ايله خورشيد وماه ـ مادرى اول كونده كيم آلمش اوماهى قوينئه ـ ...» مادرى = مادرلك . (مادريت) ياكلشدر . مادرانه = مادرجه‌سنه : شفقت مادرانه . مادرزاد = آنادن طوغمه : اعماى مادرزاد . شاعر مادرزاد. مادر اندر = اوكى آنا .

مادموازل [فرانسزجه‌دن Made - moiselle] اولنمه‌مش قادينلره، قزلره ويريلن عنوان. خانم قز . كوچك خانم.

مادون [ع] آلت، فروتر . مادون النفس.

ماده [ع] مايه ، اصل ، جوهر § ايش ، امر ، خصوص : اساس ماده . § سوزك بربندى § جسم . مادى = ماده‌يه منسوب ، جسمانى . جمعى ماديات . (معنوى) مقابلى .

ماده [ف] ديشى حيوان . شيرماده = ديشى ارسلان .

مادّى [ع] ماده‌يه منسوب . (معنوى) اوليان شى . جمعى ماديات = مادى اولان خصوصات § ماديّاتدن بشقه برشيئه ايناغميان ، دهرى . جمعى ماديون : مسلك ماديون . ماديت = ماديلك ، ماديّاتدن بشقه‌سنه ايناغامق مسلك فلسفيه‌سى .

ماديان [ف] ديشى آت . (اسب ماده‌ن) ديمك خطادر. چونكه آتدن بشقه حيوانك ديشيسنه (ماديان) ديمز. خاصةً ديشى آته دينير .

مأذون [ع] اذن ويرلمش ، رخصتلى . مأذونيت = مأذونلق .

مار [ف] ييلان ، حيه . جمعى ماران .

مارّ [ع] مرور ايديجى ، ايدن ، كچن : مار الذكر = ذكرى كچن . مار البيان بيانى كچن جمعى مارين .

ماربيچ [ف] برچم علم § (ماربوچ) بوندن محرفدر .

مارت [روميجه‌دن] معروف سنۀ روميه‌نك برنجى آيى.

مارج [ف] دومانسز آتش ، شعله ، زبانه.

مارش [فرانسزجه‌دن] عسكرك يورور كن آياقلرينى بردن آتملرينى تسهيل ايدن شرقى ، چالغى : «سورعسكرى سور قومانـ

ندەسندن — بن شاعرم ایشتە مارش بندن — ناجی» § آرش! ایلری !

مارِض [ع] خستە، مریض .

مارِق [ع] دیندن چیقان . گمراه .

مارقە [فرانسزجەدن] اشیا اوزرینە وضع اولنان علامت، نشانە .

مارکی [فرانسزجەدن] Marquis زادگان صنوفنك دوقە ایلە قونت آراسندە بولنان بر صنف مخصوصی .

مارکیز [فرانسزجەدن] زادگاندن مارکی عنوانی حائز بر آدمك زوجەسی .

مارمُهرە [ف] ییلانك باشندە بولنان مهرە .

ماروت [ع] بر ملك اسمیدركە (هاروت) اسمندە بولنان دیگر ملكلە برابر بابلدە برقیویە نگونسار اولەرق صلب اولنمشلر، گویا بر انسان اوقیونك كنارینە گیدوبدە سحر تعلمی ایستەسە كندیسنە تعلیم فسون ایدرلرمش . ماروت نگاه .

مازو [ف] دری دباغتندە قوللانیلان معروف دانەدركە مازو آغاجنك یمشیدر. (مازون)دە بومعنایەدر .

ماسّ [ع] مس ایدیجی، ایدن .

ماسَبَق [ع] گچن شی، گچمش : حکایهٔ ما سبق .

ماست [ف] یوغورت .

مأسَدە [ع] آرسلانلی یر، آرسلان یتاغی .

ماسِك [ع] طوتیجی، ضبط ایدیجی .

ماسکە [فرانسزجەدن] نقاب، یوزاورتوسی .

ماسَلَف [ع] گچمش ، گچن شی .

ماسِواء [ع] ماسوی = غیری اولان شی، یشقە : ماسوی الله = اللهك غیریسی ، علائق دنیویە، موجودات، مخلوقات. بو موقعدە بعضاً یالکز (ماسو) دە قوللانیلیر.

مأسُور [ع] یولی کسیلمش، سیر ایدلمش.

ماسُور [ف] بربرینە قاتیلمش، ممتزج شی.

ماسە [ایتالیانجەدن] ترابزەنك کوچکی، سفرە § تاجر مفلسك مال موجودی. مال غرماء.

ماشطە [ع] قادینلرك صاچلرینی طرایان، گلینك چهرە واندامنە زینت وآرایش ویرن قادین. بوکا (مشاطە) دە دینیر .

ماشورە [ف] اوزرینە ایپلك صاریلان اینجە قامش ، ایکە صارلمش ایپلك یوماغی . ماسورە § لولە، امزیك .

ماشی [ع] یوروییجی، یورویین، یایان گیدن. ماشیاً = یایان اولەرق: ماشیاً سیاحت. ماشیاً سفر .

ماشیە [ع] دوە، قیون، کچی دینیلن حیوانات، جمعی (مواشی). اولادی کثیر اولان قادین، سائر حیوانەدە ماشیە دینیلیر .

ماصَدَق [ع] اصلی (ماصدق علیە) در. (صادق اولان شی اوزرینە) دیمکدر. محاورەدە مضمون، معنی موقعندە مستعملدر .

ماضِغ [ع] چیکنەییجی، چیکنەیین .

ماضی [ع] گچن، گچمش زمان: «آماضی دینیلن شعشعەلی صبح شباب — ایلدی ابرسحردن دها سرعتلی گذر — محمد جلال بك». الماضی لایذکر.

ماعَدا [ع] بشقە، غیری .

ماعُون [ع] زکات مال § کندیسیلە انتفاع اولنەجق شی § قازان، تنجرە وسائرە گبی اسباب خانە، لوازم بیتیە .

مافات [ع] فوت اولان، الدن گیدن شی: تلافیٔ مافات، جبر مافات .

مَأفوْن [ع] ادراکی کوشك، سبکمغز.

مافوْق [ع] اوست، بالا.

مافی الباب [ع] بابِ ایچنده اولان شی. غایة‌مافی‌الباب.

مافی البال [ع] مافی‌الضمیر = کوکلده اولان شی: عرض مافی البال. اظهار مافی الضمیر. «سکا عرض مافی الضمیر ایلدم بن — نلر سویلمشدك دوشون صوکره‌دن سن — نه انصافسزلق، وفاسزلق ایتدك»

مأق [ع] کوشهٔ چشم. کوزك برون جهتی، کوز.

مَأقة [ع] انسانه آغلارکن عارض اولان هیچقریق.

ماقبل [ع] اوك، پیش، مقدم.

ماقه [فرانسزجه‌دن] Macao یکرمی براو یونی

ماكِث [ع] مکث ایدیجی، ایدن.

ماکِر [ع] مکر ایدیجی، ایدن، حیله‌کار.

مأکَل [ع] یمك، خوردن. مجازاً (مأکول) معناسنه قوللانیلیر. § خدمتسز، منتسز معاش. قزانج. جمعی مآکل.

مأکَله [ع] بریردن جلب اولنان ذخیره § ینه‌جك شی.

مأکول [ع] اکل اولنمش، ینلمش. جمعی مأکولات.

ماکیان [ف] طاووق. خروسك زوجه‌سی اولان صرغ خانکی.

ماکِنه [فرانسزجه‌دن] Machine آلت § چرخ، دولاب.

مال [ع] قیمتدار شی، انسانك تحت تصرفنده بولنان اشیا. فقهده: «طبع انسانی مائل اولوب ده وقت حاجت ایچون ادخار اولنه بیلن شی» دیه تعریف اولنمشدر. جمعی (اموال).

مالدار = زنکین. مال ناطق = آت، دوه قاطر کبی چارپا حیوان، سکه‌لی آلتون. بیت‌المال = خزینهٔ دولت. بیت‌المال مسلمین.

مالاکلام [ع] سوز قبول ایتمز. اصلی (مالاکلام فیه) در.

مالامال [ف] زیاده طولو، پر، مملو. فی‌الاصل کثیر، فراوان معناسنه‌در. مجازاً معنای اولده مستعملدر.

مالانهایه [ع] اوجسز، نهایتسز.

مالایعنی [ع] معناسز، فائده‌سز بوش. مالایعنیات.

مالشگر [ف] سورتیجی، اوغوجی، دلاك.

مالك [ع] صاحب ملك، پادشاه § متصرف، قادر. مؤنثی (مالکه) در: مالکهٔ دریا. مالکهٔ حسن و آن.

مالکانه [ف] اراضی امیریه‌دن بعض شرائط ایله ملکیت اوزره متصرفه تعلیك اولنان اراضی. ترکیبك معنای اصلیسی صاحب ملك دیمك اولان (مالك) کلمه‌سنه الحاق اولنان (آنه) اداتیله مالکجه‌سنه دیمکسه ده معنای اولده استعمالی شایعدر.

مألوف [ع] الفت اولنمش، آلیشلمش، خوی ایدلمش: مألوف غرام. مألوف محنت.

مألوم [ع] اله کرفتار اولمش، الم‌ده، مکدر.

ماله [ف] دیوار صیوامغه مخصوص آلت، سورکو. لسانمزده‌ده بونام ایله معروفدر. (مالج) بوندن معربدر.

مالی [ع] طولدیریجی، طولدیران.

مالی [ف] چوق. فراوان. مجازاً طولی، پر، مملو معناسنه قوللانیلیر.

مالیّ [ع] ماله منسوب . (مالیه) کبی تعبیرلرده موصوفی مقدردر . (دائرهٔ امور مالیه) دیمکدر .

مالیخولیا [یونانجه‌دن‌مفرس]قره‌سودا، حزن دائمی «دراصل جنون عشق‌جانان — یك ماده ایست همچو سودا- شد نام یکی جنون اول — پس عشق شد است مالیخولیا — ابوالمعانی» بوکا فرنکلر mélancolie دیورلرکه مالیخولیا ایله بر اصلدن مأخوذ اولدیغنه شبهه یوقدر . مالیخ ، ماخولیا صورتنده‌کی مخففلری لسانمزده نه قوللانیلمشدر . نه‌قوللانیلمه‌سی آرزو اولنور.§ مالیخولیا کلمه‌سی لسانمزده تصورده قوریلان زنکینلك ، خیال باطل ، خیال خام معناسنه‌ده قوللانیلیر .

مالیده [ف] سورلمش ، اوغولمش .

مالیز [ف] سولوك .

مامضی [ع] کچمش شی، کچمش زمان: مضی مامضی = کچن کچدی ، کچن شی کچمش اولسون .

مامَلك [ع] مالك اولنان شی، انسانك مالك اولدیغی اشیا : « مامَلك خاکستر اولدی کندیسی کول اوکوزی= تاثیك قالدی ایشی الطاف سبحانیه‌یه »

مأمَن [ع] محل امن : مأمن رضا = کعبهٔ مکرمه‌یه اشارتدر .

مَأمور [ع] امر اولنمش . برخصوصك اجراسنه‌تعیین‌ایدلمش آدم . مأموریت = مأموراق : اعشار مأموریق . انام مأموریق .

مَأمول [ع] آرزو ایدلمش، اومولمش، امید اولنمش شی :«ڤانتین‌ظهوری مأمولدر».«واپورك باتمش اولمسی مأمولدر» ولنده، یعنی (محتملدر) مقامنده‌قوللانیلمامسی اولادر . لطف مأموله نائلیت .

مأمون [ع] امین قلنمش ، محفوظ ، قورقوسز ، تهلکه‌سز § خلفای عباسیه‌دن‌هارون‌الرشیدك‌اوغلینك‌اسمیدرکه زمان سلطنتی تاریخچه مدنیت اسلامیه‌نك دورهٔ کمالی عد اولنور .

مانتو [فرانسزجه‌دن] manteau اوستدن کییلن کنیش لباس . قپوت ، یغمورلق ، ساقو ، خرمانی ، برنس .

مانجه [ایتالیانجه‌دن]ییه‌جکك بیاغیسی، عادیسی : کیجی مانجه‌سی .

مانده [ف] قالمش . عمل مانده = ایشدن قالمش . ایشه یرامز .

ماندارن [پورتکیزجه‌دن مأخوذ]چین وزراسنه اوروپاده ویریلن عنوان : چین ماندارنلری

ماندالینه [فرانسزجه‌دن محرف] mandarine پورتقال جنسندن کوچك لذتلی برمیوه .

ماندولین [فرانسزجه‌دن] mandoline برنوع ساز ، چالغی .

مانع [ع] منع ایدیجی ، ایدن . اسیرکین، کری طوردیران ، برشیئك عدم حصولنه سبب اولان « مانع رزق اولانك رزقنی الله کسر — لا » .

مانغانز [فرانسزجه‌دن] manganèse برنوع سرت معدن .

ماننده [ف] و مانند = ادات تشبیهدر. کبی، بکزر ، نظیر وشبیه معناسنه . مانند آباد = عالم برزخ .

مانکن [فرانسزجه‌دن] اکثریا حاضر البسه مغازه‌لرینك قپولرنده ، جامکانلرنده بولنان آغاجدن معمول مجسم انسان تمثالی .

مانورا [فرانسزجه‌دن]manœvre عسکر تعلیمی § عسکرك آلیشمسی ایچون

اجرا ایتدکلری حرکات حربیه تقلیدی § کمیجیلك عملیاتی، تعلیم بحری، صنعت بحریه § دولاب ، اوبون ، حیل ودسائس .

مَأْنُوس [ع] آلیشلمش، خوی ایدلمش، پسندیده، مرغوب .

مانی [ف] مشهور بر نقاشك اسمیدر که دین زردشت ایله خرستیانلغی مزج ایدرك دعوای نبوتله میدانه آتیلمش و بر خیلی حقایقی باشنه جمع ایتمشدی. مذهبنی ترویج ایچون ادیان سابقه‌یی یکدیکرینه مزج ایدرك برقاچ پارچه کتاب تألیف ایتمش واثنای سیاحتنده ایراد ایتدیکی نطقلرله خلقی مذهبنه دعوت ایلمشدر. نقاشلق صنعتنده زماننك فریدی اولدیغندن محصول دست مهارتی اولان نقوش لطیفه‌یی خلقه معجزه مقامنده کوستردی .

بیامد یکی مرد گویا زچین
که چون او مصور نه بیند زمین
زچین نزد شاپور شد بار خواست
به پیغمبری شاه را یار خواست

بیتلریله شهنامه‌ده حکایه اولندیغی وجهله ملوك ساسانیاندن شاپورك زمان حکمرانیسنده ایرانه کله‌رك برچوق صور واشکال عجیبه‌یی حاوی اولان کتابنی مشار الیهه تقدیم واصول وعقائد دینیه‌سنی عرض وتفهیم ایلدی. شاپور دانشپرور و ذکی بر آدم اولدیغندن مانینك بطلان نبوتنی آکلامش وکندیسنی حضورینه جلب ایدرك بینلرنده محاورهٔ آتیه جریان ایتمشدر.

مانی — ارواح پاك آسماندن نزول ایتمشدر. زمین سفلی ایله اتصالنه سبب قادینلردر. ازدواجك اوکی آلنملی. تاکه روحلر آسماندن نزول ایتمسون .

شاپور — سنك بو سوزلرکله دنیا خراب اولور . آبادمی ایدر؟ خرابمی ؟

مانی — آبادی روح، خرابی تنده‌در.

شاپور — سنی اولدرسه‌لر اولومکده آبادمی اولور ، ویرانمی ؟

مانی — ویرانی تن، آبادی روان. بونك اوزرینه کندیسنه توبه تکلیف اولنمش ومانی قبول ایتمیه‌رك دعوای باطلنده اصرار ایتمش اولدیغندن امر شاه ایله اعدام ایدیلوب جسدی دروازهٔ شهره صلب اولنمشدر . وفاتنده برچوق پیروانی قالمشدر آنلره (مانویه) دینیر . مانی ده زردشت کبی نوری فاعل خیر ، ظلمتی فاعل شر اولمق اوزره تلقی ایدردی . « وکم لظلام اللیل عندی من ید — یخبر ان المانویة تکذب — متنبی » (ارژنك) نامنده‌کی کتاب مشهور مانینك جملهٔ تصنیفاتندندر .

مانیپولاتور [فرانسزجه‌دن manipulateur] تلغراف ویرمکه مخصوص آلت .

مانیفاطوره [فرانسزجه‌دن محرف manufacture] فابریقه ایشی ، فابریقه مالی ، معمولات صناعیه .

مانیفستو [فرانسزجه‌دن manifeste] حموله قائمه‌سی

ماوراء [ع] آرد ، کری طرف ، ماوراء النهر = ملك توران .

ماناف [ف] ابه قادین ، قابله .

ماوقع [ع] واقع اولمش شی، سرکذشت.

مأوی [ع] یورد ، واره‌جق مکان ، صیغینه‌جق یر : درکاه سلطان ، مأوای مظلومان‌در .

ماه [ف] آی قمر : « بوکیجه بزمه کل ای عالم حسنك ماهی — یوقسه یردن کوکه‌دك ایجینیرز والله — لا » § آی ، شهر ، سنه‌نك اون ایکی‌یه تقسیم اولنان اقسامندن هر بری: ماه تموز، ماه اغستوس. ماه کنعان = یوسف علیه السلامدن کنایه‌در.

ماه نو = یکی آی ، هلال . ماه‌سی روزه = اوج کونلك آی ، پك اینجه هلال . ماه بماه = آیدن آیه ، شهریه . ماهیانه = آیلق ، آی باشنده ویریلن اجرت . ماه یمانی = فخر کائنات افندمز . (مه) صورتنده تخفیف اولنور .

ماهپاره [ف] آی پارچه‌سی ، صاحب حسن وآن . بعضاً (مهپاره) صورتنده تخفیف اولنور : « رخنده انجم قدم مهپاره وار اما که حسن — مهر اوج حسن و آنسك بکزه‌مز آنلر سکا — سنبل‌زاده افندی » .

ماه پیکر [ف] یوزی آی کبی ضیادار . بعضاً (مه‌پیکر) صورتنده تخفیف اولنور .

ماهتاب [ف] آی آیدینلغی ، روشنیٔ ماه : « سیه‌طبعان اولور روشندلانك دشمن جانی — که دزد تیره روزی دائما دلگیر ایدر مهتاب — بلیغ » (آی ماهتابی) تعبیر عامیانه‌سی کولنجدر . § اون درت کیجه‌لك آی بدر : شب ماهتاب . لیلهٔ ماهتاب . ماهتاب شب آرا ، ماهتاب لیله پیرا . (مهتاب) صورتنده تخفیف اولنور : « کیوب بر آل اتکلك هاله‌دن میدانه عزم ایتمش — سماده مولوی آیینی تصویر ایدر مهتاب — بلیغ » . § یوقاری چیقوب آی کبی پارلایان برنوع فشك . ماهتاب ایتمك = اکلنمك ، صفا . « طاغلرکه وقار ایله صانیرسین — رفع تتق سحاب ایدرلر — عمانه دونوب خطاب ایدرلر — امواج کنار ایله صانیرسین — یکدیکره ماهتاب ایدرلر — عبدالحق حامد بك »

« ماهتاب ومهتاب — بمعنی ماه وپرتو ماه هردو آمده معنی دوم مشهور است — غیاث اللغات » ماهتاب — آی آیدینلیغیدر واون درت کیجه‌لك آیه دینور . عربیده بدر دیرلر — برهان قاطع » . حضور صحبت روشندلان غنیمت دان — پیاله گیر که شبگیر میکند مهتاب — صائب »

ماه تابان [ف] پارلایجی ، پارلایان آی : ماه تابان سیما . « دریغا دریغا دریغا دریغ — که شد ماه تابان من بر میغ — فردوسی »

ماهچه [ف] سنجاق باشنه ، مناره ، کنبد تپه‌لرینه آلتون ایله کوموش وسائره‌دن آی شکلنده یاپیلان شی .

ماهد [ع] یایجی ، دوشه‌یجی .

ماهر [ع] مهارتله متصف اولان . صنعتشناس استاد ، هنرور ، حاذق : شاعر ماهر ناخدای ماهر .

ماهروی [ف] آی یوزلو ، یوزی آی کبی . ماهرویان = ماهرولر . (مهرو) صورتنده تخفیف اولنور . مهرویان = مهرولر .

ماه روزه [ف] شهر رمضان .

ماهشید [ف] آی § ی آیدینلغی ، روشنیٔ ماه .

ماهانه [ف] ماهیانه ، آی باشنده ویرلمسی مقرر اولان اجرت . آیلق .

ماه نخشب [ف] ابن مقنع نامیله یاد ایدیلن حکیم ابن عطانك ماوراء النهرده نخشب شهری جوارنده‌کی سیام طاغی اتکنده بولنان برقیودن سیماب وسائر موادن بالترکیب سحر وشعبده ایله طوغدیر‌دیغی آیدرکه کویا بو آی ایکی ماه مدت هر کیجه قیودن طلوع ایدرایه درت ساعتلك مسافه‌یی تنویر ایدرمش . نخشب ایله چاهك آراسی ایکی ساعتلك مسافه ایمش . بوکا ماه سیام ، ماه مقنع ، ماه کش‌ده دینیلیر . حقنده‌کی روایت اساطیر شرقیه‌دن کبی کورینور .

ماهواره [ف] آیلق ، آی باشنده ویرلسی مقرر اولان اجرت .

ماهودانه [ف] حب الملوك دینیلن دانه .

ماهه [ف] بورغو ، مثقب .

ماهی [ف] بالق ، سمك : « اوماهیلرکه دریا ایچره‌در دریانی بیلمزلر ... خیالی) ماهیان = ماهیلر ، ماهلر . بوکله هم ماهینك هم ماهك جمیدر . ماهیان دریا . ماهیان کائنات . ماهی خوار – و – ماهی گیر = بالقچیل قوشی . ماهی دان = حوض .

ماهی فروش [ف] بالق صاتیجی ، بالقجی .

ماهی گیر [ف] بالق طوتیجی ، صیاد سمك .

ماهیة [ع] برشیئك کنهی . حقیقت . مصادر مجهوله دندر . « ماهیتی اثبات ایدن آثار عملدر — مقدارینه نسبتله کشی خیر وشر ایلر — شناسی » . اظهار ماهیت . ماهیت ردیئه . ماهیت حقیقتدن اعمدر . زیرا حقیقت آنجق موجوداتده ، ماهیت ایسه موجودات ومعدومانده استعمال اولنور . جنسیتی اشعار ایتدیکی ایچون متکلمین جناب حقه ماهیت اطلاقندن امتناع ایتمشلردر .

مایع [ع] صیویق ، صوکبی آقان شی . جمی مایعات : مایعات قانونی .

مایعرف [ع] بیلنمز § مندر آلتنده صاقلانان مال .

مایتا [ایتالیانجه دن] یلکنلری قپامه ، ایندیرمه ، براقمه . ضدی فوره .

مأیوس [ع] یأسه دوشمش ، ناامید . مأیوسیت = مأیوسلق ، نومیدی . بز بو کلمه‌یی (یائس – و – آیس) کلمه‌لری موقعنده قوللانیورز . عربجه‌ده بشقه صورتله قوللانیلیر . مثلا (مأیوس منه) دینیلیر .

مایه [ف] اصل ، اساس ، بنیاد § بضاعه ، ثروت وسامان : سرمایه § دیشی دوه ، ناقه . مایهٔ شب = کیجه قراکلغی ، ظلمت لیل .

مباحث [ع] (مبحث) ك جمی : مباحث شتی . مباحث ادبیه .

مباد [ف] مبادا = اولمیه معناسنه . اسکی اثرلرده قوللانیلشدر .

مبادی [ع] (مبدأ) ك جمی : مبادئ شهور . مبادئ مسافات . مبادئ تحصیل . مبادئ کتابت . مبادئ الفنون .

مبال [ع] موضع بول ، فرج ، قضیب .

مبالغ [ع] (مبلغ) ك جمی : مبالغ کلیه .

مبانی [ع] (مبنی) نك جمی . § سوزك بناء اولندیغی یرلر ، مضامین ، معانی : مبانئ کلام ، مبانئ سخن .

مبثوث [ع] طاغلمش پراکنده ، پریشان .

مبحث [ع] برشیئك بحث اولندیغی یر ، مقاله .

مبدأ [ع] باشلایه‌جق زمان ، بر شیئك باشلادیغی زمان ، زمان بدء : موسم بهارك مبدأی . مبدأ ومنتهی . مبدأ حیات § باشلایه‌جق یر ، برشیئك باشلادیغی یر ، مکان بدء : صحرانك مبدأی . « بو قدر بیلن جهانه کلنلرده مبدأی — بیلمز معادی بزم فنادن کیدن دخی — علی روحی بك » § باشلانغیج ، اول ، ابتدا : مبدأ تعلم ، مبدأ تدریس . (مبدأ) ك ادواته اتصالی حالنده همزه‌سنك مرکزی دکشمز : ایشك مبدأی ، مبدأینه ، مبدأیی ، مبدأینك .

مبذول [ع] بذل اولنمش . حسن رضا ایله صرف ایدلمش § چوق ، کثرتله اوزره موجود . مبذولیت = مبذوللك . مبذولی = مبذوللك .

مبرات [ع] (مبره) ك جمی : خیرات ، حسنات .

مَبْرُودْ [ع] صغومش، صغوق.

مَبْرُورْ [ع] خیرلی، مقبول، ایی اولان شی: عمل مبرور. خدمات مبروره.

مَبْرُوزْ [ع] آچلمش مکتوب § ابراز اولنمش.

مَبْرُوصْ [ع] (برص) علتنه کرفتار.

مَبْسُوطْ [ع] بسط اولنمش، یایلمش، آچیلمش: خوان مبسوط نعم.

مَبْشُورَه [ع] براديليشى، بويى بوصو، رنکی لطیف قادین.

مَبْشُوشْ [ع] سیلنمش.

مَبْطُونْ [ع] علیل البطن.

مَبْعُوثْ [ع] بعث اولنمش، کوندرلمش: طرف حقدن مبعوث پیغمبر. § دیرلمش، احیا اولنمش § بر دولت یاخود بر آدم طرفندن بر خصوص ایچون وکالةً کوندرلمش.

مَبْغُوضْ [ع] بغض اولنمش.

مَبْلَغْ [ع] مقدار § آقچه، آلتون، جمی مبالغ: «جهان مشتاقك اما اولمینجه مبلغ معلوم — کلوب ده خاك پایه یوزلرین قابلمی سورسونلر — اشرف»

مَبْلُوعْ [ع] بلع اولنمش، یلنمش، یوتولمش.

مَبْلُولْ [ع] ایصلانمش.

مَبْنَى [ع] بنا یری، جای بنا. حاجی ابراهیم افندی مرحوم وقتیله «شو کورر دیکمز مبنای عظیم سلطنت که...» جمله‌سنه اعتراض ایدرك بومقامده اولی اولان بنای عظیم سلطنت دیمکدی» دیمشیدی. مبنی کله‌سی یالکز اسم مکان دکلدر. مصدر میمی ده اولور. بنا کله‌سی ده اساس آیاپی یاپق معناسنه مصدر اولدیغی حالده صکره‌دن اسم اوله‌رق باقی خانه معناسنه قوللانیلمقده‌در. اوحالده بونلرده اسم اوله‌رق استعمالنده بأس کورلمه‌مك لازم کلمزمی؟ باخصوص کله آهنکدار اولدیغی ایچون ابنیهٔ عالیه ترکیبنه مبانیٔ عالیه ترکیبی هر حالده ترجیح اولنور.

مَبْنِى [ع] بنا اولنمش. مبنی علی الحکایه = حکایه اوزرینه بنا اولنمش، حکایه‌یه مستند. مبنیاً قیمت = بنانك قائماً یعنی برنده طوردیغی حالده قیمتی. مقلوعاً قیمت بونك عکسیدر. § صرفیونجه حرف اخری اولدیغی وضع اوزره طوران، اختلاف عوامل ایله تغیر ایتمین کله. § طولابی. ایچون: بوکا مبنی.

مَبْهُوتْ [ع] حیران.

مَبْهُورْ [ع] هار هار صولویان، صولغان علتنه اوغرایان. شخص مبهور. اسب مبهور.

مَبِيتْ [ع] کیجه‌لمك، شب کذرانی § کیجه‌لیه جك یر، جای شب کذرانی.

مَبِيعْ [ع] صاتیلمش. فقهده صاتیلان شیئه دینورکه بیعده تعیین ایدن عیندر وبیعدن مقصود اصل ده اودر.

مَبِيضْ [ع] قادینلرده رحمك ایکی یان طرفنده اولدقجه بیضی الشکل اولان ویمورطه‌لق دینیلن عضودرکه طاووق وامثالی حیواناتك یمورطلامسی کبی طائفهٔ نسانك دخی یمورطه‌سی بوعضو واسطه‌سیله حصول بولور. حیضلرینی کورملری بوعضودن یمورطه حصوله کلدیکنه اشارتدر. حاصل اولان یمورطه‌لرده برطرفی رحمه مربوط، دیکر اوجی واسع وصچاقلی اولدیغی حالده یمورطه‌لری قوشاتمش ونفیر یعنی مجرا واسطه‌سیله رحمه کلیرکه بویمورطه اکر حوینات منویه‌دن برینه تصادف ایتمش ایسه رحمده بیویوب جنین اولور. ایتمه‌مش ایسه محو اولور کیدر. یمورطه یمورطه‌لغك برطرفی بانیق قبارجغی

کی ایچی صوطولو اولەرق قبوب بر تلەسیلە خروج
ایدر . یورطەلق هرقادیندە ایکی دانەدر .
§ برچیچکدە میوە اولمق شانندن اولان
قطعەنك القاح فعلندن اولکی حالی .

مَتَاع [ع] قماش ، اثواب کبی مدار تمتع
واستفاع اولان اشیا : « یلك اوجوز
ویردك متاع میلی اول مدارەیە — بزدە
شمدی آە جانکاهك بیکی برپارەیە — ناجی »
متاع کم بها . جمعی امتعە : امتعهٔ تجاریە .
فی الاصل فائدە ، منفعت معناسنەدر .

مَتَاعِب [ع] خلاف قیاس اولەرق (تعب) لك
جمعیدر . رنجلر ، مشقتلر . متاعب
سفریە .

مَتَانَت [ع] صاغلاملق ، محکملك ، استواری :
متانت اخلاق . متانت بنا . متانت افکار

مَتْبُوع [ع] تابع اولنمش ، کندیسنە
ویولنمش § حکمدار : متبوع معظم .

مَتَرَس [ا] قیونك آردینە آچیلمامق ایچون
قونیلان آغاج § مولع حربدە
عسکری محافظە ایچون بیغلمش طوپراق ،
سپر ، قلعە : مترس حصار « بدان حصار
کروهی پناە بردەمی — زترس قالب بی روح
چون مترس حصار لا » . ترکجەدە (مترس)
بوندن محرفدر . (مترس) معربیدر . فی الاصل
(قورقە) معناسنەدر .

مَتْرُوك [ع] ترك اولنمش ، براقیلمش :
آشیان متروك . مؤنثی متروکە .

مَتْرُوکَات [ع] متروکك جمعی . اکثریا
برآدمك مخلفاتی ، یعنی اولدکدن
صکرە قالان اشیاسی ، حقندە قوللانیلیر :
افندینك متروکاتی شوندن عبارتدر . متروکات
قلمیە .

مَتِین [ع] صاغلام ، محکم ، استوار : مادیات
ومعنویاتدە قوللانیلیر : سد متین ،
فکر متین ، طبع متین ، متین الاخلاق .

مَثَاب [ع] کری دونەجك یر § صویك ،
انسانلرك طوپلاندیغی یر .

مَثَابَە [ع] درجە ، رتبە ، مرحلە ، منزلە .
تشبیه ایچون قوللانیلیر . فی الاصل
محل رجوع معناسنەدر .

مَثَالِب [ع] عیوب ، نقائص .

مَثَالِث [ع] سەتالر ، سازلر .

مَثَانَە [ع] سدیك قاووغی .

مَثَانِی [ع] ایکی رکعتدە ایکی دفعە اوقوندیغی
ایچون « سورهٔ فاتحە » یە دینلمشدر §
آیت رحمت وآیت عذابە قترانندن طولایی
تمام قرآن مجیدە دە مثانی دنیلیر . محققیندن
بعضلری مثانی یی (دودو) معناسنە اولان
(مَثْنَی) نك جمعی ، بعضلری دە تثنیە ایدلمش
معناسنە اولان (مُثَنّی) نك جمعی اولمق اوزرە
قید ایتمشلردر : اسرار مثانی .

مَثَاوِی [ع] (مثوی) نك جمعی .

مَثْقُوب [ع] ثقب اولنمش ، دلنمش .

مَثَل [ع] شبیه ، مانند § داستان ، قصهٔ
مشهورە (ماصال) بوندن محرفدر §
ایضاح مطلب ایچون اتیان اولنان حکایە ،
قصە . مثلا = مثال اولەرق . ضرب مثل
= مثل مضروب معناسنە بر ترکیبدرکە
حکمة العوام اولان جمل وعباراتە دینیلیر .
(ضرب المثل) ترکیبی آثار عربیەدەدە
استعمال اولنمشدر .

مُثَلَّث [ع] ثالث اخذ اولنمش . § اوچ
قات بوکلمش ایپ .

مَثْنَوی [ع] مختلف القوافی ابیاتە ، تعریف
دیکرلە هربیتی باشلی باشنە مقفی
اولان نظمە دینیلیر .

مَثُوبَە [ع] ایلکك مکافاتی ، جزای نیکی
§ قیامتدە عبادتك اجری ، مکافات

اعمال . جمع مثوبات . (اجر مثوبات) دیمه‌مل .
مَثْوی [ع] مأوی ، مسكن ، خانه .
مَثیل [ع] شبیه ، نظیر ، مانند ، مثال .
مُجادِل [ع] (مجدل)ك جمعی . كوشكلر ، قصرلر .
مَجاذِیب [ع] (مجذوب)ك جمعی .
مَجاری [ع] (مجرا) نك جمعی ، صویك آقدیغی یرلر ، صو بتاقلری .
مَجاز [ع] یول ، كچه‌جك یر § حقیقتك ضدی . عندالبیانیون . معنای موضوع لهنك غیریده علاقهٔ مشابهت ویا ظرفیت یاخود سببیت وغیریسیله استعمال اولنان كلمه‌در . مثلا (خر) كلمه‌سی حیوان ناهق دیمك اولدیغی حالده علاقهٔ مشابهت اولان حماقتله احمق آدمه دخی اطلاق اولنور . مجازاً = مجاز اوله‌رق . مجازی = مجازه منسوب . معنای مجازی . عشق مجازی .
مَجاعَة [ع] آجیقمق § آجلق ، ضد شبع .
مَجال [ع] طاقت ، توان ، قدرت : بی مجال = مجالسز . «نیكخواه عالم غمخواری‌یم هم نومحك — بی مجالم یوقسه هپ بی چاره‌كانه چاره‌یم — ناجی» فی الاصل جولان وجولان ایده‌جك یر ، میدان دیمكدر . معنای اولده مجازاً مستعملدر .
مَجالِس [ع] (مجلس)ك جمعی . مجالس دبیه . اعضای مجالس . مجالس طرب .
مَجالِی [ع] (مجلی) نك جمعی . آینه‌لر ، سرایا .
مَجامِر [ع] (مجمر)ك جمعی .
مَجامِع [ع] (مجمع)ك جمعی . جمع اولنه‌جق طوپلانه‌جق یرلر . مجامع بلده .
مَجامِیع [ع] (مجموعه) نك جمعی : مجامیع موقوته . صحائف مجامیع .

مَجّان [ع] بادهوا ، مفت ، رایكان . مجاناً = مجان اوله‌رق ، بدلسز .
مَجانِیق [ع] (منجنیق)ك جمعی .
مَجانِین [ع] (مجنون)ك جمعی . دیوانه‌لر .
مَجْبُور [ع] قیرلدقدن صكره بتونلنمش § زور ایله ایشه صالدیرلمش .
مجبوریت = مجبورلك : مجبوریت معنویه .
مَجْبُول [ع] یارادلمش ، طبیعت ، جبلت یاپلمش . ایدلمش .
مَجْد [ع] شانلیلق ، شرفلیلك ، جلالت ، اولولق ، بیوكلك . مجد آنجق آبا واجداد ایله اولور . اصالتی اولمیان آدمه وصف اولماز § بیوك اولمق ، شرفلند اولمق .
مَجْبُوب [ع] ذكری ، خصیه‌لری كسیلمش .
مَجْدُود [ع] رزق بول ، نصیبلی . بختیار .
مَجْدُور [ع] چیچك چیقارمش آدم .
مَجْدُول [ع] صاغلام ، محكم شی § بوكولمش ، مفتول .
مَجْذُوب [ع] جذب اولنمش ، چكلمش ، جذبه‌دار ، ربوده ، بی اراده ، بی اختیار § دلی ، دیوانه .
مَجْذُور [ع] بر عددك مثلنه ضربندن حاصل اولان عدد .
مَجْرُور [ع] جر اولنمش . چكلمش § كسر ایله اوقونان كلمه .
مَجْذُوم [ع] جذام علتنه كرفتار اولمش .
مَجْرَی [ع] آقه‌جق یر ، نهر ، جریان یری : مجرای ماء . «مجرای قلمدن دوكولن ماء معازف — باغ وطن و دولته باران كرمدر — مونی بك» مجرای بول = سدیك یولی .
مَجْزُوم [ع] جزم اولنمش . كسدیریلوب آتیلمش . یقین حاصل ایدلمش § بلا

حركه قرائت اولنان .

مَجْعُول [ع] ياپيلمش، دوزلمش، محدث، مصنوع : مصادر مجعوله.

مَجْلِس [ع] اوطوره جق یر § برخصوصك بين الاعضا مذاكره سی ايچون تخصيص اولنان مقام رسمی: مجلس وكلا، مجلس معارف . هيئت مجلس . مجلسك قراری § صحبت وملاقات ايچون طوپلانيلان محل : مجلس عشرت. مجلس ادبا. مجلس ادب . مجلس افروز ـ و ـ مجلس فروز = مجلس ضيالانديرـ يجی، مجلسه رونق ويريجی: شمع مجلس افروز. مجلس بيع = بازارلق ايچون اولنان اجتماع. مجلس عقد = برخصوصی تعهد والتزام ضمننده يعنی ايجاب وقبولك ارتباطی ايچون طرفينك اجتماع ايلديكی محله ياخود بو بابده اولنان اجتماعه دينور. مجلس محاكمه = طرفينك محاكمه اولنديغی محل، ياخود محاكمه ضمننده اولنان اجتماع. مجلس هبه = برشيئك باغشلانديغی محل. مجلس نويس = وقعه نويس. مجلس آرا = مجلسی تزيين ايديجی، ايدن، خوش صحبت.

مَجَلَّه [ع] حكمتی حاوی صحيفه § كتاب، نامه § علم فقهك معاملات قسمندن مأخوذ موادی حاوی قانون مدنی . مجلهٔ جليله.

مَجْلُوب [ع] جلب اولنمش، باشقه سی طرفنه چكلمش، افتاده: مجلوب التفات مجلوب محبت . مجلوب غرام.

مَجْلیٰ [ع] محل جلا ، آينه ، مرآت : مجلای مجلا .

مَجْمَجَه [ع] قلبنده كنی سويلمك ايستيوبده يينه كيزلمك. § يازی مشوش اراق.

مَجْمَده [ع] بوزلق .

مَجْمَع [ع] جمع اوله جق، طوپلانه جق یر. مجمع البحرين = ايكی دكزك برلشديكی یر، موسی وخضر عليهما السلامك ملاقات ايتمش اولدقلری برمقام، دريای روم ايله بحر فارسك برلشديكی محل . ميمك كسريله (مجمع) ده لغتدر.

مُجَمَّعَه [ع] بر ويا بر قاچ فنه عائد طوپلانان شيلری يازمغه مخصوص كتاب ، دفتر منتخبات .

مَجْمُوع [ع] شورادن بورادن طوپلانمش شی ، طوپ . مجموعاً = مجموع اوله رق .

مَجْمُوعَه [ع] بر ويا بر قاچ فنه متعلق انتخاب ايديلان شيلرك يازلديغی دفتر: مجموعهٔ اشعار. «مجموعه جق الده حقه بلده — لا» § فنون وادبياتدن باحث هفته لق، اون بش كونلك، آيلق رساله. مجموعهٔ موقوته.

مَجَنَّه [ع] جنی چوق محل ، ديولاخ § دليلك ، ديوانه لك.

مَجْنُوب [ع] جنوب روزكاری آلان آدم § ذات الجنب خسته لغنه طوتيلان .

مَجْنُون [ع] دلی، ديوانه: «اكر مجنون منم پس كيست در روی زمين عاقل — وكر عاقل تويی ديوانه در عالم نمی باشد — لا» = اكر بن مجنون ايسه م روی زمينده عاقل كيمدر؟ يوق اكر سن عاقل ايسه ك عالمده ديوانه اولماز. § ربوده، آشفته § ليلانك افتاده سی اولان مشهور قيس عامری: «مجنون ملامتزده لك عاقلمزدر — لا» مجنونانه = مجنونجه سنه ، چيلغنجه سنه: حركت مجنونانه. مجنونيت = مجنونلق .

مَجْنیٌّ عَلَيه [ع] كندی اوزرينه جنايت واقع اولان.

مَجُوس [ع] برهانك تعريفنه كوره زردشتك توابعندن اولان آتش پرست برقوم. منتخبك تعريفنه نظراً آيه، كونشه طاپانلر، عبدهٔ شمس وقمر. قاموسك تعريفنه كوره مجوس كلمه سی كوچك قولاقلی معناسنه اولان (منجكوش) دن معربدر. دين مجوسك واضعی صغير الاذن اولديغی ايچون بويله دينلمشدر.

مجوسی = دین مجوسه منسوب .

مَجْهَل [ع] نشانسز، بایرسز § یولی ایزی اولمیان بیابان. جمعی مجاهل.

مَجْهَلَه [ع] بر شی جهله مؤدی اولان شی.

مَجْهُود [ع] جهد اولنمش، چالیشلمش § قدرت. استطاعت: بذل مجهود.

مَجْهُول [ع] بیلنمه مش، بیلنمین (معلوم) ك ضدی: «اویله جاهلسك كه اجهلاری تجهیل ایدر — سنجه هپ مجهولدر دنیاده كی معلوملر — نهادبك». «فعل مجهول = فاعلی معلوم اولمیان فعل . مجهولیت = مجهوللك .

مُجْبِی [ع] كلك .

مَجِید [ع] رفیع. عالی. بیوك. عزیز و محترم: قرآن مجید.

مَحابِس [ع] (محبس) ك جمعی.

مَحابیب [ع] (محبوب) ك جمعی : اجتماعگاه محابیب .

مَحاذِیر [ع] (محذور) لر جمعی. محاذیر عظیمه.

مَحارِم [ع] (محرم) ك جمعی. جناب حقك منع بیوردیغی شیلر .

مَحارِیب [ع] (محراب) ك جمعی .

مَحاسِن [ع] خلاف قیاس اولەرق (حسن) لفظنك جمعیدر . كوزللكلر : محاسن اشیا. محاسن كائنات. محاسن اخلاق § وجود انسانیك كوزل اولان یرلری: محاسن بدن. بعض لغویونه كوره بو معناده مفردی بوقدر .

مَحاضِر [ع] (محضر) ك جمعی.

مَحافِل [ع] (محفل) ك جمعی. اجتماعگاه رجال: محافل سیاسیون . محافل ادبا. محافل علمیه.

مَحاق [ع] آیك اكسیلمسی § آیك آخرنده كی اوچ كون كه بو صره ده آی نابدید اولور حد محاق. میمك حركات ثلاثه سیله اوقونمسی جائزدر .

مَحالّ [ع] (محل) لر جمعی: محال تنزه .

مَحامِد [ع] (محمدة) ك جمعی. مدحلر، ستایشلر § ایی خصلتلر، كوزل خویلر : «محامد توجه كویم كه ماورای صفاتی — سعدی»

مَحاوِی [ع] (محوی) نك جمعی.

مَحَبَّت [ع] سوكی، سومك، مادی و معنوی تلذذ اولنان شیئه روحك میلانی : محبت مادرانه. لسانمزده اكثریا عشق، سودا مقامنده قوللانیلیر : «مست صهبای محبت كوزلرندن بللیدر — عونی بك» «الٓهی روزئ این خود پرستان ساز جنت را — كه دوزخ جنت است آتش پرستان محبت را — مظهر هندی» § دوستلق، تودد: بینلرنده كی محبت غایت صمیمی ایدی. محبت خالصانه . محبتنامه = محبت مكتوبی . میمك ضمیله استعمالی یا كلشدر.

مَحْبَس [ع] محل حبس. حبس ایدیله جك یر، زندان : محبس بلا. «قیسه دكلدر خطرانم مقیس — محبس شاهین بلادر سرم — ناجی»

مَحْبُوب [ع] سولمش ، محبت اولنمش ، كوزل . مؤنثی محبوبه .

مَحْبُوس [ع] حبس اولنمش ، بعد المحاكمه بر یره قپادلمش . آلیقونلمش . محبوسیت = محبوسلك .

مَحْجِر [ع] كوز چوقوری، حفرة العین. § كوزك اطرافی ، چورەسی § نقاب آلتنده كی چهره نك كوزله اطرافندن كورونن یر. جمعی محاجر. محاجر القریه = اطراف قریه.

مَحْجُوب [ع] اوتانان، اوتانمش، شرمنده، صاحب حیا : محجوب بر آدم.

محجوبانه = محجوبجه‌سنه. محجوبانه عودت § حجابلی، پرده‌دار. **محجوبیت** = محجوبلق: اوبولده حرکت بالآخره بادئ محجوبیت اولور.

مَحْجُوبَه [ع]پرده‌نشین قادین§ مپو آردینه قونیلان آغاج .

مَحْجُور [ع]تصرفات قولیه‌دن یعنی مالنده تصرفدن منع اولنمش محجورایکی قسمدر. برنجیسی صبیان. مجانین. معتوهین کبی ذاتاً محجوراولانلردر. ایکنجیسی بر مقتضای شرع حاکم طرفندن حجر ایدیلنلردر. سفها کبی.

مَحْجُوز [ع] دائنك آله‌جغی تأمین ایچون مدیونك بیع و افراغدن منع ایدلمش ودائرهٔ اجرا طرفندن مهر رسمی آلتنه آلنمش اموال واملاکی .

مَحْدُود [ع]صینیرلنمش، حدلنمش. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. اطرافی شو وشونلرله محدود خانه . باغ . خداوندکار ولایتی جنوباً آیدین ولایتیله محدوددر . «محدوددیر دیار افکار — خرابات» **محدودیت**=محدودلق، طارلق، عدم سعت: محدودیت علمیه. محدودیت فکریه. معلومات محدوده اصحابندن . **نامحدود** = حدسز . نهایتسز: فضای نامحدود. «اوچاربرشوق نامحدود ایله روحم سمواته» .

مَحْذُور [ع]صاقنلمش، قورقولمش§ حذر اولنه‌جق، چکیلنه‌جك شی: بونك اجراسنده نه محذور وار. بلا محذور = محذورسز. جمعی محذورات، محاذیر. (محذور) کلمه‌سی قرآن کریمده‌ده وارد اولمشدر.

مَحْذُورَه [ع]صاقنمق، احتراز§ قورقو، حذراولنه‌جق داهیه§ حنك

مَحْذُوف [ع] حذف اولنمش ، آره‌دن چیقارلمش: حرف محذوف. § آخرنده ایکی حرفدن عبارت سبب خفیف اسقاط اولنمش اولان رکن. (مفاعیلن) دن (لن) آتیلنجه (مفاعی) قالیر. آنك یرینه (فعولن) کلیر.

مَحْرَم [ع]تزوجی حلال اولمیان اقربا. ذکور واناثه شاملدر. جمعی محارم. محرم اللیل = قورقنج کیجه . **نامحرم** = محرم دکل، بالنکاح آلنمسی جائز § جناب حقك حرام ایتدیکی شی§ واقف اسرار، واقف کار، آشنا: محرم وبیکانه. «سنسك ای آشیان تنهایی — آشنای مآل افغانم — محرم رازروح نالانم — کیمه عرض ایلیم بوسودایی — بوشمیدر کزدیکم دیار حیات — یوقمی بر آشنای حیات». **محرمانه**= محرمجه‌سنه. **محرمیت** =محرملك. بومعناده مجازاً قوللانیلمشدر، جمعی اولان محارم بومعناده قوللانیلماز.

مَحْرُوب [ع] رزقی، مالی الندن آلنمش ، صفراليد براقلمش.

مَحْرُور [ع] کرك غيظ وغضب کرك اسباب سائره‌دن طولایی درونی برحرارت اولان: قلب محرور، دل محرور. «فیض حبکدن دل محروری مهجور ایتسون — یاحبیب الله محبوبم دین سلطان سکا — فکرت»

مَحْرُوس [ع] حفظ اولنمش. اسکی اثرلرده کوریلن «محروسهٔ ادرنه» کبی ترکیبلرده موصوفی محذوفدر. (بلدهٔ محروسهٔ ادرنه) تقدیرنده‌در. **ممالك محروسه**= حفظ وحراست اولنمش ممالك : ممالك محروسهٔ شاهانه .

مَحْرُوض [ع] رذيل حقير .

مَحْرُوق [ع] حرق اولنمش، یاقلمش.

مَحْرُوقَات [ع](محروق)ك جمعی. اودون، کومور کبی یاقیلان شیلر. محروقات بدلی . فردی بومعناده قوللانیلماز.

مَحْرُوم [ع] خیردن منع ایدلمش، بدبخت، بی نصیب، بی فلاح: الحريص محروم . **محرومیت**=محروملق. **محرومانه**= محرومجه.

سنه. عمر محرومانه: «اولمدی برصبح شوقه منقلب شامم بنم — کچدی محرومانه هپ دنیاده ایامم بنم».

محزون [ع] حزنلی، غملی، اندوهکین: طفل محزون. محزون، شاعر محزون. محزونیت = محزونلق: «سیرایت بونی کورمدکسه شاید — محزونلق ایچنده شادبریر — اکرم بك». محزونانه = محزونجه‌سنه. نوحات محزونانه. کریهٔ محزونانه. اوضاع محزونانه.

محسوب [ع] حساب اولنمش. محسوبیت = محسوبلق. محسوباً = محسوب اولرق اوزره: محسوبی اجرا قلندان. معاشه محسوباً شوقدر غروش.

محسود [ع] حسد اولنمش: محسود جهانیان. محسود شعرا. «محسود افاضل اولدی فضلم — شاهد آرائیرسه اشته اعدا — ناجی».

محسور [ع] فری کیتمش، یورلمش کوز. نظر محسور. بو مقامده (حسیر) ده قوللانیلیر.

محسوس [ع] حواس خمسه‌دن بریله حس اولنمش، آکلاشلمش: «کوزله محسوس ارلمیان ارواحه دوندی صورتم — حق بك» § آشکار. جمعی محسوسات.

محشّه [ع] دبر.

محشر [ع] طوپلانه جق یر، جمع اولنه جق یر: محشر ارباب تنزه. محشر النفائس. § بشرك روز قیامتده طوپلانه جقی یر: «اصابت اولمدم کرسکا بارایسه حیاتم — محشرده دخی خواهشك اولمازسه دیرلم — نورس». (محشر) کلمه‌سی ترکجه‌ده زیاده غلبه لکدن کنایه اولرق ده قوللانیلیر.

محشور [ع] حشر اولنمش.

محصود [ع] حصاد ایدلمش، اکینی بچیلمش.

محصوب [ع] قیزامق چیقارمش.

محصور [ع] اطرافی قوشادلمش، آلنمش، منع وتضییق ایدلمش.

محصول [ع] محصول بولان شی، حاصل: محصول قلم. محصول فیرت § اثمار، حبوبات وسائره. جمعی محصولات. محصولات مملکت. محصولدار = محصولی چوق، منبت یر.

محض [ع] صو قاتیلمامش سوت، لبن خالص. § هرخالص اولان شی. محضاً = خالص اولرق، آنجق، مجرد: محضاً لطفکزه استناداً کلدی.

محضر [ع] پیشکاه، محل حضور § متعدد امضالی حاوی اولق اوزره برماده حقنده تحریر وعائد اولدیغی مقام رسمی‌یه تقدیم ایدیلن ورقه، عرضحال عمومی § سجل محکمه. نیك محضر = غائبی ایله کله یادایدن.

محطّ [ع] قوناق یری، منزل، موقف.

محظور [ع] حرام ایدلمش، منع ایدلمش. جمعی محظورات، محاظیر: الضرورات تبیح المحظورات = ضرورتلر ممنوع اولان شیلری مباح قیلار — مجله. محظور تعبیرات شرعیه‌دندر. محذور مقامنده استعمال ایدلمه‌ملی.

محظوظ [ع] بهره‌مند، بختور § حظ ایتمش، خوشلانمش. محظوظیت = محظوظلق: تقدیم ایدیلن قصیده موجب محظوظیت اولدی. تبلیغ محظوظیت.

محفه [ع] هودج کبی اکثریا دوه اوزرینه قوریلان اوسق قپالی و قارشیلقلی برنوع اوتوره‌جق شی، محافه. کسر میم ایله ده لغتدر.

محفظه [ع] ایچنده اوته بری حفظه مخصوص ظرف.

مَحْفَل (و) مَحْفِل [ع] طوپلانه‌جق یر، جمعیتگاه: محفل ادبا. محفل ظرفا § جامعلرده مؤذنلره مخصوص یوکسك یر. جمعی محافل.

مَحْفُور [ع] حفر اولنمش ، قازلمش: مزار محفور.

مَحْفُوظ [ع] حفظ اولنمش، صاقلانمش: مبلغ محفوظ. § ازبرلنمش: محفوظی بولنان قصیده‌یی سراپا اوقودی.

مَحْفُوف [ع] اطرافی قوشادلمش، چویرلمش: « محفوف غم اولدی شاد کوکلم — ابر آلتنه کیردی آفتابم — یارانی ایتدی یاد کوکلم — اولدی متزاید اضطرابم — ناجی ».

مَحْقُوق [ع] طوغرلدلمش ، درست یاپلمش.

مَحَكّ [ع] اوزرنده آلتون تجربه اولنان برنوع سیاه طاش ، آلتونك عیاری بونده بللی اولورمش: « بدمایه اولان آکلاشیلیر مجلس میده — عشرت کهر آدمی تمیزه محکدر — .... » میمك کسری ، حانك فتحیله (محك) ده لغتدر. ترکجه‌ده تخفیف کاف ایله قوللانیلیر. بوکا لسانمزده بالتحریف (مهنك طاشی) دینیلیر.

مَحْكَمَه [ع] دعوالرك فصلنه مخصوص محل: «طورسون کف حکمکده ترازوی عدالت — خوفك وارایسه محکمهٔ روز جزادن... » محکمه‌لر حقوق عبادی محافظه ، آسایش عمومی‌یی خللدن وقایه مقصد مقدسیله تأسیس اولنمشدر. « قاضی اوله دعواجی ومحضر دخی شاهد — اول محکمه‌نك حکمنه دیرلری عدالت — ...» جمعی محاکم. محاکم شرعیه = نکاح ، تحریر وتقسیم ترکه کبی قوانین موضوعه ایله قابل فصل اولمیان خصوصاتی رؤیت ایدن محکمه‌لر. ملل غیرمسلمه رؤسای روحانیه‌سی معرفتیله رؤیت اولنان دعاوی مستثنادر. محاکم نظامیه = قوانین ونظامات موضوعه ایله قابل فصل وحکم اولان دعاوی‌یی رؤیت ایدن محکمه‌لر. محاکم نظامیه ، هربری درجهٔ اولی ودرجهٔ ثانیه‌یه تقسیم اولنمق اوزره جزا وحقوق نامیله ایکی نوعدر. درجهٔ اولی بدایت ، درجهٔ ثانیه استیناف محکمه‌لریدر. بونلرك فوقنده استانبولده تمیز محکمه‌سی واردر. مواد جزائیه‌دن جنحه وقباحتله قابل استیناف اولان حقوق دعوالری ایکی درجه‌ده یعنی بدایةً واستینافاً ؛ جنایت دعوالری حقنده‌کی حکملر قابل استیناف اولمیوب آنجق تمیزاً رؤیت اولنور.

مَحْكُوك [ع] حك اولنمش ، قازنمش: مهر محکوك. غلطات محکوکه.

مَحْكُوم [ع] حکم اولنمش: محکوم فرمان.

مَحْكُومٌ بِه [ع] حاکمك محکومٌ علیهه الزام ایتدیکی شیدرکه قضاء الزامده مدعینك حقنی ایفا ایتمسی وقضاء ترکده مدعینك منازعه‌دن واز کچمسیدر. محکوم علیه = علیهنه حکم اولنان یعنی دعوایی غائب ایدن. محکوم له = لهنه حکم اولنان یعنی دعوایی قازانان.

مَحْكِی [ع] حکایه اولنمش.

مَحَلّ [ع] یر ، جای: بومحلده شونی ده اخطار ایدرم. § حلول ایده‌جك مکان: محل عشرت. محل تنزه. جمعی محال.

مَحَلّات [ع] (محله) نك جمعی: محلات بلده.

مَحْلُوج [ع] دانه‌سی چیقارلمش ، آتیلمش پاموق.

مَحَلُّ الْبيع [ع] مبيع يعنى صاتيلان شى — مجله .

مَحْلُوف [ع] آند ايتمك ، يمين ايتمك .

مَحْلُوق [ع] تراش اولنمش .

مَحْلُول [ع] صاحبى بلا وارث وفات ايدن ملك ، صاحبسز معاش ومنصب :
« قالوب نفىٔ معجز دمدن اورنك سخن محلول — سخن سنجان روم اولشدى هر بر عصرده طالب — ايدنجه شدى دعوى طبع اول جاه معلايى — ديدى حكام ديوان قضا « الحكم للغالب » — لسقونجه لى غالب بك » § برماده نك مايعات ايچنده اريدكدن صكره كى حالى . محلوليت = محلوللك .

مَحَلَّه [ع] برشهر وياقصبه نك مختلف ناملرله ياد ايديلن اقسامندن هر برى ، بزده برمسجده مربوط زمرهٔ مملكت § منزل ، مقام .

مَحْمَدَة (و) **مَحْمِدَه** [ع] اوكمك ، ستايش ، ثناى جميل ، شكر وسپاس . § اوزرينه لازم كلن حق ، منت نعمتى ادا ايتمك : ايفاى محمدت . § سبب ثناء جميل اولان خصلت : جمعى محامد .

مَحْمِل [ع] محفه طرزنده ايكى طرفلى دوه اوستنه چاتيلوب هر برينه برآدم اوتوره جق شى . جمعى محامل .

مَحْمُود [ع] حمد اولنمش ، ثنا ايدلمش : محمود الشيم . § ابرهه نك فيللرندن هدم كعبه ايچون كتيرديكى فيلك اسمى .

مَحْمُودَه [ع] برعلاج .

مَحْمُول [ع] يوكلنمش § حمل اولنمش ، اسناد اولنمش § منطقيونك اصطلاحنده خبر . مقابلى موضوعدر . مثلا « انسان حيواندر » جمله سنده انسان موضوع ، حيوان محمولدر . محمولاً = محمول اولهرق .

مَحْمُوم [ع] حما علتنه كرفتار . محمومانه = محموم جه سنه . اشعار محمومانه .

مَحْمِىّ [ع] حمايه اولنمش .

مَحْمِيَه [ع] برشيئى قوريمق ، حفظ ايتمك § استنكاف ايتمك § بيوك شهر : محميهٔ قسطنطينيه .

مَحْو [ع] يوق ايتمك ، ازاله ايلمك . § آيده كى سياهلق § صوفيونك اصطلاحنده اوصاف وعادات بشريه نك معدوم اولمسنه دينير § عجملر بونى شيفته ، عاشق ، افتاده معناسنده ده قوللانمشلر وبوصورت بزده ده قبول اولنمشدر : محوسودا . « محو خاك رهشاهنشه كونيم بن ـ نه تولاى وجود ونه تبراى عدم — حاكف پاشا » .

مَحْوِيَّت [ع] آلچاق كوكلليلك ، تواضع : محويت حالى ايچنده كى رفعت كمالى — اكرم بك . مولداتداندر . فقط بومعنايه مناسبتله نقل اولنمشدر . (محو) ماده سنه مراجعت .

مَحِيص [ع] برشيدن دونمك § خلاص بولمق .

مَحِيض [ع] حالت حيض .

مَخائِل [ع] (مخيله)نك جمعى . مخال خيال § آثار خيال .

مَخابِز [ع] (مخبز) جمعى .

مَخاتِيم [ع] (مختوم)ك جمعى .

مَخادِيم [ع] (مخدوم)ك جمعى . مخاديم كرام .

مَخاذِيل [ع] (مخذول) ك جمعى .

مَخارِج [ع](مخرج)ك جمعى : مخارج حروف .

مَخازِن [ع] (مخزن) ك جمعى : مخازن عرفان . مخازن علوم .

مخافه [ع] قورقمق، خوف، ترسیدن: رأس الحکمة مخافة الله = حکمتك باشی اللهدن قورقمقدر .

مخالب [ع] (مخلب) ك جمعی . طوغان و آرسلان کبی يرتيجی حيوانلرك چنکللری .

مخاوف [ع] (مخوف)ك جمعی. قورقنج يرلر.

مخبون [ع] قيتاق، وقی ایچون صاقلانمش شی. § ایکی حرفی اسقاط اولنمش وزن مستفعلن دن سيك سقوطيله (مفاعلن) قالمسی کبی .

مختوم [ع] مهرلنمش § مقفل، باغلانمش شی.

مختون [ع] سنت اولنمش، ختانی اجرا ایدلمش.

مخدوش [ع] طيرمالانمش، خراشيده ايدلمش § وسوسه لنديرلمش .

مخدوم [ع] اوغل، اولاد . فی الاصل خدمت اولنمش ديمكدر . اولادك تربية ماديه وروحانيه سی کبی خدمت مهمه پدره عائد اولديغی جهتله اوغل مقامنده استعمالی بك موافقدر . بوكله اولری بيوك، بزرگوار قامنده ده قوللانيليردی . مثلا مخدوم سامی جناب جامی کبی عبارهلر يازيليردی . صكرهلری اساميزده منحصراً اوغل مقامنده قوللانلمغه باشلامشدر .

مخذول [ع] خوار ايدلمش، حقير، پريشان، رسوی . شخص مخذول . « نجه برخدمت مخلوق ايله مخذول اولهلم — سائل حق اولهلم نائل مسئول اولهلم — قاموس مترجمی عاصم فندی ». مخذولاً = مخذول اولهرق .

مخرج [ع] طيشاری چيقهجق ير : مخرج خانه . مخرج خان § رتب علميهدن استانبول طريق مولويتلرينك ابتدا پايهسی.

مخرم [ه] ایکی طاغ اورهسنده کی يول .

مخروب [ع] حراب ایدلمش .

مخروط [ع] مثلث قائم الزاويهنك زاويهٔ قائمهسنی محيط اولان ضلعلردن بری محور حکمنده اولهرق اومثلثك محور اطرافنده دور ايتمسندن حاصل اولان شکل. مخروطی = مخروطه منسوب . مخروط قائم . مخروطيات = مخروطی اولان شيلر. قطوع مخروطيات .

مخزن [ع] ایچنده اشيا حفظ اولنان ير، بودروم کبی يرآلتنده کی محل، بزير زمين . جمعی مخازن .

مخزون [ع] خزينهده حفظ اولنان شی: درّ مخزون .

مخصوص [ع] تفريق وتعيين ايدلمش § محدود ومنحصر، عمومی دکل: « منت آنکا شايسته وشکران آنکا مخصوص — رشاد بك » مخصوصاً = مخصوص اولهرق اوزره : مخصوصيت = مخصوصلق § بيله بيله، عمداً، بالالتزام: مخصوص سويليورم.

مخضوب [ع] بويانمش .

مخضوع [ع] خضوع ايتمش، سرفروبرده.

مخطوبه [ع] تزوج ايچون ايستنلمش قز.

مخطور [ع] خطره، هلاکه ياقلاشديرلمش § فکر واندیشه . جمعی مخطورات.

مخطوط [ع] خطلنمش ، چيز کيلنمش .

مخفوض [ع] آلچالدلمش .

مخفوق [ع] يوركی اوينامسنه مبتلی، خفقانلی.

مخلص [ع] اسم اصليدن بشقه طاقنيلان اسم: مخلص اسمی محمد اولان آدمك طارق علا. وهيله محمد طارق ديمسی کبی.

مخلوط [ع] خلط اولنمش ، قاتیلمش ، قارشدیرلمش .

مخلوق [ع] خلق اولنمش، یارادلمش. جمعی مخلوقات : مخلوقات سماویه .

مخلوقه [ع] بمسه‌نك قصیده، سرقت ایدیلن شعر .

مخلول [ع] دلنمش، اوبرطرفه ایشلنمش شی .

مخمصه [ع] آجلق § آجلق زبون ایتمك.

مخمور [ع] سرخوش، مست، بیمار: مخمورانه = مخمورجه‌سنه . نگاه مخمورانه ، چشم مخمور. «اویرلرده کونش مخمور فکرت بربریدرکیم — طوغارسودالی آقشاملرنگاه واپسیندن — رضا توفیق». مخمورلق = سرخوشلقدن صکره کلن حال، سرسملك ، کوشکلك .

مخنق [ع] بوغازك بوغاجق یری .

مخنوق [ع] بوغولمش : مخنوقاً = مخنوق اوله‌رق . مخنوقاً وفات ایتمك .

مخوف [ع] قورقونج بر : طریق مخوف « بکوش تا بسلامت بمأنی برسی — که راه سخت و مخوفست و منزلت بس دور — ظهیر فاریابی» § قورقنج شی: مخوف الافعال.

مد [ع] چکمك، اوزاتمق § دکزك یاخود نهرك صویی چوغالوب طاشمق: مدوجزر. § برشیئه باقمق: مدنظر § الف اوزرینه چکیلن (~) اشارتی .

مداح [ع] دعاء الك ، پك مدح ایدیجی ، ن: مداح رسول § اشخاص مختلفه‌یه قولا تقلید یولنده قصه نقل ایدن، افسانه پرداز، مقلد .

مدائن [ع] (مدینه) نك جمعی § وقتیله بابل حوالیسنده معموریتله معروف یدی شهرك اسمیدرکه تقلبات روزکار بوکون آنلری حزین بروبرانه‌زاره چویرمشدر. § دیکر برروایته نظراً عراق عربده نوشیروان عادلك تختگاه سلطنتی اولان برشهر اسمی. مشهور (طاق کسری) بوشهرده‌در (مداین) ده لغتدر .

مدائح [ع] (مدیحه)نك جمعی: مدائح سنیهٔ رسالتپناهی. مدائح اکابر. (مداغ) صورتنده تحریرینه لزوم یوقدر .

مدار [ع] برشیئك دونه‌جك بر، جای کردش: « دونمز بوکارخانهٔ حکمت مدارسز — حکمت بك»§ یاردیجی، معین، وسیله، سبب: « مداراولوردیه تخفیفه دردجنبر تکی — ناجی»§ دائره، حلقه .

مدارج [ع] (مدرجه)نك جمعی .

مداخل [ع] (مدخل)ك جمعی. § اماکن، بیوت .

مدارس [ع] (مدرسه)نك جمعی .

مدافع [ع] (مدفع)ك جمعی. طوپلر: « اذا رعدت فیها مدافع بأسنا — سمعت هزیماً یملأ الصعب والسهلا — جمیل صدقی زهاوی ».

مدامع [ع](مدمع)ك جمعی. کوز یاشلری مدامع جریان. فیضان مدامع . «تذکرت اوطانی ففاضت مدامعی — لا ».

مدبوغ [ع] دباغت اولنمش .

مدح [ع] اوکمك ، ستایش ایتمك، ثنا ایتمك: «سحرایدردم مدحکه کلدکجه امانیلم — ایلمش حق وصفکی قید تصوردن بری — نفعی ».

مدخل [ع] داخل اولمق، ایچری کیرمك § کیره‌جك بر، جای دخول: مدخل خانه. § قارشمق، تأثیر و تشویق: مدخلدار. اونك بوایشده مدخلی یوقدر .

مدخول [ع] دخل ایدلمش، تعییب وتعریض اولنمش، دیللنمش: شخص

مدخول § کندیسنه برشی کیرمش اولان شی: زوجهٔ مدخول بها = جماع اولنمش زوجه. زوجهٔ غیر مدخول بها بونك عکسیدر.

مدد [ع] یاردم، نصرت: «زرقب دیو سیرت بخدای خودپناهم — مگر آن شهاب ثاقب مددی کند کدارا — حافظ» مددجو = مدد آرایجی، آرایان. مددجویانه = مدد جوجه‌سنه. مددجویی = مددجولق. مدد خواه = مدد ایسته‌یجی، ایسته‌ین. مدد خواهی = مددخواهلق، مددخواهانه = مددخواجه‌سنه. مددرسان = مدد ایرشدیریجی، ایریشدیرن. مددرسانی = مدد رسانلق. مددکار = مدد ایدیجی، وایدن. مدد کاری = مدد کارلق. مدد کارانه = مددکارجه‌سنه. § الامان. دریغ، ابواه: «مدد ای طالع دونم بکادنیایی تارایتدك» مشهور نعیما تاریخنده اسکی عثمانلیجه‌ده مستعمل (بره مدد، های مدد) کبی برخیلی تحف تعبیرات واردر.

مدرجه [ع] سلوك و سیر وایده‌جك بر مسلك، طریق.

مدرسه [ع] معروف. مدرسه نشین = طالب علم.

مدروس [ع] اثری زائل اولمش، اسکیمش، فرسوده. § اوقونمش.

مدعو [ع] دعوت اولنمش. مدعواً = مدعو اوله‌رق. مدعوین = مدعولر.

مدعس [ع] طرفیندن بردن هجوم اولنه‌رق ایدیلان شدتلی جنك.

مدفن [ع] دفن اولنه‌جق یر، مزار: جوار مدفنی.

مدفوع [ع] دفع اولنمش، چیقارلمش، جمعی مدفوعات: صندوقك بر کوتلك مدفوعاتی، مدفوعات دفتری.

مدفون [ع] دفن اولنمش، کومولمش: کنج مدفون.

مدقوق [ع] دوکلمش، ایجولمش.

مدلول [ع] دلیل کتیرلمش شی § دلیلك حکمی، معنی، مآل: مدلول سخن.

مدمع [ع] موضع دمع، کوز § کوز یاشی. جمعی مدامع: مدامع کلکون. مدامع تأثر.

مدنك [ف] قاپی سورمه‌سی.

مدنی [ع] شهری، مدینه‌یه منسوب انسان. مدنی لطبع = طبیعتی اقتضاسندن اوله‌رق مجتمعاً یشامغه مجبور یعنی انسان. ارسطو انسانی (انسان حیوان مدنیدر) دیه تعریف ایتمشدر.

مدنیت [ع] مدنیلك، شهرلیك، بدویلکك ضدی. ترقیات حاضره‌یه موافق صورتده معیشت واجتماع: جهان مدنیت.

مدهوش [ع] متحیر، سرکشته § مست، بی‌هوش. ایکنجی معناده مجملرله بر قوللانیلیر.

مدی الایام [ع] ایامك نهایتنه قدر.

مدی الاعوام [ع] سنه‌لرك نهایتنه قدر.

مدیح [ع] مدحه سبب اولان شی، وسیلهٔ مدح، جمعی مدایح.

مدیحه [ع] مدیح § مدحی حاوی اثر، مدحیه. مدیحه سنج = مدیحه انشاد ایدیجی، ایدن، مادح.

مدید [ع] چکیلمش § اوزون، طویل: مدت مدیده. زمان مدید § عروضده بر بحرك اسمی: بحر مدید. مدید البصر = اوزاقدن کورن.

مدینه [ع] بیوك شهر، شهر معظم. § فخر کائنات افندمزك روضهٔ مطهره‌لرینی حاوی اولان شهر مبارك: مدینهٔ منوره. مدینة السلام = بغداد شهری. جمعی مدائن،

مدن. مدنى = شهره منسوب انسان. مدنى = شهره منسوب حيوان.

مديون [ع] بورجلو: « دفتر عيفروشه مديونم ـــ خيرى » مديون شكران.

مذابح [ع] (مذبح) ك جمعى.

مذاق [ع] طاتق، ذوق § طاده جق يرى.

مذام [ع] ذم ايتمك. تعييب ايتمك.

مذاهب [ع] (مذهب)ك جمعى: اختلاف مذاهب. مذاهب، جمعيت بشريه نك حضوريق سالبيدر.

مذبح [ع] حيوان بوغازليه جق ير. جمعى مذابح

مذبوب [ع] سينكلى.

مذبوح [ع] ذبح اولنمش، بوغازلنمش.

مذروع [ع] آرشون ايله اولچلمش. جمعى مذروعات.

مذكور [ع] ذكر اولنمش، آكلمش.

مذلة [ع] خورلق، حقيرلق، ذليللك: مذلته تحمل. « بالين نازه خواجهٔ شهر ايلر اتكا ـ خاك مذلت اوزره ياتير آج برغريب ـ . . . . »

مذلقه [ع] آياق قاياجق ير. قاپنجق محل: مذلقهٔ فحش ورزالت. جمعى مذالق.

مذمة [ع] ذم ايتمك. يرمك. (محمدت)ك ضديدر. كسر ذال ايله ده لغتدر.

مذموم [ع] ذم اولنمش، يرلمش، ممدوح دكل. اخلاق مذمومه.

مذهب [ع] كيده جك يول § مسلك، طريقه: مذهب فلاسفه. مذهب ماديون. § دين § مجتهدين كرامدن مقتدا اتخاذ اولنانلرك مسلك مختارلرى: مذهب حنفى. مذهب شافعى. مذهب مالكى. مذهب حنبلى. جمعى مذاهب. مذاهب اربعه.

مذى [ع] زوجه ايله ملاعبه اثناسنده ذكردن چيقان بياضجه مايعدركه غسلى ايجاب ايتمز.

مرء [ع] آدم، اركك انسان. اصلده بومعنايه‌در. بونك جمعى رجال لفظندن جمعى يوقدر. مؤنثى مرأة، مرء، امرأة كلملريدر.

مرابع [ع] (مربع)ك جمعى.

مرات [ع] (مرة)نك جمعى. كره‌لر، دفعه‌لر.

مراتب [ع] (مرتبه) نك جمعى: اقصاى مراتب انسانيه.

مراثى [ع] (مرثيه)نك جمعى: مراثى كريه فزود.

مراح [ع] راحت ايده جك ير. § مطلقا مكان، مأوى.

مراحل [ع] (مرحله)نك جمعى: مراحل بعيده. مراحل پيما.

مراحم [ع] (مرحمت)ك جمعى.

مرادة [ع] قوتليلك، صلابتليلك.

مرارة [ع] آجيلق، تلخى. (حلاوت)ك ضدى: مرارت حيات. مرارت عشق.

مراسم [ع] (مرسم)ك جمعى. رسملر، عادتلر. مفردى قوللانيلماز.

مراصد [ع] (مرصاد)ك جمعى.

مراعى [ع] (مرعى)نك جمعى.

مرافق [ع] (مرفق)ك جمعى.

مراقد [ع] (مرقد)ك جمعى: مراقد اولياء.

مراقى [ع] (مرقات)ك جمعى.

مَراكِب [ع] (مركب)ك جمعى . مراكب بحريه = واپور ، گمی وامثالی .

مَراكِز [ع] (مركز)ك جمعى . مراكز مدنيه . مراكز حكومات .

مَرام [ع] آرزو ، خواهش ، مطلب : « مرام ابقای نام ایتمکسه برمصرع ده كافيدر — عجب حيرتده‌يم بن سد اسكندر خصوصنده — راغب پاشا »

مَرانَة [ع] يومشاقلق § يومشاده‌جق بر .

مَراوِح [ع] (مروحه)نك جمعى .

مَراويح [ع] (مروحه)نك جمعى . اووه‌لر ، صحرالر ، مفازه‌لر .

مَراحِم [ع] (مرحم)ك جمعى .

مَرايا [ع] (مرآت)ك جمعى : مرايای عكوس . « انعكاسندن اولور ماهاله مرايا غرق نور — ناجى »

مَرْبَط [ع] طوار باغلايه‌جق يير .

مُرَبَّع [ع] نهاره مخصوص اقامتگاه ، لانهٔ ربيعى . مربع نشين = مربعده اوتورنجى ، اوتوران .

مَرْبُوب [ع] قول ، مملوك .

مَرْبُوط [ع] ربط اولنمش ، باغلانمش . مربوطاً = مربوط اولارق . مربوطاً تقديم قيلنان عريضه . § عائد ، راجع ، متعلق : اوفقره بالاده‌كى شوفقره‌يه مربوطدر . مربوطيت = مربوطلق .

مَرَّة [ع] كرّه ، دفعه . جمعى مرار ، مرات . مرةً بعد مرةٍ = دفعات ايله ، بالتكرار .

مَرْ [ف] اللى عددى .

مُرْت [ف] زنده ، (مرده) مقابلى .

مَرْتَبَه [ع] پايه ، منزلت ، نظمده (مرتبت) صورتنده قوللانيله بيلير .

مَرْثُوم [ع] قيرلمش ، خرده‌لنمش شى .

مَرْثِيَه [ع] وفات ايدن برينك محاسنى تعداد ايدرك آجيوب آغلامق § بوصورتله يازيلان شعر حزن انگيز . اشعار لاميه مرثيه يازيلماز . محتشم كاشانيك « بازاين چه شورش است كه در خلق عالمست — بازاين چه نوحه وچه عزا وچه ماتمست » مطلعيله واقعهٔ كربلايی مصور يازديغى مرثيه آثار قديمهٔ ادبيه ميانده نظيرى گوستريله‌مين اثرلردندر . مرثيه خوان = مرثيه اوقويجى ، اوقويان . مرثيه خوانى = مرثيه خوانلق .

تشديد ايله (مرثيّه) صورتنده استعمالى ياكلشدر .

مَرْج [ع] صولو چايرلى ، چراگاه ، مرغزار .

مَرْجان [ع] دگزدن چيقان معروف قرمزى بونجوق § برنوع نبات ربيعى .

مَرْجِع [ع] رجعت اولنه‌جق يير ، مراجعت اولنه‌جق محل : مرجع كل . مرجع انام .

مَرْجُمَك [ف] معروف دانه .

مَرْجُوّ [ع] رجا اولنمش ، مأمول .

مَرْجُوح [ع] مفضول ، مغلوب ، بشقه شيئك كنديسنه كسب رجحان ايتديكى شى § خصمندن اول اقامهٔ بينه‌يه يعنى اثبات مدعايه صلاحيتى اولميان .

مَرْجُوم [ع] رجم اولنمش ، طاشلانمش .

مَرَحان [ع] فرح ، سرور § ضعيف اولاق .

مَرْحَبا [ع] مسافره خطابا استعمال اولنان بركلمه‌دركه (واسع ومعمور مكانه گلديكز . استيناس ايديكز ، متوحش اولميكز) ماكنى افاده ايدر : « مرحبا مرحبا تعال تعال — لا » § بعضاً تعظيم

واستعجاب موقعنده تحسين و آفرين معناسنه قوللانيلير: «مرحبا اى جام مينای می يالوت رنك — دوری كلسون سندن اوكرنسون سپهر بی درنك — نفی» § بعضاً مقام تهكمده استعمال اولنور: «مرحبا ای سمت عرفانك بعيد ابتری — شيخ ذاتق». تأسف اولوركه بين المسلمين بركلهٔ آشنائی اولان (مرحبا) مقامنده مقلدانه (بونژور) استعمالی تعمم ايتمكه باشلامشدر.

مرحله [ع] برقوناق مسافه، منزل، جمعی مراحل. مرحله پيمای غربت.

مرحمه [ع] اسركمك، شفقت ايتمك، برى حقنده قلباً آجينمق: «سيمرغ مرحمتدن بن كورمدم نشانه — ای خواجه سن كوررسه‌ك بندن سلام سويله — هوى بك». مرحمت شعار = عادتی مرحمت اولان، رحيم. مرحمت كستر = مرحمت ياپيجى، ناشر مرحمت. مرحمت پرور = مرحمتلی. مرحمت پرورانه = مرحمت پرورجه‌سنه. مرحمت پروری = مرحمت پرورلك. بی مرحمت = مرحمتسز.

مرحوم [ع] رحمت خدايه نائل اولمش: (متوفی) مقامنده قوللانيلير.

مرحوض [ع] ييقانمش، مغسول: ثوب مرحوض.

مرخی [ع] دكرمن برى. جمعی مراخی.

مرد [ف] اركك آدم، رجل: حد بلوغی كچمدكجه مرد ديمز § يكيت، بهادر، شجيع. مردی = مردلك. مردانه = مردجه‌سنه. «مردانه يورورسون يوری ای سرور مردان — مرد ايستدی ميدان — بر شان ده بوصورتله قازان وارايكن امكان — حاذق سكا يك شان — ناجی». نامرد = مرد دكل، آدم دكل، قحبه. «نامرد اولديم چرخه اكر منت ايدرسه‌م — . . . . .»

مردان [ف] (مرد) ك جمعی: مردان دلاور. مردان خدا.

مردم [ف] انسان. مردمی = مردملك. مردم آزار. آدم انجيديجی، انجيدن. دلشكن. مردمخوار = آدم ييجی، ييبن. مردمكش = آدم اولديريجی، اولديرن. مردم زاد = بنی آدم، آدم اوغلی. مردمان = مردملر.

مردمك [ف] كوز بيبكی، انسان العين. (مردمه) ده‌دينيلير.

مردم كياه [ف] عبد السلام دينيلن نبات.

مردود [ع] رد اولنمش. مردوديت = مردوداق.

مرذول [ع] رذيل، رسوای ايدلمش.

مرزبان [ف] حاكم، مارقدار، پادشاه، حافظ زمين. ضم زا ايله (مرزبان) بونك معربيدر.

مرزبوم [ف] بلندو پست زمين مزروع، ملك، اقليم مقامنده قوللانيلير.

مرزنجوش [ع] و **مرزنكوش** [ف] مرجان كوشك دينيلن چيچك: «ای مرزنكوش چيچكلرينك نفحاتی — آنده شه نيه». (مرزنجوش) بوندن معربدر.

مرزغه [ع] بطاقلق، متعفن صو بركنتيسی: انجرهٔ مرزغيه.

مرزوق [ع] رزقلنمش، بختيار، اقبالی ياور،

مرسى [ع] ليمان: مرسای استانبول.

مرسوم [ع] رسم اولنمش.

مرسين [ع] معروف آغاج.

مرشد [ع] منزل مقصوده اولاشديران طوغری يول. جمعی مراشد.

مَرْصُود [ع] رصد اولنمش، كوزه‌تیلمش.

مَرْصُوص [ع] صاغلام، متین، محكم: بنیان مرصوص:

مَرَض [ع] طبیعتك اعتدالنی غائب ایتمسی، وجودك افعال طبیعیه خارجنده عارضی تغیراته اوغرامسی، خسته‌لق، مادی و معنوی خسته‌لقلره اوللانیلیر: مرض جسمانی. مرض نفسانی=شك، نفاق، فتور. ظلمت، نقصان، سوء عقیده، حقد وحسد، میل معاصی كبی شیلر. فی قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا. جمعی امراض: امراض جسمانیه. امراض روحانیه. مرض موت = اول خسته‌لقدركه آنده اولوم قورقوسی اولدیغی حالده خسته ذكوردن ایسه خانه‌سی خارجنده اناثدن ایسه خانه‌سی داخلنده اولان مصالحنی كورمكدن عاجز اولوب بوحال اوزرینه بر سنه مرور ایتمدن وفات ایلیه. كرك صاحب فراش اولسون كرك اولمسون — مجله.

مَرْضَاة [ع] خشنودلق. رضا. طلباً لمرضاة الله تعالی.

مَرْضَی [ع] (مریض) لك جمعی: العافیة تاج علی رؤس الاصحاء لایراه الا المرضی. لا = عافیت، حال صحتده بولنانلرك باشلری اوزرنده بر تاجدركه آنی آنجق مریضلر كورور.

مَرْضِی [ع] پسندیده، مختار: افعال مرضیه. افعال غیر مرضیه.

مَرْطُوب [ع] رطوبتلی.

مَرْعَی [ع] اوتلاق، چایرلق، چراگاه.

مَرْعَبَه [ع] شدلكسز، تهایر، انسانه قورقو كتیرن محل § بردنبره قورقوتمق.

مَرْعُوب [ع] قورقمش، رعیب.

مُرْعَی [ع] رعایت اولنمش، معتبر.

مَرْغزار [ف] چایرلق. چمنزار. یشیللكی چوق یر. (مرغ) ایله (زار) مركبدر. (مرغ) سبزه معناسنه‌در: «نسیم خلدمی وزد مكرز جویبار ها — كه بوی مشك میدهد هوای مرغزار ها — قاآنی» «مرغزاری قیلاربلند آهنك — اكرم بك»

مَرْغُوب [ع] رغبت اولنمش، بكنلمش.

مَرْغُول و مَرْغُوله [ف] بوكولمش صاچ. بوی پیچیده: زلف مرغول. § قوش آوازی، مطرب نغمه‌سی: «شراب در سر ومرغول شاهد اندر دست — كجاست مرغ سحر خوان كه بركشد مرغول — هدایت»

مَرْفُوع [ع] رفع اولنمش، یوقاری قالدیرلمش: دست مرفوع. § ضمه ایله حركه‌لنمش.

مَرْقَد [ع] مزار، قبر. فی الاصل اویویه‌جق یر دیمكدر.

مَرْقُوم [ع] رقم اولنمش، یازلمش.

مَرْكَب [ع] بنیله‌جك شی: «آلمش یوكنی اویله كه سیرنده خللسز — بر زروه دخی قالدیرهماز مركب عالم — ....» لسانمزده دائما (اشك) معناسنه قوللانیلیر. جمعی اولان (مراكب) ایسه اكثریا واپور، كمی، قایق كبی شیلر حقنده مستعملدر: مراكب بحریه.

مَرْكَز [ع] قرار ایده‌جك یر، مقر: مركز سلطنت. مركز حكومت. مركز مدنیت. فرقهٔ عسكریه مركزی. § دائره‌نك اورتاسی: «مركزله آشنا اول ایتمه محیطه رغبت — مستغرق حقیقت میل كناری نیلر — نابی» § برشیئك میخلندیغی یر: مركز رماح.

مَرْكُوب [ع] اوزرینه بینلمش .

مَرْكُوز [ع] رکز اولنمش ، دیکلمش ، صاپلانمش . مرکوزیت = مرکوزلك .

مَرْگ [ف] اولوم : مرك شادی . « دنیا کورینور چشمه ظلمتکدهٔ تنك — بومدردی کوزل کوزلرکی مرك سپهرنك — ناجی »

مَرْگامَرْگی [ف] وبا ، طاعون کبی عمومی اولوم ، بلای عام .

مَرَمَّة [ع] اوکارمق ، اصلاح ایتمك ، تعمیر وترمیم ایلمك .

مَرْمَرْ [ع] معروف متین طاش ، رخام .

مَرْمُوز [ع] رمز اولنمش گیزلیجه اشارت ایدلمش .

مَرْمِیّ [ع] رمی اولنمش ، آتیلمش § قورشون ، گله : «سپرایلرکان مرمی‌نه عاشق بولسه جاناتی — رهجانانده جان ایثارینه آماده‌در سوزده — ناجی »

مَرْوَه [ع] مکهٔ مکرمه‌ده برطاغ اسمی : صفا ایله مروه بیننده سعی .

مَرْوَحَه [ع] اووه ، صحرا ، مفازه § هر طرفندن روزکار اسن محل ، بادخیز .

مَرْوِیّ [ع] روایت اولنمش .

مَرْهَم [ع] یاره اوزرینه قونیلان یومشاق دواء ، ملهم ، مرهمسای = مرهم سوریجی ، سورن . جمعی مراهم .

مَرْهُوب [ع] آرسلان .

مَرْهُون [ع] رهن اولنمش ، اودنج ویا عاریت اوله‌رق آلنان شیئك برینه ویرلمش شی : مال مرهون .

مَرِیء [ع] مجرای طعام ، بوغازدن آشاغی‌یه براوجی باغورك آشاغی اوجنه ، دیکر اوجی معده‌یه مربوط یول .

مِرِّیخ [ع] کونشك اطرافنده دور ایدن سیاراتدن برینك اسمی ، بهرام : « کرمرادیست ازفلك بهره —... مریخ بر ... زهره — لا »

مَرِیض [ع] مرضلی ، خسته .

مَرْئی [ع] کورنمش ، ظاهر . جمعی مرئیات .

مَرْیَم [ع] عیسی علیه السلامك والده‌سنك اسمی : عفت مریمانه .

مَزابِر [ع] (مزبر) ك جمعی .

مَزابِل [ع] (مزبله) نك جمعی .

مَزاحِم [ع] (زحمت) ك جمعی . صیقنتیلر ، محنتلر ، مشقتلر .

مَزاد [ع] هرکیم زیاده ویریرسه اکا صاتمق اوزره برمالی چارشویه چیقارمقدن عبارت معامله : مزاد مالی .

مَزار [ع] انسانك اولدکدن صکره دفن اولندیغی یر ، قرارکاه اخیر : «زبان حال قاصردر بیان حال رازمدن — اوقونور حال زارم لوحهٔ سنك مزارمدن — عندلیب» فی الاصل زیارت اولنه‌جق محل دیمکدر .

مَزارِسْتان [ع] مزارلرك بولندیغی یر ، مزارلق .

مَزارَة [ع] شدت قلب ، عظمت .

مَزارِع [ع] (مزرعه) نك جمعی : مزارع سبزین .

مَزارِق [ع] (مزراق) ك جمعی .

مَزارِیع [ع] (مزروع) ك جمعی .

مَزالِق [ع] (مزلقه) نك جمعی : مزالق اقدام .

مَزامِیر [ع] (مزمار) ك جمعی § داود علیه السلامه انزال بیوریلان

(زبور) نامنده‌كی كتاب سماويڭ سوره‌لری .
مزامير داود .

مَزاهِرْ [ع] (مزهر)ڭ جمعی .

مَزايا [ع] (مزيت)ڭ جمعی . فضائل :
مزايای سخن . ديگر جمعی اولان
(مزايات) ايله استعماله بينلرنده فرق
واردر . مثلا (فلان ذاتڭ مزاياتی تعريفه
حاجت يوقدر) جمله‌سنده‌كی (مزاياتی)
مقامنده (مزاياسنی) استعمال اولنماز .
(مزايا) كلمه‌سی اكثريا سوزده‌كی نكات
ومحاسن حقنده قوللانيلير . (مزيات) ايسه
هم انسانڭ متصف اولديغی كافهٔ فضائل يعنی
ذكاء ، علم وهنر ، سخاء ، شجاعت ، وسائره
كبی نعمت غيرمعتديه حقنده هم (مزايا)
يعنی محاسن كلام موقعنده قوللانيلير : مزيات
افكار . مزيات كلاميه . اساتذهٔ ارباب قلم
بوايكی كلمه‌نڭ استعمالنده بودقيقه‌يه داعما
رعايت ايتمشلردر : ابكار افكار صانكه هر
موسمده بركونه قبای لطافت نمايه بورينور
وهرجمعيتده برنوع حل نكت ومزايا ايله
كورينور — جودت پاشا . پاشا مرحومڭ
بوعباره‌ده‌كی (مزايا) دن (نكت) قيديله
مقصدی محاسن ديمك اولديغی مستغنیٔ ايضاحدر .
برده بيوك برادرمزڭ شوجمله‌لرينه باقه‌لم :
ملتڭ ادبياته اولان قابليت كليه‌سنی طريق
استعماله سوق ايچون لازم اولان اسبابڭ
بری ده قواعد ادبڭ بره مخصوص برطرزده
تدوينی ايدی . مزياتی افهامه نامنی ذكر
ايتمك كافی اولان اديب معرفت پرور اكرم
بك تعليم ادبياتندن بواحتياجی ايفا ايلدی .
جودت پاشا (مزايا) ، ديگری (مزيات)
ديور (مزايا) ديمور ، چونكه بوراده
(مزيات) ديمك لازمدر . بوايكی كلمه‌نڭ
استعمالنده هرحالده بوفرقی كوزتمليدر .
چونكه (مزيات) موقعنده (مزايا) ، بالعكس
(مزايا) موقعنده (مزيات) استعمالی لسانمزه
وقوفسزلغی ايما ايدر . بوزماندنبری غزته
لرده « فلان ذاتڭ مزاياتی چوقدر » مقامنده
(مزاياسی چوقدر) كبی كوريلن عباره‌لر
شايان تقليد عد اولنمامليدر . مزايا كلمه‌سی
لسانمزده معنی كنه وحقيقت معناسنه‌ده
قوللانيلير : سوزڭ مزاياسنی ادراك .

مَزْبَله [ع] سوپرنديلك . پسلك دوكيلن ير .

مَزْبُورْ [ع] يازلمش : مبلغ مزبور .

مَزْج [ع] ايكی شيئی بر برينه قارشديرمق .

مَزْجُوجْ [ع] سونكی ايله دورتولمش .

مَزْرَع و مَزْرَعَه [ع] اكيلوب بيچيله‌جك
ير ، تارلا : دنيا مزرعهٔ
عقبادر .

مَزْرُوعْ [ع] زرع اولنمش ، اكلمش .

مَزْق [ع] ييرتمق ، شق ايتمك .

مَزْكُوم [ع] زكاملی ، زكامه طوتولمش .

مَزْلَقَة [ع] آياق قاياجق ير .

مَزْمُورْ [ع] دودك ، نای ، مزمار .

مَزَه [ف] طات ، چاشنی : بی مزه = طاتسز .
خوشمزه = طاتلی ، لذتلی § ايچكی ايله
ينيلن شی : بومصروق مزه‌سی .

مَزِيَّة [ع] فضيلت ، كمال ، بشقه‌سنه تحقق
ايدن مايهٔ رجحان . علم ، سماحت
شجاعت كبی نعمت غيرمعتديه : مزيتلی بر
آدم . (مزيت سخن) كبی تركيبلرده نكته
حسن ولطافت معناسنی افاده ايدر .

مَزِيد [ع] آرتق ، آرتيرمق § آرتيرلمش .

مَزْدَك [ف] قبادزماننده ادعای نبوتله ظهور
ايتمش برينڭ آديدر . ضم ميم ايله‌ده

لقتدر .

مژنگ [ف] ناخوشی ، غم، غصه: «همه آراستهٔ جنك فزایندهٔ کین — روزکاری بخوشی خورده و ناخورده مژنك — فرحی »

مس [ع] یاپشمق ، دکمك ، ال ویرمك: حاجت مس ایتمك .

مساء [ع] آقشام : صبح ومسا .

مساءة [ع] فنالق ایتمك ، برینك انفعالنی دعوت ایده جك ایش ایشله مك .

مساجد [ع] (مسجد) ك جمعی .

مساح [ع] بك، اك، دها مساحه ایدیجی، اولچوجی .

مساحه [ع] یری اولچمك : مساحه زنجیری § اولچو . فی الاصل میمك کسریله در .

مسار [ع] (مسرت) ك جمعی .

مسارح [ع] (مسرح) ك جمعی . اوتلو یرلر چایرلقلر .

مساعی [ع] سعی معناسنه اولان (مسعی) نك جمعی : «تحصیل کماله اول که ساعی — محو اولسون ایتدیکك مساعی — ناجی ». «ابذال مساعیده قصور ایتمه که اولمش — وابسته بو عالمده سکونك حرکاته — بونا یاقیشیر وار ایسه راحت دوشکنده — اقدام و تحمل کرك ارباب حیاته — ...» مساعیٔ جمیله . مفردی قوللانیلماز .

مساغ [ع] جواز، رخصت ، اذن : مساغ قانونی .

مسافات [ع] (مسافه) نك جمعی . مسافات بعیده . طی مسافات .

مسافه [ع] ایکی منزل آراسی § اوزاقلق، بعد .

مساق [ع] سوره جك یر ، موضع سوق .

مساقط [ع] (مسقط) ك جمعی .

مساكن [ع] (مسكن) ك جمعی . بیوت ومساكن .

مساكين (مسكين) جمعی .

مسأله [ع] سؤال اولنان شی .

مسالك [ع] (مسلك) ك جمعی : مسالك ادبیه ، مسالك قدما .

مسام و مسامات [ع] اولکیسی (مسمه) نك جمیدرکه کنده یسنده دلیك اولان یرلر معناسنه در. مسام الجلد = دری اوزرنده کی کوچك دلکلر . مسامات = (مسمه) نك جمع الجمعیدر : مسامات بدن . لسانمزده تخفیف میم ایله مستعملدر .

مسامع [ع] (مسمع) ك جمعی : مسامع شکران . مسامع سرور .

مسامیر [ع] (مسمار) ك جمعی : مسامیر نسیانه تعلیق .

مساند [ع] (مسند) ك جمعی . مساند عالیه .

مساوی [ع] خلاف قیاس اوله رق کوتولك، فنالق معناسنه اولان (سوء) کلمه سنك جمعیدر . مساویٔ اشخاص ، نقل مساوی . بعض تراکیبده مفردی کبی بوده مآله نظراً صفت یرینی طوتار . مثلا (مساویٔ احوال) تعبیرندن احوال کوتولکاری معناسی آکلاشیله بیله جکی کبی کوتو حاللر معناسی ده آکلاشیله بیلیر . (حسن) ك جمعی اولان (محاسن) کلمه سیله تقابل ایدر : محاسنی مساویسنه غالب اولان ذاته ایی آدم دینیله بیلیر . § عیوب ، نقائص : « وعین الرضا عن کل عیب کلیلة — ولکن عین السخط تبدی المساویا » = خشنودی ایله باقان کوز هیچ بر عیبی کورمز . عدم خشنودی ایله باقان کوز ایسه هر عیبی کورور. کشف مساوی

تشهیر مساوی . میمك ضمیله (مساوات) مصدرندن اسم فاعل اولور : «برنسنه برابر ایسه دی غیره مساوی — عینیله محاسن دیمه نك ضدی مساوی — سنبلزاده وهبی »

مَسائِل [ع] (مسئله) نك جمعی . مسائل شتی = متفرق، متعدد مسئله لر . مسائل متقدمه = محکمه ده دعوانك فصل و رؤیتندن اول تدقیقی لازم کلن مسائل . مسائل مستأخره = بر دعوانك فصل و حکمندن اول اقامه اولندیغی محکمه ده یاخود دیکر بر محکمه ویا دائره ده فصلی لازم کلن و بناءً علیه هنوز اقامه اولنمامش دعوانك اقامه سنی و دردست رؤیت بولنان دعوانك فصل و حکمنی تعلیق ایدن اعتراضاتدر . بو اعتراضات ایکی صورتده اولور . برنجیسی اصل دعوانك اقامه اولندیغی محکمه ویا دائره ده اول باول فصلی لازم کلن برطاقم احوال بیان اولنور مرور زمان واردر دیمك کبی . ایکنجیسی اصل دعوانك رؤیت اولندیغی محکمه ویا دائره ده فصلی لازم کلن بر مسئله درمیان ایدیلیر . تخریب اولندیغی ادعا اولنان باغ دعواسنده تصرف مسئله سی چیقارمق کبی . مسائل مستأخره جهت جزائیه ده حقوق عمومیه دعواسنك حکمنی تأخیر ایدر .

مَسْأَلَه [ع] سوریلان شی : مسئلهٔ علمیه § خصوص ، کیفیت ، امر : مسئلهٔ معلومه . (مسأله) صورتنده ده یازیلیر .

مَسْبُوق [ع] سبوق ایتمش ، کچمش . مسبوق الخدمة = خدمتی کچمش ، امدکدار . مسبوق الذکر = ذکری کچمش . امثالی نامسبوق .

مَست [ف] سرخوش . تأثیر مسکرات ایله باشی دونوب کوزی قارا ران ، نه سویلدیکنی بیلمین . اکا سرمست سیه مست ده دینیر : «مست آنچنان خوش است که کوید بروز حشر — من کیستم شما چه کسانید این چه جاست ـ لا » = « سرمست اولدرکه محشره وارنجه سویلیه — سز کیمسکز ؟ بو یر نه محلدر ؟ نه در بو حال ؟ — عونی بك » . مستانه = مستجه سنه . روش مستانه . نعرهٔ مستانه . نکاه مستانه .

مَسْتُور [ع] ستر اولنمش ، اورتولی ، کیزلی : «حسن هرچند که بی پرده بود مستور است ـ صائب » . محاسن مستورهٔ خلقت . § عفیف ، پرهیزکار آدم ، ستیر . موش مستوره .

مَسْتُوره [ع] شاهدلری سراً تزکیه ایتمك ایچون حاکم طرفندن منسوب اولدقلری جانبه کوندریلان مهرلو ورقه .

مَستی [ف] مستلك ، سرخوشلق . ساقیه مستی ویا دعوای خویشتن پرستی ایله نه سویلدیکنی بیلمین طاقمدن .

مَسْجِد [ع] ناز قیلنه جق یر ، جامعك کوچکی . سجده کاه . فارسیسی مزکت .

مَسْجُود [ع] سجده اولنمش ، کندیسنه طاپلمش : خالق مسجود .

مَسْجُور [ع] آلاولندیرلمش آتش ، قزغین فرون § طاشقین دکز .

مَسْجَن [ع] حبس یری ، محبس .

مَسْجُوم [ع] دوکلمش ، صاچلمش : دمع مسجوم . اشك مسجوم .

مَسْجُون [ع] محبوس .

مَسْح [ع] سیلمك ، صیغامق . § برشیئه ال سوروب صیغامق .

مَسْحاء [ع] دوز یر .

مَسْحُور [ع] سحرلنمش ، سحره اوغرامش : مسحور غرام . مسحور نکاه .

مَسْحُوق [ع] سحق اولنمش ، دوکولمش .

مَسْخ [ع] صورتك اولکندن دها فنا برصورته تحویلی .

مَسْخَرَه [ع] صويتارى ، كپازه ، خلق كنديسنه كولديرن مقلد : عالم مسخره‌سى ، قورت قوجانجه كوپكك مسخره‌سى اولور .

مَسْحُوط [ع] بكنلمين ايش ، امر مكروه .

مَسْدُود [ع] سد اولنمش ، قپانمش : باب مسدود .

مَسَرَّه [ع] سوينج ، شادى ، سرور : مسرت آور = مسرت كتيريجى ، كتيرن ، مسرت افزا = مسرت آرتيريجى ، آرتيران . مسرت بخشا = مسرت باغشلايجى ، باغشلاين .

مَسْرَح [ع] چايرلق ، چمنزار .

مَسْرُود [ع] سرد اولنمش ، بيان اولنمش . افادات مسروده . بروجه مسرود .

مَسْرُود [ف] افسون ، رقيه .

مَسْرُور [ع] سرورلى ، ممنون ، محظوظ ، دلشاد .

مَسْرُوق [ع] سرقت اولنمش ، چالنمش : مال مسروق . شعر مسروق .

مَسْطُور [ع] سطرلنمش ، يازلمش : بروجه مسطور .

مَسْعَدَه [ع] سعادت ، بختيارى ، نيك بختى : اميد مسعدت ، خولياى مسعدت .

مَسْعَل [ع] بوغازده اوكسوره‌جك ير ، موضع سعال .

مَسْعُود [ع] سعادتلى ، بختلى ، نيكبخت : طفل مسعود . مسعوديت = مسعودلك . استحصال اسباب مسعوديت . مسعودانه = مسعودجه‌سنه . حيات مسعودانه .

مَسْفُوح [ع] دوكلمش ، آقيدلمش § طاغ اتكى ، دامن جبل .

مَسْفُوع [ع] نظر اصابت ايتمش اولان . مسفوع العين = كوزى چوقورلنوب ايچنه باتمش .

مَسْفُوك [ع] دوكلمش شى : خون مسفوك . (سفيك) ده بو معنايه‌در .

مَسْقَط و مَسْقِط [ع] دوشه‌جك ير ، موضع سقوط . مسقط الرأس - و - مسقط رأس = انسانك طوغديغى ير ، محل ولادت : شاعر مشهور نفعينك مسقط رأسى حسن قلعه‌سيدر .

مَسْكَن [ع] ساكن اوله‌جق ير ، خانه ، منزل : مسكن فقيرانه . جمعى مساكن .

مَسْكَنَة [ع] مسكينلك ، فقر وذلت ، ضعف .

مَسْكُوك [ع] سكه‌لى ، اوزرينه سكه اورلمش . جمعى اولان مسكوكات آقچه ، پاره معناسنه قوللانيلير : مسكوكات عثمانيه . مسكوكات خالصه .

مَسْكُون [ع] ايچنده طورلمش ، اوتورلمش درونده ، طن طوتلمش ير . محل مسكون . اراضئ مسكونه . ربع مسكون = ير يوزينك انسان بولنان يرلرى . مسكون محلك صفتى اولديغندن اهالئ ساكنه يرنده اهالئ مسكونه ديمك خطادر .

مَسْلَخ [ع] حيوان بوغازليه‌جق ، يوزه‌جك ير . قناره . جمعى مسالخ .

مَسْلَك [ع] معنا طوتيله‌جق يول : مسلك جديت . مسلك ادب . «طريق باده يرسق خرابه‌زاره چيقار — براق شو مسلك عرفانه اويمان روشى — ناجى» . الكفنا مسلك مسلك‌سز لكدر . جمعى مسالك .

مَسْلُوب [ع] سلب اولنمش ، محو و نفى ايدلمش : مسلوب الشعور .

مَسْلُوج [ع] بلع اولنمش . يوتولمش .

مَسْلُوخ [ع] دريسى يوزلمش .

مَسْلُوط [ع] مغلوب ، مقهور . مسلوط اللحية = صقالى خفيف آدم .

مَسْلُول [ع] قننددن چيقارلمش قلنج : سيف مسلول آلهى . سيف مسلول شجاعت .

مسمور [ع] کوده‌سی چلیمسز، عروقی اعصاب وعظامی قوتلی آدم. § صافی، هموار اولیان دیرلك: عیش مسمور. مؤنثی مسموره: جاریهٔ مسموره.

مسموع [ع] ایشیدلمش. جمعی مسموعات. مسموعات موثوقه.

مسموم [ع] آغیلی، زهرلی شی § آغیلنمش، زهرلنمش: مسموما = مسموم اوله‌رق. مسموماً ارتحال.

مسند [ع] اوزرینه طیاییلان شی: مسند نقطه‌سی § درجه. رتبه، جاه، منصب: مسند صدارت. «مسند اجلالنك رفعت برادنا پایه‌سی — درکه اقبالنك دولت قدیمی چاکری — نفعی» جمعی مساند.

مسند آرای [ف] مسندی بزه‌یجی، بزه‌ین: مسند آرای وکالت کبری. مسند آرای اقبال.

مسندنشین [ف] مسندده اوتوریجی، اوتوران: مسند نشین صدارت عظمی. مسند نشین اقبال.

مسنون [ع] بیله‌نمش بیچاق § اوزرندن عمر کچمش بیللنمش شی § سنت قیلنمش، سنت سنیه‌دن معدود شی: امر مسنون.

مسهوف [ع] سهاف یعنی صوصه‌مق علتنه کرفتار اولان، پك چوق صو ایچدیکی حالده قانمیان. تشنه.

مسیح [ع] عیسی علیه السلام. بونامك نی مشارالیهه چوق سیاحت ایتدیکندن یاخود خسته‌لری مسح ایدوب شفاویردیکندن طولایی ویرلدیکی حقنده‌کی ذهابه کلمه‌نك عبرانیجه (مشیح) دن معرب اولمسی ظنی ترجیح اولنور. مسیحی = حضرت مسیحه منسوب، خرسیان. جمعی مسیحیون. مسیحا نفس — و — مسیحادم = مسیحانفسلی. نفس مسیحا کبی: «بن نه مسیحی نه مسیحادمم =

ذوقی حقیقتده آرار آدمم — ناجی»

مسئول [ع] سؤال اولنمش § کندیسندن صورلمش، دوچار توبیخ ومجازات اولمش: بوایشده مسئول اولان فلانلردر. «حق قزانمق دعوی تزویر ایله اولك دکل — او او درکیم کندی وجداننده مسئول اولمیه — لا» § برخصوصك امر محافظه‌سی کندیسنه عائد اولان: مأمور مسئول. مدیر مسئول. § حاجت. طلب واستدعا ایدلمش شی: اسعاف مسئول. مسئولیت = مسئوللك. مسئولیت وجدانیه. مسئولیت معنویه. مسئولیت جزائیه.

مسیر و مسیره [ع] کزمك، کشت وکذار ایتمك § کزیله‌جك بر، سیرمحلی، قیرعالی: «نیلایم سیرمسیری دل اسیر غم ایکن — ایلا خانم». مسیره مصدر میمی‌ده اولدیغندن (مسیره کاه) تعبیری طوغری اولمق لازم کلیر.

مسیل [ع] صویك آقدیغی بر، رهکذار آب.

مشارب [ع] (مشرب)ك جمعی. مشارب القوم شتّی — لا = طبایع قوم مختلفدر.

مشارع [ع] (مشرع)نك جمعی.

مشارق [ع] (مشرق)ك جمعی: مشارق ومطالع «صحاری سماده متبسم مشارق جنان — نادر».

مشاطه [ع] (ماشطه) ماده‌سنه مراجعت. «دست مشاطهٔ نسیم بهار — ایتدی تزیین چهرهٔ کلزار — رشاد بك».

مشاعر [ع] (مشعر)ك جمعی § حواس انسانیه: شاعر خسیده مشاعر.

مشاعل [ع] (مشعل ومشعله)ك جمعی: مشاعل حکمت.

مشاغل [ع] (مشغله)نك جمعی: مشاغل کثیره، حیلولت مشاغل.

مَشاق [ع] (مشقت)ك جمعى: مشاق عمر. مشاق حيات.

مَشامّ [ع] برون: مشام جان. «زلفك قوقوسيله بادكليز — تعطير مشام مسرت ايتدى»

مَشْأَمَة [ع] شآمت، موقعنده قوللانيلير: مشامت افعال.

مَشاهِد [ع] (مشهد)ك جمعى.

مَشاهِر [ع] (مشهر)ك جمعى:

مَشاهير [ع] (مشهور)ك جمعى: مشاهير ادبا. مشاهير سياسيون. مشاهير ارباب قلم.

مَشايِخ [ع] (شيخ)ك جمعى: مشايخ طريقت مولويه. مشايخ كرام. تركجه‌ده (مشائخ) صورتنده تحريرينه لزوم يوقدر.

مَشاوِب [ع] (مشاوب)ك جمعى.

مَشائيم [ع] (مشئوم)ك جمعى.

مَشْبوب [ع] ايكى آياغى آق آت § كوزل شى. جمعى مشابيب.

مَشْتاة [ع] قيشين طوره‌جق ير.

مَشْتوم [ع] شتم اولنمش، سب ايدلمش.

مَشْتى [ع] قيش اوى، لانه مترما.

مَشْج [ع] قارشديرمق.

مَشْجَر [ع] آغاج بيتن ير. نـ: كاه اشجار.

مَشْجَره [ع] آغاجى چوق ير، آغاجلق، قورو، درختستان. (شجراء)ده بو معنايه‌در: «عكس تكبير ايله طوتلمش دره‌لر — سجده ايلدى بوكا مشجره‌لر — حامد بك» مشجرهٔ سودا فزا.

مَشْجوج [ع] باشى و يوزى يارەلنان كيمسه.

مَشْجوع [ع] شجاعت جهتندن مغلوب اولان آدم.

مَشْحون [ع] طولديرلمش، طولو: فلك مشحون. بزده ماديانده زياده معنوياتده قوللانيلير: قلب نازه مشحون. مشحون غرام «دائما كاركه بندر اقبالى اوله جانس كالاى امانى ايله يارب مشحون — منيف»

مَشْدود [ع] شد اولنمش، باغلانمش.

مَشْدوه [ع] مدهوش.

مَشْرَب [ع] ايچمك § ايچه‌جك ير § خوى، مزاج، طبيعت، خلقت: مشرب رندانه. مشرب لاابالیانه. «مشرب اولور شراب ايچر حرمتن بيلير — مذهب اولور حقوق عبادى كورر حلال — ...» جمعى مشارب: مشارب اقوام.

مَشْرَع [ع] يول، راه، طريق § صو اولوغى، ميزاب.

مَشْرِق [ع] كونشك طوغديغى ير، خاور. جمعى مشارق: مشارق آسمان. مشرق و مغرب كلمه‌لرى مفرد صيغه‌سيله ذكر اولنورسه شرق و غرب جهتلرى، (مشرقين مغربين) كبى تثنيه صيغه‌سيله ذكر اولنورسه صيف و شتا مطلع و مغربلرى، (مشارق و مغارب) كبى جمع صيغه‌سيله ذكر اولنورسه هر كونك ياخود هر فصلك درجهٔ مطلع و مغربى اراده اولنور. مشرقى = مشرقه منسوب.

مَشْروب [ع] ايچلمش، ايچيله‌جك شى. جمعى مشروبات. مشروبات كئوليه=اسپرتولى ايچكيلر، راقى و امثالى كبى.

مَشْروح [ع] شرح اولنمش، آچيلمش § بيان و ايضاح اولنمش: بر وجه مشروح.

مَشْروط [ع] شرطقيلنمش. مشروط له = واقف طرفندن منافع وقفك شرط و وقف ايدلمش اولديني شخص ويا جهت.

مَشْروع [ع] شرعاً جواز ويرلمش شي، موافق شرع: امل مشروع. مشروعيت = مشروعلق. خلاف مشروعيت.

مَشْرُوم [ع] يارلمش، مشقوق.

مَشْعر [ع] حاسهٔ انسانيه‌دن هر بری. § مناسك حج محللرينك هر بری. مشعر الحرام = مزدلفه‌ده برمحل اسمی.

مَشْعَل و مَشْعَله [ع] قنديل، زياده آيدينلق ويرمك ايچون ايچنده چيره وسائره ياقيلان بيوك قنديل: مشعلكش = مشعل چكيجی، چكن: «ای برق جهانفروز سنسك — مشعلكشی كاروان عشقك — نابی». «حج يوللرنده مشعله كاربان كبی — ارباب مشق ايچنده نمايانسك ای كوكل — نديم». جمعی مشاعل.

مَشْعون [ع] طاغيق صاچ، موی ژوليده.

مَشْغَله [ع] مشغوليته سبب اولان ايش كوچ، جمعی مشاغل.

مَشْغوف [ع] مفتون، آشفته. شوريده سز.

مَشْغول [ع] برشيله اوغراشان آدم: مشغول اشغال اولماز § طولديرلمش، اشغال اولنمش: خانهٔ مشغول.

مَشْفوع [ع] حق شفعه‌نك تعلق ايتديكی عقار. مشفوع به = شفيعك مابه الشفعه اولان ملكی.

مَشْق [ع] يازمق، كتابت § اوزاتمق ايچون چكمك، ييرتمق § يازی اوزنكی، نمونهٔ تعليم: «هر شبی قدجاوه‌سی برسيل طوفان بلا — هر هلال ابروقاشی برسر خط مشق جنون — فضولی». مشق ايتمك = برشيئی اوكرنمك ايچون ادمانه دوام ايتمك.

مَشَقَّة [ع] زحمت، محنت: «چالش مشقت اولدرر چالشمه درد احتياج — سامح» مشقت تيسيری جالبدر. (چكمك) مصدريله تركب ايدر: مشقت چكمك.

مَشْكور [ع] وزرينه‌شكر اولنمش، ممدوح، مقبول: خدمات مشكوره.

مَشْكوك [ع] شك اولنمش، شبهه‌لی: مشكوك الاحوال.

مَشْكول [ع] اوج آياغی بياكلرينه قدر بياض آت.

مَشْمول [ع] اخلاق وشمائل حسنه صاحبی § احاطه اولنمش، محاط: مشمول نكاه التفات. مشمول نظر مرحمت.

مَشْمولَة [ع] باده، خمر.

مَشْموم [ع] مسك، عطر: رايحهٔ مشموم. § قوقلانمش.

مَشْوَرَه [ع] دانشق، بر خصوصی بر قاچ كشی مذاكره ايتمك: مجلس مشورت.

مَشْؤوم [ع] اوغورسز، منحوس، (مشوم)ده بو معنايه‌در.

مَشْهَد [ع] محل شهادت.

مَشْهود [ع] كورلمش، كوريلان شی. جمعی مشهودات. تصوير مشهودات. نقل مشهودات.

مَشْهودٌ بِه [ع] شهادتله اثبات اولنه‌جق حق، بو حقك تعلق ايتديكی مال.

مَشْهور [ع] شهرتلی، اونلی، هر كسك بيلديكی: محرر مشهور. ادبيهٔ مشهوره. بين الاعوام الی. اعلی معناسنه قوللانيلان معهود (منشور) لفظی بوندن محرفدر.

مَشْهوم [ع] يوركلی، جرأتلی.

مَشْي [ع] يورومك: تاب مشي.

مَشیب [ع] اختیارلق، حدشیبه دخول اتمك، صاج صقال آغارمق.

مَشیئه [ع] دیلك، ارادت: «آدم اسیر دست مشیت دکلیدر — عالمزبون پنجهٔ قدرت دکلیدر — نابی». مشیة الله. مشیة ایله اراده بیننده فرق واردر. مشیت اکوانده، اراده اکوان واحکامده اولور. فصیحی (مشیئة) در.

مَشیخه [ع] فی الاصل اسم جمع اولدیغی حالده لسانمزده شیخلك، مرشدلك، استاذیت معناسنده مصدر اوله‌رق قوللانیلیر. مشیخت اسلامیه = شیخ الاسلاملق، منتهای مناصب علمیه. مقام مشیخت. دائرهٔ مشیخت اسلامیه.

مَشید [ع] کرچله یاپلمش بنا: قصر مشید.

مَشیمه [ع] صوك، چوجغی آناسنك قارننده بسله‌مك ایچون قان طورباسی کبی برجسمدرکه چوجغك کوبکنه متصل اولدیغندن وجودنده دوران ایدن قان بوکا داخل اوله‌رق والده‌سنك رحمی کنارنده‌کی طمارلرله ارتباطی اولدیغی حالده اتلرله مبادلات غذائیه‌ده بولنور، جنینك تنفس وتغذیسنه خدمت ایدر. چوجق طوغدیغی زمان کوبکی کسلمز یعنی مشیمه ایله ارتباطی قطع ایدلمزسه بدننده طولاشان قان درحال مشیمه‌یه قاچه‌رق چوجق اولور: «کون طوغمدن مشیمهٔ شبدن نه‌لر طوغار — رحمی». جمعی مشیم، مشائم.

مَشائن [ع] خلاف قیاس اوله‌رق (شین) لفظنك جمعیدر. معایب، مقابح.

مَشیوم [ع] بکلی آدم.

مَصّ [ع] صورمق، امك.

مَصابیح [ع] (مصباح)ك جمعی. چراغلر، سراجلر، تنویر آلتلری: مصابیح نجوم. وزیّنا السماء الدنیا بمصابیح.

مَصاحِف [ع] (مصحف)ك جمعی: مصاحف شریفه.

مَصادِر [ع] (مصدر)ك جمعی: مصادر کرم، مصادر مجهوله.

مَصارِع [ع] (مَصرَع ومَصرِع)ك جمعی.

مَصارِف [ع] (مصرف)ك جمعی: مصارف متفرقه. مصارف کثیره (مصارفات) یاکلش.

مَصاریف [ع] (مصروف)ك جمعی.

مَصارین [ع] باغرساق.

مَصاعِد [ع] (مصعد)ك جمعی.

مَصالِح [ع] (مصلحت)ك جمعی: مصالح دولت. آشنای مصالح. ارباب مصالح.

مَصام و مَصامه [ع] طوره‌جق یر، محل وقوف: مصام فرس.

مَصانِع [ع] (مصنع — و — مصنعه) نك جمعی یاغمور صوینی بیریکدیرمك ایچون حوض طرزنده یاپلمش یرلر، صهریجلر: «سل المصانع رکباً تهیم فی الفلوات — تو قدر آب چه دانی که درکنار فراتی — سعدی» = مصانعك قیمتنی صوسز چوللرده سرکردان اولان سواران کروهنه صور، سن صو قدرینی نه بیلیرسین که فرات کنارنده‌سین.

مَصائِب [ع] (مصیبت)ك جمعی: مصائب دنیا. اعظم مصائب. مصائب خانمانسوز. مصائب قوم عند قوم فوائد — متنبی = برقومك دوچار اولدیغی مصائب دیکر برقومك موجب منافعی اولور.

مَصائِد [ع] (مصید)ك جمعی.

مَصائِف [ع] (مصیف)ك جمعی.

مَصْبَح [ع] طوغاجق یر، موضع طلوع. § طوغاجق زمان.

مَصْبُوره [ع] کندیسنه یمین ترتب ایدن آدمك سبب حبسی اولان یمین.

مَصْبُوع [ع] خودبین، متکبر.

مَصْبُوغ [ع] بویانمش، ملون.

مَصْحُوب [ع] صحبت اولنمش، همدم ایدلمش، توفیق ایدلمش، برابر، قوجاقلانمش: مصحوبا = مصحوب اولەرق.

مَصْدَر [ع] برشیئك چیقدیغی یر، محل صدور: مصدر محاسن اخلاق. § ذات ایله قائم برمعنایه دلالت ایدن وصفات وافعاله مأخذ اولان اسم. مصدری = مصدره منسوب: یاء مصدری. مصدریّت = مصدرلق.

مَصْدُور [ع] کوکسنده آغریسی اولان.

مَصْدُوقه [ع] طوغری سوز، کرچك.

مَصْدُوم [ع] کندیسنه اورلمش، چارپلمش.

مَصْرَع [ع] کورەشەجك یر، میدان مصارعه. جمعی مصارع.

مَصْرِف [ع] فی الاصل (صرف ایدەجك یر) دیمکدر. لسانمزده اکثریا خرج، صرفیات معناسنه اولەرق مصروف موقعنده قوللانیلیر. مثلا: (استانبوله کلەلی مصرف چوغالدی) عبارەسنده صرف ایدەجك یر چوغالدی معناسنی ویرمك ممکن اولدیغی حالده (او قدر مصرفه مقابل یاپدیریلان شی بومیدر) جملەسنده او معنایی ویرمك ممکن اولماز. بورادە مصرف خرج، مبلغ، مصروف مقامندە مستعملدر. جمعی مصارف: مصارف زائده. بو اعتبارە کورە برشیئك اعمال وانشاسی ایچون وقوع بولان صرفیاتی مبین یاپیلان بوصله ویادفتره مصارف بوصلەسی ویادفتر مصارف دیمك طوغری ایسەدە مصاریف بوصلەسی ویادفتر مصاریف دینلسە دهاایی اولور.

مَصْرُوع [ع] صرعه علتنه طوتلمش: مصروعاً = مصروع اولەرق.

مَصْرُوف [ع] صرف وخرج اولنمش: مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. نقود مصروفه. همت مصروفه. مصروفیت = مصروفلق. مصروفیت عنایت. § چویرلمش، دوندرلمش.

مَصْطَبه [ع] پیکه، سد، سکی § میخانه پیکەسی، اجتماعکاه خلق: مصطبهٔ رندان. فصیحی کسر میم ایله در. جمعی مصاطب.

مَصْعَد [ع] یوقاری چیقەجق یر، محل صعود. جمعی مصاعد.

مَصَفّ [ع] صف، طابور باغلایەجق یر. جمعی اولان (مصاف) لسانمزده مجازاً جنك معناسنه قوللانیلیر.

مَصْفُوف [ع] صف باغلامش، صف هیئتنه کیرمش.

مَصْقُول [ع] صیقل اورلمش، جلالنمش، مجلا.

مَصْل [ع] یوغورت صویی. مصل دم = یوغورت صویی کبی بر آز صار، تراق اولان قان صویی.

مَصْلَحَه [ع] بر ایشك خیرلی اولمسنه باعث اولان شی. (مفسدت) مقابلی: دروغ مصلحت آمیز. مصلحته موافق اولان بودر. § امر، خصوص. مصلحت شناس = مصلحت آکلایجی، آکلایان. مصلحت بین = آشنای مصلحت. مصلحتکذار = سفیر وکیلی، کوجك ایلچینك آشاغیسی، مبعوث اولدیغی دولتك خارجیه نظارتی نزدینه مأمور.

مَصْلُوب [ع] صلب اولنمش، آصلمش: جانی مصلوب. مصلوباً = مصلوب اولەرق. مصلوبیت = مصلوبلق،

مَصْنُوع [ع] يابلمش شی: مصنوع خدا. جمعی مصنوعات. مصنوعات الهیه. مصنوعات بشریه. تشهیرگاه مصنوعات. § دوزمه، یاپمه شی ساخته: او ورقه‌نك مصنوع اولدیغی بالآخره آکلاشیلدی.

مَصْنَع و **مَصْنَعه** [ع] یاغمور صویی بیرکمك ایچون یاپیلان یر، صهریج.

مَصُون [ع] حفظ اولنمش، محفوظ: حریت شخصیه قانوناً هر درلو تعرضدن مصوندر. مصون الساحه. مصون الزوال. « افکار مصون انتهادر — ناجی »

مَصِير [ع] صوبك آقدیغی یر، (سریر شوکت‌مصیر) کبی ترکیبلرده مرجع، قرارگاه معناسنی افاده ایدر.

مَصِيف [ع] یاز موسمنده اوتوره‌جق یر، صیفیه. لانه کرما.

مَضَاء [ع] کچمك، نفاذ.

مَضَاجِر [ع] (مضجر) لك جمعی. کوکل طارالاجق یرلر.

مَضَاجِع [ع] (مضجع) لك جمعی، مقابر: مضاجع اولیاء.

مَضَارّ [ع] (مضرت) لك جمعی. دفع مضار.

مَضَارِب [ع] (مضرب و مضراب) لك جمعی.

مَضَامِين (مضمون) لك جمعی. مضامین کلام.

مَضَاق [ع] طارلق.

مَضَائِق [ع] (مضیق) لك جمعی. مضائق غم.

مَضَامِير [ع] (مضمار) لك جمعی.

مَضْبُوط [ع] ضبط اولنمش، حسن تدبیر ایله حفظ اولنمش § دائرهٔ تصرفه ادخال اولنمش: املاك مضبوطه. § یازلمش، قید ایدلمش: افادهٔ مضبوطه § طوپلو.

مَضْبَطَه [ع] مجلسلرك مذاکراتی ضبط ایچون یازیلان زیری مهرلو ورقه. § بش اون کشی طرفندن برماده حقنده یازیلوب عائد اولدیغی دائرهٔ رسمیه‌یه تقدیم ایدیلان مهرلو ورقه.

مَضْجَر [ع] کوکل طارالاجق یر.

مَضْجَع [ع] مزار، قبر، خوابگاه ابدی: نورالله مضجعه. فی الاصل یاتاجق یر دیمکدر.

مَضْرَب [ع] ضرب ایده‌جك یر: سرمنزل اختتام ضرب خیام کلام اولمق لازم کلدی — نرکسی.

مَضَرَّة [ع] زیان، مشقت، (منفعت) لك ضدی.

مَضْرُوب [ع] ضرب اولنمش، اورولمش. § ضرب عملیاتنده مقدارینك چوغالدلمسی مطلوب اولان عدد.

مَضْرُور [ع] ضرره دوچار اولمش، زیاندیده.

مَضْرُوس [ع] یاپلمش، اورلمش شی: چاه مضروس = طاشله اورلمش قیود.

مَضَض [ع] آجیمق، المناك اولمق § مصیبت آجیسی، وجع مصیبت.

مَضْغ [ع] طعامی آغزده چیکنه‌مك.

مَضِلَّه [ع] یولك غائب اولدیغی یر.

مَضْمَضَه [ع] (ض حرفلری ظ کبی تلفظ اولنور) صویی آغزده چالقامق.

مَضْمُوم [ع] (ظ کبی تلفظ اولنور) ضم اولنمش، علاوه ایدلمش § ضمه ایله اوقونان حرف.

مَضْمُون [ع] (ظ کبی تلفظ اولنور) ضمانی ویرلمش، اوده‌نمش، اوده‌نمسی لازم کلن شی § اصلاب آباده

اولان ذريت § معنى مآل، مفهوم . مضمون لطافت مشحون . مضمون شعر . مضمون كلام § نكته ، صنعت، جناس : «سوزده مضمون كرك هى . . . . . — نفعى —». مضمونپرداز = مضمون ترتيب ايديجى ، ايدن . جمعى مضامين . مضامين اشعار . مضامين كلام .

مَضْنُوك [ع] زكام اولمش ، مزكوم .

مَضْيَعَه [ع] ضياع § محل ضياع .

مَضِير [ع] اكشى ، حامض . (ماضر) ده بو معنايه‌در .

مَضِيض [ع] مصيبت آجيسنه اوغرامق .

مَضِيف [ع] (ظ كبى تلفظ اولنور) ضيافت خانه ، دار الضيافه .

مَضْعُوف [ع] (ظ كبى تلفظ اولنور) ضعيف قيلنمش .

مَضُوفَه [ع] حاجت ، مرام .

مَضِيقَه [ع] غم ، غصه ، حزن واندوه . ميمك ضميله ده لغتدر .

مَضِيق [ع] طار ير ، مكان تنك : «دو شمش مضيق غمده ايكلر زوالى برفرد — ضيابك » § زور ، صيق ايش : امر مضيق .

مَضِيم [ع] مظلوم .

مَطابِخ [ع] (مطبخ) ك جمعى .

مَطابِع [ع] (مطبعه) نك جمعى . استانبول مطابعى .

مُطارَه [ع] قوشى چوق ير : زمين مطاره .

مَطارِد [ع] (مطرد) ك جمعى .

مَطارِق [ع] (مِطرقه) نك جمعى .

مَطاعِم [ع] (مطعم) ك جمعى .

مَطاعِن [ع] (مطعن) ك جمعى .

مَطاعِين [ع] (مطعان) ك جمعى .

مَطاف [ع] طواف ايده‌جك ير : مطاف انبيا . مطاف قدسيان . « ميخانه‌يى سير ايتدم عشاقه مطاف اولمش — تكليف وتكلفدن سكانى معاف اولمش — شيخ غالب » ضم ميم ايله استعمالى طوغرى دكلدر .

مَطالِب [ع] (مطلب) ك جمعى : « جناب طالبِ حق نائل مطالب ايده ـ مطالبى اوهنر مندده بلكه طالب ايده — عرفان پاشا »

مَطال [ع] دائما وعدينى ياخود دينينى اوزادوب كچيكديرن : مطال بطال .

مَطالِع [ع] (مطلع) ك جمعى : مطالع النجوم .

مَطامِح [ع] (مطمح) ك جمعى : مطامح انظار .

مَطامِير [ع] (مطموره) نك جمعى : مطامير فنا .

مَطاوِى [ع] (مطوى) نك جمعى .

مَطاهِر [ع] (مطهره) نك جمعى .

مَطايا [ع] (مطيه) نك جمعى .

مَطائِب [ع] سچلمش ، كزيده شى . مفردى بوقدر .

مَطائِن [ع] (مطين) جمعى .

مَطْبَخ [ع] يمك پيشيريله‌جك ير : « مطبخلر ينه آچ واران آدم ده كنك ير — درپانلرى وار كوزقپوده ال دكنكده — روحى بغدادى »

مَطْبَعَه [ع] كتاب ، غزته وامثالنك باصلديغى ير : عصر مطبعه‌سى . (مطبعه خانه) يا كلشدر .

مَطْبُوخ [ع] طبخ اولنمش ، پيشيرلمش : طعام مطبوخ .

مَطْبُوع [ع] طبع اولنمش، باصلمش: مطبوع بر كتاب. كتب مطبوعه، كتب غير مطبوعه قدر قيمتدار اولهماز. § حسن طبيعته موافق، لطيف، دلپسند، مقبول: قامت مطبوع. طرح مطبوع.

مَطْحُون [ع] طحن اولنمش، اوكودلمش.

مَطَر [ع] ياغمور. جمعی امطار.

مَطَرَه [ع] قربه، مطره، ايچنه صو قويه جق قاب.

مَطْرَح [ع] طرح ايدهجك ير: «حاش لله مطرح كيم فراغت كنجك كاشانه — مطرح بكر اوله دركاه خلافت دستكاه — فضولی» جمعی مطارح.

مَطْرُوح [ع] طرح اولنمش، ترتيب اولنمش، ياپيلمش.

مَطْرُود [ع] طرد اولنمش، ايراق ايدلمش، قوغلمش: مأموريتندن مطرود. مكتبدن مطرود. مطروديت = مطرودلق.

مَطْرُوش [ع] فارسی (تراش) كلمه سندن اويدورلمش براسم مفعولدركه تراشلی قارت آدملر حقنده استعمال اولنور. بوقدر غلط كلمه اولهماز. عثمانلی لساننده تراش ايدلهجك كلمه لر دندر.

مَطْرُوق [ع] كوشك، سولبو آدم: مرد مطروق. § قوريدقدن صكره ياغمور اصابتيله نوعاً طراوتلنمش: كلاء مطروق.

مَطْعَم [ع] طعام ييهجك ير.

مَطْعَن [ع] محل طعن.

مَطْعُون [ع] طعن اولنمش، قدح وتعييب ايدلمش § مزراق وساٸره ايله كنديسنه دورتلمش § وبايه طوتولمش: مطعوناً = مطعون اولهرق. مطعوناً ارتحال.

مَطْفِی [ع] سوندرلمش.

مَطْل [ع] كچيرمك، دفع ايتمك § چكمك.

مَطْلَب [ع] ايستنيلن شی، مرام، مقصد § بحث، مسٸله.

مَطْلَع [ع] طلوع ايدهجك ير. طوغاجق محل: مطلع خورشيد. «ديجور هجری مطلع نور سرور ايدر — آه درون مشعلهٔ صبحگاه ايدن — ابن النجار» § بر منظومه نك ايلك بيت مصرعی. حسن مطلع = غزلده مطلعی تعقيب ايدن بيت رنكين: «ملك حسن ترا از حسن يوسف كرده كاكون تر — كه رنكين تركند شاعر ز مطلع حسن مطلع را — شوكت فراهی»

مَطْلُوب [ع] طلب اولنان، ايستنيلن شی § آلاجق. جمعی مطلوبات.

مَطْلُول [ع] ياش، ايصلانمش شی، مبلول: زمين مطلول.

مَطْمَح [ع] كوزی قالديروب باقهجق ير، كوزديكيلن شی: مطمح نظر.

مَطْمُور [ع] طوپراق آلتنه دفن ايدلمش.

مَطْمُورَه [ع] سرداب ومخزن كبی ير آلتنده حبوبات وساٸره حفظنه مخصوص محل، زيرزمين § مزار، قبر: مطمورهٔ فنا. مطمورهٔ نسيان.

مَطْمُوس [ع] كوزی صكره دن كور اولمش آدم: مرد مطموس. (طيمس) ده بو معنايه در.

مَطْمُوع [ع] طمع اولنمش.

مَطْوِیّ [ع] دورولمش، بوكلمش. مطوياً = مطوی اولهرق. مطوياً تقديم اولنان ورقه.

مَطْهَرَه [ع] ايچنه صو قونيلان قاب، مطره. كسر ميم ايله ده لغتدر.

مَطِيّه [ع] بينمكه صالح حيوان ، دابه : « يارب نه مطيه يله كزر قالب عالم — .... » مطيه‌ران = مطيه‌يى سوريجى ، سورن . مطيه‌ران جلادت .

مَظالِم [ع] (مَظلَمه)نك جمعى .

مَظاهِر [ع] (مظهر)ك جمعى : « اى تجليكهى آيينهٔ جوم طاق — كورر آگاه دلان جمله مظاهرده سنى »

مَظائِن [ع] (مظنه) نك جمعى .

مَظروف [ع] ظرفلنمش ، ظرف ايچنه قونلمش . مظروفا = مظروف اوله‌رق : مظروفاً تقديم .

مَظلَمه [ع] ظلم ، تعدى .

مَظَلّه [ع] كولكه‌لك . سايه‌گاه : مظلهٔ آرام . مظله نشين .

مِظَلّه [ع] قلدن يايلان چادر .

مَظلوم [ع] ظلم‌ديده § حليم ، سليم ، ساكن ، آغزى وار ديلى يوق . مظلومانه = مظلومجه‌سنه . نوحهٔ مظلومانه اوضاع مظلومانه . مظلوميت = مظلوملق .

مَظِنّه [ع] برشيئك وجودينك ظن اولنديغى ير ، فتح ظا ايله ياكلشدر . (مَظنة الكرامة) مقامنده (مظنهٔ كرام) ديمك غلطدر . مظنهٔ ولايت . مظنهٔ كرامت .

مَظنون [ع] ظن اولنمش ، قوياً مظنون ولان بودر § كنديسنه برجرم اسناد اولنمش ، وقوع بولان جرمك فاعلى ظن اولنمش : « كيمى مظنون كورورسه‌ك هپ قباحت سنده‌در ديرسك — اشرف » . مظنون عليه .

مَظهَر [ع] برشيئك ظاهر اولديغى ير : التفاتكزه مظهر اولدم ديمك التفاتكزك محل ظهورى اولدم يعنى التفاتكز بنده ظاهر اولدى ديمكدر . مظهريت = مظهرلق : مظهريت التفاتكزله جهانى زير پاى استغنايه آلمق ايستين كوكلم — اكرم بك .

مَعَ [ع] مصاحبته دلالت ايدن بركلمه‌در كه (ايله)(برابر) لفظلريله ترجمه اولنور . مع الجماعة = جماعت ايله . مع هذا = شونكله برابر .

مَعاب [ع] موضع عيب § عيب .

مَعابِد [ع] (معبد)ك جمعى : معابد مقدسهٔ اسلاميه .

مَعابِر [ع] (معبر)ك جمعى . طرق ومعابر .

مَعاجِل [ع] (معجل)ك جمعى .

مَعاجِين [ع] (معجون)ك جمعى .

مَعاد [ع] رجوع ايده‌جك ير ، عالم آخرت : مبداء ومعاد . (بيلمز معادى نزمفنادن كيدن دخى — روحى بك § كيرى دونمك ، انصراف ايديلن شيئه تكرار رجوع ايتمك يوم معاد = آخرت ، يوم قيامت . بومعناده ميمك ضميله اوقومق طوغرى دكلدر . چونكه اوصورتده اعاده‌دن اسم مفعول اوله‌رق (اعاده اولنمش) معناسنى افاده ايدر .

مَعادِن [ع] (معدن)ك جمعى .

مَعاذ [ع] صيغنمق . التجا ايتمك . معاذالله = اللهه صيغنمق . ايجابنه كوره متكلمه ، مخاطبه ، غائبه صرف اولنور § التجاگاه ، ملاذ .

مَعاذِير [ع] (معذار) ك جمعى .

مَعارِج [ع] (معراج) ك جمعى : معارج كمال .

مَعارِف [ع] (معرفت)ك جمعى . معارف جزئيه . معارف شتى ، معارف نظارتى

=معارفه عائد خصوصاته باقيلان دائرهٔ رسميه: انجمن معارف. مجلس معارف. معارفپرور = معارفك ترقيسنه خدمت ايدن، محب معارف. معارفپروری = معارفپرورلك. معارفپرورانه = معارفپرورجه‌سنه. همت معارفپروانه.

مَعارِك [ع] (معركه) نك جمعی.

مَعاش [ع] ديرلك، كچنمك § ديرلك، مدار تعيش اولان شی. آيلق.

مَعاشِر [ع] (معشر) ك جمعی. معاشر مسلمين.

مَعاصی [ع] (معصيت) ك جمعی. ارتكاب معاصی.

مَعاطِف [ع] (معطف) جمعی.

مَعاقِد [ع] (معقد) ك جمعی.

مَعالِم [ع] (مَعلم) ك جمعی. مظنه § علم موضعلری، كنديسيله برشی‌ه استدلال اولنان اثرلر، نشانه‌لر. يول نشانی كبی: معالم اليقين. «قد طفت فی تلك المعاهد كلها — وسرحت طرفی بين تلك المعالم — فلم ار الا واضعاً كف حائر — علی ذقن او قارعاً سن نادم — لا» مفردی قوللانيلماز.

مَعالی [ع] كسب شرف و درجهٔ رفيعه معناسنه اولان (معلاة) ك جمعيدركه مفردی لسانمزده قوللانيلماز. اكثريا اسم اوله‌رق يوجه‌لكلر، درجات عاليهٔ عرفان معناسنه قوللانيلير: كسب معالی. ميل معالی. «آثار ذكايه فروغ جمالی نورانی — اسمان معالیٔ فكر واستدلال — قمر حقنده». «مقدار مشاقه كوره در كسب معالی — ترك ايتمليدر خوابی هوسكار تعالی». اسم مكان اولديغی حالده معالیٔ امور كبی تركيبلرده مكسب الشرف معناسنی افاده ايدر.

مَعامِع [ع] (معمعه) نك جمعی. آتش چاتيرتيسی، صوت النار § حربده جنكاورانك حايقيرمه‌لری، صوت الابطال.

مَعان [ع] مكان، منزل.

مَعانی [ع] (معنی) نك جمعی: معانیٔ بلند. «الفاظ معانی ايچون آينهٔ شاندر — الفاظه باقلمازی ديورلر هذيان‌در — ناجی»

مَعاوِل [ع] (معول) ك جمعی. كولنكلر، بالطه‌لر.

مَعاهِد [ع] (معهد) ك جمعی. مواضع عهد.

مَعايِب [ع] (معيب) ك جمعی.

مَعايِش [ع] (معيشت) ك جمعی. (معائش) يازلماملی.

مَعْبَد [ع] عبادت ايده‌جك ير. جامع، مسجد، كليسا، حاورا وامثالی: معبد اسلام. كهنسال برمعبدك مشرف انهدام بر نجره‌سی آلتنده قورولوب يارولرك آنا وبابالرينی جاغيره‌رق اونلره طوغری بركشای جنبش واشتياق اولدقلری آشيانهٔ پرستو — رافائل ترجمه‌سی — حسين دانش.

مَعْبَر [ع] نهری كچمك ايچون ياپيلمش ير، كچيد. جمعی معابر.

مَعْبود [ع] كنديسنه عبادت اولنمش، طاپيلمش: معبود حقيقی آنجق جناب حقدر.

مَعْتوه [ع] عته كتيرمش. بونامش، فرتوت: معتوه بر اختيار. معتوه بر كنج. معتوه مجله‌ده شويله تعريف اولنمشدر: او مختل الشعور كيمسه‌دركه فهمی قليل، سوزی مشوش، تدبيری فاسد اوله. معتوهانه = معتوهجه‌سنه. معتوهانه سويلمك.

مُعَجَّل [ع] منزله اولاشديران يول: طريق معجل.

مَعْجُون [ع] معروف .

مَعْدَلَة و مَعْدِلَة [ع] عدالت ايتمك، حق وانصافى التزام ايلمك ، نفوس وعقولده استقامتى دركار اولان امر و حالى اجرا ايتمك. § عدل، داد. (جور)ك ضدى : اهل معدلت . صاحب معدلت . معدلت كستر = معدلت يايجى، يايان. معدلت پرور = صاحب معدلت . معدلت پرورانه = معدلت پرورجه سنه . معدلت پرورى = معدلت پرورلك .

مَعْدَن [ع] بر آلتنده آلتون، كوموش، بوراسيت و سائر جواهر ارضيه نك بولنديغى بر، كان، اويردن چيقاريلان جواهر، فلزّات : معدن فضل وادب . بونك فصيحى كسر دال ايله (مَعْدِن) دره. ذاتاً محبس، مصرف، مدفن، مفصل، كلمه لريده مكسور الوسط اولان مضارعدن متولداولمغله قاعدة (مَفْعِل) وزننده اوقونمق لازم كلير . فقط بز لسانمزده بو كلمه لرى دائما (مَفْعَل) وزننده استعمال ايدرز . چونكه بزه كوره اولكى صورتك غريب دوشر. معدنى = معدنه منسوب . جمعى معدنيات .

مَعْدُود [ع] صايلمش، صاييلان شى، عدو اعتبار اولنمش . ايام معدودات = قربان بايرامنك برنجى كوننده صكره كلن اوچ كون. برنجى كوننه (يوم النحر) ديليلر.

مَعْدِل و مَعْدُول [ع] عدول ايديله جك بر، صاپيله جق محل.

مَعْدُوم [ع] يوق، نابود. (موجود) مقابلى . النادر كالمعدوم = نادر اولان شى معدوم كيبيدر . جمعى معدومات . معدوميت = معدوملق. يوقلق .

مَعْذِرَة [ع] عذر و بهانه يى قبول ايلمك، معذور طوتمق § عذر، بهانه: بيان معذرت. معذرتمند = عذرلى. معذرتمندانه = معذرتمندجه سنه . معذرتمندى = معذرتمندلك. معذرتخواه = معذرت ايستهيجى، ايستهين، عذر ديله ين. معذرتخواهانه = معذرتخواهجه سنه . معذرتخواهى = معذرتخواهلق . كسر ذال ايله ده لغتدر. جمعى معاذير .

مَعْذُور [ع] عذر كتيرلمش: كورمك، طوتمق ماده سيله تركب ايدر . معذور طوتمق. معذور كورمك . «معذور طوتار كرم نهادان — لا»

مَعْرِض [ع] محل عرض § سركى، پازار : بيك طقوز يوز معرضى. بومقامده (مشهر) كلمه سى قوللانيلامامليدر. ذاتاً سركى طوروركن نه مشهره نه معرضه حاجت واردر.

مَعْرِفَة [ع] بيلمك : معرفت حق، معرفت حقايق . معرفت نفس. (علم) ايله معرفت بيننده فرق واردر. معرفت بر شيئى تفكر و اثرينى تدبر له بيلمكدن عبارتدركه علمك مفهومندن اخصدر. بونك مقابلى انكار، علمك مقابلى جهلدر علم وجه كلى ايله، معرفت وجه جزئى ايله بيلمكدر . بوندن طولايى جناب حقه معرفت اسناد اولنماز. § بيلكى، دانش، علم وفن، هنر وصنعت : «معرفت التفاته تابعدر — مشتريسز متاع ضايعدر — ناجى» . انسانك مدت عمرى ايچنده ياد و تسلى يه لايق بر موسم سعادت وار ايسه اوده مجرد تحصيل معرفتله كچن زماندر — اكرم بك . معرفت پرور = صاحب معرفت. معرفت پرورانه = معرفت پرورجه سنه. معرفت پرورى = معرفت پرورلك. جمعى معارف.

مَعْرَكَه [ع] جنك ايديله جك بر، ميدان حرب. جمعى معارك . (معركه زار) اولمازه.

مَعْرُوض [ع] عرض اولنمش : معروض بازار انتشار . بروجه معروض . جمعى

اولان (معروضات) لسانمزده دائما بيوكاره قارشى وقوعبولان افادات شفاهيه وتحريريه مقامنده قوللانيلير .

مَعْرُوف [ع] بيلنمش، مشهور، معلوم شى. كتاب معروف. ذوات معروفه § (منكر) مقابلى، عقلك ادراك، شرعك تحسين ايتديكى فعل وعمل. منكر بونك ضدى يعنى عقل وشرعك قبول ايتمديكى عمل. امر بالمعروف = معروف ايله امر. نهى عن المنكر = منكردن نهى: «باركاهك مركز اجراسيدر — امر بالمعروف ونهى منكرك — جمدى بك» § احسان وانعام: اهل معروف .

مَعْزُول [ع] عزل ايدلمش، مأموريتندن چيقارلمش، منصبسز: «خواجكان درزمان معزولى — همه شبلى وبايزيد شوند — لا» . معزولى — و — معزوليت = معزوللك. معزوليت معاشى . معزولاً خانه ده اقامت. فارسى جمعى معزولان عربى جمعى معزولين .

مَعْسَرَة [ع] كوجلك، چاره‌سزلق .

مَعْشَر [ع] متحد الشان جماعت، كروه: معشر مسلمين، معشر انبيا، معشر فقها، معشر انس، يامعشر المسلمين! آرقه كز دريا، اوكڭز محصور جند اعدادر. اللهه قسم ايدرم كه سزك ايچون صبر وثبات ايتمكدن بشقه چاره يوقدر — طارق بن زياد .

مَعْشُوش [ع] آرق، ضعيف آدم .

مَعْشُوق [ع] سولمش، عشقك كوكلده سبب حصولى اولان وجود : معشوق اسم مفعولدر — عالى بك مرحوم، لهجة الحقائق. يقندن. مؤنثى معشوقه. معشوقيت = معشوقلق.

مَعْصَرَه [ع] اوزوم وصوصام كبى شيلرى صيقاجق ير. كسر ميم ايله (معصره) منكنه معناسنه اسم آلت اولور: معصرهٔ اضطراب.

مَعْصُور [ع] صيقلمش شى، عصير .

مَعْصُوم [ع] عصمتله متصف، عرض وناموسه مغاير اولان ايشلردن مجتنب، صوچسز، بى كناه: § كوچك چوجق، صبى: خواب معصوم. «معصوملق قدر سوياير حال كوزمدم — صبيانه انجذاب دلم بر كمالدر — ممكن اوليدى عودت ايدردم صباوته — تعريف لطفى نجه او حالك محالدر — ناجى» . بعضاً صفت اوله‌رق قوللانيلير: طفل معصوم، معصوم چوجق. «معصوم چوجق بى خبر احكام قدردن — صفابك» . بوصورتده عصمت ايله متصف ديمك اولور. معصومانه = معصومجه سنه: بكاى معصومانه . رقت معصومانه . معصوميت = معصوملق .

مَعْصِيَه [ع] عاصيلك، اطاعتسزلك، امره عدم انقياد، طاعتدن خروج ، § كناه، عصيان . جمعى معاصى .

مَعْطُوف [ع] عطف اولنمش، ميل ايتديرلمش: كوزلرى آسمانه معطوف اولديغى حالده دوشونيوردى. § اسناد اولنمش: او قباحت فلانه معطوفدر .

مَعْفُوّ [ع] عفو اولنمش، صوچدن كچلمش: «مرآت دلده صورت اخلاصه قيل نظر — معفودر مراسمه دائر قصور من — نابى»

مَعْفُون [ع] قوقمش ات، بوزلمش، چوريمش شى

مَعْقَد [ع] عقد ايديله جك ير . جمعى معاقد.

مَعْقُود [ع] عقد اولنمش، باغلانمش. معقود عليه = بر عقدك اجرا اسندى، مقصد اصلى اولان خصوص .

مَعْقُول [ع] عقل ايله بيلنمش، عقله موافق، عقلك بكنديكى: امر معقول. معقول بر افاده . سوزلرى معقول دكل. معقول اولان حركت بودر . معقولات = عقلك ادراك ايتديكى خصوصات، معقوليت = معقوللك.

مَعْقُومْ [ع] قيالى ، مسدود .

مَعْكُوسْ [ع] عكس اولنمش، ترسنه چویرلمش :لوای معكوس. (طالع معكوس) كبی تركیبلرده یاور اولمیان طالع معناسنی افاده ایدر .

مَعْلَفْ [ع] علف قونیلان یر. جمعی معالیف

مَعْلُولْ [ع] علتلی، مرضلی، خستهلقلی. معلولاً = معلول اولهرق. معلولیت = معلوللك .

مَعْلُومْ [ع] بللی ، هر كسك بیلدیكی شی: «معلومدر بنم سخنم مخلص ایستهمز- فرق ایلر آنی شهر مزك نكته دانلری — نديم» فعل معلوم = فاعلی معلوم اولان فعل. جمعی اولان (معلومات) هم بیلنن شیلر، هم علم و هنر معناسنه قوللانیلیر. مثلا قایقجی فلانك بو خصوصده ویردیكی معلومات شوندن عبارتدر. فقره‌سنده (بیلدیكی شیلر) معناسنه‌در. بو معناده قوللانیلان معلومات اكثریا ویرمك، مصدریله تركب ایدركه بوراده ویرمك عرض وبیان معناسنه‌در. دیكر معناسنه كوره .مثلا فلان ذات اصحاب معلوماتدندر. دینیلیركه واقف، هنرلی، كمالی آدملردندر دیمكدر. معلومات فروش = معلومات صاتیجی، صاتان. مقام استهزاده قوللانیلیر.

مَعْلُومِیَّتْ [ع] معلوملق.

مَعْمُورْ [ع] شرفلی، آبادان. خراب دكل: بیت معمور. بلدهٔ معموره .

مَعْمُورَه [ع] معمور اولان یر ، بلده. معمور مملكت، آبادان محل: پاریس بر معمورهٔ مدنیت وعرفاندر. « هر شكاف خرابهٔ دهنیست — كه بمعمورهٔ جهان خندد — لا » = بر خرابه‌نك هر رخنه‌سی بر آغز دركه معمورهٔ جهانه كولر .

مَعْمُولْ [ع] یاپیلمش: طوپراقدن معمول دستی . صرچه‌دن معمول شیشه. معمول به = كندیسیله عمل اولنان ، دستور العمل طوتیلان شی. قوانین وامثالی . جمعی معمولات . معمولات صناعیه .

معنی [ع] كلمه‌نك ، كلامك دلالت ایتدیكی شی ، مقابلنه الفاظ وضع اولنان صورت ذهنیه . (مفهوم) بوندن اعمدر . بو تعرفه كوره معنی افاده ایده‌بیلدیكمز صور ذهنیه‌دن عبارتدر. حال بوكه لسانمزده معنی هم قارشیسنه الفاظ وضع اولنه‌بیلن صور ذهنیه ، هم الفاظ ایله تبیین وتبلیغنه قدر تیاب اوله‌مدیغمز افكار وحسیات رقیقهٔ روحانیه مقامنده قوللانیلیر . بلكه ادراكمزك تعلق ایتمدیكی هر شی بر معنادر : معنای بیت . « كیمسه ادراك ایتمدی معناسنی دعوامزك — بزدخی حیرانی‌یز دعوای بی‌معنامزك — عونی بك» نظمده بعضاً عجملر كبی (معنی) صورتنده قوللانیلیر : « لفظ پرخنده معنیٔ كریان — اكرم » § رؤیا: معنی. جمعی معانی : «مقدس قبهٔ خضرا كه فائقدر سمواته — زمینه سایه صالمش عرش اعلای معانیدر — ناجی » معنا = ظاهراً دكل، معنی جهتندن . معنیدار = معنالی ، معنیدار بر نظر . معنیدار بر تبسم . بوطورركن (معنادار) یازمغه حاجت یوقدر.

مَعْنَوِیّ [ع] روحانی ، مجرد . صوری وجسمانی دكل. مادیات ایله بیلنمین: امر معنوی ، فیض معنوی. احوال معنویه . معنویات = معنوی اولان خصوصات : معنویاته ایناغق نیچون اثر حماقت مد اولنسون. معنویون = الهیون .

مَعُولْ [ع] غلبه اولنمش . مغلوب .

مَعُونَه و مَعُونَه [ع] یاردم ، امداد . § برلمان داخلنده اشیا نقلنده

قوللانیلن و(ماونه) دینیلن شی بوندن محرف اولسه کرك .

مَعْهَد [ع] عهد یری ، موضع عهد .

مَعْهود [ع] عهد اولنمش. اکثریا ذکری کچن، یا معلوم اولان برشی حقنده تهکماً استعمال اولنور : معهود حریف . معهود بیت .

مَعیب [ع] عیب ، نقیصه § عیبلنمش .

مَعِیَّت [ع] برابرلك . رفاقت ایدیلن آدمك درونده ، امری تحتنده بولنش : متصرفلر ولاتك معیتنده بولنور . معیت مأموری . معیت دولتلرنده بولنان فلان افندی .

مَعیشَت [ع] دیرلك، یچنمك: دردمعیشت. استحصال اسباب معیشت . « کیمسه تعریفه مقتدر اولهماز — چکیلن محنتی معیشت ایچون » § دیرلك ، کندیسیله کچینیله جك شی، مطعومات ، واردات کبی مدار زندکی وتعیش اولان شی ، مابه الحیات : معیشت واسعه . تأمین معیشت . « افی کل یوم رحلة وتغرب — وسعی لادراك المعیشة متعب — جیل زهاوی » = هرکون بویله برسفر ، برغربت واسباب معیشته اولاشق ایچون متعب برسعیمی اختیار ایدیله جکدر . جمعی معایش .

مَعین [ع] صاف وروان صو : ماء معین . شکل معین = ایکی زاویه‌سی حاده ، دیکر ایکیسی زاویه‌سی منفرجه اولان درت مساوی ضلعی حاوی — باقلوا رسمنده‌کی — شکل هندسی .

مَعْیوب [ع] عیبلنمش ، عیبلی شی : امر معیوب . عادت معیوبه . معیوباً = معیوب اوله‌رق .

مَعْیون [ع] (معین) معناسنه .

مَغاره [ع] طاغلرده ، قیالرده حجره طرزنده‌کی اویوق ویاریق یر، غازه این . جمعی مغارات. مغارات صخور . مغارات جبال . دیکر جمعی مغایر .

مَغارِب [ع] (مغرب)ك جمعی: «مغارب اولدی دریغا مطالع عرفان — نه‌قالدی شهرت روم وعرب نه‌مصر وهرات — سعدالله پاشا »

مَغازِل (مغزل)ك جمعی .

مَغازی [ع] غزالك مناقبی ، داستانی ، سیروشهنامه کبی: کتاب المغازی مناقب غزاتی حاوی کتاب غازی. ابوالمغازی = مناقب صاحبی غازی .

مَغاسِل [ع] (مغسل)ك جمعی .

مَغافِر [ع](مغفر)ك جمعی: مغافر جنکاوران.

مَغاك [ف] چقور، حفر، مزار : مغاك هلاك. «ای دریغا کزین منوجاری — زیر تاری مغاك بایدشد — عنصری . »

مَغالیق [ع] (مغلاق)ك جمعی: مغالیق ابواب.

مَغامِض [ع] (مغمض)ك جمعی . پك چوقور یرلر .

مَغانِم [ع] (مغنم)ك جمعی .

مَغْبَط [ع] غبطه ایدیله جك یر .

مَغْبَن [ع] اویلق دیبی، قاصیق. جمعی مغابن.

مَغْبوط [ع] غبطه اولنمش. مغبوط امثال. « کوزم اندامنه، مطوفدربن خواب حیرتده — اومغبوط ملك خوابیده، در بیدار شکلنده — نوزاد »

مَغْبون [ع] معامله‌ده آلدنمش .

مَغْدُور [ع] غدر اولنمش، خیانت كورمش ستمدیده: « صورسه لر مغدورینی فدار كندین كوسترر — راغب پاشا ». مغدوریت = مغدورلق . مؤنثی مغدوره .

مَغْدانُوس [یونانجه دن] معروف نبات . یونك وقتیله (معده نواز) صورتنده یازلمسی تصلقه محمول اولسه بیله مغدانوسك — خاصیتی اعتباریله — حقیقةً معده نواز وصفنه لایق بر نبات اولدیغی ده انكار اولنه ماز .

مَغْرِب [ع] كونشك غروب ایتدیكی یر ، باتی . § آفریقانك سواحل شمالیهٔ غربیه سی : مغرب ادنا = طرابلس . مغرب اوسط = تونس ، جزایر . مغرب اقصا = فاس ، مراكش . جمعی مغارب . مغربی = مغربه منسوب .

مَغْرُور [ع] غرورلنمش ، كبرلی ، عظمتلی : نه مغرور آدم . § بیهوده شیئه اعتماد ایله آلدانمش . مغروریت = مغرورلق . مغرورانه = مغروره یاقیشه جق صورتده : روش مغرورانه ، نكاه مغرورانه .

مَغْرُوس [ع] غرس اولنمش ، دیكلمش : شجر مغروس ، نهال مغروس .

مَغْرُوض [ع] تازه ، طری : لحم مغروض .

مَغْرُوق [ع] صویه باتمش معناسنه (غرق) كلمه سندن یاپیلمش یا كلش بر اسم مفعولدر . یونك یرینه (غرق) كلمه سنی استعمال ایتملی . مثلا مغروقاً وفات ایتدی دكل ، غریقاً وفات ایتدی دیملیدر .

مَغْز و مَغْزِیَه [ف] بین ، دماغ : تهی مغز = بوش بینلی ، احمق ، بدلا . افسرده مغز = بینی طوكمش ، ادراكسز . § ایچ ، اوز ، لب : مغز بادام ، مغز فستق .

مَغْزِی [ع] مقصد ومرام . اسكیدن قوللانیلیردی . شمدی قوللانیلماز اولمشدر .

مَغْسِل [ع] غسل ایدیله جك یر : مغسل موتی . جمعی مغاسل .

مَغْسُول [ع] غسل اولنمش ، ییقانمش : ثوب مغسول .

مَغْشُوش [ع] باقر وسائره ایله قاریشق آلتون ، كومش : مسكوكات مغشوشه . § بشقه شیله قارشمش ، خالص اولمیان شی : لبن مغشوش . جمعی اولان مغشوشات الك زیاده قاریشیق مسكوكات حقنده قوللانیلیر .

مَغْشِی [ع] غشی اولمش ، عقلی كیتمش ، حیران . مغشی علیه = بایلمش ، بایغین .

مَغْصُوب [ع] غصب اولنمش ، صاحبنك اذنی اولمقسزین اخذ وضبط ایدلمش : مال مغصوب عیناً موجود ایسه صاحبنه تسلیمی ، استهلاك ایدلمش ایسه تضمینی لازم كلیر .

مَغْصُوبٌ مِنْه : [ع] اذنی اولمقسزین مالی اخذ وضبط اولنان كیمسه .

مَغْضَبَه [ع] غضب ایتمك . § باعث غضب اوله جق شی .

مَغْضُوبٌ عَلَیْه [ع] اوزرینه غضب اولنمش ، خشمدیده .

مَغْطُوس [ع] غطس اولنمش ، باتیرلمش : صویه مغطوس طاش .

مَغْفِرَه [ع] اسكی تركجه ده مقابلی (یارلغامق) كلمه سیدر . جناب حق قوللرك كناهنی ستر و عفو ایتمك : مغفرت الهیه .

مَغْفُور [ع] جناب حق طرفندن كناهی عفو اولنمش . (مغفورله) ده دینیلیر .

مَغْلَطَه [ع] یاكلتمجه ، اغلوطه ، یكدیكری تغلیط ایده جك مسائل § صاچمه صاپان ، معناسز سوز : مغلطه پرداز = مغلطه ترتیب ایدیجی ، ایدن . مغلطه پردازانه

= مغلطه پردازجه‌سنه. مغلطه پردازی = مغلطه پردازلق .

مُغَلَّق [ع] کلیدلنه‌جك بر .

مَغْلُوب [ع] غلبه اولنمش ، کندیسنه اوستون کلنمش: مغلوب هوس. جند مغلوب . «مغلوب سودا : « عورت کبی مغلوب هوا اولمه از اول ار — نفسك سنی رام ایتمه سن نفسکی رام ایت — ... » . مغلوبانه = مغلوبجه‌سنه. مغلوبیت = مغلوبلق: یونانیلرك هر محاربه‌ده مغلوبیتی عثمانلیلرك برهان شجاعتیدر .

مَغْلُوق [ع] قپانمش ، مسدود .

مَغْلُول [ع] النه یاخود بوینته دمیرلاله کچیرلمش .

مَغْمُور [ع] شهرت وشانی اولمیان ، کمنام، بی‌وجود : صرد مغمور . مغموریت = مغمورلق .

مَغْمُوز [ع] متهم .

مَغْمُوم [ع] بلوطلو ، صیقینتیلی: بوکون هوا پك مغموم . § غملنمش ، مکدر: قلب مغموم. مغمومیت = مغموملق.

مَغْنَم [ع] دشمندن آلنان غنیمت مالی . جمعی مغانم .

مَغِيب [ع] غائب اولمق .

مَفَاتِح و مَفَاتِيح [ع] (مفتاح)ك جمعی. مفاتیح الغیب .

مَفَاحِيص [ع] (مفحص)ك جمعی .

مَفَاخِر [ع] (مفخر)ك جمعی : مفاخر اسلاف . مفاخر ظفر . مفاخر ملیه . استانبولك فتحی مفاخر عظمای ملیه‌دندر .

مَفَارِق [ع] (مفرق)ك جمعی. باش تپه‌سنك اورته‌سی، وسط رأس : مفارق انام . مفارق رجال .

مَفَازَه [ع] چول ، بیابان ، صحرا . جمعی مفاوز . (مفاز)ده بو معنایه‌در.

مَفْسَدَه [ع] (مصلحة)ك ضدی: فساد ایتمك. اکثریا فساد معناسنه اسم اوله‌رق قوللانیلیر: ایقاع شورش و مفسدت. جمعی (مفاسد) .

مَفَاصِل [ع] (مفصل) ك جمعی .

مَفَاطِير [ع] (مفطر)ك جمعی .

مَفَالِيس [ع] (مفلس)ك جمعی .

مَفْتَح [ع] خزینه ، کنجینه .

مَفْتُوت [ع] اوفالنمش ، پاره‌لنمش .

مَفْتُوح [ع] فتح اولنمش ، آچیلمش: ممالك مفتوحه § فتحه ایله اوقونان کلمه.

مَفْتُول [ع] بوکلمش، اورولمش: کیسوی مفتول . کاکل مفتول .

مَفْتُون [ع] فتنه‌یه دوشمش ، سحر اولنمش ، دوشکون ، عاشق ، شوریده: مفتونانه = مفتونجه‌سنه. مفتونیت = مفتونلق . اعلان مفتونیت .

مَفْحَص [ع] قوش یوواسی ، آشیانه .

مَفْخَرَه [ع] کندیسیله افتخار اولنان ، باعث فخر اولان شی. مابه‌الفخر: فطنت ، مخدرات قوم ایچون مدار مفخرت عد اولنه‌جق بر نادرهٔ بلاغتدر — ناجی » .

مَفْخَر [ع] فخرلنمك § فخرلنه‌جك بر شی . جمعی مفاخر .

مَفَرّ [ع] قاچاجق یر : این‌المفر = فرار ایده‌جك یر نره‌ده ؟ این‌المفر کویان اوله‌رق دشمنه صولت. فاتك فتحیله‌یا کاشدر.

مَفْرِق [ع] باش تپه‌سنك اورته‌سی، وسط رأس. اك زیاده جمعی اولان مفارق قوللانیلیر .

مَفْرُوز [ع] افراز اولنمش .

مَفْرُوش [ع] فرش اولنمش ، دوشنمش. جمعی اولان مفروشات سجاده ، كليم وسائر اوطه دوشه‌مه‌سی معناسنه قوللانيلير : مفروشات بيتيه .

مَفْرُوض [ع] فرض قيلنمش : دعاء مفروض، صلاة مفروضه § فرض اولنان شی، حقيقةً موجود دكل : مثلهٔ مفروضه.

مَفْرُوغٌ بِهِ [ع] فراغ اولنان اراضیٔ امیریه ومسقفات ومستغلات موقوفه .

مَفْرُوغٌ لَه [ع] كنديسنه بر شيئك حق تصرف وتملكی فراغ اولنمش كيمسه .

مَفْرُوق [ع] آيرلمش .

مَفْرُوك [ع] اوغولمش § زعفرانله بويانمش شی .

مَفْسَح [ع] بوزمق § بوزه‌جق یر، موضع فسخ .

مَفْسَقَه [ع] فسق ايده‌جك یر، محل فسق.

مَفْسُوخ [ع] فسخ اولنمش، حكمی ابطال ايدلمش : قانون مفسوخ . مادهٔ مفسوخه. مفسوخيت = مفسوخلق . مفسوخيت احكام .

مَفْصَل [ع] اعضاده‌كی الكيری، اويناق محلی. فصيحی صادك كسريله‌در. جمعی مفاصل.

مَفْصُود [ع] فصد اولنمش ، قان آلنمش.

مَفْضُول [ع] كنديسی اوزرينه بشقه شيئك كسب فضل ايتمش اولديغی شی.

مَفْطُور [ع] فطرتلنديرلمش ، جبلتلنديرلمش.

مَفْطُوم [ع] ممه‌دن كسلمش چوجق . (فطيم) ده بومعنايه‌در .

مَفْعُول [ع] ايشلنمش ، ياپلمش: مفعوليت = مفعوللك . § برفاعلك اثر فعلی اوزرنده ظاهر اولان شی .

مَفْقَد [ع] غائب اوله‌جق یر .

مَفْقُود [ع] غائب اولمش ، يوق : بوراده طريق نجات مفقوددر . § حيات ومماتی معلوم اولميان شخص غائب. مفقوديت = مفقودلق . مفقوديت نقود .

مَفْقُور [ع] اوكورغه‌سی كمكاری قيرلمش انسان وحيوان .

مَفْكُوك [ع] فك اولنمش ، آيرلمش .

مَفْلُوج [ع] فلج علتنه كرفتار. وجودينك برقسمی حركت اراديه‌دن ساقط.

مَفْلُول [ع] آغزی كدلمش قلج: سيف مفلول.

مَفْهُوم [ع] فهم اولنمش ، آكلاشلمش § مآل ، معنی: مفهوم سخن . مفهوم بيت . (معنی) ايله بيلرنده فرق واردر : (معنی) ماده‌سنه مراجعت .

مَقَابِر [ع] (مقبره ـــ و ـــ مقبر)ك جمعی: «بكلربو خاكدان فناده صباح وشام ـــ حزن وسكون جوارينی تنها مقابرك ـــ لامارتين »

مَقَاتِل [ع] (مقتل) ك جمعی .

مَقَادِير [ع] (مقدار) ك جمعی .

مَقَارْنَه [ع] (ايتالياجه‌دن) معروف خمیردن دودك شكلنده ياپيلان طعام .

مَقَارِيض [ع] (مقراض) ك جمعی.

مَقَصّ [ع] معروف البسه كسه‌جك آلت، مقراض . جمعی مقاص . فصيحی ميمك كسريله‌در .

مَقَاصِد [ع] (مقصد)ك جمعی: مقاصد خيريه.

مَقَاصِير [ع] (مقصوره) نك جمعی .

مَقَاعِد [ع] (مقعد) ك جمعی .

مَقال [ع] سوز ، کلام: مقال بدیع. گزیده مقال . هر مقامك برمقالی واردر.

مَقالَه [ع] علمی، ادبی، سیاسی برمسئله یه دائر قلمه آلنان شی : مقالهٔ فنیه . مقالهٔ مفصله . مقالهٔ سیاسیه. جمعی مقالات، مقالات فنیه .

مَقالِم [ع] (مقلم) ك جمعی .

مَقالید [ع] آناختار معناسنه اولان (مقلاد) ك جمعیدر . مفردی قوللانیلماز : مقالید عشق .

مَقام [ع] طوریله جق یر ، قرارگاه ، موضع قیام: «طوته لی یارقوش دیلنده مقام_اوجگیر اولدی نالهٔ عشاق — ناجی » § جاه، مسند، منصب، جایگاه: مقام اقدس خلافت اسلامیه. مقام جلیل صدارت .مقام ولایت. مقام مأموریت § بربیوك ذاتك مزاری : کبار اولیاء اللهدن فلان ذاتك مقامی§ حجاز، عشاق ، حسینی، راست، رهاوی ، اصفهان کبی موسیقی هوالرندن هربری. جمعی مقامات. مقامات موسیقیه . مقامات اشواق. مقامات عالیه . مقامات مبارکه . مقامی طوتدیرمق = پایغره ایتمك ، سب وهذیان .

مَقامَه [ع] مجلس جمعی مقامات. مقامات حریری. مقامات همدانی .

مَقامِع [ع] (مقمع) ك جمعی .

مَقانِع [ع] (مقنع) ك جمعی.

مَقاوِیل [ع] (مقول) ك جمعی .

مَقْبَر [ع] مزار ، مدفن: مقبر جانان . «باشنده سنك مقبر ایکی ویران مناره — حامد بك» . «جسمله چون علامت مقبرسکون نما _ فکرمله لیك مضطرب وبی قرار ایدم — اکرم بك» § مزارلق.

مَقْبَره [ع] مزار، مدفن: یاعمر! بوتوده مقبرهٔ خاك مادرمدر — ترکی§ مزارلق ، قبرستان. (مقبر) کلمه سی (مزار) معناسنه یکی قوللانیلان کلمه لردندر . یاکلش عد اولنه ماز . چونکه (مقبره) کلمه سنك بعضاً آخرنده کی (ها) حرفی حذف اولنه رق استعمال اولندیغی کتب لغاتده مصرحدر. (مزار) معناسنده استعماله گلنجه ترکی مرحومك بالاده کی عباره سنده بولنان و(مقبر) ك اصلی اولان (مقبره) کلمه سنك دخی وقتیله مزار معناسنه قوللانیلدیغی آکلاشیلیر. دیمك ایسترم که اسلاف بلغاء عثمانیه (مقبره) یی هم مزار ، هم مزارلق معناسنه قوللانمشلردر. او حالده بزده (مقبر) ی مزار معناسنه قوللانه بیلیرز .

مَقْبُور [ع] گومولمش ، دفن اولنمش .

مَقْبُوض [ع] قبض اولنمش . مقبوض سندی = آلنان پاره یی ناطق اولوق اوزره پاره یی ویرن آدمه اعطا اولنان مهر اوسند. بعضاً تخفیف ایله مقبوض آلدم. ویردم دینلیرکه مقبوض سندی آلدم تقدیرنده در.

مَقْبُول [ع] قبول اولنمش ، تلقی ایدلمش، بکنلمش : روش مقبول. مسلك مقبول. تحفهٔ مقبوله. نصایح مقبوله . مقبولیت = مقبوللك .

مَقْتَل [ع] قتل ایدیله جك یر ، محل قتل .

مَقْتُول [ع] قتل اولنمش ، اولدیرلمش : شخص مقتول .

مَقْدُرَه و مَقْدَرَه [ع] غنا ، یسار ، قدرت § گوج. قوت، زور : بذل مقدرت .

مَقْدَم [ع] گلمك ، قدوم : مقدم دلدار .

مَقْدُوح [ع] قدح اولنمش ، طعن ایدلمش،

مَقْدُور [ع] گوج . قدرت ، استطاعت : بذل مقدور. مقدور الاستیفا =

استیفاسی ممکن. مقدور التسلیم = تسلیمی ممکن:

مَقْذوف [ع] قذف اولنمش. آتیلمش .

مَقَرّ [ع] قرار ایده جك یر، قرارگاه: مقر سلطنت. مقر حکومت. مقر نسوان = مطبخ، قیوباشی، خانه حوالیسی کبی محللر، باغچه داخل دکلدر .

مَقْرَبَه [ع] قرابت .

مَقْروح [ع] قرح اولنمش، یاره لنمش.

مَقْروض [ع] قرض اولنمش.

مَقْرون [ع] قوشلمش، یاقینلاشدیرلمش، مقارن قیلنمش: مقرون مساعده § عروضده بر سبب ثقیل ایله بر سبب خفیفه مقارن اولان جزء: وتد مقرون. مقرونیت = مقرونلق.

مَقْسِم [ع] تقسیم ایده جك یر، محل قسمت

مَقْسوم [ع] قسم قسم بولنمش، تقسیم اولنمش: مال مقسوم. اشیاء مقسومه. § تقسیم اولنه جق عدد. مقسوم علیه = تقسیم اولنه جق عددك قاچه تقسیم اولنه جغنی بیله یرن عدد .

مَقْشور [ع] قابیغی چیقارلمش، صویلمش.

مَقْصَد [ع] قصد، مطلب، مرام: بو مقاله یی یازمقدن مقصد نه در؟ مقصد انسانیکارانه . ۵ مقصدك تحصیل اطمینان ایسه ـ ذکر حقدن اولمسون قلبك تهی ـ ناجی». جمعی مقاصد. مقصد کلمه سی کسر صاد ایله اوقونورسه محل قصد ویا زمان قصد معناسنی افاده ایدر. اولکی معناده اسم اولهرق مستعملدر .

مَقْصود [ع] قصد اولنمش، ایستنلمش، مطلوب

مَقْصور [ع] قصر اولنمش، قیصالدلمش § قصلمش، آلیقونلمش، حصر وتخصیص ایدلمش .

مَقْصوره [ع] جامعلرده اطرافی پارمقلقلی یوکسك محل. بوك اول سلاطینه مخصوص اولمق اوزره معاویه طرفندن اختراع ایدلمشدر .

مَقْضِیّ [ع] قضا اولنمش، اودنمش .

مَقْطَع [ع] قطع ایده جك یر § بر جسمك کسیلن محلی: اسطوانه نك مقطعی § بر غزلك نهایتنده اولان بیت. حسن مقطع = مقطعك اوست طرفنده حسن تنظیم ایدیلن بیت. جمعی مقاطع. مقاطع الاودیه = دره لرك آشاغی اوجی، صولرك طاغیلدیغی یرلر. مقاطع الانهار = انهارك کچیدلری .

مَقْطوع [ع] قطع اولنمش، کسیلمش: سر مقطوع. شجر مقطوع. § Prix fixe مقابلی. معین، مقرر: فیئ مقطوع.

مَقْطور [ع] قطران سورلمش، قطرانلی.

مَقْعَد [ع] اوتورمق § اوطوره جق یر، مندر اوزرینه اورتیلان چوخه وساره، مقاعد § قیچ، کوت .

مَقْلَب [ع] قلب ایتمك، بر شیئك آلتنی اوسته چویرمك § قلب ایده جك یر .

مَقْلوب [ع] قلب اولنمش، آلتی اوستنه کتیرلمش. شکل اصلیسندن دوندیرلمش .

مَقْلوع [ع] قلع اولنمش، کوکندن قوپارلمش، سوکلمش. مقلوعا قیمت = بعد القلع ابنیه وانقاضك واشجار مقلوعه نك قیمتی. قائما قیمت بونك عکسیدر .

مَقْلوم [ع] کسیلمش: اظفار مقلومه .

مَقْول [ع] سویلنلمش .

مَقْهور [ع] قهر اولنمش .

مَقْیَأ [ع] قوصمق، قیئ ایتمك § قوصه جق یر، موضع قیئ .

مقيس [ع] بشقه شيئه قياس اولنمش ، بكزه‌دلمش : بو اوكا مقيس دكلدر . ميمك ضميله اوقومالى .

مكائد [ع] (مكيده)نك جمعى : مكائد اعدا .

مكاتب [ع] (مكتب)ك جمعى . مكاتب عاليه .

مكاتيب [ع] (مكتوب)ك جمعى : مكاتيب وارده . مكاتيب عاشقانه . مكاتبله مكاتيبى فرق ايتملى .

مكار [ع] پك ، الك ، دها مكر ايديجى ، ايدن . مؤنثى مكاره .

مكارب [ع] (مكرب)ك جمعى .

مكارم [ع] خلاف قياس اوله‌رق (كرم)ك جمعى : اخلاق حميده ، افعال پسنديده : مكارم اخلاق . اجل مكارم . مكارمپناه = ملجاء مكارم . مكارمپرور = صاحب مكارم .

مكاره [ع] (مكروه)ك جمعى . محن وشدائد : مكاره روزكار .

مكاسب [ع] (مكسب)ك جمعى ، اسم اوله‌رق قزانج معناسنه اولان (كسب)ك جمعى كبى قوللانيلير .

مكامن [ع] (مكمن)ك جمعى .

مكان [ع] ير ، جا ، محل كون وحصول ، خانه ، مسكن : مكان روحانى . جنت مكان = جنت مكانلى ، مكانى جنت . جمعى امكنه — و — اماكن . اماكن مقدسه . اماكن اميريه .

مكانت [ع] پايه ، منزلت § وقار ، رزانت (خفت)ك ضدى : اصحاب مكانت .

مكاناً مهايئه [ع] ايكى كشى بيننده مشترك اولان برقوناغك برطرفنده برى ، ديكر طرفنده ديكرى ياخود اوست قاتنده برى و آلت قاتنده ديكرى ومشترك ايكى خانه‌نك بريسنده برى وديكرنده ديكرى اوطورمق اوزره مهايئه‌لرى .

مكبر [ع] قوجالمق ، اختيارلامق .

مكتب [ع] فى الاصل (يازى يازاجق ير) ديمكدر . (مدرسه) معناسنه اوله‌رق على الدرجات تحصيل علوم وفنون ايچون كشاد ايديلن محال مقدسه‌يه دينير . مكتب حقوق . مكتب ملكيه . مكتب حربيه [*] «مكتب كه فيض بخشيدر ابناى امتك — مكتب كه رحله كاحيدر آيات نصرتك — سرمايۀ سعادتيدر دين ودولتك — بومدعا مسلميدر شرح وحكمتك — منيف پاشا» . زمانمزده مكتبلر اوقدر اهميت كسب ايتمشدر كه دهاتدن بريسى : «كليا بيكانه‌ى بولنديغكز برملكك حالنه مطلع اولمق ايسترسه‌كز مكتبلرينك درجۀ مكمليت وانتظامنى نظر دقته آلمكز كافيدر» ديمشدر . جمعى مكاتب . (مكتبخانه) ياكلشدر . تشكر اولنوركه بزده : «تاماباد آكاه از ذوق كرفتارى شوند — ميكنم آزاد طفلانرا از مكتبخانها — صائب» يولنده استعمال ايدن اولمامشدر . عربيده (مكتبه) كتابخانه معناسنه مستعملدر .

مكتوب [ع] يازلمش § بشقه بشقه محلده بولنان ايكى كشينك يكديكرينه كوندردكلرى كاغد ، نامه ، تحريرات . برشهر داخلنده تعاطى ايديلن اوراقه (تذكره) نامى ويريلير . اسكيدن (امرنامه) مقامنده دخى قوللانيليردى «برصودن مكتوب يازلسون چاغلايان اعيانيه — على پاشا» . مكتوبجى = ناظرلرك ، واليلرك معيتلرنده بولنان باش كاتب .

[*] بوكبى تركيبلرده جهت مطابقت آرايه‌رق مثلا (مكتب فنون ملكيه) يولنده برموصوف تقديرينه حاجت يوقدر ، چونكه بوراده‌كى ملكيه ، حربيه تعبيرلرى وصفيتدن اسميته نقل اولنمشدر . وصفيت قالمينجه بالطبع موصوف بولنميه‌جغندن مطابقت آرانماز ، اويولده‌كى تركيبلر تراكيب اضافيه قبيلندندر .

مَكْتُوم [ع] كتم اولنمش ، كيزلى ، صاقلى: مال مكتوم . نفوس مكتومه. جمعى اولان مكتومات الك زياده مأمورين اختلا- ساتى معناسنه قوللانيلير: فلان مأمورك شوقدر مكتوماتى ظهور ايتدى. مفردى (طوتمق) ماده‌سيله تركب ايدر : بوسرى مكتوم طوتمق لازمدر .

مَكْتُوف [ع] ايكى الى آرقه‌سنه باغلانمش.

مَكْث [ع] انتظار ايله اكلنمه، آرام : مكث معتاد . (ايتمك) ماده‌سيله تركب ايدر . مكث ايتمك. اكثريا قوللانيلان (مكث وارام) دن برى زائددر .

مَكْذُوبَه [ع] يالان سوز ، قول دروغ آميز . كذوبه .

مَكْر [ع] دوباره، حيله، خدعه ، سحر § حيله ايله آلداتمق، برينى مقصدندن انصراف ايتديرمك . مكر محمود = مقصدندن صرف نظر ايتديريلن حقنده فعل جميل تحريسى صورتيله اولان مكر . (والله خير الماكرين) . مكر مذموم = مقصدندن صرف ايديلن حقنده فعل قبيح تحريسى صورتيله اولان مكر .

مَگَرْ [ف] اداتدر. اوچ صورتله قوللانيلير: ١ ـ ادات استثنا اولور. بو صورتده داخل اولديغى جمله مثبت ويا منفى برفعل التزامى ايله نهايت بولور: خواجه افندى مگركه بويله جواب ويريله ديـوب عودت ايلمش اولديغى مرويدر — جودت پاشا. بعضاً فعل التزامى حكمنده اولان بر امر غائب وياخود غائب صيغه‌سى قائم اوله‌بيلير: ...طبى اوله‌رق ايراد اولنه‌ماز. مگر كه صورت مخصو- صه‌ده آرانوب بولنمش اولسون — اكرم بك ادات استثنا اولان (مگر) نثرده دائما (كه) ايله استعمال اولنورسه‌ده نظمده (كه) سزدخى ايراد اولنه‌بيلير: «آلديلر عقلم بربرو- لر پريشان ايتديلر — بربره كلمز مگر جمعيت خوبان اوله — بيانى» ٢ ـ استغراب ومفاجاه اداتى اولور. بو صورتده داخل اولديغى جمله برروايت صيغه‌سيله نهايت بولور: بن آنى عالم صانيردم مگر جاهل ايمش. بو (مگر) ك دخى نظمده تأخيرى جائزدر: «قدرله مگر نجه‌لشمك ايمش — عزت ملا» فقط «مگر كيم اوبر جوهره كان ايمش — لا». مصراعنده اولديغى كبى (كه) ويا (كيم) ايله ايرادى ممنوعدر. ٣ ـ ظن وتخمين اداتى اولور. بو صورتده «غالبا — بس بلى» تعبيرلرينك يرينى طوتار: «مگر خلق جهان هپ آشناى وحدت اولمشدر — ....» بونكده تأخيرى جائزدر. «دل ينه سركشته‌در تيرهوايى وش نديم — بركمان ابرونك اولمشدر مگر افتاده- سى — نديم» بودخى (كه) (كيم) ايله ايراد اولنه‌ماز: «مگر كيم نجهٔ سينه‌يه برمهپاره ياصلانمش» مصراع مشهورنده‌كى (كيم) زائددر. بو اوچنجى وجه نظمه مخصوصدر. «قالمشى مگر دينلمدك سوز — شيخ غالب» مصراعنده اولديغى كبى (مگر) ك مقام استفهامده ايرادى شمديكى شيوه‌يه مخالفدر. (مگرسه) تعبيرى عاميانه‌در .

مَكْرُمَة [ع] كرم، عزت وشرف: «مكرمت جمله‌نى آدمه ويرمش مولا — كه بيورمشدر ازلده ولقد كرمنا — انطاكيه مفتيسى صادق افندى». مكرمتلو = مدرس پايه‌سنك عنوان رسميسى .

مَكْرُوب [ع] كربلنمش، كدرلنمش. غملى، اندوهكين. مكروبيت = مكروبلق.

مَكْرُوه [ع] طبعاً وشرعاً خوشلانلمامش، كريه. جمعى مكاره .

مَكْرُوهَه [ع] محنت، شدت .

مَگَس [ف] سينك ، ذباب . مكس كير = اوروجك ، اوروجك آغى . مكسران = سينك سوريجى ، يلپازه ، سينكلك .

مَكْسَب ، مَكْسِب [ع] كسب ايتمك ، قزانمق § محل كسب ،

مَكْسُوب [ع] كسب اولنمش ، قزانلمش .

مَكْسُور [ع] كسر اولنمش ، قيرلمش . § اسره ايله اوقونان حرف .

مَكْشُوف [ع] كشف اولنمش ، ميدانه چيقارلمش ، بولنمش : اراضئ مكشوفه .

مَكْظُوم [ع] غملى ، اندوهناك ، مكروب . (كظيم) ده بو معنايه در .

مَكْفَرَه [ع] ستر ايده جك ير : مكفرهٔ سيئات .

مَكْفُوف [ع] كف اولنمش ، ممنوع . مكفوف العين = كور .

مَكْفُولٌ بِه [ع] كفيل اولان كيمسه نك تسليمنه ياخود اداسنه متعهد اولديغى شيدركه كفالت بالنفسده مكفول عنه ايله مكفول به برشيدر .

مَكْفُولٌ عَنْه [ع] كنديسنه كفالت اولنان كيمسه .

مَكْفُولٌ لَه [ع] كفالت خصوصنده طالب ودائن اولان كيمسه .

مَكْلُوم [ع] ياره لنمش ، مجروح .

مَكْمَن [ع] كيزلنه جك ير ، پوصو .

مَكْمُورَه [ع] جماع اولنمش قادين .

مَكْنُون [ع] كيزلنمش ، صاقلانمش ، مخفى .

مَكْنُوز [ع] يره كوملمش ، مدفون § كنزه قونلمش ، صاقلانمش .

مَكْنُوس [ع] سپورلمش .

مَكْنُون [ع] ديزلمش ، منظوم : درّ مكنون . « درمكنون كبيدر ديشلرى اول غنچه فمك » § كيزلى ، صاقلى ، مستور .

مَكُّوك و مَكِّيك [ع] چوله آلتلرندن معروف شى .

مَكْث [ع] وقار وتمكين صاحبى .

مَكِيدَه [ع] مكر وحيله ايتمك § حيله .

مَكِيل [ع] اولچمك § كيل ايله اولچيلن شى .

مَكِيلات [ع] (مكيل) ك جمعى حبوبات وامثالى .

مَكِين [ع] ساكن ، وقارلى ، تمكينلى ، صاحب رزانت جمعى مكناء .

مَكِينَه [ع] وقار ، تمكين ، مكانت ، اطواراً خفيفلك ضدى .

مَكْيُول [ع] كيل ايله اولچلمش .

مَلاء [ع] طولديرمق § طولق .

مَلَاء [ع] مشورت § اجلّه واعيان قوم . § جماعت § خوى ، خلق . جمعى املاء . ملاء اعلى = اشرف ملائكه وارواح رسل .

مَلا [ع] صحرا .

مَلابِس [ع] (ملبس) ك جمعى .

مَلَّاح [ع] گميجى ، قپودان . ملاحان = ملاحلر .

مَلاحَه [ع] گوزل يوزليلك ، گوزلك . (آن) مقامنده مستعملدر ، لسانمزده (طوزايلق) معناسنه قوللانيلماز .

مَلّاحه [ع] طوزله ، مملحه .

مَلاحِف [ع] (ملحفه) نك جمعى .

مَلاحِمْ [ع] (ملحمه) نك جمعى. ملاحم عظمى.

مَلاذْ [ع] صيغينه جق ير، ملجاء.

مَلاسَة [ع] يومشاقلق. (خشونت) ك ضدى.

مَلاّسَه [ع] يردوزلته جك سوركو.

مَلاعِنْ [ع] (ملعنه) نك جمعى.

مَلاعِق [ع] (ملعقه) نك جمعى.

مَلاعِينْ [ع] (ملعون) ك جمعى. ملاعين ملحدين.

مَلاغِمْ [ع] آغز چوره سى.

مَلالْ و مَلالَةْ [ع] اوصانق § برشيئك كثرتندن نفسه عارض اولان ضعف، فتور: ملال قلب. ملال خاطر. «كل اى هماى امل كوى يارە پرواز ايت — بودام ودانه دن آرتق ملال كلديغى — هرسكلى عارف حكمت بلك»

مَلامَةْ [ع] قنامق، عتاب ايتمك، سرزنش ايلمك. ملامتزده = لوم اولنمش.

مَلاءَنْ [ع] طولو، لبريز.

مَلاهى [ع] (ملهى) نك جمعى. آلات لهو، چالغى وامثالى.

مَلائِكْ و مَلائِكه [ع] (ملك) ك جمعى «اى ملائك خاكه نازل اولسه كز افلاكدن — بردها آيرلمكز قابل دكلدر خاكدن — ناجى» ملائك پى = قدمى ميمنتلى، آياغى اوغورلى.

مَلْبَسْ [ع] كيه جك شى، لباس.

مَلْبُوسْ [ع] كيلمش، روبه، لباس. جمعى ملبوسات. ملبوسات مغازه سى.

مَلْجاءْ [ع] صيغينه جق ير، پناكاه: ملجاء بى چاركان.

مَلْحَدْ [ع] محل لحد.

مَلْحَمه [ع] جنك عظيم: اكرى ملحمة كبراسى تاريخ عثمانى صحيفه لرينى تزيين ايدن وقايع مهمه دندر.

مَلْحُودْ [ع] لحد ايچنه قونلمش، مدفون.

مَلْحُوظْ [ع] كورلمش، فكره وملاحظه ايدلمش، خاطره كلمش: بونك اجراسنده هيچ بر فنالق ملحوظ دكلدر. جمعى ملحوظات.

مَلَخْ [ف] چكركه دينيلن مضر بوجك، چراد: «ازسر دى دى فسرده مانند تخم — زانوپس كوش برده همچون ملخ — لا»

مَلْزُومْ [ع] بشقه شى كنديته لازم قيلنمش. ملزوميت = ملزوملق. لازم وملزوم.

مَلْساءْ [ع] آياق قياجق دوز، هموار شى: صخرهٔ ملساء. ساحهٔ ملساى مخائف لطافتنماى فيروزه فامه بال كشاى پرواز — نركسى. ارض ملساء = اوتسز ارض. § بادهٔ خوشكوار: خمر ملساء.

مَلْسُونْ [ع] يالانجى، كذاب.

مَلْصَّه [ع] خرسز يتاغى.

مَلْصُوقْ [ع] ياپيشديرلمش، الصاق اولنمش.

مَلْعَبْ [ع] اويون اوينايه جق ير. جمعى ملاعب.

مَلْعَبه [ع] اويونجاق: ملعبهٔ صبيان.

مَلْعَنَه [ع] لعن ونفرينه باعث اولان شى § دفع طبيعى ايده جك ير. جمعى ملاعن.

مَلْعَنَة [ع] ملعونلق.

مَلْعُونْ [ع] سااليالى آغز.

مَلْعُونْ [ع] مطرود § هركسك لعن ونفرين ايتديكى كيمسه، لعين: ابليس ملعون.

مَلْفُوظْ [ع] تلفظ اولنمش، سويلنمش، اوقونمش.

مَلْفُوف [ع] لف اولنمش، بر ورقه ایچنه صارلمش، دورولمش. جمعی ملفوفات: ملفوفاتیله برلکده مجلسه حواله. ملفوفاً = ملفوف اوله‌رق.

مَلْقُوحه [ع] آناسی قارننده‌کی اوغلان چوجق. جمعی ملاقیح.

مَلْقُوط [ع] یردن قالدیروب آلنمش شی § کوشه باشنه، جامعه، کلیسایه براغلمش چوجق، طفل متروك، لقیط.

مَلَكْ [ع] فرشته، آسمانیاندن هر بری.

مَلِك [ع] ملك صاحبی، پادشاه، ملیك. جمعی ملوك. ملكانه = ملكجه‌سنه.

مَلَكه [ع] مملوك § نفس انسانیه‌ده‌كی صفت راسخه. کیفیات نفسانیه، دینیلن وبعضی افعال سببیله نفسده حاصل هیئت مخصوصه‌دن عبارت اولان شی سریع الزوال ایسه (حالت) وبالتكرار ممارسه حاصل اوله‌رق ارتسام ایله عدیم الزوال ویا بطیء الزوال ایسه (ملكه) دینیلیركه كویاصاحبنك مملوكی اولمش اولور. جمعی (ملكات) ملكات فاضله درتدر: سخاوت، شجاعت، عفت، عدالت. ملكات ردیه سكزدر: حسد، بغض، بخل، حرص، كذب، غضب، كبر، حیاسزلق.

مَلَكُوت [ع] عزوسلطنت، عظمت § ارباب تحقیق ملكی عالم ظاهرده ملكوتی عالم باطنده استعمال ایتمشلردر. نهایتده‌كی تاء زائده مبالغه ایچوندر. ملك عظیم معناسنه‌در. ملكوتیان = ملكوتیلر، عالم ملكوته منسوب اولانلر. «سزای ملكوتیلر اولوب نائل پایه — حامد بك»

مَلَل [ع] اوصانق، ملال.

مَلْمُوس [ع] لمس اولنمش، ال ایله طوقنلمش. جمعی ملموسات.

مَلَنْك [ف] باشی آچیق آیاغی چیپلاق، برهنه سروپا § سرخوش، مست.

مَلَوانْ [ع] كیجه وكوندز. ماتعاقب الملوان = كیجه كوندز تعاقب ایتدكجه: «یشاسون ماتعاقب الملوان»

مَلُول [ع] ملال ایله متصف. ملاللی، اوصانمش، مكدر. ملولانه = ملولجه‌سنه.

مَلُوم [ع] لوم اولنمش، عتاب ایدلمش.

مَلْهُوب [ع] آلاولنمش.

مَلْهُوف [ع] محزون، متحیر، قلبی یانیق، دادخواه: «نه‌دن بیلمم بنی ملهوف وبی آرام ایدر بلبل — اكرم بك».

مَلْهی [ع] اكلنتی یری. اویون محلی.

مَلِیح [ع] ملاحتله متصف. كوزل، جاذبه‌دار. تركجه‌ده (طوزلو) معناسنده قوللانیلماز. تعالی بخش روحم برملیح لاامكانیدر — كوكل سلطان طیفیله سرای امهانیدر — ناجی».

مَلِیك [ع] صاحب ملك، پادشاه: «بر اویله ملیكه ای اسیران — حریم اولمونمی قربان — ناجی» جمعی ملكاء.

مَمات [ع] اولوم. موت.

مَمَالِك [ع] (مملكت)ك جمعی: ممالك عثمانیه.

مَمَالِیك [ع] (مملوك)ك جمعی.

مَمْثُون [ع] مثانه علتنه مبتلی آدم.

مَمْحُوّ [ع] محو اولمش.

مَمْحُوص [ع] یاغی چیقارلمش، جلاویرلمش § اعضاسی، اندامی طوپلو، صیقی انسان وحیوان.

مَمْدُوح [ع] مدح اولنمش، اوكلمش، ثنا ایدلمش: فعل ممدوح. مسلك

ممدوح . افعال مدوحه . ممدوحیت = ممدوحلق . عند الناس ممدوح اولان عندالله ده ممدوح اولور .

مَمْدُود [ع] مد اولنمش، چکلمش، اوزادلمش، اوزون: ظل ممدود. آه ممدود.

مَمَرّ [ع] مرور ایدیله جك ، کچیله جك یر، کچید، جاده، صوقاق: ممر ناس

مَمْزُوج [ع] مزج اولنمش، قارشدیرلمش،

مَمْسُوح [ع] مسح اولنمش، ال ایله صیفانمش.

مَمْسُوخ [ع] مسخ اولنمش ، صورتی اولکیندن دها چرکین بر صورته چویرلمش . بو ، من طرف الله اولور . فیل ، آیی ، طاوشان ، عقرب ، کلر ، طوموز، تیلکی، قبلوبغه ، قارغه، اوکیك، سرچه ، فاره ، بایقوش دینیلن حیوانات افعال سیئه لرندن طولایی ممسوخ ایمش .
اول آیت منسوخ کبی ممنوع العمل بن امت
ممسوخ کبی مقطوع الامل — فضولی .

مَمْسُوس [ع] مس اولنمش، طوقنلمش .

مَمْشُوق [ع] مشق اولنمش، یازلمش .

مَمْشَی [ع] کنف ، آبدستخانه .

مَمْصُوص [ع] مص اولنمش، صورلمش، املمش .

مَمْطُور [ع] اوزرینه یاغمور یاغمش : ارض ممطور .

مَمْطُول [ع] چکیج ایله دوکلمش، ایشلنمش.

مَمْلَحَه [ع] طوزله .

مَمْلَکَت [ع] قصبه دن بیوك شهر ، بلده.

مَمْلُوّ و مَمْلُوء [ع] طولدیرلمش ، طولو، پر.

مَمْلُوح [ع] طوزلنمش .

مَمْلُوك [ع] مالکك ملکی ، تحت تصرفنده بولنان شی : عبد مملوك . مملوکیت = مملوکلك .

مَمْلُول [ع] کندیدن اوصانلمش .

مَمْنُوع [ع] منع اولنمش، یساق ایدلمش، اجراسی تجویز ایدلمه مش: شراب ایچمك شرعاً ممنوعدر . ممنوعیت = ممنوعلق: ممنوعیت شرعیه. ممنوعیت قانونیه. ممنوعیت قانونیه خلافنده حرکت بالآخره بادی مسئولیت اولور. جمعی ممنوعات .

مَمْنُون [ع] کندیسنه ایدیلن ایلکه قلبی سویندیرلمش، دلشاد قیلنمش، مسرور. ممنونیت = ممنونلق، محظوظیت: بیان ممنونیت . § محسوب، مقطوع: (فلهم اجر غیر ممنون)

مَمْهُور [مولد] مهرلنمش معناسنه اولوب اوزرنه خاتم معناسنه اولان فارسی (مهر) کلمه سندن مولد بر اسم مفعولدر . بوده سالف الذکر (مطروش) قبیلندندر. (ممهور) یرینه (مختوم) کلمه سنی قوللانملی.

مَمْهُوره [ع] مهری یعنی بدل نکاحی ویرلمش قادین: (کالممهورة من مال ابیها) مثلی نابمحل امتنان اولنان یرده ضرب اولنور.

مموراندوم (فرانسزجه دن) -mémo randum بر مسئله نك حالنی مجملاً مبین سیاسی لایحه، تقریر، مخطره، مذکره، بیاننامه.

مَمِیل [ع] میل ایتمك، اکلمك، میلان .

مَنْ [ع] کیم، کیم که، اوکیمسه که معنالرینه براداتدرکه استفهامیه، شرطیه، موصوله اولەرق قوللانیلیر: من علیه القصاص کندی اوزرینه قصاص واجب اولان قاتل. من

عليه الديه = كندى اوزرينه ديت واجب اولان قاتل. من له القصاص = قاتلك قصاصنه مالك اولان كيمسه .

مَئِن [ع] محل اين وبكا .

مَنّ [ع] نعمت ويرمك، ايلك ايتمك § ايديلن ايلكى تعداد ايله باشه قاقق. تحميل منت ايتمك، امتنان: «يرى وار آدمه من ايلمسه سلواى عدم — عاكف پاشا» § قدرت حلواسى § بطان .

مَناب [ع] برينك يرينه قائم اولق § محل نيابت: نائب مناب حكومت .

مَنابِر [ع] (منبر)ك جمعى: منابر جوامع. منابر اشجار .

مَنابِع [ع] (منبع)ك جمعى: منابع انهار. منابع وثوقه دن ترشح ايدن روايات.

مَنات [ع] قبل الاسلام هذيل وخزاعه قبيله سنك طاپدقلرى برطاش .

مَناجِم [ع] (منجم)ك جمعى. ترازو قوللرى.

مَناخه [ع] محل نوحه، ماتمكاه .

مَناحِش [ع] خلاف قياس اولهرق (محش)ك جمعى . اوغورسز شيلر .

مَناحِر [ع] (منحر)ك جمعى. حيوان بوغازليه جق يرلر .

مَناديل [ع] (منديل)ك جمعى .

مَنار [ع] موضع نور. بو مناسبتله مناره يه دينلمشدر: «فراز سرو بوستان نشسته اند قريان — چو مقريان نغزخوان بر سردين منارها — قاآنى» § يوللرده اولان ميللر، نشانه لر .

مَناره [ع] موضع نور. اذان وقى، مأذنه. جمعى منائر. لسانمزده مفردى كسر ميم ايله مستعملدر .

مَنازِل [ع] (منزل)ك جمعى: منازل غربت. منازل عرفان: «بسا كه كفته ام ازشوق بادو ديدهٔ خود — ايا منازل سلمى فاين سلماك؟ — حافظ» .

مَناسِك [ع] عبادتكاه معناسنه اولان (منسك) كلمه سنك جمعيدر. (مناسك حج) تعبيرى ذكر محل ارادهٔ حال قبيلندن مجاز اولهرق طواف كعبه، رمى جمار، صفا ايله مروه بيننده سعى، عرفاتده وقوف، قربان سمك، احرام كيمك كبى اعمال حج معناسنه قوللانيلير. ياخود (منسك) عبادت معناسنه د. كلديكنه كوره تركيب، عبادات حج معناسنى افاده ايدر .

مَناسِم [ع] (منسم)ك جمعى. اثرلر، علامتلر § يوللر، توجه ايده جك جهتلر .

مَناشِر [ع] (منشار)ك جمعى . دستره لر.

مَناشير (منشور)ك جمعى .

مَناص [ع] قاچوب صيغينه جق ير، مفر، ملجاء § فوت .

مَناصِب [ع] (منصب)ك جمعى: مناصب دولت.

مَناط [ع] تعليق ايديله جك ير، محل تعليق.

مَناطِق [ع] (منطقه)نك جمعى: مناطق معتدله، مناطق مجهوله، مناطق بعيده .

مَناظِر [ع] (منظره)نك جمعى مناظر لطيفهٔ طبيعت. مناظر عاليه. مناظر غروب. «كلسه م نه زمان يولده آنكه متناظر — هر روزنى چشم متفقدر بكا ناظر — تبريك ايديور صداتكه بنى جمله مناظر — برشى ديورم صوت حزينيله جنانك — بن سايهٔ سقفنده يتشدم بو بنانك — اسماعيل صفا بك» فن مناظر = اجسامك ابعاد ومقادرينى كوزله

كورلدكلرى هيئت وتناسب اوزره رسم ايتمك اصولندن بحث ايدن فن .

مَناظِم [ع] متعدد شيلرى بربره ديزمك معناسنه اولان (منظم)ك جمعى .

مَنّاع [ع] پك، الك، دها منع ايديجى، ايدن .

مَناعَه [ع] منيعلك، صربلق، ال ايرشمه مكلك : مناعت موقع .

مَناعِف [ع] طاغلرك سيورى تپه لرى : مناعف جبال .

مَناعى [ع] اولوم خبرى معناسنه اولان (منعا)نك جمعى .

مَنافِذ [ع] (منفذ)ك جمعى .

مَنافِع [ع] (منفعت) ك جمعى : منافع وقف . « بدريا درمنافع بى شمار است — اكر خواهى سلامت دركنار است — سعدى » = دكزده منافع بى حسابدر اما سلامت ايسترسه‌ك كناردهدر .

مَناقِب [ع] (منقبه)نك جمعى : مناقب غزات . جليل المناقب .

مَناكِب [ع] (منكب)ك جمعى .

مَنال [ع] يتشمك، نائل اولمق § نائل اولنان شى، ملك، مال .

مَنام [ع] اويقو، رؤيا : عالم منام § يتاق اوطه‌سى، خوابكاه .

مَنامَه [ع] دوشك، اوستونده ياته‌جق شى .

مَنّان [ع] عبادينه انعام ايدن جناب حقك اسماء حسناسندن براسم شريف . جناب منان .

مَنّانَه [ع] مالى ايچون تزوج اولنمش قادين . دائما قوجه‌سنك باشنه قاقديغى ايچون بويله دنيلمشدر . آكا منونده دنيلير .

مَناهِج [ع] (منهاج) ك جمعى .

مَناهى [ع] (منهى)نك جمعى : ارتكاب مناهى .

مَنايا [ع] (منيه)نك جمعى .

مَنْبَت [ع] اوتلو ير ، اوتلاق ، چاير .

مَنْبَع [ع] صويك چيقديغى ير ، پيكار § برشيئك محل ظهور وخروجى : منبع حوادث . منبع فضيلت . بو صورت استعمالى تشبيه طريقيله‌در . جمعى منابع .

مَنْبُوذ [ع] پيچ، ولد زنا § يوله براقيلان چوجق ، لقيط § آرقلغندن اتى اكله صالح اوليان طوار .

مَنْبَل [ف] تنبل ، كاهل ، بى كار .

مَنْبُوش [ع] صويولمش ، آچلمش : ميت منبوش .

مَنْثُور [ع] صاچلمش ، طاغلمش ، پراكنده : در منثور § منظوم دكل ، وزنسز ، قافيه‌سز سوز .

مَنْجا [ع] نجات بولمق § محل نجات .

مَنْجَم [ع] ترازو قولى . جمعى مناجم .

مَنْجَنِيك ومَنْجَنِيق [ع] اسكى محارباتده غايت بيوك طاشلر آتمق ايچون قوللانيلان برنوع بيوك صپان ، آلت حرب . بو الك زياده دشمن قلعه‌لرينك هدمنده قوللانيليردى : « زمنجنيق فلك سنك فتنه مى بارد — من ابلهانه كريزم درآبكينه حصار — عرفى » . عربيسنك جمعى منجنيقات — و — مجانيق . كسر جيم ايله‌ده لغتدر . عربيسى فارسيدن ويا (مقانيق) دن مأخوذدر . (منجليق) ده لغتدر .

مَنْجُود [ع] غملى ، كدرلى ، مكروب .

مَنْجُوق [ف] سنجاق باشنه طاقيلان دكرمى شى ، ماهچه ، علم : زرمنجوق § چتر ، شمسيه § سنجاق .

مَنْحَر [ع] حيوانى بوغازليه‌جق ير ، محل نحر .

منحوت [ع] نحت اولنمش ، يونلمش ، تراش اولنمش . يونمق معناسنه اولان (نحت) ايكى كلمه‌دن بركلمه تصوير ايتمك معناسنه صرفيون اصطلاحاتندن اولديغندن او يولده ياپيلان شيلره (الفاظ منحوته) دينيلير . مثلا ايرى بوينوزلى قوچ معناسنه اولان شقحطب كلمه‌سى اودون پارچه‌سى معناسنه كلن (شق حطب) تركيبنى نحت ايله وجوده كلمشدر . لسانمزده ده بويله كلمه‌لر واردر . عثمانليجه بعض لغت كتابلرنده بو معنايه دلالت ايتمك اوزره كوريلن (منحوط) ! كلمه‌سنى نره‌دن آلمش اولدقلرى محررلرينه صورملى .

منحوس [ع] نحس ايله متصف ، اوغورسز ، يمنسز : منحوس حريف ! طالع منحوص .

منخر [ع] بورون دليكى ، بورون ايچى . جمعى مناخر .

منخوس [ع] قويروغنك يانلرى اويوز دوه : بعير منخوس .

مند [ف] ادات نسبتدر . كلماته لاحق اولور : خرد مند = عقللى ، عاقل . ارجمند = عزيز . دردمند = دردلى ، خسته . درد مندانه = دردمندجه‌سنه . دردمندى = دردمندلك . حركت خردمندانه .

مندمه [ع] پشيمان اولمق § پشيمان اوله‌جق ير .

مندوب [ع] ايى ، مستحسن ، مستحب : عمل مندوب = عمل مستحب . فى الاصل مندوب اليه دركه ايشلمسنه اغرا ايله دعوت اولنان امر ديمكدر . صكره‌دن صله حذف اولنه‌رق مندوب قالمشدر . § محاسنى تعداد اولنه‌رق كنديسنه آغلانيلان ميت .

مندوف [ع] ديديلمش ، آتيلمش .

منديل [ع] معروف . فى الاصل ميمك كسريله‌در .

منذور [ع] نذر اولنمش ، شرط ووعد ايدلمش .

منزل [ع] يوللرده‌كى قوناق يرى : منزل لطيف § خانه ، دار : منزل دلدار . § بنات النعش دينيلن يدى يلديز . § آى يم ، مسافه : قورشون منزلى ، طوپ منزلى .

منزلة [ع] قوناق يرى ، موضع نزول § درجه ، پايه : عليين منزلت . بلند منزلت . . . . سنك منزلت عرفانكه يتيشمك ايچون مصروف اولان بوسعى مديدى بيابان تنهائى ايچنده مقصودى طاغنيق ، منزلى مجهول ، آرامى مفقود بر كمكشتهٔ فتوره مى دونديرملى ايدى — راسم بك . بو معناده جمعى يوقدر § خانهٔ سراى : منزلهٔ عاليه (منزله) صورتنده‌ده قوللانيلير .

منزوع [ع] نزع اولنمش ، قوپارلمش .

منزوف [ع] قانى پك آقه‌رق درمانسز قالمش كيمسه ، نزيف § صوسزلقدن ديلى طمارلرى قوريمش آدم : مرد منزوف .

منزول [مولد] كنديسنه نزول اصابت ايتمش معناسنه مفلوج مقامنده قوللانيلير .

منسج و **منسج** [ع] بز و آلاجه طوقيان جولهه‌لرك ، اوروجيلرك كارخانه‌سى .

منسك و **منسك** [ع] عباداتك طريقه‌سى ، امور شرعيه‌سى ، طريقهٔ اعمالى § عبادتكاه § نسك وعبادت . § قربان كسه‌جك ير ، بسملگاه .

منسم [ع] دوه طرناغى ، اثر ، علامت § يول .

منسوب [ع] نسبت اولنمش ، معنا مربوط . منسوبيت = منسوبلق : افنديك فلان ذاته منسوبيتى واردر . منسوبين = منسوبلر . § نسبى مشتمل شعر : شعر

منسوب ، منسوب كلمه‌سی عربیده اولدیغی كبی لسانمزده صاحب نسب معناسنده ده قوللانیلماز .

منسوج [ع] نسج اولنمش ، طوقونمش ، اوروولمش : ایپكدن منسوج كوملك .

منسوخ [ع] نسخ اولنمش ، ابطال ایدلمش ، حكمی قالدیرلمش : كتب منسوخهٔ سماویه . آیات منسوخه .

منسوق [ع] نسق اولنمش ، كلانی یكدیكرینه ربط ایدیلوب اسلوب ونظام واحد اوزره ترتیب ایدلمش .

منسی [ع] اونوتلمش ، متروك ، جمعی : منسیات . « نامنه ویردی بقا منسیات — فكرت » .

منش [ف] خوی ، طبیعت ؛ لسانمزده یالكز قوللانیلماز : بدمنش = كوتو خویلو . « سرایدر زاهد آلوده منش باده‌سنی — ثابت » .

منشأ [ع] برشیئك نشأت ایتدیكی ، ظهوره كلدیكی ، باشلادیغی یر : بر حادثه‌نك منشأی . بر حادثه‌نك منشأینه ، منشأینی ، منشأندك .

منشد [ع] ایستمك ، طلب .

منشر [ع] یایوب طاغیده‌جق یر . محل نشر .

منشله [ع] كولك پارمغك یوزك طاقیلان یری .

منشور [ع] نشر اولنمش ، طاغیدلمش ، یاییلمش . § طغرایی حاوی برات سلطانی ، فرمان همایون : وزرات منشوری . § هم قاعده‌لری همیان و جهلر بنك ضلع مجسملری موازی و متساوی اولان شكل هندسی .

منصب [ع] اصل ، بنیاد ، مرجع § مأموریت ، جاه ، معین رتبه‌لی خدمت مخصوصهٔ دولت : جمعی مناصب . مناصب علمیه اصحابی . (جاه معناسنه اولان منصب شارحك بیاننه كوره مولددر — قاموس ترجمه‌سی اوقیانوس .)

منصه [ع] جهاز اوطه‌سی ، حجله . (مَنَصّه) ایله (مِنصه) یی فرق ایتملی .

منصوب [ع] نصب اولنمش : منصوب ومعزول جمعی منصوبین § آخرنده‌كی حرفی مفتوح كلمه .

منصوبه [ف] شطرنج اویونی ، نردك منقسم اولدیغی اویونلردن یدنجیسی .

منصور [ع] نصر اولنمش ، كندیسنه جناب حق طرفندن یاردم اولنمش ، تأییدات الٰهیه‌یه مظهر اولمش ، مظفر : عساكر منصورهٔ عثمانیه .

منصوص [ع] اظهار وبیان ایدلمش § برشی اوزرینه تعیین ایدلمش § نص ایله ثابت قیلنمش : احكام منصوصه .

منضود [ع] صیق یتشمش آغاج : « دامانی مقام طلح منضود — ناجی § بربری اوزرینه نظام اوزره ییغیلوب استف ایدلمش ، نضید : متاع منضود .

منطق [ع] نطق ، كلام § فكرك صحیح وفاسدینی تمییزه ومعلوماتدن مجهولاته توصله خدمت ایدن علم ، تعبیر آخرله حقیقته تعلق ایتمسی اعتباریله صورت تفكردن بحث ایدن علم . منطقی = منطقه منسوب بوآشنای علم منطق . منطقیات = منطقه عائد مسائل . منطقیون = علم منطق علماسی .

منطوق [ع] سویلمش ، مآل معنی .

منطیق [ع] بلیغ ، سخنور .

منظر [ع] نظر ایتمك ، باقمق § نظر ایدیله‌جك یر ، جای نظر : منظر لطیف . منظر آفاق § كوز ، چشم : « اولدكسه‌ده دور

منظرمدن — ای مه! بنه سن بکاعیانسین — اکرم بك »§ چهره، دیدار: خوش منظر = کوزل یوزلو. منظر لطیف. منظری و منظرانی = کوسترشلی، منظر حسن صاحبی آدم. منظر چشم = کوز ببکی: «رواق منظر چشم آشیانهٔ تست — کرمنا وفرود آ که خانه خانهٔ تست — حافظ

مَنْظَرَه [ع] نظر ایتمك، باقق § نظرك تعلق ایتدیکی یر، کورونش: بوغاز ایچنك منظره‌سی نه قدر لطیفدر. منظرهٔ سما منظرهٔ حسنه. منظرهٔ شاعرانه. «منظرهٔ عالیه خالیهٔ خلیه — لا»§ پنجره، دریچه.

مَنْظُور [ع] نظر اولنمش، باقلمش، کورلمش: آفاق منظوره. اجرام منظورهٔ سماویه.

مَنْظُورَه [ع] نظره‌لی، عیبلی نقیصه‌لی قادین. § آفت داهیه.

مَنْظُوم [ع] نظم اولنمش، دیزلمش: در منظوم. § وزنلی، قافیه‌لی سوز: هرمنظوم اولان سوز شعر اولمدیغی کبی هر معرکده منظوم اولمسی لازم کلمز: منظوم کلمه‌سندن اکثریا: «نهایت اول قدر واردرکه موزون ومقفادر — نفی» مألنه ماصدق اولان سوزلر خاطره کلیر.

مَنْظُومَه [ع] منظوم اولان سوز. حائز اولدیغی مزایانه کوره شعر عنوانی برینه‌ده قائم اوله‌بیلیر. زمانمزده منظومه‌یی اسکیدن معروف اولان اشکال نظمیه‌دن بشقه برطرزده مثلا سیاتی برفکری تعقیباً مرتب وقوافیسی ایجابنه کوره ایکی، اوچ، درت مصراعده متوافق شکل نظم حقنده قوللانورز: منظومه خوان سودا. منظومات = منظومه‌لر: اکرم بکك منظوماتی.

مَنْع [ع] ویرمه‌مك، اسیرکمك § برینی برشیدن کری طوردیرمق، صاومق، یساق ایتمك: المرء حریص علی منع = «حریص اولور کشی بك منع اولندیغی فعله — عزت ملا».

مَنْعاء [ع] اولوم خبری.

مَنَعَه [ع] (مانع)ك جمعی.

مَنْعُوت [ع] کوزللکله، ایلکله وصف اولنمش، ممدوح

مَنْعُوش [ع] یوقاری قالدیرلمش § بعد الفقر خوشحال ایدلمش § خیر ایله یاد ایدلمش میت § تابوته قونلمش.

مَنْفَذ [ع] نفوذ ایده‌جك، ایشلیه‌جك یر، دلیك: منفذ ریاح. جمعی منافذ.

مَنْفَر [ع] نفرت ایده‌جك یر.

مَنْفَس [ع] نفس ویره‌جك یر.

مَنْفَعَت [ع] فائده، سود: اختطاف کلاه منفعت. جمعی منافع.

مَنْفُوخ [ع] نفخ اولنمش، اوفورلمش § بیوك قارنلی، شیشمان.

مَنْفُور [ع] کندیسندن اورکلمش، قاچلمش. نفرت اولنمش: شخص منفور.

مَنْفُوس [ع] آتیلمش، دیدلمش.

مَنْفِی [ع] نفی جزاسنه دوچار ایدلمش، وجودی اورتادن قالدیرلمش، سورکنه کوندرلمش: منفیا = منفی اوله‌رق. § نفی ادواتندن بریله ترکیب اولنمش. (مثبت)ك ضدی: جملهٔ منفیه.

مَنْفَی [ع] برینك نفی اولندیغی، سورلدیکی یر، محل نفی: منفای مجرمین.

مَنْقَبَه [ع] مفخرت، باعث افتخار اوله‌جق وصف، فضل ومزیت، فعل حسن. (مثلبه)نك ضدی: منقبت خوان = منقبت

اوقويجى، اوقويان. بعضا (منقبه) صورتنده ده قوللانيلير. منقبهٔ ولادت رسالتپناهى. جمعى مناقب.
مَنْقَصَه [ع] نقص، اكسكلك.
مَنْقُوبْ [ع] دلنمش.
مَنْقُورْ [ع] دلنمش، اويولمش.
مَنْقُوشْ [ع] نقش اولنمش، ايشلنمش، زينلنديرلمش.
مَنْقُوضْ [ع] نقض اولنمش، بوزلمش، حكمى ابطال اولنمش.
مَنْقُوطْ [ع] نقطه‌لنمش، اوزرينه نقطه قونلمش، نقطه‌لى.
مَنْقُوعْ [ع] صوده قابنادلمش § قايار صويه خاشلانان نباتك صويى.
مَنْقُولْ [ع] نقل وبيان اولنمش، آغزدن آغزه روايت اولنمش: منقولات تاريخيه. § بولنديغى يردن بر بشقه يره قالديرلمش، كوتورلمش: اشياء منقوله. فقهده: بر محلدن محل آخره نقلى ممكن اولان شى ديه تعريف اولنمشدركه وقف ير واراضئ اميريه اوزرنده بولنان اشجار وابنيه‌ده منقول حكمنده‌در.
مَنْكِبْ [ع] كتف ايله قول كميكنك برلشديكى ير. جمعى مناكب.
مَنْكُوبْ [ع قرط محنت ومشقته اوغراتلمش، مصيبته دوچار ايدلمش: منكوب روزكار. منكوب زمان.
مَنْكُوحَه [ع] نكاحلى قادين.
مَنْكُوسْ [ع] باش آشاغى چويرلمش، زير وزبر ايدلمش: لواى منكوس وصدر اولده تأسيس و تدريس اولنان مدارس ودروس همان كلياً مندرس ومنكوس اولەرق — عارف حكمت بك. § علتى نكس وعودت ايلمش.
مَنْگُوشْ [ف] كوپه، كوشواره، قرطه.
مَنْمُولْ [ع] اوزرينه قرنجه‌اوشمش شى.
مَنُوطْ [ع] تعليق اولنمش، وربط ايدلمش، محول، متوقف: بوخصوصك اجراسى رأيكزه منوطدر. اوايشك حصولى فدا كارلق اختيارينه منوطدر § صكره‌دن بر قوم وقبيله‌يه داخل اولان.
مَنُونْ [ع] دهر، زمان: «نعره‌لرمشته‌زن طبل صماخ كردون — صدمه‌لر، زلزله‌لر خدشه‌رس قلب منون — فكرت» (منون) (منانه) كبى مالى ايچون تزوج اولديغندن زوجنه امتناندن خالى قالميان قادينه‌ده دينيلير. ريب المنون=حادثهٔ دهر، حادثهٔ ايام. (ريب) شبهه معناسنه كلديكى كبى (حادثه) معناسنه‌ده كلير: «دهشت ريب المنون صالـون عدويه هيبتم — ناجى»
مَنْوِى [ع] قصد اولنان شى، مقصود، مرام، نيت: منوئ ضمير.
مَنَوِّى [ع] منى‌يه منسوب: حوينات منويه.
مَنْهَجْ [ع] آچيق، واسع يول، طريق روشن. منهاج: منهج سداد. منهج صواب.
مَنْهَلْ [ع] منعالرده حيوانات صولانان محل، قيو، پيكار، نهر كنارنده‌كى صولاق § بريه‌ده قوناجق صولاق ير، منزل. جمعى مناهل.
مَنْهُوبْ [ع] نهب اولنمش، چاپول ايدلمش، غارت اولنمش: مال منهوب. اشياء منهوبه.
مَنْهُوشْ [ع] ييلان، عقرب وامثالى طرفندن صوقلمش.
مَنْهِى [ع] نهى اولنمش، منع ايدلمش، حرام: شراب ايچمك منهى‌در. منهيات =

منهی اولان خصوصات : منهیاتدن اجتناب شعار اولو الالبابدر .

مَنِیّ [ع] مادهٔ تولید اولان بیاض صو . بالجمله حیوانات بوندن تکون ایدر.

مَنِیّه [ع] اولوم ، موت . § مقدار .

مَنِیع [ع] صرپ ، الایرشمز ، دشوار: ارض منیع ، موقع منیع .

مَنِین [ع] توز ، غبار .

مَوائِد [ع] (مائده) نك جمعی .

مَوات [ع] جانسز ، بی روح § مالکی بولنمیان واوزونده کیمسه منتفع اولمیان ارض . غیر مزروع طوپراق .

مَواثِق [ع] (موثق) ك جمعی .

مَواثیق [ع] (میثاق)ك جمعی: عرض مواثیق.

مَوّاج [ع] بك ، اك ، دها طالغه‌لنیجی ، طالغه‌لنان : بحر مواج . ضیای مواج . چمنزار مواج . « نور مواج معانیمی سرزمده برق اوران — یالیاسی نظممك بر آتشین خارامیدر — نفعی »

مَواجِب [ع] (موجب)ك جمعی . معاش ، علوفه . یاخود بو کلمه (ماوجب) دن مقلوبدر : یکیچریلرك مواجبی وقت و زمانیله اعطا اولنمدیغندن — نعیما .

مَوادّ [ع] (ماده) نك جمعی . موادقانونیه. مواد حقوقیه . اکثریا (مسائل) موقعنده قوللانیلیر .

مَوارِد [ع] (مورد) ك جمعی .

مَوارِیث [ع] (میراث) ك جمعی .

مَوازِین [ع] (میزان) ك جمعی .

مَواسِم [ع] (موسم) ك جمعی. مواسم حیات . مواسم اربعه = بهار ، یاز ، کوز ، قیش موسملری .

مَواشی [ع] قیون ، کچی ، صیغیر ومثالی حیوانات . طوار.

مَواضِع [ع] (موضع)ك جمعی .

مَواطِن [ع] (موطن) ك جمعی .

مَواعِد [ع] (موعد) ك جمعی .

مَواعِظ [ع] (موعظه)نك جمعی. مواعظ حکیمانه . مواعظ ابلهفریبانه .

مَواعِید [ع] (میعاد)ك جمعی .

مَواقِیت [ع] (میقات)ك جمعی. الیواقیت تشتری بالمواقیت والمواقیت لا تشتری بالیواقیت= یاقوتلر وقتلرله اشترا اولنوراما وقتلر یاقوتلرله اشترا اولنه‌ماز.

مَواقِع [ع](موقع)ك جمعی: مواقع حربیه، مواقع بعیده .

مَواقِف [ع](موقف)ك جمعی : شمندوفر مواقفی .

مَواکِب [ع] (موکب)ك جمعی. سواران کروهی .

مَواکِن [ع](موکن)ك جمعی: مواکن طیور.

مَوالِد [ع] (مولد)ك جمعی .

مَوالِی [ع] (مولی)نك جمعی: موالیٔ کرام.

مَوالِید [ع] (مولود)ك جمعی . موالید ثلثه= حیوانات، نباتات، معدنیات.

مَوانِع [ع] (مانعه)نك جمعی: موانع مشکله. « رفع ایلیك شوابر کثیف موانعی — طوغسون بزمده اقعزه آفتابمز » .

مَواهِب [ع] (موهبه)نك جمعی: مواهب الهیه. مواهب قدرت .

مَوْئِل [ع] صیغینه‌جق یر ، ملجأ: موئل قوم. دل محبت موئل. § سیل صوینك قرار ایدن یر: موئل سیل .

مَوت [ع] اولوم، مرك، حيوان ونباتدن قوة نامیه‌نك زوالی: آه من الموت. «ومن لم يمت بالسيف مات بغيره — تنوعت الاسباب والموت واحد — ابن نباته» = قیلیج ایله اولمین بشقه شیله اولور. اسباب تنوع ایدرسه ده اولوم بردر. موت احمر = مشقتلی، قاتلی اولوم. قرون سابقه‌دن برنده غایت دهشتلی برطاعون ظهور ایدرك کرهٔ ارض اوزرنده اوتوز میلیونی متجاوز نفوس انسانیه‌یی آلوب کوتورمشیدی. اشته بو ولو مه ده (موت اسود. مراك سیهرنك mort noir) دینلمشدر.

مَوتى [ع] (میت)ك جمعی: «موتی یاقیدشیر وار ایسه واحت دوشکنده — اندام وتحمل کرابه ارباب حیاته — ...» ادبادن برقسمی بوکلمه‌نك جمع اولدیغنی تنزلاً اوکرنیویرملیدرلر.

مَوثِق [ع] ایناغق، اعتماد ایتمك § عهد وپیمان، میثاق.

مَوثوق [ع] ایناتلمش، امنیت اولنمش، معتمد، کرچك: خبر موثوق. اخبار موثوقه. موثوق الکلام. موثوقاً = موثوق اولەرق. موثوقاً استخبار ایدیلن حوادث.

مَوج [ع] طالغه: موج دریا، موج ازهار. موج انوار. «کلزتغیر اصلنه بردر حقیقتی — دریاده کرچه ظاهر اولور صد هزار موج — راتب بك» § دکز خروش ایدوب طالغه‌لنمق: موج دریا. موجاموج = پر موج. جمعی امواج. امواج دریا. موج خیز — طالغه‌لی قالدیریجی، قالدیران: بادموج خیز. (موج) کلمه‌سی فی الاصل اضطراب معناسنه موضوعدر معنی سائره اندن منفرعدر.

مَوجه [ع] طالغه: دکزك موجه‌سی فی الاصل (موج واحد) معناسنه‌در. جمعی (موجات) موجة الشباب = عنوان شباب.

مَوجزن [ف] طالغه اوریجی، اوران: بحر موجزن. جوی موجزن. ازهار موجزن.

موجوب [ع] کندیسنه برشی واجب قلنمش.

مَوجود [ع] یوق ایکن وار ایدیلن شی: موجودیت = موجودلق، وارلق: اثبات موجودیت. موجودین = موجودلر. جمعی موجودات وار اولان شیلرك جمله‌سی: موجوداتك مبدأ ومنتهاسی یوقدر.

مَوَدّة [ع] سومك، محبت: اظهار مودت. بیان مودت.

مَودود [ع] ود اولنمش، سولمش، کندیسنه محبت اولنمش، دوست ایدینلمش: «خطیب منبر طه مخاطب یس — ادیب مکتب اوحی مقرب مودود — ثابت» «نه عشق عصمت دامان یوسف مودود — ساقی».

مَودوع [ع] امانت قیلنمش، احاله اولنمش: ملانك عهدهٔ کفایته مودوع ایش. وظائف مودوعه.

مَورِد [ع] وارد اوله جق، واره جق یر: مورد نصده اجتهاده مساغ یوقدر — مجله. جمعی موارد.

مَوروث [ع] میراث ایدلمش مال موروث. اشیاء موروثه.

مَوحِل [ع] چامورلی یر.

مَورود [ع] واریلان یر: منهل مورود. حوض مورود. وارن معناسنه اولان (وارد)ك یرنده ورود ایتمش معناسنه استعمال ایدرك (اوراق وارده) یه بدل (اوراق موروده) دیمك بالطبع طوغری عد اولنه‌ماز.

مَوزون [ع] وزن ایله طارتیلمش، طارتیلان شی: جمعی موزونات §

وزنلی ، وزنه موافق : موزون سوز .
اقوال موزونه . «ناسخنور مصرع موزونی
ناموزون اوقوبو — ندیم »§ دوز ، کوزل ،
بلند ، معتدل : قامت موزون . «بن شاعرم
او قامت موزونی طوغریسی — سوءم دیسه م
ده بلکه یالان سویلرم سکا — ندیم »

مَوْسِم [ع] وقت ، علامت § سنه نك
درت قسمندن هر بری : موسم
بهار . موسم صیف . موسم خریف . موسم
شتا . § برشیئك وقتی ، هنکامی : کل
موسمی . «کل موسمیدر دفتر و دیوانه
باقلماز — شیخ الاسلام یحیا »§ زمان حج :
موسم حج ، جمی مواسم . مواسم اربعه .

مَوْسُوم [ع] وسملنمش ، تمغالنمش ،
نشانلی ، علامتلی § اسم قونلمش ،
تسمیه ایدلمش .

مَوْسُومَه [ع] اول بهار یاغموری یاغمش
ارض . § سراپا مزین زوره .

مَوْصُوف [ع] وصف اولنمش .

مَوْصُول [ع] وصل اولنمش ، بتشدیرلمش ،
اولاشدیرلمش ، اکلنمش . §
کندیسنه بشقه شی واصل اولمش .

مَوْصِل [ع] اك یری : موصل حبلین .

مَوْضِع [ع] برشی وضع اولنه جق یر §
مطلقا یر ، جا : موضع خفا . جمی
مواضع .

مَوْضُوع [ع] وضع اولنمش ، قونلمش ،
نهاده : کلمه نك معنای موضوعی .
صندوق درونده موضوع اشیا . § ترتیب
وتنظیم اولنمش ، قرارلشدیرلمش ، یاپلمش :
قوانین موضوعه . موضوع اولان اون کون
قرانتنه مدتنك لغوی . § برعلمده کندیسندن
بحث ایدیلن شی ، مقصود : علم صرفك
موضوعی : § منطقده مبتدایه اطلاق اولنور :
موضوع ومحمول .

مَوْطِن [ع] وطن طوتیله جق یر ، قرار
ایدیله جك محل : «عازم موطن
بقایم بن — ناجی » جمی مواطن .

مَوْطُوءَه [ع] وطی اولنمش قادین : زوجهٔ
موطوءه .

مَوْعِد [ع] موضع وعده ، سوز ویریلن
یر : موعد ملاقات . اولمه مغرور
زندکیه اجل — شیخه ده ، شابه ده ملاقیدر
— برلشیر قبرده ابدله ازل — نه حزین موعد
تلاقیدر — سلمان نظیف »

مَوْعِظَه [ع] برینك قلبنی یوشاده جق
صورتده ثواب وعقابه دائر سوز
سویلمك ، نصیحت ایتمك ، اوکوت ویرمك وبو
صورتله سویلنیلن سوز : موعظهٔ بلیغانه . نظمده
(موعظت) صورتنده ده قوللانیلیر . جمی مواعظ .

مَوْعُود [ع] وعد اولنمش ، سوز ویرلمش :
لطف موعود . الطاف موعوده §
وعده سی معین ، مقرر : اجل موعود .

مَوْفُور [ع] شیٔ تام § وفر اولنمش .
چوغالدلمش ، چوق : مال موفور .

مَوْقِد [ع] آتش اوجاغی .

مَوْقِع [ع] دوشه جك یر : موقع مطر . § بر
شیئك واقع اولدیغی یر ، محل وقوع :
موقع حرب . § مطلقا یر ، محل : «موقع حالم
خیال اربابنه دهشت ویرر — ناجی » موقع
لطیف . موقع دلارا . جمی مواقع .

مَوْقِف [ع] طوره جق یر ، جای وقوف :
شمندوفر موقفی . جمی مواقف .

مَوْقُوت [ع] تعیین وتحدید اولنمش وقت :
وقت موقوت ، محدود الوقت
اولان شیئه وصف اولور : رسالهٔ موقوته .
جریدهٔ موقوته .

مَوْقُود [ع] ایقاد اولنمش ، یاقلمش .

مَوْقُوف [ع] وقف اولنمش: مسقفات موقوفه. مستغلات موقوفه. § آليقونلمش، طوردیرلمش: قانوناً موقوف ايله محبوس بيننده فرق واردر. موقوفت قبل‌الحکم اولور. § دیکر بر شیئه عائد، متوقف، وابسته. موقوفاً=موقوف اولارق.

مَوْكِب [ع] آلای، کروه، آتلی وپیاده جماعت: موکب حج § چوق عسکر: موکب ظفر. موکب اجلال. جمعی مواکب.

مَوْكِن [ع] قوش یواسی.

مُوَكَّل [ع] برینك عهده‌سنه براقیلان، سپارش ایدیلن شی: امر موکول. موکول الیه = عهده‌سنه براقیلان آدم.

مَوْلَى [ع] مالك، افندی § قول آزاد ایدن، معتق § ولی، دیکرك امورنده ولایتی اولان. ولی نکاح، ولی یتیم § مربی، معین § خداوند، منعم § شانلی، شرفلی آدم، سید. لسانمزده خدای متعال معناسنه ده قوللانیلیر: «مولی کورملم نیلرنیلرسه کوزل ایلر — لا». مولانا = افندمز. اکثریا لطیفه مقامنده اقرانه خطاباً: مولانا! اویله اولماز — یاخود مولانا! یاربن بنه کلیرسکز. طرزنده قوللانیلیر. برده لسانمزده یالکز اولەرق (مولانا) دینیلیرسه اکثریا صاحب مثنوی شریف حضرت جلال‌الدین رومی خاطرلره کلیر: حضرت مولانا «بلای عشق ایله سوراخ سوراخ اولمش ایکن‌سك — سن ای قلب حزین نای مولانایه بکزرسنك — لا» جمعی (موالی). موالی پایه‌سی بر نوع رتبهٔ علمیه.

مَوْلِد [ع] انسانك طوغدیغی یر، زمان: نابینك مولدی اورفه قصبه‌سیدر. (مولد) کلمه‌سی اسم زمان اولەرق لسانمزده یالکز زمان ولادت حضرت پیغمبرنده قوللانیلیر. ذاتاً بو کلمه عرف اسلامده ولادت سنیهٔ رسالتپناهی زمان مسعودینه، (میلاد) کلمه‌سی ایسه حضرت مسیحك زمان ولادتنه تخصیص اولنمشدر.

مَوْلُود [ع] یکی طوغمش چوجق، طفل، چوجق، صبی، ولید.

مَوْلَوِيَّة [ع] مولاق، مولالمق، مولویت پایه‌سی = مدرسلکك فوقنده بر رتبهٔ علمیه.

مَوْلَوِي [ع] حضرت مولانایه منسوب: حضرت مولانانك طریقی منتسبلرندن: «ای مولوی ای مولوی کوش ایت صدای مثنوی — اسراردر».

مُؤْنَه [ع] سدرمق ایده‌جك قوت، زاد § زحمت، مشقت، رنج، محنت.

مَوْهِبَه [ع] بخشش، عطا، احسان: موهبهٔ الهیه. موهبهٔ زلیه.

مَوْهُوب [ع] هبه اولنمش، باغلانمش: مال موهوب.

مَوْهُوبٌ لَه [ع] هبه‌یی قبول ایدن.

مَوْهُوم [ع] وهم اولنمش، شك وتردد اولنان شیئك طرف مرجوحه صاپلمش § خارجده وجودی اولمیان، تخیل ایدیلن شی: لیاقت موهومه. اقتدار موهوم.

مَوْهُون [ع] آریق، ضعیف آدم.

مَه [ف] (ماه) مخففی. آی. بو صورت اکثریا نظمده قوللانیلیر: «یتزای فلك بوجفا یتور من زاره سرور روانمی — مه طلعتیله منور ایت دل و دیدهٔ نکرانمی — فضولی».

مَهَابَه [ع] هیبت، جلال وعظمت، قورقونجلق: فلان مهابتیله حضاری تترتدی. مقام حکمدارینك مهابتی. عسکرك مهابتی. «تمثال رجولیت ایکن ذات مکینی — بیلمەم بو مهابتله کسن کیمدی...».

ه جملره اقتفاءً (شکوه‌وشان) معناسنه قوللانیلدیغی ده واردر .

مَهابِلْ [ع] (مهبل)ك جمعی .

مَهارْ [ف] دوه‌نك بروننه كچیریلن حلقه شكلنده آغاج. یولار یوكا طاقیلیر. كسنه مهار .

مَهارَتْ [ع] ماهراك، زیركلك، استادلق، حذاقت: مهارت قلمیه. ابراز مهارت.

مَهالِكْ [ع] (مهلكه) جمعی: «نیجه كاشانه‌لر سكانی قورتلدی مهالكدن — اشرف » .

مَهامّ (مهم) جمعی: مهام امور دولت ، مهام سلطنت .

مَهانَةْ [ع] حقارت، خوارلق .

مَهْبِطْ [ع] اینه‌جك یر، محل هبوط: مهبط الهام. مهبط انوار .

مَهْبِلْ [ع] دهان فرج زن § فرجك آغزندن رحمه كیدن یول، طریق ذكر .

مَهْپاره [ف] (ماهپاره) مخففی. آی پارچه‌سی كوزل.

مَه پَرَسْتْ [ف] (ماه پرست) مخففی . آیه طاپیجی، طاپان § عاشق .

مَهْتابْ (ماهتاب) كلمه‌سنه مراجعت. شب مهتاب. مهتاب دنیایی غرق آب وتاب ایتدی. «الفده خامهٔ زرینی مولانای رومی وش — كیجه آثار شمسی شوق ایله تنظیر ایدر مهتاب — بلیغ » مهتابی = تماشای ماهتاب ایچون حوض كنارینه یاپیلان كوچك كوشك، چادر، قریه. (مهتابیه) یاكلشدر .

مَهْتُوكْ [ع] هتك اولنمش، یرتلمش: پردهٔ مهتوك .

مَهْجُوّ [ع] هجو اولنمش .

مَهْجُورْ [ع] هجر اولنمش، كندیسندن قطع الفت ایداش، ترك اولنمش: مهجور التفات . لفظ مهجور .

مَهْچه [ف] (ماهچه) مخففی. سنجاق باشنه، مناره تپه‌سنه آی شكلنده قونیلان شی. علم: «قیلدی رونقدار عید ایامكی — مهچهٔ رایات پرتو كسترك — احمد حمدی بك »

مَهْد [ع] چوجق بشیكی، كهواره : مهد صفا. مهد مدنیت. مهد آرام: جمعی (مهود). § یاتق، دوشه‌مك، بسط ایتمك .

مَهْدُومْ [ع] هدم اولنمش، ییقلمش: بنای مهدوم .

مَهْر [ع] اثنای تزوجده ویریلن بدل نكاح، كابین: جمعی مهور — و — امهار . مهر معجل = اثنای عقدده آغراق نامیله ویریلن شی. مهر مؤجل = عقد نكاحك فسخنده و یاخود زوجینك وفاتی وقوعنده ویرلك اوزره اثنای عقدده تعیین اولنان مبلغ، نكاح اقچه‌سی.

مَهَرَه [ع] (ماهر)ك جمعی. مهارتله متصف اولانلر: مهرهٔ ارباب قلم. مهرهٔ ادبا.

مَهْرُو — ی [ف] (ماهرو) مخففی آی یوزلو، یوزی آی كبی كوزل، صبیح: مهروی بدخو. جمعی مهرویان .

مَهْزُومْ [ع] هزم اولنمش، بوزلمش ، مغلوب : لشكر مهزوم .

مَهْشید [ف] (ماهشید) كلمه‌سنه مراجعت.

مَهَلْ [ع] رفق وتأنی ایله ویریلن زمان، مهلت . مهل معین § تأخیر ایتمك، زمان ویرمك .

مَهْلِقا [ف] (ماه لقا) مخففی. یوزی آی كبی كوزل ، جاذبه‌دار: «اسیر عشقی‌یم برمهلقانك »

مَهْلَكه [ع] هلاك وله‌جق یر، تهلكه‌لی محل § اولمك ، هلاك اولمق .

مَهْما أَمْكَن [ع] هرنه كه ممكن اولورسه، ممكن اولدیغی قدر : مهما امكن چالشمق .

مَهموز [ع] معیوب § حروف اصلیه‌سندن بری همزه اولان کلمه. مهموز اللام.

مَهوار [ف] (ماهوار) مخففی، آی کبی.

مَهواره [ف] آیلق، شهریه، معاش.

مَهوب و **مَهیب** [ع] هرکسك کندیسندن خوف وحذر ایتدیکی هیبتلی، عظمتلی آدم: مرد مهیب. § آرسلان، شیر.

مَهوَش [ف] (ماهوش) مخففی. آی کبی کوزل، محبوبه.

مَهیره [ع] بدل نکاحی بك زیاده اولان حره قادین § هر خصوصده استاد، ماهر، حاذق آدم § ماهر یوزکیجی، شناور. جمعی مهره.

مَهیل [ع] قورقنج یر. جای خوف.

مَهین [ع] خوار وحقیر، ضعیف شی.

می [ف] شراب، خمر: «انیس اهل دلدر، غمزدادر، یار جاندر می — فقط هیهات ای غافل که خصم بی اماندر می — رشاد بك». «آچلمش کل کبی پهلورخ آتشبار اولوب میدن — کوکل هم بلبل شوریده هم پروانه اولمازمی — وجدی» «نشوهٔ ذوق میی تحقیر ایدن دیوانه‌در — نابی» می ناب = خالص، قاتقیسز شراب. می آشام = می ایچیجی، ایچن. می پرست = دوام اوزره شراب ایچن، مدمن خمر. می پرستی = می پرستلك. می پرستانه = می پرستجه‌سنه. می پرستان = می پرستلر. «ای می پرستان خانمان بردوش»

مَیادین [ع] (میدان) ك جمعی: میادین هنر، میادین حرب.

مَیازیب [ع] (میزاب)ك جمعی.

مَیازِر [ع] (میزر)ك جمعی.

مَیّال [ع] دها، بك، اك میل ومحبت ایدیجی، ایدن: میال هوا. میال بقا. میال اعتلا.

مَیامِن [ع] علی غیر القیاس (یُمن)کلمه‌سنك جمعیدر.

مَیامین [ع] (میمون)ك جمعی.

مَیْت و **مَیِّت** [ع] اولو، اولمش انسان، مرده: «سن میت سیاکنی موت ایتمه‌ده بیزار — حامد بك». ایکنجیسی اولمك اوزره بولنانه‌ده دینیلیر. جمعی اموات، موتی.

مَیتَه [ع] بوغازلنمدن کندیلکندن اولمش حیوان، لاشه.

مَیخانه [ف] می وسائر مسکراتك صاتیلدیغی، ایچیلدیکی یر: «بر در میخانه رفتن کار یکرنکان بود — خودفروشانرا بکوی میفروشان راه نیست — لا».

مَیخوار و **مَیخواره** [ف] شراب ایچن، مدمن خمر، عیاش: «نطقشه جهاندر پیدر بی ایکی تاریخ — میخواره نئی اولنسون، میخانه‌لر قپانسون — سروری».

مَیخوش [ف] طاتلیلقله اکشیلك آراسنده‌کی طعم. مایخوش.

مَیدان [ع] کنیش، آچیق یر، واسع ساحه. میدان جنك. میدان انتشار. «میدانه دوشن قورتیله مزسنك قضادن...». میدان ایستمك = مساعده طلب ایلمك، استمهال ایتمك. میدان اوقومق = صلا دعوت. میدانه چیقمق = بارز ومبارز اولمق. میدانه چیقارمق = اظهار واخراج ایتمك. میدانه قومق = ابراز ایتمك. میدانه کتیرمك = یتشدیرمك، احداث وتربیه ایتمك. میدان ویرمه‌مك =

صيق بوغازلتمك، كوز آچديرمامق. ميدان شعراسى= چوكور شاعرلرى، الى سازلى شاعرلر: «وبردى بكا اولاصراقى — ميدان شعراسنك نهاقى — ... »

مَيْزَرْ [ع] پشتمال .

مَيْسَرَه [ع] زنكينلك، توانكرى § اثناى حربده قوماندانك صول طرفنده بولنان عسكر، صول جناح .

مَيْسُورْ [ع] قولاى، آسان § آسان اولمق.

مَيْعْ [ع] اريمك، صيويق اولمق .

مَيْعَة [ع] براوزرينه دوكيلن شيئك سيلانى.

مِيفُرُوشْ [ف] مى صاتيجى، صاتان، ميخانه جى، شراب تاجرى : ميفروش خم خروش .

مَيْكَدَه [ف] ميخانه: «زمين ميكده را تابحشر اكر بشكافى — بجاى پارهٔ خم توبهٔ شكسته برآيد — لا» = ميخانه نك زمينى اكر محشره قدر قازمش اولسه ك كوپ پارچه لرينه بدل قيرلمش توبه ظهور ايدر. (كده)نك كافنى فارسى كاف ايله اوقومالى.

مَيْكُسارْ [ف] مى ايچيجى ، ايچن .

مَيْكُونْ [ف] قرمزى يه مائل رنك : لب ميكون. چشم ميكون .

مَيْلْ [ع] اكلك، ١٠ كلمه: ديوارك ميلى. آغاجك ميلى § محبت، خواهش و توجه: ميل دل.

مَيَلانْ [ع] اكلك § محبت. خواهش طبيعت : ميلان قلب .

مَيْمَنَتْ [ع] بركت ، سعادت ، عنليلك ، اوغورليلق . (نحس) مقابلى .

مَيْمَنَه [ع] اثناى حربده قوماندانك صاغ جهتنده بولنان عسكر. صاغ جناح .

مَيْمُونْ [ع] اوغورلى، مبارك، خجسته.

مَيْمُونْ [ف] معروف انسانه بكزر حيوان. نسناس، قرد .

مَيْوَه [ف] يمش، ثمره. ميوهٔ دل = ثمرهٔ فؤاد، اولاد. ميوهٔ خشك= قورى يمش. ميوهٔ خشك كركى. (ميوه خوش كركى) تعبيرى بوندن غلطدر. ميوهٔ تر = تازه يمش: ميوهٔ تر كركى . (ميوه) كلمه سى فى الاصل ميمك كسريله در. مع هذا بعض فرهنكلر ايكى صورتى ده صحيح اولمق اوزره قيد ايتمشلردر.

مَيْوَه دارْ [ف] ميوه لى، مثمر، يمش ويريجى: «ميوه دار اولميدر حاصلى باغ وطنك — پرورش ويرديكى خير اومدينى هر تازه نهال — ناجى »

مَيْوَه فُرُوشْ [ف] ميوه صاتيجى، صاتان. مناوه فاكهانى .

م

مِائَة [ع] يوز، صد. جمعى مئات .

مِائَتَيْن [ع] ايكى يوز . دو صد .

مِبْرَدْ [ع] اكه .

مِبْزَغْ و **مِبْضَعْ** [ع] نيشتر، قان آله جق آلت.

مِبْوَلَه [ع] اوردك، ايچنه بول ايديلن قاب .

مِتْرَسْ [ع] بر، استحكام. فارسى (مترس) دن معربدر .

مِثالْ [ع] كبى، مانند: «مثال كعبه ايا نور ديدهٔ عشاق — كورن جه ايكى مشتاق كورمين مشتاق — هدايى مؤذن» § ١، رنك، شبيه، نظير، بعض اعراضده مشارك: مثلا ديوارده نقش اولنان انسان، انسان طبيعتك مثليدر بومقامده (مثلدر) ديمز. (مثل) حقيقتك تما.

مندهٔ مشارك ديمكدركه مقام نفيده مستعملدر . مثلا جناب حقك مثلى بر شى يوقدر . عبارهٔ سنده اولديغى كبى . حاصلى (مثل) جميع صفاتده مساوى اولورسه ديئيلير . حال بوكه (مثال) ايچون صفاتده مساوات شرط دكلدر . § بر مسئله‌يى ايضاح و مخاطبه تفهيم ايچون ايراد اولنان شى : مثال اوله‌رق بر فقره سويلدى . (نموذج) ايله بينلرنده فرق واردر . عالم مثال = عالم ارواحك درونده . عالم وجودك فوقنده بر عالم . صور عالم مثالى = رؤيا . (مثال) اسكيدن حكم و فرمان پادشاهى معناسنه‌ده قوللانيليردى .

مِثْقال [ع] وزن ، مقدار . § يكرمى قيراط مقدار . جمعى مثاقيل .

مِثْقَب [ع] بر شيئى دله‌جك آلت ، بورغو . (ماثقب) بوندن محرفدر .

مِثْل [ع] كبى ، مانند ، شبيه ، طبق . مثلى = چارشو و بازارده معتد به يعنى بهانك اختلافنى موجب بر تفاوتسز مثلى بولنان شى — مجله .

مِجْدأف [ع] قايق كوركى . ذال ايله ده لغتدر .

مِجْدَل [ع] كوشك ، قصر . جمعى مجادل .

مِجْذام [ع] بلك كسكين قليچ . (مجذامه) ده لغتدر .

مِجَسْطى [يونانيجه‌دن معرب] بطلميوسك فنون رياضيه‌دن هندسه اوزرينه تصنيف ايتديكى كتاب . كتاب مجسطى .

مِجْمَر [ع] ايچنده عود ياقيلان آلت ، بخوردان . بو كا اسم مكان صيغه‌سيله (مجمره) ديمك ده جائزدر . مجمره كردان . جمعى (مجامر)

مِجَنّ [ع] قالقان ، سپر .

مِجْهار [ع] سوزى جهر ايله سويلين .

مِحْراب [ع] مسجد و جامع درونده قبله طرفندن بولنان طاق ، امامك طورديغى يرد : «مسجد نوله كيتدى ايسه محراب بزنده — لا» محل مجاهده اولديغى ايچون بويله ديلمشدر .

مِحْراك [ع] چوق حركت ايديجى .

مِحْراق [ع] حرارت و ضيانك مقعر يعنى چقور بر آينه‌دن عكس ايلدكلرى نقطه مقابلنده و وقع اجتماع ايلدكلرى ديكر نقطه .

مِحْصَد [ع] اكين اوراغى .

مِحْطَب [ع] اودون كسه‌جك آلت . بالطه .

مِحْفَر [ع] قازمه ، بل .

مِحْقَنه [ع] حقنه ، احتقان طولومبه‌سى تو آلتله خسته‌نك مقعدندن باغرصاقلرينه علاج شرينغه ايدلير .

مِحَن [ع] (محنت)ك جمعى : محن حيات .

مِحْنَت [ع] بلا ، غم ، كدر ، مصيبت : «خواب يوق غمدن شب تاريك محنت بى صباح — آغلامقدن كوزلرمده اولدى مژكانم تيكن» فى الاصل تجربه معناسنه‌در . اولكى معناده استعمالى مجاز طريقيله‌دركه انسانك كنديسيله امتحان اولنديغى بلا ديمكدر . محنتزده = محنته اورلمش ، محنت چكمش . محنتديده = محنت كورمش . مصيبته اوغرامش . محنتكش = محنت چكيجى ، چكن ، كرفتار بلا . محنتكشى = محنت كشلك . محنتكشانه = محنت كشجه‌سنه . محنتكشان = محنت كشلر : محنتكشان عالم . محنتكاه و محنتكده = محنت محلى : محنتكدهٔ روزكار .

مِحْوَر [ع] چرخ كبى شيلرك اورته‌سندن كچن و دورانه سبب اولان اوق ، تير چرخ § براوجى قطب شمالى‌يه ، ديكر اوجى قطب جنوبى‌يه منتهى اولمق اوزره مركزدن مرورى فرض اولنان خط موهوم : محور ارض ، محور عالم .

مِخْطاط [ع] جدول چيزه‌جك تخته .

مِحْلَب [ع] ييرتيجى حيوان پنجه‌سى. جمعى (محالب) .

مِخْيَط [ع] ايكنه، سوزن .

مِداد [ع] مركب: «خامهٔ دبسته قاليراولمسه امداد مداد — آلاى بكزاده ناجى»

مِدْحَت [ع] اوكمك، ستايش. مدحتكر = اوكيجى، اوكن، مدحتكرى = مدحتكرلك .

مِدْرار [ع] چوق صو دوكن. ابر مدرار = چوق ياغمور ياغدران بلوط.

مِدْيان [ع] دائما بورج ايدن .

مِدْفَع [ع] طوپ. جمعى (مدافع)

مِذْبَح [ع] آلت ذبح . بچاق .

مِذْكار [ع] دائما اركك طوغوران ديشى.

مِرْآت [ع] آينه، تركجه‌سى (كوزكو) لفظ مهجوريدر: «مرآته باقه‌بر ايكى كون ايله تجربه — صبر ايلمك فراقكه مشكل دكليدر — نجيفى» جمعى مرايا. مرايای محدبه .

مِرار [ع] (مرّه)نك جمعى .

مِرْساة [ع] كمى دميرى، لنكر .

مِرْشَحه [ه] سوزكج .

مِرْصاد [ه] كوزجيلرك اوتوروب كوزتدكارى يول، مكان. مكان رصد. او مكان آلت رصد اعتبار اولنمشدر: «اختلافاتيله اوغراشمقده دهرك ذوق يوق — ذوق آنك مرصاده عبرتدن تماشاسنده‌در - ناجى»

مِرْصَد [ع] مرصاد، كوزه‌تجك آلت. جمعى (مراصد).

مِرْفَد [ع] بيوك كاسه .

مِرْفَق [ع] دير سك § خانه‌نك مطبخ وكيلارى كبى مدار منافعى اولان يرى. جمعى مرافق. مرافق البيت .

مِرْقاة [ع] مرديون، نردبان: مرقات علوم.

مِرْقَم [ع] قلم .

مِرْوَحه [ه] يلپازه: مروحه جنبان = يلپازه صاللايجى، صاللايان. مروحه جنبانى = مروحه جنبانلق. «خيلى زمان مروحه جنبان ايدم — اويقويه طالمش ايدى اول شيوه كار — ملك دله‌بن ده سليمان ايدم — قبضهٔ دستمده ايدى روزكار — لا» ... نغمات طيور آشيانساز و مروحه جنبانئ باد صباح حياتنواز ايله ..... تلماق ترجمه‌سى- كامل پاشا. جمعى (مراوح) .

مِزاج [ع] آميزش § طبيعت، سرشت § وجود بشرده وظائف عضويه‌دن برينك سائرلرى اوزرينه غلبه‌سندن حاصل اولان كيفيت. مزاجدن = مزاج بيليجى، بيلن. مزاجكير = مزاج طوتيجى، طوتان. مزاجه كوره خدمت ايدن، دالقاوق .

مِزاح [ع] يكديكريله لطيفه ايتمك .

مِزْبَر [ع] قامش قلم. جمعى مزابر .

مِزْراق [ع] معروف .

مِزْمار [ع] ناى. جمعى مزامير .

مِزْواج [ع] زوجى چوق قادين، چوق قوجه دكشديرن .

مِزْهَر [ع] عود ديديلن ساز .

مِسْبار [ع] جراحت فتيلى، جمعى مسابر .

مِسْطَر [ع] سطر رسم ايتمكه مخصوص آلت.

مِسْعار و مِسْعَر [ع] آتش كوسكوسى.

مِسقات [ع] صو ایچه‌جك آلت ، قوقه. جمعی (مساقی)

مِسقام [ع] خسته‌لكلی ، ممراض .

مِسك [ع] معروف كوزل قوقولی شی.

مِسكين [ع] هیچ برشیئه مالك اولمیان ، افراط ضرورتدن حركته مجالی قالمیان (فقیر) ایله بونلر آراسنده فرق واردر. فقیر كندیسنه اعطای زكات واجب اولمیه‌جق قدر شیئه مالك اولانه دینیلیر § حركتسز ، زیاده قوتسز ، ذلیل ، عاجز ومقهور . جمعی (مساكین)

مِسمار [ع] قازیق ، چنكل ، میخ آهنین: مسمارنسیانه تعلیق. جمعی (مسامیر).

مِسمع [ع] قولاق ، اذن § خسته‌نك كوكسنده‌كی اصوات مرضیه‌یی دیكله‌مكه مخصوص برنوع آلت طبیه .

مِسواك [ع] دیش فورچه‌سی ، دیش تطهیرینه مخصوص لیفلی برآغاج. جمعی مساویك .

مِسيك [ع] پك ممسك ، خسیس .

مِشراق [ع] قیش موسمنده ایصنمق ایچون كونشه قارشی اوتوریله‌جق یر ، شمس آباد .

مِشربه [ع] صو ایچمك ایچون قوللانیلان قاب ، (ماشرابا) بونك محرفیدر.

مِشراط و مِشرط [ع] حجام نیشتری ، جمعی مشارط .

مِشكاة [ع] درونه لامبه قونه‌جق حجره ، باجه . (قندیل) معناسنه استعمالی یاكلشدر . (مكوة) صورتنده‌ده یازیلیر.

مِشوار [ع] روش ، طور و طرز.

مِصباح [ع] قندیل ، چراغ ، آلت تنویر. مصباح المسحور= صباحلامش ، ضیاسی سونوك قندیل. مصباح السرور — و— مفتاح الشرور = باده .

مِصداق [ع] آلت صدق ، مجازاً برشیئه موافق اولان ودلیل صدق سخن معناسنه قوللانیلیر .

مِصر [ع] شهر ، مملكت. جمعی امصار § آفریقاده بولنان قطعهٔ معروفه . ام الدنیا .

مِصراع [ع] قپو قنادی § موزون پارچه. دركه كندیسیله بحراً متساوی دیكر موزون برپارچه‌یه مقارنتندن بربیت تشكیل ایدر . مصراع آزاده= تك مصراع: مضحكات دهره بن اولسه‌مده تصویرم كولر— ناجی » مصراع برجسته= تكلفسز سویلنیلان لطیف مصراع : صحتم ، عمرم ، حیات جاودانمسین نم — ذاتی » . ذوق آنكدركه بریشانلغی جمعیتیدر — لا » . (مصرع) صورتنده‌ده یازیلیر .

مِصران [ع] كوفه ایله بصره‌دن كنایه‌در.

مِصطبه [ع] پیكه .

مِصعاد [ع] آلت صعود ، مردیون ، سلم . (آسیانسور)

مِصقله [ع] قلیچ وآینه كبی شیلرك پاسنی تمیزلیه‌جك ، آنلره جلا ویره‌جك آلت.

مِصوات [ع] پك هایقیریجی ، شدید الصوت.

مَصيد و مِصيده [ع] آو آولامغه مخصوص آلت ، آلت اصطیاد . (مصیده) ده بومعنایه‌در .

مِضراب [ع] اوره‌جق آلت ، طنبور و ساز چالمغه مخصوص آلت، زخمه: « ایدرمی ساز سینه‌م دكه برمضرابدن فریاد — راغب پاشا »

مِضمار [ع] (ض حرفی ظ كبی اوقونور) قوشی میدانی. (فارس مضمار بلاغت)

كبي تركيبلر چوقدن ياپلماز اولمشدر. جمعى مضامير.

مِطْحَنْ [ع] دكرمن، آسيا.

مِطْرابْ [ع] كثير الطرب آدم، طروب.

مِطْرَقه دميرجى چكيجى. جمعى مطارق.

مِطْعامْ [ع] كثير الاطعام. مضياف.

مِطْانْ [ع] حيواناتك آرقه سندن دورتن سوريجى.

مِطْلاقْ [ع] چوق قارى بوشايان، كثير الطلاق.

مِطْواعْ [ع] پك مطيع.

مِطْهَرَه [ع] صو قابى، مَطَره.

مِطْفارْ [ع] عزم ايلديكى شيئه ظفرياب اولان بختيار.

مِعاءْ [ع] باغرصاق. جمعى امعاء. معاء رقيق = براوجى معده يه، ديكر اوجى قالين باغرصاقلرك باش طرفنده بولنوب معاء اعور دنيلن باغرصاغه مربوط اينجه ودوز باغرصاق. معاء غليظ = اينجه باغرصاقلرك آشاغى اوجنه مربوط معاء اعوردن مقعده قدر ممتد قالين وبوغوملو باغرصاق.

مِعْبَرْ [ع] قايق، كلك، كوپرى كبى صويى كچمكه آلت و واسطه اولان شى: «منهل شمشيرپدر جان عدونك معبرى — نظيم».

مِعْجَرْ [ع] نسوانه مخصوص بر نوع باش اورتوسى، سربند: «وى كيسوى ملكيدر تارو پود جامه سى — پارۀ پيرامن حوجنانكدر معجرى — نفعى».

مِعْدَه [ع] يديلن شيلرك باغرصاقلره انمدن اول كيتديكى غايده شكلنده كى كيسه. قورساق. جمعى (امعده)

مِعْذارْ [ع] پرده، حجاب. جمعى معاذير.

مِعْراجْ [ع] مرديون، سلم. § چيقه جق پر، مصعد. § عروج: معراج النبى. شب معراج. جمعى معارج.

مِعْشارْ [ع] اونده بر.

مِعْصارْ و **مِعْصَرْ** [ع] منكنه، شرابخانه. بوكا اسم مكان صيغه سيله (معصره) ديمك ده جائز اولديغنه سكره دن اطلاع ايدلمشدر:

مِعْطارْ [ع] دائما كوزل قوقو سورونن، كثير التعطر.

مِعْمارْ [ع] بنا اوسته سى، فن انشا مهندسى: «كوكلمه ساقى بى معمار ايلدم ميخانه ده — ناجى». معماران = معمارلر.

مِعْمارى [ع] معمارلق: فن معمارى.

مِعْوَلْ [ع] كولنك.

مِعْيارْ [ع] بر شيئك درجۀ خالصيتنى آكلامق ايچون قوللانيلان آلات.

مِغْزَلْ [ع] ييلك اكيره جك آلت، ايك. جمعى مغازل.

مِغْسَلْ [ع] كنديسيله برشى غسل اولنه جق آلت، طاس، ابريق.

مِغْفَرْ [ع] اسكى زمان دلاورانك اثناى جنكده باشلرينه كيدكلرى دمير كلاه. بونك تركجه سى (توغلغه) ايمش: «صفدر كشوركشا كيم جنكه چيقدقجه اولور — جبرئيل انا فتحنا خوان تيغ مغفرى - نفعى»

مِغْلاقْ [ع] كليد، ماندال. جمعى مغاليق.

مِغْوَلْ [ع] اينجه قليج، خنجر. جمعى مغاول.

مِفْتاحْ [ع] آناختار. جمعى مفاتيح.

مِفْتَلَه [ع] اوركه دنيلن آغاج.

مِفصَدْ [ع] قان آله‌جق آلت ، نیشتر .

مِفضال [ع] فضل وشرف صاحبی .

مِقدار [ع] برشیئك اندازه‌سی ، قدری § غنا ، قوت وقدرت : مقدارکی بیل برایشه یا باشلامه اول ـــ یا باشلادیغك کاری پذیرای ختام ایت ـــ ... » . § پارچه : برمقدار شی . جمعی مقادیر .

مِقدام [ع] پك مقدم ، دلیر . کثیر الاقدام .

مِقراض [ع] کسه‌جك آلت ، مقص : مقراض اجل . مقراض تشریحی .

مِقرَمه [ع] پرده ، زار ، دوشك چارشفی § منديل ، دستمال . مشهوری میمك فتحیله‌در .

مِقلاد [ع] کلیددیلی ، آناختار . § خزینه . جمعی مقالید .

مِقناطیس [یونانیجه‌دن معرب] قوای طبیعیه‌دندر . نظریات جدیده‌یه کوره قدرت الکتریقیه‌نك برصورت دیکرده تجلیسندن عبارتدر . دلك ایله رجنه وجامده مثبت و منفی اولق اوزره ایکی صورتده متجلی اولور . عوام اصطلاحنجه (میخلادیز) حجر مقناطیسی دینیلن حدیدی بر ماده‌درکه دمیر اکنتیلرینی جذب ایتمك خاصه‌سنی حائزدر . قوۀ مقناطیسیه . (مغناطیس) ده لغتدر .

مِقنَعه [ع] باش اورتوسی . (مقنع) ده بو معنایه‌در .

مِقَطّه [ع] اوزرنده قلم کسه‌جك آلت ، (مقطه) بونك محرفیدر .

مِقوَل [ع] دیل ، لسان . جمعی (مقاویل) .

مِقیاس [ع] قیاس ایده‌جك ، ایکی شیئك بینی تقدیر ایلیه‌جك آلت . § مقدار ، میزان . مقیاسات = مقیاسلر . مقیاسات عتیقه .

مِکثار و **مِکثیر** [ع] چوق سویلین ، کوه‌زه ، کثیر الکلام .

مِکحال و **مِکحل** [ع] کوزه سرمه چکه‌جك میل .

مِکرام [ع] پك چوق کرم ایدن .

مِکنَسه [ع] سپورکه ، جاروب .

مِکیال [ع] اولچك .

مَلاحَة [ع] کمیجیلك .

مِلّه [ع] دین و شریعت : برجه دین و ملت بردر . § بردینده بولنان کروه : ملت اسلامیه . (بر مملکتده طوغان یاخود توطن ایدن وعینی برحکومت تحتنده یشایان افرادك هیئت مجموعه‌سی) دیمك اولان nation مقابلنده استعمال ایتمه‌مك اولادر . اوکا مقابل (قوم ، امت) کلمه‌لری قوللانیلملیدر .

مِلْح [ع] طوز ، تمك . جمعی املاح .

مِلحَفه [ع] بورینه‌جك شی ، یورغان .

مِلزاب [ع] پك جری ، بخیل آدم . جمعی ملازیب .

مِلعَقه [ع] قاشیق .

مِلقَط [ع] یردن برشی آله‌جق آلت ، جمعی ملاقط .

مِلك [ع] برشیئی بروجه استقلال ضبطه قادر اوله‌رق زیر استیلایه آلق ، برشیئه مالك اولق § برینك تحت تصرف و اقتدارنده بولنان شی . (مال) دن اعمدر : «صورتده دکل فقط جهانکیر ـــ ملك هنری ده ابتدی تسخیر ـــ ... » ملك یمین = جاریه ، کوله . (یمین) بوراده غلبه معناسنه‌در . جاریه وکوله‌یه غلبۀ اسلام ایله ضبط اولندیغی ایچون دینلنمشدر . مجازاً صاتون آلنمش کوله ، جاریه معناسنه قوللانیلیر . بعض لغویون (مِلك) ی

ذوی العقولك غیریده، (مُلك) ی هم ذوی العقولده هم غیریسنده تصرف دییه تعریف ایتمشلردر. نظمده (ملكت) صورتنده ده قوللانیلیر.

مِلَل [ع] (ملت) ك جمعی. ملل اجنبیه. ملل ونحل.

مِلِّی [ع] بر ملته منسوب و یا مخصوص. ملی بر هوا، شعر ملی.

مِلِّیَّت [ع] بر ملتی دیكر ملتدن تفریق ایدن احوال و خصوصاتك هیئت مجموعه‌سی: عثمانلی ملیتی. ژاپونیا ملیتی. ملیت آثار وصنایعدن آكلاشیلیر.

مِنْ [ع] (دن) مفهومنی افاده ایدر بر حرف جردر. من الاول = اولدنبری. من بعد = بوندن صكره. من الازل = ازلدنبری. من طرف الله = الله طرفندن. من الباب الی المحراب = بابدن محرابه قدر قپوقپامه‌جه‌سنه: «من الازل سزك آزاده سراسیر كرم — الی نهایه‌ده مملوك آستانكزم — آصف». (من) حرفنك صورت استعمالی حقنده تفصیلات آلمق ایستینلر كتب نحویه‌یه مراجعت ایتملیدر. بوراده یالكز شو قدر سویله‌یه‌لم كه بو حرفك لسانمزده هر یرده (دن) اداتیله ترجمه‌سی مناسب دكلدر: «الفت الهوی طفلاً فشابت عوارضی — لعشرین من عمری فاین شبابیا — حسن البزاز» = طفل ایكن سودا ایله الفت ایتدم، یكرمنجی سال حیاتمده صفحات رخساره‌ده‌كی تویلر آغاردی. بنم شبابم نره‌ده؟

مِنا [ع] مكهٔ مكرمه‌ده بر محل اسمی.

مِنبَر [ع] جامعده خطیبك خطبه اوقودیغی مرتفع یر. رفعت معناسنه اولان (نبر) دن اسم آلتدر. جمعی منابر.

مِنْفَض [ع] یوك وپاموق آتاجق آلت، حلاج طوقاغی.

مِنَّت [ع] برینه ایلك ایتمك، احسان ایلمك § ایدیلن لطف واحسانی بر بر تعداد ایله باشه قاقمق، امتنان: «حق تعالی كیمسه‌یی برفرده محتاج ایتسون — یوقسه خلقك ایتدیكی احسانه دكمز منتی — شناسی». منت چكیلیر بلا دكلدر. § نعمت، احسان. منتدیده = منت كورمش، احساندیده. منت كش = منت چكیجی، چكن: «هیچ اولمدی اول نبی صابر — منتكش نعمت اكابر — . . . ». منت شناس = ایلك طانیان، شاكر نعمت. منت شناسی = منت شناسلق. منت شناسانه = منت شناسجه‌سنه. منت شناسان = منت شناسلر.

مِنْجَل [ع] اكین اوراغی. جمعی مناجل.

مِنْحات [ع] دوالكر رنده‌سی. جمعی مناحت.

مِنْدَف [ع] حلاج یایی. جمعی منادف.

مِنْسَر [ع] ییرتیجی قوش قاغه‌سی. جمعی مناسر.

مِنْشار [ع] دستره، بیچقی: «منشاره ایلدی زكریا فدای سر — . . .». جمعی مناشیر.

مِنْسَعه [ع] جولهه مكیكی.

مِنْشَفه [ع] صویی سیله‌جك، ازاله ایده‌جك آلت، بز، سونكر.

مِنَصّه [ع] كلین صندالیه‌سی. منصه پیرای ناز. جلوه‌كر منصهٔ اقبال.

مِنْطَق و مِنْطَقه [ع] قوشاق، كمر، میان بند. § خط استوادن اعتباراً ارضك شمالی جنوبی درجات معینه‌یه تقسیم اولنان اقسامندن هر بری: منطقهٔ حاره: منطقهٔ بارده.

مَنْطِقَةُ الْبُرُوج [ع] حمل، ثور، جوزاء، سرطان، اسد، سنبله، ميزان، عقرب، قوس، جدى، دلو، حوت دينيلن اون ايكى برجك كنديسى اوزرنده واقع اولديغى دائرهٔ فلكيه. كونش دائرهٔ منطقة البروج ايله دائرهٔ معدل النهارك نقطتين متقاطعينه كلديكى زمان ارضك هر طرفنده ليل ونهار متساوى اولور. بو ايكى محل تقاطعه اعتدالين نقطه‌لرى دينيلير. كونش حمل برجندن كچديكى زمان اعتدال ربيعى وآنك مقابلى اولان ميزان برجندن كچديكى زمان اعتدال خريفى نقطه‌لرنده بولنور. بونى ميمك ضميله اوقومق غلط فاحشدر.

مِنْطِيق [ع] بليغ، سخنور. [*]

مِنْظار [ع] آينه.

مِنَروا [يونانيجه‌دن] اساطير يونانيه‌ده عقل معبودهٔ موهومه‌سى.

مِنْفاخ [ع] كوروك. جمعى منافع.

مِنْقار [ع] قوش قاغه‌سى. § طاشجى قلمى. جمعى منافر.

مِنْقاش [ع] جنبيز دنيلن آلت. موچينه.

مِنْقَلَه [ع] كاغد اوزرينه زاويه ترسيم ومساحه سنده قوللانيلان نصف دائره شكلنده بر آلت.

مِنْعام [ع] چوق انعام واحسان ايدن.

مِمْراض [ع] خسته‌لكلى، مسقام.

مِنَن [ع] (منّت) ك جمعى.

مِنْوال [ع] جولهه‌لرك (جولاه) اوزرينه بز صاردقلرى بر آلت § مجازاً طور، طرز، دستور، وجه وصورت معناسنه قوللانيلير: برمنوال مشروح.

مِنْهاج [ع] آچيق، كنيش يول، شاهراه: منهاج سلامت. جمعى مناهج.

مِه [ف] بيوك، اولو، عظيم. جمعى (مهان). دائما (كهان) ايله برابر قوللانيلير: كهان ومهان = صغار وكبار. مه آباد = عجملرك قوانجه كنديلرينه مبعوث ايلك پيغمبرك اسمى.

مِهادْ [ع] دوشك، بساط، فراش.

مِهْتَر [ف] زياده بيوك، اعظم. مهترى = مهترلك. مهتران = مهترلر.

مِهْذار [ع] بيهوده كو.

مِهْر [ف] كونش، آفتاب: «مهر دولت بخت ارباب دله آينه‌دار — پرده‌كش صبح وطن شام غريبان اوستنه — نديم» § عشق ومحبت، شفقت: «مهرم كه اولدى عالمه روشن كونش كبى — برذره كلمز اى مه نامهربان سكا — جامى».

مِهْرْبان [ف] شفقتلى، مرحمتلى، محب: «بى سندن آيردى جور فلك — آه صد آه مهربان پدرم — فيضى» مهربانى = شفقتليلك. مرحمتليلك.

مِهْرْگان [ف] صوك‌بهار § اسكى ايرانيلرك ايكى عيد عظيمندن برى ديكرينك اسمى (نوروز) در. عجملرك زعمنجه جناب حق كوياشهور شمسيه‌سنك يدنجيسنده كونش ميزان برجنه تحويل سير ايتديكى زمان ارضى خلق وابداع واجسامى مقر ارواح ايتمش وبنه اوكون معاونت فرشتكان ايله كاوهٔ آهنكر خروج ايدرك وفريدون ضحاكه ظفرياب اوله‌رق كنديسنى كوه دماونده حبس ايتمشدر. هرسنه اوكونك حلولنده عظماى ايرانك خلقه لطف وشفقت وبسط موائد

---

[*] بو كلمه ميم مفتوحه فصلنه سهواً كچمشدر. طوغريسى بودر.

عاطفت ایتملری وجه تسمیه ایمش . دیکر
برروایته نظراً مهر نامنده برغدار اوکون
وفات ایتمش اولمغله کندیسنك نجهٔ اعتسافندن
رهایاب اولان خلق اوکونی استسعاد ایله
هرسنه عیدملی اتخاذ ایتمشلردر . اردشیر بابکان
کونش رسمنی حاوی بربیوك تاجی اوکون
باشنه کیمش وکندیسندن صکره کلن
حکمداران ایرانده بونی دستور اتخاذ ایدوب
اولادلرینی اوکون تتویج وبدنلرینه دهن
بان طلا ایلمشلردر . اوکون حضور حکمدارانه
جمله‌دن اول موبدان ودانشمندان دخول
وترنج ، الما ، ایوا ، نار ، عناب ، بیاض
اوزوم ، نبق تقدیم ایدرلردی . اعتقادلرنجه
اوکون بومیوه‌لردن تناول ودهن بان طلا
وکلاب استعمال ایتمك ختام سنه‌یه قدر هر
درلو آلام واسقامدن باعث مصونیتدر .
(مهرجان) بوندن معربدر .

مِهماز [ع] و **مِهمیز** [ف]: سواران چزمه‌لرینك اوکچه‌لرینه
حیوانی یورتمك ایچون قونیلان دمیر پارچه‌سی ،
میخ آهنی (ماهمیز) بوندن محرفدر . عربجه‌
سنك جمعی مهامز — و — مهامیز .

مِهمان [ف]: مسافر . ترکجه‌سی (قونوق) .
ضیف . ابن کمال مرحوم بولغتی
بیوك معناسنه اولان (مه) ایله بکزه‌یجی
معناسنه اولان (مان) لفظندن مرکبدر
دیمشدرکه تسمیه‌ده مناسبت آشکاردر .
بعضاً نظمده (میهمان) صورتنده‌ده قوللانیلیر .
مهمانپرور = مهمان بسله‌یجی ، بسله‌ین .
مسافره اکرام ورعایت ایدن : عثمانلیلرك مهمانپر-
ورلکی امثال صره‌سنه کچمشدر . مهمانپروری
= مهمانپرورلك : عادت مهمانپروری .
مهمانپرورانه = مهمانپروره یاقیشه‌جق صو-
رتده : معاملهٔ مهمانپرورانه . مهمانخانه =
مسافرخانه ، مسافر اقامتنه مخصوص محل :
مهمانخانهٔ دنیا . مهماندار = مهمان طوتیجی ،
طوتان ، کندیسنه مسافر کلن § کندیسنه
بریسی مسافر ویریلن یاخود صورت رسمیه‌ده
مسافر نزدینه مأمور تعیین ایدیلن . مهمانداری
= مهماندارلق . مهمانسرای = مسافرخانه .
مهماننواز = مسافره اعزاز واکرام ایدن .
مهماننوازی = مهماننوازلق . مسافرپرورلك .
مهماننوازانه = مهماننواز اولانه یاقیشیر
صورتده . مهماننوازان = مهمان نوازلر .
مهمانی = مهمانلق ، مسافرلك .

مِهینه [ف] بیوك ، بزرك .

مِأت [ع] (مائه) نك جمعی .

میاسموس (فرانسزجه‌دن محرف) miasme چورومکده اولان
مواد نباتیه و حیوانیه‌دن چیقان متعفن بخار ،
بخارات منتنه .

میان [ف] اورته ، وسط § بل ، کمرکاه .
معهود (ومیان) خیال باریکی چوقدن
اونوتلمشدر .

میانه [ف] اورته ، وسط § کردنلك اورته-
سنده‌کی شهدانه اینجی .

میان بسته [ف] بلی باغلی . ایشه آماده .

میان بند [ف] قوشاق ، کمر ، منطقه .

میانجی [ف] آرایه کیرن ، بر خصوصده
توسط ایدن . بو کلمه یا (میانه)
ایله کلهٔ نسبت اولان (کی) دن مرکب اولدیغی
حالده کاف جیم عربی‌یه تبدیل ایدلمش ویاخود
میان ایله (جی) ادات ترکیسندن مرکب بولنمشدر .

میانخانه [ف] موسیقی شناسلرجه اواز
متوسط معناسنه‌در .

میاندار [ف] دلال ویرایشده واسطه اولان .
میانداری = میاندارلق ، دلاللق ،

وساطت . میاندارانه = میاندار اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

میانْسَرْ [ف] نصفی مرصع بر نوع تاج .

میاه [ع] (ماء) کلمه‌سنك جمعیدر. صولر : میاه دریا .

مِئبَر و مِئبَره [ع] ایکنه ظرفی، ایکنه قوطیسی .

میّه [ع] اولوش، بر نوع اوله .

میتین [ف] کولنك، جغتایجه‌دن مفرسدر.

میثاق [ع] عهد، پیمان ، روز میثاق = روز ازل . جمعی مواثیق .

میخ [ف] قازیق . میخ‌قدم=آیاغی قوریق .

میر [ف] بك، امیر. باش. امیر کلمهٔ عربیه‌سندن مخففدر .

میراث [ع] برینك وفاتنده ورثه‌سنه قالان اموالی : « نیك و بدهر کس بولور عالمده البت ایتدیکن — کندی بولمازسه جزا میراث اولور اولادینه — . » جمعی مواریث. میراثخور = میراث یدی .

میران [ف] (میر) ك جمعی . میرمیران = رتب ملکیه‌دن بر نوع رتبهٔ رسمیه، پاشالق رتبه‌سی. امیرالامراء بونك دونده‌در.

میرزا و مِرزا [ف] بك‌زاده. (میرزاده) دن مرخمدر . بو ، مقدما ایران شهزادکانی القابندن ایدی . مؤخراً براسمك آخرینه کتیریلیرسه شهزاده‌لکه (بایسنقر میرزا کبی) ، اولنه کتیریلیرسه افندیلکه (میرزا مهدی کبی) دلالت ایتك اوزره استعمال اولنمشدر .

میزاب [ع] اولوق، ناودان : « میزاب قلمدن دوکیلن ماءمعارف — باغ وطن ودولته باران کرمدر — عونی بك » میزاب رحمت. فارسیدن معربدر . (مئزاب) ده لغتدر .

میزاد [ع] سرور وشادمانی ، بزم عیش وطرب .

میزان [ف] ترازو . § دائرهٔ منطقة البروج اوزرنده بر برجك اسمی. § عملیات حسابیه‌نك طوغری اولوب اولمدیغنی آکلامق ایچون یاپیلان حساب .

میزبان [ف] مسافری اطعام ایدن ، خانه صاحبی . اسباب ضیافت وطعام سفره‌سی دیمك اولان (میز) لفظیله مالکیت معناسنی افاده ایدن (بان) لفظندن مرکبدر. میزبانی = میزبانلق . میزبانان =میزبانلر .

میزان الحراره [ع] حرارتك درجه‌سنی بیلدیرن بر آلت. ترمومترو.

میزان الهوا [ع] هوانك درجهٔ تضییقنی بیلدیرن بارومترو .

میس [انکلیزجه‌دن] اولنمه‌مش قز عنوانی. مادموازل ، خانم قز .

میساق [ع] سورمك ، سوق ایتمك .

میسیونر [فرانسزجه‌دن] نشر دینه مأمور راهب .

میش [ف] قیون .

میشین [ف] دباغت اولنمش قیون دریسی، مشین .

میعاد [ع] یکدیکرینه وعد ایتمکه مواعده § زمان وعد § وعد اولنان محل ، مکان وعد .

میعه [ع] کونلك .

میغ [ف] قره بلوط . غمامه . § اطراقی محیط اولان کثیف دومان، سیس: « محاط میغ احزاندر سمای عمر ناشادم »

میقات [ع] برایش ایچون تعیین اولنان وقت ، هنکام § وقت وعد § محل وعد . § حجاجك احرامه کیردکلری محل .

میقادو [فرانسزجه‌دن] ژاپونیا ایمپراطورلرینك عنوانی .

میقروب [فرانسزجه‌دن] خرده بین واسطه‌سیله کوریلن وکوزله کورلمسی محال اولان حیوانجق ، حویق .

میکائیل [ع] مخلوقاتك تحصیل ارزاقنه من طرف الله مأمور ایدیلن بر فرشته .

میل [ع] کوزه سرمه چکمکه مخصوص بر آلت § یوللرده تعیین مسافه ایچون دیکیلان نشان ، منار . § طولی هر مملکته کوره مختلف مسافه اولچیسی . میل بحری عموماً ١٨٥٢ متره‌در .

میلاد [ع] زمان ولادت . عرف اسلامده حضرت عیسانك زمان ولادت سنیه‌لرینه تخصیص اولنمشدر : میلادعیسی : میلادی = میلاده منسوب . تاریخ میلادی .

میلیار [فرانسزجه‌دن] بیك میلیون .

میلیون [فرانسزجه‌دن] بیك کره بیك .

مینا [ف] شراب شیشه‌سی : «دُر صهبای خروشان کی مینای فلکدن — تا خارج خمخانهٔ امکانه آتیلسه‌ق عونی بك» . § قیوجیلرك کوموش آلتون اوزرلرینه نقش ایتدکلری یشیل یاخود لاجورد رنکنده صرچه . آبکینهٔ رنکین . (مینه) بوندن محرفدر .

مینارنك و مینافام [ف] مینا رنکلی : قبهٔ مینافام سما . آسمان مینارنك .

میناکار [ف] مینا ایشلیجی ایشلین . میناکاری = میناکارلق .

مینو [ف] عالم علوی ، جنت § فلك § مینا § زمرد ، زبرجد . مینوی خاك = قبر ، مزار .

مباح [ع] ایشلنمسی نه حرام ، نه حلال اولان شی ، جائز . جمعی مباحات .

مباحث [ع] مباحثه ایدیجی ، ایدن . مباحثین = مباحثلر .

مبادر [ع] مبادرت ایدیجی ، ایدن .

مباهات [ع] ناز ایتمك ، تفاخر ایتمك . اکثریا اسم اوله‌رق (فخر) معناسنه قوللانیلیر : اعلان مباهات .

مباهله [ع] یکدیکرینه نفرین ایتمك ، بد دعا ایتمك .

مباهی [ع] فخر ایدیجی ، ایدن .

مبایعه [ع] صاتون آلمق .

مباینت [ع] یکدیکردن آیرلمق ، جدا اولمق § آیریلق . بشقه‌لق ، اختلاف : ایکی افاده بیننده‌کی مباینت .

مبدی [ع] ابدا ایدیجی ، ایدن . خالق ، نمونه‌سز اوله‌رق یارادان : جناب حق مبدی و معیددر . مبدیٔ الکائنات . مبدیٔ کائنات .

مبتدأ [ع] باشلانلمش § لسانمزه کوره براسم یاخود اسم حکمنده بر کلمه درکه خبر آکا اسناد اولنور . اسلوب فارسی اوزره مضاف اولدقده (مبتدای مؤخر) صورتنده ایراد اولنور . مبتدأیه = کندیسیله باشلانیلان .

مبتدع [ع] یکیدن بر شی پیدا ایدیجی ، ایدن .

مبتدی [ع] بر شیئی اوکرنمکه یکی باشلایان ، عجمی ، شاکرد : بو چوجق علم حسابده مبتدیدر . بو افندی شهنامه‌نك مبتدیسیدر . مبتدیانه = مبتدیجه‌سنه . عربی جمعی مبتدئین ، فارسی جمعی مبتدیان = مبتدیلر .

مبتذل [ع] ذلیل ، خوار ، اعتبادسز .

مبتسم [ع] ابتسام ایدیجی ، ایدن . لطیف صورتده کولمسه‌ین : دلبر مبتسم .

مُبْتَغى [ع] مطلوب، آرزو. جمعی (مبتغیات).

مبتَّل [ع] ایصلانمش.

مُبْتَلی [ع] بر شیئه دوشکون اولمش، دوشکون، کرفتار: مبتلای عشرت. « مبتلی تیغك بكا بن مبتلی شمشیر که — عصمت افندی مرحوم » مبتلای درد هجران.

مُبْتَدی [ع] ابتداء ایدیجی، ایدن: شواسامه مبتدیدر.

مُبْتَهِج [ع] شادان، مسرور.

مُبَجَّل [ع] تعظیم اولنمش، مکرم: شاعر مبجل.

مُبَخَّر [ع] بخاره قلب اولنمش § توتسولنمش.

مُبَخَّل [ع] بخیل اولنمش، بخله نسبت ایدلمش، بخیل.

مُبْدِع [ع] ابداع ایدیجی، نمونه‌سز برشی وجوده کتیریجی: مبدع کائنات. § نظیری کورلمه‌مش شعر سویله‌یجی، سویلین: شاعر مبدع.

مُبَدَّل [ع] تبدیل اولنمش. دکشدیرلمش.

مُبَذِّر [ع] تبذیر ایدیجی، ایدن، نابجا صرف واسراف ایلین.

مبرّا [ع] بری قیلنمش، پاك و منزه.

مُبادَرَه [ع] عزم وسرعت ایتمك: کیفیتك عرضنه مبادرت قیلندی. (ابتدار) ده‌بو قامده قوللانیلیر.

مُبادَلَه [ع] برشیئی دیکر برشیله دکشمك.

مُبادات [ع] آشکار ایتمك، میدانه چیقارمق.

مُبادی [ع] آشکار ایدیجی، میدانه چیقاریجی.

مُبارات [ع] زوجین یکدیکرندن بیزار اولمق. عجملر (مبارا) صورتنده ده قوللانیر.

مُبارِز [ع] جنکده دشمنه مقابله ایدن، ایلری کلن بهادر. مبارزانه = مبارزجه سنه.

مبارزین = مبارزلر.

مُبارَزَه [ع] قارشیلقلی جنك ایتمك. نظمده (مبارزت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

مُبارَك [ع] برکتلندیرلمش § اوغورلو، خجسته، متیمن: « سفر مبارك اوله ای خدیو فرخ دم — ندیم». بعضاً کنایه‌صورتیله (منحوس) معناسنه قوللانیلیر: بری مبارك! § بیوك، بزرکوار، شایستهٔ تعظیم: مبارك برذات. مبارکی = اوغورلو، قدملی اوله معناسنه اکثریا مقام تهکمده استعمال اولنور: (عاشقله طولدی خانه بلالر مبارکی لا).

مُباسَطَه [ع] بریسیله تکلیفسز کورشمك. نظمده (مباسطت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

مُباسَلَه [ع] جنکده حمله ایدوب شجاعت کوسترمك.

مُباشِر [ع] برایشه بالذات باشلایان. فاعل: مباشر متعمد اولمسه‌ده ضامن اولور — مجله: § محضر معناسنه. دعواده علاقه‌دار اولانلره محکمه طرفندن تبلیغاتده بولنان مأمور رسمی.

مُباشَرَت [ع] برایشه بالذات باشلامق § جماع ایتمك. مباشرةً اتلاف = برشیئی بالذات تلف ایتمك.

مُباصَره [ع] ایکی کشی هانکیمز اول کوریرز دیه برشیئه باقشمق.

مُباطَشَه [ع] ایکی کشی بربرینی قاورامق ایچون الرینی اوزادوب اوغراشمق.

مُباصَقَه [ع] توکورمك.

مُباعَدَة [ع] بربرندن اوزاقلاشمق، مفارقت.

مُبالاة [ع] قایرمق. § فکر واندیشه ایتمك.

مُبالَغه [ع] برخصوصده زياده چالشمق § برينك اوصاف محموده ويا مذمومه سنى مستبعد ويا محال كورينه جك صورتده بيان ايتمك. اوبولده سويلنن سوز اكر عقلاً وعادتاً ممكن اولورسه (تبليغ)، عقلاً ممكن، عادتاً محال اولورسه (اغراق)، عقلاً و عادتاً محال اولورسه (غلو) نامنى آلير كه مردوددر. مبالغه نك مقبولى افاده يه روح وزونق وبرر. نفعينك شو بيتى غلو مثاللرندندر: «ايردى برغايته تأثير هوا كيم برمور — بردم كرم ايله ايلريدى دريايى سراب»

مُبَرِّد [ع] تبريد ايديجى ايدن، صوغودان.

مُبَرَّد [ع] تبريد اولنمش، صوغودلمش.

مُبَرَّر [ع] يعنى تصديق اولنمش.

مُبرِز [ع] ابراز ايديجى، ايدن. ظاهره چيقاوان

مُبرَز [ع] ابراز اولنمش، ظاهره چيقارلمش.

مُبرِم [ع] ابرام ايديجى، ايدن. برخصوصك اجراسنى جان صيقه جق درجه ده اصرار ايله رجا ايدن. § ثقيل، كرانجان، معناسز سوزلر سويلين آدم.

مُبرَم [ع] ابرام اولنمش: بلاى مبرم.

مُبرهَن [ع] برهان ايله ثابت قيلنمش، اثبات اولنمش.

مُبشِر [ع] ابشار ايديجى، ايدن. مژده لهين.

مُبشَر [ع] ابشار اولنمش، كنديسنه مژده ويرلمش.

مُبَشِّر [ع] تبشير ايديجى، ايدن، مژده لين. مبشرين = مبشرلر.

مُبَشَّر [ع] تبشير اولنمش، كنديسنه مژده ويرلمش: «عفو ايله مبشردر اصحاب مراتب — ...»

مُبَصِّر [ع] تبصير ايديجى، ايدن.

مُبضِع [ع] كارى تماماً كنديسنه عائد اولمق اوزره برينه سرمايه ويرن.

مُبطِل [ع] ابطال ايديجى، ايدن، بوشه چيقاران.

مُبطَل [ع] ابطال اولنمش.

مُبطِئ [ع] ابطاء ايديجى، آغير حركت ايدن، كجيكن.

مُبعِد [ع] ابعاد ايديجى، ايدن. اوزاقلاشديران.

مُبَعِّد [ع] تبعيد ايديجى، ايدن. اوزاقلاشديران.

مُبهِج [ع] ابهاج ايديجى، ايدن، سوينج ويرن، فرح بخش.

مُبَهِّج [ع] تبهيج ايديجى، ايدن. كوزللشديرن.

مُبهَم [ع] ابهام اولنمش، آكلاشيلميه جق صورتده قونلمش، قاپالى، پوشيده: مألى مبهم برنشيده. مبهمات = مبهم اولان شيلر.

مُبَيِّض [ع] تبييض ايديجى، ايدن. آغاردن، بياضه چكن. مبيضين = مبيضلر: مبيضين اقلام.

مُبَيَّض [ع] تبييض اولنمش.

مُبين [ع] عيان وآشكار ايديجى، ايدن. § عيان اولنمش. آشكاره.

مُبَيِّن [ع] تبيين ايديجى، ايدن. آچيغه چيقاران، عيان ايدن.

مُبَيَّن [ع] تبيين اولنمش. ميدانه چيقارلمش، عيان ايدلمش.

مُتاءَمَه [ع] برقرندن ايكيز اوله رق طوغمق.

مُتابِع [ع] متابعت ايديجى، ايدن، اويان. متابعين = متابعلر. تابعين: تعظيم بتون متابعينه — ناجى».

مُتَابَعَه [ع] اويمق ، تبعيت ايتمك .

مُتَأَثِّر [ع] تأثر ايديجى ، ايدن . محزونيت وانفعال صورتنده حسله‌يجى ، ايجله‌يجى . متأثرانه = متأثرجه‌سنه : متأثرانه نقل ماجرا .

مُتَاجِرَه [ع] يكديكريله تجارت ايتمك .

مُتَأَخِّر [ع] تأخر ايدن ، صكره‌يه ، كرى‌يه قالان . كجكن . متأخرين = متأخرلر : متأخرين علما .

مُتَأَدِّب [ع] تأدب ايدن ، ادبله‌نن ، ادبى طاقنن . متأدبين = متأدبلر . متأدبانه = متأدبجه‌سنه .

مُتَأَذِّى [ع] تأذى ايديجى ، ايدن . اينجينن . متأذيانه = متأذيجه‌سنه .

مُتَأَدِّى [ع] اوده‌ين .

مُتَارِك [ع] متاركه ايديجى ، ايدن .

مُتَارَكَه [ع] برشيئى حالى اوزره ترك ايتمك § ترك ايدشمك § مواقع حربيه‌نك جمله‌سنده ويا بعضيسنده برمدت معينه ويا غيرمعينه ايچون حركات عسكريه‌نك تعطيلى حقنده طرفين محاربين بيننده عقد اولنان مقاوله .

مُتَأَسِّف [ع] تأسف ايديجى ، ايدن . كدرلنن . متأسفانه = متأسفجه‌سنه . متأسفاً = متأسف اوله‌رق .

مُتَأَكِّد [ع] تأكد ايديجى ، ايدن .

مُتَأَلِّف [ع] تألف ايديجى ، ايدن .

مُتَأَلِّم [ع] تألم ايديجى ، المليجى . متألمانه = متألم اولانه ياقيشه‌جق صورتده متألمانه نظر .

مُتَأَلِّه [ع] جناب حقه پرستش وعبادت ايدن . متألهين = متأله‌لر ، حكماى اسلام .

مُتَأَمِّر [ع] تأمر ايديجى ، ايدن . آمرلنن ، تحكم ايدن .

مُتَأَمِّل [ع] تأمل ايديجى ، ايدن . دقتله تفكر ايدن . متأملانه = متأملجه‌سنه : متأملانه نظر .

مُتَأَبِّى [ع] تأبى ايديجى ، ايدن . تمكينلى طورانان . متأبيانه = متأبى اولانه ياقيشه‌جق صورتده . متأبيانه حركت .

مُتَأَهِّل [ع] تأهل ايدن ، اولنن ، اولى .

مُتَأَيِّد [ع] تأيد ايديجى ، ايدن . قوتلنن .

مُتَبَادِر [ع] تبادر ايديجى ، بردن بره ذهنه كليجى ، كلن .

مُتَبَادِل [ع] تبادل ايديجى ، بربرينه بدل اولان ، بربرينك يرينه كچن .

مُتَبَارِز [ع] تبارز ايديجى ، ايدن . متبارزين = متبارزلر .

مُتَبَاعِد [ع] تباعد ايديجى ، ايدن . اوزاقلاشان : «اولسه‌م اوله‌مام خوابكهـ كدن متباعد — ناجى »

مُتَبَاغِض [ع] تباغض ايديجى ، ايدن . متباغضين = متباغضلر .

مُتَبَاقِى [ع — مولد] باقى قالان .

مُتَبَاكِى [ع] تباكى ايدن . آغلاركبى كورينن . صنعى آغلايان . متباكيانه = متباكى اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُتَبَاهِى [ع] تباهى ايدن . تفاخر ايدن . متباهيانه = متباهى اولانه ياقيشير صورتده : روش متباهيانه .

مُتَبَايِن [ع] ضد اولان : اقوال متباينه .

مُتَبَايِعَان [ع] آلان وصاتان . بايع ايله مشترى .

مُتَبَتِّل [ع] تبتل ايدن ، ماسوادن انقطاع ايله مخلصاً حقه توجه ايدن . متبتلاً = متبتل اوله‌رق .

مُتَبَرِّمْ [ع] تبرّايدن ، سويلجه چيقاران.

مُتَبَحِّر [ع] تبحّرايدن، دريالاشان. علمده دريا كبى توسع وتعمق ايدن . علّامه. متبحّرانه = متبحرجه‌سنه. متبحّرين = متبحرلر.

مُتَبَخْتِر [ع] تبخترايدن. صالنه‌رق متكبرانه يوروين. متبخترانه=متبخترجه‌سنه.

مُتَبَخِّر [ع] تبخّر ايدن، بوغوحالنه كلن . § توتسولنن .

مُتَبَدِّع [ع] تبدع ايدن. اهل سنت ايكن اهل بدعت اولان .

مُتَبَدِّل [ع] تبدل ايدن. دكيشن. باشقه حاله كلن.

مُتَبَرِّد [ع] تبرّد ايدن. صوغويان: ماءمتبرد.

مُتَبَرِّر [ع] تبرر ايدن، جناب حقه انقياد وطاعت اوزره بولنان .

مُتَبَرِّز [ع] تبرز ايدن ، ميدانه چيقان .

مُتَبَرِّع [ع] تبرع ايدن . اوزرينه واجب اولميان عطيه‌يى ويرن.

مُتَبَرْقِع [ع] تبرقع ايدن. پچه‌لنن، نقابلانان.

مُتَبَرِّك [ع] تبرك ايدن . مبارك عد ايدن. متبركاً = متبرك اوله‌رق .

مُتَبَرِّى [ع] تبري ايدن . برى اولان . يوز چويرن.

مُتَبَسِّل [ع] تبسل ايدن ، غضب و يا شجاعتدن يوزى آكشيدن.

مُتَبَسِّم [ع] تبسم ايدن. كولمسه‌ين. متبسمانه = متبسم اولانه ياقيشه‌جق صورتده.

مُتَبَشْبِش [ع] تبشبش ايدن . كولر يوز كوستروب التفات ايدن. جديانده قوللانيلماملى .

مُتَبَصْبِص [ع] تبصبص ايدن، يالطاقلانان متبصبصانه = متبصبص اولانه ياقيشير صورتده. متبصبصين=متبصبصلر. متبصبصين كروهى .

مُتَبَصِّر [ع] تبصر ايدن ، ايلريسنى كورن، كوزى آچيق. دقت نظر صاحبى . متبصرانه=متبصرجه‌سنه. متبصرانه حركت.

مُتَبِع [ع] اتباع ايدن . اويان .

مُتَبَغِّض [ع] تبغض ايدن. بغض كوسترن.

مُتَبَكِّم [ع] تبكم ايدن . سوز سويلوكن طوتيلوب قالان. متبكمانه = متبكمجه‌سنه .

مُتَبَلِّد [ع] تبلد ايدن، آغيرطورانان، تنبل.

مُتَبَلِّر [ع] تبلر ايدن ، بلورلنان .

مُتَبَلِّل [ع] تبلل ايدن، ايصلانان.

مُتَبَنِّى [ع] تبني ايدن، بريسنى اوغل ايدينن، اوغللق اتخاذ ايدن .

مُتَبَوِّل [ع — مولد] تبول ايدن، صودوكن.

مُتَبَيِّن [ع] آچيغه چيقان ، عيان اولان ، وضوح بولان. معنويا تده قوللانيلير.

مُتَتَابِع و مُتَتَالِى [ع] تتابع وتتالى ايدن، بربرى آردنجه كيدن، پى درپى اولان : متتابع الورود . متتالى الظهور .

مُتَتَبِّع [ع] تتبع ايدن آردينه دوشوب آراشديران ، معنويا تده قوللانيلير .

مُتَتَوِّج [ع] تتوج ايدن، باشنه تاج كين.

مُتَثَائِب [ع] تثائب ايدن ، اسنه‌ين .

مُتَثَاقِل [ع] تثاقل ايدن ، اوشنوب آغيرلاشان § محاربه‌يه كيتمكه تشويق ايدلمش ايكن اويالانوب قالان .

مُتَثَبِّت [ع] تثبت ايدن. ثابت ، برقرار اولان ، ثبات كوسترن .

مُتَثَقِّب [ع] تثقب ايدن. دليكلنن، دلنن.

مُتَثَوِّب [ع] تثوب ايدن ، فرضدن صكر نافله نمازقيلان § ثواب قازانان .

مُتَثَيِّب [ع] تثيب ايدن ، طول قالان قادين .

مُتَجادِل [ع] تجادل ايدن، مجادله ايدن: قوم متجادل .

مُتَجاذِب [ع] تجاذب ايدن .

مُتَجاسِر [ع] تجاسر ايدن، جسارتلنن، جسارت ايدن. متجاسرانه = متجاسرجه سنه. متجاسرين = متجاسرلر: متجاسرينك دردستى .

مُتَجانِب [ع] تجانب ايدن ، چكين.

مُتَجانِس [ع] برجنسدن اولان: قوافئ متجانسه .

مُتَجاوِب [ع] تجاوب ايدن .

مُتَجاوِر [ع] تجاور ايدن ، قومشو اولان . قومشو .

مُتَجاوِز [ع] تجاوز ايدن ، كچن: سنّى اوتوزى متجاوز § حدمرورى كچن ، ظلم ايدن . متجاوزانه = متجاوز اولانه ياقيشه جق صورتده: متجاوزانه ادارهٔ لسان . متجاوزين = متجاوزلر .

مُتَجاوِل [ع] جولان ايديشن .

مُتَجاهِل [ع] تجاهل ايدن ، جاهل كبى كورينن، بيلمزلنن: عارف متجاهل متجاهلانه = متجاهلجه سنه. متجاهلانه ايراد كلام .

مُتَجَبِّر [ع] تجبر ايدن، كبرلنن، جبابره طورى طاقنان . متجبرانه = متجبرجه سنه .

مُتَجَدِّد [ع] تجدد ايدن، يكيلنن. متجددانه = متجدد اولان ياقيشه جق صورتده. متجددين = متجددلر .

مُتَجَرِّد [ع] تجرد ايدن، صويينان، چيپلاق اولان § متأهل اولميان، اولى دكل، بكار § ماسوادن انقطاع ايله جناب حقه متوجه اولان .

مُتَجَرِّع [ع] تجرع ايدن، تكلفله ايچن: متجرع آلام .

مُتَجَزّي [ع] تجزى ايدن، جزء جزء اولان.

مُتَجَسِّد [ع] تجسد ايدن، جسدلنن جسد صاحبى اولان: جنين متجسد. حشرات متجسده .

مُتَجَسِّس [ع] تجسس ايدن، دقتله آراشديران ، متجسسانه = متجسس اولان ياقيشه جق صورتده: متجسسين = متجسسلر .

مُتَجَسِّم [ع] تجسم ايدن ، جسملنن مجسم كورينن: « متجسم مثال عبرتدر — لا »

مُتَجَعِّد [ع] تجعد ايدن، قيوريجق اولان.

مُتَجَفِّف [ع] تجفف ايدن، قوريان : البسهٔ متجففه .

مُتَجَلِّد [ع] تجلد ايدن، تكلفله جلادت كوسترن. متجلدانه = متجلد اولانه ياقيشه جق صورتده. متجلدانه اعطاى جواب. متجلدين = متجلدلر .

مُتَجَلّي [ع] تجلى ايدن، عيان اولان. كورينن : « جوقدندر اولميور متجلى اوماه هرو — يارب! جهانده بن نه تجليسز آدمم — صافى »

مُتَجَمِّع [ع] تجمع ايدن، طوپلانان، بريره كلن. متجمعين = متجمعلر .

مُتَجَمِّل [ع] تجمل ايدن، زينتلنن، سوسلنن. متجملانه = متجملجه سنه. متجملين = متجمللر .

متجنب [ع] تجنب ایدن، صاقنان، چکنن، اوزاقلاشان. (مجتنب) زیاده قوللانیلیر.

متجنن [ع] تجنن ایدن، دلیرن، چیلدیران، قاچیران. متجننانه = متجنن اولانه یاقیشیر صورتده: متجننانه حرکت.

متجنی [ع] تجنی ایدن، میوه دوشیرن. § بریسنك اوزرینه صوچ آتان، اسناد جنایت ایدن.

متجوز [ع] تجوز ایدن، جائز اولمیان شیئی جائز کورن § سوزی مجاز طریقیله سویلین. متجوزانه = متجوزجه‌سنه. متجوزین = متجوزلر.

متجوف [ع] تجوف ایدن. ایچی بوشالان، قوووق اولان.

متجهز [ع] تجهز ایدن، لوازمی مرتب، منتظم اولان.

متحاب [ع] بربرینی دوست اتخاذ ایدن: دول متحابه = یکدیکرینی دوست اتخاذ ایدن دولتلر.

متحاسد [ع] تحاسد ایدن.

متحاشی [ع] تحاشی ایدن، احترازایدن، چکنن. متحاشیانه = متحاشیجه‌سنه: مهالکه قارشی متحاشیانه طورامللی.

متحالف [ع] تحالف ایدن، خصمیندن ایکیسنده یمین ویرن.

متحامی [ع] تحامی ایدن، نفسنی حمایه ایدن، صاقنان. متحامیانه = متحامیجه‌سنه.

متحاور [ع] تحاور ایدن، یکدیکریله قونوشان.

متحبس [ع] تحبس ایدن، حبس نفس ایدن، بریره قاپانان. متحبسانه = متحبسجه‌سنه.

متحتم [ع] واجب اولان، درجهٔ وجوبده بولنان: متحتم ذمت حمیت.

متحثر [ع] تحثر ایدن، پختیلانان: دم متحثر.

متحجر [ع] تحجر ایدن، طاش اولان، طاش کسیلان: طاش دکل، او برمتحجر مثال عبرتدر — لا

متحجم [ع] تحجم ایدن، حجملنن، جثه‌لنن.

متحدب [ع] تحدب ایدن، قانبوراولان، قانبورلاشان.

متحدث [ع] تحدث ایدن، حادث اولان، یوق ایکن پیدا اولان.

متحدر [ع] تحدر ایدن، اینشه طوغری اینن. (منحدر) زیاده قوللانیلیر.

متحدی [ع] تحدی ایدن، مغالبه طریقیله معارضه ایدن.

متحذر [ع] تحذر ایدن، حذر اوزره اولان، صاقنان.

متحرز [ع] تحرز ایدن، صاقنان، قورینان.

متحرس [ع] تحرس ایدن، صاقلانان قورینان.

متحرك [ع] تحرك ایدن، قیمیلدانان، حرکت ایدن: الکتریق ایله متحرك تراموای § حرکه‌لنن: حرف متحرك.

متحرم [ع] تحرم ایدن، ناسزا شیلردن عزت نفس سائقه‌سیله قورینان. متحرمانه = متحرمجه‌سنه. متحرمین = متحرملر. متحرم حرامه میل ایتمز.

متحری [ع] تحری ایدن، آراشدیران. متحریانه = متحریجه‌سنه.

متحزب [ع] تحزب ایدن، کروه کروه جمع اولان.

متحزن [ع] تحزن ایدن، محزون اولان. متحزنانه = متحزنجه‌سنه.

متحسر [ع] تحسر ایدن، الدن کیدن ویا الده ایدلمسی آرزو اولنان شی ایچون حسرت چکن: عاشق متحسر. متحسرانه = متحسر اولانه یاقیشیر صورتده.

« ایلر سزی یاد ایدنجه هر آن — کوکلم متحسرانه فریاد » متحسرین = متحسرلر .

متحسس [ع] تحسس ایدن ، خبر ، حوادث طلب ایدن § حس ایدن : شاعر متحسس . متحسسانه = متحسسجه سنه .

متحشد [ع] تحشد ایدن ، بیریکن ، طوپلانان : قوافل متحشده . لشکر متحشد . متحشدین = متحشدلر .

متحصل [ع] تحصل ایدن ، حاصل اولان ، حصوله کان : قلم بوتبشره دن متحصل ممنونیتله چارپمغه باشلادی .

متحصن [ع] تحصن ایدن ، مستحکم برموقعه قاپانان .

متحضر [ع] تحضر ایدن ، حضورده اولان ، حاضر .

متحفظ [ع] تحفظ ایدن ، کندینی حفظ ایدن ، قورینان . متحفظین = متحفظلر .

متحقد [ع] تحقد ایدن ، کین طوتان .

متحقق [ع] تحقق ایدن ، حقیقت اولمق اوزره میدانه چیقان .

متحکم [ع] تحکم ایدن ، حاکمك طاقنان ، بریسنی بغیر حق حکمی آلتنه آلان . متحکمانه = متحکمجه سنه . متحکمین = متحکملر .

متحلل [ع] تحلل ایدن . اجزاسی آیریلان ، جزء جزء اولان .

متحلی [ع] تحلی ایدن ، زینتلنن ، طونانان : زن متحلی . فضائل عالیه ایله متحلی بر وجود .

متحمض [ع] تحمض ایدن ، اکشیین ، اکشیلك پیدا ایدن .

متحمل [ع] تحملی ایدن ، قاتلانان ، مادی ومعنوی یوکی آلتنده سنی چیقارمیان : او ، بو قدر یوکه متحمل دکلدر . اوقدر عتابه متحمل دکلم . متحملانه = متحمل جه سنه . متحملین = متحمللر .

متحمی [ع] تحمی ایدن ، کندینی حمایه ایدن ، قورینان : کثرت اکلدن متحمی .

متحنن [ع] تحنن ایدن ، شدتله مشتاق اولان : مادر متحنن .

متحنی [ع] تحنی ایدن ، منحنی ، اکری .

متحول [ع] تحول ایدن ، دکشن ، بشقه درلو اولان .

متحیر [ع] تحیر ایدن ، حیران اولان ، حیرته دوشن . متحیرانه = متحیر اولانه یاقیشیر صورتده : سمایه متحیرانه نظر . متحیرین = متحیرلر .

متحیز [ع] تحیز ایدن ، بر طوتان ، یر ضبط ایدن : جسم متحیز § موقع مخصوص طوتان ، اعتبار واهمیت پیدا ایدن . عربی جمعی متحیزین ، فارسی جمعی متحیزان . متحیزین ارباب قلم . متحیزان مملکت . متحیزان وکلای دعاوی .

متخادع [ع] تخادع ایدن ، آلدانمامش ایکن آلدانمش کبی کورینن .

متخارش [ع] تخارش ایدن ، خیرلاشوب ، طالاشان .

متخاطب [ع] مخاطبه ایدن .

متخبر [ع] تخبر ایدن ، ایی بیلن ، کنهنه واقف اولان .

متختم [ع] تختم ایدن ، خاتم طاقنان .

متخدر [ع] تخدر ایدن ، اورتولن ، اورتو طوتنان : دختر متخدر .

متخدع [ع] تخدع ایدن ، بیلەرك آلدانان .

متخدش [ع] تخدش ایدن ، طیرمالانان ، مضطرب اولان .

مُتَخَرِّش [ع] تخرش ایدن ، طیرمالنان، طیرمق یین .

مُتَخَرِّق [ع] تخرق ایدن ، ییرتیلان .

مُتَخَشِّع [ع] تخشع ایدن، خشوع کوسترن، خشوعلانان .

مُتَخَشِّن [ع] تخشن ایدن، خشونتلنن ، درشت اولان : ادیب متخشن.

مُتَخَشِّی [ع] تخشی ایدن ، خشیتلنن ، تعظیم آمیز بر صورتده قورقان. متخشیانه = متخشی اولانه یاقیشه جق صورتده: وضع متخشیانه .

مُتَخَصِّص [ع] تخصص ایدن، اختصاص کسب ایلین: طبیب متخصص.

مُتَخَضِّع [ع] تخضع ایدن، خضوع کوسترن، خضوعلانان ، متخضعانه = متخضعجه سنه .

مُتَخَضِّر [ع] تخضر ایدن، یشیللنن ، یشیل رنك باغلایان: صحرای متخضر.

مُتَخَطِّر [ع] تخطر ایدن ، درخاطر ایدن: متخطر ایام ماضی .

مُتَخَطِّی [ع] تخطی ایدن. آتلایوب کچن .

مُتَخَفِّف [ع] تخفف ایدن ، خفیفلنن ، خفیف اولان § آیاغه مست ، چیزمه کبی قونجلو بر شی کین .

مُتَخَلِّد [ع] تخلد ایدن ، بر برده دائمی صورتده قالان : متخلد فی النار.

مُتَخَلِّص [ع] تخلص ایدن ، قورتیلان، خلاص اولان § مخلص ایدینن، مخلصلانان .

مُتَخَلِّط [ع] تخلط ایدن، قاریشان، قاریشیق اولان .

مُتَخَلِّف [ع] تخلف ایدن ، خلاف اوزره بولنان، اویغون کلین، اویمایان.

مُتَخَلِّق [ع] تخلق ایدن ، اخلاق پیدا ایدن ، اخلاقلانان .

مُتَخَلِّل [ع] تخلل ایدن، خلل پذیر اولان § آره لغه صوقیلان، آره سنه کیرن .

مُتَخَلِّی [ع] تخلی ایدن، بوشالان، بوش قالان.

مُتَخَمِّر [ع] تخمر ایدن .

مُتَخَوِّف [ع] تخوف ایدن، قورقو پیدا ایدن، خوفه دوشن. متخوفانه = متخوف اولانه یاقیشیر صورتده: حرکت متخوفانه .

مُتَخَیِّل [ع] تخیل ایدن ، خیاله آلان: شاعر متخیل، متخیلانه = متخیلجه سنه: نکاه متخیلانه .

مُتَداخِل [ع] تداخل ایدن، بر برینه داخل اولان، کیریش. اکثریا معاشات واوراق کبی شیلر حقنده (تأخر) ایدن معناسنی مفید اولور: معاشات متداخله .

مُتَدارِك [ع] تدارك ایدن، تهیئه و احضار ایلین .

مُتَدافِع [ع] تدافع ایدن، ایتیشن، قاقیشن، یکدیکرینه اجرای تأثیر ایدن. § دشمنی دفع ایدن. متدافعانه = متدافعجه سنه متدافعاً = متدافع اوله رق .

مُتَداوِل [ع] تداول ایدن، الدن اله کزن، بین الناس مستعمل اولان. § الدن اله کزدیریلن، استعمال ایدیلن: مسکوکات متداوله. مصدری فی الاصل متعدی اولدیغی حالده لسانمزده لازم اوله رق قوللانیلیر .

مُتَداوِی [ع] تداوی ایدن، دوا ایدن .

مُتَدَبِّر [ع] تدبر ایدن ، عاقبتی ، حقیقتی تفکر ایدن، متدبرانه = متدبرجه سنه .

مُتَدَثِّر [ع] تدثر ایدن، جامه یه بورونن .

مُتَدَرِّس [ع] تدرس ایدن، درس آلان، درس اوله رق اوقویان .

مُتَدَرِّع [ع] تدرع ایدن، زره لنان، زره کیز، جوشن پوش اولان .

مُتَدَفِّن [ع] تدفن ایدن، دفن اولنان.

مُتَدَلِّی [ع] تدلی ایدن، نازلنان: شوخ متدلی، دلبر متدلی، متدلیانه = متدلیجه سنه.

مُتَدَنِّس [ع] تدنس ایدن، کیرپیدا ایدن، کیرلنن.

مُتَدَنِّی [ع] تدنی ایدن، آشاغیلایان، کریله ین، مترقی اولمیان.

مُتَدَهِّن [ع] تدهن ایدن.

مُتَدَهِّی [ع] داهیه‌لشن، اصحاب دها کبی حرکتده بولنان. متدهیانه = متدهیجه سنه.

مُتَدَیِّن [ع] تدین ایدن، بورج ایدینن § بر دینک احکامنه تطبیق حرکت ایدن دیندار اولان.

مُتَذَبْذِب [ع] تذبذب ایدن، متردد، قرارسز، نظامسز.

مُتَذَکِّر [ع] تذکر ایدن، درخاطر ایلین § برایشه دائر سویلشن.

مُتَذَلِّل [ع] تذلل ایدن، کندینی ذلیل کوسترن، اظهار ذلت ایدن. متذللانه = متذللجه سنه.

مُتَذَوِّق [ع] تذوق ایدن، طادان § ذوقیاب اولان.

مُتَراخی [ع] تراخی ایدن، کری چکیلن، کری طوران، کجیکن، آغیر طاورانان.

مُتَرادِف [ع] ترادف ایدن، یکدیکره تابع اولان، برینک آردی صره کیدن § برمعنایه تابع اولان ایکی ویاده‌ها زیاده لفظ: الفاظ مترادفه. بعضی علما بونک وجودینی انکار ایتمشلردر.

مُتَراسِل [ع] تراسل ایدن.

مُتَراضی [ع] تراضی ایدن، بر برندن راضی اولان.

مُتَرافِع [ع] ترافع ایدن، مرافعه ایدن.

مُتَراکِم [ع] تراکم ایدن، بیریکن: ماء متراکم، نقود متراکمه.

مُتَرَتِّب [ع] ترتب ایدن، برسببله متعلق، عائد اولان: عهده‌سنه مترتب وظیفه‌نك ایفاسی. § برشیئک نتیجه‌سی اوله‌رق حاصل اولان: سوء استعمالدن مترتب مسؤلیت.

مُتَرْجِم [ع] ترجمه ایدن، برلسانی دیکر لسان ایله بیان ایدن، یواکثریا تحریراً ترجمه ایدن، ترجمان تقریراً ترجمه ایدن معناسنه قوللانیلیر. مترجمین = مترجملر. مترجمانه = مترجمجه سنه. جیمك تشدیدیله (مترجّم) صورتنده استعمالی غلط فاحشدر.

مُتَرْجَم [ع] ترجمه اولنمش: فرانسزجه‌دن مترجم منظومه.

مُتَرَجّی [ع] ترجی ایدن، اومان، امید ایدن.

مُتَرَحِّل [ع] ترحل ایدن، بریردن بریره کوچن: قوافل مترحله.

مُتَرَحِّم [ع] ترحم ایدن، مرحمت ایدن، آجیان. مترحمانه = ترحم اولنه‌جق صورتده: نوازش مترحمانه.

مُتَرَدِّد [ع] تردد ایدن، ایکی جهتدن برینه قرار ویره‌میوب شویله‌می یوقسه بویله‌می یاپسه‌م یوللو ایکیرجیلك حالنده بولنان. مترددانه = مترددجه سنه. مترددین = مترددلر.

مُتَرَزِّن [ع] ترزن ایدن. اظهار وقار ایلین.

مُتَرَسِّب [ع] ترسب ایدن، دیبنه چوکن.

مُتَرَسِّم [ع] ترسم ایدن، ارتسام ایلین.

مُتَرَشِّح [ع] ترشح ایدن، صیزان، نوکی خارجه چیقان: ماء مترشح.

مُتَرَشِّف [ع] ترشح ایدن ، ارتشاف ایلین ، امەرك آزار آزار ایچن .

مُتَرَصِّد [ع] ترصد ایدن ، دقتله كوزەدن . مترصدانه = مترصدجەسنه . مترصدین = مترصدلر .

مُتَرَعِّد [ع] ترعد ایدن ، ارتعاد ایلین ، تترەین .

مُتَرَفِّع [ع] ترفع ایدن ، یوقاری قالقان ، یوكسلن .

مُتَرَفِّق [ع] ترفق ایدن ، حلم ایله ، ملایمتله معامله ایلین . مترفقانه = مترفقجەسنه . مترفقین = مترفقلر .

مُتَرَفِّه [ع] ترفه ایدن ، رفاه بولان ، وسعت حاله نائل اولان . مترفهانه = مترفهجەسنه . مترفهین = مترفهلر .

مُتَرَقِّب [ع] ترقب ایدن ، منتظر .

مُتَرَقِّص [ع] ترقص ایدن ، بردوزی‌یه یوقاری چیقوب آشاغی اینن : ماكنەلرك آلات مترقصەسی .

مُتَرَقِّی [ع] ترقی ایدن ، ایلریلەین ، ایلری كیدن ، اولكی حالدن دها ایی بر حاله كلن . مترقیانه = مترقیجەسنه .

مُتَرَكِّب [ع] تركب ایدن ، دیكر شیله امتزاج ایدن ، مركب اولان .

مُتَرَكِّن [ع] تركن ایدن ، اركاندن اولان . معناً قوت بولان .

مُتَرَمْرِم [ع] ترمرم ایدن ، سوز سویلیەجك كبی طاور عقله برابر سویلیەمیوب قالان : خائف مترمرم . مترمرمانه = مترمرمجەسنه . مترمرمین = مترمرملر .

مُتَرَنِّح [ع] ترنح ایدن ، سرخوشلق ویا باشقه برعارضەدن طولایی ایكی طرفه تمایل ایدرك یورویەن ، متمایل : مست مترنح . نهال مترنح . مترنحانه = مترنحجەسنه

مُتَرَنِّم [ع] ترنم ایدن ، دلكش برصورتده اجرای آهنك ایلین ، سرایندە : مترنمانه = مترنمجەسنه . مترنمین = مترنملر .

مُتَرَوِّح [ع] تروح ایدن ، برشیدن رایحه آلان ، رایحەلانان .

مُتَرَهِّب [ع] ترهب ایدن ، راهب اولان ، طرز راهبانه اوزره عبادتله مشتغل بولنان . مترهبانه = مترهبجەسنه . مترهبین = مترهبلر .

مُتَزاحِف [ع] تزاحف ایدن ، اثنای حربده بربرینه یوریوب یاناشان : لشكر متزاحف . متزاحفانه = متزاحفجەسنه . متزاحفین = متزاحفلر .

مُتَزاحِم [ع] تزاحم ایدن ، غلبه‌لك ایدن صیقیشان : فرقهٔ متزاحمه ، افكار متزاحمه . متزاحمین = متزاحملر .

مُتَزاوِر [ع] تزاور ایدن ، بربرینه زیارت ایدن : قوم متزاور . متزاورین = متزاورلر .

مُتَزاوِل [ع] تزاول ایدن . مزاوله ایلین .

مُتَزایِد [ع] تزاید ایدن ، ازدیاد ایلین ، آرتان .

مُتَزَبِّد [ع] تزبد ایدن ، كوپوكلنن ، كوپورن : ماء متزبد . دهان متزبد § قایماقلانان : لبن متزبد .

مُتَزَقِّم [ع] تزقم ایدن ، تكلفله یوتان . متزقمانه = متزقمجەسنه . متزقمین = متزقملر . مقام ذمده قوللانیلیر .

مُتَزَكِّی [ع] تزكی ایدن ، اهل صلاح اولان .

مُتَزَلْزِل [ع] تزلزل ایدن ، تیرەین ، ایرغالانان ، صارصلان ، صاللانان : زمین متزلزل . پای متزلزل .

مُتَزَلِّق [ع] تزلق ایدن ، قایان ، سورچن : پای متزلق .

مُتَزَمِّل [ع] تزمل ایدن، جامه‌یه بورونن.

مُتَزَنْبِر [ع] تزنبر ایدن، کبرلنن، قوریلان، روحه ثقلت ویره‌جك برطور طاقنان.

مُتَزَنْدِق [ع] تزندق ایدن، زندیق اولان.

مُتَزَوِّج [ع] تزوج ایدن، نکاح ایله آلان، زوجه ایدینن. متزوجین = متزوجلر.

مُتَزَوِّد [ع] تزود ایدن، یانه آزیق آلان، زادراه تدارك ایدن. متزودین = متزودلر.

مُتَزَهِّد [ع] تزهد ایدن، اختیار زهد ایلین، زاهد اولان. متزهدانه = متزهدجه‌سنه متزهدین = متزهدلر.

مُتَزَیِّن [ع] تزین ایدن، بزه‌نن، سوسلنن، زینتلنن.

مُتَسَائِل [ع] تسأل ایدن، دیلنجیلك ایدن، دیلنن. متسألانه = متسألجه‌سنه. متسألین = متسألر.

مُتَسابِق [ع] تسابق ایدن، مسابقه‌ایدن.

مُتَساقِط [ع] تساقط ایدن، بربری معتاقب‌دوشن: دلیلین متساقطین.

مُتَسالِف [ع] تسالف ایدن، بربرله باجاناق اولان.

مُتَسامِح [ع] تسامح ایدن، مسامحه ایدن.

مُتَساوی [ع] تساوی ایدن، بردرجه‌ده، برمقدارده اولان، یکسان اولان: کونش حمل برجنه تحویل سیر ایتدیکی کون لیل و نهار هربرده متساوی اولور.

مُتَساهِل [ع] تساهل ایدن، مساهله‌ایدن، متساهلانه = متساهلجه‌سنه؛ متساهلین = متساهلر.

مُتَسایِف [ع] تسایف ایدن، مسایفه ایدن.

مُتَسَبِّب [ع] تسبب ایدن، سبب اولان: متسبب متعمد اولمدقجه ضامن اولماز — مجله.

مُتَسَتِّر [ع] تستر ایدن گیزلنن، اورتونن.

مُتَسَجِّد [ع] تسجد ایدن، سجده ایدن، سجده‌یه قاپانان. متسجدانه = متسجدجه‌سنه. متسجدین = متسجدلر.

مُتَسَخِّن [ع] تسخن ایدن، ایصینن، قیزان: طاس متسخن.

مُتَسَرِّع [ع] تسرع ایدن، شتاب ایدن، قوشان.

مُتَسَرّی [ع] تسری ایدن، اوطه‌لق ایدینن.

مُتَسَفِّل [ع] تسفل ایدن سفیل، آشاغی، بایاغی اولان. آشاغیلایان، بایاغیلاشان. متسفلانه = متسفلجه‌سنه. متسفلین = متسفللر.

مُتَسَفِّه [ع] تسفه ایدن، سفیه اولان.

مُتَسَقِّف [ع] تسقف ایدن، برخرستیان پاپاسلغی طاقنان، پاپاس اولان § طاوانلانان.

مُتَسَکِّر [ع] تسکر ایدن، سرخوش اولان.

مُتَسَکِّن [ع] تسکن ایدن، کسب سکون ایدن، یاتیشان: بحر متسکن. شورش متسکن.

مُتَسَلِّب [ع] تسلب ایدن، قوجه‌سنك وفاتی جهتیله ماتم لباسی کیوب یاس طوتان.

مُتَسَلِّح [ع] تسلح ایدن، سلاح قوشانان، سلاحلانان. متسلحین = متسلحلر.

مُتَسَلْسِل [ع] تسلسل ایدن، زنجیرواری بربرینه اولاشوب کیدن: اسباب متسلسله. جبال متسلسله.

مُتَسَلِّط [ع] تسلط ایدن ، صاتاشان ، مسلط اولان ، حاكمانه معامله‌ده بولنان . متسلطانه = متسلطجه‌سنه . متسلطین = متسلطلر .

مُتَسَلِّم [ع] تسلم ایدن ، تسلیم اولنان شیئی اخذ وقبض ایدن § عثمانلی تشكیلات قدیمهٔ اداره‌سنده متصرف لوا طرفندن بر قضاده وكالةً اجرای حكومت ایدنلره دنیلیردی . (مسلم) باشقه‌در .

مُتَسَلّی [ع] تسلی بولان ، قلب غمناكی نصیحت ، تلطیف ، تبشیر كبی بعض اسباب ایله آچیلان : « خلاق جهان عالمه ایتدكده تجلی — هرشخصی بر حال ایله قیلمش متسلی — صاحب جلال بك» . متسلیانه = تسلی بولمشجه‌سنه .

مُتَسَمِّم [ع] تسمم ایدن . زهرلنن ، زهردن متأثر اولان .

مُتَسَمِّن [ع] تسمن ایدن ، سمن كتیرن . سمیرن .

مُتَسَمّی [ع] تسمی ایدن ، بر آد ایله آكلانان ، مسمی اولان .

مُتَسَنِّه [ع] تسنه ایدن ، كوفلنن .

مُتَسَوّی [ع] تسوی ایدن ، دوزلنن ، دوز اولان .

مُتَسَهِّر [ع] تسهر ایدن ، كیجه‌اویویه‌میوب اویانیق طوران : عاشق متسهر . متسهرانه = متسهرجه‌سنه . متسهرین = متسهرلر .

مُتَسَیِّب [ع] تسیب ایدن ، قیدسز اولان ، اهمالجی . متسیبانه = متسیبجه‌سنه متسیبین = متسیبلر .

مُتَشابِه [ع] تشابه ایدن ، بربرینه بكزه‌ین : متشابه الحروف . متشابهات = محكم المعنی آیات كریمه : متشابهات قرآنیه . محكمات ایسه ظاهر المعانی یعنی معانیسی صریح اولان آیاته دینیلیر .

مُتَشاتِم [ع] تشاتم ایدن ، مشاتمه ایدن .

مُتَشاجِر [ع] تشاجر ایدن . متشاجرانه = متشاجرجه‌سنه . متشاجرین = متشاجرلر .

مُتَشارِك [ع] تشارك ایدن .

مُتَشاعِر [ع] تشاعر ایدن ، شاعر طوری طاقنان . شاعر كچینن . متشاعرانه = متشاعرجه‌سنه . متشاعرین = متشاعرلر . متشاعریت = متشاعرلك .

مُتَشاكِل [ع] تشاكل ایدن .

مُتَشاكی [ع] تشاكی ایدن ، بربرینه حاللرندن شكایت ایدن .

مُتَشائِم [ع] تشائم ایدن ، اوغورسزعد ایدن ، اوزرینه اوغورسزلق كلیور كبی حسلنن .

مُتَشاوِر [ع] تشاور ایدن .

مُتَشَبِّث [ع] تشبث ایدن ، ایشه یاپیشان . ایش طوتان . متشبثین = متشبثلر .

مُتَشَبِّك [ع] تشبك ایدن . اجزاسی بالق آغی كبی بربرینه كچوب ، وقشان . شبكه شكلی باغلایان : اغصان متشبكه .

مُتَشَبِّه [ع] تشبه ایدن ، بكزه‌ین آكدیران . متشبهانه = متشبهجه‌سنه . متشبهین = متشبهلر .

مُتَشَتِّت [ع] تشتت ایدن . طاغیلان ، پریشان اولان ، متفرق : آرای متشتته .

مُتَشَتّی [ع] تشتی ایدن ، بر یرده قیشلایان .

مُتَشَجِّع [ع] تشجع ایدن ، شجیع كورینن ، ساخته شجاعت كوسترن . متشجعانه = متشجعجه‌سنه . متشجعین = متشجعلر .

مُتَشَخِّص • [ع] تشخص ایدن، شخص حالنه گلن، تجسم ایدن § شخصنی درخاطر ایدن .

مُتَشَدِّدْ [ع] تشدد ایدن ، شدتلنن .

مُتَشَدِّق [ع] تشدق ایدن، آووزدجاتلاتق دینیلن یولده تکلم ایدن، فصاحت فروشلق ایلین . متشدقانه=متشدقجه سنه . متشدقین = متشدقلر .

مُتَشَرِّع • [ع] تشرع ایدن، شرع شریفه موافق عمل وحرکتده بولنان . متشرعانه = متشرعجه سنه .

مُتَشَرِّفْ [ع] تشرف ایدن، شرفلنن ، کسب شرف ایدن .

مُتَشَعِّب [ع] تشعب ایدن ، شعبه پیدا ایدن ، شعبه لنن .

مُتَشَعْشِع • [ع] تشعشع ایدن ، شعشعه پیدا ایلین ، شعشعه لنان .

مُتَشَفِّی [ع] حقنده غیظی اولان کیمسه دن انتقام آلمقله یورکی صوغویان .

مُتَشَکِّر • [ع] تشکر ایدن، نعمته، احسانه، ایلکه مقابل مدحده ، ثناده بولنان . متشکرانه = متشکرجه سنه .

مُتَشَکِّل [ع] تشکل ایدن، شکله، هیئته گیرن، شکل باغلایان، شکللنن .

مُتَشَکِّی [ع] تشکی ایدن، اشتکا ایلین .

مُتَشَلْشِل [ع] تشلشل ایدن، آنیله رق آقان .

مُتَشَمِّر [ع] تشمر ایدن، ایشه حاضرلانان، صیغانان .

مُتَشَمِّس • [ع] تشمس ایدن، کونشه چیقان ، کونشلنن .

مُتَشَمِّل [ع] تشمل ایدن، احرامه بورینن .

مُتَشَمِّم [ع] تشمم ایدن ، قوقلایان .

مُتَشَنِّج • [ع] تشنج ایدن، بوروشان . § تشنش دینیلن حالی کسب ایدن .

مُتَشَنِّف [ع] تشنف ایدن ، کوپه طاقنان .

مُتَشَوِّش • [ع] تشوش ایدن، قارمه قاریشیق اولان: امور متشوشه .

مُتَشَوِّق • [ع] تشوق ایدن، اظهار شوق و آرزو ایلین . متشوقانه = متشوق اولانه یاقیشه جق صورتده . متشوقین = متشوقلر .

مُتَشَهِّد • [ع] قعده ده شهادتی مشتمل اولان تحیاتی اوقویان .

مُتَشَهِّی [ع] تشهی ایدن ، اشتهالانان .

مُتَشَیِّخ : [ع] تشیخ ایدن، اختیارلانان، قوجالان § اختیار کبی کورینن، اختیار طوری طاقنان § مشایخدن ایمش کبی کورینن ، شیخ طوری طاقنان .

مُتَشَیِّدْ [ع] تشید ایدن، مرتفع ومحکم اولان .

مُتَشَیْطِن • [ع] تشیطن ایدن ، شیطانلق ایدن، شیطنتکارانه حرکتده بولنان .

مُتَشَیِّع • [ع] تشیع ایدن، شیعه لق ادعاسنده بولنان، شیعه دن اولان . متشیعین = متشیعلر .

مُتَصابی [ع] تصابی ایدن، نسوانك کوکلنی جلب ایده جك صورتده معامله عشقبازانه ده بولنان ، اظهار عشق ایدن . متصابیانه = متصابیجه سنه .

مُتَصاحِب • [ع] تصاحب ایدن ، صاحب چیقان، صحابت ایدن . متصاحبین = متصاحبلر .

مُتَصادِف [ع] تصادف ایدن، راست کلن . متصادفین = متصادفلر .

مُتَصادِمْ [ع] تصادم ایدن. چاربشن .

متصاعد [ع] تصاعد ایدن ، یوقاری چیقان، آغان: « امانم اولقده در آهم متصاعد — ناجی »

متصاغر [ع] تصاغر ایدن ، کوچك کورینن کوچلن .

متصافح [ع] تصافح ایدن. مصافحه ایدن.

متصالح [ع] تصالح ایدن . متصالحین = متصالحلر .

متصالخ [ع] تصالخ ایدن، صاغیر کبی کورینن ، صاغیرلق کوسترن.

متصبر [ع] تصبر ایدن . صبر ایدن.

متصبی [ع] تصبی ایدن ، چوجق طوری طاقنان، چوجقلانان . (متصابی) معناسنده‌ده قوللانیله بیلیر . متصبیانه = متصبی اولانه یاقیشیر صورتده .

متصدر [ع] تصدر ایدن ، صدر مجلسه کچن ، اك باشه اوطوران . متصدرانه = متصدرجه‌سنه . متصدرین = متصدرلر .

متصدع [ع] تصدع ایدن ، طاغیلان ، براکنده اولان § یاریلوب چاتلانان : جبل متصدع .

متصدق [ع] تصدق ایدن، صدقه اوله‌رق ویرن، متصدقین = متصدقلر .

متصدی [ع] تصدی ایدن ، شروع ، تشبث ایدن .

متصرف [ع] تصرف ایدن، دیله‌دیکنی یاپیق صورتیله بالاقتدار اداره ایدن: موجوداتده متصرف حقیقی جناب حقدر § فاعل مختار اولمق اوزره ضبط ایدن : برملکك متصرفی § ادارهٔ ملکیه‌جه بر سنجاغك ارادهٔ سنیه ایله منصوب حاکمی.

متصرم [ع] تصرم ایدن، کسب صرامت ایدن ، جلادتلنن . متصرمین = متصرملر .

متصعب [ع] تصعب ایدن، کوج اولان، کوجلشن.

متصعد [ع] تصعد ایدن ، یوقاری چیقان .

متصفی [ع] تصفی ایدن، صافیلنن، صافیلك پیدا ایدن، کسب صفوت ایلین: ماء متصفی . قلب متصفی .

متصل [ع] اتصال ایدن، اولاشان قاووشان، بیتیشن § دائما، لاینقطع، هرزمان.

متصلب [ع] تصلب ایدن ، کسب صلابت ایلین، قاتیلاشان : مایع متصلب.

متصلف [ع] حدندن، اقتدارندن خارج فضل وظرافت ادعاسنده بولنان، شارلاتان ، متصلفانه = متصلفجه‌سنه . متصلفین = متصلفلر .

متصنع [ع] تصنع ایدن ، تکلفله کندی اطوارینی کوزل، ظاهری مزین کوسترن . متصنعانه = متصنعجه‌سنه . متصنعین = متصنعلر .

متصوت [ع] تصوت ایدن ، سس چیقاران، سس ویرن، سسلنن. براسکی عرب شاعرینك « مافی الدیار مجاوب الا صدی المتصوت نادیت این احبتی فاجاب این احبتی » شعرنده کوریلن بوکلمه‌نك عربی خالص اولمدیغی ادعاسی تسلیم اولنسه بیله لسانمزده استعماله احتیاج واردر .

متصور [ع] تصور ایدن، ذهنده صورت ویرن .

متصور [ع] تصور اولنمش ، ذهنده صورت ویرلمش ، ذهنده صورتلندیرلمش: امر متصور .

متصوف [ع] ظاهراً وباطناً آداب شریعتله تحلی ثمرسی اوله‌رق لسانده حصوله کلن کمال فیض نبویدن عبارت حالی حائز اولان. متصوفانه = متصوفجه‌سنه . متصوفین = متصوفلر .

متصف [ع] تصیف ایدن ، بر یرده یازلایان ، یاری کچیرن .

متضاحك [ع] تضاحك ایدن ، قارشیلقلی کولوشن : اطفال متضاحکه .

متضاد [ع] بربرینه ضد اولان : امور متضاده : افکار متضاده .

مضارب [ع] تضارب ایدن .

متضاعف [ع] تضاعف ایدن، ایکی ویا دها زیاده قات اوله‌رق زیاده‌لشن : سیل متضاعف . حزن متضاعف .

متضجر [ع] تضجر ایدن. ایچی صیقیلان، درونده اضطراب پیدا اولان.

متضرر [ع] تضرر ایدن ، ضرره ، زیانه اوغرایان .

متضرع [ع] تضرع ایدن ، تذلل ایله یالواران. متضرعانه = متضرع اولانه یاقیشیر صورتده . متضرعین = متضرعلر.

متضمن [ع] تضمن ایدن ، حاوی ، مشتمل اولان : کتابك متضمن اولدیغی مسائل. سوزك متضمن اولدیغی نکات.

متضوع [ع] تضوع ایدن، کوزل قوقوسی اطرافه یاییلان : مسك متضوع .

متضیق [ع] تضیق ایدن ، طارالان ، صیقیشان : مکان متضیق .

متطابق [ع] تطابق ایدن، بربرینه اویان، اویغون کلن .

متطاول [ع] تطاول ایدن، اوزون اولان، اوزانان .

متطبب [ع] تطبب ایدن، کندیسنه طبیب سوسی ویرن، طبیب کبی کورینن، شارلاتان . مشهور بو انوبر متطبب حقنده دیمش که : دیرسك که چاره جو اوله‌رق عم حاذقم — « احسان صحت ایتدی سکا ـن مریض ایکن » — عمرنده باقدی بکا اول خسته قاتلی — برهان مدعا بوکه صاغم هنوز بن »

متطبع [ع] تطبع ایدن ، طبیعتلنن .

متطرب [ع] تطرب ایدن، طربلانان ، شوقه کلن. متطربانه = متطربجه‌سنه . متطربین = متطربلر .

متطرف [ع] تطرف ایدن، برطرفه چکلن.

متطرق [ع] تطرق ایدن ، یول بولان ، حلول ایدن .

متطفل [ع] تطفل ایدن ، طفیلی اولان § تبعیت ، اتباع ایدن .

متطعم [ع] تطعم ایدن، طادان، طادینه باقان.

متطوع [ع] تطوع ایدن ، نافله نماز قیلان.

متطوق [ع] تطوق ایدن، بوینه کردنلك وسائره طاقنان .

متطهر [ع] تطهر ایدن ، مادی ومعنوی تمیزلنن ، پاکلنن : قلب متطهر . جسد متطهر .

متطیب [ع] تطیب ایدن، کوزل قوقولو شی ایله قوقولانان. قوقوسورنن.

متطیر [ع] تطیر ایدن، اوغورسز عد ایدن. اوزرینه اوغورسزلق کلیور کبی حس ایدن . متطیرانه = متطیرجه‌سنه . متطیرین = متطیرلر .

متظاهر [ع] تظاهر ایدن، بربرینه کورینن، طرفیندن ظهور ایدن .

متظرف [ع] تظرف ایدن ، ظرافت طاسلایان ، ظرافت صاتان : متظرفانه = متظرفجه‌سنه. متظرفین = متظرفلر

متظلل [ع] تظلل ایدن ، کولکه‌ده اوطوران ، کولکه‌لنن § حمایه آلتنده بولنان .

متظلم [ع] تظلم ایدن، ظلمدن شکایت ایدن ، اظهار مظلومیت ایلین .

دادخواه. متظلمانه= متظلم اولانه یاقیشه جق صورتده: اوضاع متظلمانه. متظلمین= متظلملر.

مُتَظَنِّن و مُتَظَنِّی [ع] ظن ایله ایش کورن.

مُتَعادِل [ع] تعادل ایدن. بربرینه عدیل اولان، بربرینه دنك كلن.

مُتَعادِی [ع] تعادی ایدن، معادات ایلین.

مُتَعارِض [ع] تعارض ایدن ، حکمجه بربرینه ضد ، مخالف اولان.

مُتَعارَف [ع] هرکسك بیلدیکی، معروف، مشهور

مُتَعاسِر [ع] تعاسر ایدن، کوچلشن.

مُتَعاشِر [ع] معاشرت ایدن.

مُتَعاضِد [ع] تعاضد ایدن ، قول قوله طوتشان ، بربرینه قول ویرن.

مُتَعاطِف [ع] تعاطف ایدن ، بربرینه محبت، شفقت ایدن § معطوف ومعطوف علیه اولان، عطفلاشان.

مُتَعاطِی [ع] تعاطی ایدن، بربرینه ویرن، ویریشن.

مُتَعاظِم [ع] تعاظم ایدن، نظرده بیوین، بیوك کورینن: موج متعاظم

مُتَعاقِب [ع] تعاقب ایدن، بربرین آردی صره یوزوین.

مُتَعال [ع] عالی، بلند، برترین. اوصاف الهیه دندر: خدای متعال. اصلی (متعالی) در.

مُتَعالِم [ع] تعالم ایدن، هرکسجه بیلن. (عالملك صاتان) معناسنه دلالت ایتمزه بناءً علیه (متفضل) موقعنده استعمالی خطادر.

مُتَعالِی [ع] تعالی ایدن، یوکسك اولان، یوکسلن: فکر متعالی. روح متعالی.

مُتَعامِی [ع] تعامی ایدن، کورمز کبی کورینن. کورمزلنن، کورلك طاقنن: بصیر متعامی. متعامیانه= متعامیجه سنه.

مُتَعاوِن [ع] بربرینه معاونت، یاردیملاشان.

مُتَعاهِد [ع] تعاهد ایدن، معاهده ایدن.

مُتْعِب [ع] اتعاب ایدن، زحمت، یورغونلق ویرن.

مُتَعَبِّد [ع] تعبد ایدن، عبادت ایدن، قوللق ایدن. متعبدانه= متعبدجه سنه. متعبدین= متعبدلر.

مُتَعَبِّس [ع] تعبس ایدن، صورتنی اکشیدن، اکشی یوز کوسترن. متعبسانه= متعبس اولانه یاقیشه جق صورتده. متعبسین= متعبسلر.

مُتْعَه [ع] قاموسده شویله تعریف اولنمشدر: «بر نسنه یی ایلتمك و تمتیع معناسنه نفعلندیرمکه دنیلور. وعلم فقهده مذکور اولدیغی وجه اوزره فائده مقصدیله برخاتونی تزوج ایدوب برایام آنکله تمتع وانتفاع ایلدکدن صکره سبیلنی تخلیه ایلمکدن عبارتدرکه نکاح متعه تعبیر اولنور. واصل متعه برخاتونی مدت معینه ده مبلغ معدود ومعین مقابلی تمتع لفظندن مأخوذ بعض تعبیرات ایله درعهده ایلمکدن عبارتدرکه نفسنی ایجار واستیجار ایلمك کبی برمعنادر. حالا عجم دیارنده بین الروافض جاریدر. مثلا برکیمسه برخاتونه نکاح وتزوجی مشعر تعبیرات ایراد ایلمیه رك قرق کون سندن منتفع اولمق ضمننده اون غروشه بکا کلورمیسك دیوب اول دخی راضی اولوب اشبو اشتراط جهتیله قرق کون اروعورت کبی معامله دن صکره اون غروشی تسلیم ایلدکله اطلاع وتسییبه دائر برسوز سویلمکسزین عورت براقوب کیدر. یعنی ایجار واستئجار کبی برحالتدر. وبویله نکاح حرامدر. خیبر ملحمه سندن اوچ کون رخصت اولدقدن

صكره امام على كرم الله وجهه بر موجب امر عالى تحريمى باشده ندا ايلمشدر . اشبو متعه نكاح موقتدن بشقه در. تفصيلى كتب فقهيه ده مبسوطدر .

متعجب [ع] تعجب ايدن . متعجبانه = متعجبجه سنه .

متعجل [ع] تعجيل ايدن ، عجله ايدن ، عجله جيلك ايلين . متعجلانه = متعجلجه سنه . متعجلين = متعجللر .

متعجن [ع] تعجن ايدن، خميرلشن، خمير حالنه كلن : دقيق متعجن .

متعدد [ع] تعدد ايدن ، بردن زياده اولان، برقاچ دانه اولان، مختلف : اوراق متعدده .

متعدى [ع] تعدى ايدن، ظلم ايدن § فاعلندن مفعولبه تجاوز ايدن، كچن فعل : فعل متعدى .

متعذر [ع] تعذر ايدن ، ممكن اوليان ، محال اولان : اضدادك جمعى متعذردر .

متعرس [ع] تعرس ايدن ، زوجه سنه اظهار محبت ايلين .

متعرض [ع] تعرض ايدن، ايلشن، طاقيلان.

متعرف [ع] تعرف ايدن ، تتبع ثمره سى اوله رق واقف اولان .

متعرق [ع] تعرق ايدن ، ترلين .

متعرى [ع] تعرى ايدن ، صويونان ، جيبلاق اولان: فضائلدن متعرى . لباسدن متعرى .

متعزب [ع] تعزب ايدن، اولنيوب اوزكن طوران. متعزبانه= متعزبجه سنه

متعزز [ع] تعزز ايدن ، عزت ، شرف كسب ايدن، عزتمند اولان§ عزتلنن، عزتفروشلق ايدن .

متعزل [ع] تعزل ايدن ، معزول اولان.

متعسر [ع] تعسر ايدن ، كوج اولان ، كوجلشن : امر متعسر .

متعسف [ع] تعسف ايدن ، طوغرى يولدن صاپان ، يولسزلق ايدن.

متعشق [ع] تعشق ايدن ، عاشق اولان .

متعصب [ع] تعصب ايدن، عادات وسائره ده ثباتكارانه طرفدارلق ايدن ، غيرتكشلك يولنى طوتان . متعصبانه = متعصبجه سنه . متعصبين = متعصبلر (تعصب)ه ده باق .

متعطر [ع] تعطر ايدن، كوزل قوقو ايله قوقولنان § كوزل قوقو ، عطر سورونن .

متعطش [ع] تعطش ايدن ، آقصيران .

متعطف [ع] تعطف ايدن ، اسيركين ، شفقت ايدن، احسان ايدن. متعطفانه = متعطفجه سنه .

متعطل [ع] تعطل ايدن، ايشسز قالان§ معطل اولان ، ايشلمز اولان : آسباب متعطل .

متعظم [ع] تعظم ايدن، بيوكلك صاتان، عظمت فروشلق ايدن، قوريلان. متعظمانه = متعظمجه سنه .

متعفف [ع] تعفف ايدن، عفتلى اولان، التزام عفت ايدن. متعففانه = متعففجه سنه . متعففين = متعففلر .

متعفن [ع] تعفن ايدن، فنا قوقان .

متعقل [ع] تعقل ايدن، متعقلانه= متعقلجه سنه . متعقلين = متعقللر .

متعقد [ع] تعقد ايدن، دوكملنن، معقيد، مغلق اولان .

متعكس [ع] تعكس ايدن، معكوس اولان، ترسنه دونن .

مُتَعَلِّق [ع] تعلق ایدن، ایلیشکی، مناسبتی اولان. متعلقات = اقربا، خویشان.

مُتَعَلِّل [ع] تعلل ایدن، بر خصوصك اجراسنی تأخیر ایچون بهانه درمیان ایدن، بهانه درمیان ایدرك بر خصوصك اجراسنی تأخیر ایلین.

مُتَعَلِّم [ع] تعلم ایدن، علم حاصل ایدن، اوکرەنن، طالب. متعلمانه = متعلمجهسنه. متعلمین = متعلملر، شاکردان.

مُتَعَلِّن [ع] تعلن ایدن، علانیته چیقان، علنی و آشکار اولان.

مُتَعَلّی [ع] تعلی ایدن، یوکسلن.

مُتَعَمِّد [ع] تعمد ایدن، بیلەرك عزم ذهنی ایله شروع ایلین. متعمدانه = متعمدجهسنه. متعمدین = متعمدلر.

مُتَعَمِّق [ع] تعمق ایدن، درینلشن. § درینه کیدن، درینه طالان: بو معناده اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: فلان متعمق بر ذاتدر.

مُتَعَمِّم [ع] تعمم ایدن، عمومی اولان، جملەیه شامل اولان.

مُتَعَمّی [ع] تعمی ایدن، کور اولان، اعمی اولان.

مُتَعَنِّت [ع] تعنت ایدن، خطاجوانق ایدن، اوتەکینك بریکینك خطاسنی طوتان، کاشنی بولق سوداسنده بولنان. متعنتانه = متعنتجهسنه.

مُتَعَنِّد [ع] تعند ایدن، عناد ایدن، دیدیکندن دونمین. متعندانه = متعندجهسنه. متعندین = متعندلر.

مُتَعَنّی [ع] تعنی ایدن، زحمت چکن، زحمتلی بر ایشی اوزرینه آلان. متعنیانه = متعنیجهسنه.

مُتَعَوِّج [ع] تعوج ایدن، اکری اولان، اکریلن: خیال متعوج.

مُتَعَوِّد [ع] تعود ایدن، عادت ایدینن.

مُتَعَوِّذ [ع] تعوذ ایدن، استعاذه ایدن، صیغینان.

مُتَعَوِّض [ع] تعوض ایدن، عوض، بدل آلان.

مُتَعَوِّق [ع] تعوق ایدن، اویالانوب اکلنن، کجیکن.

مُتَعَهِّد [ع] تعهد ایدن، اوزرینه آلان، اجراسی ایچون سوز ویرن. متعهدانه = متعهدجهسنه. متعهدین = متعهدلر.

مُتَعَیِّش [ع] تعیش ایدن، یاشایان، کچینن.

مُتَعَیِّن [ع] تعین ایدن، عیان اولان، آشکار اولان، میدانه چیقان § میدانه چیقان، بللی باشلی آدم اولان، متعینان = متعینلر: متعینان بلده. متعینان قضا.

مُتَغابِن [ع] تغابن ایدن، بر بریتی آلداتان.

مُتَغابی [ع] تغابی ایدن، احمق طوری طاقنان کندیسنی غبی کوسترن: «مقصود مظفریاب اولان آنجق بو جهانده — یا شخص غبیدر یا فطین متغابی — آطنەلی ضیا بك». متغابیانه = متغابیجهسنه.

مُتَغافِل [ع] تغافل ایدن، غافل کورونن، غافل کبی طاورانان. متغافلانه = متغافلجهسنه. بصیر متغافل. متغافلین = متغافللر.

مُتَغالِب [ع] تغالب ایدن.

مُتَغامِز [ع] تغامز ایدن، بر برینه کوز اوجیله اشارت ایدن، کوز اوجیله اشارت ایدیشن. متغامزین = متغامزلر.

مُتَغایِر [ع] تغایر ایدن، مغایر.

مُتَغایِظ [ع] تغایظ ایدن، مغایظه ایدن.

مُتَغَدّی [ع] تغدی ایدن، غدالانان، بسلنن. اصلی (متغذی) در.

متغرّب [ع] تغرب ايدن ، غربته چيقان. متغربين = متغربلر .

متفرّد [ع] تغرد ايدن، لطيف برصورتده نغمه برداز اولان. اكثريا قوش حقنده قوللانيلير : مرغ متغرد . عندليب متغرد .

متغرّر [ع] تغرر ايدن ، اغترار ايدن

متغزّل [ع] تغزل ايدن غزل سويلين ، غزل يازان . متغزلين = متغزللر.

متغسّل [ع] تغسل ايدن ، اغتسال ايدن ، ييقانان .

متغشّی [ع] تغشی ايدن، بورونن، اورتونن § غشی اولان ، غشی حالنه كلن : مستمع متغشی .

متغضّب [ع] تغضب ايدن، الحتضاب ايدن: متعصب متغضب .

متغفّل [ع] تغفل ايدن ، متغافل .

متغلّب [ع] تغلب ايدن، بغيرحق استيلا، تحكم ايدن . : فئهٔ متغلبه. بومقامده بعضاً موصوفی محذوف اولەرق (فلان متغلبه دندر) دينيليركه جماعت ويا فئهٔ متغلبه دندر ديمك تقدير نده‌در . متغلبانه = متغلبجه‌سنه. متغلبين = متغلبلر .

متغلّط [ع] تغلط ايدن ، غلطه دوشن، ياكيلان : لغوی متغلط .

متغلّی [ع] تغلی ايدن ، غاليه سورونن ، تطيب ايدن .

متغنّج [ع] تغنج ايدن، نازلانان ، ناز كوسترن . لطائفده استعمالی ياقيشيق آليز .

متغنّی [ع] تغنی ايدن ، نغمه ايدن ، تعبير قديم اوزره ايرلايان . متغنيانه = متغنيجه‌سنه .

متغوّل [ع] تغول ايدن ، غوللشن ، رنكدن رنكه كيرن ، متلون .

متغيّب [ع] تغيب ايدن ، غائب اولان ، كوزدن نهان اولان .

متغيّر [ع] تغير ايدن، باشقه‌لاشان، باشقه دولواولان. متغيرانه = متغيرجه‌سنه.

متغيّظ [ع] تغيظ ايدن ، اغتياظ ايدن . غضبه كلن .

متغيّم [ع] تغيم ايدن، بولوتلانان: هوای متغيم.

متفاخر [ع] تفاخر ايدن . (تفاخره) ده باق .

متفاضل [ع] تفاضل ايدن، فضل ومزيت ياريشنه چيقان .

متفاوت [ع] بربرندن فرقلی اولان : درجات متفاوته .

متفايد [ع] تفايد ايدن ، فائده‌لنن ، بربرندن استفاده ايدن .

متفأّل [ع] تفأل ايدن ، فال آچان ، طوتان . § خيره يوزان، مقدمهٔ خيرعد ايدن. متفألانه = متفألجه‌سنه . متفألين = متفأللر .

متفتّت [ع] تفتت ايدن ، ريزه ريزه اولان، اوفاق اوفاق پارچه‌لنان.

متفجّر [ع] تفجر ايدن، منفجر: صبح متفجر.

متفجّع [ع] تفجع ايدن، برمصيبت وقوعنده آجيان، دردناك اولان .

متفحّص [ع] تفحص ايدن، ايچ يوزينی دقتله آراشديران .

متفخّر [ع] تفخر ايدن، افتخار ايدن. متفخرانه = متفخرجه‌سنه .

متفرّج [ع] تفرج ايدن، ازالهٔ غم ايدن، كسب فرح ايچون قيره چيقان، كزمكه، سيره چيقان. متفرجين = متفرجلر.

متفرّح [ع] تفرح ايدن ، فرحلانان ، كسب فرح ايدن : متفرج متفرح .

مُتَفَرِّد [ع] تفرد ايدن، تك اولان، عديلي، اقرانی اولمیان : متفردانه = متفردجه‌سنه. متفردين = متفردلر.

مُتَفَرِّز [ع] تفرز ايدن، مفرز اولان، آيريلان.

مُتَفَرِّس [ع] تفرس ايدن، وجه مصيب اوزره ادراك ايدن، سزن.

مُتَفَرِّش [ع] تفرش ايدن، مفروش اولان، دوشن.

مُتَفَرِّع [ع] تفرع ايدن، اصلدن منشعب اولان، فرعلنن، داللانان.

مُتَفَرْعِن [ع] تفرعن ايدن، فرعونلشن، فرعون طوری طاقنان، فرعون كسيلن، متكبر، متجبر.

مُتَفَرِّغ [ع] تفرغ ايدن، فارغ اولان، واز كچن.

مُتَفَرِّق [ع] تفرق ايدن، طاغينق، پريشان: مسائل متفرقه. مصارف متفرقه. موصوف محذوف اولەرق (حوادث متفرقه وبامصارف متفرقه) مقامنده اكثريا بالكز (متفرقه) قوللانيلير.

مُتَفَسِّح [ع] تفسح ايدن، منفسح اولان.

مُتَفَسِّخ [ع] تفسخ ايدن، منفسخ اولان.

مُتَفَصِّم [ع] تفصم ايدن، انفصام ايدن.

مُتَفَضِّل [ع] تفضل ايدن، ادعای فضل ايدن، مزيت فروشلق ايلين. متفضلانه = متفضلجه‌سنه. متفضلين = متفضللر.

مُتَفَطِّر [ع] تفطر ايدن، انفطار ايدن، ياريلان.

مُتَفَطِّن [ع] تفطن ايدن، فهم ايدن، آكلايان.

مُتَّفِق [ع] اتفاق ايدن، بربرينه اويوب برلشن.

مُتَفَقِّد [ع] تفقد ايدن، آرايوب صوران.

مُتَفَقِّه [ع] تفقه ايدن، فقه تحصيل ايدن. فقيه اولان، متفقهانه = متفقهجه‌سنه. متفقهين = متفقهلر.

مُتَفَكِّر [ع] تفكر ايدن، دوشنن. متفكرانه = متفكرجه‌سنه. متفكرين = متفكرلر.

مُتَفَلِّق [ع] تفلق ايدن، انفلاق ايدن، ياريلان، آچيلان.

مُتَفَنِّن [ع] تفنن ايدن، فنونه آشنا اولان، فنوندن بهره‌دار اولان : متفنن بر ذات. متفننانه = متفننجه‌سنه.

مُتَفَوِّض [ع] تفوض ايدن، عهده‌يه آلان، متفوضين = متفوضلر.

مُتَفَوِّق [ع] تفوق ايدن، اوسته چيقان، اوستون اولان، فائق. متفوقانه = متفوقجه‌سنه. متفوقين = متفوقلر.

مُتَفَوِّه [ع] تفوه ايدن، آغزه، لسانه آلان.

مُتَفَهِّم [ع] تفهم ايدن، تكلفله آكلايان، ادراك ايدن. (تفهم) ه‌ده باق.

مُتَقَابِل [ع] تقابل ايدن، قارشی قارشی‌يه اولان، قارشی قارشی‌يه كلن. قارشيلاشان: مرايای متقابله. اشكر متقابل.

مُتَقَاتِل [ع] تقاتل ايدن.

مُتَقَادِم [ع] تقادم ايدن، كچمش بولنان.

مُتَقَارِب [ع] تقارب ايدن، بربرينه يقين كلن، يكديكرينه ياقلاشان.

مُتَقَارِن [ع] تقارن ايدن، بربرينه قرين اولان، يكديكرك يانه كلن. (مقارن) مقامنده ده قوللانيله بيلير.

مُتَقَاسِم [ع] تقاسم ايدن، ايكيلشن، آندلاشان § بولشن.

مُتَقَاصِر [ع] تقاصر ايدن، برشيئی يايمغه قدرتی وار ايكن چكينوب يايميان. متقاصرانه = متقاصرجه‌سنه. ايفای وظيفه‌ده

متقاصرانه حرکت جانب مسؤلیتدر. متقاصرین = متقاصرلر.

مُتَقاضی [ع] تقاضی ایدن. صیقشدیرن، دینی طلب ایدن.

مُتَقاطِر [ع] تقاطر ایدن، قطره قطره دوکان، طاملایان.

مُتَقاطِع [ع] تقاطع ایدن، بربرینی کسن: خطین متقاطعین.

مُتَقاعِد [ع] مأموریتدن چکیلوب چراغ اولان. متقاعدین = متقاعدلر.

مُتَقامِر [ع] تقامر ایدن، مقامره ایدن. قمار اوینایان.

مُتَقَبِّل [ع] تقبل ایدن. قبول ایدن.

مُتَقَدِّس [ع] تقدس ایدن، زیاده سیله پاك اولان، مقدس اولان.

مُتَقَدِّم [ع] تقدم ایدن، اوکه کچن، ایلری کچن، مقدم اولان. (مقدم عریضه) مقامنده (متقدم عریضه) تعبیر سقیمی قوللانقدن جهلهٔ کتاب حالا واز کچه مدیلر. متقدمین = متقدملر: متقدمین ادبا. متقدمین فضلا. فضلای متقدمین.

مُتَقَرِّب [ع] تقرب ایدن، اقتراب ایدن. متقربین = متقربلر.

مُتَقَرِّر [ع] تقرر ایدن، قرار بولان، قرارلاشان، مقرر اولان.

مُتَقَصّی [ع] تقصی ایدن، استقصا ایدن. دقتله آراشدیران.

مُتَقَطِّر [ع] تقطر ایدن، طاملایان.

مُتَقَلِّب [ع] تقلب ایدن، دونن، دکیشن، طرز آخره دوکان (تقلب) ه ده باق.

مُتَقَلِّد [ع] تقلد ایدن، طاقنان، قوشانان: متقلد سیف § بوینینه آلان، اوزرینه آلان، درعهده ایدن. متقلدین = متقلدلر.

مُتَقَلِّص [ع] تقلص ایدن، چکیلوب طوپلانوب بوزوشن: عصب متقلص.

مُتَقَلِّل [ع] تقلل ایدن، آز اولان، آزالان: ماء متقلل.

مُتَقَمِّص [ع] تقمص ایدن، کوملك کین.

مُتَقَوِّت [ع] تقوت ایدن. (تغدی) یه بدل قوللانیله بیلیر.

مُتَقَوِّس [ع] تقوس ایدن. یای شکلنه کیرن، یای کبی اکان: خط متقوس.

مُتَقَوِّل [ع] تقول ایدن، قریحه دن یالان سویلین. متقولانه = متقولجه سنه. متقولین = متقوللر.

مُتَقَوِّم [ع] تقوم ایدن، اکری ایکن طوغریلان: نهال متقوم.

مُتَقَوّی [ع] تقوی ایدن، قوت بولان، قوتلنن: مریض متقوی.

مُتَّقی [ع] اتقا ایدن، صاقنان، چکینن § اللهدن قورقان، عابد، زاهد.

مُتَقَیِّح [ع] تقیح ایدن، ایرینلنن: جروح متقیحه.

مُتَقَیِّد [ع] تقید ایدن، قیدلی بولنان، دقتلی طاورانان. متقیدانه = متقیدجه سنه. متقیدین = متقیدلر. § قیدلانان، مقید اولان.

مُتَکاثِر [ع] تکاثر ایدن، چوغالان.

مُتَکاثِف [ع] تکاثف ایدن، صیقلاشوب بربرینه کیره رك قالینلاشان، کثافت پیدا ایدن، کثیف اولان: بخار متکاثف.

مُتَکاسِل [ع] تکاسل ایدن، اوشن، تنبلجه سنه طاورانان. متکاسلانه = متکاسلجه سنه. متکاسلین = متکاسلر.

مُتَکافی [ع] تکافؤ ایدن، برابرلشن، بربرینه کفو اولان. متکافیا =

متكاثف اولمق .

مُتَكالِب [ع] تكالب ايدن ، كوپك كبی بربرينك اوزرينه صيچرايوب آتيلان. متكالبانه = متكالبجه‌سنه. متكالبين = متكالبلر .

مُتَكامِل [ع] تكامل ايدن ، تكمل ايدن. متكاملانه = متكاملجه‌سنه . متكاملين = متكامللر .

مُتَكايِد [ع] تكايد ايدن ، بربرينه حيله ايدن. متكايدانه = متكايدجه‌سنه. متكايدين . متكايدلر .

مُتَكَبِّر [ع] تكبر ايدن. كبرلنن، بيوكلنن، نفسنی بيوك كورن: «متكبرلره كبر ايتمه تصدق كبيدر — لا». متكبرانه = متكبرجه‌سنه. متكبرين = متكبرلر .

مُتَكَثِّر [ع] تكثر ايدن . چوق اولان، چوغالان .

مُتَكَحِّل [ع] تكحل ايدن، كوزينه سرمه چكين . متكحلين = متكحللر.

مُتَكَدِّر [ع] تكدر ايدن. كدرلنن: قلب متكدر. متكدرانه = متكدرجه‌سنه متكدرين = متكدرلر § بولانان: ماء متكدر .

مُتَكَرِّر [ع] تكرر ايدن ، مكرر اولان، يردن زياده وقوع بولان .

مُتَكَرِّه [ع] تكره ايدن ، كريه كورن، تيكسين. متكرهانه = متكرهجه‌سنه

مُتَكَسِّر [ع] تكسر ايدن ، قيريلان : پيمانهٔ متكسر .

مُتَكَشِّف [ع] تكشف ايدن ، آچيلان .

مُتَكَفِّل [ع] تكفل ايدن، كفالت ايدن، كفيل اولان : دينك اداسنه متكفل. متكفلانه = متكفلجه‌سنه . متكفلين = متكفللر .

مُتَكَلِّف [ع] تكلف ايدن، كلفتلی ايش طوتان ، اختيار زحمت ايدن . متكلفانه = متكلفجه‌سنه. متكلفين = متكلفلر: متكلفين شعرا .

مُتَكَلِّم [ع] تكلم ايدن، سويلين . (تكلم) ه ده باق. متكلمين = اهل سنتك عقائد دينيه علماسی .

مُتَكَمِّل [ع] تكمل ايدن ، كماللنن ، كماله بولان . كامل اولان. متكملانه = متكملجه‌سنه . متكملين = متكمللر .

مُتَكَمِّن [غ] تكمن ايدن، كيزلنن، پوصويه كيرن ، دركمين اولان : لشكر متكمن .

مُتَكَوِّن [ع] تكون ايدن، پيدا اولان، وار اولان ، موجود اولان .

مُتَكَهِّن [ع] تكهن ايدن ، كاهنلك ، فالجيلق، باقيجيلق ايدن : قبطی متكهن. متكهنانه = متكهنجه‌سنه . متكهنين = متكهنلر .

مُتَكَيِّس [ع] تكيس ايدن ، كياستلی كورينن ، ذكا فروشلق ايدن. متكيسانه = متكيسجه‌سنه متكيسين = متكيسلر .

مُتَكَيِّف [ع] تكيف ايدن ، بر كيفيتله متصف اولان، كيفيتلنن .

مُتَلاحِظ [ع] تلاحظ ايدن ، كوزاوجيله بربرينه باقان ، كوز اوجيله باقيشان . متلاحظين = متلاحظلر .

مُتَلاحِق [ع] تلاحق ايدن، بربرينه ملحق اولان، بربرينه قاتيلان، قاتيشان .

مُتَلاشی [ع - مولد] تلاش ايدن، اضطرابه ايله قاريشيق عجله ايدن : «نور جمالدن متلاشی اولنجه دل — دوشسه مزمينه وقتی تجلی زمانيدر — ناجی». متلاشيانه = متلاشيجه‌سنه .

مُتَلاصِق [ع] تلاصق ايدن ، بر برينه بيتيشن : خطوط متلاصقه .

مُتَلاطِف [ع] تلاطف ايدن ، تلطف ايدن . نازكانه ، لطف ايله معامله ايدن .

مُتَلاطِم [ع] تلاطم ايدن ، بر برينه اوروشان ، چارپيشان : بحيرهٔ متلاطم الامواج § زياده اوينايوب طالغه‌لنان بحر متلاطم .

مُتَلاعِب [ع] تلاعب ايدن ، تلعب وملاعبه ايدن . اوينايان . اويون ايله مشغول اولان .

مُتَلاعِن [ع] تلاعن ايدن ، ملاعنه ايدن .

مُتَلافِي [ع] تلافى ايدن ، الدن كيدن شيئى صكره‌دن تدارك ايدن .

مُتَلاقِي [ع] تلاقى ايدن ، بربرينه قارشى كاوب بولوشان ، بربريله بولوشان

مُتَلاكِم [ع] تلاكم ايدن ، بر برينه يومروق اوران .

مُتَلاهِي [ع] تلاهى ايدن ، آلات لهو ايله اوغراشوب ، اوينايان . متلاهيانه = متلاهيجه‌سنه .

مُتَلالِي [ع] تلألؤ ايدن ، پارلدايان ، لمعان ايدن . (متلال) صورتنده‌ده قوللانيلير : داو ، كلفشان خيابان روضهٔ ملكوت — بيننده صانكه جوارپسى انجم متلال .

مُتَلَبِّس [ع] تلبس ايدن ، كين . متلبسين = متلبسلر .

مُتَلَثِّم [ع] تلثم ايدن ، ياشماق طوتنان ، ياشماقلانان .

مُتَلَجْلِج [ع] تلجلج ايدن ، سوزى ديلنى چيكنه‌يه‌رك سويلين ، آكلاشيلير آكلاشلماز بر صورتده سويلين : خائف متلجلج .

مُتَلَحِّز [ع] تلحز ايدن ، ديكرى اكشى برشى يركن آغزى صولانان .

مُتَلَذِّذ [ع] تلذذ ايدن ، لذت بولان . لذت آلان ، شيرينكام اولان . متلذذانه = متلذذجه‌سنه .

مُتَلَزِّج [ع] تلزج ايدن ، لزوجتلى اولان .

مُتَلَطِّخ [ع] تلطخ ايدن ، بولاشان ، بولاشيق اولان .

مُتَلَطِّف [ع] تلطف ايدن ، نازكانه معامله ايدن ، لطف ايله معامله ايدن . متلطفانه = متلطفجه‌سنه .

مُتَلَظِّي [ع] تلظى ايدن ، آلو چيقاران ، آلوانن .

مُتَلَعِّب [ع] تلعب ايدن ، اوينايان . اويونله مشغول اولان .

مُتَلَعْثِم [ع] تلعثم ايدن ، جواب ويرمسى لازم كليركن ويره‌ميوب ايركلن § صاچمه صاپان جواب ويرن ، كم كوم ايدن متلعثمانه = متلعثمجه‌سنه متلعثمين = متلعثملر .

مُتَلَفِّظ [ع] تلفظ ايدن ، (تلفظ) ه باق .

مُتَلَقِّب [ع] تلقب ايدن ، كندى ايچون لقب اتخاذ ايدن ، لقب طاقنان ، لقبلانان . متلقبين = متلقبلر .

مُتَلَقِّم [ع] تلقم ايدن ، التقام ايدن ، يوتان .

مُتَلَقِّي [ع] تلقى ايدن ، نظر يله باقان ، ادراك ، اعتقاده كوره قبول ايدن .

مُتَلَمِّذ [ع] تلمذ ايدن ، شاكرداك ايتمك صورتيله تعلم ايدن . متلمذين = متلمذلر . متلمذانه = متلمذجه‌سنه .

مُتَلَمِّس [ع] تلمس ايدن ، لمس ايدن .

مُتَلَمِّع [ع] تلمع ايدن ، التماع ايدن ، پارلدايان : سيف متلمع .

مُتَلَوِّث [ع] تلوث ايدن ، بولاشوب صردار اولان ، ملوث اولان .

مُتَلَوِّن [ع] تلون ايدن ، رنكدن رنكه كيرن § برحالده طورميوب حالدن

حاله انتقال ایدن، ثباتسز اولان: مزاجی متلون آدمدن وفا بکله‌مز. متلونانه = متلونجه‌سنه.

مُتَلَهِّب [ع] تلهب ایدن، آلولنان.

مُتَلَهِّف [ع] تلهف ایدن، متحسر ومحزون اولان تحسر و محزونیت حالنده بولنان، یانوب یاقیلان. متلهفانه = متلهفجه‌سنه. متلهفین=متلهفلر.

مُتَلَهّی [ع] تلهی ایدن، آلات لهو ایله اوغراشوب اوینایان.

مُتَلَیِّث [ع] تلیث ایدن، آرسلان روشلی، آرسلان یورکلی اولان. متلیثانه = متلیثجه‌سنه: صولت متلیثانه.

مُتَلَیِّن [ع] تلین ایدن، یومشاق اولان، یومشایان، (متخشن) ك ضدی.

مُتَماثِل [ع] تماثل ایدن، مماثله ایدن.

مُتَماجِد [ع] تماجد ایدن، مجدینی، شرفنی یاد ایله افتخار ایدن.

مُتَمادی [ع] تمادی ایدن، زیاده اوزایان، زیاده اوزون اولان، چکوب توکنمین، متمادیاً=متمادی اوله‌رق، آرقه‌سی کسیلمیه‌رك، دائماً.

مُتَمارِض [ع] تمارض ایدن، خسته کی کورینن، یالاندن خسته اولان: طبیب متمارض. متمارضانه=متمارضجه‌سنه. متمارضین = متمارضلر.

مُتَمالِك [ع] تمالك ایدن، نفسنه مغلوب اولمیان، نفسنی ضبطه مقتدر اولان. کندیسنه مالك اولان.

مُتَمایِل [ع] تمایل ایدن، میل ایدن، میللنن. متمایلانه = متمایلجه‌سنه. (تمایل) ه‌ده باق.

مُتَمَتِّع [ع] تمتع ایدن، فائده‌لنن، کار ایدن. مادیاتده قوللانیلیر.

مُتَمَثِّل [ع] تمثل ایدن، بر شیئك صورتنه کیرن: انسان صورتنده متمثل بر ملك § بر سوزی مثل اوله‌رق ایراد ایدن.

مُتَمَجِّد [ع] تمجد ایدن، مجد صاحبی اولان، کسب مجد ایدن.

مُتَمَجِّس [ع] تمجس ایدن، مجوس اولان.

مُتَمَخِّط [ع] تمخط ایدن، سومکورن.

مُتَمَدِّح [ع] تمدح ایدن، کندینی اوکن، اوکنن. متمدحانه=متمدحجه‌سنه. متمدحین = متمدحلر.

مُتَمَدِّن [ع] تمدن ایدن، کسب مدنیت ایدن، مدنی اولان.

مُتَمَرِّد [ع] تمرد ایدن، عناد واستکبار ایدن، دیك کلن. متمردانه = متمردجه‌سنه. متمردین = متمردلر.

مُتَمَرِّن [ع] تمرن ایدن، ادمان ایدن، ملازمت ایدن، آلشمق ایچون دوام اوزره چالیشان.

مُتَمَزِّق [ع] تمزق ایدن، ییرتیلان پاره‌لنن، پاره پاره اولان.

مُتَمَسِّح [ع] تمسح ایدن، بر شیئه ال سورن، مسح ایدن § بر شیئه سوروننن.

مُتَمَسْخِر [ع] تمسخر ایدن، مسخره‌لنان، مسخره‌لق ایدن § مسخره‌لق اجراسیله استهزا ایدن. متمسخرانه = متمسخرجه‌سنه. متمسخرین = متمسخرلر.

مُتَمَسِّك [ع] تمسك ایدن، اهتمام ایله طوتنان: شریعت غرایه متمسك.

مُتَمَسْکِن [ع] تمسکن ایدن، مسکین اولان، مسکینلشن، مسکینلك کوسترن.

مُتَمَشِّط [ع] تمشط ایدن، صاچینی صاقالنی طارایان.

مُتَمَشِّق [ع] تمشق ایدن، مشق آلان، مشق اتخاذ ایدن.

متمشى [ع] تمشى ايدن، يوروين: مصالح متمشيه .

متمطر [ع] تمطر ايدن ، سربنله‌مك كبى بر مقصدله ياغموره چيقان .

متمكن [ع] تمكن ايدن ، مكانلانان، مكان طوتان، يرلشن: از يرده متمكن فلان .

متملق [ع] تملق ايدن ، يالطاقلانان . متملقانه = متملقجه‌سنه . (تملق) ه ده باق .

متملك [ع] تملك ايدن ، ملك ايدينن ، تحت تصرفه آلان .

متملل [ع] تملل ايدن، بر ملته داخل اولان، بر ملتك افرادندن اولان ، بر ملت ايله ملتلان : ملت اسلام ايله متملل .

متمنى [ع] تمنى ايدن ، ديله‌ين، آرزو ايدن ، متمنيانه = متمنيجه‌سنه.

متمنى [ع] تمنى اولنمش، ديلنمش، آرزو ايدلمش .

متموج [ع] تموج ايدن ، طالغه‌لنان ، طالغه طالغه اولان: بحر متموج. چنرار متموج، نغمهٔ متموج .

متمول [ع] تمول ايدن ، چوق مال صاحبى اولان ، مالدار اولان ، زنكين. متمولانه=متمولجه‌سنه. متمولين= متمولر .

متمهد [ع] تمهد ايدن، يايلوب دوشنن .

متمهدى [ع] تمهدى ايدن ، مهديلك دعواسنه قالقيشان ، مهديلك دعواسنده بولنان. متمهديانه=متمهديجه‌سنه

متمهر [ع] تمهر ايدن ، ماهر اولان ، كسب مهارت ايدن : كتابتده متمهر بر ذات . متمهرين = متمهرلر .

متميز [ع] تميز ايدن ، معناً امثالندن آيريلان، امثالى آراسندن آيريلوب آيريجه بر موقع طوتان، سچيلن. فارسى جمعى متميزان ، عربى جمعى متميزين . متميزان ادبا . متميزين ارباب قلم .

متميع [ع] تميع ايدن، صيويق اولان، صيويقلاشان ، مايع حالنه كلن .

متناثر [ع] تناثر ايدن ، انتشار ايدن ، صاچيلان .

متناجى [ع] تناجى ايدن ، فيسلداشن ، فيسلتى ايله اسرار سويلشن . متناجيانه = متناجيجه‌سنه .

متنادر [ع] تنادر ايدن ، نادرلشن ، كسب ندرت ايدن .

متنادم [ع] تنادم ايدن ، منادمه ايدن .

متنادى [ع] تنادى ايدن ، بربرينه ندا ايدن ، ندا ايدلمش .

متنازع [ع] تنازع ايدن ، منازعه ايدن .

متناسب [ع] تناسب ايله متصف . بربرينه مناسب اولان. اعضاى انسانك بربرينه مناسب اولمسى كبى .

متناسل [ع] تناسل ايدن ، بربرندن طوغوب اوره‌ين .

متناشد [ع] تناشد ايدن ، مناشده ايدن.

متناصر [ع] تناصر ايدن، بربرينه نصرت ايدن ، ياردملاشان . (تناصر) ه ده باق .

متناطح [ع] تناطح ايدن ، بويونوزلريله بربرلرينه اوران ، سوسوشن.

متناظر [ع] تناظر ايدن، بربرينه باقان، بربرينه ناظر اولان: ايكى متناظر پنجره .

متنافر [ع] تنافر ايدن، بربرندن اوركن، بربرندن نفرت ايدن .

متنافس [ع] تنافس ايدن، منافسه ايدن .

متناقص [ع] تناقص ايدن، آزالان، اكسيلن.

مُتَناقِض [ع] تناقض يدن، ايكى سوزى بربرينه مخالف اولان. § ايكنجى سوزى برنجى سوزينه مخالف اولان.

مُتَناكِح [ع] تناكح ايدن، نكاحلاشان، بربريله زوج وزوجه اولان.

مُتَناكِر [ع] (متجاهل) ايله مترادفدر.

مُتَناوِل [ع] تناول ايدن، آلوب يين. متناولين = متناوللر.

مُتَناوِم [ع] تناوم ايدن، اويور كبى كورونن، يالاندن اويويان. متناومانه = متناومجه‌سنه. متناومين = متناوملر.

مُتَناهِى [ع] تناهى ايدن، نهايت بولان، پايانى اولان. نامتناهى — و — غيرمتناهى = نهايتى اولميان، اوجى بوجاغى بولنميان، بى پايان: فضاى نامتناهى. عدد نامتناهى.

مُتَنَبِّت [ع] تنبت ايدن، نابت اولان، يردن بيتن.

مُتَنَبِّى [ع] تنبؤ ايدن، نبوت كاذبه ادعا اياين، يالان اوله‌رق پيغمبرلك دعواسنده بولنان. § شاعر مشهور (ابوالطيب احمد). مشاراليه اشعار بليغانه‌سنه كووه‌نه‌رك دعواى نبوت ايلديكندن (متنبى) عنوانيله شهرت بولمش ومؤخراً بويله بر دعواى باطله قيامندن طولايى حبس ايدلدكده توبه ايتمشدر.

مُتَنَبِّه [ع] تنبه ايدن، انتباه ايدن، اويانيق، آكاه.

مُتَنَتِّر [ع] تنتر ايدن، صاچيلان.

مُتَنَحْنِح [ع] تنحنح ايدن، بوغازينى مكرراً خيرلداتوب سيلندين: ترياكى متنحنح. متنحنحانه = متنحنحجه‌سنه. متنحنحين = متنحنحلر.

مُتَنَحِّى [ع] تنحى ايدن، آلارغه طوران، بر طرفه چكيلن.

مُتَنَدِّم [ع] تندم ايدن، ندامت كتيرن، پشيمان اولان. متندمانه = متندمجه‌سنه. متندمين = متندملر.

مُتَنَزِّل [ع] تنزل ايدن، آشاغى اينن، آشاغيلايان. § كوكل آلچاقلغى ايدن، لطف كوسترن. قدر حقيقيسندن آشاغى عدا اولنه‌جق صورتده معامله‌ده بولنان. متنزلاً = متنزل اوله‌رق. متنزلانه = متنزلجه‌سنه. متنزلين = متنزللر.

مُتَنَزِّه [ع] تنزه ايدن، كسب انشراح ايدن، كسب انشراح ايچون فرحلى يرلرده كزين. متنزهانه = متنزهجه‌سنه. متنزهين = متنزهلر. (تنزه) ه‌ده باق.

مُتَنَسِّق [ع] تنسق ايدن، يك نسق اولان.

مُتَنَسِّم [ع] تنسم ايدن، روزكار استشمام ايدن: متنسم نسيم بهار. متنسمانه = متنسمجه‌سنه. (متنفس) معناسنه‌ده كلير.

مُتَنَشِّب [ع] تنشب ايدن، برشيئه ايليشوب طوتيلان.

مُتَنَشِّر [ع] تنشر ايدن، انتشار ايدن، طاغيلان، يايلان.

مُتَنَشِّط [ع] تنشط ايدن، نشاطلانان.

مُتَنَشِّف [ع] تنشف ايدن، صويى، رطوبتى كنديسنه چكرب ايچن، امن.

مُتَنَصِّب [ع] تنصب ايدن، انتصاب ايدن، ديكيلوب طوران.

مُتَنَصِّح [ع] تنصح ايدن، انتصاح ايدن، نصيحت ديكله‌ين، قبول ايدن. متنصحانه = متنصحجه‌سنه.

مُتَنَصِّر [ع] تنصر ايدن، خرستيان اولان.

مُتَنَطِّر [ع] تنطر ايدن، دوشونه‌رك دقتله باقان، دقتله باقه‌رق دوشونن.

متنظرانه = متنظرجه‌سنه .

متنظّف [ع] تنظف ایدن ، ماءة تمیزلنن، پاککلن

متنظّم [ع] تنظم ایدن ، منتظم اولان .

متنعّم [ع] تنعم ایدن، نعمت ایچنده بولنه‌رق راحت ایدن. متنعمانه = متنعمجه‌سنه.

متنعمین = متنعملر .

متنغّم [ع] تنغم ایدن. نغمه پردازلق ایدن. (تنغم)ه‌ده باق .

متنفّر [ع] تنفر ایدن، نفرت ایدن، متنفرانه = متنفرجه‌سنه .

متنفّس [ع] تنفس ایدن، صولوق آلان.

متنفّل [ع] تنفل ایدن، نافله نماز قیلان .

متنقّد [ع] منقد .

متنقّل [ع] تنقل ایدن، بریردن دیکر بریره کوچن .

متنکّر [ع] تنکر ایدن، بیلنمیه‌جك طا- نلمیه‌جق قیافته کیرن. متنکراً = متنکر اوله‌رق. متنکرانه = متنکرجه‌سنه.

متنکّس [ع] تنکس ایدن، باش آشاغی اولان، سرنکون اولان .

متنمّر [ع] تنمر ایدن، قابلانلاشان، قابلان خویلو اولان § بریسنی لسان ایله تهدید ایدرکن کومورد ءنك صورتنده سسنی اوزاتان § اکشی چهره ولسان شدید ایله تهدید ایدن. متنمرانه = متنمرجه‌سنه .

متنمّل [ع] تنمل ایدن، قارینجه کبی قایناپان.

متنوّح [ع] تنوح ایدن، نوحه ایدن : مرغ متنوح. متنوحانه = متنوحجه‌سنه.

متنوّر [ع] تنور ایدن، نورلانان، روشن اولان، آیدینلق اولان: «کوردکجه اولوردی متنور نظرجان ».

متنوّع [ع] تنوع ایدن، نوعلنن، نوع نوع اولان، کوناکون اولان: نباتات متنوعه. مسائل متنوعه .

متواتِر [ع] تواتر صفتیله متصف، اولان، افواه ناسده دائر اولان. هرکسجه معلوم ومصدق. متواتراً = متواتر اوله‌رق.

متواثِب [ع] تواثب ایدن، بربری اوزرینه صیچرایان، بربری اوزرینه آتیلان.

متواثِق [ع] تواثق ایدن ، بربرینه اعتماد ایتمك صورتیله عهدلشن .

متواجِه [ع] تواجه ایدن، مواجهه ایدن. یوزلشن .

متوارِث [ع] توارث ایدن ، بربرندن دیکر- ینه میراث قالان، بربرندن دیکرینه ارثاً انتقال ایدن .

متوارِد [ع] توارد ایدن ، کلن: مکاتیب متوارده .

متواری [ع] تواری ایدن ، کیزلنن : زیر ترابده متواری . قمر، زیر سحابده متواری اولدی .

متوازِن [ع] توازن ایدن . ایکیسینك وزنی مساوی اولان ، وزناً بر اولان : متوازن ایکی یوك .

متواصِل [ع] تواصل ایدن ، بربرینه واصل اولان ، قاووشان .

متواصی [ع] تواصی ایدن ، بربرینه توصیه ایدن .

متواضِع [ع] تواضع ایدن ، آلچاق کوکوللو کوسترن: ضع متوا بشقه ، متذلل ینه بشقه‌در . متواضعانه = متواضع اولانه یاقیشه‌جق صورتده : معامله متواضعانه . متواضعین = متواضعلر .

متواعِد [ع] تواعد ایدن ، وعدلشن ، بر برینه سوز ویرن. متواعدین = متواعدلر .

متوافِر [ع] توافر ایدن ، چوق اولان ، وغالان: شان متوافر، ماء متوافره

مُتَوافِق [ع] توافق ایدن، اویان، اویغون کلن .

مُتَواکِل [ع] تواکل ایدن ، بر برینی وکیل ایدن .

مُتَوالِد [ع] (متناسل) ه باق .

مُتَوالی [ع] توالی ایدن ، بربری آردنجه کیدن ، پی درپی اولان ، متتالی . متوالیاً = متوالی اوله‌رق .

مُتَوَتِّر [ع] توتر ایدن ، کریلن ، کرکین اولان : حبل متوتر . اعصاب متوتره .

مُتَوَثِّق [ع] توثق ایدن ، وثوق ایله طوتنان ، اعتماد ایله استناد ایدن . متوثقانه = متوثقجه‌سنه .

مُتَوِّج [ع] تتویج ایدن، تاج کیدیرن .

مُتَوَّج [ع] تتویج اولنمش، تاج کیدیرلمش .

مُتَوَجِّد [ع] توجد ایدن ، وجده کلش ، حاللنن . (متواجد) یاء‌ اوله‌رق توجد ایدن معناسنده قوللانیلیر .

مُتَوَجِّع [ع] توجع ایدن ، آغریان ، وجملانان : عضو متوجع . معنی درناك اولان معناسنده‌ده قوللانیلیر : قلب متوجع ، روح متوجع . متوجعانه = متوجعجه‌سنه .

مُتَوَجِّه [ع] توجه ایدن ، یوزینی بر جهته دوندیرن ، یونلن : قبله‌یه متوجه . قلباً جناب حقه متوجه . متوجهاً = متوجه اوله‌رق . متوجهانه = متوجه اولانه یاقیشیر صورتده . متوجهین = متوجهلر .

مُتَوَحِّد [ع] توحد ایدن . (متفرد) ایله مترادفدر . (متفرد) زیاده قوللانیلیر .

مُتَوَحِّش [ع] توحش ایدن ، وحشتلنن ، ورکن : اکثر حیوانات انساندن متوحشدر . متوحشانه = متوحشجه‌سنه .

مُتَوَدِّد [ع] تودد ایدن ، محبت دوستلق ایدن ، متوددانه = متوددجه‌سنه .

مُتَوَرِّث [ع] تورث ایدن . وارث اولان .

مُتَوَرِّط [ع] تورط ایدن ، ورطه‌یه دوشن ، بر مشکل ایشه تصادف ایدن .

مُتَوَرِّع [ع] تورع ایدن ، ورع صاحبی اولان پرهیزکار اولان . متورعانه = متورع اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُتَوَرِّق [ع] تورق ایدن ، یاپراقلانان : شجر متورق .

مُتَوَرِّم [ع] تورم ایدن ، ورم علتنه کرفتار اولان . متورماً = متورم اوله‌رق . متورمین = متورملر .

مُتَوَزِّع [ع] توزع ایدن ، طاغیلان .

مُتَوَسِّخ [ع] (متدنس) ایله مترادفدر .

مُتَوَسِّد [ع] توسد ایدن ، یاصدیغنه طایانان : یوزیاصدیغنه متوسد بر آدم . (مستند) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر . متوسداً = متوسد اوله‌رق .

مُتَوَسِّط [ع] توسط ایدن ، آره‌یه کیرن ، وساطت ایدن ، واسطه اولان . متوسطین = متوسطلر .

مُتَوَسِّع [ع] توسع ایدن ، وسعتلنن ، کنکیشلنن .

مُتَوَسِّل [ع] توسل ایدن . وسیله اتخاذ ایله معنی طوتنان ، صاریلان : حضرت پیغمبرك روحانیتنه متوسل . متوسلاً = متوسل اوله‌رق .

مُتَوَشِّح [ع] توشح ایدن ، (متزین) معناسنده قوللانیلیر . بونده طاقوب طاقندیرلق معناسی ملاحظه اولنور .

مُتَوَصِّل [ع] توصل ایدن ، اولاشان ، قاوشان ، واصل اولان . مملکتنه متوصل برغربتزده .

مُتَوَضِّح [ع] توضح ایدن ، وضوح پیدا ایدن ، واضح اولان .

متوضى [ع] توضؤ ايدن، آبدست آلان.

متوطن [ع] توطن ايدن، وطنلانان، وطن طوتان: قونيه‌ده متوطن.

متوغل [ع] توغل ايدن، زياده‌سيله مشغول اولان، مشغول اولقده ايلرى كيدن: فن طب ايله متوغل. متوغلين = متوغلر.

متوفق [ع] توفق ايدن، موفق اولان، توفيقه مظهر اولان.

متوفى [ع] وفات ايتمش، اولمش. بونك مؤنثى اولمق اوزره قوللانيلان (متوفيه) يا كلشدر. طوغريسى (متوفاة) در.

متوقد [ع] توقد ايدن، طوتشوب يانان: آتش متوقد.

متوقر [ع] توقر ايدن، وقار پيدا ايدن، وقارلانان. متوقرانه = متوقرجه‌سنه. متوقرين = متوقرلر.

متوقع [ع] توقع ايدن، اميد ايدن، اومان. متوقعانه = متوقعجه‌سنه.

متوقف [ع] توقف ايدن. اكلنن، طوران § تعلق ايدن، آنسز اوله‌ميان: ايلك حلولى شمسك غروبنه متوقفدر. ايكنجى معناده استعمالى غالبدر.

متوقى [ع] توقى ايدن، صاقنان، چكنن.

متوكل [ع] توكل ايدن، جناب حقه تسليم امور ايله انقياد ايدن. (توكل) ه باق. متوكلاً = متوكل اوله‌رق. متوكلاً على الله. متوكلانه = متوكلجه‌سنه.

متولد [ع] تولد ايدن، حقيقى ومجازى طوغان: بوچوجق فلان قادينندن متولددر. بو نزاع، او سوزدن متولددر.

متولول [ع] تولول ايدن، ولوله ايدن.

متوله [ع] توله ايدن، وله كتيرن، حيران، سرآسيمه اولان: عاشق متوله.

متولهانه = متولهجه‌سنه.

متولى [ع] امور اوقافه نظارت ايدن § چونكه وقف يليه‌سردك جهت مشقه تنك — متولى قزى سومك نه وظيفه كدى سنك — لا ، تركجه‌ده بشقه معناده قوللانيلماز.

متوهم [ع] توهم ايدن، وهمه دوشن، توهم ايدن، فاسد اوله‌رق ظن ايدن. متوهمانه = متوهمجه‌سنه. متوهمين = متوهملر.

متويل [ع] تويل ايدن، واويلا چاغيران: مصيبت زده متويل.

متهاجم [ع] تهاجم ايدن، بربرينه هجوم ايدن. (مهاجم) كبى ساده‌جه هجوم ايدن معناسنده‌ده قوللانيلير. متهاجمانه = متهاجمجه‌سنه. متهاجمين = متهاجملر.

متهاجى [ع] تهاجى ايدن، بربرينى هجو ايدن، ساده‌جه هجو ايدن معناسنده‌ده قوللانيلير. متهاجيانه = متهاجيجه‌سنه.

متهارم [ع] تهارم ايدن، اختيارلكى كورونن، يالاندن اختيارلق كوسترن: جوان متهارم. متهارمانه = متهارمجه‌سنه. متهارمين = متهارملر.

متهافت [ع] تهافت ايدن، برشيئك پى درپى اوزرينه دوشن، كنديني پى درپى برشيئه چارپان: شمعه متهافت پروانه. متهافتانه = متهافتجه‌سنه.

متهالك [ع] تهالك ايدن، عجولانه، بى صبرانه ميل ايدن. متهالكانه = متهالكجه‌سنه. متهالكاً = متهالك اوله‌رق.

متهاون [ع] تهاون ايدن، برايشى مهمسه‌ميوب آغيرطاورانان.

متهتك [ع] تهتك ايدن، بيرتيلان § صيريق اولان، رسوا ايلقدن متأثر اوليه‌جق

برحالده بولنان .

مُتَهَجِّد [ع] تهجد ایدن ، کیجه اویانوب نماز قیلان .

مُتَهَدِّم [ع] تهدم ایدن ، متهدم اولان ، ییقیلان .

مُتَهَدِّی [ع] تهدی ایدن ، هدایتلنن ، هدایت بولان : فاسق متهدی . (مهتدی) مقامنده قوللانیله ماز .

مُتَهَزِّج [ع] تهزج ایدن ، ترانه پرداز اولان . متهزجانه = متهزججه سنه .

متهزجین = متهزجلر .

مُتَهَزِّز [ع] تهزز ایدن ، اهتزاز ایدن ، تترهین .

مُتَهَکِّم [ع] تهکم ایدن ، استهزا ایدن . متهکمانه = متهکمجه سنه .

مُتَهَلِّل [ع] تهلل ایدن ، مسرتدن یوزی کولن .

مُتَهَیِّج [ع] تهیج ایدن ، آناسنك قارننده یکیجه جانلانوب حرکته باشلایان : جنین متهیج .

مُتَهَوِّد [ع] تهود ایدن ، یهودی اولان .

مُتَهَوِّر [ع] تهور ایدن ، شدت کوسترن ، صوکنی دوشونمیه رك بردنبره حدتلنن . متهوراً = متهور اوله رق : متهوراً قتل . متهورانه = متهورجه سنه .

مُتَهَیِّب [ع] تهیب ایدن ، اظهار هیبت ایدن § هیبت آلوب قورقان .

مُتَهَیِّج [ع] تهیج ایدن هیجانه کلن ، هیجانلانان : قلب متهیج . متهیجاً = متهیج اوله رق . متهیجانه = متهیج اولانه یاقیشیر صورتده .

مُتَهَیِّم [ع] تهیم ایدن . (متحیر) ه بدل قوللانیله بیلیر . متهیمانه = متهیمجه سنه . متهیمین = متهیملر .

مُتَهَیِّی [ع] تهیؤ ایدن ، حاضرلانان . متهیی حرکت .

مُتَیَبِّس [ع] تیبس ایدن ، قورویان ، کسیب یبوست ایدن .

مُتَیَسِّر [ع] تیسر ایدن قولایلقله حصوله کلن ، میسر اولان .

مُتَیَقِّظ [ع] تیقظ ایدن ، اویانق بولنان . متیقظانه = متیقظجه سنه .

مُتَیَقِّن [ع] تیقن ایدن ، یقیناً بیلن .

مُتَیَمِّم [ع] تیمم ایدن ، آبدسته بدل وجه شرعی اوزره اجرای طهارت ایدن ، یوزایله دیرسکه وارنجه یه قدر الره طوپراق مسح ایدن . متیمماً تب متیمم اوله رق . متیممانه = متیممجه سنه .

مُتَیَمِّن [ع] تیمن ایدن ، برشیئی یمنلو عد ایدرك آندن میمنت اوماق .

مُتَیَمَّن [ع] تیمن اولنمش ، یمنلو عد اولنه رق کندیسندن میمنت اومولمش . مبارك ، مسعود .

مُثاب [ع] ثوابه نائل اولمش .

مُثابِرَت [ع] برشیئه مداومت ایتمك .

مُثْبِت [ع] اثبات ایدیجی ، ایدن .

مُثْبَت [ع] اثبات اولنمش .

مُثَبِّت [ع] تثبیت ایدیجی ، ایدن . ثابت قیلیجی ، قیلان .

مُثَبَّت [ع] تثبیت اولنمش .

مُثَقِّب [ع] تثقیب ایدیجی ، ایدن ، دلن .

مُثَقَّب [ع] تثقیب اولنمش . دلنمش .

مُثَقِّل [ع] تثقیل ایدیجی ، ایدن ، آغیرلاشدیران .

مُثَقَّل [ع] تثقیل اولنمش ، آغیرلاشدیرلمش .

مُثَلَّث [ع] اوچلندیرلمش . § اوچ کره تصفیه اولنه رق چکلمش بر نوع شراب §

اوچ كوشه‌لی برنوع شكل هندسی .

مُثَلَّثات [ع] مثلثلرك خواص وكيفياتندن بحث ايدن بر علم .

مُثْمِر [ع] ميوه‌دار، ميوه‌ويريجی، ويرن .

مُثَمَّن [ع] سكز كنلی § ثمن مقابلنده صاتلمش شی، مبيع § سكز ضلعی حاوی شكل .

مُثَنّیٰ [ع] ايكی قات ياپلمش .

مُثُول [ع] برينه حرمةً آياقده ديكيلوب طورمق. يالكز رسمياتده قوللانيلير: فلان سفير حضور همايونده شرف مثوله نائل اولدی .

مُجاب [ع] كنديسنه جواب ويرلمش § قبول ايدلمش .

مُجادِل [ع] مجادله ايديجی، ايدن .

مُجادَلَه [ع] منازعه ايتمك، خصومت ايتمك، § الزام خصم ايچون برمسئله علميه‌ده منازعه .

مُجاذَبَه [ع] ايكی شی بربرينی چكمك : ايكی روحك مجاذبه‌سی .

مُجارات [ع] يوروكده ياريش ايتمك .

مُجارَزَه [ع] برده بيرونانه لطيفه ايتمك . خويرانجه‌سنه شقه‌لشمق .

مُجاز [ع] اجازت ويرلمش . كنديسنه اذن ورخصت ويرلمش . § استادی طرفندن اكمال تحصيل ايتديكی تصديق اولنمش، كنديسنه اجازتنامه ويرلمش .

مُجازات [ع] كرك ايلكه كرك كوتولكه مقابل جزا و مكافات ايتمك § مجرمه ارتكاب ايتديكی جرمه مقابل ويريلن جزا .

مُجازَفَه [ع] كوتورو صاتمق .

مُجاسِر [ع] مجاسرت ايديجی، ايدن .

مُجاسَرَت [ع] جسارت ايتمك .

مُجالِس [ع] مجالست ايديجی، ايدن .

مُجالَسَت [ع] مجلس تشكيل ايتمك، برمجلسده اوطورمق، همنشين اولمق .

مُجامَعَه [ع] جماع ايتمك .

مُجامَلَه [ع] بريسيله صميمانه دوستلق ايتميه‌رك صورتا كوزلجه معامله ايديشمك § كوزل الفت ومعاشرت ايديشمك. نظمده (مجاملت) صورتنده‌ده قوللانيلير .

مُجانَبَت [ع] برشيدن اوزاقلشمق، اوزاق اولمق .

مُجانِس [ع] بكزه‌ين، هم جنس اولان .

مُجانَسَت [ع] بكزه‌مك، هم جنس اولمق .

مُجاوَبَه [ع] برينه جواب ويرمك .

مُجاوَدَت [ع] كرم واحسان ايتمك .

مُجاوِر [ع] قومشو، قومشولق ايدن § حرمين شريفينده اعتكاف ايدن .

مُجاوَرَت [ع] مجاورلك، قومشولق، همسايكی .

مُجاهِد [ع] دشمن دين ايله جنك ايدن § جهد ايدن، چاليشان. مجاهدانه = مجاهدجه‌سنه. مجاهدين = مجاهدلر .

مُجاهَدَه [ع] رنج ومشقت، كوشش § دشمن دين ايله جنك ايتمك .

مُجاهَرَه [ع] ظاهره چيقارمق، آشكاره ايتمك. مجاهرةً = مجاهره صورتيله .

مُجْبَر [ع] اجبار اولنمش، كندوسنه زور ايدلمش .

مُجْبِر [ع] اجبار ايدن، زورله‌يان . آمر مجبر = تهديدينی ايقاعه قادر اولان آمر .

مجتبى [ع] انتخاب اولنمش، برگزیده. (اجتبایه)ده باق.

مجتمع [ع] اجتماع ایدن، بریکن، طوپلانان، بربره، برآره‌یه گلن. اشخاص مجتمعه.

مجتنب [ع] اجتناب ایدن، صاقنان، چکنن، اوزاقلاشان: قبایحدن مجتنب.

مجتنح [ع] اجتناح ایدن، میالان. § سجده‌ده وجه مشروع اوزره اللرینی یره وضع ایله دیرسکلرینی آچه‌رق قوللرینی قناد شکلنده طوتان: ساجد مجتنح.

مجتنی [ع] اجتنا اولنمش. دوشیرلمش.

مجتور [ع] اجتوار ایدن، قومشواولان.

مجتهد [ع] اجتهاد ایدن، قدرتی یتدیکی قدر چالیشان § کتاب وسنتدن استخراج حکم شرعی خصوصنده بذل مقدور ایدن، بوصورتله برمذهب میدانه چیقاران فقهده متبحر ذات. مجتهدین = مجتهدلر.

مجد [ع] برایشده چالیشان، سعی وغیرت ایدن. مجدانه = مجد اولانه یاقیشیر برصورتده.

مجدد [ع] تجدید ایدن، یکیلندیرن. مجددانه = مجدد اولانه یاقیشیر صورتده مجددین = مجددلر.

مجدد [ع] تجدید اولنمش، یکیلندیرلمش. مجدداً = مجدد صورتیله: خانه‌نك مجدداً انشاسی.

مجدر [ع] چیچك چیقاران.

مجرب [ع] تجربه ایدن، دنه‌ین، جهانك امور واحوالنه واقف اولان. عربی جمعی مجربین فارسی جمعی مجربان: «مجربان اموری کلامی گرچك اغمش — یالان دیدکاری دنیایی بویله بیلمز ایدم — عونی بك»

مجرَّب [ع] تجربه اولنمش، دنه‌نمش: «من جرب المجرب حلت به الندامه — حافظ»

مجرد [ع] تجرید اولنمش، صویلمش، عریان ایدلمش § تارك دنیا، نفسنی ماسوادن قطع ایله جناب حقه توجه ایدن § بکار اولان، متأهل اولمیان، مرد بی‌زن § فقط، آنجق، یالکز: مجرد اطفکزه اغتراراً سویلیورم § عندالحکما عقول ونفوس کبی ماده‌دن منزه اولان شی. ارباب شریعت عندنده ملائکه وارواح. مجردات = مجرد اولان شیلر، جسمانی اولمیانلر، روحانی اولانلر.

مجرم [ع] ارتکاب جرم وگناه ایدن § قانونك اوامرینه مغایر حرکتده بولنان، مجرمین = مجرملر.

مجسم [ع] تجسیم اولنمش، جسملندیرلمش، جسملی. گوده‌لی.

مجعد [ع] تجعید اولنمش، صاچی قیوریجق ایدلمش، قیوریجق، موی مرغول: زلف مجعد.

مجفف [ع] تجفیف اولنمش، قورودلمش.

مجلی [ع] اجلا اولنمش، سورگونه گوندرلمش.

مجلی [ع] جلا ویرلمش، روشن وآشکار ایدلمش، جلالی: مرآت مجلی.

مجلجل [ع] چنغراقلی: استر مجلجل.

مجلد [ع] تجلید ایدن، کتاب جلدلاین، جلدجی. مجلدین = مجلدلر.

مجلد [ع] تجلید اولنمش. مجلدات = مجلد اولان شیلر.

مجمد [ع] طوندرلمش.

مجمل [ع] اجمال اولنمش، قیصالدلمش § قیصه، خلاصه. مجملاً = مجمل اوله‌رق.

مجنّح [ع] قنادلی .

مجوِّد [ع] قرآن عظیم الشانی تجوید اوزره اوقویان ، حسن تلاوت ایدن .

مجوَّد [ع] تجوید اولنمش ، جوره نسبت ایدلمش .

مجوَّز [ع] تجویز اولنمش ، جائز کورلمش .

مجوَّزه [ع] اسکیدن کیلن برنوع قاووق .

مجوَّف [ع] تجویف اولنمش ، اویوق ، ایچی بوش شی .

مجهَّز [ع] تجهیز اولنمش ، لوازمی ترتیب وتنظیم اولنمش ، آرمسترونغ طوپلریله مجهز برسفینهٔ حربیه .

مجوهر [ع] جواهر ایله تزیین اولنمش .

مجهَّل [ع] جهالته نسبت اولنمش ، § خوالی تماميله بیلنمکه مدار برشیئی قالمامش اولان . مجهلا = مجهل اولەرق .

مجیب [ع] اجابت ایدن ، قبول ایدن : جناب حق مجیب دعواتدر .

مجیز [ع] اذن ورخصت ویرن ، اجازت ویرن .

محابا [ع] محابات مصدرینک تاءسی اسقاط ایله یاپیلمش برکلمەدرکه دائما بی اداتیله (بی محابا) صورتنده وەوشونمەدن ، بلا قید وحذر معناسنده قوللانیلیر. «بی محابا یره تارفته یه کیتسەم دەنەوار — قهر خصم ایلمکه الده عصادر خامەم — رشید پاشا »

محاجات [ع] بیلمەجەسویلشمك صورتیله فطانتده مسابقه ایتمك .

محادثه [ع] بربرینه سوز سویلمك .

محاذره [ع] بربرینی قورقوتمق .

محاربه [ع] جنك ایتمك § جنك ، محاربات = محاربەلر: محاربات بحریه ، ناپولیونك محارباتی .

محاذات [ع] یوز یوزه کلمك ، مقابله ایتمك ، ایکی شی بربریله قارشیلشمق .

محاذی [ع] قارشی ، مقابل ، حذاده بولنان .

محارسه [ع] حفظ وحراست ایتمك .

محاسب [ع] محاسبه ایدیجی ، ایدن ، امور حسابیه یه آشنا اولان .

محاسبه [ع] حسابلشمق ، برینك حسابنه باقمق .

محاصر [ع] محاصره ایدیجی ، ایدن . محاصرین = محاصرلر .

محاصره [ع] برشیئك اطرافنی احاطه ایتمك ، چویرمك . قوشاتمق ، تضییق ایتمك .

محاضره [ع] معلومات ، خاطرده طوتیلن شی ، حاله موافق سوز ، مقامه مناسب حکایهٔ سلف یعنی علم تاریخ . محاضرات = محاضرەلر .

محاط [ع] اطرافی احاطه اولنمش ، چویرلمش ، چورەسی آلنمش : عسکرله محاط برحصار (محاط علم) تعبیر معروفی رسمیاتدن بشقه پردەقونیلمازسەدە بونی (محاطعلم) صورتنده متصل یازمق خطادر .

محافظ [ع] محافظه ایدیجی ، ایدن .

محافظه [ع] حفظ ایتمك ، قورومق .

محاق [ع] آیك آخرندەکی اوچ کون که اوصرەدە آی نابدید اولور . میمك حرکات ثلاثەسیله اوقونمەسی جائز اولان کلماتدندر .

محاکات [ع] بکدیکره حکایه سویلمك حکایه سویلشمك .

مُحاكَمه [ع] دفع خصومت ایچون حضور حاكمه كیتمك § مرافعه ایتمك . محاكمات = محاكمه‌لر .

مُحال [ع] وقوعی ممكن اولمیان شی : شیء محال . مثلا تونشه چیقمق محالدر . محالات = محال اولان شیلر .

مُحالٌ بِه [ع] برینه حواله اولنان مال .

مُحالٌ عَلَیه [ع] حواله‌یی قبول ایدن كیمسه .

مُحالٌ لَه [ع] آله‌جقلی اولان كیمسه .

مُحامات [ع] بریندن بر شیئی دفع ایتمك ، نگهبانلق ایتمك .

مُحاوَرَه [ع] جواب ویرمك § ایکی کشی قارشیلقلی كوروشمك . نظمده (محاورت) صورتنده‌ده قوللانیلیر . جمعی محاورات: « محاورات محافل طبیعتجه دكل — ناجی »

مُحاوَلَه [ع] ایسته‌مك ، طلب ایتمك .

مُحِبّ [ع] محبت ایدیجی، ایدن ، دوست . محبانه = محب اولانه یاقیشه‌جق صورتده: معاملهٔ محبانه . لطیفهٔ محبانه .

مُحتال [ع] حیله‌كار ، مكار . مؤنثی محتاله: محتالهٔ كهنسال .

مُحتَبِس [ع] احتباس ایدیجی ، ایدن ، قپانوب قالان .

مُحتَجِب [ع] احتجاب ایدن ، صاقلانان ، كیزلنن : « محتجب خورشید مغرب ماتمی، خاور حزین — سوبسوكر یان سحاب ، آفاق سیرتاب حزین — ناجی » محتجبات = پرده نشین قادینلر .

مُحتَدّ [ع] كسكینلشمش § غضبه كلمش، غضبلنمش .

مُحتَذِر [ع] احتذار ایدن ، صاقنان . (محترز) زیاده قوللانیلیر .

مُحتَرِب [ع] احتراب ایدن ، بربریله جنك ایدن. محتربین = محاربلر .

مُحتَرِز [ع] احتراز ایدن. صاقنان. محترزانه = محترزجه‌سنه .

مُحتَرِس [ع] احتراس ایدن ، صاقنان . آز قوللانیلیر .

مُحتَرِق [ع] احتراق ایدن ، طوتشوب یانان ، یانیق : شاعر محترق . قلب محترق .

مُحتَرَم [ع] احترام اولنمش ، كندیسنه تعظیم ایدلمش : محترم برذات . ذوات محترمه .

مُحتَسِب [ع] اسكیدن شرعاً ممنوع اولان شیلرك اجراسنی نهی ایدن برمأمور دركه ضابطهٔ بلدیه وظیفه‌سنی ایفا ایدردی. شیخ سعدی كلستاننده مساكنك شرعاً تعرضدن مصونیتنه ایماءً : « محتسب را درون خانه چه‌كار ! » دیمشدر .

مُحتَشِد [ع] احتشاد ایدن، بریكن، طوپلانان.

مُحتَشَم [ع] احتشاملی، طنطنه‌لی، دبدبه‌لی.

مُحتَصِد [ع] احتصاد ایدن ، بیچن .

مُحتَضِر [ع] احتضار ایدن ، موته پك زیاده یاقلاشان : دختر محتضر . محتضرانه = محتضر اولانه یاقیشیر صورتده .

مُحتَضَر [ع] (محتضر) ایله مترادفدر . بو زیاده قوللانیلیر .

مُحتَطِب [ع] احتطاب ایدن ، اوطون طوپلایان .

مُحتَقِر [ع] احتقار ایدن ، خوار اولایان ، حقیر كورن .

مُحتَكِر [ع] احتكار ایدن، مالی، ذخیره‌یی آغیر بهایه چیقه‌مه‌سنه انتظاراً —

صاتیوب صاقلایان. محتکرانه = محتکرجهسنه. محتکرین = محتکرلر.

مُخْتَلِق [ع] اختلاق ایدن، تراش ایدن .

مُحْتَمَل [ع] ممکن، اوله‌بیلیر . کسر میم ایله یاکلشدر .

مُحْتَمِی [ع] احتماء ایدن ، مضر اولان مأکولات ومشروباتدن پرهیزایدن.

مُحْتَوِي [ع] احتواء ایدن، جامع وشامل اولان ، ایچنه آلان : برکتابك محتوی اولدیغی مباحث .

مُحَجَّل [ع] زفافخانه‌یه قونولمش .

مُحَدَّب [ع] قنبورلشدیرلمش ، قنبور ، یومرو .

مُحْدِث [ع] احداث ایدن ، یکیدن پیدا ایدن .

مُحَدِّث [ع] فخرکائنات افندیمزك احادیث نبویه‌لرینی نقل وروایت ایتمش اولان ذات . محدثین = محدثلر: محدثین کرام .

مُحَدِّد [ع] تحدید ایدن، حد تعیین ایدن.

مُحَدَّد [ع] تحدید اولنمش .

مُحَذِّر [ع] تحذیرایدن ، حذر ایتدیرن ، صاقندیران.

مُحَرِّر [ع] تحریر ایدن ، یازی یازان. بو کلمه‌نك عالم مطبوعاتده یازی یازانلر حقنده استعمالی شایعدر. محررین= محررلر.

مُحَرَّر [ع] تحریراولنمش،یازلمش. محررات = رسمی وغیررسمی مکتوبلر .

مُحْرِز [ع] احرازایدن ، آلان، قازانان .

مُحْرَز [ع] احرازاولنمش § دکزده‌کی بالق ویغمورصویی کبی فی الاصل کیمسه‌نك مالی اولمیوب هرکس ایچون انتفاعی مباح اولان برشیئك اله کچیرلسی .

مُحَرِّض [ع] تحریض ایدیجی ایدن، حریص ایدن، حرصلاندیران. محرصانه= محرصجه‌سنه.

مُحَرِّض [ع] تحریض ایدن، تشویق ایدن .

مُحَرَّف [ع] تحریف اولنمش ، افساد صورتیله تغییرایدلمش. محرفات = محرف اولان شیلر .

مُحْرِق [ع] احراق ایدن ، یاقان .

مُحَرِّق [ع] تحریق ایدن ، زیاده‌سیله یاقان § پك صوصادن.

مُحَرِّك [ع] تحریك ایدن، حرکت ایتدیرن، قلدادن § فساده تشویق ایدن .

مُحَرَّم [ع] تحریم اولنمش، حرام قلنمش. محرم الحرام = سنهٔ قمریه‌نك برنجی آیی. ایام جاهلیتده بوآیده هرکسك قتالدن تحریم اولنمسی سبب تسمیه‌در .

مُحَسَّر [ع] تحسیراولنمش، دوچارحسرت ایدلمش .

مُحِسّ [ع] حس ایتدیرن، درونی اوله‌رق طویوران .

مُحْسِن [ع] احسان ایدن ، بخشش، عطیه ویرن .

مُحَسِّن [ع] تحسین ایدن ، کوزل قیلان .

مُحَشِّد [ع] تحشید ایدن، بربره جمع ایدن.

مُحَشِّی [ع] تحشیه اولنمش، حاشیه یازلمش، درکنار ایدلمش .

مُحَصِّل [ع] تحصیل ایدن، حاصل ایدن، اله کتیرن § اسکیدن متصرفلك مادوننده برمأموره دینیلیردی.

مُحَصَّل [ع] تحصیل اولنمش، حاصل ایدلمش § حاصلی، خلاصه.

مُحْصِن [ع] احصان ایدن. قلعه کبی متین ومحفوظ قیلان § نامحرمدن صاقلایان .

محصی [ع] احصا ایدن، صایان .

محضر [ع] احضار ایدن، حضوره کتیرن، حاضر ایدن § طرفینی محکمه‌یه جلب ایدن مأمور.

محق [ع] احقاق ایدن، حقی برینه کتیرن § حقلی اولان § امر معقول. محقانه = محقجه‌سنه .

محقر [ع] تحقیر ایدن. خوارلایان . محقرانه = محقر اولانه یاقیشه‌جق صورتده: اطوار محقرانه.

محقق [ع] تحقیق ایدن، حقیقتی آرایوب میدانه چیقاران § سوزی دلیلی ایله اثبات ایدن § اصطلاح صوفیه‌ده کندیسنه حقیقت اشیا کما ینبغی منکشف اولان ذاته دینیلیر . بومعنی او کیمسه‌یه میسر اولورکه حجت وبرهان کبی شیلردن کچه‌رك مرتبهٔ کشف الهی‌یه واصل اولمش وعین عیان ایله جمیع اشیانك حقیقی حق و وجود واحد مطلقدن بشقه موجود مفقود اولدیغنی مشاهده ایلمشدر — غیاث اللغات . محققانه = محقق اولانه یاقیشیر صورتده ، محققین = محققلر .

محقق [ع] تحقیق اولنمش، حقیقی آرانیلوب میدانه چیقارلمش، بللی، مثبت.

محکم [ع] احکام ایدن ، متین قیلان ، قوت ویرن .

محکم [ع] احکام اولنمش ، متین قیلنمش، قوت ویرلمش . صاغلام استوار .

محکم [ع] تحکیم اولنمش، محکم قیلنمش § حکم نصب ایدلمش ، خصمینك دعوالرینی فصل ایچون رضالریله حکم اتخاذ اولنمش .

محکمات [ع] معناسی صریح اولان آیات جلیلهٔ قرآنیه .

محلل [ع] تحلیل ایدن ، اجزاسنی آیران، جزء جزء ایدن .

محلم [ع] تحلیم ایدیجی ، ایدن، حلیم ایدن محلمانه = محلمجه‌سنه .

محلی [ع] تحلیه اولنمش ، تزیین ایدلمش ، طونادلمش .

محمر [ع] تحمیر اولنمش ، اشکلکه نسبت اولنمش، کندیسنه اشك دینلمش.

محمس [ع] تحمیس اولنمش، آتش اوزرنده قزدیروب طاولانمش . (محمص) ده بومعنایه‌در .

محنط [ع] تحنیط ایدن، حنوط دینیلن طیب ایله میتك کفننی تعطیر ایدن .

محنط [ع] تحنیط اولنمش. محنطا = محنط اوله‌رق .

محنی [ع] حنالنمش : دست محنی .

محوط [ع] تحویط ایدن ، دیوار چکن .

محوط [ع] تحویط اولنمش. دیوار چکلمش.

محول [ع] تحویل ایدیجی ، ایدن ، دکشدیرن ، باشقه درلو ایدن .

محول [ع] تحویل اولنمش، دکشدیرلمش، باشقه درلو ایدلمش . § اصمارلنمش: (فلانك عهدهٔ کفایتنه محول وظیفه) دیمك فلانك عهده‌سنه دکشدیرلمش، اصمارلانمش دیمکدر .

محیر [ع] تحییر ایدن ، حیرت ویرن : محیر عقول .

محیط [ع] احاطه ایدن ، اطرافنی چویرن، قوشادان : محیط کائنات § کرهٔ زمینی احاطه ایدن دکز: بحر محیط . «سور وکلنیر طوریرم برمحیط ماتمده — اسماعیل صفا» . § شکلك دورت جانبنی احاطه ایدن خط.

محیل [ع] احاله ایدن، عهده‌سنده ویرن § دینی آخرك ذمتنه نقل ایدن .

مُخّ [ع] كميكده‌كى ايليك . مخ شوكى = مِخ سەردار ايليك .

مُخابِر [ع] مخابره ايديجى ، ايدن .

مُخابَرَه [ع] خبرلشملك، ايكى كشى بربرينه خبر، مكتوب كوندرمك. مخابرات = مخابره‌لر .

مُخادَنَت [ع] دوستلق . محبلك .

مُخاذَلَه [ع] حقيرلك ، رسوايلق .

مُخادِع [ع] خدعه ايدن ، مكر ايدن . مخادعانه = مخادعجه‌سنه .

مُخادَعَه [ع] آلداتمق، مكرايتمك . نظمده (مخادعت) صورتنده‌ده قوللانيلير .

مُخاصِم [ع] مخاصمه ايدن .

مُخاصَمَه [ع] ايكى كشى بربرينه خصومت ايدشمك مخاصمات = مخاصمه‌لر

مُخاطَب [ع] كنديسنه خطاب اولنان ، سوزسويلنن .

مُخاطَبَه [ع] خطاب ايديشمك . قارشى قارشى‌يه سوز سويلشمك: ليال صيفده قرله مخاطبه نه قدر خوشدر : مخاطبات = مخاطبه‌لر .

مُخافَتَه [ع] يواش اوقومق، سويلمك .

مُخالَصَت [ع] بريله خالصانه كيتمك ، دوستلق ايتمك .

مُخالَطَه [ع] حسن امتزاج ايتمك ، اختلاط ايتمك .

مُخالَعَه [ع] زوجين فسخ نكاح ايله بر برندن آيرلمق .

مُخالِف [ع] مخالفت ايدن، اويغون اولميان ، ضد اولان: قانونه مخالف حركت . افندى بو خصوصده بزه مخالف بولنيور .

مُخالَفَت [ع] مخالفلك ، اويغون كلمه مزلك ، اويما مقلق .

مُخْبِر [ع] اخبار ايدن. خبر ويرن : غزته مخبرى . مخبرصادق .

مُخْتار [ع] اختيار ايديجى ، ايدن § اختيار اولنمش ، سچلمش § شهرلرده مذهب اولديغى محله طشره‌لرده كويك امام ويا پاپاس ايله برابراموربنه نظارت ايدن . بوكك براول برده ثانيسى واردر. مختاران= مختارلر .

مُخْتال [ع] متكبر .

مُخْتَبِر [ع] اختبار ايديجى ، ايدن، بوقلايان ، دنه‌ين . مختبرانه = مختبرجه‌سنه . (اختبار) ه ده باق .

مُخْتَدِع [ع] اختداع ايدن . حيله كارلق، دوباره‌جيلق ايدن . مختدعانه = مختدعجه‌سنه .

مُخْتَرِع [ع] اختراع ايدن،مثالى كورلمه‌مش بر شيئى وجوده كتيرن: فونوغرافك مخترعى اديسون نامنده بر آمريقاليدر. مخترعانه = مخترعجه‌سنه .

مُخْتَصَر [ع] اختصاراولنمش، قيصالدلمش، قيصه : مختصر برافاده. مختصراً = مختصر اوله‌رق : مختصراً عرض معلومات .

مُخْتَص [ع]اختصاص ايتمش، خاصة منتسب اولمش مختصين = مختصلر .

مُخْتَصِم [ع] اختصام ايديجى ، ايدن ، خصومت ايديشن .

مُخْتَضِب [ع] اختضاب ايدن ، بويانان ، رنكلنن .

مُخْتَضِع [ع] اختضاع ايدن ، تواضع سرفروايدن . مختضعانه مختضعجه‌سنه .

مُخْتَطِب [ع] اختطاب ايدن ، نكاح ايله ايستين .

مُخْتَطِف [ع] اختطاف ايدن ، قاپان § قاماشدیران .

مُخْتَفِى [ع] اختفا ایدن، صاقلانان، کیزلن.

مُخْتَل [ع] بوزوق، بوزولمش، قاریشیق، انتظامسز، فتنه وفساده اوغرامش

مُخْتَلِج [ع] اختلاج ایدن ، سکیرن .

مُخْتَلِس [ع] اختلاس ایدن، قاپان ، چالان، مختلسانه = مختلسجه سنه .

مُخْتَلِط [ع] اختلاط ایدن ، قاریشان . قاریشوب کوروشن . صیق صیق کوروشن . دوشوب قالقان .

مُخْتَلِع [ع] اختلاع ایدن ، قوجه سندن بوشانان .

مُخْتَلِف [ع] اختلاف ایدن، بر برینه اویمایان، اویوشمایان ، برحالده طورمایان: مسائل مختلفه .

مُخْتَلِق [ع] یالان پیدا ایدن، اویدیران.

مُخْتَمِر [ع] اختمار ایدن، مایه‌لنن، اوزلنن، خمیراولان.§قاینایوب کمالی بولان، شراب اولان § باشنه اورتو اورتونن، جاره بورونن ، یاشماقلانان .

مُخْتَنِق [ع] اختناق ایدن، نفس آله میان، بوغولان .

مُخْجِل [ع] اخجال ایدن ، اوتاندیران.

مُخَجَّل [ع] تخجیل ایدن . (مخجل) ایله مترادفدر . بو زیاده قوللانیلیر .

مُخَدِّر [ع] تخدیر ایدن، اوروتوتندیران.

مُخَدَّرات [ع] (مخدره) نك جمعی، اهل پرده نسوان ، زنان پرده نشین : مخدرات اسلامیه . پرده معناسنه اولان (خدر) دن مأخوذ اولدیغنه کوره (مخدرات خرستیانیه) دیمك طبیعی طوغری اولماز . کسر دال ایله ادویه‌دن برنوع .

مُخَدِّش [ع] تخدیش ایدن، طیرمالایان، مضطرب ایدن : مخدش اذهان.

مُخَذِّل [ع] تخذیل ایدن، ذلت ایچنده براقان. مخذلانه = مخذلجه سنه .

مُخْرِب [ع] اخراب ایدن، خراب ایدن: مخربین = مخربلر .

مُخَرِّب [ع] تخریب ایدن، خراب ایدن: «عالمده مخرب خرابات ــ شرمنده سیدر عتاب سیلك ــ رشاد پاشا» . مخربین = مخربلر .

مُخْرَج [ع] اخراج اولنمش ، طیشاری چیقارلمش .

مُخَرِّش [ع] تخریش ایدن، طیرمیقلایان .

مُحَرِّق [ع] تحریق ایدن ، ییرتان .

مُحَرَّف [ع] تحریف اولنمش ، بوناقلغه نسبت ایدلمش کندیسنه بوناق دینلمش .

مُخَسِّر [ع] تخسیر ایدن، خساره دوچار ایدن . مخسرین = مخسرلر .

مُخَشِّى [ع] تخشیه ایدن .

مُخَصِّص [ع] تخصیص ایدن، خاص قیلان.

مُخَصَّص [ع] تخصیص اولنمش ، خاص قیلنمش : معاش مخصص . مخصصات = مخصص اولان شیلر .

مُخَضَّب [ع] تخضیب اولنمش ، بویاءس.

مُخَضَّر [ع] تخضیر اولنمش ، یشیل رنك ویرلمش .

مُخْطِر [ع] اخطار ایدن، خاطره کتیرن: مخطر ایام ماضی. مخطره = برشیئی خاطره کتیرمك ایچون یازیلان ورقه .

مُخَطِّط [ع] تخطیط ایدن . چیزن . § ترسیم ایدن .

مُخَطَّط [ع] تخطيط اولنمش، چیزلمش § ترسیم ایدلمش .

مُخْطِئ [ع] اخطاء ایدیجی، یاكلتیجی ، خطایه دوشوریجی، دوشورن § یاكلیجی، خطاایدیجی، مخطیانه = مخطیجه سنه.

مُخَفِّف [ع] تخفیف ایدن، خفیفلدن : مخفف جزا. مخفف جزا اولان قانونك احكامی ماقبلنه شاملدر .

مُخَفَّف [ع] تخفیف اولنمش، خفیفلدلمش.

مُخِلّ [ع] اخلال ایدیجی، ایدن ، خلل ویرن ، سقطلایان : مخل فصاحت. مخل ناموس.

مُخَلِّد [ع] تخلید ایدن ، دائمی صورتده مقیم قیلان .

مُخَلَّد [ع] تخلیداولنمش، دائمی صورتده مقیم قیلنمش: مخلد فی النار .

مُخْلِص [ع] اخلاص ایله متصف. طوغری، ریاسز ، غرضسز دوست ، مخلصانه = مخلص اولانه یاقیشیر صورتده: تحیات مخلصانه .

مُخَلِّص [ع] تخلیص ایدن، قورتاران.

مُخَلَّص [ع] تخلیص اولنمش، قورتارلمش.

مُخَلِّط [ع] تخلیط ایدن، قارشدیران .

مُخَلَّف [ع] انسانك وفاتنده براقدیغی شی، ترکه. مخلفات = مخلف اولان شیلر.

مُخَلًّی [ع] تخلیه اولنمش، بوشالدلمش .

مُخَلِّی [ع] تخلیه ایدن ، بوشالدان .

مُخْمِد [ع] اخماد ایدن ، آتشك آلوینی باصدیران .

مُخَمَّر [ع] تخمیر اولنمش ، یوغورلمش : « مخمر درسراپاما به منْ خون شهادتدن ـــ . . . » § مایه‌لندیرلمش .

مُخَمَّس [ع] تخمیس ایدلمش ، بشه ابلاغ ایدلمش § بشه تقسیم ایدلمش § هر بندی بش مصراعدن مرکب اولان نظم. بشنجی مصراع تکرر ایدرسه اکا (مخمس متکرر) اتمزده قافیه‌جه یکدیکره توافق ایدرسه اکا (مخمس مزدوج) دینیلیر.

مُخَمَّن [ع] تخمین ایدلمش. ظن ایله رأی بیان ایدلمش، تقدیر ایدلمش: قیمت مخمنه.

مُخَمِّن [ع] تخمین ایدن ، ظن ایله رأی بیان ایدن : رزی مخمن .

مُخَنَّث [ع] قاری خویلو. نامرد. قاموس دیورکه « بوکا اصطلاح ظرفاده مذکر سماعی تعبیر اولنور. بوکله نفسی تخنیث ایلدیکی ایچون تخنیثدن مأخوذ اولەرق اسم فاعل عنوانیله لقبدر . و ناموسسز طاقمی لوطیلره بلنی بوکدیردیکی ایچون اسم مفعول عنوانیله ده جائزدر . »

مُخَوِّف [ع] تخویف ایدن ، قورقودن.

مُخَوَّن [ع] تخوین ایدلمش، خیانته نسبت ایدلمش، کندیسنه خائن دینلمش.

مُخَیِّب [ع] تخییب ایدن. محروم ومأیوس قیلان . مخیبانه = مخیبجه سنه .

مُخَیَّب [ع] تخییب ایدلمش، محروم ومأیوس قیلنمش. مخیبا = مخیب اولەرق: مخیبا عودت .

مُخَیِّر [ع] تخییر ایدن ، ایکی شی بیننده مخیر قیلان .

مُخَیَّر [ع] تخییر ایدلمش، ایکیسندن برینك اختیاری عهده‌سنه براقلمش . § بکندیکی صورتده آلمق، بکنمدیکی حالده رد اولنمق شرطیله مشتری‌یه امانة تسلیم اولنمش.

مُخَیِّل [ع] تخییل ایدن ، ذهنده خیاله صورت ویرن .

مُخَیَّل [ع] تخییل اولنمش ، ذهنده صورت ویرلمش. مخیلات = مخیل اولان شیلر : مخیلات عزیز افندی.

مُدابَرَه [ع] ایکی کشی بربرینه آرددنی دونمك .

مُداخَلَه [ع] ایشه قارشمق ، ال صوقمق .

مُدارا و مُدارات [ع] خلق ایله حسن معامله ایتمك ، صلح وآشتی اوزره بولنمق ، رعایت ایتمك : « مداراة الناس صدقة » بیورلمشدر . « آسایش دوگیتی تفسیر این دوحرفست — بادوستان تلطف بادشمنان مدارا — حافظ » (مدارا)یی عجملر بزقوللانیرز .

مُدارَسَه [ع] بربرینه اوقومق .

مُداعَبَه [ع] بربرله لطیفه‌لشمك ، مزاح ایتمك . نظمده (مداعبت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُدافِع [ع] مدافعه ایدیجی ، ایدن . مدافعین = مدافعلر .

مُدافَعَه [ع] دفع ایتمك ، دشمنك هجومنی منع ایتمك ، دشمنه مقابله ایتمك § مدعینك دعواسنی دفع ایده‌جك بر دعوی درمیان ایلمك . مدافعةً = مدافعه صورتیله .

مُدام [ع] شراب ، خمر : « مادر پیاله عکس رخ یار دیده‌ایم — ای بی خبر ز لذت شرب مدام — حافظ » § دائما ، هرزمان : « مدام آرار گزرم سوبسو نشانگزی » § دائم ، باقی .

مُدامَه [ع] شراب .

مُدانی [ع] یقین ، قریب ، اش ، نظیر ، داعما (بی) اداتیله قوللانیلیر : بی مدانی = بی نظیر . حکیم بی مدانی . غازی بی مدنی . فتح میم ایله یاکلشدر .

مُداوات [ع] خسته‌یه باقمق ، علاج ویرمك ، دوا ایتمك . نظمده (مداوا) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُداوَرَه [ع] دوندورمك ، تدویر ایتمك .

مُداوَلَه [ع] الدن اله گزدیرمك ، دور ایتدیرمك .

مُداوَمَت [ع] دوام ایتمك ، اقدام واهتمام ایتمك .

مُداهَرَه [ع] بلاتوقیت مقاوله ومعامله ایتمك .

مُداهِن [ع] مداهنه ایدیجی ، ایدن : « دیکلیه‌م اولیه مداهنجه لاف » . مداهنانه = مداهنجه‌سنه .

مُداهَنَه [ع] قلبده کنك خلافنی اظهار ایتمك ، یالاندن محبت گوسترمك ، یوزه گولمك ، منافقلق ایتمك § قاووق صاللامق ، چرب زبانلق ایتمك . نظمده اصلی اوزره (مداهنت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُدایَنَه [ع] اودونج الوب ویرمك .

مُدْبِر [ع] دنیا کندیسندن یوز چویرمش ، طالع‌سز ، بدبخت : « مدبره اقبال جنت گوسترر دنیاسنی — اسماعیل صفا »

مُدَبَّر [ع] افندیسی کندی وفاتی آزادلغه شرط قیلمش اولان قول .

مُدَبِّر [ع] تدبیر ایدن ، بر شیئك انجامنی تفکرله تهیئهٔ لوازم وترتیب اسباب ایدن . مدبرانه = مدبر اولانه یاقیشه‌جق صورتده . فارسی جمعی مدبران . عربی جمعی مدبرین : مدبران امور .

مُدَّت [ع] زمان ، وقت : مدت حیات . مدت آرام . « مدت دورملك بر دمدر آدم برنفس — باقی » . § زمانك بر جزئی ، مقداری § بر شیئك باقی اولدیغی زمان جزئی ، پارچه‌سی . جمعی مدد . مدت عدت — قادینك بعد الطلاق ازدواجندن شرعاً ممنوع اولدیغی ایامدرکه ، طلقه ایچون اوچ حیض یاخود اوچ آی ، طول قادین ایچون

درت آی، اون کوندر. کبه قادینلر ایچون مدت عدت وضع حملدر. مدت استیناف = مواد جزائیه‌دن قباحت و جنحه‌ده اون، مواد حقوقیه‌ده آلتمش برکون. مدت اعتراض = حکم غیابیلر ایچون مواد جزائیه‌دن قباحتده اوچ، جنحه‌ده بش، مواد حقوقیه‌ده اوتوز برکون، مدت تمیز = مواد جزائیه‌ده سکز. مواد حقوقیه‌ده طقسان کون.

مُدْخِر [ع] دخار ایدن، اذلال تحقیر ایدن.

مُدَّخِر [ع] ادخار ایدن، بریکدیرن، طوپلایوب صاقلایان.

مُدَّخَر [ع] ادخار اولنمش بریکدیرلمش، طوپلانیلوب صاقلانلمش: مدخر اولان نقودك مقداری.

مُدْخِل [ع] ادخال ایدن، صوقان، کیردیرن.

مُدْخَل [ع] ادخال اولنمش، کیردیرلمش.

مُدْخِن و مُدَّخِن [ع] توتن.

مُدِرّ [ع] آقیدان. ادرار ویرن. (مدرر) یاکلشدر.

مُدْرَج [ع] ادراج اولنمش، ایچریسنه قونلمش: رساله‌یه مدرج مسائل.

مُدَرِّس [ع] تدریس ایدن، درس ویرن، درس ویله‌رك اوقودان § برنوع رتبهٔ علمیه: مدرسین = مدرسلر.

مُدْرِك [ع] ادراك ایدن، آکلایان = یتیشن، اولاشان. قوهٔ مدرکه = انسانده حقایق اشیایی ادراك ایدن قوت، عقل. مدرکات = عقول.

مُدَرْهَم [ع] پاره‌سی چوق، زنکین.

مُدْرِی [ع] ادراء ایدن، بیلدیرن. آز قوللانیلیر.

مُدَسِّی [ع] اغوا، اضلال ایدن.

مَدْعُوّ [ع] دعوت اولنمش، چاغرلمش. مدعواً = مدعو اوله‌رق، مدعو صفتیله: ضیافتده مدعواً حاضر بولنمق. مدعوین = مدعولر.

مُدَّعِی [ع] ادعا ایدن، دعواجی § حقلی حقسز بر حکمده آیاق دیرهین § عنادجی. مدعی عمومی = محاکم جزائیه‌ده حقوق عمومیه نامنه اقامهٔ دعوایه مأمور.

مُدَّعًی [ع] ادعا اولنمش. ادعا اولنان شی. مدعی علیه = علیهنده اقامهٔ دعوا اولنان، کندیسندن حضور حاکمده برحق دعوی ایدیلن. مدعی به = سبب دعوا اولان خصوص، مدعینك دعوی ایتدیکی شی.

مُدْغَم [ع] (ادغام) ه باق.

مُدَقِّق [ع] تدقیق ایدن، دقتله آراشدیران. اینجه الکدن کچیرن. مدققانه = مدقق اولانه یاقیشیر صورتده. مدققین = مدققلر.

مُدَلَّل [ع] دلیل ایله ثابت. مدللاً = مدلل اوله‌رق.

مُدْمِج [ع] ادماج ایدن، درج وادخال ایدن.

مُدَمِّر [ع] تدمیر ایدن، هلاك، محو ایدن.

مُدَمَّر [ع] تدمیر اولنمش، هلاك ایدلمش.

مُدْمِن [ع] ادمان ایدن، مداومت ایدن: مدمن خمر.

مُدُن [ع] شهر معناسنده اولان (مدینه) نك جمعی: مدن قدیمه.

مُدَنِّس [ع] تدنیس ایدن، کیرلتن.

مُدَنَّس [ع] تدنیس اولنمش، کیرلنمش.

مُدَوَّر [ع] تدویر اولنمش، دوندرلمش، چویرلمش § دکرمی، یوارلاق: ارضك شکلی مدوردر.

مُدَوِّر [ع] تدویر ایدن، دوندرن، چویرن.

مُدَوَّن [ع] تدوين ايدلمش، بر علمی، برفنی تشکیل ایدن مسائلی جمع وتوضیح ایله کتاب حالنه افراغ ایدن .

مُدَوَّن [ع] جمع وتوضیح ایله کتاب حالنه افراغ اولنمش ، مجلداته ادراج ایدلمش . مدونات = مدون اولان شیلر : مدونات عتیقه .

مُدْهِش [ع] ادهاش ایدن ، دهشته دوشورن، دهشت ویرن: مدهش برحرب . مدهش برفیرطنه .

مُدَهِّش [ع] تدهیش ایدن. (مدهش) ایله مترادفدر .

مُدْهِن [ع] ادهان ایدن، کوزل قوقولو یاغ سوورن .

مُدَهِّن [ع] تدهین ایدن، کوزل قوقولو یاغ سورن .

مُدَهَّن [ع] تدهین ایدلمش، کوزل قوقولو یاغ سورلمش : جامهٔ مدهن .

مُذاب [ع] اذابه ایدلمش ، اریدلمش ، اریمش: لعل مذاب. «آلیرقراری مردم اوخون غیرت که — کزر عروقنی سوز مذاب شکلنده — لا »

مُذارَعه [ع] ذراع ایله صاتمق .

مُذاکَره [ع] برشیئك کیفیت ومقتضاسنی یکدیکرله سویلشمك .

مُذَبْذَب [ع] متردد ، برحالده برعهده قرار ایده‌مین .

مُذَکِّر [ع] تذکیر ایدن، آکدیران، یاد ابتدیرن .

مُذَکَّر [ع] ارکك، نر. مذکر سماعی = زوجه‌سنه مطیع اولان ارکك .

مُذَکَّره [ع] دوائر رسمیه‌ده برخصوصه دائر بلاالقاب یازیلان ورقه . محاورانده فتح کاف ایله قوللانیلیر .

مُذِلّ [ع] اذلال ایدن ، ذلیل قیلان .

مُذَلِّل [ع] تذلیل ایدن ، ذلیل ایدن .

مُذْنِب [ع] کناهکار ، کناه ایشله‌ین . مذنبانه = مذنبجه‌سنه. مذنبین = مذنبلر .

مُذَوِّب [ع] تذویب ایدن ، اریدن .

مُذَوَّب [ع] تذویب ایدلمش ، اریدلمش.

مُذَهَّب [ع] تذهیب اولنمش ، آلتون سورلمش ، یالدیزلانمش: کتاب مذهب .

مُذَیَّل [ع] تذییل ایدلمش، ذیلی اوله‌رق ایراد ایدلمش . مذیلاً = مذیل اوله‌رق .

مُذیع [ع] اذاعه ایدن ، فاش ایدن : مذیع اسرار .

مُرّ [ع] آجی .

مُرابَحه [ع] متاعی کار ایله صاتمق § فاحش فائض ایله پاره اقراض ایتمك . مرابحه‌جی = اوبولده پاره اقراض ایدن .

مُرابِط [ع] برنوع درویش. مرابطین= مرابطلر .

مُرابَطه [ع] باغلانمق § دشمن هجوم ایده‌جك یرلرده بکله‌مك .

مُرابَعه [ع] ایام ربیعه مخصوص مقاوله عقدیله معامله .

مُراجَعت [ع] کیری دونمك، معاودت § حجت ویا دستور طوتیلاجق شیئه ویا کیمسه‌یه کیدوب آندن استفاده یاخود آنکله استشاره ایتمك : بولغتك تحقیقی ضمننده لسان العربه مراجعت ایتمك لازمدر. بوخصوصده معلومات آلمق ایچون فلان ذاته مراجعت ایدلملیدر

مُرادِف [ع] دیکر برکلمه ایله معناسی بر اولان § رفیق ، یولداش،

مُرادَفه [ع] مرادفلك .

مُراسَلَه [ع] خبرلشمك ، ایکی کشی بربرینه مکتوب کوندرمك ، مکتوبلاشمق: المراسلة نصف المواصله = مراسله ،مواصله‌نك نصفیدر .

مُراصَدَه [ع] کوزنله‌مك ، دقتله باقمق .

مُراضَعَه [ع] امزیرمك .

مُراعی [ع] مراعات ایدیجی ، ایدن .

مُراعاتْ [ع] حفظ ایتمك ، کوز اوجیله باقمق . مجازاً سلوك ورعایت معناسنده قوللانیلیر . مراعات نظیر — یاخود — مراعات النظیر=تضادصورتنده اولمیه‌رق معنی جهتیله متناسب اولان ایکی ویا دها زیاده شیئی عباره‌ده جمع ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه . تناسب ، توفیق ، ائتلاف ، تلفیق ، جمعیت‌ده بونك دیکر نامل‌ریدر ، سید وهبینك : « مثال بحر درونکده صاقلایوب کهرك — هنر عالمه میل ایتمه وار ایسه هنرك » بیتی مراعات نظیر مثاللرندندر .

مُرافِع [ع] مرافعه ایدیجی ، ایدن .

مُرافَعَه [ع] حضورحاکمده اقامهٔ دعوی ایتمك ، مدعی علیهی حضور حاکمه جلب ایتمك .

مُرافِق [ع] مرافقت ایدیجی ، ایدن ، رفاقت ایدن ، همراه اولان .

مُرافَقَت [ع] یولداشلق ، رفاقت ، همراهی .

مُراقِب [ع] مراقبه ایدیجی ، ایدن .

مُراقَبَه [ع] کوز آلتنده بولندیرمق ، باقمق ، حفظ ایتمك § بویونی اشاغی اکمك ، اکدیرمك § ماسوادن قطع تعلقله قلباً جناب حقه توجه .

مُرامات [ع] رمی ایدشمك ، آتشمق ،

مُرّانَه [ع] سونکو . جمی مران .

مُراوَدَه [ع] طلب ایتمك .

مُراوَغَه [ع] کورشمك ، کورش طوتمق ، مصارعه .

مُراهِق [ع] سن بلوغه یاقلاشمش ارکك چوجق § شرعاً سن بلوغه یعنی اون ایکی یاشنه کیروبده بالغ اولمیان ارکك چوجغه دینیلیرکه اون بش یاشنه قدر بالغ اولمدیغی حالده ، ینه بونام ایله یاد اولنور .

مُراهَقَه [ع] چوجق سن بلوغه یاقلاشمق .

مُراهَنَه [ع] رهن قومق § ایکی کشی آتلرینی یارشدیروب هرهانکیسی کچرسه برشی ویرمك اوزره بحث ایدشمك .

مُرائی [ع] ریاکار ، خودنما ، کوسترش ایچون یاپان .

مُرائیانَه [ف] مرائی اولانه یاقیشه‌جق صورتده: عبادات مرائیانه .

مُرَبَّع [ع] تربیع اولنمش ، درده ابلاغ ایدلمش § درت ضلعی ودرت زاویهٔ قائمه‌یی حاوی شکل هندسی § اسکی امرا وسلاطینك باغداش قوره‌رق اوتوروشی . مربع نشین=باغداش قوره‌رق اوطوران ، چارزانونشین . § هر بندی دردر مصراعدن مرکب اولان نظم .

مُرَبّی [ع] تربیه‌ایدیجی ، ایدن ، چوجقلرك تعلیم وتربیه‌سنی درعهده ایدن .

مُرَبّٰی [ع] تربیه اولنمش § شروب ویاشکر ایچنده حفظ اولنمش میوه‌طاتلیسی : قزلجق مرباسی .

مُرَتَّب [ع] ترتیب ایدن ، دیزن ، یرلی یرینه قویان § مطبعه‌لرده حروفاتی دیزه‌رك کتاب ، غزته وامثالی شیلرك سطور وصحائفنی باغلایان : مهو مرتب . مرتبین = مرتبلر .

مُرَتَّب [ع] ترتیب ایدلمش، دیزلمش ؛ برلی برینه قونلمش .

مُرْتَبِط [ع] ارتباط ایدن ، باغلانان ، منسوب ، متعلق : « نن مرتبط اولسه‌ده زمینه — جان جهة سده رب عالمینه — ناجی » .

مُرْتَجِل [ع] ارتجال ایدن ، سوزی دوشونمه‌دن حاضر جوابلق بوالده سویلین ، بالبداهه سویلین . مرتجلاً = مرتجل اوله‌رق . مرتجلانه = مرتجلجه‌سنه .

مُرْتَجَل [ع] بالبداهه سویلنمش § بر معنادن دیکر معنایه بلامناسبت نقل اولنان لفظ .

مُرْتَجیٰ [ع] ارتجاء اولنمش ، اومولمش ، امید ایدلمش .

مُرْتَجی [ع] ارتجاء ایدن ، اومان .

مُرْتَخِص [ع] ارتخاص ایدن ، رسوای اولان .

مُرْتَحِل [ع] ارتحال ایدن ، دنیادن آخرته کوچن ، وفات ایدن .

مُرْتَخِص [ع] ارتخاص ایدن ، اوجوز عد ایدن .

مُرْتَدّ [ع] ارتداد ایدن ، دین اسلامدن دونن .

مُرْتَدِع [ع] ارتداع ایدن ، ممنوع اولان شیدن کری طوران .

مُرْتَدِف [ع] ارتداف ایدن ، آردینه دوشن ، آردی صره کیدن .

مُرْتَزِق [ع] ارتزاق ایدن ، رزقلانان ، رزق آلان .

مُرْتَسّ [ع] ارتساس ایتمش ، شایع اولمش .

مُرْتَسِم [ع] ارتسام ایدن ، رسمی چیقان ، نقش اولان .

مُرْتَشی [ع] ارتشاء ایدن ، رشوت آلان ، رشوتی قبول ایدن : جناب حق راشی‌یه‌ده مرتشی‌یه‌ده راشه‌ده لعنت ایتسون — حدیث شریف مألی .

مُرْتَضیٰ [ع] ارتضاء ایدلمش ، تقدیر واتخاب ایدلمش ، پسندیده . § امام علی کرم الله وجهه حضرتلرینك بر لقب عالیلری : علی المرتضی .

مُرْتَضَوی [ع] حضرت مرتضایه منسوب . بونك قاعدهٔ طوغریسی (مرتضی) اولقدر . (مصطفوی) ده بویله‌در . بونلر اغلاط مشهوره‌دندر .

مُرْتَضِع [ع] ارتضاع ایدن ، سودامن .

مُرْتَعی [ع] ارتعاء ایدن ، اوتلایان .

مُرْتَعِب [ع] ارتعاب ایدن ، قورقان .

مُرْتَعِد و مُرْتَعِش [ع] ارتعاد وارتعاش ایدن ، تتره‌ین ؛ بو زیاده قوللانیلیر .

مُرْتَغِب [ع] ارتغاب ایدن ، رغبت ایدن ، آز قوللانیلیر .

مُرْتَفِد [ع] ارتفاد ایدن ، اکتساب ایدن ، آز قوللانیلیر .

مُرْتَفِع [ع] ارتفاع ایدن ، یوکسکه چیقان ، یوکسلن . § یوکسك .

مُرْتَقی [ع] ارتقاء ایدن ، یوقاری چیقان ، یوکسلن § ایلریله‌ین ، ایلری کیدن ، حسن صورته کیرن . بومقامده (مترقی) زیاده قوللانیلیر .

مُرْتَقِب [ع] ارتقاب ایدن ، بکله‌ین ، کوزه‌دن (مترقب) زیاده قوللانیلیر . بونلر (منتظر) دن قوتلی عد اولنور .

مُرْتَقِش [ع] ارتقاش ایدن . اثنای حربده بربرینه کیرن ، قارمه قاریشیق اولان .

مُرْتَكِب [ع] ارتكاب ایدن ، ناسزا کوتو ایش ایشله‌ین . §

مأموريتی سوء استعمال ايدن. مرتكبين = مرتكبلر .

مرتهن [ع] ارتهان ايدن، رهن اوله‌رق آلان .

مرجب [ع] ترجيب ايدلمش، هيبتی حس اولنه‌رق تعظيم اولنمش.

مرجح [ه] ترجيح ايدن، زياده شايان اعتبار عد ايدن، اوستون طوتان.

مرجح [ه] ترجيح ايدلمش، زياده شايان اعتبار عد ايدلمش ، اوستون طوتولمش. مرجحيت = مرجحلق .

مرجئه [ه] عملی رتبه‌ده نيتدن واعتقاددن تأخير ايدن وايمان قول بلاعملدر دين فرق ضاله‌دن برفرقه‌نك لقبيدر. (بر انسان مؤمن اولنجه معصيت كنديسنه ضرر ايتمز. كفر ايله طاعات مفيد اولمديغی كبی) سوزی ده بونلره منسوب اقوال باطله‌دندر .

مرحل [ه] ترحيل ايدن، بريردن بريره كوچورن .

مرحم [ع] ترحيم ايدن ، مولی رحمت ايتسون دين . رحمتله ياد ايدن .

مرخص [ع] ترخيص ايدلمش، رخصت ويرلمش، مساعده ايدلمش .

مرخم [ه] ترخيم اولنمش ، حرف اخيری اسقاط اولنمش اسم .

مرد [ف] مردن مصدرندن. (مرد اولدی) تعبيری لسانمزده (كبردی) مقامنده قوللانيلير .

مرداء [ع] (مريد) ك جمعی .

مرداد [ف] سنهٔ شمسيه‌نك بشنجی آيی . § هرآيك يدنجی ياخود سكزنجی كونی. اسكی ايرانيلرك يورطوكونلری .

مردار [ف] پيس ، ناپاك .

مردارخوار [ف] چيلاق ، زغن .

مرداسنك [ف] **مرداسنج** [ع] مرده‌سنك.

مردف [ه] ترديف ايدلمش، آردی صره يوروتولمش ، آردی صره ايراد ايدلمش § رديفلی : غزل مردف .

مردگان [ف] (مرده) نك جمعی . اولمشلر ، اولولر.

مرده [ف] اولمش ، كبرمش .

مرده‌دل [ف] قلبی اولمش . حسسز.

مرده‌سنك [ف] معروف .

مرده‌شوی [ف] اولو ييقايان، غسال.

مرسل [ع] ارسال ايدن ، كوندرن : مرسل مكتوب .

مرسل [ه] ارسال ايدلمش، كوندرلمش § طرف حقدن كوندرلمش پيغمبر. مرسل اليه = كنديسنه برشی كوندرلمش اولان .

مرسلين [ع] مرسللر ، پيغمبران عظام . سيد المرسلين = مرسلينك سيدی، اولوسی اولان پيغمبرمز عليه السلام.

مرسل [ع] ترسيل ايدن ، تأنی وتدبرله حسن قرائت ايدن .

مرسم [ع] ترسيم ايدن ، رسم ايدن . رسمی ياپان .

مرسم [ع] ترسيم ايدلمش ، رسم ايدلمش ، رسمی ياپلمش .

مرشح [ع] تربيه ايدلمش. بومعناده آز قوللانيلير § عبارده مشبهه بهه ملايم ايراد ايدلمش .

مرشد [ع] ارشاد ايدن، طوغری يول كوسترن : « سالكلر منجيقمازه شهراه ديرور — ارباب حقيقت يتيدوب آه ديورر — ناجی ده مريد اولمغه يوق استعداد — مرشد ديمه‌لر ارشده‌الله ديرور

— ناجى ». مرشدانه = مرشده ياقيشه‌جق صورتده : نصايح مرشدانه . كلمات مرشدانه
مرشدين = مرشدلر .
مُرَصَّع [ع] ترصيع ايدلمش ، اوزرينه جواهر اوطورتمق صورتيله تزيين ايدلمش : مرصع نشان امتياز . مرصع سيف . § ايكى فقره‌دن هر برنى تشكيل ايدن الفاظك وزن و قافيه‌جه بر برينه توافقندن عبارت بر صنعت ادبيه : « شاه ملكوت عرش پايه — ماه جبروت فرش سايه — شيخ غالب »
مُرْضِع [ع] ارضاع ايدن ، امزيرن .
مُرْضِعه [ع] چوجق امزيرن قادين ، دايه .
مُرْغ [ف] قوش ، طير : « پر شكسته مرغيم افتاده‌ام دردام تو — يابكش يادانه‌ده يا ازقفس آزادكن — لا » . مرغ روز = مرغ زر = مرغ زرين بال = مرغ زرين پر [ف] كونش . مرغ باغ = مرغ بام = مرغ چمن = مرغ خوشخوان = مرغ سحر = مرغ شب آهنك = مرغ شبخوان = مرغ شبخيز = مرغ صبح [ف] بلبل : « درد هجرانكه وقت صبحه دك اى غنچه فم — مرغ شبخوانى بو شب ناله‌مله اسكات ايلدم » . « دوش زياد رخت آه جكرسوز من — شدهوا پر بسوخت مرغ شب آهنك را — خسرو » . « يكانه مرغ شب آهنك باغ سودايم — لبم‌له بوس ايده‌لى غنچهٔ دهانكزى » .
مُرْغِ زَرّين [ف] سوكلون .
مُرْغِ سُلَيمانْ [ف] هد هد قوشى .
مُرْغِ شَبْ آويز و مُرْغِ حَقْ كو [ف] كيجه‌لرى ايكى اياغيله آغاجدن باش آشاغى يه آصيله‌رق آواز بلند ايله حق حق ديه فرياد ايدن قوش ، اسحق قوشى .
مُرْغِ شَبْ وُرُوزْ [ف] آى و كونش .
مُرْغِ طَرَبْ [ف] بلبل ، كوكرجين § خواننده .
مُرْغابْ [ف] اوردك .
مُرْغِ اِلٰهى [ف] روح ، نفس ناطقه .
مُرْغانْ [ف] (مرغ)ك جمعى ، قوشلر ، طيور : ترانهٔ مرغان . مروحة لانهٔ مرغان . مرغان سدره = ملائكهٔ كرام .
مُرْغانه [ف] قوش يومورطه‌سى .
مُرْغَكْ [ف] قوشجغز .
مُرْغِ نامه بَرْ [ف] كوكرجين ، هد هد .
مُرْغِ دِلْ [ف] قورقاق .
مُرَفِّه [ع] ترفيه ايديجى ، ايدن ، راحته نائل قيلن .
مُرَفَّه [ع] ترفيه اولنمش ، راحتلنديرلمش ، مرفهاً = مرفه اوله‌رق : مرفه محل مقصوده مواصلت .
مُرَقَّع [ع] ترقيع ايدلمش ، ياماتمش ، يامه اورلمش : لباس مرقع . § كتاب تصاوير § خرقه ودلق درويشان . مرقعات = مرقعلر .
مُرَقِّم [ع] ترقيم ايدلمش ، رقم آتلمش .
مُرَقَّن [ع] ترقين ايدلمش ، بوزولمش ، آره‌دن چيقارلمش .
مُرَكِّب [ع] تركيب ايدن .
مُرَكَّب [ع] تركيب اولنمش ، برلشد. برلمش . مركبات = مركب اولان شيلر .
مُرَكَّز [ع] تركيز ايدلمش ، ركز اولنمش .
مُرْك [ف] سوموك .

مُرْوارِيد [ف] اینجی . فتح میم ایله یا کلشدر.

مُرُوَّتْ [ع] مردلك، انسانیت § مقتضای انسانیت اولان شیئی اجرا ایلمك.

مُرَوِّج [ع] ترویج ایدیجی ، ایدن ، رواجلاندیران : مروج افکار .

مُرَوَّج [ع] ترویج اولنمش . رواجلاندیرلمش

مُرَوِّح [ع] ترویج ایدیجی، ایدن، رایحه ویرن ، رایحه‌لاندیران . § راحتلندیریجی ، راحتلندیران .

مُرَوَّح [ع] ترویح ایدلمش . رایحه‌لاندیرلمش § راحتلندیرلمش .

مُرُوده [ع] نهایت درجه‌ده عتو وطغیان ایتمك . عتو وطغیانك غایه سنه وارمق .

مُرُور [ع] کچمك، کیتمك: یولدن مرور. آرابه‌نك مروری اثناسنده وقوعه کلن قضا . مرور ایدن شباط آینده . § نهایتپذیر اولمق .

مُرَوَّق [ع] ترویق ایدلمش ، سوزوب طورولدلمش : شراب مروق = خالص شراب ، شراب پالوده: « درین برف سرما دو چیزاست لایق — شراب مروق رفیق موافق ـ ادیب صابر ترمذی »

مُرَهِّب [ع] ترهیب ایدیجی، ایدن. مرهبانه = مرهب اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُرَهَّب [ع] ترهیب ایدلمش، قورقودلمش.

مُرِید [ع] اراده ایدیجی، ایدن § برشیخه انتساب ایدن درویش.

مُرِیدانه [ف] مرید اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُرِیدان [ف] مریدلر : قافلهٔ مریدان .

مُزاح [ف] شاقه ، لطیفه . مزاحکو = مزاح سویلین . مزاحکویانه = مزاحکوجه‌سنه .

مُزاحَف [ع] زحافلی ، کندیسنه عیب زحاف عارض اولمش ، رکن غیر سالم : شعر مزاحف .

مُزاحِم [ع] مزاحمه ایدیجی ، ایدن .

مُزاحَمه [ع] صیقیقلق ، مشقت ویرمك ، صیقیشدیرمق § غلبه‌لك .

مُزارَعه [ع] اکنجیلك وجه ایله معامله § بر طرفدن اراضی، دیکر طرفدن عمل اولمق وحاصلات آراده تقسیم اولنمق اوزره عقد شرکت .

مُزاوَجه [ع] چفتلشمك .

مُزاوَلَه [ع] بر شیئی دیکر برشیئه قرین ایتمك § بر شیئی میدانه کتیرمك ایچون چالشمق.

مُزایَده [ع] مزاد ایتمك ، بر مالی کیم زیاده ویررسه آکا ویرمك اوزره موقع فروخته قویمق .

مُزایَلَه [ع] یکدیکردن آیرلمق .

مُزْجاة [ع] آز، قلیل: بضاعهٔ مزجات.

مُزَخْرَف [ع] زینتلی، یالدیزلی § طوغری شکلنه قونلمش ، تلالدیرلمش پوللاندیرلمش یالان . § قاریشیق . جمعی اولان مزخرفات لسانمزده اکثریا پیسلك، سوپرندی معناسنده قوللانیلیر .

مُزْد [ف] اجرت ، کرا .

مُزْداد [ع] آرتیرلمش ، زیاده‌لندیرلمش.

مُزْدَجِر [ع] ازدجار ایدن ، ایدیلن منهی قبول ایله‌مه‌وجنبجه حرکت ایدن.

مُزْدَحِم [ع] غلبه‌لك ، ازدحاملی، مزدحمکاه = غلبه‌لك محل .

مُزْدُور [ف] اجرتله مستخدم ، اجیر . فتح میم ایله یا کلشدر .

مُزْدَلِفَه [ع] کعبهٔ معظمه‌ده عرفات ایله منا بیننده برموضع مبارك .

مُزَرْکَش [ف] آلتون صیرمه ایله ایشلنمه‌لی . پردهٔ مزرکش .

مُزْعِج [ع] ازعاج ایدیجی ، ایدن ، راحتسز ایدن .

مُزَعْفَر [ع] زعفرانی ، صاری رنکلی § برنجی . زعفران ایله تلوین ایدلمش بر نوع پلاو : پلاومزعفر .

مُزَفَّت [ع] تزفیت ایدلمش ، زفتلنمش .

مُزَکّیٰ [ع] تزکیه ایدلمش ، حال صلاحه کتیرلمش . § پاك ایدلمش .

مُزَکِّی [ع] تزکیه ایدیجی ، ایدن .

مُزَلَّف [مولد] نوخط .

مُزَلَّق [ع] تزلیق ایدلمش ، ازلاق اولنمش ، آیاغی قایدیرلمش .

مُزَمَّل [ع] تزمیل ایدلمش ، ثوب ایچنه صارلمش : طفل مزمل .

مُزْمِن [ع] اوزرندن زمان کچمش ، اسکیمش کهنه ، دیرینه : مزمن برخسته‌لك .

مُزَوَّج [ع] تزویج ایدلمش ، چفتلندیرلمش .

مُزَوِّر [ع] تزویر ایدن ، یالانی ترویج ایچون تلله‌یوب بوللایان ، مزورانه = مزور اولانه یاقیشه‌جق صورتده . مزورین = مزورلر : کروه مزورین .

مُزَوَّر [ع] تزویر ایدلمش ، تلله‌یوب بوللاندیرلمش .

مُزْهِرَه [ع] چیچکلی یر . جمعی مزاهر .

مُزِیل [ع] ازاله ایدیجی ، ایدن ، کیدیریجی ، کیدیرن .

مُزَیِّف [ع] تزییف ایدیجی ، ایدن . قلبه چیقاران قلب اولرق اوزره کوسترن . مزیفانه = مزیف اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُزَیِّن [ع] تزیین ایدیجی ، ایدن ، سوسله‌ین ، زینتله‌ین .

مُزَیَّن [ع] تزیین ایدلمش ، سوسلنمش ، زینتلندیرلمش ، آراسته : الواح لطیفه ایله مزین برصالون . مزین برکتاب § زینتلی ، سوسلو : مزین تعبیرات . اسلوب مزین . مزینات = مزین اولان شیلر .

مُژْدَگانی [ف] مژده‌یه مقابل ویریلن بخشش ، هدیه : « نوید لطیفه‌در ارباب شوقه مژدهٔ اکبر — او اکبر مژده‌یه ارواح کر مژدگانیدر — ناجی » .

مُژْده [ع] سوینج خبری ، بشارت .

مُژْده‌رَسان [ف] مژده ایرشدیریجی ، ایرشدیرن . مژده‌لین : مژده‌رسان اقبال . مژده‌رسانی = مژده‌رسانلق .

مُژْگان [ف] (مژه) نك جمعی . بوکلمه‌نك مفرد مقامنده ده قوللانیلدیغی واردر . فی‌الاصل زای فارسینك فتحیله (مژکان) در . صکره‌دن سکون را ایله استعمالی شایع اولمشدر : « چشمت بدامن مژکان برکباب دل — مسیح کاشی » آثار فارسیه‌ده (مژکانها) صورتنده جمعلندیرلمش اولمسنه نظراً بزده یرینه کوره (مژکانلر) دیه‌بیلیرز : « غمزه‌لر جلاد ، مژکانلر بلا بیکانیدر — برکان ابروکه عالم چشمنك قربانیدر » .

مُژَه [ف] کیربیك .

مُسابَقَت و مُسابَقَه [ع] یارشمق . برندن ایلری‌یه کچمك ، ایلری بولنمق ، تفوق ایتمك : مسابقه امتحانی .

مُساتَرَه [ع] اورتمك § اورتمك ، ستر ایتمك .

مُسارَعَت [ع] عجله ایتمك ، سرعت .

مُسارَقه [ع] چالمق، سرقت ایتمك.

مُساعِد [ع] الویرشلی، اویغون، موافق: بوکون هوا تنزهه پك مساعددر.

مُساعَدَه [ع] یارلق ایتمك، الویرشلیلك. رفق وملایمت کوسترمك § فرصت ایله رخصت ویرمك. نظمده (مساعدت) صورتنده ده قوللانیله بیلیر.

مساعِف [ع] مساعفه ایدیجی، ایدن.

مُساعَفَه [ع] مساعده ایله مترادفدر.

مُساغ [ع] اساغه اولنمش، بوغازدن قولایلقله کچیرلمش.

مُسافِر [ع] مسافرت ایدیجی، ایدن، بشقه بر محلدن کاوبده موقتاً بر محلده اوطوران، قونوق § کوزه عارض اولان بر بیاض نقطه.

مُسافَرَت [ع] بر محلدن دیکر محله کوچمك.

مُسافِرخانَه [ف] مسافراوی. § دنیا.

مُساقات [ع] بر طرفدن اشجار، دیکر طرفدن تربیه اولمق وحاصل اولان میوه بینلرنده تقسیم ایدلمك اوزره بر نوع شرکت

مُساقَطَه [ع] دوشورمك § پی درپی دوشورمك.

مُسالِف [ع] مسالفت ایدیجی، ایدن.

مُسالَفَه [ع] بربرله سیر ایدشمك § بر خصوصده برابرلشمك. سائره تقدم ایلمك، برینه یول آرقداشی اولمق.

مُسالَمَت [ع] بربرله صلح ایتمك، صلح اوزره بولنمق: مسالمت عمومیه نك محافظه سی.

مسامِح [ع] مسامحه ایدیجی، ایدن.

مُسامَحه [ع] بر خصوصده کوجلکله دکل، رفق وسهولتله معامله ایتمك § تکاسل ودقتسزلك ایتمك.

مُسامَرَه [ع] کیجه صحبتی، مسامرات = مسامره لر. مسامرات قسطنطینیه.

مُسانات [ع] بیللق ایله معامله ایتمك.

مُسانَحَه [ع] سانح اولمق.

مُسانَهَه [ع] بیللق ایله معامله ایلمك.

مُساوات [ع] مساویلك، بر شیئك دیکر شی ایله برلکی، براولمسی، برابرلك. مساوات حقوق. مساوات سطور.

مُساوَمَه [ع] بازارلشمق.

مُساوی [ع] صفت مساوات ایله متصف اولان. برابر: «عموماً بنی آدمی عادلانه — مساوی یاراتمش خداوند مطلق — ناجی»

مُساهَرَه [ع] کیجه اویویه میوب اویانیق طورمق.

مُساهَلَه [ع] رفق وسهولتله معامله ایتمك § امورده صیقی طاورانمیوب وظیفه سنده دکلکی معامله ایتمك § قولای ظن ایتمك. مساهله کرانه = مساهله کار اولانه یاقیشه جق صورتده.

مُساهَمَه [ع] قرعه لشمق.

مُسايَفَه [ع] یکدیکری سیف ایله اورمق. یکدیکره سیف ایله اوروشمق.

مُسَبِّب [ع] سبب اولیجی، اولان. سببی حمد وله کتیرن. «مرام ایدرسه مسبب بر آدمك کارین — ید تشبثی جستجو ایدر اسباب — لا»

مُسَبِّح [ع] تسبیح ایدیجی، ایدن. مسبحانه = مسبحه اولانه یاقیشه جق صورتده. مسبحان = مسبحلر. مسبحان ملأ اعلی = ملائکهٔ کرام.

مُسَبَّحَه [ع] شهادت پارمغی.

مُسْبِغ [ع] اسباغ ایدیجی، ایدن. تمام قیلان.

مُسْتَأْجِر [ع] استیجار ایدیجی، ایدن، کرا ایله طوتیجی، طوتان: خانه مستأجری. خانه مستأجری. مستأجرین = مستأجرلر.

مُسْتَأجَرْ [ع] كرا ايله طوتيلان شى .

مُسْتَأجَرٌ فيه [ع] اجيرك عقد اجاره ايله التزام ايلديكى عملى ايفا ايچون مستأجر طرفندن كنديسنه تسليم اولنان شى .

مُسْتَأخِرْ [ع] استيخار ايدن، تأخر ايدن: مسائل مستأخره .

مُسْتَأذِنْ [ع] استيذان ايديجى، ايدن، اذن ايستهين .

مُسْتَأصِلْ [ع] استيصال ايديجى، ايدن، كوكندن قوپاران .

مُسْتَأصَلْ [ع] استيصال اولنمش ، كوكندن قوپارلمش .

مُسْتَأمِنْ [ع] استيمان ايديجى، ايدن، امان ديلهين . دول متحابه تبعه سندن اولوبده وقتيله ممالك شاهانه ده اقامت ايدنلره ديليلير دى .

مُسْتَأنِسْ [ع] استيناس ايديجى، ايدن، وحشى ترك ايدوب الفت ايدن، انس طوتان .

مُسْتَأنِفْ [ع] استيناف ايدن ، يكيدن باشلايان § بدايت محكمه سندن ويريلن حكمى مافوقنده كى محكمه يه مراجعتله فسخ ايتديرمك استدعاسنده بولنان .

مُسْتَأنَفٌ عَلَيه [ع] استينافاً اقامهٔ دعوى ايدن كيمسه نك خصمى .

مُسْتَبانْ [ع] واضح ، آشكار .

مُسْتَبِدْ [ع] استبداد ايدن ، كيمسه يى ديكله ميه رك باشلى باشنه حركت ايدن . مستبدانه = مستبد اولانه ياقيشه جق صورتده .

مُسْتَبْحِرْ [ع] استبحار ايدن دريا كبى واسع اولان : فقهده مستبحر برذات . (متبحر) زياده قوللانيلير .

مُسْتَبْدِعْ [ع] استبداع ايدن ، بديع ، ناديده عد ايدن . مستبدعانه = مستبدع اولانه ياقيشه جق صورتده: نظر مستبدعانه .

مُسْتَبْدِلْ [ع] استبدال ايدن، دكشديرن .

مُسْتَبْدَلْ [ع] استبدال ايدلمش، دكشديرلمش. عسكر حقنده قوللانيلير: افراد مستبدله .

مُسْتَبْشِرْ [ع] استبشار ايدن ، مژده آلان . § سوينن ، فرحناك اولان .

مُسْتَبْطِنْ [ع] استبطان ايدن ، ايچ يوزينه، لدنياتنه واقف اولان.

مُسْتَبْعِدْ [ع] استبعاد ايدن ، بعيد عد ايدن .

مُسْتَبْعَدْ [ع] استبعاد ايدلمش ، بعيدعد اولنمش، بعيد، دشوار: اوشى مستبعد عد اولنماز .

مُسْتَبْقِى [ع] استبقاء ايدن، باقى اولمسنى ايستين .

مُسْتَبِينْ [ع] واضح ، آشكار اولان .

مُسْتَتِرْ [ع] استتار ايدن، كيزلنن. (مختفى) ايله بيئلرنده فرق واردر. (مختفى) اكثريا اجسامده قوللانيلير.

مُسْتَتِمْ [ع] ستتمام ايدن، اتمامنى ايستين.

مُسْتَثْقِلْ [ع] استثقال ايدن ، ثقيل عد ايدن § قوغارجه سنه معامله ايدن. مستثقلانه = مستثقل اولانه ياقيشه جق صورتده : معاملهٔ مستثقلانه .

مُسْتَثْقَلْ [ع] استثقال ايدلمش ، ثقيل عد ايدلمش § كنديسنه قوغارجه سنه معامله ايدلمش ، ثقيل ، منفور .

مُسْتَثْنى [ع] استثناء ايدلمش، آيرلمش، ممتاز: دبويله كوسترديكى بكااول

قدمستثنی سنی — ندیم» § قاعده‌دن خارج طوتلمش: اوقاعده‌نك مستثناسی شودر.
مستثنیات = مستثنالر.

مُسْتَجاب [ع] استجابه ایدلمش، قبول اولنمش: مستجاب الدعوه.

مُسْتَجْلِب [ع] استجلاب ایدن، چکن. (استجلاب)ه‌ده باق.

مُسْتَجْمِع [ع] استجماع ایدن. طوپلایان، حاوی، شامل.

مُسْتَجْوِب [ع] استجواب ایدن، افاده‌سنی آلان § جواب طلب ایدن.

مُسْتَجْهِل [ع] استجهال ایدن، جاهل عد ایدن. مستجهلانه = مستجهله یاقیشه‌جق صورتده.

مُسْتَجِیر [ع] استجاره ایدن، طلب امان وحمایت ایدن. مستجیرانه = مستجیر اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مُسْتَحَبّ [ع] رسول الله فندمزك ثوابی بیان ویاخود بعضا ذات اقدس رسالتپناهیلرینك اجرا بیورمش اولدقلری فعللرکه عباداتدن معدوددر.

مُسْتَحْسَن [ع] استحسان ایدلمش، کوزل عد ایدلمش، بکنلمش، پسندیده: طرز مستحسن، اصول مستحسنه.

مُسْتَحْصِل [ع] استحصال ایدن، حاصل قیلان، الده ایدن.

مُسْتَحْضِر [ع] استحضار ایدن حاضر ایدن.

مُسْتَحِقّ [ع] استحقاقلی، حق اولان، لایق اولان: مستحق جزا. مستحق عقوبات.

مُسْتَحْقِر [ع] استحقار ایدن، حقیر عد ایدن.

مُسْتَحْقَر [ع] استحقار ایدلمش، حقیر، خوار عد ایدلمش.

مُسْتَحْکَم [ع] استحکام ایدلمش، کندیسنه قوت، متانت ویرلمش: مستحکم برموقع.

مُسْتَحْلِب [ع] استحلاب ایدن، صاغان: مستحلب لبن.

مُسْتَحِلّ [ع] استحلال ایدن، حلال ایدلمسی ایستین § حلاللاشان.

مُسْتَحْمِل [ع] استحمال ایدن، یوکلنن.

مُسْتَحِیل [ع] محال، وقوعی ممکن دکل، باطل.

مُسْتَخْبِر [ع] استخبار ایدن، خبر آلان.

مُسْتَخْبَر [ع] استخبار ایدلمش، خبر آلنمش: فلان ذاتك وفاتی مستخبردر. مستخبرات = مستخبر اولان شیلر: فلان ذاتك استانبوله کلدیکی جمله‌ٔ مستخبراتدندر.

مُسْتَخْدِم [ع] استخدام ایدن، خدمتده قوللانان.

مُسْتَخْدَم [ع] استخدام ایدلمش، خدمتده قوللانلمش: فلان دائره‌ده مستخدم فلان افندی. مستخدمین = مستخدم اولانلر: فلان دائره مستخدمینی.

مُسْتَخْرِج [ع] استخراج ایدن، چیقاران § عباره‌دن مآل چیقارمق اقتدارینی حائز اولان.

مُسْتَخْرَج [ع] استخراج ایدلمش، چیقارلمش.

مُسْتَخِفّ [ع] استخفاف ایدن، بایاغی عد ایدن، برشی عد ایتمین. (مستحقر) بوندن قوتلیدر.

مُسْتَخْلِب [ع] استخلاب ایدن. طیرمالایان.

مُسْتَخْلِص [ع] استخلاص ایدن، قورتاران.

مُسْتَخْلَص [ع] استخلاص ایدلمش، قورتارلمش.

مُسْتَخْلَف [ع] استخلاف ایدلمش، کندی برینه کچیرلمش، قائمقام عد ایدلمش.

مستخلف [ع] استخلاف ایدن، کندی یرینه کچیرن، قائممقام ایدن.

مستدام [ع] دوامی طلب ایدلمش § دائم. باق.

مستدبر [ع] استدبار ایدن، آرقه چویرن، یوز دوندرن.

مستدرك [ع] استدراك ایدن، اکلامق ایستین.

مستدعی [ع] استدعاء ایدن. حکومته مراجعتله، عرض حال ایله طلب ایدن: مستدعی به جواب رد اعطاسی.

مستدعی [ع] استدعا ایدلمش، استدعا ایدیلن خصوص.

مستحاثه [ع] نوعی منقطع اولمش اولدیغی حالده بر آلتنده متحجر حالده بولنان حیوانات ونباتات انقاضی.

مستدل [ع] استدلال اولنمش، دلیل کتیرلمش § دلیل واسطه‌سیله اکلاشلمش. (مستدل) یاکلشدر.

مستدیر [ع] دکیرمی اولان، دکیرمیلنن، دائره شکلنه کیرن.

مستدیم [ع] استدامه ایدن، دوامنی طلب ایدن.

مستدین [ع] استدانه ایدن، اودنج آلان.

مستذکر [ع] استذکار ایدن، درخاطر ایدن.

مستذل [ع] استذلال ایدن، ذلیل کورن، بری ذلیل عد ایدن.

مستراح [ع] محل استراحت، جای آسایش § آبدستخانه، پانخانه.

مسترجی [ع مولد] استرجا ایدلمش. رجا ایدلمش.

مسترجع [ع] استرجاع ایدن. (استرجاع). باق.

مسترحم [ع] استرحام ایدن، یالواران، نیاز ایدن § طلب مرحمت ایدن. مسترحمانه = مسترحم اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مسترحم [ع] استرحام ایدلمش، یالوارلمش، نیاز ایدلمش § طلب مرحمت ایدلمش

مسترخی [ع] استرخاء ایدن، کوشك، سونیوك اولان، کوشه‌ین.

مسترخص [ع] استرخاص ایدن، اوجوز عد ایدن.

مسترد [ع] استرداد ایدلمش، کری آلنمش.

مسترذل [ع] استرذال ایدن، ناخوش، بایاغی، رذیل عد ایدن.

مسترشی [ع] استرشاء ایدن، رشوت طلب ایدن. مسترشیانه = مسترشی اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مسترشد [ع] استرشاد ایدن، طلب هدایت ایدن. مسترشدانه = مسترشد اولانه یاقیشه‌جق صورتده. مسترشدین = مسترشدلر.

مسترفه [ع] استرفاه ایدن، طلب رفاهیت ایدن.

مسترق [ع] استراق ایدلمش، چالنمش.

مستروح [ع] استرواح ایدن، استراحت ایدن.

مسترهب [ع] استرهاب ایدن، ترهیب ایدن، قورقودان.

مسترهن [ع] استرهان ایدن، رهن آلان.

مستریح [ع] استراحت ایدن، راحت بولان، راحتلن. مستریحانه = مستریح اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مستزاد [ع] استزاده ایدلمش، زیاده اولنمی ایستنلمش § بحر هزج اوزانندن اولان «مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن» یاخود «مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل» وزننده بولنان مصراعلره «مفعول فعولن» ویا

« مفعول مفاعيل » جزءلرينه مساوى برر پارچه ضم ايتمك صورتيله ميدانه كتيريلن نظم اوپارچه‌لره (زياده) نامى ويريلير .

مُسْتَسْخِرْ [ع] ستسخار ايدن، استهزا ايدن

مُسْتَسْعِد [ع] استسعاد ايدن، اوغورلو، ميمنتلى طوتان .

مُسْتَسْعَد [ع] استسعاد ايدلمش، اوغورلو، ميمنتلى طوتولمش .

مُسْتَسْقِى [ع] استسقاء علتنه كرفتار اولان، بدننك برطرفنده وياخود قارننده صو بريكن § قوراقلغك دوامنده ياغمور دعاسنه چيقان .

مُسْتَسْلِم [ع] استسلام ايدن، انقياد ايدن § دين اسلامى قبول ايدن مستسلمين = مستسلملر .

مُسْتَسِنّ [ع] استسنان ايدن، قوجالان، پير اولان .

مُسْتَسْهِل [ع] استسهال ايدن، قولاى عدايدن. مستسهلانه = مستسهل اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُسْتَشار [ع] استشاره ايدلمش، كنديسنه دانشلمش، كنديسيله مشورت ايدلمش .

مُسْتَشْرِق [ع . وك] استشراق ايدن، علوم و ادبيات شرقيه ايله مشغول اولان غربلى. مستشرقين = مستشرقلر .

مُسْتَشْعِر [ع] استشعار ايدن، ياژى ايله بيلديرلمسنى ايستين .

مُسْتَشْفِى [ع] استشفاء ايدن، شفا طلب ايدن .

مُسْتَشْفِع [ع] استشفاع ايدن ، شفاعت طلب ايدن. مستشفعانه = مستشفع اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُسْتَشْهِد [ع] استشهاد ايدن، شاهد طوتان .

مُسْتَشْهَد [ع] استشهاد ايدلمش ، شاهد طوتلمش . آثار فصحا حقنده قوللانيلير . مستشهدات = مستشهد اولان شيلر .

مُسْتَصْحِب [ع] استصحاب ايدن ، ياننه آلان ، برابر بولنديران . مستصحباً = مستصحب اولارق. سبنى مستصحباً حركت .

مُسْتَصْعِب [ع] استصعاب ايدن. كوچ عدايدن

مُسْتَصْغِر [ع] استصغار ايدن ، كوچك كورن. مستصغرانه = مستصغر اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُسْتَصْفِى [ع] استصفاء ايدن، خالصنى آلان .

مُسْتَصْوِب [ع] استصواب ايدن، صواب، معقول كورن .

مُسْتَصْوَب [ع] استصواب ايدلمش، صواب، معقول كورلمش .

مُسْتَضْعِف [ع] استضعاف ايدن، ضعيف كورن.

مُسْتَضِئ [ع] استضائه ايدن، ضيا آلان، ضيالانان: قمر كونشدن مستضيدر.

مُسْتَطاب [ع] استطابه ايدلمش ، خوش بولنمش: كتاب مستطاب .

مُسْتَطِبّ [ع] استطباب ايدن، دوا آرايان.

مُسْتَطْرِب [ع] استطراب ايدن ، سرور ايستين، آرايان . مستطربانه = مستطرب اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُسْتَطْرِف [ع] استطراف ايدن، طرفه، ناديده عد ايدن .

مُسْتَطِيل [ع] استطاله ايدن، اوزايان . § درت زاويهٔ قائمه ايله ايكى اوزون ايكى قيصه درت ضلع متقابلى حاوى شكل هندسى .

مُسْتَظِلّ [ع] استظلال ايدن ، كولكه‌ده اوطوران ، كولكه‌لنن § حمايه

آلتنده بولنان .

مُسْتَظْهِر • [ع] استظهار ایدن ، طایانان آرقه‌ویرن . معنویاتده قوللاییلر .
مُسْتَظهِراً = مستظهر اوله‌رق .

مُسْتَعار • [ع] استعاره ایدلمش ، عاریت اوله‌رق آلنمش .

مُسْتَعارٌ مِنْه [ع] کندیسندن عاریت اوله‌رق برشی آلنمش اولان کیمسه .

مُسْتَعان • [ع] کندیسندن یاردیم طلب اولنمش : خدای مستعان . یامستعان ! وقتیله فضائل اخلاقه مسکن اولان اوسقف کیاه بسته‌وکاشانهٔ ساده‌لرنره‌یه کیتدی — فضائل اخلاقیه .

مُسْتَعْبِد [ع] استعباد ایدن ، قول ایدین .

مُسْتَعْبِر • [ع] استعبار ایدن ، رؤیا تعبیر ایتدیرن . مستعبرین = مستعبرلر .

مُسْتَعْجِب • [ع] استعجاب ایدن ، شاشان تعجب ایدن . مستعجباً = مستعجب اوله‌رق .

مُسْتَعْجِل • [ع] استعجال ایدن ، عجله ایله ، تیز اولمنی ایستین § عجله کیدن ، عجله زائل اولان : « خوش درخشید ولی دولت مستعجل بود — حافظ » .

مُسْتَعْجَل • [ع] عجله ، تیز ، بایلمسی لازم کلن شی ، اهمیتلی . مستعجلاً = مستعجل اوله‌رق .

مُسْتَعِد • [ع] استعدادلی ، قابلیتلی ، قبول و اتصافه طبیعی آماده بولنان : « مستعد قیل بوق ایسه لطفکه استعدادم — سکا کوچلکمی وار ای شاه کرم معتادم — عزت ملا » . مستعدانه = مستعداولا . یاقیشه‌جق صورتده . عربی جمعی مستعدین ، فارسی جمعی مستعدان : مستعدان ارباب قلم . مستعدین طلاب .

مُسْتَعْرِب • [ع] اصلاً عرب اولمدیغی حالده حالده صکره‌دن عربلاشمش اولان .

مُسْتَغْرِق • [ع] استغراق ایدن ، ترلمك ایچون یاتان .

مُسْتَعْطِف • [ع] استعطاف ایدن ، شفقت طلب ایدن .

مُسْتَعْظِم • [ع] استعظام ایدن ، بیوك کورن ، بیوك طوتان § متکبر .

مُسْتَعْفِی • [ع] استعفا ایدن ، برخدمتدن ، بر مأموریتدن معفو طوتلمسنی ایستین § طلب عفو ایدن .

مُسْتَعْلِم • [ع] استعلام ایدن ، معلومات طلب ایدن .

مُسْتَعْلِی • [ع] استعلاء ایدن ، یوکسلن § اوسته چیقان ، اوستون ، غالب کلن .

مُسْتَعْمِر [ع] استعمار ایدن ، معمور ایتدیرن .

مُسْتَعْمَر • [ع] استعمار ایدلمش ، معمور ایتدیرلمش ، شنلندیرلمش . مستعمرات = مستعمر اولان یرلر : انکلیز مستعمراتی .

مُسْتَعْمِل • [ع] استعمال ایدن ، قوللانان . مستعملین = مستعمللر .

مُسْتَعْمَل • [ع] استعمال ایدلمش ، قوللانلمش : مستعمل البسه . مستعمل قاریوله .

مُسْتَعِیر [ع] استعاره ایدن ، عاریت آلان .

مُسْتَعِین [ع] استعانه ایدن ، یاردیم طلب ایدن .

مُسْتَغاث • [ع] استغاثه ایدلمش ، کندیسیندن مدد ، یاردیم ایستنلمش ، استمداد اولنمش : رب مستغاث . « بزواضی یز . جهنمه ای رب مستغاث — اما آنك ایچنده ده یوری بولنمیه — عونی بك » .

مُسْتَغْرِب • [ع] استغراب ایدن ، غریب ، عجیب کورن ، بولان . مستغربانه

= مستغربجه سنه. مستغربين = مستغربلر.

مستغرب [ع] استغراب ايدلمش. غريب، عجيب كورلمش، بولنمش.

مستغرق [ع] غرق اولان: مستغرق ديون. مستغرق دریای احزان § استغراقلی. كنديني بيلميه جك درجه ده طالعين، مدهوش. محاوراتده اكثريا فتحرا ايله قوللانيلير.

مستغفر [ع] استغفار ايدن، اللهدن مغفرت ايستين.

مستغلات [ع] (مستغل)ك جمعي. مسقفاتدن يعني اوستي اورتولو عقاراتدن ماعدا حاصلات وايراد كتيرن شيلر دركه مؤسسات خيريه نك اداره سي ايچون اقتضا ايدن غلات و واردات كتيرمك اوزره وقف ايدلمش اموال ديمكدر.

مستغني [ع] استغنا ايدن، احتياجي اوليان § چكينن، تنزل ايتمين. مستغنيانه = مستغني اولانه ياقيشه جق صورتده: نگاه مستغنيانه.

مستغيث [ع] استغاثه ايدن، مدد، ياردیم ايستين، استمداد ايدن.

مستفاد [ع] استفاده اولنمش، فائده بولنمش § فائده طريقيله حاصل اولمش.

مستفتي [ع] استفتاء ايدن، فتوی ايستين § برمشكلك حل وبياني ايستين.

مستفتح [ع] استفتاح ايدن، آچان، باشلايان.

مستفرغ [ع] استفراغ ايدن، قوصان.

مستفسر [ع] استفسار ايدن، صوران. مستفسرين = مستفسرلر.

مستفهم [ع] استفهام ايدن، آكلامق ايستين، صوران.

مستفيد [ع] استفاده ايدن، فائده لنن، فائده بولان. مستفيدانه = مستفيدجه سنه.

مستفيض [ع] استفاضه ايدن، فيضلنن، فيض آلان، بولان: معنوياتده قوللانيلير. مستفيضانه = مستفيض اولانه ياقيشه جق صورتده.

مستقبل [ع] استقبال ايدن، قارشيلايان: «مستقبليم اشك حروشان ايله فجرك — ناجي» مستقبلين = مستقبللر.

مستقبل [ع] استقبال ايدلمش، قارشيلانمش § كله جك زمان، زمان آتي: «مستقبل ابديله طولو برمقبر مسدود — نادر».

مستقتل [ع] استقتال ايدن، اولومدن قورقميوب ني باكانه مهلكه يه آتيلان.

مستقدم [ع] استقدام ايدن. تقدم ايدن § جری وكثير الاقدام اولان.

مستقر [ع] استقرار ايدن، ساكن و ثابت اولان.

مستقرض [ع] استقراض ايدن، اودونج پاره آلان. مستقرضين = مستقرضلر.

مستقسم [ع] استقسام ايدن، بولشن § يمين ايستين.

مستقص [ع] استقصاص ايدن، قصاص طلب ايدن.

مستقصي [ع] استقصاء ايدن، دقتله آراشديران.

مستقطر [ع] استقطار ايدن، طاملادن.

مستقل [ع] باشلی باشنه اولان، بر يره مربوط اوليان. مستقلاً = مستقل اولارق: مستقلاً اداره حكومت.

مستقيم [ع] استقامتله متصف، طوغری، راست: طريق مستقيم. مستقيم برذات. مستقيمانه = مستقيم اولانه ياقيشه جق صورتده: حركات مستقيمانه.

مستكبر [ع] استكبار ايدن، بيوكلنن، نفسني بيوك كورن: مستكبرانه =

مستكبر اولانه یاقیشه‌جق صورتده .
مستكبرین = مستكبرلر .

مُسْتَكْتِب [ع] استكتاب ایدن ، یازدیران § سویلیوب یازدیران.

مُسْتَكْثِر [ع] استكثار ایدن ، چوق كورن ، چوق عد ایدن .

مُسْتَكْرِه [ع] استكراه ایدن ، كریه كورن ، تیكسنن .

مُسْتَكْرَه [ع] استكراه ایدلمش ، كریه كورلمش ، تیكسیلمش .

مُسْتَكْرِی [ع] استكراء ایدن ، كرا ایله طوتان .

مُسْتَكْشِف [ع] استكشاف ایدن ، كشف اتمكه چالیشان .

مُسْتَكْمِل [ع] استكمال ایدن ، تام ، كامل قیلان .

مُسْتَكِنّ [ع] استكنان ایدن ، كیزلنن ، صاقلانان .

مُسْتَكْنِه [ع مولد] استكناه ایدن ، كنهی ، حقیقتنی آراشدیران.

مُسْتَلَذّ [ع] استلذاذ ایدن ، شیرینكام اولان.

مُسْتَلَذّات [ع] كندیسندن لذت آلنان شیلر.

مُسْتَلْزِم [ع] استلزام ایدن ، لازم كتیرن ، ایجاب ایدن : مستلزم جزا ، مستلزم عقوبات : « اكر مستلزم احسان ایسه فریاد قابلدر — كرم مبذول اولورسه عرض استمداد قابلدر — وجدی »

مُسْتَلْقِی [ع] استلقاء ایدن ، آرقه اوزرینه یاتان ، بو وجه ایله یاتوب اویویان.

مُسْتَمْتِع [ع] استمتاع ایدن ، تمتع ، انتفاع ایدن .

مُسْتَمِدّ [ع] استمداد ایدن ، مدد ، یاردیم ایستین . مستمدانه = مستمد اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَمِرّ [ع] استمرار ایدن . بر دوزی‌یه اوزایوب كیدن ، اوزون اوزادی‌یه دوام ایدن . مستمراً = مستمر اوله‌رق ، دائما.

مُسْتَمْزِج [ع] استمزاج ایدن ، رأی ، فكر یوقلایان .

مُسْتَمِع [ع] استماع ایدن ، دیكله‌ین ، ایشیدن . مستمعین = مستمعلر = مستمع اوله‌رق .

مُسْتَمْلِی [ع] استملاء ایدن (مستكتب) ه باق.

مُسْتَمَنْد [ف] اندوهكین ، غمكین ، مجازاً حاجتمند معناسنده قوللانیلیر : مستمند وصالی بوكله غم و اندوه معناسنده اولان (مست) ایله (مند) اداتندن مركبدر . مستمندانه = مستمند اولانه یاقیشه‌جق صورتده . فتح تا ایله یاكلشدر.

مُسْتَمْهِل [ع] استمهال ایدن ، مهلت ، میدان ایستین .

مُسْتَنْبِئ [ع] استنباء ایدن ، (مستخبر) ه باق.

مُسْتَنِد [ع] استناد ایدن ، طایانان . مستنداً = مستند اوله‌رق .

مُسْتَنْبَط [ع] استنباط ایدلمش ، معناسی ، حكمی استخراج ایدلمش .

مُسْتَنْتِج [ع] استنتاج ایدن نتیجه چیقاران.

مُسْتَنْسِخ : استنساخ ایدن ، نسخه‌سنی ، عینی آلان ، قوپیه ایدن.

مُسْتَنْشِد [ع] استنشاد ایدن ، بریسنك شعر اوقومسنی ایستین .

مُسْتَنْشِق [ع] استنشاق ایدن . تطهیر ایچون بورونه صو چكن .

مُسْتَنْصِر [ع] استنصار ایدن ، یاردیم ایستین .

مُسْتَنْطِق [ع] استنطاق ایدن ، صوران ، سویلتمك ایستین . § جرائمك میدانه چیقارلمسی ایچون لازم كلن هر درلو

معامله‌یی ایفا ایدن مأمور .

مُسْتَنْفِر [ع] استنفار ایدن ، اورکن . اورکوب قاچان .

مُسْتَنْقِص [ع] استنقاص ایدن ، بهایی تنزیل ایتمك ایستین ، تنزیل ایتمکه چالیشان .

مُسْتَنْكِف [ع] استنکاف ایدن ، یوز چویرن ، چکینن .

مُسْتَنِير [ع] استناره ایدن ، نور آلان

مُسْتَنِيم [ع] استنامه ایدن ، یالاندن اویویان ، اویور کبی کورونن .

مُسْتَوْجِب [ع] سزاوار ، لایق .

مُسْتَوْدِع [ع] محافظه ایتمك اوزره برمالی قبول ایدن .

مُسْتَوْضِح [ع] استیضاح ایدن ، ایضاحات ایستین .

مُسْتَوْطِن [ع] استیطان ایدن ، وطن طوتان . (متوطن) زیاده قوللانیلیر .

مُسْتَوْعِب [ع] استیعاب ایدن ، ایچنه آلان § طوتان ، قاپلایان .

مُسْتَوْفِي [ع] طولغون : مستوفی برمعاش .

مُسْتَوْقِع [ع] استیقاع ایدن ، وقوعنه منتظر اولان § وقوع بوله‌جق دیه اندیشه‌یه دوشن .

مُسْتَوْلِي [ع] استیلاء ایدن ، بریری برملکتی قوهٔ غالبه ایله ضبط ایدن § سرایت ایدن ، طاغیلان ، یاییلان : مرض مستولی . امراض مستولیه .

مُسْتَوِي [ع] دوز ، طوغری : خط مستوی .

مُسْتَهَام [ع] سرکشته ، حیران .

مُسْتَهَان [ع] مستحقر .

مُسْتَهْجِن [ع] استهجان ایدن ، قبیح عد ایدن .

مُسْتَهْجَن [ع] استهجان ایدلمش ، قبیح عد ایدلمش : ذکری مستهجن .

مُسْتَهْدِي [ع] استهداء ایدن ، هدایت طلب ایدن .

مُسْتَهْدِف [ع] استهداف ایدن ، هدف کبی دیکیلوب طوران .

مُسْتَهْزِي [ع] استهزا ایدن ، ذوقلنن ، مسخره‌لغه آلان . مستهزیانه = مستهزی اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَهْلِك [ع] استهلاك ایدن ، صرف ایتمك صورتیله توکدن .

مُسْتَهْلَك [ع] استهلاك ایدلمش ، صرف ایتمك صورتیله توکدلمش .

مُسْتَهْوِي [ع] استهواء ایدن ، عقلنی آلان ، حیران ایدن ، هوا و هوسنی خوش کوسترن .

مُسْتَيْثِر [ع] استیثار ایدن ، نفسنه تخصیص ایدن .

مُسْتَيْقِظ [ع] استیقاظ ایدن ، اویقودن اویانان ، بیدار .

مُسْتَيْقِن [ع] استیقان ایدن ، یقیناً بیلن .

مُسَجَّع [ع] تسجیع ایدلمش ، سجعلندیرلمش .

مُسَجَّل [ع] تسجیل ایدلمش ، سجله اید ایدلمش .

مُسَحَّر [ع] تسحیر ایدلمش ، آلدادلمش ، مسحور ایدلمش .

مُسَخِّر [ع] تسخیر ایدن ، اطاعته کتیرن ، الده ایدن .

مُسَخَّر [ع] تسخیر ایدلمش ، اطاعته کتیرلمش ، الده ایدلمش .

مُسَخَّن [ع] تسخین ایدلمش ، ایصیدلمش ، قیزدیرلمش .

مُسَدَّد [ع] تسدید ایدلمش ، اوزونلغنه طوغرولدلمش .

مُسَدَّس [ع] تسديس ايدلمش، آلتى‌يه ابلاغ ايدلمش § آلتى‌يه تقسيم ايدلمش § ابياتنه دردر مصراع ضميله هربيتى آلتى مصراعه ابلاغ ايدلمش منظومه .

مُسَرَّح [ع] تسريح ايدلمش ، اكراوردلمش ، اكرلمس اسب مسرج .

مُسَرِّح [ع] تسريح ايدلمش ، تطليق ايدلمش

مُسْرِع [ع] اسراع ايدن ، سرعت ايدن .

مُسَرِّع [ع] تسريع ايدن ، سرعت ويرن ، سرعتلنديرن .

مُسْرِف [ع] اسراف ايدن ، حددن متجاوز ، لزومسزاوله‌رق صرف ايدن مسرفانه = مسرفجه سنه .

مُسَطَّح [ع] تسطيح ايدلمش ، ياصى ، دوز ايدلمش .

مُسَطَّر [ع] تسطير ايدلمش ، يازلمش .

مُسْعِد [ع] اسعاد ايدن ، مسعود قيلان ، بختيار ايدن .

مُسْعَد [ع] اسعاد ايدلمش ، مسعود قيلنمش ، بختيار يدلمش .

مُسَقَّف [ع] تسقيف ايدلمش ، طاوانلانمش ، اوستى طاوانله اورتولمش . مسقفات = مسقف اولان شيلر ، خان ، خانه ، دكان وامثالى .

مُسْكِت [ع] اسكات ايدن ، صوصديران . مسكتانه = مسكت اولانه ياقيشه جق صورتده .

مُسْكِر [ع] اسكار ايدن . مست ايدن : كل مسكر حرام = هرمسكر اولان شى حرامدر . مسكرات = مسكر اولان شيلر ، مشروبات كئوليه .

مُسَكِّن [ع] تسكين ايدن ، سكون حصول كتيرن ، ياتشديران .

مُسَلَّح [ع] تسليح ايدلمش ، سلاحلانديرلمش سلاحلى . مسلحاً = مسلح اوله‌رق .

مُسَلْسَل [ع] اجزاسى زنجير وارى بربرينه متصل اولان .

مُسَلِّط [ع] تسليط ايدن ، صاتاشديران .

مُسَلَّط [ع] تسليط ايدلمش ، صاتاشديرلمش ،

مُسْلِم [ع] دين اسلام اوزره بولنان . مسلمين = مسلملر . امام المسلمين = خليفهٔ اسلام اولان پادشاهمز افندمز حضرتلرى .

مُسَلِّم [ع] تسليم ايدن ، طاپشيرن ، ويرن § اسكيدن متصرفك مادونده بولنان مأمورين ملكيه‌يه دنيليردى .

مُسَلَّم [ع] تسليم ايدلمش ، طاپشيرلمش ، ويرلمش § طوغرى اولديغى اعتراف ايدلمش ، § بلا اعتراض انقياد ايدلمش ، بويون اكلمش .

مُسْلُمان [ف] مسلم . بوكله حقنده فارسى لغت كتابلرندن برى ديورد كه : « مسلمان كلمه‌سنك اصلى مانند مسلم معناسنده اولان مسلم مان ايدى . نصل كه آسمان لفظى ده (آس) ايله (مان) دن مركبدر . لسان فارسيده لفظ اولك حرف اخيريله ، لفظ اخيرك حرف اولى برجنسدن اولورسه بريسى حذف اولنور . مسلم ماندن ميمك برى حذف ايديله‌رك (مسلمان) قالمشدر . بوتقديرده كلمه عربى وفارسى ايكى لفظدن مركبدر . بعضيلرى (مسلمان) كلمه‌نى قاعدهٔ فارسيه اوزره مسلمك جمعى ديورلرسه ده مفرد اوله‌رق استعمالى مشهوردر (مسلمان) ك جمعى (مسلمانان) در . بوايكى توجيهك ايكيسى ده تماميله طوغرى دكلدر . زيرا هرايكى وجهه كوره سكون سين ايله ثابت اولور . حال بوكه متقدمين ومتأخريندن هيچ برينك اشعارنده (مسلمان) كلمه‌سنك سينى سكون ايله واقع اولامش ، بدعكس هربرده مفتوح اوله‌رق استعمال ايدلمشدر . طوغريسى ضم ميم فتح سين ايله اولان (مسلمان) لفظى (مسلم)

كلمهٔ عربیه‌سیله ماده‌جه متحد واقع اولمشدر. بناء علیه (مسلمان) كلمه‌سی (اسلام) كلمه‌سندن مأخوذ اولیوب فارسیدر. مركب دكل، مفرددر. جمع دكل، واحددر»:
« ببری مال مسلمان وچومالت ببرند — بانك وفریاد برآری كه مسلمانی نیست — سعدی». «مسلمانان بزمزم شوید وهندو بسوزاند — عرفی» « امان كیتدم مسلمانلر مسلمان قورتاران یوقی — عونی بك»

مُسَمَّطْ [ع] بیتلری اكثریت اوزره قافیه‌لی درت جزءدن متشكل اولان نظم: « عكس ایتدی بیلك واحسرتا — طاغلرله چیقدم آشنا — هر طاقده كی قلبی سدا — افغانمك افغانیدر — ناجی .

مُسَمّٰی [ع] تسمیه ایدلمش، اسم ویرلمش، آد قونلمش: « اندوه ایسه اسم بی مسمی — ناجی »

مُسِنّ [ع] یاشلی ، اختیار ، قوجالان .

مُسْنَد [ع] اسناد ایدلمش، نسبت ایدلمش.§ نحوده خبره دنیلیر .

مُسْنَدٌ اِلَیْهِ [ع] نحوده مبتدایه دینیلیر .

مُسَنّیات [ع] (مسناة)ك جمعی. صینیرلر، صو بندلری ایله خرقلرینك كنارلری .

مُسَوَّدَه [ع] برماده حقنده مؤخراً تبیض ایدلمك وایجابی حالنده بعض فقراتی طی وتصحیح اولنمق اوزره قلمه النان ورقه. بونك بومعناده استعمالی مجازادر . معنای مدلولی « سیاهلنمش » دیمكدر . (اسوداد) كلمه‌سندن مأخوذدر. چونكه كندیسنده معنای لون اولان هر لفظ اكثریا (افعلال) بابندن كلیر: احمرار، اخضرار ، اصفرار ، اسوداد كبی. قرآن كریمده (مسوده) لفظی (افعلال) بابندن وارد اولمشدر: واذا بشر احدهم بالانثی ظل وجهه مسوداوهو كظیم. تشدید واو ایله (مسوّده) خطادر . چونكه (مسوده) لفظی كلام عربده تفعیل بابندن استعمال ایدلمه‌مشدر. بعض محققین برتوجیهه اعتراض ایدرك مسوده لفظنك كلام اثبهده مطلق (سیاه) معناسنده اولوب تسوید ایدلمش یعنی قارارلمش ویازلمش معناسنده قوللانلمامش اولدیغنی وطوغریسی تشدید واو ایله (مسوّده) اولوب هرنه قدر كلام عربده اسم مفعولی وارد اولمامش ایسه ده مصدری اولان (تسوید) كلمه‌سنك یازمق معناسنده كلام اكابر وثقاتده چوق قوللانلمش اولدیغنی بیان ایدیورلر . هر حالده تشدید دال ایله (مسودّه) دیمك ده طوغریدر . برنجی اعتباره كوره جمعی (مسوّدات) . ایكنجی اعتباره كوره (مسوّدات)در .

مُسَوَّغ [ع] تجویز اولنمش. جمعی مسوغات.

مُسْهِل [ع] اسهال ویرن، معده وباغرصاقلری تطهیر ایدن وقازوراتی سهولتله دفع ایدن دوا .

مُسِیء [ع] اساءت ایدن، كوتولكده بولنان.

مُسَیَّب [ع] اپشنه‌ باقیلان، تنبل ، اوشنكن.

مُشابِه [ع] بكزه‌ین، بكزر ، برشیئك نظیری.

مُشابَهَت [ع] مشابهلك، بكزه‌مك. نظیر اولمق: ایكی سیمانك یكدیكرینه مشابهتی .

مُشاتَمَه [ع] شتملشمك ، سوكشمك ، بربرینه سوكوب صایمق .

مُشاجَرَه [ع] نزاع ایدشمك . منازعه ایتمك .

مُشارٌ اِلَیه [ع] کندیسنه اشارت اولنمش، اولنان، یوقاریده اسمی کچن. بو تعبیر رسمیاتده رتبهٔ اولی رجالیله مافوق حقلرنده، غیر رسمی شیلرده مزیتلی ذوات حقنده استعمال اولنور.

مُشارٌ بِالبَنان و مُشارٌ بِالاَنامِل [ع] کندیسنه پارمقله اشارت اولنان، پارمقله کوستریلن، مشهور، ممتاز: مشاربالانامل بر وجود کامل.

مُشارَبه [ع] برابر ایچمك.

مُشارِز [ع] مشارزه ایدن.

مُشارَزه [ع] منازعه، بدخویلق ایتمك.

مُشارَطه [ع] شرطلشمق، شرائط معینه اوزره عقد معامله ایتمك.

مُشارَفه [ع] یوکسك یره چیقمق § شان وشرف خصوصنده بریله مفاخره ایتمك.

مُشارِك [ع] مشارکت ایدن، اورتاق، شریك اولان: توزاق ایله توز مشارك اولمش — پوشیدهٔ پای نازك اولمش — ناجی».

مُشارَکَت [ع] اورتاقلق، اورتاقلاشمق، برینه شریك اولق.

مُشاطَره [ع] بریله برشیئی یاری یاری یه بولاشمك.

مُشاع [ع] اشاعه اولنمش § حصص شایعه‌یی حاوی اولان شی.

مُشاعَبه [ع] اوزاقلاشمق.

مُشاعَره [ع] ایکی شاعر بر برینه شعر سویلمك . . . سویلشمك.

مُشافهه [ع] یوز یوزه سوز سویلمك.

مُشاکِل [ع] مشاکله ایدیجی، ایدن.

مُشاکَله [ع] شکلجه براوڭلق، بکزەمك. نظمده (مشاکلت) صورتنده ده قوللانیلیر.

مُشاوَب [ع] شیشه قلیفی.

مُشاوِر [ع] مشاوره ایدیجی، ایدن: مشاور خاص.

مُشاوَره [ع] مشورت ایتمك. نظمده (مشاورت) صورتنده ده قوللانیلیر.

مُشاهَد [ع] مشاهده اولنمش، کورلمش: مشاهد اولان خدمتندن طولایی.

مُشاهِد [ع] مشاهده ایدیجی، ایدن. مشاهدین = مشاهدلر.

مُشاهَده [ع] برشیئی کوزله کورمك.

مُشاهَره [ع] آیلقله طوتمق. مشاهرةً = مشاهره صورتیله.

مُشایَعه [ع] بریله دوستلق ایتمك § برینه پیرو، تابع اولق.

مُشَیِّع [ع] تشییع ایدن، قارشی طوپوران.

مُشَبَّك [ع] تشبیك ایدلمش، اجزاسی بالق آغی کبی بر برینه کچیریلوب صوقوشدیرلمش، شبکه شکلنه قونلمش.

مُشَبَّه [ع] تشبیه ایدلمش، بکزەدلمش.

مُشت [ف] یومروق، توقات: «دهله اینسون برایکی مشت کرانا کسه سنه — نه آخیر باشلی اولور باق اوسبکتر دیدیکك — ناجی». § مجازا: آوج معناسنده ده قوللانیلیر.

مُشتاق [ع] اشتیاقلی، آرزومند، قلبی میال: مشتاق دیدار. «مجان مشتاق زخم دیکرم ای عمرا تأخیری — یغما». عربی جمعی مشتاقین، فارسی جمعی

مشتاقان : « دامن افق امیده کلفشان اولسون اوماه — برتجلیسیله مشتاقانی اسعاد ایلسون » .

مُشتاقانه [ع] مشتاق اولانه یاقیشه‌جق صورتده : تحیات مشتاقانه .

مُشتَبِه [ع] اشتباه ایدن ، شبهه‌لنن .

مُشتَدّ [ع] اشتداد ایدن ، شدتلنن : « نه‌درکوکلده بوسوداکه دائما مشتد — صفا »

مُشتَرَك [ع] اشتراك ایدن ، اورتاق اولان ، برحالده بولنان . شریك . مشترکاً = مشترك اوله‌رق . مشترکین = مشترکلر . محاوراتده یاکلش اوله‌رق دائما فتح را ایله قوللانیلیر .

مُشتَرِی [ع] سیاراتدن بری ، برجیس . اهل تنجیم بوکا (سعد اکبر ، قاضی فلك) دیرلر: « عمرت دراز بادکه تادور مشتری — مااز تو برخوریم وتو از عمر برخوری — لا .» § اشتراء ایدن ، صاتین الان : « معرفت التفاته تابعدر — مشتریسز متاع ضایعدر — ناجی . »

مُشتَرَی [ع] اشتراء ایدلمش ، صاتین آلنمش : عبدمشتری . مال مشتری .

مُشتَرَن [ف] مشت اوریجی ، اوران ، توقاتلیان .

مُشتَعِل [ع] اشتعال ایدن ، شعله‌لنن ، یالینلانان ، شعله زن .

مُشتَغِل [ع] اشتغال ایدن ، مشغول اولان ، ایش ایله اوغراشان . شو: « زسودای جانان بجان مشتغل — بذکر حبیب زجهان مشتغل » بیتده اولدیغی کبی ترکجه‌ده روگردان معناسنده قوللانلماز .

مُشتَقّ [ع] اشتقاق ایتمش ، بیلندنده‌من وترکیب جهتیله مناسبت ، صیغه جهتیله مغایرت اولمق اوزره دیکر کلمه‌دن اخراج اولنمش کلمه .

مُشتَکِی [ع] اشتکاء ایدن ، شکایت ایدن . § وقوع بولان برجرمدن کندیسنی متضرر عدایدرك برمستنطق ویا محکمه حضورنده دعوای شخصی اقامه ایدن . مشتکیانه = مشتکی اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُشتَکیً [ع] اشتکاء ایدلمش ، شکایت ایدلمش : مادهٔ مشتکی . مشتکی عنه = کندیسندن شکایت اولنان کیمسه .

مُشتَمِل [ع] اشتمال ایدن ، احاطه ایدن .

مُشتَمَل [ع] اشتمال ایتمش ، احاطه ایتمش .

مُشتَه [ف] خنجر ، بچاق قبضه‌سی کبی آوج ایله طوتیله‌جق شی § سراج وپاپوشجی اصنافنك قوللاندقلری پرنجدن معمول معروف طوقماق .

مُشتَهِر [ع] اشتهار ایدن ، شهرت بولان ، مشهور اولان .

مُشتَهِی [ع] اشتهالی ، ایستکلی .

مُشتَهیً [ع] اشتهاء ایدلمش ، ایستنلمش . مشتهیات = اشیاء مرغوبه ، آرزو ایدیلن شیلر .

مُشَجَّر [ع] اوزرینه آغاج صورتی نقش اولنمش اوربه .

مُشَخَّص [ع] تشخیص ایدلمش ، طانمش § شخص حالنه کتیرلمش ، تجسم ایتدیرلمش .

مُشَدِّد [ع] تشدید ایدن ، شدتلندیرن ، شدت ویرن : مشدد جزا .

مُشَدَّد [ع] تشدید ایدلمش ، شدتلندیرلمش ، شدت ویرلمش . § شده‌نمش ، اوزرینه اشارتی وضع اولنمش .

مُشرِف • • [ع] يوكسلن، يوكسك يره چيقان § برشيئه اوست طرفندن باقوب مطلع اولان § اولومه يك يقين اولان § قريب، مستعد اولان: مشرف خراب.

مُشرَّف [ع] تشريف ايدلمش، شرفلنمش. برلمش، كنديسنه شرف ويرلمش.

مُشرِك [ع] اشراك ايدن. جناب حقه شريك قوشان. مشركين = مشركلر: مشركين قريش.

مُشط [ع] طراق.

مُشعِر [ع] اشعار ايدن، تحريراً بيلديرن.

مُشَعشَع [ع] شعشعه‌لى، پارلاق، روشن.

مُشفِق [ع] شفقت ايدن، مهربانلق كوسترن، شفقتلى: پدر مشفق.

مُشفقانه [ف] مشفق اولانه يقيشه‌جق صورتده: كلمات مشفقانه. نوازش مشفقانه.

مُشك [ف] مسك دينيلن كوزل قوقولى شى (مسك) بونك معربيدر كه ايله‌ده لغتدر: « جووا كرد آن نافهٔ مشك ناب — شب آمد بيا بوى آفتاب — فردوسى». مشك آلود = مشكه بولاشمش. مشكلى.

مُشكبار [ف] مشك ياغديران، تعطير ايدن.

مُشكِ بيد [ف] سلطانى سكود آغاجى. عود آغاجيله‌ده مفسردر.

مُشكفام [ف] مشك رنكلى، سياه.

مُشكفروش [ف] مشك صاتان، عطار مشكفروشان.

مُشك آفشان [ف] ومشك‌فشان = مشك صاحجى، صاجان.

مُشكَّك [ع] تشكيك ايدلمش، شكه دوشورلمش.

مُشكِل [ع] اشكاللى، كوچ، مغلق، چتين: مشكل برايش. مشكل برسياحت. امور مشكله.

مُشكَّل [ع] تشكيل ايدلمش، شكله، هيئته قونلمش، شكل ويرلمش § ايرى، قوجامان، شكلى، قيافتى غيرمستحسن: برمشكل حريف.

مُشكِلات [ع] مشكل اولان خصوصات: « حلال مشكلاتى اولدم جهانيانك — مشكل بودركه قالدم بن مشكلات ايچنده — سعدى ». مشكلات امور.

مُشكِل پسند [ع] مشكل بكنيجى، كوچ، چتين شيدن خوشلانان. مشكلپسندان = مشكلپسندلر: مشكلپسندان ادب.

مُشكِل پسندانه [ف] مشكل پسند اولانه ياقيشه‌جق صورتده: مشكلپسندانه برنظر.

مُشكِلتر [ف] بك مشكل. مشكلترين = اك مشكل: مشكلترين امور.

مُشكِل كُشا ـ ى [ف] مشكل شيلرى حل ايدن. مشكل كشايان = مشكل كشالر.

مُشكين [ف] مشكلى، مشك قوقولى، عطرناك: زلف مشكين.

مُشمَّس [ع] كونشه سرلمش، كونشه قونلمش، كونشه طوتلمش. (كيسوى مشمس) كبى معناسز تعبيرلرى استعمالدن توقى ايتمليدر.

مُشمَّع [ع] تشميع ايدلمش، اريمش باله مومنه باتيرلمش. (موشامبا) بوندن محرفدر.

مُشمئز [ع] اشمئزاز ايدن، صيقيلان § استكراه ايدن.

مُشنَّف [ع] تشنيف ايدلمش، كوپه طاقلمش، كوپه ايله تزيين ايدلمش.

مُشَوَّش [ع] تشویش ایدلمش، قارمه قاریشیق، ایدلمش: امور مشوشه.

مُشهِد [ع] اشهاد ایدن، شاهد کتیرن.

مُشَیَّد [ع] تشیید ایدلمش، رفیع ومحکم قیلنمش.

مُشیر [ع] اشارت ایدن § سلك جلیل عسکریده اك صوك رتبه‌یی احراز ایدن ذات. ملکیه‌ده مقابلی وزیر. مشیرانه = مشیره یاقیشه‌جق صورتده. مشیریت = مشیرلك. مشیران = مشیرلر.

مُصاب [ع] اصابت ایتمش، اورلمش § مصیبته اوغرامش، علیل.

مُصابَرَه [ع] صبر ایتمك.

مُصاحِب [ع] مصاحبه ایدیجی، ایدن.

مُصاحَبه [ع] ومصاحبت = بربریله صحبت ایتمك، همدم اولمق.

مُصادَرَه [ع] جریمه صورتیله برینك بالجمله اموالنی ضبط ایتمك: مصادره زمانمزده کلیاً منع اولنمشدر.

مُصادِف [ع] مصادفه ایدیجی، ایدن.

مُصادَفَه [ع] راست کلمك، تصادف ایتمك.

مُصادَقَت [ع] صداقت اوزره دوستلق.

مُصادَمَه [ع] ایکی شی بربرینه چارپمق، چارپشمق، اورشمق: ایکی واپورك مصادمه‌سی. بارقهٔ حقیقت مصادمهٔ افکاردن چیقار. مصادمات = مصادمه‌لر: مصادمات بحریه.

مُصارَعَه [ع] ایکی کشی بربریله کورشمك، کورش طوتمق.

مُصافات [ع] بربریله خالصانه دوستلق ایتمك § اخلاص، مودت.

مُصافَحَه [ع] اثنای ملاقاتده یکدیکرینك اللرینی طوتمق.

مُصالِح [ع] مصالحه ایدن، عقد صلح ایدن.

مُصالَحَه [ع] ایکی طرف مخاصمه‌یی ترك ایدرك بارشمق، صلح ایتمك، اوزلاشمق.

مُصاهَرَه [ع] برقوم وقبیله‌دن قیز آله‌رق داماد اولمق § خصملق، کوریکولك.

مُصایَحَه [ع] بربرینه صیحه ایتمك، حایقیرمق. حایقیرشمق.

مُصایَفَه [ع] یازلغنه یازارلق ایتمك.

مُصَحِّح [ع] تصحیح ایدن، صحیح قیلان، درجهٔ صحته ایردیرن § یاکاشی طوغرلدان. مصححین = مصححلر.

مُصَحَّح [ع] تصحیح ایدلمش، یاکاشی طوغرلدلمش: مصحح برکتاب.

مُصحَف [ع] قرآن عظیم الشان: «محبت مصحفن ختم ایلدم بن — زلیخا سورهٔ یوسفده قالدی — لا».

مُصَحَّف [ع] تصحیف اولنمش، خطاءً تغییر ایدلمش.

مُصَدَّر [ع] تصدیر ایدلمش، دیباجه‌لنمش: مدیعك «خوشا نزهت آباد جنت سرشت» مصراعیله مصدر منظومه‌سی.

مُصَدِّع [ع] تصدیع ایدن، باش آغریدان.

مُصَدَّع [ع] تصدیع ایدلمش، باشی آغریدلمش.

مُصَدِّق [ع] تصدیق ایدن، کرچکدر دین، کرچکله‌نن.

مُصَدَّق [ع] تصدیق ایدلمش، کرچکدر دینلمش، کرچکلنمش.

مُصَرَّح [ع] تصریح ایدلمش، آچیق سویلنلمش، آچیقدن آچیغه بیان ایدلمش. مصرحاً = مصرح اولرق.

مصرّع [ع] تصریع ایدلمش، مصراعلنده برلمش.

مضطبر [ع] اصطبار ایدن، صبر ایدن.

مصطفی [ع] اصطفاء ایدلمش، منتخب، کزیده § سیدالمرسلین افندمز حضرتلرینك براسم شریفلری.

مصطلح [ع] ساده لکدن عاری، تکلفلی افاده.

مصغّر [ع] تصغیر ایدلمش، کوچلدلمش.

مصفّر [ع] تصفیر ایدن، ایصلق چالان، سسلنن،

مصفّف [ع] تصفیف ایدلمش، دیزلمش، صف حالنه قونلمش.

مصفّی [ع] تصفیه ایدلمش، طوری، صافی قیلنمش، صفوت ویرلمش: ماء مصفی، شراب مصفی.

مصلّب [ع] تصلیب ایدلمش، صلابت ویرلمش، قاتیلاشدیرلمش.

مصلح [ع] اصلاح ایدن، ایی حاله کتیرن، ایی حاللی قیلان.

مصلّی [ع] نماز قیلان.

مصلّی [ع] جنازه نمازی قیلمغه مخصوص آچیق محل: « قدرکی سنك مصلاده بیلوب ایی باقی — طوروب ال باغلایه لر قارشیکه یاران صف صف — باقی »

مصمّم [ع] تصمیم ایدلمش، صورت قطعیه ده نیت ایدلمش، اجراسنه قطعیا قرار ویرلمش: فلان کونی اجراسی مصمم اولان ولیمه جمعیتی.

مصنّع [ع] تصنیع ایدلمش، برصورت صنعتکارانه ده یاپلمش § ساخته اوله‌رق یاپلمش.

مصنِّف [ع] تصنیف ایدن، کتاب یاپان. مصنفین = مصنفلر.

مصنَّف [ع] تصنیف ایدلمش، یاپلمش. کتاب. مصنفات = کتابلر: مصنفات اسلاف.

مصوّت [ع] تصویت ایدن، سسلنن، سس چیقاران، اظهار صوت ایدن: اوراق مصوته.

مصوِّر [ع] تصویر ایدن، صورت ویرن. برصمیده قویان § ترسیم ایدن، رسام: « ای مصور رهکذاری اوزره چك تمثالی — فضولی ». مصورانه = مصور اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مصورانه بر منظومه. مصورین = مصورلر.

مصوَّر [ع] تصویر ایدلمش، صورت ویرلمش، برصورته قونلمش § ترسیم ایدلمش. اشعار قدماده کوریلن (کل تصویر) تعبیری (کل مصور) معناسنه در: «کل تصویر بهار اولسه ده خندان اولماز — راشد».

مصیب [ع] اصابت ایدن، طوغریجه کیدوب ایریشن، راست کلن § فعل وقولده صوابه تصادف ایدن: قرار مصیب. رأی مصیب.

مصیبت [ع] انسانك باشنه کلن قضا، بلا. جمعی مصائب.

مصیقل [ع] جلالی، یالدیزلی.

مضادّ [ع] ضد اولان، تأثیرینه قارشی قویان: مضاد تعفن.

مضارب [ع] مضاربه ایدن، دوکوشن § شرکت مضاربه‌ده سرمایه‌یی قوللانوب تجارت ایتمك اوزره چالیشان.

مضاربه [ع] دوکوشمك § برطرفدن سرمایه دیکر طرفدن سعی وعمل اولمق اوزره عقد ایدیلن برنوع شرکت.

مضارع [ع] شریك، شبیه § حال ویا استقباله دلالت ایدن شکل فعل.

مضاعف [ع] ایکی ویا زیاده قات ایدلمش، برمثلی ویا امثالی اوزرینه زیاده‌لشدیرلمش. § عین الفعلی لام الفعلی بر جنسدن وحروف صحیحه‌دن اولان فعل.

مضاف [ع] اضافه اولنمش § دیکر براسمه علاوه واسناد اولنمش اسم.

مضافات = مضافلر .

مُضاهات [ع] برشیئه بكزه‌مك، شبیه اولمق.

مُضاهی [ع] شبیه ، مانند : « دیردم ای روزم سكا روز اخیر عمرم ول — نور وجه یاره بریوزدن مضاهی اولمسه‌ك — ناجی » .

مُضایقه [ع] طارلق، ضرورت، فقر .

مُضحِك [ع] اضحاك ایدن ، كولدیرن .

مُضحِكه [ع] كولنه‌جك شی ، تیاترولرده اوینانیلان كولنج اویون، قومدی.

مُضِرّ [ع] اضرار ایدن ، ضرر ویرن ، ضرره صوقان .

مُضطَجِع [ع] اضطجاع ایدن، یان اوستی یاتان . مضطجعاً = مضطجع اوله‌رق .

مُضطَرّ [ع] چاره‌سز قالمش، ناچار مجبور .

مُضطَرِب [ع] اضطراب ایدن ، چالقانان. تحرك ایدن § مادی ومعنوی راحتسز اولان ، تلاش ایچنده بولنان : مضطربانه = مضطرب اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مُضطَرِم [ع] اضطرام ایدن، آلولنن .

مُضَعَّف [ع] تضعیف ایدلمش، براو قدر دها زیاده‌لشدیرلمش .

مُضغه [ع] برچیكم ات، بر پارچه ات .

مُضِلّ [ع] اضلال ایدن، ضلالته دوشورن، یولدن چیقاران .

مُضمَحِلّ [ع] زائل، نابود اولان .

مُضمِر [ع] اضمار ایدن، درونده كزلین.

مُضمَر [ع] اضمار ایدلمش [illegible] درونده كزلنمش . جمعی مضمرات .

مُضیء [ع] اضائه ایدن، ضیا ویرن، ضیالاندیران .

مُضیِّع [ع] اضاعه ایدن، ضایع ایدن .

مُضیف [ع] مسافر قبول ایدن، میزبان.

مطابِق [ع] مطابقت ایدیجی ، ایدن .

مُطابقت [ع] اویغونلق، موافقلق .

مُطارحه [ع] بربرینه سوز سویلمك .

مُطارده [ع] حربده جنكاوران بربرینه حمله ایتمك .

مُطاع [ع] كندیسنه اطاعت، انقیاد اولنمش.

مُطالبه [ع] طلب ایتمك § برینك ذمتنده‌كی آلاجغنی ایستمك .

مُطالِع [ع] مطالعه ایدن، اوقویان، مطالعین = مطالعلر .

مُطالعه [ع] برشیئه وقوف حاصل ایتمك ایچون متصل نظر وتفكر ایتمك § اوقومق .

مُطاوِع [ع] مطاوعت ایدیجی، ایدن .

مُطاوعت [ع] برینه اویمق، موافقت ایتمك.

مُطایبه [ع] لطیفه ایتمك، مزاح ایتمك. مطایبات = مطایبه‌لر .

مُطبِق [ع] برشیئی اورتن، بورون .

مُطَبَّق [ع] مطبق اولنمش، اویدیرلمش § قارشدیرلمش .

مُطرِب [ع] اطراب ایدن، طرب ویرن § خواننده : « مطرب بزن نوایی ساقی بده پیاله — مولانا » .

مُطَرَّز [ع] زینت ویرلمش ، طرازلاندیرلمش ، كنار ایشلنمش .

مُطَرّی [ع] ضرورلی ، تازه ، رونقلی .

مُطعِم [ع] اطعام ایدن .

مُطفی [ع] اطفاء ایدن، سوندیرن .

مُطَلْسَم [ع] طلسملی، سحرلی، افسونلی: کنج مطلسم.

مُطَّلِع [ع] اطلاع ایدن، وقوف کسب ایدن، آکلایان.

مُطْلَق [ع] اطلاق اولنمش، صالیویرلمش، باشی بوش براقیلمش.

مُطْلَقُ الْعِنان [ع] عنانی صالیویرلمش، آزاده.

مُطْلَقاً [ع] مطلق اوله‌رق، هر حالده، هر نه وجه ایله اولورسه اولسون.

مُطَلّی [ع] طلالنمش، اوزرینه یالدیز وسائره سورلمش.

مُطْمَئِنّ [ع] ربط قلب ایله سکون حاصل ایدن، آرمیده.

مُطَوَّق [ع] تطویق ایدلمش، بوینه کردنلك وسائره طاقلمش.

مُطَوَّل [ع] تطویل ایدلمش، اوزادلمش. مقالهٔ مطوله. سخن مطول.

مُطَهَّر [ع] تطهیر ایدلمش، مادی ومعنوی تمیزلنمش، پاککانمش: لباس مطهر، قلب مطهر.

مُطَیَّب [ع] تطییب ایدلمش، خوش ایدلمش وکوکی خوش ایتمش.

مُطیع [ع] اطاعت ایدن، انقیاد ایدن.

مُظاهِر [ع] مظاهرت ایدیجی، ایدن. (ناظر کمالا تمظاهر) کبی ترکیبلری رسمیاتدن باشقه یرده قوللانلاماملی.

مُظاهَرَت [ع] یاردیم ایتمك، حمایه ایتمك.

مُظَفَّر [ع] مطلوبنه ظفریاب اولان، نائل فیروزمندی اولان § حربده مقصدینه نائل اولان، دشمنه غلبه ایدن: « مظفر وقت فرصتده عدودن انتقام آلماز — مروتمند اولان ناکامی دشمنله کام آلماز — راشد ». مظفرانه = مظفر اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مظفرانه برهوا.

مظفراً = مظفر اوله‌رق، مظفر اولمق صورتیله. مظفریت = مظفرلك.

مُظْلِم [ع] قرانلق، تاریك: « مهر اولسه اکر یننده سایه — کیسوسی کبی قالیر مظلم — ... »

مُعاتَب [ع] عتاب اولنمش.

مُعاتَبَه [ع] عتاب ایتمك، آزارلامق، لوم وتوبیخ.

مُعاد اعاده ایدلمش، کری چویرلمش.

مُعادات [ع] بربرینه عداوت ایتمك، دشمنلك ایتمك: « ابنای بشرده قاله‌جقمی بومعادات — بیلمم نه زمان طوغریله‌جق مذهب عالم — ... » عجملر بونی (معادا) صورتنده‌ده قوللانیرلر.

مُعادِل [ع] عدیل، شبیه، نظیر.

مُعادَلَه [ع] برشیئه مساوی، نظیر اولمق.

مُعاذَرَه [ع] بهانه ایتمك، یالاندن عذر درمیان ایتمك.

مُعار [ع] اعاره اولنمش، اعاره اولنان شی.

مُعارِض [ع] معارضه ایدن، مخالفت ایدن: « نااهل اولور معارض اهل — هر آنده بولنور ابوجهل — ابن کمال ».

مُعارَضَه انصراف ایتمك § قولاً، فعلاً برینه مخالفت ایتمك.

مُعارَفَه [ع] بیلشمك، طانیشمق، آشنا چیقمق، آشنالق.

مُعارَکَه [ع] بربریله جنك ایتمك.

مُعاسَرَه [ع] کوجلك، فقیرلك.

مُعاشِر [ع] معاشرت ایدیجی ، ایدن . معاشران = معاشرلر .

مُعاشَرَت [ع] بربریله کچنمك ، همدم اولمق : طرز معاشرت، آداب معاشرت .

مُعاشَقَه [ع] سومك ، اظهار عشق ایتمك .

مُعاصِر [ع] هم عصر ، هم زمانه . معاصرین = معاصرلر .

مُعاصَرَه [ع] بربریله برابر برعصرده بولنمق ، هم عهد اولمق .

مُعاضَدَت [ع] یاردیم ایتمك ، ظهیر اولمق .

مُعاف [ع] عفو اولنمش ، بونك اصلی (معافی) در . مفاعله بابندن اسم مفعول درکه مصدری (مناجات) وزننده معافاتدر . عجملر آخرنده یادن مقلوب اولان الفی اسقاط ایتمشلردر . صاف کلمه‌سی کبی که اصلی صافیدر. فتح میم ایله معاف غلطدر.

مُعافِیَت [ع] معافلق ، امتیازلیلق ، مستثنالق : معافیت فرمانی § مرضی دعوت ایدن برسببك تأثیر شدیدی آلتنده بولندیغی حالده اومرضدن عفو اولنمش کبی بعض کیمسه‌لرك متأثر اولمامری حالی .

مُعاقَبَه [ع] عذاب ایتمك، عقوبت ایتمك.

مُعاقِد [ع] بربریله عقد اتفاق ایدن § برعقدك حصولنه بادی اولان طرفیندن هربری .

مُعاقَده [ع] عقد اتفاق ایتمك ، مقاوله ایتمك .

مُعالَجَه [ع] خسته‌یه باقمق ، علاج ویرمك.

مُعامِل [ع] معامله ایدیجی ، ایدن .

مُعامَلَه [ع] بربریله ایش یاپمق ، عمل ایتمك . معاملات = معامله‌لر : معاملات تجاریه .

مُعانِد [ع] معانده ایدیجی ، ایدن .

مُعانَدَه [ع] عناد ایتمك .

مُعانِق [ع] معانقه ایدیجی ، ایدن .

مُعانَقَه [ع] بربرینك بوینه صارلمق : معانقهٔ عاشق ومعشوق .

مُعاوَدَت [ع] کری دونمك ، عودت ایتمك .

مُعاوَضَه [ع] برشیئی دیگر برشیئه بدل اوله‌رق ویرمك § اصلی اولمدیغی حالده جلب منفعت ضمننده صورت مخصوصه‌ده مشاوره ایله یاپیلان دوباره‌لی شی .

مُعاوَمَه [ع] آغاج برسنه یمش ویروب بر سنه ویرمه‌مك § اجیری ییللقله طوتمق § بوسنه‌نك اکینی برینك سنهٔ آتیه‌ده حاصل اوله‌جق اکیننه مقابل بیع ایتمك .

مُعاوِن [ع] معاونت ایدیجی . ایدن § بعض مأمورین یاقلرندن هربری : شورای دولت معاونلرندن .

مُعاوَنَت [ع] یاردیم ایتمك .

مُعاهِد [ع] معاهده ایدیجی ، ایدن .

مُعاهَدَه [ع] بربریله عهدوپیمان ایتمك § یا حقوق طبیعیه‌یه ویا عاداته مستنداً بین الدول جاری اولان حقوق و وظائفی متقابله‌یی حالیله تصدیق ویا بعض مرتبه توسیع ویاخود تحدید ایله‌کله برابر او حقوق و وظائفه واجب الاجرا حکمنی ویرمك مقصدیله بر ویا زیاده دولتلر آره‌سنده تعاطی اولنان سندات . معاهدات = معاهده‌لر .

مُعاهَدهٔ اِتِّفاقِیَه [ع] یکدیکرینی محافظه ایتمك یاخود ایکیسی بردن

برعده مشترك اوزرينه هجوم ايلمك مقصديله ايكی ويازياده دولت آره سنده عقد اولنان معاهده .

مُعاهدهٔ تأمينيه [ع] بر دولتك استقلالنه ويا حقوق حكمرانيسنه خارجدن بر تسلط وقوعنده ديكر بر دولت طرفندن معاونت ايديله جكنه دائر طرفين بيننده عقد اولنان معاهده .

مُعاهدهٔ حمايت [ف] بر دولت ديكر بر حكومتی حمايه ايله دشمنلرينك كافه سنه قارشی محافظه ايليه جكنه دائر عقد اولنان معاهده .

مُعاهدهٔ صلحيه [ع] ايكی ويازياده محارب دولتلر بيننده حال حربك رفع وازاله سيله مناسبات دوستانه ومصافاتكارانه نك اعاده سی ضمننده عقد اولنان معاهده .

مُعاهدهٔ مظاهرت [ف] بر دولتك ايكی دولت آره سنده وقوعه كلن محاربه يه طوغريدن طوغری يه مشاركت ايتمكسزين طرفين محاربيندن برينه اعانهٔ نقديه ده بولنه جغنه وياخود آقچه مقابلنده محدود بر مقدار عسكر وياسفن حربيه اعطاسيله ياردم ايليه جكنه دائر عقد اولنان معاهده .

مُعايده [ع] بيراملاشمق ، بيرامده بربرينی تبريك ايتمك .

مُعاينه [ع] برشيئك حقيقتنه وقوف ايچون كوزدن كچيرمك ، تفتيش ايتمك ، يوقلامق .

مُعبِّر [ع] تعبير ايدن ، دوش يوران . معبرين = معبرلر .

مُعتاد [ع] اعتياد اولنمش ، عادت ايدينلمش . § اعتياد ايدن .

مُعتبر [ع] اعتبارلی ، شرفلی ، حيثيتلی .

مُعتَدّ [ع] تعداد اولنمش . معتد به = بهانك اختلافنی موجب برتفاوت تميزنلی بولنان شی .

مُعتدِل [ع] اعتدال ايله متصف ، ايكی حال بيننده متوسط اولان . اورته حالده بولنان § متناسب ، اويغون ، يجملی .

مُعتذِر [ع] اعتذار ايدن ، عذر ديلهين ، برعذر درميان ايدرك قصورينك عفوينی ايستين .

مُعترِض [ع] اعتراض ايدن ، بر شی حقنده (نيچون بويله اولمش؟ شويله اولمسی لازم كليردی) يوللی بيان فكر ايدن ، معترضين = معترضلر .

مُعترِف [ع] اعتراف ايدن ، اقرار ايدن .

مُعترَف [ع] اعتراف اولنمش ، اقرار ايدلمش .

مُعتزِل [ع] اعتزال ايدن ، آيريلان ، چكيلن ، عزلت ايدن .

مُعتزِله [ع] قدری انكار ايدن برفرقه دركه فرق ضالهدن معدوددر . مذهب حقدن اعتزال ايتدكلری ايچون كنديلرينه بو نام ويرلمشدر .

مُعتزِم [ع] اعتزام ايدن ، توجه ، عزيمت ايدن .

مُعتسِف [ع] اعتساف ايدن ، طوغری يولدن صاپان ، يولسزلق ايدن .

مُعتصِم [ع] اعتصام ايدن ، ال ايله طوتان ، تمسك ايدن : «هر جوريكه راضيلرز ای شاه ملاحت — بزلركه قولز معتصم بابه رضايز — ضيا» § معاصيدن چكينن ، قورونن .

مُعتضِد [ع] قول اوزرينه آلان . يكديكرينه معاونت ايدن مقامنده قوللانيلير .

مُعتَق [ع] اعتاق اولنمش ، كوله لكدن آزاد ايدلمش .

مُعتَقِد [ع] اعتقاد ایدن کوکل باغلایان، قلباً ... قرارویرن، حکم ایدن § معنویاته ایمان ایدن .

مُعتَقِدات [ع] اعتقاد اولنان خصوصات.

مُعتَکِف [ع] اعتکاف ایدن، بر یرده حبس نفس ایدوب قالان . § رمضان شریفده جامعده وجه شرعی اوزره حبس نفس ایله اجرای عبادت ایدن .

مُعتَل [ع] علتلی، کندیسنده حروف علتدن بریسی بولنان کلمه .

مُعتَمَد [ع] اعتماد ایدلمش، قلباً استناد، امنیت ایدلمش .

مُعتَنی [ع] اعتنا ایدلمش ، دقت، اهتمام ایدلمش، اهمیتلی .

مُعجِب [ع] اعجاب ایدن، تعجب ویرن، تعجبه دوشورن .

مُعَجِّب [ع] (معجب) ایله مترادفدر .

مُعجِز [ع] اعجاز ایدن ، عاجز قیلان ، عجزه دوشورن § بلاغتجه طوق بشردن خارج بر مرتبه‌ده بولنان کلام: قرآن معجز بیان.

مُعجِزه [ع] پیغمبران عظامدن صادر اولان خارق العاده افعال واقوال. جمعی معجزات: «کورمدکجه حسنکی ایمانه کلمز عاشقك — یوز بیبر جمع اولوب کوسترسه‌لر (بیك معجزات) — فضولی»

مُعجِزنما [ع] خارق العاده شیلر کوسترن.

مُعَجَّل [ع] تعجیل ایدلمش، عجله ایدلمش. § وعده‌سز، مدتسز، فی الحال ایفاسی لابد اولان. معجلاً = معجل اولەرق

مُعجَم [ع] اعجام ایدلمش ، نقطه‌لنمش ، نقطه‌لی: حروف معجمه. تاریخ معجم = تاریخ جوهرین .

مُعِدّ [ع] اعداد ایدن، حاضرلایان .

مُعَدّ [ع] اعداد اولنمش ، حاضرلانمش. معدللاستقبال = کرایه‌ویرلك ایچون حاضرلنمش .

مُعَدِّل [ع] تعدیل ایدن، معتدل قیلان، ایکی طرفنی برایدن § اعتدال حالنه کتیرن .

مُعَدَّل [ع] تعدیل ایدلمش، معتدل قلنمش، ایکی طرفی برایدلمش § اعتدال حالنه کتیرلمش .

مُعَدِّل النَّهار [ع] شرقدن غربه فلکی ایکی یه بولن بر دائره‌در که قطب شمالیدن محسوس اولدیغی حالده قطب جنوبیده کورلمز . کونش دائرهٔ معدل النهار اوزرنده سیر ایتدیکی زمان کرهٔ ارضك هر طرفنده لیل ونهار متساوی اولور. کونش سنه‌ده ایکی دفعه بو دائره اوزرنده سیر ایدرکه بریسی حمل برجنك اولنده ، دیکری ده سنبله‌نك آخرنده‌در. دائرهٔ معدل النهار کرهٔ ارضده مفروض اولان خط استوایه محاذیدر .

مُعدِم [ع] اعدام ایدن ، یوق ایدن ، اولدیرن .

مُعَذِّب [ع] تعذیب ایدن ، عذابه کرفتار ایدن ، اشکنجه ایدن : معذب بر حریف .

مُعَذَّب [ع] تعذیب ایدلمش، عذابه کرفتار ایدلمش، اشکنجه ایدلمش .

مُعَذِّر [ع] تعذیر ایدن ، عذر کاذب ایراد ایلین، ساخته عذر درمیان ایدن .

مُعَذَّل [ع] تعذیل ایدلمش، لوم ، تعییب ایدلمش .

مُعرَب [ع] اعراب ایدلمش .

مُعَرَّبْ [ع] تعريب ايدلمش، عربجه‌لشديرلمش.

مُعْرِضْ [ع] اعراض ايدن، يوز چويرن.

مُعَرِّضْ [ع] تعريض ايدن. كنايه طريقيله ادارهٔ كلام ايدن.

مُعَرِّفْ [ع] تعريف ايدن، اطرافيله آڭلادن، اطرافيله بيلديرن.

مُعَرَّفْ [ع] تعريف ايدلمش، اطرافيله بيلديرلمش: تعريف معرفك افرادينى جامع، اغيارينى مانع اولمليدر.

مُعَرّىٰ [ع] صويولمش، چيپلاق ايدلمش، عارى، برى، خالى.

مُعِزّ [ع] اعزاز ايدن، عزتلين.

مُعَزَّزْ [ع] تعزيز ايدلمش، عزتلنمش.

مُعَسْكَرْ [ع] اوردو يرى، اشكرگاه.

مُعَشِّرْ [ع] تعشير ايدن، اونده برينى آلان.

مُعَشَّرْ [ع] تعشير ايدلمش، اونده برى آلنمش.

مُعْضِلْ [ع] گوج، مشكل. جمعى معضلات: معضلات امور.

مُعَطَّرْ [ع] تعطير ايدلمش، گوزل قوقولى ايدلمش: «هر لحظه سنن پوش طراوت كسلبردى — برباد معطرله گلستان غرمم»

مُعَطَّلْ [ع] تعطيل ايدلمش، بوش براقلمش § طوردېرلمش.

مُعَطِّسْ [ع] تعطيس ايدن، آقسيردان.

مُعَطِّشْ [ع] تعطيش ايدن، صوصادن.

مُعْطىٰ [ع] اعطا اولنمش، ويرلمش.

مُعْظَمْ [ع] اعظام ايدلمش، بيودلمش، بيوك گورنمش. معظمات = معظم اولان خصوصات: «تدبير معظمات امور جهان ايچون — ياقشدى شمع فكرنى بر جيس نكته‌دان — باقى.

مُعَظَّمْ [ع] تعظيم ايدلمش، بيوكلنلمش، اولولنمش، بيوك عد اولنمش.

مُعَقِّبْ [ع] تعقيب ايدن، آردى صره گلن: خيال معقب § آردينه دوشن. معقبين = معقبلر.

مُعَقَّبْ [ع] تعقيب اولنمش. آردى صره گلمش § آردينه دوشولمش.

مُعَقَّدْ [ع] تعقيد ايدلمش، دوگوملنمش، مغلق ايدلمش. مغلق، غير واضح.

مُعَلَّقْ [ع] تعليق ايدلمش، آصيلمش: ديواره معلق برلوحه § آصلتيده براقلمش. معلقات = صناديد شعراى عربك قبل الاسلام جدار كعبه‌يه تعليق ايتمش اولدقلرى قصائد.

مُعَلِّلْ [ع] تعليل ايدن، علت اولمق اوزره گوسترن، علت، سبب بيان ايدن.

مُعَلَّلْ [ع] تعليل ايدلمش، علت اولمق اوزره گوسترلمش، علت، سبب بيان ايدلمش: افعال الٓهيه معلل بالحكمدر.

مُعَلِّمْ [ع] تعليم ايدن، اوگره‌دن. معلمين = معلملر.

مُعَلَّمْ [ع] تعليم ايدلمش، اوگره‌دلمش: معلم برنفر.

مُعْلِنْ [ع] اعلان ايدن، آشكار ايدن § عمومه بيلديرن.

مُعَلّىٰ [ع] يوكسلمش، عالى، بلند: «قدرگك عرش معلادن معلى پايه‌سى — ذاتى»

مُعَمَّرْ [ع] چوق يشامش، چوق عمر سورمش: نابئ معمر.

مُعَمّىٰ [ع] بيلمجه. معمى اكثريا منظوم اولور. بونك قواعد مخصوصه‌سى واردر. اسلاف شعرا معمايه پك چوق اهميت ويرمشلردر: «بن‌ده يوق بهر سكون، سن‌ده وفادن ذره — ايكى يوقدن نه چيقار فكر ايدهلم بركره — نابى»

مُعَنْبَر [ع] عنبر سورلمش، عنبرلی: باد معنبر، کیسوی معنبر.

مُعَنِّد [ع ــ مولد] عناد ایدن.

مُعَنِّف [ع] تعنیف ایدن، شدتله تکدیر وتوبیخ ایدن.

مُعَنْوَن [ع] عنوانلنمش، برعنوان ایله طانلمش. (مَعنون) یا کلشدر.

مُعَوَّج [ع] تعویج ایدلمش، اکیلمش، اکیردلمش.

مُعَوِّق [ع] تعویق ایدن، اویالاندیروب اکلندیرن، کجکدیرلمش.

مُعَوَّق [ع] تعویق ایدلمش، کجکدیرلمش.

مُعَیَّب [ع] تعییب ایدلمش، عیبلانمش. جمعی معیبات = معیب اولان خصوصات: بیوکلرك یاننده آیاق اوزاتمق معیباتدندر.

مُعِیر [ع] اعاره ایدن، عاریت اوله‌رق ویرن: «فجاوبنی من فوق غصن اراکة ــ الا کلنا یا مستعیر معیر ــ مجنون»

مُعِین [ع] اعانه ایدن، یاردیم ایدن: معین فقراء. جناب حق معینمز اولسون.

مُعَیَّن [ع] تعیین ایدلمش، بللی ایدلمش: اوقات معینه. جمعی اولان معینات، اکثریا عنکره ویریلن مأکولات معناسنده قوللانیلیر.

مُعَیِّن [ع] تعیین ایدیجی، بللی ایدن.

مُغ [ع] آتش پرست، مجوس. اصلی (موغ) در.

مُغابَنَه [ع] ایکی کشی بربرینی آلداتمق، آلدادشمق.

مُغادَرَت [ع] صالیویرمك، ترك ایتمك.

مُغالَبَه [ع] غلبه ایتمك § غلبه ایتمك ایچون اوغراشمق.

مُغالَطَه [ع] بربنی یاکلتمق § حقه شبیه مقدماتدن مرکب اولان قیاس، سفسطه.

مُغان [ف] (مغ) ك جمعی. پیر مغان تعبیری مغلر اسکیدن میخانه‌جیلکله مشغول اولدقلری ایچون لسان شعرده میخانه‌جیلرك پیری، میخانه جیلر اسکیسی معناسنده قوللانیلیر: «خمار آلودکانك ثقلتن پیر مغان چکمز ــ سنبلزاده وهبی». «سایهٔ پیر مغانده منت ایتمم حاتم‌بن ــ علی‌رضا پاشا»

مُغانَه [ف] آتش پرستلرك آداب وآیینی.

مُغایَبَه [ع] غائب اولمق.

مُغایِر [ع] مغایرت ایدیجی، ایدن.

مُغایَرَت [ع] اختلاف، بشقه‌لق: مغایرت افکار.

مُغْبَچه [ع] مجوس چوجغی § ساقی، میخانه مجوسی. نظمده بعضاً مشدد اوله‌رق قوللانیلیر: «خراباتی مکر بز کورمیلدن چوق زمان اولمش ــ یتشمش تازه‌لر مغبچه‌لر پیرمغان اولمش ــ عطائی» جمعی مغبچکان.

مُغْبَرّ [ع] توزلانمش § مکدر، قیرلمش، کوجنمش: «بیك کره طوتوب آلمك الندن ــ کچدیمدی بو رهکذاردن بن ــ موقع بنه بلکه اویله درشن ــ اما که او یادکار مغبر ــ عبدالحق حامد»

مُغْتَدی و **مُغْتَذی** [ع] غدالانان.

مُغْتَرِب [ع] اغتراب ایدن، غربته چیقان § غروب ایدن: «مغترب خورشید، مغرب ماتمی، خاور حزین ــ وبسو کریان سحاب، آفاق سرتاسر حزین ــ ناجی»

مُغْتَرِق [ع] افتراق ایدن، صوده بوغولان، صویه باتان.

مُغْتَسِل [ع] اغتسال ایدن، ییقانان.

مُغْتَصِب [ع] اغتصاب ایدن، غصب ایدن، ظلماً آلان.

مُغْتَنِم [ع] اغتنام ایدن ، غنیمت اولەرق آلان § غنیمت بیلن .

مُغَرِّد [ع] تغرید ایدن، لطیف بر صورتده نغمه پرداز اولان .

مُغْرَق [ع] اغراق ایدلمش، غرق ایدلمش .

مُغْضِب [ع] اغضاب ایدن، غضبلاندیران .

مُغکده [ف] آتش پرستلرك عبادتخانەسی § میخانه .

مُغْفِل [ع] اغفال ایدن، غفلته دوشورن، آلدادان .

مُغْفَل [ع] اغفال ایدلمش: غفلته دوشورلمش ، آلدادلمش: حال بوکه احوال اعتقاداته توافق ایتمدیکندن زواللی قادین نهایت کندی اعتقادیله مغفل قالدی — زائل »

مُغْلَق [ع] اغلاق ایدلمش، قپانمش § قپالی سویلەنمش، آکلاشلماز درجەده قپالی سویلەنمش سوز: مغلق بر افاده .

مُغْنِی [ع] اغنا ایدن، زنکین ایدن § مستغنی قیلان : بو کتاب دیکر کتابلره مراجعتدن مغنیدر .

مُغَنِّی [ع] مطرب ، خواننده : « مغنی کجائی به تاری بزن — حافظ » مؤنثی مغنیه .

مُغَیَّب [ع] تغییب ایدلمش، غائب. حواس ظاهرەدن مستور. جمعی مغیبات.

مُغَیَّر [ع] تغییر ایدلمش ، بشقه لاشدیرلمش ، بشقه درلو ایدلمش .

مُغِیلان [ع] آکنلی بر نوع آغاج: اصلی ام غیلاندر . مغیلانزار — و — مغیلانستان = مغیلان بتدیکی یر. دنیادنده کنایه اولور: « بوراه مغیلانستان محن نه — خطرناك یارب ره آزموندر »

مُفاجات [ع] آکسزین اولمق، ایرشمك.

مُفاخَره [ع] برینه قارشی فخر ایتمك ، اولولنمق ، کوکلنمك. نظمده (مفاخرت) صورتنده ده قوللانیلیر .

مُفاد [ع] سوزك افاده ایتدیکی معنی، مآل، مضمون . میمك فتحیله استعمالی یا کلشدر .

مُفارَقَت [ع] بربرندن آیرلق، اوزاقلاشمق.

مُفاغَمَه [ع] اوپمك .

مُفاوَضَه [ع] مساوات § ایکی کشی مالل‌رینك جملەسنده شریك اولمق .
شرکت مفاوضه = ایکی کشی اموالده ، تصرفده مساوات اوزره واحد‌ها آخره وکیل وکفیل اولەرق شریك اولمق .

مُفْت [ع] بادهوا ، بلش .

مُفَتِّت [ع] تفتیت ایدن، اوفالدان، پارچه پارچه ایدن .

مُفَتِّح [ع] تفتح ایدن ، فتح ایدن .

مُفْتَخِر [ع] افتخار ایدن، فخرلانن، اوکنن، کوکللونن . مفتخرانه = مفتخر اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُفْتَرِس [ع] افتراس ایدن، آولایان. حیوان حقنده قوللانیلیر: آرسلان مفترس بر حیواندر .

مُفْتَرِق [ع] افتراق ایدن، آیریلان § طاغیلان.

مُفْتَرِی [ع] افتراء ایدن، یالان اولەرق اسناد قباحت ایدن .

مُفَتِّش [ع] تفتیش ایدن، کرکی کبی صوروب آراشدران § ملحقات . امورلرینك، بعض اصنافك احوال ومعاملاتنی تفتیش وظیفەسیله مکلف اولەرق دوائر دولتدن بعضلرنده مستخدم اولان مأمور مخصوص: عدلیه مفتشی، مطبوعات مفتشی .

مُفْتَصِد [ع] افتصاد ایدن، قان آلان .

مُفْتَضِح [ع] افتضاح ایدن، رسوای اولان.

مُفْتَقِر [ع] افتقار ايدن ، محتاج : مفتقر عنايت § خضوع ايدن .

مُفَتِّل [ع] تفتيل ايدن ، بوكن .

مُفَتَّل [ع] تفتيل ايدلمش ، بوكلمش : كيسوى مفتل .

مُفَتِّن [ع] تفتين ايدن ، فتنه‌يه دوشورن : مفتن بر حريف § مفتون ايدن .

مُفْتِي [ع] افتاء ايدن ، فتوى ويرن ، مسائل فقهيه‌نك جواب شرعيسنى بيان ايدن مأمور رسمى .

مُفْتِي الأَنام [ع] انامك مفتيسى ، تشديد ايله (مفتىّ الانام) يازلشدر: «اولدى درى زادهٔ والا گهر مفتى الانام — سرورى » .

مُفَجِّر [ع] تفجير ايدن ، يردن قاينادوب آقيدان .

مُفَجِّع [ع] تفجيع ايدن ، آجيدان ، دردناك ايدن : مفجع قلوب .

مُفْحِم [ع] افحام ايدن ، مباحثه‌ده اسكات ايدن .

مُفَخَّم [ع] تفخيم ايدلمش ، تعظيم اولنمش : وزير مفخم § لبا ، قالين تلفظ ايدلمش .

مُفَرِّج [ع] تفريج ايدن ، ازالهٔ غم والقاى سرور ايدن .

مُفَرِّح [ع] تفريح ايدن ، فرحلنديران : مفرح بر موقع . « بر نو خبر آلدم يته امانه مفرح — سنبلزاده وهبى » .

مُفْرَد [ع] تك ، يالكز § بر هيئته دلالت ايدن كلمه § مصرع اولميان تك بيت . آكا (فرد) ده دينيلير ، جمعى مفردات : مفردات امور .

مُفَرِّد [ع] تفريد ايدن ، علم دينده تبحر ايله امر ونهى الهى‌يى بروجه كمال يرينه كتيرمك ايچون اختيار عزلت ايدن .

مُفْرَز [ع] افراز ايدلمش ، آيرلمش .

مُفَرَّش [ع] تفريش ايدلمش ، دوشه‌نلمش .

مُفْرِط [ع] افراط ايدن ، حدى تجاوز ايدن : جاهل مفرط § شديد ، فوق العاده : ذكاى مفرط ، عشق مفرط .

مُفَرِّط [ع] تفريط ايدن ، تقصير ايدن . (مفرط) ك ضدى : جاهل يا مفرط اولور يا مفرّط .

مُفْرِغ [ع] افراغ ايدن ، دوكن . (افراغ) ه ده باق .

مُفْرَغ [ع] افراغ اولنمش ، دوكلمش .

مُفَرِّع [ع] تفريع ايدن ، فرعلنديرن .

مُفَرِّغ [ع] تفريغ ايدن ، طولولغى بوشالدان § يكى قورتاران .

مُفَرَّق [ع] تفريق ايدلمش ، آيرلمش .

مُفَزِّع [ع] تفزيع ايدن ، يلكلدن .

مُفْسِد [ع] افساد ايدن ، بوزان ، فساده اوغرادن . مفسدانه = مفسدجه‌سنه . مفسدين = مفسدلر .

مُفَسِّر [ع] تفسير ايدن ، معناسنى بيان ، ايضاح ايدن : مفسر قانون § قرآن كريمك معانئ منيفه‌سنى ايضاح ايچون كتاب تأليف ايدن . مفسرانه = مفسرجه‌سنه . مفسرين = مفسرلر : مفسرين كرام .

مُفَسَّر [ع] تفسير ايدلمش ، معناسى بيان ، ايضاح ايدلمش .

مُفْصِح [ع] افصاح ايدن ، فصاحتله تكلم ايدن .

مُفَصَّل [ع] تفصيل ايدلمش ، اطرافيله ، اطرافلى اوله‌رق بيان ايدلمش : مكتوب مفصل . مقالهٔ مفصله . مفصلاً = مفصل اوله‌رق .

مُفَضِّح [ع] تفضيح ايدن ، رسواى ايدن .

مُفَضَّضْ [ع] تفضيض ايدلمش، كوشلتلمش. كموشه قاپلامش: سيف مفضض

مُفَضَّلْ [ع] تفضيل ايدلمش. سائرلرندن زياده مزيت اثباتيله ترجيح ايدلمش.

مُفْضِي [ع] ايصال ايدن، اولاشديران: يتشديرن.

مُفْطِرْ [ع] افطار ايدن، اوروج آچان.

مُفْقِرْ [ع] افقار ايدن، فقره دوچار ايدن.

مُفَكِّرْ [ع] تفكير ايدن، دوشونن § دوشوندرن. هم لازم هم متعديدر. قوهٔ مفكره = حواس باطنه‌دن دوشونمك قوتی.

مُفْلِحْ [ع] افلاح ايدن، فلاح بولان، قورتولان § ... قوردن امين اولان، صلاح و سعادت كسب ايدن. مفلحانه = مفلحجه‌سنه. مفلحين = مفلحلر.

مُفْلِسْ [ع] افلاس ايدن، برپاره‌سی يوق اولمیان: مفلس عريان. «بوندن اوته اولسونمی عجب مسخره‌لق كيم — هم مفلس اولوب هم اوله‌سك دلبره عاشق — لا» مفلسانه = مفلسجه‌سنه: مفلسانه كشت و كذار. عربی جمعی مفلسين فارسی جمعی مفلسان. § تجارتدن متولد بورجنی ويره‌مين تاجر. قانون تجارت حكمنجه مفلس اوچ قسمدر: برنجيسی حقيقی، ايكنجيسی تقصيراتلی، اوچنجيسی حيله‌كار. مفلساً = مفلس اوله‌رق: مفلساً وفات.

مُفْنِي [ع] افناء ايدن، يوق ايدن.

مُفَوِّضْ [ع] تفويض ايدن، احاله ايدن، سپارش ايدن.

مُفَوَّضْ [ع] تفويض ايدلمش، احاله، سپارش ايدلمش: فلانك عهدهٔ درايتنه مفوض اولان مأموريت.

مُفَهِّمْ [ع] تفهيم ايدن، آكلادان.

مُفِيدْ [ع] افاده ايدن، بيان ايدن § فائده‌لنديرن: مفيد بر كتاب.

مُفِيضْ [ع] افاضه ايدن، فيض اوله‌رق ويرن.

مُفِيقْ [ع] افاقت بولان، ايلشن.

مُقَابِلْ [ع] مقابله ايدن.

مُقَابَلَه [ع] ايكی شیء بر برينه قارشی كلمك، يوز يوزه اولمق، قارشيلاشمق § اوراق بر برينه تطبيق ايتمك، قارشيلاشديرمق.

مُقَاتِلْ [ع] مقاتله ايدجی، ايدن.

مُقَاتَلَه [ع] (قتال) ايله مترادفدر.

مُقَارِبْ [ع] مقاربه ايدجی، ايدن.

مُقَارَبَه [ع] ياقينلاشديرمق، بر برينه قريب ايتمك.

مُقَارِنْ [ع] مقارنت ايدجی، ايدن.

مُقَارَنَتْ [ع] قرينلك، يقينلك، مصاحبت § ايكی كوكبك بر برجده اجتماعی.

مُقَاسَاتْ [ع] زحمت چكمك.

مُقَاطَعَه [ع] بر برندن كسلمك، قطع علاقه ايتمك § مالكانه اراضينك تأجيل ايله التزام اولنمسی § اعشاری جانب سلطاندن بريته تخصيص اولنوب آخره بيعی جائز اولمیان اراضی.

مُقَامِرْ [ع] مقامره ايدجی، ايدن.

مُقَامَرَه [ع] قمار اوينامق، اويناشمق.

مُقَاوَلَه [ع] سويلشمك، بر شيئك نصل ياپيله‌جغنی قرار آلتنه آلمق. مقاوله نامه = پازارلق ويا قرار آلتنه آلنان برخصوص اوزرينه تنظيم قيلنان سند.

مقاولات=مقاوله‌لر .

مُقاوِمْ [ع] مقاومت ایدیجی، ایدن .

مُقاوَمَتْ [ع] قارشی طورمق ، قارشی گلمك: استحکام آردنده بولنان عسکر دشمنك قوۀ کلیه ایله هجومنه مقاومت ایده‌مدکلرندن موقعلرینی ترکه مجبور اولدیلر .

مُقایَسَه [ع] ایکی شیئی بربرینه قیاس ایتمك

مُقایَضَه [ع] ترامپه ایتمك .

مُقَبَّبْ [ع] تقبیب ایدلمش، قبه‌لنمش: بنای مقبب . معبد مقبب .

مُقْبِلْ [ع] قبول ایدیجی § اقباللی، بختلی ، طالعلی، (مدبر) ك ضدی: مقبلانه= مقبلجه‌سنه . فارسی جمعی مقبلان . عربی جمعی مقبلین : مقبلان روزکار . مقبلان زمانه .

مُقَبِّلْ [ع] تقبیل ایدن ، اوپن .

مُقَبَّلْ [ع] تقبیل ایدلمش ، اوپلمش .

مُقْتَبِسْ [ع] اقتباس ایدن ، استفاده صورتیله آلان .

مُقْتَبَسْ [ع] اقتباس ایدلمش ، استفاده صورتیله آلنمش: فرانسوا قوپه‌نك برمنظومه‌سندن مقتبس. مقتبسات=مقتبس اولان شیلر .

مُقْتَحِمْ [ع] اقتحام ایدن ، کوکس گرن ، هجوم ایدن .

مُقْتَدِرْ [ع] اقتدارلی، کوجی یتن، یاپه‌بیلن . مقتدرین = مقتدرلر : مقتدرین ارباب قلم .

مُقْتَدی [ع] اقتدا ایدن، اویان، تابع اولان

مُقْتَدیٰ [ع] اقتدا ایدلمش . کندیسنه اویولمش، تابع اولنمش، پیشوا : مقتدای ارباب ادب .

مُقْتَرِبْ [ع] اقتراب ایدن ، یاقلاشان . (متقرب) زیاده قوللانیلیر .

مُقْتَرِحْ [ع] اقتراح ایدن، بالبداهه سویلین، بکیدز بیدا ایدن، قریحه‌دن چیقاران .

مُقْتَرِضْ [ع] اقتراض ایدن . (مستقرض) ایله مترادفدر .

مُقْتَرِنْ [ع] اقتران ایدن ، یاقلاشان، یانینه گلان .

مُقْتَصِدْ [ع] اقتصاد ایدن. اعتدال اوزره حرکت ایدن § اداره و تصرفله گچینن . (اقونومیست)

مُقْتَصِرْ [ع] اقتصار ایدن ، قیصه کسن .

مُقْتَضی [ع] اقتضا ایدن ، لازم گلن § لازم گتیرن : بوایش سزك اورایه گیتمه‌کزی مقتضیدر .

مُقْتَضیٰ [ع] لازم گتیرلمش: مقتضاسیله عمل .

مُقْتَطِفْ [ع] اقتطاف ایدن، دوشیرن .

مُقْتَطَفْ [ع] اقتطاف ایدلمش ، دوشیرلمش، طوپلانمش: مقتطفات= مقتطف اولان شیلر .

مُقْتَفی [ع] اقتفاء ایدن، آردینه دوشن، آردی صیره گیدن، پیرو اولان : « جانانده مهاجر اولدی شمدی = اثر نبوی‌یه مقتفی‌یز — ناجی »

مُقْتَفیٰ [ع] اقتفاء ایدلمش، آردینه دوشولمش ، آردی صیره گیدلمش ، کندیسنه پیرو اولنمش .

مُقَدِّرْ [ع] تقدیر ایدن ، قبل الایجاد هر شیئك نصل اوله‌جغنی لوح محفوظه ثبت ایدن جناب حق § قیمت بیچن § بکنن ، قدرینی بیلن : مقدر بر ذات . مقدرانه = مقدرجه‌سنه : کوندریلن منظومه‌یی مقدرانه نظردن گچیردی . مقدرین مقدرلر .

مُقَدَّرْ [ع] جناب حق طرفندن قبل الایجاد نصل اوله‌جغی لوح محفوظه

ایدیلن شی : المقدر لایغیر . « مقدرمش بو
ماتملرازلدن — فراق امر ایله‌مش پرورده
کارم — که کاچین اولادن نخل املدن —
پذیرای خزان اولدی بهارم — عبدالحق
حامد » § قیمت بیچلمش § بکنلمش ،
قدری بیلنمش § عبارهیه ذهناً علاوه
ایدلمش : لفظ مقدر . مقدرات = مقدر
اولان احوال : مقدرات انسانیه . مقدرات
بشریه . احکام مقدرات . مقدرات کلمه‌سی
لسان فقهده کیل ویا وزن وصاتی یله یاخود
ذراع ایله مقداری تعیین اولنان شیلره
دینیلیرکه مکیلات ، موزونات ، عددیات
ومذروعاته شاملدر .

مُقَدَّس [ع] تقدیس ایدلمش ، پاك ایدلمش ،
بری قیلنمش مطهر : امر مقدس .
فکر مقدس . خاك مقدس . حقوق مقدسه .
« مقدس قبهٔ خضرا که فاتقدر سماواته —
زمینه سایه صالمش عرش اعلای معانیدر —
ناجی » . کتب مقدسه = کتب سماویه .

مُقْدِم [ع] اقدام ایدن ، غیرت وثبات
ایله چالیشان : مقدم برآدم .
مقدمانه = مقدمجه‌سنه .

مُقَدِّم [ع] تقدیم ایدن ، اوکه کچیرن .
١ ایلری کچیرن . مقدم طوتان §
عرض ایدن . بومقامده (متقدم) تعبیرینی
استعمال خطادر .

مُقَدَّم [ع] تقدیم ایدلمش ، اوکه کچیرلمش ،
ایلری کچیرلمش مقدم طوتلمش :
بوایش دیکرینه مقدمدر § عرض ایدلمش §
اولجه اسکیدن مقدما = مقدم اولەرق ،
اولدن . مقدم العین = کوز پیکاری کوشهٔ چشم .

مُقَدَّمات [ع] (مقدمه) نك جمعی :
مقدمات علوم .

مُقَدِّمه [ع] اوکه کچیجی ، کچن ،
پیشرو § مطالب سائره‌نك تسهیل
تفهمی ایچون آتابك اولنه یازیلان مقالهٔ
مخصوصه ، باشلانغج . مقدمة الجیش =
ایلری‌یه سوق اولنان عسکر ، پیشدار .
مقدمة العلم = شروعك صحتی کندیسنه
توقف ایدن شی .

مُقِرّ [ع] اقرار ایدن ، واردر دین .
مقرانه = مقرجه‌سنه .

مُقَرِّب [ع] تقریب ایدن ، یاقلاشدیران .

مُقَرَّب [ع] تقرب ایدلمش ، یاقلاشدیر-
لمش § خدمات خاصهٔ پادشاهیده
مستخدم اولان . مقربین = مقربلر .

مُقَرَّبه [ع] مقرك اقرار ایتدیکی شی .

مُقَرِّر [ع] تقریر ایدن ، یرلشدیرن ،
ثابت قیلان § افاده ، بیان ایدن §
رمضان شریفده دینه دائر حضور پادشاهیده
درس ویرمك وظیفه‌سیله مکلف اولان .
مقررین = مقررلر .

مُقَرَّر [ع] تقریر ایدلمش ، یرلشدیرلمش ،
ثابت قیلنمش § افاده ، بیان ایدلمش .
مقررات = مقرر اولان خصوصات .

مُقْرِض [ع] اقراض ایدن ، اودنج ویرن .

مُقَرِّض [ع] تقریض ایدن ، مدح ایدن .
بر تألیفی مدح یوللو یازی یازانلر
حقنده قوللانیلیر . مقرضین = مقرضلر .

مُقَرِّظ [ع] (مقرض) ایله مترادفدر .

مُقَرِّع [ع] تقریع ایدن ، توبیخ ،
تعنیف ایدن .

مُقَرِّن [ع] تقرین ایدن ، برلکده بولندیران .

مُقَرْنَس [ع] منقش خانهٔ بالا ، اوزرنده
قدمه ایله کزیلن بنای رفیع
ومدور § اوزری نردبان هیئتنده اولان
چاتمه قبه بنا . بوکا ضم قاف ایله طاغ

چقندیسی ودوه اورکوجی دعك اولان «قرناس» کلمه‌سندن مأخوذدر. صکره‌دن تشبیه طریقیله طاق وقبه معناسنده استعمال اولنمشدر § بر نوع سرپوش § درلودرلو، رنك رنك § عربیده منقش ومزین معناسنده اولانیلر : طاق مقرنس .

مُقَرِّه [ع] مقرك ذمتنده حق اولدیغنی خبر ویرن ، کندیسنه بورج اقرار اولان .

مُقْسِط [ع] اقساط ایدن ، اجرای عدالت ایدن .

مُقَسَّط [ع] تقسیط ایدلمش، پارچه پارچه ادا ایدلمش . مقسطاً = مقسط اوله‌رق .

مُقْسِم [ع] اقسام ایدن ، یمین ایدن ، آند ایچن .

مُقَسِّم [ع] تقسیم ایدن، قسم قسم ایدن. بولن.

مُقَسَّم [ع] تقسیم ایدلمش ، قسم قسم ایدلمش ، بولنمش .

مُقَشَّر [ع] تقشیر ایدلمش ، قابوغی صویولمش : مقشر بادام

مُقْشَعِر [ع] اقشعرار ایدن، اورپرن.

مُقَصِّر [ع] تقصیر ایدن ، برشیئی یاپمغه قدرتی وار ایکن چکینوب یاپمیان . بو معناده (متقاصر) ایله مرادفدر . § برشیئی یاپمغه قدرتی اولمادیغندن ترك ایدن § قصور ایدن .

مُقْصِر [ع] قصار ایدن، برشیئی یاپمغه مقتدر ایکن امتناع ایله ترك ایدن.

مُقَطَّر [ع] تقطیر ایدلمش، قطره قطره دوکلمش، طامله‌دلمش. § انبیقدن چکیلمش : ماء مقطر.

مُقَطَّع [ع] تقطیع ایدلمش، پارچه پارچه کسیلمش .

مُقَطَّعات [ع] مقطعك جمعی § قطعات: مقطعات بن یمین .

مُقَعَّر [ع] چقور ، اویوق ، چوکوك.

مُقَفَّل [ع] تقفیل ایدلمش، کایدلنمش، کلیدلی: باب مقفل .

مُقَفّی [ع] تقفیه ایدلمش، قافیه‌لنمش § قافیه‌لی قیلنمش: شعر مقفی. «یاقیشیر آغزینه موزون ومقفی سوزلر — شناسی»

مُقْلَه [ع] آق وقاره‌سیله برابر کاسهٔ چشمك تمامی § کوز بیبکی: وامقلة عینی = آه کوزمك بیبکی .

مُقَلِّد [ع] تقلید ایدن، طاقلان، قوشادان § اصله بکزتمه‌یه بولنده اجرای عمل ایدن § تقلید یاپان، مضحك، مسخره. مقلدانه = مقلدجه‌سنه. استدلالات مقلدانه، مقلدین = مقلدلر .

مُقَلَّد [ع] تقلید ایدلمش، طاقیلمش، قوشادلمش § عمل کندیسنه بکزه‌دلمش: «اولمشدی مقلدم جهانده — عدل عمری، عطای جعفر — ...»

مُقَلَّف [ع] تقلیف ایدلمش، قالافاتلانمش: کشتی مقلف .

مُقْمِر و مُقْمِرَه [ع] مهتابلی کیجه: شب مقمر. لیلهٔ مقمره. «کیجه مقمر، سما سحاب آلود — آبك آلتنده نوردن دریا — هپ مناظر خفی خفی مشهود — هپ بکون اوزره نور و آب وهوا — اکرم بك» بونی «مقمر» صورتنده استعمال غلط فاحشدر .

مُقْنِع [ع] اقناع ایدن، قانع قیلان، قاندیران: مقنع برافاده .

مُقَنَّع [ع] برآدمك اسمیدرکه اوغلی عطا (ابن مقنع) کنیه‌سیله اشتهار ایده‌رك ماه نخشبی اختراع ایتمشدر. ماه نخشب ماده‌ه.

سنه‌ده مراجعت بوكا عربيده « قمر المقنع » دينيلير .

مُقَنِّن [ع] قانون ياپان ، قانون ترتيب وتنظيم ايدن ، قانونشناس (تقنين) مصدر جعليندن مشتقدر .

مُقَنَّن [ع] قانون اتخاذ ايدلمش ، قاعده حكمنه قونلمش ، واجب ، مقرر .

مُقَوَّس [ع] تقويس ايدلمش ، قوس ، ياى شكلنده : « مقوس قاشلرلى كيم وسمه ايله زنك طوتمشلر — فضولى »

مُقَوِّم [ع] تقويم ايدن ، اكريى طوغرلدان .

مُقَوِّى [ع] تقويه ايدن ، قوت ويرن ، قوتلنديرن .

مُقَهِّر [ع] تقهير ايدن ، قهر ايدن .

مُقَيِّد [ع] تقييد ايدن ، مطلق براقيوب قيدلايان § باغلايان ، بوقاغى‌يه اوران § اوراقك صورتلرينى دفتره قيد ايدن ، دفتر يازان ، كاتب . مقيدين = مقيدلر .

مُقَيَّد [ع] تقييد ايدلمش ، مطلق براقيلميوب قيدلنمش § باغلانمش ، بوقاغى‌يه اورلمش : « مقيد اولدى اول آزاد كورديكك كوكلم — فضولى » § دفتره قيد ايدلمش .

مُقَلْقَل [ع] بى قرار § شراب .

مُقَلْقَله [ع] آواز صراحى وشيشه .

مُكابَره [ع] كندى كلامنك فساد وكلام خصمك صحتنى بيله‌رك نزاع .

مُكاتِب [ع] مكاتبه ايدجى ، ايدن .

مُكاتَب [ع] مولاسنك رضاسيله كندى قيمتنى متكفل اولان كوله دركه بهاسنى نه زمان ادا ايدرسه آزاد اولور .

مُكاتَبه [ع] مكتوبلاشمق ، يازى ايله مخاطبه ايتمك § قول كنديسنى كتابته كسدرمك يعنى بهاسنى نه زمان ادا ايدرسه آزاد اولمق اوزره افنديسنه نفسنك بهاسنى يازدرمق .

مُكاتَمه [ع] كتم ايتمك ، كيزلمك .

مُكاذَبه [ع] يالان سويلمك § يالان سويلشمك .

مُكاشِف [ع] مكاشفه ايدجى ، ايدن .

مُكاشَفه [ع] آشكار ايتمك ، ميدانه چيقارمق § ولى اللهك قلبنده امور غيبيه‌نك ظاهر اولمسى .

مُكافات [ع] برابرلك ، مساوات § برينك خدمتنى ، سعى وغيرتنى تقديراً كنديسنه ويريلن شى : « هيچ بوقمى سنده بشقه مكافات افندم — صاودك بنى ديلنده‌كى بر آفرين ايله — خيرى بك »

مُكافى [ع] مساوى ، برابر .

مُكِبّ [ع] اكباب ايدن ، اوزرينه دوشن ، مقدم .

مُكْتَحِل [ع] اكتحال ايدن ، سرمه چكين .

مُكْتَئِب [ع] اكتئاب ايدن ، غمك اولان .

مُكْتَرِى [ع] اكترا ايدن ، كرا ايله طوتان .

مُكْتَسِب [ع] اكتساب ايدن ، قازانان .

مُكْتَفى [ع] اكتفا ايدن ، كافى عد ايدوب قانع اولان .

مُكْتَتِن [ع] اكتتان ايدن ، صاقلانان ، كيزلنن .

مُكْثِر [ع] اكثار ايدن ، چوغالدان .

مُكَحَّل [ع] تكحيل ايدلمش ، سرمه‌لنمش : « اوقدرتدن مكحل كوزلره

دلبسته آه‌ولر — واصف »

مُكَدَّر [ع] تکدیر ایدلمش، آزارلنمش § بولاندیرلمش: ماءمکدر. § غملی، کدرلی : دکل بیهوده بو فریاد و آهم — مکدر در دل سوداپناهم » . مکدرانه = مکدر اولانه یاقیشه‌جق صورده .

مُكَدِّر [ع] تکدر ایدن، آزارلایان § بولاندیران § غمناك ایدن .

مُكَذِّب [ع] تکذیب ایدن ، کذبه نسبت ایدن .

مُكَرِّر [ع] تکریر ایدن، ایکی ویا دها زیاده تکرار ایدن § قانوناً جرمدن معدود اولان برفعلی بردن زیاده ارتکاب ایدن .

مُكَرَّر [ع] تکریر ایدلمش ، ایکی ویا دها زیاده کره اجرا ایدلمش .

مُكْرِم [ع] اکرام ایدن، اظهار آثار حرمت ایدن . مکرمانه = مکرمجه‌سنه .

مُكْرَم [ع] اکرام ایدلمش ، حقنده اظهار آثار حرمت ایدلمش .

مُكَرَّم [ع] تکریم ایدلمش، تعظیم ایدلمش. مکرماً = مکرم اوله‌رق .

مُكْرِه [ع] اکراه ایدن، اجرای جبر ایدن .

مُكْرَه [ع] کندیسنه اجرای جبر ایدلمش. مکرهاً = مکره اوله‌رق .

مُكَسِّب [ع] تکسیب ایدن، قازاندیرن.

مُكَسِّر [ع] تکسیر ایدن ، زیاده‌سیله قیران .

مُكَسَّر [ع] تکثیر ایدلمش، زیاده‌سیله قیرلمش .

مُكَعَّب [ع] تکعیب ایدلمش ، دورت کوشه‌لی یاپلمش. § بر برینه مساوی آلتی عدد مربع ایله محدود شکل هندسی § بر عددك کندی مربعنه ضربندن حاصل اولان عدد .

مُكَفَّن [ع] تکفین ایدلمش ، کفنه صارلمش .

مُكَلَّف [ع] تکلیف ایدلمش ، برشیئك اجراسی کندیسندن ایستنلمش § شرعاً وقانوناً کندیسنه امر واقع اولان کیمسه § کلفتله تزیین ایدلمش ، زینتلی ، طنطنه‌لی: مکلف برخانه. مکلف برضیافت.

مُكَلَّل [ع] تکلیل ایدلمش ، باشنه تاج کیدیرلمش § مزین. درین درخشان.

مُكَمِّل [ع] تکمیل ایدن ، بتیرن، تمام ایدن .

مُكَمَّل [ع] تکمیل ایدلمش، بیترلمش ، تمام ایدلمش § تام، نقصانسز ، کوزل ، اعلی .

مُكْنَاءْ [ع] (مکین) ك جمعی .

مُكَنّٰى [ع] کنیه‌لنمش، کنیه‌لی .

مُكُورْ [ع] (مکر) ك جمعی .

مُكَوِّنْ [ع] تکوین ایدن ، اولدران، احداث ، ایجاد ایدن .

مُكَوَّنْ [ع] تکوین ایدلمش، اولدرلمش، احداث ، ایجاد ایدلمش .

مُكَوَّنَاتْ [ع] (مکون) ك جمعی. مخلوقات، موجودات. خالق مکونات.

مُلَّا [ع] مدرسلکك فوقنده برنوع رتبهٔ علمیه . (منلا) یازمقده معنی یوقدر.

مُلَابِسْ [ع] ملابسه ایدیجی ، ایدن .

مُلَابَسَه [ع] قارشمق، مخالطه § مناسبت.

مُلَاحَظَه [ع] کوزاوجیله باقمق، یاقشمق § فکر بصیرتله براصرك حقیقتنه نظر، تفکر ، اندیشه .

مُلازِم [ع] ملازمت ایدیجی ، ایدن § رؤسلو رتبه‌یه قریب اولان پایه‌ده منصبدار : شورای دولت ملازمی § مراتب عسکریه‌ده یوزباشی ثانی .

مُلازَمَت [ع] برشی دیکر شیدن آیرلمامق § مداومت § برینك معیتنده اولمق § زیارت رسمیه ایچون هرطریقلك کوچکلرینك بیوکلرینه معین کونلرده دوامی . جمعی ملازمان « ملازمان سلطان که رساند این دعارا — حافظ »

مُلاصِق [ع] بتیشك ، یاپیشق .

مُلاصَقَه [ع] بتیشك ، یاپیشمق ، اولاشمق .

مُلاطِف [ع] ملاطفه ایدیجی ، ایدن .

مُلاطَفَه [ع] لطیفه ایتمك § لطیفه ایدشمك . عربیده اولدیغی کبی ترکجه‌ده احسان ایتمك معناسنده قوللانلماز .

مُلاطَمَه [ع] ثمارلاشمق ، اوروشمق .

مُلاعِب [ع] ملاعبه ایدیجی ، ایدن .

مُلاعَبَه [ع] اوینامشق .

مُلاقات [ع] قاووشمق ، بولشمق ، کورشمك : ایکی حکمدارك ملاقاتی .

مُلاقی [ع] ملاقات ایدیجی ، ایدن : « دوران نی یارن تدعمدن آییردی — اولدقلری کون خضر الیاس ملاقی — امداد طلب ایلدم کندیلرندن — وصلتده اولانلر نه بیلیر حال فراقی — صافی »

مُلّاك [ع] (مالك) ك جمعی .

مُلامَسَه [ع] لمس ایتمك ، ال ایله یاپشمق ، طوتمق .

مُلائِم [ع] موافق § اویغون ، یومشاق ، نرم .

مُلائَمَت [ع] موافقت ، اویغونلق ، § یومشاقلق ، نرمی .

مُلْتَبِس [ع] التباس ایدن ، بکزه‌ین .

مُلْتَجا [ع] صیغینه‌جق یر ، پناکاه : ملتجای فقرا .

مُلْتَجی [ع] التجا ایدن ، صیغینان § ممالك اجنبیه‌دن التجا ایدن ، زیر حمایه‌یه کلن : مجار ملتجیلری ، ملتجیانه = ملتجی اولانه یاقیشه‌جق صورتده . ملتجیان = ملتجیلر .

مُلْتَحِق [ع] التحاق ایدن ، قاتیلان .

مُلْتَزِم [ع] التزام ایدن ، کندی اوزرینه لازم قیلان § انتخاب ، اختیار ایدن § واردات دولتك بعضیلرینك کندی حسابنه اوله‌رق تحصیلی کفیل ارائه‌سیله اوزرینه آلان : فلان قریه‌نك ملتزمی . ملتزمانه = ملتزمجه‌سنه : ملتزمانه بر توصیه . ملتزمین = ملتزملر .

مُلْتَزَم [ع] التزام ایدلمش ، انتخاب ، اختیار ایدلمش ، مطلوب .

مُلْتَصِق [ع] التصاق ایدن ، بیتیشن ، قاووشان .

مُلْتَفِت [ع] التفات ایدن ، آشنالق کوسترن . تلطیفکارانه معامله ، اظهار حسن توجه ایدن : ملتفت بر ذات § دونوب باقان . ملتفتانه = ملتفتجه‌سنه : معامله‌ٔ ملتفتانه .

مُلْتَفَت [ع] اعمات ایدلمش ، کندیسنه آشنالق کوسترلمش ، حقنده تلطیفکارانه معامله ، اظهار حسن توجه ایدلمش .

مُلْتَف [ع] بر برینه صارلمش ، قارشمش : ملتفة الساق بالساق .

مُلْتَقَط [ع] التقاط ایدلن ، دوشیروب آلان .

مُلْتَقِم [ع] التقام ایدن، یوتان. ملتقمانه = ملتقمجه‌سنه .

مُلْتَقىٰ [ع] ایکی شیئك التقاء ایتدیکی ، راست کلدیکی ، قارشیلاشدیغی ، بولشدیغی محل : ملتقی الابحر . « ملتقی الابحر ایدور بری نبانی کشینك — سری پاشا »

مُلْتَقی [ع] التقاء ایدن ، راست کلن ، قارشیلاشان ، بولوشان .

مُلْتَمِس [ع] التماس ایدن ، طلب ایدن ، توصیه یولوطلب ایدن. ملتمسانه = ملتمسجه‌سنه . ملتمسین = ملتمسلر .

مُلْتَمَس [ع] التماس ایدلمش، طلب ایدلمش ، توصیه یولوطلب ایدلمش.

مُلْتَمِع [ع] التماع ایدن ، پارلدایان .

مُلْتَهِب [ع] التهاب ایدن، آلولنان § شیشوب قیزاران .

مُلْتَئِم [ع] التیام بولان، اوکولان .

مُلْجِی [ع] الجاء ایدن ، مضطر، مجبور ایدن : اکراه ملجی .

مُلْحِد [ع] مذهب حقدن عدول ایله مذهب باطله سلوك ایدن . ملحدانه = ملحدجه‌سنه . ملحدین = ملحدلر .

مُلْحِق [ع] الحاق ایدن ، قاتان .

مُلْحَق [ع] الحاق ایدلمش ، قاتلمش : فلان یره ملحق فلان قصبه § آخرینه کتیرلمش . جمعی اولان ملحقات اك زیاده ولایاته تابع الویه، قصبات، قرا حقنده قوللانیلیر : چکمجه قضاسی استانبول ولایتی ملحقاتندندر.

مُلْحَم [ع] شیشمان .

مُلَخَّص [ع] تلخیص ایدلمش، خلاصه‌سی آلنمش، خلاصه ایدلمش .

مُلْزِم [ع] الزام ایدن ، سکوته مجبور ایدن، صوصدیران § لازم قیلان. ملزمانه = ملزمجه‌سنه .

مُلْزَم [ع] الزام ایدلمش ، سکوته مجبور ایدلمش ، صوصدیرلمش : فلان بحثده ملزم اولدی § لازم قیلنمش .

مُلْصَق [ع] الصاق ایدلمش، یاپشدیرلمش، قاووشدیرلمش .

مُلَطَّف [ع] تلطیف ایدلمش، مظهر لطف ایدلمش .

مُلْغیٰ [ع] الغاء ایدلمش، فسخ ، ابطال ایدلمش: ملغی قانون حکمی . ملغی فلان ولایتی .

مُلَفَّف [ع] تلفیف ایدلمش، لف ایدلمش، ایچنه دورلمش ، قونلمش .

مُلَقَّب [ع] تلقیب ایدلمش ، لقب وضع ایدلمش ، لقبلانمش .

مُلْك [ع] زیر تصرفده اولان شی § بروجه استقلال دست استیلایه آلنان شی، ولایات. § برینك تحت اقتدارنده اولان شی. § اعیان ومنافعدن انسانك مالك اولدیغی شی. § عالم شهادت. دارالملك = پای تخت.

مُلْكدار [ف] پادشاه ، حکمدار . ملکداری = ملکدارلق. ملکدارانه = ملکدارجه‌سنه .

مُلَمَّع [ع] تلمیع ایدلمش ، پارلاق . مرغ ملمع بدن = کونش § ایکی ویا اوچ لسان مزج ایدیلرك سویلنمش شعر . ملمعات = اولان اشعار : شیخ سعدینك ملمعاتی .

مُلَوَّث [ع] تلویث ایدلمش . بولاشدیروب مردار ایدلمش .

مُلُوك [ع] ملك جمعی : فخر الملوك . کلام الملوك ملوك الکلام = پادشاهلرك کلامی کلامك پادشاهلریدر .

ملوكانه = ملوكجه‌سنه .

مُلْهِم [ع] الهـام ايدن ، قلبـه فيض طريقيله القا ايدن .

مُلْهَم [ع] الهام ايدلمش ، قلبه فيض طريقيـله القـا ايدلمش : « سن شعر مجسم — بن شاعر ملهم — فكرت »

مُلُوخيا [يونانجه‌دن معرب] ابه‌كومه‌جی § ملخيه .

مُلَيِّن [ع] تليين ايديجی ، يوشاديجی . يوشاقلق ويريجی .

مُلَيَّن [ع] تليين ايدلمش ، يوشادلمش .

مُماثِل [ع] مشابه ، مانند .

مُماثَلَه [ع] بڭزه‌مك ، مشابهت .

مُماجَدَه [ع] مباهات ايتمك ، فخر ايتمك .

مُمارَه [ع] مجادله ايتمك .

ممارسه [ع] چاليشمـق § چاليشـه‌رق مهارت كسب ايتمك .

مُماس [ع] طوقنان .

مُماشات [ع] برله برابر كيتمك ، يولداشلق ايتمك § فكره خـدمت ايدر يوللو حركت ، خـوش كچينمك ـ لنـده معامـله : « خلق ايله لازمدر اولدقجه مماشات ايلمك — كر بكا اويمازسـه يام اويارم ايا » بن — رضا پاشا »

مُماطَلَه [ع] وعده‌يی ، بورجی اوزادوب كجكديرمك .

مُمانَعَت [ع] منع ايتمك ، اسركه‌مك ، رخصت ويرمه‌مك .

مُمْتاز [ع] امتياز كسب ايتمش ، امتيازلی : اديب ممتاز ممتاز الاقران ، ممتاز الامثال .

مُمْتَثِل [ع] امتثال ايدن ، كماليله انقياد ايدن .

مُمْتَحِن [ع] امتحان ايدن ، دنه‌ين بر شخصك علمی ، فنی ، صناعی ، معلومات مكتسبه‌سنك درجه‌سی آڭلاشلمق اوزره تجربه ايدن .

مُمْتَد [ع] امتداد ايدن ، اوزانان : نه‌در كوكلده بوسودا كه دائما مشتد — نه كيجه‌م شب يلدا و نيچون ممتد صفای .

مُمْتَزِج [ع] امتزاج ايدن ، بربرينه اويان ، اويوشان : الوان ممتزجه § اويوشوب كچينن : ممتزج بر آدم .

مُمْتَلی [ع] امتلاء ايدن ، معده طولغونلغنه كرفتار اولان .

مُمْتَنِع [ع] امتناع ايدن ، كری طوران ، چكينن § امكانسز ، غير ممكن : اجتماع ضدين ممتنعدر .

مُمَثِّل [ع] تمثيل ايدن ، مثال كتيرن ، مثال اوله‌رق ايراد ايدن § برشيئك صورتی نقش ايدن . بو معنی‌ده اكثريا (طابع) ه بدل قوللانيلير : بر كتابك ممثلی . بر رساله‌نك ممثلی .

مُمَثَّل [ع] تمثيل ايدلمش ، مثال كتيرلمش ، مثال اوله‌رق ايراد ايدلمش ، § صورتی نقش ايدلمش ، طبع ايدلمش ،

مُمَجَّد [ع] تمجيد ايدلمش ، ثنا ايله تعظيم ايدلمش .

مُمَحَّص [ع] تمحيص ايدلمش ، تجربه ، امتحان ايدلمش .

مُمِدّ [ع] امـداد ايدن ، ياردیم ايدن : هر نفسی كه فرو می رود ممد حياتست وچون بر می آيد مفرح ذات . پس در هر نفسی دو نعمت مـوجود است وبر هر نعمتی شكری واجب — سعدی = آشاغی كيدن هر بر نفس كه ممد حيات ، يوقاری چيقان هر بر نفس ده مفرح ذاتدر بو صورتده هر بر نفسده ايكی نعمت موجود وهر بر

نعمت اوزرینه ده بر شکر واجبدر . محمدانه = محمد اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُمَزَّق [ع] تمزیق ایدلمش ، ییرتلمش . پاره‌پاره ایدلمش : نامهٔ ممزق .

مُمْسِك [ع] امساك ایدن ، بخیل ، جری ، خسیس .

مُمْضِي [ع] امضاء ایدن . مکاتیب واوراقه اسمنی یازان .

مُمْضیٰ [ع] امضا ایدلمش ، امضالانمش : ممضی ورقه .

مُمْطِر [ع] امطار ایدن ، یاغدیران .

مُمْكِن [ع] قدرت داخلنده اولان ، یاپیله بیلن : ممکن دکل . « یا بنی ترك ایله یاخود کج دکر عشاقدن — ممکن اولماز کوکانی آلمق هزار افتاده‌نك » . ممکن الوجود = وجود وعدمی ضروری اولمیان ، مخلوقات . ممکنات = ممکن اولان شیلر : « کتاب ممکنات اسرار حقی دهن سویلر — نابی » (ممکنسز ، ممکنی یوق) دیه‌ملی .

مُمِلّ [ع] املال ایدن ، اوصاندیرن : اطناب ممل .

مُمَهِّد [ع] تمهید ایدن ، یایوب دوشه‌ین .

مُمَهَّد [ع] تمهید ایدلمش ، یایوب دوشه‌نلمش ، مبسوط .

مُمْهِل [ع] امهال ایدن ، مهلت ویرن .

مُمَهِّل [ع] تمهیل ایدن ، (ممهل) ایله مترادفدر .

مُمِیت [ع] اماته ایدن ، اولدرن .

مُمَیِّز [ع] تمییز ایدن ، آییران ، سچن ، فرق ایدن : ممیز نیك وبد . « تمییز نیك وبد ایده‌نك خصم جانیدر — حیرانی یم ممیز تمییز دشمنك — ناجی » § بعض اقلامك قافه‌سی : مکتوبی قلمی ممیزی § بعض شیلرك

امتحان مأموری .

مُمَیَّز [ع] تمییز ایدلمش ، آییرلمش ، سچلمش ، فرق ایدلمش .

مُناجات [ع] بارکاه الوهیتده یالوارمق ، نیاز ایتمك ؛ بارکاه الوهیتده ایدیلن نیاز : لامارتینك مناجاتی . مناجات عارفانه .

مُنادِم [ع] منادمه ایدیجی ، ایدن : « ساقی یغنی و فکری منادی — وکنی یسقینی وسمی یطرب — لا »

مُنادَمَه [ع] برینه بزم شرابده همدم اولمق ، ندیملك ایتمك . (منادمت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُنادي [ع] ندا ایدیجی ، چاغیریجی § دلال .

مُنادیٰ [ع] ندا ایدلمش .

مُنازَعٌ فیه [ع] سبب نزاع اولان خصوص .

مُنازَعَه [ع] قوغا ، خصومت .

مُناسات [ع] اونوتمق ، نسیان ایتمك .

مُناسِب [ع] یاقیشیق آلان ، یاراشان ، لایق ، اویغون ، شبیه .

مُناسَبَت [ع] مناسبلك . یکدیکره شباهت § یاقشمق یانیشق آلمق : « مناسبتله اولان افترانه مشکل ایمش — لا » § قرابت ، ارتباط . تعلق .

مُناصَفَه [ع] یاری یاری‌یه بولشمك ، مساوات اوزره ایکی‌یه تقسیم . مناصفةً = مناصفه صورتیله .

مُناطَحَه [ع] بوینوزلو حیوانلر بربرینه اوروشمق ، سوسشمك .

مُناظِر [ع] مناظره ایدن ، مناظرین = مناظرلر .

مُناظَرَه [ع] اظهار صواب مقصدیله بحثده ایکی طرفدن بصیرت اوزره نظر .

فن مناظره = قوانین مباحثه دن باحث اولان فن

مُنافات [ع] بربرندن آیرلمق § نفی ایتمك § هر ایکی شی بربری یوق ایتمك . § مغایرت ، مخالفت .

مُنافَرت [ع] حسب ونسبك بیوکلکنی اثبات ایچون بربرله نزد حاکمه کیتمك § بربرندن نفرت ایتمك ، نفرت ایدشمك .

منافسه [ع] معارضه ، محاسده .

مُنافِق [ع] ظاهراً معتقد ، باطناً کافر اولان § ایکی یوزلو . منافقانه = منافقجه سنه . منافقین = منافقلر .

منافقه [ع] ستر کفر ایله صورتا اظهار اسلام ایتمك § ایکی یوزلولك .

مُنافی [ع] مبطل § مغایر ، مخالف .

مُناقَشه [ع] بربرنك محاسبه سنده کرکی کبی تدقیق واستقصا ایتمك § مباحثه . بو معناده یکی قوللانیلان کلمه لردندر ، فقط معناسنده برشیئی ایکی طرفدن ازون اوزادی یه چکشدرمك ملاحظه اولنور . جمعی مناقشات .

مُناقِض [ع] مخالف .

مُناقَضه [ع] برسوزی اولکی سوزك مفهومنه مخالف اوله رق سویلمك § ایکی سوزك معناسی بربرینه مخالف اولمق .

مُناکَحه [ع] نکاح ایتمك . مناکحات = مناکحه لر .

مُناوَبه [ع] نوبتلشمك ، نوبتله واقع اولمق . مناوبةً = مناوبه طریقیله .

مناوحه [ع] فریاد ایله آغلامق .

مُناوَله [ع] صونمق ، برشیئی ال اوزادوب ویرمك : مناولهٔ اقداح .

مُنبِت [ع] انبات ایدن ، بتیرن : ارض منبت ، خاك منبت .

مُنبَسِط [ع] انبساط ایدن ، یاییلان § وسعتلەنن ، توسع ایدن : استعداد منبسط § کوکلی آچیق ، فرحلی .

مُنبَعِث [ع] انبعاث ایدن ، ایلری کلن ، نشأت ایدن : اومسرت خبر عافیتکزك ورودندن منبعث ایدی .

مُنَبِّه [ع] تنبیه ایدن ، اهتمام ایله امر ویاخود نهی ایدن § افعال حیاتیه یی موقتاً تزیید وتشدید ایدن ادویه دن هر بری . فی الاصل اویاندیریجی معناسنه در .

مُنتَبِه [ع] انتباه ایدن ، اویانق ، آگاه .

مُنتِج [ع] انتاج ایدن ، نتیجه ویرن ، حصوله کتیرن ، حاصل ایدن : جهالت منتج ندامتدر .

مُنتَشِر [ع] انتشار ایدن ، صاچیلان .

مُنتَحِر [ع] انتحار ایدن ، کندینی اولدیرن . منتحرانه = منتحرجه سنه . منتحرین = منتحرلر .

مُنتَحِل [ع] انتحال ایدن ، باشقه سنك شیئی حقنده بندر دیه ادعا ایدن : بنمسه ین . اکثریا باشقه سنك شعرینی بنمسه ینلر حقنده قوللانیلیر . منتحلانه = منتحلجه سنه . منتحلین = منتحللر .

مُنتَخِب [ع] انتخاب ایدن ، سچن .

مُنتَخَب [ع] انتخاب ایدلمش ، سچلمش ، کزیده : « بالخاصه نخبه منتخبدر — کشاف بلاغت عمردر — . . . » جمعی منتخبات : منتخبات میرنظیف .

مُنتَزِع [ع] انتزاع ایدن ، (نزع) ه باق .

مُنتَسِب [ع] انتساب ایدن ، نسبت ، تعلق پیدا ایدن : « فنونه منتسبم آشنادکلیم مده — رضا »

مُنتَسِق [ع] انتساق ایدن ، نظام اوزره دیزیلن ، دوزکون اولان .

مُنتَشِر • [ع] انتشار ایدن، یاییلان : بوی منتشر. «خندهٔ كاله دكل كاشنده آه عندلیب — منتشر در گوشه گوشه داستان حسن و عشق — لا .» § طاغیلان: آثار منتشره. «وقتا كه مقدما اقلیم عربدن ظهور ایله آز مدت ایچنده نور سحر كبی آفاقه منتشر اولان فرق اسلامیه نك پرتو اقبالی ..»

مُنتَصِب • [ع] انتصاب ایدن، دیكیلوب طوران: عمود منتصب، استون منتصب.

مُنتَصِح • [ع] انتصاح ایدن، نصیحت قبول ایدن، ویریلن نصیحته تطبیق حركت ایدن. منتصحانه = منتصحجه سنه.

مُنتَظِر • [ع] انتظار ایدن، بكلهین، كوزله ین: منتظر عاطفت. منتظرانه = منتظرجه سنه. منتظرین = منتظرلر.

مُنتَظَم • [ع] انتظاملی، دوزگون، نظام تحتنده: منتظم بر اردو. قائده: «منتظم» اولمق لازم كلیردی.

مُنتَفِخ • [ع] انتفاخ ایدن، قاباران شیشن: بطن منتفخ.

مُنتَفِع [ع] انتفاع ایدن، منفعتلنن.

مُنتَفِل • [ع] انتفال ایدن، نافله ء از قیلان.

مُنتَفی • [ع] انتفاء ایدن، یوق اولان، آرادن چیقان، اورته دن قالقان.

مُنتَقِد • [ع] انتقاد ایدن «منقد» ایله مرادفدر.

مُنتَقِش [ع] انتقاش ایدن، نقش اولنان.

مُنتَقِض • [ع] انتقاض ایدن، بوزیلان: روایات منتقضه.

مُنتَقِل • [ع] انتقال ایدن، بر یردن دیكر بره كوچن § دنیادن آخرته كوچن § بر شیدن دیكر شیئه كچن § بر شیدن دیكر شیئی آكلایان، قرینه ایله آكلایان: منتقل بر ذات.

مُنتَقِم • [ع] انتقام آلان، اوچ آلان، اخذ ثار ایدن § اسماء حسنادندر: منتقم حقیقی. منتقمانه = منتقمجه سنه.

مُنتَكِس • [ع] انتكاس ایدن باشی آشاغی دوشن، سرنگون اولان: لوای منتكس.

مُنتَمی [ع] انتماء ایدن، نسبت، تعلق پیدا ایدن، منتسب: سلاله سی خاندان نبوته منتمی.

مُنتِن [ع] انتان ایدن، قوقان، متعفن، بدبو.

مُنتَهِب • [ع] انتهاب ایدن، نهب ایدن، غارت ایدن، یغما ایدن.

مُنتَهِز • [ع] انتهاز ایدن، فرصتی غنیمت بیلن، فرصت دوشورن.

مُنتَهِی [ع] نهایت بولان، غایته ایرن: صنف منتهی.

مُنتَهی [ع] نهایت بولش، غایته ایرمش، نهایت، غایت: «بر شاعره منتهای مقصد — بر شیشه شراب، بر سمن خد — ضیا.» منتهای تعلم § زمان انتهاء: منتهای شهر صیام. منتهای حیات. «سنده اولسون منتهاسی عمرمك — كچمه عمرم كچمدن ای نوبهار — ناجی.»

مُنثَقِب [ع] انثقاب ایدن، دلینن.

مُنجَذِب • [ع] انجذاب ایدن، چیكیجی، بر شیئه طوغری چكیلان: كهربائیه منجذب. روح منجذب، قلب منجذب.

مُنجَر • [ع] انجرار ایدن، چكیلان: «منجر اولور امور جهان بر نهایته — صیفك عقبنه مبلی بهارك خزانه در — ضیا.»

مُنجِز • [ع] انجاز ایدن، وعدی یرینه كتیرن.

مُنجَلی [ع] انجلا ایدن ، آچیلان ، آچیلوب ووشن اولان، روشن: «منجلی وجهنده نور حسن جانان صبحمك — ظاهر آفاقنده سرمستیٔ سودا شامك» § آچیق.

مُنَجِّم [ع] علم نجومه آشنا اولان § کوکبك سیر وحرکتندن برطاقم احکام خسیسه استخراج ایدن: کل منجم کذاب . « کوکب بخت مرا هیچ منجم نشناخت — یارب ازمادر گیتی بچه طالع زادم — حافظ » = بم کوکب طالعمی هیچ برمنجم آکلایه‌مدی . الٓهی! مادر جهاندن نصل طالع ایله طوغدم. منجمانه= منجم اولانه یاقیشه‌جق صورتده. منجمین= منجملر .

مُنجَمِد [ع] انجماد ایدن ، طونان ، طونمش: ماء منجمد . طبیعت منجمده «دیشلری نور بیاض منجمد — عبدالحق حامد »

مُنجی [ع] انجا ایدن ، قورتاران.

مُنحَدِر [ع] انحدار ایدن، اینیشه طوغری اینن: سیل منحدر.

مُنحَدَر [ع] محل انحدار، اینه‌جك یر، اینیش .

مُنحَرِف [ع] انحراف ایدن ، اکیلوب میلله‌نن : طریق حقدن منحرف برشاشقین حریف. منحرف المزاج=مزاجی قیرغین ، کیفسزجه .

مُنحَصِر [ع] انحصار ایدن، برحد داخلنده قالوب خارجه تجاوز ایتمه‌ین . منحصراً = منحصر اوله‌رق ، بشقه شیئه شمولی اولمایه‌رق ، یالکز : فلان مجلسده منحصراً ادبیاتدن بحث اولندی .

مُنحَط [ع] انحطاط ایدن ، آشاغی اینن ، آشاغیلایان .

مُنحَل [ع] انحلال ایدن ، آچیلان ، چوزولن : منحل اولان فلان مأموریت .

مُنحَنی [ع] انحناء ایدن ، اکیلن : خط منحنی .

مُنخَسِف [ع] انخساف ایدن، بر، کچن § کور اولان: عین منخسف. اکثریا آیك طوتلماسی حقنده قوللانیلیر.

مُنخَفِض [ع] انخفاض ایدن، آلچاقلانان : قدر منخفض .

مُنخَنِق [ع] انخناق ایدن، نفسی کسیلوب بوغیلان .

مُندَرِج [ع] اندراج ایدن، داخل اولان: مجلده مندرج مسائل فقهیه .

مُندَرِس [ع] اندراس ایدن ، اثری قالماق اوزره بوزیلوب محو اولان : بنای مندرس . ابنیهٔ مندرسه. (محو و مندرس) دن بریسی زائددر.

مُندَفِع [ع] اندفاع ایدن ، صاوولان : موانع مندفعه .

مُندَمِج [ع] اندماج ایدن ، دوریلوب صاریلان ، اینجه یرلشن .

مُنذِر [ع] انذار ایدن ، بر خصوصك تبلیغیله تحذیر وتخویف ایدن . (مبشر) ك ضدی .

مُنزِل [ع] انزال ایدن، ایندیرن: منزل قرآن.

مُنزَل [ع] انزال ایدلمش ایندیرلمش : کتب منزله . = کتب سماویه

مُنَزِّل [ع] تنزیل ایدن، آشاغی ایندیرن.

مُنَزَّل [ع] تنزیل ایدلمش، آشاغی ایندیرلمش.

مُنزَوی [ع] انزواء ایدن ، چیکیلوب بر بوجاقده اوطوران ، زاویه نشین اولان . منزویانه = منزویجه‌سنه .

مُنَزَّه [ع] تنزیه ایدلمش ، قباحتدن بری قیلنمش § کافهٔ نقایصدن بری

قیلنمش . (تنزیه)ه ده باق .

مُنْسَجِم [ع] انسجاملی ، آب روان کبی پوروزی‌یه کیدن، دوز کون، ارتباطلی اولان: کلام منسجم. شعر منسجم.

مُنْسَدّ [ع] انسداد ایدن ، قاپانان ، طیقانان ، قاپالی : باب منسد .

مُنْسَلِب [ع] انسلاب ایدن، محو اولان: کثرت ازدحامدن حضورم منسلب اولدی .

مُنْسَلِخ [ع] انسلاخ ایدن ، صیریلوب چیقان ، صویونان .

مُنْسَلِك [ع] انسلاك ایدن ، یوله کیرن، سالك اولان .

مُنْشِد [ع] انشاد ایدن ، شعر اوقویان.

مُنْشَتّ [ع] انشتات ایدن ، طاغنیق ، پریشان .

مُنْشَرِح [ع] انشراحلی ، کوکلی آچیق: منشرح البال .

مُنْشَعِب [ع] انشعاب ایدن . شعبه‌لنن .

مُنْشَقّ [ع] انشقاق ایدن ، یاریلان .

مُنْشَلّ [ع] انشلال ایدن، آتیلارق آقان.

مُنْشِی [ع] انشاء ایدن، یاپان، وجوده کتیرن § حسن کتابته ، علوم ادبیه‌یه آشنا . (کاتب) بشقه یولده قوللانیلیر . منشیانه = منشیجه‌سنه : تصویرات منشیانه .

مُنْصَبّ [ع] انصباب ایدن ، دوکیلن : آب منصب .

مُنْصَبِغ [ع] انصباغ ایدن ، بویانان .

مُنْصَرِف [ع] انصراف ایدن ، کری دونن : لاتبرك جهتندن اولیور منصرف ابصار — کندك کبی عاشقلرکی صادقه وفادار — پارنی — مترجمی ناجی » § نحوده کسره‌یی ، تنوینی قبول ایدن اسم . غیرمنصرف بونك خلافیدر .

مُنْصَرِم [ع] انصرام ایدن ، کسیلن ، انقطاع ایدن .

مُنْصِف [ع] انصاف ایدن ، معاملهٔ عادلانه‌ده بولنان . منصفانه = منصفجه‌سنه : معاملهٔ منصفانه .

مُنْضِج [ع] انضاج ایدن ، پخته قیلان ، کماله ایردیرن .

مُنْضَمّ [ع] انضمام ایدن ، قاتیلان .

مُنْطَبِخ [ع] انطباخ ایدن ، پیشن .

مُنْطَبِع [ع] انطباع ایدن ، باصیلان ، مطبوع ومنقوش اولان .

مُنْطَبِق [ع] انطباق ایدن ، اویان ، مطابق اولان .

مُنْطَفِی [ع] انطفا ایدن ، سونن .

مُنْطَلِق [ع] انطلاق ایدن ، کیدن .

مُنْطَمِس [ع] انطماس ایدن ، زائل ، بلیرسز اولان .

مُنْطَوِی [ع] انطواء ایدن ، دوریلوب بوکیلن ، مطوی اولان : ثوب منطوی .

مُنْظَر [ع] انظار ایدلمش ، تأخیر ، امهال ایدلمش .

مُنَظَّف [ع] تنظیف ایدلمش ، مادهٔ تمیزلنمش ، پاکلنمش .

مُنْظَلِم [ع] انظلام ایدن ، طوعاً ویا کرهاً ظالمك ظلمنه بویون اکن.

مُنْعَدِل [ع] انعدال ایدن، عدول ایدن.

مُنْعَدِم [ع] انعدام ایدن ، یوق اولان .

مُنْعَزِل [ع] انعزال ایدن، معزول اولان. منعزلین = منعزللر . منعزلاً = منعزل اوله‌رق .

مُنعَطِف • [ع] انعطاف ایدن ، میللن ، تمایل ، توجه ایدن .

مُنعَقِد • [ع] انعقاد ایدن ، قوریلان ، مرتب اولان .

مُنعَکِس • [ع] انعکاس ایدن ، مقلوب اولان ، مقابلنه دونن ، عکس ایدن : ضیای منعکس .

مُنعِم • [ع] انعام ایدن، نعمت احسان ایدن. منعمانه = منعمجه‌سنه .

مُنَعَّم • [ع] تنعیم ایدلمش ، نعمتلندیرلمش ، نائل رفاه ایدلمش .

مُنَغَّص • [ع] زندکانیسی مکدر ایدلمش ، یاشایشنده صفا براقلمامش. منغصاً = منغص اولەرق : منغصاً امرار حیات .

مُنفَتِح • [ع] انفتاح ایدن ، آچیلان .

مُنفَجِر • [ع] انفجار ایدن ، آچیلان ، سوکن : صبح منفجر § یردن قاینایوب آقان : عین منفجر .

مُنفَرِج • [ع] انفراج ایدن ، آچیلان : زاویهٔ منفرجه = زاویهٔ قائمه‌دن بیوك اولان زاویه § کوکلی آچیلان.

مُنفَرِد • [ع] انفراد ایدن ، یالکز اولان، یاننده کیمسه بولنمایان ، یالکز : «منفرد و اسطهٔ رؤیت ایکن کوروم کندیسنی دیده‌بیله ـــ ...». منفرداً = منفرد اولەرق.

مُنفَرِق • [ع] انفراق ایدن ، آیریلان : خط منفرق .

مُنفَسِح • [ع] انفساح ایدن ، بوللاشان ، کنیشله‌نن : مکان منفسح . بومعناده « متفسح » دخی قوللانیلیر .

مُنفَسِخ • [ع] انفساخ ایدن ، بوزیلان : قانون منفسخ . نکاح منفسخ .

مُنفَصِل • [ع] انفصال ایدن ، آیریلان ، برندن آیریلان § معزول اولان. منفصلاً = منفصل اولەرق ، معزولاً .

منفصلین = منفصللر .

مُنفَصِم • [ع] انفصام ایدن ، قیریلان ، اوزولن ، اکسیلن .

مُنفَطِر • [ع] انفطار ایدن ، یاریلان .

مُنفَعِل • [ع] انفعال ایدن ، متأثر اولان § کوجه‌نن ، کوسه‌ن ، کوجنمش ، کوسمش : « منفعل کائناته قلب حزین » . « هم طبیعت منفعل هجرکله هم کوکلم خراب ـــ کلدی اما نیله‌یم سنسز بهارك شوقی یوق ـــ اکرم بك » منفعلاً = منفعل اولەرق. منفعلانه = منفعلجه‌سنه : نکاه منفعلانه.

مُنفِق [ع] انفاق ایدن، خرج ایدوب توکه‌دن.

مُنفَكّ [ع] انفکاك ایدن، آیریلان.

مُنفَلِق [ع] انفلاق ایدن، یاریلان، آچیلان.

مُنفَهِم [ع] انفهام ایدن، آکلاشیلان .

مُنقاد [ع] انقیاد ایدن، رام اولان، اطاعت ایدن. § انقیاد اتمش، رام اولمش.

مُنَقَّح • [ع] تنقیح ایدلمش ، زوائدی طرح ایدیله‌رك دوزلدلمش : منقح بر افاده. منقح بر نظم.

مُنقَرِض • [ع] انقراض بولان، ایچلرندن کیمسه قالمامق اوزره بیتوب کیدن.

مُنقَسِم • [ع] انقسام ایدن، بولونن، قسم قسم اولان .

مُنَقَّش • [ع] تنقیش ایدلمش ، نقش ایدلمش : ذهنه منقش بر نیت § نقشلانمش ، نقشلی ، زینتلی : منقش بر طاوان .

مُنقَشِر [ع] انقشار ایدن، قبوغی صویلان .

مُنَقِّص [ع] تنقیص ایدن، اکسیلدن .

مُنَقَّص [ع] تنقیص ایدلمش، اکسیلدلمش.

مُنقَضی [ع] انقضاء ایدن، بیتن، تمام اولان: مدت منقضیه .

مُنَقَّطْ [ع] تنقيط ايدلمش، نقطه‌لانمش.

مُنْقَطِعْ [ع] انقطاع ايدن كسيلن: «بر دم اولماز منقطع اى مهر استغنا نه‌دن؟ — آشنادن محنتك. الطفك بتون بيكانه‌دن»

مُنْقَلِبْ [ع] انقلاب ايدن. دونن، دكيشن، طرز آخره دوكولن: «اولسه جهولانه جهان دشمنم — منقلب اولماز بنه فكرم بنم — ناجى»

مُنْقَلِعْ [ع] انقلاع ايدن، كوكندن قوپاريلان.

مُنْكَبّْ [ع] انكباب ايدن، يوز اوستى دوشن، قاپانان.

مُنْكِرْ [ع] انكار ايدن، اويله دكلدر دين (مقر) ك ضدى: منكر حقيقت. § (م.ؤ.س) ك ضدى: «بيله‌يم مؤمنى، منكرينى — حق بدر هر بشره بر بر يني — حامد» منكرانه = منكره ياقيشه‌جق صورتده. منكرين = منكرلر.

مُنْكَرْ [ع] انكار ايدلمش، اويله دكلدر دينلمش § بد، قبيح § طانيلمامش، بيلنمه‌مش، ناشناخته: «سكنجون منكر اولمق نور حكمت بك طبيعيدر — نه كورمشدر دماغك ظلمت اوهامدن بشقه» § عقلك تقبيح، شرعك تحريم ايتديكى شى، نامشروع، «معروف» مقابلى. نهى عن المنكر = منكردن نهى: امر بالمعروف، نهى عن المنكر ايله هر كس مكلفدر § قبرده سؤال ايدن ملكلردن هر برى: منكرين.

مُنَكَّرْ [ع] تنكير ايدلمش، نكره قلنمش.

مُنَكَّسْ [ع] باش آشاغى‌يه ايدلمش، سرنكون قيلنمش: كاسهٔ منكس.

مُنْكَسِرْ [ع] انكسار ايدن، قيريلان: شيشهٔ منكسر. قلباً منكسر. منكسراً = منكسر اوله‌رق.

مُنْكَسِفْ [ع] انكساف ايدن، طوتيلان. كونشك طوتلمسى حقنده قوللانيلير: مهر منكسف.

مُنْكَشِفْ [ع] انكشاف ايدن، آچيلان: شكوفهٔ منكشف. «نوبهار املم منكشف اولمازى بنم —» § آچيغه چيقان، آشكار اولان: هر شى ضدى ايله منكشف اولور.

مُنَوِّرْ [ع] تنوير ايدن، نورلانديران، روشن ايدن: منور اذهان.

مُنَوَّرْ [ع] تنوير ايدلمش، نورلانديرلمش، روشن ايدلمش، روشن: روح منور. فكر منور. آفاق منور. الكتريك ضياسيله منور بر شهر. قلب منور. «پر توفيضكله اولمشكن منور مشربم — بونجه بيلەر واصل روز اولميور مظلم شبم — ناجى» منوريت = منورلك: منوريت وجدان.

مُنْهَبِطْ [ع] انهباط ايدن، هبوط ايدن، آشاغى اينن.

مُنَوِّمْ [ع] تنويم ايدن، اويوديجى، اويودان: منوم برافسانه.

مُنْهَدِمْ [ع] انهدام ايدن، ييقيلان: منهدم اولدى بناى املم.

مُنْهَزِمْ [ع] انهزام ايدن، بوزولان. منهزماً = منهزم اوله‌رق: دشمن عسكرينك منهزماً فرارى. منهزمين = منهزملر.

مُنْهَمِكْ [ع] انهماك ايدن، دوام اوزره شدتله ميل ايدن: تحصيل كماله منهمك بر كنج. مذموماتده دها زياده قوللانيلير: عشرته منهمك. جان ياقمغه منهمك.

مُنْهِى [ع] انهاء ايدن، تبليغ ايدن.

مُنَى [ع] (منيه) نك جمعى. امللر، آرزولر: «منى ان تكن حقاً تكن احسن المنى —

والافقدعشنابها زمناً رغداً — لا»= اكر بو آرزولر حقيقت حاله موافق ايسه املرك الك كوزليدر. دكلسه آنلرله برمدت مسعودانه يشادق آ اوده كافيدر .

منيب [ع] انابه ايدن ، ترك معاصى ايله حقه رجوع ايدن § كوزل ياهشلى، نافع بامور § فيض وطراوتى چوق بهار لطيف.

منير [ع] اناره ايدن ، نورلانديران ، روشن ايدن ، روشن ، پارلاق : شمس منير . وجه منير . اختر منير .

منيف [ع] بيوك ، عالى ، بلند : قانون منيف .

موی [ف] قيل ، شعر: «آغاردى موى سر سوداى زلف يار تمزى — فضولى». موچينه = قيل قوپارهغه مخصوص آلت معروفه . چمبز .

مواثبه [ع] بربرينك اوزرينه آتلمق ، صيچرامق .

مواجهه [ع] يوزلشمك ، يوزيوزه كلمك . مواجهةً = مواجهه صورتيله .

مؤاخات [ع] قارداشلق ايتمك ، بربرينى قارداش ايدنمك .

مؤاخذ [ع] مؤآخذه ايديجى ، ايدن .

مؤاخذه [ع] صوچه مقابل عقاب ايتمك . Critique مقابلى اولهرق دخى قوللانيلير: موآخذه آسان ايسهده صنعت قولاى دكلدر — اكرم بك . مؤآخذات = مؤاخذهلر ، اعتراضات .

موادعه [ع] وداع ايدشمك ، وداعلاشمق .

موارثه [ع] بربرندن ميراث يمك .

موارده [ع] بربرله برابر صويه كلمك § كلمك . مواردات = كلن شيلر .

موازن [ع] وزنجه مساوى .

موازنه [ع] ايكى شى وزنده بر برينه مساوى اولمق : موازنهٔ ماليه .

موازات [ع] مقابللك ، محاذات .

موازى [ع] مقابل ، برابر .

مواسات [ع] برينه يارلق ايتمك، § برينه مالاً وبدناً غمخوارلق ايتمك ، معاونتده بولنمق § مأمورين دولتدن وفات ايدنلرك ايتام وارامله معاش باغلامق . نظمده اسلوب فارسى اوزره (مواسا) صورتنده ده قوللانيلير .

مواصلت [ع] واصل اولمق، اولاشمق، قاووشمق : استانبوله تاريخ مواصلتم .

مواضعه [ع] برخصوصده بحث ايدوب اوكدل قويمق § متاركهٔ بيع § برخصوصده برينك رأينه موافقت § بربرله بالاتفاق عائله قارشى خلافنى وسترمك يعنى برينى ضرره صوقمق قصديله خلاف حقيقت معاملهده بولنمق آلهجقليدن مال قاچيرمق ايچون مديونك اشياى تحصيلده آيريلهجق مال اثمانى كنديسنه عائد اولمق اوزره اخره بورج اقرارى وبومقصده مبنى دين سندى تنظيمى كبى. مواضعةً = مواضعه صورتيله.

مواطات [ع] موافقت .

مواظب [ع] مواظبت ايديجى ، ايدن.

مواظبت [ع] آيرلمامق اوزره برشيئك اوزرينه دوشمك ، بر ايشى تعهد ايدهرك دائما آكا ملازمت ايتمك.

مواعده [ع] وعدهلشمك ، سوزلشمك

مواعظه [ع] وعظ ايتمك. نصيحت ايتمك.

موافق [ع] اويغون. مناسب: «موافقدر بنه البت مزاجه شيوهٔ حكمت —

طبيبك اولسه‌ده كندى مريضك محنتن سويلر — راغب پاشا »

مُوافَقَتْ [ع] اويغونلق . مساعدلك . مناسبلك : طرفينك موافقتى .

مُوالاتْ [ع] دوسلق ، محبت .

مُوانِس [ع] موانست ايديجى ، ايدن : « شرم ايليور موانس ديدار كوزلرم — بر قتل ايتمك استيور احضار كوزلرم — ناجى »

مُوانَسَتْ [ع] آليشقلق ، الفت وانسيت .

مُوايَسَه [ع] مأيوس ايتمك .

مُوبِدْ [ف] مجوسيلرك بيوك ، عالمى ، دانشمندى § حكيم ، فيلسوف . موبدان = موبدلر (موبذ) بوندن معربدر فتح با ايله ده لغتدر .

مُؤَبَّدْ [ع] تأبيد ايدلمش ، باقى قيلنمش . مؤبداً = مؤبد اولەرق : مؤبداً كورك .

مُوبُمو [ف] قيل قيل ، انجه‌دن انجه‌يه : « اى نامه پاى زلفنه دوش بندن اول مهك — عرض ايت سياهنامهٔ هجرانى موبمو — لا »

مُؤْتَفِكْ [ع] ترسنه دونن ، دونمش .

مُؤْتَلِفْ [ع] ائتلاف ايدن ، الفت ايدن ، آليشان .

مُؤَثِّرْ [ع] تأثير ايدن ، اثر ايدن ، ايشله‌ين : مؤثر بردوا . مؤثر برسوز . مؤثر برمرثيه انشاديله حضارى آغلاتدى § اثر براقان ، عامل : « الٰهى حكمت ايجادى كيم كيمدن سؤال ايتسون — مؤثر پرده پوش كبريا آثار حيرتده — ناجى »

مُوجِبْ [ع] ايجاب ايدن . لازم كتيرن ، واجب قيلان : قابك قيرلمسى ايچنده‌كى صويك دوكولمسنى موجبدر § لازم كلن ، واجب اولان .

مُوجَبْ [ع] ايجاب ايتمش ، لازم كتيرمش ، واجب قيلمش : موجبيله عمل .

مُوجِدْ [ع] ايجاد ايدن ، وجوده كتيرن : جناب حق موجد كائناتدر § يكى برشى چيقاران : فن طباعتك موجدى غوتنبرغدر .

مُوجِرْ [ع] ايجار ايدن ، كرايه ويرن .

مُوجَرْ [ع] كرايه ويريلن شى .

مُوجَزْ [ع] مختصر ، قيصه .

مُؤَجَّلْ [ع] تأجيل ايدلمش ، تأخير ايدلمش ، مهلت تعيين ايدلمش : دين مؤجل ، ديون مؤجله . مؤجلاً = مؤجل اوله‌رق .

مُؤَجِّلْ [ع] تأجيل ايدن ، تأخير ايدن .

مُوَجَّه [ع] توجيه ايدلمش ، يوزى برجهته دونديرلمش § مناسب ، اويغون .

مُوَحِّدْ [ع] توحيد ايدن ، جناب حقى برله‌ين . موحدانه = موحدجه‌سنه . موحدين = موحدلر : « موحدين ايله برلكده دوكوكللرمز — تفرق ايتسه ده اجزاسى خاكدانمزك — ناجى »

مُوحِشْ و مُوَحِّشْ [ع] ايحاش ، توحيش ايدن ، حشيتلنديرن ، اوركودن : موحش برحيوان . موحش براورمان .

مُؤَخَّرْ [ع] تأخير ايدلمش ، صكره‌يه ، كرى‌يه براقلمش ، كجكديرلمش . مؤخراً = مؤخر اوله‌رق ، صكره‌دن : مؤخراً قالقوب كيتدى .

مُودْ [ف] طوشنجل قوشى ، عقاب .

مُؤَدِّبْ [ع] تأدب ايدن ، ادبلنديرن . مؤدبين = مؤدبلر .

مؤدَّب [ع] تأديب ايدلمش، ادبلنديرلمش.

مودِع [ع] ايداع ايدن، امانت اولەرق ويرن.

مودَع [ع] ايداع ايدلمش. كنديسنه امانت اولەرق ويرلمش.

مؤدّى [ع] تأديه ايدن. ادا ايدن، اودەين. § سبب، باعث: مؤدئ نزاع.

مؤدّى [ع] تأديه ايدلمش، ادا ايدلمش، اودنمش § معنى، مفهوم: مؤداى كلام.

مؤذِّن [ع] تأذين ايدن، اذان اوقويان: «ديدى مؤذن اذان پردەسيله تاريخن — سرورى.»

مؤذي [ع] ايذاء ايدن، انجيدن.

مور [ف] قارنجه: «ميازار مورى كه دانه كشست — كه جان دارد وجان شيرين خوشست — فردوسى». «مور درخانهٔ خود حكم سليمان دارد — سعدى». مورچه = كوچك قارنجه. مورانه موره ياقيشەجق صورتده: هديهٔ مورانه. موران = مورلر.

مورِث [ع] ايراث ايدن، ويرن، حصوله كتيرن: مورث خسار. مورث فتور. مورث مضرت. § ميراث براقان.

مورِّخ [ع] تاريخ يازان، وقايع ماضيه‌يى ضبط وقيد ايدن: مورخ شهير ابن خلدون. مورخين = مورخلر: مورخين عرب مورخين افرنج.

مورَّخ [ع] تاريخلنمش. زمان وقوعى تعيين ايدلمش. مورخاً = مورخ اولەرق.

مورد [ف] مرسين آغاجى.

موز [ع] عربستانده حاصل اولان بر نوع ميوه.

موزِّع [ع] توزيع ايدن. طاغيدان: پوستە موزعى. غزته موزعى. موزعين = موزعلر.

موز [فرانسزجەدن] muse اساطير يونانيەدە علوم وفنون وصنايع نفيسه حاميه‌لرى اعتقاد اولنان طقوز پريدن هر برى: «شاعرلرى موزلره طاپارلر — صنعتلى تياترولر يايارلر — ضيا» § شعر، موسيقى، ادبيات § سنوحات شاعرانه.

موزه [فرانسزجەدن] musée آثار عتيقه ومواد علميه وفنيه‌نك حفظ وتشهيرينه مخصوص دائره: كتبخانه‌لر، افكار موزەسيدر — بوقون. (موزه‌خانه) تعبيرنده‌كى «خانه» كلمه‌سى زائددر.

موزه [ف] چيزمه. موزه‌دوز = چيزمه‌جى، چيزمه ديكيجى: الك ذكرلى شاعرلرمزدن معدود اولان ذاتى اوائل حالنده موزه دوز ايدى. موزه دوزى = چيزمه‌جيلك. موزه دوزان = چيزمه‌جيلر.

موزه [ف] غم، بلا، مصيبت.

موسِّخ [ع] توسيخ ايدن، كيرلدن.

موسَّخ [ع] توسيخ ايدلمش، كيرلدلمش.

موسِر [ع] صاحب يسار، زنكين.

مؤسِّس [ع] تأسيس ايدن، وضع اساس ايدن: مؤسس دولت. مؤسس بنيان سلطنت. مؤسسين = مؤسسلر: مؤسسين فنون.

مؤسَّس [ع] تأسيس ايدلمش، اساسى وضع ايدلمش. جمعى اولان مؤسسات، آثار ومبانى معناسنده قوللانيلير: مؤسسات خيريه. مؤسسات تجاريه.

موسِّع [ع] توسيع ايدن. واسع قيلان، كنيشلدن.

موسوِس [ع] وسوسەلى، وسوسه ايدن.

موسى [سريانيدن معربدر] استره § طورسيناده كنديسنه تجلى الهى واقع اولان پيغمبرذى شانك اسمى ، بوكلمه سريانيجه‌ده تابوت معناسنه اولان (مو) ايله صو معناسنه اولان (سا) كلمه‌سندن مركب ايمش. نبى مشاراليه نيل اوزرنده فرعون طرفندن برتابوت ايچنده بولنديغى ايچون بو اسم ايله مسمى اولمشدر. ديكر بر تعريفه نظراً لسان قبطى‌ده (مو) صو وشين معجمه ايله (شا) شجر معناسنده ايمش. مشاراليه صوده اشجاره يقين برمحلده بولنديغى ايچون (موشا) تسميه ايدلمش، صكره بالتعريب (موسى) دنيلمشدر. نظمده اسلوب فارسى اوزره (موسى) صورتنده‌ده قوللانيلير :

موسقار [ف] كوجك بيوك برطاقم نيداره‌لر مثلث شكلنده يكديكرينه وصل ايديله‌رك ياپيلان وآغزله چالنان برنوع ساز. بوكا تركجه‌ده تحريف ايله (مثقال) دنيلير: « تن زارمده پهلو استخوانى صايه‌لير بر بر — نى سير ايتمين احباب موسيقارى كورسونلر — باقى» § غاغاسنده برچوق دليكلر بولنان واو دليكلردن درلو درلو سسلر چيقاران بر طائر موهومك اسميدركه كويا حكماى متقدمين موسيقى‌يى بوندن استخراج ايتمشلردر. (موسيقال) ده بو معناده‌در .

موسيقى [سريانيدن] علم الحان: مقامات موسيقيه . موسيقى شناسان قدما مقاماتى ترنم ايچون برطاقم وقتلر تعيين ايتمشلردر. مثلا رهاوى ايچون صبح صادقدن طلوعه قدر صكره حسينى. اوكله وقتنده عراق . بعضاً (يا) نك حذفيله (موسق) صورتنده‌ده قوللانيلير . فرانسزجه Musique كلمه‌سى بوندن آلنمش اولمليدر.

موش [ف] صيچان، فاره: موش دريده. كوش. موش پريده هوش .

موش خرما [ف] برنوع جانور .

موشخوار و **موشكير** [ف] چايلاق قوشى : « بى جنحه ماكيان بچه‌يى چالك ايدرزغن — بى سابقه دوپاره ايدر موشى موشخوار — ضياء»

موشح [ع] توشيح ايدلمش ، تزيين ايدلمش

موشكاف [ف] قيل ياران ، دقت نظر صاحبندن كنايه اوله‌رق قوللانيلير : موشكاف بر آدم . موشكافانه = موشكافجه‌سنه : مقاله‌يى موشكافانه نظردن كچيرمك . موشكافى = موشكافلق . موشكافان = موشكافلر .

موصل [ع] ايصال ايدن، واصل قيلان . وارديران : موصل بيام غايت .

موصل [ع] ايصال ايدلمش، واردبرلمش.

موصى [ع] ايصاء ايدن، وصى نصب ايدن § وصيت ايدن .

موصى [ع] توصيه ايدن ، براشى برينه سپارش ايدن .

موصى [ع] ايصاء ايدلمش ، وصى نصب ايدلمش § وصيت ايدلمش .

موصى به [ع] وصيت اولنان شى .

موصى له [ع] كنديسنه برشى وصيت اولنان كيمسه .

موضح [ع] ايضاح ايدن ، واضح قيلان، عيان ايدن .

موضح [ع] توضيح ايدن، واضح قيلان، عيان ايدن .

موضح [ع] توضيح ايدلمش، عيان ايدلمش، موضحاً = موضح اوله‌رق : كيفيتك موضحاً اشعارى .

موظف [ع] توظيف ايدلمش، كنديسنه وظيفه تعيين ايدلمش ، ارزاق

اعطاسیله وظیفه‌لندیرلمش: عساکر موظفه § معاشلی. موظفاً = موظف اوله‌رق: موظفاً قلمه دوام. موظفین = موظفلر.

موظِّف [ع] توظیف ایدن، وظیفه تعیین ایدن.

موفَّر [ع] توفیر ایدلمش، چوغالدلمش.

موفِّق [ع] توفیق احسان ایدن جناب حق: جناب موفق الامور. (توفیق کلمه‌سنه‌ده باق.

موفَّق [ع] توفیق الٰهی‌یه مظهر اولمش، اراده‌ٔ زلیه کندی مقصدینه توافق ایتمش. موفقیت = موفقلق: موفقیتکزی تبریك ایدرم. موفقیات = موفقیتلر: موفقیات معارفپرورانه. حسن استعماله اعتنا اولنه‌جق کلمه‌لردندر.

موفی [ع] ایفا ایدن، اوده‌ین. برینه کتیرن.

موق [ع] کوزپیکاری.

موقَّت [ع] توقیت ایدلمش، وقت تعیین ایدلمش، معین بر زمان ایچون یاپیلمش. موقتاً = موقت اوله‌رق، اکرتی: موقتاً بارافه انشاسی.

موقِّت [ع] توقیت ایدن، کونشی رصد ایدوب بر کونك ساعت ودقیقه‌لرینی تعیین ایدن. موقتخانه = موقته مخصوص حجره.

موقِد [ع] ایقاد ایدن، آتش یاقان.

موقَّر [ع] توقیر ایدلمش، آغیرلانمش، تعظیم ایدلمش. موقراً = موقر اوله‌رق.

موقِّر [ع] توقیر ایدن، تعظیم ایدن.

موقِّف [ع] توقیف ایدن، طوردیران، آلیقویان.

موقِظ [ع] ایقاظ ایدن، اویاندیران.

موقِن [ع] ایقان ایدن، یقین حاصل ایدن، شبهه‌سز بیلین.

مؤکِّد [ع] تأکید ایدن، قوتلندیرن.

مؤکَّد [ع] تأکید ایدلمش، قوتلندیرلمش. مؤکداً = مؤکد اوله‌رق.

موکِّل [ع] توکیل ایدن، ایشنی باشقه‌سنه تفویض ایدوب او ایشده او کیمسه‌یی یرینه اقامه ایدن.

موکَّلٌ به [ع] موکل طرفندن وکیله تفویض اولنان شی.

موکَّل [ع] وکیل تعیین ایدلمش، وکیل.

مولِّد [ع] تولید ایدن، طوغوران § طوغردان.

مولَّد [ع] تولید ایدلمش، طوغوردلمش § فی‌الاصل موجود اولمیوب صکره‌دن پیدا اولمش: مثلا (فلاکت) کلمه‌سی لسانمزده مولد بر کلمه‌در. مولدات = مولد اولان شیلر.

مولِّد الحموضه [ع] اجسام بسیطه‌دندر. صویك اوده طقوزی هوانك بشده بر جزئی کندیسندن عبارت رنکسز، رایحه‌سز، طعمسز برنوع غازدر. قابل تغیر اولان شیلرك بورلسی بوغازك آنلرله امتزاجندن نشأت ایدر. هم یانار هم یاقار. تنفس واسطه‌سیله قانه داخل اوله‌رق رنکنی قرمزیلاشدیران بودر. ذوی‌الحیات بونکله یاشار.

مولِّد الماء [ع] اجسام بسیطه‌دندر. صویك اوده برجزئنی تشکیل ایدن رنکسز، رایحه‌سز بر نوع غازدر. قابل اشتعالدر تنفسه غیرصالحدر. مولدالحموضه ایله بالامتزاج صو حاصل ایدر.

مؤلِّف [ع] تألیف ایدن، امتزاج ایتدیرن § کتاب وجوده کتیرن. ؤلفانه

= مؤفجسنه ، مؤلفين = مؤلفلر : مؤلفين عثمانيه .

مُؤَلَّف [ع] تأليف ايدلمش ، كتاب اوله‌رق وجوده كتيرلمش ، تأليف اولنمش كتاب ، جمعى مؤلفات : مؤلفات ادبيه ، مؤلفات فقهيه .

مُؤْلِم [ع] ايلام ايدن ، الم ويرن ، اينجيدن ، آغريدان .

مُؤَلَّم [ع مولد] تألم ايدن . (مؤلم) يله مترادفدر : مؤلم بر خبر . مصدرى قوللانيلماز .

مُؤَلَّم [ع مولد] تألم ايدلمش ، الملنديرلمش ، الملى ، كدرلى : « مرك ايستر ايكن دل مؤلم — كمال »

مُوم [ع] معروف .

مُؤْمِن [ع] ايمان ايدن ، اينانان ، قلب ايله تصديق ، دل ايله اقرار ايدن : جمعى مؤمنين ، مؤنثى مؤمنه . بونك جمعى مؤمنات .

مُوما اِلَيْه [ع] ايما ايدلمش ، يوقاريده كنديسنه اشارت ايدلمش ، شو راجقده اسمى كچمش اولان . بو تعبير رسميانده اولى رتبه‌سنى حائز اولانلره قدر قوللانيلير .

موميا [ف] جريحه‌يى فى الحال التيام بولديران بر نوع صوايمش . بونك عملى و معدنيى اولورمش . موميا حقنده برهان قاطعده فريدونه عطفاً يورودیلان روايت تاريخيه افسانه‌دن عبارتدر . § اسكى مصريلرك انواع دهن و بهارات ايله تحنيط ايتدكارى انسان و حيوان قوريسى .

مُومِيان [ف] قيل بللى ، بلى قيل كبى اينجه . محبوبه‌لره وصف اولور . شمدى بوكبى خيالات بارده عجمانه لسان شعر عثمانيدن طرد اولنمشدر .

مُؤَنَّث [ع] ديشى .

مُونِس [ع] ايناس ايدن ، آليشديران . انسيت ايده‌ين § آيشق ، انيسلى ، انيس : مونس روح ، مونس جان « كاروان دل وجان اولدى روان سن كيده‌لى — نه غريب اولمشم اى مونس جان سن كيده‌لى — احمد پاشا » . « زمن جدا مشو كه توام نور ديدهٔ — آرام جان و مونس قلب رميدهٔ — حافظ » = بندن آيرلمه كه بنم كوزمك نورى ، آرام جانم ، قلب رميده‌مك مونسى سنسك .

مُؤَوِّل [ع] تأويل ايدن ، معناى ظاهريدن عدول ايله باشقه معنايه حمل ايدن § رؤيا تعبير ايدن .

مُؤَوَّل [ع] تأويل ايدلمش ، معناى ظاهريدن عدول ايله باشقه معنايه حمل ايدلمش : عقل اول . نقلك حكمى آنكله مؤول اولديغندن — كمال § تعبير ايدلمش .

مُوِيتاب [ف] قيل طوقويان . موطاف .

مُؤَيِّد [ع] تأييد ايدن ، قوتلنديرن .

مُؤَيَّد [ع] تأييد ايدلمش ، قوتلنديرلمش : « حقدن نره سلطان مؤيدسين افندم — سن احمد و محمود و محمدسين افندم — غالب دده » .

مويه [ف] سوزشله آغلامه : « دوندى جسم ضعيف و پرناله — مويه‌دن مويه ناله‌دن ناله — لا » . مويه كر = مويه ايدن ، سوزشله آغلايان .

مويينه [ف] كورك ، فروه . موينه دوز = كوركجى .

مُهاب [ع] كنديسندن قورقولان ، اوركولان .

مُؤَيِّس [ع] تأييس ايدن ، مأيوس ايدن .

مُهاجات [ع] شاعرلرك بربرينى هجو ايتمك . هجو ايدشمك .

مُهاجِر [ع] مهاجرت ايدنجى ، ايدن ، خانه و عيال ايله ديكر اقليمه كوچن . ديكر ملتدن اولان مهاجره (ملتجى) دينيلير :

مكهٔ مكرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه كوچن ذوات كرامدن هربری. جمی مهاجرین، مهاجرین وانصار. مهاجرین چراكسه .

مُهاجَرَت [ع] بریردن دیكر یره كوچمك، خانه‌دن، اقربادن آیرلق صورتیله كوچمك .

مُهاجَزَه [ع] فسلده‌مك .

مُهاجَمَه [ع] هجوم ایتمك، صالدرمق، بر یری باصدیرمق اوزره یورویش اجرا ایتمك. جمی مهاجمات: عسكرك مهاجماتی. مهاجمات آلام .

مُهادَنَه [ع] بارشمق، مصالحه .

مُهارات [ع] برینك صقالنه كوله‌رك تمسخر ایتمك .

مُهارَشَه [ع] خلقی بربرینه دوشورمك، قیشقرتمق، افساد .

مُهاكات [ع] برینك عقلنی استصغار، بربنی احمق یرینه قویمق .

مُهامَسَه [ع] فسلدشمك .

مُهان [ف] اهانت اولنمش، ذلیل، حقیر.

مُهایَئَه [ع] تراضیٔ طرفین ایله مقاسمهٔ منافع. مهایئه ایكی نوعدر. بری زماناً دیگری مكاناً .

مُهتَدی [ع] اهتدا ایدن، هدایت بولان، دین حقه كیرن، مسلمان اولان .

مُهتَزّ [ع] اهتزاز ایدن، تزه‌ین § فرحدن، نشاطدن حركته كلن، كسر تا ایله یاكلشدر .

مُهدِر [ع] اهدار ایدن، دوكن، آقیدان.

مُهدی [ع] اهدا ایدن، هدیه ایدن، هدیه كوندرن .

مُهَذِّب [ع] تهذیب ایدن، زوائدی طرح ایله اصلاح ایدن، خالص ومنقح قیلان، اكثریا اخلاق حقنده قوللانیلیر: مهذب اخلاق .

مُهر [ف] معروف. خاتم، سكون ها ایله ده لغتدر .

مُهره [ف] اژدرها باشنده اولان طاش § چكیرچ § بل كمیكی، بویون دوكمی. مهرهٔ عاج = برنوع بوری: « نفیر ومهرهٔ عاج ودم نای ـــ لا »

مُهلَت [ع] برشیئك اجراسی ایچون وعده‌دن صكره ویریلن زمان، میدان. (ویرمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: ادای دین ایچون شوقدر كون مهلت ویردی .

مُهلِك [ع] اهلاك ایدن، هلاك ایدن: مهلك برعلت. « كرچه مهلك براثر واردل حساسده ـــ اشتكا ایتمز عجم طرزنده سینه‌م یاره‌دن ـــ ناجی »

مُهَلِّك [ع] تهلیك ایدن، (مهلك) ایله مترادفدر .

مُهَلِّل [ع] تهلیل ایدن، (لااله‌الاالله) دین.

مُهَلهَل [ع] نازك، لطیف روبه § كوزل شعر، سوز .

مُهِمّ [ع] همّ، غم ویریجی، ویرن § امر عظیم، كاردشوار، اهمیتلی، تأخیری جائز اولمیان شی: امور مهمه. مسائل مهمه. جمی اولان مهمات الكزیاده عسكره لازم اولان اسلحه وجبخانه حقنده قوللانیلیر: مهمات حربیه .

مُهِمَّه [ع] مهم اولان خصوص: مهمهٔ اداره. مهمهٔ لسانیه .

مُهمَل [ع] اهمال ایدلمش، بوشلانمش، خالی اوزره براقلمش، ترك ایدلمش § نقطه‌سز حرف: تاریخ مهمل § معناسز، برمعنایه دلالت ایتمین كلمه: « لفظ مهمل سوز ایچنده یاراشقسز اما ـــ طوغریسی بربری آردنجه نی‌ومی یاراشیر ـــ لا». جمی

مهملات .

مُهمِل [ع] اهمال ایدن، بوشلایان، حالی اوزره براقان، ترك ایدن .

مُهنَّد [ع] هند دمیرندن یاپیلان قلیج: سیف مهند .

مُهندِس [ع] فن هندسیه‌یه آشنا. مهندسین= مهندسلر .

مُهود [ع] (مهد)ك جمعی .

مُهور [ع] (مَهر)ك جمعی .

مُهوِّل [ع] تهویل ایدن، قورقوتوجی، کز. فار ایدن .

مُهیّا [ع] حاضرلنمش. آماده: «بیور مجلس انسه ای مست نازـــ نی وی مهیا کان [illegible]

دلنوازـــ جودت پاشا »

مُهیمِن [ع] بری خوفدن امین ایدن، نگهبان، مهربان. اسماء الهیه‌دندر.

مُهین [ع] اهانت ایدن، بغیر حق تحقیر ایدن.

مُهیِّئ [ع] تهیئه ایدن، حاضرلایان .

مُیاوَمَه [ع] کونده‌لك ایله معامله .

مُیسِّر [ع] تیسیر ایدن، قولایلقله حصوله کتیرن .

مُیسَّر [ع] تیسیر ایدلمش، قولایلقله حصوله کتیرلمش: جناب حق میمك اتمامنی میسر ایتدی .

مُیول [ع] (میل)ك جمعی .

ن

نا [ف] ادات نفی‌در . اولمیان، دکل، سز. مشتقات وصفاته داخل اولور. نابالغ = بالغ دکل. بالغ اولمیان. نامسموع= مسموع دکل، مسموع اولمیان. دیگر ادات سلب اولان (بی) اداتی صفاتك غیری اسما ایله مصادر و اسمای جامده‌یه داخل اولور: بی‌علم= علمسز، بی‌شعور= عقلسز. بی‌زر = آلتونسز. (نا) حرفی بر قاچ موضعده بو قاعده‌نك خلافنه اوله‌رق استعمال اولور: نابهنجار= قاعده‌سز، یولسز. نا انصاف= انصافسز. ناتوان= قدرتسز. ناامید= امیدسز. ناکام = کامسز، بدبخت. (نادان) کلمه‌سنده‌کی «دان» «یاد» «دانا»دن مخفف یاخود «داننده» معناسنده‌در .

نای [ف] معروف قامشدن یاپیلان ساز. مزمار، بونك بطال، شاه منصور، کرفت چفرتمه کبی برقاچ نوعی واردر: «نایك که چیقار زمزمه سوراخلرندن ـــ بلبللر اوتر صانکه کلك شاخلرندن ـــ نائلی قدیم ». اکثریا (نی) صورتنده تخفیف اولنور: «بشنو توزنی چها چهای کوید ـــ اسرار نهفته خدای کوید ـــ رخ زرد ودرون تهی وسر داده بباد ـــ بی نطق وزبان خدا خدای کوید ـــ حضرت مولانا » . « نی کبی باغری یانیق، سینه دلیك ـــ نیه دوندردی تقدیری دده‌لك ـــ لا» نای روبین ـــ و ـــ نای روینه = اسکی محاربانده چالینان طوبجدن معمول برنوع بورو، نفیر. بو اسکیدن بزم وزرا مهترلری طرفندن ده چالینیر ایدی: « دمیدند درنای روبین خروش ـــ خروش آمدازیم رویینه جوش ـــ هاتفی » نای ترکی= سورنا، ظورنا، برروایته نظراً خطا وختن ترکلرینه مخصوص بربچق آرشون مقداری بربوربدرکه باشی دوه بوینی کبی منحنیدر. نانبان= طلوم بوریسی، غایدا. (نای انبان) ده مخففدر. بوکا (نای مشك) ده دینیلیر. § نایدن قبا برنوع دودك، بوق. اسکیدن جنك محللرنده چالنیردی: « بغربد کوس وبنالید

نای — توکوبی که عالم برآمد زجای — فردوسی» § بوغاز، حلقوم. بوکا (نای‌کلو) ده دینیلیر § اواخر کلماته لاحق اوله‌رق مکان معناسنی افاده ایدر: تکنا = طار یر. پهنا = اکلی یر.

ناأستوار [ف] محکم اولمیان شی، چوروك.

ناآشنا [ف] بیانجی، بیگانه: دهرناآشنا. بعضاً (آشنا) صورتنده تخفیف اولنور: «سرو پیش هرناتراش ورزیل — کند محبت ناشنای خجیل — میرنظمی».

نا امید [ف] امیدسز، مأیوس «نا امیدانه = نا امید اولانه یاقیشه‌جق صورتده». نا امیدی = نا امیدلك. مأیوسیت. «نا امیدی همین نوا دارد — بیدل».

ناآندیش [ف] فکر و نظره محتاج اولمیان، بدیهی. ضروری اولان شی. کوندزك ضیاسی، کیجه‌نك ظلمتی کبی.

ناأوس [ف] کلیسا، مناستر. آتشخانهٔ مجوس. (ناووس) ده لغتدر.

نااهل [ف] اهل دکل، اهلیتسز. نااهلان = نااهللر.

ناب [ف] صرف، خالص، صاف: بادهٔ ناب. لعل ناب: «ماز اولورد مبسته چشم نیمخوابکدن سنك — شرم ایدر رنك تبسم لعل نابکدن سنك — ندیم» «پیمانه‌دن دوکولدی می ناب بریره — نور ابندی صاندیلر کورن احباب بریره — نائلی قدیم». § اولوق.

ناب [ع] آزی دیشی، کوبك دیشی § یاشلی دوه. جمعی انیاب.

نابت [ع] بردن بیتن، نما بولان: من نبت نبت = نابت اولان نابت اولور. «مانند شجر نابت اولور ثابت اولانلر — هرقنغی ایشك اهل ایسه‌ك آنده دوام ایت — ضیا».

نابجا [ف] یولسز، محلسز، یرنده دکل: «نیاز نابجادن برده ناز نابجادن کچ — لا».

ناپدید [ف] بلیرسز، کورنمز. (پدید)ك ضدی: «ناپدید اولدی بلیرسز یوق اولاندر نابود — سنبلزاده وهبی، تحفه‌سندن». «بحر عشق یاربی پایان وساحل ناپدید — لا».

نابره [ع] بر قبیله‌ده یکی ظهور ایدن اولاد صغار.

نابرجا [ف] (نابجا) یه باق.

نابغه [ع] عظیم الشان آدم § صوڭندن شاعریت یوق ایکن بنفسه ظهور ایدن، یاخود اوائل حالنده شاعر دکلکن صکره‌دن هوسکار اولان شاعر فصیح: نابغة الزمان. جمعی نوابغ.

نابکار [ف] مفسد، فعل قبیح صاحبی: «فلك دیدکاری اول نابکار کجرودن — نه‌در بواهل دلك چکدیکی عذاب والم — نفعی» § ایش ایشله‌مین، عاطل، بطال آدم.

نابمحل [ف] محلسز، یولسز: نابمحل سوز سویلین بالآخره محجوب اولور. سوزی نابمحل سویلمه‌ملی.

نابسود [ف] ال دکمه‌مش، ال طوقنمامش، اورسه‌لنمه‌مش یکی شی: جامهٔ نابسوده.

نابی [ف] عدم. (وجود) مقابلی.

نابود [ف] یوق اولان، معدوم صرف § صکره‌دن یوق اولان شی § مفلس، پریشان. نابودمند = فقیر.

نابهره [ف] اولو، عظیم § صویسز، فرومایه § مغشوش شی.

نابهنجار [ف] یولسز، قاعده‌یه مخالف.

نابی [ع] خبر ویرن .

نابی [یوسف] اعاظم شعرای عثمانیه‌دندر. رهالی ، یعنی اورفه‌لیدر . سلطان محمد خان رابع دورنده ١٠٧٦ ده استانبوله کله‌رك مصاحب شهریاری مصطفی پاشا دائره‌سنه انتساب ایله آنك دیوان کاتبی اولمشیدی. مشارالیهك دلالتیله سرفها زیارت حرمینه موفق اولدقدن صکره ١٠٨٩ ده درسعادته عودتنده پاشایه کدخدا اولمشیدی . بر زمان صکره حلبه چکیله‌رك مدت مدیده اوراده اقامت ایتمشدر. بالطه‌جی محمد پاشا حلب والیسی بولندیغی اثناده نابی‌یه زیاده متوجه اولدیغندن ١١٢٢ ده ایکنجی دفعه اوله‌رق صدارته مدعواً استانبوله کلیرکن آنی ده برابر کتیروب باش محاسبه‌جیلکله تلطیف ایتمشیدی . حال احتضارده ایکن کندی لساندن صدور ایتدیکی مروی اولان (نابی بحضور آمد) عباره‌سنك کوستردیکی (١١٢٤) ده پیر اولدیغی حالده ارتحال ایتمشدر . اسکدارده قاره‌جه احمد جوارنده مدفوندر. مشارالیهك ١١٢٤ ده ارتحال ایلدیکنه دائر معاصرینی طرفندن یازلمش اولان تاریخلر تذکرهٔ صفایی‌ده موجود اولدیغندن (١١٢٦) ده برحیات اولدیغنه دائر بر رسالهٔ ادبیه‌ده کوریلن فقره بالطبع یاکلش عد اولنور . مشارالیه زمانده سخنوران رومك مقتداسی ایدی. اشعاری فوق العاده سلیس و منقحدر. آثاری شونلردر : (مرتب دیوان) (خیریه) (خیر آباد) (تحفهٔ دلکش نابی) (ذیل سیرویسی) (تحفة الحرمین) (منشآت) .

نابینا [ف] کوزسز ، اعمی . کور ایله بینلرنده‌کی فرق نابینانك آنادن طوغمه اعمی‌یی کورك ده صکره‌دن بر سببله کورمز اولانه اطلاق اولنمسندن عبارتدر . نابینایی = نابینالق ، اعمالق : « دل بی درد نداند خبر از عالم عشق — حسن یوسف چه کند در حق نابینایی — نعما » نابینایان = نابینالر .

ناپاك [ف] کیرلی ، یقانمامش § پیس ، مردار : « بعض ناپاکك آب طاهر اولور — صکره مردار ایکن ده طاهر اولور — سنبل زاده وهبی » ناپاکان = ناپاکلر . ناپاکی = ناپاکلك .

ناپروا [ف] سرسم ، سراسیمه § پرواسز ، لاقید . قورقوسز § جاهل .

ناپیدا [ف] کیزلی ، نهان « ظاهر » ك ضدی : « زهی ذاتك نهانی اول نهاندن ماسوا پیدا — بحار صنعکه امواج پیدا قعر ناپیدا — فضولی». پیدا و ناپیدا = بللی بللیسز : « طوغارکن نجم بی خواب سحر پیدا و ناپیدا — عبدالحق حامد» .

ناتراشیده [ف] یونلمامش ، قبا ، تربیه‌سز آدم : ناتراشیده بر آدم .

ناتمام [ف] اکسیك ، نقصان .

ناتوان [ف] قوتسز قدرتسز . ناتوانی = ناتوانلق : علائم ناتوانی « ناتوانی ناتوانا نرا بچشم کم مبین — یاریٔ یك رشته جمعیت دهد کلدسته‌را — صائب »

ناجذ [ع] آزی دیشلرینك نهایتنده‌کی آلتلی اوستلی درت دیش .

ناچسپان [ف] یاقیشیق آلمیان ، لایق اولمیان .

ناجو [ف] چام آغاجی ، صنوبر .

ناجود [ف] بیوك قدح .

ناجی [ع] نجات بولان ، قورتولان : « ناجی بن ایسه‌م نجات هیهات — ناجی » § عقوبات اخرویه‌دن خلاص اولان : فرقهٔ ناجیه .

ناجى [معلم ناجى افندى] استانبولده سراج اصنافندن (على) آغا اسمنده ناموسلو بر آدمك صلبندن دنيايه كلرك پدرينك وفاتندن صكره عائله‌سيله برابر روم ايلى يه كيدوب وارنه‌ده مدرسه‌لرده تحصيل علم وكمال ايتمش ، بعده اوراده بر قاچ يوز غروش معاشله رشديه معلم ناپلكنده بولنمش ، بر آرالق وزرادن انتساب ايتديكى بر ذاتك معيتنده روم ايلينده ، اناطوليده اوفاق تفك مأموريتلرله برخيلى زمان طولاشوب « بر پاره يه صد هزار فرياد » ديه‌جك قدر فلكك كرم وشرينى كورمش ، اك نهايت استانبوله كله‌رك (ترجمان حقيقت) غزته‌سنه انتساب ايله زمانـنده رئيس الادبا اولمق شرف عظيمنى احراز ايتمش اولان معلم ناجى افندى مرحوم علم وعرفانى قدر حميتيله ، وفاپرور-لكيله ، خيرخواهلغيله ، دلوجنابيله تميز ايتمش بربيوك آدم ايدى . مشار اليه « ترجمان - حقيقت » غزته‌سيله نشرياتده بولنديغى زمان آثار قلميه‌سيله ، متقحيت اسلوبيله عموم معاصرين ادبانك نظرتقديرينى جلب ايدرك ايجاب زمانه كوره لسان شعر عثمانى يى تنقيح واصلاحه چالشمش ، لسانمز ايچون حقيقة شايان تقدير بر طاقم قواعد متينه وضع ايتمشدر ، آثارى عمومك ايادى استفاده‌سنى تزيين ايتمكده اولديغى ايچون بوجهتلردن اوزون اوزادى يه بحثه حاجت يوقدر . هله مشار اليهك ترجمه خصوصنده كوستر ديكى اقتدار حقيقة شايان غبطه‌در . عربيدن ، فارسيدن ، فرانسزجه‌دن ترجمه ايتديكى اثرلر اصلنه رشك افزا عد اولنسه بجادر . ناجينك برقصورى وارسه تنقيدات خرده كيرانه‌ده پك ايلرى كيتمش اولمسندن عبارتدر . ناجى اوزونه قريب بويلى ، سميزجه ، آچيق آلنلى ، شهلا كوزلو ، طوپ چهره‌لى ، سياه صاچلى ، صقاللى ايدى . چهره‌سى دائما متبسم كور-ينوردى . چوق سوز سويلمزدى . مصاحبت لاباليانه‌يى عايت طاتلى ايدى . مزايات معنو-يه‌سندن برى ده قوهٔ حافظه‌سنك متانت خارق-العاده‌سيدر . مشار اليه برچوق سنه قميله فقيرانه وناموسكارانه كچمش ، اك نهايت طرف اشرف شاهانه‌دن خدمات قلميه‌سنه مكافاة [تاريخ نويس سلاطين آل عثمان] تعيين بيورلرق بومأموريتى ايكى سنه قدر حسن ايفا ايتدكدن صكره ١٣١٠ تاريخنده قرق درت ياشنده ايكن وفات ايتمشدر . جنازه‌سى احتفالات لازمه ايله قالديروب سلطان محمود حظيره‌سنه دفن اولنمشدر . سنك مزارنده آثار طبعندن اولان بيت آتى منقوشدر :

حق پرستم عرض اخلاص ايتديكم دركاه
بر برنفس توحيددن آيرلمدم الله بر

ناجى اكابر محررين‌دن احمد مدحت افندى حضرتلرينك دامادى ايدى . مبتديلر ايچون آثار سائره‌سندن زياده مفيد اولان بولغت كتابى (فتوى) كله‌سنه قدر يازوب براقمش اولديغندن آندن آشاغيسنك (تتمهٔ لغت ناجى) عنوانى آلتنده طرف كمترانه-مدن اتماميه غيرت ايدلمكده‌در . آثار منظومه‌سى : آتشپاره ، شراره ، فروزان ، حميت ، ذات النطاقين ، ارطغرل غازى ، ترجيع بند ، يادكار ناجى ، تقطيع ياخود عروض نمونه‌سى ، مثنوى معلم ناجى ، آثار منثوره‌سى : اعجاز قرآن ، معماى آلهى ، سانحات العرب ، سانحات عجم ، امثال على ، حكم الرفاعى ، نوادر الاكابر ، صاتبده سوز ، خلاصة الاخلاص ، عبيديه ، مترجم ، مدرسه خاطره‌لرى ، مجموعهٔ معلم ، اصطلاحات ادبيه ،

نمونهٔ سخن، اسامی، عثمانلی شاعرلری، محمد
مظفر مجموعه‌سی، مخابرات، مکتوبلرم،
انتقاد [بشیر فؤاد ایله مشترك]. شویله بویله
[شیخ وصفی ایله مشترك]، خرده فروش،
معلم، لغت، هدر، درت بش جزءدن عبارت
قاموس عثمانی .

ناچار [ف] چاره‌سز . لابد، ضروری :
« ناچار چکر خلق بو محنتلری یوقسه
— آدم قره طاغ اوله کتیرمز بوکا طاقت
— روحی بغدادی » . « مقبرده نصل تك
یاتیورسه اولو ناچار — دنیاده دخی تك
یشایور آدم غمخوار — نادر » ناچار بو-
صورتله راضی اولدق. § اره‌سز، فقیر،
دوشکون. ناچاری = ناچارلق .

ناچیز [ف] برشی دکل ، دکرسز، هیچ
حکمنده، لاشی، اشخاص واشیایه
وصف اولور بندهٔ ناچیز. هدیهٔ ناچیز.
کل ناچیز. یادکار ناچیز، اثر ناچیز. ناچیزانه
= ناچیز اولانه یاقیشه‌جق صورتده: هدیهٔ
ناچیزانه. آثار ناچیزانه. ناچیزی = ناچیزلك.

ناچره [ع] آیك برنجی کونی § آیك آخری،
آخر کیجه‌سی .

ناجس [ع] قیتلق سنه‌سی .

ناحق [ع] حقسز ، حقه غیر موافق :
« کندی الیله یاره کسوب وبردیکم
قلم — فتوای خون ناحقی یازدی ابتدا — لا »

ناحل [ع] آریق ، ضعیف .

ناحیه [ع] یان طرف ، جانب § تشکیلات
ملکیه‌جه داخلیه نظارتندن منصوب
برمدیرك بداره‌سنده بولنان قطعهٔ ممالك.
جمعی نواحی .

ناخدا [ف] ملاح ، قپودان : « بلاموج
آور کرداب حیرت، ناخدا نابود —
ه [illegible] ساحللرین طوندی دریغا بانمك
نام [illegible] ود — لا ». اصلی (تکنه صاحبی)
دیمك . لان (ناو خدا) در.

ناخر [ع] چوروییوب اوفانمش کمیك .

ناخشنود [ف] خشنود دکل .

ناخلف [ف] شرف خصوصنده پدرینك،
اجدادینك اثرینه امتثال ایتمین
سفیه، خیرسز اولاد : « پدرم روضهٔ رضوان
بدوکندم بفروخت — ناخلف باشم اکر من
بجوی نفروشم — حافظ »

ناخن [ف] طیرناق . ظفر ، اصلی قانسز
دیمك اولان (ناخون) در .
ناخن آفتاب = آتش.

ناخواست [ف] بی اختیار § بی طلب ،
بی تلاش .

ناخواه [ف] ایسته‌مین، رضا کوسترمین،
خواه ناخواه = ایستر ایسته‌مز:
« زندکی در کردن افتاد است بیدل چاره
چیست — خواه باید زیستن ناخواه باید
زیستن — بیدل »

ناخوش [ف] خوش دکل، طبیعته، مزاجه
غیر موافق. ناخوشی = ناخوشلق.

ناد [ع] رزق ، روزی .

نادان [ع] بیلمین ، جاهل : « نادانلر
ایدر صحبت نادانله تلذذ — دیوانه‌لرك
همدمی دیوانه کرکدر — ضیا » . نادانی =
نادانلق، جهالت . بیلمه‌مك . نادان کلمه‌سی
لسان عوامدن درشت سوزلو ، نوبرن
معناسنه قوللانیلیر .

نادب [ع] اولونك محاسنی تعداد ایده‌رك
آغلایان .

نادر [ع] آز بولنان ، آزشی : النادر
کالمعدوم = نادر اولان شی یوق

کیدر § بر کورکجینك صلبندن دنیایه
کله‌رك جالس تخت ایران اولان حکمدار
مشهورك نامیدرکه زمانـنده حدود ایرانی
فوق‌العاده توسیع ایتمش وبغدادی محاصره
ایلمشدی . طوپال عثمان پاشا قوماندا‌سی
آلتنده مقابلنه سوق اولنان عثمانلی اردوسی
مشار الیهه . قارشی قهرمانانه مدافعه
ایتمش ونادر شاه ایرانده ظهور ایدن بعض
اغتشاشات داخلیه‌دن طولایی محاصره‌یی
رفع ایده‌رك عسکریله برابر چکلمشدر. وقوع
بولان مصادمه‌ده طوپال عثمان پاشا شهید
اولمشدی .

نادره [ع] نادر اولان شی: نادره‌دان=
عالم ، ظریف . نادره سنج =
نادر سوز سویلین ، ظریف ، نکته‌دان .

نادرست [ف] درست ، طوغری دکل .

نادم [ع] ندامت ایدن ، پشیمان اولان ،
نادمانه = نادم اولانه یاقیشه‌جق
صورتده . نادمیت = نادملك .

نادی [ع] ندا ایدن ، هاقیران ، چاغیران ،
§ مجلس ، انجمن : نادی عرفان ،
نادی فیض بادی .

نادیده [ف] کورلمه‌مش: نادیده برقیافت .

نار [ع] آتش . ترکجه‌ده مرادفی (اود)
لفظ مهجوریدر . § مضرت : فلانك
نارینه یاندی .

نارجیل [ف] هندستان جوزی . وقتیله
بونك قبوغندن اعمال اولندیغی
ایچون (نارکیله) بونك محرفی ایمش .

نارس [ف] خام میوه .

نارنج [ع] و **نارنك** [ف] ترنج .

ناروا [ف] لایق دکل : « سکا بن باشقه
بددعا ایده‌مم — ای خزان ناروابهار
امل — بنی آغلاتدیغك قدر سنی‌ده —
ایلسون کریه‌بار باشقه کوزل » .

ناری [ع] جن ، پری § جهنمی ، دوزخی .

ناز [ف] محبوبه‌نك عاشقنه ایتدیکی شیوه ،
استغنا : چوق ناز عاشق اوصاندیرر .
ایتمك ، چکمك ماده‌لریله قوللانیلیر : ناز
ایدرسه غمزه‌سی عشاق زاره ناز ایدر —
زلفی بر آشفته‌در کیم روزکاره ناز ایدر
— نفعی » « چکیلیرمی بوکا فلکك نازی »
نازپرور = ناز ایدن: «او رتبه نازپرور
اولمه کیم ای مهر استغنا — سی بر ذره
ناچیز ایکن بن آفتاب ایتدم — ادیب »
نازپرورانه = نازپروره یاقیشه‌جق
صورتده. نازپروری = نازپرورلك .

نازك [ف] یوفقه، رقیق: شعر نازك. نازك
سوز§ کوزل، محبوبه § نزاکتلی،
ظریف، ملتفت، مکرم. فی الاصل ضم زا
ایله‌در. فقط بوصورت لسانمزده قبول
اولنه‌ماز . نازك اندام = نازك اندامل .
لطیف وجودلی . نازکانه = نازك اولانه
یاقیشه‌جق صورتده . نازك بدن = نازك
بدنلی ، لطیف وجودلی نازك مزاج =
نازك مزاجلی . نازکتر و نازکترین =
زیاده نازك. نازکتن = نازك وجودلی .
نازکی = نازکلك .

نازك خیالان [ف] مصنوعات الهیه‌یی
فکر ایدنلر ، عارفان §
شعرا : « سخن باشد دلیل زندکی نازك
خیالانرا — بیدل »

نازل [ع] نزول ایدن ، آشاغی این :
سمادن شمدی مائده نازل اولیور.

نازله [ع] بلا، داهیه، محنت.

نازنده [ف] ناز ایدیجی، ایدن.

نازنين • [ف] نازلى، مستغنى: «صانجوب بله نازنين اتكلر — جمع ايليه‌لم كوزل چيچكلر — فضولى» § نازك اندامل، لطيف يراديلشلى: «كر بر سرو چشم من نشينى — نازت بكشم كه نازنينى — سعدى» طريق نازنين = بكتاشى طريقى: طريق نازنين فقراسى.

ناس • [ع] اسم جنسدر، بر آدم، آدملر، انسانلر: خير الناس من ينفع الناس = نالسك خيرليسى ناسه منفعتى اولاندر.

ناساز • [ف] دوزنسز، اويغون دكل، غير موافق: طالع ناساز. ناسازى = ناسازلق.

ناسج [ع] نسج ايدن، طوقويان.

ناسخ • [ع] نسخ ايدن، ابطال ايدن، رد ايدن § يازى يازان.

ناسزا [ع] لايق دكل، لايق اولميان.

ناسفته [ف] دلنمه‌مش: در ناسفته = دلنمه‌مش اينجى.

ناسق [ع] نسق ايدن، تنظيم وترتيب ايدن.

ناسك [ع] الله يولنده عبادت ايدن.

ناسنجيده [ف] طارتلمامش.

ناسوت [ع] عالم اجسام، دنيا (لاهوت) مقابلى. مجازاً شريعت و عبادت ظاهريه معناسنه ده قوللانيلير.

نامور [ع] آدى چيقمش، مشهور غازى، نامور. (نام آور) دن مخففدر.

ناسى [ع] نسيان ايدن، اونودان.

ناشاد • [ف] شاد دكل، غملى: قلب ناشاد. ناشادى = ناشادلق «ناشاد كوكل بر كون اولوب شاد اوله جقدر — ضيا».

ناشايسته [ف] لايق دكل.

ناشتا [ف] صباحدن برى برشى يه‌مه‌مش اولمق.

ناشد [ع] شعر انشاد ايدن، اوقويان.

ناشر [ع] نشر ايدن، صاچان، طاغيدان، يايان، آچان: ناشر نور معرفت. ناشر فيض نامتناهى. ناشر لواى عدل.

ناشسته [ف] ييقانمامش.

ناشط [ع] شاد، شن آدم.

ناشكيب • [ف] صبرسز. عاشق ناشكيب. بلبل ناشكيب. ناشكيبى = ناشكيبلك.

ناشكفته [ف] آچيلمامش: زهرهٔ ناشكفته. بعضاً (نشكفته) صورتنده تخفيف اولنور: غنچهٔ نشكفته.

ناشناس • [ف] جاهل § طانيماز اولان. بو معناده دائماً وصف تركيبى حالنده قوللانيلير: حق ناشناس. حقوق ناشناس.

ناشنيده [ف] ايشيدلمه‌مش: قول ناشنيده. شعر ناشنيده.

ناشى [ع] نشأت ايدن. ايلرى كلن. وجود بولان، طولايى.

ناصح • [ع] نصيحت ايدن، اوكوت ويرن. ناصحانه = ناصحه ياقيشه جق صورتده. ناصح الجيب = قلبى تميز آدم.

ناصر [ع] نصرت ايدن، ياردم ايدن. جمعى ناصرين. (والله خير الناصرين) كريمهٔ جليله‌سى يونان محاربه‌سنده‌كى مظفريت عثمانيه‌يه تاريخ دوشمشيدى.

ناصيه [ع] آلين، پيشانى. جمعى: نواصى. ناصيه سا — ى = آلنى يره سورن: ناصيه ساى احترام، ناصيه ساى تعظيم. ناصيهٔ حال = تعبيرى چهره كوسترش مقامنده قوللانيلير: فلان ذاتك ناصيهٔ حالندن ايلكى آكلاشيليور.

نادج [ع] كركی كبی پشكينات، ميوه .

ناطخ [ع] بوينوز اوراق .

ناطر [ع] باغ، باغچه، خرمالق بكجيسی § حمام خدمتجيسی . جمی نواطر .

ناطق [ع] نطق ايدن ، سويلين § دراك وتفكر ايدن: انسان بر حيوان ناطقدر

ناطقه [ع] قوهٔ دراكه ، انسانی حيواناتدن تميز ايدن مزيت معنويه : نفس ناطقه. قوهٔ ناطقه.

ناطور [ع] (ناطر) ايله مترادفدر.

ناظر [ع] نظر ايدن، باقان ، گوزهدن: «ناظر سكا چشم اشكبارم — لطف ايله كثير شراب ساقی — بيهوده دكل بو انتظارم — گوكلم بنه بك خراب ساقی — لا» § برادارهنك، بر نظارتك كافهٔ امور ومعاملاتنه نظارت ايدن اك بيوك مأمور: خارجيه ناظری . معارف ناظری . جمی (نظار) . سديد الناظر = شائبهٔ تهمتدن بری اولمغله بر شيئه كركی كبی دقتله نظر ايدن آدم .

ناظم [ع] نظم ايدن ، ديزن، ترتيب وقويان: ناظم لآل. § شعر سويلين: شهنامه ناظمی فردوسی طوسی. «ناظم منظومهٔ سلك لآل مثنوی — نفعی» اكثريا موزون سوز سويلين مقامنده قوللانيلير: هر شاعر ناظم ايسهده هر ناظم شاعر دكلدر. ناظمانه = ناظم اولانه ياقيشه‌جق صورتده. جمی ناظمين .

ناعجه [ع] يوموشاق ير .

ناعم [ع] تر ، تازه نبات § لطيف يوموشاق شی .

ناعمه [ع] ناز ونعمتله پرورده اولان قادين .

ناعور [ع] قانی كسلميه‌ين طمار § دكرمن قنادی .

ناعوره [ع] باغچه دولابی .

ناغض [ع] تعجب ايدر كبی باشنی تبرهدن .

ناف [ف] گوبك، سره : سينه بر سينه ناف بناف غنوده زير پوستين انس وائتلاف اولدق — تلمق ترجمه‌سی ، كامل پاشا § اورته ، وسط . ناف عالم — و — ناف زمين = مكهٔ مكرمه . ناف شب = گيجه ياريسی .

نافخ [ع] نفخ ايدن ، اوفورن . نافخ صور قيامت .

نافذ [ع] نفوذ ايدن، ايشلهين، اوته‌سنه كچن . اكثريا امر وحكمه صفت اولهرق ايراد اولنور : نافذ الامر ، حكم نافذ . نافذ الكلم = سوزی كچن، امری نفوذ ايدن . نافذيت = نافذلك : شعر روحه نافذيتی حائز اولمليدر .

نافر [ع] نفرت ايدن ، اوركن .

نافرجام [ف] عاقبت كاری خيرلی اوليان شی : بخت نافرجام . طالع نافرجام .

نافع [ع] اسماء حسنادندر . نفع ، فائده ويرن : عبدالنافع § نفعلی ، فائده‌لی: «كنديمه نافع صانيردم كندی — مرضه وكلش مكربندن بكا — ابن الخضر رشدی بك» .

نافه [ع] مسك آهوسی دنيلن حيوانك گوبكندن چيقاريلان بر نوع مسك § محبوبه‌نك صاچی : «چو وا كرد آن نافهٔ مشك ناب — شب آمد بپابوسی آفتاب — فردوسی» = جانان سياه صاچلرينی آچوبه طوپوقلرينه قدر دوكديكی زمان گويا كه

كيجه كونشك آياغنى اوپمكه كلدى . § دريسندن كورك ياپيلان حيوان پوستلرينك قارنى آلتنده‌كى درى : نافهٔ سمور . نافهٔ وشق.

نافي [ع] نفى ايدن ، وجودينى اورته‌دن قالديران ، كيدرن .

ناقابل [ف] قابل دكل § قابليتسز ، جاهل . جمعى ناقابلان .

ناقه [ع] ديشى دوه : « ناقه‌ليلا محمل چكمش بيابانى سمتنه — ابله مجنونى بوحالتدن خبردارى جرس — فضولى »

ناقد [ف] نقد ايدن ، ايسنى كوتوسندن آييران § درهم ، دينار .

ناقر [ع] نشانه اصابت ايدن ، اوق .

ناقص [ع] نقص ايله متصف ، اكسك ، تام دكل § رياضياتده «—» اشارتى . مؤنثى ناقصه . ناقصة العقل = قادين .

ناقض [ع] نقض ايدن ، بوزان .

ناقل [ع] نقل ايدن ، بريردن ديكر يره طاشيان § روايت ايدن . ناقل مجلس = برمجلسده سويله‌نيلن سوزلرى ديكر مجلسده نقل وروايت ايدن ، سوز آلوب كوتورن اخلاقسز .

ناقور [ع] دودوك ، بورو .

ناقوس [ع] خرستيانلرك عبادت وقتلرينى اعلام ايچون كليسادرونده چالدقلرى چان : ناقوس زدن ترانهٔ بندكى است — خيام»

ناك [ف] ادات تكيف واتصافدر . تركجه‌ده مرادفى (لو . لى) اداتلريدر . اسمه لاحق اولور : غمناك = غملى . كدرناك = كدرلى . فرحناك = فرحلى ، طربناك = طربلى .

ناكام [ف] مرادينه نائل اولميان ، طالعسز ، محروم : بندهٔ ناكام . «كامسى لمقدر اميد يلمه ناكامه كوره — لا» § ناچار ، لاعلاج ، ناكامى = ناكاملق ، محروميت .

ناكاه [ف] آنسزين . بردن بره . نظمده (ناكه) صورتنده محفف اولنور .

ناكس [ف] صويسز ، آلچاق ، دوروماية . ناكسانه = ناكسجه‌سنه . ناكسى = ناكسلك . ناكسان = ناكسلر .

ناكس [ع] باشنى دكمش آشاغى‌يه اكن ادم جمعى شاذ اولرق (نواكس) كلير .

ناكل [ع] نكول ايدن ، محترزانه قاچينان ، دونن .

ناكوار [ف] معده‌ده هضم وليان ويا بطئ الهضم اولان شى

ناكهان [ف] آنسزين ، بردنبره كان :

ناكهانى [ف] بلاى ناكهانى . رضاى ناكهانى وتناسوامك رضا وله . قجه بدخواهك ظفربولماز — رضاى طالبانى برقضاى ناكهانيدر — شيخ رضا» .

نال [ف] دودوك ، مزمار § خامه ، قلم § قلم ايچنده‌كى اينجه تل : «اى تن ضعيفى فرياد وناله نال — قالدم او رتبه ضعف ايله يوق ارنجه حال — راغب پاشا» § قارغى قامشى . شكر قامشى § ايكه‌بجى . ايكله‌ين . بومعناده وصف تركيبى حالنده قوللانيلير .

نالش [ف] ايكلمه ، يكاق ايته : نالش ناى . نالش عندليب . « ايلمه اى كريهٔ نالش قرنم ازدياد — ناجى »

ناله [ف] يكاق ، انين : ناله‌ئى ناله‌ٔ دل . «كويكده ناله كيم دل مشتاقدن بوپار — برنغمه‌در حجازده مشاقدن قوپار — نائلى قديم » . « بى دلشاد قيلماز هيچ بر حالك دوامندن — الندن ناله‌لر فريادلر طبيم

پریشانك». ناله‌زن وناله سنج = ناله ایدیجی
ایدن: «وجدی تزیید ایدن هم دردلر الحانیدر
— ناله سنج اولدقجه نی ایلر اتینم ازدیاد
— معلم ناجی». ناله‌زنی وناله‌سنجی =
ناله‌زنلك. ناله کنان = ناله ایده‌رك.

نام [ف] اسم، آد § شهرت وشان: «نه
کسب ایتدم حیاتمدن بو بندرکا فانیده
— اوده نسیانه مرهون، آه بوش بر نامدن
باشقه» نام آور = آدی چیقمش، مشهور
آدم. نام بردار. نام برده. نامدار، نامور
= نام‌لی، شهرتلی، آدلی، صانلی: غازی
نامدار. شاعر نامور. نامجوی = نام
آرایان. شجیع، بهادر. نامزد = نشانلی
قیز، استقبال ایچون برخصوصه، برموقعه
تعیین ایدلمش اولان.

نامبارك [ف] مبارك دکل، میمنتسز: «نا
مبارك قدمی نیل وفرانی ووریدور
— لا».

نامتصور [ف] متصور دکل، خاطر وخیاله
کلمین.

نامتناهی [ف] متناهی دکل، نهایتسز: فیض
نامتناهی. فضای نامتناهی «بیتری
بیتدی دینلدیکه نور نامتناهی — نفسله قابل
اطفامیدر چراغ الهی — ناجی».

نامحدود [ف] محدود دکل، حدی، پایانی
یوق. فکر نامحدود. شوق نامحدود.
«تجلیسی دیکدر زنده‌کی برآن موهومك
— زمان برلحه‌در جاری الاطلاق نامحدود»

نامحرم [ف] محرم دکل، کندیسیله کورو-
شولمه‌سی حرام اولان § بیکانه،
یابانجی: «ما اکر مکتوب ننویسیم عیب مامکن
— درمیان راز مشتاقان قلم نامحرمست —
فیضی هندی» = مکتوب یازمدیغمزدن
طولایی بزی تعییب ایتمه. اسرار مشتاقان
آره‌سنده قلم بیکانه‌در.

نامحصور [ف] محصور دکل، حصر ایدلمه‌مش:
قوم نامحصور.

نامرد [ف] مرد دکل، آلچاق، نجیل،
لئیم، فحبه: «کچمه نامرد کوپرو-
سندن قو آپارسون صوسنی» § قورقاق.
نامردانه = نامرد اولانه یاقیشه‌جق
صورتده. نامردی = نامردلك.

نامرضی [ف] رضایه غیر موافق: حرکت
نامرضی. فعل نامرضی.

نامزاج [ف] مزاجسز، مزاجی قیرق،
کیفسز. نامزاجی = نامزاجلق.

نامسموع [ف] مسموع دکل، ایشیدلمه‌مش.

نامطبوع [ف] مطبوع، مقبول دکل، طرز
نامطبوع. شعر نامطبوع.

نامعدود [ف] معدود دکل، صایلماز: مبلغ
نامعدود.

نامعقول [ف] معقول دکل، عقله غیرموافق.

نامعلوم [ف] معلوم دکل، بیلنمه‌مش.

نامقبول [ف] مقبول دکل، قبول اولنما-
مش، بکنلمه‌مش.

ناملایم [ف] ملایم دکل، مناسبتسز، درشت،
اویغونسز: «ناملایم لهجه‌سی
موزونی ناموزون ایدر — فضولی»

نامناسب [ف] مناسب دکل، اویغونسز.

ناموافق [ف] موافق دکل، اویغونسز.

ناموجه [ف] موجه دکل، توجیه ایدلمه‌مش.

ناموزون [ف] موزون دکل، وزنسز:
شعر ناموزون.

ناموس [ع] عفت، عصمت، نزاهت،
ادب وحیا، طوغریلق کبی فضائل
انسانیه‌نك خلاصهٔ معانیسنی جامع بر کلمهٔ
مقدسه‌درکه متصف بین الناس دائما عزیز
ومحترم اولور: ارباب ناموس. ناموسسز

یاشامغه اولوم هر حالده ترجیح اولنور . ناموسپرور = ناموسلی. ناموسپرورانه = ناموسپرور اولانه یاقیشهجق صورتده . ناموسپروری = ناموسپرورلك § صاحب اسرار § ملائکه ، شریعت ، وحی و حکم الهی ، ناموس اکبر = صاحب اسرار عظم، یعنی جبرائیل علیه السلام.

نام مستعار [ف] کندی نامندن باشقه اولهرق عاریة طاقیلان نام: نام مستعار ادبا ماسکهسیدر — عالی بك.

نامه [ف] مکتوب ، تحریرات : « بو نامه اویار جانه کیتسون — بر آهدر آسمانه کیتسون — شیخ غالب» . مکتوبه نامه اطلاقی عنوانده ویا آخرنده اسم یازلسی اعتباریلهدر § کتاب: شهنامه . بازنامه . همایوننامه . § فرمان ، بیورلدی : نامهٔ حکمداری. نامهٔ همایون. نامه آور و نامه بر = مکتوب کتیروب کتورن : کبوتر نامه بر. نامه رسان = نامه ایرشدیرن ، نامه اولاشدیران . نامه رسانی = نامه رسانلق .

نامهربان [ف] وفاسز، محبتسز، شفقتسز: دلبر نامهربان . « مهرم که اولدی عالمه روشن کونش کبی — بر ذره کلمز ای مه نامهربان سکا — جامی » نامهربانی = نامهربانلق.

نامی [ف] نامل، شهرتلی، متعین.

نامی [ع] نما بولان، بیوین، آرتان.

نامیه [ع] قوت نما صاحبی، آرتمق، بیومك شانندن اولان شی § حیوانات و نباتاتده اولان بیومکلك، آرتمقلق قوتی: قوهٔ نامیه .

نان [ف] اتمك ، خبز : « یارب نهدر بو کشمکش درد احتیاج — انسانك احتیاجی که بر لقمه ناندر — ضیاء» . ناپاره = اتمك پارچهسی: طالب ناپاره. نانپز = اتمکجی . نان تلخ = بیات قورو ، کوفلی اتمك . نان جوین = آربه اتمکی : « ای خواجهٔ سرآمده ممکن دکلیدر — مقصود دفع جوع ایسه نان جوین ایله — نائلی قدیم » نانجو — ی = دیلنجی ، کدا ، طالب دنیا. نان حلال = کسب و زراعتله حاصل اولان معیشت . نانخوه = اتمك ایستهین، دیلنجی. نان دهقان = پادشاه اتمکی. نانکش = چتلنبك، نان کشکین = بقله، طاری، آربه، بغدای اونندن یاپیلان بر نوع اتمك. نان کلاج = اتمك قطایفی ، کلاج بقلوهسی . نانکور = یدیکی اتمك قدرنی بیلمین ، شکرینی ادا ایتمین ، کافر نعمت، جری، ناکس ، بخیل ، مردار . (نامکور) بوندن محرفدر.

نانو [ف] چوجغی اویوتمق ایچون سویلنیلن ازکیلی نغمه، ننی .

ناودان [ف] اولوق ، میزاب : ناودان قلم عرفان . ناودان خامه .

ناور [ف] ممکن . ناوران = ممکنات .

ناورد [ف] جنك ، حرب . ناوردگاه = جنك محلی . معرکه .

ناوك [ف] اوق ، تیر : ناوك مژگان . ناوك سحری = سحر وقتنده ایدیلن بد دعا ، انکسار . ناوك قلبی = درون دلدن چکیلن آه . ناوك انداز = اوق آتان . ناوك اندازی = ناوك اندازلق .

ناوچه [ف] کثیف ، مردار ، ملوث .

ناهب [ع] نهب ایدن، یغما ایدن .

ناهد و ناهده [ع] ترنج ممهلی قز .

ناهِق [ع] اشك كبى آكيرن ، اشك سسلى .

ناهِل [ع] صوسز .

ناهمتا [ف] مساوى اولميان ، اش دكل .

ناهموار [ف] اكرى ، منحنى، دوزكون دكل: ارض ناهموار. ناهموارى = ناهموارلق .

ناهى [ف] نهى ايدن، منع ايدن .

ناهيد و ناهيده [ف] زهره كوكبى . اساطير ايرانيه‌ده مطربهٔ فلك اعتبار اولنمشدر .

ناى [ف] « نا » ماده‌سنه مراجعت .

ناياب [ف] بولنماز : ناياب برآدم .

نائب [ع] نوبت بكله‌ين § وكيل، قائمقام: نائب حكومت § محاكم شرعيه‌ده طرف سلطانيدن حكمه مأذون اولان . مؤنثى نائبه : اسپانيا نائبهٔ حكومتى .

نايبان [ف] (نى‌زن) ايله مترادفدر .

نائبه [ع] بلا ، مصيبت، مشقت، شدت، قضا . وقعه. جمعى نائبات ونوائب: نائبات ليال . نوائب زمان .

نايچه [ف] نايك مصغرى . كوچك نى ، كوچك قاميش .

نائحه [ع] ميتك خانه‌سنده ، جنازه آرقه‌سندن متوفانك محاسنى تعداد ايدرك اجرتله آغلايان، فرياد ايدن قادين، صاغوجى . جمعى نائحات .

نائره [ع] حرارت، صيجاقلق، آتش، كرمى : نائرهٔ حرب وقتال . نائرهٔ عشق .

نائل [ع] ايستديكى شيئى الده ايدن ، مطلوبه دسترس اولان : نائل التفات . نائل احسان . نائليت=نائللك .

نائلى قديم [شاعر مشهور] استانبوللو در . اسمى مصطفى در . نفعى معاصرلرندن برشاعر استاددركه تنقيح الفاظ واختراع تعبيرات جيده ايله تميز ايتمشدر . مشار اليه (١٠٧٧) تاريخنده ختم منظومهٔ حيات ايلمشدر .

نائم [ع] اويويان ، اويقوده بولنان ، خوابيده : طفل نائم . دلبر نائم .

نبائر [ع] (نبيره)نك جمعى اولمق اوزره عجملر طرفندن اوندرلمشدر، بوده فرامين ، قوانين وامثالى كبى ياكلشدر .

نبائل [ع] نبيله‌نك جمعى .

نبات [ع] اوت . آغاج كبى يردن بيتك شاندن اولان شى . جمعى نباتات. نباتى = نباته منسوب . نبتيون = علم نباتات علماسى .

نباج [ع] شديد الصوت .

نباح [ع] كوپك هاولامه‌سى .

نباش [ع] مزارى قازه‌رق اولونك كفننى چيقاران ، كفن صوييجى: رحم الله النباش الاول.

نبال [ف] اوقجى، اوق يابوب صاتان .

نبالت [ع] ذكا ، نجابت، كرم وشرف جهتيله عالى قدر اولمق§ بيوكلك، عظمت .

نباهت [ع] شرف، شان وشهرت§شرف، شان وشهرت صاحبى اولمق .

نبت [ع] اوت، كياه§ اوت بيتمك .

نبذه [ع] آزشى. پارچه§برشيئك بقيه‌سى.

نبرد [ف] جنك وجدال، قتال .

نبرد آزما [ف] چوق جنك كورمش . محاربه‌لرده تجربه‌سى سبقت

اتمش آدم .

نَبَردگاه [ف] جنك محلی، معركه .

نَبض [ع] طمار آتمق § طمار آتمەسی محسوس اولدیغی محل: نبض آشنا = نبضدن آكلایان، نباض: « ای طبیب حاذق نبض آشنای درد دل — خستهٔ هجرم بكا بر چاره الله عشقنه — شيخ الاسلام اسحق افندی »

نَبضان [ع] طمار آتمق .

نَبع [ع] بیكر صویی قاینایوب آقمق .

نَبِق [ع] سدر دینیلن آغاجك میوه‌سی، سكون با ایله‌ده مقتدر.

نَبل [ع] اوق یایمق § اوق، تیر.

نَبی [ع] پیغمبر، طرف الهیدن قوللره تبلیغ احكام ایدن ذات شریف، رسول ایله بینلرنده عموم و خصوص مطلق وار در . نبی صاحب كتابده اولمیه‌بیلیر . حالبوكه رسول اطلاقی صاحب كتابه خاصدر. جمعی انبیاء: انبیاء عظام. نبوی = نبی‌یه منسوب: حدیث نبوی = احادیث نبویه . هجرت نبویه .

نَبیذ [ع] خرما و آرپه‌دن یاپیلان برنوع شراب .

نَبیر و نَبیره [ف] اوغلك اوغلی، طورون. § قزك اوغلی، طورون، حفید .

نَبیل [ع] عالی، عالم، فاضل آدم.

نَبیسه [ف] اوغل اولادی، حفید .

نَبیه [ف] شریف، نجیب، نامدار آدم.

نَتاج [ع] حیوانك كندی كندینه طوغورمق.

نَتایج [ع] (نتیجه) نك جمعی .

نَتیجه [ع] دول § برشیدن چیقارلش، حاصل ایدلمش اولان شی § منطقده حد اوسط اسقاط ایدلدكدن صكره صغری ایله كبرانك اقترانندن حاصل اولان شی. نتیجه‌بخش = نتیجه ویریجی، ویرن نتیجه پذیر = نتیجه قبول ایدن ، نتیجه بولان .

نَثّار [ع] نثر ایدیجی، ایدن، صاچیجی، طاغیدیجی .

نَثر [ع] صاچمق، طاغتمق § وزنسز، قافیه‌سز یازیلان شی .

نَثره [ع] حیوانلرك آقصیرمه‌سی .

نَجائب [ع] (نجیب) ك جمعی .

نَجات [ع] قورتیلمق، خلاص اولمق «دیو-لمق» مادەسیله قوللانیلیر: دشمندن نجات بولمق § قورتیلمه قورتیلش: النجاة فی الصدق = نجات طوغرولقده‌در .

نَجابت [ع] اصلی ونسلی تمیز اولمه، اصالت، بیوكلك § كوزل خویلولق، عزتلك .

نَجاح [ع] برشیئه ظفریاب اولمق، حاجت، مطلوب حصوله كلمك § خلاص اولمق قورتیلمق .

نَجّار [ع] دولكر، دروكر .

نَجاست [ع] پیسلك، مردارلق .

نَجاشی [ع] حبش حكمدارینك علمیدر. چین ایمپراطورلرینه « فغفور »، ژاپونیا حكمدارلرینه‌ده «میقادو» دینیلیر.

نَجّام [ع] علم نجومه آشنا اولان .

نَجدت [ع] شجاعت ، بهادرلق .

نَجِس • [ع] پیس، مرداراولمق § مردار، ناپاك، پلید. (طاهر ك) ضدی . ایکنجی معناده کسر جیم ایله ده لغتدر .

نَجَف • [ع] امام علی رضی الله عنه حضر تلرینك مرقد منورلرینی حاوی اولان شهر : «بکاوش مژه از کور تانجف بروم — اکر بهند بخاکم کنی وکر بتتار — عرفی»

نَجْل • [ع] چوجق، اولاد : نجل نجیب § اصل، نسل § بر شیئی آتمق .

نَجْم • [ع] کوکب، ستاره § اولکر کوکی، پروین، ثریا. بو معناده النجم دیمك لازمدر . جمعی انجم، انجام، نجوم کلیر.

نجیب • [ع] صویی تمیز، نسلی پاك، اصیل. کریم. انسان وحیوانه وصف اولور: نجیب بر ذات . نجیب برآت . جمعی نجبا. انجاب . ناقهٔ نجیبه. بونك جمعی نجائب کلیر.

نَجیره [ع] اوستی اورتیلی اخشاب صفه .

نجیس • [ع] اصلا اونولمیان علت § نجاستلی، پیس، مردار .

نَجیل [ع] مرد اصیل، معروف النسب : نجل نجیل .

نَحاریر [ع] (نحریر) ك جمعی : نحاریر زمان .

نَحافَت • [ع] آریقلق، ضعیفلك، طاقتسزلك، لاغرلك : نحافت وجود . نحافت جسمی قیامنه مساعد اولسه اوجهره هیبتنه باشقه بر وقار وعظمت بخش ایدردی. لامارتین

نَحّام • [ع] چوق تنحنح ایدن آدم § بخیل، جری .

نَحْت • [ع] یونمق، یونلمق . تراشیدن : صنعت نحت . نحت سنك § ایکی کلمه دن برکلمه وجوده کتیرمك . (منحوت) ماده سنه مراجعت .

نَحْر • [ع] بوغاز، صینه § بوغازلامق . یوم النحر = ذی الحجه نك اوننجی کونی .

نَحْز • [ع] اوتنه قاقمق، بر شیله دورتمك § بیر کبی شیلری هاونده دوکمك .

نَحْس • [ع] اوغورسزلق، یمنسزلك. (سعد) ك ضدی . § اوغورسز، یمنسز. نحس اکبر = زحل: «نحس اکبرله طلوع ایتدی ثریای سخن — وهبی .» نحسین فلك = زحل، مریخ .

نَحْل [ع] بال آریسی، مکس انکبین .

نَحْمَه [ع] کوکسدن چیقان سس .

نَحْنَحَه [ع] اوکسورمك، بوغازده بلغم طیقانقله حیرلتی ایله صولومق .

نَحْو • [ع] طرف، جهت، یول . بو معناده جمعی اولان انحاء قوللانیلیر : انحای صحرا § کبی. مانند § کلام عربك اعرابی بیلدیرن علم معروف . نحوی = علم نحوه منسوب. علم نحو عالمی. نَحْوِیُّون = علم نحو علماسی .

نَحیب • [ع] فریاد ایله آغلامق ، بکا ایتمك § شدتله بکا: آغلامه.

نَحیتْ و نَحیتَه [ع] کومولتی به یاقین ایکلتی .

نَحیرْ [ع] بوغازلانمش : اشتر نحیر. کوسفند نحیر.

نَحیرَه [ع] آیك اول کونی یاخود آخر کیجه سی.

نَحیس • [ع] قیتلق : سال نحیس § اوغورسز، یمنسز .

نَحیف • [ع] آریق، ضعیف، لاغر : جسم نحیف . مرد نحیف .

نَخ [ف] ایپ، تار، رشته .

نَخْچیر • [ف] آولاق . صید ایتمك § آو، صید § آهو وامثالی صحرائی جانوار . § آو محلی، شکارکاه. جیم عربی ایله استعمالی خطادر .

نَخْل [ع] خرما آغاجى . مفردنده (نخله) دينيلير . اسكيدن موم وكموشدن آغاج دالى شكلنده ياپيله‌رق كلين اوكنده كوتوريلن آرايشه بوندن غلط اولمق اوزره (نقل) دينيليردى . نقلبند = نقل دينيلان شيئى ياپان ، موجى ، قلمكار .

نَخْلِ تابوت [ف] پيراوله‌رق وفات ايدنلرك تابوتى اوزرينه قونيلان برنوع زينت، آرايش ، اكليل. بوعادت وقيله ايرانده جارى ايدى: «كشتهٔ عشقم وآن نيست كه درشهر كسى — نخل تابوت مرا بيندوشيون نكند — شاقى». «سايه‌سين درويش دىرك ونوادن دور ايدن — صاقلاسون آرايش تابوته نخل قامتى — منطقى» . آكا (نخل ماتم) ده دينيلير .

نَخْلِ طور [ف] موسى عليه السلامك وادئ ايمنده اوزرنده تجليات انوار الهيه‌يى مشاهده ايتمش اولديغى شجر مقدس .

نَخْلِ مَرْيَم [ف] عيسى عليه السلامك زمان تولدنده حضرت مريمك اوجاع حملدن مضطرب اوله‌رق صحراده سايه‌سنه التجا ايتديكى قورى خرما آغاجيدركه شجر مذكور مشاراليهانك بركت عفتندن بقدرة الله تعالى يشيللنمش ايدى .

نَخْلزار و نَخْلِستان [ف] خرمالق، مطلقا آغاجلق ، فدانلق معناسنده‌ده قوللانيلير : «بنه سير ايله نخلستان دورا دور معنايى — كلستان دركلستاندر خيابان درخيابان‌در — رياضى». نخلزار جنت .

نَخْوَت [ع] بيوكلنمك ، تكبر . تعظم§ كبر، عظمت، بيوكلك طاسلامه: نخوت جهلا. كسر نون ايله ياكلشدر نخوت پيشه = نخوتى اعتياد ايدن ، متكبر .

نخوتفروش = عظمتفروش .

نَخيب [ع] يوركسز، قورقاق . جبان .

نَخْجير [ف] يوصى ، كمين . نخجيركاه = يوصى يرى . ژ ايله‌ده لغتدر .

نُخَيْل [ع] خرما آغاجى: «دست ما كوتاه وخرما برنخيل — سعدى» = المزقيصه . خرما آغاجك اوزرنده § (نخل)ك جمعى. خرما آغاجلرى ، خرمالق .

نَدّاف [ع] ياموق آتان ، حلاج .

نَدامَت [ع] (دكاشكى ياپميه‌ايدم) ديمك . پشيمان اولمق (ايتمك)(كتيرمك) ماده‌لريله قوللانيلير : ندامت كتيردكى اولدى. ياپديغى شيدن ندامت ايتدى .§ پشيمانلق : آتش ندامت . حس جانسوز ندامت . ندامتكار = ندامت ايدن ، پشيمان اولان. ندامتكارانه=ندامتكارجه‌سنه ندامتكارى = ندامتكارلق . ندامتكاه = محل ندامت : ندامتكاه عالم . نظمده بعضاً (ندامتكه) صورتنده تخفيف اولنور : «بر ندامتكه‌درالحق سوق عالم ، عاقبت — مشترى وبايعك اواهدر سرمايه‌سى — لا» .

نَداوَت [ع] ياشلق، نمليك ، رطوبت .

نُدْب [ع] ميت اوزرينه محاسننى تعداد ايدرك آغلامق .

نَدَب [ع] ياره يرى، نشان ، زخم .

نُدْرَت [ع] نادرلك، آزبولنمه، قلت .

نَدَم [ع] پشيمان اولمق: حس ندم§ پشيمانلق: «بيلدرميسك كه جالب تعظيم اولور كرم — افعال .. لمانه‌يى تعقيب ايدر ندم — ناجى» .

نَدْمان [ع] نادم ، پشيمان § نديم همدم شراب .

نَدِيدْ و نَدِيدَه‌جى [ع] اش ، مثل ، همتا . (نداند)

نَدِيمْ و نَدِيمَه [ع] همقدح ، همبزم شراب . § مصاحب ، همدم : « نیم ندیمهٔ روحم تفکر اتمدر — دم تفکرم الک خوش دم حیاتمدر — اکرم بك » § امرا وسلاطینك همنشینی ، مصاحبی . بو ایکی معناده توسع طریقیله مستعملدر .

نَدِيمْ (شاعر مشهور) (احمد) تقلیدن عاری اشعار شوخانه‌سیله عثمانلی شاعرلری آره‌سنده برموقع مخصوص طوتمش اولان نادرهٔ طبیعتدرکه سلطان ابراهیمك اواخر سلطنتنده قاضی‌عسکر بولنان مصطفی افندینك نبیره‌سیدر . محمود پاشا محکمه‌سنده حاکملك ایتمشدر . مشهور داماد ابراهیم پاشانك کتابجیسی وندیمی ایدی . (١١٤٣) ده ارتحال ایلمشدر . قاره‌جه‌احمد قبرستاننده مدفوندر . نابی کبی آنك‌ده سنك مزاری تجدیده شایاندر . دیوانی معروفدر . صحائف الاخبار ترجمه‌سی اولان (منجم‌باشی تاریخی) دخی جمله آثارندندر . مشار الیهك میرزا زاده سالم تذکره‌سنده منتخب اولمق اوزره کوستریلن :

خسته‌لکلردن امان کورمیه چشم سیهك
مومیا بولیه عالمده شکست کلهك مطلبی
کندیسنك الك عادی سوزلرندن عد اولنسه بجادر .

نَذْر [ع] برکیمسه برشیئی کندی نفسنه واجب قیلمق . الله ایچون برعبادتی عهده‌سنه آلمق § برکیمسه واجب اولمیان شیئی کندی نفسی اوزرینه واجب قیلمق : « ویرمم سکاچك بندن الك ای ملك الموت — جانانمه نذر ایلدیکم جانه طوقنمه — عاشق عمر » § دیت . بومعناده جمعی نذور کلیر . § شرط و تعلیقه مقارن وعد .

نَذِيرْ [ع] برینه برشیئك قورقنج اولدیغی خبر ویره‌رك کندیسنی قورقوتمق ، برماده‌نك تبلیغیله تخویف . (تبشیر) مقابلیدر . § اسماء پیغمبریدندر .

نَذِيرَه [ع] نذر ایچون ادا اولنان شی .

نَرْ [ف] ارکك : شیر نر .

نَرَّه [ف] ارکك § طائفه : نرهٔ آب . ره تخفیف را ایله‌ده لغتدر .

نَرْجِسْ [ع] (نرکس) کلهٔ فارسیه‌سندن معربدر .

نِرْخْ [ف] نارق ، رسمی قونیلان فیأت ، بهاء سعر : فی الاصل نونك کسریله‌در .

نَرْدْ [ف] طاوله دنیلان معروف اویون . بونك مخترعی بزر جمهر ایمش . نردباز = طاوله اوینایان . نردبازی — نردبازلق .

نَرْدُبانْ [ف] مردیون .

نَرْكِسْ [ف] معروف چیچك زرین قدحده بونوعدندر . § محبوبه‌نك کوزی ، کوزل کوز . نرکس نیم‌خواب . نرکس مخمور = محبوبه‌نك کوزندن کنایه‌در : « جهانی ایتدکه برلحظه‌ده خراب سکا — یتراو نرکس مخمور نیمخواب سکا — قائلی قدیم »

نَرْكِسَه [ف] نرکس شکلنده فیل وسائر حیوانات کمیکلرندن یاپیلوب طاوانك اورته‌سنه زینت مقامنده قوللانیلان شکوفهٔ مصنوع § ایچنه نرکس قونیلان شیشه § نجومدن وخاصةً اولکردن کنایه اولور .

نَرْكِسى [ف] برنوع عجم‌قماشی § نرکس شکلنده کسیله‌رك بپیلان برنوع خمیر ایشی .

نَرْمْ [ف] یومشاق ، ملایم . نرم نرم = آهسته آهسته . نرمی = یومشاقلق . نرم آهن = کوشك ، زبون‌شی . نرمساز =

حلیم، حمول آدم. نرم‌لکام = باشی سرت اولمیان آت § مطیع، فرمانبر.

نَریم و نَریمان [ف] رستمك جدی اولان سامك پدرینك نامی. بو مناسبتله مطلقا شجیع و بهادر اولان آدملر حقنده‌ده استعمال اولنور. نریمانی = نریمانلق.

نَزْء [ع] فتنه القاسیله خلقی بربرینه دوشورمك، افساد.

نَزاكَت [ع مولد] نازككلك. ظرافت. قبااولمامق حالی: نزاكت افاده: نزاكت وجود. نزاكت اطوار. نزاكت افاده. «نزاكت بدن نه‌در كوكلده رقت ایسترم — بن آغلارم او خنده‌ور بوحاله دقت ایسترم — ضیا»

نَزاهَت [ع] فناالقدن اوزاقلق. عیبدن بریلك، پاككلك، تمیزلك. معنویانده قوللانیلیر: نزاهت اسلوب. نزاهت افاده.

نَزْد [ف] یان، عند. معناسنه‌اشیاواشخاص حقنده قوللانیلیر: فلان ذاتك نزدنده مقیم فلان افندی. نزد عقلا.

نَزْع [ع] بر شیئی یرندن چكوب قوپارمق، سوكمك: «نزع حیات حی ایدراموات جان ویرر — لا» حالت نزع وحالة النزاع = جان چكیشمك حالتی.

نَزْف [ع] قویونك صوینی كاملاً چكمك، قیونك صوینی كاملاً چكلمك: نزف چاه § قان آقمق، زیاده قان آقمقله بی‌تاب ایتمك § قانك برعارضه سببیله طمارلردن خروجنه باعث اولان انبساط دموی، قان ...

نَزْلَه [ع] زكام، عی: «عارض اولدلی باشمزه نزلهٔ عشقی — زكام غم بار ایله انفیه كش اولدق — طاهر دده »

نَزَوان [ع] صیچرامق، آتلامق.

نَزیف [ع] قانی پك چوق آقه‌رق بی‌تاب قالان آدم.

نَزیه [ع] نزاهتله متصف، پاك، تمیز.

نَسائِج [ع] (نسیجه) نك جمعی.

نَسائِم [ع] (نسیم) ك جمعی.

نَسّاب [ع] علم انسابه زیاده‌سیله آشنا اولان. نسابیون = علم انساب علماسی.

نَسّاج [ع] قماش والبسه طوقویان. چولحه.

نَسَب [ع] نسل، نژاد: الفضل بالادب لا بالاصل و النسب — فضل ادبله‌دور اصل ونسبله دكلدر.

نَسْتَرَن [ف] اغستوس كلی، یبانی كل. § كلك، كلزار. تخفیف ایله نستر صورتنده قوللانلدیغی ده واردر.

نَسْج [ع] طوقومق، اورمك.

نَسْخ [ع] برشیئی یرندن ازاله ایتمك § برشی دیكر برشیئك دها ایی اولمق اوزره حكمنی ازاله ایتمك: قرأن كریم انجیلك حكمنی نسخ ایتمشدر. § كتاب یازمق § خواجه عمادالدین یاقوت معتصمی‌نك اختراع كرده‌سی اولان خط معروف.

نَسْر [ع] كركس دینلن قوش. كركنز. یاخود قرتال ویا آق بابا.

نَسْرِ طائِر [ف] منطقة البروجدن جهت شمالیه‌ده كركس صورتنده بران اولان بركوكب، عقاب.

نَسْرِ واقِع [ف] جهت جنوبیه‌ده بولنان بركوكب.

نَسْرین [ف] وان كلی، مصر كلی.

نَسْطور [ع] طائفهٔ نصارانك مجتهدلرندن بریدركه حضرت عیسانك صعودندن صكره بر مذهب اختراع ایتمشدی. نسطوری = نسطوره منسوب.

نَسَف [ع] بنانك تملندن ییقمق. فتحتین ایله برشهرك اسمیدر .

نَسَق [ع] دستور§ ترتیب، تنظیم ایتمك . نسقساز= ترتیب وتنظیم ایدیجی، ایدن. نظام ویرن : « ای نسقساز جهات کائنات — اولدی حیرانك دهات کائنات — ناجی »

نَسِل [ع] دول، ذریت. جمی انسال.

نسیم و نَسَمَه [ع] نفس روح . صولوق آلوب ویرمك § روزکار نفلسلنوب آهسته، ملایم اسمك .

نَسْناس [ع] بر آیاق اوزرنده صچرایان برنوع حیوان§ نصفی انسان شکلنده برقولاقلی بر نوع حیوان § عد و عمان نواحیسنده کثرتله بولنان بر نوع جانوردرکه انسانك نصفی کبی برال برآیاق وبرکوزی واردر . الی کوکسنك اوزرنده اولور . عربجه تکلم ایدر انسانی صید ایدوب یر . اساطیری برمخلوق § مایمون . بعض لغات کتابلری بونی کسر نون ایله قید اتمشلردر .

نِسْی [ع]اونودلمش ، فراموش ایدلمش .

نَسْیاً مَنْسیاً [ع] اونودلمش ، کمالیله فراموش ایدلمش .

نَسِیب [ع] شاعر قصیده‌ده محبوبه‌سنه متعلق تصویرات ایله تغزل ایلملك§ صوبی تمیز ، اصیل ، عالی نسب .

نسیج [ع] نسج اولنمش ، طوقونمش .

نَسیجه [ع] نسج اولنمش قماش ، طوقونمش قماش ، جامه .

نَسیس [ع] زیاده آجلق § انسانك صوك درجه‌ده طاقتی § بدنده اولان بقیهٔ روح § اوله‌جك آدمك صوك نفسی .

نفس وایسین .

نَسیم [ع] روزکارك نفسلنمسی : نسیم صبا § خوش ، ملایم ، لطیف روزکار : نسیم شمال . نسیم خلد . نسیم جانپرور . « نسیم صبحه رفیقز بهاره‌دك کیدرز — نائلی قدیم » .

نَش [ع] قارشدرمق § قاینامق ، غلیان ایتمك .

نَشْأَت [ع] یکیدن پیدا اولوب حیات بولمق . حدوث. من القدیم (نشئه) صورتنده تحریر ونشوه ، کیف ، سرور .قامنده استعمال ایدیلن کلمه بوندن بوزمه‌در. « برنیم نشئه صای بوجهانك بهارینی — برساغر کشیده به‌طوت لاله‌زارینی — ندیم». نشأهٔ اولی = روحك بدنه دخولی . نشأهٔ اخری = روحك بدندن مفارقتی (نشئت) صورتنده یازلاملی .

نَشاسْتَج [ع] (نشاسته)دن معربدر .

نَشاط [ع] شنلك ، شادلق ، سرور . نونك کسریله غلطدر . « نشاط خاطر عالم الکده‌در ساقی — بوغملری ینه برجامدر سرور ایده‌جك — نائلی قدیم». نشاط انکیز = نشاط قوپاران . نشاط افزا = نشاط آرتیران . نشاط آور = نشاط کتیرن. نشاطبخش=نشاط باغشلایان.

نَشّاف [ع] زیاده نشف ایدن ، برشیئی کندینه چکن .

نَشْر [ع] یایمق ، طاغتمق ، صاچمق ، آچمق : نشر ایت کمالك عالمه اهل کمال ایسه‌ك — روشندر اشتهار ضیا آفتابده — هرسکلی عارف حکمت بك » نشریات = غزته ایله نشر اولنان شیلر : نشریات کاذبه .

نَشْف [ع] صوبی کندیسنه طوغرو چکمك .

نَشْوان [ع] سرخوش . سكران: نشوان ساغر افشان .

نَشْوَه [ع] سرخوشلق . نشوه بخش= نشوه ويرن. نشوه‌دار=نشوه‌لى، كيفلى. ذوقياب . نشوه‌دارانه = نشوه‌دار اولانه ياقيشه‌جق صورتده . نشوه‌مند = نشوه‌لى .

نَشُوز [ع] زياده‌سيله نشر ايدن. طاغيدار. « معالى نشوز » كبى تركيبلرده بومعنى ملاحظه اولنور .

نَشِيدْ و **نَشِيدَه** [ع] برقوم آره‌سنده انشا اولنان شعر . نشيده خوان = نشيده اوقويان . نشيده‌خوانى = نشيده خوانلق .

نَشِيطْ [ع] نشاطلى، شن ، مسرور .

نَصّ [ع] آشكار ايتمك § معناسنده صراحت تامه بولنان آيات جليله‌دن دليل مقامنده ايراد اولنان آيت . جمى نصوص: نصوص قاطعهٔ قرآنيه .

نَصائِحْ [ع] (نصيحت)ك جمى : نصائح پدرانه . نصائح خيرخواهانه .

نَصْب [ع] برشيئى بريره ديكمك. ماديات ومعنوياتده‌قوللانيلير: نصب نكاه . نصب خيام . § بريئ‌بريره تعيين ايتمك . § اصطلاح نحويونده اوستون مقامنده استعمال اولنور .

نَصْرْ [ع] ياردم ايتمك .

نَصْرانى [ع] خرستيان ، عيسوى . حضرت عيسى بيت‌المقدس مضافاتندن ناصره قريه‌سنده تولدايتديكى جهتله نسبتنده نصرانى دينلمشدر. نصرانيت = نصرانيلك ، خرستيانلق .

نَصَفَتْ [ع] عدالت، انصاف. كسرنون وسكون صاد ايله غلطدر .

نَصيبْ [ع] پاى ، حصه .

نَصيحَتْ [ع] تركجه‌ده‌مقابلى «اوكوت» لفظ مجوريدر. جمى نصائح. نصيحت پذير = نصيحت قبول ايدن .

نَصيرْ [ع] ياردم ايدن ، مددكار .

نِصالْ [ع] دمرن ، پيكان تير . جمى انصل ونصال .

نَضارَتْ [ع] تازه‌لك، طراوت: نضارت زمين .

نَضْحْ [ع] صو چكمك .

نَضْرْ [ع] آلتون .

نَضْرَتْ [ع] تازه‌لك ، طراوت .

نَضيجْ [ع] پشكين ، يتشمش . كمالنى بولمش. ميوه كبى شيلره صفت اوله‌رق قوللانيلير .

نَضيرْ [ع] تازه ، آبدار § آلتون .

نَطْحْ [ع] بوينوزلى حيوان بوينوزيله اورمق ، سوسمك .

نَطْرُونْ [ع] بو اسمله معروف اولان دوا .

نِطْعْ [ع] مشيندن ، سختياندن ياپيلان دوشك . بساط : نطع زمردين

نَطُوقْ [ع] كوزل سوزسويله‌ين، ناطقه پرداز ، بليغ اولان آدم : فلان آدم نطوقدر .

نَظّارَه [ع] برشيئه باقق. اسلوب فارسى اوزره نظمده اك زياده تشديد ايله قوللانيلير: « غمزه‌ك كبى هم نكتهٔ رازدله محرم — نظارهٔ عاشق كبى همراز كشاسك — نائلى قديم »

نَظارَتْ [ع] برشيئه باقق ، نظر ايتمك § ناظر مقامى .

نَظافَتْ [ع] تميزلك ، پاكلك . يالكز مادياتده قوللانيلير. مثلا نظافت

قلب دیلمز. النظافة من الایمان = نظافت ایماندندر .

نَظائِر [ع] (نظیره) نك جمعی: گزیدهٔ نظائر.

نَظَر [ع] برشیئه باقمق § گوز. نگاه: نور نظر § فکر نظری = نظره منسوب. حکمت نظریه = حقیقی، وجودی تصور. نظر انداز = نظر ایدن. نظرگاه = نظر ایدیلن محل : « دل نظرگاه خدای اکبر — لا » § اصابت عین : فلانه نظر اصابت ایتمش. نظراً = نسبةً

نَظْم [ع] دیزمك . مجازاً کلام موزون مقامنده قوللانیلیر. (نثر) مقابلی . اولکی معناده ایتمك مادهسیله مستعملدر.

نَظیر [ع] اش . مثل ، ماننده .

نَظیره [ع] برشاعرك شعرینه مشابه اولمق اوزره او وزن وقافیهده سویلهنن منظومه .

نَعّاب [ع] قارغه یاورویسی .

نَعائِم [ع] منازل قمردن بری ، یاخود درت ستارهٔ رخشان .

نَعْت [ع] برشیئی گوزل بر صورتده وصف ایتمك § مدایح مقدسهٔ حضرت رسالتپناه اعظمیی حاوی سویلهنیلن شعر. نعت سویلهین : « نعت گوی خواجهٔ آخر زمانی درسوزم — نفعی »

نَعْجه [ع] دیشی قویون . جمعی نعاج گلیر

نَعْره [ع] حایقیرمه، باغیرمه، ناره : نعرهٔ مستانه.

نَعْسان [ع] اویقو باصدیرمش آدم .

نَعْش [ع] جنازه ، مسلمان وغیرمسلمانه شاملدر، بنات نعش — و — بنات النعش = طاغینقلقله مشهور برقاچ ستارهنك اسمیدر .

نَعْل [ع] نال ، حیوانك آیاغنه چاقیلان دمیر قاپ. نعلچه = بنی به، چیزمهیه اوربلان خفیف دمیر پارچهسی .

نَعَمْ [ع] حرف جواب ، اوت . آری : لا و نعم § چارپا حیوان . دوه ، اوکوز ، قیون کبی . جمعی (انعام) گلیر .

نَعْناع و **نَعْنَع** [ع] نانه دینیلن معروف نبات .

نَعُوذُ بِالله [ع] اللهه صیغینیرز معناسنه بر ترکیب عربیدر .

نَعیب [ع] قارغه سسی ، آواز غراب: نعیب غراب .

نَعیق [ع] قارغه سسی .

نَعیم [ع] جنت § نعمت : نعیم آلهی § خوش دیریلك . رفاه وراحت. نظام حال ، مال .

نَعامه [ف] دوه قوشی . (انت کصاحبة النعامیه) مثلی اعتماداولنمیه حق شیئه اعتماد ایله دوچار خیبت و خسران اولان کیمسه حقنده ضرب اولنور .

نَغْز [ف] گوزل، لطیف، خوش: شعر نغز.

نُغَم [ع] (نغمه) نك جمعی .

نَغْمه [ف] گوزل سس ؛ ازگی : نغمهٔ بلبل . نغمهٔ نای. « ای نغمه ندای حقیقیسن سن — تأثیرده روحه شدتك وار — اکرام بك» « سازسینه مله سکا نغمهلر ایجاد ایدهیم — بی آل سویکم آغوشه کانك یرینه — سعدی » نغمه پرداز ونغمه ساز = تغنی ایدیجی ، نغمه سویلیجی . نغمه خوان = نغمه اوقویجی، خوانده. نغمه خوانی = نغمه خوانلق .

نَغَمات [ع] (نغمه) نك جمعی : «وجدانلره وجد آوراوقدسی نغماتك — لا»

نَفائِس [ع] (نفیسه) نك جمعی : نفائس آثار ادبیه .

نَفاد [ع] بیتمك ، توكنمك ، فنا بولمق .

نَفاذ [ع] بر شی دیكرشیئه ایشلیوب اوته طرفه كچمك § امروفرمان جاری اولمق

نَفاسَت [ع] نفیسلك ، قیمتلیلك ، مرغوبیت ، لطافت .

نَفْت [ف] معروف یاغ .

نَفْح [ع] كوزل قوقو یایلمق § روزكار اسمك .

نَفْخ [ع] اوفورمك .

نَفْحَه [ع] كوزل قوقو ، رائحهٔ طیبهٔ . § روزكارك بركره اسمسی ، براسم یل .

نَفْخَه [ع] اوفوروك § قارن شیشكینلكی .

نَفَد (نفاد) ایله مترادفدر .

نَفَر [ع] بر انسان § ضابط صفتی حائز اولمیان عسكردن هر بری : دومن نفری . جمعی نفرات .

نَفْرَت [ع] بر شیدن اوركمك . قاچینمق § بر شیئی كریه كوروب چكنمك ، تیكسینمك .

نَفْرِین [ف] لعنت ، بددعا : نفرین كتان = نفرین ایدهرك .

نَفْس [ع] جان ، روح : لسانعزده بعضاً اصلنده اولدیغی كبی مؤنث اعتبار اولنهرق نفس ناطقه صورتنده بعضاده مذكر اعتبار ایدیلهرك نفس نفیس صورتنده قوللانیلیر . هر حالده بوذوق عثمانی یه عائد استعمالاتندندر § قان § جسد : عظیم النفس § بر شیئك حقیقتی § هر شیئك عینی . جوهری ، بومعنالرده جمعی نفوس و انفس كلیر : انفس و آفاق . نفس اماره = طبیعت انسانیه نك لذات دنیویه یه خواهشی ، میلانی . (اماره) زیاده سیله امر ایدن دیمكدر . نفس لوامه = وقوع معاصیدن طولایی كندینی زیاده سیله لوم ایدن ارادهٔ انسانیه . نفس مطمئنه = صفات ذمیمه دن پاك و خلاق حمیده ایله متصف اولهرق قرب الهی یه اطمئنان كسب ایتمش اولان اراده . نفس ناطقه = روح ، جان . نفس كل = عرشدن كنایه در . نفوس قدسیه = ارواح ابرار واخیار ، ملائكه . § ایچ ، ایچ طرف : نفس استانبول . نفس ادرنه .

نَفَس [ع] صولوق ، فی الاصل جوف حیوانه رد اولنان هوایه دینیلوب بعده حیوانك ایچری چكوب آلمسی حالته دینلمشدر : « حق پرستم عرض اخلاص ایتدیكم دركاه بر — بر نفس توحیددن آیرلمادم الله بر — ناجی » جمعی انفاس : انفاس معدودهٔ حیات .

نَفْس الامر [ع] ایشك حقیقتی كنهی ، اصلی .

نَفْسانی [ع] نفسه منسوب : انفعالات نفسانیه : نفسانیت = غرض ، خصومت .

نَفْط [ع] نفت یاغی ، (نفت) كلهسندن معربدر . نونك كسریله افصحدر .

نَفْض [ع] صاچمق .

نَفْع [ع] منفعت ، فائده .

نَفعی [ف] (شاعرمشهور) «عمر» قصیده سرالق واديسنده عثمانلی شاعرلرينك جملهسنه مرجح اولان مغنور آتشزباندر . مولدی ارضروم قربنده واقع « حسن قلعه » اولدیغندن بعض ادباطرفندن « نفعی ارضرومی »

عودیله یاد اولنمشدر. سلطان احمد خان اول دورنده استانبوله کلمش و اکا بر دولتی قصیده‌لرله مدح ایده‌رك شعر ایله شهرت بولمش ایدی. مؤخراً جنتمکان سلطان مرادخان رابع حضرتلرینه انتساب ایله ملتفت اولمش و کندیسنك کمال اشتهاری آندن صکره حصوله کلمشدر. معروف ولدیغی اوزره هجا ولقده دخی الك ایلری کیدنلردندر. طبیعت شاعرانه‌سنده اولان کمال اقتدار هیچ بر وقت انکار اولنه ماز. قصائدینه نسبتله غزلیاتی عادی کورینور. کندیسنك وادیٔ هجاده بر وق لطائفی واردر.

نَفَقَه [ع] اولاد و عیالی کچندیرمجك شیء. جمی نفقات کلیر.

نَفْل [ع] قول اوزرینه واجب اولمیان عبادت.

نُفُور [ع] اورکن، قاچان.

نَفْی [ع] برشیئی یرندن آییرمق، بر شیئی یرندن آیرلمق. ایتمك اولمق مصدرلریله ترکیب ایدر.

نَفیر [ف] فریاد، ناله § قاچان نفرت ایدن § کرنای دینیلن بورو.

نَفیر [ع] جماعت انسانیه: نفیر عام.

نَفیس [ع] قیمتلی، لطیف، پسندیده، هرکسك رغبت ایتدیکی شی.

نَفیسَه [ع] نفیس اولان شی.

نَقابَت [ع] نقیبلك.

نَقّاد [ع] نقد ایدن. آقچه‌نك خالصنی قلبندن تفریق ایدن § برشیئك ایسنی کوتوسندن سچن § ماهر، دقیقه‌بین: فکر نقاد، طبع نقاد.

نَقّارَه [ع] کوس، طاول، § آلات قدیمه وسیقیه‌دن بری. « چالندی بام فلکده نقارهٔ دولت — بر ایتدی دبدبهٔ مژده کوش ایامی — نفعی » نظمده قافیه تشدیدیله ده قوللانیلدیغی واردر.

نَقّاش [ع] نقاش ایدن، نقش اوسته‌سی.

نَقّال [ع] زیاده‌سیله نقل ایدن.

نَقاوَت [ع] پاکلك، پاکیزه‌لك.

نَقاهَت [ع] خسته‌لکدن یکی صحت بولوب فقط هنوز ضعیف، ناتوان اولق: حال نقاهت.

نَقائِض [ع] (نقیضه) نك جمی.

نَقایِع [ع] (نقیعه) نك جمی.

نَقْب [ع] دلیك، سوراخ. § انم کبی بیوك دلیك دلمك.

نَقْد [ف] برشیئی اشتراده پیشین ویریلن آقچه § آقچه و سائره‌نك زیوفنی سچوب آییرمق. § آلتون کموش مسکوکات.

نَقْدینه [ف] حاضر آقچه: نقدینهٔ غیرت.

نَقْر [ع] اورمق § قوش یم طوپلامق § آغاج ویمق § نفخ ایتمك § تعییب ایتمك.

نَقْش [ع] برشیئی برقاج درلو رنك ایله تزیین ایتمك § بو صورتله یاپیلان شی: نقش دیوار. نقش بر آب = دوامسز، ثباتسز شی. نقش جهان = اصفهانده برباغ. نقش جبین = آلن یازیسی، سر نوشت. نقشبندی = طرق صوفیه‌دن بری. نسبت کلیه‌لری حضرت ابوبکر الصدیق رضی الله عنه حضرتلرینه منتهیدر.

نَقْص [ع] اکسیکلك § اکسیلتمك.

نَقْض [ع] بوزمق. بوزلمق: نقض عهد فرقك نقضی.

نقع [ع] توز ، غبار .

نقل [ع] برشیئی بریردن قالدیروب باشقه بریره کوتورمك : اشیانك نقلی § روایت ، حکایه ایتمك. نقلیات = نقل اولنان اشیا معناسنده قوللانیلیر : شمندوفر نقلیاتی. § منزه . بو معناده ضم نون ایله استعمالی غلط اولدیغی قاموسده تصریح ایدلمشدر : نقلاً = نقل صورتیله : فلاندن نقلاً .

نقی [ع] پاك ، خالص .

نقیب [ع] برجماعتك احوالنه نظارت ایدن بیوك ذات .

نقیر [ع] خرماچکردکنك ظهرنده اولان بیاض چوقور . نقیر وقطمیر = صغیرو کبیردن ، یاخود جزئیاتدن کنایه‌در .

نقیصه [ع] اکسیکلك ، قصور ، عیب. جمعی نقائص .

نقیض [ع] نقض ایدن، بوزان § منطقده برشیئی رفع ایدن شی : مثلا هر انسان حیواندر، بعض انسان حیوان دکلدر قضیه‌لری یکدیکرینك نقیضیدر . نقیض ایله ضد بیننده فرق واردر . نقیضین نه جمع اولورلر نه معدوم . ضدین جمع اولمازلر ، ایکیسی‌ده معدوم اولور .

نقیعه [ع] قدوم سفر ضیافتی .

نقیق [ع] قورباغه ، طاووق سسی .

نکال [ع] عذاب ، اشکنجه عقوبت .

نکبت [ع] مصیبت ، حادثهٔ شدیده ، تاثیرهٔ مؤثره . دار نکبت . جمعی نکوب . نکبات .

نکره [ع] اصطلاح نحویونده دلالت مخصوصه‌سی مجهول اولان اسم. (معرفه) نك ضدی .

نکیر [ع] بیلنمین شی . (معروف) ك ضدی . § سؤال ملکلرندن بری.

نم [ف] ایصلاقلق ، رطوبت . نمناك = نملی ، یاش .

نماء [ع] آرتق، زیاده‌لشمك § برکتلنمك، بیومك : نشو ونما . § فائض .

نماز [ف] اوقات خمسه‌ده اداسی فرض اولان عبادت معروفه . صلوة . نماز شام = آقشام نمازی. نمازگاه = اکثریا خارج بلادده بایرام نمازی قیلنمق ایچون یاپیلان کنیش محل .

نمارق [ع] یاصدق معناسنه اولان (نمرقه) نك جمعی

نمائق [ع] (نمیقه) نك جمعی : نمائق محبت.

نمد [ف] کچه . نمد زین = تکلتی . نمد پاره = کچه پارچه‌سی .

نمش [ع] اکثریا انسانك یوزنده صچیك کبی سیاه نقطه شکلنده حادث اولان برعلت .

نمش [ف] دك ، خدعه ، دسیسه .

نمط [ع] دوشك ، فرش ، بساط زنکین .

نمك [ف] طوز ، ملح : حق نمك . بی نمك = طوزسز : نمکدان = طوزلق . نمکین = طوزلو .

نمکسود [ف] طوزلنمش § یاصدیرمه .

نمکحرام [ف] نانکور ، کافر نعمت .

نمکحرامی [ف] نانکورلك، کفران نعمت.

نمله [ع] قارنجه ، مور : « نملة جائت برجل من جراد — تو سلیمانی کن ای عالی‌نهاد — لا »

نمیقه [ع] یازلمش شی، مکتوب، تحریرات. آز قوللانیلمه باشلانیلمشدر.

نمير [ع] طاتلی صو ، آب شیرین

ننگ [ف] عار ، حیا ، شرم: پردهٔ ننك . « طبع عالی همی بدرقهٔ اهل یقین — دست لطف وكرمی محفظهٔ شیشهٔ ننك — ... »

نو [ف] یكی ، جدید : طرزنو . شعر نو . نو نیاز = ایشه یكی شروع ایدن ، یكی مشق آلان چوجق . نوراه = یكی یولجی ، سالك نو .

نوا ـ ی [ف] نغمه ، آواز . انسان وحیوان سسنه شامندر نوای عندلیب . نوای نی . نوای محرق . نوای بارد § مقامات موسیقیه‌دن بری نواساز = منغنی .

نواب [ع] نیابت ایدن . ضم نون وتشدید واو ایله (نائب) ك جمعی .

نوائب [ع] مصیبت معناسنه اولان (نائبه) نك جمعیدر .

نوات [ع] خرما چكردكی .

نواح [ع] میتك آرقه‌سندن آغلایان آدم . مؤنثی نواحه .

نواحی [ع] (ناحیه) جمعی .

نوادر [ع] (نادره) نك جمعی . نوادر الكلام .

نوازل [ع] (نازله) نك جمعی .

نواد [ف] اشیا حفظنه مخصوص محل ، عزن § زیان ، ضرر .

نواصی [ع] (ناصیه) نك جمعی

نواطیر [ع] (ناطور) ك جمعی .

نوافل [ع] (نافله) نك جمعی .

نواقیس [ع] (ناقوس) ك جمعی : طنین نواقیس .

نوال [ع] عطا ، بخشش: دریا نوال § بهره ، نصیب .

نوامیس [ع] عربجه‌ده قانون معناسنه اولان (ناموس) ك جمعی

نواهی [ع] (نهی) نك جمعی .

نوای [ف] نوا ، نوای خسروانی = مشهور باربدك خسرو پرویزك مجلسنده اوقودیغی الحاندن بری .

نوائر [ع] شعله معناسنه اولان (نائره) نك جمعی .

نوآینده [ف] یكی كلن .

نوآیین [ف] یكی طرز § طرز جدید احداث ایدن .

نوباوه [ف] ترفنده میوه . باكوره § تازه طرفه شی § هدیه .

نوبت [ف] اسكیدن سلاطین عظام حضراتنك سرای همایونلری قپوسنده چالینان مهترخانه . اوتاغ ، بارگاه .

نوبتی [ف] مهترباشی .

نوبت [ع] كره ، دفعه : بك نوبت § صرهء ناوبه ایله بكله‌نیلن مدت معینه

نوبتزن [ف] نوبت چالان .

نوبر [ف] ترفنده میوه . چیچك § عمرلری هنوز بلیرمكه باشلامش قز .

نوبهار [ف] ایلك بهار § بر آتشكده یاخود بر بتخانه‌نك اسمیدر .

نوپیدا [ف] یكی حاصل اولان ، یكی بلیرن .

نوح [ع] میت اوزرینه فریاد ، فغان ایدرك آغلامق ، صاغی صاغمق § كوكرجینك نغمه ایله اوتمك : نوح كبوتر . نوح حمامه .

نوحه [ع] نوح § سسله آغلامق : نوحهٔ هزار . نوحهٔ عاشقانه . جمعی نوحات نوحه كری = نوحه كرلك . نوحه‌گاه —

وـــ نوحه گه = نوحه محلی .

نَوجَوان [ف] یکی یتشمش دلیقانلی، تازه. کنج: نوجوانی = نوجوانلق .

نَوخیز [ف] یکی یتشمش، تازه: نهال نوخیز. کل نوخیز .

نَور [ع] روشن اولق § آغاج چیچکی. جمعی انوار .

نَوَرد [ف] کرك جمعی کرکه‌دی، دورمك، طی ایتمك معناسنه ولان (نوردیدن) مصدرندن مشتقدر. دائما ترکیب حالنده قوللانیلیر: فضانورد = فضاده طی مکان ایدن، صحرانورد = صحراده کیدن .

نَورَس [ف] یکی یتشمش، تازه .

نَورُسته [ف] یکی یتشمش .

نَورَسیده [ف] یکی ایرشمش، کنج، تازه. نورسیدگان = نورسیده‌لر: نورسیدگان ادبا .

نَوروز [ف] فی الاصل (یکی کون) دیمکدر. نوروز عام و نوروز خاص نامیله سنه‌ده ایکی کونه اطلاق اولنور. نوروز عام کونشك حمل برجنه تحویل ایتدیکی کوندر، نوروز خاص، نوروز عامدن آلتی کون صکره‌در .

نَوزاد [ف] یکی طوغان، یکی طوغمش: طفل نوزاد. بکای نوزاد .

نَوس [ع] دپرنمك، تحرك .

نَوشادُر [ف] نشادر .

نَوشکفته [ف] یکی آچلمش: زهرهٔ نوشکفته، غنچهٔ نوشکفته .

نوط [ع] آصمق، تعلیق ایتمك .

نَوع [ع] درلو، کونه، قسم. منطقده حقیقتلری براولانلره دینیلیر: نوع انسان. نوع فرس. نوعا = نوع جهتیله .

نَوعَروس [ف] یکی کلین. جمعی نوعروسان = نوعروسلر

نَول [ع] عطیه، بخشش § واپور اجرتی، ناولون .

نَوم [ع] اویقو، خواب .

نَومید [ف] امیدسز: نومید افاقت، نا امید، دن مخففدر .

نَونِهال [ف] تازه فدان. اکثریا محبوبه‌لره صفت اوله‌رق قوللانیلیر: « بنده مستغنی طبیعت نونهالم سایه‌دار ـــ ناجی »

نَوهَوَس [ف] یکی هوسلی. جمعی نوهوسان: نوهوسان ادب

نَوك [ف] برشیئك وجه، صیوری طرفی: نوك قلم. فرهنك ناصری صاحبی بو کلمه‌نك بو صورتله استعمالی غلط مشهور اولدیغنی بیانله فصیحی ضم نون ایله « نُوك » اولدیغنی قید ایتمشدر. حالبوکه برنجی صورتك فصاحتده اقویتی متفقدر .

نَهّاب [ف] زیاده‌سیله نهب ایدن .

نَهاد [ف] رسم، روش، اسلوب، قاعده .

نَهار [ع] کونشك طلوعندن غروبنه‌قدر اولان مدت، کوندوز، روز. جمعی (انهر) و (نهر)

نَهب [ع] یغما ایتمك، غارت ایتمك .

نَهج [ع] طوغری یول، راه کشاده. فارسیده فتحتین ایله‌ده مستعملدر: « هرکسی بر نهجی رفتره آسایش ـــ غنچه زر اهدل تنك وکل ازروی کشاده لب »

نَهر [ع] صوبك آقدیغی یر، مجری، ملعه، چای، ایرماق. فی الاصل ماء جاری معناسنه‌در. صکره‌دن مجاورت علاقه‌سیله مجرایه دنیلمشدر. نهر خروشان. طونه

نهری . جمی انهار ، نهور . نهری = نهره منسوب : ماهی نهری .

نهق [ع] اشك و امثالی حیواناتك آ كسیرمسی .

نهم [ع] كومورنك آرسلان كبی حایقیرمق .

نهنك [ف] تمساح دینیلن معروف جانور آبی . كسر نون ایله استعمالی یا كلشدر « طبع اول لجهٔ بی قعر معانیدر كیم — فكر واندیشه م اولور ابجق اودریا به نهنك — .. »

نهی [ف] بریبی بر شیدن آلیقویمق ، منع ایتمك . (امر) مقابلی . نهی عن المنكر = ممنوعات شرعیه دن نهی .

نهیب [ع] یغمالایجی ، غارتكر ، تالانجی .

نهیق [ع] اشكك آوازی . بانك خر .

نی [ف] (نای) ماده سنه مراجعت .

نیر [ع] كونش ، آی . نیر اعظم = كونش . نیرین = شمس و قمر .

نیروز [ف] نوروز .

نیزار [ف] قامشلق ، سازلق .

نیزن [ف] نی چالان .

نیستان [ف] قامشلق ، سازلق : « از نیستان تامرا ببریده اند — وز نفیرم مرد و زن نالیده اند » — حضرت مولانا

نیشكر [ف] شكر قامشی .

نیطل [ع] قوغه § بلا ، مشقت داهیه .

نیل [ع] نائل اولمق ، مطلوبه ایریشمك § نائل اولنان شی : « قالدی حرمان ایله چشمده سپهر نك آفاق — چكیلوب كیردی نقاب آرقه سنه چهرهٔ نیل »

نیلان [ع] مطلوبه نائل اولمق .

ن

نباح [ع] كوپك حاولامق .

نبال [ع] اوق مناسنه اولان (نبل) ك جمعی . « رمانی الدهر بالارزاء حتی — فؤادی فی غشاء من نبال — متنبی »

نثار [ع] صاچمق ، طاغتمق : بدایع نثار = بدایع صاچان . پرتو نثار = پرتو صاچان . § بخش ، احسان ایتمك ، عطا .

نجاد [ع] قیلیج باغی .

نحاف [ع] (نحیف) ك جمعی .

نحریر [ع] عالم ، عاقل ، حقایق آگاه .

نداء [ع] چاغیرمق ، باغرمق § سس ، صوت .

نزار [ف] آریق ، ضعیف ، زبون : جسم نزار .

نزاع [ع] آرزومند اولمق § یكدیكرله خصومت ایتمك ، چكشمك .

نژاد [ف] اصل ، نسل ، حسب § طبیعت ، جبلت .

نساء [ع] قادینلر . (مرئه) كلمه سنك لفظنك غیری اوله رق جمیدر .

نشم [ف] قیشن موسمنده صباحلین پیدا اولار بخار ، سیس .

نسبت [ع] قرابت ، خصملق § مناسبت .

نسوان [ع] قادینلر ، زنان . خلاف قیاس اوله رق (امرئه) لفظنك جمعیدر

نسوی [ع] نسا طائفه سنه منسوب .

نسیان [ع] اونوتمق ، فراموش ایتمك . (ایتمك) ، (اولونمق) مصدرلریله

قوللانيلير .

نِشان [ف] علامت، اثر § هدف، اوق، تفنك نشانه‌سی § خدمات حسنه‌سی سبق ایدنلره حکومتلر طرفندن درجات مختلفه‌ده ویریلن علامت افتخار : مجیدی، عثمانی نشانلری .

نِشانده [ف] دیکلمش .

نِشتَر [ف] (نیشتر) مخففیدر. محاوراتده فتح نون ایله استعمالی غالبدر .

نِشدَت [ع] غائب اولان شیئی آراشدیرمق.

نِشیب [ف] اینیش. (یوقوش) مقابلیدر: فراز ونشاب. فتح نون ایله یاکاشدر.

نِشیمن [ف] اوطوره‌جق مکان : نشیمن تفکرات . § قوش یوواسی . عثق اولان (نشیم) لسانمزده مستعمل دکلدر .

نِشین [ف] اوطورمق معناسنه اولان (نشستن) مصدرندن امر حاضر در. واقعا وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر : مدرسه نشین = مدرسه‌ده اوطوران . ساحل نشین = دکز کنارنده اوطوران .

نِشیننده [ف] اوطوروجی ، اوطوران .

نِصاب [ع] اوزرینه زکات اعطاسی واجب اولان مقدار مال § سرمایه، مال: نصاب علم، نصاب کمال.

نِصف [ع] برشیئك یاریسی ، نیم . نصف نهار - و - نصف النهار = اوکله وقتی . نصف اللیل = کیجه یاریسی .

نِصال [ع] دمیردن معناسنه اولان (نصل)ك جمعی .

نِطاح [ع] طوس اووروشمق .

نِطاف [ع] (نطفه)نك جمعی .

نِطاق [ع] نسوان عربه مخصوص برنوع لباس، قوشاق، کمربند : « شمشیری نطاقنجه ، نطاق اینجه بلانجه — سامی »

نِظام [ع] دیزمك، ترتیب ایتمك دیزی § ترتیب § قاعده، قانون .

نِعاج [ع] (نعجه)نك جمعی .

نِعال [ع] (نعل) ك جمعی .

نِعَم [ع] (نعمت)ك جمعی .

نِعمَت [ع] خوش دیرلك، رفاه وراحت، نظام حال ومال § فرح، مسرت، نعمت الٓهیه = عطیهٔ الٓهیه .

نِفار [ع] قورقق، اورکمك .

نِفاس [ع] قادینك چوجق طوغورمق حالی ، لحوسه‌لق § قادین حیض کورمك .

نِفاق [ع] ایکی یوزلیلك، منافقلق .

نِقاب [ع] برشیئك یوزینه چکیلن پرده: نقاب جمال. آیینه .

نِقابَت [ع] نقیبلك، برجماعته ریاست .

نِقار [ع] کینه، عناد .

نِقاط [ع] (نقطه)نك جمعی: نقاط معلومه، نقاط حربیه. محاوراتده ضم نون ایله استعمالی شایعدر .

نِقرِس و نِقرِیس [ع] آیاق پارماقلرنده، طوبوقلرده، مفصللرده، حاصل اولان برنوع شدتلی مرض. جمعی . نقارس .

نِکات [ع] (نکته)نك جمعی. ضم نون ایله یاکاشدر .

نِکاح [ع] قادین آلمق معامله شرعیه‌سی،

نِگارْ [ف] نقش، رسم: نگار خانهٔ چین بت، صنم § معشوقه. محبوبه.

نِگارَنْدَه [ف] رسام، مصور.

نِگارِینْ [ف] منقش، مزين.

نِگاشْتَه [ف] یازلمش، تحریر ایدلمش.

نِگاهْ [ف] باقیش، نظر: نگاه مستغنیانه، نگاه مخمورانه. آهونگاه = آهو باقیشلی کوز: نکهفروز = کوزی تنویر ایدیجی، ایدن. نگاهبان — و — نگهبان = کوزجی، محافظ. نگهبانی = نگهبانلق نگاهدار — و — نگهدار = صاقلایجی، حافظ. مخفف اولان (نگه) یالکز اولدیغی حالده نظمده قوللانیلیر.

نِگَرانْ [ف] باقیجی، باقان: دیدهٔ نگران.

نِگُوْ [ع] (نیکو) مخففی.

نِگُونْ [ف] آلت اوست اولمش، ترسنه دونمش.

نِگُونسارْ [ف] باش آشاغی.

نِگُونْ طَشْتْ [ف] آسماندن کنایه‌دور.

نِگُوهِشْ [ف] لوم و توبیخ ایدش.

نِگُوهِیدَه [ف] مذموم.

نِگِینْ [ف] یوزوك، خاتم.

نِماطْ [ع] (نمط) ك جمعی.

نِمالْ [ع] (نمل) ك جمعی.

نِمْرْ [ع] قپلان، قپلن حیوان، پلنك جمعی: انمار، نمار، نمور.

نِهابْ [ع] غارت ایتمك، § (نهب) ك جمعی.

نِهالْ [ع] تازه وموزون فدان. نهالستان = مشجره.

نِهانْ [ف] کیزلی. نهان پیکران = ملائکهٔ کرام. نهانخانه = مخزن، مغاره، سرداب.

نِهادْ [ف] اصل، بنیاد، بنیه، طینت. نهادی = جبلی، خلق.

نِهانْسُو [ف] عالم علوی.

نِهاوَنْدْ [ف] عراق عجمده برشهر اسمی. نهاوندی = نهاونده منسوب § موسیقی‌ده برپرده: «نماز شام رسید ای بت سمرقندی — بساز چنك وبزن پردهٔ نهاوندی — لا»

نِهایَه [ع] اوج غایت، صوك.

نِیا [ف] جدنا، پدرك پدری، مادرك پدری، بیوك بابا، دده، جمعی: نیاکان.

نِیابْ [ع] (ناب) ك جمعی:

نِیابَتْ [ع] برینك موقعنه کچمك، اوطورمق § نائبلك، قاضیلك ادرنه نیابت قضاسی.

نِیاحْ و نِیاحَتْ [ع] میت اوزرینه محاسنی تعداد ایدرك آغلامق.

نِیارْ [ع] (نار) ك جمعی.

نِیازْ [ف] حاجت، احتیاج. میل ورغبت خواهش § تحفهٔ درویشانه، برك سبز. نیازمند = محتاج، صاحب رجا وحاجت. نیازمندان = حاجتمندان.

نِیامْ [ع] اویومق § (نائم) ك جمعی.

نِیامْ [ف] قین، غلاف.

نِیَّتْ [ع] برشیئه قصد وعزم ایتمك، جمعی نیات: انما الاعمال بالنیات.

نیران [ع] آتش معناسنه اولان (نار) ك جمعی § جهنم .

نیرنج و نیرنك [ف] سحر وافسون . کوزباغجیلق اولکیسی ایکنجیسندن معرب .

نیرو [ف] قوت ، قدرت .

نیزه [ف] مزراق . نیزه‌دار = مزراقلی .

نیزه‌ك [ف] جاریه .

نیسان [ف] معروف آی .

نیستی [ف] یوقلق ، عدم .

نیش [ف] اوج § آغی . زهر .

نیشتر [ف] قان آلمغه مخصوص معروف آلت .

نیك [ف] ایی . نیکبخت = ایی بختلی مسعود ، بختیار . نیك اختر = بختیار . نیك خصلت = ایی خویلی . نیك اندیش = دائما ایلك دوشونن ، محب حسنات . نیکخو = ایی خویلی نیکخواه = خیرخواه « نیکخواه عالم ، غمخواری یم هم نوعمك — بیمجالم یوقسه هپ بیچاره‌لکانه چاره‌یم — ناجی » نیکفال = فالی خیرلی اولان . نیکفرجام = عاقبتی خیراولان . نیکمنظر = منظره‌سی ایی اولان . نیکنام = ایی ناملی . نیکنامی = نیکنامه‌لق . نیکنهاد = اصلی ، خلقتی ایی اولان . نیکی = ایلك .

نیل [ف] چیوید اوتی ، چیوید (نیلج) بوندن معربدر . نیلفام و نیلکون = چیوید رنکنده ، ماوی : سمای نیلفا .

نیلوفر [ف] برنوع چیچك . (نیلفر) ده لغتدر .

نیم [ف] یاری ، ایکی مساوی بلوکدن بریسی . نیم پخته = یاری پیشمش نیمتن = منتان دنیلان معروف لباس نیمروز = نصف النهار . نیمسفته = ناتمام سوزدن کنایه‌در .

نیمه [ف] یاریم . نیم مرده = یاری جانلی .

نینوی [ف] فرس قدیمده موصل) قصبه‌سنك اسمی . نینوا .

نیواز [ف] یرله کوك آراسی ، جو .

نیوز [ف] عالمده حصوله کلن حالات .

نیوه [ف] ناله ، نوحه ، بکا .

ن

نبوت [ع] نبیلك پیغمبرلك . نبوتپناه = رسول ، پیغمبر .

نتو [ع] برشی قبارمق .

نجوم [ع] (نجم)ك جمعی .

نحاس [ع] باقر دینلن معدن .

نحاط [ع] کوز یاشلرینك دیشاریه چیقمیوب کوکسده ترددی ، هینچقیرمه .

نخبه [ع] هرشینك ایسی ، مختاری .

نحوست [ع] اوغورسزلق ، یمنسزلك .

نخاع [ع] آرقه‌ده اوکورقه کمیکلرینك ایچنده بولنان مردار ایلیك .

نخبه [ع] سچیلمش ، منتخب ، کزیده § همبزم ، همنشین .

نخست و نخستین [ف] برنجی ، اول ، اولکی کوننك اسمنه نخستینی .

نخود [ف] معروف دانه . نخودی = نخود رنکنه مشابه برنوع رنك .

ندبه [ع] میت اوزرینه محاسننی تعداد ایدرك آغلامق .

نُدَماء (نديم)ك جمعى .

نُذُور [ع] (نذر)ك جمعى .

نُزُل [ع] ضيافت ، مسافر ايچون تهيه اولنان طعام .

نُزُول [ع] قونمق ، اينمك: اوتله نزول. حيواندن نزول . § يوقاريدن آشاغى يه اينمك : نزول باران§ اينمه‌دينيلن علت . فلج .

نُزهت [ع] سرور ، زينت وطراوت. § تفرج . نزهتفزا = نزهت آرتيريجى ، آرتيران. نزهتگاه = نزهت محلى

نُسَخ [ع] (نسخه)نك جمعى .

نُسخه [ع] يازيلى شى§ كتابك برقطعه صورتى § دعا صورتنده يازيلى كاغد . موسقه .

نُسغ [ع] آسمه كبى آغاجلر كسيلدكدن صكره ترشح ايدن صو ، عرق .

نُسك [ع] جناب حقه عبادت ايتمك .

نُشاره [ع] آغاج بيچيلدكدن صكره قالان طالاش .

نُشخواز [ع] بعض حيوانلرك بديكى شيى آغزنده چكنه‌مسى. كويش .

نُشره [ع] نسخه § تعويذ ، افسون .

نُشُور [ع] نشر ايتمك ، طاغتمق§ بعد الموت ديرلك : يوم نشور . = يوم قيامت .

نُصّاح [ع] (ناصح)ك جمعى .

نُصّار [ع] (ناصر)ك جمعى .

نُصح [ع] نصيحت ويرمك § نصيحت .

نُصَراء [ع] (نصير)ك جمعى .

نُصرت [ع] ياردیم ایتمك § ياردیم، معاونت. دائمامعنوياتده‌قوللانيلير.

نُصُوص [ع] (نص)ك جمعى .

نُصَيرى [ع] برطائفه‌دن هر برى.

نُطفه [ع] طورى،صافى‌صو§ انسانك منيسى . اولكى معناده جمعى (نطاف)؛ ايكنجى معناده جمعى (نطفه)،

نُطق [ع] معناسى اكلاشيلان حروفله سوز سويلمك § سوز، لقيردى: نطق‌جانبخش.§ برخصوص حقنده برجماعته خطاباً سويلنيلن سوز، خطبه.

نُطُوع [ع] (نطع)ك جمعى.

نُظّار [ع] (ناظر) ك جمعى .

نُعاس [ع] اويوقلامه، اعصابه رخاوت كلمه. فتورلك .

نُعمان [ع].لوك‌عربدن‌برينك‌ناميدركه (خورنق) اسمنده‌سماره‌برقصر عجيب انشا ايتديرمش وبوخدمتنه مكافاةً معمارىقصرك اوزرندن آتديروب اولديرمشدر . سنمار مشهوردر § امام اعظم حضرتلرينك ناميدر . لالهٔ نعمان = غايت قرمزى بر نوع لاله.

نُعُوت [ع] (نعت)ك جمعى .

نُعُوظ [ع]ذكراقوامه‌كلمك§ ذكرى دائما قوام‌اوزره بولنديران‌برنوع علت.

نُفَساء [ع] لوغوسه خاتون. جمعى:نفاس.

نُفُوذ [ع] برشى ديكر شيئه طوقونوب ايشلدكدن صكره اوته طرفنه

كچمك § جارى اولمق.

نقور [ع] اوركوب قاچمق.

نفوس [ع] روح معناسنه اولان (نفس)ك جمعى. نفوس قدسيه = ارواح ابرار، ملائكه.

نقاوه [ع] لطف، فضل § هرشيئك ايبسى. ضم نون ايله (نقايه) ده بو معنايه‌در.

نقباء [ع] (نقيب) ك جمعى.

نقبه [ع] رنك، لون § پاس، رنك § پاچه‌سى اولميان بر نوع طون.

نقره [ع] كسلنمه‌مش، اريدلمش كوموش پارچه‌سى، فضهٔ غير مضروبه. § كوچك چوقور، حفرهٔ صغيره. § انسه چوقورى: نقرهٔ قفا.

نقصان [ع] اكسيكلك، ناتماملق § اكسيك، ناتمام: كوندريلن آقچه‌نك شوقدر نقصانى وار. نقصان ارض = بريرك قبل الزراعه اولان دكريله بعد الزراعه دكرى اولان اجرت بيننده‌كى فرق. نقصان يسير = برشيئك برقيمتنه بالغ اولميان نقصان. نقصان فاحش = برشيئك ربع قيمتى نسبتنده ويا داها زياده واقع اولان نقصان. (نقصانى) استعمالى يا كلشدر.

نقض [ع] بنا ييقيلتيسى. لسانمزده جمعى اولان (انقاض) قوللانيلير.

نقط [ع] (نقطه) نك جمعى: بى نقط تاريخ.

نقطه [ع] معروف (.) اشارتى، بنك § رياضياتده خطك منتهاسى. § موقع منفرد. § موقعده يالكز بولنان نوبتجى نفر. نقطهٔ موهومه = ظاهرده محسوس اولميان، وهم ايله تصور ايديلن نقطه.

نقود [ع] آقچه معناسنه اولان (نقد) ك جمعى.

نقوش [ع] رسم، زينت معناسنده اولان (نقش) ك جمعى: نقوش كوناكون. «هرطرف برنقوش كوناكون ـ سانكه اولمش جهان برطاووس ـ معلم فيضى افندى».

نقول [ع] حكايه، روايت معناسنه اولان (نقل)ك جمعى: نقول صحيحه. «ديننا مبنى على النقول ومؤيد بالمعقول».

نكت [ع] (نكته نك جمعى.

نكته [ع] هركسك آكلايه‌مديغى قيالى كوزل سوز: «دهن تنكنه يى سوزى بولمازاما ـ هنر اول نكتهٔ سربسته‌يى تعبيرده‌در ـ شعرى § نقطه. جمعى نكت، نكات. نكته‌بين = نكته‌يى كورن، ظريف، ذكى. نكته‌داز = نكته بيلن: اديب نكته‌دان. نكته‌دانى = نكته دانلق: «نه بينشدر او بينش منتهاى رازبينيدر ـ نه دانشدر او دانش ماوراى نكته دانيدر ـ نابى». نكته شناش = نكته‌يى آكلايان: «بن نكته شناسم بى رمالى صانمك ـ خيالى». نكته‌شناسى = نكته شناسلق. نكته‌شناساز = نكته‌شناسلر «سوزميدر او كيم نسخه‌سنى نكته‌شناسان ـ حشو شكم رخنهٔ ديوار ودرايلر ـ نفعى». نكته‌كو = نكته‌لى سوز سويلين. نكته‌كويى = نكته كولك. نكته كويان نكته كولر.

نكس [ع] علت كرى يمك.

نكول [ع] رجوع، امتناع ايتمك: يميندن نكول. ايشدن نكول.

نكهت [ع] كوزل قوقو § آغز قوقوسى، بوى دهان.

نما [ف] كورنمك. كوسترمك معناسنده اولان (نمودن) مصدرينك امر حاضريدر. دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير: اعجاز

نما = اعجاز کوسترن. بدایع نما = بدایع کوسترن.

نمایان [ف] کورینن، کورونن، ظاهر، آشکار.

نمایش [ف] کوسترش، ساخته کوسترش § کورونش، منظره. نمایشکاه = محل نمایش. «نمایشکاهیدر بیك مختلف حس غم افزانك». نمایش آب = سراب.

نماینده [ف] کوستریجی. کوینیجی.

نمر [ع] قپلان معناسنه اولان (نمر)ك جمعی.

نمرقه [ع] کوچك یاصدیق.

نمو [ع] برکتلنمك، آرتمق، بیومك. نما بویق: نمو اشجار.

نمود [ف] برشیئك علامتی، نشانی § رونق ظاهری § وجود. نمودن مصدرندن امر حاضر ده اولور. اوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. کرم نمود = کرم کوسترن.

نموده [ف] کوسترلمش.

نموذج [ع] نمونه یاخود نموده معربیدر.

نمودار [ف] نمایان § اورنك. نمونه.

نمون [ف] (نمودن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: ظفر نمون = ظفر کوستریجی. کوسترن، مکارم نمون = مکارم کوستریجی، کوسترن.

نمونه [ف] اورنك، مثال طوتیله جق شی: نمونهٔ ظرافت، نمونهٔ امثال، سوء مثال هیچ بر وقت نمونهٔ امتثال اوله‌ماز.

نواب [ع] (نائب)ك جمعی: مکتب نواب.

نور [ع] آیدینلق، روشنایی. (ظلمت)ك ضدی. (ضیاء) نوردن اقوادر: نور قمر. جمعی انور. § باعث روشنایی عالم اولدیغی ایچون علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینه ده نور اطلاق اولنور. نور نخستین = حقایق اشیانی کماهی ایدن کشف ایدن شی § بعض محققین نوری دنیوی و اخروی اولمق اوزره ایکی‌یه تقسیم ایتمشلردر. بری نور قرآن نور عقل کبی عین بصیرتله ادراك ایدیلن نور، دیکری اجسام نیره کبی عین بصر ایله محسوس اولان نوردر. جبل النور -و- جبل نور = مکهٔ مکرمه‌ده‌کی حرا طاغی. ذوالنورین = ایکی کریمهٔ حضرت رسالتپناهی‌یی تزوج ایتمش اولان عثمان رضی الله عنه حضرتلرینك لقبیدر.

نور افشان، نورفشان [ف] نور صاچیجی، صاچان: مهر نور افشان.

نورانی [ع] روشن: شهراه نورانی. حال نورانی § نوره منسوب. نورانیت = نورانیلك: نورانیت جبین.

نوربخش [ف] نور باغشلایجی، باغشلایان: «طوغ طوغ ای مه نوربخش چشم جانمسك نم — أكرم بك».

نورپاش [ف] نور صاچیجی، صاچان: خورشید نورپاش.

نوش [ف] ایچمه: «نوش جام محبت ایلیه‌لم» § (نوشیدن)دن فعل امر اولور. بوصورتده وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: باده نوش = باده ایچن.

نوشته [ف] یازلمش. مکتوب، مکاتیب، محررات معناسنده اولق اوزره بعض عجم منشآتنده کورلکده اولان (نوشتجات) کلمه‌سی غلطتده و اندن معدود اولور.

نوشدارو [ف] تریاق، پانزهر.

نوشین [ف] لذیذ، لطیف، خوشکوار: خواب نوشین، جام نوشین.

نوشیروان [ف] اکاسرهٔ عجمدن اجرای کمال عدالت ایتمکله مشهور بر حکمدارك لقبیدرکه فخر کائنات افندمز حضرتلری مشارالیه زماننده پیرایه‌بخش ساحهٔ وجود اولمشلر ایدی (ایوان کسری) کنده‌یسنه منسوبدر. (نوشیروان) ده دینیلیر. اصلی (جان شیرین) معناسنه اولان (نوشین روان) در: «سرورا بر بندهٔ لاقیددر قاپوکده عدل — طوته‌مازدی آنی زنجیره چکوب نوشیروان — ذاتی».

نوشینه [ف] بادهٔ خوشگوار.

نوف [ف] عکس آواز، صدا، یانق. توف.

نوفه [ف] چیفلق.

نوکر [ف] قول، چاکر. نوکری = نوکرلك.

نول [ف] قوش قاغه‌سی، منقار مرغ.

نون [ع] ا ن) حرفنك اسمی § بالق، ماهی. ذوالنون = حضرت یونس علیه السلام.

نوید [ف] مژده، بشارت، خبر مفرح: «نوید لطفیدر ارباب شوقه مژدهٔ اکبر — اوا کبر مژده‌یه اوواح کمتر مژده‌کاییدر — ناجی» بو معناده فتح نون ایله استعمالی یاکلشدر.

نویس [ف] یازیجی معناسنه اولان (نوشتن) مصدرندن امر حاضردر. دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: خوش نویس = خوش یازان: کاتب خوشنویس

نویسنده [ف] یازیجی، یازان. آز قوللانیلیر.

نه [ف] طقوز: نه قبه. «بویله آغاز ایلسون شمدنکرو القابکه — جامع نه قبهٔ کونك خطیب منبری — نفعی».

نهبور [ع] قوم تپه. جمعی نهابیر.

نهفته [ف] گیزلی. کسر نون ایله‌ده لغتدر.

نهم [ف] طقوزنجی.

نهوض [ع] حرکت، قیام ایتمك.

نهی [ع] (نهیه) نك جمعی: اولو النهی = ارباب عقول.

نهیه [ع] عقل، خرد

وا [ع] عربیده ادات ندبه‌در. داخل اولدیغی اسمه (مندوب) دینیلیر (ندبه) میت اوزرینه محاسنی تعداد ایدرك آغلامق معناسنه اولان (ندب) مصدرندن اسمدرکه اصطلاحده علی العموم اوجاع وفجایع اوزرینه ایدیلن نالشه اطلاق اولنور. فی الاصل اوزرینه محاسنی تعداد اولنه‌رق بکا ایدیلن میت دیمك اولان (مندوب) ك معنای اصطلاحیسی (مطلقا وجودندن ویا عدمندن طولایی تفجع اولنان شی) در. مثلا چوجغی وفات ایدن برمادر مهربان (واولدا!) دیه فریاد ایدر. بوراده باعث فغان ولدك عدمیدر. ینه او والده (وامصیبتا!) دیه فریاد ایدر. بوراده دخی باعث فغان مصیبتك وجودیدر. برنجیسنده مندوب (ولد)، ایکنجیسنده (مصیبت) در. مندوبلرك آخرینه الف الحاق ندبه‌ده مطلوب اولان مدصوت ایچوندر؛ وقف حالنده الفدن صکره — مدك کمال ظهوری ایچون — بر ده هاء سکت علاوه قیلینیر: (واولداه! وامصیبتاه!) دینیلیر. لسانمزده بو اسلوب اوزره مستعمل اولان

تعبیرات عربیه‌ده محدوددر. بونلر اكثریت اوزره ساده‌جه الف ایله قوللانیلیر. (واسفا! واویلا! واحیفا! واحسرتا!) آنلر دندر. (واویلا) نظمده (واویل) صورتنده‌ده قوللانیلیر. (واویل) ایله (واویلتا) بیننده فرق واردر. (ویل) عذاب وهلاك معناسنه اولدیغی حالده (ویله) فضاحت، یعنی رسوایلق دیمكدر. تركجه‌ده (وا) یرینه (واه) یاخود (وای) قائم اولور. مثلا (وامقلة عینی) واه كوزمك بیبكی! (وارأسی) وای باشم! دیه ترجمه اولنور.

وابَسته [ف] باغلی، مقید، متوقف: بو ایشك حصولی فلان افندینك كلسنه وابسته‌در.

واَپسین [ف] الك صكره، الك كری یه قالان: نفس واپسین.

واپُور [فرانسزجه‌دن] معروف بخار ایله متحرك كمی.

واثِق [ع] اینانان، اعتماد ایدن.

واثْر [ف] زیاده اوزاق.

واجِب [ع] یاپلمسی لازم اولان § دیناً تركی كناه اولان امر الهی. وجب الوجود = ذاتی وجودی مقتضی اولان جناب حق. واجبات = واجب اولان خصوصات.

واجِد [ف] وجوده كتیریجی، كتیرن.

واحِد [ع] بر، یك. § تك. بی نظیر. بی همتا. (احد) ایله بینلرنده فرق واردر. (واحد) سائر اشیاده توصیف اولندیغی حالده (احد) جناب حقه مخصوصدر.

وادی [ع] دره، وهكذار آب § مطلق صحرا § طرز، اسلوب. وادی ایمن = حضرت موسی علیه السلامك كندی زوجه‌سیله برابر كیجه وقتی كیتمش اولدقلری صحرادر. تصادفاً مشارالیهانك وضع حملی سببیله اوراده آتش تحری ایتدیلر، ناكاه اوزاقدن برضیا كوروندی، آكا طوغری تقرب ایتدكلرنده بر اغاجك اوزرنده نور بولدیلر، اوراده حضرت موسایه غیبدن ندا كلدی. (ایمن) جانب یمین دیمكدر: «وادی ایمن اولدی كوزینك — ناجی»

وابِل [ع] بیوك طامله‌لی یاغمور § عربده برقبیله‌نك اسمیدر.

وار [ف] ادات تشبیه‌در: آواره وار = آواره كبی § صاحب، خداوند § كره، دفعه: یكوار = بردفعه § لیاقت، مناسبت معناسنه‌در: شاهوار = شاهه لایق: درشاهوار. كوشوار = قولاغه طاقیلمغه لایق، یعنی كوپه.

وارِث [ع] كندیسنه باشقه‌سندن میراث قالمش اولان كیمسه.

وارِد [ع] ورودایدن. كلن. جمعی اولان (واردات) هم مادیات، هم معنویاتده قوللانیلیر. مادیاتده، خزینهٔ دولته یاخود بركیسه‌یه كلن نقود وحاصلات معناسنده؛ معنویاتده، فكره توارد ایدن شیلر حقنده مستعملدر: «باشلادقجه بن سوزه باشلار هجومه واردات — شویله كیم طاقت كتیرمز آنی تقریره زبان — نفعی»

وارَستگی [ف] وارسته‌لك.

وارَسته [ف] قورتیلمش، خلاص اولمش. § آزاده، فارغ البال.

وارُون و وارونه [ف] ترس. مقلوب. منقوس، بركشته حال: چرخ وارون، كنبد وارونه.

واری [ع] ادات تشبیه‌در مشبه بهه لاحق اولور: كلواری = كل كبی.

واژكون و واژكونه [ف] مقلوب. منقوس. بدبخت.

وارن و وارونه [ف] وارون .

واسطه [ع] ایکی شیئی بربرینه بقشدیرن شی § ایکی شیئك اورته‌سنده بولنان شی § برشیئك حصولیچون استعمال واستخدام اولنان آلت ویا آدم . اواکی معنالرده جمعی (وسائط) کلیر .

واسع [ع] کنیش . آچیق : صحرای واسع .

واصف [ع] وصف ایدیجی ، ایدن .

واصل [ع] وصول بولان . اولاشان ، ایریشن .

واضح [ع] آچیق ، عیان آشکار .

واضع [ع] وضع ایدیجی ، ایدن : واضع قانون .

واعظ [ع] وعظ ایدیجی ، ایدن .

وافر [ع] چوق ، بسیار . شمدی بو معناده قوللانیلماز اولمشدر. اسکی کتابلرده وافرحکایه سویلدی کبی بر خیلی تعبیرات‌واردر! § عروضده بربحرك اسمی.

واعیه [ع] قربو .

وافی [ع] تام مکمل.

واقع [ع] وقوع بولان .

واقعه [ع] رؤیا ، دوش § جنك، حادثه مشقت ، مصیبت . واقعه‌طلب = جنکجو « برواقعه‌در بوقلبه‌عائد ـــ اولماز صانیرم بیانی زائد ـــ ناجی » . جمعی واقعات: «خبرك یوقی واقعاتمدن ـــ ناجی »

واقف [ع] وقوف صاحبی ، خبیر، آشنا: واقف خفایای امور § برشی وقف ایدن: شرط الواقف کنص الشارع= واقفك شرطی شارعك نصی کبیدر .

واقی [ع] وقایه ایدن .

والا [ف] یوکسك ، بلند، بالا. کرك مقدارده کرك قدوقامتده، کرك شان‌ومنزلتده اولسون: قامت والا، شان والا .

والد [ع] بابا ، پدر .

والده [ع] آنا، مادر .

والدین [ع] آنا بابا .

واله [ع] وله کتیرمش ، حیران ، عقلی زائل اولمش، سرسم .

والی [ع] ولایتك ادارەسنه مأموراولان ذات اسکیدن ایالات بکلربکی دینیلیردی

وام [ع] بورج، دین. وامخواه= آلاجقلی. وامی= بورجلی، مدیون .

وامق [ع] محبت ایدیجی ،ایدن. عاشق. عذرانك عاشقی اولان مردمعروف.

واه [مشترك] استغراب، حیرت، تلهف کبی درونی احواله دلالت ایدن بر ادادر : «واه کوکلم یالکز سنسین اسیر اشتیاق ـــ هرکس آلمش عزم صحرا ایلیور جانانی ـــ سامح »

واهب [ع] هبه ایدن، باغشلایان: واهب الادراك. واهب العطایا. «واهب الادراك مزداد ایلسون اذعانکی ـــ ناجی»

واهمه [ع] محسوساته متعلق معانی جزئیه‌یی ادراك ایدن ، یاخود عالم صورتده موجود ونابود اولان شیلری طوغری ویاپا کلش اوله‌رق تصور ایدن قوهٔ ذهنیه .

واهی [ع] بوش ، بیهوده، اساسسز. واهیات=واهی اولان شیلر .

وای [مشترك] تأوه وتعجب ایچوندر: وای سزه دیمکز. وای کوزمك نوری.

وایه [ف] حاجت، کرکلی § بهره، نصیب وایه‌دار = بهره‌دار . وایه مند = بهره مند .

وَبَاء [ع] معروف ساری علت، مدهشه: وبا نتیجه خانمانلری هبا ایتمشدر .

وَبَال [ع] شدت، ثقلت، عذاب: الوبال علیه .

وَبْر [ع] کدی‌یه شبیه برجانور .

وَبَر [ف] دوه، طاوشان کبی حیوانلرك یوکی، تویی .

وَتَائِر [ع] (وتیره)نك جمعی .

وَتَد [ع] آغاجدن یاپیلان میخ، قازیق، میخ چوبین § عروضده اوچ حرفی مشتمل اولان جزء. جمعی اوتاد: اوتاد الارض = جبال. اوتاد البلاد = رؤسای بلاد .

وَتَر [ع] یایك جله‌سی، ایپ، کریش § چالغی تلی، تار ساز، جمعی اوتار: «جوش ایدر مضراب کلك برفسونله مدام — ناله‌لر کم سازشعرك روح اوتارنده‌در» § هندسه‌ده بر قوسك ایکی اوجی بیننه وصل اولنان خط مستقیم .

وَتِیرَه [ع] یول، طریق، مسلك، روش، دستور: وتیرهٔ نجات، وتیرهٔ سلامت .

وَثَاق [ع] باغ، بند، قید . کسرایله‌ده لغتدر .

وَثَائِق [ع] (وثیقه) نك جمعی .

وَثِیق [ع] محکم، استوار .

وَثَن [ع] طاشدن وسائر شیلردن یاپیلان بت، صنم. جمعی اوثان: اوثان ضلال

وَثِیقَه [ع] کندیسنه اعتماد ایدیلن شی، سند، حجت کبی . § پیمان، عهدنامه

وَثَنی [ع] بت پرست .

وَجَاهَت [ع] کوزل یوزلولك ، کوسترشلیلك § عزت، شرف. کسر واوایله استعمالی خطادر .

وَجْد [ع] حالت ذوق، شوق، بی‌خودی § غمناك اولمق، غصه‌لنمق. اولکی معناده (کلمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: اثنای سماعده شیخ افندی وجده کلدی . وجدآور = وجد کتیریجی، کتیرن: نغمهٔ وجدآور. وجدافزا = وجد آرتیریجی، آرتیران: شعر وجد افزا .

وَجَع [ع] آغری، صیزی، درد . الم . جمعی اوجاع .

وَحِل [ع] ... قورقان کیمسه .

وَجَل [ع] قورقمق .

وَجَنَات [ع] (وجنه) نك جمعی .

وَجْنَه [ع] انسانك یوزنده‌کی یومروجه یر، یناق ، صقال بیتمین محل .

وَجُور [ع] بوغازه دوکولن بر نوع علاج ، دارو .

وَجْه [ع] یوز ، چهره § بر شیئك قارشیسنه کلن شی § طریقه، طرز، سبب ، مناسبت . وجهاً = بروجه ایله .

وِجْهَه [ع] یوز، روی: وجههٔ عزیمة سمت ، جانب ، جهت . یوز دوندورولن طرف .

وَجِیبَه [ع] واجب اولان خصوص وجیبهٔ ذمت .

وَجِیز [ع] قیصه ، مختصر موجز .

وَجِیع [ع] دردناك ، متألم .

وَجِیه [ع] بر قومك سیدی ، اولوسی § جاه و منزلت صاحبی

كوزل ، مناسب ، شايان: توجيه وجيه .

وَحدانِيَّت • [ع] برلك ، جناب حقك براكى: وحدانيت الٓهيه.

وَحدَت • [ع] يالكزلق ، تكلك ، يالق وحدت كزين = اختيار وحدت ايدن § برلك ، بر اولق: وحدت وجود.

وَحش و وَحِيش • [ع] يبانى حيوان . جمى وحوش . وحشان . وحشى اسم جنس اولديغندن ، فردنده وحشى ديبيلير § خالى ، ايصسز ، غيرمسكون بر . § آج آدم . بونك جمى اوحاش كلير .

وَحشان [ع] مغموم ، غصه‌لى آدم .

وَحشَت • [ع] غم ، غصه § تنهالق ، خلوت: «كورون كورونده ينه داءن افقدن سن — ظلام وحشتى رفع ايت جوارقبرمدن — عندليب» § قورقو ، خشيت . وحشت انكيز = وحشت قوباريجى ، مخوف ، قورقونج . وحشت آور = وحشت كتيريجى ، كتيرن .

وَحَل [ع] ايجنه حيوان باتان صولى ، صويق چامور ، باتاقلق: بر محل پروحل . جمى: وحول ، اوحال .

وَحَم [ع] كبه قادين آش يرمك .

وَحمى [ع] آش يرن كبه قادين .

وَحى • [ع] جناب حق طرفندن پيغمبران عظامه فيض طريقيله بيلديريلن شى ، پيام الٓهى . وحى منزل = قرآن عظيم الشان .

وَحِيد • [ع] يالكز ، يكانه تنها: وحيد الزمان . وحيد العصر .

وَخامَت [ع] كوجلك ، آغيرلق ، اويغونسزلق ، مضرت . عربيده اولديغى كبى تركجه‌ده طعامك هضمى كوچ اولمق معناسنده قوللانيلماز .

وَخش [ع] بهائمه مخصوص بر نوع سوعى .

وَخِيم • [ع] وخامتله متصف اولان ، دشوار ، كران ، كوتو ، فنا ، ضررلى .

وَدّ و وَداد • [ع] سومك ، محبت . واولرك حركات ثلثه‌سيله لفتدر .

وَداع [ع] اثناى مفارقتده يكديكريله مصافحه ايتمك § بو حالده اجرا اولنان رسم ، يترمه .

وَدائِع [ع] وديعه‌نك جمى .

وَدَع [ع] بياض بونجق .

وَدود [ع] دوست ، محب . اسماء حسنادندر .

وَدِيد • [ع] دوست ، محب ، كثير الحب . جمى اوداء .

وَدِيع [ع] بشقه‌سنك مالى محافظه ايتمكى درعهده ايدن .

وَدِيعَه [ع] امانت: روح وديعة اللٓهيدر . وديعهٔ خاك رحمت قلنمشدر جمى ودايع § حفظ ايچون بركيمسه‌يه ايداع اولنان مال .

وَر • [ف] صاحب ، خداوند معناسنه‌در . اسمايه لاحق اولور : دانشور = صاحب علم . تاجور — حكمدار . سخنور = شاعر ، اديب .

وَراء [ع] آرقه ، پس ، عقب ، آرقه طرف § باشقه ، سوى ، غيرى .

وَراثَت • [ع] وارثلك ، وفات ايدن برينك مال ومتروكنه شرعا وارث اولق .

وَرَثَه [ع] (وارث)ك جمى .

وَرد [ع] هر آغاجك چیچكی . فارسی ایله ترکیبده کل حقنده استعمالی غالبدر : وردناز § آچیق طوری آت . کلکون .

وَرزِش [ف] چالشش ، سعی ایدش ، چالشمه ، سعی . ورزشکار = ساعی . چالشقان . ورزشکارانه = ورزشکارجه‌سنه . ورزشکاری = ورزشکارلق .

وَرطَه [ع] هر وقوز یر § هلاك ، مهلکه : یرینی ورطه‌یه القا ایتمك § خلاص و نجات بولمسی کوج ایش : ورطه‌یه دوشمك . § چامورلی ، باتاق یر ، وحل . جمعی وراط .

وَرَع [ع] صاقنمق ، کناهدن محترزمدن صاقنرب پرهیز ایتمك ، تقوی : اهل ورع .

وَرَعه [ع] قورقاقلق .

وَرَق [ع] یاپراق ، برك درخت : ورق چمن . ورق کل : نوق فرقی جسمك هیچ دشت غم و بلاده — نالنده برورقدن دستنده روزکارك « برك درختان سبز در نظر هوشیار — هرورق دفتریست معرفت کردکار — سعدی » ورقپاره = یاپراق پارچه‌سی : « ید هواده ورقپارهٔ خزان کبی یم » § کاغد ، کتاب ، مکتوب کاغدی § کاغد کبی انجه آلتون ، کوموش وسائر معدنیات یاپراغی . جمعی اوراق . اوراق ازهار . اوراق سبز . اوراق نهالان . ورق خام = حك ، اصلاح اولنمامش کاغد . ورق کردان = عبث ایش ، ایشلیندن کنایه‌در .

وَرَقه [ع] بك یاپراق § بك کاغد . بو مناسبتله هر یازیلی بك کاغده ورقه دینلمشدر .

وَرقاء [ع] کوکرجین ، اوکیك : ورقای نامه بر . ورقای روحانی .

وَرّاق [ع] کاغدجی .

وَرَم [ع] بدنده حاصل اولان شیش ، جمعی اورام § آق جکرك خرابیتی موجب اولان معروف علت . مدهشه ، سل الرئه § بو علتله مصاب اولان بیچاره : « صاری بر کاغد ای عدم چیچکی — ایسته‌مزدم سکا ورم دیه‌کی — عبدالحق مهرالنساء » .

وَری [ع] مخلوق .

وَرید [ع] بوینك ایکی طرفنده‌کی طمارلردن هربری . ایکیسنه بردن (وریدان) دینیلیر . جمعی اورده ، ورود . § درونده سیاه قان بولنان طمار .

وَزارت [ع] وزیرلك : رتبهٔ جلیلهٔ وزارت . وزارت عظمی = صدراعظملق . فی الاصل کسر ایله‌دره

وَزان [ف] اسیجی . اسن . (اولق) ماده‌سیله قوللانیلیر . مثلا (وزان اولان لدوس روزکاری) دیملی . هبوب کلمهٔ عربیه‌سنه قیاساً (وزان ایدن) دینه‌بیلیر .

وَزّان [ع] چوق وزن ایدیجی ، ایدن .

وَزانَت [ع] فکر و ملاحظه قوی اولق ، اصالت رأی .

وَزَغه [ع] برنوع بیوك کار

وَزمه [ع] قیش موسمنك ... وکی .

وَزن [ع] وزن طارتق . طارتیمق بو معناده (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : اشیانی وزن ایتمك شیانك وزنی § برشیئك طارتیجقشی § برشیئك

وزن ایله آکلاشیلان آغیرلق § برشیئی تخمین ایتمك § عروضده هرمتحرك مستقل اجزاسندن هربری : شو بیتك وزننده خلل وار. جمعی اوزان: اوزان عروض.

وَزْنی [ع] طارتیلان شی. وزنیات

وَزِیرْ [ع] مراتب وخدمات سلطنت سنیه‌ده ملکیه مأمورینك اك عالی رتبه‌سنی احرازایتمش اولان ذات. وکلای فخام دولتدن هربری و وکلای فخام دولت صره‌سنده بولنان . وزیر اعظم = صدر اعظم. اسکی تعبیردر . وزیرانه = وزیره یاقیشه‌جق صورتده: وقاروزیرانه. التفات وزیرانه .

وَسائِدْ [ع] (وساده)نك جمعی .

وَسائِطْ [ع] (واسطه)نك جمعی. اکثریا وسائل معناسنده قوللانیلیر: وسائط تحصیلك کثرتی .

وَساطَتْ [ع] آرایه کیرمك، واسطه اولمق .

وَسامْ و وَسامَتْ [ع] حسن و آن صاحبی اولمق. کوزللك.

وَساوِسْ [ع] (وسوسه) نك جمعی: وساوس شیطانیه .

وَسائِلْ [ع] (وسیله) نك جمعی : استحصال وسائل خوشگذرانی.

وَسَخْ [ع] کیر ، پاس ، چرك .

وَسَطْ [ع] برشیئك ایکی طرفندن مابینی ، اورته ، میان : وسط آسمان . وسط وادی. لاخیرالافی الوسط جمعی اوساط : اوساط ناس .

وَسْمْ و وَسْمَه [ع] داغلامق ، نشان ایچون تمغالامق § حیوانه یاصیلان داغ ، تمغا. کسر واو ایله (وِسام) ده بومعنایه‌در . وسمه‌دار = داغلی ، تمغالی : کوسفند وسمه‌دار .

وَسَنْ و وَسْنَه و وَسْنَه [ع] اویقو آغیرلغی ، اویوقلامه . دیکلا بر قوله کوره بین النوم والیقظه حالتی اولان حالت .

وَسْواسْ [ع] شیطان ، ابلیس § نفس و شیطانك قلبه نفع و خیری اولمیان خاطره القاسیله دغدغه ویرمسی .

وَسْوَسَه [ع] ایکنجی معناسنده (وسواس) ایله مترادفدر .

وَسِیجْ [ع] سیر شدید .

وَسِیطْ [ع] نسب جهتیله قومنك اعدلی اولان .

وَسِیمْ [ع] کوزل یوزلی ، جمیل § تمغالانمش .

وَسِیعْ [ع] وسعتله متصف ، کنیش ، بول ، واسع : صحرای وسیع . افق وسیع تفکرات .

وَسِیلَه [ع] برشیئك الده ایدلمه‌سنه واسطه ، آلت ، بهانه ، سبب . وسیله‌جو = وسیله آرایجی ، آرایان . وسیله‌جویانه = وسیله‌جو اولانه یاقیشه‌جق صورتده . وسیله‌خواه = وسیله ایسته‌ین. وسیله خواهانه = وسیله خواهجه‌سنه.

وَشْ [ف] ادات تشبیه‌در . کبی. ماه وش = ماه کبی. دریا وش = دریا کبی [چیقسونده اوماه وش دکزدن — عرض ایتسون اسرما هه اش دکزدن — لا ادری]

وَشَقْ [ع] برنوع کورك فی الاصل تلکی‌یه شبیه برجانورك اسمیدر.

وَشَلْ [ع] آز صو .

وَشْمْ [ع] بدنده ایکنه ایله اچیلان شکل . قاموس دیورکه برعضوی ایکنه‌لیوب متأثر ایله‌کدن صوکره اوزرینه

چیوید اکوب کوم کوك برشکل ایدرلر. ترکی ده نعل ودکون دیرلر. جمعی وشوم واوك کندویله وشام کلیر].

وَشْمَه [ع] یغموردانه‌سی .

وَشْي [ع] برنوع لباس § بر نوع جامهٔ رنکین .

وشیجَه [ع] آغاج کوکی، لیف .

وَشیعه [ع] اوزرینه ایپلك صاریلان آغاج ، بز آرغاجی .

وَشیمَه [ع] شر وعداوت .

وَصّاف [ع] زیاده وصف ایدیجی. ایدن : نفمیٔ وصاف

وَصافَت [ع] وصیفلك، خدمتکارلق. ایشجیلك .

وَصایا [ع] (وصیت) لك جمعی : وصایای خیر خواهانه.

وَصایَت [ع] وصیلك.

وَصَب [ع] خسته‌لق، وجع .

وَصف [ع] برشیئی صفتله‌مق، برشیئك علائم وکیفیاتنی تعداد وبیان ایتمك § برشیئك کیفیتنی بیان ایدن کله § مدح ایتمك ، اوکمك ، وصف ترکیبی=براسمك آخرینه براسم حاضر فارسی الحاقیله یاپیلان ترکیب : حیرت افزا = حیرت آرتیران. وصفی = وصفه منسوب .

وَصل [ع] برشیئی دیکر برشیئه اولاشدیرمق ، بتشدیرمك § برشی دیکر برشیئه اولاشمق .

وَصمَت [ع] بر شیئی چار چابوق باغلامق § عار ، عیب .

وَصي [ع] کندیسنه برشی وصیت ایدلش اولان کیمسه ، امام علی کرم الله وجهه افندمز حضرتلرندن کنایه اوله‌رق ده قوللانیلیر . وصی مختار = متوفانك حال حیاتنده نصب ایتدیکی وصی. وصی منصوب = حاکمك یتیم ایچون نصب ایتدیکی وصی.

وَصیَّت [ع] برینك وفاتنه قریب اختیار ایتدیکی ، آدمه بن اولدکدن صوکره شونی شویله یونی بویله یاپ دیمسی. وصیتنامه=وصیتی حاوی ورقه.

وَصید [ع] قپو اشیکی .

وَصیف [ع] اوشاق ، خدمتکار. ارکك وقادینه شاملدر. جمعی وصائف، وصفا

وَضّاح [ع] زیاده آچیق، روشن، عیان. وضاح الجبین = آلنی آچیق، کندی ده پیشانی § رنکی بیاض کوزل یوزلی آدم. وضاحت = واضحلك، آچیقلق .

وَضاعَت [ع] آلچقلق، فرومایه‌لك.

وَضع [ع] قویمق، قونیلمق: کتابك چکمجه‌یه وضعی کتابی چکمجه‌یه وضع ایتمك § ترتیب وتنظیم ایتمك . ایملك : قانون وضع ایتمك. وضع حمل = که انسان ویا حیوان طوغورمق .

وَضیع [ع] صویسز، فرومایه، ناکس.

وَضیمَه [ع] ماتم ضیافتی

وَطاء [ع] برشیئی آیاقله چیکنه‌مك، پایمال ایتمك .

وَطء [ع] آیاقله باصوب چیکنه‌مك § برده‌یی صالیویرمك .

وَطَر [ع] حاجت .

وَطواط [ع] قیرلانغیچ، پرستو، خطاف § یارسه دینلان قوش، خفاش §

مشهور بر شاعر. لقیدرکه کیجه کوزلری کورمدیکی ایچون بو اسمی آلمشدر .

وطوطه [ع] کیجه کوز کورمه‌مك .

وطی [ع] آیاق آلتنه آلمق، چکینه‌مك § جماع ایتمك .

وطید [ع] مرکزنده ثابت قیلنمش شی . ثابت، محکم، استوار .

وظائف [ع] (وظیفه)نك جمعی: وظائف یتیه. وظائف رسمیه .

وظیفه [ع] برکیمسه ایچون هر کون اعطای مقرر اولان شی، علوفه § برینك عهده‌سنه تودیع اولنان ایش، خصوص: وظیفهٔ رسمیه. وظیفه شناس = وظیفه‌سنی طانیان، بیان: وظیفه شناسلق الك بیوك حسنتدر. وظیفه ناشناس. وظیفه شناسانه = وظیفه شناس اولانه یاقیشه‌جق صورتده: حرکت وظیفه شناسانه. وظیفه شناسی = وظیفه شناسلق .

وعاء [ع] قاب، ظرف .

وعد [ع] برشیئك قبول واجراسنی سوزله بیله‌برمك ، سوز ویرمك § سوز ویریلن شی: الکریم اذا وعد وفا = کریم اولان وعدینی یرینه کتیرر .

وعده [ع] برشیئك اجراسی ایچون تعیین اولنان مدت. وعده کلمه‌سی لسان عوامده اجل، موت معناسنده‌ده قوللانیلیر .

وعظ [ع] برکیمسه‌یه قلبی یومشاده‌جق سوزده ثواب وعقابه دائر سوز سویله‌مك § بو صورتله سویله‌نیلن سوز

وعید [ع] بربنی قائلنه متعلق وعد ایله قورقتق، شرده تهدید .

وغا [ع] جنك، غوغا. کسر واو ایله استعمالی ده کلندر .

وغادت [ع] آلچاقلق، فرومایه‌لك .

وغد [ع] دنی، فرومایه، ناکس .

وفاء [ع] سوزی یرینه کتیرمه، عهدنده طورمه، دوستلقده، محبتده ثبات کوسترمه. (غدر)ك ضدی: «وفالی آدم ایستین وفالی آدم اولملی - ناجی» بی‌وفا = وفاسز. وفابیکانه = وفاسز، عهدنده، محبتنده ثباتسز. وفاپرور — وفالی وفادار = وفالی، عهدنده محبتنده ثابت: محب وفادار وفادارانه = وفادار اولانه یاقیشه‌جق صورتده. وفاداری = وفادارلق .

وفات [ع] اولمك بومعناده (ایتمك) ماده‌سیله ترکیب ایدر : فلان ذات وفات ایتمشدر § اولم، اولوم: «سرورینك وفاتی باعث حزن اولدی احبابه — عزت ملا »

وفد [ع] برخدمت مخصوصه ایله برینك یانه کیتمك § طاغ باشی، ذروة الجبل.

وفرت [ع] چوقلق ، کثرت .

وفق [ع] اویغون ، موافق : بر وفق مرام = مراده، مقصوده اویغون اولمق اوزره . بر وفق دلخواه - و بوفق دلخواه = دلخواهه موافق اولمق اوزره.

وفی [ع] تمام ، مکمل .

وفیر [ع] چوق ، کثیر: مال وفیر .

وقاحت [ع] حیاسزلق. اوتانمازلق. بی ادبلك .

وقاد [ع] آتشین، ضیالی، پارلاق: ذهن وقاد . فکر وقاد = آتش کبی حدتلی ، سریع الفهم مفکر. فی الاصل یلك آلولی دیمکدر .

وقار [ع] آغیرلق ، آغیر مشربلك ، تمکینلك ، (خفت)ك ضدی .

خصائل ممدوحه دندر. وقار وزیرانه. وقار ادیبانه. وقار عصمتپرورانه.

وَقّاص [ع] جنكجو § اصحاب كرامدن تیراندازلقده مهارت كامله‌سی اولان بر ذاتك اسمیدر.

وَقایع [ع] (واقعه ووقیعه) نك جمعی. حوادث، احوال، اخبار: وقایع داخلیه. وقایع خارجیه. وقایع حربیه.

وَقت [ع] زماندن برمقدار معروض، هنگام، چاغ. اكثریا زمان ماضیده استعمال اولونور: وقتی كچمش § بر عمل مخصوص ایچون فرض وتقدیر اولنان زمانك غایتی: وقت فجر، وقت عصر. وقتی اولمامق = طارلق، مضایقه. وقت بولمق = اختلاس وقت. وقت قوللامق = مترصد اولمق. وقت كچیرمك = وقتی فوت ایتمك، تعویق. وقت كلمك = كاله ایرمك. وقت وحال = سعه، قدرت. جمعی اوقات. الامور مرهونة باوقاتها. وقتا كه = بر وقتده كه، اوزمان كه: «وقتا كه طوروب شو قلب غمناك — طوپراقده نهان اولور وجودم — اكرم بك».

وَقْد و وَقَدان [ع] آتش یانمق، طوتشمق.

وَقْر [ع] قولاق آغیرلغی، كرانی گوش.

وَقْع [ع] اعتبار وعزت. § یوكسك یر.

وَقْعه [ع] حربده طرفین دفعات ایله بربرینه چارپشمه.

وَقْف [ع] طوردیرمق، آلیقویمق: وقف نگاه. وقف گوش § منافعی جهت بره عائد اولمق اوزره بر كیمسه ملكی اولان بر عینی علی وجه التأبید توقیف ایتمك. جمعی اوقاف: اوقاف مندرسه. وقفیه = وقفه متعلق اوله‌رق واقف طرفندن تنظیم اولنان تعلیماتنامه.

وَقْواق [ع] براغاجك اسمیدر.

وَقُود [ع] اودون، كومور كبی آتشه یاقه‌جق شیلر.

وَقُور [ع] زیاده وقارلی، تمكینلی. — وقورانه = وقورجه‌سنه.

وَقیه [ع] معروف درتیوزدرهمه معادل طارتی، اوقه.

وَقْوَقه [ع] طاووق، قزرینه كبی حیواناتك سسلنمسی: آب یا كه نه خورد وقوقه قورباغه‌دن — لا ».

وَقیح [ع] وقاحتله متصف، بی شرم وحیا. بی ادب.

وَقید [ع] اودون وسائره كبی آتشه یاقیله‌جق شی.

وَقیعه [ع] جنك وقتال. § آرقه‌دن فصل وذم، غیبت.

وَكالَت [ع] وكیللك. وكیل اولمه § بر كیمسه‌نك ایشنی باشقه‌سنه تفویض ایله اول ایشده آنی كندی یرینه قائم ایلمك — مجله. وكالتنامه = شروط وكالتی حاوی تنظیم اولنان ورقه.

وَكْر [ع] قوش یوواسی، آشیانهٔ مرغ. جمعی وكرات

وَكْن [ع] قوش یوواسی، وكر.

وَكیره [ع] یكی یاپیلان او ایچون احیاسنه ویریلان ضیافت.

وَكیل [ع] حافظ: حسبنا الله ونعم الوكیل § وكالتله متصف اولان. كندیسنه باشقه‌سی طرفندن ایش تفویض اولونوب اول ایشده اول كیمسه‌نك یرینه قائم اولان كیمسه — مجله. وكیل مسخر = محكمه‌یه احضار اولنه‌میان مدعی علیه ایچون حاكم طرفندن نصب اولنان وكیل.

وَلَاء [ع] قرابت § شیر دآعتقدن و موالاتدن حاصل اولان قرابت حکمیه .

وَلَايَت [ع] دوست ، صدیق اولمه ، معین ، نصیر اولمه .

وَلَد [ع] انسان و حیوانك بنفسه زاده سی ، دول ، یاوری تبنی و تخاذ جهتیله اولاده یعنی اولادلغه (ولد) اطلاق اولنماز : جمعی اولان (اولاد) کلمه سی اسنادده متحرد مقامنده ده قوللانیلیر .

وَلْسَان [ع] بربریك بوینه الدویارق یوریمك .

وَلْوَال [ع] فریاد و فغان ایتمك .

وَلُود [ع] چوق طوغوران قادین .

وَلَه [ع] سرکشته لك ، افراط حزن سببیله اولان سرسملك . حالت حیرانی . (کتیرمك ، کلك) ماده لریله قوللانیلیر : [وله کتیرمك § قورقق ، قورقو .

وَلْهَان [ع] کندیسنه وله کلمش اولان ، متحیر ، سرسم ، بوشی واهی .

وَلْی [ع] برشی دیکر شیئك آرقه سی صیره کلك . تعقیب ایتمك : سطورك یکدیکرینی ولی ایتمی .

وَلِی [ع] دوست ، صدیق § معین ، نصیر § صاحب ، متصرف ، خداوند § جناب حقه قربیت معنویه کسب ایدن عبد صالح . ولی الله . بوکله (ولی نعمت) کبی ترکیبلرده متطوع الاضافت اولهرق قوللانیلیر .

وَلی [ف] (ولیکن) مخففیدر . خیلی زمانه‌دنبری بوده لسان شعر عثمانیه ن مطرودر .

وَلِيد [ع] یکی طوغمش چوجق . مولود . § طفلقا چوجق ، صبی § کوله ، عبد . ام الولید = طووق .

وَلِيكْ و وَلِيكِن [ف] ادات استدراکدر ، ایکیسی ده قوللانیلماز اولمشدر .

وَلِيمه [ع] ازدواج دوکوننده یاپیلان ضیافت ، ضیافت شادی : ولیمه جمعیتی : جمعی ولائم .

وَمْض [ع] اشارت ایتمك § پارلدامق : ومض برق .

وَمْق [ع] سومك ، محبت ایتمك .

وَمِيَه [ع] محنت ، مشقت ، داهیه .

وَنى [ع] ایشده کوشکلك کوسترمك .

وَهَّاب [ع] زیاده هبه ایدن ، زیاده باغشلایان جناب حق .

وَهَّاج [ع] زیاده آلولی ، فروزان ، روشن ، درخشنده : سراج وهاج .

وَهْب [ع] ویرمك ، بخش ایتمك ، اعطا . وهبی = کندیسنه ویرلش ، بخش ایدلش . چالشمق صورتیله قازانیلوب من طرف الله کندیسنه احسان بیورلمش معناسنده قوللانیلیر .

وَهْج و وَهَجَان [ع] آتش پاریلدامق ، آلولنمك . شعله‌زاد اولمق .

وَهْص [ع] وطئ ایتمك § قیرمق ، کسرمه .

وَهْف [ع] نبات پارلانلامق ، چوغالمق ، اوزامق .

وَهْق [ع] کمند .

وَهْلَه [ع] هرشیئك اولی ، ابتداسی ، سر . § برشیئی اول صرده کورنجه عارض اولان خوف ، فزع . صکره‌دن هرشیئك ابتدای کرمسنده استعمال اولنمشدر . وهله = ابتدای مرده . قورقو .

وَهْم [ع] قلبك بلاقصد برشیئه میلی ، قلبه خلاف مقصد عارض اولان

خاطرهٔ غریبه . یاخود شك و تردد اولنان شیئك مرجوح طرفی . راجح طرفی (ظن) در جمعی اوهام

وَهْن [ع] کوشکلك ، ضعف ، سستی فتور .

وَهُوب [ع] ویرکیسی چوق ، کثیر العطا .

وَهْی [ع] ییرامق . کوشه‌مك . استعمال البسه کبی شیلره مخصوصدر § ییرتمق ، شق ایتمك .

وَهِیج [ع] آتش صیجاقلغی ، حر النار .

وَیْح [ع] کلمهٔ ترحم و تحسین اوله‌رق قوللانیلیر بر لفظدر .

وَیْل [ع] کلمهٔ افسوسدر . وای ، یازیق معناسنه . مصیبت دمنده ایراد اولنور : ویل اوبدبختانه . § هلاك § جهنمده بر وادینك اسمی .

وَیْله [ع] فضاحت ، رسوایلق .

وِ

وِتْر [ع] تك ، یالکز ، تنها § قربان بیرامندن برکون اولکی کون ، عرفه کونی § یاتسو نمازندن صکره قیلنان اوچ رکعت نماز : صلات وتر .

وِجاء [ع] حیوانك خایه‌سنی چیقارمق

وِجار [ع] قورد و صرتلان یتاغی .

وِجاه [ع] یوزلشمك ، یوز یوزه کلمك . وجاهاً = وجاه صورتیله .

وِجْد [ع] زنکین اولمق ، غنا .

وِجْدان [ع مولد] وجودیت ذاتیه منزله افعال و قابلیق حقنده‌کی حس طبیعی § عام روح نقطهٔ نظرندن : روحك موجودیت ذاتیه‌سنی بیلمه‌سی § معنویت افعالك حصوله کتیردیکی حس درونی § وقوف طبیعیمز له مطلع اولدیغمز حب محاسن § ایلکی فنالقدن تمیزه مدار اولان واسطه § دیکر بر تعریفه نظراً : محاکمات عقلیه‌نك نتیجه‌سی . فی الاصل (بولمق) دیمکدر . فقط بیلدیکمز معناده استعمالی ظن اولندیغی قدر یکی دکلدر . وجداناً = وجدان جهتندن ، قلباً : وجدان ! وجدان ! ای حس علوی صمدی ! ای ابنای بشرك رهبر معتمدی - روسو . وجدانی = وجدانه منسوب : بو براس وجدانیدر . وجدانیات = وجدانه عائد احوال و کیفیات .

وِجْهه [ع] طرف ، سمت .

وِداج [ع] بیونده بر طمار اسمی .

وِزْر [ع] کناه ، صوچ ، اثم § آغیرلق ، ثقلت .

وِساده [ع] یاصدیق ، باش یاصدیغی ، بالین .

وِسام [ع] تمغالی ، وسمه‌لی .

وِشاح [ع] حمائل .

وِشام [ع] (وشم)ك جمعی .

وِصال [ع] اولاشمق § محب دوستنه واصل اولمق .

وِطاء [ع] موقفت ایتمك .

وِعاء [ع] ظرف ، قاب ، آوند § بدنده‌کی طمر . جمعی اوعیه .

وِفاق [ع] موافقت ، اویغونلق § باریشقلق ، صلح ، آشتی .

وِقاعْ [ع] جماع § جنك ، جدال .

وِقايَه [ع] اسیرگەمك ، حفظ ایتمك . § کندیسیله برشی محافظه اولنان شی . نظمده (وقایت) صورتنده دخی قوللانیلیر .

وِقْر [ع] آغیریوك . حمل ثقیل . بارگران قاطیر و حمار یوکنده مستعملدر .

وِکانْ [ع] اشك پالانی .

وِلاءْ [ع] دوستلق . محبت . ولاپرور = محب § برشیئی بری بری آردنجه یاپمق ، پیاپی یاپمق .

وِلادَتْ [ع] طوغورمق ، زاییدن § طوغمق ، طوغمه : تاریخ ولادت . فتح واو ایله استعمالی یاکلشدر .

وِلايَتْ [ع] برشیئی قدرت جهتیله تصرف § بربنك ایشنه متکفل اولمق . § دوستلق ، محبت § والیلك ، برولایتده حاکمیت § بروالینك زیراداره سنده بولنان قطعهٔ ممالك § عبد صالحك جناب حقه قربیت معنویه کسب ایتمسی : « شهریار بحر و بر ـ سلطان سلیمان ولی ـ اولکه محض عدلدر ذات ولایت پروری ـ خالی آندن اولمسون یارب ولایت تا ابد ـ کیم ولایتدن دکل خالی صفای جوهری ـ فضولی » فضولی بو قطعه سنده‌کی ولایت کلمه سنی اسکیدن استعمال اولندیغی وجه ایله یعنی اقلیم ، مملکت معناسنده ده قوللانمشدر .

وِهادْ [ع] (وهده) نك جمعی ، اینیشلی ، چیقیشلی زمینلر ، پست و نشیب محللر .

وِیدْسَتَرْ [ع] قوندوز دینیلن جانور . بیدستر

وِیرانْ [ف] خراب ، ییقیق ، ییقلمش ، (معمور) ك ضدی : دل ویران . خانهٔ ویران . « بو خراباتده ثابت اولەمم . (جانانم) ـ دل ویرانمی یاپسه‌ك ده ییقلسه‌م گیتمسەم ـ ثابت » . ویرانی = خرابیت .

وِیرانه [ف] خرابه § ییقلمش یر ، خراب اولمش محل .

وُ

وُثْقا [ع] زیاده محکم . زیاده قوی : عروة الوثقی = صاغلام قولب ، دست آویز محکم دین اسلامدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر .

وُثُوقْ [ع] اینانمق ، اعتماد ایتمك ، اینانمه ، اعتماد ایتمه . § محکملك ، استواری .

وُثُوبْ [ع] آتلامق ، صیچرامق .

وُجُوبْ [ع] لازم اولمق . واجب اولمق § لایق . مقرر اولمق . § عدمی ناممکن اولمق .

وُجُودْ [ع] بولمق § وارلق ، هستی : معرکهٔ وجود . § کووده ، جسم ، بدن بو معناده مجازاً مستعملدر . وجودی یوق = اصلسز ، کاذب .

وُجُومْ [ع] غیظ وانفعالدن طولایی ساکت طورمق § تیکسنمك . ایکرنمك § کوکسه اورمق § غمگین اولمق .

وُجُوه [ع] (وجه) ك جمعی : وجوه ناس § رجالك کتك ایلری گلن طاقمی ، اشراف و متحیزان بلده : وجوه بلده . باوجوه = وجوه ایله ، اسباب متعدده ایله ، هریوزدن .

وُجَهاءْ [ع] (وجیه) ك جمعی .

وُحُوشْ [ع] (وحش) ك جمعی : وحوش وطیور .

وُحُوفَت [ع] زیاده قیلیلق § قیل زیاده سیه ، یوموشاق اولمق .

وُحُول [ع] (وحل) ك جمعی .

وُرُود [ع] كلمك : كثرت ورود ، مكتوب ورودی . (شرفورود) ایدن تركیبنه ترجیحاً (شرفوارد) اولان تركیبی قوللانیلملیدر .

وُرُوك [ع] یان یاتمق ، اضطجاع .

وُرَیق [ع] یاپراقجق ، كوچك نبات یاپراغی . جمعی وریقات .

وُزَرَاء [ع] (وزیر) ك جمعی : وزرای فخام .

وُزُوب [ع] صو كبی آقمق ، سیلان ایتمك .

وُسُد [ع] (وساده) نك جمعی .

وُسْطَی [ع] اورته . (اوسط) ك مؤنثی . § اورته پارمق . صلات وسطی = ایكندی نمازی .

وُسْع [ع] بوللق ، غنا ، ثروت § كوچ ، قوت ، طاقت ، قدرت .

وُسْعَت [ع] كنیشلك ، بوللق : صحرانك وسعتی . وسعت دریا . وسعت معیشت . وسعت حال § قدرت ، قوت ، طاقت .

وُسْتَا [ف] آتش پرستلرك كتاب دینی اولان زندك شرحی .

وُشَاق [ف] خدمتكار ، اوشاق . تركجه‌دن مفرسدر .

وُشُوم [ع] (وشم)ك جمعی .

وُصْلَت [ع] برشیئه اولاشمق ، یتیشمك § اولاشیقلق ، بیتیشیكلك ، بیوستیك .

وُصُول [ع] یتیشمك ، اولاشمق ، كلمك ، بلوغ . (بولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر : وصول بولان مكتوب .

وُصُوم [ع] (وصم) ك جمعی .

وُضُوء [ع] آبدست آلمق . § آبدست .

وُضُوح [ع] آچیقلق ، ظاهرلك ، پارلاقلق : وضوح افاده . وضوحه رعایت .

وُعُود [ع] (وعده) نك جمعی .

وُفُود [ع] (وفد) ك جمعی .

وُفُور [ع] چوقلق ، كثرت § تام اولمق ، چوق اولمق . فتح واو ایله خطادر .

وُقُود [ع] آتش آلولنمك ، یالكلانمق .

وُقُوع [ع] حصول بولمق . ظاهر اولمق § وجوب ، ثبوت . عربیده اولدیغی كبی تركجه‌ده معانئ سائره‌ده قوللانلماز .

وُقُوعَات [ع] (وقعه)نك جمعی وقوعبولان احوال وخصوصات : وقوعات ماضیه . وقوعات جاریه . اكثریا مغایر نظام وقوع بولان احوال وحركات مقامنده قوللانیلیر .

وُقُوف [ع] بیلمك ، بیلنلك ، آكاه اولمق ، بیلیش ، خبردارلق . علم § طورمق .

وُكَلَاء [ع] (وكیل) جمعی : وكلای فخام دولت .

وُكُوب [ع] یواش یوریمك § اقدام ایتمك .

وُلَات [ع] (والی)نك جمعی : ولات عظام . تشدید لام ایله استعمالی یاكلشدر .

وُلُوج [ع] كیرمك ، دخول : ولوج و خروج .

وُلُوع [ع] حریص اولمق ، واوك فتحیله حریص معناسنه .

وُلُوغ [ع] كوپك صو ایچمك .

هـ

هائب [ع] قورقيجى، قورقاق .

هابط [ع] هبوط ايدن، آشاغى اينن .

هابيل [ع] آدم عليه‌السلامك اوغلى .

هائل [ع] قورقنج، هولناك، شديد: مرك هائل .

هائله [ع] قورقنج شى. (ترا‌ژه‌دى) ترجمه‌سى اوله‌رق بيوك ومشهور ذوات آره‌سنده جريان ايتمش بر وقعهٔ صحيحه ومتخيله‌يى مصور تأثيرلى وهول انگيز تياترو منظومه‌سى معناسنده قوللانيلير § دهشتلى ومؤثر وقعه، فاجعه .

هاتف [ع] سس ويريجى، ويرن. بو مناسبتله عالم غيبدن خبر ويرن ملك معناسنده قوللانيلمشدر. هاتفانه = هاتفه ياقيشه‌جق صورتده .

هاجسه [ع] قلبه عارض اولان انديشه، خاطره كلن خصوص. جمعى هواجس: هواجس نفسانيه .

هادم [ع] هدم ايديجى، ايدن. ييقيجى ييقان: هادم اللذات = ملك الموت.

هاديه [ع] عصا § صو ايچندن سيووريلوب چيقمش قيا .

هار [ع] منهدم اولان، يقيلان .

هارب [ع] قاچان .

هارون [ع] موسى عليه‌السلامك بيوك برادرى اولان پيغمبر ذيشانك اسمى § خلفاى عباسيه‌دن معروف خليفه‌نك اسمى: هارون‌الرشيد .

هاروت [ع] چاه بابلده آويخته اولان ايكى ملكدن برينك اسمى، ديكرى (ماروت). هاروتى = ساحر. ساحرى.

هائم [ع] متحير، سرگشته: « فؤادى هائم فى كل وادى - لا »

هازم [ع] هزم ايديجى، ايدن .

هاضم [ع] هضم ايديجى، ايدن .

هاله [ع] قمرك اطرافنده پيدا اولان نورانى دائره. آى آغيلى. خرمن ماه. وجودى علامت باران عد اولنورمش: « كيوب بر آل اتكلك هاله‌دن ميدانه عزم ايتمش - سهاده مولوى آيينى تصوير ايدر مهتاب - بليغ » هاله كلمه‌سى فارسيده رنك، آرام معنالرينه دلالت ايدر .

هالك [ع] هلاك اوليجى، اولان .

هامه [ع] قفا طاسى. كاسهٔ سر: هامه پيراى تعظيم § آلن، پيشانى § برقومك رئيسى، اولوسى § بايقوش .

هامش [ع] كتابك، مكتوبك كنارى.

هامون [ف] دوزاووه، صحرا: « نيچون هامون خلقت قالميور كرامدن خالى — لا »

هامان [ع] فرعونك وزيرينك اسمى .

هاون [ف ع] معروف ايچنده ادويه وسائره دوكمكه مخصوص آغاجدن، دميردن، پرنجدن، طاشدن معمول آلت، هاوان. جمعى هواوين .

هاويه [ع] يدى به تقسيم ايديلن طبقات جهنمدن طبقهٔ اسفل، يدنجى طبقه‌ده بولنان جهنم .

هاى [ف] واى معناسنه .

هاياهاى [ف] اهل ماتمك نوحه‌سى .

هاياهوى [ف] هنگامهٔ ارباب طرب .

هایْ هُوی [ف] ارباب صفا وطرب شماته وغلغله‌سی .

هائِبْ [ع] قورقاق .

هَباء [ع] توز، غبار. شعاع شمس ایله پنجره‌ده پیدا اولان اوفاق توز . ذره : هباء منثور § یوق یره تلف اولان شی .

هَبّ [ع] اویقودن اویانمق .

هَبْط [ع] آشاغی‌یه ایندیرمك § آشاغی‌یه اینمك .

هَبَنَّقَه [ع] جقای عربدن برینك نامیدرکه السنه‌ده ضرب اولنور . « احمق من هبنقه » مثلی مشهوردر .

هُبوط [ع] اینیش ، نشیب .

هَبیب [ع] روزکار اسمك .

هَتْف [ع] سس، آواز § سسلنمك .

هَتْك [ع] پرده کبی شیلریییرتمق .

هَجاجَه [ع] قوربغه ، ضفدع .

هَجْر [ع] آیرلق، ترك ایتمك § آیریلق .

هَجَل [ع] ایکی طاغك آره‌سنده بولنان چوقور .

هَجْمَه [ع] شدت . هجمة الشتاء = شدت برد . هجمة الصیف = شدت حرارت .

هُجوم [ع] بغتةً هجوم ایدن ، صالدیران § مساکنی یرندن قلع ایدن شدتلی روزکار .

هَجیر [ع] اویله وقتنده‌کی حرارت .

هَجین [ع] سریع السیر برنوع دوه .

هَداهِد و هَداهید [ع] (هدهد)ك جمعی .

هَدایا [ع] (هدیه‌نك) جمعی : هدایای کرانبها .

هَدَجان [ع] اختیار آدم یورویشی ، یواش یورویش . مشیة الشیخ .

هَدَر [ع] برینك قانی دوکمك مباح اولمه § باطل ، ضایع ، ناچیز اولان ، یوق یره کیدن شی : دمی هدردر . مالی هدیه اولدی .

هَدَف [ع] اوق نشانه‌سی ، نشانگاه . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر . هدف مرمی ، هدف غرض .

هَدْم [ع] ییقمق ، خراب ایتمك .

هَدِیَّه [ع] ارمغان ، تحفه § قیمت قرآن کریمه‌ده هدیه دینیلیر .

هَدیر [ع] کوکرجین اوتمك § آیغیر کشنمك .

هَذَیان [ع] بیهوده ، مناسبز سوز سویلمك § بویولده سویلنیلن سوز .

هَر [ف] تعمیم ادانیدر: « هرکسك عالمده بیك مافوق بیك مادوقی وار - اسعد مخلص پاشا » منحصراً مفرده داخل اولور : مثلا هربرده ، هرطرفده دینیلیر. هربرلرده هر اطرافده دینلمز، (هر) داخل اولدیغی کلمه‌دن نظمده‌دخی آیرلماز .

هَرْآینه [ف] ناچار ، ضروری .

هَرَب [ع] قاچمق ، فرار ایتمك § شدت حزن .

هَرْجائی [ف] ثباتسز، قرارسز، متلون وفاسز . هر جائیلك = وفاسزلق ، تلون . هرجائی منکشه = هفرتك منکشه‌یه مشابه آچیقلی قوقولوایکی رنکده قوقوسز برنوع چیچك .

غالبك : « هم بر دخی بر سمند دلکش »
مصراعی قبیلندن اولان سوزلر شمدیکی
شیوه‌یه مغایردر . بعضاً (هم) فارسیده
(تاش) ، لسانمزده (داش) صورتنده
اواخر اسمایه کتیریلن ادات اشتراکه بدل
عربی ، فارسی اسملرك اوائلنه کتیریلیر .
بوحالده اسملر وصفیته تحول ایدر . مثلا
(راه) یول دیمك ایکن (همراه) یولداش
دیمك اولور : « همراهم ایدك بو یولده‌ای
ماه — همراهی قویوب کیدری همراه —
فضولی » . (هم) برده ادات اقتران
اوله‌رق کذلك عربی ، فارسی اسملره دخول
ایله بونلری ینه وصفیته تحویل ایدر . بونی
ادات اشتراك اولان (هم) دن فرق ایتملیدر .
مثلا اسمده مشترك اولان آدملرك هربرینه
اطلاق اولنان (همنام) ده‌کی (هم)
ادات اشتراکدر . چونکه اسملری بردر .
حالبوکه دیز دیزه اوطوران آدملردن هر
برینه اطلاق اولنان (همزانو) ده‌کی (هم)
ادات اقتراندر . چونکه دیزلری بر دکلدر .
کذلك (همخانه) ده‌کی (هم) اشتراکه ،
(همزبان) ده‌کی (هم) اقترانه دلالت
ایدر . (هم‌مسلك) ایله (هم عنان) ده
بوقبیلدندر .

هَم [ع] قصه ، اندیشه ، جمعی هموم .

هَماره [ف] دائما ، همیشه . (همواره) دن مخففدر . (همار) ده‌ دیرلر .

هَمال [ف] نظیر ، قرین ، همتا ، شریك : بی همال = بی نظیر : فاضل بی همال شمع هاله‌ده لفتدر .

هَمان [ف] قول معتبره کوره (هم) ایله (آن) دن مرکبدر . لسانمزده حصر ، تقریب ، استعجال ، استمرار اداتی اوله‌رق قوللانیلیر : « هرکان صیدی آلوب
کیتدی همان بن قالدم — نورس قدیم »
« همان عین محدله علیدر شمس ومولانه
— رامز پاشا » . « بودامکهده طورلماز
امان همان کیده‌لم — ... » . « کلمه‌دارم
سن ! همان صاغ اول فدا جانلر سکا —
... » اسلافك ینه بو معنالرده استعمال
ایتدکلری (همین) مهجوردر .

هَم‌آواز [ف] بربرینه سسده موافق ورفیق ، هم صحبت .

هَماوَرد [ف] جنکده‌اشی ، همتا (هماوید) ده بومعنایه‌در .

هَم‌آهنك [ف] برآهنکده ، بربرینه اویغون آهنك ایدن .

هَمباز [ف] شریك ، اورتاق .

هَمبَزم [ف] بزمده برابر ، مجلس ارقداشی : همبزم ادبا .

هَمپای [ف] آرقداش ، آیاقداش ، یولداش .

هَمپایه [ف] رتبه‌جه بر .

هَمتا [ف] سرداش ، هم جنس ، قرین ، نظیر . اکثریا (بی) ادات سلبیه برابر قوللانیلیر : بی همتا = نظیرسز : تحریر بی همتا . شاعر بی همتا . علامهٔ بی همتا .

هَمتازیانه [ف] ایلغارده چاپولده آرقداش ، رفیق .

هَمترازو [ف] برطارتیده ، موازن ، مساوی .

هَمَج [ع] سیوری سینك کبی اوفاق برنوع سینك : الناس اما عالم او متعلم وما سواها همج — لا = انسانلر یا عالمدر یا متعلم . بوایکیدن باشقه‌سی همجدر . سکون میم ایله یا کلشدر .

هَمجِنس [ف] برجنسدن ، جنسی بر : « ینه همجنسی چکر بربرینك

خوی — لا »

همجواز [ف] برجواردن ، برسمتدن، سمتی بر § قومشو .

همچو [ف] ادات تشبیه . کبی . مثالی . همچون مخففیدر . متروکدر .

همحال [ف] باشقه‌سیله برحالده، برحالی، حالی بر.

همخانه [ف] او آرقداشی .

همخواب [ف] برابر اویویان. یاتان. یاتاق آرقداشی: «تنها لغی کتیرمدك تاب — کم ایلدك آرزوی همخواب — فضولی» (همخوابه) ده لغندر .

همداستان [ف] هم‌صحبت ، هم کلام. خادم، مصاحب، همداستانی = رعایادن هرسنه آلنان عشر، ویرکو.

همداماد [ف] ایکی همشیره‌دن هر برینی بالنکاح آلمش اولان ایکی کیمسه‌دن هر بری ، باجاناق.

همدست [ف] شریك، متفق، برابر، هم قدرت. همدستی = همدستلك.

همدستانه = همدستجه‌سنه .

همدم [ف] آرقداش، هم صحبت، هم کلام، محب: همدمی = همدملك.

همراد [ف] سخاده، شجاعتده معادل . (راد) سخاو شجاعت معناسنه‌در.

همراز [ف] سرداش ، محرم اسرار . همرازی = همرازلق.

همراه [ف] یول آرقداشی: «همراهم ایدك بو یولده ای ماه — همراهی قویوب کیدرمی همراه — فضولی» . همرهی = همراهلق. نظمده بعضاً (همره) صورتنده تخفیف اولنور: «همرهم اولدی برغریب ملال — لا» . همرهی = همرهلك. همراهان = همراهلر .

همرنك [ف] بررنکده، رنکی بر: «همرنك کیدر لیل حیاتم سحر ایله § مشربی ، خوی بر، یکرنك. همرنکی — همرنکلك همرنکان — همرنکلر .

همز [ع] ال ویابارمق ایله صیقمق، صیقشدرمق. تعصیر § دورتمك باتیرمق . اورمق § ایصیرمق § یره چالمق .

همزاد [ف] یاشداش، همسن § آرقداش رفیق ، مشارك .

همزانو [ف] دیز دیزه اوطورانلردن هر بری .

همزبان [ف] برلسان ایله متکلم اولانلردن هر بری ، رفیق ، مصاحب . همزبانی = همزبانلق .

همزه [ع] وسوسه . جمعی همزات .

همسال [ف] یاشداش .

همسایه [ف] قومشو : «ینسه‌ده کوکدن اولسه همسایه — ایلمم التجا مسیحایه — ناجی» . همسایکی = همسایه‌لك، قومشولق. همسایکان = قومشولر .

همس [ف] نرم، آواز § آواز نرم .

همسبق [ف] درس آرقداشی .

همسر [ف] زوجهٔ منکوحه § آرقداش، نظیر .

همسفر [ع] یول آرقداشی ، یولداش، همراه .

همسن [ف] یاشداش .

همسنك [ف] برطارتیده . موازن . هموزن ، برابر .

همشکل [ف] بر شکلده ، شکلاً بر .

همشکم [ف] بربطندن طوغان، برابر طوغان ایکی چوجق، ایکیز . توءمان .

همشهری [ف] برمملکتلی ، دیکریله ایکیسی بربلده‌یه منسوب .

همشهری تعبیری لسان عوامده آرقداش، یولداش مقامنده قوللانیلیر .

همشیره [ف] قزقارداش : «شیوهٔ گفتاری همشیره کمی اوکرندی سکا — هر — وزك شیرین زبانم جانم جان اولدی هپ — ندم » .

همصحبت [ف] صحبت آرقداشی . برابر صحبت ایدن ، قونوشان .

همعان [ع] کوزیاشی آقق .

همعنان [ف] آرقداش ، رفیق . همراه

همقدم [ف] آیاقداش . آرقداش همقدمان = همقدملر . همقدمی = همقدملك .

همکیش [ف] دین یولداشی .

همگر [ف] جولهه ، نساج .

همگنان [ف] جمیع ناس ، ناسك جمله سی § برجنسدن اولانلر

همگوشه [ف] همجنس § قومشو ، همسایه .

هم مذهب [ف] برمذهبده اولان ، مذهب آرقداشی .

هم مشرب [ف] ایکیسنك مشربی ، خویی بر . مشربجه برابر

هم معنی [ف] ایکیسنك معناسی بر . معناجه برابر .

همنام [ف] آدداش : همنام رسول .

هم نبرد [ف] جنکده اش ، نظیر اولان .

همنشین [ف] برابر اوطوروب قالقان ، انیس ، جلیس ، همنشینی = همنشینلك . همنشینان = همنشینلر .

همنفس [ف] آرقداش ، رفیق ، هم کلام .

هموار [ف] دوز ، برابر ، مساوی ، برجرپیده اولان شی : دشت هموار § دائم ، همیشه .

همواره [ف] دائما ، متصل ، علی الدوام ، هرزمان . دائما نظمده قوللانیلیر .

همیان [ف] طفارجق § بله باغلانار اوزون کیسه § چانطه § قوشاق ، کمر .

همیانچه [ف] کوچك کیسه ، چانطه .

همیشه [ف] دائما ، هرزمان ، آزقوللانیلمغه باشلامشدر .

هنجار [ف] یول ، راه . مجازا طرز وروش ، قاعده معناسنده ده قوللانیلیر . ناهنجار = یولسز ، قاعده سز . § رنك ، لون . کسرها ایله ده لغتدر .

هندسه [ع] معروف علم . هندسی = هندسه یه منسوب . (اندازه) دن معربدر .

هنجام [ف] الندن برشی کلمز ، کاهل باطل آدم .

هنگام [ف] وقت ، زمان ، زمان محدود ، موسم : هنگام فرصت . هنگام دعا . هنگام بهار ، هنگام وغا . «هنگام آن که گل دمد از صحن بوستان — رفت آنکه گل شکفته و درخاك شد نهان — لا» ناهنگام = وقتسز : « هنگام بهارست گل ولاله ونسرین — ازخاك برآیند و تو در خاك چرایی — سعدی» § جمعیت ، معرکه . هنگامی = درحال تکون ایدن مخلوق

هنگامه [ف] جمعیت ، معرکه . هنگامه گیر = هنگامه جی ، غوغاجی . هنگامه گیری = هنگامه گیرلك .

هنوز [ف] (واومه وقفه ایله) شمدی یه قدر ، بوآنه دك : جان هنوز اندیشه

سودای رخسارندەدر — دیدە حالاسیر طلعتگاه انوارندەدر» .

هواء [ع] یرایله کوك آراسی، جوّ، کرۂ نسیم. قدمانك زعمیرنجه عناصر اربعەدن بری . § هر مکانك جوّفنده بولنان باد ساکن § موسیقیده تصنیف بسته. هوائی = باطل، معناسز، هوائی فشنکی، باد هوا . هواوهوسه مغلوب کیمسه . بادهوا= مفت، بلش، سنبلی هوا = بولوتلو، یاغمورسز هوا: «ای نونهال عشوه بهاریه بسته — بر سنبلی هواده خرامان اولوربیلمك — شناسی» هوائی رنك= ماوی، کوك. هوایه اویمق=نفسه اتباع .

هواجس [ع] (هاجسه)نك جمعی: خطرات شیطانیه. هواجس نفسانیه .

هواخواه [ع] یاره محب، دوست .

هوادار [ف] طرافی آچیق. روزکاراوفراغی یر§ یار ، دوست .

هوادج [ع] (هودج) ك جمعی. دوه اوزرندەقادینلرك کوبنه مخصوص برنوع محفه .

هوام [ع] (هامه)نك جمعی. عقرب، یلان، قارنجه، بوجك کبی حشرات ارض.

هوان [ع] خوار، ذلیل اولق، خوارلق، ذلت، خاکسارلق .

هودج [ع] قادینلرك وکوبنه مخصوص برنوع کجاوه .

هوس [ع] آرزو ، شوق: هوس ایتدم. § عشق خام وناقص. هوسکار و هوسناك=هوس ایدیجی، هوسلی: «غیرتله هوسکار کمال اولملی یوقسه — فقدان مساعی هوسی بی ثمر ایلر — حسبی» ، هوسکارانه= هوسکارجەسنه . هوسکاران= هوسکارلر ، هوسکاری = هوسکارلق .

هول [ع] قورقوتق§ قورقو ، خوف ، بیم: هول محشر. هولناك = قورنج، قورقولو: وادئ هولناك. ایکنجی معناده جمعی اهوال .

هون [ع] سهولت، آسانلق§ وقار، سکینه § حقیر شی .

هوی [ع] عشق، مفتونیت، آرزو، اشتیاق، نفس امارەنك برشیئەمیلی . خیر وشرده مستعملدر: «نیارهٔ نالانکی تأثیر هوادن — پرجوش فغاندر دل بی تاب وحزینم». جمعی اهواء .

هیآت [ع] (هیئت)ك جمعی: هیآت اجتماعیه .

هیاکل [ع] (هیکل)ك جمعی: هیاکل ازمان. هیاکل قدیمه: «ای طاقلره ای هیاکل اعصار بی شمار» .

هیام [ع] شدت عشق ایله عاشقه عارض اولان حالت حیرانی .

هیبان [ع] قورقاق، جبان .

هیبت [ع] اولولق ، عظمت ، اجلال : هیبت حکمداران§ فی ذاته قورقنجلق: هیبت دریا . هیبت جبال .

هیجا [ع] جنك، جدال ، کار زار .

هیجان [ع] اضطراب ، تحرك، جوشش، میل: هیجان روح . هیجان علوی. هیجان دریا. هیجان سرمدی.

هید [ف] اکینجی یاباسی .

هیزم [ف] قوری اودون . هیزمپاره = اودون پارچەسی .

هیکل [ع] بیوك جثەلی شی § بوکسك بنا، بتخانه § صورت ، شکل . § بیوك برموقعه یی ، بیوك برذاتی یادو تذکار.

مداراولمق اوزره اکثریا مرمردن یاپیلوب
برمحله رکز اولنان ستون و یا شکلدرکه
انسان نامنه مرکوز ایسه صاحبنك شکلنده
اولور . هیکل ظفر . هیکلتراش = هیکل
یاپان . سنکتراش .

هَیِم و هَیَمانْ [ع] سرکشته‌لك، حیرانی .

هَیُوبْ [ع] هیبتلی ، عظمتلی آدم .

هَیُولا [ع] هرشیئك ماده‌سی، ماهیتی،
اصلی،وجودذهنی،شکل تصوری:
هیولای تفکر. حکما، متقدمینه کوره
صورت جسمیه‌نك محلی اولان جوهر،جوهر
اول .
صوفیه‌یه کوره ایکی قسمدر .
بریسی روحانیدرکه بوکاروح اعظم،ایکنجیسی
جسمانیدرکه بوکاده طبیعت کلیه دینیلیر .
متکلمینه کوره حقایق اشیادن عبارتدر .
بعض لغویون هیولای (هیئت اولی)دن
مخفف اولمق اوزره قید ایتمشلردر یونانجه‌دن
معرب اولمسی مظنوندر § جانسز،درمانسز،
یوق کبی: هیولا کبی برحریف .

هَیُولانی [ع]هیولایه منسوب. آخرنده‌کی
نون (حقانی . روحانی) کلمه‌لرنده
اولدیغی کبی زائددر .

هَیْهاتْ [ع] اسماء افعالدن فعل ماضی معناسنی
مفید اولان طاقندندر . (بعد)
یعنی (اوزاقلاشدی) دیمك اولدیغی مشهور
ایسه‌ده (شیخ رضی) کبی بعض ارباب تحقیقك
بیانته کوره (ماابعده) دیمکدر . بز بونی
(نه‌قدر اوزاق) دیه ترجمه ایدرز. هربیده
(هیهات)ك تلفظ مشهوری. حجازلغی
اولمق اوزره. فتح تاایله‌در. تای مکسور
ویامضموم اوقویان قبیله لرده واردر. بز
ایسه آنی. ادات استبعاد اوله‌رق. سکون
تا ایله‌ده استعمال ایدرز .
(استبعاد) برشیئی بعید عد ایتمك
دیمکدر . بومعنانك تحقق ایده‌جکی هر
یرده ایراد اولنه‌بیلن (هیهات)-استبعادك
واقع ویاغیرواقع برحکمه تعلق ایتمسی طبیعی
اولدیغندن. دائما جمله‌لره مقارنت ایدر .
فقط جمل منفیه‌دن زیاده جمل مثبته‌یه مقارن
اولور. جمل مثبته ایچنده دخی اکثر زیاده-
انکاری ولسون، اولسون. استفهامی متضمن
اولانلره. علی الخصوص جمل فعلیه‌یه یاقیشیر.
(هیهات) جمله‌نك آخرینه کتیرلدیکی
کبی اولنه‌ده کتیرلبیلیر. بوایکی صورتدن
هانکیسی ترجیح اولنمق لازم کله‌جکنی
مقتضای مقام تعیین ایدر مع مافیه اکثریا
تأخیراولنور. بویولده کتیرله‌جك (هیهات)ك
بعضاً جمله‌یه تقدیمنده بأس کورلمز . مثلا
(کندینی شاعرمی ظن ایدییور؟ هیهات!)
عباره‌سی (هیهات! کندینی شاعرمی ظن
ایدییور؟) صورتنده‌دخی ایراد اولنه‌بیلیر
اما بعض مواضعده (هیهات)ك تقدیم ویا
تأخیری لازم اولور .

هَیْئَتْ [ع] شکل، صورت، قیافت. محسوسات ومعقولاته شاملدر. علم هیئت
= علم احوال سما، هیئت شناس = علم هیئت
عالمی. هیئت شناسان = هیئت شناسلر. جمع
هیئات: هیئات انسانیه .

هـ

هِبَه [ع] باغشلامه § برمالی بلاعوض آخره
تملیك ایتمه § باغشلانیلان شی .

هِتْر [ع] فائده‌سز سوز، یالان. (هیطر)
بوندن محرفدر § مصیبت، داهیه .

هِجاء [ع] هجو ایتمك .

هِجْرانْ [ع] آیریلق، فرقت. (وصل)ك
ضدی، هجر، برهمدن قطع مصاحبه

استعمالی عامیانه‌در .

هجار [ع] آیریلق، جدایی. § صاپیقلامه، صاچمه‌لامه .

هجرت [ع] ترك ایتمه. خانه‌دن، خانماندن آیرله، کوچمه . هجرت نبویه مبداء تواریخ اسلامیه‌در .

هجری [ع] هجرت سنیهٔ نبویه‌یه منسوب: سنهٔ هجریه .

هجو [ع] برینك شعر ایله معایبنی تعداد ایتمك . برینی شعر ایله ذم ایتمك . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: فلان شاعر فلانی هجو ایتمش . (هجویه) تعبیری هجو ایچون نظم اولنان شعر. یعنی (اهجیه و اهجوه) مقامنده قوللانیلیر. هجویات = هجوه متعلق اشعار: نفعی هجویاتنه سهام قضا عنوانی ویرمشدر. هجویات اشرف. معاصرین عرفادن برذات هجوی (هجو فنا برشیئی آغزه آلوب توکورمکدن عبارتدر) دیه تعریف ایتمشیدر . فی الاصل هانك فتحیله‌در .

هجیر [ع] خوی . عادت.

هدان [ع] احمق، ثقیل .

هدایت [ع] مطلوبه ایصال ایتمك شاننده اولان یوله دلالت وارشاد ایتمك § طوغری یوله کیتمك: هدایت بولمق § معناً حقه واصل اوله‌جق یول، حق یولی. (بولمق) (ایریشمك) ماده‌لریله ترکیب ایدر .

هر [ع] کدی دینیلن معروف حیوان . کربه هره = دیشی کدی . مصغری هریره = کدیجك . کوچك کدی .

هراس [ف] قورقو . بیم، خوف : هراس جان . هراسه = قورقوده‌جق آلت ، قورقولق . (هوف وهراس) تعبیرنده برنجیسی زائده‌در .

هراسان [ف] قورقیجی. قورقان. ترسان اولومدن هراسان .

هربذ [ف] آتشپرستلرك پیشواسی، حاکمی معربی (هربد) .

هزبر [ع] آرسلان ، شیر . جمعی هزابره . سکون زا فتح با ایله (هزبر) ده لغتدر هزابرانه = هزبرجه‌سنه .

هلال [ع] یکی آی، ماه نو . قول معتبره کوره اوچ کیجه‌لك آیه قدر دینیلیر . « آنجق یورتبه دلبر اولوز طوتسه آشیانی ـ ابر شفق ایچنده هلال ضیافشان ـ عشاقی بایراغی وصفنده . « صالدی دهره سایهٔ جلالده نورانیسنی ـ رایت زرین هلال آسمان سلطنت ... هلالی = هلاله منسوب. جمعی اهله . اهالیل .

هلال ابرو [ف] هلال قاشلی ، قاشی هلال کبی. محبوبه‌لره وصف اولور.

همت [ع] قوه‌دن فعله چیقارلمسی قصد واراده اولنان خصوص § قصد قلبی ، ارادهٔ بلند ، جهده اقدام : همة الرجال تقلع الجبال = رجالك همتی طاغلری یرندن اوینادیر . همت علیه . § لطف ـ کرم : همت بیورکز. جمعی همم: همم علیه ...

همم [ع] (همت)ك جمعی : همم عالیه .

هندباء [ع] معروف برنوع نبات .

هند [ع] افعال وحرکاتی کتب تواریخده مسطور ومعلوم اولان برقادینك اسمی.

هندو [ف] هنده منسوب آدم . هندلی . آخرنده‌کی واو ادات نسبتدر . بونسبت ذوی العقوله مخصوصدر مثلا (قاشی هندو) دینلمز . (قاش هندی) دینیلیر . (هندو) سیهفام اولدیغندن خال دلبرانه (هندو) دینیلیر .

هندوانه [ف] برنوع میوه .

هیچ [ف] لاشی . معدوم ، اصل هرچیز ... « هیچ برساز اویدی هنك ساز ...

هشوقه — ساز پر آهنك استغنابى چالدم
يالكز «كافى» ـ § مجاراً آز ، قليل معنا.
سنعده قوللانيلير . هيچكس = ناكس.
هيچكاره = ايشى اصلا راست كيتمين :
بتد هيچكاره. هيچمدام = جاهل ، نادان.
§ هيچ كلمه سى نفى ونهيه مخصوص ادات
ـه كيدده اولور : «كانجه وقت حاجت
كيمدم خاطرلرندن هيچ — انكچون
شيمدى بن ده خاطر احبابدن چكدم —
حوقى ك» . انكارى اولماق شرطيله جمل
استفهاميه يه داخل اولور . هيچ اوذاقى
كورديككز وارمى ! (هيچه صايمق)
(لاشى عد ايتمك) مقامنده قوللانيلير
برتعبيردر .

هيز [ف] مخنث . فى الاصل حمام طاسى
ديمكدر . استعاره طريقيله بومعنايه
نقل اولنمشدر . (حيز) غلطدر .

هيمه [ف] ياقيله جق اوطون. فتح ها ايلهده
لغتدر . هيمه كشى = اوطونجى چكيجى.

هينه [ع] وقار معتدلانه . سكينت .

هـ

هبوب [ع] روزكار اسمك . روزكار
اسمه سى : هبوب رياح . هبوب
صبا .

هبوط [ع] يوقاريدن آشاغى ايتمك :
هبوط آدم عليه السلام ، هبوط
قمر ، هبوط آفتاب .

هتاك [ع] (هاتك)ك جمعى .

هتامه [ع] قيريقى ، كسنيتى .

هجنت [ع] عيب ، محذور ، سوزده كى
عيب : هجنت كلام . هجنت شعر
§ ناكسلك ، بداصللق.

هجود [ع] كيجه اوياناق طورمق، اوياناق
اولمق § كيجه اويومق . اضداددندر .

هجوع [ع] خواب ، آرام .

هجوم [ع] بردنبره صالديرمق ، آتيلمق
صيچرامق : هجوم امواج هجوم سيل ،
هجوم اعدا ، هجوم عسكر . (ايتمك)
مصدريله قوللانيلير : هجوم ايدن مفرزه .

هدات [ع] (هادى) نك جمعى . هدايت
ايدنلر . دالك تشديديله يا كلشدر .

هدافت [ع] اتلك ، سميزلك .

هدن [ع] صلح ، آشتى .

هدهد [ع] چاوش قوشى ديدكلرى معروف
قوش : «اى هدهد اميد سبادنمى كليرسك ـ
نابى» .

هدى [ع] طوغرلق : «نظم قرآن كبى
اى انجم رخشان هدى ـ سنزى استاد فلك
ايتمدى تنظير هنوز ـ ناجى» . § طوغرى
يول : طريق هدى .

هرمز [ف] هرماه شمسينك برنجى كونى §
مشترى كوكبى § نوشيروانك اوغلنك اسميدركه
خسرو پرويزك پدرى ايدى .

هرهور [ع] چاغلتيدى ، ايشيديلان جوق صو

هزال [ع] آريقلق ، ضعيفلك ، لاغرلك :
مرض هزال § آريقلامق ، ضعيفلمك .

هش [ف] (هوش) مخفف

هشيار [ف] عاقل . بصيرت صاحبى .
هشيارانه = هشيارجه سنه . هش ياوى =

هشیارلق .

هُلْب [ع] طومورز قیلی، موی خوك .

هُما [ف] برقوش اسمیدرکه سایه‌سی کیمك باشی اوزرینه دوشرسه نائل شرف واقبال اولورمش، اصلی (همای) در .
§ (بهمن) ك قزینك اسمیدرکه زردشت دینجه کندیسنك تحت نکاحنده ایدی . (داراب) بوندن تولد ایتمش و پدرینك وفاتنده همان کندیسنی برصندوقه درونده دریایه القا ایتمشیدی . اوتوز ایکی سنه صکره دارایی بولوب ترك حکومت ایتمشدر .

هُما پرواز [ف] هما کبی یوکسکلرده اوچان : همای‌پرواز عشق .

هُمام [ع] قومك اولوسی، بیوکی، عظیم الهمه، صاحب رأی وتدبیر بیوك آدم ، اوصاف رجالدندر .

همایون [ف] قوتلو ، مسعود ، مبارك ، خجسته : ذات همایون جناب رسالتپناهی . ذات همایون حضرت پادشاهی . بوکلمه (هما) ایله اداة نسبت اولان (یون) دن مرکبدر.

هُموم [ع] اندوه معناسنه اولان (همّ) ك جمعی .

هُمومَت [ف] پك زیاده اختیارلامق ، پیرفانی اولمق .

هنَر [ف] معرفت ، صنعت : (شعروانشا هنرك اعلاسی ـ سنبلزاده » . « بی نشئه نشستن هنر سنك مزاراست ـــ شوكت » .

هنرپیشه [ف] اهل هنر ، معرفتلی ذات : « آه وهی ، هنرپیشه جهاندن کیتدی ـــ یاهوس برجوان طبع ایدی فوق العاده ـــ هنروری ـــ تاریخ » . جمعی هنرپیشکان .

هنرمند و هنرور [ف] هنرلی : ادیب هنرور .
هنرمندانه = هنرمندجه‌سنه. هنرمندی = هنرمندلك . هنرمندان = هنرمندلر .
هنرورانه = هنرورجه‌سنه . هنروری = هنرورلك . هنروران = هنرورلر .

هور [ف] کونش .

هوش [ف] عقل، ذكا، شعور، خیروشری تفریق ایدن قوه ممیزه § روح ، جان § قلب . بی هوش = عقلی کیتمش، بایغین، مست بی‌هوش . باهوش = عقلی باشنده .

هوشربا [ف] هوش قاپیجی، قاپان : حسن هوشربا . مخففاً (هشربا) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

هوشربوده [ف] هوشی قاپیلمش، عقلی آلنمش : عاشق هوشربوده . مخففاً (هشربوده) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

هوشمند [ف] عقللی، عقلی باشنده، خیر وشری فارق آدم. هوشمندانه = هوشمند اولانه یاقیشه‌جق صورتده . هوشمندان = هوشمندلر .

هوشمندی [ف] هوشمندلك ، عقللیلك : شعار هوشمندی .

هوشنك [ف] اسم اول § عقل وادراك آگاهی § پیشدادیان حکمدارلرندن ابن سیام بن کیومرث .

هوشیار [ف] عقلی کندیسنده یار اولان عقللی. هوشیارانه = هوشیار اولانه یاقیشه‌جق صورتده. هوشیاران = هوشیارلر . هوشیاری = هوشیارلق . اکثریا (هشیار) صورتنده مخففاً استعمال اولونور .

هَوِی [ف] قورقو، خوف.

هُوِیَّت [ع] مرتبهٔ وحدت، ماهیت، حقیقت، بر شیئك بنه اندن عبارت اولدیغی کیفیت: هویت شاعریت. مصادر مجهوله دندر.

هُوَیدا [ف] بللی، ظاهر، آشکار: «اولوب شاه غریبان رجا ظل همای بخت ینه مهتاب دولت روی طالعدن هویدادر — صبری شاکر».

ی

یاب [ف] (بولمق) معناسنه اولان (یافتن) مصدرندن مشتق امر حاضردر. ترکیبسز قوللانیلماز: فنایاب = فنا بولیجی، بولان. نایاب = بولنمیان.

یابِس [ف] قوری، خشك.

یابَنده [ف] بولیجی، بولان. آز قوللانیلیر.

یاد [ف] خاطر، دل، ازبر: «یاد کده‌ی طوغدیغك زمانلر — سن آغلار ایدك کولردی عالم — لا». § خاطرلامه، آکمه: «یاد ایت بنی غملی غملی یاد ایت — اکرم بك».

یاددار [ف] خاطرده طوتیجی، طوتان.

یادداشت [ف] خاطرده طوتیلان شی، خاطرده محفوظ اولان.

یادگار [ف] هدیه، تحفه: یادکار اخلاص. یادکار حرم.

یار [ف] دوست، محب: «یارسز قالمش جهانده عیبسز یار ایستین — لا». § معین: طالع بکا یار اولماز. § معشوقه، جانان، آشنای ازلی: «یار هر سودن هویدادر شب مهتابده — جان ودل وقف تماشادر شب مهتابده — اکرم بك.» زلف یاره طوقونمق = ایما ایله اینجتمك، قوجندرمق.

یارا [ف] قوت، قدرت، طاقت، مجال: یارای استعداد، «یارای طبیعت ایله سویلر — لا».

یاران [ف] برنجی معناده (یار) ك جمعی.

مقامنده قوللانیلیر.

یاری [ف] دوستلق § بر آدمك تحت نکاحنده بولنان ازدواج متعدده‌دن هر بری، اورتاق. ایلق.

یاره [ف] قادینلرك قوللرینه طاقدقلری بیله‌زیك. (جریحه) معناسنده ترکجه اولدیغندن مثلا (یارهٔ قلب) کبی ترکیبلر یاکلشدر.

یارِغار [ف] یار صادقدن کنایه‌در. فخر کائنات افندمز مکهٔ مکرمه‌دن مدینه منوره‌یه هجرت بیوره‌جقلری صره‌ده کفار قریشك شرندن بولده بر غاره التجانده حضرت صدیق رضی الله عنه ایله اوچ کون متواری اولمشلر ایدی. بوسببله ترکیب یار صادقدن کنایه قوللانیلیر.

یأس [ع] امیدسزلك، انقطاع امل.

یاسَمَن و یاسَمین [ف] بو اسم ایله معروف اولان چیچك، (یاسمون) ده لغت اولمغله برابر ترکجه‌ده قوللانلماز.

یافته [ف] بولنمش § چارشی به بازاره دیواره یاپیشدیریلان یازیلی اعلان کاغدی.

یافث [ع] حضرت نوح علیه السلامك براوغلی.

یافر [ف] چنکی، کوچك، رقاص. کسرفا ایله ده لغتدر.

یافه [ف] هذیان، بی‌معنی سوز. یاوه.

یاقوت [ع ف] خلفای عباسیه‌دن «معتصم بالله»ك كوله‌سی اولان خطاط خوشنویسك نامی § معروف بر نوع جوهر قیمتداردركه قرمزی، صاری، ماوی، بیاض اولمق اوزره درت نوعی واردر: «شعله ور نور حیادن لعل فیض آثار كه — مهری تابرتو پرست رنگك یاقوت ایلسون — هرسكلی حكمت بك». یاقوت خام لب = دلبردن كنایه، یاقوت روان — اشك خونین، شراب. یاقوت سربسته = دها دلبر، لب خاموش. یاقوت مذاب = اشك خونین، قرمزی شراب. یاقوت رمانی — رنكی نار دانه‌سی رنكنه شبیه برنوع یاقوتدركه بواقینك املاسیدر. بوكا (یاقوت ناروان) ده دینیلیر. یاقوت زرد = صاری یاقوت. یاقوت كبود = كوك یاقوت. یاقوت جگری = قرمزیلق سیاهه مائل برنوع یاقوت. یاقوت كركانی = عراق عجمده كركان شهرنده معدنی بولنان بر نوع یاقوت.

یافوخ [ع] باشك مقدمیله مؤخری كمیكلرینك قاووشدیغی یرده عشاقی براوروتوایله مستور وكمیكدن خالی بوشلقلرك هربری كوچك چوجقلرك‌كی یومشاق اولمغله حركت ایدر. بنغلداق.

یال [ف] بویون، كردن، عنق. یال وبال = تناسب اندام، بوی بوس. یال كوبال = شان وشوكت.

یاله [ف] صغر بوینوزی.

یانع [ع] اولمش، قوام بولمش، پیشكین.

یاور [ف] یاردیمجی، معین، مددكار: یاوری = یاورلق. یاور حرب. اصلی (یا - ور) در.

یاوه [ف] مناسبزسوز، هرزه، بیهوده، یافه. یاوه‌كو = یاوه سویلیجی، سویلین. یاوه كوبانه = یاوه كوجه‌سنه. یاوه كویی = یاوه‌كولق.

یاهو [ع] یاحرف نداسیله هوضمیرندن مركبدر. ضمیرك مرجعی جناب حق اولمق اوزره قصد ایدیلیرسه (یاالله) معناسنی مفید اولور. ضمیرك مرجعی مجهول اولورسه مخاطبك اسمنه بدل اوله‌رق قوللانیلیر: یاهو! نه عالمده‌سین.

یاهی [ع] مقام تعجبده مستعمل تركیب ندائیدر.

یائس [ع] نومید. بربوكابدل دائما (مأیوس) كلمه‌سنی قوللانیورز.

یباب [ع] خراب، ویرانه: ارض یباب. (خراب ویباب) دن بریسی زائددر.

یبان [ف] چول، صحرا، بیابان. یبانی = یبانه منسوب، تیمار، تربیه كورمه‌مش. (یابان) مخففیدر. اصلی (بی آبان) اولدیغی ایچون (بیابان) كلمه‌سنی كسر بایله اوقومق اصحدر.

یبروح الصنم [ع] انسان كوكی دینیلن نبات. مردم گیا. (عبد السلام) بوندن محرفدر. برنوع نباتدركه كوكی طبق انسان شكلنده‌در. اللری حمائل طرزنده یكدیكرینه پیوسته، اركككك صاغ آیاغی دیشینك صول آیاغی اوزرنده. دیشی بونك عكسنه اولمق اوزره برجفت انسان ارائه ایدر. بعضاً دیشینك قوجاغنده برده نوزاد بولنور. هركیم بونی یردن چیقارسه كویا اواورمش.

یبس [ع] یاش شی قوریمق.

یتامی [ع] (یتیم) ك جمعی. دیگر جمعی اولان (ایتام) زیاده قوللانیلیر.

یتیم [ع] یالكز، فرد، یكانه، بی‌نظیر: در یتیم = نظیری بولنمیان تك، بیوك اینجی §

باباسی وفات ایتمش چوجق، یاخود هم باباسی
هم آناسی وفات ایتمش چوجق، صبی، اوکسوز.
اکثریا برنجی معناده قوللانیلیر. بی پدر و مادر
اولان چوجقه (یتیم الطرفین) دینیلیر. چوجق
سن بلوغه واصل اولنجه‌یه‌قدر یتیمیت کلمه.
یسندن زائل اولور.

یتن [ع] چوجق ترس طوغمق، اولا
آیاقلری چقمق.

یثرب [ع] مدینهٔ منوره.

یحموم [ع] قاره دومان، دود سیاه.

یخ [ف] بوز، جمد. یخبسته = یخ باغلامش،
بوز طوتمش. بك صغوق:
شعر یخبسته. یخبسته بر حریف.

یخچه [ف] کوکدن یاغان طولو، تکرك.
§ ژاله.

یخشی [ترکجه‌دن مفرس] کوزل، بك
ایی، مبارك: «یخشی یخشی یاقشلرکدن
والله بالله ایشم عاندر ـ عونی بك».

یخنی [ف] ذخیره § پیشکین، پیشمش §
معروف طعام.

ید [ع] ال، دست. اصلنده اولدیغی کبی
اکثریا مؤنث اعتبار اولنه‌رق قوللانیلیر:
ید علیا. ید سفلی. ید یمنی. ید مؤیده.
«چالیشوب ده قازانان ال نه اولورسه اولسون
ـ دیله‌نن اللره نسبتله ید علیادر ـ رفعت بك»
حدیث شریف مألی». § قوت، قدرت:
ید الله. «سیف ید الله اولوب اشکار
ـ کچدی قلیجدن فتن روزکار ـ صبری
شاکر» § نعمت: «وکم لظلام اللیل عندی
من ید تخبر ان المانویة تکذب ـ متنبی» =
نه قدر ظلام لیل واردرکه بنجه بر نعمتدر.
ثانویه مذهبنك [illegible] اولدیغی اوزره کوسترن مانویت
مذهبنك یالان اولدیغنی او نعمت بکا اخبار
ایدر. ترکجه‌ده باشقه معناده قوللانیلماز.
جمعی (ایدی) جمع الجمعی (ایادی). الف
زیاده ایکنجیسی قوللانیلیر. یدالرحی =
دکرمن صاپی، دکرمن الی. یدالقوس =
یایك کوشه‌سی. یدالطائر = قوشك قنادی.
یدالریح = روزکارك کمال قوت واستیلاسی.
یدالدهر = زمانك امتدادی. ذی الید =
برعینه بالفعل وضع ید ایدن یاخود تصرف
ملاك ایله تصرفی ثابت اولان.

ید بیضاء [ع] بیاض ال، دست روشن
وسفید. حضرت موسی علیه السلامه
جناب حقك احسان بیوردیغی برمعجزه‌درکه
الی نه زمان قولتوغنك آلتنه صوقوب
چیقارورسه کونش کبی پارلار ایدی.
مجازاً کرامات، خارق عادات معناسنده‌ده
قوللانیلیر.

ید طولی [ع] زیاده اوزون ال. هنر
وصنعتده کمال و مهارتدن کنایه
اوله‌رق قوللانیلیر: فلان افندینك علم
حکمتده ید طولاسی واردر.

یدین [ع] ایکی ال.

یراعه [ع] قامش، یونولمامش قامش قلم.
اسکیدن (خامه) کبی مطلقا قلم
معناسنده قوللانیلیردی. ایسه‌ زماندن بری
بومعناده قوللانیلمامغه باشلامشدر. یراعه
جنبان = قلم اوینادان. § آتش بوجکی.

یربوع [ع] ترلا صیچانی، موش دشتی.
جمعی یرابیع.

یرحمك الله [ع] الله سکا رحمت ایتسون
معناسنه جملهٔ دعائیه‌در.
آقصیرانلره قارشی ایراد اولنور.

یرخم و یرخوم [ع] ارککك قارتال قوشی.

یرقان [ع] صاریلق دینیلان مرضدرکه
انسانك کوزنده [illegible]

یورنك پیدا ایدر . اودکیه‌سنده ترلکم ایدن وصفرا نامیله یاد اولنان صاری‌یه مائل یشیل صویك قانه کچمسندن حاصل اولور . شعرده رانك سکونیله ده استعمالی تجویز اولنمشدر .

یَزْ [ف] باغ، باغچه، مسکن دیواری اوزرینه چویریلن دیکنلی چالی .

یَزْدَانْ [ف] اسماء الهیه‌دندر. (خالق) معناسنه. یزدانی = الٰهی.

یَزْدِجِرْد [ف] بهرام کورك پدری اولان حکمدارك اسمی § نوشیروان عادلك اوغلنك اوغلی اولان حکمدارك اسمیدرکه آخر حکمداران فرسدر. یکرمی ییل اجرای حکومت ایتمشدر. (یزدکرد)دن معربدر .

یَزَكْ [ت] مقدمة الجیش § بکجی، پاسبان.

یَسَارْ [ع] زنکینلك، توانکری، ثروت: اصحاب یساردن فلان ذات زیاده محب حسناتدر § صول طرف : جانب یسار. دست یسار = صول ال . قاموس صحاح جوهری‌یه مخالف اوله‌رق یانك کسریله افصحدر دییور .

یَسَارَتْ [ع] قولایلق، آسانلق § زنکینلك، غنا .

یُسْر [ع] برشی چتین اولمیوب یواش ، قولای اولمق § قولایلق § اوپ کبی شیئی الی اشاغی طرفه چکه‌رك بوکمك § برینك صاغ طرفندن کلمك § اوق ایله قمار اینامق .

یُسُر [ع] قولای ، یواش شی .

یُسْرَی [ع] صول طرف ، (یمنی)مقابلی.

یَسَرَه [ع] ال آیه‌سنده اولان چیزکیلر . بریرینه بیتیشیك اولمازسه ممدوح اولورمش .

یَسِیرْ [ع] آز شی : شیء یسیر § قولای شی : تحصیل یسیر برعلم . § قمار اوینایان .

یَسُورْ [ع] دائما قمار اوینایان آدم .

یَشْبْ [ع] یشیله مائل بر طاش اسمی . یشم طاشی. کویا بو طاشك استصحابی صائقه‌دن موجب سلامت ایمش .

یَشْكْ [ف] ارسلان ، فیل ، قورد ، آت کوپك کبی حیوانلرك بیوك دیشی. ناب .

یَعَاسِیبْ [ع] (یعسوب)ك جمعی .

یَعَافِیرْ [ع] (یعفور)ك جمعی .

یَعَالِیلْ [ع] (یعلول)ك جمعی .

یَعْسُوبْ [ع] بال آریلرینك بکی ، ارککی آریلرك جمله‌سندن بیوك اولور . بونرینه کیدرسه آریلرك هپسی آرقه‌سندن کلیر § برقومك رئیسی کبیری ، اولوسی، سرکرده‌سی . یعسوب المؤمنین = حضرت علی رضی الله عنهك لقبی .

یَعْقُوبْ [عبرانیجه‌دن معرب] یوسف علیه السلامك پدری اولان نبی ذیشانك اسمی § امام ابو یوسف حضرتلرینك نامی § مذهب نصاری مجتهدلرندن برینك نامی.

یَعْلُولْ [ع] صویی صاف وبراق آقار کول § صو اوزرنده پیدا اولان قبارجق § آق بولوط یاغمور عقبنده تکرار یاغان یاغمور § ایکی اورکوچلو دوه .

یَعْفُورْ [ع] تویی طوپراق رنکنده اولان آهو § مطلقا آهو § آهو یاوریسی. § کیجه‌نك اجزاسندن خمس ، سدس کبی برجزء § خیبر وقعه‌سنده اغتنام ایدیلن طویلهٔ جلیلهٔ نبویه دوابندن برحمارك اسمیدرکه آدی رنکنده ایدی .

یَعْمُرْ [ع] اوغلاق ، جدی .

يعنى [ع] قصد ايتمك معناسنه اولان (عنايت) مصدرندن (ايستر ، قصد ايدر) معناسنده فعل مضارع مفرد مذكر غائبدر . (اعنى) ، يعنى متكلم صيغه‌سى مقامنده (مقصدم شودر ، شونى ديمك ايسترم) معناسنده اوله‌رق كنديسندن اولكى جمله‌نك حكمنى تفسير وايضاحه باشلايه‌دن اول ايراد اولنور .

يعوق [ع] قوم نوحك بتلرندن آت صورتنده بر بتك اسمى .

يغما [ف] غارت ايتمك، تاراج ايتمك، حقسز اوله‌رق برينك مالنى زور ايله آلندن آلمق . (ايتمك) ماده‌سيله قوللانيلير . § تركستانده كوزللريله مشهور برشهر اسمى § شعراى عجمدن : « بجانان شرح دل نا گفته ماند اى نطق تقريرى - زبانرا نيست يارای سخن اى خامه تحريرى » مطلع بديعى حاوى غزلك ناظمى اولان شاعرك مخلصى . يغمائى = يغما ، غارت ايدلمش ، يغمايه منسوب. يغماگر يغماجى، چاپولجى. يغماگرانه = يغماگرجه‌سنه . يغماگرى = يغماگرلك . يغماگران = يغماگرلر .

يغوث [ع] آرسلان صورتنده اسكى بر بتك اسمى .

يفاع [ع] يوكسك ير . زمين بلند .

يفن [ع] يونامش اختيار آدم .

يقاظت [ع] اويانيقلق ، بيدارلق.

يقطين [ع] قباق آغاجى ، درخت كدو § خيار ، قاربوز ، قاوون كبى ساقى اوليوب زمينه منبسط اولان نبات.

يقظان [ع] اويانيق، بيدار. قافك فتحيله مصدر اوله‌رق (بيدارلق) معناسنده استعمالى يا كلشدر . يقظانى = اويانيقلق. بيدارلق .

يقظه [ع] اويانيقلق ،بيدارلق. بين النوم واليقظه = ايقو ايله اويانيقلق آراسى ، آراسنده : حالت يقظه .

يقين [ع] برشيئى شكسز اوله‌رق اعتقاد صحيح ايله بيلمه . صفات علمدندر: كسب يقين . « كسب يقينه آدم ايچون بوقدر احتمال — هر اعتقاد عقله كوره غائبانه‌در — ... » بعض ارباب تحقيقك بيانه كوره (يقين) تشكيك ايله زائل اولميان شيدر. وجود وعدمده ايكى طرفى مساوى اولورسه آكا (شك) دينيلير. ايكى طرف مساوى اولمازسه راجح طرفنه (ظن) ، مرجوح طرفنه (وهم) دينيلير . (يقين) ك (علم اليقين) ، (حق اليقين) اولمق اوزره اوچ مرتبه‌سى واردر، علم اليقين = مستنده اصلا شبهه ايديله‌مين اقوال ثقات وياتواتر طريقيله برشيئى بيلمه . عين اليقين = برشيئى كندى كوزلريله كوره‌رك ماهيته يقين حاصل ايتمه. حق اليقين = برشيئك كيفيت وماهيتى كما ينبغى جميع حواس ايله بيلمه ، آكلامه . بوقسم اقسام يقينك املاسيدر. يقيناً = اصلا شك وشبهه اوليه‌رق ، بلاشك : يقيناً بيليرم كه بويله‌در .

يقينى — يقينه منسوب . بزم تركجه‌ده (قريب) معناسنه قوللانلمقده اولديغمز (ياقين) كلمه‌سنك (يقين) كلمۀ عربيه‌سيله معناجه بينلرى بعيد اولديغندن آنى بوصورتده يازمامليدر: آياصوفيه سلطان احمده ياقيندر. يقين دكلدر.

يكان [ف] (يك) ك جمعى. غيرمعين آدملر. اصلى (يككان) در. تخفيف ايچون كاف عربى حذف ايدلمشدر .

يكان يكان [ف] بربرر : يكان يكان تعداد .

یگانگی [ف] یکانه‌لك، برلك، وحدت: یکانکیٔ وجود .

یگانه [ف] اشسز، تك ، بی‌نظیر، بی‌مثل: استاد یکانهٔ زمان . § اویغون . موافق . یکانه‌گوی=مؤمن، موحد . یکانه‌گوبی = یکانه کواق . یکانه کویان = یکانه کولر .

یك اسبه [ف] برآتلی ، برآته مالك ، یك باشنه اولان .

یك انداز [ف] اهمیتسز برنوع اوق § انجه دمرلی کوچك ، یاخود چتال دمرلی برنوع اوق § چای وایرمق کنارلرنده‌کی اوچوروم یرلر § دوز ، یکسان .

یك آویز [ف] بر نوع قیچ .

یکبایك [ف] بردن . § آنسزین، ناکاه .

یکباز و **یکباره** [ف] برکره، بردفعه .

یکپاره [ف] بر پارچه ، بتون ، تام ، قیرقسز ، اکسز: «آسمان یکپاره بر مهردلاویز طرب» . یکپاره برآینه .

یکتا [ف] یالکز ، بی‌نظیر: نحر بر یکتا . برکات : جامهٔ یکتا .

یکتنه [ف] یالکز باشنه، تنها: وسورد کیجه خصمه یك تنه باقاز سلاح وجوشنه — برقالازاصلا دشمنه الابیابان عدم — نفی .

یکجهت [ف] متفق، متحد: ملت یکجهت . یکجهتی = یکجهتلك ، اتفاق .

یك چشم [ف] بر کوزلی ، واحدالعین § ظاهر بین § ضعف بصره مبتلی . § آفتاب . یك چشمی = یك چشملك . یك چشمانه = یك چشمجه‌سنه .

یکدانه [ف] برنوع قلاده § بی مثل ، بی نظیر : جوهر یکدانه .

یکدست [ف] برالی § برجنس ، برنوع ، برنظامده اولان اشیای متعدده ، برابر .

یك دل [ف] متفق ، کوکللری بر ، نفاقدن بری . یکدلانه = یکدلجه‌سنه یکدلان = یکدلر . یکدلی = یکدللك ، کوکل برلکی . (یکدله) ده لغتدر .

یکدم [ف] بردم ، برنفس ، برآن .

یکدیگر [ف] بربرینی ، بر طرف دیکر طرفی : یکدیکرمزی اولدن طانیرز .

یکران [ف] یلیسی ، قویروغی آق اولان اشقرات § یاخود رنکی صاریلقله قرمزیلق بیننده بر نوع آت ، آل آت § صوی ، نجیب ، اصیل ، کرانقیمت آت: یکران خیال .

یك رشته [ف] اویغون، موافق، یاراشیق § مشفق ، مهربان .

یکرکابی [ف] بدك چکیلن آت § برایشه حاضرلنق ، مهیا بولنمق .

یکرنك [ف] صادق العقیده ، غیر متلون آدم . یکرنکی = یکرنکلك . صدق واخلاص . یکرنکان = یکرنکلر . یکرنکانه = یکرنکجه‌سنه .

یکروی [ف] مخلص صادق ، حضور وغیبتده اییلکدن بحث ایدن ، بی‌نفاق ، خالص دوست § بر یوزلو — (یکرویه) ده لغتدر . یکرویی = یکرولق ، بریوزلولك ، بی‌ریالق .

یکروزه [ف] وجودی برکونه منحصر .

یکره [ف] بی‌ریا ، بی‌نفاق § برکره ، بریول .

یکزبان [ف] بردیللی § آغزی بر ، لسانی اویغون . یکزبانی = آغز برلکی .

يكسال و يكساله [ف] برسنه، برسنه‌لك: طفل يكساله .

يكسان [ف] هرزمان، دائما § بردوزی‌یه، براسلوبده ، برنسقده ، برابر : « يكسان نظرمده صيف وسرما — ناجی ».

يكسر [ف] برباشدن برباشه § يالكز باشنه § آنسزين ، ناكاه .

يكسره [ف] براوغوردن ، دفعة .

يكشبه [ف] بركيجه ، بركيجه‌لك .

يكشنبه [ف] بازاركونی ، يوم الاحد .

يكون [ع] حاصل جمع ، مجموع حساب، طوب . جمعاً يكون = برقلم .

يكه‌تاز [ف] دشمنه يالكز باشنه صالديران شجيع ، بطال : يكه‌تاز ميدان فصاحت كبی تركيبلر يا پيلمازاولمشدر . تشديد ايله ده قوللانيلير .

يلدا [ف] دائما (شب) كلمه‌سنه اضافتله قوللانيلير . شب يلدا = كوز فصلنك آخر وقيش موسمنك ابتداسی اولان اك اوزون كيجه . اطول ليالی سال . بوصره‌ده كونش قوسدن جدی برجنه تحويل ايدر .

يل [ف] بهادر ، شجيع ، پهلوان : يل اوجمند .

يلاق [ف] كوپكه يدرمك ايچون درونه صو واكك قونيلان قاب .

يلان [ف] (يل) ك جمعی . بهادران : § تورانی برپهلوانك اسميدركه بيژن ابن كيو-دستنده هلاك اولمشدر . آكا يلان نشان‌ده دينيلير .

يله [ف] صالمه ، صاليويرمه ، قاپوب نوبونه . § اونلاغه صالنمش حيوان .

سوروسی .

يم [ع] دكز ، دريا : قلاطم يم . اكثريا تخفيف ايله قوللانيلير .

يمامه [ع] اهلی كوكرجين § عربستانده برمملكت .

يمانی [ع] يمنه منسوب . بونده‌كی الف يای مشدده‌دن عوض اولديغندن تشديد يا ايله استعمالی طوغری دكلدر . شعرا يمانی = طرف جنوبيدن طوغان پارلاق برستاره‌نك اسميدركه يمن عربستانك طرف جنوبيسنده اولديغی ايچون اوراية نسبت ايدلمشدر . بعضلر يمن طرفنده غروب ايدن بركوكبدر ديمشلردر . (سهيل) باشقه‌در .

يمنی [ع] يمن ديارينه منسوب . اوائلده يمندن كلن قرمزی شيلرك عمومنه (يمنی) ديرلر ايدی . شمدی باشه باغلانان، الده قوللانيلان بز ايله برنوع آياق قابنه تخصيصاً استعمال اولنور .

يمين [ع] صاغ ، صاغ جهت ، (يسار) مقابلی : جهت يمين . طرف يمين صاغ ال : فلان افندی كه يمين و جبيننه كچينير ناموسلی برذاتدر § آند قسم ، سوكند : « تيغكه نوله يمين ايلسه روح مرتضی — برغزا ايتدككه خاطر ايلدك پيغمبری — نفعی »، زمان جاهليتده عربلر يكديكرينك صاغ اللرينی طوتوب عهدلشدكاری ايچون قسمه اطلاق اولنمشدر . ظهور اسلامدن صكره يمين وجه مشروعی اوزره نام خدايه قسم ايتمكه تخصيص اولندی . جمعی ايمان . يمين لغو استظهار = تركه‌دن برحق دعوی ايدن كيمسه‌يه حاكم طرفندن توجيه خصمك نكولی اولمسزين . . .

... دا برى دا بودر .

...ع [ع] (ينبوع)ك جمعى: ينابيع زلال،

... [ع] شـايان ، لازم كلير ، دائما

...مى (كما) ايله براكده. قوللانيلير :

ينبغى = لايق وجهه ايله ، لازم كلديكى

...وتله كمايشغى افاى وظيفه‌يه اقدام .

... [ع] پيكار ، منبع ، چشمه كوزى ،

...وع ايذق .

...يث [ع] (يانوت)ك جمعى .

... [ ] كون. روز، يوم التناد، يوم الحساب،

يوم الحشر، يوم القيمه، يوم القيام، يوم-

... م الميزان. يوم الدين، يوم السؤال،

...، يوم الفرار، يوم الوعد، يوم الجزاء،

... يوم الميثاق، يوم الواقعه، يوم القارعه،

...، يوم الجمع، يوم الفصل، يوم الـ-

... يوم الميعاد ، يوم النشور ، يوم الفزع

الاكبر = قيامت كونى. اسلوب فارسى اوزره

يوم قيام. يوم حساب، يوم تناد الخ صورتلر-

نده‌ده قوللانيلير. اليوم = بوكون. شمديكى

حالده، حالا. يوم شك = شهر رمضانك شريفك

اثبات اولنه‌ميان كونى. فى يومنا = زمانمزده،

بوكون، حالا. كل يوم = هركون: «كل

يوم كلير زيارت ايدر». يوماً من الايام =

كونلردن بركون. يوماً فيوماً = كوندن

كونه، كيتدكجه. يومى = كونده، هركونلك:

يومى شوقدر مصرفى واردر. اجرت يوميه.

يوميه = كونده‌لك: ايرغاد يوميه‌سى يوميه

دفترى .

يهود [ع] يهودى، بنى اسرائيلدن يهودا

نسلى: طائفهٔ يهود .

يهودا حضرت يعقوب عليه السلامك بيوك

اوغلنك اسمى .

يِ

برنیم ... تانى

يُ

... [ع] قوروالق، يابسلك. «رطوبت»ك ...

...دى: يبوست هوا .

... قولايلق، آسانلق، سهولت .

... (عسرت)ك ضدى § زنكينلك .

... يسرتده لقتدر .

... [ع] صول طرف. (يمنى) مقابلى:

...ت يسرى .

... [ ] امكاندن مأخوذدر . اصلى

... نون ايدى ... عجملر نونى

... ممكن ، اوليلير معناسنه

قوللانيلمامليدر .

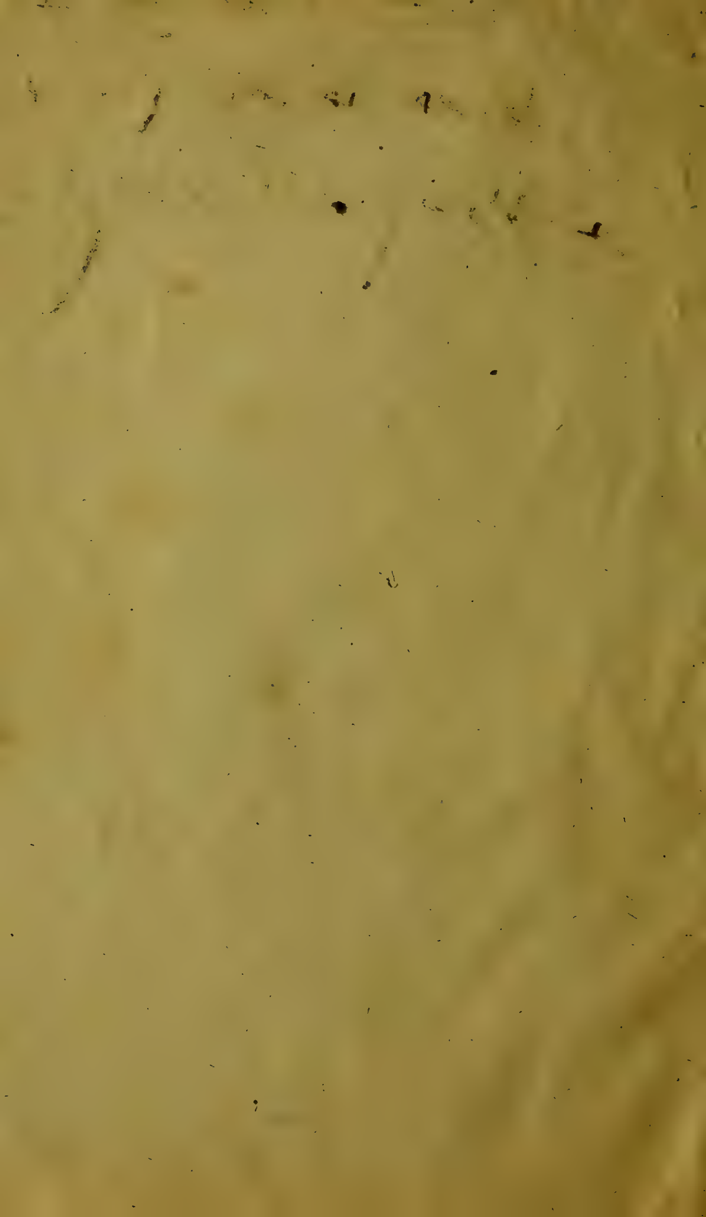
يُمنى [ع] (يمين)ك مؤنثى: جهت يمنى. يد يمنى.

يوز [ع] پارس دينيلن يرتيجى حيوان، فهد.

يوسف حضرت يعقوب عليه السلامك اوغلى اولان پيغمبر ذيشانك اسميدر.

يونس [ع] بر پيغمبر ذيشانك اسميدر كه بحكمة الله تعالى بر خيلى زمان بر بالغك قارننده قالمشلر ايدى .

صوك

قه كوزم شاهنه هجر عشق اول

كيده لم ایچره ده اكلكوزم بنده اولسون